॥ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾ॥

॥ಯಥಾರ್ಥ ಗೀತಾ॥

೫೨೦೦

॥ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾ॥ ॥ಯಥಾರ್ಥ ಗೀತಾ॥

ಮಾನವ ಧರ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರ

ಸ್ವಾಮಿ ಅಡಗಡಾನಂದ

KANNADA

ಲೇಖಕರ ಕುರಿತು...

"ಯಾಥಾರ್ಥ ಗೀತಾ"ದ ಲೇಖಕರು ಒಬ್ಬ ಸಂತರಾಗಿರುವರು, ಅವರು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಪದವಿಗಳಿಂದ ಸಂಭದ್ಧರಾಗಿಲ್ಲವಾದರೂ, ಶ್ರೀ ಸದ್ಗುರುಗಳ ಕೃಪೆಯ ಫಲಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ಈಶ್ವರೀಯ ಆದೇಶದಂತೆ ನಡೆಯಬಲ್ಲವರಾಗಿರುವವರು. ಲೇಖನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧನೆ- ಭಜನೆಗಳಿಗೆ ಅಡ್ಡಿ ಎಂದು ಅವರು ತಿಳಿದಿದ್ದರು, ಆದರೆ ಗೀತೆಯ ಈ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದೇಶನವೇ ನಿಮಿತ್ತವಾಯಿತು. ಅವರ ಎಲ್ಲ ವೃತ್ತಿಗಳು ಶಾಂತವಾಗಿರುವುದಾದರೂ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಶೇಷವಿರುವುದರ ಅನುಭವ ಅವರಿಗೆ ಆಯಿತು ಅದು ಗೀತೆಯನ್ನು ಬರೆಯುವುದು. ಈ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಕಡಿಯಲು ಅವರು ಭಜನೆಯನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದರು, ಅದರೆ ಭಗವಂತನ ಅದೇಶ ಮೂರ್ತ ಸ್ವರೂಪ ಪಡೆಯಿತು- "ಯಥಾರ್ಥ ಗೀತಾ" ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ತ್ರುಟಿ ಕಾಣಿಸಿದಾಗಲೆಲ್ಲ, ಭಗವಂತನೇ ಅದನ್ನು ತಿದ್ದಿದನು. ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರ ಸ್ವಾನತಃ ಸುಖಾಯದ ಈ ಕೃತಿಯು ಸರ್ವಾಂತ : ಸುಖಾಯ ಆಗಲಿ ಎಂಬುದೇ ನಮ್ಮ ಶುಭಾಕಾಮನೆಗಳು.

- ಪ್ರಕಾಶಕರಿಂದ

॥ ಓಂ ನಮಃ ಸದ್ಗುರುದೇವಾಯ॥

ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾ

ಯಥಾರ್ಥ ಗೀತಾ

'ಮಾನವ ಧರ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರ'

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರು

ಪರಮಪೂಜ್ಯ ಶ್ರೀ ಪರಮಹಂಸ ಮಹಾರಾಜರ ಕೃಪಾಪ್ರಸಾದರಾದ

ಸ್ವಾಮಿ ಶ್ರೀ ಅಡಗಡಾನಂದಜೀ

ಶ್ರೀ ಪರಮಹಂಸ ಆಶ್ರಮ, ಶಕ್ತೇಷಗಢ

ಗ್ರಾಮದ ಅಂಚೆ-ಶಕ್ತೇಷಗಡ ಜಿಲ್ಲಾ - ಮಿರ್ಜಾಪುರ

ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶ, ಭಾರತ

ಫೋನ್ : (05443) 238040

ॐ

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಯಾವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಗೀತೆಯ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದನೋ ಆಗ ಅವನ ಮನೋಗತ ಭಾವ ಏನಿದ್ದಿರಬಹುದು? ಮನೋಗತದ ಎಲ್ಲ ಭಾವಗಳನ್ನು ಹೇಳಿತೋರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ . ಕೆಲವನ್ನು ಹೇಳಿಬಿಡಬಹುದು, ಕೆಲವು ಭಾವ-ಭಂಗಿಯಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಉಳಿದುದು ಪರ್ಯಾಪ್ತ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ- ಅದನ್ನು ಆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವವನು ಮಾತ್ರ ಅನುಭವಿಸಬಹುದು. ಯಾವ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ನಿಂತಿದ್ದನೋ, ಕ್ರಮಶಃ ನಡೆದು ಅದೇ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಮಹಾಪುರುಷ ಮಾತ್ರ ಗೀತೆ ಏನು ಅನ್ನುತ್ತದೆ ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವನು. ಅವರು ಗೀತೆಯ ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಉದ್ಗರಿಸುವುದಲ್ಲ, ಅವರ ಭಾವಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡುವರು ಏಕೆಂದರೆ, ಅಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮುಂದಿದ್ದ ಅದೇ ದೃಶ್ಯವು, ವರ್ತಮಾನದ ಮಹಾ ಪುರುಷನ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲೂ ಇದೆ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಅವನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ, ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ, ಒಳಗಿಂದೊಳಗೆ ಜಾಗ್ರತಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ, ಆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅವನೇ ನಡೆಸುತ್ತಾನೆ ಕೂಡ.

'ಪರಮ ಪೂಜ್ಯ ಪರಮ ಹಂಸಜೀ ಮಹಾರಾಜ್ ' ಕೂಡ ಅದೇ ಮಟ್ಟದ ಓರ್ವ ಮಹಾಪುರುಷರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ವಾಣಿ ಮತ್ತು ಅಂತರ್‌ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ, ;ಗೀತೆಗೆ ಯಾವ ಅರ್ಥ ಸಿಕ್ಕಿತೋ, ಅದರ ಸಂಕಲನವೇ **'ಯಥಾರ್ಥ ಗೀತಾ'**

ಸ್ವಾಮಿ ಅಡಗಡಾನಂದ

ನಮ್ಮ ಪ್ರಕಟನೆಗಳು

ಪುಸ್ತಕಗಳು	**ಭಾಷೆ**
ಯರ್ಥಾಥ ಗೀತಾ	ಇಂಗ್ಲೀಷ್, ಹಿಂದೀ, ಮರಾಠೀ, ಪಂಜಾಬಿ, ಗುಜರಾತಿ, ಬಂಗಾಲಿ, ತೆಲುಗು, ತಮಿಳು, ಮಳೆಯಾಳಮ್, ಕನ್ನಡ, ಜರ್ಮನ್, ಫ್ರೆಂಚ್, ನೇಪಾಳಿ, ಸ್ಪ್ಯಾನಿಶ್, ಇಟ್ಯಾಲಿಯನ್, ಉರ್ದೂ
ಶಂಕಾ ಸಮಾಧಾನ	ಹಿಂದಿ, ಗುಜರಾತಿ, ಮರಾಠಿ
ಜೀವನಾದರ್ಶ ಏವಂ ಆತ್ಮಾನುಭೂತಿ	ಹಿಂದಿ, ಗುಜರಾತಿ, ಮರಾಠಿ
ಅಂಗಗಳು ನಲಿಯುವುದೇಕೆ ಅವು ಏನನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ	ಹಿಂದಿ, ಗುಜರಾತಿ, ಮರಾಠಿ
ಕೇಳಿರದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು	ಹಿಂದಿ, ಗುಜರಾತಿ
ಏಕಲವ್ಯನ ಹೆಬ್ಬೆರಳು	ಹಿಂದಿ, ಗುಜರಾತಿ, ಮರಾಠಿ
ಭಜನೆ ಯಾರದು ಮಾಡಬೇಕು	ಹಿಂದಿ, ಗುಜರಾತಿ

ಆಡಿಯೋ ಕ್ಯಾಸೆಟ್ಸ್

ಯಥಾರ್ಥಗೀತಾ	ಹಿಂದೀ, ಗುಜರಾತಿ, ಮರಾಠೀ,ಇಂಗ್ಲೀಷ್
ಅಮೃತವಾಣಿ (ಶ್ರೀ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಮುಖಾರವಿಂದದಿಂದ ಸುಲಲಿತವಾಗಿ ಉದುರಿತ ಅಮೃತವಾಣಿಗಳ ಸಂಕಲನ, - ವಾಲ್ಯೂಮ್ 1 ರಿಂದ 44ರ ವರೆಗೆ)	ಹಿಂದೀ
ಗುರುವಂದನೆ ಆರತಿ	

ಆಡಿಯೋ ಸಿಡಿಗಳು (MP3)

ಯಥಾರ್ಥಗೀತಾ	ಹಿಂದೀ, ಇಂಗ್ಲೀಷ್
ಅಮೃತವಾಣಿ	ಹಿಂದೀ

ಅನಂತ ಶ್ರೀ ವಿಭೂಷಿತರಾದ

ಯೋಗಿರಾಜರೂ ಯುಗ ಪಿತಾಮಮಹರಾದ

ಪರಮಹಂಸ ಶ್ರೀಸ್ವಾಮಿ
ಪರಮಾನಂದಜಿಯವರ

ಶ್ರೀ ಪರಮಹಂಸ ಆಶ್ರಮ

(ಚಿತ್ರಕೂಟ)

ಪರಮ ಪವಿತ್ರ ಚರಣದಲ್ಲಿ ಸಾದರದಿಂದ
ಸಮರ್ಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

– ಅಂತಃ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ.

ಗುರು-ವಂದನಾ

॥ ಓಂ ಶ್ರೀ ಸದ್ಗುರುದೇವರಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ॥

ಜಯ ಸದ್ಗುರುದೇವಂ ಪರಮಾನಂದಂ ಅಮರ ಶರೀರಂ ಅವಿಕಾರಿ ।
ನಿರ್ಗುಣ ನಿರ್ಮೂಲಂ ಧರಿ ಸ್ಥೂಲಂ ಕಾಟನಶೂಲಂ ಭವಭಾರಿ ॥

ಸೂರತ ನಿಜ ಸೋಽಹಂ ಕಲಿಮಲ ಖೋಹಂ ಜನಮನ ಮೋಹನ ಛವಿಭಾರಿ ।
ಅಮರಾಪುರ ವಾಸೀ, ಸಬ ಸುಖ ರಾಶೀ ಸದಾ ಏಕರಸ ನಿರ್ವಿಕಾರೀ ॥

ಅನುಭವ ಗಂಭೀರಾ ಮತಿ ಕೇ ಧೀರಾ ಅಲಖ ಫಕೀರಾ ಅವತಾರೀ ।
ಯೋಗೀ ಅದ್ವೈಷ್ಟಾ ತ್ರಿಕಾಲ ದೃಷ್ಟಾ ಕೇವಲ ಪದ ಆನಂದಕಾರೀ ॥

ಚಿತ್ರಕೂಟಹಿಂ ಆಯೋ ಅದ್ವೈತ ಲಖಾಯೋ ಅನುಸೂಯಾ ಆಸನ ಮಾರೀ ।
ಶ್ರೀ ಪರಮಹಂಸ ಸ್ವಾಮೀ ಅಂತರ್ಯಾಮೀ ಹೈ, ಬಡನಾಮೀ ಸಂಸಾರೀ ॥

ಹಂಸನ ಹಿತಕಾರೀ ಜಗ ಪಗುಧಾರೀ ಗರ್ವ ಪ್ರಹಾರೀ ಉಪಕಾರೀ ।
ಸತ್ ಪಂಥ ಚಲಾಯೋ ಭರಮ ಮಿಟಾಯೊ, ರೂಪ ಲಖಾಯೋ ಕರತಾರೀ ॥

ಯಹ್ ಶಿಷ್ಯ ಹೈ, ತೇರೋ ಕರತ ನಿಹೋರೊ, ಮೋಪರ ಹೇರೋ ಪ್ರಣಧಾರಿ ।
ಜಯ ಸದ್ಗುರು ....ಭಾರೀ ॥

॥ ॐ ॥

ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ 1008 ಶ್ರೀ ಸ್ವಾಮಿ ಪರಮಾನಂದಜೀ ಮಹರಾಜ್ (ಪರಮಹಂಸಜಿ)
ಜನ್ಮ, ಶುಭ ಸಂವತ್ ವಿಕ್ರಮ 1969 (ಇ. 1911)
ಮಹಾಪ್ರಯಾಣವು ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಶುದ್ಧ 7, 2026 ದಿನಾಂಕ 23/05/1969
ಪರಮಹಂಸ ಆಶ್ರಮವು. ಅನುಸೂಯಿಯ (ಚಿತ್ರಕೂಟ)
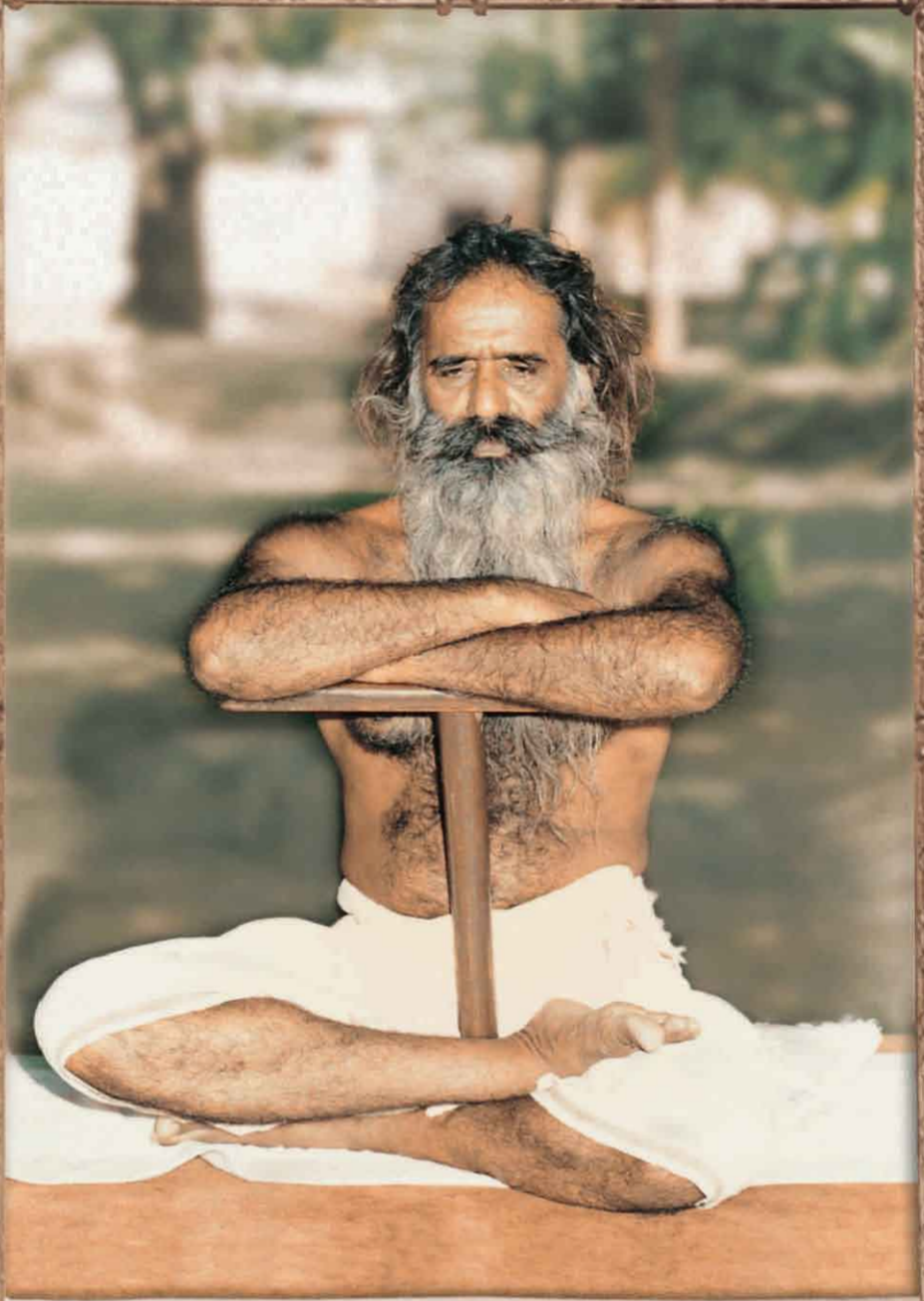
ಶ್ರೀ ಸ್ವಾಮಿ ಅಡಗಡಾನಂದಜೀ
(ಪರಮಹಂಸ ಮಹಾರಾಜಕ ಕೃಪಾ ಪ್ರಸಾದ)

WORLD RELIGIOUS PARLIAMENT

(विश्व धर्म संसद)

C-121, KIRTI NAGAR, NEW DELHI - 110 015 (INDIA).

विश्वगौरव सम्मानपत्र

वेदवेदांग आयुर्वेद ज्योतिषादि शास्त्रपरम्परासुरक्षाव्रती, अखिल संस्कृतवाङ्मयसंरक्षण—प्रचार—प्रसारपक्षधर आर्षसनातनमर्यादाजीवनपद्धतिसदाचारपरायण, "सर्वभूतहिते रतः—वसुधैव कुटुम्बकम्" के सद्भावना पर्यावरण से ओतप्रोत,

सम्माननीय श्री स्वामी अड़गड़ानन्द जी महाराज - परमहंस आश्रम

निवासी शक्तेशगढ़ चुनार (मिर्जापुर) को

अन्तर्राष्ट्रीय अधिवेशन में विश्वगौरव सम्मानपत्र से विभूषित किया जाता है।

एतद्देशप्रसूतस्य सकाशादग्रजन्मनः।
स्वं स्वं चरित्रं शिक्षेरन् पृथिव्यां सर्वमानवाः।

World Religious Parliament is pleased to confer
The Title of Vishwagaurav
In recognition of his meritorious contribution for World Development
through श्रीमद्भगवद्गीता, धर्मशास्त्र, (भाष्य यथार्थगीता)
दिनांक कुम्भमेला 10-4-98 हरिद्वार

Chairman
Presentation Committee

Acharya Prabhakar Mishra
Chairman
World Religious Parliament

ಇಪ್ಪತ್ತನೇ ಶತಮಾನದ ಅಂತಿಮ ಮಹಾಕುಂಭದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹರಿದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದ್ದ ಸಮಸ್ತ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರುಗಳು, ಮಹಾಮಂಡಲೇಶ್ವರರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮಹಾಸಭಾ ಮತ್ತು 44ದೇಶಗಳ ಧರ್ಮಶೀಲ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಉಪಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಧರ್ಮ ಸಂಸದ್ ಅವರಿಂದ ಪೂಜ್ಯ ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಅವರನ್ನು 'ವಿಶ್ವಗೌರವ' ಸನ್ಮಾ ಪತ್ರ ನೀಡಿ ಗೌರವಿಸಲಾಯಿತು.

विश्व धर्म संसद्

WORLD RELIGIOUS PARLIAMENT

C-121, KIRTI NAGAR, NEW DELHI 110 015 (INDIA)

सम्मान प्रमाणपत्र

"शरीरमाद्यं खलु धर्मसाधनम्" के मौलिक सिद्धान्तों पर आधारित विश्व में निरोगसमाज की स्थापना तथा शारीरिक मानसिक बौद्धिक सामाजिक स्वास्थ्य की उपलब्धि के लिए प्रयत्नशील एवं बाह्य तथा आन्तरिक पर्यावरण की स्वच्छता के लिए संकल्पित विश्व धर्मसंसद् प्राच्यअर्वाच्य ज्ञान विज्ञान की किसी भी शाखा के माध्यम से मानवता की सेवाओं में समर्पित व्यक्तियों को सम्मान करने में गौरव समझती है।

इसी धारणा-अवधारणा के दृष्टिकोण से उल्लेखनीय ज्ञान तथा सेवाओं के लिए श्री विश्वमानव को एक धर्मशास्त्र दाता विश्वगौरव स्वामी अड़गड़ानन्द जी को यथार्थ गीता धार्मिक क्षेत्र/विषय में विश्वगुरु सम्माननीय उपाधि से सम्मानित तथा जनसेवा के क्षेत्र में अग्रणी प्रमाणित करती है।

श्रीमद् भगवद् गीता भाष्य "यथार्थ गीता" धर्मशास्त्र है।

World Religious Parliament is pleased to confer the above Title in recognition of his meritorious contribuiton for World Development through __________

26-1-2001

Chairman
Presentation Committee
or
Presiding Authority

महाकुम्भ मेला

प्रयाग

Acharya Prabhakar Mishra
Chairman (Indian Region)
World Religious Parliament

ವಿಶ್ವಧರ್ಮ ಪರಿಷದ್, ವಿಶ್ವಮಾನವ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾದ ಭಾಷ್ಯ 'ಯಥಾರ್ಥಗೀತಾ'ಕ್ಕಾಗಿ ಪರಮ ಪೂಜ್ಯ ವಿಶ್ವಗೌರವ ಪರಮಹಂಸ ಸ್ವಾಮೀ ಶ್ರೀ ಅಡಗಡಾನಂದಜೀ ಮಹಾರಾಜ್ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಯಾಗದ ಮಹಾಕುಂಭದ ಪರಮ ಪಾವನ ಸುಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದಿನಾಂಕ 26.1.2001ರಂದು 'ವಿಶ್ವಗುರು' ಬಿರುದಿನೊಂದಿಗೆ ವಿಭೂಷಿತಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು

।।श्री काशीविश्वनाथो विजयते।।

सर्वतन्त्रस्वतन्त्र-शास्त्रार्थविद्यावतार-विश्वविश्रुत-महामहोपाध्यायदिविरुदविभूषक
पण्डितसम्राट-प्रातःस्मरणीय श्री शिवकुमारशास्त्रिमिश्रप्रतिष्ठापिता
वाराणसेयसर्वविधविद्वत्समाज-प्रतिनिधिभूता-

श्री काशीविद्वत्परिषद्

पत्राचार कार्यालय :
डी.१७/५८, दशाश्वमेध,
वाराणसी, उत्तर प्रदेश
मो. नं. ९४१५ २८५८५६
टे. नं. ०५४२-२४५२११३

दिनांक 1.3.04

श्री काशीविद्वत्परिषद् समय-समय पर धर्म की समीक्षा करती आयी है । धर्म के सम्बन्ध में यह समाज को निर्देश देने का अधिकार रखती है । धार्मिक प्रकरणों में यह भारत की बहुमान्य सर्वोच्च संस्था है । किसी निर्णय को संशोधित करने का अधिकार परिषद् की कार्यकारिणी को है किन्तु धर्म और धर्मशास्त्र अपरिवर्तनशील होने से आदिकाल से धर्मशास्त्र श्रीमद्भगवद्गीता ही रही है ।
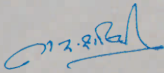
इमं विवस्वते योगं प्रोक्तवानहमव्ययम् ।
विवस्वान्मनवे प्राह मनुरिक्ष्वाकवेऽब्रवीत् ।। गीता, ४/१
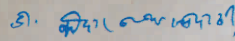
अर्जुन ! इस अविनाशी योग को कल्प के आदि में मैंने सर्वप्रथम सूर्य के प्रति कहा । सूर्य ने अपने पुत्र मनु से कहा । मनु ने इस स्मृत ज्ञान को सुरक्षित रखने के लिए स्मृति की परम्परा चलायी और अपने पुत्र इक्ष्वाकु से कहा । कालान्तर में इस स्मृति ज्ञान को महर्षि वेदव्यास ने लिपिबद्ध किया । मानव जीवन का नियमन तथा निःश्रेयस प्रदान करने वाली आदि मनुस्मृति गीता ही है ।

मनु के समक्ष अवतरित वेद इसी का विस्तार हैं । अन्य शास्त्र समयानुसार विश्व की विविध भाषाओं में ईश्वरीय गायन श्रीमद्भगवद्गीता की ही प्रतिध्वनि हैं । गीता की अवधारणा को स्वामी अड़गड़ानन्द जी ने 'यथार्थ गीता' में व्यक्त किया है जो शत-प्रतिशत सत्य है । परा विद्या की परिभाषा है ।

स्वामी जी ने गीता की यह व्याख्या देकर विश्व मानव को एक धर्मशास्त्र, एक परमात्मा के पथ को प्रशस्त किया है । धर्मशास्त्र की व्याख्या के रूप में हम सभी 'यथार्थ गीता' की अनुशंसा करते हैं ।

गणेशदत्त शास्त्री मंत्री श्री काशीविद्वत्परिषद् भारत	आचार्य केदारनाथ त्रिपाठी दर्शनरत्नम वाचस्पति अध्यक्ष श्री काशीविद्वत्परिषद् भारत

ಭಾರತದ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ಸೊಸೈಟಿ ಆಫ್ ಸ್ಕಾಲರ್ಸ್ **''ಶ್ರೀ ಕಾಶೀ ವಿದ್ವತ್ ಪರಿಷದ್''** ಅವರು 1ನೇ ಮಾರ್ಚ್ 2004ರಂದು **''ಶ್ರೀಮದ್ ಭಗವದ್ ಗೀತೆ''** ಯನ್ನು **''ಧರ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರ** (ಸಾಯನ್ಸ್ ಆಫ್ ರಿಲೀಜನ್ಸ್) ಮತ್ತು **'ಯಥಾರ್ಥ ಗೀತಾ'**ವನ್ನು ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಎಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದೆ.

।।श्री काशीविश्वनाथो विजयते।।

सर्वतन्त्रस्वतन्त्र-शास्त्रार्थविद्यावतार-विश्वविश्रुत-महामहोपाध्यायदिविरुदविभूषक
पण्डितसम्राट-प्रातःस्मरणीय श्री शिवकुमारशास्त्रिमिश्रप्रतिष्ठापिता
वाराणसेयसर्वविधविद्वत्समाज-प्रतिनिधिभूता-

श्री काशीविद्वत्परिषद्

पत्राचार कार्यालय :
डी.१७/५८, दशाश्वमेध,
वाराणसी, उत्तर प्रदेश
मो. नं. ९४१५ २८५८५६
टे. नं. ०५४२-२४५२११३

दिनांक 1.3.04

श्री परमहंस आश्रम, शक्तेश गढचुनार की अपनी सौभाग्यपूर्ण यात्रा का सुअवसर प्राप्त हुआ है । वहाँ के वर्तमान परमहंस स्वामी श्री अड़गड़ानन्दजी महाराज के दर्शन का स्मरणीय अवसर काशी की विद्वन्मण्डली के साथ मुझे प्राप्त हुआ । श्री परमहंस स्वामी अड़गड़ानन्दजी महाराज बह्मलीन योगिराज स्वामी श्री परमानन्द परमहंस जी के शिष्य है और उनके द्वारा प्राप्त मानव धर्मोपदेश को स्वरचित 'यथार्थ गीता' के माध्यम से मानव मात्र के लिये प्रसारित कर रहे है, जिस गीता का ज्ञान भगवान कृष्ण ने अपने मुखारविन्द से अर्जुन के माध्यम से समस्त मानव के लिये किया था । इसीलिये श्रीमद्भगवद् गीता मानव मात्र का धर्मशास्त्र है । भगवान एक है और सबके है अतः उनकी गीता भी एक आकाश, एक सूर्य और एक चन्द्र के समान सबके लिये है ।

इस प्रकार गीता एकतामूलक है और स्वयं भी एकता का मूल है । भगवान ने स्वयं कहा है - ममैवांशो जीव लोकः'' अर्थात् प्राणी मात्र भगवान का ही अंश है तथा अंश अंशी में भेद नही होता है । अतः प्रत्येक प्राणी भगवद्भिन्नता के आधार पर वस्तुगत्या परस्पर में भी अभिन्न ही हैं। ''तद्भिन्नाभिन्नस्य तदभिन्नत्व नियमः'' यह वस्तुस्थिति है । अतःगीता एकतामूलक तथा एकता का मूल दोनो ही है । यही गीता की यथार्थता है जिसे पूज्य परमहंस जी महाराज ने ''यथार्थ गीता'' में, जो भाष्यरुप है, प्रतिपादित किया है ।

यहाँ ''यथार्थ गीता'' पद से यह भ्रम नहीं होना चाहिए कि कोई अयथार्थ गीता भी है क्योंकि गीता एक है - श्रीमद्भगवद् गीता'। प्रस्तुत 'यथार्थ गीता' श्रीमद्भगवद् गीता' का ही भाष्य है, जिसे स्वयं परमहंस श्री स्वामी जी महाराज ने प्रत्येक अध्याय की अंतिम पुष्पिका में कहा है ।- 'यथार्थ गीता' भाष्ये - ऐसा उल्लेख करते हुये । इसलिये 'यथार्थ गीता' का अभिप्रेतार्थ है । गीता की यथार्थता! इस अभिप्रेतार्थ को श्री स्वामी परमहंस जी ने इस सम्पूर्ण भाष्य में प्रतिपादित किया है ।

श्रीमद्भगवद् गीता पर अनेक भाष्य निर्मित हुए है - जैसे कर्म की प्रधानता बताते हुए लोकमान्य तिलक का गीता रहस्य, भगवद्भक्ति प्रधान वैष्णव भाष्य तथा ज्ञान प्रधान शांकरभाष्यादि ग्रन्थ! किन्तु प्रस्तुत यथार्थ गीता में एकेश्वरवाद मुख्यतया प्रतिंपादित है जिसका किसी से विरोध नहीं है, प्रत्युत्त सबके साथ एक ईश्वरत्व की अनुभूति के रुप में सामंजस्य प्रकाशक है । क्योंकि कर्मकलाप भी उसी में पर्यवसित, भक्ति भी उसी की, तथा उसी का साक्षात्कार परमपुरुषार्थ मोक्ष का साधक है । भगवान ने स्वयं कहा है-

''यत्करोषि यद्श्नासि यज्जुहोषि ददासि यत् ।
यत्तपस्यसि कौन्तेय! तत्कुरुस्व मदर्पणम् ।।
''मय्येव मन आधत्स्व मयि बुद्धिं निवेशय ।
निवसिष्यसि मय्येव अत ऊर्ध्वं न संशयः ।।

तथा ''ज्ञात्वा मां शान्ति मृच्छति, ''ज्ञान लब्ध्वा परां शान्तिमचिरेणाधि गच्छति ''सर्व ज्ञानप्लवेनैव वृजिनं सन्तरिस्यसि'' तथा सर्व कर्माखिलं पार्थ! ज्ञाने परिसमाप्यते'' इत्यादि । इस प्रकार प्रस्तुत ''यथार्थ गीता'' की यथार्थता है - एक परमतत्व परमात्मा के आधार पर सबमें समत्व की अनुभूति -

''समो ऽहं सर्वभूतेषु न में द्वेष्यो ऽस्ति न प्रियः ।

इस पवित्र उद्देश के साथ श्री परमहंस स्वामी अडगडानन्दजी महाराज द्वारा संस्थापित एवं संचालित यह परमहंस आश्रम ऋषियों के प्राचीन गुफाओं एवं अरण्यो की तरह इस पर्वत श्रेणी के बीच से लोक में गीतोक्त इस उपदेश को उद्बुद्ध करने वाला है कि शास्त्रानुमोदित स्वाभाविक व्यवहार को अपनाते हुए सबमें ''अभेदभावनयैव यतितव्यम् भाव को लोक कल्याणार्थ प्रसारित करना है ।

हरि ॐ तत्सत्

डॉ. [signature]

आचार्य केदारनाथ त्रिपाठी दर्शनरत्नम वाचस्पति
अध्यक्ष
श्री काशीविद्वत्परिषद्
भारत

ಭಾರತದ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ಸೊಸೈಟಿ ಆಫ್ ಸ್ಕಾಲರ್ಸ್ ''**ಶ್ರೀ ಕಾಶೀ ವಿದ್ವತ್ ಪರಿಷದ್**''
ಅವರು 1ನೇ ಮಾರ್ಚ್ 2004ರಂದು ''**ಶ್ರೀಮದ್ ಭಗವದ್ ಗೀತೆ**'' ಯನ್ನು
''**ಧರ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರ** (ಸಾಯನ್ಸ್ ಆಫ್ ರಿಲೀಜನ್ಸ್) ಮತ್ತು '**ಯಥಾರ್ಥ ಗೀತಾ**' ವನ್ನು
ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಎಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದೆ.

ಗೀತ ಮಾನವರೆಲ್ಲರ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರವಾಗಿದೆ

- ಮಹರ್ಷಿ ವೇದವ್ಯಾಸರು

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದ ಮಹರ್ಷಿ ವೇದವ್ಯಾಸರಿಗೆ ಮೊದಲು ಯಾವುದೇ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಗ್ರಂಥರೂಪದಲ್ಲಿ ಉಪಲಬ್ಧವಿರಲಿಲ್ಲ. ಶ್ರುತ್ರಜ್ಞಾನದ ಈ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಮುರಿದು ಅವರು ನಾಲ್ಕು ವೇದ, ಬಹ್ಮಸೂತ್ರ ಮಹಾಭಾರತ, ಭಾಗವತ ಹಾಗೂ ಗೀತೆಯಂತಹ ಪೂರ್ವ ಸಂಚಿತ ಭೌತಿಕ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜ್ಞಾನರಾಶಿಯನ್ನು ಸಂಕಲಿತಗೊಳಿಸಿ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವರೇ ನೀಡಿದ ನಿರ್ಣಯ 'ಸರ್ವೋಪನಿಷದೋ ಗಾವೋ ದೋಗ್ಧಾ ಗೋಪಾಲನಂದನ' ಎಲ್ಲಾ ವೇದಗಳ ಪ್ರಾಣ, ಉಪನಿಷದ್‌ಗಳ ಸಾರವೇ- ಗೀತಾ- ಅದರ ದೋಗ್ಧಾ ಗೋಪಾಲಕ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಮತ್ತು ಅಶಾಂತ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮ ದರ್ಶನ ಹಾಗೂ ಸಾಧನೆಯೆ ಸ್ಥಿತಿ, ಶಾಶ್ವತ ಶಾಂತಿಯ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ತಲುಪಿಸಿದವರು. ಈ ಮಹಾಪುರುಷರು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಗೀತೆಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಸಂಜ್ಞೆಯನ್ನಿತ್ತು ಸ್ತುತಿಸಿದರು ಮತ್ತು 'ಗೀತಾ ಸುಗೀತಾ ಕರ್ತವ್ಯಾ' ಅಂದರು. ಗೀತೆಯನ್ನು ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮನನ ಮಾಡಿ, ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಧಾರಣೆ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಿದೆ. ಇದು ಪದ್ಮನಾಭ ಭಗವಂತನ ಶ್ರೀಮುಖದಿಂದ ನಿಃಸೃತವಾಣಿ, ಹೀಗಿರುವಾಗ ಅನ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಸಂಗ್ರಹದ ಆವಶ್ಯಕತೆ ಎಲ್ಲಿದೆ?

ಗೀತೆಯ ಸಾರಾಂಶ ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿದೆ :

ಏಕಂ ಶಾಸ್ತ್ರಂ ದೇವಕೀಪುತ್ರ ಗೀತಂ, ಏಕೋ ದೇವೋ ದೇವಕೀಪುತ್ರ ಏವ।
ಏಕೋ ಮಂತ್ರಸ್ತಸ್ಯ ನಾಮಾನಿ ಯಾನಿ, ಕರ್ಮಪ್ಯೇಕೋ ತಸ್ಯ ದೇವಸ್ಯ ಸೇವಾ ॥

ಅಂದರೆ, ಶಾಸ್ತ್ರವು ಒಂದೇ ಆಗಿದ್ದು ಅದು ದೇವಕೀಪುತ್ರ ಭಗವಂತನು ತನ್ನ ಶ್ರೀಮುಖದಿಂದ ಹಾಡಿದ - ಗೀತಾ! ಪ್ರಾಪ್ತಗೊಳಿಸಬೇಕಾದ ದೇವನು ಒಬ್ಬನೇ. ಆ ಗಾಯನದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿದ ಸತ್ಯವೇ -ಆತ್ಮಾ! ಆತ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಯಾವುದೂ ಶಾಶ್ವತವಲ್ಲ. ಆ ಗಾಯನದಲ್ಲಿ ಆ ಮಹಾಯೋಗೇಶ್ವರನು ಏನನ್ನು ಜಪಿಸಲು ಹೇಳಿದ - ಓಂ ! ಅರ್ಜುನ ! ಓಂ ಎಂಬುದು ಅಕ್ಷಯ ಪರಮಾತ್ಮನ ಹೆಸರು ಅದರ ಜಪ ಮಾಡಬೇಕು ಮತ್ತು ಧ್ಯಾನವೇ ನನ್ನ ನೆಲೆ ! ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಏಕಮಾತ್ರ ಧರ್ಮ ಪರಮದೇವ ಏಕೈಕ ಪರಮತ್ಮನ ಸೇವೆ! ಅವನ್ನು ಶ್ರದ್ದೆಯಿಂದ ನಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಧಾರಣೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಿರಿ. ಅಸ್ತು, ಆರಂಭದಿಂದಲೂ ಗೀತೆಯೇ ನಿಮ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರವಾಗಿದೆ. ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಅನಂತರದ ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಬಳಿಕದ ಪರವರ್ತೀ ಮಹಾಪುರುಷರು ಎಲ್ಲರೂ ಕಾಣಿಸಿದುದು ಒಂದೇ ಸತ್ಯ, ಅವೆಲ್ಲವೂ ಗೀತೆಯ ಸಂದೇಶವಾಹಕವೆ ಆಗಿವೆ. ಈಶ್ವರನಿಂದಲೇ ಲೌಕಿಕ ಮತ್ತು ಪಾರಲೌಕಿಕ ಸುಖಗಳ ಕಾಮನೆ, ಈಶ್ವರ ಭಯ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ದೇವರನ್ನು ನಂಬದಿರುವಿಕೆಯ ವರೆಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಮಹಾಪುರುಷರೂ ಅಂದಿರುವರು ಆದರೆ, ಈಶ್ವರೀಯ ಸಾಧನೆ, ಈಶ್ವರನ ಬಳಿ ಹೋಗುವ ದಾರಿಯನ್ನು ಕ್ರಮಿಸುವ ರೀತಿಯನ್ನು ಕೇವಲ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಂಗೋಪಾಂಗವಾಗಿ ಕ್ರಮಭದ್ಧವಾಗಿ ಸುರಕ್ಷಿತಗೊಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಗೀತೆಯಿಂದ ಸುಖ-ಶಾಂತಿ

ಸಿಕ್ಕಿಯೇ ಸಿಗುತ್ತದೆ, ಅದರ ಜೊತೆ ಆಕ್ಷಯ -ಅನಾಮಯ ಪದ ಕೂಡ ಇದೆ. ಗೀತೆಯ ಗೌರವ ಪ್ರಾಪ್ತ ಟೀಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿರಿ - ''ಯಥಾರ್ಥ ಗೀತಾ''

ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಸರ್ವತ್ರವೂ ಗೀತೆಗೆ ಮನ್ನಣೆ ದೊರಕಿರುವುದಾದರೂ, ಅದು ಯಾವುದೇ ಧರ್ಮ ಅಥವಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅನಿಸಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಯಾವುದಾದರೊಂದು ರೂಢಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿಕೊಂಡಿದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿರುವ ಗೀತೆಯು, ವಿಶ್ವ ಮನೀಷೆಯ ಸಂಪತ್ತು ಆಗಿದೆ. ಆದಕಾರಣ ಇದಕ್ಕೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಸ್ಥಾನವನ್ನಿತ್ತು, ಭೇದ-ಭಾವ ಮತ್ತು ಕಲಹ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಪೀಢಿತ ವಿಶ್ವದ ಎಲ್ಲಾ ಜನರಿಗೆ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಪ್ರಯಾಸ ಮಾಡಬೇಕಿದೆ.

॥ ॐ ॥

ಧರ್ಮಾದ ಸಿದ್ಧಾಂತ – ಒಂದು

1. ಎಲ್ಲರೂ ಪ್ರಭುವಿನ ಮಕ್ಕಳು –

ಮಮೈವಾಂಶೋ ಜೀವಲೋಕೇ ಜೀವಭೂತ: ಸನಾತನ ।
ಮನಃ ಷಷ್ಠಾನೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಪ್ರಕೃತಿಸ್ಥಾನಿ ಕರ್ಷತಿ ॥15/7

ಎಲ್ಲಾ ಮನುಷ್ಯರೂ ಈಶ್ವರನ ಮಕ್ಕಳೇ

2. ಮಾನವ ಶರೀರದ ಸಾರ್ಥಕತೆ

ಅನಿತ್ಯಮಾಸುಖಂ ಲೋಕಂ ಇಮಂ ದ್ರಾವ್ಯ ಭಜಸ್ಯಮಾಮ್॥ 9-33

ಸುಖವಿಲ್ಲದ್ದು, ಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ನಾಶವಾಗುವಂಥದ್ದು. ಆದರೆ ದುರ್ಲಾಭವಾದ ಮಾನವ ಶರೀರವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ನನ್ನ ಭಜನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ. ಅರ್ಥಾತ್, ಭಜನೆಗೆ ಅಧಿಕಾರವು ಮನುಷ್ಯ ಶರೀರವನ್ನು ಧರಿಸಿದವರಿಗೆ ಇರುತ್ತದೆ.

3. ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಎರಡೇ ಜಾತಿ ಇರುವುದು.

ದ್ವೌ ಭೂತಸರ್ಗೌ ಲೋಕೇಽಸ್ಮಾನ್ ದೈವ ಆಸುರ ಏವಚ ।
ದೈವೋ ವಿಸ್ತಾರಶಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಆಸುರಂ ಪಾರ್ಥಮೇ ಶೃಣು॥ 16-6

ದೇವತೆಗಳು ಅಸುರರು ಎಂದು ಮನುಷ್ಯರು ಎರಡೇ ರೀತಿ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಯಾರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ದೈವ ಸಂಪತ್ತಿನ ಕೆಲಸ ನಡೆಯುತ್ತಿರುತ್ತದೋ ಅವನು ದೇವನು. ಹಾಗೆಯೇ ಆಸುರ ಸಂಪತ್ತಿನ ಕೆಲಸ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅವನು ಅಸುರನು. ಮೂರನೇ ಜಾತಿಯ ಸೃಷ್ಟಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

4. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಬಯಕೆಯ ಈಶ್ವರನಿಂದ ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಿಗುತ್ತದೆ.

ತ್ರೈವಿದ್ಯಾಮಾಂ ಸೋಮಪಾಃ ಪೂತಪಾಪಾಃ
ಯಜ್ಞೈರಿಷ್ಟ್ವಾ ಸ್ವರ್ಗತಿಂ ಪ್ರಾರ್ಥಯನ್ತೇ ।
ತೇಪುಣ್ಯಮಾಸಾದ್ಯ ಸುರೇಂದ್ರ ಲೋಕಮಶ್ನಂತಿ
ದಿವ್ಯಾನ್ ದೀವಿ ದೇವ ಭೋಗಾನ್॥ 9-20

ನನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸಿ ಜನರು ಸ್ವರ್ಗದ ಕಾಮನೆ ಕೂಡ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಅವರಿಗೆ ನಾನು ಅದನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಅಂದರೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಬ್ಬ ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ಪಡೆಯುವುದು ಸುಲಭ.

5. ಭಗವಂತನಿಗೆ ಶರಣಾಗುವುದರಿಂದ ಪಾಪಗಳ ನಾಶವು.

ಅಪಚೇದಸಿಪಾಪೇಭ್ಯಃ ಸರ್ವೇಭ್ಯಃ ಪಾಪಕೃತ್ತಮಃ ।
ಸರ್ವ ಜ್ಞಾನಪ್ಲವೇನೈವ ವೃಜಿನಂ ಸಂತರಿಷ್ಯಸಿ ॥ 4-36

ಅತಿಪಾಪಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಪಾಪವನ್ನು ಮಾಡಿದವನೂ ಜ್ಞಾನರೂಪವಾದ ದೋಣಿಯಿಂದ ಏನೂ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲದೇ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ದಾಟುವನು.

6. ಜ್ಞಾನವು

ಅಧ್ಯಾತ್ಮಜ್ಞಾನ ನಿತ್ಯತ್ವಂ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಾರ್ಥದರ್ಶನಮ್ ।
ಏತದ್ ಜ್ಞಾನಮಿತಿ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಅಜ್ಞಾನಂ ಯದತೋಽನ್ಯಥಾ॥ 13-11

ಆತ್ಮನಿಗೆ ಅಧೀನವಾದ ಆಚರಣೆಯು, ತತ್ತ್ವದ ಅರ್ಥ-ರೂಪವಾದ ನನ್ನದಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ದರ್ಶನವು ಜ್ಞಾನವು ಇದಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯಾಗಿರುವುದೆಲ್ಲಾ ಅಜ್ಞಾನವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಜ್ಞಾನವು.

7. ಭಜಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅಧಿಕಾರವು

ಅಪಿಚೇತ್ಸುದುರಾಚಾರೋ ಭಜತೇ ಮಾಮನನ್ಯಭಾಕ್ ।
ಸಾಧುರೇವ ಸಮನ್ತವ್ಯಃ ಸಮ್ಯ ಗ್ವ್ಯವಸಿತೋ ಹಿ. ಸಃ ॥
ಕ್ಷಿಪ್ರಂ ಭವತಿ ಧರ್ಮಾತ್ಮಾ ಶಶ್ವತ್ ಶಾಂತಿಂ ನಿಗಚ್ಛತಿ ।
ಕೌನ್ತೇಯ ಪ್ರತಿಜಾನೀಹಿ ನಮೇ ಭಕ್ತಃ ಪುಣಶ್ಯತಿ॥ 9-30-11

ಅತ್ಯಂತ ದುರಾಚಾರಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ನನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸಿದರೆ ಬೇಗನೇ ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗಿದ್ದರೇ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಶಾಂತಿಯು ದೊರಕುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾವನು ಒಬ್ಬನೇ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಶರಣಾಗುತ್ತಾನೋ ಅವನೇ ಧರ್ಮಾತ್ಮನು.

8. ಭಗವಂತನ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬೀಜದ ನಾಶವಿಲ್ಲ.

ನೇಹಾಭಿಕ್ರಮನಾಶೋಽಸ್ತಿ ಪ್ರತ್ಯವಾಯೋ ನ ವಿದ್ಯತೇ ।
ಸ್ವಲ್ಪ ಮಪ್ಯಸ್ಯಧರ್ಮಾಸ್ಯ ತ್ರಾಯತೇ ಮಹತೋ ಭಯಾತ್॥ 2-40

ಈ ಆತ್ಮದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟರೂ ಅದು ಜನ್ಮ ಮರಣವೆಂಬ ದೊಡ್ಡ ಭಯದಿಂದ ಉದ್ದರಿಸುತ್ತದೆ.

9. ಈಶ್ವರನ ವಾಸವು

ಈಶ್ವರಃ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಹೃದ್ದೇಶೇರ್ಜುನ ತಿಷ್ಠತಿ ।
ಭ್ರಮಯಾನ್ ಸರ್ವಭೂತಾನಿ ಯಂತ್ರಾರೂಢಾನಿಮಾಯಯಾ॥ 18-61

ಈಶ್ವರನು ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹೃದಯದಲ್ಲೂ ಇರುತ್ತಾನೆ.

ತಮೇವ ಶರಣಂ ಗಚ್ಛ ಸರ್ವಭಾವೇನ ಭಾರತ ।
ತತ್ಪ್ರಸಾದಾತ್ ಪರಾಂ ಶಾಂತಿಂ ಸ್ಥಾನಂ ಪ್ರಾಪ್ಸ್ಯಸಿ ಶಾಶ್ವತಮ್॥ 18-62

ಸಂಪೂರ್ಣವಾದಭಾವದಿಂದ ಆ ಒಬ್ಬ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲೇ ಶರಣನಾಗು. ಯಾವನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ನೀನು ಪರಮ ಶಾಂತಿ ಮುತ್ತ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದುವೆಯೋ.

10. ಯಜ್ಞವು

ಸರ್ವಾಣೀಂದ್ರಿಯಕರ್ಮಾಣಿ ಪ್ರಾಣಕರ್ಮಾಣಿ ಚಾಪರೇ ।
ಆತ್ಮ ಸಂಯಮ ಯೋಗಾಗ್ನೌ ಜುಹ್ವತಿ ಜ್ಞಾನದೀಪಿತೇ॥ 4-27

ಎಲ್ಲಾ ಇಂದ್ರಿಯ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನೂ ಮನಸ್ಸಿನ ಚೇಷ್ಟೆಯನ್ನು ಜ್ಞಾನದಿಂದ ತೋರಿಬರುವ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸಂಯಮರೂಪವಾದ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಹೋಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಅಪಾನೇ ಜುಹ್ವತಿ ಪ್ರಾಣಂ ಪ್ರಾಣೇಪಾನಂ ತಥಾಪರೇ ।
ಪ್ರಾಣಾಪಾನಗತೀರುಧ್ವಾ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ ಪರಾಯಣಾಃ॥ 4-29

ಅನೇಕ ಯೋಗಿಗಳು ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಅಪಾನದಲ್ಲಿ ಹೋಮ ಮಾಡುವರು, ಹಾಗೆಯೇ ಅಪಾನವನ್ನು ಪ್ರಾಣದಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಮಾಡುವರು. ಇದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪಡೆದವರಾಗಿ ಬೇರೆ ಶ್ವಾಸ ನಿಶ್ವಾಸಗಳ ಗತಿಯನ್ನು ತಡೆದು ಪ್ರಾಣಾಯಾಮವನ್ನು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಯೋಗಸಾಧನದ ವಿಧಿವಿಶೇಷವನ್ನು ಯಜ್ಞವೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಆ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಕಾರ್ಯರೂಪವನ್ನು ಕೊಡುವುದು ಕರ್ಮವು.

11. ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವು

ಯಜ್ಞಶಿಷ್ಟಾಮೃತಭುಜೋ ಯಾಂತಿಬ್ರಹ್ಮ ಸನಾತನಮ್ ।
ನಾಯಂ ಲೋಕೋಸ್ತ್ಯ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಕುತೋಽನ್ಯಃ ಕುರುಸತ್ತಮ॥ 4-3

ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡದವನಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮವು ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವು ಮನುಷ್ಯ ಶರೀರವನ್ನು ಪಡೆದವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಇದೆ. ನನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸಿ ಜನರು ಸ್ವರ್ಗದವರೆಗಿರುವ ಫಲವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಾರೆ. ನಾನು ಅವರಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ ಎಂದರೆ ಒಬ್ಬ ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದಲೇ ಸಿಗುತ್ತದೆ.

12. ಈಶ್ವರನನ್ನು ನೋಡಲು ಸಾಧ್ಯವು.

ಭಕ್ತ್ಯಾತ್ವನನ್ಯಯಾ ಶಕ್ಯಃ ಅಹಮೇವಂ ವಿಧೋಽರ್ಜುನ ।
ಜ್ಞಾತುಂ ದ್ರಷ್ಟುಂ ಚ ತತ್ತ್ವೇನ ಪ್ರವೇಷ್ಟುಂ ಚ ಪರಂತಪ॥11-54

ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತಿಯ ಮೂಲಕವಾಗಿ ನಾನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಾಣುವುದಕ್ಕೂ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ ಮತ್ತು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಸುಲಭನಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ಆಶ್ಚರ್ಯವತ್ಪಶ್ಯತಿ ಕಶ್ಚಿದೇನಂ,
ಆಶ್ಚರ್ಯವದ್ವದತಿ ತಥೈವಚಾನ್ಯಃ ।
ಆಶ್ಚರ್ಯವಚ್ಚೈನ ಮನ್ಯಃ ಶೃಣೋತಿ
ಶ್ರುತ್ವಾಪ್ಯೇನಂ ವೇದ ನ ಚೈವ ಕಶ್ಚಿತ್॥ 2-29

ಈ ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಆತ್ಮನನ್ನು ವಿರಳವಾಗಿ ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬನು ಆಶ್ಚರ್ಯದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಎಂದರೆ, ಇದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದರ್ಶನವೇ.

13. ಆತ್ಮನೇ ಸತ್ಯನು ಮತ್ತು ಸನಾತನನು.

ಅಚ್ಛೇದ್ಯೋಽಯಮದಾಹ್ಯೋಽಯಂ ಅಕ್ಲೇದ್ಯೋಽಶೋಷ್ಯ ಏವಚ ।
ನಿತ್ಯಃ ಸರ್ವಗತ ಸ್ಥಾಣುರಚಲೋಽಯಂ ಸನಾತನಃ॥ 2-24

ಈ ಆತ್ಮವು ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕ, ಅಚಲ, ಸ್ಥಿರ ವಾಗಿರುವುದು ಮತ್ತು ಸನಾತನವು, ಆತ್ಮವೇ ಸತ್ಯ

14. ಬ್ರಹ್ಮನು (ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮನು) ಮತ್ತು ಅವನಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಸೃಷ್ಟಿಯು ನಶ್ವರವು.

ಆ ಬ್ರಹ್ಮಭುವನಾಲ್ಲೋಕಾತ್ಪುನ ನರಾವರ್ತಿನೋಽರ್ಜುನ ।
ಮಾಮುಪೇತ್ಯತು ಕೌಂತೇಯ ಪುನರ್ಜನ್ಮ ನ ವಿದ್ಯತೇ॥ 8-16

ಬ್ರಹ್ಮನು ಮತ್ತು ಅವನಿಂದುಂಟಾದ ಸೃಷ್ಟಿಯು, ದೇವತೆಗಳು ಮತ್ತು ದಾನವರು, ದು:ಖಿಗಳ ಗನಿಯು, ಕ್ಷಣಭಂಗುರವು ಮತ್ತು ನಶ್ವರವು.

15. ದೇವಪೂಜಾ

ಕಾಮೈಸ್ತೈಸ್ತೈರ್ಹೃತ ಜ್ಞಾನಾಃ ಪ್ರಪದ್ಯನ್ತೇಽನ್ಯದೇವತಾಃ ।
ತಂ ತಂ ನಿಯಮಮಾಸ್ಥಾಯ ಪ್ರಕೃತ್ಯಾನಿಯತಾಸ್ವಯಾ॥ 7-20

ಯಾರ (ಯಾವಾತನ) ಬುದ್ಧಿಯು ಕಾಮಗಳಿಂದ ಆವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆಯೋ ಅಂಥಹ ಮೂಢ ಬುದ್ಧಿಯವ(ನೇ) ಪರಮಾತ್ಮನಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾದ ದೇವತೆಗಳ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ (ನೆ).

ಯೇಽ ಪ್ಯನ್ಯ ದೇವತಾಭಕ್ತಾಃ ಯಜನ್ತೇ ಶ್ರದ್ಧಾಯಾನ್ವಿತಾಃ ।
ತೇಽಪಿ ಮಾಮೇವ ಕೌಂತೇಯ ಯಜನ್ತ್ಯವಿಧಿ ಪೂರ್ವಕಮ್॥ 9-23

ದೇವತೆಗಳ ಪೂಜೆಯೂ ನನ್ನ ಪೂಜೆಯೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ಪೂಜೆಯು ವಿಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಯ ತ್ಯಾಗಗೆ

ಅರ್ಜುನ, ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಭಜಿಸುವವರು ಸಾತ್ವಿಕ ಶ್ರದ್ಧಾವಂತ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ, ರಾಜಸ ಪುರುಷರು ಯಕ್ಷ-ರಾಕ್ಷಸರುಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ತಾಮಸ ಪುರುಷರು ಭೂತ-ಪ್ರೇತಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವವರು. ಆದರೆ

ಕಾರ್ಶಯಂತಃ ಶರೀರಸ್ಥಂ ಭೂತಗ್ರಾಮಮಚೇತಸಃ।
ಮಾಂ ಚೈವಾನ್ತಃ ಶರೀರಸ್ಥಂ ತಾನ್ವಿಧ್ಯಾಸುರನಿಶ್ಚಯಾನ್॥ 17/4-6

ಅವರು ಶರೀರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತ ಭೂತ ಸಮುದಾಯ ಮತ್ತು ಅಂತರ್ಯಾಮೀ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತ ನಾನು ಪರಮಾತ್ಮನೇನ್ನು ಕೃಶ್ ಮಾಡುವರು. ಅವರನ್ನು ನೀನು ಆಸುರರೆಂದು ತಿಳಿ. ಅರ್ಥಾತ್ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವವರು ಕೂಡ ಆಸುರೀ ವೃತ್ತಿಯ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.

16 ಅಧಮರು

ತಾನಹಂ ದ್ವಿಷತ : ಕ್ರೂರಾನ್ಸಂಸಾರೇಷು ನರಧಮಾನ್ ।
ಕ್ಷಿಪಾಮ್ಯಜಿಸ್ರಮಶುಭಾನುಸುರೀನ್ ಶೇಷ ಯೋನಿಷು॥ 16/7-19

ಯಾರು ಯಜ್ಞದ ನಿಯತ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಲ್ಪಿತ ವಿಧಿಗಳಿಂದ ಯಜನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೋ ಅವರೇ ಕ್ರೂರಕರ್ಮಿಗಳು, ಪಾಪಾಚಾರಿಗಳು ತಥಾ ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಅಧಮರಾಗಿರುವರು. ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಅಧಮರಲ್ಲ.

17. ನಿಯತ ವಿಧಿಯು ಯಾವುದು

ಓಂ ಇತ್ಯೇಕಾಕ್ಷರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ವ್ಯಾಹರನ್ಮಾಮನುಸ್ಮರನ್ ।
ಯ: ಪ್ರಯಾತಿತ್ಯಜನ್ ದೇಹಂ ಸ ಯಾತಿ ಪರಮಾಂ ಗತಿಮ್॥ 8-13
ಯಾವ ಓಂ ಎಂಬೀ ಅಕ್ಷರವು ಅಕ್ಷಯವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಕ್ಕೆ ಸಂಜ್ಞೆಯೋ ಮತ್ತು ಅದರ ಜಪವು, ಹಾಗೆಯೇ ಪರಮಾತ್ಮನಾದನನ್ನೊಬ್ಬನನ್ನೇ ಸ್ಮರಿಸುವುದು ಮತ್ತು ತತ್ತ್ವದರ್ಶಿಗಳಾದ ಮಹಾಪುರುಷರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದ ಧ್ಯಾನವೇ (ನಿಯತವಿಧಿಯು).

18. ಶಾಸ್ತ್ರವು –

ಇತಿ ಗುಹ್ಯತಮಂ ಶಾಸ್ತ್ರಮಿದಮುಕ್ತಂ ಮಾಯಾನಘ ।
ಏತದ್ಬುಧ್ವಾ ಬುದ್ಧಿಮಾನ್ ಸ್ಯಾತ್ ಕೃತಕೃತ್ಯಶ್ಚ ಭಾರತ॥ 15-20
ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅತಿ ಗೋಪನೀಯ ಶಾಸ್ತ್ರವು ನನ್ನಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಆ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಗೀತೆ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಯಿತು.

ತಸ್ಮಾತ್ ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಪ್ರಮಾಣಂ ತೇ ಕಾರ್ಯಕಾರ್ಯವ್ಯವಸ್ಥಿತೌ ।
ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಾನೋಕ್ತಂ ಕರ್ಮಕರ್ತುಮಿಹಾರ್ಹಸಿ॥ 16-24
ಕರ್ತವ್ಯಾ ಕರ್ತವ್ಯದ ವಿಷಯದ ನಿರ್ಧಾರಣೆಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರವೇ ಪ್ರಮಾಣವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ರೀತಿಯಿಂದ ಆಚರಣೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

19. ಧರ್ಮ –

ಸರ್ವಧರ್ಮಾನ್ ಪರಿತ್ಯಜ್ಯ ಮಾಮೇಕಂ ಶರಣಂ ವ್ರಜ ॥ 18-66
ಧರ್ಮದ ಏರುಪೇರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನನ್ನನ್ನು ಮಾತ್ರ ಶರಣುಹೊಂದು. ಅಂದರೆ ಒಬ್ಬನೇ ಆದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಪೂರ್ಣಸಮರ್ಪಣವೇ ಧರ್ಮದ ಮೂಲ. ಆ ಪ್ರಭುವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ನಿಯತವಿಧಿಯ ಆಚರಣವೇ ಧರ್ಮಾಚರಣವು. (ಅಧ್ಯಾಯ 2-40). ಯಾರು ಹೀಗೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೋ ಅವನು ತುಂಬಾ ಪಾಪಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಬೇಗನೇ ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾಗುತ್ತಾನೆ. (9-30).

20. ಧರ್ಮವನ್ನು ಎಲ್ಲಿಂದ ಪಡೆಯಬೇಕು ?

ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಹಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಹಂ ಅಮೃತಸ್ಯಾವ್ಯಯಸ್ಯ ಚ ।
ಶಾಶ್ವತಸ್ಯ ಚ ಧರ್ಮಾಸ್ಯ ಸುಖಸ್ಯೈಕಾಂತಿಕಸ್ಯ ಚ ॥ 14-27
ಆ ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಬ್ರಹ್ಮಕ್ಕೂ ಅಮೃತಕ್ಕೂ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಧರ್ಮಕ್ಕೂ ಮತ್ತು ಅಖಂಡವಾದ ಏಕರಸವಾದ ಆನಂದಕ್ಕೂ ನಾನೇ ಆಶ್ರಯಾವು. ಅಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ನೆಲೆ ನಿಂತ ಸದ್ಗುರುವೇ ಈ ಎಲ್ಲದಕ್ಕೂ ಆಶ್ರಯವು.

ವಿ.ಸೂ.: ಪ್ರಪಂಚದ ಎಲ್ಲಾ ಧರ್ಮದ (ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪವು) ಯಥಾರ್ಥ ಪ್ರವಾಹವು ಗೀತೆಯ ಹರಡುವಿಕೆಯೇ ಆಗಿದೆ.

ಪ್ರಾಚೀನಕಾಲದಿಂದ ಅರ್ವಾಚೀನದ ವರೆಗಿನ ಮನೀಷಿಗಳಿಂದ ನೀಡಲ್ಪಟ್ಟ ತೈಥಿಕ ಕ್ರಮಾನುಸಾರ ಸಂದೇಶ

(ಶ್ರೀ ಪರಮಹಂಸ ಜಗತಾನಂದ, ಗ್ರಾ. ಪೋ. ಬರ್ನೆನಿ, ಕಥವಾ, ಜಿಲ್ಲೆ ಮಿರ್ಜಾಪುರ (ಉ. ಪ್ರ.)ದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ನಿವಾಸದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮೀ ಶ್ರೀ ಅಡಗಡಾನಂದಜೀ ಅವರು ಪ್ರವೇಶ ದ್ವಾರದ ಬಳಿಯ 'ತಾಲಿಕಾದಲ್ಲಿ ಗಂಗಾ ದಶಹರಾ (ಇ. 1993) ಪವಿತ್ರ ಪರ್ವದಂದು ಇದನ್ನು ಬೋರ್ಡ್ ಮೇಲೆ ಅಂಕಿತಗೊಳಿಸಿದರು.)

// ವಿಶ್ವಗುರು ಭಾರತ //

- **ವೈದಿಕ ಋಷಿ :** (ಅನಾದಿಕಾಲ - ನಾಯಾಣ ಸೂಕ್ತ)-
  ಕಣ-ಕಣದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮ ಒಂದೇ ಸತ್ಯ. ಅದನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಅತಿರಿಕ್ತವಾಗಿ ಮುಕ್ತಿಗೆ ಬೇರೆ ಯಾವ ಅನ್ಯ ಉಪಾಯವೂ ಇಲ್ಲ.

- **ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀರಾಮ :** (ತ್ರೇತಾ - ಲಕ್ಷಾಂತರ ವರ್ಷಗಳ ಮೊದಲು- ರಾಮಾಯಣ)-
  ಒಬ್ಬ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಭಜನೆ ಮಾಡದೆ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವವನು ಮೂರ್ಖನು.

- **ಯೋಗೇಶ್ವರ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ :** (5000 ವರ್ಷಗಳ ಮೊದಲು-ಗೀತಾ)-
  ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಸತ್ಯವು. ಚಿಂತನದ ಪೂರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಸನಾತನ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಸಂಭವವಿದೆ. ದೇವೀ- ದೇವತೆಗಳ ಪೂಜೆಯು ಮೂಡಬುದ್ಧಿಯ ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿದೆ.

- **ಮಹಾತ್ಮ ಮೂಸಾ :** (3000 ವರ್ಷಗಳ ಮೊದಲು- ಯಾಹೂದೀ ಧರ್ಮ)-
  ನೀನು ಈಶ್ವರನಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ದೆಯನ್ನು ತೊರೆದೆ, ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದೆ -ಇದರಿಂದ ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಅಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು. ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳು.

- **ಮಹಾತ್ಮ ಜರಥ್ರುಷ್ಟ್ರ :** (2700 ವರ್ಷಗಳ ಮೊದಲು - ಫಾರಸೀಧರ್ಮ)-
  ಅಹುರ್‌ಮಜ್ದಾ (ಈಶ್ವರ)ನ ಉಪಾಸನೆಯಿಂದ ಹೃದಯದೊಳಗಿರುವ ವಿಕಾರಗಳನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸು, ಅವೇ ಎಲ್ಲ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳು.

- **ಭಗವಾನ ಮಹಾವೀರ್ :** (2600 ವರ್ಷಗಳ ಮೊದಲು - ಜೈನಗ್ರಂಥ)-
  ಆತ್ಮವೇ ಸತ್ಯ. ಕಠೋರ ತಪಸ್ಯೆಯಿಂದ ಅದನ್ನು ಇದೇ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ.

- **ಗೌತಮ್ ಬುದ್ಧ** (2500 ವರ್ಷಗಳ ಮೊದಲು - ಮಹಾಪರಿನಿಬ್ಬಾಣ ಸುತ್ತ)-
ನಾನು ಅವಿನಾಶೀ ಪದವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವೆನು, ಅದನ್ನು ಹಿಂದೆ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಗಳಿಸಿದ್ದರು - ಅದೇ ಮೋಕ್ಷ.

- **ಮಸೀಹ ಯೇಸು** (2000 ವರ್ಷಗಳ ಮೊದಲು- ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮ)-
ಈಶ್ವರನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಿಂದ ಪಾಪ್ತಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ನನ್ನ ಅಂದರೆ ಸದ್ಗುರುವಿನ ಬಳಿ ಬನ್ನಿರಿ, ಇದರಿಂದ ನೀವು ಈಶ್ವರಪುತ್ರರೆಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಿರಿ.

- **ಹಜರತ್ ಮಹಮ್ಮದ್ ಸಾಹಬ್** (1400 ವರ್ಷಗಳ ಮೊದಲು - ಇಸ್ಲಾಮ್‌ಧರ್ಮ)-
'ಲಾ ಇಲಾಹ್ ಇಲ್ಲಲ್ಲಾಹ್ ಮಹಮ್ಮದುರ್ರ್ ರಸೂಲಲ್ಲಾಹ್' ಮೂಲೆ-ಮೂಲೆಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಖುದಾ (ಈಶ್ವರ) ಒಬ್ಬನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಪೂಜನೀಯರಲ್ಲ ಮಹಮ್ಮದ್‌ಅಲ್ಲಾಹುವಿನ ಸಂದೇಶವಾಹಕನು.

- **ಆದಿ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯ** (1200 ವರ್ಷಗಳ ಮೊದಲು)-
ಜಗತ್ತು ಮಿಥ್ಯೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸತ್ಯ ಕೇವಲ ಹರಿ ಮತ್ತು ಅವನ ನಾಮ !

- **ಸಂತ ಕಬೀರ** (600 ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ)-
'ರಾಮ ನಾಮ ಅತಿ ದುರ್ಲಭ, ಉಳಿದವರೊಂದಿಗಿಲ್ಲ ಯಾವುದೇ ಕೆಲಸ ।
ಆದಿ, ಮಧ್ಯ ಮತ್ತು ಅಂತ್ಯವೆಲ್ಲವೂ, ರಾಮನಾಮದೊಂದಿಗಿನ ಸಂಗ್ರಾಮ॥
ರಾಮನೊಂದಿಗೆ ಸಂಘರ್ಷ ಮಾಡಿರಿ, ಅವನೊಬ್ಬನೇ ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಿ.

- **ಗುರು ನಾನಕ** (500 ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ)-
'ಏಕ್ ಓಂಕಾರ ಸತ್‌ಗುರು ಪ್ರಸಾದೀ, ಓಂಕಾರ ಒಂದೇ ಸತ್ಯ ಅದರೆ ಅದು ಸದ್ಗುರುವಿನ ಕೃಪೆಯ ಪ್ರಸಾದ.

- **ಸ್ವಾಮೀ ದಯಾನಂದ ಸರಸ್ವತಿ** (200 ವರ್ಷಗಳು ಮೊದಲು)-
ಅಜರ, ಅಮರ, ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಒಬ್ಬ ಪರಮಾತ್ಮನ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಿರಿ.
ಆ ಈಶ್ವರನ ಪ್ರಮುಖ ನಾಮ ಓಂ ಎಂಬುದೇ ಆಗಿದೆ.

- **ಸ್ವಾಮೀ ಶ್ರೀ ಪರಮಾನಂದಜೀ** (ಇ. 1911- 1969)-
ಭಗವಂತನು ಕೃಪೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಶತ್ರುಗಳೂ ಮಿತ್ರರಾಗುವರು, ವಿಪತ್ತು ಸಂಪತ್ತು ಆಗುವುದು. ಭಗವಂತನು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಿಂದಲೂ ನೋಡುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ.

॥ ॐ ॥

ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

ಮೊದಲ ಮಾತು

ವಸ್ತುತ: ಗೀತೆಯ ಮೇಲೆ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಬರೆಯುವ ಯಾವ ಆವಶ್ಯಕತೆಯೂ ಈಗ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಇದರ ಮೇಲೆ ನೂರಾರು ವಿವರಣೆಗಳು ಈಗಾಗಲೇ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಐವತ್ತರಷ್ಟು ಕೇವಲ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿವೆ. ಗೀತೆಯ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ ಐವತ್ತರಷ್ಟು ಮತಗಳು ಹುಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳ ಆಧಾರವು ಗೀತೆ ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ. ಯೋಗೇಶ್ವರ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿರಬಹುದು; ಹಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಈ ಮತಭೇದಗಳು ಏಕೆ? ವಸ್ತುತಃ ಪ್ರವಚನಕಾರನು ಒಂದೇ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿದರೂ ಹತ್ತು ಜನ ಶ್ರೋತೃಗಳು ಕುಳಿತಿದ್ದರೆ ಹತ್ತು ಬಗೆಯಾಗಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ವ್ಯಕ್ತಿ ಬುದ್ಧಿಯ ಮೇಲೆ ರಾಜಸ, ತಾಮಸ ಅಥವಾ ಸಾತ್ವಿಕ ಗುಣಗಳ ಪ್ರಭಾವ ಎಷ್ಟಿರುವುದೋ ಅದೇ ಸ್ತರದಲ್ಲಿ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ವಕ್ತೃವಿನ ಮಾತನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲು ಸಮರ್ಥನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮತಭೇದವು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವೇ. ಆಗಿದೆ.

ವಿಭಿನ್ನ ಮತಭೇದಗಳಿಂದ, ಹಾಗೂ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಒಂದೇ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ಕಾಲ ಮತ್ತು ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುವುದರಿಂದ ಸಾಧಾರಣ ಮನುಷ್ಯನು ಸಂಶಯದಲ್ಲಿ ಬೀಳುತ್ತಾನೆ. ಅನೇಕ ಟೀಕೆಗಳ ನಡುವೆ ಅದರ ಸತ್ಯಧಾರೆಯೂ ಪ್ರವಹಿಸಿದ್ದರೂ, ಶುದ್ಧ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಒಂದು ಪುಸ್ತಕವು ಸಾವಿರಾರು ಟೀಕೆಗಳ ನಡುವೆ ಇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟರೆ ಆಗ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಥಾರ್ಥವಾಗದುದು ಯಾವುದೆಂದು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದು ಕಠಿಣವಾಗುತ್ತದೆ. ವರ್ತಮಾನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗೀತೆಯ ಅನೇಕ ಟೀಕೆಗಳು ರಚಿಸಲ್ಪಟಿವೆ. ಎಲ್ಲವೂ ತಮ್ಮ ಸತ್ಯತೆಯನ್ನು ಘೋಷಿಸುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಗೀತೆಯ ಶುದ್ಧವಾದ ಅರ್ಥದಿಂದ ಅವು ದೂರವಾಗಿವೆ. ನಿಃಸಂದೇಹವಾಗಿ ಕೆಲಮಹಾಪುರುಷರು ಸತ್ಯದ ಸ್ಪರ್ಶಮಾಡಿದ್ದರೂ ಕೆಲವು ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಅವರು ಅದನ್ನು ಸಮಾಜದ ಸಮಕ್ಷಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತಗೊಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಆಶಯವನ್ನು ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದ ಮೂಲಕಾರಣ ಅವನೊಬ್ಬ ಯೋಗಿಯಾಗಿದ್ದುದು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಯಾವ ಸ್ತರದಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾನೋ ಅದೇ ಸ್ತರದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲ ಬಲ್ಲ ಮಹಾಪುರುಷನು ಮಾತ್ರ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಗೀತೆಯ ಉಪದೇಶವನ್ನು ನೀಡಿದಾಗ ಅವನ ಮನೋಗತ ಭಾವವು

ಏನಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ಅಕ್ಷರಶಃ ಹೇಳಲು ಸಮರ್ಥನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮನೋಗತವಾದ ಸಮಸ್ತ ಭಾವನೆಯೂ ಮಾತಿನಲ್ಲೇ ಹೊರಹೊಮ್ಮುವುದಿಲ್ಲ. ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗಭಂಗಿಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಉಳಿದದ್ದು ಪರ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಇದನ್ನು ಯಾವನೋ ಪಥಿಕನು ಆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದೇ ತಿಳಿಯಬಲ್ಲನು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಯಾವ ಸ್ತರದಲ್ಲಿದ್ದನೋ ಅದೇ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಹೊಂದಿದ ಮಹಾಪುರುಷನು ಮಾತ್ರ ಗೀತೆಯು ಏನನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ? ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಕೇವಲ ಗೀತೆಯ ಪಂಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಆವೃತ್ತಿ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದರ ಭಾವಗಳ ದರ್ಶನವೂ ಅವನಿಗಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಯಾವ ದೃಶ್ಯವು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮುಂದೆ ಇದ್ದಿತೋ ಅದೇ ಆ ಮಹಾಪುರುಷನ ಸಮಕ್ಷಮದಲ್ಲೂ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ನೋಡುತ್ತಾನೆ, ಅರಿಯುತ್ತಾನೆ, ತನ್ನನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸಿ-ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ, ಅದೇ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆದೂ ನಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಪೂಜ್ಯಶ್ರೀ ಪರಮಹಂಸಜೀ ಮಹಾರಾಜ್ ಅವರೂ ಅದೇ ಸ್ತರದ ಮಹಾಪುರುಷರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ವಾಣಿ ಹಾಗೂ ಅಂತಃಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಗೀತೆಯ ಯಾವ ಅರ್ಥ ಲಭ್ಯವಾಗಿದೆಯೋ ಅದರ ಸಂಕಲನವೇ 'ಯಥಾರ್ಥಗೀತೆ'. ಇದರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಸ್ವಂತದ್ದು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಇಲ್ಲ. ಇದು ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕವಾಗಿದೆ. ಸಾಧನ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ತನ್ನದಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರತಿ ವ್ಯಕಿಯೂ ಇದೇ ಪರಿಧಿಯಲ್ಲಿ ತಿರುಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಅವನು ಇದರಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗುತ್ತಾನೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಅವನು ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ಬಗೆಯ ತಡೆಯನ್ನು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ ಎಂಬುದಂತೂ ಸ್ಪಷ್ಟ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾವನಾದರೂ ಮಹಾಪುರುಷನಿಗೆ ಶರಣಾಗಲೇ ಬೇಕು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಯಾವುದೋ ಬೇರೆಯ ಸತ್ಯವೊಂದನ್ನು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ; ಯಾವುದನ್ನು 'ಋಷಿಭಿರ್ಬಹುಧಾ ಗೀತೆ' ಋಷಿಗಳು ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಗಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೋ ಅದನ್ನೇ ಹೇಳಹೊರಟಿದ್ದೇನೆ ಎಂದಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು 'ಆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕೇವಲ ನಾನು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿದಿದ್ದೇನೆ ಅಥವಾ ನಾನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಬಲ್ಲೆ' ಎಂದು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಯಾರಾದರೂ 'ತತ್ವದರ್ಶಿ' ಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ನಿಷ್ಕಪಟಭಾವದಿಂದ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಆ ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದು ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಮಹಾಪುರುಷರ ಮೂಲಕ ಶೋಧಿತವಾದ ಸತ್ಯವನ್ನೇ ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಗೀತೆಯು ಸುಬೋಧ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಅನ್ವಯಾರ್ಥವನ್ನಷ್ಟೇ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೂ ಗೀತೆಯ ಅಧಿಕಾಂಶವನ್ನು ತಾವೇ ಹೃದಯಂಗಮ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆದರೆ ಅಂತಹವರು ಹೇಗೆಂದರೆ ಹಾಗೆ ಅರ್ಥಮಾಡಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು 'ಯಜ್ಞದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೇ ಕರ್ಮ' ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ನೀವು ಹೊಲವನ್ನು ಉಳುವುದು ಕರ್ಮವೆನ್ನುತ್ತೀರಲ್ಲ ! ಯಜ್ಞವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತ ಕೃಷ್ಣನು 'ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಜನ ಯೋಗಿಗಳು ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಅಪಾನದಲ್ಲಿ ಹವನಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವರು ಅಪಾನವನ್ನು ಪ್ರಾಣದಲ್ಲಿ ಹವನಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಪ್ರಾಣ-ಅಪಾನ ಎರಡನ್ನೂ ತಡೆಹಿಡಿದು ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ ಪರಾಯಣರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅನೇಕ ಜನ ಯೋಗಿಗಳು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ

ಸಂಪೂರ್ಣ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಸಂಯಮಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹವನಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಎಂದಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಶ್ವಾಸ-ಪ್ರಶ್ವಾಸಗಳ ಚಿಂತನವೇ ಯಜ್ಞ ಮನದೊಂದಿಗೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಂಯಮವು ಯಜ್ಞ. ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರನು ಸ್ವಯಂ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೂ ತಾವು ವಿಷ್ಣುವಿನ ನಿಮಿತ್ತ ಸ್ವಾಹಾಕಾರವನ್ನು ಹೇಳುವುದು, ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ತಿಲ-ಆಜ್ಯ್ಯಗಳನ್ನು ಹೋಮ ಮಾಡುವುದು ಯಜ್ಞವೆನ್ನುತ್ತೀರಿ. ಆ ಯೋಗೇಶ್ವರನು ಈ ಹೀಗೆ ಒಂದು ಶಬ್ದವನ್ನೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ.

ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ನೀವು ತಿಳಿಯಲು ಸಮರ್ಥರಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ? ನೀವು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಶೂನ್ಯರೆಂದೇ ಏಕೆ ತಿಳಿಯುತ್ತೀರಿ?

ವಸ್ತುತಃ ಮನುಷ್ಯನು ಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆದು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಅವನ ಮೇಲೆ ಪೈತೃಕ ಸಂಪತ್ತು (ಮನೆ, ಅಂಗಡಿ, ಜಮೀನು-ಆಸ್ತಿ, ಪದ-ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ, ಹಸು-ಎಮ್ಮೆ-ಯಂತ್ರ ಉಪಕರಣ ಇತ್ಯಾದಿ) ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುತ್ತದೆ. ಅದರ ಹಾಗೆಯೇ ಕೆಲವು ರೂಢಿ, ಪರಂಪರೆ, ಪೂಜಾ ಪದ್ಧತಿಗಳೂ ಸಹ ಅವನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುತ್ತವೆ. ಮೂವತ್ತ ಮೂರು ಕೋಟಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಎಣಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಅದರ ಅಗಣಿತ ರೂಪಗಳಿವೆ. ಶಿಶು ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಹೋದಂತೆ ತನ್ನ ತಂದೆ-ತಾಯಿ, ಸೋದರ-ಸೋದರಿ, ನೆರೆ-ಹೊರೆಯವರ ಬಗ್ಗೆ ಆದರವನ್ನು ತಾಳುತ್ತದೆ. ಪರಿವಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ಪೂಜಾ ಪದ್ಧತಿಗಳ ಅಚಲವಾದ ಮುದ್ರೆಯು ಅದರ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ದೇವಿಯ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರೆ ಜೀವನ ಪೂರ್ತಿ ದೇವಿ, ದೇವಿ ಎಂದು ಪಠಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪರಿವಾರದಲ್ಲಿ ಭೂತ ಪೂಜೆಯಿದ್ದರೆ ಭೂತ-ಭೂತವೆಂದು ಕಂಠಪಾಠ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಒಬ್ಬ ಶಿವನನ್ನು, ಮತ್ತೊಬ್ಬ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಇನ್ನೊಂದು ದೇವರನ್ನು ಹಿಡಿದೇ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಅದನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಬಿಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಇಂತಹ ಭ್ರಾಂತವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಗೀತೆಯಂತಹ ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಿಯಾದ ಶಾಸ್ತ್ರವೂ ಸಿಕ್ಕಿದರೂ ಅದನ್ನು ಅವನು ತಿಳಿಯಲು ಸಮರ್ಥನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಪೈತೃಕ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಅವನು ಬಿಡಬಹುದಾದರೂ ಇಂತಹ ರೂಢಿಗಳನ್ನು, ಸಂಪ್ರದಾಯ ಕಟ್ಟಳೆಗಳನ್ನು ಆತ ಮರೆಯಲಾರ. ಪಿತ್ರಾರ್ಜಿತ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ನೀವು ಸಾವಿರಾರು ಮೈಲುಗಳ ದೂರ ಹೋಗಬಹುದಾದರೂ ನಿಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅಂಕಿತಗೊಂಡ ಇಂತಹ ರೂಢಿಗತ ವಿಚಾರಗಳು ಅಲ್ಲೂ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ನೀವು ಯಥಾರ್ಥವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನೂ ಅದೇ ರೂಢಿಗಳು, ರೀತಿ-ಕಟ್ಟಳೆಗಳು, ಆದರಣೀಯ ವಿಚಾರಗಳು ಹಾಗೂ ಪೂಜಾಪದ್ಧತಿಗಳಿಗೆ ಅನುರೂಪವಾಗಿ ನೋಡಲು ಬಯಸುತ್ತೀರಿ. ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಮಾತಾಡಿದರೆ ಅದನ್ನು ಸರಿಯೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತೀರಿ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ತಪ್ಪೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತೀರಿ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ನೀವು ಗೀತೆಯ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ನೋಡಲು ಸಮರ್ಥರಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಗೀತೆಯ ರಹಸ್ಯವು ರಹಸ್ಯವಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇದರ ವಾಸ್ತವಿಕ ಪರೀಕ್ಷಕರು ಸಂತರು ಅಥವಾ ಸದ್ಗುರುಗಳಾಗಿದ್ದರೆ. ಅವರೇ ಗೀತೆ ಏನು ಹೇಳುತ್ತದೆಯೆಂದು ಹೇಳಬಲ್ಲರು. ಎಲ್ಲರೂ ತಿಳಿಯಲು ಸಮರ್ಥರಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾರಿಗೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತಿಳಿಯುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೋ ಅಂತಹ

ಮಹಾಪುರುಷನ ಸಾನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯುವುದೇ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸುಲಭವಾದ ಮಾರ್ಗ.

ಗೀತೆಯು ಯಾವುದೇ ವಿಶಿಷ್ಟ ವ್ಯಕ್ತಿ, ವರ್ಗ, ಪಂಥ, ದೇಶಕಾಲ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ರೂಢಿಗ್ರಸ್ತ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಗ್ರಂಥವಾಗಿರದೆ ಸಾರ್ವಲೌಕಿಕ, ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ಇದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ದೇಶ, ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಜಾತಿ ಹಾಗೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸ್ತರದ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರೆಲ್ಲರಿಗಾಗಿ ಇದೆ. ಕೇವಲ ಬೇರೆಯವರಿಂದ ಕೇಳಿ ಅಥವಾ ಬೇರೆಯವರಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಮೇಲೆಯೇ ನೇರವಾದ ಪ್ರಭಾವಬೀರುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಪೂರ್ವಾಗ್ರಹದ ಭಾವನೆಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತರಾದ ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಿಗಳಿಗೆ ಈ ಆರ್ಷಗ್ರಂಥವು ಜ್ಞಾನಸ್ತಂಭವಾಗಿದೆ. ವೇದವೇ ಪ್ರಮಾಣವೆಂಬುದು ಹಿಂದುಗಳ ನಂಬಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ವೇದದ ಅರ್ಥ ಜ್ಞಾನ, ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಅರಿಯುವುದು. ಪರಮಾತ್ಮನು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಾಗಲೀ, ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಾಗಲೀ ಇಲ್ಲ. ಪುಸ್ತಕವು ಕೇವಲ ಅವನ ಸಂಕೇತಮಾತ್ರವಾಗಿದೆ. ವಸ್ತುತಃ ಅವನು ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೇ ಜಾಗ್ರತನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಬ್ರಹ್ಮನು ಬಂದು 'ಇಂದಿನಿಂದ ನೀನು ಋಷಿಯಾಗಿದ್ದೀಯ' ಎಂದನು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೆ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾದರು. ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಯದ ನಂತರ ದೇವತೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಬಂದ ಬ್ರಹ್ಮ 'ಇಂದಿನಿಂದ ನೀನು ರಾಜರ್ಷಿ' ಎಂದ. ಆದರೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಅನವರತ ತಪದಲ್ಲಿದ್ದರು. ದೇವತೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಬಂದ ಬ್ರಹ್ಮ 'ನೀನು ಇಂದಿನಿಂದ ಮಹರ್ಷಿ' ಎಂದು ಹೇಳಿದಾಗಲೂ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು 'ಇಲ್ಲ. ನನ್ನನ್ನು ನೀವು ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾದ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿ ಎಂದು ಕರೆಯಬೇಕು' ಎಂದರು. ಬ್ರಹ್ಮನು ಹೇಳಿದನು. 'ಇನ್ನೂ ನೀನು ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಲ್ಲ'. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು ಪುನಃ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದರು. ಅವರ ಮಸ್ತಿಷ್ಕದಿಂದ ತಪಸ್ಸಿನ ಧೂಮವು ಹೊರಟಿತು. ಆಗ ದೇವತೆಗಳು ಬ್ರಹ್ಮನೊಂದಿಗೆ ನಿವೇದನೆ ಮಾಡಿದರು. ಬ್ರಹ್ಮನು ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನೊಂದಿಗೆ 'ಈಗ ನೀನು ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಯಾಗಿದ್ದೀಯ' ಎಂದನು. ಆಗ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು 'ಒಂದು ವೇಳೆ ನಾನು ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಯಾದರೆ ವೇದಗಳು ನನ್ನನ್ನು ವರಿಸಲಿ' ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. ವೇದಗಳು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರಲ್ಲಿ ಸೇರಿದವು. ತತ್ವಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ಕೇವಲ ವೇದಗಳು ಅವರನ್ನು ವರಿಸಿದವು.

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೂ ಇದನ್ನೇ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. 'ಸಂಸಾರವು ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಅಶ್ವತ್ಥ ವೃಕ್ಷವಾಗಿದೆ. ಮೇಲೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಇದ್ದು ಅವನ ಮೂಲವು ಕೆಳಗೆ ಹಾಗೂ ಶಾಖೆಗಳು ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಹರಡಿವೆ. ಯಾವನು ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಕೊನೆಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೋ ಅವನೇ ವೇದವಿದನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅರ್ಜುನ! ನಾನೂ ವೇದವಿದನಾಗಿದ್ದೇನೆ, ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಪ್ರಸಾರ ಹಾಗೂ ಅಂತದೊಂದಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅನುಭೂತಿಯ ಹೆಸರು 'ವೇದ' ಎಂಬುದಾಗಿದೆ. ಈ ಅನುಭೂತಿಯು ಈಶ್ವರ ಪ್ರದತ್ತವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವೇದವು ಅಪೌರುಷೇಯವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಮಹಾಪುರುಷರೂ ಪುರುಷ ಮಾತ್ರರಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರ ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅವರು ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಂದೇಶ ಪ್ರಸಾರಕರು

(ಟ್ರಾನ್ಸ್‌ಮೀಟರ್) ಆಗುತ್ತಾರೆ. ಕೇವಲ ಶಬ್ದಜ್ಞಾನದ ಆಧಾರದಿಂದ ಅವರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ಯಥಾರ್ಥ ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾವನು ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕಪಥದಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಈ ಅಪೌರುಷೇಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಲುಪಲು ಸಮರ್ಥನಾಗುತ್ತಾನೋ, ಯಾವನ ಪುರುಷ (ಅಹಂ) ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ವಿಲೀನವಾಗುವುದೋ ಅಂತಹವನು ಮಾತ್ರ ಅದನ್ನು ಅರಿಯಲು ಸಮರ್ಥನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ವಸ್ತುತಃ ವೇದವು ಅಪೌರುಷೇಯವಾಗಿದೆ ಆದರೆ ಮಾತನಾಡುವವರಲ್ಲಿಯೂ ನೂರು-ನೂರೈವತ್ತು ಜನ ಮಹಾಪುರುಷರ ವಾಣಿಯ ಸಂಕಲನವನ್ನು 'ವೇದ' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬರೆದಿಡಲು ಬರುವ ಹಾಗೆಯೇ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ನಿಯಮಗಳನ್ನೂ ಬರೆಯಲು ಬರುತ್ತದೆ. ಮಹಾಪುರುಷರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಜನರು ಅವುಗಳನ್ನೂ, ಪಾಲಿಸಲು ತೊಡಗುತ್ತಾರೆ. ಧರ್ಮದೊಂದಿಗೆ ಆ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ದೂರದ ಸಂಬಂಧವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆಧುನಿಕ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಹಿಂದೆ-ಮುಂದೆ ತಿರುಗುತ್ತ ಸಾಧಾರಣ ನೇತೃಗಳೂ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಮಂತ್ರಿಗಳು ಅಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಅರಿತಿರುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಇದೇ ರೀತಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲೂ ಆಗಿದೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಗ್ರಂಥಗಳು ಸಾಮಯಿಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಗ್ರಂಥಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಮಾಡುವವರು ಮಹಾಪುರುಷರ ತೆರೆಯಲ್ಲಿ ತಿನ್ನುವುದು-ಮಲಗುವುದು ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ಲಿಪಿಬದ್ಧವಾಗಿ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ.

ವೇದಗಳ ಚಿರಂತನ ಸತ್ಯ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿತವಾಗಿದೆ. ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಸಾರ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ವಾಣಿಯಾದ ಗೀತೆಯಾಗಿದೆ. ಸಾರಂಶತ: ಗೀತೆಯು ಅಪೌರುಷೇಯ ವೇದರಸಾರ್ಣವದಿಂದ ಸಮುದ್ಭೂತವಾದ ಉಪನಿಷತ್ತು ಧಾರೆಯ ಸಾರ ಸರ್ವಸ್ವವಾಗಿದೆ. ಇದೇ ರೀತಿ ಪರತತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿದಿರುವ ಪ್ರತಿ ಮಹಾಪುರುಷನೂ ತಾನೇ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥವಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆತನ ವಾಣಿಯ ಸಂಕಲನವು ವಿಶ್ವದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿಯಾದರು ಶಾಸ್ತ್ರವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಕೆಲವು ಧರ್ಮಾವಲಂಬಿಗಳು 'ಕುರಾನಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದಷ್ಟೇ ಸತ್ಯ; ಏಸುಕ್ರಿಸ್ತನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನಿಡದೆ ಸ್ವರ್ಗವು ದೊರಕುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಈಶ್ವರನ ಒಬ್ಬನೇ ಮಗ – ಮುಂತಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಗೀತೆಯು ಸಾರ್ವಭೌಮ ಗ್ರಂಥ. ಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ವಿಶ್ವದ ಸಮಸ್ತ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಗೀತೆಯ ಸ್ಥಾನ ಅದ್ವಿತೀಯವಾಗಿದೆ. ಇದು ಕೇವಲ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರವಾಗಿರದೆ ಇತರ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ಸತ್ಯದ ಮಾನದಂಡವೂ ಆಗಿದೆ. ಗೀತೆಯು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳ ಅನುಸ್ಯೂತವಾದ ಸತ್ಯವನ್ನು ತೆರೆದಿಡುವ ವಿರೋಧಿ ಕಥನಗಳಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳುವ ಒರೆಗಲ್ಲಾಗಿದೆ. ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಬಾಳಿ ಬದುಕುವ ಕಲೆ ಹಾಗೂ ಕರ್ಮಕಾಂಡಗಳ ಬಾಹುಳ್ಯವಿದೆ. ಜೀವನವನ್ನು ಸುಖಮಯವನ್ನಾಗಿ ಆಕರ್ಷಿತವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವ, ಮಾಡದಿರುವ ರೋಚಕ ಹಾಗೂಭಯಾನಕವಾದ ವಿಷಯ ವರ್ಣನೆಗಳು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿವೆ. ಕರ್ಮಕಾಂಡಗಳ ಈ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಜನರು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಜೀವನ ನಿರ್ವಾಹಕ್ಕಾಗಿ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಪೂಜಾ ಪದ್ಧತಿಗಳಲ್ಲಿ ದೇಶ, ಕಾಲ ಹಾಗೂ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಿಗೆ

ಅನುಗುಣವಾದ ಪರಿವರ್ತನೆಯೂ ಸಹಜವೇ ಆಗಿದೆ. ಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಏಳಬಹುದಾದ ಕಲಹಗಳಿಗೆ ಇದೇ ಕಾರಣವೂ ಆಗಿದೆ. ಗೀತೆಯು ಈ ಕ್ಷಣಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳಿಗಿಂತ ಮೇಲೇರಿ ಆತ್ಮ ತತ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುವ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮನನ ಮಾಡಿಸುತ್ತದೆ. ಅದರ ಒಂದೇ ಒಂದು ಶ್ಲೋಕವೂ ಭೌತಿಕ ಜೀವನಯಾಪನೆಗಾಗಿ ಇಲ್ಲ. ಇದರ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಶ್ಲೋಕವೂ ನಿಮ್ಮಿಂದ ಆಂತರಿಕ ಯುದ್ಧ– 'ಆರಾಧನೆ' ಯನ್ನು ಬೇಡುತ್ತದೆ. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳಂತೆ ಇದು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸ್ವರ್ಗ ಅಥವಾ ನರಕದಲ್ಲಿ ದ್ವಂದ್ವದಲ್ಲಿ ಬೀಳಿಸಿ ಕೈಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಬದಲಾಗಿ ಆ ಅಮರತ್ವದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ. ಅದರ ಹಿಂದೆ ಜನ್ಮ ಹಾಗೂ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಯಾವ ಬಂಧನವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಪ್ರತಿ ಮಹಾಪುರುಷನಿಗೂ ತನ್ನದೇ ಶೈಲಿ ಹಾಗೂ ಕೆಲವು ವಿಶಿಷ್ಟ ಶಬ್ದಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೂ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಕರ್ಮ, ಜ್ಞಾನ, ಯಜ್ಞ, ವರ್ಣ, ವರ್ಣಸಂಕರ, ಯುದ್ಧ, ಕ್ಷೇತ್ರ... ಇತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಒತ್ತು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಆಶಯ ಹಾಗೂ ಪುನರಾವೃತ್ತಿಯಲ್ಲೂ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಸೌಂದರ್ಯವಿದೆ. ಈ ರೂಪಾಂತರದಲ್ಲೂ ಈ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಅದೇ ಆಶಯವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಹಾಗೂ ಆವಶ್ಯಕ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನೂ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಗೀತೆಯ ಆಕರ್ಷಣೆ ಕೆಳಗಿನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳೇ ಆಗಿವೆ.ಇವುಗಳ ಆಶಯವನ್ನು ಆಧುನಿಕ ಸಮಾಜವು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ಅವು ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಯಥಾರ್ಥಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ನೀವು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವಿರಿ.

1) ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ – ಒಬ್ಬ ಯೋಗೇಶ್ವರ

2) ಸತ್ಯ – ಆತ್ಮವೇ ಸತ್ಯ.

3) ಸನಾತನ – ಆತ್ಮ ಸನಾತನ, ಪರಮಾತ್ಮನು ಸನಾತನ

4) ಸನಾತನ ಧರ್ಮ – ಪರಮಾತ್ಮನೊಂದಿಗೆ ಸೇರುವ ಧರ್ಮ

5) ಯುದ್ಧ – ದೈವೀ ಹಾಗೂ ಆಸುರೀ ಸಂಪತ್ತಿನ ಸಂಘರ್ಷ ಯುದ್ಧ. ಇವು ಅಂತಃಕರಣದ ಎರಡು ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು.

6) ಯುದ್ಧ ಸ್ಥಾನ – ಮಾನವ ಶರೀರ ಹಾಗೂ ಮನಸ್ಸಿನೊಂದಿಗೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಮೂಹವೇ ಯುದ್ಧ ಸ್ಥಾನ.

7) ಜ್ಞಾನ – ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಅರಿಯುವುದೇ ಜ್ಞಾನ.

8) ಯೋಗ – ಸಂಸಾರದ ಸಂಯೋಗ-ವಿಯೋಗಗಳೊಂದಿಗೆ ಅವ್ಯಕ್ತ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಸೇರುವುದೇ ಯೋಗ.

9) ಜ್ಞಾನಯೋಗ – ಆರಾಧನೆಯೇ ಕರ್ಮ. ಸ್ವಾರ್ಥವಿಲ್ಲದೆ ಕರ್ಮ. ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗುವುದೇ ಜ್ಞಾನಯೋಗ.

10) ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮಯೋಗ – ಇಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗದೇ ಸಮರ್ಪಣ

ಭಾವದಿಂದ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗುವುದು ನಿಷ್ಕಾಮಕರವೀಹ.

11) ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಯಾವ ಸತ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದನು? – ತತ್ವದರ್ಶಿಗಳು ಮೊದಲೇ ಯಾವುದನ್ನು ನೋಡಿದ್ದರೋ ಮುಂದೆಯೂ ನೋಡುವರೋ ಅದೇ ಸತ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದನು.

12) ಯಜ್ಞ – ಸಾಧನೆಯ ವಿಧಿ ವಿಶೇಷದ ಹೆಸರು ಯಜ್ಞ.

13) ಕರ್ಮ – ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಕಾರ್ಯರೂಪವನ್ನು ಕೊಡುವುದೇ ಕರ್ಮ.

14) ವರ್ಣ – ಆರಾಧನೆಯ ಒಂದೇ ವಿಧಿಯಾದ ಕರ್ಮವನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಶ್ರೇಣಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವೇ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣಗಳು. ಇದೇ ಸಾಧಕನ ಉಚ್ಚ-ನೀಚ ಸ್ತರಗಳು. ಜಾತಿಯಲ್ಲ.

15) ವರ್ಣಸಂಕರ – ಪರಮಾತ್ಮ-ಪಥದಿಂದ ಚ್ಯುತನಾಗುವುದು, ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಭ್ರಮೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದೇ ವರ್ಣಸಂಕರ.

16) ಮನುಷ್ಯನ ಶ್ರೇಣೀ – ಅಂತಃಕರಣದ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಅನುಸಾರ ಮನುಷ್ಯ ದೈವೀ-ಆಸುರೀ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ವಿಂಗಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಇದೇ ಮನುಷ್ಯರ ಎರಡು ಜಾತಿಗಳು.

17) ದೇವತಾ – ಹೃದಯ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಪರಮದೇವನ ದೇವತ್ವವನ್ನು ಆರ್ಜಿತಗೊಳಿಸುವ ಗುಣಗಳ ಸಮೂಹ.

18) ಅವತಾರ – ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತದೆ. ಹೊರಗಡೆಯಲ್ಲ.

19) ವಿರಾಟ್‌ದರ್ಶನ – ಯೋಗಿಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರನಿಂದ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ ಅನುಭೂತಿ.

20) ಪೂಜನೀಯ ದೇವ 'ಇಷ್ಟ' – ಒಬ್ಬನೇ ಪರಾತ್ಪರ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಪೂಜನೀಯ ದೇವ. ಅವನನ್ನು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಬೇಕು. ಅವನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಸ್ರೋತವು ಅದೇ ಅವ್ಯಕ್ತ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ 'ಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವ ಮಹಾಪುರುಷರ' ಮೂಲಕ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಈಗ ಇದರಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದವರೆಗೂ ನೀವು ಓದಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೂ ಅಧ್ಯಾಯ 13ರಲ್ಲಿ ನೀವು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಯೋಗಿಯಾಗಿದ್ದನೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವಿರಿ. ಸನಾತನ ಹಾಗೂ ಸತ್ಯ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಪೂರಕವೆಂದು ಅಧ್ಯಾಯ ಎರಡರಿಂದಲೇ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಧ್ಯಾಯ ಹನ್ನೆರಡರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವು ನಿರ್ಮೂಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಯುದ್ಧಸ್ಥಲಕ್ಕಾಗಿ ಅಧ್ಯಾಯ 13ನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ನೋಡಿ.

'ಜ್ಞಾನ'ವು ನಾಲ್ಕನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಹದಿಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ದರ್ಶನದಿಂದ ಹೆಸರೇ 'ಜ್ಞಾನ'ವೆಂದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅಧ್ಯಾಯ ಆರರವರೆಗೆ 'ಯೋಗ'ವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಹಾಗೂ

ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಯೋಗದ ವಿಭಿನ್ನ ಅಂಶಗಳ ಪರಿಭಾಷೆಯಿದೆ. 'ಜ್ಞಾನ ಯೋಗ'ವು ಮೂರರಿಂದ ಆರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದವರೆಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. 'ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗ'ವು ಅಧ್ಯಾಯ ಎರಡರಿಂದ ಆರಂಭವಾಗಿ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಇದೆ. ಅಧ್ಯಾಯ ಮೂರು-ನಾಲ್ಕರಲ್ಲಿ 'ಯಜ್ಞ'ವು ನಿಮಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

'ಕರ್ಮ'ದ ಹೆಸರು ಅಧ್ಯಾಯ 2/39ರಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ನಾಲ್ಕನೇ ಅಧ್ಯಾಯದವರೆಗೆ ಓದಿದರೆ 'ಕರ್ಮ'ದ ಅರ್ಥವು 'ಆರಾಧನೆ-ಭಜನೆ' ಎಂಬುದು ಏಕೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಧ್ಯಾಯ ಹದಿಮೂರು ಹಾಗೂ ಹದಿನೇಳರಲ್ಲಿ ಅದೇ ಸತ್ಯವೆಂದು ಸ್ಥಿರವಾಗುತ್ತದೆ. 'ವರ್ಣಸಂಕರ'ವು ಅಧ್ಯಾಯ ಮೂರು ಹಾಗೂ 'ಅವತಾರ'ವು ಅಧ್ಯಾಯ ನಾಲ್ಕರಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. 'ವರ್ಣವ್ಯವಸ್ಥೆ'ಗಾಗಿ ಅಧ್ಯಾಯ ಹದಿನೆಂಟನ್ನು ನೋಡಬೇಕು. ಅದರ ಸಂಕೇತವು ಅಧ್ಯಾಯ 3-4ರಲ್ಲೂ ಇದೆ. ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ 'ದೇವಾಸುರ' ಜಾತಿಯನ್ನು ಅಧ್ಯಾಯ 17ರಲ್ಲಿ ನೋಡಬೇಕು. 'ವಿರಾಟ್ ದರ್ಶನವು' ಅಧ್ಯಾಯ 10-11ರಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಅಧ್ಯಾಯ 7-9 ಹಾಗೂ 15ರಲ್ಲಿಯೂ ಇದರ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕುಚೆಲ್ಲಲಾಗಿದೆ. ಅಧ್ಯಾಯ 7-9 ಹಾಗೂ 17ರಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವಹೀನತೆಯು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಪರಮಾತ್ಮನ ಪೂಜಾಸ್ಥಳ ಹೃದಯ ದೇಶವೇ ಆಗಿದೆ. ಧ್ಯಾನ, ಶ್ವಾಸೋಚ್ಛ್ವಾಸ, ಚಿಂತನೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಮೂಲಕ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ (ಮಂದಿರ, ಮೂರ್ತಿಗಳ ಎದುರು ಅಲ್ಲ) ಅದು ಮಾಡಲ್ಪಡುತ್ತದೆ– ಎಂಬುದು ಅಧ್ಯಾಯ 3-6 ಹಾಗೂ 18ರಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಹೆಚ್ಚು ಯೋಚನೆ-ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ ಅಧ್ಯಾಯ ಆರರವರೆಗೆ ನೀವು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದರೆ 'ಯಥಾರ್ಥಗೀತೆ'ಯ ಮೂಲ ಆಶಯವು ನಿಮ್ಮ ಅರಿವಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ಗೀತೆಯು ಜೀವನ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಸಾಧನವಲ್ಲ ಆದರೆ ಜೀವನ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತ ವಿಜಯದ ಪ್ರಶಿಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಾಸ್ತವಿಕ ವಿಜಯವನ್ನು ಕೊಡುವ ಯುದ್ಧಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ; ಆದರೆ ಗೀತೋಕ್ತ ಯುದ್ಧವು ಕತ್ತಿ, ಧನುಸ್ಸು, ಬಾಣ, ಗದೆ, ಇವುಗಳಿಂದ ಹೋರಾಡುವ ಸಾಂಸಾರಿಕ ಯುದ್ಧವಲ್ಲ. ಇವುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತ ವಿಜಯವೂ ಅಡಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ಸತ್-ಅಸತ್ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳ ಸಂಘರ್ಷವಾಗಿದೆ. ವೇದದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರ-ವೃತ್ರ, ವಿದ್ಯೆ-ಅವಿದ್ಯೆ, ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ದೇವಾಸುರ ಯುದ್ಧ, ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ರಾಮ-ರಾವಣ, ಕೌರವ-ಪಾಂಡವ ಇವರ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನೇ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಕ್ಷೇತ್ರ ಹಾಗೂ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ, ದೈವೀ-ಆಸುರೀ ಸಜಾತೀಯ-ವಿಜಾತೀಯ, ಸದ್ಗುಣ-ದುರ್ಗುಣ, ಇವುಗಳ ಸಂಘರ್ಷವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಸಂಘರ್ಷವು ಎಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವುದೋ ಆ ಸ್ಥಾನ ಎಲ್ಲಿದೆ? ಗೀತೆಯ ಧರ್ಮಕ್ಷೇತ್ರ ಹಾಗೂ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಭಾರತದ ಯಾವುದೇ ಭೂಖಂಡದವಲ್ಲ ಬದಲಾಗಿ ಗೀತಾಕಾರನ ಮಾತಿನಲ್ಲೇ – 'ಇದಂ ಶರೀರಂ ಕೌಂತೇಯ ಕ್ಷೇತ್ರಮಿತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ' – ಕೌಂತೇಯ ! ಈ ಶರೀರವೇ ಒಂದು ಕ್ಷೇತ್ರ. ಇದರಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತಿದ ಒಳ್ಳೆಯದು ಹಾಗೂ ಕೆಟ್ಟದ್ದು ಸಂಸ್ಕಾರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸದಾ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಹತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಮನ, ಬುದ್ಧಿ, ಚಿತ್ತ, ಅಹಂಕಾರ, ಐದು ವಿಕಾರಗಳು, ಮೂರು

ಗುಣಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರದ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಈ ಮೂರೂ ಗುಣಗಳಿಂದ ವಿವಶನಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನು ಕರ್ಮ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನು ಒಂದು ಕ್ಷಣವೂ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡದಿರಲಾರ. ''ಪುನರಪಿ ಜನನಮ್ ಪುನರಪಿ ಮರಣಮ್ ಪುನರಪಿ ಜಠರೇ ಶಯನಮ್'' – ಜನ್ಮಜನ್ಮಾಂತರದಿಂದ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಕಳೆಯುತ್ತಿದೆ. ಇದೇ 'ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ'. ಸದ್ಗುರುವಿನ ಮಾಧ್ಯಮದಿಂದ ಸರಿಯಾದ ಭ್ರಮಣದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಸಾಧಕನು ಪರಮ ಧರ್ಮ ಪರಮಾತ್ಮನ ಕಡೆಗೆ ನಡೆಯುತ್ತಾನೋ ಆಗ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರವು ಧರ್ಮಕ್ಷೇತ್ರವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಶರೀರವೇ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿದೆ.

ಇದೇ ಶರೀರದ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲಿ ಅಂತಃಕರಣದ ಎರಡು ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು ಪುರಾತನವಾಗಿವೆ. ದೈವೀ ಹಾಗೂ ಆಸುರೀ ಸಂಪತ್ತುಗಳು. ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯರೂಪದ ಪಾಂಡು ಹಾಗೂ ಕರ್ತವ್ಯರೂಪದ ಕುಂತೀ ಇದ್ದಾರೆ. ಪುಣ್ಯವು ಜಾಗೃತವಾದಾಗ ಮನುಷ್ಯನು ಮೊದಲು ಯಾವುದೋ ಒಂದನ್ನು ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದುಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಿಂದ ಅವನು ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಅದು ಕರ್ತವ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಏಕೆಂದರೆ ಪುಣ್ಯದ ಹೊರತಾಗಿ ಕರ್ತವ್ಯಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಕುಂತಿಯು ಪಾಂಡುವಿನೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೊಂದುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪಡೆದವನು 'ಕರ್ಣ' ಜೀವನಪರ್ಯಂತ ಕುಂತಿಯ ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ ಹೋರಾಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದ. ಪಾಂಡವರ ದುರ್ಧರ್ಷನಾದ ಶತ್ರು ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆತ ಕರ್ಣನೇ, ಕರ್ಣನೆಂದರೆ ವಿಜಾತೀಯ ಕರ್ಮವೇ ಆಗಿದೆ. ಅದು ಬಂಧನಕಾರಿಯಾಗುವುದಲ್ಲದೆ ಪರಂಪರಾಗತ ರೂಢಿಗಳ ಚಿತ್ರಣವೂ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಪೂಜಾ ಪದ್ಧತಿಗಳ ಗಂಟು ಅದನ್ನು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಪುಣ್ಯ ಜಾಗೃತವಾದಾಗ ಧರ್ಮರೂಪಿಯಾದ 'ಯುಧಿಷ್ಠಿರ', ಅನುರಾಗರೂಪಿಯಾದ 'ಅರ್ಜುನ', ಭಾವರೂಪಿಯಾದ 'ಭೀಮ', ನಿಯಮರೂಪಿ 'ನಕುಲ', ಸತ್ಸಂಗರೂಪಿ 'ಸಹದೇವ', ಸಾತ್ವಿಕರೂಪಿ 'ಸಾತ್ವಿಕಿ', ದೇಹಸಾಮರ್ಥ್ಯರೂಪಿ 'ಕಾಶೀರಾಜ', ಕರ್ತವ್ಯದ ಮೂಲಕ ಭವದ ಮೇಲೆ ವಿಜಯರೂಪಿ 'ಕುಂತೀ ಭೋಜ' ಇತ್ಯಾದಿ ಇಚ್ಛಾನುಸಾರ ಮಾನಸಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳ ಉತ್ಕರ್ಷವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳ ಗಣನೆ ಏಳು ಅಕ್ಷೌಹಿಣೀ. 'ಅಕ್ಷ'ವೆಂದರೆ ದೃಷ್ಟಿ, ಸತ್ಯಮಯಿಯಾದ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹವಾಗುವುದು. ದೈವೀ ಸಂಪದ, ಪರಮಧರ್ಮ ಪರಮಾತ್ಮನವರೆಗಿನ ದೂರವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಗೊಳಿಸುವ ಏಳು ನಿಚ್ಚಣಿಕೆಗಳು ಏಳು ಭೂಮಿಕೆಗಳು ಯಾವ ಗಣನಾ ವಿಶೇಷವೂ ಇಲ್ಲ. ವಸ್ತುತ: ಈ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು ಅನಂತವಾಗಿವೆ.

ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿರುವ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಹಾಗೂ ಮನಸ್ಸು ಒಟ್ಟು ಹನ್ನೊಂದು ಅಕ್ಷೌಹಿಣಿ ಸೇನೆಯಿದೆ. ಮನಸ್ಸಿನೊಂದಿಗೆ ಇಂದ್ರಿಯಮಯಿಯಾದ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದೊಂದಿಗೆ ಸಂಗ್ರಹವಾದುದು ಆಸುರೀ ಸಂಪದ. ಅದರಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನರೂಪಿಯಾದ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ, ಸತ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿದೂ ಅಂಧನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಸಹಚಾರಿಣೀಯಾದ ಗಾಂಧಾರಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಆಧಾರವಾದ ಪ್ರವೃತ್ತಿ. ಇವಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಮೋಹರೂಪಿಯಾದ 'ದುರ್ಯೋಧನ', ದುರ್ಬುದ್ಧಿರೂಪಿಯಾದ 'ದುಶ್ಶಾಸನ', ವಿಜಾತೀಯ ಕರ್ಮರೂಪಿಯಾದ 'ಕರ್ಣ', ಭ್ರಮರೂಪಿಯಾದ 'ಭೀಷ್ಮ', ದ್ವೈತದ ಆಚರಣರೂಪಿಯಾದ 'ದ್ರೋಣ', ಆಸಕ್ತಿರೂಪಿ 'ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ';

ವಿಕಲ್ಪರೂಪಿ 'ವಿಕರ್ಣ'. ಮುಗಿಯದ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಕೃಪೆಯ ಆಚರಣರೂಪಿಯಾದ 'ಕೃಪಾಚಾರ್ಯ', ಹಾಗೂ ಈ ಎಲ್ಲರ ನಡುವೆ ಜೀವರೂಪಿಯಾದ 'ವಿದುರ'ನಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಅಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅವನ ದೃಷ್ಟಿ ಸದೈವ ಪಾಂಡವರ ಮೇಲೆ, ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಪ್ರವಹಿತನಾದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಮೇಲೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಆತ್ಮನು ಪರಮಾತ್ಮನ ಶುದ್ಧ ಅಂಶವಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಆಸುರೀ ಸಂಪದವೂ ಅನಂತವಾಗಿದೆ. ಈ ಶರೀರವೆಂಬ ಕ್ಷೇತ್ರವು ಒಂದೇ ಆದರೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಕಾದಾಡುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳೆರಡು. ಒಂದು ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿರಿಸುತ್ತದೆ. ನೀಚ-ಅಧಮ ಯೋನಿಗಳ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಪರಮಪುರುಷನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನಿರಿಸಿ ಅವನಲ್ಲೇ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ತತ್ವದರ್ಶಿಯಾದ ಮಹಾಪುರುಷನ ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸಾಧನೆ ಮಾಡುವುದರೊಂದಿಗೆ ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತಿನ ಉತ್ಕರ್ಷ ಹಾಗೂ ಆಸುರೀ ಸಂಪತ್ತಿನ ಶಮನವು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಆಗುತ್ತದೆ. ಕೌರವ ಪಕ್ಷದ ಅನಂತರ ಪಾಂಡವ ಪಕ್ಷವೂ ಯೋಗೇಶ್ವರನಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗುವುದನ್ನು ಅರ್ಜುನನು ನೋಡಿದನು. ಪೂರ್ಣತೆಯೊಂದಿಗೆ ದೈವೀ ಸಂಪದವೂ ವಿಲಯವಾಗುತ್ತದೆ, ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಪರಿಣಾಮವು ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಇದರ ನಂತರ ಮಹಾಪುರುಷರು ಏನಾದರೂ ಮಾಡಿದರೆ ಅನುಯಾಯಿಗಳ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಲೋಕಸಂಗ್ರಹದ ಇದೇ ಭಾವನೆಯಿಂದಲೇ ಮಹಾಪುರುಷರು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಮನೋಭಾವಗಳ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಹಾಗ ಸ್ಥೂಲವಾದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. 'ಗೀತೆ' ಯು ಛಂದೋಬದ್ಧವಾಗಿದೆ. ವ್ಯಾಕರಣ ಸಮ್ಮತವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಇದರ ಪಾತ್ರ ಕೇವಲ ಪ್ರತೀಕಾತ್ಮಕವಾಗಿದೆ. ಅಮೂರ್ತ ಯೋಗ್ಯತೆಗಳ ಮೂರ್ತರೂಪ ಮಾತ್ರವಾಗಿದೆ. ಗೀತೆಯ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ತು-ನಲವತ್ತು ಪಾತ್ರಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಧ ಸಜಾತೀಯ ಹಾಗೂ ಅರ್ಧ ವಿಜಾತೀಯ. ಕೆಲವರು ಪಾಂಡವಪಕ್ಷದವರು, ಕೆಲವರು ಕೌರವಪಕ್ಷದವರು. 'ವಿಶ್ವರೂಪ ದರ್ಶನ' ದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಹೆಸರುಗಳು ಮತ್ತೆ ಬಂದಿವೆ. ಇವುಗಳ ಹೊರತು ಇಡೀ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಇವುಗಳ ವಿಚಾರವೂ ಮತ್ತೆ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಅರ್ಜುನನೊಬ್ಬ ಮಾತ್ರ ಆರಂಭದಿಂದ ಅಂತದವರೆಗೆ ಯೋಗೇಶ್ವರನ ಸಮಕ್ಷಮದಲ್ಲಿರುವ ಪಾತ್ರ. ಆ ಅರ್ಜುನನೂ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿದ್ದಾನೆಯೇ ಹೊರತು ವ್ಯಕ್ತಿ ವಿಶೇಷವಲ್ಲ. ಗೀತೆಯ ಆರಂಭದಿಂದಲೂ ಅರ್ಜುನನು ಸನಾತನ ಕುಲಧರ್ಮಕ್ಕಾಗಿ ವಿಕಲನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಕೃಷ್ಣನು ಇದನ್ನು ಅಜ್ಞಾನವೆಂದು ಹೇಳಿ ಆತ್ಮವೇ ಸನಾತನ. ಶರೀರವು ನಾಶವನ್ನು ಹೊಂದುವುದಾದ್ದರಿಂದ ಯುದ್ಧ ಮಾಡು ! ಎಂದು ನಿರ್ದೇಶಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ 'ಅರ್ಜುನನು ಕೌರವವನ್ನೇ ಕೊಲ್ಲಬೇಕು ! ಕೌರವಪಾಂಡವರಿಬ್ಬರೂ ಸಂಬಂಧಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಸಂಕರಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿದ ಶರೀರವು ಕತ್ತಿಯಿಂದ ಕತ್ತರಿಸುವುದರಿಂದ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವುದೇ? ಶರೀರವು ನಶ್ವರವು ಹಾಗೂ ಅಸ್ತಿತ್ವವೇ ಇಲ್ಲದಿರುವುದಾಗಿರುವಾಗ ಅರ್ಜುನನು ಯಾರು? ಕೃಷ್ಣನು ಯಾರ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದ? ಯಾರಾದರೂ ಶರೀರಧಾರಿಯ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದನೆ? ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ ''ಯಾರು ಶರೀರಕ್ಕಾಗಿ ಪರಿಶ್ರಮಪಡುತ್ತಾನೋ ಅವನು ಪಾಪಾಯು, ಮೂಢಬುದ್ಧಿ, ಪುರುಷನಾಗಿ

ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಜೀವಿಸುತ್ತಾನೆ.'' ಒಂದು ವೇಳೆ ಕೃಷ್ಣನು ಒಬ್ಬ ಶರೀರಧಾರಿಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ನಿಂತಿದ್ದರೆ ಅವನೂ ಮೂಢಬುದ್ಧಿಯವನಾಗುತ್ತಿದ್ದನು. ವಸ್ತುತಃ ಅನುರಾಗವೇ ಅರ್ಜುನ.

ಅನುರಾಗಿಗಾಗಿಯೇ ಮಹಾಪುರುಷರು ಯಾವಾಗಲೂ ನಿಂತರುತ್ತಾರೆ. ಅರ್ಜುನನು ಶಿಷ್ಯನಾಗಿದ್ದನು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಒಬ್ಬ ಸದ್ಗುರುವಾಗಿದ್ದನು. ವಿನಯಾವನತನಾಗಿ ಅವನು ಕೃಷ್ಣನೊಂದಿಗೆ – ''ಧರ್ಮದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮೋಹಿತಚಿತ್ತನಾದ ನಾನು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕೇಳುತ್ತೇನೆ. ಯಾವುದು ಶ್ರೇಯ (ಪರಮ ಕಲ್ಯಾಣಕರ) ಪರವಾದುದೋ. ಆ ಉಪದೇಶವನ್ನು ನನಗೆ ಹೇಳಿ'' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅರ್ಜುನನು ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದ; ಪ್ರೇಯ (ಭೌತಿಕ ಪರಾರ್ಥ)ವನ್ನಲ್ಲ. ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಜ್ಜೆಹೆಜ್ಜೆಗೂ 'ಅರ್ಜುನನು ಒಬ್ಬ ಆರ್ತ ಅಧಿಕಾರಿ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಒಬ್ಬ ಸದ್ಗುರು' ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಸದ್ಗುರುಗಳು ಅನುರಾಗಿಯ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೂ ಅವನಿಗೇ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಭಾವುಕತಾವಶನಾದ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು 'ಪೂಜ್ಯ ಮಹಾರಾಜ್‌ಜೀ' ಅವರೊಂದಿಗೆ ಇರುವ ಆಗ್ರಹವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದಾಗ ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು ''ಹೋಗು; ಶರೀರದಿಂದ ಎಲ್ಲಾದರೂ ಇರು. ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ನನ್ನ ಬಳಿ ಬರುತ್ತಿರು. ಬೆಳಿಗ್ಗೆ-ಸಂಜೆ ರಾಮ, ಶಿವ, ಓಂ' ಯಾವುದಾದರೂ ಎರಡಕ್ಷರದ ನಾಮವನ್ನು ಜಪಿಸು ಹಾಗೂ ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಮಾಡು. ಒಂದು ನಿಮಿಷವಾದರೂ ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನೀನು ಹಿಡಿಯಲು ಸಮರ್ಥನಾದರೆ, ಯಾವ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಭಜಿಸುವೆಯೋ, ಅದೇ ರೂಪವನ್ನು ನಿನಗೆ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಹೊತ್ತು ನನ್ನನ್ನು ಧರಿಸಲು ಸಮರ್ಥನಾದರೆ ನಿನ್ನ ಹೃದಯದ ರಥಿಯಾಗಿ ಸದಾ ನಿನ್ನ ಜೊತೆಯಲ್ಲೇ ಇರುತ್ತೇನೆ. ಧ್ಯಾನವನ್ನೇ ಹಿಡಿದು ಬರಲು ಸಮರ್ಥರಾಗುವ ಮಹಾಪುರುಷರು ಕೈ, ಕಾಲು, ಮೂಗು, ಕಿವಿಗಳ ಹಾಗೆ ನಿಮ್ಮ ಬಳಿಯೇ ಇರುತ್ತಾರೆ. ನೀವು ಸಾವಿರಾರು ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್‌ಗಳಷ್ಟು ದೂರವಿದ್ದರೂ ಅವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಸಮೀಪವೇ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಗಳು ಏಳುವಷ್ಟರಲ್ಲೇ ಅವರು ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಲು ತೊಡಗುತ್ತಾರೆ. ಅನುರಾಗಿಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಮಹಾಪುರುಷರು ಯಾವಾಗಲೂ ಆತ್ಮವೇ ಆಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ಅಭಿನ್ನರಾಗಿ ಜಾಗ್ರತರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅರ್ಜುನನು ಅನುರಾಗದ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಗೀತೆಯ ಹನ್ನೊಂದನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಈಶ್ವರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿದ ಮೇಲೆ ಅರ್ಜುನನು ತನ್ನ ಕ್ಷುದ್ರ ದೋಷಗಳಿಗಾಗಿ ಕ್ಷಮಾಯಾಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗಿದ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಕ್ಷಮಿಸಿದ ಯಾಚನೆಗೆ ಅನುಸಾರ ಸೌಮ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ಬಂದು ''ಅರ್ಜುನ, ನನ್ನ ಈ ರೂಪವನ್ನು ಈ ಮೊದಲು ಯಾರೂ ನೋಡಿಲ್ಲ. ಹಾಗೂ ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ'' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗಾದರೆ ಗೀತೆಯು ನಮ್ಮಂತಹವರಿಗೆ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಆ ದರ್ಶನದ ಯೋಗ್ಯತೆಗಳು ಅರ್ಜುನನ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿದ್ದವು. ಮೊದಲೇ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅನೇಕ ಜನ ಯೋಗಿಗಳು ಜ್ಞಾನರೂಪತಪದಿಂದ ಪವಿತ್ರರಾಗಿ ನನ್ನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ'' ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಕೊನೆಗೆ ಆ ಮಹಾಪುರುಷನು ಏನನ್ನು

ಹೇಳಬಯಸಿದ್ದಾನೆ? ವಸ್ತುತಃ ಅನುರಾಗವೇ ಅರ್ಜುನ; ಅವನು ನಿಮ್ಮ ಹೃದಯದ ಭಾವನಾ ವಿಶೇಷಃ ಅನುರಾಗ ವಿಹೀನ ಪುರುಷನು ಹಿಂದೆ ಯಾವಾಗಲೂ ನೋಡಲು ಸಮರ್ಥನಾಗಿಲ್ಲ. ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ನೋಡಲು ಸಮರ್ಥನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. **''ದೊರಕನು ರಘುಪತಿ ಇಲ್ಲದೆ ಅನುರಾಗ! ಮಾಡಿದರು ಕೋಟಿ ಜಪ ಯೋಗ ವಿರಾಗ.''** ಆದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಜುನನು ಒಂದು ಪ್ರತೀಕವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರತೀಕವಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಗೀತೆಯ ಅನುಸರಣೆಯನ್ನು ನೀವು ಬಿಡಬಹುದು, ಗೀತೆ ನಿಮಗಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ಹಾಗಾದರೆ ಆ ದರ್ಶನದ ಯೋಗ್ಯತೆ ಅರ್ಜುನನಿಗೇ ಸೀಮಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನು ''ಅರ್ಜುನ! ಆನಂದ, ಭಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಮೂಲಕ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ (ನೀನು ನೋಡಿದಂತೆ) ನೋಡಲು, ತತ್ವದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲು ಹಾಗೂ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಲೂ ಕೂಡ ಸುಲಭನಾಗಿದ್ದೇನೆ.'' ಎಂದು ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತಿಯು ಅನುರಾಗದ ಎರಡನೇ ರೂಪವೇ ಆಗಿದೆ. ಹಾಗೂ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಅರ್ಜುನನ ಸ್ವರೂಪವು ಇದೆ. ಅರ್ಜುನನು ಪಥಿಕನ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಈ ರೀತಿ ಗೀತೆಯ ಪಾತ್ರವು ಪ್ರತೀಕಾತ್ಮಕವಾಗಿದೆ. ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅದರ ಸಂಕೇತವೂ ಇದೆ.

ಐತಿಹಾಸಿಕವಾಗಿ ಯಾರಾದರೂ ಕೃಷ್ಣ-ಅರ್ಜುನರು ಇದ್ದಿರಬಹುದು. ಯಾವುದಾದರೂ ವಿಶ್ವಯುದ್ಧವೂ ನಡೆದಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಭೌತಿಕ ಯುದ್ಧದ ಚಿತ್ರಣವು ಖಂಡಿತ ಇಲ್ಲ. ಆ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಯುದ್ಧದ ಪ್ರಭಾವದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು ಹೆದರಿದ್ದ, ಸೇನೆಯಲ್ಲ! ಸೇನೆಯಾದರೋ ಹೋರಾಡಲು ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ನಿಂತಿತ್ತು.

ಏನೂ ಗೀತೆಯನ್ನು ಉಪದೇಶಮಾಡಿ ಕೃಷ್ಣನು ಸವ್ಯಸಾಚಿ ಅರ್ಜುನನ್ನು ಸೇನೆಗೆ ಯೋಗ್ಯನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನೇ? ವಸ್ತುತಃ ಸಾಧನೆಯು ಬರೆಯುವುದರಿಂದ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಓದಿದ ಮೇಲೂ ನಡೆಯುವುದು ಉಳಿದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಪ್ರೇರಣೆಯು **'ಯಥಾರ್ಥ ಗೀತೆ'** ಯಾಗಿದೆ.

ಸದ್ಗುರು ಕೃಪಾಶ್ರಯಿ ಜಗದ್ಬಂಧು
ಸ್ವಾಮೀ ಅಡಗಡಾನಂದ

ಶ್ರೀ ಗುರು ಪೂರ್ಣಿಮಾ
24 ಜುಲೈ, 1983

ಓಂ

ಶ್ರೀ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ನಮಃ

ಯಥಾರ್ಥ ಗೀತೆ

(ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾ)

ಅಥ ಪ್ರಥಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರಉವಾಚ -

ಧರ್ಮಕ್ಷೇತ್ರೇ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರೇ ಸಮವೇತಾ ಯುಯುತ್ಸವಃ ।
ಮಾಮಕಾಃ ಪಾಂಡವಶ್ಚೈವ ಕಿಮಕುರ್ವತ ಸಂಜಯ ॥ 1 ॥

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಹೇಳುವನು- ಎಲೆ ಸಂಜಯ ! ಧರ್ಮಕ್ಷೇತ್ರವೆನಿಸಿದ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲು ಸೇರಿಕೊಂಡ ನಮ್ಮವರೂ, ಪಾಂಡವರೂ ಏನು ಮಾಡಿದರು ?

ಅಜ್ಞಾನ ರೂಪಿಯಾದ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ, ಸಂಯಮವೇ ಮೈತಾಳಿದ ಸಂಜಯ. ಅಜ್ಞಾನವೆಂಬುದು ಮನದ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲಿರುವುದು. ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಮನವುಳ್ಳ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಜನ್ಮಾಂಧ. ಆದರೆ ಸಂಯಮಶೀಲನಾದ ಸಂಜಯನ ಮಾಧ್ಯಮದಿಂದ ಆತನು ನೋಡುವನು. ಅವನು ಹೇಳುವುದು- 'ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಸತ್ಯ'. ಎಂದು ಆದರೆ ಇದೇ ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ಜನಿಸಿದ ಮೋಹರೂಪಿಯಾದ ದುರ್ಯೋಧನನು ಎಂದಿನವರೆಗೆ ಜೀವಂತವಾಗಿರುವನೋ ಅಂದಿನವರೆಗೆ ಈತನ ದೃಷ್ಟಿಯೆಲ್ಲವೂ ಕೌರವರ ಮೇಲೇ ನೆಟ್ಟಿರುವುದು. ಅಂದರ ವಿಕಾರಗಳ ಮೇಲೆಯೇ ಇರುವುದು.

ಧರ್ಮವೆಂಬುದು ಒಂದು ಕ್ಷೇತ್ರ. ಹೃದಯದೇಶದಲ್ಲಿ ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತುಗಳು ವೃದ್ಧಿಸಿದಾಗ ಆ ಶರೀರವು ಧರ್ಮಕ್ಷೇತ್ರವೆನಿಸುವುದು. ಅದೇ ಎಡೆ ಅಸುರೀ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಿ ಬೆಳೆದಾಗ ಅದೇ ಶರೀರವು ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರವೆನಿಸುವುದು. 'ಕುರು' ಅಂದರೆ ಮಾಡು.

ಈ ಶಬ್ದವು ವಿಧ್ಯರ್ಥಕವಾದುದು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ- ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ ಬರುವಂತಹ ಮೂರು ಗುಣಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಪರವಶನಾಗಿ ಕರ್ಮವೆಸಗುವನು. ಕ್ಷಣ ಕಾಲವೂ ಸಹ ಆತನು ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಇರಲಾರನು ತ್ರಿಗುಣಗಳು ಆತನಿಂದ ಕರ್ಮವನ್ನೂ ಮಾಡಿಸುತ್ತವೆ. ಮಲಗಿದಾಗಲೂ ಕರ್ಮವು ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಕೂಡ ಮನುಷ್ಯನ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ತುತ್ತು. ಈ ಮೂರು ಗುಣಗಳೂ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ದೇವತೆಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ಒಂದು ಹುಳು ಹುಪ್ಪಟೆವರೆಗೆ ಶರೀರಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಿಡುವುವು. ಎಂದಿನ ವರೆಗೆ ಪ್ರಕೃತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿ ಜನ್ಯವಾದ ಗುಣಗಳು ಅಳಿಯುವುದಿಲ್ಲವೊ ಅಂದಿನವರೆಗೆ 'ಕುರು' ಎಂಬುದು ಮನುಷ್ಯನ ಬೆನ್ನುಬಿಡದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಹುಟ್ಟುಸಾವುಗಳ ರೂಪವಾದ, ಮರಣ ಶೀಲವಾದ, ವಿಕಾರಗ್ರಸ್ತವಾದ ಈ ಶರೀರವು ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರವೇ ಸರಿ. ಪರಮ ಧರ್ಮ ವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿ ಕೊಡುವಂತಹ ಪುಣ್ಯಮಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳುಳ್ಳ (ಪಾಂಡವರು) ಕ್ಷೇತ್ರವು ಧರ್ಮಕ್ಷೇತ್ರವೇ ಸರಿ.

ಪುರಾತತ್ವವೇತ್ತರು ಪಂಜಾಬಿನಲ್ಲಿ, ಕಾಶೀ ಪ್ರಯಾಗಗಳ ನಡುವೆ ಮತ್ತು ಅನೇಕಕಡೆ ಗಳಲ್ಲಿ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿರುವರು. ಆದರೆ ಗೀತಕಾರನೇ ಸ್ವತಃ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರವೆಲ್ಲಿರುವುದೆಂಬುದನ್ನು- **ಇದಂ ಶರೀರಂ ಕೌಂತೇಯ ಕ್ಷೇತ್ರಮಿತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ** ಎಂದು ಹೇಳಿರುವನು. ಅರ್ಜುನ ! ಈ ಶರೀರವೆಂಬುದೇಕ್ಷೇತ್ರ. ಇದನ್ನು ಅರಿಯಬಲ್ಲವನು ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನೆನಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವನು. ಮುಂದೆ ಆತನೇ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವನು. ಈ ಶರೀರವೆಂಬ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ದಶ ಇಂದ್ರಿಯ, ಮನೋಬುದ್ಧಿ ಅಹಂಕಾರಗಳು, ಪಂಚವಿಕಾರಗಳು, ಹಾಗೂ ತ್ರಿಗುಣಗಳು- ಇವುಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿರುವನು. ಶರೀರವೇ ಕ್ಷೇತ್ರ- ಒಂದು ಅಖಾಡಾ. ಇದರಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧವಾಡುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು ಎರಡು ಬಗೆಯಾಗಿವೆ ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತು ಮತ್ತು ಆಸುರೀ ಸಂಪತ್ತು. ಪಾಂಡುವಿನ ಸಂತತಿ ಮತ್ತು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಸಂತತಿ. ಸಜಾತೀಯ ಹಾಗೂ ವಿಜಾತೀಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು.

ಅನುಭವಿಯಾದ ಮಹಾಪುರುಷನಿಗೆ ಶರಣು ಹೊಕ್ಕಾಗ ಈ ಎರಡು ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಘರ್ಷವು ಉಂಟಾಗುವುದು. ಇದು ಕ್ಷೇತ್ರ ಮತ್ತು ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನ ಸಂಘರ್ಷ. ಹಾಗೂ ಇವೇ ವಾಸ್ತವಿಕವಾದ ಯುದ್ಧ. ವಿಶ್ವಯುದ್ಧಗಳಿಂದ ಇತಿಹಾಸ ತುಂಬಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಆ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದವನು ಸಹ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಗೆಲುವನ್ನು ಪಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಪರಸ್ಪರ ಸೇಡು-ಪ್ರತಿಸೇಡುಗಳು. ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ಶಮನ ಮಾಡಿ, ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಪರವಾದ ಸತ್ತಾದ ದಿಗ್ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವನ್ನೂ ಪಡೆಯುವುದೇ ವಾಸ್ತವಿಕವಾದ ವಿಜಯ. ಸೋಲೆಂಬುದೇ ಇಲ್ಲದಿರುವಂತಹ ವಿಜಯವೆಂದರೆ ಇದೊಂದೇ. ಜನನ ಮರಣಗಳ ಸಂಕೋಲೆಯಿಲ್ಲದಿರುವಂತಹ ಮುಕ್ತಿಯೆಂಬುದು ಇದೊಂದೇ.

ಈ ರೀತಿ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದಾವೃತವಾದ ಮನವು ಸಂಯಮದ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞರ ಯುದ್ದದಲ್ಲಿ ಏನಾಯಿತು, ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯುವುದು. ಈಗ ಯಾರುಯಾರಲ್ಲಿ ಸಂಯಮವು ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ಪ್ರಬಲವಾಗಿರುವುದೋ ಅವರಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿ ಶಕ್ತಿಯು ಅಷ್ಟಷ್ಟೇ ಹೆಚ್ಚುವುದು.

ಸಂಜಯ ಉವಾಚ –

ದೃಷ್ಟ್ವಾತು ಪಾಂಡವಾನೀಕಂ ವ್ಯೂಢಂ ದುರ್ಯೋಧನ ಸ್ತದಾ ।
ಆಚಾರ್ಯಮುಪ ಸಂಗಮ್ಯ ರಾಜಾ ವಚನಮಬ್ರವೀತ್ ॥ 2 ॥

ಆಸಮಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯೂಹವನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಂಡು ಯುದ್ಧ ಸನ್ನದ್ಧರಾಗಿರುವ ಪಾಂಡವರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಂಡು ದುರ್ಯೋಧನನು ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳುವನು.

ದ್ವೈತಾಚರಣೆಯೇ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗಿಂತ ನಾವು ಭಿನ್ನರು ಎಂಬ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಬಂದೊಡನೇ ಇದೇ ದ್ವೈತಭಾವ) ಆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಹಂಬಲ ಹುಟ್ಟುವುದು. ಆಗಲೇ ನಾವು ಗುರುವನ್ನ ರಸುತ್ತ ಹೊರಡುವೆವು. ಎರಡು ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳ ನಡುವೆ ಇದೇ ಮೊದಲ ಗುರು. ನಂತರ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ನಮ್ಮ ಸದ್ಗುರು ವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಆತನು ಯೋಗ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವವನು.

ರಾಜಾ ದುರ್ಯೋಧನನು ದ್ರೋಣರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗುವನು. ಮೋಹರೂಪಿಯಾದ ದುರ್ಯೋಧನ. ಮೋಹವೆಂಬುದು ಸಂಪೂರ್ಣ ವ್ಯಾಧಿಗಳಿಗೆ ಮೂಲ- ಅದೇರಾಜ. ದುರ್ ಅಂದರೆ ದೂಷಿತವಾದ ಯೋಧನ- ಯಾವ ಧನಿವಿದೆಯೋ ಅದು. ಆತ್ಮಿಕ ಸಂಪತ್ತೇ ಸ್ಥಿರ ವಾದ ಸಂಪತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ದೋಷವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವುದೋ ಅದೇ ಮೋಹ. ಇದೇ ನಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಕಡೆಗೆ ಸೆಳೆಯುವಂತಹುದು- ವಾಸ್ತವಿಕ ತಿಳಿವಳಿಕೆಗೆ ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನು ನೀಡುವುದು ಸಹ ಇದೇ. ಮೋಹವಿರುವವರೆಗೂ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ತಪ್ಪಿದುದಲ್ಲ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಎಲ್ಲವೂ ಪೂರ್ಣವೇ ಆಗಿದೆ.

ಆದ್ದರಿಂದ ವ್ಯೂಹವನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಂಡು ಯುದ್ಧ ಸನ್ನದ್ಧರಾಗಿ ನಿಂತಿರುವ ಪಾಂಡವರನ್ನು ಕಂಡು ಅಂದರೆ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಪ್ರವಾಹಿತವಾದ ಸಜಾತೀಯ ವೃತ್ತಿಗಳು ಒಟ್ಟಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಮೋಹರೂಪಿಯಾದ ದುರ್ಯೋಧನನು ಮೊದಲ ಗುರುವಾದ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಹೀಗೆಂದು ಹೆಳುವನು.

ಪಶ್ಯೈತಾಂ ಪಾಂಡು ಪುತ್ರಾಣಾಮಾಚಾರ್ಯ ಮಹತೀಂ ಚಮೂಮ್ ।
ವ್ಯೂಢಾಂ ದ್ರುಪದ ಪುತ್ರೇಣ ತವ ಶಿಷ್ಯೇಣ ಧೀಮತಾ ॥ 3 ॥

ಎಲೈ ಆಚಾರ್ಯರೇ, ತಮ್ಮ ಜಾಣನಾದ ಶಿಷ್ಯ ದ್ರುಪದ ಪುತ್ರನಾಧ ಧೃಷ್ಟದ್ಯುಮ್ನನಿಂದ ವ್ಯೂಹಾಕಾರದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪಾಂಡವರ ಈ ಭಾರೀ ಸೇನೆಯನ್ನು ನೋಡಿರಿ.

ಶಾಶ್ವತವೂ ಅಚಲವೂ ಆದ ಪದದಲ್ಲಿ ಆಸ್ಥೆಯಿಟ್ಟಿರುವ ದೃಢ ಮನವೇ 'ಧೃಷ್ಟದ್ಯುಮ್ನ' ಪುಣ್ಯಮಯವಾದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳ ಮುಂದಾಳು ಇದೇ. **'ಸಾಧನ್ ಕಠಿನ್ ನ ಮನ್ ಕರ್ ಟೇಕಾ'** ಸಾಧನೆ ಕಠಿಣವಲ್ಲ- ಮನಸ್ಸಿನ ದೃಢತೆ ಕಠಿಣವಾಗಬೇಕು

ಈಗ ಸೈನ್ಯದ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ನೋಡೋಣ –

ಅತ್ರ ಶೂರಾ ಮಹೇಷ್ವಾಸಾ ಭೀಮಾರ್ಜುನ ಸಮಾಯುಧಿ ।
ಯುಯುಧಾನೋ ವಿರಾಟಶ್ಚದ್ರುಪದಶ್ಚ ಮಹಾರಥಃ ॥ 4 ॥

ಈ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ **'ಮಹೆಷ್ವಾಸಾ'** ಮಹಾನ್ ಈಶ್ವರನಲ್ಲಿ ನಿವಾಸವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಡುವ ಭಾವರೂಪಿಯಾದ 'ಭೀಮ', ಅನುರಾಗರೂಪಿಯಾದ 'ಅರ್ಜುನ' ಇಂತಹ ಅನೇಕಾನೇಕ

ಶೂರ ವೀರರು- ಹೇಗೆಂದರೆ- ಸಾತ್ವಿಕತಾ ರೂಪಿಯಾದ ಸಾತ್ಯಕಿ, **ವಿರಾಟ** ಸರ್ವತ್ರವೂ ಈಶ್ವರೀಯ ಪ್ರವಾಹ ತುಂಬಿದೆ ಎಂಬ ಭಾವನಾ ರೂಪಿಯಾದ ದ್ರುಪದ ಅಂದರೆ ಅಚಲ ಸ್ಥಿತಿ. ಹಾಗೂ.

ಧೃಷ್ಟಕೇತು ಶ್ಚೇಕಿತಾನಃ ಕಾಶೀರಾಜಶ್ಚ ವೀರ್ಯವಾನ್ ।
ಪುರುಜಿತ್ಕುಂತಿ ಭೋಜಶ್ಚ ಶೈಬ್ಯಶ್ಚ ನರಪುಂಗವ : ॥ 5 ॥

ಧೃಷ್ಟಕೇತು- ದೃಢಕರ್ತವ್ಯ **'ಜೇಕಿತಾನ'** ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರೂ ಅಲ್ಲಿಂದ ಮನವನ್ನು ಹಿಂದೆಳೆದು ಇಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ತೋಡಗಿಸುವುದು. **'ಕಾಶೀರಾಜ'** -ಕಾಯ ರೂಪವಾದ ಕಾಶಿಯಲ್ಲೇ ಆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಿರುವುದು. **'ಪುರುಜಿತ್'** -ಸ್ಥೂಲ, ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಮತ್ತು ಕಾರಣ ಶರೀರದ ಮೇಲೆ ವಿಜಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವವನು ಪುರುಜಿತ್. **'ಕುಂತಿಭೋಜ'** -ಕರ್ತವ್ಯದಿಂದ ಭವವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದು. ಅಂತಹ ನರಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ **'ಶೈಬ್ಯ'** ಅಂದರೆ ಸತ್ಯವ್ಯವಹಾರ-

ಯುಧಾಮನ್ಯುಶ್ಚ ವಿಕ್ರಾಂತ ಉತ್ತಮೌಜಾಶ್ಚ ವೀರ್ಯವಾನ್।
ಸೌಭದ್ರೋ ದ್ರೌಪದೇಯಾಶ್ಚ ಸರ್ವ ಏವ ಮಹಾರಥಾಃ॥ 6॥

ಹಾಗೂ ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ **'ಯುಧಾಮನ್ಯು'** -ಯುದ್ದಕ್ಕೆ ಅನುರೂಪವಾಗಿ ಮನವನ್ನು ಅಣುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು, **'ಉತ್ತಮಾಜಾ'** -ಶುಭಗಳ ಮೋಜು. ಸುಭದ್ರೆಯ ಮಗ ಅಭಿಮನ್ಯು ಶುಭವಾದ ಆಧಾರ ದೊರಕಿ ದೊಡನೆ ಮನಸ್ಸಿನ ಎಲ್ಲ ಭಯ ಅತಂಕಗಳು ದೂರವಾಗುವುದು ಇಂತಹ ಶುಭ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನೆಲೆನಿಂತ ಅಭಯ ಚಿತ್ತ ಧ್ಯಾನ ರೂಪಳಾದ ದ್ರೌಪದಿಯ ಐದು ಮಂದಿ ಮಕ್ಕಳು- ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಲಾವಣ್ಯ, ಸಹೃದಯತೆ, ಸೌಮ್ಯತೆ, ಸ್ಥಿರತೆ- ಇವೆಲ್ಲವೂ ಮಹಾರಥಿಗಳೇ. ಸಾಧನ ಪಥದಲ್ಲಿ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಯೋಗ್ಯತೆಯೊಂದಿಗೆ ಮುನ್ನಡೆಯುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳು.

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ದುರ್ಯೋಧನನು ಪಾಂಡವ ಪಕ್ಷದ ಹದಿನೈದು ಇಪ್ಪತ್ತು ಹೆಸರು ಗಳನ್ನೆಣಿಸಿದನು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ದೈವಿಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾದ ಅಂಗಗಳು. ವಿಜಾತೀಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳ ರಾಜನಾಗಿದ್ದರೂ 'ಮೋಹ' ವೇ ಅತನನ್ನು ಸಜಾತೀಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳನ್ನರಿಯಲು ಬಾಧ್ಯಸನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದು.

ದುರ್ಯೋಧನನು ತನ್ನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಹೇಳುವನು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಬಾಹ್ಯ ಯುದ್ದವೇ ಆಗಿದ್ದರೆ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಹಿಗ್ಗಿಸಿ ಹೊಗಳುತ್ತಿದ್ದನು. ವಿಕಾರವನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡಿ ಹೇಳಿದನು. ಏಕೆಂದರೆ ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ವಿಜಯವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕಾಗಿದೆಯಲ್ಲವೇ? ಅವು ನಾಶವಂತವಾದುವು. ಕೇವಲ ನಾಲ್ಕಾರು ವಿಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರಎಣಿಸಿದನು. ಅವುಗಳ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣ ಬಹಿರ್ಮುಖೀ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು ಅಡಗಿವೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ-

ಅಸ್ಮಾಕಂ ತು ವಿಶಿಷ್ಟಾ ಯೇ ತಾನ್ನಿಬೋಧ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮ ।
ನಾಯಕಾ ಮಮ ಸೈನ್ಯಸ್ಯ ಸಂಜ್ಞಾರ್ಥಂ ತಾನ್ಬ್ರವೀಮಿತೆ ॥ 7 ॥

ದ್ವಿಜೋತ್ತಮನೇ, ನಮ್ಮ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಧಾನವೀರರನ್ನು ತಾವು ತಿಳಿದಿರಬೇಕು. ಇದನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಸಲುವಾಗಿ ನನ್ನ ಸೈನ್ಯದ ಅಧಿಪತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವೆ.

ಬಾಹ್ಯಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೇನಾಧಿ ಪತಿಗಾಗಿ 'ದ್ವಿಜೋತ್ತಮ' ಎಂಬ ಸಂಬೋಧನೆ ಅಸಾಮಯಿಕವಾದುದು. ವಸ್ತುತಃ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿರುವುದು ಅಂತಃ ಕರಣದಲ್ಲಿರುವ ಎರಡು ಪ್ರವೃತಿಗಳ ತಾಕಲಾಟ ಅದರಲ್ಲಿ ದ್ವೈತದ ಆಚರಣೆಯೇ ದ್ರೋಣ. ನಾವು ಲೇಶ ಮಾತ್ರವೇ

ಆಗಲಿ ನಮ್ಮ 'ಆರಾಧ್ಯ' ದಿಂದ ಬೇರೆಯಾದೆವೆಂದರೆ ಪ್ರಕೃತಿಯು ನಮ್ಮನ್ನು ಮುತ್ತಿ ಮುದುರುವುದು. ದ್ವೈತವು ಆವರಿಸುವುದು. ಈ 'ದ್ವಿ' ಎಂಬುದರಮೇಲೆ ಜಯವನ್ನು ಪಡೆಯ ಬೇಕೆಂಬ ಪ್ರೇರಣೆ ಪ್ರಥಮ ಗುರುವಾದ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನಿಂದ ದೊರೆಯುವುದು. ಅಪೂರ್ಣ ಶಿಕ್ಷಣವೇ ಪೂರ್ಣಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನೀಯುವುದು. ಅದು ಪೂಜಾಸ್ಥಳವಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಶೌರ್ಯಸೂಚಕವಾದ ಸಂಬೋಧನೆಯಿರಬೇಕು.

ವಿಜಾತೀಯ ಪ್ರ ವೃತ್ತಿಗಳ ನಾಯಕರು ಯಾರು ಯಾರು ?

ಭಾವಾನ್‌ಭೀಷ್ಮಶ್ಚ ಕರ್ಣಶ್ಚ ಕೃಪಶ್ಚ ಸಮಿತಿಂಜಯಃ।
ಅಶ್ವತ್ಥಾಮಾ ವಿಕರ್ಣಶ್ಚ ಸೌಮದತ್ತಿಸ್ತಥೈವ ಚ ॥8॥

ಓರ್ವರು ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರು- ಸ್ವತಃ ದೈವತಾಚರಣೆಯ ಪ್ರತೀಕ, ಅದರೊಂದಿಗೆ ಭ್ರಮರೂಪಿಯಾದ ಪಿತಾಮಹ ಭೀಷ್ಮರು. ಭ್ರಮೆಯೇ ಈ ವಿಕಾರಗಳಿಗೆ ಉದ್ಗಮಸ್ಥಾನ. ಕಡೆಯ ಕಾಲದವರೆಗೂ ಅದು ಬದುಕಿರುವುದು - ಆದ್ದರಿಂದ ಭೀಷ್ಮ. ಸೈನ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ನಾಶವಾದ ಮೇಲೂ ಸಹ ಇವರು ಜೀವಂತರಾಗಿದ್ದರು. ಶರಶಯ್ಯೆಯ ಮೇಲೆ ಅಚೇತಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಜೀವಂತವಾಗಿದ್ದರು. ಇವರೇ ಭ್ರಮರೂಪೀ 'ಭೀಷ್ಮ'. ಭ್ರಮೆಯೆಂಬುದು ಕಡೆಯವರೆಗೂ ಉಳಿಯುವಂತಹುದು. ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಜಾತೀಯ ಕರ್ಮರೂಪಿಗಳಾದ 'ಕರ್ಣ ' ಹಾಗೂರಣವೀರ ಕೃಪಾಚಾರ್ಯರು. ಸಾಧನಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಧಕನು ಆಚರಿಸುವ ಕೃಪಾಶೀಲತೆಯೇ ಕೃಪಾಚಾರ್ಯ. ಭಗವಂತನು ಕೃಪಾಸಾಗರ. ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ನಂತರ ಸಂತನೂ ಅದೇ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಾಳುವನು. ಆದರೆ ಸಾಧನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾವು ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಬೇರೆಯಾಗಿರುವೆವೋ ಪರಮಾತ್ಮನೂ ಅವರೆಗೆ ಬೇರೆಯಾಗಿರುವನು. ವಿಜಾತೀಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಿನ್ನು ಉಳಿದಿರುವಾಗ, ಮೋಹ ವನ್ನು ಆವೃತವಾಗಿರುವಾಗ ಸಾಧಕನು ಕೃಪಾಚರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಹೋದರೆ ಆತನು ಹಾಳಾಗುವನು. ಸೀತೆಯು ಕರುಣೆಯನ್ನು ತೋರಿದುದರಿಂದ ಅವಳು ಕೆಲವು ಕಾಲ ಲಂಕಾವಾಸದ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು ದಯಾರ್ದ್ರರಾದಕ್ಕೆ ಅವರು ಪತಿತರಾದರು. ಯೋಗ ಸೂತ್ರಕಾರರಾದ ಪತಂಜಲಿಗಳು ಸಹ ಇದೇ ಮಾತನ್ನಾಡುವರು- **ತೇ ಸಮಾಧಾನವುಪ ಸರ್ಗಾ ವ್ಯುತ್ಥಾನೇ ಸಿದ್ಧಯಃ (೩-೩೭)** ವ್ಯುತ್ಥಾನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಿಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗುವುವು- ಅವು ವಾಸ್ತವವಾದ ಸಿದ್ದಿಗಳು. ಆದರೆ ಕೈವಲ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಅವು ಅಷ್ಟೇ ವಿಘ್ನಗಳು ಸಹ. ಕಾಮಕ್ರೋ ಧಾದಿ ಷಡ್ವರ್ಗಗಳಂತೆ ಈ ಸಿದ್ಧಿಗಳೂ ಅಡಚಣೆಗಳು. (ಗೋಸ್ವಾಮಿ ತುಳಸೀದಾಸರ ನಿರ್ಣಯವೂ ಇದೇ ಆಗಿದೆ.

ಛೊರತ್ ಗ್ರಂಥಿ ಜಾನಿ ಖಗರಾಯಾ ।
ವಿಘ್ನ ಅನೇಕ ಕರಯಿ ತಬ ಮಾಯಾ।।
ರಿದ್ಧಿ ಸಿದ್ಧಿ ಪೇರಯಿ ಬಹು ಭಾಯೀ ।
ಬುದ್ಧಿಹಿಂ ಲೋಭ ದಿಖಾವಹಿಂ ಆಯೀ।।

ಮಾಯೇಯು ಅನೇಕ ವಿಘ್ನಗಳನ್ನು ತಂದೊಡ್ಡುವುದು- ಋದ್ಧಿಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದು - ಸಿದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು. ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ಸಾಧಕನು ಮರಣಾಸನ್ನ ರೋಗಿಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಹೋದರೂ ಸಾಕು ಆರೋಗಿಯು ಬದುಕಿ ಕೊಳ್ಳುವನು. ರೋಗಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗ ಬಹುದು- ಆದರೆ ಸಾಧಕನಾದವನು ಇದನ್ನು ತನ್ನ ಕೊಡುಗೆ ಎಂದು ಮನದಲ್ಲೆಂದು ಕೊಂಡರೂ ಸಾಕು- ಆತನು ಹಾಳಾಗುವನು. ಓರ್ವ

ರೋಗಿಯಿರುವೆಡೆ ಸಾವಿರಾರು ರೋಗಿಗಳು ಸೇರುವರು- ಭಜನ- ಚಿಂತನಗಳ ಕ್ರಮವೆಲ್ಲವೂ ನಿಂತು ಹೋಗುವುದು. ಇತ ದಾರಿತಪುತ್ನ ಪ್ರಕೃತಿಯು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಒಂದುವೇಳೆ ಲಕ್ಷ್ಯವು ದೂರವಿದ್ದು ಸಾಧಕನು ಕೃಪೆ ಮಾಡಿದುದಾದರೆ ಈ ಕೃಪೆಯೊಂದರಿಂದಲೇ 'ಸಮಿತಿಂಜಯ' ಸಮಸ್ತ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವನು. ಅದ್ದರಿಂದ ಸಾಧಕನು ಕಡೆಯವರೆಗೆ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಎಚ್ಚರ ವಹಿಸಬೇಕು. 'ದಯಾಬಿನ್ ಸಂತ ಕಸಾಯಿ ದಯಾ ಕರೀ ತೋ ಆದರೆ ಆಫತ್ ಆಯಿ'- ದಯೆಯಿಲ್ಲದ ಸಂತ ಕಟುಕ- ಆದರೆ ದಯೆ ತೋರಿದ್ದೇ ಆಪತ್ತು ಬಂದಂತೆ. ಆದೆರೆ ಅಪೂರ್ಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಇದು ವಿಜಾತೀಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳ ದುರ್ಧರ್ಷ ಯೋಧ. ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ರೂಪಿಯಾದ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮಾ. ವಿಕಾರರೂಪಿ ವಿಕರ್ಣ, ಭ್ರಮೆ ಹಿಡಿದ ಶ್ವಾಸವುಳ್ಳ ಭೂರಿಶ್ರವಾ. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಬಹಿರ್ಮುಖಿಯಾದ ಪ್ರವಾಹದ ನಾಯಕರು.

ಅನ್ಯೇ ಚ ಬಹವಃ ಶೂರಾ ಃ ಮದರ್ಥೇ ತ್ಯಕ್ತಜೀವಿತಾಃ।
ನಾನಾ ಶಸ್ತ್ರ ಪ್ರಹರಣಾಃ ಸರ್ವೇ ಯುದ್ಧ ವಿಶಾರದಾಃ ।। 9 ।।

ಇನ್ನು ಅನೇಕಾನೇಕ ವೀರರು ನಾನಾ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಸಜ್ಜಿತರಾಗಿ ನನಗೋಸುಗ ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ತೆರಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಿ ನಿಂತಿರುವರು. ತಮ್ಮ ಜೀವದಾಸೆಯ ಹಂಗುತೊರೆದು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ದೃಢವಾಗಿ ನಿಂತಿರುವರು. ಆದರೆ ಅವರ ಗಣನೆ ಅಷ್ಟೊಂದೇನಿಲ್ಲ. ಈಗ ಯಾವ ಸೈನ್ಯ ಯಾವ ಭಾವಗಳಿಂದ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿದೆ. ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುವರು-

ಅಪರ್ಯಾಪ್ತಂ ತದಸ್ಮಾಕಂ ಬಲಂ ಭೀಷ್ಮಾಭಿ ರಕ್ಷಿತಮ್ ।
ಪರ್ಯಾಪ್ತಂ ತ್ವಿದಮೇತೆಷಾಂ ಬಲಂ ಭೀಮಾಭಿರಕ್ಷಿತಮ್ ।। 10 ।।

ಬೀಷ್ಮನಿಂದ ರಕ್ಷಿತವಾಗಿರುವ ನಮ್ಮ ಸೇನೆಯ ಅಜೇಯವಾದುದು. ಭೀಮನಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವ ಅತ್ತ ಕಡೆಯ ಸೈನ್ಯ ಗೆಲ್ಲಲು ಸುಗಮವಾಗಿದೆ 'ಪರ್ಯಾಪ್ತ ಹಾಗೂ ಅಪರ್ಯಾಪ್ತ' ಎಂಬ ಶ್ಲಿಷ್ಟ ಶಬ್ದಗಳು ದುಯೋಧನನ 'ಸಂದೇಹವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತ ಪಡಿಸಲು ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಅದ್ದರಿಂದ ನಾವೀಗ-ಭೀಷ್ಮ ಅದೆಂಥ ಸತ್ತಾ ? 'ಆ ಸತ್ತಾದಲ್ಲಿ ದುರ್ಯೊಧನನು ತುಂಬ ನಿಶ್ಚಿಂತವಾಗಿರುವನಲ್ಲ ?. ಭೀಮನ ಆಸ್ತಿತ್ವ ಅದೆಂತಹುದು ? ಅದರ ಮೇಲೆ (ದೈವೀ ಸಂಪತ್) ಪಾಂಡವರೆಲ್ಲರೂ ನೆಮ್ಮದಿಯಾಗಿರುವರಲ್ಲ ?' ಎಂಬುದನ್ನು ನೊಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ದುರ್ಯೋಧನನು ತನ್ನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣಿಸುವನು-

ಅಯನೇಷು ಚ ಸರ್ವೆಷು ಯುಥಾಭಾಗ ಮವಸ್ಥಿತಾಃ ।
ಭೀಷ್ಮಮೇವಾಭಿ ರಕ್ಷಂತು ಭವಂತಸ್ಸರ್ವ ಏವ ಹಿ ॥11॥

ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ತಂತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಭೀಷ್ಮನನ್ನು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ. ಭೀಷ್ಮರಿದ್ದರೆ ನಾವು ಅಜೇಯರು ಆದ್ದರಿಂದ ನೀವು ಪಾಂಡವ ರೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲು ಹೋಗದೆ ಕೇವಲ ಭೀಷ್ಮರನ್ನು ಮಾತ್ರ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ. ಹಾಗಾದರೆ ತನ್ನನ್ನೆ ತಾನು ರಕ್ಷಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲಾರದ ಭೀಷ್ಮ ಅದೆಂತಹ ಯೋಧ? ಕೌರವರು ಆತನ ರಕ್ಷಣೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೇ? ಈತನು ಯಾವ ಬಾಹ್ಯ ಯೋಧನಲ್ಲ. ಭ್ರಮೆಯೇ ಭೀಷ್ಮ. ಭ್ರಮೆಯಿರುವ ವರೆಗೆ ವಿಜಾತೀಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು (ಕೌರವರು) ಅಜೇಯವಾಗಿರುವುವು. ಅಜೇಯ ಎಂದರೆ ಗೆಲ್ಲಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ ಎಂಬರ್ಥವೇನಲ್ಲ ಅಜೇಯ ಎಂದರೆ ಗೆಲ್ಲಲು ಕಷ್ಟಕರವಾದುದು. ಎಂದು.

ಮಹಾ ಅಜಯ್ ಸಂಸಾರರಿಪು, ಜೀತಿ ಸಕಯಿ ಸೋ ವೀರ್ ।। ರಾ ೦೬/೮೦

ಭ್ರಮೆಯು ತೀರಿದರೆ, ಅವಿದ್ಯೆಯು ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡರೆ ಮೋಹ ಮುಂತಾದ ಆಂಶಿಕ ದೋಷಗಳು ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಉಳಿದು ಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವುವು. ಭೀಷ್ಮನಿಗೆ ಇಚ್ಛಾಮೃತ್ಯುವಿತ್ತು. ಇಚ್ಛೆಯೇ ಭ್ರಮೆ. ಇಚ್ಛೆ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವುದು ಭ್ರಮವು ನಿರಸನವಾಗುವುದು. ಇವೆರಡೂ ಒಂದೇಕ್ರಿಯೆ. ಇದನ್ನೇ ಸಂತ ಕಬೀರನು ಸರಳವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವನು-

ಇಚ್ಛಾ ಕಾಯಾ, ಇಚ್ಛಾ ಮಾಯಾ, ಇಚ್ಛಾ ಜಗ ಉಪಜಾಯಾ ।
ಕಹ ಕಬೀರ್ ಜೇ ಇಚ್ಛಾ ವಿವರ್ಜಿತ್ ತಾಕಾ ಪಾರ್ ನ ಪಾಯಾ ॥

ಭ್ರಮೆಯೆಲ್ಲಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅದು ಅಪಾರ, ಅವ್ಯಕ್ತ ಈ ಶರೀರದ ಹುಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣ ಇಚ್ಛೆ. ಇಚ್ಛೆಯೇ ಮಾಯೇ, ಇಚ್ಛೆಯೇ ಈ ಜಗತ್ತಿನ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಮೂಲಕಾರಣ. **(ಸೋಽಕಾಮಯತ ತದೈಕ್ಷತ ಬಹುಸ್ಯಾಂ ಪ್ರಜಾಯೇಯೇತಿ'॥ ಛಾಂದೋಗ್ಯ 6/2/3.)** ಕಬೀರನು ಹೇಳುವನ್ನು ಯಾವಾತನು ಇಚ್ಛಾರಹಿತನೋ 'ತಿನ್ ಕಾ ಪಾರ್ ನ ಪಾಯಾ'- ಆತನ ಪಾರವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲಾಗದು, ಆತನು ಅಪಾರ ಅನಂತ, ಅಸೀಮ ತತ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವನು. **(ಯೋಽಕಾಮೋ ನಿಷ್ಕಾಮ, ಆಪ್ತಕಾಮ, ಆತ್ಮಕಾಮೋ ನ ತಸ್ಯ ಪ್ರಾಣಾ ಉತ್ಕ್ರಾಮಂತಿ ಬ್ರಹ್ಮೈವ ಸನ್ ಬ್ರಹ್ಮಾಪ್ಯೇತಿ ।'') ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕ- 4/4/6.** ಯಾವಾತನು ಕಾಮನೆಗಳಿಂದ ರಹಿತನಾಗಿ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರನಾಗಿ ಆತ್ಮ ಸ್ವರೂಪನಾಗುವ ನೋ ಆತನಿಗೆಂದೂ ಪತನವಿಲ್ಲ. ಆತ್ಮ ಬ್ರಹ್ಮನೊಂದಿಗೆ ಒಂದಾಗುವನು. ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಇಚ್ಛೆಗಳು ಅನೇಕವಿರುವುವು. ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಇಚ್ಛೆಯೊಂದೇ ಶೇಷವಾಗುವುದು. ಈ ಇಚ್ಛೆಯೂ ಎಂದು ಪೂರ್ಣವಾಗುವುದೋ ಆಗ ಇಚ್ಛೆಯೂ ಕೊನೆ ಗಾಣುವುದು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ವಸ್ತುವೂ ಒಂದಿದ್ದರೆ ನೀವು ಅದನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದಿರಿ. ಅದಕ್ಕಿಂತ ದೊಡ್ಡದಾದುವು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದ ಮೇಲೆ ನೀವಿನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವುದೇನನ್ನು ? ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬೇಕಿದ್ದ ವಸ್ತು ಅಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ ಉಳಿಯದಿರುವಾಗ ಇಚ್ಛೆಯೂ ಸಮೂಲವಾಗಿ ನಾಶ ಹೊಂದುವುದು. ಇಚ್ಛೆಯು ಅಳಿಯುತ್ತಲೇ ಭ್ರಮೆಯು ತನಗೆ ತಾನೇ ಇಲ್ಲವಾಗುವುದು. ಇದೇ ಭೀಷ್ಮನ ಇಚ್ಛಾ ಮೃತ್ಯು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಭೀಷ್ಮನಿಂದ ರಕ್ಷಿತವಾಗಿರುವ ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವು ಎಲ್ಲ ವಿಧದಿಂದ ಅಜೇಯವಾಗಿರುವುದು. ಭ್ರಮೆ ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗಿರುವುದೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಅವಿದ್ಯೆಗೆ ಅಸ್ತಿತ್ವ. ಭ್ರಮೆಯು ಶಾಂತವಾಯಿತೆಂದರೆ ಅವಿದ್ಯೆಯೂ ಕೊನೆಗೊಂಡಂತೆ.

ಭೀಮನಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅವರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಗೆಲ್ಲಬಹುದು. ಭಾವರೂಪಿಯಾದ ಭೀಮ 'ಭಾವೇ ವಿದ್ಯತೇ ದೇವಃ'- ಭಾವದಲ್ಲಿ ಎಂತಹ ಶಕ್ತಿಯಿರುವುದೆಂದರೆ- ಅವಿದಿತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನೂ ಅದರಿಂದ ವೇದ್ಯನಾಗುವನು. ''ಭಾವ ವಸ್ಯ ಭಗವಾನ್ ಸುಖ ನಿಧಾನ, ಕರುಣಾ ಅಯನ್' (ರಾ. ಮಾನಸ ೭/೯೨. ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣ ನು ಇದನ್ನೇ 'ಶ್ರದ್ಧಾ' ಎಂದಿರುವನು. ಭಾವದ ಶಕ್ತಿ ಎಂತಹುದೆಂದರೆ ಅದು ಭಗವಂತನನ್ನು ಸೆರೆ ಹಿಡಿಯಬಲ್ಲದು. ಭಾವದಿಂದಲೇ ಎಲ್ಲ ಪುಣ್ಯಮಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳ ವಿಕಾಸ. ಇದು ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವಂತಹುದು. ಅದೆಷ್ಟು ಬಲಿಷ್ಠವಾದುದೆಂದರೆ ಅದು ಪರಮದೇವನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೂ ಹುಟ್ಟನ್ನು ನೀಡುವುದು. ಆದರೆ ಅಷ್ಟೇ ಕೋಮಲ- ಇಂದು 'ಭಾವ'ವಿದ್ದರೆ ನಾಳೆಗೆ ಅದು ''ಅಭಾವ''ವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗಲು ಹೊತ್ತು

ಹಿಡಿಯದು. ಇಂದು ನೀವು ಹೇಳುವಿರಿ ''ಸ್ವಾಮಿಜೀ ಬಲು ಒಳ್ಳೆಯವರು'' ಎಂದು ಆದರೆ ನಾಳೆಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ''- ಸ್ವಾಮಿಜೀ ಖೀರು ಕುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ನಾವೇ ನೋಡಿದೆವು' ಎಂದೂ ಹೇಳುವಿರಿ.

ಘಾಸ್ ಪಾತ್ ಜೇ ಖಾತ್ ಹೈ ತಿನ್ಹಹಿ ಸತಾವೇ ಕಾಮ್ ।
ದೂಧ್ ಮಲಾಯಾ ಖಾತ್ ಜೇ ತಿನಕೀ ಜಾನೇ ರಾಮ್

ಇಷ್ಟವಾದುದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕುಂದು ಕೊರತೆ ಕಂಡು ಬಂದರೂ ಭಾವವು ಹೆದರಿ ಕಂಗಾಲಾಗುವುದು. ಪುಣ್ಯಮಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಕದಲುವುದು- ಇಷ್ಟದಿಂದ ಸಂಬಂಧವು ಕಡಿದು ಹೋಗುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಭೀಮನಿಂದ ರಕ್ಷಿತವಾಗಿರುವ ಇವರ ಸೈನ್ಯವು ಗೆಲ್ಲಲು ಸುಲಭ. ಮಹರ್ಷಿಯಾದ ಪತಂಜಲಿಯ ನಿರ್ಣಯವೂ ಇದೇ.- ''ಸತು ದೀರ್ಘಕಾಲ ನೈರಂತರ್ಯ ಸತ್ಕಾರಾಸೇವಿತೊ ದೃಢ ಭೂಮಿಃ- (೧/೧೪) ದೀರ್ಘಕಾಲದವರೆಗೆ ನಿರಂತವಾಗಿ ಶ್ರದ್ಧಾ ಭಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ ಸಾಧನೆಯೇ ದೃಢವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವುದು.

ತಸ್ಯ ಸಂಜನಯನ್ ಹರ್ಷಂ ಕುರುವೃದ್ಧಃ ಪಿತಾಮಹಃ ।
ಸಿಂಹನಾದಂ ವಿನದ್ಯೋಚ್ಚೈಃ ಶಂಖಂ ದಧ್ಮೌ ಪ್ರತಾಪವಾನ್ ॥ 12 ॥

ಈ ಪ್ರಕಾರ ತಮ್ಮ ಬಲಾಬಲದ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಶಂಖವನ್ನು ಮೊಳಗಿದನು. ಶಂಖಧ್ವನಿಯು ಪಾತ್ರಗಳ ಪರಾಕ್ರಮ ಪ್ರತಾಪಗಳ ಘೋಷಣೆ. ಪಾತ್ರಗಳು ಗೆದ್ದನಂತರ ನಿಮಗೆ ಏನು ನೀಡುವುವು ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದು. ಕೌರವ ಬಲದಲ್ಲಿ ವೃದ್ಧ ಪಿತಾಮಹರಾದ ಪರಾಕ್ರಮೀ ಭೀಷ್ಮರು ದುರ್ಯೋಧನನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪುಳಕವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವಂತೆ ಉಚ್ಚಸ್ವರದ ಸಿಂಹನಾದದಂತೆ ತಮ್ಮ ಭಯಪ್ರದವಾದ ಶಂಖವನ್ನೂದಿದರು. ಸ್ವಭಾವದ ಭಯಂಕರ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವುದು ಸಿಂಹ, ಘೋರ ಕಾನನದ ನೀರವ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಸಿಂಹದ ಗರ್ಜನೆಯೆಂಬುದು ಅದು ಒಂದು ಮೈಲಿ ದೂರದಲ್ಲೇ ಇರಬಹುದು. ಆದರೂ ನಿಮ್ಮ ಮೈ ಕೂದಲುಗಳೆಲ್ಲ ನಿಮಿರಿ ನೆಟ್ಟನೆ ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು. ಹೃದಯವನ್ನು ಗದಗುಟ್ಟುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು. ಭಯವು ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿರುವುದು- ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಆತನು ಅಭಯದ ಸತ್ತಾ. ಭ್ರಮರೂಪಿಯಾದ ಭೀಷ್ಮನು ಗೆದ್ದುದಾದರೆ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಯಾವ ಭಯಂಕರ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ನೀವಿರುವರೋ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಭಯದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಮೋಹವೆಂಬುದು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಹಾಕುವುದು. ಭಯದ ಮತ್ತೊಂದು ಪದರು ಮೇಲೇಳುವುದು. ಭಯದ ಅವರಣವು ಇನ್ನಷ್ಟು ದಟ್ಟವಾಗುವುದು. ಈ ಭ್ರಮೆಯೆಂಬುದು ಇದೊಂದನ್ನುಳಿದು ಬೇರೇನೂ ನೀಡದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿಯ ನಿವೃತ್ತಿಯ ಗಂತವ್ಯದ ಮಾರ್ಗ. ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಭಯದಬೀಡು. ಅದು ಘೋರಾಂಧಕಾರದ ನೆಲೆವೀಡು. ಕೌರವರ ಘೋಷಣೆ ಇದ್ದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂದಕ್ಕಿಲ್ಲ ಕೌರವರ ಪಕ್ಷದಿಂದ ಬೇರಾರೇ ಒಟ್ಟಿಗೆ ರಣಕಹಳೆಯನ್ನೂದಿದರೂ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಸಾರಾಂಶವಾಗಿ ಭಯವನ್ನೇ ನೀಡುವರೆಂಬುದು ಇದರ ತಾತ್ಪರ್ಯ, ಇದಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದುದನ್ನೇನೂ ನೀಡಲಾರರು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿಕಾರವೂ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಭಯವನ್ನೇ ಹುಟ್ಟಿಸುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರೂ ಘೋಷಿಸಿದರು.

ತತಃ ಶಂಖಾಶ್ಚ ಭೇರ್ಯಶ್ಚ ಪಣವಾನಕ ಗೋಮುಖಾಃ ।
ಸಹಸೈವಾಭ್ಯಹನ್ಯಂತ ಸ ಶಬ್ದಸ್ತುಮುಲೋಽಭವತ್ ॥ 13 ॥

ನಂತರ ಸಾವಿರಾರು ಶಂಖಗಳು, ಕೊಂಬು ಕಹಳೆಗಳು, ನಗಾರಿಗಳು ಭೇರಿಗಳು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಮೊಳಗಿದವು. ಅವುಗಳ ಶಬ್ದವೂ ಭೀಕರವಾಗಿತ್ತು. ಎಲ್ಲಕಡೆ ಬರಿಯ ಭಯ ಹುಟ್ಟಿಸುವುದೊಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೌರವರಿಗೆ ಬೇರಾವ ಘೋಷಣೆಯಿಲ್ಲ. ಬಹಿರ್ಮುಖಿಯಾದ ವಿಜಾತೀಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಸಫಲವಾದರೆ ಮೋಹಮಯವಾದ ಬಂಧನವನ್ನು ಅದು ಮತ್ತಷ್ಟು ಬಿಗಿಗೊಳಿಸುವುದು.

ಈ ಪುಣ್ಯಮಯವಾದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳ ಕಡೆಯಿಂದ ಘೋಷಣೆಗಳು ಮೊಳಗಿದವು. ಅದರಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲ ಘೋಷಣೆ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನದು-

ತತಃ ಶ್ವೇತೈರ್ಹಯೈರ್ಯುಕ್ತೆ ಮಹತಿ ಸ್ಯಂದನ ಸ್ಥಿತೌ ।
ಮಾಧವಃ ಪಾಂಡವಶ್ಚೈವ ದಿವ್ಯೌ ಶಂಖೌಪ್ರದಧ್ಮತುಃ ॥ 14 ॥

ಆನಂತರ ಶುಭ್ರವಾದ ಶ್ವೇತಾಶ್ವಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ (ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದಿಷ್ಟು ಕಪ್ಪು ಚುಕ್ಕೆಯೂ ಇಲ್ಲ) ಬಿಳಿಯ ಬಣ್ಣ ಸಾತ್ವಿಕತೆ ಹಾಗೂ ನೈರ್ಮಲ್ಯಗಳ ಪ್ರತೀಕ. ಅಂತಹ ಮಹಾನ್ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಕೃಷ್ಣನೂ ಮತ್ತು ಅರ್ಜುನನು ಸಹ ತಂತಮ್ಮ ಅಲೌಕಿಕವಾದ ಶಂಖವನ್ನು ಮೊಳಗಿದರು. ಅಲೌಕಿಕ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥ- ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಹೊರತಾದುದು. ಮೃತ್ಯುಲೋಕ, ದೇವಲೊಕ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕ - ಮುಂತಾಗಿ ಜನ್ಮಮರಣಗಳ ಭಯವಿರುವಂತಹ ಎಲ್ಲಲೋಕಗಳಿಗೆ ಹೊರತಾಗಿರುವ ಪಾರಲೌಕಿಕ, ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೀಡುವಂತಹ ಘೋಷಣೆ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾಥ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನದು. ಚಿನ್ನ-ಬೆಳ್ಳಿ-ಮರಮುಟ್ಟುಗಳ ರಥವಲ್ಲ- ಅಲೌಕಿಕರಥ ಅದರೊಂದಿಗೆ ಅಲೌಕಿಕವಾದ ಶಂಖ -ಆದ್ದರಿಂದ ಘೋಷಣೆಯೂ ಅಲೌಕಿಕವೇಸರಿ. ಲೋಕಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಹೊರತಾಗಿ ಏಕೈಕ ಬ್ರಹ್ಮವಸ್ತುವೊಂದಿದೆ. ನೇರವಾಗಿ ಅದರೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದೇ ಈ ಘೋಷಣೇ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅವರು ಹೇಗೆ ಕೊಡುವರು ?-

ಪಾಂಚಜನ್ಯಂ ಹೃಷಿಕೇಶೋ ದೇವದತ್ತಂ ಧನಂಜಯಃ ।
ಪೌಂಡ್ರಂ ದದ್ಮೌ ಮಹಾಶಂಖಂ ಭೀಮಕರ್ಮಾ ವೃಕೋದರ ॥ 15 ॥

'ಹೃಷೀಕೇಶಃ' - (ಹೃದಯದಲ್ಲಿರುವ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ಬಲ್ಲವನು) ಅಂತಹ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಪಾಂಚಜನ್ಯ 'ಶಂಖ' ವನ್ನೂದಿದನು. ಐದೂ ಇಂದ್ರಿಯುಗಳನ್ನು, ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರೆಗಳನ್ನು (ಶಬ್ದ ಸ್ಪರ್ಶ-ರೂಪ ರಸ, ಗಂಧ) ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ರಸವನ್ನು ತನ್ನವರ (ಭಕ್ತರ) ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಎರಕ ಹೊಯ್ಯುವೆನೆಂಬ ಘೋಷಣೆ ಮಾಡಿದನು. ವಿಕರಾಳವಾಗಿ ಹೊತ್ತಿ ಉರಿಯುವ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಹಿಂದಳೆದು ಅವುಗಳನ್ನು ತನ್ನ ದಾಸರ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸುವುದು ಹೃದಯದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತ ಸದ್ಗುರುವಿನ ದೇಣಿಗೆ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಓರ್ವ ಯೋಗೇಶ್ವರ- ಸದ್ಗುರು. 'ಶಿಷ್ಯಸ್ತೇऽಹಂ' ಭಗವನ್ ನಾನು ನಿನ್ನ ಶಿಷ್ಯ. ಬಾಹ್ಯ ವಿಷಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟವಸ್ತುವನ್ನು ಮಾತ್ರ ನೋಡುವಂತಾಗಲಿ. ಬೇರಾವುದೂ ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣದಿರಲಿ. ಬೇರಾವುದೂ ನನ್ನ ಕಿವಿಗೆ ಹೋಗದಿರಲಿ, ಬೇರಾವುದುದನ್ನು ನಾನು ಮುಟ್ಟುವುದು. ಬೇಡ. 'ಇದೆಲ್ಲವೂ ಸದ್ಗುರುವಿನ ಅನುಭವ ಸಂಚರಿಸುವುದರ ಮೇಲೆಯೇ ನಿಂತಿದೆ.

'ದೇವದತ್ತಂ ಧನಂಜಯಃ' ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಅಧೀನ ಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ಅನುರಾಗವೇ

ಅರ್ಜುನ. ಇಷ್ಟವಸ್ತುವಿಗೆ ಅನುರೂಪವಾದ ಆಕರ್ಷಣೆ- ಅದರಲ್ಲಿ ವಿರಹ, ವೈರಾಗ್ಯ, ಅಶ್ರುಪಾತವಿರಬೇಕು- **''ಗದ್‌ಗದ್ ಗಿರಾ ನಯನ ಬಹ್ ನೀರಾ''** ರೋಮಾಂಚವಿರಬೇಕು. ಇಷ್ಟವಸ್ತುವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರಾವುದರ ಲೇಶ ಮಾತ್ರವಾದರೂ ತಾಕಲಾಟವಿರಬಾರದು. ಅದನ್ನೇ ಅನುರಾಗವೆನ್ನುವರು. ಅದು ಫಲಿಸಿತೆಂದರೆ ಪರಮದೇವನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ದೊರಕಿಸುವಂತಹ ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಪರಮಾತ್ಮಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು. ಇದರ ಮತ್ತೊಂದು ಹೆಸರೇ ಧನಂಜಯ. ಒಂದು ಧನ ಹೊರಗಿನ ಸಂಪತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಶರೀರವು ನೆಲಸಿರುತ್ತದೆ- ಆತ್ಮಕ್ಕು ಅದಕ್ಕು ಯಾವ ಸಂಬಂಧವಿರದು. ಈ ಸಂಪತ್ತಿಗೆ ಹೊರತಾಗಿರುವಂತಹ ಒಂದು ಸ್ಥಿರವಾದ ಆತ್ಮಿಕ ಸಂಪತ್ತಿರುವುದು. ಇದೀಗ ನಿಜವಾದ ಸಂಪತ್ತು- ತನ್ನದಾದ ಸಂಪತ್ತು. ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯರು ಮೈತ್ರೇಯಿಗೆ- ಧನ ಸಂಪನ್ನವಾದ ಈ ಭೂಮಿಯ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದಲೂ ''ಅಮೃತತ್ವ'' ವೆಂಬುದು ದೊರೆಯಲಾರದು. ಆತ್ಮಿಕ ಸಂಪತ್ತೊಂದೇ ಅದಕ್ಕಿರುವ ಉಪಾಯ.

ಭಯಾನಕ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವಂತಹ ಭೀಮನಿರುವನು. ಆತನು ಪೌಂಡ್ರ ಎಂದರೆ ಪ್ರೀತಿಎಂಬ ಶಂಖವನ್ನು ಮೊಳಗಿದನು. ಭಾವದ ಉದ್ಗಮಸ್ಥಾನ, ನಿವಾಸ ಸ್ಥಳ ಹೃದಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವನ ಹೆಸರು ವೃಕೋದರನೆಂದು. ನಿಮ್ಮ ಭಾವಾಕರ್ಷಣೆ ಒಂದು ಮಗುವಿನ ಮೇಲಿದೆ. ಅದರೆ ಆ ಆಕರ್ಷಣೆಯಿರುವುದು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ. ಅದು ಮಗುವಿನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಮೂರ್ತ ರೂಪ ತಾಳುವುದು. ಈ ಭಾವವೆಂಬುದು ಅಗಾಧವಾದುದು -ಮಹಾಬಲಶಾಲಿಯಾದುದು ಆತನು ಪ್ರೀತಿಯೆಂಬ ಮಹಾಶಂಖವನ್ನು ಮೊಳಗಿದನು. ಭಾವದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರೀತಿಯೆಂಬುದು ಅಡಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಭೀಮನು ಪೌಂಡ್ರ ಎಂದರೆ ಪ್ರೀತಿ ಎಂಬ ಶಂಖವನ್ನು ಊದಿದನು. ಭಾವವು ಮಹಾ ಶಕ್ತಿಶಾಲಿಯಾದುದು. ಆದರೆ ಪ್ರೀತಿಯೆಂಬುದು ಸಂಚಾರ ಮಾಧ್ಯಮದಿಂದ.

ಹರಿ ವ್ಯಾಪಕ್ ಸರ್ವತ್ರ ಸಮಾನಾ। ಪೇಮತೆ ಪ್ರಗಟ ಹೋಹಿಂ ಮೈ ಜಾನಾ॥

(ರಾ. ಮಾನಸ , ೧/೧೮೪/೫)

ಅನಂತ ವಿಜಯಂ ರಾಜಾ ಕುಂತೀ ಪುತ್ರೋ ಯುಧಿಷ್ಠಿರಃ ।

ನಕುಲಃ ಸಹದೇವಶ್ಚ ಸುಘೋಷ ಮಣಿ ಪುಷ್ಪಕೌ ॥ 16 ॥

ಕುಂತೀ ಪುತ್ರನಾದ ಮಹಾರಾಜ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಅನಂತ ವಿಜಯ ಎಂಬ ಶಂಖವನ್ನು ಊದಿದನು. ಕರ್ತವ್ಯ ರೂಪಿಯಾದ ಕುಂತಿ ಮತ್ತು ಧರ್ಮ ರೂಪಿಯಾದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರ ಧರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಸ್ಥಿರ ಬುದ್ಧಿಯಿದ್ದರೆ 'ಅನಂತ ವಿಜಯ' ಅಂದರೆ ಅನಂತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ನೆಲೆ. ಯುದ್ಧೇ ಸ್ಥಿರ ಸಃ ಯುಧಿಷ್ಠಿರಃ - ಪ್ರಕೃತಿ ಪುರುಷ, ಕ್ಷೇತ್ರ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ- ಎಂಬ ಸಂಘರ್ಷದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವಿಕೆ. ಮಹಾ ದುಃಖಗಳಿಂದಲೂ ಚಂಚಲನಾಗದಿರುವಿಕೆ ಇದು ಒಂದುದಿನ ಅನಂತವಾದುದನ್ನು ಅಂದರೆ ಅಂತವಿಲ್ಲದ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಗೆದ್ದು ಕೊಡುವುದು. ಅಂದರೆ ಪರಮ ತತ್ವ ಸ್ವರೂಪವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡುವುದು.

ನಿಯಮ ರೂಪಿಯಾದ ನಕುಲನು ಸುಘೋಷ ವೆಂಬ ಶಂಖವನ್ನೂದಿದನು. ನಿಯಮವು ಉನ್ನತವಾದಂತೆಲ್ಲ ಅಶುಭವು ಹಿಂದೆ ಸರಿದು ಶುಭವು ಘೋಷಿತವಾಗುವುದು. ಸತ್ಸಂಗ ರೂಪಿಯಾದ ಸಹದೇವನು ಮಣಿಪುಷ್ಪಕವೆಂಬ ಶಂಖವನ್ನು ಮೊಳಗಿದನು. ಮನೀಷಿ (ಪಂಡಿತ) ಗಳಾದವರ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಉಸಿರು ಸಹ ಒಂದೊಂದು ಮಣಿಯಂತೆ. **''ಹೀರಾ**

ಜೈಸೀ ಸ್ವಾಸಾ ಬಾತೋಮೇ ಬೀತೀ ಜಾಯ್''- ಒಂದೊಂದು ವಜ್ರ ಮಣಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಉಸಿರು ಕೇವಲ ಹುರುಳಿಲ್ಲದ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಕಳೆದು ಹೋಯಿತು. ಮತ್ತೊಂದು ಸತ್ಸಂಗ. ನೀವು ಸತ್ಪುರುಷರವಾಣಿಯನ್ನು ಕೇಳುವುದು. ಆದರೆ ನಿಜವಾದ ಸಂತ್ಸಂಗ ಆಂತರಿಕ ವಾದುದು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರಕಾರ ಆತ್ಮವೊಂದೇ ಸತ್ಯ-ಸನಾತನ. ಚಿತ್ತವು ಎಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಾರುಗಳನ್ನು ಹಿಂದಳೆದುಕೊಂಡು ಆತ್ಮನೊಂದಿಗೆ ಇರತೊಡಗಿದರೆ ಅದೀಗ ನಿಜವಾದ ಸತ್ಸಂಗ. ಈ ಸತ್ಸಂಗವು ಚಿಂತನ, ಧ್ಯಾನ ಮತ್ತು ಸಮಾಧಿಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಸತ್ಯದ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಸುರತಿ ನೆಟ್ಟಷ್ಟೂ ನಿಮಗೆ ನಿಮ್ಮ ಒಂದೊಂದು ಶ್ವಾಸದ ಮೇಲೂ ಹತೋಟಿ ಸಿಗತೊಡಗುವುದು ಮನಸ್ಸು, ಸಹಿತವಾಗಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಾಧೀನವಾಗುವುವು. ಈ ರೀತಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಮೇಲೆ ನಿಮಗೆ ನಿಯಂತ್ರಣವು ದೊರೆಯುವುದೋ ಆ ಕೂಡಲೇ ನಿಮಗೆ ವಸ್ತು ದೊರೆಯುವುದು. ವಾದ್ಯಯಂತ್ರಗಳಂತೆ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಆತ್ಮದ ಸ್ವರದೊಂದಿಗೆ ಮೇಳವಿಸುವುದೇ ಸತ್ಸಂಗ.

ಹೊರಗಿನ ಮಣಿಗಳು ಕಠೋರ ಆದರೆ ಶ್ವಾಸಮಣಿಯೆಂಬುದು ಹೂವಿಗಿಂತ ಮೃದು. ಹೂವು ಅರಳುವುದೊಂದೇ ಸಾಕು ಅಥವಾ ಅದನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಜಿವುಟಿದರೆ ಸಾಕು-ಬಾಡಿ ಹೋಗುವುದು. ಆದರೆ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಮುಂದಿನ ಉಸಿರಾಟದವರೆಗೆ ಬದುಕಿರುತ್ತೇನೆಂದು ಸಹ ಹೇಳಲಾರಿರಿ. ಆದರೆ ಸತ್ಸಂಗವು ಫಲಕಾರಿಯಾದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಉಸಿರಾಟದ ಮೇಲೂ ಅದು ನಿಮಗೆ ನಿಯಂತ್ರಣವನ್ನು ಕೊಡಿಸುವುದು. ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪರಮ ಲಕ್ಷ್ಯದ ವರೆಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವುದು. ಇಷ್ಟು ವಿನಹ ಪಾಂಡವರ ಘೋಷಣೆ ಮತ್ತಿನ್ನೇನಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಾಧನೆಯೂ ನೈರ್ಮಲ್ಯದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಅಷ್ಟಷ್ಟು ದೂರವನ್ನು ನಿಶ್ಚಿತಗೊಳಿಸುವುದು. ಮುಂದೆ ಹೇಳುವರು.

ಕಾಶ್ಯಶ್ಚ ಪರಮೇಶ್ವಾಸಃ ಶಿಖಂಡೀ ಚ ಮಹಾರಥ ః ।
ಧೃಷ್ಟದ್ಯುಮ್ನೋ ವಿರಾಟಶ್ಚ ಸಾತ್ಯಃಕೀಶ್ಚಾಪರಾಜಿತ ః ॥ 17 ॥

ಕಾಯ ರೂಪವಾದ ಕಾಶೀ ಪುರುಷನು ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಿಂಥ ಮನಸ್ಸು ಸಹಿತವಾಗಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಹಿಂದೆಳೆದುಕೊಂಡು ಕಾಯದ ಮೇಲೆಯೇ ಕೇಂದ್ರಿಕರಿಸುವನು. ಆಗ ಪರಮೇಶ್ವಾಸಃ- ಅಂದರೆ ಪರಮ ಈಶನಲ್ಲಿ ನೆಲಸುವ. ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗುವನು. ಪರಮ ಈಶನಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಕಾಯ ರೂಪವಾದ ಕಾಶಿಯೇ ಒದಗಿಸಿ ಕೊಡುವುದು. ಕಾಯದಲ್ಲಿಯೇ ಪರಮೇಶನ ವಾಸವಿದೆ 'ಪರಮೇಷ್ವಾಸ'- 'ಪರಮೇಷ್ವಾಸ' ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥ ಶ್ರೇಷ್ಠಧನುರ್ಧಾರಿಯೆಂದಲ್ಲ. ಅದರ ಅರ್ಥ 'ಪರಮ +ಈಶ+ ವಾಸ' ಎಂದು.

ಶಿಖಾ ಸೂತ್ರದ ತ್ಯಾಗವೇ ಶಿಖಂಡಿ. ಈಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜನರು ಶಿಖೆಯ ವರ್ತಿಯಾಗಿ ಬೋಳಿಸುವರು-ಸೂತ್ರದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಜನಿವಾರವನ್ನು ಕಿತ್ತಸೆಯುವುದು. ಅಗ್ನಿಗೆ ಆಹುತಿ ನೀಡುವುದನ್ನು ಕೈಬಿಡುವರು. ಮತ್ತಿನ್ನೇನು ? ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳಾದಂತೆಯೇ ಆಯಿತು. ಅದಲ್ಲ ! ವಸ್ತುತಃ ಶಿಖೆ ಎಂಬುದು ಲಕ್ಷ್ಯದ ಪ್ರತೀಕ. ಆಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ನೀವು ಪಡೆಯಬೇಕು. ಸೂತ್ರ (ಜನಿವಾರ) ಎಂಬುದು ಸಂಸ್ಕಾರದ ಪ್ರತೀಕ. ಮುಂದೆ ನೀವು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪಡೆಯುವವರೆಗೆ ಸಂಸ್ಕಾರವು ಹಿಂದೆ ಹೆಣೆದುಕೊಂಡೇ ಇರುವುದು. ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ತ್ಯಾಗವೆಲ್ಲಿಬಂತು? ಸನ್ಯಾಸವೆಲ್ಲಿ ಬಂತು? ಇನ್ನು ನಾವು ನಡೆದು ಹೋಗುವುದು. ಈ

ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಭ್ರಮೆಯು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವುದು ಆದ್ದರಿಂದ ಶಿಖಂಡಿಯೆ ಭ್ರಮರೂಪಿಯಾದ ಭೀಷ್ಮನನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುವನು. ಶಿಖಂಡಿ ಎಂಬುದು ಚಿಂತನೆಯ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಶೇಷವಾದ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಮಹಾರಥಿ.

ಧೃಷ್ಟದ್ಯುಮ್ನ- ದೃಢ ಹಾಗೂ ಅಚಲ ಮನಸ್ಸು. **ವಿರಾಟ್** ಸರ್ವತ್ರವೂ ವ್ಯಾಪಕನಾದ ಈಶ್ವರನು ಪಸರಿ ಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುವ ಯೋಗ್ಯತೆ, ಇವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತಿನ ಪ್ರಮುಖಗುಣಗಳು. ಸಾತ್ವಿಕತೆಯೇ ಸಾತ್ಯಕಿಃ. ಸತ್ಯವನ್ನು ಅರಿತು ಚಿಂತಿಸುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಅಂದರೆ ಸಾತ್ವಿಕತೆ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಇದ್ದರೆ ಎಂದೂ ಅವನತಿ ಬಾರದು. ಈ ಸಂಘರ್ಷದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಗೆ ಎಡೆನೀಡದು.

ದ್ರುಪದೋ ದ್ರೌಪದೇಯಾಶ್ಚ ಸರ್ವಶಃ ಪೃಥಿವೀ ಪತೇ ।
ಸೌಭದ್ರಶ್ಚ ಮಹಾಬಾಹುಃ ಶಂಖಾನ್‌ದಧ್ಮುಃ ಪ್ರಥಕ್ ॥ 18 ॥

ಅಚಲವಾದ ಪದವಿಯನ್ನು ನೀಡುವ ದ್ರುಪದ- ಧ್ಯಾನರೂಪಿಣಿಯಾದ ದ್ರೌಪದಿಯ ಐದೂ ಮಂದಿ ಮಕ್ಕಳು- ಸಹೃದಯತೆ, ಲಾವಣ್ಯ, ವಾತ್ಸಲ್ಯ, ಸೌಮ್ಯತೆ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತಾದ ನೆರವನ್ನು ನೀಡುವ ಮಹಾರಥಿಗಳಿದ್ದಂತೆ. ಹಾಗೂ ಮಹಾಭುಜ ಬಲಿಯಾದ ಅಭಿಮನ್ಯು- ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ತಂತಮ್ಮ ಶಂಖಗಳನ್ನು ಮೊಳಗಿದರು. ಭುಜಗಳು ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಪ್ರತೀಕಗಳು. ಮನಸ್ಸು ಭಯರಹಿತವಾದೊಡನೆ ಅದು ಬಹಳ ದೂರದವರೆಗೆ ಮುಟ್ಟುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದುವುದು.

ಹೇ ರಾಜನ್ ! ಇವರೆಲ್ಲರೂ ತಂತಮ್ಮ ಶಂಖಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಮೊಳಗಿದರು. ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರವನ್ನು ಎಲ್ಲವೂ ಕ್ರಮಿಸುವುವು. ಅವುಗಳ ಪಾಲನೆ ಅವಶ್ಯಕ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಎಣಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಕೆಲವು ಅಂತರಗಳು ಹೇಗಿವೆಯೆಂದರೆ ಅದನ್ನು ಮನಸ್ಸು ಬುದ್ಧಿಗಳಿಂದ ಕ್ರಮಿಸಲಾಗದು. ಮನಸ್ಸು ಬುದ್ಧಿಗಳಿಗೆ ಆ ದೂರ ಹೊರತಾದುದು. ಭಗವಂತನೇ ಸ್ವತಃ ಅಂತಃ ಕರಣದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ಆ ದೂರವನ್ನು ಕ್ರಮಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವನು. ಇತ್ತದೃಷ್ಟಿಯಾಗಿದ್ದು ಕೊಂಡು ಆತ್ಮದಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುವನು. ಎದುರಿಗೆ ತಾನೇ ನಿಂತು ತನ್ನ ಪರಿಚಯವನ್ನು ನೀಡುವನು. ತನ್ನ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಕೊಡುವನು.

ಸ ಘೋಷೋ ಧಾರ್ತ ರಾಷ್ಟ್ರಾನಾಂ ಹೃದಯಾನಿ ವ್ಯದಾರಯತ್।
ನಭಶ್ಚ ಪೃಥಿವೀಂ ಚೈವ ತುಮುಲೋ ವ್ಯನುನಾದಯನ್ ॥ 19 ॥

ಅತ್ತ ಘೋರ ಶಬ್ದವು ಭೂಮ್ಯಾಕಾಶಗಳನ್ನು ಶಬ್ದಾಯಮಾನವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ದೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಮಕ್ಕಳ ಹೃದಯವನ್ನು ಸೀಳಿದವು. ಸೈನ್ಯವು ಪಾಂಡವರ ಕಡೆಯಲ್ಲೂ ಇತ್ತು. ಆದರೆ ಹೃದಯವು ವಿದೀರ್ಣವಾದುದು ಧೃರ್ತರಾಷ್ಟ್ರರದು. ವಸ್ತುತಃ ಪಾಂಚಜನ್ಯವು ದೈವೀ ಶಕ್ತಿಯ ಆದಿಪತ್ಯವನ್ನು ಅನಂತವಾದುದರ ಮೇಲೆ ವಿಜಯವನ್ನು ಸಾರುವುದು. ಅಶುಭವು ಶಮನವಾಗುವುದನ್ನು, ಶುಭದ ಘೋಷಣೆ ಧಾರಣವಾಹಿಯಾಗಿ ನಡೆದಾಗ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರವು. ಅಂದರೆ ಅಸುರಿ ಸಂಪತ್ತು. ಬಹಿರ್ಮುಖವಾದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯುಳ್ಳ ಹೃದಯಗಳನ್ನು ವಿದೀರ್ಣಗೊಳಿಸುವುದು. ಅವುಗಳ ಬಲವು ಮೆಲ್ಲ ಮೆಲ್ಲನೆ ಕ್ಷೀಣಿಸತೊಡಗುವುದು. ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಾಫಲ್ಯವು ದೊರಕಿದೊಡನೆ ಮೋಹವಾವರಿಸಿದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು ಸರ್ವಥಾ ಶಾಂತವಾಗುವುವು.

ಅಥವ್ಯವಸ್ಥಿತಾನ್ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಧಾರ್ತರಾಷ್ಟ್ರನ್ ಕಪಿಧ್ವಜಃ ।
ಪ್ರವೃತ್ತೇ ಶಸ್ತ್ರ ಸಂಪಾತೇ ಧನುರುದ್ಯಮ್ಯ ಪಾಂಡವ ॥ 20॥
ಹೃಷೀಕೇಶಂ ತದಾ ವಾಕ್ಯ ಮಿದಮಾಹ ಮಹೀಪತೇ ।

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ-

ಸೇನಾಯೋರುಭಯೋರ್ಮಧ್ಯೆ ರಥಂ ಸ್ಥಾಪಯ ಮೇಽಚ್ಯುತ ॥ 21॥

ಸಂಯಮ ರೂಪಿಯಾದ ಸಂಜಯನು ಅಜ್ಞಾನ ತುಂಬಿದ ಮನಸ್ಸಿಗೆ. ತಿಳಿಯ ಹೇಳು. ವನು- ಹೇರಾಜನ್ ! ಅದರ ನಂತರ 'ಕಪಿಧ್ವಜ'- ಅಂದರೆ ವೈರಾಗ್ಯ ರೂಪಿಯಾದ ಹನುಮಂತ. ಅಂದರೆ ಆತನ ಧ್ವಜ ವೈರಾಗ್ಯ. ಧ್ವಜವು ಒಂದು ರಾಷ್ಟಕ್ಕೆ ಪ್ರತೀಕ ಕೆಲವರು''- ಧ್ವಜ ಚಂಚಲವಾಗಿತ್ತು ಆದ್ದರಿಂದ **'ಕಪಿಧ್ವಜ'** ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂತು- ಎನ್ನುವರು. ಆದರೆ ಹಾಗಲ್ಲ- ಇಲ್ಲಕಪಿ ಎಂದರೆ ಸಾಧಾರಣ ಕಪಿಯಲ್ಲ- ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಆಂಜನೇಯ, ತನ್ನ ಮಾನ ಅಪಮಾನಗಳನ್ನು ಕೊಂದು ಕೊಂಡಿರುವವನು. ''ಸಮಮಾನ್‌ನಿರಾದರ್ ಆದರ್ ಹಿಂ. ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಕೇಳಿದ ವಸ್ತು ವಿಷಯಗಳ ಬಗೆಗೆ ರಾಗಭಾವವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದೇ ವೈರಾಗ್ಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ವೈರಾಗ್ಯವೇ ಧ್ವಜವಾಗಿರುವ ಅರ್ಜುನನು ತನ್ನ ಮುಂದೆ ಸಾಲುಗಟ್ಟಿ ನಿಂತಿರುವ ಧಾರ್ತರಾಷ್ಟ್ರರು ಮತ್ತು ಅವರ ಸೇನೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಇನ್ನೇನು ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳ ತೂರಾಟ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗ ಬೇಕೆನ್ನುವ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ತಾನೂ ಬಿಲ್ಲನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು **'ಹೃಷೀಕೇಶಮ್'** ಅಂದರೆ ಹೃದಯದಲ್ಲಿರುವ ಸಮಸ್ತವನ್ನೂ ತಿಳಿದಿರುವ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ನೊಡನೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳುವನು 'ಹೇ ಅಚ್ಯುತ! (ಯಾವ ಚ್ಯುತವೂ ಇಲ್ಲದವನು) ನನ್ನ ರಥವನ್ನು ಎರಡೂ ಸೈನ್ಯದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸು.' ಇದು ಸಾರಥಿಗೆ ನೀಡುವ ಅಪ್ಪಣೆಯಲ್ಲ- ಇಷ್ಟ (ಸದ್ಗುರು) ನಾದವನೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ. ಸರಿ, ಏಕೆ ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕು ?

ಯಾವದೇತಾನ್ ನಿರಿಕ್ಷ್ಯೇಽಹಂ ಯೋದ್ಧುಕಾಮಾನ ವಸ್ಥಿತಾನ್ ।
ಕೈರ್ಮಯಾ ಸಹ ಯೋದ್ಧವ್ಯ ಮಸ್ಮಿನ್ ರಣ ಸಮುದ್ಯಮೇ ॥ 22॥

ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಯುದ್ಧ ಕಾಮಿಗಳಾಗಿ ನಿಂತಿರುವ ಇವರನ್ನೆಲ್ಲ ಒಮ್ಮೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಮೇಲು- ನೋಡಿದ ಮೇಲೆ ನಾನು ಸಹ ಯಾರು ಯಾರೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ದ ವಾಡಬೇಕು- ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಲಾದೀತು.

ಯೋತ್ಸ್ಯಮಾನಾನವೇಕ್ಷ್ಯೇಽಹಂ ಯ ಏತೇಽತ್ರ ಸಮಾಗತಾಃ ।
ಧಾರ್ತರಾಷ್ಟ್ರಸ್ಯ ದುರ್ಬುದ್ಧೇ ರ್ಯುದ್ಧೇ ಪ್ರಿಯಚಿಕೀರ್ಷವಃ ॥ 23॥

ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಈ ದುರ್ಯೋಧನನಿಗೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಒಳಿತಾಗಲೆಂದು ಯಾವಯಾವರಾಜರು ಈ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವರೋ ಅವರನ್ನೆಲ್ಲ ಒಮ್ಮೆ ನಾನು ವೀಕ್ಷಿಸಬೇಕು- ಆದ್ದರಿಂದ ನಿಲ್ಲಿಸು ಮೋಹಗ್ರಸ್ತ ದುರ್ಯೋಧನ. ಮೋಹ ವಿಕಾರದಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಪ್ರಕೃತಿಯುಳ್ಳ ಜನರಿಗೆ ಒಳಿತುಂಟು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಬಂದು ಸೇರಿರುವ ರಾಜರನ್ನೆಲ್ಲ ನಾನೊಮ್ಮೆ ನೋಡಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಸಂಜಯ ಉವಾಚ-

ಏವಮುಕ್ತೋ ಹೃಷಿಕೇಶೋ ಗುಡಾಕೇಶೇನ ಭಾರತ ।
ಸೇನಯೋರುಭಯೋರ್ಮಧ್ಯೇ ಸ್ಥಾಪಯಿತ್ವಾ ರಥೋತ್ತಮಮ್ ॥ 24॥

ಭೀಷ್ಮದ್ರೋಣ ಪ್ರಮುಖತಃ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಚ ಮಹೀಕ್ಷಿತಾಮ್।
ಉವಾಚ ಪಾರ್ಥ ಪಶ್ಯೈತಾನ್‌ಸಮವೇತಾನ್‌ಕುರೂನಿತಿ ॥ 25॥

ಸಂಜಯನು ಹೇಳುವನು- ನಿದ್ರಾಜಯಿಯಾದ ಅರ್ಜುನ ನುಡಿದ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಹೃದಯದ ಸಮಸ್ತವನ್ನು ತಿಳಿದಿರುವ ಹೃಷೀಕೇಶನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಎರಡು ಸೈನ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣ ಮತ್ತು 'ಮಹೀಕ್ಷಿತಾಮ್' ಶರೀರ ರೂಪಿಯಾದ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಎಲ್ಲ ರಾಜರುಗಳ ಮಧ್ಯೇ ಉತ್ತಮವಾದ ರಥವನ್ನು ತಂದು ನಿಲ್ಲಿಸಿ 'ಪಾರ್ಥ ? ಏಕತ್ರಿತರಾಗಿ ನಿಂತಿರುವ ಈ ಕೌರವರನ್ನೆಲ್ಲ ಸರಿಯಾಗಿ ನೋಡು.' ಎಂದನು. ಇಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ರಥವೆಂದರೆ ಚಿನ್ನ ಬೆಳ್ಳಿಯ ರಥವೆಂದಲ್ಲ. ಉತ್ತಮವೆಂಬುದರ ಪರಿಬಾಷೆ- ನಶ್ವರತೆಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಯಾವುದು ಅನುಕೂಲವಾಗಿದೆಯೋ, ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಕೂಲವಾಗಿದೆಯೋ- ಆದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ. ಈ ಪರಿಭಾಷೆ ಅಪೂರ್ಣವಾದುದು- ಯಾವುದು ನಮ್ಮ ಆತ್ಮ. ನಮ್ಮ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಎಂದೆಂದೂ ಬೆಂಬಲ ನೀಡುವುದೋ ಅದೇ ಉತ್ತಮ. ಅದರ ಹಿಂದೆ 'ಅನುತ್ತಮ' ಅಂದರೆ ಕೊಳಕಿನ ಲೇಶವಿರದು.

ತತ್ರಾಪಶ್ಯತ್ಸ್ಥಿತಾನ್ಪಾರ್ಥಃ ಪಿತೃನಥ ಪಿತಾಮಹಾನ್ ।
ಆಚಾರ್ಯನ್ಮಾತುಲಾನ್ಭ್ರಾತೃನ್ಪುತ್ರಾನ್ಪೌತ್ರಾನ್ಸಖೀಂಸ್ತಥಾ ॥ 26॥
ಶ್ವಶುರಾನ್ಸುಹೃದಶ್ಚೈವ ಸೇನೆಯೋರುಭಯೋರಪಿ ।

ನಂತರ ಇಟ್ಟಗುರಿಯನ್ನು ತಪ್ಪದ, ಪಾರ್ಥಿವ ಶರೀರವನ್ನೇ ರಥವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಪಾರ್ಥನು ಆ ಎರಡೂ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ. ನೆರೆದಿರುವ ಪಿತೃರು, ಪಿತಾಮಹರು, ಆಚಾರ್ಯರು, ಮಾವಂದಿರು. ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮಂದಿರು, ಪೌತ್ರರು, ಮಿತ್ರರು, ಶ್ವಶುರರು, ಸಹೃದರು. ಇವರನ್ನೆಲ್ಲ ಕಂಡನು. ಎರಡು ಸೈನ್ಯಗಳಲ್ಲೂ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ತನ್ನ ಬಂದು ಬಳಗ, ನೆಂಟರಿಷ್ಟರು. ಮಾವ ಅಳಿಯ, ಅಣ್ಣ, ತಮ್ಮ, ಗುರು, ಆಚಾರ್ಯ ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ತನ್ನವರೇ. ಮಹಾಭಾರತ ಕಾಲದ ಗಣನಾನು ಸಾರವಾಗಿ ಹದಿನೆಂಟು ಅಕ್ಷೋಹಿಣಿ ಯೆಂದರೆ ಸುಮಾರು ನಲ್ವತ್ತು ಲಕ್ಷವಾಗುವುದು. ಈಗ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರುವ ಅಂಕಿಅಂಶಗಳಂತೆ ಹದಿನೆಂಟು ಅಕ್ಷೋಹಿಣಿ ಯೆಂದರೆ ಆರೂವರೆ ಅರ್ಬುದ ಅಂದರೆ ಇಂದಿನ ಪ್ರಪಂಚದ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಷ್ಟು. ಇಷ್ಟೊಂದು ಜನ ಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೆ ಅನ್ನ ಬಟ್ಟೆ ವಸತಿಗೊಳನ್ನೊದಗಿ ಸುವುದು ಬೃಹತ್ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಇಷ್ಟೊಂದು ಜನ ಸಮೂಹ ಕೇವಲ ಅರ್ಜುನನ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಪರಿವಾರಗಳಲ್ಲಿತ್ತೆಂದರೆ ಅದನ್ನು ನಂಬಲಾದೀತೇ? ಆದ್ದರಿಂದ ಇದು ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಚಿತ್ರಣ.

ತಾನ್ಸಮೀಕ್ಷ್ಯ ಸ ಕೌಂತೇಯಃ ಸರ್ವಾನ್ಬಂಧೂನವಸ್ಥಿತಾನ್ ।
ಕೃಪಯಾ ಪರಯಾವಿಷ್ಟೋ ವಿಷೀದನ್ನಿದಮಬ್ರವೀತ್ ॥ 27॥

ಈ ರೀತಿ ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿರುವ ತನ್ನ ಬಂಧು ಬಾಂಧವರನ್ನು ಕಂಡು ಅರ್ಜುನನ ಹೃದಯ ಕರಗಿ ನೀರಾಯಿತು. ಉಕ್ಕಿ ಬರುವ ಕರುಣೆಯಿಂದೆ ಕುಂತೀಪುತ್ರನಾದ ಅರ್ಜುನನು ಶೋಕಾವಿಷ್ಟನಾಗಿ ನುಡಿದನು. ಅರ್ಜುನನು ಶೋಕಿಸತೊಡಗಿದನು. ಏಕೆಂದರೆ ಎದುರಿಗೆ ನೆರೆದಿರುವವರೆಲ್ಲರೂ ನೆಂಟರು ಇಷ್ಟರು, ತನ್ನವರು. ಅವನೆಂದನು.

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ-

ದೃಷ್ಟ್ವೇಮಂ ಸ್ವಜನಂ ಕೃಷ್ಣ ಯುಯುತ್ಸುಂ ಸಮುಪಸ್ಥಿತಮ್ ॥ 28॥

ಸೀದಂತಿ ಮಮ ಗಾತ್ರಾಣಿ ಮುಖಂ ಚ ಪರಿಶುಷ್ಯತಿ ।
ವೇ ಪಥುಶ್ಚ ಶರೀರೇ ಮೇ ರೋಮ ಹರ್ಷಶ್ಚ ಜಾಯತೆ ॥ 29॥

ಎಲೈಕೃಷ್ಣನೇ, ಯುದ್ಧವಾಡಬೇಕೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿರುವ ನನ್ನ ಸ್ವಜನರನ್ನು ಕಂಡು ನನ್ನ ಅಂಗಾಂಗಗಳೆಲ್ಲವು ಸಡಿಲಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ. ಬಾಯಿ ಒಣಗುತ್ತಿದೆ. ಮೈಯಲ್ಲಿ ನಡುಕ ವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ನಡುಕದಿಂದ ಮೈನವಿರೇಳುತ್ತಿದೆ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ.

ಗಾಂಡೀವಂ ಸ್ರಂಸತೇ ಹಸ್ತಾತ್ತ್ವಕ್ಚೈವ ಪರಿದಹ್ಯತೇ ।
ನ ಚ ಶಕ್ರೋಮ್ಯವ ಸ್ಥಾತುಂ ಭ್ರಮತೀವ ಚಮೇ ಮನಃ ॥ 30॥

ಗಾಂಡೀವ ಧನಸ್ಸುಕೈಯಿಂದ ಜಾರಿ ಬಿದ್ದು ಹೋಗುತ್ತಿದೆ. ಚರ್ಮವೆಲ್ಲ ಹೊತ್ತಿ ಉರಿಯುತ್ತಿರುವಂತೆನಿಸುತ್ತಿದೆ. ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಜ್ವರಹಿಡಿದಂತಾಗಿದೆ. ಇದೆಂತಹ ಯುದ್ಧ? ಎಂದೆನಿಸಿ ಮೈಯೆಲ್ಲ ಬೇಯುತ್ತಿದೆ. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬರಿಯ ಸ್ವಜನರೇ. ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಭ್ರಮೆ ಹಿಡಿದಂತಾಗಿದೆ. ಅವನು ಹೇಳುವನು ನನಗಿಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಲು ಸಹ ಆಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಇನ್ನೂ ನೋಡಲು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಯುಳಿದಿಲ್ಲ.

ನಿಮಿತ್ತಾನಿ ಚ ಪಶ್ಯಾಮಿ ವಿಪರೀತಾನಿ ಕೇಶವ ।
ನ ಚ ಶ್ರೇಯೋಽನು ಪಶ್ಯಾಮಿ ಹತ್ವಾ ಸ್ವಜನ ಮಾಹವೇ ॥ 31॥

ಹೇ ಕೇಶವಾ ಈ ಯುದ್ಧದ ನಿಮಿತ್ತಗಳಂತೂ ನನಗೆ ವಿಪರೀತವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿವೆ. ನಮ್ಮವರನ್ನೇ ಕೊಂದುದರಿಂದ ನನಗೇನೋ ಭಾರಿ ಯಶಸ್ಸು ಸಿಕ್ಕಿ ಬಿಡುವುದೆಂದು ನನಗೇನೂ ಎನಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಕುಲದವರನ್ನೇ ಕೊಲ್ಲುವುದರಿಂದ ಯಶಸ್ಸು ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಲಭಿಸೀತು ?

ನ ಕಾಂಕ್ಷೆ ವಿಜಯಂ ಕೃಷ್ಣ ನ ಚ ರಾಜ್ಯಂ ಸುಖಾನಿ ಚ ।
ಕಿಂ ನೋ ರಾಜ್ಯೇನ ಗೋವಿಂದ ಕಿಂ ಭೋಗೈರ್ಜೀವಿತೇನ ವಾ ॥ 32॥

ನನಗಾವ ವಿಜಯವೂ ಬೇಡ, ರಾಜ್ಯವೂ ಬೇಡ, ಸುಖವೂ ಬೇಡ, ಈ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಆಗಬೇಕಾದುದೇನಿದೆ ? ಎಲೈ ಗೋವಿಂದ ಈ ರಾಜ್ಯ ಭೋಗಗಳಿಂದೇನಾಗ ಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕಡೆಗೆ ಈ ಜೀವನದಿಂದಲಾದರೂ ಏನಾಗಬೇಕು ? ಏಕೆಂದರೆ-

ಯೇಷಾಮರ್ಥೇ ಕಾಂಕ್ಷಿತಂ ನೋ ಭೋಗಾ ಸ್ಸುಖಾನಿ ಚ ।
ತ ಇಮೇಽವಸ್ಥಿತಾ ಯುದ್ಧೇ ಪ್ರಾಣಾಂಸ್ತ್ಯಕ್ತ್ವ ಧನಾನಿ ಚ ॥ 33॥

ಯಾರಿಗಾಗಿ ನಾವು ಈ ರಾಜ್ಯವನ್ನು. ಭೋಗವನ್ನು, ಧನವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವೆವೋ ಅವರೇ ಯುದ್ಧಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಜೀವದಾಸೆಯನ್ನು ತೊರೆದು ನಿಂದಿರುವರು. ಈ ಪರಿವಾರಕ್ಕೋಸ್ಕರವಾಗಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದೆವು. ಈ ನೆಂಟರಿಷ್ಟರು ಸ್ವಜನರೊಂದಿಗೆ ಸುಖ ಸಮೃದ್ಧಿಯಿಂದ ಇರೋಣವೆಂದು ರಾಜ್ಯ ಸುಖವನ್ನು ಬಯಸಿದ್ದೆ. ಅದರೆ ಇವರೇ ಇಲ್ಲವಾಗುವರೆಂದ ಮೇಲೆ ನನಗೇಕೆ ರಾಜ್ಯ ? ನನಗೇಕೆ ಸುಖ ? ಅದಾವುದೂ ಬೇಡ. ಈ ನೆಂಟರಿಷ್ಟರಿಗೆ ಹೊರತಾಗಿ ನನಗೆ ಇದಾವ ಸುಖವೂ ಬೇಡ. ನೆಂಟರಿಷ್ಟರಿರುವವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ವಾಸನೆಗಳು ತುಂಬಿರುವುವು. ಒಂದು ಜೋಪಡಿಯಲ್ಲಿರುವವನು ಸಹ ತನ್ನ ಬಂಧು ಬಾಂಧವರನ್ನು ಇಷ್ಟಮಿತ್ರರನ್ನು ಕೊಂದು ಇಡಿಯ ಪ್ರಪಂಚದ ಭೋಗೈಶ್ವರ್ಯಗಳು ಲಭಿಸುವುದಾದರೂ ಬೇಡವೆನ್ನುವನು. ಅರ್ಜುನನು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ ನನಗೆ ಗೆಲುವು ಬೇಡವೆಂದಲ್ಲ- ಭೋಗ ಭಾಗ್ಯಗಳು ಬೇಡವೆಂದಲ್ಲ- ಬೇಕು. ಆದರೆ ಯಾರಿಗಾಗಿ ಇವೆಲ್ಲ

ಬೇಕೋ ಅವರೇ ಇಲ್ಲವಾಗುವುದಾದರೆ ಆ ಭೋಗ ಭಾಗ್ಯಗಳೇಕೆ ? ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ ?- ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಆದಾರಾರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕಾಗಿದೆ ?

ಆಚಾರ್ಯಃ ಪಿತರಃ ಪುತ್ರಾಸ್ತಥೈವ ಚ ಪಿತಾಮಹಾ ಃ।
ಮಾತುಲಾಶ್ಶ್ವಶುರಾಃ ಪೌತ್ರಾಃ ಶ್ಯಾ ಲಾ ಸ್ಸಂಬಂಧಿನ ಸ್ತಥಾ ॥ 34॥

ಈ ಯುದ್ದದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ, ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ, ಮಕ್ಕಳು, ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳು, ಅಜ್ಜಂದಿರು, ಮಾವಂದಿರು ಭಾವ ಮೈದುನರು, ತೀರ ಹತ್ತಿರದ ಸಂಬಂಧದವರು- ಇವರನ್ನೆಲ್ಲ ಕೊಲ್ಲ ಬೇಕು.

ಏತಾನ್ನ ಹಂತುಮಿಚ್ಛಾಮಿ ಘ್ನಾತೋಽಪಿ ಮಧುಸೂದನ ।
ಅಪಿ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯ ರಾಜ್ಯಸ್ಯ ಹೇತೋಃ ಕಿಂ ನು ಮಹೀಕೃತೇ ॥35॥

ನನ್ನನ್ನ ಕೊಂದರೂ ಸರಿ ನಾನು ಇವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲೆಳಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇಡಿಯ ಭೂಮಂಡಲದ ರಾಜ್ಯವು ದೊರೆಯುವುದಾದರೂ ನಾನಿವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲಾರೆ. ಇನ್ನು ಈ ಭೂಮಿಯ ಬಗ್ಗೆಹೇಳ ಬೇಕಾದುದೇನಿದೆ ?

ಹದಿನೆಂಟು ಅಕ್ಷೌಹಿಣಿ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಕಂಡು ಬಂದುದು ಆತನ ಪರಿವಾರವೇ ಇಷ್ಟೊಂದು ಬೃಹತ್ ಸ್ವಜನ ಪರಿವಾರವೆಂಬುದು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಏನು? ವಸ್ತುತಃ ಅನುರಾಗವೇ ಅರ್ಜುನ. ಭಜನೆಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೋರ್ವ ಅನುರಾಗಿಯ ಮುಂದೇ ಇದೇ ಸಮಸ್ಯೆ ಎದುರಾಗುವುದು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಭಜನೆ ಬೇಕು- ಆ ಅನುರಾಗವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು- ಎಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಬಯಸುವರು. ಆದರೆ ಓರ್ವ ಅನುಭವಿಯಾದ ಗುರುವಿನ ಅರೈಕೆಯಲ್ಲಿ ಅನುರಾಗಿಯಾದವನು ತಾನು ಯಾವ ಕ್ಷೇತ್ರ-ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞರ ಸಂಘರ್ಷನವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವನೋ ಹಾಗೂ ತಾನು ಯಾರೊಂದಿಗೆ ಕಾದಾಡಬೇಕು- ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯುವನೋ- ಕೊಡಲೇ ಅವನು ಹತಾಶನಾಗುವನು. ಅವನು ಬಯಸುವುದೇನೆಂದರೆ- ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಪರಿವಾರ. ಮಾವನ ಪರಿವಾರ, ಇಷ್ಟ ಮಿತ್ರರು ಬಂಧು ಬಳಗದವರ ಪರಿವಾರ. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಸುಖವಾಗಿದ್ದು- ತಾನು ಇವರೆಲ್ಲರ ಸುಖದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ನಂತರ ತಾನು ಸ್ವತಃ ಕೂಡ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದರೆ- ಆಗ ತಾನು ಕೃತಾರ್ಥಎಂದು. ಆದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಆರಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂದಾಗಲು ಪರಿವಾರವನ್ನು ಪರಿತ್ಯಜಿಸಬೇಕಾಗುವುದು- ಈ ನೆಂಟ ಶಿಷ್ಟರೆಂಬ ಮೋಹವನ್ನು ಕಡಿದು ಹಾಕಬೇಗಾಗುವುದು. ಎಂಬುದು ಅರ್ಥವಾದಾಗ ಆತನು ಅತ್ಯಧೀರನಾಗುವನು.

ಪೂಜ್ಯಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ''ಸಾಯುವುದು, ಸಾಧುವಾಗುವುದು ಇವೆರಡೂ ಒಂದೇ ಸಾಧುವಿನ ಪಾಲಿಗೆ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಬೇರೋರ್ವನು ಜೀವಂತನಾಗಿದ್ದರೂ'' ಮನೆಯವರು ಎನ್ನುವಂಥವರಾರೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾರಾದರೂ ಇರುವರೆಂದರೆ ಸಾಕುಆತನಿಗೆ ಸಾಂಸಾರಿಕ ಆಕರ್ಷಣೆ ಇದೆಯೆಂದೇ ಅರ್ಥ. ಅಂದಮೇಲೆ ಮೋಹವೆಂಬುದು ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಆಕರ್ಷಣೆಯೆಂಬುದು ಹೋಗದೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಆ ಆಕರ್ಷಣೆಯೊಂದಿಗೆ ತನಗಿರುವ ಸಂಬಂದವನ್ನು ಕಡಿದು ಕೊಂಡಂತಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮೋಹವು ಉಳಿಯಿತು. ಅದನ್ನು ಗೆದ್ದಾಗ ಮಾತ್ರ ವಿಜಯ. ಈ ಸಂಬಂಧಗಳ ವಿಸ್ತರಣೆಯೇ ತಾನೆ ಜಗತ್ತು ? ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನದಾಗಿರುವುದೇನು ? **ತುಲಸಿದಾಸ್ ಕಹ್ ಜಿದ್ವಿಲಾಸ್ ಜಗ್ ಬೂಝುತ್ ಬೂಝುತ್ ಬೂಝೈ''** ಮನಸ್ಸಿನ ಹರವೇ ಜಗತ್ತು ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ

ಕೃಷ್ಣನು ಸಹ ಮನಸ್ಸಿನ ಹರವನ್ನೇ ಜಗತ್ತು- ಎಂದಿರುವನು. ಈ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಯಾವಾತನು ಮೆಟ್ಟಿ ನಿಲ್ಲುವನೋ ಆತನು ಚರಾಚರ ಜಗತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ವಿಜಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದಂತೆ. **''ಇಹೈವ ತೈರ್ಜಿತಃಸ್ಸರ್ಗೋಃಯೇಷಾಂ ಸಾಮ್ಯೇ ಸ್ಥಿತಂ ಮನಃ'' (ಗೀತಾ 5/19)**

ಅರ್ಜುನನೋರ್ವನೇ ಅಧೀರ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡಿ. ಅನುರಾಗವೆಂಬುದು ಎಲ್ಲರ ಹೃದಯದಲ್ಲೂ ಇದೆ. ಪ್ರತಿ ಅನುರಾಗಿಯೂ ಅಧೀರನಾಗುವನು. ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ಬಂಧು ಬಳಗದ ನೆನಪಾಗತೊಡಗುವುದು. ಮೊದಲು ಅವನೆಣಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ- ಭಜನೆಯಿಂದ ಲಾಭವಿದೆ- ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಸುಖವಾಗಿರುವರು- 'ಎಂದು'. ಇವರೊಂದಿಗಿದ್ದು ತಾನೂ ಸುಖವಾಗಿರಬಹುದು- ಎಂದು. ಇವರು ಜೊತೆಗೇ ಇಲ್ಲ ಎಂದಮೇಲೆ ಸುಖವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಮಾಡುವುದೇನಿದೆ ? ಅರ್ಜನನ ದೃಷ್ಟಿ ರಾಜ್ಯ ಭೋಗಕ್ಕಷ್ಟೇ ಸೀಮಿತವಾಗಿತ್ತು. ಮೂರು ಲೋಕದ ಒಡೆತನವೇ ಸುಖದ ಪರಾಕಾಷ್ಟೆ ಎಂಬುದು ಆತನ ಎಣಿಕೆ. ಇದರಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೂ ಒಂದಾನೊಂದು ಸತ್ಯವಿದೆ - ಎಂಬ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಆತನಿಗಿನ್ನೂ ಇಲ್ಲ.

ನಿಹತ್ಯ ಧಾರ್ತರಾಷ್ಟ್ರಾನ್ನಃ ಕಾ ಪ್ರೀತಿ ಸ್ಯಾಜ್ಜನಾರ್ದನ ।
ಪಾಪಮೇವಾಶ್ರಯೇದಾಸ್ಮಾನ್ ಹತ್ವೈತಾನಾತ ತಾಯಿನ ꞉ ॥ 36॥

ಎಲೈ ಜನಾರ್ಧನ ! ದೃರ್ತಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮಕ್ಕಳನ್ನೆ ಆಗಲಿ ಕೊಂದುದರಿಂದ ನಮಗೇನು ತಾನೆ ಸಂತೋಷ ವುಂಟಾದೀತು ? ದೃತರಾಷ್ಟ ಎಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ 'ದೃಷ್ಟತೆಯರಾಜ್ಯ'- ಎಂದು. ಆತನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದಂತಹ ಮೋಹರೂಪಿಯಾದ ದುರ್ಯೋಧನ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ಕೊಂದು ತಾನೆ ತಮಗೇನು ಸಂತೋಷವುಂಟಾದೀತು ? ಈ ಆತತಾಯಿಗಳನ್ನು ಕೊಂದುದರಿಂದ ನಮಗೆ ಪಾಪವೇ ಕೈಹತ್ತುವುದು. ಯಾವಾತನು ಹೊಟ್ಟೆಪಾಡಿಗಾಗಿ ತುಚ್ಚವಾದ ಲಾಭವನ್ನು ಬಯಸಿ ಅನ್ಯಾಯದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿಯುವನೋ ಅವನೇ ಆತತಾಯಿ. ಆದರೆ ವಸ್ತುತಃ ಈತನಿಗಿಂತಲೂ ದೊಡ್ಡ ಆತತಾಯಿ- ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಿ ಅಡಚಣೆಯನ್ನು ತಂದೊಡ್ಡುವವನ್ನು. ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಿಯುಂಟು ಮಾಡುವ ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭ ಮೋಹ ಮುತಾದ ಅರಿ ವರ್ಗವೇ ಆತತಾಯಿ.

ತಸ್ಮಾನ್ನಾರ್ಹಾ ವಯಂ ಹಂತುಂ ಧಾರ್ತರಾಷ್ಟಾನ್ ಸ್ವಬಾಂಧವಾನ್ ।
ಸ್ವಜನಂ ಹಿ ಕಥಂ ಹತ್ವಾ ಸುಖಿನಃ ಸ್ಯಾಮ ಮಾಧವ ॥ 37॥

ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲೆ ಮಾಧವ ! ನಮ್ಮ ಬಂಧುಗಳಾದ ಈ ಧಾರ್ತರಾಷ್ಟರನ್ನು ನಾವು ಕೊಲ್ಲಬಾರದು. ಸ್ವ ಬಾಂಧವರೆಂದರೇನು ? ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಶತ್ರುಗಳೇತಾನೆ ? ವಸ್ತುತಃ ಶರೀರದ ಸಂಬಂಧಗಳು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಜನಿಸುವುವು. ಈತ ಮಾತುಲ, ಈತ ಅತ್ತೆಮಾವ, ಮತ್ತೀತ ಬಂಧು ಸ್ವಜನ ಸಮುದಾಯ- ಇವೆಲ್ಲ ಅಜ್ಞಾನವೇ ತಾನೇ ? ಶರೀರವೇ ನಶ್ವರವೆಂದ ಮೇಲೆ ಅದುಮಾಡಿ ಕೊಂಡ ನಂಟಿಗೆ ಬೆಲೆಯೇನು ? ಮೋಹ ವೆಂಬುದಿದೆ- ಅದಿರುವವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಸುಹೃದ. ನಮ್ಮ ಪರಿವಾರವಿದೆ- ಪ್ರಪಂಚವೆಲ್ಲ ಇದೆ- ಮೋಹವೇ ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಅದೊಂದೂ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶತ್ರುಗಳಾಗಿರುವವರು ಸಹ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಸ್ವಜನರಂತೆ ಕಂಡು ಬಂದರು. ಅವನು ಹೇಳುವನು ನಮ್ಮ ಕುಟುಂಬ ವರ್ಗವನ್ನೇ ಕೊಂದು ನಾವು ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಸಂತೋಷಿಸ ಬಲ್ಲೆವು ? ಅಜ್ಞಾನ, ಮೋಹವೆಂಬುದು ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಕುಟುಂಬದ ಅಸ್ತಿತ್ವವೇ ಇರಲಾರದು. ಈ ಅಜ್ಞಾನವು ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಕ ಹೌದು. ಭರ್ತೃಹರಿ, ತುಳಸೀ ಮುಂತಾದ ಮಹಾಪುರುಷರಿಗೆ ಪ್ರೇರಣೆ

ಪತ್ನಿಯಿಂದಲೆ, ಮತ್ತೊರ್ವ ಮಲತಾಯಿಯ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ನೊಂದು ವೈರಾಗ್ಯದ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದನು.

ಯದ್ಯಪ್ಯೆತೇ ನ ಪಶ್ಯಂತಿ ಲೋ ಭೋಪಹತ ಚೇತಸ ః ।
ಕುಲಕ್ಷಯ ಕೃತಂದೋಷಂ ಮಿತ್ರ ದ್ರೋಹೆ ಚ ಪಾತಕಮ್ ॥ 38॥

ಲೋಭದಿಂದ ಗಾಸಿಗೊಂಡ ಮನವುಳ್ಳ ಇವರು ಕುಲಕ್ಷಯವಾಗುವ ದೋಷವನ್ನು ಮಿತ್ರ ದ್ರೋಹವಾಗುವ ಪಾಪವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾರರು. ಇದು ಅವರ ಕೊರತೆ. ಆದರೂ.

ಕಥನ್ನಜ್ಞೇಯ ಮಸ್ಮಾಭಿಃ ಪಾಪಾದಸ್ಮಾನ್ನಿವರ್ತಿತುಮ್ ।
ಕುಲಕ್ಷಯ ಕೃತಂ ದೋಷಂ ಪ್ರಪಶ್ಯದ್ಭಿರ್ಜನಾರ್ದನ ॥ 39॥

ಎಲೈ ಜನಾರ್ದನ ! ಕುಲನಾಶದಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸುವ ದೋಷಗಳನ್ನು ತಿಳಿದಿರುವಂತಹ ನಾವು ಈ ಪಾಪದಿಂದ ದೂರವಾಗಿರಲು ಏಕೆ ವಿವೇಚಿಸಬಾರದು ? ನಾನೋರ್ವನೇ ಪಾಪವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆನೆಂದಲ್ಲ ; ನೀನು ಸಹ ಇದೇ ತಪ್ಪನ್ನು ಮಾಡ ಹೊರಟಿರುವೆ. ಹೀಗೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮೇಲೇ ಅಪಾದನೆ. ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತಾನು ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಎಂಬ ಅರಿವೇ ಆತನಿಗಿದ್ದಂತಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೋರ್ವ ಸಾಧನಕನೂ ಸದ್ಗುರುವಿನ ಬಳಿ ಹೋಗಿ ಹೀಗೆಯೇ ತರ್ಕವಾಡುವನು. ತನ್ನನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಯೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿರುವನು. ಅರ್ಜುನನು ಸಹ ಇದನ್ನೇ ಹೇಳುವನು.. ''ಇವರು (ಕೌರವರು) ತಿಳಿಯದವರು. ಆದರೆ ನಾನು ಮತ್ತು ನೀನೂ ಹಾಗಲ್ಲ. ಕುಲನಾಶದಿಂದುಟಾಗುವ ದೋಷಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಾವು ವಿಚಾರಮಾಡಲೇ ಬೇಕಲ್ಲವೇ ? ಕುಲನಾಶದಿಂದುಂಟಾಗುವ ದೋಷವೇನು ?

ಕಲಕ್ಷಯೇ ಪ್ರಣಶ್ಯಂತಿ ಕುಲಧರ್ಮಾಃ ಸನಾತನಾಃ ।
ಧರ್ಮೇನ ನಷ್ಟೇ ಕುಲಂ ಕೃತ್ಸಮಧರ್ಮೋಭಿಭವತ್ಯುತ ॥ 40॥

ಕುಲನಾಶದಿಂದ ಸನಾತನ ವಾದ ಕುಲಧರ್ಮಗಳು ನಶಿಸಿ ಹೋಗುವುವು. ಅರ್ಜುನನು ಕುಲಧರ್ಮ ಕುಲಾಚಾರಗಳನ್ನೇ ಸನಾತನ ಧರ್ಮವೆಂದು ಬಗೆದಿರುವನು. ಧರ್ಮವುನಾಶವಾದರೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಫಲಕ್ಕೆ ಪಾಪವು ತಟ್ಟುವುದು.

ಅಧರ್ಮಾಭಿವಾತ್ಕೃಷ್ಣ ಪ್ರದುಷ್ಯಂತಿ ಕುಲಸ್ತ್ರಿಯಃ ।
ಸ್ತ್ರೀಷು ದುಷ್ಟಾಸು ವಾರ್ಷ್ಣೇಯ ಜಾಯತೇ ವರ್ಣ ಸಂಕರಃ ॥ 41॥

ಅಧರ್ಮವು ಹೆಚ್ಚುವುದರಿಂದ ಕುಲಸ್ತ್ರೀಯರು ಕೆಡುವರು. ಎಲೈ ವಾರ್ಷ್ಣೇಯನೇ ! ಸ್ತ್ರೀಯರು ಕೆಟ್ಟರೆ ವರ್ಣಸಂಕರವುಂಟಾಗುವುದು. ಅರ್ಜುನನ ಭಾವನೆಯೆನೆಂದರೆ ಕುಲಸ್ತ್ರೀಯರು ಕೆಡುವುದರಿಂದ ವರ್ಣಸಂಕರವುಂಟಾಗುವುದು. ಎಂದು- ಆದರೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಈ ಮಾತನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತ ಮುಂದೇ ಹೇಳುವನು- ''ನನ್ನ ಅಥವಾ ಸ್ವಸ್ವರೂಪದ ಆರಾಧನಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಭ್ರಮೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಳ್ಳುವುದೇ ವರ್ಣ ಸಂಕರ. ವರ್ಣ ಸಂಕರದಿಂದ ಯಾವ ದೋಷಗಳು ಉದ್ಭವಿಸುವುವು ಎಂಬುದರ ಮೇಲೆ ಅರ್ಜುನನು ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವನು-

ಸಂಕರೋ ನರಕಾಯೈವ ಕುಲಘ್ನಾನಾಂ ಕುಲಸ್ಯ ಚ ।
ಪತಂತಿ ಪಿತರೋ ಹ್ಯೇಷಾಂ ಲುಪ್ತ ಪಿಂಡೋದಕ ಕ್ರಿಯಾಃ ॥ 42॥

ಸಂಕರವೆಂಬುದು ಕುಲಘಾತಕರಿಗೂ, ಕುಲಕ್ಕೂ ನರಕಕ್ಕೇ ಕಾರಣ ವಾಗುವುದು. ಇದರಿಂದ ಪಿತೃಗಳು ಲುಪ್ತ ಪಿಂಡೋದಕರಾಗಿ ನರಕದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಹೋಗುವರು. ಅವರ ವರ್ತಮಾನವೂ ನಷ್ಟವಾಗುವುದು. ಅತೀತವೂ ಪಿತೃಗಳ ಪತನದಿಂದ ಹಾಳಾಗುವುದು. ಭಾವೀ ಸಂತತಿಯೂ ಭ್ರಷ್ಟವಾಗುವುದು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ-

ದೋಷೈರೇತೈಃ ಕುಲಘ್ನಾನಾಂ ವರ್ಣಸಂಕರ ಕಾರಕೈಃ ।
ಉತ್ಸಾದ್ಯಂತೇ ಜಾತಿಧರ್ಮಾಃ ಕುಲಧರ್ಮಾಶ್ಚ ಶಾಶ್ವತಾ ಃ ॥ 43 ॥

ವರ್ಷ ಸಂಕರವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ ದೋಷಗಳಿಂದ ಕುಲಘಾತಕರ ಮತ್ತು ಕುಲದ ಸನಾತನ ಧರ್ಮಗಳು, ಜಾತಿಧರ್ಮಗಳು ನಷ್ಟ ಭ್ರಷ್ಟವಾಗುವುವು. ಅರ್ಜುನನು ಭಾವಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ- ಕುಲಧರ್ಮವೇ ಸನಾತನ- ಅದೇ ಶಾಶ್ವತ.''-ಎಂದು. ಆದರೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಈ ಮಾತನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ ಆತ್ಮವೊಂದೇ ಸನಾತನವಾದುದು- ಶಾಶ್ವತವಾದುದು''-ಎಂದು. ವಾಸ್ತವಿಕ ಧರ್ಮವನ್ನರಿಯುವ ಮೊದಲು ಮನುಷ್ಯನು ಧರ್ಮವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮೇಲೆ ಒಂದಾನೊಂದು ರೂಢಿಯನ್ನೋ, ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನೇ ಧರ್ಮವೆಂದೆಣಿಸುವನು. ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನ ಭಾವನೆಯೂಕೂಡ. ಆದರೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಇದೊಂದು ರೂಢಿಯಷ್ಟೆ ಹೊರತು ಬೇರೇನಲ್ಲ.

ಉತ್ಸನ್ನ ಕುಲಧರ್ಮಾಣಾಂ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಜನಾರ್ದನ ।
ನರಕೇಽನ ವಿಯತಂ ವಾಸೋ ಭವತೀತ್ಯನು ಶುಶ್ರುಮ ॥ 44 ॥

ನಾಶವಾದ ಕುಲಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವರು ಅನಂತಕಾಲದವರೆಗೂ ನರಕದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಕೊಳೆಯುವರು ಹೀಗೆಂದು ನಾವು ಬಲ್ಲವರಿಂದ ಕೇಳಿರುವೆವು. ಕುಲಧರ್ಮವೊಂದೇ ಅಲ್ಲ ಅದರೊಂದಿಗೆ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಸನಾತನ ಧರ್ಮವೂ ಹ್ರಾಸವಾಗುವುದು. ಹೀಗೆ ಧರ್ಮವೇ ಬಿದ್ದು ಹೋದ ಮೇಲೆ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ನರಕದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಹೋಗುವುದೊಂದೇ ದಾರಿ. ಹೀಗೆಂದು ನಾವು ಕೇಳಿರುವೆವು. ಕೇಳಿರುವೆವು, ನೋಡಿಲ್ಲ

ಅಹೋ ಬತ ಮಹತ್ಪಾಪಂ ಕರ್ತಂ ವ್ಯವಸಿತಾ ವಯಂ ।
ಯದ್ರಾಜ್ಯ ಸುಖಲೋಭೇನ ಹಂತುಂ ಸ್ವಜನ ಮುದ್ಯತಾಃ ॥ 45 ॥

ಅಹೋ! ನಾವು ಬುದ್ಧಿವಂತರಾಗಿದ್ದು ಸಹ ಇದೆಂತಹ ಮಹಾಪಾಪವನ್ನು ಮಾಡಹೊರಟಿರುವೆವು! ರಾಜ್ಯಸುಖಭೋಗಗಳೆಂಬ ಲೋಭಕ್ಕೆ ಮನಗೊಟ್ಟು ಸ್ವಜನರನ್ನೇ ಕೊಲ್ಲ ಹೊರಟಿರುವೆವಲ್ಲ !

ಈಗಲೂ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ತಾನಿನ್ನೂ ತಿಳಿಯದವನು ಎಂಬ ಅರಿವಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೋರ್ವ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಅಪೂರ್ಣವಾಗಿರುವಾಗ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಮಹಾಜ್ಞಾನಿಯೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿರುವನು ಆದರೆ ಅಪೂರ್ಣ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಪೂರ್ಣತೆಯ ಕಡೆ ಸರಿಯುತ್ತ ಸರಿಯುತ್ತ ತಾನು ಮಹಾ ಮೂರ್ಖನೆನಿಸಿತೊಡಗುವುದು. ಇದೇ ಪರಿಯಾಗಿ ಈಗ ಅರ್ಜುನನು ತನ್ನನ್ನೀಗ ಮಹಾಜ್ಞಾನಿಯೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡಿರುವನು, ಅವನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೇ ತಿಳಿಯ ಹೇಳಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವನ್ನು ಈ ಪಾಪಂದಿದ ಪರಮ ಕಲ್ಯಾಣವೇನೂ ಆಗದು. ರಾಜ್ಯಸುಖ ಭೋಗಗಳ ಲಾಲಸೆಗೆ ಬಿದ್ದು ನಾವೀಗ ಕುಲನಾಶವನ್ನೇ ಮಾಡುವ ಮಹಾಪಾಪಕ್ಕೆ ಇಳಿಯುತ್ತಿರುವೆವು. ಭಾರೀ ತಪ್ಪು ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆವು. ನಾವು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ನೀನೂ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆ. ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನಿಗೂ ಒಂದು ಧಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು ತನ್ನ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವನು.

ಯದಿ ಮಾಮಪ್ರತೀಕಾರ ಮಶಸ್ತ್ರಂ ಶಸ್ತ್ರ ಪಾಣಯಃ ।
ಧಾರ್ತ ರಾಷ್ಟ್ರಾ ರಣೇಹನ್ಯುಸ್ತನ್ಮೇ ಕ್ಷೇಮತರಂ ಭವೇತ್ ॥ 46॥

ಶಸ್ತ್ರರಹಿತನಾಗಿ ಬರಿಗೈಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಅವರ ಮೇಲೆ ಮುನ್ನುಗ್ಗದೇ ಸುಮ್ಮನಿರುವ ನನ್ನನ್ನು ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಿಂತಿರುವ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಮಕ್ಕಳು ಕೊಂದು ಹಾಕುವುದಾದರೆ ಅದು ಸಹ ನನಗೆ ಹಿತಕರವೇ ಆದೀತು 'ಅರ್ಜುನ ವಾಸ್ತವವಾಗಿಯೂ ತಿಳಿದವನು. ತಾನೇ ಬಲಿಯಾದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ- ಎಂದು ಯುದ್ಧವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಿದನಲ್ಲ' ಎಂದು ಇತಿಹಾಸವಾದರೂ ತನ್ನನ್ನು ಮುಂದೆ ಕೊಂಡಾಡುವುದು. ಜನರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನೇ ಬಲಿಗೊಡುವವರು- ಏಕೆ ? ಏನೂ ಅರಿಯದ ಹಸುಳೆಗಳಾದರೂ ಮುಂದೆ ಸುಖವಾಗಿರಲಿ ಎಂದು. ತಮ್ಮ ವಂಶವಾದರೂ ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಿ. ಎಂದು ಮನುಷ್ಯನು ವಿದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ವೈಭವ ಪೂರ್ಣವಾದ ಬಂಗಲೆಯಲ್ಲಿದರೂ ನಾಲ್ಕಾರು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ಹಳೆಯ ಗುಡಿಸಲಿನ ನೆನಪಾಗುವುದು. ಮೋಹವೆಂಬುದು ಅಷ್ಟು ಪ್ರಬಲವಾದುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆರ್ಜುನನೆನ್ನುವನು- ''ಯಾವ ಪ್ರತೀಕಾರವನ್ನೂ ಮಾಡದಿರುವ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಕೈಮಾಡಿ ಕೊಂದರೂ ಸರಿಯೇ ಅದೇ ನನಗೆ ಹಿತ - ಅದರಿಂದಲೇ ನನಗೆ ಪರಮಕಲ್ಯಾಣ. ಏಕೆಂದರೆ ಮುಂದೆ ಮಕ್ಕಳಾದರೂ ಚೆನ್ನಾಗಿರುವಷ್ಟೆ-

ಸಂಜಯ ಉವಾಚ

ಏವಮುಕ್ತ್ವಾರ್ಜುನ ಃ ಸಂಖ್ಯೇ ರಥೋಪಸ್ಥ ಉಪಾವಿಶತ್ ।
ವಿಸೃಜ್ಯ ಸ ಶರಂ ಚಾಪಂ ಶೋಕ ಸಂವಿಗ್ನ ಮಾನಸಃ ॥ 47॥

ಸಂಜಯನು ಹೇಳುವನು- ಹೀಗೆಂದು ಅರ್ಜುನನು ಶೋಕೋದ್ವಿಗ್ನ ಮನವುಳ್ಳನಾಗಿ ತನ್ನ ಧನುರ್ಭಾಣಗಳನ್ನು ಕಳಚಿಟ್ಟು ರಥದ ಹಿಂಭಾಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತು ಬಿಟ್ಟನು. ಅಂದರೆ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞರ ಸಂಘರ್ಷದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಲು ಹಿಂದೆಗೆದು ಕುಳಿತನು.

ನಿಷ್ಕರ್ಷೆ–

ಗೀತೆಯೆಂಬುದು ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞರ ಯುದ್ಧದ ನಿರೂಪಣೆ. ಇದು ಈಶ್ವರೀಯ ವಿಭೂತಿಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಭಗವತ್‌ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಕೊಡುವಂತಹ ಗಾನ. ಈ ಗಾನವು ಯಾವ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವುದೋ ಆ ಯುದ್ಧಕ್ಷೇತ್ರ ಈ ''ಶರೀರ ಇದರಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಿವೆ- ಧರ್ಮ ಕ್ಷೇತ್ರ ಮತ್ತು ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ. ಈ ಸೈನ್ಯಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಬಲದ ಆಧಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸಲಾಯಿತು. ಶಂಖ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಅವುಗಳ ಪರಾಕ್ರಮದ ಪರಿಚಯವೂ ಆಯಿತು. ನಂತರ ಯಾವ ಸೇನೆಯೊಂದಿಗೆ ಕಾದಾಡಬೇಕೋ ಆ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಅಡಿಯಿಂದ ಮುಡಿಯವರೆಗೆ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದೂ ಆಯಿತು. ಅದರ ಎಣಿಕೆ ಸುಮಾರು (ಆರುವರೆ ಅರ್ಬುದ) ಹದಿನೆಂಟು ಅಕ್ಷೋಹಿಣಿ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಅದರೆ ವಸ್ತುತಃ ಅದು ಅನಂತ ಪ್ರಕೃತಿಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳು ಎರಡು- ಒಂದು ಇಷ್ಟೋನ್ಮುಖೀ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ದೈವೀಸಂಪತ್ತು ಎರಡನೆಯದು ಆಸುರಿ ಸಂಪತ್ತು. ಇವೆರಡೂ ಪ್ರಕೃತಿಗಳೇ. ಒಂದು ಇಷ್ಟದ ಕಡೆಗೆ ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತದೆ. ಪರಮಧರ್ಮ ಪರಮಾತ್ಮನ ಕಡೆಗೆ ಕೊಂಡೊಯುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೊಂದು. ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಡುವುದು. ಮೊದಲು ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಂಡು ಅಸುರೀ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ನೀಗಿಸುತ್ತದೆ. ನಂತರ ಶಾಶ್ವತ ಸನಾತನ ಬ್ರಹ್ಮವಸ್ತುವಿನ ದಿಗ್ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸಿ ಅದರಲ್ಲೇ ನೆಲಸುವಂತೆ ಮಾಡಿ ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತಿನ ಅವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಯುದ್ಧದ ಪರಿಣಾಮವು ಹೊರಬೀಳುವುದು.

ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ತಾನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕಾಗಿರುವ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರಿಯ ತನ್ನ ಪರಿವಾರವೇ ಕಾಣಬರುವುದು. ನಮ್ಮ ಸಂಬಂಧವು ಎಲ್ಲಿಯತನಕ ಇರುವದೋ ಅದೇ ಜಗತ್ತು- ಅಷ್ಟೇ ಜಗತ್ತು . ಅನುರಾಗದ ಮೊದಲ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಪಾರಿವಾರಿಕ ಸಂಬಂಧವು ಅಡ್ಡ ಬರುವುದು. ತಾನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಮಧುರವಾದ ಸಂಬಂಧವು ನಾಮಾವಶೇಷವಾಗಿ ನಿಶ್ಶೇಷವಾಗುವಷ್ಟು ನುಚ್ಚುನೂರಾಗಿ ಹೋಗುವುದು ಎಂದು ನೆನೆದೊಡನೆ ಸಾಧಕನು ಬೆಚ್ಚಿ ಬೆದರುವನು. ಸ್ವಜನ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಕಡಿದುಹಾಕಲು ಅವನಿಗೆ ಕೈಹಿಂದೆ ಸರಿಯುವುದು. ಅದು ತನಗೆ ಅಮಂಗಳಕರವೆಂದೆನಿಸುವುದು. ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿರುವ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಯತ್ನಿಸುವನು- ಅರ್ಜುನನಂತೆ. ಅರ್ಜುನನು ಹೇಳುವನು- ಕುಲಧರ್ಮವೇ ಸನಾತನ ಧರ್ಮ. ಈ ಯುದ್ಧದಿಂದ ಸನಾತನ ಧರ್ಮವು ಹಾಳಾಗುವುದು, ಕುಲಸ್ತ್ರೀಯರು ಕೆಟ್ಟು ಹೋಗುವರು. ವರ್ಣ ಸಂಕರವುಂಟಾಗುವುದು. ಅದು ಕುಲವನ್ನು, ಕುಲಘಾತಕರನ್ನು ಅನಂತಕಾಲದವರೆಗೆ ನರಕದ ಕೂಪದಲ್ಲಿ ತಳ್ಳುವುದು. ಅರ್ಜುನನು ತಾನಂದುಕೊಂಡಿರುವ ಪ್ರಕಾರ ತಾನು ಸನಾತನ ಧರ್ಮವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಕಳವಳಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವೆನೆಂದು ಭಾವಿಸಿರುವನು. ಕೃಷ್ಣನೊಂದಿಗೆ ಅವನು- 'ನಾವು ತಿಳಿದೂ ತಿಳಿದೂ ಈ ಮಹಾಪಾಪ ವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದೇ? ಎನ್ನುವನು ಅಂದರೆ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನೂ ಈ ಪಾಪವನ್ನು ಮಾಡ ಹೊರಟಿರುವನು ಎಂಬಂತೆ. ಕಟ್ಟಕಡೆಗೆ ಆ ಪಾಪದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ''ತಾನುಯುದ್ಧಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ'' ಎನ್ನುತ್ತಾ ಹರ್ತಾಭಾವದಿಂದ ರಥದ ಹಿಂಭಾಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತುಬಿಡುವನು. ಅಂದರೆ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞರ ಸಂಘರ್ಷದಿಂದ ಹಿಂದೆ ಸರಿದು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವನು.

ಟೀಕಾಕಾರರು ಈ ಅಧ್ಯಾಯವನ್ನು 'ಅರ್ಜುನ ವಿಷಾದ ಯೋಗ' ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಿರುವರು- ಅರ್ಜುನನು ಅನುರಾಗದ ಪ್ರತೀಕ ಸನಾತನ ಧರ್ಮಕ್ಕಾಗಿ ಕಳವಳ ಪಡುವ ಅನುರಾಗಿಯ ವಿಷಾದ- ಯೋಗಕ್ಕೆ ನಿಮಿತ್ತನಾಗುವನು. ಇದೇ ವಿಷಾದವೇ ಮನುವಿಗೂ ಆಗಿತ್ತು, ''ಹೃದಯ್ ಬಹುತ್ ದುಃಖ್ ಲಾಗ್, ಜನಮ್ ಗಯವು ಹರಿ ಭಗತಿ ಬಿನು' ರಾ. ೧/೧೪೨. ಸಂಶಯಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿದಾಗಲೇ ಮನುಷ್ಯನು ವಿಷಾದಕ್ಕೊಳಗಾಗುವನು. ವರ್ಣ ಸಂಕರವಾಗಿ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ನರಕ ಭಾಜನರಾಗ ಬೇಕು' ಎಂದು ಅತನಿಗೆ ಸಂದೇಹ ಆದ್ದರಿಂದ 'ಸಂಶಯ- ವಿಷಾದ- ಯೋಗ ಎಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ನಾಮಕರಣ ಇದಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ-

ಓಂ ತತ್ಸದಿತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾಸೂಪನಿಷತ್ಸು ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಯಾಂ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರೇ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದೇ 'ಸಂಶಯ-ವಿಷಾದ-ಯೊಗೋ' ನಾಮ ಪ್ರಥಮೋऽಧ್ಯಾಯಃ ॥1॥

ಈ ರೀತಿ ಶ್ರೀ ಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾ ರೂಪೀ ಉಪನಿಷತ್ತು ಹಾಗೂ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಯೂ ಯೋಗ ಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಷಯಕವಾದ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದ ದಲ್ಲಿ 'ಸಂಶಯ - ವಿಷಾದ - ಯೋಗ' ವೆಂಬ ಮೊದಲ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

ಇತಿ ಶ್ರೀಮತ್ಪರಮಹಂಸ ಪರಮಾನಂದಸ್ಯ ಶಿಷ್ಯ ಸ್ವಾಮೀ ಅಡಗಡಾನಂದ ಕೃತೇ ಶ್ರೀಮದ್‌ಭಗವದ್ಗಿತಾಯಾಃ ಯಥಾರ್ಥ ಗೀತಾ 'ಭಾಷ್ಯೇ' ಸಂಶಯ- ವಿಷಾದಯೋಗೊ ನಾಮ ಪ್ರಥಮೋऽಧ್ಯಾಯಃ

॥ಹರಿ ಓಂ ತತ್ಸತ್॥

ಓಂ

ಶ್ರೀ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ನಮಃ

ಅಥ ದ್ವಿತೀಯೋಽಧ್ಯಾಯಃ

ಮೊದಲ ಅಧ್ಯಾಯವು ಗೀತೆಯ ಪ್ರವೇಶಿಕೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಪಥಿಕನಿಗೆ ದಾರಿಯಲ್ಲುಂಟಾಗುವ ಅಡ್ಡಿ ಅಡಚಣೆಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದೆ. ಯುದ್ಧವಾಡುವವರು ಕೌರವರು ಪಾಂಡವರೀರ್ವರೂ ಆದರೂ ಸಂಶಯಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದವನು ಅರ್ಜುನನೊಬ್ಬನೇ. ಅನುರಾಗವೇ ಅರ್ಜುನ. ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಅನುರೂಪವಾದ ರಾಗವೇ ಪಥಿಕನನ್ನು ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನ ಸಂಘರ್ಷಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಿಸುವುದು. ಅನುರಾಗವೆಂಬುದು ಮೊದಲ ಹಂತದ ಪದರು. ಪೂಜ್ಯಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು ''ಸದ್ಗೃಹಸ್ಥನಾದವನು ತನ್ನ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿದ್ದು ಕೊಂಡೇ ಬೇಸರಿಸಿದರೆ. ಕಂಬನಿದುಂಬಿದರೆ- ಗಂಟಲು ಕಟ್ಟಿ ಕೊಡಗಿದರೆ- ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ಭಜನೆ ಆರಂಭವಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿಯಿರಿ. ಅನುರಾಗದಲ್ಲಿ ಅದೆಲ್ಲವೂ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ ನಿಯಮ, ಸತ್ಸಂಗ, ಭಾವ ಎಲ್ಲವೂ ಸೇರಿಕೊಂಡಿವೆ.

ಅನುರಾಗದ ಮೊದಲ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಪಾರಿವಾರಿಕ ಮೋಹವು ಅಡ್ಡಿಯಾಗುವುದು. ಮೊದಲು ಎಲ್ಲರೂ ತಾವು ಕೂಡ ಆ ಪರಮ ಸತ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯ ಬೇಕೆಂದೇ ಇಚ್ಛಿಸುವರು. ಅದರೆ ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಹೋದಂತೆಲ್ಲ ಈ ಮಧುರ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕಿತ್ತು ಹಾಕಿದ ಹೊರತು ದಾರಿಯೇ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ತಿಳಿಯುವುದು. ಆಗ ಅವನು ನಿರಾಶ ನಾಗುವನು. ಮೊದಲು ತಾನು ಧರ್ಮ ಕರ್ಮ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದನ್ನೇ ಆಚರಿಸಿ ಅದರಲ್ಲೇ ತೃಪ್ತಿ ಪಡೆಯುವನು. ತನ್ನ ಮೋಹವನ್ನೇ ಸರಿಯೆಂದು ಅದನ್ನು ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸಲು ವಾಡಿಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಮುಂದೊಡ್ಡತೊಡಗುವನು ಅರ್ಜುನನು ಕುಲಧರ್ಮವೇ ಸನಾತನವೆನ್ನಲಿಲ್ಲವೇ ? ಹಾಗೆಯೇ. ಯುದ್ದದಿಂದ ಸನಾತನಧರ್ಮವು ಲೋಪಿಸುವುದು. ಕುಲಕ್ಷಯವುಂಟಾಗುವುದು, ಸ್ವೈರಾಚಾರವು ಹರಡುವುದು. ಇದು ಅರ್ಜುನನ ಉತ್ತರವಲ್ಲ; ಸದ್ಗುರುವಿನ ಸನ್ನಿಧಿ ದೊರೆಯುವ ಮುನ್ನ ತನ್ನದಾಗಿಸಿಕೊಂಡ ಒಂದಾನೊಂದು ಕುರೀತಿಯಿದು.

ಇಂತಹ ಕುರೀತಿಗಳಿಗೆ ಕಟ್ಟು ಬಿದ್ದು ಮನುಷ್ಯನು ಬೇರೆಯ ಧರ್ಮಗಳು, ಅನೇಕಾನೇಕ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು, ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಕೋಮುಗಳು, ಅಸಂಖ್ಯ ಜಾತಿ ಕುಲಗಳೆಂಬ ಸಣ್ಣ ಎಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಓರ್ವನು ಮೂಗು ಹಿಡಿಯುವನು. ಓರ್ವನು ಕಿವಿ ಹರಿಯುವನು. ಒಬ್ಬನನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಧರ್ಮವು ನಶಿಸಿ ಹೋಗುವುದು. ಮತ್ತೆಲ್ಲೋ ಅನ್ನ ಜಲ ವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿದರೆ ಧರ್ಮವು ಹಾಳಾಗುವುದು. ಹಾಗೆಂದರೆ ಇದು ಸ್ಪೃಶ್ಯ ಆಸ್ಪೃಶ್ಯರ ದೋಷವಿರಬಹುದೇ ? ಖಂಡಿತ ಇಲ್ಲ. ದೋಷವಿರುವುದು ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಈ ಭ್ರಮೆಗಳ ಕುಕ್ಕಿಗಳನ್ನು ಹೇರಿದವರದು. ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಈ ಕುರೀತಿಗಳಿಗೆ ಬಲಿಯಾದವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ದೋಷ ನಮ್ಮದು.

ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಬುದ್ಧನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೇಶ. ಕಂಬಳಿ ಒಂದು ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಕೇಶವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿ ಕಂಬಳಿಯಂತೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದು ಪೂರ್ಣತೆಯ ಅಳತೆಗೋಲು ಎಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಓರ್ವನು ಗೋಪ್ರತಿಕ (ಹಸುವಿನಂತಿರುವವನು) ನಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದು ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಕುಕ್ಕರ ಪ್ರತಿಕ (ನಾಯಿಯಂತೆ ತಿಂದುಂಡು ಕೊಂಡಿರುವವನು) ನಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದೆ. ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಗೂ ಇದಕ್ಕೂ ಏನೇನೂ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ, ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಕುರೀತಿ ಗಳೆಂಬುವು ಆಗಲೂ ಇದ್ದವು- ಈಗಲೂ ಇವೆ. ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕೃಷ್ಣನ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಸಂಪ್ರದಾಯ, ರೂಢಿ ರೀತಿಗಳಿದ್ದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಿಷ್ಟು ಕೆಟ್ಟರೀತಿಗಳಿಗೆ ಅರ್ಜುನನೂ ಬಲಿಯಾಗಿದ್ದ. ಅತನು ನಾಲ್ಕು ತರ್ಕಗಳನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟನು. 1) ಇಂಥ ಯುದ್ಧದಿಂದ ಸನಾತನ ಧರ್ಮವು ಹಾಳಾಗುವುದು 2) ವರ್ಣ ಸಂಕರವೇರ್ಪಡುವುದು 3) ಪಿಂಡೋದಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಲೋಪಿಸಿ ಹೋಗುವುವು 4)ಕುಲಕ್ಷಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ನಾವು ಮಹಾನ್ ಪಾಪವೆಸಗಲು ತೊಡಗಿದ್ದೇವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು-

ಸಂಜಯ ಉವಾಚ -

ತಂ ತಥಾ ಕೃಪಯಾ ವಿಷ್ಟಮಶ್ರುಪೂರ್ಣಾಕುಲೇಕ್ಷಣಮ್ ।
ವಿಷೀದಂತ ಮಿದಂ ವಾಕ್ಯಮುವಾಚ ಮಧುಸೂಧನ ಃ ॥ 1॥

ಕಂಗಳು ತುಂಬಿ ಕರುಣೆ ಉಕ್ಕಿ ಹರಿಯುತ್ತಿದೆಯೋ ಎನ್ನುವಂತಿರುವ ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಕಂಡು ಮಧುಸೂದನನು ಅಂದರೆ ಮಧವನ್ನು ನಾಶ ಪಡಿಸುವಂತಹ ಭಗವಂತನು ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳುವನು.

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ

ಕುತಸ್ತ್ವಾ ಕಶ್ಮಲಮಿದಂ ವಿಷಯಮೇ ಸಮುಪಸ್ಥಿತಮ್ ।
ಅನಾರ್ಯಜುಷ್ಟಮಸ್ವರ್ಗ್ಯಮಃರ್ತಿಕರಮರ್ಜುನ ॥ 2 ॥

ಅರ್ಜುನ ! ಈ ವಿಷಮ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಿನಗಿದೆಂತಹ ಕೊಳಕು ಅಂಟಿಕೊಂಡಿತು ? ಇದು ನಿನಗೆ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂತು? ವಿಷಮ ಸ್ಥಳ. ಎಂದರೆ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದರ ಸಮತೆಗೆ ಸ್ಥಳವೇ ಇಲ್ಲವೋ, ಯಾರ ಲಕ್ಷವು ಪಾರಲೌಕಿಕವಾದುದೋ ಆ ನಿರ್ವಿವಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಿನಗೀ ಅಜ್ಞಾನ ಅದೆಲ್ಲಿಂದ ಬಂತು ? ಅಜ್ಞಾನವೇಕೆ ? ಅರ್ಜುನನಾದರೋ ಸನಾತನ ಧರ್ಮದ ರಕಣೆಗಾಗಿ ಕಟಿಬದ್ಧನಾಗಿ ನಿಂತವನು. ಹಾಗಾದರೆ ಸನಾತನ ಧರ್ಮವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಪ್ರಾಣಪಣವಿಟ್ಟು ಹೋರಾಡುವುದು ಅಜ್ಞಾನವೇ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು ಹೌದು, ಇದು ಅಜ್ಞಾನವೇ ಸರಿ. ಏಕೆಂದರೆ ಸಂಭಾವಿತರಾದವರಾರೂ ಹೀಗೆ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ ಹೀಗೆ

ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಸ್ವರ್ಗವೂ ಸಿಕ್ಕದು. ಕೀರ್ತಿಯೂ ದೊರೆಯದು. ಯಾವಾಗಲೂ ಸನ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿರುವಾತನು ಆರ್ಯನು. ಪರಿವಾರದ ಸಲುವಾಗಿ ಜೀವ ತೆರುವುದು. ಅಜ್ಞಾನವಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮಹಾಪುರುಷರು ಅದೇ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಕುಲಧರ್ಮವೊಂದೇ ಸತ್ಯವಾಗಿದ್ದರೆ ಅದೇ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೂ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೂ ಏಣಿಯಾಗಬಹುದಿತ್ತು. ಅದು ಕೀರ್ತಿಕಾರಕವೂ ಅಲ್ಲ. ಮೀರಾ ಭಜನೇ ಮಾಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗ ''ಲೊಗ್ ಕಹೇ ಮಿರಾ ಭಯೀ ಬಾವರೀ ಸಾಸ್ ಕಹೇ ಕುಲ. ನಾಸೀ ರೇ'- ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಅವಳನ್ನು ಅರೆ ಮರುಳೆಂದರು. ಅತ್ತೆ ಕುಲನಾಶಿನಿ ಎಂದು ಬೈದಳು. ಯಾವ ಕುಂಟುಂಬ ಪರಿವಾರ, ಮಾನ ಮಾರ್ಯದೆ ಎಂದು ಮೀರಾಳ ಅತ್ತೆ ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅತ್ತಳೋ ಆ ಕುಲವಂತಿಯಾದ ಆ ಅತ್ತೆಯನ್ನು ಇಂದು ಯಾರೂ ನೆನಸುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮೀರಾಳನ್ನು ಇಡಿಯ ಜಗತ್ತೇ ಬಲ್ಲದು. ಹಾಗೆಯೇ ಪರಿವಾರಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವಾತನು ತಲೆ ಕೆಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನೋ ಅವನ ಕೀರ್ತಿ ಎಷ್ಟು ದಿನ ತಾನೆ ಉಳಿದೀತು ? ಯಾವ ಶ್ರೇಯಸ್ಸೂ ಇಲ್ಲ, ಕೀರ್ತಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಒಲವಿಲ್ಲ ಒಪ್ಪವಿಲ್ಲ. ಓರ್ವ ಸಂಭಾವಿತನೂ ಅದರ ಕಡೆ ಕಣ್ಣೆತ್ತಿಯೂ ನೋಡಿಲ್ಲ ಅಂದಮೇಲೆ ಇದು ಅಜ್ಞಾನವಲ್ಲದೆ ಬೇರೆನು ? ಆದ್ದರಿಂದ-

ಕ್ಲೈಬ್ಯಂ ಮಾ ಸ್ಮ ಗಮಃ ಪಾರ್ಥ ನೈತತ್ತ್ವಯ್ಯುಪಪದ್ಯತೇ ।
ಕ್ಷುದ್ರಂ ಹೃದಯ ದೌರ್ಬಲ್ಯಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವೋತ್ತಿಷ್ಠ ಪರಂತಪ ॥ 3 ॥

ಅರ್ಜುನ ! ಷಂಡತನವನ್ನು ಹಿಡಿಯ ಬೇಡ. ಹಾಗಾದರೆ ಅರ್ಜುನನು ಷಂಡನೇ ? ತಾವು ಗಂಡಸರೇ? ಹಾಗಲ್ಲ ಪೌರುಷವಿಲ್ಲದಾತನು ಷಂಡ. ತಂತಮ್ಮ ಎಣಿಕೆಯಂತೆ ಎಲ್ಲರೂ ಪುರುಷಾರ್ಥವನ್ನೇ ಮಾಡುವರು. ರೈತನಾದವನು ಹಗಲಿರುಳೂ ಬೆವರು ನೆತ್ತರು ಒಂದು ಮಾಡಿ ಗದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುವುದು ಪುರುಷಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿಯೇ. ಓರ್ವನಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಪುರುಷಾರ್ಥವು ಕಂಡು ಬರುವುದು. ಓರ್ವನು ಪದವಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪದವಿಯನ್ನು ದುರುಪಯೋಗ ಮಾಡಿದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ ಪುರುಷಾರ್ಥವನ್ನೇ ಮಾಡಿದೆನೆಂದು ಕೊಳ್ಳುವನು. ಜೀವನವೆಲ್ಲ ಪುರುಷಾರ್ಥವನ್ನೇ ಮಾಡಿದರೂ ಹೋಗುವಾಗ ಬರಿಗೈಯಲ್ಲೇ ಹೋಗಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದು ಪುರುಷಾರ್ಥವಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ ಆತ್ಮದರ್ಶನವೊಂದೇ ಶುದ್ಧ ಪುರುಷಾರ್ಥ. ಗಾರ್ಗಿಯು ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯನಿಗೆ ಹೇಳುವಳು-

''ನಪುಂಸಕಃ ಪುಮಾನ್ ಜ್ಞೆಯೋ ಯೋನ ವೇತ್ತಿ ಹೃದಿ ಸ್ಥಿತಮ್ ।
ಪುರುಷಂ ಸ್ವಪ್ರಕಾಶಂ ತಸ್ಮಾನಂದಾತ್ಮನ ಮವ್ಯಯಮ್ ॥ ''

ಹೃದಯಸ್ಥನಾಗಿರುವ ಆತ್ಮನನ್ನು ಕಂಡು ಕೊಳ್ಳದವನು ಪುರುಷನಾಗಿದ್ದರೇನು ? ಆತನು ನಪುಂಸಕನೇ ಸರಿ. ಆತ್ಮನೇ ಪುರುಷ ಸ್ವರೂಪನು. ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಕಾಶನು. ಉತ್ತಮನು- ಆನಂದಯುಕ್ತನೂ ಅವ್ಯಯನೂ, ಅವನನ್ನು ಪಡೆಯಲೆಳಸುವುದೇ ಪೌರುಷ- ಅರ್ಜುನ ನೀನು ಷಂಡತನವನ್ನು ಹಿಡಿಯಬೇಡ. ಇದು ನಿನಗೆ ತರವಲ್ಲ. ಎಲೈ ಪರಂತಪ! ಹೃದಯದಲ್ಲಿರುವ ಈ ಕ್ಷುಲ್ಲಕ ತನವನ್ನು ಬಿಸುಟು ಕಾದಾಡಲು ಎದೆಗೊಟ್ಟು ನಿಲ್ಲು. ''ಅಸಕ್ತಿಕಾ ತ್ಯಾಗ್ ಕರೋ- ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೈ ಬಿಡು. ಅದು ಹೃದಯದ ಕೇವಲ ದುರ್ಬಲತೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಅರ್ಜುನನು ಮತ್ತೊಂದು ಮೂರನೇ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನೊಡ್ಡುವನು.

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ -

ಕಥಂ ಭೀಷ್ಮ ಮಹಂ ಸಂಖ್ಯೇ ದ್ರೋಣಂ ಚ ಮಧುಸೂದನ ।

ಇಷುಭಿಃ ಪ್ರತಿಯೋತ್ಸ್ಯಾಮಿ ಪೂಜಾರ್ಹಾ ವರಿ ಸೂದನ ॥ 4 ॥

ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ಶಮನ ಮಾಡುವ ಎಲೆ ಮಧುಸೂದನ! ಈ ಯುದ್ಧ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಪಿತಾಮಹನಾದ ಭೀಷ್ಮ ನೊಂದಿಗೂ ಆಚಾರ್ಯರರಾದ ದ್ರೋಣರೊಂದಿಗೂ ಬಿಲ್ಲುಬಾಣಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಯುದ್ಧವಾಡಲಿ ? ಏಕೆಂದರೆ ಹೇ, ಅರಿ ಮರ್ಧನ ! ಅವರು ನನಗೆ ಪೂಜನೀಯರು.

ದ್ವೈತವೇ ದ್ರೋಣ. ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಬೇರೆ ನಾವೇಬೇರೆ- ಎಂಬೀ ದ್ವೈತಾನುಭವದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯೇ ಪ್ರೇರಣೆಯ ಮೂಲ ಭೂತ ಸ್ರೋತ. ಇದೇ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನ ಗುರುತ್ವ. ಭ್ರಮೆಯೆಂಬುದೇ ಭೀಷ್ಮ. ಭ್ರಮೆಯಿರುವ ವರೆಗೂ ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳು. ಸಂಸಾರ, ಪರಿವಾರ, ಬಂಧು ಬಾಂಧವರು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ನಮ್ಮದೆಂಬ ಭಾವನೆ ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ ಭ್ರಮೆಯೆಂಬ ಮಾಧ್ಯಮದ ಮೂಲಕವೇ ನನ್ನದು ತನ್ನದೆಂಬ ಭಾವನೆ ಬರುವುದು. ಆತ್ಮವು ಅವರನ್ನೇ ಪೂಜನೀಯ ರೆಂದು ಕೊಂಡು ಅವರವರ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ತಿರುಗಾಡುವುದು- ಇವರು ನನ್ನ ತಂದೆ, ಇವರು ತಾತ, ಇವರು ನಮ್ಮ ಕುಲ ಗುರುಗಳು, ''ಸಾಧನೆಯ ಪೂರ್ತಿಯಾಗುವ ವೇಳೆಗೆ'' **ಗುರು ನ ಚೇಲಾ ಪುರುಷ ಅಕೇಲಾ''**

ನ ಬಂಧುರ್ನ ಮಿತ್ರಂ ಗುರುರ್ನೈವ ಶಿಷ್ಯಃ ।

ಚಿದಾನಂದ ರೂಪಃಶ್ಶಿವೋಽಹಂ ಶಿವೋಽಹಂ ॥

ಚಿತ್ತವು ಅಂತಹ ಪರಮಾನಂದದಲ್ಲಿ ಲೀನವಾದಾಗ ಗುರುವು ಉಪದೇಶಕನೂ ಅಲ್ಲ ಶಿಷ್ಯನು ಉಪದಿಷ್ಟನೂ ಅಲ್ಲ. ಪರಮ ಸ್ಥಿತಿಯೆಂದರೆ ಇದೇ ಗುರುವು ಗುರುತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದುದಾದ ಮೇಲೆ. ಎಲ್ಲವೂ ಏಕಾಕಾರವಾಗುವುದು. ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು. ''ಅರ್ಜುನ, ನೀನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ನಿವಾಸ ಮಾಡುವೆ.'' ಶ್ರಿ ಕೃಷ್ಣನಂತೆಯೇ ಅರ್ಜುನ, ಅದೇ ರೀತಿ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಮಹಾ ಪುರುಷನಾಗುವನು. ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಗುರುವೂ ವಿಲಯವಾಗುವನು, ಗುರುತ್ವವು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನೆಲಸುವುದು. ಅರ್ಜುನನು ಗುರುತ್ವದ ಭಲ್ಲೆಹಿಡಿದು ಈ ಸಂಘರ್ಷಕ್ಕಿಳಿಯಲು ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ನೋಡಲೆಳಸುವನು. ಅವನೆನ್ನುವನು.

ಗುರೂನಹತ್ವಾ ಹಿ ಮಹಾನು ಭಾವಾನ್ ।

ಶ್ರೇಯೋ ಭೋಕ್ತುಂ ಭೈಕ್ಷ್ಯಮಪೀಹ ಲೋಕೆ ।

ಹತ್ವರ್ಥಕಾಮಾಂಸ್ತು ಗುರೂನಿಹೈವ ।

ಭುಂಜೀಯ ಭೋಗಾನ್ರು ಧಿರ ಪ್ರದಿಗ್ದಾನ್ ॥ 5 ॥

ಈ ಮಹಾನುಭಾವರಾದ ಗುರುಜನರನ್ನು ಕೊಲ್ಲದೆ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಭಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಬೇಡಿಯಾದರೂ ಹೊಟ್ಟೆ ಹೊರೆಯುವೆ. ಅದು ನನಗೆ ಒಳಿತೆಂದು ಎಣಿಸುವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಭಿಕ್ಷೆಯೆಂದರೆ ಹೊಟ್ಟೆ ಪಾಡಿಗೆ ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡುವುದೆಂದಲ್ಲ ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ತನ್ಮೂಲಕ ಅವರಿಂದ ಒಳಿತನ್ನು ಯಾಚಿಸುವುದೆಂದರ್ಥ. ''ಅನ್ನಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ವ್ಯಜಾನಾತ್ : **(ತೈತ್ತಿರೀಯ 3-2-1)** ಅನ್ನವೇ ಏಕಮಾತ್ರ ಪರಮಾತ್ಮ. ಅದನ್ನು ಪಡೆದುದರಿಂದ ಆತ್ಮವು ಸದಾ ತೃಪ್ತಿಯಾಗಿರುವುದು. ಎಂದೂ ಅತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡದು. ನಾವು ಮಹಾಪುರುಷರನ್ನು ಸೇವಿಸಿ ತನ್ಮೂಲಕ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಬ್ರಹ್ಮಪೀಯೂಷವನ್ನು ಪಡೆದು

ಸವಿಯೋಣ. ಆದರೆ ಈ ಪರಿವಾರವು ಮಾತ್ರ ನಶಿಸುವುದು ಬೇಡ. ಎಂಬುದೇ ಅರ್ಜುನನ ಭಿಕ್ಷಾನ್ನದ ಬಯಕೆ. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚುಮಂದಿ ಹೀಗೆಯೇ ಇರುವವರು. ಅವರಿಷ್ಟವೇನೆಂದರೆ ಪಾರಿವಾರಿಕ ಸ್ನೇಹ ಸಂಬಧಗಳನ್ನು ಕಡಿದು ಕೊಳ್ಳುವುದು ಬೇಡ. ಮೋಕ್ಷವೂ ಮೆಲ್ಲ ಮೆಲ್ಲನೆ ದೊರೆಯಲಿ. ಆದರೆ ನಡೆದು ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ದಾರಿಹೋಕನ ಸಂಸ್ಕಾರವೇ ಬೇರೆ. ಇವರೆಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಮೇಲಾದುದು. ಅದು ಸಂಘರ್ಷ ಶೀಲವಾದುದು. ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯತ್ವವು ಬೆರೆತಿರುವುದು. ಅಂಥವನಿಗಲ್ಲ ಈ ಭಿಕ್ಷಾನ್ನದ ವಿಧಾನ. ತಾನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ ಬೇರೆಡೆ ಬೇಡುವುದು. ಭಿಕ್ಷಾನ್ನ. ಗೌತಮ ಬುದ್ಧನೂ ಮಜ್ಝಿಮ ನಿಕಾಯದಲ್ಲಿ ಧಮ್ಮದಾಯಾದ ಸುತ್ತ (೧.೧.೩) ದಲ್ಲಿ ಭಿಕ್ಷಾನ್ನವನ್ನು ಅಮಿಷದಾಯಾದ ಎಂದು ಹೀಯಾಳಿಸಿರುವನು. ಆಗ ಎಲ್ಲ ಭಿಕ್ಷುಗಳೂ ಶರೀರಯಾಪನೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದರು.

ಈ ಗುರುಜನರನ್ನೆಲ್ಲ ಕೊಂದು ಏನಾಗ ಬೇಕಾದುದಿದೆ ? ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ರಕ್ತಸಿಕ್ತವಾದ ಧನ, ಕಾಮದಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಭೋಗ- ಇದಿಷ್ಟೆತಾನೆಃ ಭಜನೆಯಿಂದ ಭೌತಿಕ ಸುಖ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗುವುದೆಂದು ಬಹುಶಃ ಅರ್ಜುನ ಯೋಚಿಸಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಹೊರಾಡಿ ಕಾದಾಡಿಯೂ ಈ ಅಲ್ಪ ಶರೀರವನ್ನು ಪೋಷಿಸುವ ಅರ್ಥಕಾಮಗಳ ಭೋಗೋಪಭೋಗಗಳು ತಾನೆ ಸಿಕ್ಕುವುದು. ಪುನಃ ಅವನು ತರ್ಕವನ್ನು ನೀಡುವನು-

ನ ಚೈತದ್ವಿದ್ಮಃ ಕತರನ್ನೋ ಗರಿಯೋ
ಯದ್ವಾ ಜಯೇಮ ಯದಿ ವಾ ನೋ ಜಯೆಯುಃ ।
ಯಾ ನೇವ ಹತ್ವಾನ ಜಿಜೀವಿಷಾಮ
ಸ್ತೇಽವಸ್ಥಿತಾಃ ಪ್ರಮುಖೇ ಧಾರ್ತರಾಷ್ಟ್ರಾಃ ॥ 6 ॥

ಈ ಭೋಗಗಳು ಸಹ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಸಿಗುತ್ತವೆಯೆಂದು ಹೇಳಲಾಗದು. ನಾವು ಏನು ಮಾಡಿದರೆ ಒಳಿತಾಗುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ನಾವು ಹೇಳಿದುದೆಲ್ಲವೂ ಅಜ್ಞಾನವೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಅದಲ್ಲದೆ ನಾವು ಗೆದ್ದೇ ತೀರುವೆವು- ಅವರು ಸೋಲುವುದೇ ಖಚಿತ ಎಂದೂ ಹೇಳಲಾಗದು. ಯಾರನ್ನು ಕೊಂದು ನಾವು ಬದುಕಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುತ್ತಿಲ್ಲವೋ ಆ ಧಾರ್ತರಾಷ್ಟ್ರರು ಎದುರಿಗೇ ನಿಂತಿರುವರು. ಅಜ್ಞಾನರೂಪಿಯಾದ ದೃತರಾಷ್ಟ್ರನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮೋಹ ಮುಂತಾದ ಸ್ವಜನಸಮುದಾಯವು ಅಳಿದು ಹೋಗುವುದಾದರೆ ನಾವು ಬದುಕಿಯೂ ಏನು ? ಅರ್ಜುನನು ಮತ್ತೆ ಯೋಚಿಸುವನು- ನಾವೀಗ ಹೇಳಿದುದೆಲ್ಲವೂ ಅಜ್ಞಾನವೇ ಇರಬಹುದು. ಯಾರು ಬಲ್ಲರು? ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವನು.

ಕಾರ್ಪಣ್ಯ ದೋಘೋಪಹತ ಸ್ವಭಾವಃ
ಪೃಚ್ಛಾಮಿ ತ್ವಾಂ ಧರ್ಮ ಸಂಮೂಢಚೇತಾಃ।
ಯಚ್ಛ್ರೇಯಸ್ಯಾನ್ನಿಶ್ಚಿತಂ ಬ್ರೂಹಿ ತನ್ಮೆ
ಶಿಷ್ಯಸ್ತೇಽಹಂ ಶಾಧಿ ಮಾಂ ತ್ವಾಂ ಪ್ರಪನ್ನಮ್ ॥ 7 ॥

ಷಂಡತನದ ದೋಷದಿಂದ ನಷ್ಟಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಧರ್ಮದ ಬಗ್ಗೆ ಸರ್ವಥಾಗಲಿ ಬಿಲಿಗೊಂಡಿರುವ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿರುವೆ. ಯಾವುದು ನಿಶ್ಚಿತದಾದುದೋ, ಹಿತಕರವಾದುದೋ ಆ ಸಾಧನವನ್ನು ನನಗೆ ಕೃಪೆಯಿಟ್ಟು ಹೇಳು. ನಾನು ನಿನ್ನ ಶಿಷ್ಯನು. ನಿನ್ನ ಮರೆ ಹೊಕ್ಕವನು. ನನಗೆ ನಿರ್ದೇಶಿಸು. ಕೇವಲ ಶಿಕ್ಷೆ ನೀಡಿದರೆ ಸಾಲದು. ತಪ್ಪು

ಹಜ್ಜೆಯನ್ನೆಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟರೂ ನೀನು ಅದನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸು. ಹೊರೆ ಹೊರೆಸು- ಹೊರೆಯನ್ನು ಸಂಬಾಳಿಸಿಕೊಂಡು. ಹೊರಿಸಿದ ಹೊರೆ ಕೆಳಗೆ ಜಾರಿ ಬೀಳದಂತೆ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ನೀನು ಇದ್ದು ಸರಿಪಡಿಸು. ನೀನಿಲ್ಲವಾದರೆ ಜಾರಿಬಿದ್ದ ಹೊರೆಯನ್ನು ಪುನಃ ಹೊರಿಸುವವರಾರು ? ಇಂತಹ ಸಮರ್ಪಣೆ ಅರ್ಜುನನದು.

ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು ತನ್ನನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಮರ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವನು. ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಅವನು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ತನ್ನ ದರ್ಜೆಯವನೆಂದೇ ತಿಳಿದಿದ್ದನು. ಅನೇಕ ವಿದ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಆತನಿಗಿಂತ ಮುಂದಿರುವೆನೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದನು. ಈ ಆತನು ತನ್ನ ಲಗಾಮನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟಿರುವನು. ಸದ್ಗುರುವಾದವನು ಪೂರ್ತಿಯವರೆಗೂ ಶಿಷ್ಯ ನೊಂದಿಗೆ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಕ್ಕುವನು. ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲವಾದರೆ ಸಾಧಕನು ಪಾರುಗಾಣಲಾರನು. ಯುವತಿಯಾದ ಕನ್ಯೆಯ ಕುಟುಂಬ ವರ್ಗವು ಅವಳಿಗೊಂದು ಗಂಡನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ ಮಾಡಿ ಮದುವೆಮಾಡಿ ಕೊಡುವ ತನಕ ಅವಳಿಗೆ ಬುದ್ದಿವಾದ ಹೇಳುತ್ತ ಅವಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಗುವರೋ ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸದ್ಗುರುವಾದವನು ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯನ ಅಂತರಾತ್ಮದೊಂದಿಗೆ ರಥಿಯಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಪ್ರಕೃತಿಯೆಂಬ ಬೆಟ್ಟಗುಡ್ಡಗಳು, ಕಾಡು ಮೇಡುಗಳಿಂದ ಪಾರು ಗೊಳಿಸುವನು. ಅರ್ಜುನನು ''ಭಗವನ್ ! ಮತ್ತೊಂದು ಕೋರಿಕೆ'' ಎಂದು ಬಿನ್ನೈಸಿ ಕೊಳ್ಳುವನು-

ನ ಹಿ ಪ್ರಪಶ್ಯಾಮಿ ಮಮಾನುಪದ್ಯಾದ್
ಯ ಚ್ಛೋಕಮುಚ್ಛೋಷಣಮಿಂದ್ರಿಯಾಣಾಮ್।
ಅವಾಪ್ಯ ಭೂಮಾವಸಪತ್ನಮುದ್ಧಂ ರಾಜ್ಯಂ
ಸುರಾಣಾಮಪಿ ಚಾದಿಪತ್ಯಾನ್ ॥ 8 ॥

ಧನಧಾನ್ಯಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿ ನಿಷ್ಕಂಟವಾಗಿರುವ ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ದೇವತೆಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಒಡೆತನ ಮಾಡುವ ಇಂದ್ರಪದವಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಸಹ ನನ್ನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಶೋಕವನ್ನು ದೂರಮಾಡುವ ಉಪಾಯವು ನನಗೆ ಕಾಣದಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಪಡೆದು ಸಹ ನನ್ನ ಶೋಕವು ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿಯುವುದಾದರೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ನಾನೇನು ತಾನೆ ಮಾಡಲಿ ? ಇಷ್ಟೇ ದೊರೆಯುವುದಾದರೆ ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸು, ಇದು ನನಗೆ ಬೇಡ. ಅರ್ಜುನನು- ಇದಕ್ಕೆ ಇನ್ನಾವ ಉತ್ತರ ಇದ್ದೀತು ? ಎಂದು ಯೋಚಿಸುವನು.

ಸಂಜಯ ಉವಾಚ –

ಏವಮುಕ್ತ್ವಾ ಹೃಷೀಕೇಶಂ ಗುಡಾಕೇಶಃ ಪರಂತಪ ।
ನ ಯೋತ್ಸ್ಯ ಇತಿ ಗೋವಿಂದಮುಕ್ತ್ವಾ ತೂಷ್ಣೀಂ ಬಭೂವ ಹ ॥ 9 ॥

ಸಂಜಯನೆಂದನು- ಎಲೆ ರಾಜನೆ ! ಮೋಹವೆಂಬ ನಿಶೆಯನ್ನು ಗೆದ್ದ ಅರ್ಜುನನು ಹೃದಯದ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ಬಲ್ಲ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ- ''ಎಲೈ ರಾಜನೆ ! ಮೋಹವೆಂಬ ನಿಶೆಯನ್ನು ಗೆದ್ದ ಅರ್ಜುನನು ಹೃದಯದ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ಬಲ್ಲ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ- ''ಹೇ ಗೋವಿಂದ ! ನಾನುಯುದ್ಧವಾಡೆನು'' ಎಂದು ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತನು. ಎಲ್ಲಿವರೆಗೂ ಅರ್ಜುನನ ದೃಷ್ಟಿ ಪೌರಾಣಿಕವಾಗಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಕಾಂಡದೊಂದಿಗೆ ಭೋಗದ ಉಪಲಬ್ಧಿ ಯಿರುವುದು. ಸ್ವರ್ಗ ನರಕಗಳೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಮಾನ್ಯತೆಯುಂಟು. ಅದರ ಮೇಲೆ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ವಿಚಾರ ಧಾರೆಯನ್ನು ಹರಿಸುವನು. ಅದು ಕೂಡ ತಪ್ಪು-ಎಂದು.

ತಮುವಾಚ ಹೃಷೀಕೇಶಃ ಪ್ರಹಸನ್ನಿವ ಭಾರತ ।
ಸೇನಯೋರುಭಯೋರ್ಮಧ್ಯೇ ವಿಷೀದಂತ ಮಿದಂ ವಚಃ ॥ 10 ॥

ನಂತರ ಭಾರತವಂಶದ ರಾಜನಾದ ಎಲೆ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನೆ ! ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯೂ ಯೋಗೇಶ್ವರನೂ ಆದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಎರಡು ಸೇನೆಗಳ ಮಧ್ಯೆ ರಥವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಶೋಕ ಯುಕ್ತನಾದ ಅರ್ಜುನನ್ನು ಕುರಿತು ನಗುತ್ತಿರುವನೋ ಎಂಬಂತೆ ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿದನು.

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ –
ಅಶೋ ಚ್ಯಾನನ್ವ ಶೋಚಸ್ತ್ವಂ ಪ್ರಜ್ಞಾವಾದಾಂಶ್ಚ ಭಾಷಸೇ ।
ಗತಾಸೂನಗತಾಸೂಂಶ್ಚ ನಾನು ಶೋಚನ್ತಿ ಪಂಡಿತಾಃ ॥11॥

ಅರ್ಜುನ ! ನೀನು ಶೋಕಿಸಬಾರದವರಿಗಾಗಿ ಶೋಕಿಸುತ್ತಿರುವೆ. ಮತ್ತೆ ತುಂಬ ತಿಳಿದವನಂತೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರುವೆ. ಆದರೆ ತಿಳಿದವರು ಸತ್ತವರಿಗಾಗಿಯಾಗಲಿ ಸಾಯದವರಿಗಾಗಿಯಾಗಲಿ ಶೋಕ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ ಏಕೆಂದರೆ ಈಗ ಬದುಕಿರುವವರು ಸಹ ಮುಂದೊಂದು ದಿನ ಸಾಯತಕ್ಕವರೇ ನೀನು ಮಹಾಪಂಡಿತನಂತೆ ಮಾತು ಮಾತ್ರ ಆಡುವೆ. ವಸ್ತುತಃ ಜ್ಞಾನವೆಂಬುದು ನಿನ್ನಲ್ಲಿಲ್ಲ ಏಕೆಂದರೆ.

ನ ತ್ವೇವಾಹಂ ಜಾತು ನಾಸಂ ತ್ವಂ ನೇಮೇ ಜನಾಧಿಪಾಃ।
ನ ಚೈವ ನ ಭವಿಷ್ಯಾಮಃ ಸರ್ವೇ ವಯ ಮತಃ ಪರಮ್ ॥ 12 ॥

ಸದ್ಗುರುವಾದ ನಾನು ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂದೋ ಅಲ್ಲ; ಅಥವಾ ಅನುರಾಗಿಯಾದ ಅಧಿಕಾರಿ ಅಥವಾ ಈ ಎಲ್ಲ ರಾಜರುಗಳು ಅರ್ಥಾತ್ ರಾಜಸೀಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವಂತಹ ಅಹಂ 'ಎಂಬುದು ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಅಲ್ಲ. ನಾವೆಲ್ಲರೂ ನಾಳೆ ಇಲ್ಲವಾಗುವೆವೆಂದೂ ಅಲ್ಲ ಸದ್ಗುರು ಸದಾಕಾಲದಲ್ಲೂ ಇರುವನು. ಅನುರಾಗಿಯೂ ಸದಾ ಇರುವನು. ಇಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಕೃಷ್ಣನು ಯೋಗದ ಅನಾಧಿತ್ವದ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುತ್ತಾ ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅದರ ವಿದ್ಯಾಮಾನತೆಯಿರುವುದು- ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಒತ್ತು ಕೊಟ್ಟಿರುವನು, ಮರಣಧರ್ಮಿಯಾದವನಿಗಾಗಿ ದುಃಖಿಸಬಾರದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತ ಆತನು ಹೇಳುವನು-

ದೇಹಿ ನೋಽಸ್ಮಿನ್ಯಥಾ ದೇಹೇ ಕೌಮಾರಂ ಯೌವನಂ ಜರಾ ।
ತಥಾ ದೇಹಾಂತರ ಪ್ರಾಪ್ತಿರ್ಧೀರಸ್ತತ್ರ ನ ಮುಹ್ಯತೆ ॥13॥

ಜೀವಾತ್ಮನಾದವನಿಗೆ ಈ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಕೌಮಾರ, ಯೌವನ, ವೃದ್ಧಾವಸ್ಥೆಗಳಿರುವಂತೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಶರೀರಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಸಹ ಒಂದು ಅವಸ್ಥೆ. ಧೀರ ಪುರುಷನು ಈ ಕುರಿತು ಭ್ರಮವಶನಾಗಬಾರದು. ಎಂದೋ ಒಮ್ಮೆ ನೀವು ಮಗುವಾಗಿದ್ದಿರಿ. ಈಗ ಯುವಕರಾಗಿರುವಿರಿ. ಅಂದರೆ ನೀವೇನೂ ಸಾಯಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೆ ವೃದ್ಧರಾದಿರಿ. ಪುರುಷನು ಒರ್ವನೇ. ಅದೇರಿತಿಯಲ್ಲಿ ದೇಹಾಂತರವೂ ಸಹ. ನಡುವೆ ಯಾವ ಬಿರುಕೂ ಇಲ್ಲ-ಸಂದು ಗೊಂದುಗಳೂ ಇಲ್ಲ. ಕಳೇಬರದ ಈ ಬದಲಾವಣೆ- ಯಾವ ಪರಿವರ್ತನೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಅದರ ಆಚೆಗೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವ ವಸ್ತುವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವವರೆಗೂ ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇರುವುದು.

ಮಾತ್ರಾಸ್ಪರ್ಶಾಸ್ತು ಕೌಂತೇಯ ಶೀತೋಷ್ಣ ಸುಖ ದುಃಖದಾಃ ।
ಆಗಮಾಪಾಯಿನೋಽನಿತ್ಯಾಂ ಸ್ತಾಂ ಸ್ತಿ ತಿಕ್ಷಸ್ವ ಭಾರತ ॥14॥

ಎಲೈ ಕುಂತೀಕುಮಾರನೇ, ಸುಖ, ದುಃಖ, ಶೀತೋಷ್ಣಗಳನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಇಂದ್ರಿಯ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ವಿಷಯಗಳ ಸಂಯೋಗವೇ ಅನಿತ್ಯವಾದುದು. ಕ್ಷಣಿಕವಾದುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಾರತ ವಂಶದ ಎಲೆ ಅರ್ಜುನ, ನೀನು ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕೈಬಿಡಬೇಕು. ಅರ್ಜುನನು ಇಂದ್ರಿಯ ಮತ್ತು ತದ್ವಿಷಯ ಜನ್ಯವಾದ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ಯೋಚಿಸಿಯೇ ಕಳವಳಗೊಂಡಿದ್ದನು. ಕುಲಧರ್ಮ, ಕುಲಗುರುಗಳ ಪೂಜ್ಯತೆ- ಇವೆಲ್ಲವೂ ಇಂದ್ರಿಯ ಮೋಹಕ್ಕೆ ಅಂತರ್ಗತವಾದುವು. ಇವುಕ್ಷಣಿಕ, ಅಸತ್ಯ- ನಾಶವನ್ನು ಹೊಂದತಕ್ಕವು. ವಿಷಯ ಸಂಯೋಗಗಳು. ಎಂದೆಂದೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ- ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಎಂದೊಂದೂ ಉಳಿದಿರುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಜುನ! ನೀವು ಇವುಗಳನು ಕೈಬಿಡು- ಸಹಿಸಿಕೋ. ಏಕೆ? ಅರ್ಜುನನು ಸಹಿಸಬೇಕು ಎನ್ನಲು ಅವನೇನು ಹಿಮಾಲಯದೊಡನೆ ಕಾದಾಡುತ್ತಿರುವನೇ? ಉಷ್ಣವನ್ನು ಸಹಿಸಬೇಕು ಎಂದರೆ ಮರಳುಗಾಡಿನೊಂದಿಗೆ ಸೆಣ ಸಾಡುತ್ತಿರುವನೇ ? ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಎಂಬುದು ಜನರು ಹೇಳುವಂತೆ ಸಮಶೀತೋಷ್ಣವಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿರುವುದು. ಒಟ್ಟೆಲ್ಲ ಯುದ್ಧ ನಡೆದುದು ಹದಿನೆಂಟು ದಿನ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಶೀತಕಾಲ- ಬೇಸಿಗೆ ಗಳೇನೂ ಕವಿದು ಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ವಸ್ತುತಃ ಚಳಿ ಬಿಸಿಲು, ಸುಖ, ದುಃಖ, ಮಾನಾಪಮಾನಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಓರ್ವ ಯೋಗಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದೆ. ಇದು ಹೃದಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ತಾಕಲಾಟದ ಚಿತ್ರಣ. ಈ ಬಾಹ್ಯ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಕುರಿತು ಗೀತಾ ಏನೂ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ಕ್ಷೇತ್ರ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞರ ಸಂಘರ್ಷ- ಇದರಲ್ಲಿ ಅಸುರೀ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ಶಮನಗೊಳಿಸಿ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ನೆಲಸುವಂತೆ ಮಾಡಿ ದೈವೀ ಸಂಪದವನ್ನು ಸಹ ಶಾಂತಗೊಳಿಸುವುದು. ವಿಕಾರವೇ ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಎರಡು ಸಜಾತೀಯ ಶಕ್ತಿಗಳು ಯಾರ ಮೇಲೆ ಹೋರಾಡಬೇಕು ? ಆದ್ದರಿಂದ ಪೂರ್ಣತ್ವದೊಡನೆ ಅವು ಸಹ ಶಾಂತವಾಗುವವು- ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಹಾಗಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಗೀತೆಯು ಅಂತರ್ದೇಶದ ಹೋರಾಟದ ಚಿತ್ರಣ. ಈ ತ್ಯಾಗದಿಂದ ಸಿಗುವುದೇನು? ಲಾಭವೇನು? ಇದಕ್ಕೆ ಶ್ರಿಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು-

ಯಂ ಹಿ ನ ವ್ಯಥಯಂತ್ಯೇತೇ ಪುರುಷಂ ಪುರುಷರ್ಷಭ ।
ಸಮದುಃಖ ಸುಖಂ ಧೀರಂ ಸೋಽಮೃತತ್ವಾಯ ಕಲ್ಪತೇ ॥15॥

ಏಕೆಂದರೆ ಹೇ, ಪುರುಷ ಶ್ರೇಷ್ಠನೇ ! ಸುಖ ದುಃಖ ವನ್ನು ಸಮವಾಗಿ ತಿಳಿದ ಧೀರ ಪುರುಷನನ್ನು ಇಂದ್ರಿಯಗಳೂ ತದ್ವಿಷಯಗಳ ಸಂಯೋಗಗಳೂ ಬಾಧಿಸಲಾರವು. ಆತನು ಮೃತ್ಯುವಿಗಿಂತ ಆಚೆಗಿರುವ ಅಮೃತ- ತತ್ವದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಯೋಗ್ಯನಾಗುವನು. ಇಲ್ಲಿ ಶ್ರಿಕೃಷ್ಣನು ಒಂದು ಉಪಲಬ್ಧಿ ಅಮೃತದ ಪ್ರಸ್ತಾಪವನ್ನು ಮಾಡಿರುವನು. ಈ ಯುದ್ಧದ ಫಲಿತಾಂಶವಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗವು ಸಿಕ್ಕುವುದೋ ನರಕವು ಸಿಕ್ಕುವುದೋ- ಎಂದು ಅರ್ಜುನನು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದುದು- ಇದರಿಂದ ಸ್ವರ್ಗವೂ ದೊರೆಯದು, ನರಕವೂ ದೊರೆಯದು ಆದರೆ ಅಮೃತವು ದೊರೆಯುವುದು- ಎಂದು ಈ ಅಮೃತ ಎನ್ನುವುದೇನು?

ನಾಸತೋ ವಿದ್ಯತೇ ಭಾವೋ ನಾ ಭಾವೋ ವಿದ್ಯತೇ ಸತಃ ।
ಉಭಯೋರಪಿದೃಷ್ಟೋಽಂತಸ್ತ್ವನಯೋಸ್ತತ್ವದರ್ಶಿಭಿಃ ॥16॥

ಅರ್ಜುನ ! ಅಸತ್ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಅಸ್ತಿತ್ವವಿಲ್ಲ- ಅದು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ- ಅದನ್ನು

ತಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹಾಗೂ ಸತ್ಯವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ತ್ರಿಕಾಲಗಳಲ್ಲೂ ಅಳಿವಿಲ್ಲ. ಅಭಾವವಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಅಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದು. ಅರ್ಜುನನು ಕೇಳಿದನು- ''ದೇವರೆಂಬುದರಿಂದ ನೀವು ಹೀಗೆ ಹೇಳುವೆಯೋ ?'' ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದನು- ''ನಾನು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ ಈ ಎರಡರ ಏರುತಗ್ಗುಗಳನ್ನು ನಾವಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ- ನಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ಅನೇಕ ತತ್ವದರ್ಶಿಗಳೂ ಕಂಡಿರುವರು. ಅಂದರೆ ತತ್ವದರ್ಶಿಗಳು ಕಂಡು ಕೊಂಡಿದ್ದ ಸತ್ಯವನ್ನೇ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಮತ್ತೆ ತಿರುವಿ ಹೇಳಿದನು. ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಓರ್ವ ತತ್ವದರ್ಶಿಯಾದ ಮಹಾಪುರುಷ. ಪರಮ ತತ್ವ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ದರ್ಶಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯೂರಿ ನಿಲ್ಲುವವರೇ ತತ್ವದರ್ಶಿಗಳು. ಸತ್, ಅಸತ್ ಎಂಬುದೇನು ? ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವನು-

ಅವಿನಾ ಶಿತು ತದ್ವಿದ್ಧಿ ಯೇನ ಸರ್ವಮಿದಂ ತತಮ್।
ವಿನಾಶಮವ್ಯಯಸ್ಯಾಸ್ಯ ನ ಕಶ್ಚಿತಕರ್ತು ಮರ್ಹತಿ ॥17॥

ಈ ಜಗತ್ತು ಯಾರಿಂದ ವ್ಯಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವದೋ ಅದೊಂದೇ ನಾಶರಹಿತವಾದದು. ಈ ಅವ್ಯಯಸ್ಯ- ಅವಿನಾಶಿಯನ್ನು ವಿನಾಶ ಪಡಿಸಲು ಯಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗದು. ಆದರೆ ಈ ಅವಿನಾಶಿಯಾದ 'ಅಮೃತ' ದ ಹೆಸರೇನು ? ಇದುಯಾವುದು? ವಿನಾಶ ಪಡಿಸಲು ಯಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗದು. ಆದರೆ ಈ ಅವಿನಾಶಿಯಾದ 'ಅಮೃತ' ಹೆಸರೇನು ? ಇದುಯಾವುದು ?

ಅಂತವಂತ ಇಮೇ ದೇಹಾಃ ನಿತ್ಯಸ್ಯೋಕ್ತಾ ಶರೀರಿಣಾ ।
ಅನಾಶಿಯನೋಽ ಪ್ರಮೇಯಸ್ಯ ತಸ್ಮಾದ್ಯುಧ್ಯಸ್ವ ಭಾರತ ॥18॥

ಅವಿನಾಶಿಯೂ, ಅಪ್ರಮೇಯನೂ ನಿತ್ಯಸ್ವರೂಪನೂ ಆದ ಆತ್ಮನ ಈ ಹೊರ ಆವರಣ ಶರೀರಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಾಶವಂತವಾದುವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಭರತವಂಶದವನಾದ ಎಲೆ ಅರ್ಜುನ ! ನೀನು ಯುದ್ಧಮಾಡು. ಆತ್ಮನೇ ಅಮೃತ - ಆತ್ಮನೇ ಅವಿನಾಶಿ. ಅದಕ್ಕೆ ತ್ರಿಕಾಲಗಳಲ್ಲೂ ಉಳಿವಿಲ್ಲ. ಅಸ್ತಿತ್ವವಿಲ್ಲ.

''ಶರೀರವು ನಾಶವಂತವಾದುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಯುದ್ಧಮಾಡು''- ಈ ಆದೇಶದಿಂದ ಅರ್ಜುನನು ಕೇವಲ ಕೌರವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಪಾಂಡವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವುದು ಸಹ ಶರೀರಗಳೇ ತಾನೆ ? ಪಾಂಡವರ ಶರೀರಗಳು ಅವಿನಾಶಿಯೇ ? ಶರೀರವು ನಾಶವಂತ- ಎನ್ನುವು ದಾದರೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಯಾರ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ನಿಂತಿರುವನು ? ಅರ್ಜುನನು ಶರೀರಧಾರಿಯೇ ಶರೀರವೇ ಅಸತ್ತು. ಅದಕ್ಕಾವ ಅಸ್ತಿತ್ವವೂ ಇಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಹಿಡಿದಿಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಹಾಗಾದರೆ ಆ ಶರೀರದ ರಕ್ಷಣೆಗೆಂದು ನಿಂತಿರುವನೇ ? ಹಾಗಾದರೆ ಆತನೂ ಅವಿವೇಕಿ, ಮೂಢ ಎಂದುಹೇಳ ಬಹುದು. ಮುಂದೆ ಶ್ರಿಕೃಷ್ಣನು ತಾನೇ ಹೇಳುವನು- ಶರೀರ ಮಾತ್ರಕ್ಕಾಗಿ ಬದುಕುವವನು- ಶ್ರಮಪಡುವವನು ಅವಿವೇಕಿ, ಮೂಡ ಬುದ್ಧಿ (3- 12) ಆತನು ಪಾಪಾಯುವಾದ ಪುರುಷನು ಜೀವಿಸುವುದೂ ವ್ಯರ್ಥ. ಅಂತ್ಯವಾಗಿ ಅರ್ಜುನನಾರು ಹಾಗಾದರೆ ?

ವಸ್ತುತಃ ಅನುರಾಗವೇ ಅರ್ಜುನ. ಅನುರಾಗಿಯ ಇಷ್ಟನು ಯಾವಾಗಲೂ ರಥಿಯಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ಜೊತೆಗಿರುವನು. ಗೆಳೆಯನಂತೆ ಆತನಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡುವನು ತಾನೇ ಶರೀರವಲ್ಲ. ಶರೀರವೆಂಬುದು ಆವರಣ ಮಾತ್ರ. ವಾಸ ಮಾಡುವ ಮನೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡುವವನು ಅನುರಾಗ ಪೂರ್ಣ ಆತ್ಮ. ಭೌತಿಕ ಯುದ್ಧ.

ಹೊಡೆಯುವುದು ಬಡಿಯುವುದರಿಂದ ಶರೀರಗಳ ಕೊನೆಯಾಗದು. ಈ ಶರೀರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಆತ್ಮವು ಮತ್ತೊಂದು. ಶರೀರವನ್ನು ಧರಿಸುವುದು. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಬಾಲ್ಯದಿಂದ ಯೌವನ ವೃದ್ಧಾಪ್ಯವು ಬರುವಂತೆ ದೇಹಾಂತರವೂ ಬರುವುದು. ಶರೀರವು ಕಡಿದು ಬಿದ್ದರೆ ಆತ್ಮವು (ಜೀವಾತ್ಮ) ಹೊಸ ವಸ್ತುವನ್ನು ತೊಡುವುದು.

ಶರೀರವು ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಸಂಸ್ಕಾರವು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆಧಾರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ ''ಮನ ಏವ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಕಾರಣಂ ಬಂಧ ಮೋಕ್ಷಯೋಃ 'ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ನಿರೋಧಿಸುವುದು, ಅಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಅಚಲವಾಗಿ ನೆಲಸುವುದು ಅಥವಾ ಅಂತಿಮ ಸಂಸ್ಕಾರದ ವಿಲಯ- ಎಲ್ಲ ಒಂದೇ ಕ್ರಿಯೇ. ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಬುಡಸಹಿತವಾಗಿ ಮುರಿದು ಬೀಳುವುದೇ ಶರೀರದ ಅಂತ್ಯ. ಅದನ್ನು ಮುರಿಯಲು ನಾವು ಆರಾಧನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವ 'ಕರ್ಮ' ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮ ಯೋಗ- ಎಂಬುದು ಇದೇ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನ ನೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧವಾಡುವಂತೆ ಪ್ರೇರೇಪಿಸುವನು. ಆದರೆ ಭೌತಿಕ ಯುದ್ಧ- ಹೊಡೆದಾಟ ಕಡಿದಾಟಗಳನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವಂತಹ ಒಂದು ಶ್ಲೋಕವಾಗಲಿ ಇಲ್ಲ. ಸಜಾತೀಯ ಮತ್ತು ವಿಜಾತೀಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳ ನಡುವೆ ನಡೆದಂತಹ ಈ ಯುದ್ಧ ನಮ್ಮ ಅಂತರ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದು.

ಯ ಏನಂ ವೇತ್ತಿ ಹಂತಾರಂ ಯಶ್ಚೈನಂ ಮನ್ಯತೇ ಹತಮ್।
ಉಭೌ ತೌ ನ ವಿಜಾನೀತೋ ನಾಯಂ ಹಂತಿ ನ ಹನ್ಯತೇ॥ 19 ॥

ಯಾವಾತನು ಆತ್ಮವನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವವನೆಂದು ಬಗೆಯುವನೋ ಅಥವಾ ಆತ್ಮವು ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯುವನೋ ಅವರೀರ್ವರೂ ಆತ್ಮನನ್ನರಿಯದವರು. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಆತ್ಮವೆಂಬುದನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲೂ ಆಗದು. ಕೊಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೂ ಆಗದು. ಪುನಃ ಅದಕ್ಕೇ ಒತ್ತುಕೊಟ್ಟು ಹೇಳುವನು.

ನ ಜಾಯತೇ ಮ್ರಿಯತೇ ವಾ ಕದಾಚಿತೆ।
ನಾಯಂ ಭೂತ್ವಾ ಭವಿತಾ ವಾ ನ ಭೂಯಃ।
ಅಜೋ ನಿತ್ಯಃ ಶಾಶ್ವತೋಽಯಂ ಪುರಾಣೊ
ನ ಹನ್ಯತೇ ಹನ್ಯಮಾನೆ ಶರೀರೇ॥ 20 ॥

ಈ ಆತ್ಮನು ಎಂದೂ ಹುಟ್ಟವುದೂ ಇಲ್ಲ- ಸಾಯುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಈತನು ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬದಲಿಸುವವನಷ್ಟೆ. ಈತನು ಆತ್ಮನೊಂದೇ ಹೊರತು ಬೇರೇನೂ ಆಗಲಾರ. ಏಕೆಂದರೆ ಈತನು ಹುಟ್ಟುಸಾವಿಲ್ಲದವನು- ನಿತ್ಯನು. ಶಾಶ್ವತನು- ಪುರಾತನನು. ಶರೀರವು ನಾಶವಾದರೂ ಇದರ ನಾಶವಾಗದು. ಆತ್ಮನೇ ಸತ್ಯ- ಆತ್ಮನೇ ಶಾಶ್ವತ. ಆತ್ಮನೇ ಪುರಾತನ- ಆತ್ಮನೇ ಸನಾತನ. ನೀವು ಯಾರು ? ಶಾಶ್ವತಧರ್ಮವನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವವರು. ಶಾಶ್ವತವಾವುದು ? ಆತ್ಮ. ಅರ್ಥಾತ್ ನಾವು ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಆತ್ಮೋಪಾಸಕರು. ನಿಮಗೆ ಆತ್ಮಿಕ ಪಥ ತಿಳಿಯದಾದರೆ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತ ಸನಾತನ ವೆಂಬುವುದು ಏನೊಂದೂ ಇಲ್ಲ. ಅದರ ಸಲುವಾಗಿ ಹಂಬಲಿಸುವಿರಾದರೆ. ನೀವು ಪ್ರತ್ಯಾಶಿಗಳೇನೋ ನಿಜ ಆದರೆ ಸನಾತನ ಧರ್ಮಿಯಲ್ಲ- ಸನಾತನ ಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನೀವು ಒಂದಾನೊಂದು ಕುರೀತಿಗೆ ಬಲಿಯಾದವರು.

ದೇಶ ವಿದೇಶಗಳ ಮಾನವ ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮವು ಒಂದೇ ಪರಿಯಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೇ ಆಗಲಿ, ಯಾರೊಬ್ಬರೇ ಆಗಲಿ ಆತ್ಮನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತೋರಿಕೊಡುವ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ತತ್ಪರರಾಗಿ ಆದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಶೀಲರಾಗಿದ್ದರೆ ಆವರನ್ನು ಸನಾತನ ಧರ್ಮಿ ಎನ್ನಬಹುದು. ಅವರು ಒಂದು ವೇಳೆ ಕ್ರೈಸ್ತರಿರಲಿ, ಮುಸಲ್ಮಾನರಿರಲಿ, ಯಾಹೂದಿಯಿರಲಿ- ಏನೇ ಆಗಿರಲಿ- ಅವರು ಸನಾತನಧರ್ಮಿ

ವೇದಾ ವಿನಾಶಿನಂ ನಿತ್ಯಂ ಯ ಏನಮಜಮವ್ಯಯಮ್।
ಕಥಂ ಸ ಪುರುಷಃ ಪಾರ್ಥ ಕಂ ಘಾತಯತಿ ಹಂತಿ ಕಮ್॥ 21॥

ಪಾರ್ಥಿವ ಶರೀರವನ್ನು ರಥವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬ್ರಹ್ಮರೂಪವಾದ ಲಕ್ಷ್ಯದ ಕಡೆಗೆ ಚಾಚೂ ತಪ್ಪದಂತೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ನಡೆಯುವ ಪೃಥಾ ಪುತ್ರನಾದ ಎಲೆ ಅರ್ಜುನನೇ ! ಯಾವ ಪುರುಷನು ಈ ಆತ್ಮವು ನಾಶವಿಲ್ಲದುದು. ನಿತ್ಯವಾದುದು. ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲದುದು. ಅವ್ಯಕ್ತವಾದುದು ಎಂಬುದನ್ನು ಬಲ್ಲನೋ ಆ ಪುರುಷನು ಯಾರನ್ನೇ ಆಗಲಿ ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಕೊಲ್ಲಿಸಿಯಾನು. ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಕೊಂದಾನು ? ಅವಿನಾಶಿಯಾದುದಕ್ಕೆ ನಾಶವೆಂಬುದು ಅಸಂಭವ. ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲದವನು ಹುಟ್ಟಲಾರನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಶರೀರದ ಬಗೆಗೆ ಶೋಕಿಸಬಾರದು. ಇದನ್ನೆ ಉದಾಹರಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸುವನು.

ವಾಸಾಂಸಿ ಜೀರ್ಣಾನಿ ಯಥಾ ವಿಹಾಯ
ನವಾನಿ ಗೃಹ್ಣಾತಿ ನರೋಽಪರಾಣಿ।
ತಥಾ ಶರೀರಾಣಿ ವಿಹಾಯ ಜೀರ್ಣಾನ್ಯನ್ಯಾನಿ
ಸಂಯಾತಿ ನವಾನಿ ದೇಹಿ॥ 22॥

ಹರಿದ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನೊಗೆದು ಮನುಷ್ಯನು ಹೊಸ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ತೊಡುವಂತೆ ಈ ಜೀವಾತ್ಮನು ಹಳತಾದ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆಯ ಹೊಸ ಶರೀರಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಜೀರ್ಣವಾದ ಮೇಲೆಯೇ ಹೊಸ ಶರೀರವನ್ನು ಧರಿಸುವುದಾದರೆ ಚಿಕ್ಕ ಮಕ್ಕಳು ಏಕೆ ಸಾಯಬೇಕು ? ಈ ವಸ್ತ್ರವು ಇನ್ನು ವಿಕಸಿತವಾಗ ಬೇಕು. ವಸ್ತುತಃ ಈ ಶರೀರವು ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಆಧರಿಸಿದೆ. ಸಂಸ್ಕಾರವು ಜೀರ್ಣವಾದರೆ ಶರೀರವು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವುದು. ಸಂಸ್ಕಾರವು ಎರಡು ದಿನಗಳದಾದರೆ ಎರಡು ದಿನಕ್ಕೇ ಶರೀರವು ಜೀರ್ಣವಾಗುವುದು. ಆನಂತರ ಮನುಷ್ಯನು ಒಂದು ಉಸಿರುಸಹ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬದುಕಲಾರ. ಸಂಸ್ಕಾರವೇ ಶರೀರ. ಆತ್ಮವು ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಹೊಸ ಹೊಸ ಶರೀರಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವುದು. **'ಅಥ ಖಲು ಕ್ರತುಮಯ: ಪುರುಷಃ ಯಥಾ ಇಹೈವ, ತಥೈವ ಪ್ರೇತ್ಯಭವತಿ । ಕೃತಂ ಲೋಕಂ ಪರುಷೋಽಭಿಜಾಯತೇ । (ಛಾಂದ್ಯೋಗ್ಯ ೩-೧೪)** ಅರ್ಥಾತ್ ಅಂತಹ ಪುರುಷನು ನಿಜವಾಗಿ ಸಂಕಲ್ಪಮಯನು. ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪುರುಷನು ಹೇಗೆ ನಿಶ್ಚಯವುಳ್ಳವನಾಗಿರುವನೋ ಅದೇರೀತಿ ಸತ್ತ ನಂತರವೂ ಆಗುವನು. ತನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡ ಶರೀರಗಳಲ್ಲಿ ಆತನು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವನು ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮೃತ್ಯುವೆಂಬುದು ಶರೀರದ ಬದಲಾವಣೆ ಮಾತ್ರ. ಆತ್ಮನಿಗೆ ಸಾವಿಲ್ಲ ಮತ್ತೆ ಆದರ ಅಜರತೆ ಅಮರತೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಾರಿ ಹೇಳುವನು.

ನೈನಂ ಛಿಂದಂತಿ ಶಸ್ತ್ರಾಣಿ ನೈನಂ ದಹತಿ ಪಾವಕಃ।
ನಚೈನಂ ಕ್ಲೇದಯಂತ್ಯಾಪೋ ನ ಶೋಷಯತಿ ಮಾರುತಃ॥ 23॥

ಈ ಆತ್ಮವೆಂಬುದನ್ನು ಯಾವ ಶಸ್ತ್ರವೂ ಸೀಳಲಾರದು. ಬೆಂಕಿಯು ಇದನ್ನು ಸುಡಲಾರದು. ಜಲವು ಇದನ್ನು ಒದ್ದೆ ಮಾಡಲಾರದು. ಗಾಳಿಯು ಇದನ್ನು ಒಣಗಿಸಲಾರದು.

ಅಚ್ಛೇದ್ಯೋಽಯಮದಾಹ್ಯೋಽಯಮ ಕ್ಲೇದ್ಯೋಽ ಶೋಷ್ಯ ಏವಚ ।
ನಿತ್ಯಃ ಸರ್ವಗತಃ ಸ್ಥಾಣುರಚಲೋಽಯಂ ಸನಾತನಃ॥ 24॥

ಈ ಆತ್ಮನು ಛೇದಿಸಲಾಗದವನು- ಅಚ್ಛೇದ್ಯ. ಈತನ ಅದಾಹ್ಯನು. ದಹಿಸಲಾಗದವನು. ಈತನು ಅಕ್ಲೇದ್ಯನು- ಈತನನ್ನು ನೀರಿನಿಂದ ಒದ್ದೆಯಾಗದವನು. ಆಕಾಶವು ಈತನನ್ನು ತನ್ನೊಳಗೆ ಹಿಡಿದಿಲಾರದು. ಈ ಆತ್ಮನೆಂಬುವುದು ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ಆಶೋಷ್ಯ. ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕ, ಅಚಲ ಸ್ಥಿರ ಸನಾತನ.

ಅರ್ಜುನನು- ಈ ಕುಲಧರ್ಮವೆಂಬುದು ಸನಾತನ. ಹೀಗೆ ಯುದ್ಧವಾಡುವುದರಿಂದ ಸನಾತನಧರ್ಮವು ಹಾಳಾಗುವುದು. ಎಂದನು ಆದರೆ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಇದನ್ನು ಆಜ್ಞಾನವೆಂದನು. ಆತ್ಮವನ್ನೇ ಸನಾತನವೆಂದು ತಿಳಿಸಿದನು. ತಾವುಯಾರು ? ಸನಾತನ ಧರ್ಮದ ಅನುಯಾಯಿ. ಸನಾತನವಾವುದು ? ಆತ್ಮ. ಒಂದು ವೇಳೆ ನಿಮಗೆ ಆತ್ಮನವರೆಗೆ ನಡೆಯುವ ದೂರವನ್ನೇ ಕ್ರಮಿಸದಿರುವುದಾದರೆ- ಅದರ ವಿಧಿ ವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಅರಿಯದಿರುವಿರಾದರೆ ನಿಮಗೆ ಸನಾತನ ಧರ್ಮವೆಂಬುದು ತಿಳಿಯದು. ಇದರ ಕೆಟ್ಟಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿದ ಧರ್ಮ ಭೀರುಗಳು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಮಧ್ಯ ಕಾಲೀನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹೊರುಗಿನಿಂದ ವಲಸೆ ಬಂದ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಕೇವಲ ಹನ್ನೆರಡು ಸಾವಿರ. ಇಂದು ಅವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಇಪ್ಪತ್ತೇಳು ಕೋಟಿ ಮುಟ್ಟಿದೆ. ಹನ್ನೆರಡುಸಾವಿರದಿಂದ ಏರುತ್ತ ಲಕ್ಷಾಂತರ-ವಾಗಬಹುದಿತ್ತು ಹೆಚ್ಚೆಂದರೆ ಒಂದು ಕೋಟಿಯಾಗಬೇಕಿತ್ತು. ಮತ್ತಿನ್ನೆಷ್ಟು ತಾನೆ ಆಗಲು ಸಾಧ್ಯ? ಆದರೆ ಇಪ್ಪತ್ತೇಳು ಕೊಟಿಗೂ ಮಿಕ್ಕಿ ಮಂದೆ ಹೋಗುತ್ತಿದೆ. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಹಿಂದುಗಳೇ ತಾನೇ ? ನಿಮ್ಮ ಒಡಹುಟ್ಟಿದವರು. ಸ್ಪೃಶ್ಯಾಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯೆಂದು. ಊಟಕ್ಕೆ ಬಹಿಷ್ಕೃತರೆಂದು ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಹಾಳಾದರು. ಅವರು ನಶಿಸಿ ಹೋಗಿಲ್ಲ- ಆದರೆ ಅವರ ಸನಾತನವಾದ, ಅಪರಿವರ್ತನಶೀಲವಾದ ಧರ್ಮವು ನಷ್ಟವಾಯಿತು.

ಮ್ಯಾಟರ್ (Matter) ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಯಾವ ವಸ್ತುವೂ ಈ ಸನಾತನವಾದುದನ್ನು ಮುಟ್ಟಲು ಸಹ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಈ ಮಡಿ ಮೈಲಿಗೆಯಿಂದ ಸನಾತನ ಧರ್ಮವು ಹಾಳುಗುವುದುಂಟೇ? ಇದು ಧರ್ಮವಲ್ಲ- ಕುರೀತಿ ಕುಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ. ಇದರಿಂದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ವೈಮನಸ್ಯವು ಹೆಚ್ಚಿತು. ದೇಶವು ವಿಭಜಿತವಾಯಿತು. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಐಕ್ಯತೆಯೆಂಬುದು ಇಂದೂ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿ ಉಳಿದಿದೆ.

ಈ ಕುರೀತಿಯ ಕತೆಗಳು ಇತಿಹಾಸದ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿವೆ. ಹಮೀರ ಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಐವತ್ತು ಅರುವತ್ತು ಕುಲೀನ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಟುಂಬಗಳಿದ್ದವು. ಇಂದು ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಮುಸಲ್ಮಾನರಾಗಿರುವರು. ಅವರ ಮೇಲೆ ಯಾರೂ ತೋಪು ಹಾರಿಸಲಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ಶಕ್ತಿ ಚಲಾಯಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದುದೇನು ಹಾಗಾದರೆ ? ಅರ್ಧರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಿಬ್ಬ ಮೌಲ್ವಿಗಳು ಆ ಹಳ್ಳಿಯ ಒಂದೇ ಒಂದು ಬಾವಿಯ ಬಳಿ ಕರ್ಮ ನಿಷ್ಠರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ

ಮೊದಲು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಸ್ನಾನಕ್ಕೆ ಬರುವರೆಂದು ಬೈತಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕುಳಿತರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಬಂದೊಡನೆ ಅವರನ್ನು ಹಿಡಿದರು- ಅವರ ಬಾಯಿ ಮುಚ್ಚಿದರು. ಅವರ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಬಾವಿಯಿಂದ ನೀರು ಎತ್ತಿದರು- ಅದಕ್ಕೆ ಬಾಯಿ ಹಚ್ಚಿ ಕುಡಿದು ಉಳಿದಿದ್ದ ನೀರನ್ನು ಬಾವಿಗೆ ಚೆಲ್ಲಿದರು. ರೊಟ್ಟಿಯ ತುಂಡೊಂದನ್ನು ಬಾವಿಗೆ ಹಾಕಿದರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಪಿಳಿಪಿಳಿ ನೋಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರು. ಅಸಹಾಯಕರಾಗಿ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದರು. ನಂತರ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಮೌಲ್ವಿಗಳು ಅಲ್ಲಿಂದ ತೆರಳಿದರು. ತಮ್ಮ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟರು.

ಮರುದಿನ ಅವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೊಂದಿಗೆ ಕರಮುಗಿದು ಊಟ ಮಾಡುವಂತೆ ಬಿನ್ನೈಸಿಕೊಂಡರು. ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಂತೂ ಅವರ ಮೇಲೆ ಹೌಹಾರಿದರು-. 'ಯವನರು ನೀವು. ನಾವಾದರೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು. ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಊಟ ಮಾಡುವುದು ಹೇಗೆ ?'' ಅವರೆಂದರು. ''ನಮಗೆ ನಿಮ್ಮಂತಹ ವಿಚಾರ ವಂತರ ಅವಶ್ಯಕತ ತುಂಬ ಇದೆ. ಕ್ಷಮಿಸ ಬೇಕು'' ಹೀಗೆಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟರು.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ತಮ್ಮೂರಿಗೆ ಬಂದರು. ನೋಡಿದ್ದೇನು ? ಜನ ಎಂದಿನಂತೆ ಬಾವಿಯ ನೀರನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿರುವರು. ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಅವರು ಆನಶನ ವ್ರತ ಹಿಡಿದರು. ಜನರು ಕಾರಣ ಕೇಳಲು. ಯವನರು ಈ ಬಾವಿಯ ಕಟ್ಟೆಯನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿ ಬಿಟ್ಟರು. ನಮೆದುರಿಗೆ ಈ ಬಾವಿಯನ್ನು ಎಂಜಲುಗೊಳಿಸಿದರು. ರೊಟ್ಟಿಯ ತುಂಡನ್ನು ಇದರೊಳಕ್ಕೆ ಹಾಕಿಬಿಟ್ಟರು.'' ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಹಳ್ಳಿಯ ಜನ ಈಗೇನು ಮಾಡುವುದು, ಎಂದು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈಹೊತ್ತು ಕುಳಿತರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಹೇಳಿದರು-'' ಈಗೇನಿದೆ? ಧರ್ಮವೆಲ್ಲ ಹಾಳಾದಂತೆ.''

ಆಗ ಜನರಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಕಡಿಮೆ. ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೂ ಶೂದ್ರರಿಗೂ ಓದಿ ಬರೆಯುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಎಂದೋ ಕಿತ್ತು ಕೊಂಡಿದ್ದರು. ವೈಶ್ಯರು ಹಣ ಸಂಪಾದನೆಯೊಂದೇ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮವೆಂದು ನಂಬಿ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಚಾರಣರ ಹೊಗಳಿಕೆಯನ್ನೇ ಮೆಲ್ಲುತ್ತ ಅದರಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನರಾಗಿದ್ದರು- ''ಅನ್ನದಾತನ ಕತ್ತಿ ಮಿಂಚಿದರೆ ಮಿಂಚು ಸುಳಿದಂತೆ. ದಿಲ್ಲಿಯ ಗದ್ದುಗೆ ಗದಗುಟ್ಟತೊಡಗುವುದು''. ಸಮ್ಮಾನವು ಹೀಗೆ ಪುಕ್ಕಟೆಯಾಗಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೆ ಓದಿ ಬರೆಯುವುದೇಕೆ ? ಧರ್ಮವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಏನಾಗಬೇಕು ? ಧರ್ಮವು ಕೇವಲ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ವಸ್ತುವಾಗಿ ಉಳಿದು ಕೊಂಡಿತ್ತು- ಅವರೇ ಧರ್ಮಸೂತ್ರವನ್ನು ರಚಿಸುವವರು- ಅವರೇ ಅದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯೈಸುವರು- ಅವರೇ ಅದರ ನಿರ್ಣಾಯಕರು. ಇದಕ್ಕೂ ಮುನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಶೂದ್ರರು, ವೈಶ್ಯರು, ಕ್ಷತ್ರಿಯರು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ವೇದವನ್ನು ಕಲಿಯುವ ಅಧಿಕಾರವಿತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವರ್ಗದ ಋಷಿಗಳೂ ವೈದಿಕ ಮಂತ್ರವನ್ನು ರಚಿಸಿರುವರು. ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ ನಿರ್ಣಯಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿರುವರು ಪ್ರಾಚೀನ ರಾಜರು ಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಆಡಂಬರವಾಡುವರನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಧರ್ಮಪರಾಯಣರನ್ನು ಅದರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಅದರೆ ಮಧ್ಯಕಾಲದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸನಾತನ ಧರ್ಮದ ಯಥಾರ್ಥ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಅಳಿದುದರಿಂದ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಹಳ್ಳಿಗರೆಲ್ಲರೂ ಕುರಿಗಳಂತೆ ಒಂದು ಬದಿಗೆ ನಿಂತರು. ಧರ್ಮವು ಹಾಳಾಯಿತು. ಎಷ್ಟೋಮಂದಿ ಈ ಅಪ್ರಿಯವಾದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಲಾರದೆ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಮಾಡಿ ಕೊಂಡರು. ಅದರೆ ಎಲ್ಲರೂ ಅತ್ಮಹತ್ಯೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾದೀತೆ ? ಅಚಲ

ಶ್ರದ್ಧೆಯಿದ್ದರೂ ವಿವಶರಾಗಿ ಬೇರೆಯ ಉಪಾಯವನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಇಂದು ಸಹ ಅವರು ಚಪ್ಪರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಒನಕೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಹಿಂದುಗಳಂತೆ ಮದುವೆ ಯಾಗುವರು. ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಓರ್ವಮೌಲ್ವಿ ಬಂದು 'ನಿಕಾ' ಮಾಡಿಸಿ ಹೋಗುವನು. ಎಲ್ಲರೂ ಶುದ್ಧ ಹಿಂದುಗಳೇ. ಎಲ್ಲರೂ ಮುಸಲ್ಮಾನರಾದರು.

ಅದದ್ದೇನು ? ನೀರು ಕುಡಿದುದು, ತಿಳಿಯದೇ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಮುಟ್ಟಿದ್ದನ್ನು ತಿಂದುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಧರ್ಮವು ನಷ್ಟವಾಯಿತು. ಹಾಗಾದರೆ ಧರ್ಮವು ನಾಚಿಕೆಮುಳ್ಳಿನಂತೆ. ನಾಚಿಕೆ ಮುಳ್ಳು ಎಂಬುದು ಒಂದು ಸಸ್ಯ. ನೀವು ಮುಟ್ಟಿದರೆ ಸಾಕು ಎಲೆಗಳೆಲ್ಲ ಮುದುಡಿಕೊಳ್ಳುವುವು. ಕೈ ತೆಗೆಯುತ್ತಲೇ ಮತ್ತೆ ಮುನ್ನಿನಂತೆ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುವುವು. ಈ ಸಸ್ಯವು ಕೈ ತೆಗೆದ ಮೇಲಾದರೂ ಎದ್ದು ಮತ್ತೆ ಅರಳುವುದು. ಆದರೆ ದರ್ಮವೆಂಬುದು ಬಾಡಿದರೆ ಸಾಕು ಮತ್ತೆ ಅದು ಅರಳದು. ಅವರು ಸತ್ತಂತೆ ಎಂದೆಂದಿಗೂ. ಅವರ ರಾಮ, ಕೃಷ್ಣ, ಶಿವ ಎಲ್ಲರೂ ಸತ್ತಂತೆ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿದ್ದುದು ಸತ್ತುಹೋಯಿತು. ವಸ್ತುತಃ ಶಾಶ್ವತ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಇದೊಂದು ಕುರೀತಿ. ಅದನ್ನೇ ಜನ ಧರ್ಮವೆಂದು ಬಗೆದಿದ್ದರು.

ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ನಾವೇಕೆ ಶರಣಾಗುವೆವು ? ಏಕೆಂದರೆ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಮರಣಧರ್ಮರು (ಸಾಯಲು ಬದುಕುವವರು) ಧರ್ಮವೆಂಬುದು ಒಂದು ದೃಢವಾದ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ವಸ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ಶರಣು ಹೊದರೆ ನಾವೂ ಅಮರರಾಗಬಹುದು. ಎಂದು ನಮ್ಮ ಅನಿಸಿಕೆ. ಆದರೆ ನಾವು ಯಾರಾದರೂ ಕೊಂದಾಗ ಸಾಯುವೆವು. ಈ ಧರ್ಮವಾದರೋ ಮುಟ್ಟಿದರೇ ಸಾಯುವುದು. ಅದು ನಮ್ಮನ್ನು ಹೇಗೆ ರಕ್ಷಿಸುವುದು. ಧರ್ಮವು ನಿಮ್ಮನು ರಕ್ಷಿಸುವುದು. ಅದು ನಿಮಗಿಂತ ತುಂಬ ಶಕ್ತಿಶಾಲಿ. ನೀವು ಶಕ್ತಿ ಕಠಾರಿಯಿಂದ ಸಾಯುವಿರಿ. ಅದು ಮುಟ್ಟಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಸಾಯುವುದು. ನಿಮ್ಮ ಧರ್ಮ ಹೇಗಿದೆ ನೋಡಿ. ಕುರೀತಿಗಳು ನಷ್ಟವಾಗುವುವೇ ಹೊರತು ಸನಾತನವಾದುದೆಂದೂ ನಾಶವಾಗದು.

ಸನಾತನವಾದುದು ಅದೆಷ್ಟು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿರುವುದೆಂದರೆ ಅದನ್ನು ಶಸ್ತ್ರವು ಕಡಿಯಲಾರದು. ಬೆಂಕಿಯು ಸುಡಲಾರದು, ನೀರು ನೆನೆಸಲಾಗದು. ಅನ್ನ ಜಲವಿರಲಿ, ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಯಾವ ವಸ್ತುವೂ ಅದನ್ನು ಮುಟ್ಟಲು ಕೂಡ ಆಗದು. ಹಾಗಾದರೆ ಈ ಸನಾತನವಾದುದು ಹೇಗೆ ಹಾಳಾಯಿತು ?

ಇಂತಹುದೇ ಕೆಲವು ಕೆಟ್ಟರೀತಿಗಳು ಅರ್ಜುನನ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಇದ್ದವು. ಅರ್ಜುನನೂ ಇದಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಅತನು ಅಳುತ್ತ ಕರೆಯುತ್ತ ಅಂಗಲಾಚಿದನು- ಕುಲಧರ್ಮವು ಸನಾತನವಾದುದು. ಯುದ್ಧದಿಂದ ಸನಾತನ ಧರ್ಮವು ನಶಿಸಿಹೋಗುವುದು ಕುಲಧರ್ಮವು ನಶಿಸಿದರೆ ನಾವೆಲ್ಲ ಅನಂತ ಕಾಲದವರೆಗೆ ನರಕದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಕೊಳೆಯ ಬೇಕಾಗುವುದು. ''ಆದರೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದುದು. ನಿನಗೀ ಅಜ್ಞಾನ ಹೇಗೆ ಬಂತು ?'' ಅದು ಕುರೀತಿಯೆಂದು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕಾದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ತಾನೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅದನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದ್ದು ಆತ್ಮವೇ ಸನಾತನವಾದುದು. ನಿಮಗೆ ಆತ್ಮಿಕ ಪಥದ ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲವೆಂದರೆ ಸನಾತನ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ನೀವಿನ್ನೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಅರ್ಥ.

ಈ ಸನಾತನ ಶಾಶ್ವತ ಆತ್ಮವು ಸರ್ವರಲ್ಲೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ ಎಂದಮೇಲೆ ಶೋಧಿಸುವುದೇನನ್ನು ? ಇದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು

ಅವ್ಯಕ್ತೋಽಯ ಮಚಿಂ ತ್ಯೋಽಯ ಮವಿಕಾರ್ಯೋಽಯ ಮುಚ್ಯತೇ ।
ತಸ್ಮಾದೇವಂ ವಿದಿತ್ವೈನಂ ನಾನು ಶೋಚಿತು ಮರ್ಹಸಿ ॥ 25॥

ಈ ಅತ್ಮವು ಅವ್ಯಕ್ತ ಅರ್ಥಾತ್ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯವಲ್ಲ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮೂಲಕ ಇದನ್ನರಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ವಿಷಯಗಳ ಸಂಯೋಗ ವಿರುವರೆಗೆ ಆತ್ಮವು ಇರುವುದು ನಿಜ. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಅಚಿಂತ್ಯವಾದುದು. ಚಿತ್ತ ಮತ್ತು ಅದರ ಲಹರಿಗಳಿರುವವರೆಗೆ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಅದು ಶಾಶ್ವತ. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ದರ್ಶನ ಉಪಭೋಗ ಮತ್ತು ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿರದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಚಿತ್ತವನ್ನು ನಿರೋಧಿಸಬೇಕು.

ಹಿಂದೆಯೇ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿರುವನು ''ಅಸತ್ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಅಸ್ತಿತ್ವವಿಲ್ಲ. ಸತ್ ವಸ್ತುವಿಗೆ ತ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲೂ ಅಭಾವವಿಲ್ಲ. ಆ 'ಸತ್' ಎಂಬುದೇ ಆತ್ಮವೇ ಅಪರಿವರ್ತನ ಶೀಲ. ಶಾಶ್ವತ, ಸನಾತನ ಹಾಗೂ ಅವ್ಯಕ್ತ ತತ್ವದರ್ಶಿಗಳಾದವರು ಆತ್ಮ ನನ್ನು ಈ ವಿಶಿಷ್ಠಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದೆಂದು ಕಂಡು ಕೊಂಡರು. ಹತ್ತಾರು ಭಾಷಾ ವಿದ್ವಾಂಸನೂ ನೋಡಲಿಲ್ಲ. ಹತ್ತಾರು ಕೋಟಿ ಹಣವುಳ್ಳವನೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ- ತತ್ವದರ್ಶಿಗಳು ಕಂಡರು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಮುಂದೆ ಹೇಳುವನು- ''ತತ್ವವೇ ಪರಮಾತ್ಮ. ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿರೋಧಿಸುವಾಗ ಸಾಧಕನು ಅದರ ದರ್ಶನವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು- ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಪ್ರಾಪ್ತಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನ ದರ್ಶನವಾಗುವುದು. ಮರುಗಳಿಗೆಯಲ್ಲೇ ಆತನಿಗೆ ತನ್ನ ಆತ್ಮವು ಈಶ್ವರೀಯಗುಣಧರ್ಮಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುವುದು. ಆತನಿಗೆ ಆತ್ಮವೇ ಸತ್ಯ - ಆತ್ಮನೇ ಸನಾತನ- ವಿನೂತನವೆಂಬುದು ಸಹಕಂಡುಬರುವುದು. ಈ ಆತ್ಮನು ಅಚಿಂತ್ಯನು- ವಿಕಾರ ರಹಿತನು ಅರ್ಥಾತ್ ಯಾವ ಬದಲಾವಣೆಗೂ ಬಳಗಾಗದವನು ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಜುನ ! ಆತ್ಮವನ್ನು ಹೀಗಿರುವನೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ ಏತಕ್ಕೂ ನೀನು ಶೋಕಿಸಬಾರದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಜುನ ! ಆತ್ಮನನ್ನು ಹೀಗಿ ರುವನೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ ಏತಕ್ಕೂ ನೀನು ಶೋಕಿನ ಬಾರದು. ನಂತರ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನ ವಿಚಾರಧಾರೆಯಲ್ಲಿ ವಿರೋಧಾ ಭಾಸವನ್ನು ತೋರುವನು. ಅದೊಂದು ಸಾಮಾನ್ಯತರ್ಕ.

ಅಥ ಚೈನಂ ನಿತ್ಯಜಾತಂ ನಿತ್ಯಂ ವಾ ಮನ್ಯಸೇ ಮೃತಮ್ ।
ತಥಾತ್ವಂ, ಮಹಾಭಾಹೋ ನೈವಂ ಶೋಚಿತು ಮರ್ಹಸಿ ॥ 26॥

ನೀನು ಇದನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಜನ್ಮತಾಳುವಂತಹದು- ಮತ್ತು ಮರಣ ಹೊಂದು ವಂತಹುದು ಎಂದು ಭಾವಿಸಿರುವುದಾದರೆ ಆಗಲೂ ನಿನಗೆ ಶೋಕಿಸಲು ಯಾವ ಕಾರಣವೂ ಇಲ್ಲ ಏಕೆಂದರೆ

ಜಾತಸ್ಯ ಹಿ ಧ್ರುವೋ ಮೃತ್ಯುಃ ಧ್ರುವಂ ಜನ್ಮ ಮೃತಸ್ಯ ಚ ।
ತಸ್ಮಾ ದಪರಿಹಾರ್ಯೇಽರ್ಥೆ ನತ್ವಂ ಶೋಚಿತು ಮರ್ಹಸಿ ॥ 27॥

ಹುಟ್ಟಿದವನಿಗೆ ಸಾವು ಖಂಡಿತ ಸತ್ತವನಿಗೆ ಹುಟ್ಟು ನಿಶ್ಚಿತ. ಅಪರಿಹಾರ್ಯವಾದ ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ದುಃಖಿಸಲು ಯಾವ ಕಾರಣವೂ ಇಲ್ಲ. ಯಾವ ಮದ್ದೂ ಇಲ್ಲದ ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ದುಃಖಿಸ ಹೋಗುವುದು ಮತ್ತೊಂದು ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕರೆ ಕೊಟ್ಟಂತೆ.

ಅವ್ಯಕ್ತಾದೀನಿ ಭೂತಾನಿ ವ್ಯಕ್ತ ಮಧ್ಯಾನಿ ಭಾರತ ।
ಅವ್ಯಕ್ತ ನಿಧಾನನ್ಯೇವ ತತ್ರಕಾ ಪರಿದೇವನಾ ॥ 28॥

ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಹುಟ್ಟಿಗೆ ಮೊದಲೂ ಸತ್ತನಂತರವೂ ಶರೀರವಿಲ್ಲವಾಗಿರುವುವು ಹುಟ್ಟಿಗೆ ಮೊದಲೂ ಸತ್ತನಂತರವೂ ಅವು ಅವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವುವು. ಹುಟ್ಟು ಸಾವಿನ ಮಧ್ಯೆ ಮಾತ್ರ ಅವು ಶರೀರವುಳ್ಳವಾಗಿ ತೋರುವವು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಚಿಂತಿಸುವುದೇಕೆ ಇದೊಂದು ಪರಿವರ್ತನೆ ಮಾತ್ರ. ಈ ಆತ್ಮ ಎಂಬುವುದನ್ನು ಯಾರು ಕಂಡಿರುವರು ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವನು-

ಆಶ್ಚರ್ಯ ವತ್ಪಶ್ಯತಿ ಕಶ್ಚಿದೇನಂ
ಆಶ್ಚರ್ಯವದ್ವದತಿ ತಥೈವ ಚಾನ್ಯಃ ।
ಆಶ್ಚರ್ಯ ವಚ್ಚೈನ ಮನ್ಯಃ ಶ್ರುಣೋತಿ
ಶ್ರುತ್ವಾಪ್ಯೆನಂ ವೇದ ನ ಚೈವ ಕಶ್ಚಿತ್ ॥ 29॥

ಮೊದಲು ಶ್ರಿಕೃಷ್ಣನು ಈ ಆತ್ಮನನ್ನು ತತ್ವದರ್ಶಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಕಾಣುವರೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದನು- ಈಗ ತತ್ವದರ್ಶನವು ಎಷ್ಟು ದುರ್ಲಭವಾದುದೆಂದು ಆ ಬಗ್ಗೆ ಬೆಳಕು ಬೀರುವನು ವಿರಳವಾಗಿ ಎಲ್ಲೋ ಓರ್ವಮಹಾಪುರುಷನು ಮಾತ್ರ ಈ ಆತ್ಮನನ್ನು ಒಂದಾನೊಂದು ಆಚ್ಚರಿಯೆಂಬಂತೆ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವನು- ಕೇಳುವುದಿಲ್ಲ- ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ನೋಡುವನು. ಅದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಮತ್ತೋರ್ವ ಮಹಾಪುರುಷನು ಒಂದು ಪರಮಾಶ್ಚರ್ಯದಂತೆ ಇದರ ತತ್ವ ವನ್ನು ಹೇಳುವನು. ಯಾವಾತನು ಕಂಡಿರುವನೋ ಅವನು ಮಾತ್ರಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಹೇಳುವನು. ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಮಹಾಪುರುಷನು ಆತ್ಮನನ್ನು ಆಶ್ಚರ್ಯದಂತೆ ಕೇಳುವನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಈ ಮಾತು ಅದರ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಮಾತ್ರ. ಎಲೆ ಅರ್ಜುನ ! ಈ ಆತ್ಮನನ್ನು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ಕೇಳಿಯೂ ತಿಳಿಯಲಾರರು ಏಕೆಂದರೆ ಸಾಧನವು ದಡಸೇರದು. ನೀವು ಒಂದು ಸಾವಿರ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು, ಕೇಳ ಬಹುದು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಒಂದೊಂದು ಎಳೆಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಬಿಡಿಸಿ ತಿಳಿಯಿರಿ- ಆಬಗ್ಗೆ ಜೊಲ್ಲು ಸುರಿಸುತ್ತ ಯಾವಾಗಲು ಆತ್ಮ ಆತ್ಮ ಎಂದು ವಟಗುಟ್ಟುತ್ತ ಇರಿ. ಈ ಮೋಹವೆಂಬುದು ಮಹಾ ಪ್ರಬಲ ವಾದುದು- ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನೊಳಗೆ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಶಾರೀರಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದು ಅದಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡು ಬಿಡುವಿರಿ. ಆತ್ಮ ವಿಚಾರವೆಲ್ಲವೂ ಯಾವುದೋ ಸಂದು ಗೊಂದಿನಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು ಮರೆಯಾಗಿ ಓಡುವುದು.

ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಹೇಳುವನು

ದೇಹೀ ನಿತ್ಯಮವಧ್ಯೋಽಯಂ ದೇಹೇ ಸರ್ವಸ್ಯ ಭಾರತ ।
ತಸ್ಮಾತ್ಸರ್ವಾಣಿ ಭೂತಾನಿ ನತ್ವಂ ಶೋಚಿತುಮರ್ಹಸಿ ॥ 30॥

ಈ ಆತ್ಮನು ಸರ್ವರ ಶರೀರಗಳಲ್ಲೂ ಎಂದೆಂದೂ ಅವಧ್ಯನು ಅಕಾಟ್ಯನೂ. ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗಾಗಿ, ಎಲ್ಲ ಭೂತಗಳಿಗಾಗಿ ಶೋಕಿಸ ಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ.

'ಆತ್ಮವೊಂದೇ ಸನಾತನ'- ಈ ತಥ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿ, ಇದರ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಸಹ ವರ್ಣಿಸಿ- ಇಲ್ಲಿಗೆ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸಬಹುದು. ಈಗ ಏಳುವ ಪ್ರಶ್ನೆಯೇನೆಂದರೆ- ಈ ಆತ್ಮನನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ? ಇಡಿಯ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಎರಡೇ ದಾರಿಯನ್ನು

ಹೇಳಿದೆ. ಮೊದಲ ಮಾರ್ಗ- ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗ ಮತ್ತೊಂದು ಜ್ಞಾನಯೋಗ ! ಎರಡು ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲೂ ನಡೆಯುವ ಕಾರ್ಯವೊಂದೇ. ಆ ಕರ್ಮದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯ ಬಗ್ಗೆ. ಒತ್ತು ಕೊಡುತ್ತ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಜ್ಞಾನಯೋಗದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಹೇಳುವನು-

ಸ್ವಧರ್ಮಮಪಿ ಚಾವೇಕ್ಷ್ಯ ನ ವಿ ಕಂಪಿತು ಮರ್ಹಸಿ ।
ಧರ್ಮಾದ್ಧಿ ಯುದ್ಧಾಚ್ಛ್ರೇಯೋಽನ್ಯತ್ಕ್ಷತ್ರಿಯಸ್ಯ ನ ವಿದ್ಯತೇ॥ 31॥

ಅರ್ಜುನ ! ಸ್ವಧರ್ಮವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡಾದರೂ ಹೆದರಲು ನಿನಗೆ ಯಾವ ಕಾರಣವೂ ಇಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಧರ್ಮಬದ್ದವಾದ ಯುದ್ದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪರಮಹಿತಕಾರಿಯಾದ ಮಾರ್ಗ ಕ್ಷತ್ರಿಯನಿಗಿರಲಾರದು. ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗಾದರೋ 'ಆತ್ಮವೇ ಸನಾತನ' ಅದೊಂದೇ ಏಕಮಾತ್ರ ಧರ್ಮ- ಎಂದೆಲ್ಲ ಹೇಳಿದ್ದಾಯಿತು. ಈಗ ಈ 'ಸ್ವಧರ್ಮ' ಎಂಬುದೇನು? ಧರ್ಮವೇನೊ ಆತ್ಮವೊಂದೇ ಅದು ಅಚಲ, ಸ್ಥಿರ, ಹಾಗಾದರೆ ಧರ್ಮಾಚರಣೆ ಯಾವುದು? ಆದರೆ ಈ ಆತ್ಮಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೆಜ್ಜೆ ಇಡುವ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯಾಗಿರುವುದು. ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಈ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೇ ಸ್ವಧರ್ಮ, ಇದೇ ಸನಾತನವಾದ ಆತ್ಮ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮುನ್ನಡೆಯುವ ಸಾಧಕರನ್ನು ಮಹಾಪುರುಷರು ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಅವರವರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಶ್ರೇಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಚಿದರು- ಶೂದ್ರ, ವೈಶ್ಯ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ಭ್ರಾಹ್ಮಣ ಎಂದು. ಸಾಧನೆಯ ಪ್ರಾರಂಭಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೋರ್ವ ಸಾಧಕನೂ ಶೂದ್ರನು ಅರ್ಥಾತ್ ಅಲ್ಪಜ್ಞನು ಗಂಟೆ ಗಟ್ಟಲೆ ಭಜನೆ ಮಾಡಿದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ನಿಮಿಷ ಸಹ ತನ್ನೊಳಗೆ ನೆಲೆಯಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆತನು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮಾಯಾ ಜಾಲವನ್ನು ಹರಿಯಲಾರನು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಆತನು ಮಹಾಪುರುಷರ ಸೇವೆ ಮಾಡಿದುದಾದರೆ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಸದ್ಗುಣಗಳು ಅಂಕುರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುವು. ಆಗ ಅವನು ವೈಶ್ಯ ಶ್ರೇಣಿಯ ಸಾಧಕನಾಗುವನು. ಆತ್ಮಿಕಸಂಪದವೇ ನಿಜವಾದ ಸಂಪದ. ಇದನ್ನು ಆತನು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಗೋಪಾಲನೆ ಅಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸುರಕ್ಷೆ- ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥನಾಗುತ್ತ ಬರುವನು ಕಾಮ ಕ್ರೋಧಾದಿಗಳಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಹಿಂಸೆಯಾಗುವುದು. ಹಾಗೂ ವಿವೇಕ ವೈರಾಗ್ಯಗಳಿಂದ ಅವುಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯಾಗುವುದು. ಆದರೆ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಬೀಜವಾಗಿ ಮಾಡುವ ಅದರಲ್ಲಿರದು. ಕ್ರಮಶಃ ಉನ್ನತಿ ಪಡೆಯುತ್ತ ಸಾಧಕನ ಅಂತಃ ಕರಣದಲ್ಲಿ ತ್ರಿಗುಣಗಳನ್ನು ಕಡಿದು ಹಾಕುವ ಶಕ್ತಿ ಅಂದರೆ ಕ್ಷತ್ರಿಯತ್ವವು ಬರುವುದು. ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಕೃತಿ ಹಾಗೂ ತಜ್ಜನ್ಯ ವಿಕಾರಗಳನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯನೆವು ಉಂಟಾಗುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಯುದ್ದವು ಇಲ್ಲಿಂದಲೇ

ಆರಂಭವಾಗುವು. ಕ್ರಮಶಃ ಸಾಧನೆಯಿಂಧ ಸಾಧಕನು ಭ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವದ ಶ್ರೇಣಿಗೆ ಬಂದು ಸೇರುವನು. ಈ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿನ ಶಮನ, ಇಂದ್ರಿಯದಮನ ಧಾರಾವಾಹಿಯಾದ ಚಿಂತನ, ಸರಳತೆ, ಪಕ್ವವಾದ ಅನುಭವ, ಜ್ಞಾನ ಇತ್ಯಾದಿ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಸಾಧಕನಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ತಾವೇ ಪ್ರವಹಿಸ ತೊಡಗುವುವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅನುಷ್ಠಾನವನ್ನು ಬೇರೂರಿಸಿ ಕ್ರಮಶಃ ಸಾಧಕನು ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವನು. ಅಲ್ಲಿ ಅತನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವವೂ ಹೋಗಿ ಬ್ರಹ್ಮತ್ವವು ಮಾತ್ರ ಉಳಿಯುವುದು.

ವಿದೇಹ ರಾಜನಾದ ಜನಕ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಭಾಕ್ರಾಯಣ, ಉಪಸ್ತಿ, ಕಹೋಲ, ಆರುಣಿ, ಉದ್ದಾಲಕ, ಗಾರ್ಗಿ ಮುಂತಾದ ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ

ಉತ್ತರಿಸುತ್ತ ಆತ್ಮ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು ಪರಿಪೂರ್ಣವಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಾತನೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು- ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದರು ಈ ಆತ್ಮವೆಂಬುದೇ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಲೋಕ,ಪರಲೋಕಗಳನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದು. ಒಳಗಿನಿಂದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವುದು. ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರ, ನೆಲ, ಜಲ, ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು, ತಾರಾಮಂಡಲ, ಅಂತರಿಕ್ಷ, ಆಕಾಶ, ಹಾಗೂ ಒಂದೊಂದು ಕ್ಷಣವು ಸಹ ಈ ಆತ್ಮನ ಆಳ್ವಿಕೆಗೊಳ ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಈ ನಿಮ್ಮ ಆತ್ಮವೆಂಬುದು ಅಂತರ್ಯಾಮಿ- ಅಮೃತ- ಅಕ್ಷರ. ಇದರ ಹೊರತಾಗಿ ಉಳಿದುದೆಲ್ಲವೂ ನಾಶವಂತವಾದುದು. ಯಾವಾತನು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಈ ಅಕ್ಷರ ವೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯದೆ ಯಜ್ಞಯಾಗ, ಜಪತಪ, ಹೋಮಹವನಗಳನ್ನು ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಪರ್ಯಂತ ಆಚರಿಸುವನೋ ಆತನ ಕರ್ಮಗಳೆಲ್ಲವೂ ವ್ಯರ್ಥ- ನಾಶ ವೈದುವುವು. ಯಾವಾತನು ಈ ಅಕ್ಷರ ವೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯದೇ ಈ ಲೋಕದಿಂದ ಮೃತಿಯೈದುವ ನೋ ಅವನ ಸ್ಥಿತಿ ದಾರುಣವಾದುದು- ತುಂಬ ಕೃಪಣವಾದುದು ಹಾಗೂ ಯಾವಾತನು ಈ 'ಅಕ್ಷರ' ವೆಂಬುದನ್ನರಿತು ಈ ಲೋಕದಿಂದ ಪಯಣಿಸುವನೋ ಆತನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ (ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕೋಪನಿಷ್ತು 3/4-5-7-8)

ಅರ್ಜುನನು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಶ್ರೇಣಿಯ ಸಾಧಕ ಶ್ರಿಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ ಕ್ಷತ್ರೀಯ ಶ್ರೇಣಿಯ ಸಾಧಕನಿಗೆ ಯುದ್ದವೊಂದಲ್ಲದೆ ಬೇರುಪಾಯವಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾದರೆ ಕ್ಷತ್ರಿಯನಾರು? ಜನರು ಬಹುಶಃ ಇದಕ್ಕೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅವರವರ ಜನ್ಮದಂತೆ ಅಂದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮಗ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ. ಕ್ಷತ್ರಿಯನ ಮಗ ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯನ ಮಗ ವೈಶ್ಯ ಹಾಗೂ ಶೂದ್ರನ ಮಗ ಶೂದ್ರ- ಹೀಗೆಂದು ತಿಳಿಯುವರು. ಆದರೆ ಹಾಗಲ್ಲ- ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರರು ಸ್ವತಃ ಹೇಳಿರುವರು ಕ್ಷತ್ರಿಯರಾರು ವರ್ಣವೆಂದರೇನು ? ಎಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಮಾತ್ರ ತೆಗೆದು ಕೊಂಡಿರುವನು ಮುಂದೇ ಹದಿನೆಂಟನೇ ಅಧ್ಯಾಯದವರೆಗೆ ಈ ಪ್ರಶ್ರೆಗೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ ಹೋಗಿರುವನು- 'ಪ್ರಸ್ತುತಃ' ವರ್ಣ ಎಂಬುದೇನು ? ಇದರಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ ಹೇಗೆ ಉಂಟಾಗುವುದು ? ಎಂದು.

ಶ್ರಿಕೃಷ್ಣನು **'ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯಂ ಮಯಾ ಸೃಷ್ಟಮ್'** ಎಂದಿರುವನು. ಅಂದರೇ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣಗಳನ್ನು ನಾನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವೆ- ಎಂದು ಹಾಗಾದರೆ ಆತನೇನು ಮನುಷ್ಯರನ್ನೆಲ್ಲ ಹಂಚಿದನೇ? ಇಲ್ಲ. ಎಂದು ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನೇ ಹೇಳಿರುವನು. **''ಗುಣಕರ್ಮವಿಭಾಗಶಃ''** ಗುಣಗಳ ಮಾಧ್ಯಮವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಾಲ್ಕುಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಹಾಗಾದಲೆ ಈ ಕರ್ಮವೆಂಬುದು ಏನೆಂದು ನೋಡಬೇಕು. ಇದನ್ನು ಹಂಚಲಾಗಿದೆ ತಾನೆ? ಗುಣವೆಂಬುದು ಪರಿವರ್ತನ ಶೀಲವಾದುದು. ಸಾಧನೇಯ ಔಚಿತ್ಯ ರೀತಿಯಿಂದ ತಾಮಸೀ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ರಾಜಸೀ ವೃತ್ತಿಗೂ, ರಾಜಸೀ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಸಾತ್ವಿಕೀ ವೃತ್ತಿಗೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಸಾಧ್ಯ. ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹಣ ಎಂಬುದು ಸ್ವಭಾವವಾಗುವುದು. ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವ ಎಲ್ಲಯೋಗ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಅಸಾಧಕನಲ್ಲಿ ಇರುವುವು. ವರ್ಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಇಲ್ಲಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಹದಿನೆಂಟನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವುವು.

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮಾನ್ಯತೆ ಏನೆಂದರೆ- **''ಶ್ರೇಯಾನ ಸ್ವಧರ್ಮೋ ವಿಗುಣಃ ಪರಮ ದರ್ಮಾತ್ಸ್ವನುಷ್ಠಿತಾತ್''** ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಮೂಡಿ ಬಂದ ಈ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತ ನಾಗುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಯಾವ ಶ್ರೇಣಿ ಗಿರುವುದೋ ಅದು ಒಂದು ವೇಳೇ ಗುಣರಹಿತವಾದ ಶೂದ್ರ ಶ್ರೇಣಿಯೇ ಇರಬಹುದು. ಅದು ಹೀಗಿದ್ದೂ ಸಹ ಪರಮಹಿತ ವನ್ನೇ ನೀಡುವುದು. ಏಕೆಂದರೆ

ನೀವು ಅಲ್ಲಿಂದ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಮೇಲೇರುತ್ತ ಹೋಗುವಿರಿ. ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಮೇಲಿನವರ ಅನುಕರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡ ಹೋದರೆ ಅದರಿಂದ ಸಾಧಕನು ಹಾಳಾಗುವನು. ಅರ್ಜುನನು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಶ್ರೇಣಿಯ ಸಾಧಕ ಆದ್ದರಿಂದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ ''ನಿನ್ನ ಸ್ವಭಾವ ದಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟಿದ ಈ ಯುದ್ದದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗಲು ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡೂ ಹೆದರುತ್ತ ಕುಳಿತರೆ ಅದು ನಿನಗೆ ತಕ್ಕುದಲ್ಲ. ಈ ಯುದ್ದಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ ಮಂಗಳಕಾರ್ಯವು ಕ್ಷತ್ರಿಯನಿಗೆ ಬೇರೊಂದಿರಲಾರದು. ಇದರ ಮೇಲೆಯೇ ಮತ್ತಷ್ಟು ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುತ್ತ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು-

ಯದೃಚ್ಛಯಾ ಚೋಪ ಪನ್ನಂ ಸ್ವರ್ಗದ್ವಾರಮಪಾವೃತಮ್ ।
ಸುಖಿನಃ ಕ್ಷತ್ರಿಯಾಃ ಪಾರ್ಥ ಲಭಂತೇ ಯುದ್ಧ ಮಿದೃಶಮ್ ॥ 32॥

ಪಾರ್ಥಿವ ಶರೀರವನ್ನೇ ರಥವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಗುರಿ ತಪ್ಪದ ಅರ್ಜುನನೇ ! ತಾನಾಗಿಯೇ ಒದಗಿ ಬಂದ ಸ್ವರ್ಗದ ಉನ್ಮುಕ್ತ ದ್ವಾರದಂತಿರುವ ಈ ಯುದ್ದವು ಕೇವಲ ಪುಣ್ಯಪರಿಣತರಾದ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಲಭಿಸ ತಕ್ಕದು. ಕ್ಷತ್ರಿಯಶ್ರೇಣಿಯ ಸಾಧಕನಲ್ಲಿ ತ್ರಿಗುಣಗಳನ್ನು ಕಡಿದೊಗೆಯುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿರುವುದು. ಅತನಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗದ್ವಾರವು ತೆರೆದೇ ಇರುವುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಅತನಲ್ಲಿ ದೈವಿ ಸಂಪತ್ತು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರ್ಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ವಿಚರಿಸುವ ಯೋಗ್ಯತೆ ಇರುವುದು. ಇದೇ ತೆರೆದ ಸ್ವರ್ಗದ ಬಾಗಿಲು. ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞರ ಈ ಯುದ್ದವನ್ನು ಭಾಗ್ಯವೆತ್ತ ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಮಾತ್ರ ಪಡೆಯುವರು. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಸಂಘರ್ಷದ ಯೋಗ್ಯತೆ ಅವರಲ್ಲೆ ಇರುವುದು

ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಯುದ್ದಗಳು ನಡೆಯುವುವು. ವಿಶ್ವವು ಚಿಕ್ಕದಾಗಿ ಕಾದಾಡುವುದು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜಾತಿಯೂ ಹೋರಾಡುವುದು. ಆದಕ್ಕೆ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಗೆಲುವು ವಿಜೇತನಾದವನಿಗೂ ದೊರೆಯದು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಸೇಡು, ಪ್ರತಿ ಸೇಡುಗಳು ಒಬ್ಬನು ಮತ್ತೊಬ್ಬನನ್ನು ಈಗ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯಿದ್ದಷ್ಟೂ ತುಳಿಯುವನು. ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಎದುರಾಳಿಯು ಈತನನ್ನು ಅಷ್ಟೇ ತುಳಿಯುವನು. ಇದೆಂತಹ ಗೆಲುವು ? ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಶೋಷಿಸುವಂತಹ ಶೋಕವೆಂಬುದು ಬೆನ್ನು ಬಿಡದಿರುವಾಗ ವಿಜಯವೆಂದರೇನು ? ಕಡೆಗೆ ಶರೀರವೂ ಬಿದ್ದು ಹೋಗುವುದು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಕತೆ ಮುಗಿದಂತೆ. ಹಾಗಲ್ಲ. ವಾಸ್ತವಿಕ ಯುದ್ಧವು ಕ್ಷೇತ್ರ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞರಲ್ಲಿದೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಒಂದು ಬಾರಿ ಗೆಲುವು ದೊರೆತರೆ ಸಾಕು ಪ್ರಕೃತಿಯು ಎಂದೆಂದಿಗೂ ವಿರುದ್ಧ ಹಾಗೂ ಪರಮ ಪುರುಷ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರಾಪ್ತಿ- ಇವೆರಡೂ ಲಭಿಸುವುದು. ಇದು ಎಂತಹ ವಿಜಯವೆಂದರೆ- ಈ ವಿಜಯದ ಹಿಂದೆ ಸೋಲೆಂಬುದೇ ಇಲ್ಲ.

ಅಥ ಚೇತ್ವಮಿಮಂ ಧರ್ಮ್ಯಂ ಸಂಗ್ರಾಮಂ ನ ಕರಿಷ್ಯಸಿ ।
ತತಃ ಸ್ವಧರ್ಮಂ ಕೀರ್ತಿಂ ಚ ಹಿತ್ವಾ ಪಾಪಮವಾಪ್ಯಸಿ ॥ 33॥

ಹಾಗೂ ನೀನು ಒಂದು ವೇಳೆ ಇಂತಹ ಧರ್ಮಯುಕ್ತವಾದ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಅಂದರೆ ಶಾಶ್ವತ, ಸನಾತನ ಪರಮಧರ್ಮನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿ ಕೊಡುವಂತಹ ಈ ಧರ್ಮಯುದ್ದವನ್ನು ಮಾಡದಿರುವುದಾದರೆ ''ಸ್ವಧರ್ಮ ಅಂದರೆ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಹೋರಾಟದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು, ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು 'ಪಾಪ' ಅಂದರೆ ಯಾತಾಯಾತದ ಈ ಕೊಳಚೆಗುಂಡಿ (ಸಂಸಾರ) ಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಅಪಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಬಾಚಿಕೊಳ್ಳುವೆ. ಅಪಕೀರ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಕಾಶ ಬೀರುವನು-

ಅಕೀರ್ತಿಂ ಚಾಪಿ ಭೂತಾನಿ ಕಥಯಿಷ್ಯಂತಿ ತೇಽವ್ಯಯಾಮ್।
ಸಂಭಾವಿತಸ್ಯ ಚಾಕೀರ್ತಿ ರ್ಮರಣಾದಂತಿರಿಚ್ಯತೇ ॥ 34॥

ಎಲ್ಲರೂ ನಿನ್ನನ್ನೂ ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೆ ನಿಂದಿಸುವರು. ಇಂದು ಸಹ ಪದಚ್ಯುತರಾದ ಮಹಾಪುರುಷರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ, ಪರಾಶರ, ನಿಮಿ, ಶ್ರುಂಗೀ ಮುಂತಾದವರನ್ನು ಹೆಸರಿಸಬಹುದು. ಬಹುಮಂದಿ ಸಾಧಕರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವರು. ಜನರು ಏನೆಂದಾರು ? ಎಂದು ಯೋಚಿಸುವರು. ಈ ಭಾವವು ಸಹ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕವಾಗುವುದು. ಇದರಿಂದ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಎಡೆಬಿಡದೇ ಇರುವಂತೆ ಪ್ರೇರಣೆ ದೊರೆಯುವುದು. ಕೆಲದೂರದವರೆಗೆ ಈ ಭಾವವು ಒಡನಾಟವೀಯುವುದು. ಸಂಭಾವಿತ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಕೆಟ್ಟಹೆಸರು ಸಾವಿಗಿಂತ ಕೀಳಾದುದು-

ಭಯಾದ್ರಣಾದುಪರತಂ ಮಸ್ಯಂತೇ ತ್ವಾಂ ಮಹಾರಥಾಃ ।
ಯೇಷಾಂ ಚ ತ್ವಂ ಬಹುಮತೋ ಭೂತ್ವಾ ಯಾಸ್ಯಸಿ ಲಾಘವಮ್॥ 35॥

ಯಾವ ಮಹಾರಥಿಕರಲ್ಲಿ ನೀನು ಮಾನ್ಯನೆಂದು ಹೆಸರಾಂತಿರುವೆಯೊ ಈ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ನಿನ್ನನ್ನು ತುಚ್ಛತೆಯಿಂದ ನೋಡುವರು. ನೀನು ಹೆದರಿಕೊಂಡು ಯುದ್ಧ ಬಿಟ್ಟೋಡಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯುವರು. ಮಹಾರಥಿ ಎಂದರೆ ಯಾರು ? ಈ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬಹಳವಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸಿ ಮುನ್ನಡೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿರುವ ಸಾಧಕರು ಮಹಾರಥಿಗಳು. ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ. ಇಷ್ಟೇ ಶ್ರಮದಿಂದ ಅವಿದ್ಯೆಯ ಕಡೆಗೆ ಸೆಳೆಯುವ ಕಾಮಕ್ರೋಧ ಲೋಭ ಮೋಹಾಧಿಗಳು ಸಹ ಮಹಾರಥಿಗಳು. ಈ ಸಾಧಕನು ನಿಜವಾಗಿ ಹೊಗಳಿಕೆಗೆ ಅರ್ಹ ಎಂದು ಯಾರು ನಿನ್ನನ್ನು ಆದರ ಭಾವದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರೋ ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನೀನು ಕೀಳಾಗುವೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ.

ಅವಾಚ್ಯ ವಾದಾಂಶ್ಚ ಬಹೂನ ವದಿಷ್ಯಂತಿ ತವಾಹಿತಾ ಃ ।
ನಿಂದಂತ ಸ್ತವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಂ ತತೋ ದುಃಖತರಂ ನು ಕಿಮ್ ॥ 36॥

ನಿನ್ನ ಶತ್ರುಗಳು ನಿನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಹೀಯಾಳಿಸುತ್ತ ಆಡಬಾರದ ಮಾತುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಆಡುವರು. ಒಂದು ತಪ್ಪಾದರೂ ಸಾಕು ನಾಲ್ಕೆಡೆಗಳಿಂದ ನಿಂದೆಯ ಮಾತುಗಳು ಕೇಳಿ ಬರುವುವು. ಆಡಬಾರದ ಮಾತುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಆಡುವರು. ನಾವು ತೆಪ್ಪಗೆ ನಿಂದು ಕೇಳಬೇಕಾಗುವುದು. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ ದುಃಖವುಂಟೇ ? ಆದ್ದರಿಂದ-

ಹತೋ ವಾಪ್ರಾಸ್ಯ್ಸಸಿ ಸ್ವರ್ಗಂ ಜಿತ್ವಾವಾ ಭೋಕ್ಷ್ಯಸೇ ಮಹೀಮ್ ।
ತಸ್ಮಾದುತ್ತಿಷ್ಠ ಕೌಂತೇಯ ಯುದ್ಧಾಯ ಕೃತ ನಿಶ್ಚಯ ಃ ॥ 37॥

ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸತ್ತರೆ ಸ್ವರ್ಗ ಗೆದ್ದರೆ ಇಡಿಯ ಭೂಮಂಡಲದ ರಾಜ್ಯ. ಸತ್ತರೆ ಸ್ವರ್ಗ ಅಂದರೆ ಶ್ವಾಸದ ಹೊರಗೆ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಚರಿಸುವ ಧಾರೆ ನಿರುದ್ಧವಾಗುವುದು. ಪರಮದೇವನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಹೊಂದುವ ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತುಗಳು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುವುದು. ಅಥವಾ ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದುದೇ ಆದರೆ ಮಹಾ ಮಹಿಮ ಸ್ಥಿತಿ ದೊರೆಯುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಎಂತಾದರೂ ಸರಿ ಹೇ, ಅರ್ಜುನ! ನೀನು ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಲು ಪಣತೊಟ್ಟು ನಿಲ್ಲು.

ಜನರು ಪ್ರಾಯಃ ಈ ಶ್ಲೋಕಕ್ಕೆ ಸತ್ತರೆ ವೀರ ಸ್ವರ್ಗ- ಗೆದ್ದರೆ ರಾಜ್ಯ ಎಂದು ಅರ್ಥೈಸುವರು. ಆದರೆ ಹಿಂದೆಯೇ ಅರ್ಜುನನು ಹೇಳಿರುವುದು ನಿಮಗೂ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿರ

ಬಹುದು- ಭಗವನ್ ! ಈ ಭೂಮಂಡಲವೊಂದೇ ಅಲ್ಲ- ಇದರೊಂದಿಗೆ ಮೂರು ಲೋಕದ ಆಧಿಪತ್ಯವು- ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಒಡೆಯನಾಗಿರುವುದು ಅಂದರೆ ದೇವೇಂದ್ರ ಪದವಿ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದರೂ ನನ್ನ ಶೋಕವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವಂತಹ ಉಪಾಯವು ನನಗೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಕಾಣ ಬರುತ್ತಿಲ್ಲ. ಇದಿಷ್ಟೇ ಒಂದುವೇಳೆ ಸಿಗುವುದಾದರೆ ಎಲೆ ಗೋವಿಂದ ನನಗೆ ಯುದ್ಧ ಬೇಕಿಲ್ಲ ಇಷ್ಟಾದರೂ ಒಂದು ವೇಳೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು. ''ಅರ್ಜುನ ! ಯುದ್ಧವಾಡು. ಗೆದ್ದರೆ ಈ ಭೂಮಂಡಲದ ರಾಜ್ಯ ನಿನ್ನದಾಗುವುದು. ಸತ್ತರೆ ಸ್ವರ್ಗದ ಸುಖವನ್ನು ಸೂರೆಗೊಳ್ಳಬಹುದು.'' ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದರೆ. ಹೌದು, ಕೃಷ್ಣನು ಕೊಡುವುದಾದರೂ ಮತ್ತಿನ್ನೇನು? ಆದರೆ ಅರ್ಜುನನು ಅದನ್ನೂ ಮುಂದಿನ ಸತ್ಯ. ಶ್ರೇಯ (ಪರಮ ಕಲ್ಯಾಣ) ಮುಂತಾದುವನ್ನು ಬಯಸುವಾತ. ಇಂತಹ ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ಸದ್ಗುರುದೇವನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದುದೇನೆಂದರೆ ''ಕ್ಷೇತ್ರ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞರ ಈ ಸಂಘರ್ಷದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವೇಳೆ ಈ ಶರೀರದ ಸಮಯವು ತೀರಿ ಹೋಗುವುದಾದರೆ. ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಮುಟ್ಟಲಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂದರೆ ಆಗ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು. ಅಂದರೆ ಸ್ವರದಲ್ಲೇ ವಿಚರಿಸುವಂತಹ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು- ದೈವೀ ಸಂಪದವು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಒಗ್ಗೂಡುವುದು. ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಈ ಶರೀರವು ಇರುವಾಗಲೇ ಸಂಘರ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಫಲನಾದರೆ 'ಮಹೀಮ್' ಅಂದರೆ ಅತಿ ಮಹತ್ತಾದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಉಪಭೋಗಿಸಬಹುದು. ಮಹಾಮಹಿಮೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು. ಗೆದ್ದರೆ ಸರ್ವಸ್ವ ಏಕೆಂದರೆ ಮಹಾಮಹಿತ್ವದ ಪ್ರಾಪ್ತಿ- ಸೋತರೆ ದೇವತ್ವ- ಹೀಗೆ ಎರಡು ಕೈಗಳಲ್ಲೂ ಬೆಲ್ಲ. ಲಾಭದಲ್ಲೂ ಲಾಭ ನಷ್ಟದಲ್ಲೂ ಲಾಭ, ಮತ್ತೆ ಇದೇ ಮಾತಿಗೆ ಪುಷ್ಟಿಕೊಡುವನು.

ಸುಖದುಃಖೇ ಸಮೇ ಕೃತ್ವಾ ಲಾಭಾಲಾಭೌ ಜಯಾ ಜಯೌ ।
ತತೋಯುದ್ಧಾಯ ಯುಜ್ಯಸ್ವ ನೈವಂ ಪಾಪಮವಾಪ್ಯಸಿ ॥ 38 ॥

ಈ ರೀತಿ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನೂ, ಲಾಭಹಾನಿಗಳನ್ನು, ಜಯಾಪಜಯಗಳನ್ನು ಸಮವೆಂದು ತಿಳಿದು ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ಸನ್ನದ್ಧನಾಗು. ಯುದ್ಧವಾಡುವುದರಿಂದ ನೀನು ಪಾಪ ಭಾಗಿಯಾಗಲಾರೆ. ಅಂದರೆ ಸುಖದಲ್ಲೂ ಸರ್ವಸ್ವ ದುಃಖದಲ್ಲೂ ದೇವತ್ವವಿದೆ. ಲಾಭದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತಾದ ಸ್ಥಿತಿ ಅರ್ಥಾತ್ ಸರ್ವಸ್ವ- ಹಾನಿಯಲ್ಲಿ ದೇವತ್ವ ಜಯದಲ್ಲಿ ಮಹಾಮಹಿಮನ ಸ್ಥಿತಿ ಪರಾಜಯದಲ್ಲಿ ದೇವತ್ವದ ಅಂದರೆ ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ಸ್ವಾಮ್ಯ. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಲಾಭ ನಷ್ಟಗಳನ್ನು ನೀನೇ ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿವೇಚಿಸಿಕೊಂಡು ಯುದ್ದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗು. ಯುದ್ಧವಾಡುವುದರಲ್ಲೇ ಎರಡೂ ವಸ್ತುಗಳಿವೆ. ಯುದ್ಧವಾಡುವುದರಿಂದ ಪಾಪ ಅಂದರೇ ಆವಾಗಮನಗಳ ಸೆರೆಗೆ ಸಿಲುಕಲಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯುದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲುವುದೇ ಜ್ಞಾನಯೋಗ

ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮ (ಯುದ್ಧ) ವಿರುವುದಿಲ್ಲ- ಎಂದು ಜನರು ಭ್ರಮಿಸುವರು. ಜಡನಂತೆ ಕೂರುವುದು ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗ ಎಂದು ಅವರೆನ್ನುವರು. ನಾನು 'ಶುದ್ಧ' 'ಚೈತನ್ಯ'. ''ಅಹಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ಮಿ'' ಗುಣವೇ ಗುಣದೊಂದಿಗೆ ವರ್ತಿಸುವುದು ವ್ಯವಹರಿಸುವುದು. ನನಗೇನೂ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲ. ಎಂದು ಕೈಕಟ್ಟಿ ಕುಳಿತು ಬಿಡುವರು. ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರಕಾರ ಇದು ಜ್ಞಾನ ಯೋಗವಲ್ಲ. ಜ್ಞಾನಯೋಗದಲ್ಲೂ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವಂತೆ ಅದೇ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಎರಡಲ್ಲೂ ಬುದ್ದಿಯ- ದೃಷ್ಟಿ ಕೋನದ ಅಂತರ ಮಾತ್ರ. ಜ್ಞಾನ ಮಾರ್ಗಿಯು ತನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದವನಾಗಿ ಆತ್ಮ ನಿರ್ಭರತೆಯಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವನು ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮಮಾರ್ಗಿಯಾದವನು ತನ್ನ 'ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ' ಆಶ್ರಿತನಾಗಿ

ಕರ್ಮವೆಸಗುವನು. ಮಾಡುವುದು ಎಂಬುದು ಎರಡು ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲೂ ಇದ್ದುದೇ ಹಾಗೂ ಎರಡು ಮಾರ್ಗಗಳವರೂ ಮಾಡುವ ಕರ್ಮಗಳೂ ಒಂದೇ. ಆದರೆ ಕರ್ಮವೆಸಗುವ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳು ಮಾತ್ರ ಬೇರೆ ಬೇರೆ.

ಅರ್ಜುನ ! ಈಗ ಇದೇ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗದ ಬಗ್ಗೆ ಕೇಳು ಅದರಿಂದ ಯುಕ್ತವಾಗಿ ನೀನು ಕರ್ಮ ಬಂಧನಗಳನ್ನು ಬಲುಸುಲಭವಾಗಿ ಕಿತ್ತೊಗೆಯ ಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಕರ್ಮದ ಹೆಸರನ್ನು ಮೊದಲ ಬಾರಿ ಹೇಳಿರುವನು ಆದರೆ ಕರ್ಮವೆಂದರೇನೆಂದು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ಕರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿಸದೆ ಕರ್ಮದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಕಾಶ ಬೀರುವನು-

ಏಷಾ ತೇಽಬಿಹಿತಾ ಸಾಂಖ್ಯೆ ಬುದ್ಧಿಯೋಗೆ ತ್ವಿಮಾಂ ಶ್ರುಣು ।
ಬುದ್ಧ್ಯ ಯುಕ್ತೊ ಯಯಾ ಪಾರ್ಥ್ ಕರ್ಮಬಂಧಂ ಪ್ರಹಾಸ್ಯಸಿ ॥ 39॥

ಪಾರ್ಥಾ ! ಈ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ನಿನಗಾಗಿ ಜ್ಞಾನಯೋಗದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಯಾವ ಬುದ್ಧಿ? ಅದೇ, ಯುದ್ಧ ಮಾಡು. ಜ್ಞಾನಯೋಗದಲ್ಲಿ ಇರುವುದೇ ಇಷ್ಟ, ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ನೋಡಿಕೊಂಡು, ಲಾಭ ಹಾನಿಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಮಾಡಿ, ಗೆದ್ದರೆ ಮಹಾಮಹಿಮ ಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ಸೋತರೆ ದೇವತ್ವ ಜಯದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಸ್ವ ಮತ್ತು ಪರಾಜಯದಲ್ಲಿ ದೇವತ್ವ, ಎರಡೂ ಕಡೆಯಿಂದ ಲಾಭವಿದೆ. ಯುದ್ಧ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಎಲ್ಲರೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಜರೆಯುವರು, ಭಯದಿಂದ ವಿದಾಯ ಹೇಳಿದರೆಂದು ಅನ್ನುವರು. ಅಪಕೀರ್ತಿ ಬರುವುದು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಎದುರು ಇರಿಸಿಕೊಂಡು, ಸ್ವತ: ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ಯುದ್ದದಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಸರನಾಗುವುದೇ ಜ್ಞಾನಯೋಗ.

ಜ್ಞಾನಯೋಗದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮ (ಯುದ್ಧ) ಮಾಡುವ ಅವಶ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಜನರಲ್ಲಿ ಒಂದು ತಪ್ಪು ಕಲ್ಪನೆಯಿದೆ. ಜ್ಞಾನಯೋಗದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮ ಬೇಡ ಎಂದು ಅವರು ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ, ನಾನು 'ಶುದ್ದನೂ', 'ಬುದ್ದನೂ', 'ಚೈತನ್ಯನೂ' 'ಆದಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ಮಿಯೂ' ಆಗಿರುವೆನು. ಗುಣದಲ್ಲಿ ಗುಣವು ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಎಂದು ಕೈಕಟ್ಟಿಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವರು. ಯೋಗೇಶ್ವರ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಇದನ್ನು ಜ್ಞಾನಯೋಗ್ಯ ಅನ್ನುವುದಿಲ್ಲ. ಜ್ಞಾನಯೋಗದಲ್ಲೂ ಅದೇ ಕರ್ಮ ಮಾಡಲಿದೆ, ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವಂತಹದೇ. ಎರಡರಲ್ಲೂ ಇರುವುದು ಬರೇ ಬುದ್ದಿ ಮತ್ತು ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸ, ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗಿಯು ತನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ತನ್ನೊಳಗೆ ತಾನೇ ನಿರ್ಭರನಾಗಿದ್ದು ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವನು, ಆದರೆ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗಿಯು ತನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ತನ್ನೊಳಗೆ ತಾನೇ ನಿರ್ಭರನಾಗಿದ್ದು ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವನು, ಆದರೆ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗಿಯು ಇಷ್ಟದ ಆಶ್ರಿತನಾಗಿ ಕರ್ಮ ಮಾಡುವನು, ಎರಡೂ ದಾರಿಗಳಿಂದ ಮಾಡಲಿದೆ, ಮಾಡುವ ಕರ್ಮ ಕೂಡ ಅದೇ. ಅದನ್ನು ಎರಡೂ ವಿಧದಿಂದ ಮಾಡಬಹುದಾಗಿದೆ. ಕೇವಲ ಕರ್ಮ ಮಾಡುವ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಮಾತ್ರ ಎರಡಾಗಿದೆ.

ಅರ್ಜುನ ! ಇದೇ ಬುದ್ದಿಯನ್ನು ನೀನೀಗ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕೇಳು. ಅವುಗಳಿಂದ ನೀವು ಯುಕ್ತವಾದರೆ ಕರ್ಮಗಳ ಬಂಧನವನ್ನು ನೀನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಾಶಮಾಡಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಕೃಷ್ಣನು ಕರ್ಮದ ಹೆಸರು ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು,

ಆದರೆ ಕರ್ಮ ಏನೆಂದು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ಕರ್ಮವನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ಕರ್ಮದ ವಿಶೇಷಗಳ ಕಡೆ ಪ್ರಕಾಶ ಹರಡಿಸುವ –

ನೇಹಾಭಿಕ್ರಮ ನಾಶೋಽಸ್ತಿ ಪ್ರತ್ಯವಾಯೋ ನ ವಿದ್ಯತೇ ।
ಸ್ವಲ್ಪಮಪ್ಯಸ್ಯ ಧರ್ಮಸ್ಯ ತ್ರಾಯತೇ ಮಹತೋ ಭಯಾತ್ ॥ 40॥

ಈ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭ ಅಂದರೆ ಬೀಜಕ್ಕೆ ಆಳಿವಿಲ್ಲ. ಸೀಮಿತ ಫಲರೂಪವಾದ ದೋಷವಿಲ್ಲ. ಅದ್ದರಿಂದ ಈ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಅರ್ಥಾತ್ ಈ ಕರ್ಮದಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಅಲ್ಪ ಮಾತ್ರ ಧರ್ಮವು ಸಹ ಜನ್ಮ ಮರಣ ರೂಪವಾದ ಮಹದ್ಭಯದಿಂದ ಪಾರು ಮಾಡುವುದು. ನೀವು ಈ ಕರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿಯಲೆತ್ನಿಸಿರಿ- ಇದರಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ಹೆಜ್ಜೆಗಳಾದರೂ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ (ಯಾವ ಸದ್ಗೃಹಸ್ಥನೂ ತನ್ನ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲೇ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ಅದರಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬಹುದು. ಸಾಧಕರಂತೂ ಹೇಳಲೇ ಬೇಕಿಲ್ಲ.) ಬೀಜವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಿತ್ತು, ಅರ್ಜುನ! ಬೀಜಕ್ಕೆ ನಾಶವಿಲ್ಲ. ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೊಂದೂ ಇಲ್ಲ. ಆ ಸತ್ಯವನ್ನು ಅಳಿಸಿ ಬಿಡುವಂತಹ ಯಾವ ಅಸ್ತ್ರ ಶಸ್ತ್ರಗಳೂ ಅದರ ಬಳಿಯಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಆವರಣವನ್ನು ತಂದೊಡ್ಡಬಹುದು. ಅಡೆತಡೆಮಾಡಿ ಹೊತ್ತು ಮಾಡಬಹುದು. ಆದರೆ ಸಾಧನೆಯ ಆರಂಭವನ್ನು ಅಳಿಸಲಾರದು.

ಮುಂದೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು- ಪಾಪಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಪಿಯಾದವನು ಸಹ ಜ್ಞಾನ ರೂಪವಾದ ನೌಕೆಯನ್ನೇರಿ ಈ ಭವಸಾಗರವನ್ನು ದಾಟ ಬಲ್ಲವನಾಗುವನು. ಅದೇ ಮಾತನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುವನು- ಅರ್ಜುನ ! ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗದ ಬೀಜಾರೋಪ ಮಾಡಿದರೂ ಸಾಕು. ಆ ಬೀಜಕ್ಕೆ ಅಳಿವಿಲ್ಲ. ವೈಪರೀತ್ಯ ಫಲ ನೀಡುವ ದೋಷವೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂಜನಿಸಲಾರದು. ಸ್ವರ್ಗ, ಸಿದ್ಧಿ, ಋದ್ಧಿ- ಅತ್ತ ಕಡೆಗೆ ನಿಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹೊರಳಿಸಕೊಂಕಿಸ ಲಾರದು. ನೀವು ಈ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಕೈಬಿಡಬಹುದು- ಆದರೆ ಈ ಸಾಧನೆಯು ಮಾತ್ರ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿಯೇ ತೀರುವುದು. ಈ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗದ ಕಿಂಚಿತ್ ಸಾಧನೆಯೂ ಸಹ ಜನ್ಮ ಮರಣ ಗಳೆಂಬ ಮಹಾನ್ ಭಯದಿಂದ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪಾರುಗೊಳಿಸವುದು. ''ಅನೇಕ ಜನ್ಮ ಸಂಸಿದ್ಧಸ್ತತೋ ಯಾತಿ ಪರಾಂಗತಿಮ್'' ಕರ್ಮದ ಈ ಬೀಜಾರೋಪಣೆಯು ಅನೇಕಾನೇಕ ಜನ್ಮಗಳ ನಂತರ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪರಮಧಾಮವಿದ್ದಲ್ಲಿಗೇ ತಂದು ನಿಲಿಸುವುದು. ಪರಮಗತಿಯನ್ನೇ ಮುಟ್ಟಿಸುವುದು. ಇದೇ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಹೇಳುವನು.

ವ್ಯವಸಾಯಾತ್ಮಿಕಾ ಬುದ್ಧಿ ರೇಕೇಹ ಕುರು ನಂದನ ।
ಬಹು ಶಾಖಾ ಹ್ಯ ನಂ ತಾಶ್ಚ ಬುದ್ಧಯೋಽ ವ್ಯವಸಾಯಿನಾಮ್ ॥ 41॥

ಅರ್ಜುನ ! ಈ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಬುದ್ಧಿಯೊಂದೇ ಕ್ರಿಯೆಯು ಒಂದು, ಆದರ ಪರಿಣಾಮವೂ ಒಂದು. ಆತ್ಮಕ ಸಂಪತ್ತೇ ಸ್ಥಿರವಾದ ಸಂಪತ್ತು. ಈ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಪ್ರಕೃತಿಯ ದ್ವಂದ್ವದಲ್ಲಿ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಸಂಪಾದಿಸುವುದೇ ವ್ಯವಸಾಯ. ಈ ವ್ಯವಸಾಯ ಅಥವಾ ನಿಶ್ಚಯಾತ್ಮಕ ಕ್ರಿಯೆಂಬುದೂ ಒಂದೇ ಹಾಗಾದರೆ ಅನೇಕಾನೇಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವವರು ಭಜನೆ ಮಾಡುವರಲ್ಲವೇ ? ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು- 'ಹೌದು, ಅವರು ಭಜನೆ ಮಾಡುವರಲ್ಲ. ಆ ಪುರುಷರ ಬುದ್ಧಿಯು ಅನಂತ ಶಾಖೆಗಳುಳ್ಳದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅನಂತ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತ ಹೋಗುವುದು.

ಯಾ ಮಿ ಮಾಂ ಪುಷ್ಪಿತಾಂ ವಾಚಂ ಪ್ರವದಂ ತ್ಯ ವಿಪಶ್ಚಿತಃ ।
ವೇದ ವಾದ ರತಾಃ ಪಾರ್ಥ ನಾನ್ಯದಸ್ತೀತಿ ವಾದಿನಃ ॥ 42 ॥

ಕಾಮಾತ್ಮಾನಃ ಸ್ವರ್ಗ ಪರಾ ಜನ್ಮಕರ್ಮ ಫಲ ಪ್ರದಾಮ್ ।
ಕ್ರಿಯಾ ವಿಶೇಷ ಬಹುಲಾಂ ಭೋಗೈಶ್ವರ್ಯಗತಿಂ ಪ್ರತಿ ॥43॥

ಪಾರ್ಥನೇ ! ಆ 'ಕಾಮತ್ಮರು' ಕಾಮನೆಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತರಾಗಿ 'ವೇದವಾದರತಾಃ ವೇದದ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮೋಹಗೊಂಡು ''ಸ್ವರ್ಗಪರಾ'' ಸ್ವರ್ಗವನ್ನೇ ಪರಮ ಲಕ್ಷ್ಯವೆಂದೆಣಿಸುವರು. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂದೇನೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ತಿಳಿಯುವರು. ಹೀಗೆ ಹೇಳು ವಂತಹ ಅವಿವೇಕಿಗಳು ಜನನ ಮರಣ ರೂಪವಾದ ಫಲವೀಯುವ ಭೋಗೈಶ್ವರ್ಯಗಳ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತ ಹೋಗುವರು. ಹಾಗೂ ಕೇಳುಗರಿಗೆ ಜೊಲ್ಲು ಸುರಿಸುವಂತಹ ಶೋಭಾಯಮಾನವಾದ ತೋರುಗಾಣಿಕೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುವರು. ಅದನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವರು. ಅಂದರೆ ಅವಿವೇಕಿಗಳಾದವರು ಬುದ್ಧಿಯು ಅನಂತ ಭೇದವುಳ್ಳದ್ದು. ಅವರು ಫಲ ವೀಯುವ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲೇ ರಮಿಸುವರು. ವೇದ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನೇ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಬಗೆವರು. ಹೆಸರಿಗೆ ಪರಮತತ್ವ ಪರಮಾತ್ಮ ''ಎಂದು ಹೇಳಿದರೂ ಅದರ ತೆರೆಮರೆಯಲ್ಲಿ ಅನಂತ ಕ್ರಿಯಾಕಾಂಡಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತ ಹೋಗುವರು. ಹಾಗಾದರೆ ಈ ಅನಂತ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಕರ್ಮವಲ್ಲವೇ ? ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು'' ಅಲ್ಲ- ಈ ಅನೇಕಾನೇಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳೊಂದೂ ಕರ್ಮವಲ್ಲ. ಹಾಗಾದರೆ ಆ ನಿಶ್ಚಿತವಾದ ಕ್ರಿಯೆ ಮತ್ತಾವುದು? ಶ್ರಿಕೃಷ್ಣನು ಈ ವರೆಗೆ ಇದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳದಿರುವನು. ಈ ವರೆಗೆ ಅವನು 'ಅವಿವೇಕಿಗಳ ಬುದ್ಧಿ ತುಂಬ ಕವಲುಗಳುಳ್ಳದು' -ಎಂದು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಿರುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಅನಂತ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಹೆಣೆಯುತ್ತ ಹೋಗುವರು. ಹೆಣೆಯುವುದೊಂದೇ ಅಲ್ಲ, ಅಲಂಕಾರಿಕ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಹೊರಗೆಡಹುವರು. ಆದರ ಪ್ರಭಾವವೇನಾಗುವುದು-

ಭೋಗೈಶ್ವರ್ಯ ಪ್ರಸಕ್ತಾನಾಂ, ತಯಾಪಹತ ಚೇತಸಾಮ್ ।
ವ್ಯವಸಾಯಾತ್ಮಿಕಾ ಬುದ್ಧಿಃ ಸಮಾಧೌ ನ ವಿಧೀಯತೇ ॥ 44 ॥

ಅವರ ಮಾತಿನ ಮುದ್ರೆ ಯಾರುಯಾರಮೇಲೆ ಬೀಳುವುದೋ ಅವರ ಬುದ್ಧಿಯೂ ಹಾಳಾಗುವುದು. ಅವರಿಗೆ ಮತ್ತಾವ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಅವರ ಮಾತಿಗೆ ಮರುಳಾಗಿ ಅದಕ್ಕೆ ಮನವಿತ್ತವರೂ, ಭೋಗೈಶ್ವರ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಹಲುಬುವವರೂ ಆದ ಪುರುಷರ ಅಂತಃ ಕರಣದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಬುದ್ಧಿಯೇ ಇಲ್ಲವಾಗುವುದು. 'ಇಷ್ಟ' ದಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಿಯನ್ನು ತೊಡಿಸುವಂತಹ ನಿಶ್ಚಯಾತ್ಮಕ ಕ್ರಿಯೆ ಅವರಲ್ಲುಳಿಯದು.

ಇಂಥ ಅವಿವೇಕಿಗಳ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳುವವರು ? ಭೋಗ ಭಾಗ್ಯಗಳ ಭೂತ ಹಿಡಿದವರು ಮಾತ್ರ ಇದನ್ನು ಕೇಳುವರು. ಅಧಿಕಾರಿಯಾದವನು ಕೇಳನು. ಇಂತಹ ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಸಮವೂ. ಆದಿ ತತ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ನೀಡಬಲ್ಲಂತಹ ನಿಶ್ಚಯಾತ್ಮಕವಾದ ಕ್ರಿಯೆ ಯಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಬುದ್ದಿ ಅವರಲ್ಲಿರಲಾರದು.

ಪ್ರಶ್ನೆಯೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ - 'ವೇದವಾದರತಾ:' ವೇದದ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಭರವಸೆ ಯುಳ್ಳವರು ಕೂಡ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವರೇ? ಅದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು-

ತ್ರೈಗುಣ್ಯ ವಿಷಯಾ ವೇದಾಃ ನಿಸ್ತ್ರೈಗುಣ್ಯೋ ಭವಾರ್ಜುನ ।
ನಿರ್ದ್ವಂದ್ವೋ ನಿತ್ಯ ಸತ್ವಸ್ಥೋ ನಿರ್ಯೋಗಕ್ಷೇಮ ಆತ್ಮವಾನ್ ॥45॥

ಅರ್ಜುನ ! ವೇದಗಳು ತ್ರೈಗುಣ್ಯವಿಷಯಾ ವೇದಾಃ 'ತ್ರಿಗುಣಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತ್ರ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವುವು. ಅದರ ಮುಂದಿನ ಸ್ಥಿತಿ ಅವಕ್ಕೆ ತಿಳಿಯದು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿಸ್ತ್ರೈಗುಣ್ಯೋಭವಾರ್ಜುನ 'ಅರ್ಜುನ ! ನೀನು ತ್ರಿಗುಣಗಳಿಂದ ಆಚೆಗೆ ಅಂದರೆ ಅವುಗಳಿಗಿಂತ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕು. ವೇದಗಳ ಕರ್ಮಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಮೀರಿ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲಬೇಕು. ಅದು ಹೇಗೆ ? ಅದಕ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣನ್ನಉತ್ತರ- ನಿರ್ದ್ವಂದ್ವಃ ಸುಃಖದುಃಖಗಳೆಂಬ ದ್ವಂದ್ವವನ್ನು ಕಳಚಿ, ನಿತ್ಯವೂ ಸತ್ಯವೂ ಆದ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಮನವನ್ನು ನಿಲಿಸಿ ಯೋಗ ಕ್ಷೇಮಗಳನ್ನು ಬಯಸದೆ ಆತ್ಮಪರಾಯಣನಾಗಿರು. ಈರೀತಿ ಮೇಲೇಳು. ಈಗ ಪ್ರಶ್ನೆಯೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ ''ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಮೇಲೇಳುವುದೇ ಅಥವಾ ಈ ಹಿಂದೆ ವೇದಗಳಿಂದ ಮೇಲೆದ್ದವರು ಯಾರಾದರೂ ಇರುವರೇ ? ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು- ''ಮೇಲೆದ್ದುಯಾರೇ ನಡೆದರೂ ಅವರು ಬ್ರಹ್ಮವಸ್ತುವನ್ನು ತಿಳಿಯುವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮವಸ್ತುವನ್ನು ತಿಳಿದವನು ಯಾವನೋ ಆತನೇ ವಿಪ್ರ-

ಯಾವಾನಾರ್ಥ ಉದಪಾನೇ ಸರ್ವತಃ ಸಂಪ್ಲುತೋದಕೇ ।
ತಾವಾನ್ಸರ್ವೇಷು ವೇದೇಷು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ಯ ವಿಜಾನತಃ ॥46॥

ನಾಲ್ದೆಸೆಗಳಿಂದಲೂ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುವ ಜಲಾಶಯವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವಾಗ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಒಂದುಪುಟ್ಟ ಕಾಲುವೆಯಿಂದ ಅದೆಷ್ಟು ಪ್ರಯೋಜನವಾದಿತೋ- ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮವಸ್ತುವನ್ನು ಕಂಡು ಕೊಂಡ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ವೇದಗಳಿಂದಾಗುವ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಅಷ್ಟೆ. ತಾತ್ಪರ್ಯವೇನೆಂದರೆ ವೇದಗಳಿಂದ ಮೇಲೇರಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗು.

ಅರ್ಜುನ ಕ್ಷತ್ರಿಯ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಆತನಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವನು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಮುಂತಾದ ವರ್ಣಗಳು ಸ್ವಭಾವದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಹೆಸರುಗಳು. ಇವು ಕರ್ಮ ಪ್ರಧಾನವಾದುವು. ಜನ್ಮದಿಂದ ನಿರ್ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಯಾವರೂಢಿಯೂ ಅಲ್ಲ. ಗಂಗೆಯ ಧಾರೆ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿರುವಾತಾನಿಗೆ ಕ್ಷುದ್ರವಾದ ಒಂದು ಹೊಂಡದಿಂದ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ ? ಓರ್ವನು ಅದರಲ್ಲಿ ಶೌಚವನ್ನು ಮಾಡುವನು- ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ಒಂದು ಹಸುವನ್ನೋ, ಎಮ್ಮೆಯನ್ನೋ ತೊಳೆಯುವನು. ಇದ್ದಕ್ಕಿಂದ ಹೆಚ್ಚಾದ ಪ್ರಯೋಜನವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಇದೇ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮವಸ್ತುವನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಂಡ ವಿಪ್ರ ಮಹಾನುಭಾವನಿಗೆ- ಅಂತಹ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ವೇದಗಳಿಂದ ಅಷ್ಟೇ ಪ್ರಯೋಜನ ? ಪ್ರಯೋಜನ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಇದೆ. ವೇದಗಳು ಇರವುವು. ಇನ್ನು ಹಿಂದುಳಿದವರಿಗೆ ಅದರ ಪ್ರಯೋಜನವುಂಟು. ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ಚರ್ಚೆಗೆ ಆರಂಭ.

ಅನಂತರ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು 'ಕರ್ಮ' ವನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ವಹಿಸಬೇಕಾದ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವನು.

ಕರ್ಮಣ್ಯೇವಾಧಿಕಾರಸ್ತೇ ಮಾ ಫಲೇಷು ಕದಾಚನ ।
ಮಾ ಕರ್ಮಫಲ ಹೇತುರ್ಭೂ ತೇ ಸಂಗೋಽಸ್ತ್ವಕರ್ಮಣಿ॥47॥

'ಕರ್ಮ' ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನಿನಗೆ ಅಧಿಕಾರ- ಫಲದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಫಲವೆಂಬುದು

ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿ. ಫಲವು ಸಹ ವಾಸನಾಯುಕ್ತ ವಾಗಿರ ಬಾರದು. ಫಲದ ಹಂಬಲು ಹಿಡಿದವನು ಸಹ ನೀನಾಗದಿರು. 'ಕರ್ಮ' ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಅಶ್ರದ್ಧೆಯೂ ನಿನಗಿರ ಕೂಡದು.

ಈತನಕ ಯೋಗೀಶ್ವರನಾದ ಶ್ರಿಕೃಷ್ಣನು 39ನೆ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ 'ಕರ್ಮ' ದ ಹೆಸರೆತ್ತಿರುವನು. ಆದರೆ ಆ ಕರ್ಮ ಯಾವುದೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ.ಅದನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದನ್ನೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಆ ಕರ್ಮದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿರುವನು-

1) ಅರ್ಜುನ ! ಈ ಕರ್ಮದ ಮೂಲಕ ನೀನು ಕರ್ಮಗಳ ಬಂಧನದಿಂದ ವಿಮೋಚನೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವೆ.

2) ಇದರಲ್ಲಿ ಆರಂಭದ ಅಂದರೆ ಬೀಜದ ನಾಶವಾಗದು. ಆರಂಭ ಮಾಡಿದರಷ್ಟೇ ಸಾಕು- ಅದನ್ನು ಅಳಿಸಿ ಹಾಕಬಲ್ಲ ಯಾವ ಉಪಾಯವೂ ಪ್ರಕೃತಿಗಿಲ್ಲ.

3) ಅರ್ಜುನ ! ಇದರಲ್ಲಿ ಸೀಮಿತಫಲರೂಪವಾದ ದೋಷವೊಂದೂ ಇಲ್ಲ. ಸ್ವರ್ಗ ನರಕ, ಋದ್ಧಿ ಸಮೃದ್ಧಿಗಳೆಂಬ ಆಸೆಯೊಡ್ಡಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿಸುವಂತಹ ಯಾವ ಕುತಂತ್ರಗಳೂ ಇಲ್ಲ.

4) ಈ ಕರ್ಮದ ಕಿಂಚಿತ್ ಸಾಧನೆಯಾದರೂ, ಜನ್ಮ ಮರಣಗಳ ಕೋಟಲೆಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಿ ಪಾರುಮಾಡುವುದು.

ಆದರೆ ಈ ವರೆಗೆ ಆತನು ಕರ್ಮವೇನೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಆ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವುದೆಂತೆಂದು ತಿಳಿಸಲಿಲ್ಲ. ಇದೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ೪೧ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಆತನು ಹೇಳಿರುವನು-

5) ಅರ್ಜುನ ! ಇದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ನಿಶ್ಚಯಾತ್ಮಕ ಬುದ್ದಿಯೂ ಒಂದೇ- ಕ್ರಿಯೆಯೂ ಒಂದೇ. ಹಾಗಾದರೆ ಅನೇಕ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವರು. ಭಜನೆ ಮಾಡಿದಂತಾಗುವುದಿಲ್ಲವೇ ? ಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು. ಇಲ್ಲ, ಅವರು ಕರ್ಮಮಾಡುವವರಲ್ಲ. ಈ ಮಾತಿಗೆ ಕಾರಣವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತ ಆತನು ಹೇಳುವನು- ಅವಿವೇಕಿಗಳಾದವರ ಬುದ್ಧಿ ನೂರೆಂಟು ಕವಲುಗಳುಳ್ಳದು ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರು ನೂರೆಂಟು ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಆ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ತೋರುಗಾಣಿಕೆಯ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ರಂಗು ರಂಗಾಗಿ ಜನರಿಗೆ ಹೌದೆನಿಸುವಂತೆ ಪ್ರಚುರ ಪಡಿಸುವರು. ಅವರ ಮಾತುಗಳ ಪ್ರಭಾವ ಯಾರ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವುದೋ ಅಂತವರು ಸಹ ತಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿಶ್ಚಯಾತ್ಮಕ ಕ್ರಿಯೆಯಿರುವುದು ಒಂದೇ. ಆದರೆ ಆ ಕ್ರಿಯೆ ಯಾವುದೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಲಿಲ್ಲ.

೪೭ನೇ ಶೋಕದಲ್ಲಿ ಆತನು ಹೇಳುವನು- ''ಅರ್ಜುನ ! ನಿನಗೆ ಕರ್ಮ ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರ ಮಾತ್ರವಿರುವುದು- ಫಲದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಫಲವನ್ನು ಬಯಸುವವ ನಾಗಬೇಡ. ಹಾಗೂ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಅಶ್ರದ್ಧೆಯೂಉಂಟಾಗ ಬಾರದು. ಅರ್ಥಾತ್ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಅದನ್ನು ಆಚರಿಸುವಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನತೆ ಇರಬೇಕು. ಆದರೆ ಆ ಕರ್ಮ ಯಾವುದೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಜನರು ಪ್ರಾಯಶ: ಈ ಶ್ಲೋಕಕ್ಕೆ ಅರ್ಥ ಏನೇ ಮಾಡಲಿ, ಆದಕ್ಕೆ ಫಲವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಯಸದಿದ್ದರಾಯಿತು- ಆಷ್ಟಾದರೆ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗವನ್ನುಅರೆದು ನುಂಗಿದಂತೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸುವರು. ಆದರೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಕರ್ಮವಾವುದೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಲೇ ಇಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ಮದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಬೆಳಕು ಬೀರಿರುವನಷ್ಟೆ ಕರ್ಮವು

ನೀಡುವುದೇನು ? ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ವಹಿಸಬೇಕಾದ ಎಚ್ಚರಿಕೆಗಳೇನು ? ಮುಂತಾದುವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಿರುವನು. ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಇದ್ದಂತೆ ಉಳಿದಿದೆ. ಅದನ್ನು ಯೋಗೇಶ್ವರನು ಮುಂದಿನ ಮೂರು ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕನೇ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಡಿಸಿ ಹೇಳುವನು.

ಮತ್ತದನ್ನೇ ಒತ್ತಿ ಒತ್ತಿ ಹೇಳುವನು-

ಯೋಗಸ್ಥಃ ಕುರು ಕರ್ಮಾಣಿ ಸಂಗಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಧನಂಜಯ ।
ಸಿದ್ಧ್ಯಸಿದ್ಧ್ಯೋಃ ಸಮೋ ಭೂತ್ವಾ ಸಮತ್ವಂ ಯೋಗ ಉಚ್ಯತೆ ॥48॥

ಎಲೈ ಧನಂಜಯ ! ಆಸಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ಸಂಗದೋಷಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ- ಸಿದ್ಧಿ ಅಸಿದ್ಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾನಭಾವವನ್ನು ತಾಳಿ ಯೋಗದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯೂರಿ ನಿಂತು ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡು. ಯಾವ ಕರ್ಮ? ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮ. ಸಮತ್ವಂ ಯೋಗ ಉಚ್ಯತೇ ಈ ಸಮತ್ವ ಭಾವವನ್ನೇ ಯೋಗವೆನ್ನುವರು. ಯಾವುದರ ಬಗ್ಗೆ ವಿಷಮತೆಯಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅದೇ ಸಮತ್ವ . ಋದ್ದಿ ಸಿದ್ಧಿಗಳು ವಿಷಮ ಭಾವವನ್ನು ತರುವುವು. ಅಸಕ್ತಿಯು ವಿಷಮತೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವುದು. ಫಲೇಚ್ಛೆಯು ವಿಷಮತೆಯನ್ನು ತರುವುದು. ಅದ್ದರಿಂದ ಫಲೇಚ್ಛೆ ಕೂಡದು. ಆದರೂ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಅಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ತೋರಕೂಡದು. ಕಂಡು ಕೇಳಿದ ಎಲ್ಲ ವಸ್ತು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ತೋರದೆ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಅಪ್ರಾಪ್ತಿಗಳೆಂದು ಉದಾಸೀನ ಮಾಡದೆ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಅಚಲನಾಗಿದ್ದು ಕೊಂಡು ಮಾಡು ಯೋಗದಿಂದ ಮನವು ವಿಚಲಿತವಾಗಬಾರದು.

ಯೋಗವು ಒಂದು ಪರಾಕಾಷ್ಠ ಸ್ಥಿತಿ, ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಾರಂಭದ ಸ್ಥಿತಿಯೂ ಇದೆ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲೂ ನನ್ನು ದೃಷ್ಟಿ ಲಕ್ಷ್ಯದ ಕಡೆಗೇ ಇರಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ಯೋಗವನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕರ್ಮವನ್ನಾಚರಿಸಬೇಕು. ಸಮಭಾವ ಅಂದರೆ ಸಿದ್ಧಿ ಅಸಿದ್ಧಿಗಳೆರಡಲ್ಲೂ ಸಮಾನಭಾವವನ್ನು ತಾಳುವುದೇ ಯೋಗ, ಸಿದ್ಧಿ ಅಸಿದ್ಧಿ ಗಳಿಂದ ವಿಚಲಿತವಾಗದವನು, ವಿಷಮ ಭಾವವನ್ನೇ ತಂದು ಕೊಳ್ಳದವನು. ಇಂತಹ ಭಾವವನ್ನು ಸ್ಥಿರಪಡಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವನು- ಸಮಯೋಗವುಳ್ಳವನೆನಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವನು ಈ ಸಮಯೋಗವು 'ಇಷ್ಟದೊಂದಿಗೆ ಸಮಯತೆಯನ್ನು ತಂದು ಕೊಡುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಇದು ಸಮತ್ವಯೋಗ. ಕಾಮನೆಗಳನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ತ್ಯಜಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಇದು ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಲೇ ಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದು ಕರ್ಮಯೋಗ. ಪರಮಾತ್ಮನೊಂದಿಗೆ ಇದು ಮಿಲನವನ್ನು ನೀಡುವುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಯೋಗ ಆರ್ಥಾತ್ ಮೇಳನ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಯ ಸ್ತರದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಸಿದ್ಧಿ ಅಸಿದ್ಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಭಾವನೆಯನ್ನು ತರಬೇಕು- ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯ ಹೆಸರೂ ಇರಬಾರದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದು ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗ- ಬುದ್ಧಿಯೋಗ ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು.

ದೂರೇಣ ಹ್ಯವರಂ ಕರ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯೋಗಾದ್ಧನಂಜಯ ।
ಬುದ್ಧೌ ಶರಣಮನ್ವಿಚ್ಛ ಕೃಪಣಾಃ ಫಲ ಹೆತವಃ ॥49॥

ಎಲೆ ಧನಂಜಯ, 'ಅವರಂ ಕರ್ಮ' ನಿಕೃಷ್ಟವಾದ ಕರ್ಮ , ವಾಸನಾಯುಕ್ತವಾದ ಕರ್ಮಗಳು ಬುದ್ಧಿಯೋಗಕ್ಕೆ ಅತಿ ದೂರ. ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯುಳ್ಳವರು ಕೃಪಣರು, ಆತ್ಮ ದೊಂದಿಗೆ ಅವರು ಔದಾರ್ಯದಿಂದ ವರ್ತಿಸಲಾರರು. ಆದ್ದರಿಂಧ ಸಮತ್ವ ಬುದ್ಧಿಯೋಗ

ವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸು. ಕಾಮನೆಗೆ ತಕ್ಕುದಾದುದು ಒಂದು ವೇಳೆ ದೊರಕಿದರೂ ಅದನ್ನನು ಭವಿಸಲು ಶರೀರವನ್ನು ಧರಿಸಲೇ ಬೇಕಾಗುವುದು. ಆವಾಗ ಮನಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರೇ ಒಳಿತಾಗುವುದೆಂತು? ಸಾಧಕನಾದವನು ಮೋಕ್ಷಾಪೇಕ್ಷಯನ್ನು ಸಹ ಇಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ವಾಸನೆಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುವಿಕೆಯೇ ಮೋಕ್ಷವಷ್ಟೆ ಫಲಫ್ರಾಪ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ಕೂರುವುದರಿಂದ ಸಮಯವು ವ್ಯರ್ಥವಾಗುವುದು. ಹಾಗೂ ಫಲವು ದೊರಕಿದೊಡನೆ ಅದು ಫಲದೊಂದಿಗೆ ತೊಡಗಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಆತನ ಸಾಧನೆಗಳೆಲ್ಲ ಮುಕ್ತಾಯವಾದಂತೆ. ಮುಂದೆ ಆತನು ಭಜಿಸಿದರೂ ಪ್ರಯೋಜನವೇನಿದೆ ? ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ಆತನ ಬುದ್ಧಿಯು ಭ್ರಮಿಸತೊಡಗುವುದು ಆದ್ದರಿಂದ ಸಮತ್ವದ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಕರ್ಮವನ್ನಾಚರಿಸಬೇಕು.

ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗವನ್ನು ಸಹ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಬುದ್ಧಿಯೋಗವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದನು-''ಅರ್ಜುನ, ಈ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ನಿನಗೆ ಜ್ಞಾನಯೋಗದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗಿತ್ತು. ಈಗ ಇಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗವನ್ನೂ ಬುದ್ಧಿಯೋಗವೆಂದು ಹೇಳಲಾಯಿತು ವಸ್ತುತಃ ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ದೃಷ್ಟಿ ಕೋನಗಳ ಅಂತರ ಮಾತ್ರ ಅದರಲ್ಲಿ ಲಾಭಹಾನಿಗಳ ಲೆಕ್ಕವಿಟ್ಟು ಅದನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಕೊಂಡು ನಡೆಯಬೇಕಾಗುವುದು. ಇದರಲ್ಲೂ ಬುದ್ಧಿ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಮತ್ವವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಬರಬೇಕಾಗುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಸಮತ್ವ ಬುದ್ಧಿಯೋಗವೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಧನಂಜಯ, ನೀನು ಸಮತ್ವ ಬುದ್ಧಿಯೋಗವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸು. ಏಕೆಂದರೆ ಫಲಾಫೇಕ್ಷೆಯುಳ್ಳವರು ಅತಿ ಕೃಪಣರೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು.

ಬುದ್ಧಿಯುಕ್ತೋ ಜಹಾತೀಹ ಉಭೇ ಸುಕೃತ ದುಷ್ಕೃತೇ ।
ತಸ್ಮಾದ್ಯೋಗಾಯ ಯುಜ್ಯಸ್ವ ಯೋಗಃ ಕರ್ಮಸು ಕೌಶಲಮ್ ॥50॥

ಸಮತಾ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲೇ ಪಾಪ ಪುಣ್ಯಗಳೆರಡರ ಲಾಭಹಾನಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬಿಡುವನು. ಅದಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಮತ್ವ ಬುದ್ಧಿಯೋಗಕ್ಕೆ ಯತ್ನಿಸು. ''ಯೋಗಃ ಕರ್ಮಸು ಕೌಶಲಮ್'' ಸಮತ್ವ ಬುದ್ಧಿಯೊಂದಿಗೆ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಆಚರಣಾ ಕೌಶಲ್ಯದಿಂದ ಮಾಡುವುದೇ ಯೋಗ.

ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಗಳನ್ನಾಚರಿಸುವುದು ಎರಡು ಬಗೆಯಿಂದ. ಎರಡು ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳಿಂದ. ಜನರು ಕರ್ಮವನ್ನಾಚರಿಸಿದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಫಲವನ್ನು ಬಯಸುವರು. ಫಲವಿಲ್ಲ ವೆಂದರೆ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಹೋಗುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅಂತಹ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳೆಂದು ಹೇಳುತ್ತ ''ಆರಾಧನೆಯೊಂದನ್ನೇ' ಕರ್ಮವೆಂದು ಹೇಳುವನು ಈ ಆಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಆತನು ಕರ್ಮದ ಹೆಸರು ಮಾತ್ರ ಹಿಡಿದಿರುವನು ಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ಒಂಭತ್ತನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಪರಿಭಾಷೆಯನ್ನು ನೀಡಿ. ನಾಲ್ಕನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮದ ಸ್ವರೂಪವೇನೆಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶ ಬೀರಿರುವನು. ಪ್ರಸ್ತುತ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸಂಸಾರಿಕ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ತೊರೆದು ಕರ್ಮ ಮಾಡುವ ಕಲೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವನು. ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಟ್ಟು ಮಾಡು ಆದರೆ ಫಲೇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ನೀನಾಗಿ ಕೈಬಿಟ್ಟು ಬಿಡು. ಫಲ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದು? ಇದೇ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಜಾಣತನ. ನಿಷ್ಕಾಮ ಸಾಧಕನ ಸಮಗ್ರ ಶಕ್ತಿ ಈ ರೀತಿ ಕರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ವಾಗಿರುವುದು. ಶರೀರವಿರುವುದೇ 'ಆರಾಧನೆಗಾಗಿ, ಆದರೂ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಸಹಜ. ಹಾಗಾದರೆ ಎಂದೆಂದೂ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರಲೇ ಬೇಕೇ ಅಥವಾ ಇದಕ್ಕೊಂದು ಪರಿಣಾಮ ಉಂಟೋ ? ಇಲ್ಲಿ ನೋಡಿ-

ಕರ್ಮಜಂ ಬುದ್ಧಿಯುಕ್ತಾಹಿ ಫಲಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಮನೀಷಿಣಃ ।
ಜನ್ಮ ಬಂಧ ವಿನಿರ್ಮುಕ್ತಾಃ ಪದಂ ಗಚ್ಛಂತ್ಯನಾಮಯಮ್ ॥ 51॥

ಬುದ್ಧಿಯೋಗದಿಂದ ಯುಕ್ತರಾದ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಕರ್ಮಗಳಿಂದುದಿಸುವ ಫಲದ ಕಾಮನೆಯನ್ನು ತೊರೆದು ಜನ್ಮ ಮೃತ್ಯುಗಳ ಬಂಧನದಿಂದ ಕಳಚಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಅವರು ನಿರ್ದೋಷವೂ, ಅಮೃತಮಯವೂ ಆದ ಪರಮಪದವನ್ನು ಹೊಂದುವರು.

ಅರ್ಜುನನ ದೃಷ್ಟಿ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಹಾಗೂ ದೇವತೆಗಳ ಮೇಲೂ ಪ್ರಭುತ್ವ- ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿತ್ತು. ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರಕ್ಕೂ ಆತನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗುತ್ತಿರಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಆತನಿಗೆ ಬಂದು ನವೀನ ತಥ್ಯವನ್ನು ತೆರೆದಿಡುವನು. ಫಲಾಸಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದ ಕರ್ಮಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಮನುಷ್ಯನು ಅನಾಮಯ ಪದವನ್ನು ಹೊಂದುವನು ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗವು ಪರಮಪದವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿ ಕೊಡುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ಮೃತ್ಯು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶವೇ ಇಲ್ಲ. ಈ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯುಂಟಾಗುವುದು ಯಾವಾಗ ?

ಯದಾತೇ ಮೋಹಕಲಿಲಂ ಬುದ್ಧಿರ್ವ್ಯತಿ ತರಿಷ್ಯತಿ ।
ತದಾ ಗಂತಾऽಸಿ ನಿರ್ವೇದಂ ಶ್ರೋತವ್ಯಸ್ಯ ಶ್ರುತಸ್ಯಚ ॥52॥

ಎಂದು ನಿನ್ನಲ್ಲಿರುವ (ಪ್ರತಿ ಸಾಧಕನಲ್ಲಿ) ಮೋಹರೂಪವಾದ ಕೆಸರು ಕಳೆದು ಬುದ್ಧಿಯು ನಿರ್ಮಲವಾಗುವುದೋ, ಲೇಶಮಾತ್ರವೂ ಮೋಹವು ನಿನ್ನಲ್ಲುಳಿಯದೋ ಮಗನಿರಬಹುದು, ಮಗಳಿರಬಹುದು, ಧನವಿರಬಹುದು. ಕನಕವಿರಬಹುದು, ಪದವಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗಳಿರಬಹುದು- ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಮೇಲಿನ ವ್ಯಾಮೋಹ ತುಣುಕಾದರೂಉಳಿಯದೇ ದೂರ ತೊಲಗುವುದೋ ಆಗ ನಿನಗೆ ಈ ಆಲಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದುದು ಕೇಳಿಬರುವುದು. ಆಲಿಸಿರುವ ಪ್ರಕಾರ ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದುವೆ, ಅರ್ಥಾತ್ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಎರಕಗೊಳಿಸುವೆ. ಈ ವರೆಗೂ ನೀನು ಆಲಿಸಲು, ಯೋಗ್ಯವಾದುದನ್ನು ಅಲಿಸಲಾಗದವನಾಗಿರುವೆ. ಆಚರಣೆಯಂತೂ ದೂರವೇ ಈ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಬಗೆಗೇ ಮತ್ತಷ್ಟು ಪ್ರಕಾಶ ಬೀರುವನು-

ಶ್ರುತಿ ವಿಪ್ರತಿಪನ್ನಾ ತೇ ಯದಾ ಸ್ಥಾಸ್ಯತಿ ನಿಶ್ಚಲಾ ।
ಸಮಾಧಾನವಚಲಾ ಬುದ್ಧಿ ಸ್ತದಾ ಯೋಗ್ಯಮವಾಪ್ಯಸಿ ॥53॥

ನಾನಾ ಬಗೆಯ ವೇದವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಕೇಳಿ ವಿಚಲಿತವಾಗಿರುವ ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯು ಪರಮಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನೆಲಸಿದಾಗ ಸಮತ್ವ ಯೋಗ್ಯವೆಂಬುದು ಆಗ ನಿನಗೆ ದೊರೆಯುವುದು. ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸಮಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದಾಗ 'ಅನಾಮಯ ಪರಮಪದ' ಎಂಬ ಸ್ಥಿತಿಯುಂಟಾಗುವುದು. ಇದೇ ಯೋಗದ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆ. ಇಲ್ಲಿಯೇ ಅಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವುದು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದು. ವೇದದಿಂದ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಾತ್ರ ದೊರೆಯುವುದು. ಆದರೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವುದು. ''ಶ್ರುತಿ ವಿಪ್ರತಿ ಪನ್ನಾ''- ಶ್ರುತಿ ಸ್ಮೃತಿಗಳ ಅನೇಕಾನೇಕ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಕೇಳುವುದರಿಂದ ಬುದ್ಧಿಯು ತಬ್ಬಿಬ್ಬಾಗುವುದು. ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನೇನೋ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಕೇಳಿದುದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಕೇಳಲು ಯೋಗ್ಯವಾದುದಾವುದೋ ಅದಕ್ಕೆ ಜನರು ದೂರವಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯುವರು.

ತಬ್ಬಿಬ್ಬಾದ ಈ ಬುದ್ಧಿಯು ಸಮಾಧಿಯಿಂದ ನೆಲೆಗೊಂಡಾಗ ನೀನು ಯೋಗದ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆ ಅಮೃತ ಪದವನ್ನು ಪಡೆಯುವೆ. ಮೇಲೆ ಅರ್ಜುನನು ಅಂತಹ ಮಹಾಪುರುಷರ ಬಗ್ಗೆ ಕುತೂಹಲವನ್ನು ತೋರಿದುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವೇ ಆಗಿದೆ. ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡು ಅನಾಮಯಪದ ಪಡೆದಂತಹ ಆ ಮಹಾನುಭಾವರು ಹೇಗಿದ್ದಾರು? ಆತನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವನು.

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ-

ಸ್ಥಿತ ಪ್ರಜ್ಞಸ್ಯ ಕಾ ಭಾಷಾ ಸಮಾಧಿಸ್ಥಸ್ಯ ಕೇಶವ ।
ಸ್ಥಿತಧೀಃ ಕಿಂ ಪ್ರಭಾಷೇತ ಕಿಮಾಸೀತ ವ್ರಜೇತ ಕಿಮ್ ॥54॥

''ಸಮಾಧೀಯತೇ ಚಿತ್ತಂ ಯಸ್ಮಿನ್ ಸ ಆತ್ಮಾ ಏವ ಸಮಾಧಿಃ'' ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗುವುದೊ ಅಂತಹ ಆತ್ಮವೇ ಸಮಾಧಿ. ಅನಾದಿಯಾದ ತತ್ವದಲ್ಲಿ ಯಾವಾತನು ಸಮತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವನೋ ಆತನನ್ನು 'ಸಾಮಾಧಿಸ್ಥ' ಎನ್ನುವರು. ಅರ್ಜುನನು ಕೇಳುವನು- ಕೇಶವ, ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡ ಸ್ಥಿರ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಮಹಾನುಭಾವನ ಲಕ್ಷಣಗಳೇನು ? ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞನಾದ ಆ ಪುರುಷನು ಹೇಗೆ ಮಾತಾಡುವನು? ಹೇಗೆ ಕೂರುವನುಃ ಹೇಗೆ ನಡೆಯುವನು ? - ಹೀಗೆ ಅರ್ಜುನನು ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವನು. ಇದಕ್ಕೆ ಭಾಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸ್ಥಿತ ಪ್ರಜ್ಞನ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತ ಹೇಳುವನು.

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ-

ಪ್ರಜಹಾತಿ ಯಧಾ ಕಾಮಾನ್ ಸರ್ವಾನ ಪಾರ್ಥ ಮನೋಗತಾನ್ ।
ಆತ್ಮನ್ಯೇವಾತ್ಮನಾ ತುಷ್ಟಃ ಸ್ಥಿತ ಪ್ರಜ್ಞಸ್ತದೋ ಚ್ಯತೆ ॥55॥

ಪಾರ್ಥನೇ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಮನದಲ್ಲಿರುವ ಕಾಮನೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತೊರೆದಾಗ ಆತ್ಮದಿಂದಲೇ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸಂತುಷ್ಠನಾಗಿ ಸ್ಥಿರ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು ಕಾಮನೆಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತೊರೆದಾಗ ಮಾತ್ರ ಆತ್ಮನ ದಿಗ್ದರ್ಶನವಾಗುವುದು. ಇಂತಹ ಆತ್ಮಾರಾಮ, ಆತ್ಮತೃಪ್ತ ಮಹಾಪುರುಷನೇ ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞ.

ದಃಖೇಷ್ವನುದ್ವಿಗ್ನಮನಾಃ ಸುಖೇಷು ವಿಗತ ಸ್ಪೃಹಃ ।
ವೀತರಾಗ ಭಯ ಕ್ರೋಧಃ ಸಿತಧೀರ್ಮುನಿರುಚ್ಯತೆ ॥ 56॥

ದೈಹಿಕ, ದೈವಿಕ ಹಾಗೂ ಭೌತಿಕ ದುಃಖಗಳಲ್ಲಿ ಏರಿಳಿತವಿಲ್ಲದ ಮನನಾಗಿ, ಸುಖದೊರಕಿದಾಗ ಅದಕ್ಕೂ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳದೆ, ರಾಗ, ಭಯ, ಕ್ರೋಧಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕಳೆದು ಕೊಂಡು- ಮನನ ಶಕ್ತಿಯ ಚರಮಾವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸೇರಿದಮುನಿಯು ಸ್ಥಿತ ಪ್ರಜ್ಞನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಆತನ ಅನ್ಯಾನ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವನು-

ಯಃ ಸರ್ವತ್ರಾನಭಿಸ್ನೇಹಃ ತತ್ರಾಸ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಶುಭಾಶುಭಮ್ ।
ನಾಭಿನದಂತಿ ನದ್ವೇಷ್ಟಿ ತಸ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞಾ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಾ ॥ 57॥

ಯಾವ ಪುರುಷನು ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲೂ ಸ್ನೇಹರಹಿತವಾಗಿ, ಶುಭವೋ ಅಶುಭವೋ ಯಾವುದೇ ದೊರಕಿದರೂ ಅದರಿಂದ ಮುದವೂ ಇಲ್ಲ ಬೇಧವೂ ಇಲ್ಲ- ಯಾವದ್ವೇಷವೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಇರುವನೋ ಆತನ ಬುದ್ದಿಯು ನೆಲೆಗೊಂಡಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿ. ಪರಮಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪದ ಕಡೆಗೆ ಪ್ರೇರೇಪಿಸುವುದು ಶುಭ - ಪ್ರಕೃತಿಯ ಕಡೆಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವುದು

ಅಶುಭ. ಆದರೆ ಸ್ಥಿತ ಪ್ರಜ್ಞ ಪುರಷನು ಅನುಕೂಲ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಿಂದ ಮುದಗೊಳ್ಳುವುದೂ ಇಲ್ಲ- ಪ್ರತಿಕೂಲ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಿಂಧ ಬೇಧ ಗೊಳ್ಳುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ವಸ್ತು ಆತನಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದುದೇನಲ್ಲ- ಪತಿತನಾಗುವಂತಹ ವಿಕಾರವೂ ಆತನಲ್ಲಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅರ್ಥಾತ್ ಈಗ ಆತನಿಗೆ ಸಾಧನಗಳಿಂದ ಸ್ವಂತಕ್ಕೆ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಇಲ್ಲ. ಇಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ಥಿತ ಪ್ರಜ್ಞನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು.

ಯದಾ ಸಂಹರತೇ ಚಾಯಂ ಕರ್ಮೋಽಂಗಾನೀವ ಸರ್ವಶ ಃ ।

ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿಂದ್ರಿಯಾರ್ಥೇಭ್ಯಸ್ತಸ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞಾ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಾ ॥ 58॥

ಆಮೆಯು ಹೇಗೆ ತನ್ನ ಅಂಗಾಂಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಒಳಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವುದೋ ಅದೇರೀತಿ ಈ ಪುರುಷನು ಎಲ್ಲದೆಸೆಗಳಿಂದಲೂ ತನ್ನ ಅಂಗಗಳನ್ನು ಮುದುಡಿ ಕೊಳ್ಳುವನು. ಆಗ ಆತನ ಬುದ್ಧಿಯು ಸ್ಥಿರವಾಗುವುದು. ತನಗೆ ಆಪತ್ತು ಎದುರಾಗುತ್ತಿದೆಯೆಂದು ಕಂಡು ಆಮೆಯು ತನ್ನ ತಲೆ ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಒಳಕ್ಕೆ ಸೆಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು. ಅದೇ ರೀತಿ ಯಾವ ಪುರುಷನು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಚರಿಸುವ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಿಂದಲೂ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸೆಳೆದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಹೃದಯ ದೇಶದಲ್ಲಿ ತಂದು ನಿಲಿಸುವನೋ ಆ ಪುರುಷನು ಬುದ್ದಿಯು ತಕ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವುದೆಂದು ತಿಳಿ. ಆದರೆ ಇದಾದರೋ ಒಂದು ದೃಷ್ಟಾಂತ ಮಾತ್ರ. ಅಪತ್ತಿನ ಸುಳಿವು ದೂರವಾಯಿ ತೆಂದು ಆಮೆಗೆ ಎನಿಸಿದೊಡನೆ ಅದು ಪುನಃ ತನ್ನ ತಲೆ ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ಚಾಚಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಅದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞನಾದವನು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ರಮಿಸ ತೊಡಗುವನೇ ? ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಮುಂದೆ ಹೇಳುವನು.

ವಿಷಯಾ ವಿನಿವರ್ತಂತೇ ನಿರಾಹಾರಸ್ಯ ದೇಹಿನ ಃ ।

ರಸವರ್ಜಂ ರಸೋಽಪ್ಯಸ್ಯ ಪರಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ನಿವರ್ತತೇ ॥ 59॥

ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮೂಲಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ ಪುರುಷನ ವಿಷಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಿವೃತ್ತವಾಗುವುವು. ಏಕೆಂದರೆ ಆತನು ಗ್ರಹಿಸುವುದೇ ಇಲ್ಲ, ಆದರೆ ಆತನ ರಾಗವೇನೂ ನಿವೃತ್ತವಾಗದು. ಆಸಕ್ತಿ ಇದ್ದಂತಿರುವುದು. ಎಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಆಯಾ ವಿಷಗಳಿಂದ ಹಿಂದೆ ಸೆಳೆಯುವ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಿಯಾದವನ ರಾಗವೂ ''ಪರಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ'' ಪರಮತತ್ವನಾದ ಪರಮಾತ್ಮ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದು ನಿವೃತ್ತಿ ಹೊಂದುವುವು.

ಮಹಾಪುರುಷನಾದವನು ಆಮೆಯಂತೆ ತನ್ನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡಿ ಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಒಮ್ಮೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕುಗ್ಗಿತೆಂದರೆ ಸಂಸ್ಕಾರವೇ ಅಳಿದು ಹೋಗುವುದು. ಅವು ಮತ್ತೆ ಹೊರ ಬರದು. ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗದ ಆಚರಣೆಯಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮಾನುಭವದೊಂದಿಗೆ ಆ ಪುರುಷನ ರಾಗವೇ ನಿವೃತ್ತವಾಗುವುದು. ಪ್ರಾಯಃ ಚಿಂತನ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹಟವನ್ನು ಆಚರಿಸುವರು. ಹಟದಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ತಡೆದು ಅವರು ವಿಷಯಗಳಿಂದ ನಿವೃತ್ತರಾಗುವರು. ಆದರೆ ಮನದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಚಿಂತನ, ರಾಗ ಉಳಿದಿರುವುದು. ಈ ಆಸಕ್ತಿಯು ''ಪರಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ'' ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಮೇಲೇಯೇ ನಿವೃತ್ತವಾಗುವುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಆಗದು.

ಪೂಜ್ಯ ಸ್ವಾಮಿಜೀಯವರು ಈ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಘಟನೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಮನೆಯನ್ನು ತೊರೆಯುವ ಮುನ್ನ ಅವರಿಗೆ ಮೂರು ಬಾರಿ ಆಶರೀರ ವಾಣಿಯಾಗಿತ್ತಂತೆ. ನಾವು ಕೇಳಿದೆವು- ಸ್ವಾಮಿಜೀ, ನಿಮಗೆ ಅಕಾಶವಾಣಿಯಾದುದೇಕೆ ? ನಮಗೊಬ್ಬರಿಗೂ

ಹಾಗಾಗಿಲ್ಲವಲ್ಲ, ಇದಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಮಿಜೀ ಹೇಳಿದರು ''ಹೋ ! ಈ ಶಂಕಾ ಮೋಹೂ ಕೇ ಭಯೀ ರಹೀ.'' ಅಂದರೆ ಈ ಸಂದೇಹ ನನಗೂ ಉಂಟಾಗಿತ್ತು. ಆಗ ನನಗೆ ಅನುಭವವುಂಟಾಯಿತು'' ನಾನು ಏಳು ಜನ್ಮಗಳಿಂದ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಸಾಧುವಾಗಿರುವೆ. ನಾಲ್ಕು ಜನ್ಮಗಳಕಾಲ ಬರಿಯ ಸಾಧು ವೇಷದಲ್ಲಿಷ್ಟೆ ಇದ್ದೆ. ಯೋಗ ಕ್ರಿಯೆಯ ಯಾವ ಜ್ಞಾನ ವಿರಲಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಮೂರು ಜನ್ಮಗಳಿಂದ ಉತ್ತಮ ಮಟ್ಟದ ಸಾಧುವಾಗಿರುವೆ. ಸಾಧುವೆಂದರೆ ಹೇಗಿರಬೇಕೋಹಾಗಿರುವೆ. ಯೋಗಕ್ರಿಯೆಗಳು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತವಾಗಿದ್ದವು. ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ನಾನು ಪಾರಾಗಬೇಕಿತ್ತು ನಿವೃತ್ತಿ. ಆಗಬೇಕಿತ್ತು ಆದರೆ ಎರಡು ಆಸೆಗಳು ಉಳಿದು ಕೊಂಡಿದ್ದವು- ಒಂದು ಸ್ತ್ರೀ ಮತ್ತೊಂದು ಗಾಂಜಾ. ಅಂತರ್ಮನದಲ್ಲಿ ಈ ಇಚ್ಛೆಗಳಿದ್ದವು- ಆದರೆ ಹೊರಗೆ ಮಾತ್ರ ನಮ್ಮ ಶರೀರವನ್ನು ದೃಢವಾಗಿರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೆವು. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಾಸನೆಗಳು ಉಳಿದು ಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಮತ್ತೆ ಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕಾಯಿತು. ಹುಟ್ಟಿದ ಕೆಲವು ದಿನಗಳಲ್ಲೇ ಭಗವಂತನು ಎಲ್ಲ ಅಟಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಬೇಗನೆ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆಮಾಡಿದ. ಸಾಧುವಾಗಿ ಮಾಡಿದ.

ಇದೇ ಮಾತನ್ನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸಹ ಹೇಳುವನು- ಇಂದ್ರಿಯುಗಳ ಮುಖಾಂತರ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸದ ಪುರುಷನ ವಿಷಯಗಳು ನಿವೃತ್ತಿ ಹೊಂದುವುವು. ಆದರೆ ಸಾಧನೆಯ ಮುಖಾಂತರ ಪರಮ ಪುರುಷನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದ ಮೇಲೆ ಆತನು ವಿಷಯಗಳ ರಾಗದಿಂದಲೂ ಮುಕ್ತನಾಗುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾಗುವ ವರೆಗೆ 'ಕರ್ಮವು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಲ್ಲ.

ಉರ್. ಕಭು ಪ್ರಥಮ ವಾಸನಾ ರಹೀ । ಪ್ರಭುಪದ ಪ್ರೀತಿ ಸರಿತ ಸೋ ಬಹೀ ।
(ರಾಮಚರಿತಮಾನಸ 5/48/6)

ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸೆಳೆದು ಕೊಳ್ಳುವುದು ತುಂಬ ಕಷ್ಟ. ಇದರ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಬೀರುವನು.

ಯತತೋ ಹ್ಯಪಿ ಕೌಂತೇಯ ಪುರುಷಸ್ಯ ವಿಪಶ್ಚಿತಃ ।
ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಪ್ರಮಾಥೀನಿ ಹರಂತಿ ಪ್ರಸಭಂ ಮನಃ ॥ 60॥

ಕೌಂತೇಯ, ಪ್ರಯತ್ನಶೀಲವಾದ ಮೇಧಾವೀ ಪುರುಷನ ಪ್ರಮಥನ ಶೀಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಆತನ ಮನವನ್ನು ಬಲವಂತದಿಂದ ಅಪಹರಿಸುವುವು. ಅವನನ್ನು ವಿಚಲಿತ ನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುವು. ಅದ್ದರಿಂದ-

ತಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ ಸಂಯಮ್ಯ ಯುಕ್ತ ಆಸೀತ ಮತ್ಪರ ಃ ।
ವಶೇ ಹಿ ಯಸ್ಯೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ತಸ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞಾ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಾ ॥ 61॥

ಆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಸಂಯಮಿಸಿ, ಯೋಗಯುಕ್ತವಾಗಿ, ಸಮರ್ಪಣ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ನನ್ನನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಯಾವಾತನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ವಶೀಭೂತವಾಗಿರುವುವೋ ಅವನ ಬುದ್ಧಿಯು ಮಾತ್ರ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಸಾಧನೆಗಳ ನಿಷೇಧಾಕೃತ ಅವಯವಗಳೊಂದಿಗೆ ಅದರ ವಿಧೇಯಾತ್ಮಕ ಅಂಶಗಳ ಕಡೆಗೆ ಒತ್ತು ಕೊಡುವನು. ಕೇವಲ ಸಂಯಮ ನಿಷೇಧಗಳಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ವಶೀಭೂತವಾಗಲಾರವು. ಸಮರ್ಪಣ ಭಾವದಿಂದ ''ಇಷ್ಟ'' ನನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವುದೂ ಅನಿವಾರ್ಯ. ಇಷ್ಟ ಚಿಂತನವು ಅಭಾವವಾದಾಗ ವಿಷಯ ಚಿಂತನಗಳು ಉಂಟಾಗುವುವು. ಅದರಕೆಟ್ಟ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮಾತುಗಳಲ್ಲೇ ಕೇಳೊಣ.

ಧ್ಯಾಯತೋ ವಿಷಯಾನ್ ಪುಂಸಃ ಸಂಗಸ್ತೇಷೂಪಜಾಯತೇ ।
ಸಂಗಾತ್ಸಂಜಾಯತೇ ಕಾಮಃ ಕಾಮಾತ್ಕ್ರೋಧೋಽಭಿಜಾಯತೇ ॥ 62 ॥

ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತಿಸುವ ಅಂತಹ ಪುರುಷರಿಗೆ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಮೂಡುತ್ತಾ ಮೂಡುತ್ತಾ ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ, ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯಿಂದ ಕ್ರೋಧವು ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವುವು. ಏಕೆಂದರೆ ಕಾಮನೆಗಳಿಗೆ ಅಡೆ ತಡೆಯುಂಟಾಗುವುದು ಸಹಜ. ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಆಸೆಗೆ ಅಡ್ಡಿ ಬರುತ್ತಲೇ ಸಿಟ್ಟು. ಸಿಟ್ಟನಿಂದ ?

ಕ್ರೋಧಾದ್ಭವತಿ ಸಮ್ಮೋಹಃ ಸಮ್ಮೋಹಾತ್ಸ್ಮೃತಿ ವಿಭ್ರಮಃ ।
ಸ್ಮೃತಿ ಭ್ರಂಶಾದ್ಬುದ್ದಿನಾಶೋ ಬುದ್ಧಿನಾಶಾತ್ಪ್ರಣಶ್ಯತಿ ॥ 63 ॥

ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ವಿಶೇಷವಾದೊಂದು ಮೌಢ್ಯ ಅರ್ಥಾತ್ ಅವಿವೇಕವೂ, ಅವಿವೇಕದಿಂದ ಸ್ಮೃತಿವಿಕಾರವೂ ಉಂಟಾಗುವುವು. ಅವಿವೇಕದಿಂದ ನಿತ್ಯಾನಿತ್ಯ ವಸ್ತುವಿನ ವಿಚಾರ ಶ್ಯೂನ್ಯತೆಯುಂಟಾಗಿ ಅದರಿಂದ ಸ್ಮರಣ ಶಕ್ತಿಯು ಅಲೆದಾಡತೊಡಗುವುದು. (ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಉಂಟಾಗಿತ್ತಲ್ಲವೇ ?- ''ಭ್ರಮತೀವ ಚ ಮೇ ಮನಃ'') ಗೀತೆಯ ಸಮಾಪನೆಯಲ್ಲಿ ಆತನು- ''ನಷ್ಟೋ ಮೋಹ ಃ ಸ್ಮೃತಿರ್ಲಬ್ಧಾ'' ಎನ್ನುವನು. ಅಂದರೆ ಏನು ಮಾಡುವುದು, ಏನನ್ನು ಬಿಡುವುದು. ಒಂದೂ ತಿಳಿಯಲೊಲ್ಲದು. ಸ್ಮೃತಿಯು ವಿಕೃತಗೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಯೋಗ ದಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟ ಬುದ್ದಿಯು ಹಾಳಾಗುವುದು. ಬುದ್ದಿಯೇ ಹಾಳಾದ ಮೇಲೆ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ತನ್ನ ಒಳಿತು ಕೆಡುಕಿನ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಗೊತ್ತಾಗಬೇಕು ?

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಇಲ್ಲಿ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತನೆ ಮಾಡಬಾರದೆಂದು ಒತ್ತಿ ಹೇಳುವನು. ಸಾಧಕನಾದವನು. ನಾಮ, ರೂಪ, ಲೀಲೆ- ಹೀಗೆ ಯಾವುದಾದರೊಂದಡೆ ತನ್ನ ಮನವನ್ನು ನೆಟ್ಟಿರಬೇಕು. ಭಜನೆಯಲ್ಲಿ ಆತನು ಸಡಿಲವಾದರೆ ಮನಸ್ಸು ವಿಷಯಗಳ ಕಡೆಗೆ ಹರಿಯ ತೊಡಗುವುದು. ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ಆಸಕ್ತಿಯು ತಲೆಯೆತ್ತುವುದು. ಆಸಕ್ತಿ ತಲೆ ಎತ್ತುತ್ತಲೇ ಸಾಧಕನ ಅಂತರ್ಮನದಲ್ಲಿ ಕಾಮನೆಗಳ ಹೊಗೆ ಏಳುವುದು. ಕಾಮನೆಗಳ ಪೂರೈಕೆಗೆ ಅಡ್ಡಿಯುಂಟಾದೊಡನೆ ಸಿಟ್ಟು ಭುಗಿಲೇಳುವುದು. ಸಿಟ್ಟು ಅವಿವೇಕಕ್ಕೆ ಮೂಲ ಅವಿವೇಕದಿಂದ ಸ್ಮೃತಿನಾಶ ಸ್ಮೃತಿನಾಶದಿಂದ ಸರ್ವನಾಶ. ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮ ಯೋಗವನ್ನು ಬುದ್ದಿಯೋಗವೆಂದು ಹೇಳುವರು ಏಕೆಂದರೆ ಬುದ್ಧಿಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿಯೇ ಇದರಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡಬೇಕು. ಹೇಗೆಂದರೆ- ಆಸೆಗಳು (ಕಾಮನೆ) ತಲೆಹಾಕಬಾರದು. ಫಲವೆಂಬುದು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಕಾಮನೆಗಳು ತಲೆದೋರಿದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಯೋಗವು ಹಾಳಾದಂತೆಯೇ. ''ಸಾಧನ ಕರಿಯ ವಿಚಾರ ಹೀನ ಮನ ಶುದ್ಧ ಹೋಯ ನಹಿ ತೈಸೇ''- (ವಿನಯ ಪತ್ರಿಕಾ ಪದಸಂಖ್ಯೆ ೧೧೫/೩) ವಿಚಾರವು ಅಗತ್ಯವಾದುದು. ವಿಚಾರ ಹೀನನಾದವನು ತನ್ನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಾಧನೆಯಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಬೀಳುವನು. ಸಾಧನ ಕ್ರಮವು ಕಡಿದು ಹೋಗುವುದು. ಪೂರ್ತಿ ನಾಶವೇನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಭೋಗದ ನಂತರ ಸಾಧನೆಯು ಪುನಃ ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ಚಿಗುರುತ್ತ ಹೋಗುವುದು.

ಇದು ವಿಷಯೋನ್ಮುಖ ಸಾಧಕನ ಗತಿ. ಅಂತಃ ಕರಣವನ್ನು ತನ್ನ ಅಧೀನದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕೊಂಡವನು ಯಾವ ಗತಿಯನ್ನು ಸೇರುವನು ? ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು-

ರಾಗ ದ್ವೇಷ ವಿಯ್ಯುಕ್ತೈಸ್ತು ವಿಷಯಾ ನಿಂದ್ರಿಯೈಶ್ವರನ್ ।
ಆತ್ಮವಶ್ಯೈರ್ವಿಧೇಯಾತ್ಮಾ ಪ್ರಸಾದ ಮದಿಗಚ್ಛತಿ ॥ 64 ॥

ಆತ್ಮದ ವಿಧಿವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಂಡುಕೊಂಡ ಮಹಾಪುರುಷನಾದರೋ

ರಾಗದ್ವೇಷ ರಹಿತನಾಗಿ ಸ್ವಾಧೀನ ಚಿತ್ತನೂ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕೊಂಡವನೂ- ''ವಿಷಯಾನ್ ಚರನ್' ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಪ್ರಸಾದಮಧಿಗಚ್ಛತಿ' ಅಂತಃ ಕರಣದ ನೈರ್ಮಲ್ಯವನ್ನು ಪಡೆವನು. ಆತನು ತನ್ನ ಭಾವದೃಷ್ಟಿ ಯಲ್ಲಿರುವನು. ಮಹಾಪುರುಷನಾದವನಿಗೆ ವಿಧಿವಿಧಾನಗಳೆಂಬುದಿಲ್ಲ ಆತನಿಗೆ ಹೊರಗೆಲ್ಲೂ ಅಶುಭವೆಂಬುದೇ ಇರದು, ಆತನು ಯಾವುದರಿಂದಲೂ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ತಿರುಗಾಡಬೇಕಿಲ್ಲ ಅದೇರೀತಿ ಅತನಿಗೆ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವಂತಹ ಯಾವ ಶುಭ (ಹಿತ) ವೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಾಸದೇ ಸರ್ವದುಃಖಾನಾಂ ಹಾನಿರಸ್ಯೋಪಜಾಯತೇ ।
ಪ್ರಸನ್ನ ಚೇತಸೊಹ್ಯಾಶು ಬುದ್ಧಿಃ ಪರ್ಯವತಿಷ್ಠತೇ ॥ 65 ॥

ಭಗವಂತನ ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಸಾದ 'ಭಗವತ್ತೆ' ಎಂಬುದು ಸಾಧಕನಿಗೆ ಲಭಿಸುತ್ತಲೇ ಆತನ ಸಂಪೂರ್ಣ ದುಃಖಗಳು ಇಲ್ಲವಾಗುವುವು ''ದುಃಖಾಲಯಂ ಅಶಾಶ್ವತಮ್'' ಸಂಸಾರವೆಂಬುದೇ ಆತನಿಗಿರದು. ಅಂತಹ ಪ್ರಸನ್ನ ಚಿತ್ತನಾದವನ ಬುದ್ಧಿಯು ಸುಸ್ಥಿರವಾಗುವುದು. ಆದರೆ ಯೋಗಯುಕ್ತನಲ್ಲದವನ ಸ್ಥಿತಿಯ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವನು-

ನಾಸ್ತಿ ಬುದ್ಧಿರಯುಕ್ತಸ್ಯ ನ ಚಾಯುಕ್ತಸ್ಯ ಭಾವನಾ ।
ನ ಚಾಭಾವಯತಃ ಶಾಂತಿರಶಾಂತಸ್ಯ ಕುತಸ್ಸುಖಂ॥ ॥ 66 ॥

ಯೋಗಸಾಧನೆಯಿಲ್ಲದ ಪುರುಷನ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕಾಮಯುಕ್ತವಾದ ಬುದ್ಧಿಯುಂಟಾಗದು. ಅಂತಹ ಅಯುಕ್ತನ ಅಂತಃ ಕರಣದಲ್ಲಿ ಭಾವನೆಯೂ ಉಂಟಾಗದು ಭಾವನೆಯೇ ಸುಖವೆತ್ತ? ಶಾಂತಿಯೆಲ್ಲಿ? ಯೋಗಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಒಂದಾನೊಂದು ಕಂಡು ಬಂದಾಗಲೇ ಭಾವವೆಂಬುದು ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುವುದು. ''ಜಾನೇ ಬಿನು ನ ಹೋಯಿ ನ ಪರತೀತಿ'' ಭಾವನೆಯಿಲ್ಲದೆ ಶಾಂತಿ ದೊರೆಯುದು ಶಾಂತಿರಹಿತ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಸುಖ ಅಂದರೆ ಶಾಶ್ವತ, ಸನಾತನವಾದುದು ದೊರೆಯಲಾರದು.

ಇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ಹಿ ಚರತಾಂ ಯನ್ಮನೋಽನುವಿಧೀಯತೇ ।
ತದಸ್ಯ ಹರತಿ ಪ್ರಜ್ಞಾಂ ವಾಯುರ್ನಾವ ಮಿವಾಂಭಸಿ ॥ 67 ॥

ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನಾವೆಯನ್ನು ಬಿರುಗಾಳಿಯು ಹೇಗೆ ತಾನು ಹೋಗ ಬೇಕೆಂದಿರುವ ಸ್ಥಳಕ್ಕಿಂತ ದೂರದೊರಕೊಂಡೊಯ್ಯುವುದೋ ಅದೇರೀತಿ ವಿಷಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುವ ಇಂದ್ರಿಯುಗಳಲ್ಲಿ. ಯಾವ ಇಂದ್ರಿಯದೊಂದಿಗೆ ಮನವಿರುವುದೋ ಆ ಒಂದೇ ಒಂದು ಇಂದ್ರಿಯವು ಅಯುಕ್ತ ಪುರುಷನ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಯೋಗದ ಆಚರಣೆ ಅನಿವಾರ್ಯ. ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಅಚರಣೆಯನ್ನೇ ಒತ್ತಿ ಒತ್ತಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು.

ತಸ್ಮಾದ್ಯಸ್ಯ ಮಹಾಬಾಹೋ ನಿಗೃಹೀತಾನಿ ಸರ್ವಶಃ ।
ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿಂದ್ರಿಯಾರ್ಥೇಭ್ಯಸ್ತಸ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞಾಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಾ ॥ 68 ॥

ಆದ್ದರಿಂದ ಹೇ ಮಹಾಬಾಹು ! ಯಾವ ಪುರುಷನಿಗೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಅರ್ಥದಿಂದ ಸರ್ವಥಾವಶವಾಗಿರುವುದೋ ಅಂಥವನ ಬುದ್ಧಿಯು ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವುದು. 'ಬಾಹು' ಎಂಬದು ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಪ್ರತೀಕ ಭಗವಂತನು 'ಮಹಾಬಾಹು' ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಅತನು ಕೈಕಾಲು ಗಳೇ ಇಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲು ಕೆಲಸಮಾಡುವನು. ಆತನಲ್ಲಿ ಯಾವಾತನು ಪ್ರವೇಶ ಹೊಂದುವನೋ ಅಥವಾ ಭಗವಂತಿಕೆಯ ಕಡೆಗೆ ಮುಂದು ಹೆಜ್ಜೆಯಿಟ್ಟು ನಡೆಯತೊಡಗುವನೋ ಅವನೂ ಸಹ ಮಹಾಬಾಹು ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಅರ್ಜುನ ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಮಹಾಬಾಹು ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ.

ಯಾ ನಿಶಾ ಸರ್ವ ಭೂತಾನಾಂ ತಸ್ಯಾಂ ಜಾಗರ್ತಿ ಸಂಯಮೀ ।
ಯಸ್ಯಾಂ ಜಾಗ್ರತಿ ಭೂತಾನಿ ಸಾ ನಿಶಾ ಪಶ್ಯತೋ ಮುನೇ ॥ ೬೯॥

ಸಂಪೂರ್ಣ ಭೂತಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನು ರಾತ್ರೆಯಿದ್ದಂತೆ. ಏಕೆಂದರೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ವಿಚಾರ ಮಾಡಲು ಹೋದರೆ ಅದೂ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಾರದು. ಆದ್ದರಿಂದ ರಾತ್ರಿಯಂತಿರುವನು. ಆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಯಮಿಯಾದ ಪುರುಷನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಬಲ್ಲನು ನಡೆಯಬಲ್ಲನು. ಎಚ್ಚತ್ತು ಇರಬಲ್ಲನು. ಏಕೆಂದರೆ ಆತನಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಹಿಡಿತವಿದೆ. ಯೋಗಿಯು ಸಂಯಮದ ಮೂಲಕ ಅರ್ಹನಿಶಿ ಹಪಹಪಿಸುತ್ತಿವೆಯೋ ಅದು ಯೋಗಿ ಯಾದವನಿಗೆ ರಾತ್ರೆ ಯಿದ್ದಂತೆ.

'ರಾಮ ವಿಲಾಸು ರಾಮ ಅನುರಾಗೀ । ತಜತ ಬಮನ ಜಿಮಿ ಜನ ಬಡ ಭಾಗೀ ॥
(ರಾ.2/323/8)

ಯಾವ ಯೋಗಿಯು ಪರಮಾರ್ಥ ಪಥದಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವೂ ಜಾಗರೂಕನಾಗಿದ್ದು ಕೊಂಡು ಭೌತಿಕ ಸುಖಲಾಲಸೆಗಳಿಂದ ಸರ್ವಥಾ ನಿಸ್ಪೃಹನಾಗಿರುವನೋ ಅತನೇ ಆ 'ಇಷ್ಟ' ದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆಯುವನು. ಆತನಿರುವುದು ಸಂಸಾರದಲ್ಲೇ ಆದರೂ ಸಂಸಾರದ ಪ್ರಭಾವವು ಆತನ ಮೇಲೆ ಉಂಟಾಗದು. ಮಹಾಪುರುಷನ ಆ ಇರವು ಹೇಗಿರುವುದು ಎಂಬ ಚಿತ್ರಣ ಇಲ್ಲಿದೆ ನೋಡಿ-

ಆಪೂರ್ಯಮಾಣಮಚಲಪ್ರತಿಷ್ಠಂ ಸಮುದ್ರಮಾಪಃ
ಪ್ರವಿ ಶಂತಿ ಯದ್ವತ್ ।
ತದ್ವಕ್ಕಾಮಾ ಯಂ ಪ್ರವಿಶಂತಿ ಸರ್ವೆ ಸ
ಶಾಂತಿ ಮಾಪ್ನೋತಿ ನ ಕಾಮ ಕಾಮೀ ॥ 70॥

ಎಲ್ಲೆಡೆಯಿಂದಲೂ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿದ್ದು ಅಚಲ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ (ಇದ್ದಂತೆ ಇರುವುದು) ಯುಳ್ಳ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ನದಿಗಳ ಜಲರಾಶಿಯು ಆ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಚಂಚಲಗೊಳಿಸದೆ ಬಹುವೇಗದಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೋಗುವುವೋ ಆದೇರೀತಿ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತನಾದ ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞ ಪುರುಷನಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಭೋಗವಿಕಾರವು ಅತನಿಗೂ ಯಾವ ಭಯ ಬೇಗೆಗಳಿಲ್ಲದಂತೆ ಸೇರಿ ಹೋಗುವುವು. ಅದು ಭೋಗಿಯನ್ನು ವಿಚಲಿತಗೊಳಿಸಲಾರದು.

ಭಯಂಕರ ವೇಗದಿಂದ ಪ್ರವಹಿಸುವ ಸಾವಿರಾರು ನದಿಗಳ ಜಲರಾಶಿಯು ಬಿತ್ತಿದ ಬೆಳೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕೊಚ್ಚಿಕೊಂಡು, ಜನರಿಗೆ ನೋವು ಮೋವುಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತ, ನಗರಗಳನ್ನು ಮುಳುಗಿಸುತ್ತ, ಹಾಹಾಕಾರ ಮಾಡುತ್ತ-ಬಹಳ ವೇಗದಿಂದ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಸೇರುವುವು. ಇದೇರೀತಿ ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞನಾದವನ ಮೇಲೂ ಭೋಗ ವಿಲಾಸಗಳು ಎರಗಿ ಬೀಳುವುವು. ಆದರೆ ಶಾಂತವಾಗಿ ಆತನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಹೋಗುವುವು. ಅವು ಆ ಮಹಾಪುರುಷನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಒಳ್ಳೆಯ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡದು. ಕೆಟ್ಟ ಪರಿಣಾಮವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡದು. ಯೋಗಿಯ ಕರ್ಮಗಳು ಆಶುಕ್ಲ (ಬಿಳಿಯದಲ್ಲದ್ದು) ವೂ ಆಕೃಷ್ಣವೂ (ಕಪ್ಪಲ್ಲದುದೂ ಆಗಿರುವುವು. ಏಕೆಂದರೆ ಯಾವ ಚಿತ್ತದ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮವುಂಟಾಗುವುದೋ ಅದು ನಿರೋಧಕ್ಕೆ ಬಳಗಾಗಿರುವುದು- ಅದರ ವಿಲೀನೀಕರಣ ವಾಗಿರುವುದು. ಅದರೊಂದಿಗೆ ಭಗವಂತಿಕೆಯೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಂತೆ. ಇನ್ನು ಸಂಸ್ಕಾರಗಳೆಂಬುದು ಉಂಟಾಗುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ ? ಈ ಒಂದೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನ ಹಲವಾರು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳಿರುವನು. ಸ್ಥಿತ ಪ್ರಜ್ಞನ ಲಕ್ಷಣಗಳೇನು ಎಂಬುದು ಅರ್ಜುನನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅವನು ಹೇಗೆ ಮಾತಾಡುವನು ಹೇಗೆ ಕೂರುವನು- ಹೇಗೆ

ಮಲಗುವನು? ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಒಂದೇ ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ- ಎಂದರೆ ಅತನು ಸಮುದ್ರದಂತಿರುವನು- ಅತನಿಗೆ ಯಾವ ವಿಧಿ ನಿಷೇಧಗಳಿಲ್ಲ ಆತನು ಹೀಗೇ ಕೂರಬೇಕು- ಹೀಗೇ ಮಲಗಬೇಕು. ಎಂಬ ವಿಧಿ ನಿಯಮಗಳಿಲ್ಲ. ಆಂಥವರು ಸಂಯಮಿಗಳಾದುದರಿದ ಪರಮಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿರುವದು. ಭೋಗಲಾಲಸೆಯುಳ್ಳವನು ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲಾರನು. ಇದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಒತ್ತು ಕೊಡುತ್ತ ಹೇಳುವನು-

ವಿಹಾಯ ಕಾಮಾನ್ಯ : ಯಸ್ಸರ್ವಾನ್ ಪುಮಾಂಶ್ಚರತಿ ನಿಃಸ್ಪೃಹಃ ।
ನಿರ್ಮಮೋ ನಿರಹಂಕಾರಃ ಸ ಶಾಂತಿ ಮಧಿಗಚ್ಛತಿ ॥ 71॥

ಯಾವಾತನು ಎಲ್ಲ ಅಸೆ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ತೊರೆದು 'ನಿರ್ಮಮಃ' ನಾನು, ನನ್ನದು ಎಂಬ ಅಹಂಕಾರ ಮಮ ಕಾರಗಳಿಂದ ರಹಿತವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುವನೋ ಆತನು ಆ ಪರಮ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವನು. ಅದನ್ನು ಪಡೆದ ನಂತರ ಮತ್ತೇನನ್ನೂ ಪಡೆಯಲು ಉಳಿದಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಏಷಾ ಬ್ರಾಹ್ಮೀ ಸ್ಥಿತಿಃ ಪಾರ್ಥ ನೈನಾಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ವಿಮುಹ್ಯತಿ ।
ಸ್ಥಿತ್ವಾ ಸ್ಯಾಮನ್ತ ಕಾಲೋಽಪಿ ಬ್ರಹ್ಮ ನಿರ್ವಾಣ ಮೃಚ್ಛತಿ ॥ 72॥

ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳಿಗೂ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನು ರಾತ್ರೆಯಂತೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ವಿಚಾರಕ್ಕೂ ಎಟುಕಲಾರದ. ಆದ್ದರಿಂದ ರಾತ್ರೆಯಂತೆ. ಆ ರಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಯಮಿಯಾದ ಮಹಾಪುರುಷನಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ನದಿಗಳೂ ಸೇರಿ ಹೋಗುವಂತೆ ವಿಷಯಗಳು ಸೇರಿ ಅಡಕವಾಗಿ ಹೋಗುವುವು. ಆತನೇ ಪೂರ್ಣ ಸಂಯಮಿ ಆತನೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಿದವನು. ಕೇವಲ 'ಅಹಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ಮಿ'- ಎಂದು ಹೇಳಿದುದರಿಂದ ಅಥವಾ ವಟಗುಟ್ಟಿದುದರಿಂದ ಈ ಸ್ಥಿತಿ ದೊರೆಯಲಾರದು ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮೀಸ್ಥಿತಿಯು ಉಂಟಾಗುವುದು. ಇಂತಹ ಮಹಾಪುರುಷನು ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠವಾಗಿದ್ದು ಶರೀರದ ಅಂತಕಾಲದಲ್ಲೂ ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು.

ನಿಷ್ಕರ್ಷೆ :

ಕೆಲವು ಮಂದಿ ಪ್ರಾಯಶಃ ಹೇಳುವರು. 'ಎರಡನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಗೀತೆಯ ಪೂರ್ಣವಾಯಿತು. ಅದರೆ ಕರ್ಮದ ಹೆಸರು ಹೇಳಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಕರ್ಮವು ಪೂರ್ತಿಯಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿದರೆ ಗೀತೆಯು ಮುಗಿದಂತೆಯೇ ಸರಿ. ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಇದನ್ನೇ ಹೇಳಿರುವನು- ''ಅರ್ಜುನ ! ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮ ಯೋಗದಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವೆ- ಕೇಳು. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು ನೀನು ಸಂಸಾರ ಪಾಶದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದುವೆ. ಕರ್ಮ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಅಧಿಕಾರವುಂಟು. ಫಲದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ. ಕರ್ಮ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅಶ್ರದ್ಧೆಯೆಂದಿಗೂ ಬೇಡ. ನಿರಂತರವೂ ಮಾಡುವುದಲ್ಲಿ ತತ್ಪರವಾಗಿರು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ನೀನು **'ಪರಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ'** ಪರಮ ಪುರುಷನನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಿ ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞನಾಗುವೆ. ಪರಾಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವೆ. ಆದರೆ ಕರ್ಮವೇನೆಂಬುದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಲಲ್ಲ.

ಈ ಸಾಂಖ್ಯಯೋಗವೆಂಬುದು ಅಧ್ಯಾಯವಲ್ಲ. ಈ ಹೆಸರು ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರರು ಕೊಟ್ಟುದಲ್ಲ. ಟೀಕಾಕಾರರು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸುವರೆಂದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ತಪ್ಪೇನಿಲ್ಲ. ಈ ಅದ್ಯಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಕರ್ಮದ ಗರಿಮೆ,

ಅದನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಇಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಎಚ್ಚರಿಕೆ- ಸ್ಥಿತ ಪ್ರಜ್ಞನ ಲಕ್ಷಣಗಳು- ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ವಿವರಿಸಿ ಅರ್ಜುನನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕರ್ಮದ ಬಗ್ಗೆ ಕುತೂಹಲ ವುಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿರುವನು. ಕೆಲವು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಆತನನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿರುವನು. ಆತ್ಮವು ಶಾಶ್ವತ, ಸನಾತನ, ಅದನ್ನು ತಿಳಿದು ತತ್ವದರ್ಶಿಯಾಗು. ಇದರಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಎರಡು ಸಾಧನಗಳು **'ಜ್ಞಾನಯೋಗ ಮತ್ತು ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗ'.**

ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡು ಲಾಭಹಾನಿಗಳನ್ನು ಸ್ವತಃ ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ಕರ್ಮಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗುವುದು ಜ್ಞಾನಯೋಗ ಹಾಗೂ 'ಇಷ್ಟ'ವನ್ನು ನಂಬಿ ಸಮರ್ಪಣಭಾವದಿದ ಅದೇಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಮಾಡುವುದು ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮಮಾರ್ಗ ಅಥವಾ ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗ, ಗೋಸ್ವಾಮಿ ತುಳಸೀದಾಸರು ಇವೆರಡನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವರು.

ಮೋರೇ ಪ್ರೌಢ ತನಯ ಸಮ ಜ್ಞಾನೀ ।
ಬಾಲಕ ಸುತ ಸಮದಾಸ ಅಮಾನಿ ।
ಜನಹಿ ಮೋರ ಬಲ ನಿಜಬಲ ತಾಹೀ ।
ದುಹು ಕಂಹ ಕಾಮಕ್ರೋಧ ರಿಪು ಆಹೀ॥
(ರಾಮಚರಿತಮಾನಸ ೩/೪೨/೮/೯)

ನನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸುವವರೀರ್ವವರು ಓರ್ವ ಜ್ಞಾನಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗಿ. ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗಿ ಅಥವಾ ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗಿಯಾದವನು ಶರಣಾಗತನಾಗಿ ನನ್ನ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತ ನಡೆಯುವನು. ಜ್ಞಾನಯೋಗಿಯು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಲಾಭಹಾನಿಗಳನ್ನು ವಿವೇಚಿಸಿ ತನ್ನ ಭರವಸೆಯಂತೆ ನಡೆಯುವನು. ಈ ಈರ್ವರಿಗೂ ಶತ್ರುವೊಬ್ಬನೇ ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗಿಯಾಗಲಿ, ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗಿಯಾಗಲಿ ತನ್ನ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡ ಬರುವ ಕಾಮಕ್ರೋಧಾದಿಗಳನ್ನು ಶತ್ರುಗಳೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲ ಬೇಕಾಗುವುದು. ಕಾಮನೆಗಳ ದಾರಿಯನ್ನು ಈರ್ವರೂ ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು ಈ ಎರಡೂ ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಕರ್ಮವೂ ಒಂದೇ ''ಈ ಕರ್ಮದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ನೀನು ಪರಮಶಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವೆ'' ಅರ್ಜುನನ ಮನದಲ್ಲೂ ಕರ್ಮದ ಬಗ್ಗೆ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ. ಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ಆರಂಭದಲ್ಲೇ ಆತನು ಕರ್ಮದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಮುಂದಿಡುವನು. ಅದ್ದರಿಂದ-

ಓಂ ತತ್ಸದಿತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾಸೂಪನಿಷತ್ಸು ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಯಾಂ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರೆ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದೇ 'ಕರ್ಮ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ' ನಾಮ ದ್ವಿತಿಯೋಽಧ್ಯಾಯಃ ॥ 2॥

ಶ್ರೀ ಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾರೂಪಿಯಾದ ಉಪನಿಷತ್ತು ಹಾಗೂ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಯೂ ಯೋಗ ಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಷಯಕವಾದ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದದಲ್ಲಿ 'ಕರ್ಮ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ' ಎಂಬ ಎರಡನೇ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು.

ಇತಿ ಶ್ರೀಮತ್ಪರಮಹಂಸ ಪರಮಾನಂದಸ್ಯ ಶಿಷ್ಯ ಸ್ವಾಮೀ ಅಡಗಡಾನಂದ ಕೃತೇ ಶ್ರೀಮದ್ಗಭಗವದ್ಗೀತಾಯಾಃ ಯಥಾರ್ಥ ಗೀತಾ ಭಾಷ್ಯೇ 'ಕರ್ಮ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ' ನಾಮ ದ್ವಿತಿಯೋಽಧ್ಯಾಯಃ

॥ಹರಿ ಓಂ ತತ್ಸತ್॥

ಓಂ

ಶ್ರೀ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ನಮಃ

ಅಥ ತೃತೀಯೋಽಧ್ಯಾಯಃ

ಎರಡನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಈ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ನಿನಗೆ ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗದ ಸಲುವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವೆನು. ಎಂದಿರುವನು ಯಾವ ಬುದ್ಧಿ ? ಅದೇ ಯುದ್ಧ ಮಾಡೆಂದೇ ? ಗೆದ್ದರೆ ಮಹಾಮಹಿಮನ ಸ್ಥಿತಿ. ಸೋತರೆ ದೇವ ಪದವಿ. ಗೆಲುವಿನಲ್ಲಿ ಸರ್ವಸ್ವವೂ ಇದೆ- ಸೋಲಿನಲ್ಲೂ ದೇವಪದವಿಯಿದೆ. ಏನಾದರೊಂದು ದೊರಕಿಯೇ ದೊರಕುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಲಾಭಹಾನಿಗಳೆರಡಲ್ಲೂ ಏನಾದರೊಂದು ದೊರೆಯುವುದು. ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಮುಕ್ಕಾಗದು. ಮತ್ತೆ ಇದೇ ಮಾತನ್ನು ನೀನು ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗದ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಕೇಳು- ಹೇಳುವೆ- ಯಾವ ಬುದ್ಧಿಯೊಂದಿಗೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ನೀನು ಕರ್ಮದ ಬಂಧನದಿಂದ ಸುತರಾಂ ವಿಮುಕ್ತ ನಾಗುವೆಯೋ- ಅದೇ ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮಯೋಗ ಎಂದೆನ್ನುವನು. ಅದರ ವಿಶೇಷತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಬೆಳಕುಬೀರುತ್ತ ಹೇಳುವನು. ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಅದರ ಫಲಾಫಲಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ವಾಸನೆಯಿರಕೂಡದು. ವಾಸನಾ ರಹಿತನಾಗಿ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ತತ್ಪರವಾಗಬೇಕು ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಅಶ್ರದ್ದೆಯನ್ನು ತೋರಬಾರದು. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ನೀನು ಕರ್ಮ ಬಂಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗುವೆ, ಮುಕ್ತಿಯೇನೋ ದೊರೆಯುವುದು ಆದರೆ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯು ಇರಲಾರದು.

ಆದ್ದರಿಂಧ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಜ್ಞಾನಯೋಗವು ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸರಳವಾಗಿ ಕಂಡಿತು ಪ್ರಾಪ್ತಿಯೂ ಅದರಲ್ಲಿದೆ. ಆತನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು- ಜನಾರ್ದನ ! ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮ ಯೋಗಕ್ಕಿಂತ ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗವೇ ನಿನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆನಿಸುವುದಾದರೆ ನನ್ನನ್ನು ಭಯಂಕರ ಕೊಪದಲ್ಲಿ ತಳ್ಳಲು ಏಕೆ ಹವಣಿ ಸುತ್ತೀಯೆ ? ಪ್ರಶ್ನೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದುದೇ. ಒಂದೇ ಗುರಿಯನ್ನು ತಲುಪಲು ಇರುವ ಎರಡು ದಾರಿಗಳು. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ನೀವು ಹೋಗ ಬೇಕೆಂದಿದ್ದರೆ ಈ ಎರಡು ದಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಸರಳವಾದುದು ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಲೇ ಬೇಕಾಗುವುದು. ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ನೀವು ಪಥಿಕರೇ ಅಲ್ಲ.

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ –

ಜ್ಯಾಯಸೀ ಚೇ ತ್ಕರ್ಮಣಸ್ತೇ ಮತಾ ಬುದ್ಧಿರ್ಜನಾರ್ದನ ।
ತತ್ಕಿಂ ಕರ್ಮಣಿ ಘೋರೇ ಮಾಂ ನಿಯೋಜಯಸಿ ಕೇಶವ ॥ 1॥

ಜನರ ಮೇಲೆ ದಯೆ ಬೀರುವ ಜನಾರ್ದನ ! ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗಕ್ಕಿಂತ ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗವೇ ನಿನಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆನಿಸುವುದಾದರೆ ಎಲೆ ಕೇಶವ ! ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಈ ಭಯಂಕರ ಕರ್ಮಯೋಗದಲ್ಲಿ ಏಕೆ ತೊಡಗಿಸುತ್ತಿರುವೇ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಭೀಕರತೆ ಕಂಡು ಬಂತು ಏಕೆಂದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಕರ್ಮ ಮಾಡಲು ಮಾತ್ರ ಅಧಿಕಾರವುಂಟು- ಫಲದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಅಶ್ರದ್ಧೆಯೂ ಇರಕೂಡದು. ನಿರಂತರವೂ ಸಮರ್ಪಣ ಭಾವದಿಂದ ಯೋಗದಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿಯಿರಿಸಿ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

ಹೀಗಿರಲು ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಒಂದುವೇಳೆ ಸೋತರೆ ದೇವಪದವಿ- ಗೆದ್ದರಂತೂ ಮಹೋನ್ನತ ಸ್ಥಿತಿ. ತನ್ನ ಲಾಭ ಹಾನಿಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿಕೊಂಡು ತಾನೇ ಮುಂದೆ ಹೋಗ ಬೇಕು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮಯೋಗಕ್ಕಿಂತ ಜ್ಞಾನಯೋಗವು ಸರಳವೆನಿಸಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಬಿನ್ನವಿಸಿಕೊಂಡನು-

ವ್ಯಾಮಿಶ್ರೇಣೇವ ವಾಕ್ಯೇನ ಬುದ್ಧಿಂ ಮೋಹಯಸೀವ ಮೇ ।
ತದೇಕಂ ವದ ನಿಶ್ಚಿತ್ಯ ಯೇನ ಶ್ರೇ ಯೋಽಹಮಾಪ್ನುಯಾಮ್ ॥ 2 ॥

ಈ ತೊಡಕಾದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ನೀನು ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಗಲಿಬಿಲಿಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆ ಎಂದೆನಿಸುತ್ತಿದೆ. ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಉಂಟಾಗಿರುವ ಮೋಹವನ್ನು ನೀನು ದೂರಗೊಳಿಸಲು ಹೊರಟವನು ಆದ್ದರಿಂದ ಎರಡರಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಹೇಳಿಬಿಡು. ಅದರಿಂದ ನನಗೆ ಮೋಕ್ಷವುಂಟಾದೀತು. ಪರಮ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಲಭಿಸುವುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು-

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ –

ಲೋಕೇಽಸ್ಮಿನ್ ದ್ವಿವಿಧಾ ನಿಷ್ಠಾ ಪುರಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಮಯಾನಘ ।
ಜ್ಞಾಯೋಗೇನ ಸಾಂಖ್ಯಾನಾಂ ಕರ್ಮಯೋಗೇನ ಯೋಗಿನಾಮ್ ॥ 3 ॥

ಪಾಪರಹಿತನಾದ ಅರ್ಜುನನೇ ಈ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯವನ್ನು ಶೋಧನೆ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಎರಡು ಮಾರ್ಗಗಳಿವೆ ಎಂದು ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿರುತ್ತೇನೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದರ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಎಂದೋ ಆದಿ ಸತ್ಯಯುಗದಲ್ಲಾಗಲಿ ತ್ರೇತಾಯುಗದಲ್ಲಾಗಲಿ ಹೇಳದೆ ಈ ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಳಿರುತ್ತೇನೆ. ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಜ್ಞಾನಯೋಗವನ್ನೂ ಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹೇಳಿರುತ್ತೇನೆ. ಎರಡು ಮಾರ್ಗದಲ್ಲೂ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಲೇಬೇಕು ಕರ್ಮವು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿದೆ.

ನ ಕರ್ಮಣಾಮನಾರಂಭಾನ್ನೈಷ್ಕರ್ಮ್ಯಂ ಪುರುಷೋಽಶ್ನುತೇ।
ನ ಚ ಸಂನ್ಯಸನಾದೇವ ಸಿದ್ಧಿಂ ಸಮಧಿಗಚ್ಛತಿ ॥ 4 ॥

ಅರ್ಜುನನೇ ! ಮನುಷ್ಯನು ಕರ್ಮವನ್ನು ಆರಂಭಮಾಡದೇ ಇರುವದರಿಂದ ಕೊನೆಯದಾದ ನಿಷ್ಕರ್ಮಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲಾರ ಅಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲದೆ ಆರಂಭಿಸಿರುವ ಕರ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಮಾತ್ರದಿಂದ ಭಾಗವತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿರೂಪವಾದ ಪರಮಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಲಾರ.

ಈಗ ನಿನಗೆ ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗವು ಅಥವಾ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಮಾರ್ಗವು ಸರಿಯೆನಿಸಿದರೂ ಕರ್ಮವು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

ಬಹಳಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜನರು ಭಗವಂತನ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸುಲಭ ಮಾರ್ಗವನ್ನೂ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂಥ ಮಾರ್ಗವನ್ನೂ ಹುಡುಕುತ್ತಾರೆ. 'ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡದೇ ಹೋದರೆ ನಿಷ್ಕಾಮವೇ ಆದೀತು' ಎನ್ನುವ ಈ ಭ್ರಾಂತಿ ಇರುವುದು ಬೇಡ ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಒತ್ತಿಹೇಳುವದೇನೆಂದರೆ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಇರುವುದರಿಂದ ನಿಷ್ಕರ್ಮ ಭಾವವನ್ನು ಯಾವನೂ ಪಡೆಯಲಾರ ಶುಭಾಶುಭಕರ್ಮಗಳು ಎಲ್ಲಿ ಮುಗಿಯುತ್ತವೆಯೋ ಹೆಚ್ಚಿನ ನಿಷ್ಕರ್ಮತೆಯಾದ ಅ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕರ್ಮದಿಂದಲೇ ಪಡೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ನಾವು ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿರುತ್ತೇವೆ. ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮವಿಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಬಹಳ ಜನರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಕರ್ಮವನ್ನು ಬಿಡುವವರು ಜ್ಞಾನಿಯಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಆರಂಭಮಾಡಿದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಮಾತ್ರದಿಂದ ಯಾವಾತನೂ ಭಗವತ್ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ರೂಪವಾದ ಪರಮ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲಾರ ; ಏಕೆಂದರೆ :-

ನ ಹಿ ಕಶ್ಚಿತ ಕ್ಷಣಮಪಿ ಜಾತು ತಿಷ್ಠತ್ಯಕರ್ಮಕೃತ್।
ಕಾರ್ಯತೇ ಹ್ಯವಶಃ ಕರ್ಮ ಸರ್ವಃ ಪ್ರಕೃತಿಜೈರ್ಗುಣೈಃ ॥ 5 ॥

ಯಾವಾತನೂ ಎಂದೂ ಒಂದು ಕ್ಷಣಕಾಲವೂ ಚೇಷ್ಟೆಯಿಲ್ಲದೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಎಲ್ಲರೂ ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದುಂಟಾದ ಗುಣಕ್ಕೆ ಅಧೀನವಾಗಿ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.ಪ್ರಕೃತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದುಂಟಾದ ಗುಣವು ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಬದುಕಿರುತ್ತದೆ-ಯೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಯಾವಾತನೂ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಇರಲೇ ಆರನು.

ನಾಲ್ಕನೇಯ ಅಧ್ಯಾಯದ 33ನೇ ಮತ್ತು 37ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವದೇನೆಂದರೆ ಸಮಸ್ತಕರ್ಮವೂ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗಾಣುತ್ತದೆ. ಜ್ಞಾನರೂಪವಾದ ಅಗ್ನಿಯು ಎಲ್ಲಾ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಬೂದಿ ಮಾಡಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಅವನು ಹೇಳುವದೇನೆಂದರೆ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಯಾವನೂ ಇರಲೇ ಆರನು ಕೊನೆಗೆ ಆ ಮಹಾಪುರುಷನು ಹೇಳುವದಾದರೂ ಏನು? ಅವನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು. ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಮಾಡುತ್ತಾ ಮೂರುಗುಣಗಳನ್ನೂ ಮೀರಿದ ಮೇಲೆ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿಲಯ ಮತ್ತು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಜೊತೆಗೆ ಯಜ್ಞದ ಪರಿಣಾಮವು ಹೊರಟುಹೋಗಿ ಕರ್ಮವಷ್ಟೇ ಉಳಿದಿರುತ್ತದೆ. ಆ ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಕರ್ಮವು ಅಳಿಸಿಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಗುಂಪು ಅವನನ್ನು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಕರ್ಮೇನ್ದ್ರಿಯಾಣಿ ಸಂಯಮ್ಯ ಯ ಆಸ್ತೇ ಮನಸಾ ಸ್ಮರಾನ್ ।
ಇಂದ್ರಿಯಾರ್ಥಾನ್ ವಿಮೂಢಾತ್ಮಾ ಮಿಥ್ಯಾಚಾರಃ ಸ ಉಚ್ಯತೇ॥ 6 ॥

ಇಷ್ಟಾದರೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮೂಢರು ಯಾರು ಕರ್ಮೇನ್ದ್ರಿಯವನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರವಾಗಿ ತಡೆಹಿಡಿದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಭೋಗವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೋ ಅವರು ಮಿಥ್ಯಾಚಾರಿಗಳು, ಪಾಖಂಡಿಗಳು (ನಾಸ್ತಿಕರು) ಜ್ಞಾನಿಗಳಲ್ಲವೇ ಅಲ್ಲ. ಈ ತರಹದ ಜನರು ಕೃಷ್ಣನ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಇದ್ದರು ಎಂದುಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಜನರು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇನ್ದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ತಡೆಹಿಡಿದು 'ನಾನು ಜ್ಞಾನಿಯು ನಾನು ಪೂರ್ಣನು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ ಅವರು ಧೂರ್ತರು ಎಂದು. ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗವು ಇಷ್ಠವಾಗಲಿ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮ ಮಾರ್ಗವು ಇಷ್ಠವಾಗಲಿ ಎರಡು ಮಾರ್ಗದಲ್ಲೂ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಲೇ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಯಸ್ತ್ವಿಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಮಾನಸಾ ನಿಯ ಮ್ಯಾರಭತೇಽರ್ಜುನ ।
ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯೈಃ ಕರ್ಮ ಯೋಗಮಸಕ್ತಾ ಸ ವಿಶಿಷ್ಯತೆ ॥ 7॥

ಅರ್ಜುನನೆ, ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಇನ್ದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ವಶದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಯಾವಾಗ ವಾಸನೆಗಳೂ ತೊರುವುದಿಲ್ಲವೂ ಎಲ್ಲಾರೀತಿಯಿಂದಲೂ ವಿಷಯಾಸಕ್ತವಾಗದ ಕರ್ಮೇನ್ದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾನೋ ಅವನು ಶ್ರೇಷ್ಠನು. ಆಯಿತು, ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆನ್ನುವುದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಆದರೆ ಯಾವ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

ನಿಯತಂ ಕುರು ಕರ್ಮತ್ವಂ ಜ್ಯಾಯೋ ಹ್ಯಕರ್ಮಣಃ ।
ಶರಿರಯಾತ್ರಾಪಿ ಚ ತೇ ನ ಪ್ರಸಿಧ್ಯೇದಕರ್ಮಣಃ ॥ 8 ॥

ಅರ್ಜುನನೆ, ನಿನಗೆ ನಿರ್ಧಾರಣೆ ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡು ಅಂದರೆ ಕರ್ಮಗಳು ಬಹಳವಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವಾದಾದರೂ ಒಂದನ್ನು ಆರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡು. ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡದಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮಾಡುವುದು ಶ್ರೇಷ್ಠವು ಏಕೆಂದರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದವರೆಗೆ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿಂದಂತೆ ಜನನ ಮರಣರೂಪವಾದ ದೊಡ್ಡ ಭಯದಿಂದ ಕರ್ಮವು ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡುವಂತಹದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕರ್ಮವು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿದೆ. ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಹೋದರೆ ಶರೀರ ಸ್ಥಿತಿಯು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ. 'ಶರೀರ ಯಾತ್ರಾ' ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥವನ್ನು ಜನರು 'ಶರೀರ ನಿರ್ವಾಹ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಶರೀರದ ನಿರ್ವಾಹ ಎಂದರೆ ಏನು? ತಾವು ಶರೀರವೇನು? ಈ ಮನುಷ್ಯನು ಜನ್ಮಜನ್ಮಾಂತರದಿಂದಲೂ ಯುಗಯುಗಾಂತರದಿಂದಲೂ ಶರೀರಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಒಂದು ಬಟ್ಟೆಯು ಜೀರ್ಣವಾದಾಗ ಹೇಗೆ ಎರಡನೆಯದು ಮೂರನೆಯದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೋ ಹಾಗೆ ಇದೇ ರೀತಿ ಕ್ರಿಮಿ. ಕೀಟಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ಮಾನವನವರೆಗೂ ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಹಿಡಿದು ಇಡೀ ಜಗತ್ತು ಬದಲಾವಣೆಯಾಗುವದಾಗಿದೆ. ಮೇಲುಕೀಳಿನ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಆನಂತರವಾಗಿ ಈ ಜೀವನು ಶರೀರಯಾತ್ರೆಯನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೇ. ಕರ್ಮವೆಂಬುದು ಇಂಥಾದ್ದಾಗಿದೆ, ಈ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡುತ್ತದೆ, ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆಂದು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದು, ಒಂದೇ ಜನ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕೆಂದರೆ, ಯಾತ್ರೆಯು ಆರಂಭವಾಗಿದೆ. ದಾರಿಹೋಕನು ಹೋಗುತ್ತಿದಾನೆ. ಅವನು ಮತ್ತೊಂದು ಶರೀರದ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಆರಂಭ ಮಾಡಿದ್ದಾಯಿತು.ಹೋಗಬೇಕಾದ ಜಾಗವು ಬಂದಕೂಡಲೇ ಯಾತ್ರೆಯು ಪೂರ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಿಯಾದ ನಂತರ ಈ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಯಾವ ಶರೀರ ಯಾತ್ರೆಯೂ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಶರೀರಯಾತ್ರೆ, ಶರೀರಧಾರಣೆ ಎನ್ನುವ ಕ್ರಮವು ಮುಗಿದು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕರ್ಮ ಸ್ವಭಾವವೆಂಬುದು ಇದು. ಪುರುಷನಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಶರೀರಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದ್ದಿಲ್ಲ. 'ಮೋಕ್ಷಸೇಽಶುಭಾತ್' (4- 16) ಅರ್ಜುನ ಈ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅಶುಭವಾದ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದುವೆ. ಕರ್ಮವು ಸಂಸಾರ ಬಂಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತಿ ಕೊಡುವಂಥದ್ದಾಗಿದೆ. ಈಗ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಎದುರಿಗೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಆ ವಿಹಿತವಾದ ಕರ್ಮವು ಯಾವುವಾಗಿದೆ ? ಇದರಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಯಜ್ಞಾರ್ಥಾತ್ ಕರ್ಮಣೋಽನ್ಯತ್ರ ಲೋಕೋಽಯಂ ಕರ್ಮಬಂಧನಃ।
ತದರ್ಥಂ ಕರ್ಮ ಕೌಂತೇಯ ಮುಕ್ತಸಂಗಃ ಸಮಾಚರ ॥ 9॥

ಎಲೆ ಅರ್ಜುನ ! ಯಜ್ಞದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೇ ಕರ್ಮ. ಕರ್ಮವೆಂಬುದು ಒಂದು ನಿರ್ಧಾರವಾದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಅತಿರಿಕ್ತವಾದ ಕರ್ಮಗಳೆಲ್ಲವೂ ಹಾಗಾದರೆ ಕರ್ಮ-ಗಳಲ್ಲವೇ ? ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು. ಅಲ್ಲ, ಅವು ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲ. ''**ಅನ್ಯತ್ರ ಲೋಕೋಽಯಂ ಕರ್ಮ ಬಂಧನಃ** '' ಈ ಯಜ್ಞ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಅತಿರಿಕ್ತವಾಗಿಯೂ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಕರ್ಮಗಳು ನಡೆಯುವುವು. ಇವು ಕೇವಲ ಬಂಧನವಷ್ಟೆ ಹೊರತು, ಅಹರ್ನಿಶಿ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಕರ್ಮವ್ಯಾಪಾರಗಳೆಲ್ಲವೂ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲೇ ನಮ್ಮನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಬಿಗಿಯುವುದಷ್ಟೇ ಹೊರತು ಬೇರೇನಲ್ಲ. ಇವು ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲ. ಕರ್ಮವಾದರೋ ''**ಮೋಕ್ಷ್ಯಸೇಽಶುಭಾತ್**'' ಅಶುಭ, ಅಮಂಗಲ ಅರ್ಥಾತ್ ಸಾಂಸಾರಿಕ ಬಂಧನಗಳಿಂದ ಪಾರು ಮಾಡುವಂತಹುದು. ಯಜ್ಞದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೊಂದೇ ಕರ್ಮ. ಯಜ್ಞವು ಪೂರ್ಣ ವಾಗುವಂತೆ ಅದುಮಾಡುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಹೇ ಅರ್ಜುನ ! ನೀನು ಆ ಯಜ್ಞದ ಪರಿಪೂರ್ತಿಗಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಸಂಗ ದೋಷಗಳಿಂದ ವಿವರ್ಜಿತನಾಗಿ ಒಳ್ಳೆಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸುವ. ಸಂಗದೋಷದಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗದೆ ಆ ಕರ್ಮವು ನಡೆಯಲಾರದು.

''ಯಜ್ಞದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೇ ಕರ್ಮ'' ಎಂದು ನಾವೀಗ ತಿಳಿದಂತಾಯಿತು. ಆದರೆ ಇಲ್ಲೀಗ ಮತ್ತೊಂದು ಹೊಸ ಪ್ರಶ್ನೆ ಉದ್ಭವಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ಹಾಗಾದರೆ ಆ ಯಜ್ಞವಾವುದು? ಅದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಉತ್ತರವಾಗಿ ಯಜ್ಞವಾವುದೆಂಬುದಕ್ಕೂ ಮುನ್ನ ಆ ಯಜ್ಞ ವೆಲ್ಲಿಂದ ಬಂದಿತು- ಅದು ನಮಗೆ ಕೊಡುವುದೇನು- ಹಾಗೂ ಆದರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳೇನು. ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಬೆಳಕು ಬೀರುವನು. ನಂತರ ನಾಲ್ಕನೇ ಅಧ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಹೋದ ನಂತರ ಯಜ್ಞವೆಂಬುದೇನು ? ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುವನು. ಅದಕ್ಕೆ ನಾವು ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ತೆರಳಿ-ಕರ್ಮವೆಂಬುದು ನಡೆಯತೊಡಗುವುದು. ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಶೈಲಿಯಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದು. ಯಾವ ವಸ್ತುವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಬೇಕೋ ಅದಕ್ಕೆ ಮುನ್ನ ಆದರ ಹೊರ ವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವು. ಅದರಂತೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅದರ ಹೊರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವನು.

ಇದರಿಂದ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಜಾಗೃತವಾಗುವುದು. ತದನಂತರ ಅದರಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾದ ಮುನ್ನೆಚ್ಚರಿಕೆಗಳ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವನು. ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವನು.

ನಿಮಗೆ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿರ ಬೇಕಾದುದೇನೆಂದರೆ ಕರ್ಮವೆಂಬುದು ಒಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕ್ರಿಯೆ. ಹಾಗಾದರೆ ಅ ಕರ್ಮವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಗೊತ್ತು ಗುರಿಯುಂಟು. ಮಾಡಿದುದೆಲ್ಲವೂ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲ.

ಎರಡನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮವೆಂಬುದರ ಹೆಸರು ಮೊದಲ ಬಾರಿ ಬಂದಿದೆ, ಆದರ ವೈಶಿಷ್ಟಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿರುವನು. ಅದರಲ್ಲಿ ನಾವು ವಹಿಸಬೇಕಾದ ಮುನ್ನೆಚ್ಚರಿಕೆಗಳ ಮೇಲೂ ಬೆಳಕು ಬೀರಿರುವನು. ಕರ್ಮ ಎಂದರೇನೆಂದು- ಹೇಳಲಿಲ್ಲಿ. ನಾನಾಪರಿಯಾದ ಬೇರೆಯ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡದೆ ಮನುಷ್ಯನು ಸುಮ್ಮನೆ ಕೂರುವನಲ್ಲ ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಪರಾಧೀನನಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನು ಕರ್ಮಗಳನ್ನಾಚರಿಸುವನು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು

ಹಟದಿಂದ ತಮ್ಮ ವಶಕ್ಕೆ ಕೊಂಡವರು ಸಹ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವರು. ಅವರು ಢಾಂಬಿಕರು- ಢಂಬಾಚರಣೆಯುಳ್ಳವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಜುನ, ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಬೇರೆ ಮಾಡಿ ನೀನು ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡು. ಆದರೆ ಕರ್ಮವಾವುದು. ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಮಾತ್ರ ಇದ್ದಂತೆಯೇ ಇದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು ನೀನು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡು.

ಹಾಗಾದರೆ ನಾವು ಮಾಡುವಂತಹ ನಿರ್ಧಾರವಾದ ಕರ್ಮ ಯಾವುದು- ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಏಳುವುದು. ಆಗ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಕಾರ್ಯರೂಪ ನೀಡುವುದೇ ಕರ್ಮ, ಈಗ ಯಜ್ಞವೆಂದರೇನೆಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಸಂಜನಿಸುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ನಾವೀಗ ಯಜ್ಞದ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಅದರ ವಿಶೇಷತೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ವಿರಮಿಸೋಣ, ನಾಲ್ಕನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞದ ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ರೂಪವು ಕಂಡು ಬರುವುದು. ಅದನ್ನು ಮಾಡುವುದು. ''ಕರ್ಮ''

ಕರ್ಮದ ಈ ಪರಿಭಾಷೆ ಗೀತೆಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳಲು ಬೀಗದ ಕೈ ಗೊಂಚಲಿನಂತೆ. ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಅತಿರಿಕ್ತವಾಗಿ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಜನರ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇರುವರು. ಓರ್ವನು ವ್ಯವಸಾಯ. ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ವ್ಯಾಪಾರ, ಓರ್ವನು ಆಫೀಸಿನಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ ಅಧಿಕಾರಿ- ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಚಾಕರ ಓರ್ವನು ತನ್ನನ್ನು ಬುದ್ಧಿ ಜೀವಿಯೆಂದುಕೊಳ್ಳುವನು ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ಶ್ರಮ ಜೀವಿ ಎಂದು ಕೊಳ್ಳುನನು. ಓರ್ವನು ಸಮಾಜ ಸೇವಕ. ಮತ್ತೊಬ್ಬ ದೇಶ ಸೇವೆಯೇ ಪರಮೋಚ್ಚಧರ್ಮ ಎಂದು ತಿಳಿಯುವನು. ಹೀಗೆ ನಾನಾಪರಿಯಾಗಿ ಜನರು ನಾನಾ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಈ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲೇ ಸಕಾಮ, ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಗಳ ಭೂಮಿಕೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಕೊಂಡಿರುವರು. ಆದರೆ 'ಇದೆಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲ'' ಎಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಯನು ಹೇಳುವನು **''ಅನ್ಯತ್ರ ಲೋಕೋಽಯಂ ಕರ್ಮ ಬಂಧನಃ''** ಯಜ್ಞದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯುಳಿದು ಮಾಡುವ ಇತರ ಯಾವ ಕರ್ಮಗಳಾಗಲಿ ಈ ಲೋಕದ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ವಿನಾ ಇದರಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗದು. ವಸ್ತುತಃ ಯಜ್ಞದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೇ ಕರ್ಮ, ಈಗ ಯಜ್ಞವಾವುದೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸದೆ ಈ ಯಜ್ಞವು ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂತು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುವನು.

ಸಹ ಯಜ್ಞಾ ಪ್ರಜಾಃ ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ಪುರೋವಾಚ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ।
ಅನೇನ ಪ್ರಸವಿಷ್ಯಧ್ವಂ ಏಷ ವೋಽಸ್ತ್ವಿಷ್ಟ ಕಾಮದುಕ್ ॥ 10 ॥

ಪ್ರಜಾಪತಿಯಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಕಲ್ಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞ ಸಹಿತವಾಗಿ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ. ಈ ಯಜ್ಞದ ಮೂಲಕ ನೀವೆಲ್ಲ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರಿ. ಈ ಯಜ್ಞವು ನಿಮಗೆಲ್ಲರಿಗೂ **''ಇಷ್ಟಕಾಮಧುಕ್''**- ಅನಿಷ್ಟವಾಗದಿರುವಂತಹ. ವಿನಾಶವಿಲ್ಲದಂತಹ ಇಷ್ಟಸಂಬಂಧವಾದ ಕಾಮನೆಗಳನ್ನು ಪೂರ್ತಿ ಗೊಳಿಸಲಿ.

ಯಜ್ಞ ಸಹಿತ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದವರಾರು ? ಪ್ರಜಾಪತಿಯಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಾರು? ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ವಾಡಿಕೆಯಲ್ಲಿರುವಂತೆ ನಾಲ್ಕುಮುಖ, ಎಂಟು ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳವನೇ ? ಅಲ್ಲ, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಅನುಸಾರ ದೇವತೆಗಳೆಂಬ ಬೇರಾವ ಸತ್ತೆಯೂ ಇಲ್ಲ, ಹಾಗಾದರೆ ಪ್ರಜಾಪತಿಯಾರು ? ವಸ್ತುತಃ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಮೂಲ ಉದ್ಗಮನಾಗಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಪಡೆದ ಮಹಾಪುರುಷನೇ ಪ್ರಜಾಪತಿ. ಬುದ್ಧಿಯೇ ಬ್ರಹ್ಮ. **''ಅಹಂಕಾರ ಶಿವ ಬುದ್ಧಿ ಅಜ, ಮನ ಶಶಿ ಚಿತ್ತ ಮಹಾನ್ ।' (ರಾಮಚರಿತಮಾನಸ)** ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ

ಬುದ್ಧಿಯ ಕೇವಲ ಒಂದು ಯಂತ್ರವಾಗಿರುವುದು ಆ ಪುರುಷನ ವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಮಾತಾಡುವನು.

ಭಜನದ ವಾಸ್ತವಿಕ ಕ್ರಿಯೆಯು ಆರಂಭವಾದೊಡನೆ ಬುದ್ಧಿಯು ಉತ್ತರೋತ್ತರವಾಗಿ ಮೇಲೇರುತ್ತ ಹೋಗುವುದು. ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಅದು ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಯಿಂದೊಡ-ಗೂಡಿರುವುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮವಿತ್ 'ಎಂದೆನಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವುದು. ಕ್ರಮವಾಗಿ ವಿಕಾರಗಳಿಂದ ವಿಮುಕ್ತವಾಗುತ್ತ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗುತ್ತ ಬಂದಂತೆ ಅದು ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ವರ- ಎಂದ ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಮೇಲೇರುತ್ತ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗುತ್ತ ಹೋದಂತೆ ಬುದ್ಧಿಯು ವಿಕಸಿತವಾಗುವುದು. ಆಗ ''ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ವರೀಯಾನ್'' ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ' ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ವೇತ್ತಾ ಪುರುಷನು ಇತರರನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಲು ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗುವನು. ಇದು ಬುದ್ಧಿಯ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆ ''ಬಹ್ಮವಿದ್ವರಿಷ್ಠ'' ಅರ್ಥಾತ್ ಇಷ್ಟವಾದುದು ಅನವರತವೂ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮವೇತ್ತನ ಸ್ಥಿತಿ, ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ಮಹಾಪುರುಷನು ಪ್ರಜೆಗಳ ಮೂಲೋದ್ಗಮನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಆ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲೇ ನಿಲ್ಲ ಬಲ್ಲವನಾಗುವನು. ಇಂತಹ ಮಹಾಪುರುಷನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿಯೆಂಬುದು ಬರಿದೊಂದು ಯಂತ್ರ ಆತನೇ ಪ್ರಜಾಪತಿ. ಆತನು ಪ್ರಕೃತಿಯ ದ್ವಂದ್ವವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ ಆರಾಧನಾ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ರಚಿಸುವನು. ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಅನುರೂಪವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದೇ ಪ್ರಜೆಯ ರಚನೇ. ಇದಕ್ಕೆ ಪೌರ್ನಾತ್ಯ ಸಮಾಜವು ಅವಬಿಜ್ಞ ಅಚೇತವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿದೆ. ಸೃಷ್ಟಿ ಅನಾದಿಯಾದುದು. ಸಂಸ್ಕಾರವು ಎಂದಿನಿಂದಲೂ ಇರುವಂತಹುದು. ಅದರೆ ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತ ವಿಕೃತ. ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಅನುರೂಪವಾಗಿ ಅದನ್ನು ಎರಕ ಹುಯ್ಯುವುದೇ ರಚನೆ ಅಥವಾ ಓರಣ.

ಇಂತಹ ಮಹಾಪುರುಷನು ಕಲ್ಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞ ಸಹಿತವಾಗಿ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದನು. ಕಲ್ಪವೆಂಬುದು ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ನಿರೋಗಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದು. ವೈದ್ಯನು ಕಲ್ಪವನ್ನು ಕೊಡುವನು. ಓರ್ವನು ಕಾಯಾ ಕಲ್ಪವನ್ನು ಮಾಡುವನು ಅವೆಲ್ಲವೂ ಕ್ಷಣಿಕ ಶರೀರದ ಕಲ್ಪಗಳು. ವಾಸ್ತವಿಕ ಕಲ್ಪವಾವುದೆಂದರೆ ಭವರೋಗದಿಂದಲೇ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ದೊರಕಿಸಿ ಕೊಡುವಂತಹುದು.ಆರಾಧನೆಯ ಪ್ರಾರಂಭ ಈ ಕಲ್ಪದ ಆರಂಭ ! ಆರಾಧನೆ ಪೂರ್ಣವಾಯಿತೆಂದರೆ ನಿಮ್ಮ ಕಲ್ಪವು ಪೂರ್ಣವಾದಂತೆ.

ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮ ಸ್ವಸ್ವರೂಪಿಗಳಾದ ಮಹಾನುಭಾವರು ಭಜನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಸಹಿತವಾದ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಒಗ್ಗೂಡಿಸಿ- 'ಈ ಯಜ್ಞದಿಂದ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರಿ. '' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಎಂತಹ ವೃದ್ಧಿ? ಮಣ್ಣಿನ ಮನೆಯನ್ನು ತಾರಸೀಮನೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ? ನಿಮ್ಮ ಆದಾಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವುದೇ ? ಅದೊಂದೂ ಅಲ್ಲ. ಯಜ್ಞವು 'ಇಷ್ಟಕಾಮಧುಕ್' ಇಷ್ಟ ಸಂಬಂಧವಾದ ಕಾಮನೆಗಳನ್ನು ಈಡೇರಿಸುವುದು. ಇಷ್ಟ ಎಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮ. ಆ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾಮನೆಗಳನ್ನು ಈಡೇರಿಸುವುದೆಂದರ್ಥ. ಪ್ರಶ್ನೆಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿದೆ. ಅದು ನೇರವಾಗಿ ಒಮ್ಮೆಗೇ ಪರಮಾತ್ಮ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡುವುದೇ ಅಥವಾ ಹಂತ ಹಂತವಾಗಿಯೇ.

ದೇವಾನ ಭಾವಯತಾನೇನ ತೇ ದೇವಾ ಭಾವಯಂತು ವಃ ।

ಪರಸ್ಪರಂ ಭಾವಯಂತಃ ಶ್ರೇಯಃ ಪರಮವಾಸ್ಯಥ ॥11॥

ಈ ಯಜ್ಞದ ಮೂಲಕವಾಗಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸಮೃದ್ಧಗೊಳಿಸಿ ಅರ್ಥಾತ್ ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತುಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಿರಿ. ಆ ದೇವತೆಗಳು- ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತುಗಳು ನಿಮಗೆ

ಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನು ನೀಡುವುವು. ಈ ರೀತಿ ಪರಸ್ಪರ ಸಮೃದ್ಧರಾಗಿ ಪರಮ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಎಂದರೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ನಿಮಗೆ ಬೇರಿನ್ನಾವ ಬಯಕೆಯೂ ಬಳಲಿಸದಂತೆ ಪರಮ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಹೊಂದಿರಿ. ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ನಾವು ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆದಂತೆಲ್ಲ (ಯಜ್ಞದ ಅರ್ಥವು ಮುಂದೆ ಬರುವುದು- ಅರಾಧನೆಯ ವಿಧಿಯು ಸಹ) ನಮ್ಮ ಹೃದ್ದೇಶದಲ್ಲಿ ದೈವೀ ಸಂಪದಗಳು ಅರ್ಜಿತವೂ, ಊರ್ಜಿತವೂ ಆಗುವುವು: 'ಪರಮದೇವ'ನು ಪರಮಾತ್ಮನೋರ್ವನೇ ಆ ಪರಮದೇವನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿ ಕೊಡುವ ಯಾವ ಸಂಪತ್ತಿದೆಯೋ, ಅಂತಃ ಕರಣದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಜಾತೀಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಿವೆಯೋ ಅವುಗಳನ್ನೇ ದೈವೀ ಸಂಪದವೆನ್ನುವುದು. ಅದು ಪರಮದೇವನನ್ನು ಸಂಭವಿಸುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ದೈವೀ ಸಂಪದ ವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಬಾಹ್ಯ ದೇವತೆ, ವಿಗ್ರಹ, ಕಲ್ಲು, ನೀರು ಮುಂತಾಗಿ ಜನರು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಕಲ್ಪನೆಗಳು ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತಲ್ಲ. ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕಾವ ಅಸ್ತಿತ್ವವೂ ಇಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಹೇಳುವನು.

ಇಷ್ಟಾನ್ ಭೋಗಾನ್ ಹಿವೋದೇವಾ ದಾಸ್ಯಂತೆ ಯಜ್ಞ ಭಾವಿತಾ ಃ।
ತೈರ್ದತ್ತಾನ ಪ್ರದಾಯೈಭ್ಯೋ ಯೋ ಭುಂಕ್ತೇ ಸ್ತೇನ ಏವ ಸಃ ॥ 12 ॥

ಯಜ್ಞದ ಮೂಲಕ ಸಂವರ್ಧಿತರಾದ ದೇವತೆಗಳು (ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತುಗಳು) ''ಇಷ್ಟಾನ್ ಭೋಗಾನ್ ಹಿ ದಾಸ್ಯಂತೇ'' ಇಷ್ಟ ಅಂದರೆ ಆರಾಧ್ಯ ಸಂಬಂಧವಾದ ಭೋಗಗಳನ್ನೇ ನೀಡುವರು. ಬೇರೇನೂ ನೀಡರು. ತೈರ್ದತ್ತಾನ್ ಅವರು ಮಾತ್ರ ಕೊಡಬಲ್ಲವರು. ಇಷ್ಟವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಬೇರಾವ ವಿಕಲ್ಪವೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ದೈವೀಗುಣಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ಕೊಳ್ಳದೆ ಈ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಭೋಗಿಸುವವರು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಕಳ್ಳರು. ಪಡೆದುದೇ ಇಲ್ಲ ಎನ್ನುವಾಗ ಭೋಗಿಸುವುದೆಲ್ಲಿ ಬಂತು? ನಾನು ಪರಿಪೂರ್ಣ, ತತ್ವಜ್ಞಾನಿ- ಎಂದೆಲ್ಲ ಹೇಳಬಹುದು ಈ ರೀತಿ ಧಂಬದ ಮಾತಾಡುವವನು ಈ ಪಥದಿಂದ ವಿಮುಖನಾದಂತೆ. ಆತನು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ಚೋರನು. ಪಡೆದವನಂತೂ ಅಲ್ಲ. ಆದರೆ ಪಡೆದವನು ಪಡೆಯುವರು ಏನನ್ನು ?

ಯಜ್ಞ ಶಿಷ್ಟಾಶಿನಃ ಸಂತೋಃ ಮುಚ್ಯಂತೇ ಸರ್ವಕಿಲ್ಬಿಷೈ ಃ।
ಭುಂಜತೇ ತೇ ತ್ವಘಂ ಪಾಪಾ ಯೇ ಪಚಂ ತ್ಯಾತ್ಮ ಕಾರಣಾತ್ ॥ 13 ॥

ಯಜ್ಞಶಿಷ್ಟವಾದ ಅನ್ನವನ್ನು ಊಟಮಾಡುವ ಸಂತ ಜನರು ಎಲ್ಲ ಪಾಪಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗುವರು. ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಬೆಳೆಸಿ ಬೆಳೆಸಿ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಪ್ತಿಕಾಲವೇ ಪೂರ್ತಿ ಕಾಲವಾಗುವುದು. ಯಜ್ಞವು ಪೂರ್ಣವಾದೊಡನೆ ಉಳಿಯುವ ಯಜ್ಞಶೇಷವೇ ಬ್ರಹ್ಮ ಬ್ರಹ್ಮಮಯ. ಇದನ್ನೇ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಬೇರೆಯ ಮಾತು ಗಳಿಂದ ''ಯಜ್ಞಶಿಷ್ಟಾ -ಮೃತಭುಜೋ ಯಾಂತಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಸನಾತನಮ್''- ಯಜ್ಞವು ಯಾವುದನ್ನು ಸೃಷ್ಠಿಸುವುದೋ ಆ ಅನ್ನವನ್ನು ಭುಂಜಿಸುವವನು ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವಿಷ್ಠವಾಗುವನು. ಇಲ್ಲಿ ಆತನು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಶೇಷವಾಗಿ ಉಳಿದ ಅಂಶವನ್ನು (ಅಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಪೀಯೂಷವನ್ನು) ಪಾನಮಾಡುವವನು ಸರ್ವಪಾಪಗಳಿಂದ ವಿನಿರ್ಮುಕ್ತನಾಗುವನು. ಸಂತಜನರಂತೂ ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವರು. ಆದರೆ ಪಾಪಿಗಳಾದವರು ಮೋಹವಶರಾಗಿ ಶರೀರದ ಸಲುವಾಗಿ ತಿನ್ನುವರು ಅವರು ಪಾಪವನ್ನೇ ತಿನ್ನುವರು. ಅವರು ಭಜನೆಯನ್ನೇ ಮಾಡಲಿ, ಆರಾಧನೆಯೆಂದು ತಿಳಿದಿರಲಿ, ಮುಂದುವರೆದಿರಲಿ, ಅವರಿಗೆ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿ ಸಿಹಿಯಾದೊಂದು ಬಯಕೆ ಮೂಡಿಬಿಡುವುದು. ಶರೀರ, ಶರೀರದ ಸಲುವಾಗಿ, ಶರೀರ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಕೊಂಡಿದ್ದೂ

ಮತ್ತೇನಾದರೂ ಸಿಕ್ಕುವಂತಿದ್ದರೆ ಸಿಗಲಿ ''ಆತ್ಮಕಾರಣಾತ್'' ದೊರೆಯುವುದೇನೋ ದೊರೆಯುಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಕೊಂಡಿದ್ದೂ ಮತ್ತೇನಾದರೂ ಸಿಕ್ಕುವಂತಿದ್ದರೆ ಸಿಗಲಿ. ''ಆತ್ಮ ಕಾರಣಾತ್'' ದೊರೆಯುವುದೇನೋ ದೊರೆಯುವುದು. ಆದರೆ ಅಷ್ಟೊಂದು ಭೋಗಗಳನ್ನನುಭವಿಸಿ ಆತನು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ತಾನು ಹೊರಟಿದ್ದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲೇ ಕದಲದೆ ನಿಂತಿದ್ದೇನೆ. ಎಂದು ಮನಗಾಣುವನು. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ ಹಾನಿ ಬೇರೇನಿದ್ದೀತು ? ಶರೀರವೇನಶ್ವರವೆಂದ ಮೇಲೆ ಅದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಸುಖದುಃಖಗಳು ಎಷ್ಟು ದಿನತಾನೆ ಜೊತೆಗೆ ಬರುವುವು ? ಅವರು ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವರು. ಆದರೆ ಪ್ರತಿರೂಪವಾಗಿ ಪಾಪವನ್ನೇ ಮೆಲ್ಲುವರು.

''ಪಲಟಿ ಸುಧಾ ತೇ ಸಠ ವಿಷ ಲೇಹಿ'' ಆತನು ಹಾಳಾಗುವುದಿಲ್ಲ- ನಿಜ. ಆದರೆ ಉದ್ಧಾರವಾಗುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ನಿಷ್ಕಾಮ ಭಾವದಿಂದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಲು ಒತ್ತೆಸುವನು. ಈ ವರೆಗೂ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಯಜ್ಞವನ್ನು ಪರಮ ಶ್ರೇಯವೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಹಾಗೂ ಅದರ ರಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದವರು ಮಹಾತ್ಮರು ಎಂದೂ ಹೇಳಿದನು ಆದರೆ ಆ ಮಹಾತ್ಮರು ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ರುಚಿ ತೊರುವುದೇಕೆ ? ಇದಕ್ಕೆ ಮುಂದೆ ಉತ್ತರಿಸುವನು.

ಅನ್ನಾದ್ಭವಂತಿ ಭೂತಾನಿ ಪರ್ಜನ್ಯಾದನ್ನ ಸಂಭವಃ ।
ಯಜ್ಞಾದ್ಭವತಿ ಪರ್ಜನ್ಯಃ ಯಜ್ಞಃ ಕರ್ಮ ಸಮುದ್ಭವ ః ॥ 14 ॥

ಕರ್ಮ ಬ್ರಹ್ಮೋದ್ಭವಂ ವಿದ್ಧಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಕ್ಷರ ಸಮುದ್ಭವಮ್ ।
ತಸ್ಮಾತ್ಸರ್ವಗತಂ ಬ್ರಹ್ಮ ನಿತ್ಯಂ ಯಜ್ಞೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಮ್ ॥ 15 ॥

ಸಮಸ್ತಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಅನ್ನದಿಂದ ಹುಟ್ಟುವುವು. ''ಅನ್ನಂ ಬ್ರಹ್ಮೆತಿ ವ್ಯಜಾನಾತ್- ಅನ್ನವು ಪರಮಾತ್ಮನೇ. ಆ ಬ್ರಹ್ಮ ಪೀಯುಷವನ್ನು ಗುರಿಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಯಜ್ಞದ ಕಡೆಗೆ ಮುನ್ನಡೆಯುವುವು. ಅನ್ನದ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮಳೆಯಿಂದ. ಮೋಡಗಳಿಂದ ಸುರಿಯುವ ಮಳೆಯಲ್ಲ- ಕೃಪಾವೃಷ್ಟಿಯಿಂದ. ಪೂರ್ವ ಸಂಚಿತವಾದ ಯಜ್ಞ ಕರ್ಮವೇ ಕೃಪೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸುರಿಯುವುದು ಇಂದಿನ ಆರಾಧನೆ ನಾಳೆ ಕೃಪೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ದೊರಕುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ವೃಷ್ಟಿಯು ಯಜ್ಞದಿಂದುಟಾಗುವುದು. ಸ್ವಾಹಾಕಾರವನ್ನು ಹೇಳಿದುದರಿಂದ, ತಿಲ ಪಿಷ್ಟಾದಿಗಳನ್ನು ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಸುಟ್ಟುದರಿಂದ ಮಳೆ ಬರುವಂತಿದ್ದರೆ ಈ ಜಗತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾಂಶ ಮರುಭೂಮಿಗಳು ಬಂಜರಾಗಿ ಏಕಿರಬೇಕಿತ್ತು ? ಉರ್ವಕ (ಫಲವತ್ತು) ವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕೃಪಾವೃಷ್ಟಿ ಎಂಬುದು ಯಜ್ಞದತ್ತವಾದುದು. ಈ ಯಜ್ಞವು ಕರ್ಮದಿಂದಲೇ ಸಂಭವಿಸುವುದು. ಕರ್ಮದಿಂದ ಯಜ್ಞವು ಪರಿಪೂರ್ಣ ವಾಗುವುದು.

ಆ ಕರ್ಮವು ವೇದದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದುದೆಂದು ತಿಳಿ. ವೇದವು ಬ್ರಹ್ಮಸ್ಥಿತರಾದ ಮಹಾತ್ಮರ ವಾಣಿಃ ಯಾವ ತತ್ವವು ವಿದಿತವಾಗಿಲ್ಲವೋ ಅದರ ಅನುಭೂತಿಯೇ ವೇದ. ಹೇಳಿ ಕೇಳಿದ ಶ್ಲೋಕಸಂಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿ ವೇದವು ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ ಬಂದುದು. ಹೇಳಿರುವುದೇನೋ ಮಹಾತ್ಮರಾದವರು. ಆದರೆ ಅವರು ಪರಮಾತ್ಮನೊಂದಿಗೆ ತದ್ರೂಪರಾಗಿರುವರು. ಅವರು ಆಡುವ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಉದ್ಗರಿಸುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ವೇದವು ಅಪೌರುಷೇಯವೆನಿಸಿದೆ, ಮಹಾತ್ಮರಿಗೆ ವೇದವು ಹೇಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತ ವಾಯಿತು ? ವೇದವು ಹುಟ್ಟಿದುದು ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದಲ್ಲವೇ? ಆ ಮಹಾತ್ಮರು ಪರಮಾತ್ಮನ ತದ್ರೂಪಿಗಳು, ಅವರು ಯಂತ್ರದಂತೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರ

ಮೂಲಕ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಆಡುವನು. ಯಜ್ಞದ ಮೂಲಕ ಮನಸ್ಸು ನಿರೋಧದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅದು ವಿದಿತವಾಗುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯೂ, ಪರಮಾಕ್ಷರನೂ ಆದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಸದಾ ಯಜ್ಞದಲ್ಲೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತನಾಗಿರುವನು. ಯಜ್ಞವೊಂದೇ ಅವನನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಇರುವ ಉಪಾಯ. ಇದನ್ನೇ ಒತ್ತೈಸಿ ಮತ್ತೆ ಹೇಳುವನು.

ಏವಂ ಪ್ರವರ್ತಿತಂ ಚಕ್ರಂ ನಾನುವರ್ತಯತೀಹ ಯಃ ।

ಅಘಾಯು ರಿಂದ್ರಿಯಾರಾಮೋ ಮೋಘಂ ಪಾರ್ಥಸ ಜೀವತಿ ॥ 16 ॥

ಹೇಪಾರ್ಥ, ಯಾವ ಪುರುಷನು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ ಶರೀರವನ್ನು ಪಡೆದೂ ಈ ರೀತಿ ರೂಢಿಸಿರುವ ಸಾಧನ ಚಕ್ರಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅರ್ಥಾತ್ ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತಿನ ಉತ್ಕರ್ಷ, ದೇವತೆಗಳ ವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಪರಸ್ಪರ ಸಮೃದ್ಧಿಯ ಮುಖಾಂತರ ಅಕ್ಷಯ ಧಾಮವನ್ನು ಪಡೆಯದೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ತುಷ್ಟಿಪುಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಲ ಕಳೆಯುವನೋ ಅಂತವನು ಪಾಪಾಯು ಪುರುಷನಾಗಿ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಜೀವಿಸುವನು.

ಬಂಧುಗಳೇ ! ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಎರಡನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮದ ಹೆಸರು ಮಾತ್ರ ಎತ್ತಿ ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ನಿಯತವಾದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡೆಂದು ಭೋಧಿಸುವನು. ಯಜ್ಞದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೇ ಕರ್ಮ, ಇದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೇನೇ ಮಾಡಿದರೂ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಈ ಲೋಕದ ಬಂಧನವೇ ಆದ್ದರಿಂದ ಸಂಗದೋಷದಿಂದ ದೂರಾಗಿ ಆ ಯಜ್ಞದ ಪೂರ್ತಿಗೆ ಕರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸು. ಆತನು ಯಜ್ಞದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಸಾಕಷ್ಟು ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞದ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದುಂಟಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳುವನು ಪ್ರಜೆಗಳು ಅನ್ನವನ್ನು ಗುರಿಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಆ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗುವರು. ಯಜ್ಞವು ಕರ್ಮದಿಂದಲೂ ಕರ್ಮವು ಅಪೌರುಷೇಯವಾದ ವೇದದಿಂದಲೂ ಸಂಜನಿಸುವುದು. ವೇದಗಳ ಮಂತ್ರ ದ್ರಷ್ಟಾರರು ಮಹಾಪುರುಷರೇ ಆಗಿರಬಹುದು ಆದರೆ ಅವರಲ್ಲಿನ ಪುರುಷನು ತಿರೋಹಿಕ (ಕಣ್ಮರೆ) ಯಾಗಿದ್ದನು ಪ್ರಾಪ್ತಿಯೊಂದಿಗೆ ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನೋರ್ವನೇ ಉಳಿದಿದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ವೇದವು ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ ಬಂದುದು. ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಸದಾ ಸರ್ವದಾ ಪ್ರತಿ ಸ್ಥಿತನಾಗಿಯೇ ಇರುವನು. ಈ ಸಾಧನ ಚಕ್ರದ ಪ್ರಕಾರ ಯಾವಾತನು ಆಚರಿಸದೆ ಇರುವನೋ ಅಂತಹ ಪಾಪಾಯುವಾದವನು ಕೇವಲ ಇಂದ್ರಿಯ ಸುಖಗಳಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಬಾಳುವೆ ಮಾಡುವನು. ಅರ್ಥಾತ್ ಯಜ್ಞವೆಂಬುದು ಒಂದು ವಿಶೇಷವಿಧಿ. ಇದರಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸುಖಕ್ಕೆಡೆಯಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅಕ್ಷಯವಾದ ಸುಖವುಂಟು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಂಯಮದೊಂದಿಗೆ ಇದರೊಂದಿಗೆ ತೊಡಗಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ವಿಧಿ ವಿಧಾನಗಳುಂಟು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಐಷಾರಾಮಗಳನ್ನು ಬಯಸುವಾತನು ಪಾಪಿ. ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೂ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಯಜ್ಞವೆಂಬುದಾದರೂ ಏನು-ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಲಿಲ್ಲ, ಈ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇರಬೇಕೇ ? ಅಥವಾ ಇದಕ್ಕೆಂದಾದರೂ ಕೊನೆಯುಂಟೇ ? ಇದಕ್ಕೆ ಯೋಗೇಶ್ವರನು ಹೇಳುವನು-

ಯಸ್ತ್ವಾತ್ಮರತಿರೇವ ಸ್ಯಾದಾತ್ಮತೃಪ್ತಶ್ಚ ಮಾನವ ಃ ।

ಆತ್ಮನ್ಯೇವ ಚ ಸಂತುಷ್ಟಃ ನಸ್ಯಕಾರ್ಯಂ ನ ವಿದ್ಯತೇ ॥ 17 ॥

ಆದರೆ ಯಾವಾತನು ಆತ್ಮದಲ್ಲೇ ರತನಾಗಿ, ಆತ್ಮತೃಪ್ತನೂ, ಆತ್ಮದಲ್ಲೇ ಸಂತುಷ್ಟನೂ

ಆಗಿರುವನೋ ಅವನಿಗೆ ಯಾವುದೊಂದು ಕರ್ತವ್ಯಗಳೂ ಉಳಿಯಲಾರದು. ಅದೇ ಲಕ್ಷ್ಯವಾದುದು ತಾನೇ? ಅವ್ಯಕ್ತನೂ, ಅವಿನಾಶಿಯೂ ಸನಾತನನೂ ಅದ ಆತ್ಮ ತತ್ವವೇ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿರುವಾಗ ಮುಂದೆ ಹುಡುಕಲು ಬೇರೇನು ತಾನೆ ಇದೆ ? ಅಂತಹ ಪುರುಷನಿಗೆ ಯಾವ ಕರ್ತವ್ಯಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೂ ಬಾರವು-ಯಾವ ಆರಾಧನೆಯೂ ಆತನಿಗೆ ಬೇಕಿಲ್ಲ, ಆತ್ಮ ಹಾಗೂ ಪರಮಾತ್ಮ ಇವೆರಡೂ ಪರಸ್ಪರ ಪರ್ಯಾಯಗಳು. ಇದನ್ನೇ ಪುನಃ ಬಿಡಿಸಿ ಹೇಳುವನು.

ನೈವ ತಸ್ಯ ಕೃತೇನಾರ್ಥೋ ನಾಕೃತೇ ನೇಹ ಕಶ್ಚನ ।
ನ ಚಾಸ್ಯ ಸರ್ವ ಭೂತೇಷು ಕಶ್ಚಿದರ್ಥವ್ಯಪಾಶ್ರಯಃ ॥ 18 ॥

ಈ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಪುರುಷನು ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅದರಿಂದ ಯಾವ ಲಾಭವಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ಕರ್ಮವನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟುದರಿಂದ ಯಾವ ನಷ್ಟವೂ ಇಲ್ಲ. ಮೊದಲು ಇದು ಬೇಕಿತ್ತು. ಅವನಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪ್ರಾಣಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಯಾವ ಸ್ವಾರ್ಥ ಸಂಬಂಧವೂ ಇರದು. ಆತ್ಮವೊಂದೇ ಅವಿನಾಶೀ, ಶಾಶ್ವತ, ಸನಾತನ, ಅವ್ಯಕ್ತ, ಅಪರಿವರ್ತನ ಶೀಲ-ಹಾಗೂ ಅಕ್ಷಯ. ಅದನ್ನೇ ಪಡೆದ ಮೇಲೆ- ಆದರಿಂದಲೇ ಸಂತುಷ್ಟ. ತೃಪ್ತನಾದನೆಂದ ಮೇಲೆ ಅದರಲ್ಲೇ ಓತ ಪ್ರೋತ ನಾಗಿರುವ ನೆಂದ ಮೇಲೆ ಮುಂದಿನ್ನಾವ ಸತ್ತೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಅಂದಾಗ ಹುಡುಕಲಿನ್ನೇನಿದೆ ? ಸಿಗಬೇಕಾದ್ದೇನು? ಆಪುರುಷನು ಕರ್ಮವನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟುದರಿಂದ ಯಾವ ಹಾನಿಯೂ ಇಲ್ಲ ಏಕೆಂದರೆ ವಿಕಾರಗಳೂ ಯಾವುದರ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಒಡಮೂಡುವುವೋ ಆಚಿತ್ತವೇ ಅವನಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಆತನಿಗೆ ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳಲ್ಲಿ, ಬಾಹ್ಯ ಜಗತ್ತು, ಅಂತರಿಕ ಸಂಕಲ್ಪ ಗಳ ಪದರುಗಳಲ್ಲಿ ಲೇಶಮಾತ್ರವೂ ಅರ್ಥವಿರದು. ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹಿರಿದಾದ ಅರ್ಥ ಪರಮಾತ್ಮ. ಅದೇ ಆತನಿಗೆ ಉಪಲಬ್ಧವಾಗಿರುವಾಗ ಬೇರಾವುದರಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ಪ್ರಯೋಜನವಿದೆ ?

ತಸ್ಮಾದಸಕ್ತಸ್ಸತತಂ ಕಾರ್ಯಂ ಕರ್ಮ ಸಮಾಚರ ।
ಅಸಕ್ತೋ ಹ್ಯಾಚರನ್ ಕರ್ಮ ಪರಮಾಪ್ನೋತಿ ಪುರುಷಃ ॥ 19 ॥

ಈ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ನೀನು ಅನಾಸಕ್ತನಾಗಿರುತ್ತ ನಿರಂತರವೂ **'ಕಾರ್ಯಂ ಕರ್ಮ'** ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯ ರೀತಿಯಿಂದ ಮಾಡು ಏಕೆಂದರೆ ಅನಾಸಕ್ತನಾದ ಪುರುಷನು ಕರ್ಮದ ಆಚರಣೆಯಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. 'ನಿಯತಕರ್ಮ', 'ಕಾರ್ಯಂ ಕರ್ಮ' ಇವೆರಡೂ ಒಂದೇ ಕರ್ಮವನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತ ಆತನು ಹೇಳುವನು-

ಕರ್ಮಣೈವ ಹಿ ಸಂಸಿದ್ಧಿ ಮಾಸ್ಥಿತಾ ಜನಕಾದಯಃ।
ಲೋಕ ಸಂಗ್ರಹ ಮೇವಾಪಿ ಸಂಪಶ್ಯನ್ ಕರ್ತುಮರ್ಹಸಿ ॥ 20 ॥

ಜನಕ-ಎಂದರೆ ಜನಕ ರಾಜನಲ್ಲ- ಜನ್ಮದಾತನಾದವನು ಜನಕ. ಯೋಗವೇ ಜನಕ. ನಿಮ್ಮಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಜನ್ಮ ವೀಯುವುದು. ಅದನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವುದು. ಯೋಗಯುಕ್ತನಾದ ಪ್ರತಿಯೊರ್ವ ಮಹಾತ್ಮನೂ ಜನಕ. ಹೀಗೆ ಯೋಗ ಯುಕ್ತವಾಗಿರುವ ಎಲ್ಲ ಋಷಿಗಳೂ (ಜನಕಾದಯಃ) ಜನಕ ಇತ್ಯಾದಿ ಜ್ಞಾನಿ ಜನರೂ ಇತ್ಯಾದಿ ಮಹಾತ್ಮರೂ ಕರ್ಮದ ಮೂಲಕವೇ ಪರಮ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದರು. ಕರ್ಮಸಿದ್ಧಿ ಎಂದರೆ ಪರಮತತ್ವವಾದ

ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರಾಪ್ತಿ. ಜನಕನೇ ಮುಂತಾಗಿ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಈ ಕಾರ್ಯಕರ್ಮದ ಮೂಲಕ ಯಜ್ಞದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು- ಈ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಸಂಸಿದ್ಧಿ ಪರಮಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದರು. ಆದರೆ ಪಡೆದ ನಂತರ ಅವರು ಸಹ ಲೋಕ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಗಮನಿಸುತ್ತ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವರು. ಲೋಕ ಹಿತವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತ ಕರ್ಮವನ್ನಾಚರಿಸುವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಕೂಡ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ನಂತರ ಲೋಕ ನಾಯಕನಾಗಲು ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯನಾಗಿರುವೆ. ಏಕೆ ?

ಈಗ ತಾನೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿರುವನು- ಮಹಾತ್ಮನಾದವನು ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ನಂತರ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಲಾಭವಾಗಲಿ, ಅಥವಾ ಬಿಟ್ಟುದರಿಂದ ನಷ್ಟವಾಗಲಿ- ಇಲ್ಲ ಆದರೂ ಲೋಕ ಸಂಗ್ರಹ, ಲೋಕಹಿತ. ಮತ್ತು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ಅವರು ಬಹುಚೆನ್ನಾಗಿ ನಿಯತಕರ್ಮವನ್ನಾಚರಿಸುವರು.

ಯದ್ಯದಾ ಚರತಿ ಶ್ರೇಷ್ಠಸ್ತತ್ತದೇವೇತರೋ ಜನಃ ।
ಸ ಯತ್ಪ್ರಮಾಣಂ ಕುರುತೇ ಲೋಕಸ್ತದನುವರ್ತತೇ ॥ 21॥

ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪುರುಷನು ಯಾವ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುವನೋ ಇತರ ಜನರೂ ಅದನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸುವರು. ಆ ಮಹಾಪುರುಷನು ಯಾವುದನ್ನು ಪ್ರಮಾಣೀಕರಿಸುವನೋ ಪ್ರಪಂಚವು ಸಹ ಅದನ್ನೇ ಅನುಕರಿಸುವುದು.

ಮೊದಲು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತನಾಗಿದ್ದು- ಆತ್ಮತೃಪ್ತನಾಗಿರುವ ಮಹಾಪುರುಷನ ಇರುವಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಬೀರಿ ಹೇಳುವನು- ಅಂಥವನು ಕರ್ಮ ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಲಾಭವಾಗಿಲಿ, ಕೈಬಿಟ್ಟುದರಿಂದ ಹಾನಿಯಾಗಲಿ. ಆತನಿಗಿಲ್ಲ- ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಜನಕಾದಿಗಳು ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ರೀತಿಯಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಅಲ್ಲಿ ಆ ಮಹಾಪುರುಷರೊಂದಿಗೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನನ್ನು ಬಲು ನವಿರಾಗಿ ತುಲನೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವನು- ತಾನೂ ಓರ್ವ ಮಹಾಪುರುಷನೆಂದು.

ನ ಮೇ ಪಾರ್ಥಾಸ್ತಿ ಕರ್ತವ್ಯಂ ತ್ರಿಷು ಲೋಕೇಷು ಕಿಂಚನ ।
ನಾನ ವಾಪ್ತಮವಾಪ್ತವ್ಯ ವರ್ತ ಏವ ಚ ಕರ್ಮಣಿ ॥ 22॥

ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲೂ ನಾನು ಮಾಡಬೇಕಾದುದೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಹಿಂದೆ ಮಹಾತ್ಮರು ದೇವರಿಗೆ ಸಮಸ್ತಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವಕರ್ತವ್ಯವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಬಂದಿರುವರು. ಇಲ್ಲ ತನಗೆ ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕರ್ತವ್ಯ ವೇನೂ ಇಲ್ಲ- ಎಂದೆನ್ನುವನು. ತಾನು ಪಡೆಯಬೇಕಾದ ಕಿಂಚಿತ್ ವಸ್ತುವೂ ತನಗೆ ಅಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿಲ್ಲ- ಎಂದು ಹೇಳುವನು ಆದರೂ ತಾನು ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಕ್ ರೀತ್ಯಾ ತೊಡಗಿ ಕೊಂಡಿರುವೆ- ಏಕೆ ?

ಯದಿ ಹ್ಯಹಂ ನ ವರ್ತೆಯಂ ಜಾತು ಕರ್ಮಣ್ಯ ತಂದ್ರಿತಃ ।
ಮಮ ವರ್ತಾನು ವರ್ತಂತೇ ಮನುಷ್ಯಾ ಃ ಪಾರ್ಥ ಸರ್ವಶಃ ॥ 23॥

ಒಂದು ವೇಳೆ ನಾನು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸದಿದ್ದರೆ ಮನುಷ್ಯರೆಲ್ಲರೂ ನನ್ನ ನಡವಳಿಕೆಯಂತೆ ವರ್ತಿಸತೊಡಗುವರು. ಹಾಗಾದರೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಅನುಕರಿಸುವುದೂ ಕೆಟ್ಟುದೇ ? ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಹೀಗೆನ್ನುವನು.

ಉತ್ಸೀದೇಯುರಿಮೇ ಲೋಕಾ ನ ಕುರ್ಯಾಂ ಕರ್ಮ ಚೇದಹಂ ।
ಸಂಕರಸ್ಯ ಚ ಕರ್ತಾ ಸ್ಯಾಮುಪಹನ್ಯಾಮಿಮಾಃ ಪ್ರಜಾ ॥ 24 ॥

ಎಚ್ಚರಿಕೆ ವಹಿಸಿ ನಾನು ಒಂದು ವೇಳೆ ಕರ್ಮ ಮಾಡದೆ ಹೋದರೆ ಈ ಲೋಕವೆಲ್ಲ ಭ್ರಷ್ಟವಾಗುವುದು. 'ಸಂಕರಸ್ಯ' ಅಂದರೆ ವರ್ಣ ಸಂಕರಕ್ಕೆ ನಾನೇ ಎಡೆಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟಂತಾಗುವುದು. ಹಾಗೂ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಜೆಗಳ ಹನನ ಮರಣಗಳಿಗೆ ನಾನೇ ಕಾರಣೀ ಭೂತಾನಾದಂತಾಗುವುದು. ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತವಾಗಿರುವ ಮಹಾಪುರುಷನು ಒಂದುವೇಳೆ ಆರಾಧನಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರದಿದ್ದರೆ ಸಮಾಜವು ಅವನನ್ನೇ ನಕಲು ಮಾಡಿ ಭ್ರಷ್ಟತೆಗೆ ಈಡಾಗುವುದು. ಮಹಾ ಪುರುಷನಾದರೋ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಿ ಪರಮ ನೈಷ್ಕರ್ಮ್ಯದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿರುವನು. ಆತನು ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಅವನಿಗಾವ ಹಾನಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಜನರಿನ್ನು ಆರಾಧನಾಕ್ರಮವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿಯೇ ಇಲ್ಲ . ಹಿಂದಿರುವರಿಗೆ ದಾರಿ ತೋರಲೆಂದೇ ಮಹಾಪುರುಷನು ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವನು- ನಾನೂ ಅದನ್ನೇಮಾಡುವೆ ಅರ್ಥಾತ್ ತಾನೂ ಓರ್ವ ಮಹಾಪುರುಷ- ವೈಕುಂಠದಿಂದಿಳಿದು- ಬಂದಯಾವ ಭಗವಂತನೂ ಅಲ್ಲ ಮಹಾಪುರುಷನು ಲೋಕ ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವನು- ನಾನೂ ಮಾಡುವೆ-ಒಂದು ವೇಳೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಜನರು ಕರ್ಮವನ್ನೇ ಕೈ ಬಿಡುವರು- ಪತಿತರಾಗುವರು- ಎಂದು ಹೇಳುವನು.

ಮನಸ್ಸು ಬಲು ಚಂಚಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲವೂ ಬೇಕು- ಭಜನೆ ಮಾತ್ರಬೇಡ. ಸ್ವಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಮಹಾಪುರುಷನು ತನಗೆ ಕರ್ಮವು ಬೇಕಿಲ್ಲವೆಂದು ಕೈಬಿಟ್ಟರೆ ನೋಡು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಹಿಂಬಾಲಿಸುವ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಕೂಡಲೇ ತಾವೂ ಕರ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೈಕಟ್ಟಿ ಕೂರುವರು. ಅವರಿಗೆ ಒಂದುನೆಪ ಸಿಕ್ಕರೆ ಸಾಕು- ಮಹಾಪುರುಷರಾದ ಇವರೇ ಕರ್ಮವನ್ನು ಕೈ ಬಿಟ್ಟು ಕೈಕಟ್ಟಿ ಕೂರುವರು. ಅವರಿಗೆ ಒಂದು ನೆಪ ಸಿಕ್ಕರೆ ಸಾಕು - ಆದರೂ ಇವರು ಮಹಾಪುರುಷರೆಂದು ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವರು- ಹೀಗೆ ಯೋಚಿಸುತ್ತ ಆರಾಧನೆಯಿಂದ ಅವರು ದೂರ ಸರಿಯುವರು. ಪತಿತರಾಗುವರು. ತಾನು ಒಂದು ವೇಳೆ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡದಿರುವೆನಾದರೆ ಎಲ್ಲರೂ ಭ್ರಷ್ಟರಾಗುವರು- ತಾನು ವರ್ಣ ಸಂಕರಕ್ಕೆ ಕಾರಣನಾಗುವೆ- ಎಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು.

ಸ್ತ್ರೀಯರು ದೂಷಿತರಾದರೆ ವರ್ಣ ಸಂಕರವಾಗುವುದು- ಎಂಬುದು ಕಂಡು ಕೇಳಿದ ಮಾತು. ಅರ್ಜುನನು ಸಹ ಇದರ ಭಯದಿಂದಲೇ ವಿಕಲನಾಗಿದ್ದನು- ಸ್ತ್ರೀಯರು ದೂಷಿತರಾದರೆ ವರ್ಣ ಸಂಕರವುಂಟಾದೀತು ಎಂಬುದು ಆತನ ಆಕುಲತೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು ''ಒಂದು ವೇಳೆ ನಾನು ಎಚ್ಚರ ವಹಿಸಿಕರ್ಮ ತತ್ಪರನಾಗಿದಿದ್ದರೆ ವರ್ಣಸಂಕರಕ್ಕೆ ಕಾರಣನಾಗಬೇಕಾದೀತು 'ಎಂದು ವಸ್ತುತಃ ಆತ್ಮನ ಶುದ್ಧವರ್ಣ ಪರಮಾತ್ಮ. ತನ್ನ ಶಾಶ್ವತ ಪಥದಿಂದ ಅಂದರೆ ಸ್ವಸ್ವರೂಪದ ದಾರಿ ಬಿಟ್ಟು ಅಂಡಲೆಯುವುದೇ ವರ್ಣ ಸಂಕರ ಸ್ವಸ್ವರೂಪಸ್ಥನಾದ ಮಹಾನುಭಾವನು ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರದಿದ್ದರೆ ಜನರು ಅಂಥವರನ್ನೇ ಅನುಕರಿಸಿ ಕ್ರಿಯಾಭ್ರಷ್ಟರಾಗುವರು. ಆತ್ಮಪಥದಿಂದ ವಿಚಲಿತರಾಗುವರು- ವರ್ಣ ಸಂಕರವಾಗುವುದು. ಅವರು ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಹೋಗುವರು.

ಸ್ತ್ರೀಯರ ಶೀಲತೆ, ಪೀಳಿಗೆಯ ಶುದ್ಧಿ-ಎಂಬುದು ಒಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ- ಅಧಿಕಾರಗಳ ಪ್ರಶ್ನೆ. ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಅದರಿಂದ ಉಪಯೋಗವೂ ಇದೆ. ಆದರೆ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳ ತಪ್ಪಿನಿಂದ ಸಂತಾನದ ಸಾಧನೆಯ ಮೇಲೆ ಯಾವ ಪ್ರಭಾವವೂ ಬೀಳಲಾರದು. 'ಆಪನ್ ಕರನೀ ಪಾರ್ ಉತರನೀ' ಹನೂಮಾನ್, ವ್ಯಾಸ, ವಸಿಷ್ಠ, ನಾರದ, ಶುಕ, ಕಬೀರ, ಏಸು

ಮುಂತಾದ ಮಹಾಪುರುಷರು. ಇವರಿಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕುಲೀನತೆಗೂ ಯಾವ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ ಆತ್ಮವು ತನ್ನ ಪೂರ್ವ ಜನ್ಮದ ಗುಣಧರ್ಮಗಳ ಬುತ್ತಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಮೈತಾಳುವುದು. ಶ್ರೀಕಷ್ಣನೆನ್ನುವನು. '**ಮನಃ ಷಷ್ಠಾನೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಪ್ರಕೃತಿಸ್ಥಾನಿ ಕರ್ಷತಿ-** (15-7) ಮನವೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಯಾವ ಕಾರ್ಯವು ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವುದೋ ಅದರ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಹೊತ್ತು ಜೀವಾತ್ಮನು ತನ್ನ ಹಳೆಯ ಶರೀರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಹೊಸ ಶರೀರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವನು. ಇದರಲ್ಲಿ ಜನ್ಮದಾತರ ಭಾಗವೆಲ್ಲಿದೆ ? ಆ ಸಂತಾನದ ವಿಕಾಸದಲ್ಲಿ ಯಾವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೂ ಉಂಟಾಗದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಜಾರಿದುದರಿಂದ ವರ್ಣ ಸಂಕರವಾಗದು. ಸ್ತ್ರೀಯರು ಜಾರುವುದಕ್ಕೂ ವರ್ಣ ಸಂಕರಕ್ಕೂ ಏತರ ಸಂಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲ. ಶುದ್ಧ ಸ್ವರೂಪದ ಕಡೆಗೆ ಬೆನ್ನುಮಾಡಿ ನಿಂತು ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಚೆಲ್ಲಾಪಿಲ್ಲಿ ಯಾಗುವುದೇ ವರ್ಣಸಂಕರ.

ಮಹಾಪುರುಷನಾದವನು ಜಾಗ್ರತೆ ವಹಿಸಿ ಕ್ರಿಯೆ (ನಿಯತಕರ್ಮ) ಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿತನಾಗಿ ಜನರಿಗೂ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವಂತೆ ಪ್ರೇರಿಸದಿದ್ದರೆ ಆ ಮಹಾಪುರುಷನು ಸಮಸ್ತ ಜನಸಮುದಾಯವನ್ನು ಹತ್ಯೆಮಾಡಿದವನು ಅವರನ್ನು ಕೊಂದು ಹಾಕಿದವನಾಗುವನು. ಸಾಧನಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮುನ್ನಡೆದು ಆ ಮೂಲ ಅವಿನಾಶಿಯನ್ನು ಪಡೆವುದೇ ಜೀವನ. ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ತೇಲುತ್ತ ದಾರಿತಪ್ಪಿ ಅಂಡಲೆವುದೇ ಮರಣ. ಆದರೆ ಆ ಮಹಾಪುರುಷನು ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಜಾಕೋಟಿಯನ್ನು ಕ್ರಿಯಾಮರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಸದೇ ಅವರನ್ನೆಲ್ಲ ಚದುರದಂತೆ ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಸತ್ಪಥದಲ್ಲಿ ಮುಂದೊಯ್ಯದಿದ್ದರೆ ಆತನು ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಜಾಸ್ತೋಮವನ್ನು ಹತ್ಯೆಮಾಡಿದ ಹಂತಕನಾಗುವನು. ಹಿಂಸಕನಾಗುವನು ಹಾಗೂ ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಮುಂದೊಯ್ಯುತ್ತ ಹೋಗುವವನು ನಿಜವಾಗಿ ಶುದ್ಧ ಅಹಿಂಸಕ. ಗೀತೆಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಶರೀರವು ನಿಧನ ಹೊಂದುವುದು. ನಶ್ವರವಾದ ಕಳೇಬರವು ಬಿದ್ದು ಹೋಗುವುದು. ಒಂದು ಪರಿವರ್ತನೆ ಮಾತ್ರ. ಅದು ಹಿಂಸೆಯಲ್ಲ.

ಸಕ್ತಾಃ ಕರ್ಮಣ್ಯವಿದ್ವಾಂಸೋ ಯಥಾ ಕುರ್ವಂತಿ ಭಾರತ ।
ಕುರ್ಯಾದ್ವಿದ್ವಾಂಸ್ತಥಾ ಸಕ್ತಶ್ಚಿಕೀರ್ಷುರ್ಲೋಕ ಸಂಗ್ರಹಮ್॥ 25॥

ಹೇ ಭಾರತ ! ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ವಹಿಸಿ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಾದವರು ಹೇಗೆ ಕರ್ಮಮಾಡುವರೋ ಅದೇರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅನಾಸಕ್ತನಾಗಿರುವ ವಿದ್ವಾಂಸನು ತಾನು ಮಾಡಬೇಕು. ಯಜ್ಞದ ವಿಧಿಯನ್ನು ತಿಳಿದಿದ್ದೂ- ಅದನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದೂನಾವು ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಾಗಿಯೇ ಇರುವೆವು. ಜ್ಞಾನದ ಅರ್ಥ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದ ತಿಳಿವು ಲೇಶಮಾತ್ರವಾದರೂ ನಾವು ಕೊಂಕಿದರೆ- ಅರಾಧ್ಯವನ್ನು ಬೇರೆ ಮಾಡಿಟ್ಟರೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿನ್ನೂ ಅಜ್ಞಾನ ತುಂಬಿದೆಯೆಂದೇ ಅರ್ಥ. ಅಜ್ಞಾನವಿರುವವರೆಗೆ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯಿರುವುದು. ಅಜ್ಞಾನಿಯು ಅದೆಷ್ಟು ಆಸಕ್ತಿಯಿಟ್ಟು ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವನೋ ಅನಾಸಕ್ತನೂ ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡುವನು. ಯಾವಾತನಿಗೆ ಕರ್ಮದಿಂದಾವ ಉಪಯೋಗವೂಇಲ್ಲವೋ ಅವನಿಗೆ ಆಸಕ್ತಿಯುಂಟಾಗುವುದಾದರು ಹೇಗೆ ? ಅಂತಹ ಪೂರ್ಣಜ್ಞಾನಿಯಾದವನು ಸಹ, ಲೋಕಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ದೈವೀ ಸಂಪದವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಬೇಕು. ಅದರಿಂದ ಸಮಾಜವು ಎಚ್ಚತ್ತು ಅತ್ತ ನೋಡುತ್ತ ನಡೆಯಲು ಅನುವಾದೀತು.

ನ ಬುದ್ಧಿ ಭೇದಂ ಜನಯೇದಜ್ಞಾನಾಂ ಕರ್ಮಸಂಗಿನಾಮ್।
ಜೋಷಯೇತ್ಸರ್ವ ಕರ್ಮಾಣಿ ವಿದ್ವಾನ್ಯುಕ್ತಃ ಸಮಾಚರನ್ ॥ 26॥

ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದವರು ಕರ್ಮಾಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಭ್ರಮೆ ಹುಟ್ಟುವಂತೆ

ಮಾಡಬಾರದು. ಅಂದರೆ ಸ್ವಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಮಹಾತ್ಮರು ತಮ್ಮ ಯಾವುದೊಂದು ಆಚರಣೆಯಿಂದಲೂ ಹಿಂದೆ ಬರುವವರ ಮನದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮದ ಬಗ್ಗೆ ಅಶ್ರದ್ಧೆ ಮೂಡದಂತೆ ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಪರಮಾತ್ಮ ತತ್ವದಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನನಾದವನು ಸಹ ತಾನು ಒಳ್ಳೆಯರೀತಿಯಿಂದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಅನುಯಾಯಿಗಳಿಂದಲೂ ಹಿಂಬಾಲಕ ಮಾಡಿಸಬೇಕು.

ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಪೂಜ್ಯ ಸ್ವಾಮೀಜೀ ಯವರು ರಾತ್ರೆಯ ಮೂರು ಗಂಟೆಯಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕುಳಿತು ಕೆಮ್ಮುತ್ತ ನಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ''ಏಳಿರಯ್ಯ ಎಲೆ ಮಣ್ಣಿನ ಮಕ್ಕಳೇ, ಎದ್ದೇಳಿ. ಎಲ್ಲರೂ ಎದ್ದು ಚಿಂತನ ಮಾಡಲು ತೊಡಗಿದೊಡನೆ ಮತ್ತೆ ಅವರು ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಶ್ರಮಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಮತ್ತೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಎದ್ದುಕುಳಿತು ''ನೀವೆಲ್ಲರೂ'' ಸ್ವಾಮೀಜೀ ಮಲಗಿದ್ದಾರೆಂದು ನೀವು ಯೋಚಿಸುವಿರೇನೋ. ಆದರೆ ಮಲಗಿಲ್ಲ. ಶ್ವಾಸವನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಮುಪ್ಪಿನ ಮೈ. ಕುಳಿತಿರುವುದು ಕಷ್ಟವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಮೈ ಚಾಚಿ ಮಲಗಿರುತ್ತೇನೆ. ಆದರೆ ನೀವು ಮಾತ್ರ ಎದ್ದು ನೆಟ್ಟಗೆಕುಳಿತು ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು. ತೈಲಧಾರೆ ಯೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಉಸಿರಾಟ ಎಳೆ ಆಗಬೇಕು. ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ನೀವು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಕುಳ್ಳಿರಬೇಕು. ಶ್ವಾಸಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಕಡಿತವುಂಟಾಗಬಾರದು. ನಡುವೆ ಅಡ್ಡಿ ಅಡಚಣೆಉಂಟಾಗ ಬಾರದು. ಅಲ್ಲಿಯ ತನಕ ಸತತವಾಗಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಲೀನನಾಗಿರಬೇಕಾದುದು ಸಾಧಕನ ಧರ್ಮ. ನನ್ನ ಉಸಿರಾಟದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರತೆಯಿದೆ. ಅದು ಬಿದಿರಿನ ಕೊಳವಿಯೆಂತೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಮಹಾಪುರುಷನಾದವನು ತನ್ನ ಅನುಯಾಯಿಂದಲೂ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಮಾಡಿಸಲು ಕರ್ಮ ನಿರತನಾಗಿರುವನು ''ಜಿಸ್ ಗುನ್ ಕೋ ದಿಖಾವೈ ಉಸೆ ಕರ್‌ಕೆ ಸಿಖಾವೈ.''

ಈ ರೀತಿ ಸ್ವಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಮಹಾನುಭಾವನು ಸ್ವತಃ ತಾನು ಕರ್ಮವನ್ನಾಚರಿಸುತ್ತ ಸಾಧಕರನ್ನು ಸಹ ಆರಾಧನಾ ತತ್ಪರರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಆದರೆ ಜ್ಞಾನಯೋಗಿಯಾಗಿರಲಿ ಅಥವಾ ಸಮರ್ಪಣಭಾವವುಳ್ಳ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗಿಯಾಗಿರಲಿ ಸಾಧಕನಾದವನಲ್ಲಿ ಸಾಧನೆಯ ಅಹಂಕಾರ ಮೂಡಬಾರದು. ಕರ್ಮವು ಏತರ ಮುಖಾಂತರ ವುಂಟಾಗುವುದೋ ಅದು ಉಂಟಾಗಲು ಕಾರಣ ವೇನಿದೆ ? ಈ ಬಗ್ಗೆ ಕೃಷ್ಣನು ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲವನು-

ಪ್ರಕೃತೆ : ಕ್ರಿಯಮಾಣಾನಿ ಗುಣೈ : ಕರ್ಮಾಣಿ ಸರ್ವಶ : ।

ಅಹಂಕಾರವಿಮೂಢಾತ್ಮಾ ಕರ್ತಾ ಹಮಿತಿ ಮನ್ಯತೆ ॥ 27॥

ಆರಂಭದಿಂದ ಪೂರ್ತಿ ಪರ್ಯಂತ ಕರ್ಮ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಗುಣಗಳ ಮೂಲಕ ಮಾಡಲ್ಪಡುತ್ತದೆ, ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ವಿಶೇಷ ಮೂಢನಾದ ಪುರುಷನು ''ನಾನೇ ಕರ್ತಾ' - ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವನು. ಆರಾಧನೆಯು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಗುಣಗಳ ಮೂಲಕ ಆಗುವುದೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಹೇಗೆ ? ಅದನ್ನು ನೋಡಿದವರು ಯಾರು? ಇದಕ್ಕೆ ಅವರು ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ,

ತತ್ವವಿತ್ತು ಮಹಾಬಾಹೋ ಗುಣಕರ್ಮ ವಿಭಾಗಯೋಃ।

ಗುಣಾ ಗುಣೇಷು ವರ್ತಂತ ಇತಿ ಮತ್ವಾನ ಸಜ್ಜತೇ॥ 28॥

ಹೇ ಮಹಾಬಾಹೋ ! ಗುಣಕರ್ಮ ವಿಭಾಗವನ್ನು ತತ್ವವಿದನಾದ ಪರಮತತ್ವ ಪರಮಾತ್ಮಾನುಭೂತಿಯೆಂದು ಮಹಾಪುರುಷರಾದವರು ಕಂಡು ಕೊಂಡಿರುವರು. ಮತ್ತು ಸಂಪೂರ್ಣ ಗುಣಗಳು ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವುವು ಹೀಗೆ ಭಾವಿಸಿ ಅವರು ಗುಣ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ಕರ್ತೃತ್ವದ ಬಗೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆಸಕ್ತಿ ವಹಿಸಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಇಲ್ಲಿ ತತ್ವವೆಂಬುದರರ್ಥ ಪರಮತತ್ವ ಪರಮಾತ್ಮ ಎಂದು. ಪಂಚ ಅಥವಾ ಪಂಚವಿಂಶ ತತ್ವಗಳೆಂದು ಜನರು ಭಾವಿಸಿರುವಂತಹ ತತ್ವಗಳಲ್ಲ. ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ನುಡಿಯ ರೀತಿ ತತ್ವವೆಂಬುದು ಏಕಮಾತ್ರ ಪರಮಾತ್ಮ. ಬೇರಿನ್ನಾವ ತತ್ವಗಳೂ ಇಲ್ಲ. ಗುಣಗಳನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿ ಪರಮತತ್ವ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡ ಮಹಾಪುರುಷರು ಗುಣಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಕರ್ಮವಿಭಾಜನೆಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲರು. ತಾಮಸೀಗುಣ ವಿದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಕಾರ್ಯ- ಆಲಸ್ಯ, ನಿದ್ರೆ, ಪ್ರಮಾದ ಮುಂತಾದುವುಗಳಲ್ಲಿ ಜಾರಿಬೀಳದಂತೆ ಎಚ್ಚರ ಗೊಳ್ಳುವ ಸ್ವಭಾವ. ರಾಜಸೀ ಗುಣಗಳಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಕಂಗೆಡದೆ ಆರಾಧನೆಯಿಂದ ಹಿಂದೆಗೆಯದಿರುವಂತಹ ಸ್ವಭಾವ. ಅದರಲ್ಲಿ ಶೌರ್ಯ, ಸ್ವಾಮೀ ಭಾವಗಳು ತುಂಬಿರುವುವು ಸಾತ್ವಿಕ ಗುಣಗಳೇ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ- ಧ್ಯಾನ, ಸಮಾಧಿ, ಅನುಭವಿಯಾದ ಉಪಲಬ್ಧಿ ಧಾರಾವಾಹಿಯಾದ ಚಿಂತನ, ಸರಳತೆಗಳು ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿರುವುವು. ಗುಣಗಳು ಪರಿವರ್ತನ ಶೀಲವಾದುವು. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದರ್ಶಿಯಾದ ಜ್ಞಾನಿಯು ಮಾತ್ರ ಗುಣಗಳಿಗನುರೂಪವಾಗಿ ಕರ್ಮಗಳ ಉತ್ಕರ್ಷಾಪಕರ್ಷಗಳು ನಡೆಯುವುವೆಂಬುದನ್ನು ಮನಗಾಣುವನು. ಗುಣಗಳು ತಮ್ಮ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿಸುವುವು. ಅರ್ಥಾತ್ ಗುಣಗಳು ಗುಣಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವುವು. ಹೀಗೆ ತಿಳಿದು. ಈ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದರ್ಶಿಯು ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ವಹಿಸ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇನ್ನೂ ದಾರಿಹೋಕರಾಗಿಯೇ ಇರುವವರು ಗುಣಗಳನ್ನತಿಕ್ರಮಿಸಿಲ್ಲ. ಅವರು ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾಗಿರಲೇ ಬೇಕಾಗುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ-

ಪ್ರಕೃತೇ ರ್ಗುಣ ಸಂಮೂಢಾಃ ಸಜ್ಜಂತೇ ಗುಣಕರ್ಮಸು।
ತಾನಕೃತ್ಸ್ನವಿದೋ ಮಂದಾನ್ ಕೃತ್ಸ್ನವಿನ್ನವಿಚಾಲಯೇತ್ ॥29॥

ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಮೋಹಗೊಂಡವರು ಗುಣಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಲ ಗುಣಗಳಕಡೆ ಉನ್ನತಿಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತ ಆದರಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾಗುವರು. ಅಂತಹ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿಯದ ಮಂದರನ್ನು- ಶಿಥಿಲ ಪ್ರಯತ್ನವುಳ್ಳವರನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿತ ಜ್ಞಾನಿಯಾದವನು ಚಲಾಯ ಮಾನರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬಾರದು. ಅವರ ಮುಖಭಂಗಮಾಡಿ ಹತೋತ್ಸಾಹಿಗಳನ್ನಾಗಿಯೂ ಮಾಡಬಾರದು. ಅವರಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿಯೇ ಅವರು ಪರಮ ನೈಷ್ಕರ್ಮ್ಯದ ನೆಲೆ ಗಾಣಬೇಕು ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಃ ತಾವು ನಿಂದ ನೆಲೆಯನ್ನು ಮನಗಂಡು ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗಿರುವಂತಹ ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗಿಗಳಾದ ಸಾಧಕರು ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಗುಣಗಳನ್ನು ದೇಣಿಗೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ತನ್ನನ್ನು ಕರ್ತನೆಂದು ಭಾವಿಸುವ ಅಹಂಕಾರಕ್ಕೆ ಎಡೆಮಾಡಿಕೊಡದೆ ನಿರ್ಮಲವಾದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಪಡೆದೂ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದದಂತಿರಬೇಕು. ಆದರೆ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗಿಯಾದವನು ಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಗುಣಗಳ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗೆ ಸಮಯವನ್ನು ನೀಡುವ ಆಗತ್ಯವಿರದು. ಆತನು ಸಮರ್ಪಣದೊಂದಿಗೆ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಹೋಗಬೇಕು. ಯಾವ ಗುಣಗಳು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬಂದು ಹೋಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿವೆ- ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸುವುದು ಇಷ್ಟನ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಯಾಗುವುದು. ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿವರ್ತನೆ- ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಅವುಗಳಏಳಿಗೆ- ಇದೆಲ್ಲವೂ ಇಷ್ಟನ ದೇಣಿಗೆಗಳು ಹಾಗೂ ಕರ್ಮವಾಗಲು ಸಹ ಅದರ ದೇಣಿಗೆಯೇ ಬೇಕೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು ಇದರಿಂದ ಅವನಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃತ್ವದ ಅಹಂಕಾರ ಅಥವಾ ಗುಣಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಆಸಕ್ತಿ ತಲೆದೋರುವಂತಹ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಕಾಡಲಾರವು. ಏಕೆಂದರೆ ಅನವರತವಾಗಿ ಅವನು ನಿರತನಾಗಿರುವನು. ಈ ಬಗೆಗೂ ಮತ್ತು ಯುದ್ಧದ ಸ್ವರೂಪದ ಬಗ್ಗೆಯೂ ತಿಳಿಸುತ್ತ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು.

ಮಯಿ ಸರ್ವಾಣಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಸನ್ಯಸ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮ ಚೇತಸಾ ।
ನಿರಾಶೀರ್ನಿರ್ಮಮೋ ಭೂತ್ವಾ ಯುಧ್ಯಸ್ವವಿಗತ ಜ್ವರಃ ॥ 30 ॥

ಆದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಜುನ ! ನೀನು ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ (ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಚೇತನಾ) ಅಂತರಾತ್ಮದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತವನ್ನು ನಿರೋಧಿಸಿ ಧ್ಯಾನಸ್ಥನಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನನಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿ ಆಶಾರಹಿತನೂ, ಮಮತಾರಹಿತನೂ, ಸಂತಾಪರಹಿತನೂ ಆಗಿ ಯುದ್ದಮಾಡು. ಚಿತ್ತವು ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ನಿಲುವನಕ ಆಶೆಯು ಲೇಶಮಾತ್ರವೂ ಇಣುಕದುಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಮಕಾರವು ಮೂಡದು. ಸೋಲಿನ ಸಂತಾಪವು ಸಂಜನಿಸದು. ಅಂದಾಗ ಅಂತಹ ಪುರುಷನು ಯಾವ ಯುದ್ದವನ್ನು ಮಾಡುವನು ? ಎಲ್ಲ ದೆಸೆಗಳಿಂದಲೂ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಹಿಂದೆಳೆದು ಸುತ್ತಿ ಕಟ್ಟಿ ಹೃದಯ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಾಗ ಆತನು ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವುದೇಕೆ ? ಯಾರೊಂದಿಗೆ, ಯಾವೆಡೆಯಿಂದ, ಅಲ್ಲಿ ಇರುವರಾದರೂ ಯಾರು? ನೀವು ಧ್ಯಾನದಬಗ್ಗೆ ಒಳ ಹೋಗುವಾಗ ಯುದ್ಧದ ನಿಜ ಸ್ವರೂಪವು ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುವುದು. ಕಾಮ ಕ್ರೋಧ, ದ್ವೇಷ ಮೋಹ ಮುಂತಾದ ವಿಕಾರಗಳ ಸಮೂಹ- ವಿಜಾತೀಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು ''ಕುರು'' ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವಂತಹ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನೇ ಬೆಳೆಸುವಂತಹ ದುಷ್ಟ ಶಕ್ತಿಗಳು. ಬಾಧಾ ರೂಪವಾಗಿ ಭಯಂಕರ ಆಕ್ರಮಣವನ್ನು ಮಾಡುವುವು. ಇವುಗಳಿಂದ ಪಾರಾದರೆ ಸಾಕು. ಅದೇ ಯದ್ದ. ಇವುಗಳನ್ನು ಹೊಸಃ ಉರುಳುಗೆಡವಿ ತಿಕ್ಕಿ ಹಾಕುತ್ತ ಅಂತರಾತ್ಮದಲ್ಲಿ ಕುಗ್ಗಿ ಕುಳ್ಳಿರುತ್ತಧ್ಯಾನಸ್ಥ ನಾಗಿ ನೆಲೆಯೂರುವುದೇ ಯುದ್ಧ. ಯಥಾರ್ಥ ಯುದ್ಧ. ಇದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೆ ಒತ್ತು ಕೊಡುವನು.

ಯೇ ಮೇ ಮತಮಿದಂ ನಿತ್ಯಮನುತಿಷ್ಠಂತಿ ಮಾನವಾಃ।
ಶ್ರದ್ಧಾವಂತೋಽ ನಸೂಯಂತೋ ಮುಚ್ಯಂತೇ ತೇಽಪಿ ಕರ್ಮಭಿ ॥ 31 ॥

ಅರ್ಜುನ ! ಯಾವಾತನು ದೋಷ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು, ಶ್ರದ್ಧಾಹಾಗೂ ಸಮರ್ಪಣ ಭಾವದಿಂದೊಡಗೂಡಿ ಸದಾ ನನ್ನೀ ಅಭಿಮತಾನುಸಾರವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುವನೋ ''ಯದ್ಧವಾಡು''-ಎಂಬುದಾಗಿ, ಆ ಪುರುಷನು ಸಹ ಸಮಸ್ತ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದುವನು. ಯೋಗೇಶ್ವರನ ಈ ಆಶ್ವಾಸನೆ ಬರಿದೊಬ್ಬ ಹಿಂದೂ, ಮುಸಲ್ಮಾನ, ಕ್ರೈಸ್ತನಿಗಾಗಲ್ಲ. ಇಡಿಯ ಮಾನವ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ''ಯುದ್ಧವಾಡು'' ಎನ್ನುವುದು ಆತನ ಮತ. ಇದರಿಂದ ಯುದ್ಧವಾಡುವವರಿಗೆ. ಈ ಮಾತು. ಎಂದೆನಿಸುವುದು. ಅರ್ಜುನನೆದುರಿಗೆ ಸೌಭಾಗ್ಯದಿಂದ ವಿಶ್ವಯುದ್ಧದ ಒಂದು ಸನ್ನಿವೇಶ ಒದಗಿ ಬಂತು. ನಿಮ್ಮೆದುರಿಗೆ ಯಾವ ಯುದ್ದ ಬಂದೊದಗಿದೆ ? ನೀವು ಗೀತೆಗೇಕೆ ಜೋತು ಬಿದ್ದಿರುವಿರಿ ? ಏಕೆಂದರೆ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಪಡೆಯುವ ಉಪಾಯ ಯುದ್ಧವಾಡುವ ವರಿಗೆ. ಅದರೆಹಾಗೇನಿಲ್ಲ. ವಸ್ತುತಃ ಇದು ಅಂತರ್ದೇಶದ ಹೋರಾಟ. ಕ್ಷೇತ್ರ -ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ, ವಿದ್ಯೆ ಅವಿದ್ಯೆ, ಧರ್ಮಕ್ಷೇತ್ರ- ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ- ಇವುಗಳ ಸಂಘರ್ಷ. ನೀವು ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತವನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿದಿಡುತ್ತ ಹೋದಂತೆಲ್ಲ ವಿಜಾತೀಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು ನಿಮ್ಮದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲು ಮುಳ್ಳುಗಳನ್ನು ಹರಹಿ ಅಡ್ಡಿ ಮಾಡುತ್ತ ಹೋಗುವುವು. ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕುವುವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಶಮನಗೊಳಿಸುತ್ತ ಚಿತ್ತವನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿಯುವುದೇ ಯುದ್ದ ಯಾವಾತನು ದೋಷದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ದೂರವೆಸೆದು. ಶ್ರದ್ದೆಯೊಂದಿಗೆ ಈ ಯುದ್ಧಕ್ಕಿಳಿಯುವನೋ ಆತನು ಕರ್ಮಬಂಧನಗಳಿಂದಲೂ, ಅವಾಗಮನಗಳಿಂದಲೂ ಬಹು ಸರಳವಾಗಿ ತಪ್ಪಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವನು ಈ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಗೆದು ನಿಲ್ಲುವವನು ಯಾವ ಗತಿಸೇರುವನು ? ಈ ಬಗ್ಗೆ ಮುಂದೆ ಹೇಳುವನು.

ಯೇ ತ್ವೇತದಭ್ಯಸೂಯಂತೋ ನಾನುತಿಷ್ಠಂತಿ ಮೇ ಮತಮ್।
ಸರ್ವಜ್ಞಾನ ವಿಮೂಢಾಂಸ್ತನ್ವಿದ್ಧಿ ನಷ್ಟಾನಚೇತಸಃ ॥ 32॥

ಯಾವಾತನು ದೋಷದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ '**ಅಚೇತಸಃ**' ಮೋಹಾಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚರತಪ್ಪಿ ಬಿದ್ದು ನನ್ನೀಮಾತುಗಳನ್ನು ಕಿವುಡುಗೊಳುವನೋ ಎಂದರೆ ಆಸೆ, ಮಮಕಾರ, ಸಂತಾಪ ರಹಿತನಾಗಿ, ಸಮರ್ಪಣ ಭಾವದಿಂದ ಯುದ್ಧಕ್ಕಿಳಿಯದೇ ನಿಲ್ಲುವನೋ ''ಸರ್ವಜ್ಞಾನವಿಮೂಢಾನ್'' ಜ್ಞಾನ ಮಾರ್ಗವಾವುದೆಂಬುದನ್ನೇ ತಿಳಿಯದವನಾಗಿ ದಾರಿ ತಪ್ಪಿ ತೊಳಲುವನೋ ಅಂಥವನು ಎಲ್ಲ ಒಳಿತುಗಳಿಂದ ದೂರಾಗಿ ನಶಿಸಿ ಹೋಗುವನೆಂದು ತಿಳಿ ಹಾಗಾದರೆ ಇದೇ ಸರಿಯೆಂದ ಮೇಲೆ ಜನರು ಇದನ್ನೇಕೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ? ಈ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವನು.

ಸದೃಶಂ ಚೇಷ್ಟತೇ ಸ್ವಸ್ಯಾ ಪ್ರಕೃತೇರ್ಜ್ಞಾನವಾಸಪಿ ।
ಪ್ರಕೃತಿಂ ಯಾಂತಿ ಭೂತಾನಿ ನಿಗ್ರಹಃ ಕಿಂ ಕರಿಷ್ಯತಿ ॥ 33॥

ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುವು. ತಮ್ಮ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆ ಪರವಶರಾಗಿ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಭಾಗ ಹೊಂದುವರು. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದರ್ಶಿಯಾದ ಜ್ಞಾನಿಯೂ ತನ್ನ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವನು. ಪ್ರಾಣಿಗಳು ತಮ್ಮ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತವಾಗುವುವು. ಜ್ಞಾನಿಯು ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ನಿರತವಾಗುವನು. ಯಾರಿಗೆ ಯಾವ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಒತ್ತಡವಿರುವುದೋ ಅವನು ಅದರಂತೆ ವರ್ತಿಸುವನು. ಇದು ಸ್ವಯಂ ಸಿದ್ಧವಾದುದು. ಇದನ್ನು ಯಾರೇ ಆಗಲಿ ಹೇಗೆತಾನೆ ನಿರಾಕರಿಸಲಾದೀತು ? ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ನನ್ನ ಮತಾನುಸಾರವಾಗಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ನಡೆಯಲಾಗದು. ಅದರಿಂದಲೇ ಸಮ್ಯಗಾಚರಣೆ ಅವರಿಂದ ನಡೆಯಲಾರದು. ಇದನ್ನೇ ಮತ್ತೂತುಷ್ಟೀಕರಿಸಿ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳುವನು.

ಇಂದ್ರಿಯಸ್ಯೇಂದ್ರಿಯಸ್ಯಾರ್ಥೇ ರಾಗದ್ವೇಷೌ ವ್ಯವಸ್ಥಿತೌ ।
ತಯೋರ್ನ ವಶಮಾಗ ಚ್ಛೇತ್ತೌ ಹ್ಯಸ್ಯ ಪರಿಪಂಥಿನೌ ॥ 34॥

ಇಂದ್ರಿಯ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ರಾಗದ್ವೇಷಗಳು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿವೆ. ಇವೆರಡರ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಕೂಡದು. ಏಕೆಂದರೆ ಒಳಿತಿನದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಬಿಡಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಣಾಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಈ ರಾಗ ದ್ವೇಷಗಳೆಂಬುದು ಅಜೇಯ ಶತ್ರುಗಳು ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿಕೊಂಡೋಡುವುವು. ಹೀಗೆ ಶತ್ರುವು ಒಳಗಿರುವಾಗ ಹೊರಗೆ ಯಾರು ಯಾರೊಂದಿಗೆ ತಾನೆ ಯುದ್ಧ ವಾಡುವುದು ? ಶತ್ರುಗಳಿರುವುದು ಇಂದ್ರಿಯ ಭೋಗಗಳ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ . ಅಂತಃ ಕರಣದಲ್ಲಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಯುದ್ಧವು ಅಂತಃ ಕರಣಗಳ ಯುದ್ಧ. ಏಕೆಂದರೆ ಶರೀರವೇ ಒಂದು ಕ್ಷೇತ್ರ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಜಾತೀಯ ವಿಜಾತೀಯಗಳೆಂಬ ಎರಡು ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು, ವಿದ್ಯಾ ಅವಿದ್ಯಾ ಎಂಬ ದ್ವಂದ್ವ ಇವೆರಡೂ ಮಾಯೆಗಳ ಅಂಗ. ಈ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ನಿಲ್ಲುವುದು. ಸಜಾತೀಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡು ವಿಜಾತೀಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ತುಳಿದುಹಾಕವುದು- ಇದೇ ಯುದ್ಧ ವಿಜಾತೀಯವಾದುವು. ಕೊನೆಗೊಂಡಿತೆಂದರೆ ಸಜಾತೀಯವಾದುದನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಮುಗಿದು ಹೋದಂತೆ. ಸ್ವರೂಪದ ಸ್ಪರ್ಶವಾದರೆ ಸಾಕು ಅದನ್ನು ಅದರ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲಿ ವಿಲೀನ ಗೊಳಿಸುವುದು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಪಾರುಗಾಣುವುದೇ ಯುದ್ಧ. ಅದು ಧ್ಯಾನದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ.

ರಾಗದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಲು ಸಮಯ ಹಿಡಿಯುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಬಹುಮಂದಿ ಸಾಧಕರು ತಮ್ಮಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟು ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಮಹಾಪುರುಷರ ನಕಲು ಮಾಡತೊಡಗುವರು. ಇದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಎಚ್ಚರಿಸಿ ಹೇಳುವನು.

ಶ್ರೇಯಾನ್ ಸ್ವಧರ್ಮೋ ವಿಗುಣಃ ಪರಧರ್ಮಾತ್ಸನುಷ್ಠಿತಾತ್।
ಸ್ವಧರ್ಮೇ ನಿಧನಂ ಶ್ರೇಯಃ ಪರಧರ್ಮೋ ಭಯಾವಹಃ॥ 35॥

ಓರ್ವ ಸಾಧಕನು ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುವನು- ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ಇಂದು ಸಾಧನೆಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಇಬ್ಬರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೂ ಒಂದೇ ಪರಿಯಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಈಗತಾನೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿರುವ ಸಾಧಕನು ಒಂದುವೇಳೆ ಆತನನ್ನು ಅನುಕರಿಸ ಹೋದರೆ ಈತನು ಹಾಳಾಗುವನು ಇದನ್ನು ಕಂಡೇ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು. ಒಳ್ಳೆಯರೀತಿ ಆಚರಣೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ಮತ್ತೊಬ್ಬನ ಧರ್ಮದಿಂದ ಗುಣ ರಹಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ತನ್ನ ಧರ್ಮವು ಬಹಳ ಉತ್ತಮವಾದುದು. ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಸ್ವಧರ್ಮ. ತನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾದರೆ ಸಾಧಕನಾದವನು ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದುದಿನ ಪಾರುಗಾಣುವನು ಆದ್ದರಿಂಧ ಸ್ವಧರ್ಮಾಚರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಅದರಲ್ಲಿ ಸಾಯುವುದಾದರೂ ಲೇಸು. ಅದು ಪರಮ ಕಲ್ಯಾಣ ಕಾರಕವಾದುದು. ಸಾಧನೆಯು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಕೈಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿರುವುದೋ ಅಲ್ಲಿಂದ ಶರೀರವು ದೊರೆಯುತ್ತಲೇ ಪುನಃ ಮುಂದುವರೆಸಲಾದೀತು. ಆತ್ಮನಿಗಂತೂ ಸಾವಿಲ್ಲ ಶರೀರವೆಂಬ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಬುದ್ಧಿ ವಿಚಾರಗಳೇನೂ ಬದಲಾಗದು. ಮುಂದಿ ನಾತನಂತೆ ಸಾಧಕನು ಬೂಟಾಟಿಕೆ ಮಾಡಹೋದಲ್ಲಿ ಸಾಧಕನು ಭಯಕ್ಕೀಡಾಗುವನು. ಭಯವು ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿರುವುದು. ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಲ್ಲ. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಅವರಣವು ಮತ್ತಷ್ಟು ದಟ್ಟವಾಗುವುದು.

ಈ ಭಗವತ್ಪಥದಲ್ಲಿ ಅನುಕರಣೆ ಹೆಚ್ಚು ಪೂಜ್ಯಸ್ವಾಮಿಜೀಯವರಿಗೆ ಒಮ್ಮೆ ಆಕಾಶವಾಣಿಯಾಯಿತು ಅನುಸುಇಯಾ ಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಜಮ್ಮುವಿನಿಂದ ಚಿತ್ರಕೂಟಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅನುಸುಯಿಯಾದ ಘೋರ ಕಾನನದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿರಲು ಬೇಕಂತೆ ಬಹಳಮಂದಿ ಮಹಾತ್ಮರು ಅತ್ತಕಡೆಯಿಂದ ಬಂದು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಓರ್ವನು ನೋಡುವನು ಪರಮಹಂಸಜೀ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು ದಿಗಂಬರರಾಗಿ, ನಗ್ನರಾಗಿ ಧಡಂಗ ನಿವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಅವರಿಗೆ ಸಮ್ಮಾನವಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ತಾವೂ ತಮ್ಮ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಬಿಸುಟು ಕಡೆಗೆ ಕೌಪೀನವನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆದು, ದಂಡ ಕಮಂಡಲುಗಳನ್ನು ಮತ್ತೋರ್ವ ಸಾಧುವಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ತಾವು ದಿಗಂಬರರಾದರು. ಕೆಲವು ಕಾಲ ಕಳೆದ ನಂತರ ತಿರುಗಿ ಬಂದು ನೋಡಿದರೆ ಪರಮಹಂಸರು ಜನರೊಂದಿಗೆ ಮಾತುಕತೆ ಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವರು. ಬೈಗುಳವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಪೂಜ್ಯಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರಿಗೆ ಭಕ್ತರ ಹಿತಾರ್ಥವಾಗಿ ಕೊಂಚಗದರಿಕೆಯನ್ನು ಹಾಕುವಂತೆ ಆದೇಶವಾಯಿತು. ಈ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುವ ಪಥಿಕರನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಆಜ್ಞೆಯಾಯಿತು. ಸ್ವಾಮೀಜೀಯವರನ್ನೇ ಅನುಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅವರು ತಾವೂ ಬೈಯತೊಡಗಿದರು. ಆದರೆ ಬದಲಾಗಿ ಜನರು ಏನಾದರೊಂದು ಹೇಳಿ ಬಿಡುವರು. ಮಹಾತ್ಮರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಮಾತಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಬರಿಯ ಜವಾಬನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೊಡುವರು.

ಒಂದೆರಡು ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದ ನಂತರ ಬಂದು ನೋಡಿದರೆ ಪರಮಹಂಸರು ಗದ್ದಿಗೆಯನ್ನೊರಗಿಕುಳಿತಿರುವರು. ಜನರು ಅವರಿಗೆ ಗಾಳಿ ಬೀಸುತ್ತಿರುವರು. ಚಾಮರಗಳು ಸುತ್ತಾಡುತ್ತಿವೆ. ಅವರು ಕಾಡಿನ ಒಂದು ಪಾಳು ಬಿದ್ದ ನೆಲದಿಂದ ಒಂದು ಪೀಠವನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವರು. ಅದರ ಮೇಲೆ ಮೆತ್ತೆ ಹಾಸಿದೆ. ಈ ರ್ವರು ಅತ್ತಿತ್ತ ನಿಂತು ಚಾಮರವನ್ನು ಬೀಸಲು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ ಕೊಂಡಿರುವರು ಪ್ರತಿ ಸೋಮವಾರ ಜನರನ್ನು ಗುಂಪು ಸೇರು ವಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಮಾಡಿ ಕೊಂಡಿರುವರು. ಹುಡುಗ ಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ಐವತ್ತು ರೂ. ಹುಡುಗಿ ಬೇಕಾದರೆ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ರೂಪಾಯಿ. ಆದರೆ **''ಉಘರೇ ಅಂತ್‌ನ ಹೋಇ ನಿಬಾಹೂ''** ಒಂದೇ ತಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ಐದು ಪೈಸೆಗೂ ಬೆಲೆ ಬಾಳದಂತೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಕಾಲ್ತೆಗೆದರು. ಈ ಭಗತ್ಪಂಥದಲ್ಲಿ ಅನುಕರಣೆ ಸಲ್ಲದು. ಸಾಧಕನು ಸ್ವಧರ್ಮವನ್ನೆ ಹಿಡಿದು ಸಾಧಿಸ ಬೇಕು.

ಸ್ವಧರ್ಮವೇನು ? ಎರಡನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸ್ವಧರ್ಮದ ಹೆಸರೆತ್ತಿರುವನು. ಸ್ವಧರ್ಮವನ್ನಾರೂ ನೋಡಿ ಕೊಂಡು ನೀನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸನ್ನದ್ದನಾಗಬೇಕು ಕ್ಷತ್ರಿಯನಾದವನಿಗೆ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಕ ಮಾರ್ಗ ಬೇರೊಂದಿಲ್ಲ ಸ್ವಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು ಕ್ಷತ್ರಿಯನೆನಿಸಿ ಕೊಂಡವನು. ಎಲೆ ಅರ್ಜುನ ! ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾದವನಿಗೆ ವೇದೋಪದೇಶವು ಒಂದು ಕ್ಷುದ್ರ ಜಲಾಶಯದಂತೆ. ನೀನು ವೇದಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಮೇಲೇಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗು ಅರ್ಥಾತ್ ಸ್ವಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪರಿವರ್ತನೆ ಸಾಧ್ಯವಾದೀತು. ಅಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಹೇಳುವನು. ರಾಗದ್ವೇಷಗಳಿಗೆ ವಶನಾಗಬೇಕು ಅವುಗಳನ್ನು ಕಡಿದು ಹಾಕು. ಸ್ವಧರ್ಮವು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾದುದು. ಅಂದರೆ ಅದರ ಆಶಯ ಓರ್ವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಅನುಕರಿಸಿ ಅವನಂತೆ ವೇಷ ಭೂಷಣವನ್ನು ತೊಡಬೇಕೆಂದಲ್ಲ.

ಒಂದೇ ಕರ್ಮ ಪಥವನ್ನು ತಿಳಿದವರು ನಾಲ್ಕು ಶ್ರೇಣಿಗಳಾಗಿ ಅದನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸಿದರು- ನಿಕೃಷ್ಟ, ಮಧ್ಯಮ, ಉತ್ತಮ, ಅತ್ಯುತ್ತಮ- ಎಂದು ಈ ಶ್ರೇಣಿಯ ಸಾಧಕರನ್ನು ಕ್ರಮಶಃ ಶೂದ್ರ ವೈಶ್ಯ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಎಂದು ಸಂಜ್ಞೆಯಿತ್ತರು. ಶೂದ್ರ ಸಂಬಂಧವಾದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಕರ್ಮವು ಪಾರಂಭವಾಗುವುದು. ಮತ್ತು ಸಾಧನಾ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅದೇ ಸಾಧಕನು ಬ್ರಾಹಣನಾಗುತ್ತ ಬರುವನು. ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮುಂದೆ ಅತನು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವಾಗ ''ನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ನಕ್ಷತ್ರಿಯಃ ನ ವೈಶ್ಯೋ ನ ಶೂದ್ರಃ ಚಿದಾನಂದರೂಪ ಶಿವೋಽ ಹಮ್, ಶಿವೋ ಹಮ್'' ಅತನು ವರ್ಣಗಳಿಂದ ಮೇಲೇರುವನು. ಇದೇ ಮಾತನ್ನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸಹ ಹೇಳುವನು'' ಚಾತು ರ್ವಣ್ಯಂ ಮಯಾ ಸೃಷ್ಟಂ'' ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣಗಳು ನನ್ನಿಂದಲೇ ಸೃಷ್ಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಅಂದರೆ ಜನ್ಮವನ್ನು ಆಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಹಂಚಿದನೇ ? ಇಲ್ಲ - ಗುಣಕರ್ಮ ವಿಭಾಗಶಃ ಗುಣಗಳನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಹಂಚಿದನು. ಯಾವ ಕರ್ಮಗಳು? ಸಾಂಸಾರಿಕ ಕರ್ಮಗಳೇ ? ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು. ಅಲ್ಲ ಪ್ರಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿ ಶ್ವಾಸದಹವನ. ಇಂದ್ರಿಯ, ಸಂಯಮ ಇತ್ಯಾದಿ ಅದರರ್ಥ- ಯೋಗಸಾಧನ, ಆರಾಧನೆ. ಆರಾಧ್ಯ ದೇವನವರೆಗೆ ತಲುಪಿಸುವತನಕ ನಡೆಸುವ ವಿಧಿವಿಶೇಷಗಳೇ ಆರಾಧನೆ. ಈ ಆರಾಧನಾಕ್ರಮವನ್ನೇ ಅಥವಾ ಕರ್ಮವನ್ನೇ ನಾಲ್ಕು ಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಯಿತು. ಎಂತಹ ಕ್ಷಮತೆಯುಳ್ಳವನೋ ಅದಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಪುರುಷನು ಆಯಾ ಶ್ರೇಣಿಯಿಂದ ಆರಾಧನನೆಯನ್ನಾರಂಭಿಸಬೇಕು. ಇದೇ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅವರವರ ಸ್ವಧರ್ಮ ಆತನು ತನಗಿಂತ ಮುಂದಿನವರನ್ನು ಅನುಕರಿಸಹೋದರೆ ಭಯಕ್ಕೆತುತ್ತಾಗುವನೂ ಸರ್ವಥಾ ಹಾಳಾಗುವನು ಏಕೆಂದರೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಬೀಜದ

ನಾಶವಾಗದು. ಆತನು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಒತ್ತಡಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿ ಭಯಾಕ್ರಾಂತನಾಗುವನು ದೀನ ಹೀನನಾಗುವನೂ ಮೊದಲ ತರಗತಿಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಸ್ನಾತಕ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತರೆ ಆತನು ಸ್ನಾತಕನಾಗ ಲಾದೀತೇಃ ? ಆತನು ಮೊದಲ ತರಗತಿಯ ವರ್ಣಮಾಲೆಯನ್ನು ಕಳೆದು ಕೊಂಡು ವಂಚಿತನಾಗಬೇಕಾಗುವುದು. ಅರ್ಜುನ ಪ್ರಶ್ರೆಯನ್ನು ಮುಂದಿಡುವನು. ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ತನ್ನ ಸ್ವಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಅಚರಣೆಯನ್ನು ಅದೇಕೆ ಇಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ ?

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ :-

ಅಥ ಕೇನ ಪ್ರಯುಕ್ತೋಽಯಂ ಪಾಪಂ ಚರತಿ ಪುರುಷಃ ।
ಅನಿಚ್ಛನ್ನಪಿ ವಾರ್ಷ್ಣೆಯ ಬಲಾದಿವ ನಿಯೋಜಿತಃ ॥ 36॥

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ! ಹಾಗಾದರೆ ಈ ಮಾನವನು ಬಲವಂತವಾಗಿ ಎಳೆತಂದು ಯಾರೋ ಪಾಪಮಾಡಲು ಹಚ್ಚಿದರೆನ್ನುವಂತೆ ತನಗಿಚ್ಚೆಯಿಲ್ಲವಾದರೂ ಅದಾರ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಪಾಪವನ್ನಾಚರಿಸುವನು? ನಿಮ್ಮ ಮತಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಅದೇಕೆ ನಡೆದು ಕೊಳ್ಳಬಾರದು ? ಇದಕ್ಕೆ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು-

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ :-

ಕಾಮ ಏಷ ಕ್ರೋಧ ಏಷ ರಜೋಗುಣ ಸಮುದ್ಭವಃ ।
ಮಹಾಶನೋ ಮಸಾಪಾಪ್ಮಾ ವಿದ್ಧ್ಯೇನ ಮಿಹ ವೈರಿಣಮ್ ॥ 37॥

ಅರ್ಜುನ ! ರಜೋಗುಣದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಈ ಕಾಮ ಕ್ರೋಧಗಳು ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಅದೆಷ್ಟು ತಿಂದರೂ ಎಂದೂ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಕಾಣದ ಮಹಾಪಾಪಿಗಳು. ಕಾಮ ಕ್ರೋಧಗಳು ರಾಗದ್ವೇಷಗಳಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿರುವುವು. ಇದೀಗ ತಾನೆ ನಾನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದಂತೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀನು ಇವುಗಳನ್ನು ವೈರಿಗಳೆಂದು ತಿಳಿ. ಈಗ ಇವುಗಳ ಪ್ರಭಾವವೇನೆಂದು ತಿಳಿಸುವನು.

ಧೂಮೇನಾವ್ರಿಯತೇ ವಹ್ನಿರ್ಯಥಾದರ್ಶೋ ಮಲೇನ ಚ ।
ಯಥೊಲ್ಬೇನಾವೃತೋ ಗರ್ಭಸ್ತಥಾ ತೇನೆದ ಮಾವೃತಮ್॥ 38॥

ಹೊಗೆಯಿಂದ ಬೆಂಕಿ, ಕೊಳಕಿನಿಂದ ಕನ್ನಡಿ, ಕರುಳುಮಾಲೆಗಳಿಂದ ಗರ್ಭವು ಹೇಗೆ ಅವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದೋ, ಅದೇ ರೀತಿ ಕಾಮಕ್ರೋಧಾದಿ ಜ್ಞಾನವು ಅವೃತವಾಗಿರುವುದು. ನೆನೆದ ಕಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ಒಲೆಗೆ ತುಂಬಿದರೆ ಬರಿಯ ಹೊಗೆ, ಅಗ್ನಿಯಿದ್ದರೂ ಉರಿದು ನಾಲಗೆ ನೀಡುವ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಲಾರದು. ಕೊಳಕು ಮೆತ್ತಿದ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸದು. ವಿಣ್ಮೂತ್ರಮೇಧ್ಯಗಳಿಂದ ಗರ್ಭವು ಆವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಅದೇಪರಿಯಲ್ಲಿ ಈ ವಿಕಾರಗಳಿರುತ್ತಿರುವಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಜ್ಞಾನವುಂಟಾಗದು.

ಆವೃತ, ಜ್ಞಾನಮೇತೇನ ಜ್ಞಾನಿನೋ ನಿತ್ಯವೈರಿಣಾ।
ಕಾಮ ರೂಪೇಣ ಕೌಂತೇಯ ದುಷ್ಪೂರೇಣಾನಲೇನ ಚ ॥ 39॥

ಕೌಂತೇಯ ! ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಭೋಗಾದಿಗಳಿಂದ ತೃಪ್ತಿಪಡೆಯದೇ, ಜ್ಞಾನಿಗಳನ್ನು ನಿರಂತ ವೈರಿಯಾದ ಈ ಕಾಮವು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅವರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಈಗ ತಾನೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಕಾಮ ಮತ್ತು ಕ್ರೋಧಗಳೆಂದು ಎರಡು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದನು ಪ್ರಸ್ತುತ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅವೆರಡರಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಶತ್ರು ಕಾಮದ ಹೆಸರೆತ್ತುವನು ವಸ್ತುತಃ ಕಾಮದಲ್ಲಿ ಕ್ರೋಧವು

ಕೂಡಿ ಕೊಂಡೇ ಇರಬಹುದು. ಕಾಮದ ಅಂತರ್ಭಾವವಿರಬಹುದು. ಕೆಲಸ ಮುಗಿದನಂತರ ಸಿಟ್ಟು ಶಾಂತವಾಗುವುದು. ಅವರೆ ಕಾಮನೆಯು ಮಾತ್ರ ಅದೆಂದೂ ತಣಿಯದು ಕಾಮನಾ ಪೂರ್ತಿಗೆ ಆಘಾತ ವುಂಟಾಗುತ್ತಲೇ ಕೋಪವು ಮತ್ತೆ ಭುಗಿಲೇಳುವುದು. ಕಾಮದ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲಿ ಕ್ರೋಧವೂ ಹುದುಗಿ ಕೊಂಡಿದೆ. ಈ ಶತ್ರುವಿನ ನಿವಾಸವೆಲ್ಲಿ? ಅದನ್ನು ಹುಡುಕುವುದು ಹೇಗೆ ? ಅದರ ನಿವಾಸವು ತಿಳಿದು ಹೋದರೆ ಸಮೂಲವಾಗಿ ಅದನ್ನು ನಾಶ ಗೊಳಿಸಲು ಅನುವಾಗುವುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು.

ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಮನೋ ಬುದ್ಧಿ ರಸ್ಯಾಧಿಷ್ಠಾನ ಮುಚ್ಯತೇ ।
ಏತೈರ್ವಿ ಮೋಹತ್ಯೇವ ಜ್ಞಾನ ಮಾವೃತ್ಯ ದೇಹಿನಮ್॥ 40॥

ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಮನೋಬುದ್ಧಿಗಳು ಇದರ ವಾಸಸ್ಥಾನವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದು. ಈ ಕಾಮವೆಂಬುದು ಮನೋಬುದ್ಧಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೇ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅವರಿಸಿ ಜೀವಾತ್ಮನನ್ನು ಮರುಳುಗೊಳಿಸುವುವು.

ತಸ್ಮಾತ್ತ್ವಮಿಂದ್ರಿಯಾಣ್ಯಾದೌ ನಿಯಮ್ಯ ಭರತರ್ಷಭ ।
ಪಾಪ್ಮಾನಂ ಪ್ರಜಹಿ ಹ್ಯೇನ್ಯಂ ಜ್ಞಾನ ವಿಜ್ಞಾನ ನಾಶನಮ್ ॥ 41॥

ಆದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಜುನ ! ನೀನು ಮೊದಲು ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ''ನಿಯಮ್ಯ'' ಸಂಯತಗೊಳಿಸಿಕೋ, ಏಕೆಂದರೆ ಶತ್ರುಅಡಗಿರುವುದು ಇದರ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲಿ. ಅದು ನಿನ್ನ ಶರೀರದೊಳಗೆ ಕುಳಿತಿದೆ. ಹೊರಗೆಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿದರೂ ಅದು ಸಿಕ್ಕಲಾರದು. ಇದು ಹೃದಯ ದೇಶದಲ್ಲಿ- ಅಂತರ್ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಡೆವ ಹೋರಾಟ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಕೈವಶ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಜ್ಞಾನ ವಿಜ್ಞಾನಗಳನ್ನು ಈ ಕಾಮವೆಂಬ ಪಾಪಿಯನ್ನು ಮೊದಲು ಕೊಂದುಹಾಕು ಕಾಮವೆಂಬುದು ನೇರವಾಗಿ ನಿಮಗೆ ಕೈಸಿಗದು. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿಕಾರಗಳ ನೆಲೆಗೂಡನ್ನೇ ಮುತ್ತಿಬಿಡು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನೇಕೈವಶ ಮಾಡಿಕೋ.

ಆದರೆ ಇಂದ್ರಿಯ ಮತ್ತು ಮನವನ್ನು ಕೈವಶಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುವುದು ಬಲು ಕಷ್ಟನಮಗೆ ಇದನ್ನು ಮಾಡಲಾದೀತೇ? ಇದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ನಿಮ್ಮ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಹೊಗಳುತ್ತ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವನು-

ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಪರಾಣ್ಯಾಹುಃ ಇಂದ್ರಿಯೇಭ್ಯಃ ಪರಂ ಮನಃ ।
ಮನಸಸ್ತು ಪರಾ ಬುದ್ಧಿಃ ಯೋರ್ ಬುದ್ದೇಃ ಪರತಸ್ತು ಸಃ ॥ 42॥

ಅರ್ಜುನ ! ಈ ಶರೀರಕ್ಕಿಂತಲೂ ನೀನು ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಹೊರತಾದುದು ಎಂದರೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಹಾಗೂ ಬಲಿಷ್ಠವಾದುದೆಂದು ತಿಳಿ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಮನಸ್ಸು ಹೊರತಾದುದು. ಮನಸ್ಸಿಗಿಂತಲೂ ಬುದ್ಧಿಯು ಹೊರತಾದುದು ಮತ್ತು ಆ ಬುದ್ಧಿಗಿಂತಲೂ ತೀರ ಹೊರತಾದವನು ನಿನ್ನ ಆತ್ಮ ನೀನಿರುವುದು ಅಲ್ಲಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯ ಮನಸ್ಸು ಬುದ್ಧಿಗಳನ್ನು ತಡೆ ಹಿಡಿಯುವುದು. ನಿನಗೇನೂ ಕಷ್ಟವಲ್ಲ. ನೀನು ತಕ್ಕಷ್ಟು ಸಮರ್ಥನಾಗಿರುವೆ

ಏವಂ ಬುದ್ಧೇಃ ಪರಂ ಬುದ್ಧ್ವಾ ಸಂಸ್ತಭ್ಯಾತ್ಮಾನ ಮಾತ್ಮನಾ ।
ಜಹಿ ಶತ್ರುಂ ಮಹಾಬಾಹೋ ಕಾಮ ರೂಪಂ ದುರಾಸದಮ್॥ 43॥

ಈ ರೀತಿ ಬುದ್ಧಿಗಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಹಾಗೂ ಬಲಿಷ್ಠವಾದ ನಿನ್ನಾತ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿದು. ಆತ್ಮಬಲವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಬುದ್ಧಿಯ ಮೂಲಕ ನಿನ್ನ ಮನವನ್ನು

ವಶಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅರ್ಜುನ ! ನೀನು ಕಾಮ ರೂಪಿಯಾದ ದುರ್ಜಯ ಶತ್ರುವನ್ನು ಕೊಂದು ಹಾಕು. ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನರಿತು ಈ ಶತ್ರುವನ್ನು ಸಂಹರಿಸು ಕಾಮವೆಂಬುದು ಒಂದು ಘೋರ ಶತ್ರು. ಅದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮೂಲಕ ಈ ಆತ್ಮವನ್ನು ಮರುಳು ಗೊಳಿಸುವುದು, ಅಂದಾಗ ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿಯೂ ಎಂತಹುದೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದು. ಆತ್ಮವೆಂಬುದು. ಬಲಿಷ್ಠವಾದುದೆಂಬುದನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕಾಮರೂಪಿಯಾದ ಶತ್ರುವನ್ನು ಕಡಿದುಹಾಕು. ಅದು ಅಂತಶ್ಶತ್ರು ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಲು ಸಹ ಬೇಕಿಲ್ಲ ಯುದ್ಧವೂ ಸಹ ಅಂತರಿಕವಾದುದೇ

ನಿಷ್ಕರ್ಷೆ

ಬಹು ಮಟ್ಟಿನ ಗೀತಾ ಪ್ರೇಮಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಕಾರರು ಈ ಅಧ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಕರ್ಮಯೋಗ ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಇದು ಯುಕ್ತವೆನಿಸದು. ಎರಡನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನು ಕರ್ಮವೆಂಬ ಹೆಸರೆತ್ತಿರುವನು. ಆತನು ಕರ್ಮದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿರುವನು ಮತ್ತು ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮವೆಂದರೇನೆಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸಿರುವನು. ಯಜ್ಞಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೇ ಕರ್ಮ. ಇದೊಂದು ನಿರ್ಧಾರಿತವಾದ ದಿಶೆಯೆಂಬುದು ತಿಳಿದದ್ದೇ ಇದಕ್ಕೆ ಅತಿರಿಕ್ತವಾಗಿ ಏನೇಮಾಡಲಿ ಅದು ಈ ಲೋಕದ ಬಂಧನವೇ ಸರಿ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವ ಕರ್ಮ **''ಮೊಕ್ಷ್ಯಸೇಽಶುಭಾತ್''** ಸಂಸಾರ ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಮಾಡಿಸುವುದು ಕರ್ಮ.

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಯಜ್ಞದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳುವನು. ಅದು ನಮಗೆ ಕೊಡುವುದೇನು, ಅದರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳೇನು. ಎಂಬುದನ್ನೆಲ್ಲ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವನು. ಅದನ್ನು ಮಾಡುವಂತೆ ಒತ್ತೈಸುವನು. ಈ ಯಜ್ಞದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೇ ಕರ್ಮ- ಎಂದು ಆತನೆಂದನು. ಅದನ್ನು ಮಾಡದವನು ಪಾಪಾತ್ಮ- ಅಲಸಿ -ಅತನ ಬಾಳುವೆ ವ್ಯರ್ಥ -ಎಂದನು. ಪುರಾತನಕಾಲದ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಸಹ ಈ ಯಜ್ಞವೆಂಬುದನ್ನು ಮಾಡಿ ಪರಮ ನೈಷ್ಕರ್ಮ್ಯ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದರು. ಅವರು ಆತ್ಮತೃಪ್ತರು ಅವರಿಗೆ ಕರ್ಮದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೇನಿಲ್ಲ. ಅದರೂ ಲೋಕ ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯಕ್ಕೆ ಮೇಲ್ಪಂಕ್ತಿಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಡಲು ಅವರು ಈ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಒಳ್ಳೆಯರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಮಹಾಪುರುಷರೊಂದಿಗೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ್ನು ತನ್ನನ್ನು ತುಲನೆಮಾಡಿ ಕೊಂಡನು. ತಾನು ಯಾವ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದಿಲ್ಲವಂತೆ. ಅದರೂ ತನ್ನ ಅನುಗಾಮಿಗಳ ಹಿತಾರ್ಥವಾಗಿ ತಾನು ಕರ್ಮ ನಿರತನಾಗಿರುವಂತೆ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತಾನೂ ಓರ್ವ ಯೋಗಿ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪರಿಚಯ ಏತ್ತಿರುವನು.

ಅತನು ಕರ್ಮ ಪ್ರವೃತ್ತರಾದ ಸಾಧಕರನ್ನು ಕರ್ಮವನ್ನು ಚಲಾಯಮಾನ ಮಾಡಿದಿರುವಂತೆ ಹೇಳುವನು. ಏಕೆಂದರೆ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿಯೇ ಸಾಧಕನು ಆ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಬೇಕು. ಹಾಗೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ. ಅವರು ನಶಿಸಿ ಹೋಗುವರು ಈ ಕರ್ಮದ ಸಲುವಾಗಿ ಧ್ಯಾನಸ್ಥವಾಗಿದ್ದು ಕೊಂಡು ಯದ್ದವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು. ಆ ಕಣ್ಣುಗಳು ಮುಚ್ಚಿದ್ದು, ಇಂದ್ರಿಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕುಸಿದು ಕಂಗಾಲಾಗಿದ್ದರೆ ಚಿತ್ತವು ನಿರುದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೆ ಯುದ್ಧ ವೆಂಥದು? ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕಾಮಕ್ರೋಧಗಳೂ ರಾಗದ್ವೇಷಗಳು ಅಡಚಣೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುವು. ಈ ವಿಜಾತೀಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಜರಡಿಯಾಡುತ್ತ ಧ್ಯಾನಸ್ಥನಾಗುವುದೇ ಯುದ್ಧ. ವಸ್ತುತಃ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲೇ ಯುದ್ಧವಿದೆ. ಇದೇ ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಸಾರಾಂಶ. ಇದರಲ್ಲಿ ಕರ್ಮವನ್ನು

ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಯಜ್ಞವನ್ನು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ ಯಜ್ಞವು ಅರ್ಥವಾದರೆ ಕರ್ಮವೂ ಅರ್ಥವಾದಂತೆಯೇ. ಇನ್ನೂ ಕರ್ಮವೆಂದರೇನೆಂದು ತಿಳಿಯ ಹೇಳಲೇ ಇಲ್ಲ.

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತ ಪ್ರಜ್ಞ ಮಹಾಪುರುಷನ ಪ್ರಶಿಕ್ಷಣಾತ್ಮಕವಾದ ಒಂದು ಪಾರ್ಶ್ವವನ್ನು ಒತ್ತೈಸಿಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇದೆಲ್ಲವೂ ಗುರು ಜನಗಳಿಗೆ ಒಂದು ನಿರ್ದೇಶ. ಅವರು ಮಾಡದಿದ್ದರೂ. ಅವರಿಗೆ ಅದರಿಂದ ಯಾವ ಹಾನಿಯಿಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಅವರಿಗಾವ ಲಾಭವೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಯಾವ ಸಾಧಕರಿಗೆ ಪರಮಗತಿ ಬೇಕೋ ಅವರಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಏನೊಂದನ್ನು ಹೇಳಲೇ ಇಲ್ಲ. ಅಂದಮೇಲೆ ಇದು ಕರ್ಮಯೋಗ ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಆದೀತು? ಕರ್ಮದ ಸ್ವರೂಪವೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನೇ ಮಾಡಬಹುದಿತ್ತು ಯಜ್ಞದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೇ ಕರ್ಮ ''ಇಲ್ಲಿಯ ತನಕ ಅವನು ಹೇಳಿರುವುದಿಷ್ಟೆ. ಯಜ್ಞವನ್ನು ಹೇಳಲೇ ಇಲ್ಲ, ಕರ್ಮದ ಸ್ವರೂಪವಾದರೂ ಎಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ? ಅಂದಹಾಗೆ ಯುದ್ಧದ ಯಥಾರ್ಥ ಚಿತ್ರಣ ವೊಂದು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ.

ಸಂಪೂರ್ಣ ಗೀತೆಯ ಮೇಲೆ ದೃಷ್ಠಿ ಹಾಯಿಸಿದಾಗ ಎರಡನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಶರೀರವು ನಾಶವಂತವಾದುದು- ಆದ್ದರಿಂದ ಯುದ್ಧ ಮಾಡು. ಎಂದಿರುವನು. ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಯುದ್ದಕ್ಕೆ ಇದೊಂದೇ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಕಾರಣ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಮುಂದೆ ಜ್ಞಾನಯೋಗದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯನಿಗೆ ಯುದ್ಧವೊಂದೇ ಒಳಿತನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಸಾಧನ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಹಾಗೂ ಅಲ್ಲಿ ಈ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ನಿಮಗೆ ಜ್ಞಾನಯೋಗದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ- ಎಂದು ಹೇಳಿರುವನು. ಯಾವ ಬುದ್ದಿ ? ಸೋಲು ಗೆಲುವೆರಡೂ ನಿನಗೆ ಲಾಭವನ್ನೇತರುವುವು. ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡು ಮತ್ತೆ ನಾಲ್ಕನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಯೋಗದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯೂರಿ ನಿಂತು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಹೆಪ್ಪುಗಟ್ಟಿದ ನಿನ್ನೀ ಸಂಶಯವನ್ನು ಜ್ಞಾನರೂಪವೆಂಬ ಖಡ್ಗದಿಂದ ತುಂಡು ಮಾಡು. ಈ ಕತ್ತಿ ಯೋಗದಲ್ಲಿದೆ ಐದನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಿಂದ ಹತ್ತನೇ ಅಧ್ಯಾಯದವರೆಗೆ ಯುದ್ಧದ ಚರ್ಚೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಹನ್ನೊಂದನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಈ ಶತ್ರುಗಳೆಲ್ಲರೂ ಈ ಮೊದಲೇ ನನ್ನಿಂದ ಹತರಾಗಿರುವರು ಎಂದಷ್ಟೆ ಹೇಳಿರುವನು. ನೀನು ಕೇವಲ ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರನಾಗಿ, ನಿಂದರೆ ಸಾಕು ನಿನಗೆ ಯಶಸ್ಸು ಲಭಿಸುವುದು. ಈ ಶತ್ರುಗಳು ನಿನ್ನ ಹೊರತಾಗಿಯೂ ಹತರಾಗಿರುವವರು. ಪ್ರೇರಕನು ಮಾಡಿಸುವನು. ನೀನು ಈ ಶವಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕಡಿದು ಹಾಕು.

ಹದಿನೈದನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಸಾರವೆಂಬುದು ಬೇರು ಬೀಳಲು ಬಿಟ್ಟ ಅರಳೀ ಮರದಂತೆ ಎಂದಿರುವನು ಅದನ್ನು ಅಸಂಗತಾ ರೂಪವಾದ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಿ ಪರಮ ಪದವನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಳ್ಳು ವಂತೆ ನಿರ್ದೇಶಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮುಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧದ ವಿಷಯವಿಲ್ಲ - ಹದಿನಾರರಲ್ಲಿ ಅಸುರರ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ- ನಿಜ. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ನರಕಗಾಮಿಗಳು. ಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲೇ ಯುದ್ಧದ ವಿಶದವಾದ ಚಿತ್ರಣವಿರುವುದು. 20ನೇ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ 43ನೇ ಶ್ಲೋಕದವರೆಗೆ ಯುದ್ಧದ ಸ್ವರೂಪ, ಅದರ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ, ಯುದ್ಧ ಮಾಡದಿರುವವನ ವಿನಾಶ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹತರಾಗಬೇಕಾಗುವ ಶತ್ರುಗಳ ಹೆಸರು, ಅವನ್ನು ಕೊಂದು ಹಾಕಲು ನಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಯ ಆಹ್ವಾನ- ಇದೆಲ್ಲವೂ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಕಡಿದೊಗೆಯಲು ಒತ್ತಾಯವೇಸರಿ. ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಶತ್ರು ಶತ್ರುಗಳ ಅಂತರಿಕ ಸ್ವರೂಪ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವಂತೆ ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ.

ಓಂ ತತ್ಸದಿತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾಸೂಪನಿಷತ್ಸು ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಯಾಂ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರೇ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದೇ 'ಶತ್ರುವಿನಾಶ ಪ್ರೇರಣಾ' ನಾಮ ತೃತಿಯೋಽಧ್ಯಾಯಃ ॥ 3॥

ಈ ರೀತಿ ಶ್ರೀ ಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾರೂಪಿಯಾದ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ-ನಡೆದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದದಲ್ಲಿ (ಯೋಗ ಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಡೆದ ಸಂವಾದದಲ್ಲಿ) 'ಶತ್ರುವಿನಾಶ' ಪ್ರೇರಣೆಯೆಂಬ ಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ.

ಇತಿ ಶ್ರೀಮತ್ಪರಮಹಂಸ ಪರಮಾನಂದಸ್ಯ ಶಿಷ್ಯ ಸ್ವಾಮೀ ಅಡಗಡಾನಂದ ಕೃತೇ ಶ್ರೀಮದ್ಗಭಗವದ್ಗೀತಾಯಾಃ 'ಯಥಾರ್ಥ ಗೀತಾ' ಭಾಷ್ಯೇ 'ಶತ್ರುವಿನಾಶ' ಪ್ರೇರಣಾ ನಾಮ ತೃತೀಯೋಽಧ್ಯಾಯಃ

॥ಹರಿ ಓಂ ತತ್ಸತ್॥

ಓಂ

ಶ್ರೀ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ನಮಃ

ಅಥ ಚತುರ್ಥೋಽಧ್ಯಾಯಃ

ಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ದೋಷದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಯಾವ ಮಾನವನು ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನನ್ನ ಮತಾನುಸಾರವಾಗಿ ಆಚರಿಸುತ್ತ ಬರುವನೋ ಅವನು ಕರ್ಮಬಂಧನಗಳಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದುವನೆಂದು ಆಶ್ವಾಸನೆಯಿತ್ತಿರುವನು. ಕರ್ಮಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ನೀಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಯೋಗ (ಜ್ಞಾನಯೋಗವಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಕರ್ಮಯೋಗವಾಗಲಿ) ಕ್ಕಿದೆ ಯೋಗದಲ್ಲೇ ಯುದ್ಧ ವಿದ್ಯೆಯೂ ಅಡಗಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಈ ಯೋಗದ ಪ್ರಣೇತೃ ಯಾರು ಹಾಗೂ ಇದರ ಕ್ರಮಿಕ ವಿಕಾಸ ಹೇಗಾಗುವುದು. ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುವನು.

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ –

ಇಮಂ ವಿವಸ್ವತೇ ಯೋಗಂ ಪ್ರೋಕ್ತವಾನಹ ಮವ್ಯಯಮ್ ।
ವಿವಾಸ್ವಾನ್ಮಾನವೇ ಪ್ರಾಹ ಮನುರಿಕ್ಷ್ವಾಕವೇಬ್ರವೀತ್॥ 1॥

ಅರ್ಜುನ ! ನಾನು ಈ ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಯೋಗವನ್ನು ಕಲ್ಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ವಿವಸ್ವಂತ (ಸೂರ್ಯ) ನಿಗೆ ಹೇಳಿದೆ. ವಿವಸ್ವಂತನು ಮನುವಿಗೂ, ಮನುವು ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಿಗೂ ಇದನ್ನು ಕಲಿಸಿ ಕೊಟ್ಟರು. ಯಾರು ಹೇಳಿದ್ದು ? ನಾನು ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಯಾರು ? ಓರ್ವ ಯೋಗಿ. ತತ್ವಸ್ಥಿತ ಮಹಾಪುರುಷನು ಮಾತ್ರ ಈ ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಯೋಗವನ್ನು ಕಲ್ಪದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಾತ್ ಭಜನೆಯನ್ನಾರಂಭಿಸುವಾಗ ವಿವಸ್ವಾನ್ ಎಂದರೆ ವಿವಶನಾದವನು ಅಂತಹವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ತಿಳಿಸುವನು. ಸುರೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರ ವೀಯುವನು. ಇಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನೆಂಬುದು ಒಂದು ಪ್ರತೀಕ ಮಾತ್ರ -ಏಕೆಂದರೆ ಸುರಾದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅ ಪರಮ ಪ್ರಕಾಶವಿರುವುದು. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅದನ್ನು ಪಡೆಯುವ ವಿಧಾನವೂ ಇರುವುದು. ವಾಸ್ತವಿಕ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನೀಯುವನು (ಸೂರ್ಯ) ಆತನೇ.

ಈ ಯೋಗವು ಅವಿನಾಶಿಯಾದುದು ಇದರಲ್ಲಿ ಆರಂಭದ ನಾಶವಾಗದೆಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದ್ದನು. ಈ ಯೋಗಕ್ಕೆ ಚಾಲನೆಯಿತ್ತರೆ ಸಾಕು ಪೂರ್ಣತ್ವವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಸದೆ ಅದು ಶಾಂತವಾಗದು. ಶರೀರದ ಕಲ್ಪವು ಔಷಧಿಗಳ ಮುಖೇನ ನಡೆಯುವುದು. ಆದರೆ

ಆತ್ಮನ ಕಲ್ಪವು ಭಜನೆಯ ಮುಖಾಂತರ. ಭಜನಾರಂಭವೇ ಆತ್ಮಕಲ್ಪದ ಆರಂಭ. ಈ ಸಾಧನೆ ಭಜನೆಗಳು ಸಹ ಒಬ್ಬಾನೊಬ್ಬ ಮಹಾಪುರುಷನ ದೇಣಿಗೆ. ಮೋಹಾಂಧಕಾರದ ನಿಟ್ಟಿರುಳಿನಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚರ ತಪ್ಪಿ ಹೊರಳಾಡುವ ಆದಿ ಮಾನವನಿಗೆ ಭಜನೆಯೇನೆಂದು ತಿಳಿಯದು-ಯೋಗದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆತನೆಂದೂ ಯೋಚಿಸಲೇ ಇಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಮನುಷ್ಯನು ಒರ್ವ ಮಹಾಪುರುಷನನ್ನು ಸಂಧಿಸಿದಾಗ ಆತನ ದರ್ಶನ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ, ಆತನ ವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಒಡೆದುಮೂಡುವ ಆತನ ಸೇವಾ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಗಳಿಂದ ಹೊರ ಹೊಮ್ಮುವ ಯೋಗ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಈತನಲ್ಲೂ ಸಂಚಾರಿತವಾಗುವುವು ಗೋಸ್ವಾಮೀ ತುಲಸೀದಾಸರು ಇದನ್ನೇ **ಜೆ ಚಿತಯೇ ಪ್ರಭು ಜಿನ್ ಪ್ರಭು ಹೇರೇ, ತೇ ಸಬ್ ಭಯೇ ಪರಮ ಪದ ಜೋಗೂ (ರಾಮಚರಿತ ಮಾನಸ) ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು.**

ಈ ಯೋಗವನ್ನು ನಾನು ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದೆ. ''**ಚಕ್ಷೋಃಸ್ಸೂರ್ಯೋ ಅಜಾಯತ**'' ಮಹಾಪುರುಷನು ಒಮ್ಮೆ ಕಣ್ಣು ಹಾಯಿಸಿದರೆ ಸಾಕು ಯೋಗದ ಸಂಚಲನೆ ಸುರೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದು ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಕಾಶನೂ ಸ್ವವಶಕನೂ ಆದ ಪರಮೇಶ್ವರನ ನಿವಾಸವು ಎಲ್ಲ ಹೃದಯಗಳಲ್ಲೂ ಇವೆ. ಸುರಾ (ಶ್ವಾಸ)ದ ನಿರೋಧದಿಂದಲೇ ಅದರ ಪ್ರಾಪ್ತಿ- ಅದೇ ಅದರ ವಿಧಾನ ಸುರಾದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳ ಸೃಜನೆಯೂ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಹೇಳುವುದೇ. ಕಾಲ ವೊದಗಿದಾಗ ಈ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಮನದಲ್ಲಿ ಸ್ಫುರಣೆ ಗೊಳ್ಳುವುವು. ಸೂರ್ಯನು ಮನುವಿಗೆ ಹೇಳಿದನೆಂಬುದು ಇದೇ. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಫುರಣೆಯುಂಟಾಗುತ್ತಲೇ ಆ ಮಹಾಪುರುಷನ ವಾಕ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಇಚ್ಛೆಯು ಜಾಗೃತವಾಗುವುದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ವಿಷಯವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಬಯಕೆಯೂ ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಉಂಟಾಗದಿರದು ಮನು ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಿಗೂ ಹೇಳಿದ ನೆಂಬಮಾತು ಇದೇ ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ನಿಯತ ಕರ್ಮವನ್ನು ಅಚರಿಸೋಣವೆಂಬ ಲಾಲಸೆ ತಲೆ ದೊರುವುದು. ಕರ್ಮಬಂಧನಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿಸುವಂತಹ ಆ ಕರ್ಮವನ್ನು ತಾನೂ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬಾಸೆ ಹುಟ್ಟುವುದು. ಹೀಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಆರಾಧನೆ ಮಾಡಬಹುದು ಗತಿಯೊಂದು ಸಿಕ್ಕಂತಾಯಿತು ಗತಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಈ ಯೋಗವು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುವುದು? ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೆನ್ನುವನು.

ಏವಂ ಪರಂಪರಾಪ್ರಾಪ್ತಮಿಮಂ ರಾಜಾರ್ಷಯೋ ವಿದು ಃ ।
ಸ ಕಾಲೇನೇಹ ಮಹತಾ ಯೋಗೋ ನಷ್ಟಃ ಪರಂತಪ ॥ 2॥

ಈ ರೀತಿ ಒಬ್ಬಾನೊಬ್ಬ ಮಹಾಪುರುಷನ ಮುಖಾಂತರ ಸಂಸ್ಕಾರ ರಹಿತವಾದ ಪುರುಷನ ಸುರೆಯಲ್ಲಿ ಸುರೆಯಿಂದ ಮನದಲ್ಲಿ- ಮನದಿಂದ ಇಚ್ಛೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಇಚ್ಛೆಯು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಎರಕಹುಯ್ದು ಈ ಯೋಗವು ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಏಳಿಗೆಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತ ರಾಜರ್ಷಿಗಳ ಮಟ್ಟದವರೆಗೂ ಹೋಯಿತು. ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ವಿದಿತವಾಗುವುದು. ಈ ಶ್ರೇಣಿಯಸಾಧಕರಲ್ಲಿ ಋದ್ಧಿಸಿದ್ಧಿಗಳು ಸಂಚರಿಸುವುವು. ಈ ಯೋಗವು ಇಂತಹ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದೇ ಲೋಕ (ಶರೀರ)ದಲ್ಲಿ ಬಹುಶಃ ನಶಿಸಿ ಹೋಗುವುದು. ಈ ಗಡಿರೇಖೆಯನ್ನು ದಾಟುವುದೆಂತು? ಈ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಸೇರಿ ಎಲ್ಲರೂ ಹಾಗಾದರೆ ನಶಿಸಿ ಹೋಗುವರೆ ? ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು- ಇಲ್ಲ, ಯಾವಾತನು ನನ್ನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಕೊಂಡಿರುವನೋ, ನನ್ನ ಪ್ರಿಯ ಭಕ್ತನಾಗಿರುವನೋ, ಅನನ್ಯ ಸಖನಾಗಿರುವನೋ ಅವನು ನಾಶವಾಗಲಾರನು.

ಸ ಏವಾಯಂ ಮಯಾ ತೇಽದ್ಯ ಯೋಗಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಪುರಾತನ ।
ಭಕ್ತೋಽಸಿ ಮೆ ಸಖಾ ಚೇತಿ ರಹಸ್ಯಂ ಹ್ಯೇತದುತ್ತಮಮ್ ॥ 3॥

ಆ ಪುರಾತನ ಯೋಗವನ್ನೇ ನಾನೀಗ ವರ್ಣಿಸಿ ಹೇಳಿರುವೆ. ಏಕೆಂದರೆ ನೀನು ನನ್ನ ಭಕ್ತ-ಗೆಳೆಯ ಈ ಯೋಗವಾದರೋ ಉತ್ತಮವಾದುದು- ರಹಸ್ಯಪೂರ್ಣವಾದುದು. ಅರ್ಜುನನು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಶ್ರೇಣಿಯ ಸಾಧಕ. ರಾಜರ್ಷಿಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿರುವವನು. ಅಲ್ಲಿ ಋದ್ಧಿ ಸಮೃದ್ಧಿಗಳ ತುಯ್ದಾಟದಲ್ಲಿ ಸಾಧಕನ ಸಾಧನೆ ನಶಿಸಿ ಹೋಗುವುದು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಯೋಗವು ಕಲ್ಯಾಣದ ಮುದ್ರೆಯಲ್ಲೇ ಇರುವುದು. ಆದರೆ ಸಾಧಕನಾದವನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಸೇರುತ್ತದೇ ತಬ್ಬಿಬ್ಬಾಗುವನು. ಇಂತಹ ಅವಿನಾಶಿಯೂ ರಹಸ್ಯಮಯವೂ ಆದ ಯೋಗವನ್ನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಹೇಳುವನು. ಏಕೆಂದರೆ ನಾಶಹೊಂದುವ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಅರ್ಜುನನು ಮುಟ್ಟಿದ್ದನ್ನು. ಏಕೆ ಹೇಳಿದನು ? ಏಕೆಂದರೆ ಆತನು ಕೃಷ್ಣನ ಭಕ್ತನು ಅನನ್ಯ ಭಾವದಿಂದ ಆತನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಕೊಂಡಿರುವನು ಪ್ರಿಯನು ಗೆಳೆಯನು.

ಯಾವ ಪರಮಾತ್ಮ ಬಯಕೆ ಆತನಲ್ಲಿದೆಯೇ, ಆ (ಸದ್ಗುರು) ಪರಮಾತ್ಮ ಆತ್ಮನಿಗಿಂತ ಅಭಿನ್ನನಾಗಿದ್ದು ನಿರ್ದೇಶಿಸತೊಡಗಿದಾಗ. ಅದೇ ವೇಳೆ ವಾಸ್ತವಿಕ ಭಜನೆಯು ಆರಂಭವಾಗುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರೇರಕನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮ ಮತ್ತು ಸದ್ಗುರುಗಳು ಒಬ್ಬರಿನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಪರ್ಯಾಯ. ಯಾವ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಭು ಹೃದಯದಲ್ಲಿಳಿದು ಬಂದು ಅಡೆತಡೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವನೋ, ಕಂಗಾಲಾದಾಗ ಹಿಡಿದು ಸಂಭಾಳಿಸುವನೋ ಆಗಲೇ ಮನಸ್ಸು ವಶಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. **''ಮನ್‌ಬಸ್ ಹೋಯಿ ತಬಹಿಂ ಜಬ್ ಪ್ರೇರಕ ಪ್ರಭು ಬರಜೇ''** ಇಷ್ಟ ದೇವನು ತಾನೇ ರಥಿಯಾಗಿ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಅಭಿನ್ನವಾಗಿ ಪ್ರೇರಿತನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲವೋ ಆತನಕ ಸರಿಯಾದ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವು ದೊರೆಯದೆಂದೇ ಹೇಳ ಬಹುದು. ಆ ಸಾಧಕನು ಪ್ರತ್ಯಾಶಿಯೇನೋ ಹೌದು, ಆದರೆ ಭಜನೆ ಆತನ ಬಳಿ ಇಲ್ಲ.

ಪೂಜ್ಯ ಗುರುದೇವ ಭಗವತ್ಪಾದರು- 'ನಾವು ಎಷ್ಟೋ ವೇಳೆ ಹಾಳಾಗುತ್ತ ಆಗುತ್ತ ಉಳಿದಿರುವೆವು. ಭಗವಂತನೇ ಉಳಿಸಿರುವನು.''ಭಗತ್ಪಾದರು ಹೀಗೆಂದು ತಿಳಿಯ ಹೇಳಿದರು- ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರು- ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಕೇಳಿದೆವು'' ಮಹಾಸ್ವಾಮೀ, ದೇವರೂ ಮಾತಾಡುವನೇ ? ಸಂಭಾಷಣೆ ಮಾಡುವನೇ ? ''ಅವರೆಂದರು. ಹೌದಪ್ಪ ಹೌದು, ನಾವು ನಾವು ಕುಳಿತು ಮಾಡಾಡುವುದಿಲ್ಲವೇ ? ಗಂಟೆಗಟ್ಟಲೆ ಮಾತಾಡುವುದಿಲ್ಲವೇ ? ಕ್ರಮ ತಪ್ಪದಂತೆಯೂ ಆಡುವನು'' ನಮಗೆಲ್ಲ ಬೇಜಾರಾಯಿತು- ಆಶ್ಚರ್ಯವೂ ಆಯಿತು ''ಎಲಾ, ಭಗವಂತನು ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಮಾತಾಡುವನು ? ಇದಂತೂ ತೀರ ಹೊಸ ಸಂಗತಿ. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳೇ ಹೇಳಿದರು. ''ಏಕೆ ಗಾಬರಿಯಾಗುತ್ತೀರಿ ? ನಿಮ್ಮೊಂದಿಗೂ ಮಾತಾಡಿರುವನು. ಅಕ್ಷರಶಃ ಅವರ ಮಾತು ನಿಜ. ಹಾಗೂ ಸಖ್ಯಭಾವ ಎಂದರೆ ಇದೇ. ಗೆಳೆಯನಂತೆ ನಿರಾಕರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವನು ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ನಾಶಹೊಂದುವ ಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ಸಾಧಕನು ಪಾರಾಗುವನು.

ಈ ವರೆಗೂ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಒಬ್ಬಾನೊಬ್ಬ ಮಹಾಪುರುಷನಿಂದ ಯೋಗವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತೆಂದೂ, ಇದರಲ್ಲಿ ಬರತಕ್ಕ ಅಡೆತಡೆಗಳು ಹಾಗೂ ಅವುಗಳಿಂದ ಪರಾಗುವ ಮಾರ್ಗ- ಇವೆನ್ನೆಲ್ಲ ತಿಳಿಸಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಅರ್ಜುನು ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಿದನು.

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ

ಅಪರಂ ಭವತೋ ಜನ್ಮ ಪರಂ ಜನ್ಮ ವಿವಸ್ವತಃ ।

ಕಥಮೇತದ್ವಿಜಾನೀಯಾಂ ತ್ವಮಾದೌ ಪ್ರೋಕ್ತವಾನಿತಿ ॥ 4॥

ನಿಮ್ಮ ಜನ್ಮವೇ ಬೇರೆ. ''ಅಪರಂ'' ಈಗ ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಹಾಗೂ ನನ್ನೊಳಗೆ ಸುರಾ ಸಂಚಾರವು ಬಹು ಪುರಾತನವಾದುದು. ಅಂದ ಮೇಲೆ ಈ ಯೋಗವನ್ನು ಭಜನಾರಂಭದಲ್ಲಿ ನೀನೇ ಹೇಳಿದ್ದೆಯೆಂದು ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಒಪ್ಪಲಾದೀತು? ಇದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಪರಮಾತ್ಮನು ಹೇಳುವನು.

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ

ಬಹೂನಿ ಮೇ ವ್ಯತೀತಾನಿ ಜನ್ಮಾನಿ ತವ ಚಾರ್ಜುನ ।

ತಾನ್ಯಹಂ ವೇದ ಸರ್ವಾಣಿ ನ ತ್ವಂ ವೇತ್ಥ ಪರಂತಪ ॥ 5॥

ಅರ್ಜುನ! ನನ್ನದೂ ನಿನ್ನದೂ ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳಾಗಿವೆ. ಅವೆಲ್ಲವೂ ನಿನಗೆ ತಿಳಿಯದು. - ನನಗೆ ಗೊತ್ತು ಸಾಧಕನಿಗರಿಯದು. ಸ್ವಸ್ವರೂಪನಾದ ಮಹಾಪುರುಷನಿಗೆ ಇದು ಗೊತ್ತು. ಅವ್ಯಕ್ತ ಸ್ಥಿತಿಯುಳ್ಳವನು ಬಲ್ಲನು. ನೀವು ಎಲ್ಲರಂತೆ ಹುಟ್ಟುತ್ತೀರಾ ? ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು. ''ಇಲ್ಲ, ಸ್ವರೂಪ ಶರೀರ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದುದು. ನನ್ನ ಜನ್ಮವನ್ನು ಈ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೋಡಲಾಗದು. ನಾನು ಅ ಜನ್ಮನು, ಅವ್ಯಕ್ತನು, ಶಾಶ್ವತನಾಗಿದ್ದರೂ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಆಧಾರ ಭೂತನಾಗಿರುವೆ.

''ಅವಧೂ ! ಜೀವನ ಮೇ ಕರ್ ಆಸಾ ।

ಮುಯೇ ಮುಕ್ತಿ ಗುರು ಕಹೇ ಸ್ವಾರ್ಥೀ, ಝೂಟಾ ದೇ ವಿಶ್ವಾಸಾ ॥

ಶರೀರವಿರುತ್ತಲೇ ಆ ಪರಮ ತತ್ವವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲಾಗುವುದು. ಲೇಶ ಮಾತ್ರವಾದರೂ ಕೊರತೆ ಯುಂಟಾದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವೆತ್ತ ಬೇಕಾಗುವುದು. ಈ ವರೆಗೂ ಅರ್ಜುನನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ತನ್ನಂತೆಯೇ ಓರ್ವ ದೇಹಧಾರಿ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿರುವನು. ಆತನು ಅಂತರಂಗ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಮುಂದಿಡುವನು ನಿನ್ನ ಜನ್ಮವೂ ಎಲ್ಲರ ಜನ್ಮಗಳಂತೆಯೇ ನೀನು ಕೂಡ ಶರೀರಗಳಂತೆಯೇ ಹುಟ್ಟುವೆಯಾ ? ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು-

ಅ ಜೋऽಪಿ ಸನ್ನವ್ಯಯಾತ್ಮಾ ಭೂತಾನಾಮೀಶ್ವರೋऽಪಿ ಸನ್।

ಪ್ರಕೃತಿಂ ಸ್ವಾಮಧಿಷ್ಠಾಯ ಸಂಭವಾಮ್ಯಾತ್ಮಮಾಯಯಾ ॥ 6॥

ನಾನು ವಿನಾಶವಿಲ್ಲದವನು, ಜನ್ಮವಿಲ್ಲದನು ಹಾಗೂ ಸಮಸ್ತಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರಿತನಾದಾಗ್ಯೂ ನನ್ನ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಅಧೀನದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಆತ್ಮಮಾಯೆಯಿಂದ ಪ್ರಕಟನಾಗುವೆನು. ಒಂದು ಮಾಯೆಯಾದರೋ ಅವಿದ್ಯೆ, ಅದು ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲೇ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನೀಯುವುದು ನೀಚ ಹಾಗೂ ಅಧಮ ಯೋನಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದು. ಮತ್ತೊಂದು ಮಾಯೆ ಆತ್ಮಮಾಯೆ. ಅದು ಆತ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ನೀಡುವುದು. ಸ್ವರೂಪದ ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದು. ಇದನ್ನೇ ಯೋಗ ಮಾಯೆಯೆಂದೂ ಹೇಳುವರು. ಯಾವುದರೊಂದಿಗೆ ನಾವು ಬೇರ್ಪಟ್ಟು ಕೊಂಡಿರುವೆವೋ ಆ ಶ್ವಾಶ್ವತ ಸ್ವರೂಪದೊಂದಿಗೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಜೋಡಿಸುವುದು ಮಿಲನಗೊಳಿಸುವುದು. ಆ ಆತ್ಮ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಮುಖಾಂತರ ನಾನು ನ್ನನ್ನ ತ್ರಿಗುಣಮಯವಾದ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಅಧೀನಕ್ಕೆ ತಂದು ಕೊಂಡು ಪ್ರಕಟನಾಗುವೆ. ಆದರೆ ಎಂಥ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ?

ಯದಾ ಯದಾ ಹಿ ಧರ್ಮಸ್ಯ ಗ್ಲಾನಿರ್ಭವತಿ ಭಾರತ ।
ಅಭ್ಯುತ್ಥಾನಮಧರ್ಮಸ್ಯ ತದಾತ್ಮಾನಂ ಸೃಜಾಮ್ಯಹಮ್॥ 7॥

ಹೇ ಅರ್ಜುನ ! ಪರಮ ಧರ್ಮನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಲುವಾಗಿ ಹೃದಯವು ಗ್ಲಾನಿಗೊಳಗಾದಾಗಲೆಲ್ಲ, ಅಧರ್ಮದ ಹೆಚ್ಚಳದಿಂದ ಭಾವುಕರು ಪಾರುಗಾಣದಿರುವಾಗ ನಾನು ಆತ್ಮವನ್ನು ರಚಿಸ ತೊಡಗುವೆ. ಇಂತಹುದೇ ಗ್ಲಾನಿ ಮನುವಿಗೂ ಉಂಟಾಗಿತ್ತು.

ಹೃದಯ ಬಹುತ್ ದುಃಖ್ ಲಾಗ್, ಜನಮ ಗಯವು ಹರಿಭಗತಿ ಭಿನು !

(ರಾಮ ಚರಿತ ಮಾನಸ)

ನಿಮ್ಮ ಹೃದಯವು ಅನುರಾಗದಿಂದ ತುಂಬಿ ತುಳುಕಿ ಆ ಶಾಶ್ವತ ಧರ್ಮಕ್ಕಾಗಿ ಗದ್ಗದವಾಗಿ ಅಶ್ರುಪೂರ್ಣ ದೃಷ್ಟಿ'' ಯ ಸ್ಥಿತಿ ಬಂದಾಗ, ಎಷ್ಟೇ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೂ ಅನುರಾಗಿಯು ಅಧರ್ಮವನ್ನು ಪಾರುಗಾಣಲಾಗದಾಗ ಆ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ನಾನು ರಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆ. ಅರ್ಥಾತ್ ಭಗವಂತನ ಅವಿರ್ಭಾವವು ಕೇವಲ ಅನುರಾಗಿಗೆ ಮಾತ್ರ.

ಸೋ ಕೇವಲ ಭಗತನ್ ಹಿತಲಾಗೀ।

ಶ್ರೀ ರಾಮ ಚರಿತ ಮಾನಸ (1/ 12/ 5)

ಈ ಅವತಾರವು ಒಬ್ಬಾನೊಬ್ಬ ಭಾಗ್ಯವಂತ ಸಾಧಕನ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವುದು. ತಾನು ಪ್ರಕಟನಾಗಿ ಮಾಡುವುದೇನು ?

ಪರಿತ್ರಾಣಾಯ ಸಾಧೂನಾಂ ವಿನಾಶಯಾ ಚ ದುಷ್ಕೃತಾಮ್।
ಧರ್ಮಸಂಸ್ಥಾಪನಾರ್ಥಾಯ ಸಂಭವಾಮಿ ಯುಗೇ ಯುಗೇ॥ 8॥

ಅರ್ಜುನ ! ಸಾಧೂನಾಂ ಪರಿತ್ರಾಣಾಯ ಪರಮಸಾಧ್ಯನು ಏಕಮಾತ್ರ ಪರಮಾತ್ಮ. ಅವನನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ ನಂತರ ಸಾಧಿಸಬೇಕಾದುದು ಮತ್ತೇನೂ ಉಳಿಯದು. ಅಂತಹ ಸಾಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿ ಕೊಡಬಲ್ಲಂಕಹ ವಿವೇಕ, ವೈರಾಗ್ಯ, ಶಮ ದಮಾದಿ ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತುಗಳು ಅ ಬಾಧಿತವಾಗಿ ಹರಿದು ಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ''ದುಷ್ಕೃತಾಮ್'' ಯಾವುದರಿಂದ ಕೆಟ್ಟಕೆಲಸಗಳು ಉಂಟಾಗುವುದೋ ಆ ಕಾಮಕ್ರೋಧ ರಾಗದ್ವೇಷಾಧಿ ವಿಜಾತಿಯೇ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಬೇರು ಸಹಿತ ಕಿತ್ತೊಗೆಯಲು ಹಾಗೂ ಧರ್ಮವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೆಲೆಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಲು ನಾನು ಯುಗಯುಗದಲ್ಲೂ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತೇನೆ.

ಯುಗವೆಂದರರ್ಥ ಸತ್ಯಯುಗ, ತ್ರೇತಾ ದ್ವಾಪಾರಗಳಲ್ಲ, ಯುಗಧರ್ಮದ ಏರಿಳಿತಗಳು ಮನುಷ್ಯನ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಸೇರಿವೆ. ಯುಗ ಧರ್ಮವು ಸದಾ ಇರುವುದು. ಮಾನಸದಲ್ಲಿ ಅದರ ಸಂಕೇತವಿದೆ.

ನಿತ್ ಯುಗ್ ಧರ್ಮ್ ಹೋ ಹಿಂ ಸಬ್ ಕೇರೇ। ಹೃದಯ ರಾಮ ಮಾಯಾ ಕೇ ಪ್ರೇರೇ ॥

(ರಾಮ ಚರಿತ ಮಾನಸ 7/ 10/ 1)

ಯುಗಧರ್ಮವೆಂಬುದು ಎಲ್ಲರ ಹೃದಯದಲ್ಲೂ ಅನವರತವೂ ಇರುವಂಥವು. ಅವಿದ್ಯೆಯಿಂದಲ್ಲ- ವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ರಾಮ ಮಾಯೆಯ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ನಡೆಯುವುದು. ಅದನ್ನೇ ಪ್ರಸ್ತುತ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಮಾಯೆಯೆನ್ನಾಲಾಗಿದೆ- ಅದೇ ರಾಮಮಾಯೆ. ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ರಾಮ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ದೊರಕಿಸಿ ಕೊಡುವಂತಹ, ರಾಮನಿಂದಲೇ ಪ್ರೇರಿತವಾದುದು ಈ ವಿದ್ಯೆ. ಈಗ ಯಾವಯುಗವು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು

ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯುವುದು? ''ಸುದ್ಧ ಸತ್ವ ಸಮತಾ ವಿಗ್ಯಾನಾ ! ಕೃತ ಪ್ರಭಾವ್ ಪ್ರಸನ್ನ್ ಮನ ಜಾನಾ'' (ಮಾನಸ 1/ 103/ 2) ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧ ಸತ್ವ ಗುಣಗಳೇ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ, ರಾಜಸ ಮತ್ತು ತಾಮಸಗುಣಗಳು ಶಾಂತವಾಗಿದ್ದರೆ, ವಿಷಮತೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಶಮನವಾಗಿದ್ದರೆ, ಯಾರ ಮೇಲೂ ಯಾವ ದ್ವೇಷಾಸೂಯೆಗಳಿಲ್ಲ, ವಿಜ್ಞಾನವು ಅಂದರೆ ಇಷ್ಟದಿಂದ ನಿರ್ದೇಶವನ್ನು ಪಡೆದು ಅದರ ಮೇಲೆ ನೆಲೆಯೂರಿ ನಿಲ್ಲುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಮುದಗೊಂಡ ಮನ ಇಂತಹ ಯೋಗ್ಯತೆಯುಂಟಾದಾಗ ಸತ್ಯಯುಗಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶ ದೂರಕಿದಂತೆ. ಇದೇ ರೀತಿ ಇನ್ನು ಎರಡು ಯುಗಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ-

ತಾಮಸ್ ಬಹುತ್ ರಜೋಗುಣ್ ಥೋರಾ ।
ಕಲಿ ಪ್ರಭಾವ ವಿರೊಧ್ ಚಂಹು ಓರಾ ॥

ತಾಮಸ ಗುಣಗಳು ಪ್ರಭಲಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ರಾಜಸವೂ ಇದ್ದರೆ, ನಾಲ್ದೆಸೆಯಲ್ಲೂ ಬರಿಯ ವೈರ ವಿರೋಧಗಳೇ ಹಬ್ಬಿದ್ದರೆ ಅಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿ ಕಲಿಯುಗದವನು. ತಾಮಸೀ ಗುಣಗಳು ಕೆಲಸಮಾಡುವಾಗ ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿ ಆಲಸ್ಯ, ನಿದ್ರೆ ಪ್ರಮಾದಗಳೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುವು ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನರಿತಿದ್ದರೂ ಅವನು ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸಲಾರನು ಮಾಡ ಬಾರದ ಕಾರ್ಯಗಳು ತಿಳಿದಿದ್ದು ಅವನು ಅದರಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರ. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಯುಗಧರ್ಮಗಳ ಏರಿಳಿತಗಳು ಮನುಷ್ಯನ ಅಂತರಿಕ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನವಲಂಬಿಸಿವೆ. ಒಬ್ಬಾನೊಬ್ಬನು ಈ ಯೋಗ್ಯತೆಗಳನ್ನು ನಾಲ್ಕುಯುಗವೆಂದು ಕರೆದಿರುವನು. ಮತ್ತಾರೊ ಇದನ್ನೆ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣ ಗಳೆಂದರು ಮತ್ತು ಕೆಲವರು ಇದನ್ನೇ ಸಾಧಕನ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಉತ್ತಮ, ಮಧ್ಯಮ ಹಾಗೂ ನಿಕೃಷ್ಟ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಶ್ರೇಣಿಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದರು. ಪ್ರತಿಯುಗದಲ್ಲೂ ಇಷ್ಟವೂ ಜತೆಗಿರುವುದು. ಮೇಲುಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಅನುಕೂಲತೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವಂತೆಯೂ ಕೆಳಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಹಯೋಗವು ಕಡಿಮೆಯಿರುವಂತೆಯೂ ಎನಿಸುವುದು.

ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅಪ್ಪಣೆಕೊಡಿಸುವುದೇನೆಂದರೆ ಸಾಧ್ಯವಸ್ತುವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿ ಕೊಡುವಂತಹ ವಿವೇಕ ವೈರಾಗ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಲು, ಹಾಗೂ ದೂಷಣವುಂಟು ಮಾಡುವ ಕಾಮಕ್ರೋಧ ರಾಗದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿನಷ್ಟಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಲು, ಪರಮಧರ್ಮನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯೂರಿ ನಿಲ್ಲುವಂತೆಯು ಮಾಡಲು ನಾನು ಯುಗಯುಗದಲ್ಲೂ ಅಂದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿಭಾಗದಲ್ಲೂ ಪ್ರಕಟನಾಗುವೆ- ನಿಂಬಂಧನೆಯೇನೆಂದರೆ ಆತನಲ್ಲಿ ಆ ಕಳಕಳಿ ಹುಟ್ಟಬೇಕು. ವಿಕಾರಗಳೆಲ್ಲವೂ ವಿನಾಶವಾದುವೇ ? ಅಥವಾ ಇನ್ನು ಉಳಿದಿವೆಯೇ ? ಎಷ್ಟು ಉಳಿದಿವೆ ? ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟವು ಸಮರ್ಥನೆಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಪ್ರವೇಶದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಪರಾಕಾಷ್ಟೆಯವರೆಗೂ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹಂತದಲ್ಲಿ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಯೋಗ್ಯತೆಯೊಂದಿಗೂ ಇಷ್ಟವು ಇರುವುದು. ಅದರ ಪ್ರಕಟಣೆಯು ಅನುರಾಗಿಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರವುದು. ಭಗವಂತನು ದರ್ಶನವೀಯುವುದಾದರೆ ಎಲ್ಲರೂ ಮಾಡಿಬಿಡುವರು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು- ಅಲ್ಲ.

ಜನ್ಮ ಕರ್ಮ ಚ ಮೇ ದಿವ್ಯಮೇವಂ ಯೋ ವೇತ್ತಿ ತತ್ವತಃ ।
ತಕ್ತ್ವಾ ದೇಹಂ ಪುನರ್ಜನ್ಮ ನೈತಿ ಮಾಮೇತಿ ಸೋಽರ್ಜುನ॥ 9॥

ಅರ್ಜುನ ! ನನ್ನೀ ಜನ್ಮವು ಅಂದರೆ ಅತೀವ ಕಳಕಳಿಯೊಂದಿಗೆ ಸ್ವರೂಪದ ರಚನೆ-

ಹಾಗೂ ನನ್ನ ಕರ್ಮ ಅಂದರೆ ದುಷ್ಪ್ರವೃತಿಗಳ ಕಾರಣವನ್ನು ವಿನಾಶಗೊಳಿಸಿ ಸಾಧ್ಯವಸ್ತುವಿನ ಕಡೆಗೆ ಗಮನವನ್ನು ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವಂತಹ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ- ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರ ಬುದ್ಧಿ- ಈ ಕರ್ಮ ಈ ಜನ್ಮಗಳು ದಿವ್ಯವಾದುವು- ಅಲೌಕಿಕವಾದುವು. ಲೌಕಿಕವಾದುವಲ್ಲ. ಈ ಚರ್ಮಚಕ್ಷುವಿನಿಂದ ಅದನ್ನು ನೋಡುವವರಾರು? ಕೇವಲ **ಯೋ ವೇತ್ತಿ ತತ್ವತ** ಕೇವಲ ತತ್ವದರ್ಶಿಯಾದವನು ನನ್ನೀ ಕರ್ಮವನ್ನು ಜನ್ಮವನ್ನು ನೋಡಬಲ್ಲನು. ನನ್ನನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿ ಕೊಂಡು ಪುನರ್ಜನ್ಮವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಮೇಲಾಗಿ ನನ್ನನು ಪಡೆವನು.

ತತ್ವದರ್ಶಿಯಾದವನು ಮಾತ್ರ ಭಗವಂತನ ಜನ್ಮಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನೋಡಬಲ್ಲನು ಎಂದಾದರೆ ಜನರು ಲಕ್ಷಾಂತರ, ಕೋಟಿಗಟ್ಟಲೆಯಾಗಿ ಗುಂಪುಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಎಲ್ಲಾದರೂ ಭಗವಂತನ ಅವತಾರವಾದೀತು- ಅದನ್ನು ನಾವೂ ನೋಡಬಹುದಲ್ಲ- ಎಂದು ಕಾಯುತ್ತ ನಿಂತಿರುವರೇಕೆ ? ತಾವು ತತ್ವದರ್ಶಿಗಳೆ ? ಮಹಾತ್ಮರ ವೇಷವನ್ನು ತೊಟ್ಟು ನಾನಾ ಬಗೆಯಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮಹಾತ್ಮರ ವೇಷದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ತಾವು ಅವತಾರ ಪುರುಷರು- ಎಂದು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡುವರು ಅವರ ದಳ್ಳಾಳಿಗಳು ಸಹ ಅವರನ್ನು ಹಾಗೆಂದು ಹೀಗೆಂದು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡುವರು ಕುರಿಯ ಹಿಂಡಿನಂತೆ ಜನರು ಅದನ್ನು ನೋಡಲು ಮುಗಿ ಬೀಳುವರು. ಆದರೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವುದು- ತತ್ವದರ್ಶಿಯಾದವನು ಮಾತ್ರ ನೋಡಬಲ್ಲ ಎಂದು. ಹಾಗಾದರೆ ತತ್ವದರ್ಶಿ ಎಂದರೆ ಯಾರು ?

ಅಧ್ಯಾಯ ಎರಡರಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಎಲೆ ಅರ್ಜುನ ! ಅಸತ್ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಅಸ್ತಿತ್ವವೂ ಇಲ್ಲ ಸತ್ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಅಭಾವವೂ ಇಲ್ಲ ಹಾಗಾದರೆ ಇದೇನು ಹೀಗೆ ಹೇಳುವಿರಿ? ಅತನೆಂದನು ಹಾಗಲ್ಲ ''ತತ್ವದರ್ಶಿಗಳಾದವರು ಇದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡಿರುವರು'' ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ಭಾಷಾವಿದನಾದವನೂ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ ಮತ್ತಾವ ಸಮೃದ್ಧಶಾಲಿಯೂ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಆತನು ಪುನಃ ಒತ್ತಿ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿರುವನು- ''ನನ್ನ ಆವಿರ್ಭಾವವು ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇರುವುದು ಆದರೆ ಇದನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲವನು ತತ್ವದರ್ಶಿ ಎಂಬುದು ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ. ಐದು ತತ್ವ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ತತ್ವ, ಇದಲ್ಲ- ಇವುಗಳ ಎಣಿಕೆ ಬಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ತತ್ವದರ್ಶಿ ಯಾದವರಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು ''ಆತ್ಮವೇ ಪರಮತತ್ವ, ಆತ್ಮವು ಪರಮದೊಂದಗೆ ಕೂಡಿ ಪರಮಾತ್ಮನಾಗುವುದು. ಆತ್ಮ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡವನು ಮಾತ್ರ ಈ ಆವಿರ್ಭಾವವನ್ನು ಅರಿಯ ಬಲ್ಲನು. ಓರ್ವ ವಿರಹಿಯಾದ ಅನುರಾಗಿಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವಂಥಹುದು ಅವತಾರ. ಅರಂಭದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಸಂಕೇತ ವೀಯುತ್ತಿರುವವರುಯಾರು. ಎಂಬುದು ಅರ್ಥವಾಗಲೊಲ್ಲದು. ತನಗೆ ದಾರಿ ತೋರುತ್ತಿರುವವರಾರು ? ಆದರೆ ಪರಮತತ್ವನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ದರ್ಶನದೊಂದಿಗೇ ಅವನೂ ನೋಡುವನು ತಿಳಿಯುವನು ನಂತರ ಶರೀರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಪುನರ್ಜನ್ಮವಿಲ್ಲದಂತೆ ಆನಂದದಿಂದಿರುವನು.

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು- ನನ್ನ ಜನ್ಮವು ದಿವ್ಯ- ಇದನ್ನು ಕಾಣಬಲ್ಲವನು ನನ್ನನ್ನೂ ಪಡೆಯುವನು. ಆಗ ಜನರು ಆತನ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ತೊಡಗಿದರು. ಆಕಾಶದಲ್ಲೆಲ್ಲೋ ಆತನು ಇರುವನು. ಎಂದು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿದರು. ಹಾಗೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಆ ಮಹಾಪುರುಷರ ಆಶಯ ವಿಷ್ಟೆ. ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದರೆ ನೀವು ದಿವ್ಯರಾಗುವಿರಿ. ತಾವು ಏನಾಗ ಬಹುದೋ ನಾನು ಅದಾಗಿ

ಬಿಟ್ಟಿರುವೆ. ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಸಂಭಾವನೆ. ನಿಮ್ಮ ಭವಿಷ್ಯವೇ. ನಿಮ್ಮೊಳಗೆ ನೀವು ಎಂದು ಈ ಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ಕಾಣುವಿರೋ ಅಂದು ನೀವು ಸಹ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಂ ತಾಗುವಿರಿ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಸ್ವರೂಪ ಯಾವುದೋ ಅದೇ ನಿಮ್ಮದೂ ಆಗಿರಬಹುದು. ಅವತಾರವೆಂಬುದೆಲ್ಲೂ ಹೊರಗೆ ನಡೆಯದು ಅನುರಾಗ ಪೂರ್ಣವಾದ ಹೃದಯ ವಿರುವಲ್ಲಿ ನಮ್ಮೊಳಗೂ ಅವತಾರದ ಅನುಭೂತಿಯುಂಟಾಗುವುದು. ಬಹಳ ಮಂದಿ ಇದೇ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆದು ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊಂಡಿರುವರೆಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ನಿಮ್ಮನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವನು.

ವೀತರಾಗಭಯಕ್ರೋಧಾ ಮನ್ಮಯಾ ಮಾಮುಪಾಶ್ರಿತಾಃ ।
ಬಹವೋ ಜ್ಞಾನತಪಸಾ ಪೂತಾ ಮದ್ಭಾವಮಾಗತಾಃ ॥ 10॥

ರಾಗ ವಿರಾಗ ಇವೆರಡಕ್ಕೂ ಹೊರತಾಗಿ ವೀತರಾಗ ನಾಗಿ, ಅದೇ ರೀತಿ ಭಯ ಅಭಯ, ಕ್ರೋಧ ಅಕ್ರೋಧ ಇವೆರಡನ್ನೂ ಮೀರಿ ಅನನ್ಯಭಾವದಿಂದ ಅಂದರೇ ಅಹಂಕಾರ ರಹಿತನಾಗಿ ನನಗೆ ಶರಣಾದ ಅನೇಕ ಮಂದಿ ಜ್ಞಾನ ತಪಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಪರಿಪೂತರಾಗಿ ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊಂಡಿರುವರು. ಈಗ ಮಾತ್ರ ಹೀಗಾ ಗುತ್ತಿರುವುದೆಂದಲ್ಲ ಈ ವಿಧಾನವು ಎಂದೆಂದಿನಿಂದಲೂ ಇರುವಂಥಹುದು. ಬಹಳ ಮಂದಿ ಇದೇರೀತಿ ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊಂಡಿರುವರು. ಯಾವರೀತಿ? ಯಾರಾರ ಹೃದಯಗಳು ಅಧರ್ಮದ ಹೆಚ್ಚಳವನ್ನು ಕಂಡು ಕಳವಳದಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗಾಗಿ ಹಂಬಲಿಸ ತೊಡಗುವು ದೋ ಆ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆ. ಅವರು ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆವರು. ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಯಾವುದನ್ನು ಈವರೆಗೂ ತತ್ವದರ್ಶನ ವೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದನೋ ಅದನ್ನೇ ಈಗ ಜ್ಞಾನ ವೆಂದು ಹೇಳುವನು. ಪರಮಾತ್ಮನು ಪರಮತತ್ವ, ಅದನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದರ್ಶನದೊಂದಿಗೆ ತಿಳಿಯುವುದೇ ಜ್ಞಾನ. ಇಂತಹ ತಿಳಿವುಳ್ಳ ಜನರು ನನ್ನನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊಳ್ಳುವರು. ಇಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ಪೂರ್ತಿಯಾದಂತೆ. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಭಜನೆ ಮಾಡುವವರ ಶ್ರೇಣಿಯನ್ನು ವಿಭಾಗಿಸುವನು.

ಯೇ ಯಥಾ ಮಾಂ ಪ್ರಪದ್ಯಂತೇ ತಾಂಸ್ತಥೈವ ಭಜಾಮ್ಯಹಮ್।
ಮಮ ವರ್ತ್ಮಾನುವರ್ತಂತೇ ಮನುಷ್ಯಾಃ ಪಾರ್ಥ ಸರ್ವಶ ః॥ 11॥

ಪಾರ್ಥ ! ಯಾರು ಯಾರು ನನ್ನನ್ನು ಅದೆಷ್ಟು ತದೇಕಚಿತ್ತರಾಗಿ ಎಂತು ಭಜಿಸುವರೋ ನಾನು ಅವರನ್ನು ಅದೇ ಪರಿಯಲ್ಲಿ ಭಜಿಸುವೆ. ಅಷ್ಟೇ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಸಹಕಾರವೀಯುವೆ. ಸಾಧಕನ ಶ್ರದ್ಧೆಯೇ ಕೃಪೆಯಾಗಿ ಮರಳಿ ಬರುವುದು. ಈ ರಹಸ್ಯವನ್ನರಿತು ಬಲ್ಲವರು ಸಂಪೂರ್ಣ ಭಾವದಿಂದ ನನ್ನ ಮಾರ್ಗವನ್ನನುಸರಿಸಿ ನಡೆವರು ನಾನು ವರ್ತಿಸುವಂತೆಯೇ ನನಗೆ ಪ್ರೀತಿಕರವಾದ ಅಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವರು. ಯಾವುದನ್ನು ನಾನು ಮಾಡಿಸಬೇಕೆಂದಿರುವೆನೋ ಅದನ್ನೇ ಮಾಡುವರು.

ಭಗವಂತನು ಭಜಿಸುವುದೆಂದರೇನು? ಆತನು ರಥಿಯಾಗಿ ನಿಂತು ನಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ನಡೆಯುವನು. ಇದೇ ಆತನ ಭಜನೆ. ದೋಷ ಪೂರ್ಣ ವಾದುದನ್ನೆಲ್ಲ ವಿನಾಶ ಮಾಡಲೆಂದೇ ಆತನು ನಿಂತಿರುವನು ಸತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸು ವಂತಹ ಸದ್ಗುಣಗಳನ್ನು ಕಾಪಿಡಲೆಂದೇ ಆತನು ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುವನು. ಇಷ್ಟದೇವನಾದ ವನು ಹೃದಯದಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ರಥಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವತನಕ ಹೆಜ್ಜೆ ಹೆಜ್ಜೆಗೂ ಎಚ್ಚರಿಸದ ತನಕ - ಎಂತಹ ಭಜನಾನಿಂದಿಯಾದರೂ ಅದೆಷ್ಟೇ ಕಣ್ಮುಚ್ಚಿಧ್ಯಾನಸ್ಥನಾಕುಳಿತು ಅದೆಷ್ಟೇ ಯತ್ನಿಸಲಿ ಆತನು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಈ ದ್ವಂದ್ವದಿಂದ

ಪಾರುಗಾಣಲಾರನು ತಾನು ಎಷ್ಟುದೂರ ಕ್ರಮಿಸಿರುವೆ, ಇನ್ನೆಷ್ಟು ದೂರ ಕ್ರಮಿಸಬೇಕಾದುದಿದೆ? ಎಂಬುದು ಆತನಿಗೆ ಹೇಗೆ ತಾನೆ ತಿಳಿದೀತು ? ಇಷ್ಟನೇ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಅಭಿನ್ನನಾಗಿ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುವನು. ''ನೀನು ಇಂಥಲ್ಲಿ ಇರುವೆ- ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಹೀಗೆ ಹೋಗು - ಹೀಗೆ ಮಾಡು'' ಎಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸುವನು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಕಂದಕವನ್ನು ಮುಚ್ಚುತ್ತ ಮೆಲ್ಲ ಮೆಲ್ಲನೆ ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿ ಕೊಡುವುದು. ಭಜನೆಯನ್ನು ಸಾಧಕನಾದವನೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಆದರೆ ಆತನ ಮೂಲಕ ಈ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಮಿಸುವ ದೂರವೆಲ್ಲವೂ ಇಷ್ಟನ ದೇಣಿಗೆ. ಹೀಗೆ ಭಾವಿಸಿ ಸರ್ವರೂ ಸರ್ವತೋಭಾವದಿಂದ ನನ್ನನು ಅನುಸರಿಸುವರು. ಯಾವರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ವ್ಯವಹರಿಸುವರು ?

ಕಾಂಕ್ಷಂತಃ ಕರ್ಮಣಾಂಸಿದ್ಧಿಂ ಯಜಂತ ಇಹ ದೇವತಾಃ ।
ಕ್ಷಿಪ್ರಂ ಹಿ ಮಾನುಷೇ ಲೋಕೇ ಸಿದ್ಧಿರ್ಭವತಿ ಕರ್ಮಜಾ ॥ 12॥

ಆ ಪುರುಷರು ಈ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಗಳ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಬಯಸುತ್ತ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವರು ಕರ್ಮವಾವುದು ? ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು ''ನೀನು ನಿಯತ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡು'' ನಿಯತಕರ್ಮವಾವುದು? ಯಜ್ಞದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೇ ಕರ್ಮ. ಯಜ್ಞವೆಂಬುದೇನು? ಸಾಧನೆಯ ವಿಧಿ ವಿಶೇಷವೇ ಯಜ್ಞ. ಅದರಲ್ಲಿ ಶ್ವಾಸ ಪ್ರಶ್ವಾಸಗಳ ಹವನವು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಬಹುಮುಖ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ಸಂಯಮಾಗ್ನಿಯಿಂದ ನಡೆಯುವುದು. ಅದರ ಪರಿಣಾಮವೇ ಪರಮಾತ್ಮ ಕರ್ಮದ ಶುದ್ಧವಾದ ಅರ್ಥ ಆರಾಧನೆ. ಅದರ ಸ್ವರೂಪವೇನೆಂಬುದು ಇದೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಒರುವುದು ಈ ಆರಾಧನೆಯ ಪರಿಣಾಮವೇನು? 'ಸಂಸಿದ್ಧಿಮ್' ಪರಮಸಿದ್ಧಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮ ಯಾಂತಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಸನಾತನಮ್'' ಶಾಶ್ವತ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ, ಪರಮ ನೈಷ್ಕರ್ಮ್ಯದ ಸ್ಥಿತಿ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು ''ನನ್ನ ಮತಾನುಸಾರವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುವ ಜನರು ಈ ಮನುಷ್ಯ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮದ ಪರಿಣಾಮಾವಾಗಿ ಪರಮ ನೈಷ್ಕರ್ಮ್ಯವನ್ನು ಸಿದ್ಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ದೇವತೆಗಳನ್ನರ್ಚಿಸುವರು. ಅಂದರೆ ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವರು.

ಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ನೀನು ಈ ಯಜ್ಞದ ಮೂಲಕ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ವೃದ್ಧಿಸು ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಬಲಿಷ್ಠವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೋ. ಹೃದಯ ದೇಶದಲ್ಲಿ ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತುಗಳು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಹೆಚ್ಚಾದಷ್ಟು ನೀನು ಉನ್ನತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತ ಹೋಗುವೆ. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಉನ್ನತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತ ಪರಮಶ್ರೇಯವನ್ನು ಪಡೆಯಿರಿ. ಕಡೆಯವರೆಗೂ ಉನ್ನತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಅಂತಃ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ತಪ್ಪಿದುವಲ್ಲ. ''ಎಂದೆನ್ನುವನು ಅದನ್ನೇ ಒತ್ತಾಯಿಸುತ್ತ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು'' ''ನನಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುವ ಜನರು ಈ ಮನುಷ್ಯ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮದ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಬಯಸುತ್ತ ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಆದರಿಂದ ನೈಷ್ಕರ್ಮ್ಯ ಸಿದ್ಧಿಯು ಶ್ರೀಘ್ರವಾಗಿ ದೊರೆಯುವುದು. ಅದು ನಿಷ್ಫಲವಾಗದು. ಸಫಲವೇ ಆದೀತು. ಶೀಘ್ರವೆಂದರೆ ಅದರ ತಾತ್ಪರ್ಯವೇನು? ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯುಂಟಾದೊಡನೆ ಕೂಡಲೇ ಪರಮಸ್ಧಿದ್ಧಿ ದೊರಕಿ ಬಿಡುವುದೆ ? ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು ? ಈ ಸೋಪಾನದಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಏರುತ್ತ ಹೋಗಬೇಕು. ಒಮ್ಮೆಲ್ಮೆ ಜಿಗಿದು ಭಾವಾತೀತವಾದ ಧ್ಯಾನಿಸುವಂತಹ ಚಮತ್ಕಾರ ಇದರಲ್ಲಿ ನಡೆಯದು. ಇದನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ನೋಡೋಣ-

ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯಂ ಮಯಾ ಸೃಷ್ಟಂ ಗುಣ ಕರ್ಮ ವಿಭಾಗಶಃ।
ತಸ್ಯ ಕರ್ತಾರಮಪಿ ಮಾಂ ವಿಧ್ಯಕರ್ತಾರ ಮವ್ಯಯಮ್॥ 13॥

ಅರ್ಜುನ ! ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯಂ ಮಯಾ ಸೃಷ್ಟಂ ನಾಲ್ಕುವರ್ಣಗಳು ನನ್ನಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು. ಅಂದರೆ ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಯಿತೆಂದೇ ? ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು. ''ಅಲ್ಲ ಗುಣ ಕರ್ಮ ವಿಭಾಗಶಃ ಗುಣಗಳನ್ನು ಮಾನದಂಡವನ್ನಾಗಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಕರ್ಮವನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಯಿತು ಗುಣವೆಂಬುದು ಒಂದು ಪ್ರಮಾಣ. ಒಂದು ಅಳತೆಗೋಲು ತಾಪಸೀ ಗುಣವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಆಲಸ್ಯ, ನಿದ್ರೆ, ಪ್ರಮಾದ, ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸದಿರುವ ಸ್ವಭಾವ, ತಿಳಿದಿದ್ದು ಅಕರ್ತವ್ಯವಾದುದನ್ನು ಕೈಬಿಡಲಾಗದ ವಿವಶತೆ- ಇದೆಲ್ಲವೂ ಇರುವದು ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವುದು ಹೇಗೆ ? ಎರಡು ಗಂಟೆ ಈ ಆರಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಸತತವಾಗಿ ಕುಳ್ಳಿರಬೇಕೆಂದು ಕೊಳ್ಳುವಿರಿ ಈ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನಶೀಲರಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಕೊಳ್ಳುವಿರಿ- ಆದರೆ ಹತ್ತು ನಿಮಿಷವೂ ನಿಮಗೆ ಕುಳ್ಳಿರಲಾಗದು. ಶರೀರವೇನೋ ಖಂಡಿತ ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಕುಳಿತಿದೆ. ಆದರೆ ಯಾವ ಮನಸ್ಸೆಂಬುದು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂರಬೇಕಿತ್ತೋ ಅದು ಗಾಳಿಯೊಂದಿಗೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದೆ. ಕುತರ್ಕಗಳ ಬಲೆಯನ್ನು ಹೆಣೆಯುತ್ತಿದೆ. ಒಂದು ಅಲೆಯ ನಂತರ ಮತ್ತೊಂದು. ನೀವು ಕುಳಿತಿರುವುದಾದರೂ ಏಕೆ? ಬರಿಯ ಕಾಲವ್ಯಯ. ಆಗ ಬಂದೇ **''ಪರಿಚರ್ಯಾತ್ಮಕಂ ಕರ್ಮ ಶೂದ್ರ- ಸ್ಯೈಪಿ ಸ್ವಭಾವಜಮ್''** ಅವ್ಯಕ್ತ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿರುವ ಮಹಾತ್ಮಾರಾದವರು. ಅವಿನಾಶೀ ತತ್ವವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿರುವ ಸಾಧಕರು- ಅದೇ ರೀತಿ ಅದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಮುನ್ನಡೆದು ಹೋಗುತ್ತಿರುವು ಉನ್ನತ ಮಂದಿಯ ಸೇವೆಯನ್ನಾದರೂ ಮಾಡ ಬಹುದು. ಇದರಿಂದ ದೋಷಪೂರ್ಣವಾದ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಪರಿಷ್ಕೃತವಾಗುತ್ತ ಬರುವುವು. ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯೂರಿಸಬಲ್ಲ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಪ್ರಬಲವಾಗುವುವು.

ಹೀಗೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ತಾಮಸಗುಣವು ಕ್ಷಯಿಸುತ್ತ ಬಂದಂತೆ ರಾಜಸೀಗುಣಗಳು ತಲೆಯೆತ್ತುವುವು- ಅದರೊಂದಿಗೆ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಸಾತ್ವಿಕ ಗುಣಗಳೂ ಸೇರಿ ಸಾಧಕನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ವೈಶ್ಯ ಶ್ರೇಣಿಗೆ ಬರುವುದು ಅದೇ ಸಾಧಕನು ಇಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹ ಹಾಗೂ ಆತ್ಮಿಕ ಸಂಪತ್ತಿನ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಮಾಡತೊಡಗುವನು. ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಮಾಡುತ್ತ ಅದೇ ಸಾಧಕನಲ್ಲಿ ಸಾತ್ವಿಕ ಗುಣಗಳು ಹೆಚ್ಚುವುವು. ರಾಜಸೀಗುಣಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವುವು. ತಾಮಸೀ ಗುಣಗಳು ಲೋಪಿಸಿ ಹೋಗುವುವು. ಆಗ ಅದೇ ಸಾಧಕನು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವನು. ಶೌರ್ಯ, ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಹೊಂದಿರುವ ದಾರ್ಢ್ಯ, ಹಿಂದೆಗೆಯದಿರುವ ಸ್ವಭಾವ- ಎಲ್ಲದರ ಮೇಲೂ ಒಡೆತನದಭಾವ, ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮೂರುಗುಣಗಳನ್ನು ಕಡಿದು ಹಾಕುವ ದಿಟ್ಟತನ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಆತನ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಎರಕಗೊಳ್ಳುವುವು. ಅದೇ ಕರ್ಮಗಳು ಇನ್ನಷ್ಟು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಸದಾ ಸಾತ್ವಿಕ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಕಾರ್ಯರತವಾದರೆ ಮನಸ್ಸಿನ ಶಮನ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ದಮನ, ಏಕಾಗ್ರತೆ, ಸರಳತೆ, ಧ್ಯಾನ ಸಮಾಧಿ ಈಶ್ವರೀಯನಿರ್ದೇಶ, ಆಸ್ತಿಕಭಾವ- ಇತ್ಯಾದಿ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವಂತಹ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಅಧಿಕಾರಗಳೊಂದಿಗೆ, ಅದೇ ಸಾಧಕನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಶ್ರೇಣಿಗೇರುವನು ಅದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಶ್ರೇಣಿಯ ಕರ್ಮಗಳ ಅತಿ ಕೆಳಮಟ್ಟ. ಆತನು ಸ್ವತಃ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಲಿ, ಕ್ಷತ್ರಿಯನಾಗಲಿ, ವೈಶ್ಯನಾಗಲಿ, ಶೂದ್ರನಾಗಲಿ- ಆಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಹೇತುವಾಗಿ ಅತನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕರ್ಮವೊಂದೇ ನಿಯತಕರ್ಮ, ಆರಾಧನೆ,

ಅವಸ್ಥಾ ಭೇದದಿಂದ ಇದೇ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮೇಲೇ ಕೆಳಗೆ ಎಂದು ನಾಲ್ಕುಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದೆ. ಯಾರು ವಿಂಗಡಿಸಿದರು? ಓರ್ವ ಯೋಗೇಶ್ವರನು ಹಂಚಿದನು, ಅವ್ಯಕ್ತ ಸ್ಥಿತಿಯುಳ್ಳ ಮಹಾಪುರುಷನು ಹಂಚಿದನು ಆದರ ಕರ್ತೃವಾದ ಅವಿ ನಾಶಿಯಾದನನ್ನನ್ನು ಅಕರ್ತನೆಂದೇ ತಿಳಿ. ಏಕೆ ?

ನ ಮಾಂ ಕರ್ಮಾಣಿ ಲಿಂಪಂತಿ ನ ಮೇ ಕರ್ಮಫಲೇ ಸ್ಪೃಹಾ।
ಇತಿ ಮಾಂ ಯೋऽಭಿಜಾನಾತಿ ಕರ್ಮಭಿರ್ನ ಸ ಬಧ್ಯತೇ ॥ 14॥

ಏಕೆಂದರೆ ಕರ್ಮಫಲಗಳಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಅಸೆಯಿಲ್ಲ ಕರ್ಮದ ಫಲಗಳಾವುವು? ಈ ಹಿಂದೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು- ಯಜ್ಞವು ಯಾತರಿಂದ ಪೂರ್ಣಗೊಳ್ಳುವುದೋ ಆಕ್ರಿಯೆಯೇ ಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಪೂರ್ತಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞವು ಯಾವುದನ್ನು ರಚಿಸುವುದೋ ಆಜ್ಞಾನಾಮೃತವನ್ನು ಪಾನಮಾಡುವನು ಶಾಶ್ವತ ಸನಾತನ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು- ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದನು. ಕರ್ಮದ ಪರಿಣಾಮ-ಪರಮಾತ್ಮ- ಆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಬಯಕೆಯೂ ಈಗ ನನಗಿಲ್ಲ ಏಕೆಂದರೆ ಅತನು ನನ್ನಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿಲ್ಲ. ನಾನು ಅವ್ಯಕ್ತ ಸ್ವರೂಪ. ಅದೇ ಸ್ಥಿತಿಯುಳ್ಳವನು. ಮುಂದಾವಸ್ಥಿತಿಯೂ. ಸತ್ತೆಯೂ ನನಗಿಲ್ಲ. ಆ ಸಲುವಾಗಿ ನಾನು ಈ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕೂಡಾಟ ವಿಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕರ್ಮಗಳೊಂದೂ ನನಗಂಟದು. ಹಾಗೂ ಇದೇ ಮಟ್ಟ ದಲ್ಲಿ ಯಾರು ನನ್ನನ್ನು ಅರಿಯುವರೋ ಅಂದರೆ ಕರ್ಮಗಳ ಪರಿಣಾಮ ''ಪರಮಾತ್ಮ'' ನನ್ನು ಯಾವಾತನು ಪಡೆಯುವನೋ ಅವನಿಗೂ ಕರ್ಮಗಳ ಬಂಧನವಿರದು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಗೂ ಆ ಮುಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಮಹಾಪುರುಷನೂ ಹಾಗೆಯೇ.

ಏ ವಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಕೃತಂ ಕರ್ಮ್ ಪೂರ್ವೈರಪಿ ಮುಮುಕ್ಷುಭಿ :।
ಕುರು ಕರ್ಮೈವ ತಸ್ಮಾತ್ತ್ವಂ ಪೂರ್ವೈಃ ಪೂರ್ವತರಂ ಕೃತಂ ॥ 15॥

ಹಿಂದಿನ ಮುಮುಕ್ಷಗಳಾದವರು ಸಹ ಹೀಗೆಂದು ತಿಳಿದೇ ಕರ್ಮವನ್ನಾಚರಿಸಿದರು. ಏನೆಂದು ತಿಳಿದು ? ಕರ್ಮದ ಪರಿಣಾಮ ಸ್ವರೂಪನಾದ ಪರಮಾತ್ಮ ಬೇರೆಯಲ್ಲವೆಂದ ಮೇಲೆ, ಕರ್ಮದ ಪರಿಣಾಮ ರೂಪ ಪರಮಾತ್ಮನ ಬಯಕೆಯೂ ಇಲ್ಲವಾಗುವುದು. ಅಂತಹ ಪುರುಷನಿಗೆ ಕರ್ಮಬಂಧನವೂ ಉಳಿಯದು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಇದೇ ಸ್ಥಿತಿಯುಳ್ಳವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಕರ್ಮಬಂಧನವೊಂದು ತಾಗದು. ಹಾಗೂ ಅದೇ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯುವುದಾದರೆ ನಮಗೂ ಕರ್ಮಬಂಧನಗಳಿರದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಗೋ ಸರಿಯಾಗಿ ಅದೇ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಯೋಚಿಸುವುದಾದರೆ ಅಂಥವನು ಕೂಡ ಕರ್ಮಬಂಧನಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುವನು ಈಗ ಶ್ರಿಕೃಷ್ಣನು ಭಗವಂತನಾಗಿರಲಿ, ಮಹಾತ್ಮನಾಗಿರಲಿ, ಅವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರಲಿ, ಯೋಗೇಶ್ವರ ಅಥವಾ ಮಹಾಯೋಗೇಶ್ವರನಾಗಿರಲಿ ಆ ಸ್ವರೂಪವು ಸರ್ವರಿಗೂ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಹೀಗೆಂದು ಯೋಚಿಸಿಯೇ ಹಿಂದಿನ ಮುಮುಕ್ಷು ಪುರುಷರು ಮೋಕ್ಷದ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವರು ಕರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಹೆಜ್ಜೆಯೂರಿದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲೆ ಅರ್ಜುನ ನೀನು ಸಹ ಪೂರ್ವ ಜರಾದವರು ಎಂದೆಂದಿನಿಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡು. ಇದೇ ಒಳಿತಿಗೆ ದಾರಿ.

ಈ ವರೆಗೂ ಯೋಗೇಶ್ವರನು ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಬರುವಂತೆ ಒತ್ತೈಸುತ ಬಂದಿರುವನು ಕರ್ಮವಾವುದೆಂಬುದನ್ನು ಇನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಲಿಲ್ಲ. ಎರಡನೇ

ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮದ ಹೆಸರು ಮಾತ್ರ ಎತ್ತಿರುವನು. ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮದ ವಿಷಯದಲ್ಲೂ ಇದನ್ನು ಕೇಳು. ಎಂದಿರುವನು ಅದರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ವರ್ಣಿಸಿರುವನು ಅದು ಜನನ ಮರಣಗಳ ಮಹಾಭಯವನ್ನು ಪಾರುಗೊಳಿಸುವಂತಹುದು. ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಎಚ್ಚರವಹಿಸುವಂತೆ ಹೇಳಿರುವನು. ಆದರೆ ಕರ್ಮವೇನೆಂದು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ ಮಾರ್ಗವು ಒಳಿತೆನಿಸಿದರೆ ಅಥವಾ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗವು ಒಳ್ಳೆಯದೆನಿಸಿದರೆ- ಹೇಗಿದ್ದರೂ ಕರ್ಮವನ್ನಂತೂ ಮಾಡಲೇ ಬೇಕು. ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದುದರಿಂದ ಯಾರು ಜ್ಞಾನಿಗಳೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರರು. ಹಾಗೂ ಕರ್ಮವನ್ನು ಆರಂಭ ಮಾಡದೆಯೇ ಇದ್ದು ಯಾರೂ ನಿಷ್ಕರ್ಮಿಗಳೆನಿಸರು. ಹಟವಶರಾಗಿ ಯಾರು ಮಾಡದಿರುವರೋ ಅವರು ದಂಭಿಗಳು, ಅದ್ದರಿಂದ ಮನದಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ವಶಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡು. ಯಾವ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವುದು ? ನಿಯತಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡು. ಈಗ ಈ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಕರ್ಮವಾವುದು ? ಅದನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿದಂತಲ್ಲವೇ ? ಇಲ್ಲಿಯೂ ಯಜ್ಞದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದನು- ಅದರವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ತಿಳಿದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮವೆಂಬುದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಈಗ ಹೇಳುವನು ಎಲೆ ಅರ್ಜುನ ! ಕರ್ಮವಾವುದು. ಅಕರ್ಮವಾವುದು. ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ತಬ್ಬಿಬ್ಬಾಗಿರುವರು. ಅದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಕಿಂ ಕರ್ಮ ಕಿಮಕರ್ಮೇತಿ ಕವಯೋಽಪ್ಯತ್ರ ಮೋಹಿತಾಃ ।
ತತ್ತೇ ಕರ್ಮ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಯಜ್ಞಾತ್ವಾ ಮೋಕ್ಷ್ಯಸೇ ಶುಭಾತ್ ॥ 16॥

ಕರ್ಮವಾವುದು ? ಆ ಕರ್ಮವಾವುದು ? ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಪಂಡಿತರಾದವರೂ ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತರಾಗಿರುವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ನಿನಗೆ ಆ ಕರ್ಮವನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಹೇಳುವೆ. ಅದನ್ನು ಒಮ್ಮನದಿಂದ ಕೇಳು, ಆದರಿಂದ **'ಅಶುಭಾತ್ ಮೋಕ್ಷಸೇ'** ಅಶುಭ ಎಂದರೆ ಸಂಸಾರ ಬಂಧನದಿಂದ ಬಲು ಸರಳವಾಗಿ ಪಾರು ಗೊಳ್ಳುವೆ ಕರ್ಮವೆಂಬುದು ಎಂತಹುದೆಂದರೆ ಸಂಸಾರ ಬಂಧನದಿಂದ ಅದು ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ನೀಡುವುದು. ಇದೇ ಕರ್ಮದ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಯಲು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಒತ್ತು ಕೊಡುವನು-

ಕರ್ಮಣೋಹ್ಯಪಿ ಬೋದ್ದವ್ಯಂ ಬೋದ್ಧವ್ಯಂ ಚ ವಿಕರ್ಮಣಃ।
ಅಕರ್ಮಣಶ್ಚ ಬೋದ್ಧವ್ಯಂ ಗಹನಾ ಕರ್ಮಣೋಗತಿಃ ॥ 17॥

ಕರ್ಮದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅರಿಯಬೇಕು. ಅಕರ್ಮದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಮತ್ತು ವಿಕರ್ಮ ಎಂದರೆ ಶೂನ್ಯವಾದ ವಿಶೇಷ ಕರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಆತ್ಮೀಯ ವಕ್ತಿಗಳಿಂದಲೂ ಕರ್ಮ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಅರಿಯಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಕರ್ಮದಗತಿ ಅತಿ ಗಹನವಾದುದು. ಅದನ್ನು ಹೀಗೇ ಎಂದುಹೇಳಲಾಗದು. ಕೆಲವುಮಂದಿ ವಿಕರ್ಮವೆಂದರೆ ನಿಷಿದ್ಧ ಕರ್ಮವೆಂದೂ ಮತ್ತೆ ಹಲವರು ಮನಸ್ಸಿಟ್ಟು ಮಾಡುವ ಕರ್ಮವೆಂದೂ ಅರ್ಥ ಮಾಡುವರು ವಸ್ತುತಃ ಇಲ್ಲಿ 'ವಿ' ಉಪಸರ್ಗವು ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಪ್ತಿಯನಂತರ ಮಹಾಪುರುಷ ಕರ್ಮಗಳು ವಿಕಾರ ಶೂನ್ಯವಾಗಿರುವುವು. ಆತ್ಮ ಸ್ಥಿತ, ಆತ್ಮತೃಪ್ತ ಆಪ್ತಕಾಮರಾದ ಮಹಾಪುರುಷರಿಗೆ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿಸುವುದರಿಂದ ಯಾವಲಾಭವೂ ಇಲ್ಲ ಮಾಡದುದರಿಂದ ಯಾವ ನಷ್ಟವೂ ಇಲ್ಲ ಆದರೂ ಅವರು ಲೋಕ

ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ಅನುಯಾಗಿಯಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವರು. ಇಂತಹ ಕರ್ಮಗಳು ವಿಕಲ್ಪ ಶೂನ್ಯವಾದುವು. ವಿಶುದ್ದವಾದುವು. ಹಾಗೂ ಈ ಕರ್ಮಗಳೇ ವಿಕರ್ಮಗಳೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವುವು.

ಉದಾಹರಣಾಥವಾಗಿ- ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ 'ವಿ' ಉಪಸರ್ಗವು ಸೇರಿರುವುದೋ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅದಕ್ಕೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದುದೆಂದೇ ಅರ್ಥ ಬರುವುದೇ ವಿನಾ ನಿಕೃಷ್ಟವಾದುದು ಎಂಬ ಅರ್ಥಬಾರದು. ಯಥಾ- **ಯೋಗಯುಕ್ತೋ ವಿಶುದ್ಧಾತ್ಮಾ ವಿಜಿತಾತ್ಮಾ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯಃ** (ಗೀತಾ 5/3) ಯಾವಾತನು ಯೋಗಯುಕ್ತನಾಗಿರುವನೋ ಆತನು ವಿಶೇಷರೂಪವಾಗಿ ಆತ್ಮ ಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದವನೂ, ವಿಶೇಷರೂಪದಿಂದ ಅಂತಃ ಕರಣಗಳ ಮೇಲೆ ವಿಜಯವನ್ನು ಪಡೆದವನೂ- ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ವಿಶೇಷತೆಯನ್ನೆ ಬಿಂಬಿಸುವುದು. ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ''ವಿ'' ಯನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದೆ. ಅದೆಲ್ಲವೂ ವಿಶೇಷವಾದ ಪೂರ್ಣತ್ವವನ್ನೇ ಅರ್ಥೈಸುತ್ತದೆ. ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ವಿಕರ್ಮವೆಂಬುದು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಕರ್ಮದ ದ್ಯೋತಕವೇ ಸರಿ. ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ನಂತರವೂ ಮಹಾಪುರುಷರಿಂದ ಆಚರಿಸಲ್ಪಡುವಂತಹ, ಶುಭಾಶುಭಗಳ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ನೀಡದಿರುವಂತಹ ವಿಶಿಷ್ಠವಾದ ಕರ್ಮಗಳು ಅವು ಈಗ ನೀವು ವಿಕರ್ಮವೇನೆಂದು ಮನಗಂಡಿರಿ. ಉಳಿದುದು ಕರ್ಮ- ಅಕರ್ಮ. ಅದನ್ನು ಮುಂದಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಯತ್ನಿಸೋಣ. ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ಮ ಅಕರ್ಮಗಳ ವಿಭಾಜನೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯದೇ ಹೋದರೆ ಮತ್ತೆಂದೂ ಇದನ್ನು ತಿಳಿಯಲಾರದೆ ಹೋಗುವೆವು.

ಕರ್ಮಣ್ಯಕರ್ಮ ಯಃ ಪಶ್ಯೇದಕರ್ಮಣಿ ಚ ಕರ್ಮ ಯಃ ।
ಸ ಬುದ್ಧಿ ಮಾನ್ಮನುಷ್ಯೇಷು ಸ ಯುಕ್ತಃ ಕೃತ್ಸ್ನಕರ್ಮಕೃತ್ ॥ 18॥

ಯಾವಾತನು ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಅಕರ್ಮವನ್ನು ಕಾಣುವನೋ ; ಕರ್ಮವೆಂದರೆ ಆರಾಧನೆ ಅರ್ಥಾತ್ ಆರಾಧನೆಯನ್ನುಮಾಡಿ, ಮಾಡಿದವನು ತಾನಲ್ಲ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಮೇಲಾಗಿ ಗುಣಗಳ ಅವಸ್ಥೆಯೇ ನಮ್ಮನ್ನು ಚಿಂತನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸುವುದು. ''ನಾನು'' 'ಇಷ್ಟ'ದ ಮುಖಾಂತರ ಕುಣಿಯುತ್ತಿರುವವನು.'' ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ದೃಷ್ಠಿಯಿರಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಅಕರ್ಮವನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಬೆಳೆದನಂತರ ಧಾರಾವಾಹಿಯಾಗಿ ಕರ್ಮವೂ ನಡೆಯುತ್ತಿರಬೇಕು- ಆಗ ಕರ್ಮವೆಂಬುದು ಸರಿಯಾದ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಮನವರಿಕೆ ಯಾಗುವುದು. ಆ ಪುರುಷನೇ ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿವಂತನು; ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಯೋಗಿಯಾದವನು, ಯೋಗದಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಾತನು. ಆತನ ಮುಖಾಂತರ ಕರ್ಮಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕೊರತೆಯೂ ಉಂಟಾಗದು.

ಸಾರಾಂಶತಃ ಆರಾಧನೆಯೇ ಕರ್ಮ. ಆ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು- ಮಾಡುವಾಗ ಅಕರ್ಮವನ್ನೂ ಕಾಣುತ್ತಿರಬೇಕು ''ನಾನು ಬರಿಯ ಯಂತ್ರದಂತೆ- ಮಾಡಿಸುವಾತನು ''ಇಷ್ಟನು''. ನಾನು ಗುಣಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಅವಸ್ಥೆಗನುಗುಣವಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವನು ಅಕರ್ಮದ ಈ ಶಕ್ತಿ ಬರುತ್ತಲೇ ಇದ್ದು ಧಾರಾವಾಹಿಕವಾಗಿ ಕರ್ಮವು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ಆಗ ಪರಮ ಮಂಗಳವಾದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡುವ ಕರ್ಮವು ಅದಾಗುವುದು ಪೂಜ್ಯರಾದ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದುದಂಟು, ಇಷ್ಟನು ರಥಿಯಾಗಿರುವವರೆಗೆ. ಕಡಿವಾಣವನ್ನು

ಹಿಡಿಯುವವರೆಗೆ ಸರಿಯಾದ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಸಾಧನೆಯ ಪ್ರಾರಂಭವೇ ಸಾಧ್ಯವಾಗದು. ಇದಕ್ಕೆ ಮುನ್ನಮಾಡುವುದೆಲ್ಲವೂ ಕರ್ಮ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಪೀಠಿಕೆ ಯಷ್ಟೆ ಹೊರತು ಬೇರೇನಲ್ಲ. ನೇಗಿಲಿನ ಪೂರ್ತಿ ಭಾರವು ಎತ್ತಿನ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆಯೇ ಇರುವುದು. ಆದರೂ ಗದ್ದೆಯ ಉಳುಮೆಯೆಲ್ಲವೂ ರೈತನ ದೇಣಿಗೆ. ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಧನೆಯ ಎಲ್ಲ ಭಾರವೂ ಸಾಧಕನ ಮೇಲೇ ಇರುವುದೂ ಆದರೆ ವಾಸ್ತವಿಕ ಸಾಧಕ 'ಇಷ್ಟ' ಆತನ ಹಿಂದೆ ನಿಂದಿರುವವನು- ಆತನಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ದಾರಿತೋರುವವನು

ಆತ. ಇಷ್ಟನು ನಿರ್ಣಯ ನೀಡುವವರೆಗೆ ನಾನು ಮಾಡಿದ್ದೇನೆಂದೇ ತಿಳಿಯಲಾರಿರಿ. ನಾವು ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ತೊಳಲಾಡುತ್ತಿರು ವೆವೇ ? ಅಥವಾ ಪರವಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿರುವೆವೇ? ಎಂದು ನಿಮಗೆ ಅರ್ಥವೇ ಆಗದು ಈ ರೀತಿ ಇಷ್ಟನ ನಿರ್ದೇಶದಂತೆ ಯಾವ ಸಾಧಕನು ಈ ಆತ್ಮಪಥದಲ್ಲಿ ಧಾರಾವಾಹಿಯಾಗಿ ಕರ್ಮ ವನ್ನಾಚರಿಸುವನೋ ಆತನೇ ಬುದ್ಧಿ ವಂತನು. ಆತನ ತಿಳಿವುಯಥಾರ್ಥವಾದುದು. ಅವನೇ ಯೋಗಿ. ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರಲೇಬೇಕೇ ? ಅಥವಾ ಆದರಿಂದ ಎಂದಾದರೂ ಮುಕ್ತಿಯುಂಟಾದೀತೋ ?- ಎಂಬ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದುದೇ. ಅದಕ್ಕೆ ಯೋಗೇಶ್ವರನು ಹೇಳುವನು.

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಮಾಡುವುದೆಲ್ಲ ಕರ್ಮವಲ್ಲ. ಕರ್ಮವೆಂಬುದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದೊಂದು ಕ್ರೀಯೆ. '**ನಿಯತಂ ಕುರು ಕರ್ಮತ್ವಂ**' ಅರ್ಜುನ ನೀನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡು. ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಆ ಕರ್ಮಯಾವುದು ? ಆಗ ಹೇಳುವನು '**ಯಜ್ಞಾರ್ಥಾಕ್ಕರ್ಮಣೋನ್ಯತ್ರ ಲೋಕೋಽಯಂ ಕರ್ಮ ಬಂಧನಃ**' ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಕಾರ್ಯರೂಪವನ್ನು ನೀಡುವುದೇ ಕರ್ಮ. ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಕ್ರೀಯೆಗಳು ಕೇವಲ ಲೋಕಬಂಧನ. ಅವು ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳವನು **''ಅನ್ಯತ್ರ ಲೋಕೋಽಯಂ ಕರ್ಮಬಂಧನಃ''** ಈ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಕಾರ್ಯರೂಪವನ್ನು ನೀಡಲು ಮಾಡುವ ಕ್ರಿಯೆಯುಳಿದು ಇತರೇ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳೂ ಈ ಲೋಕದ ಬಂಧನ- ಇವು ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ '**ತತರ್ಥಂ ಕರ್ಮ**' ಅರ್ಜುನ ! ಆ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಕೃತಿ ರೂಪವನ್ನು ನೀಡಲು ನೀನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕರ್ಮವಾಚರಿಸು. ಹಾಗೂ ಯಜ್ಞದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಯಹೇಳಿದ ಮೇಲೆ ಅದು ಶುದ್ಧರೂಪದಿಂದ ಒಂದು ಆರಾಧನಾ ವಿಶೇಷ ವಿಧಿ. ಅದು ಆರಾಧ್ಯನನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಸಿ ಆತನಲ್ಲಿಯೇ ವಿಲೀನವಾಗುವುವು ಎಂದು ಹೇಳುವನು.

ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ದಮನ, ಮನಸ್ಸಿನ ಶಮನ, ದೈವೀ ಸಂಪದಗಳ ಅರ್ಜನ (ಸಂಪಾದನೆ) ಮುಂತಾದುವನ್ನು ಹೇಳಿ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವನು '' ಬಹಳ ಮಂದಿ ಯೋಗಿಗಳು ಪ್ರಾಣಾಪಾನಗಳ ಗತಿಯನ್ನು ನಿರೋಧಿಸಿ ಪಾಣಾಯಾಮ ಪರಾಯಣರಾಗುವರು. ಒಳಗಿನಿಂದಲೂ ಯಾವ ಸಂಕಲ್ಪವು ಒಡಮೂಡದು ಅಥವಾ ಹೊರ ವಾತಾವರಣದಿಂದಲೂ ಯಾವ ಸಂಕಲ್ಪವೂ ಒಳಸೇರದು. ಈಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತದ ಸರ್ವಥಾ ನಿರೋಧ ಮತ್ತು ನಿರುದ್ಧ ಚಿತ್ತದಲ್ಲು ವಿಲಯದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಪುರುಷನು **ಯಾಂತಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಸನಾತನಮ್'** ಶಾಶ್ವತವೂ ಸನಾತನವೂ ಆದ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಯಜ್ಞ, ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರ್ಯರೂಪ ವೀಯುವುದರ ಹೆಸರೇ ಕರ್ಮ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕರ್ಮದ ಶುದ್ದಾರ್ಥ' ಆರಾಧನೆ; ಕರ್ಮದ ಅರ್ಥ ಭಜನೆ'. ಕರ್ಮದ ಅರ್ಥ 'ಯೋಗ ಸಾಧನೆ'. ಇವುಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಕ್ ಸಂಪಾದಿಸುವುದು.

ಇದೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಇದರ ಅರ್ಥ ಇನ್ನು ವಿಶದವಾಗಿ ಬರುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಅಕರ್ಮಗಳನ್ನು ವಿಭಾಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಕರ್ಮ ಮಾಡುವಾಗ ಸಾಧಕನಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ದಿಸೆ ಸಿಗುವಂತಾಗಬೇಕು- ಅದರ ಮೇಲೆ ನಡೆಯುವಂತಾಗಬೇಕು.

ಯಸ್ಯ ಸರ್ವೇ ಸಮಾರಂಭಾ ಃ ಕಾಮ ಸಂಕಲ್ಪ ವರ್ಜಿತಾಃ ।
ಜ್ಞಾನಾಗ್ನಿ ದಗ್ಧ ಕರ್ಮಾಣಂ ತಮಾಹುಃ ಪಂಡಿತಂ ಬುಧಾ ಃ ॥ 19॥

ಅರ್ಜುನ ! 'ಯಸ್ಯ ಸರ್ವೇ ಸಮಾರಂಭಾಃ'' ಯಾವಾತನಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭಿತವಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳು (ಹಿಂದಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಆಕರ್ಮವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಯೋಗ್ಯತೆ ಬಂದೊಡನೆ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗುವ ಪುರುಷನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದವನಾಗುವನು. ಆ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಕಣ ಮಾತ್ರವೂ ಕೊರತೆ ಆತನಿಗಾಗದು) **'ಕಾಮ ಸಂಕಲ್ಪ ವರ್ಜಿತಾಃ -** ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಏರುತ್ತ ಅದೆಷ್ಟು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗುವುದೆಂದರೆ ವಾಸನೆಯು ಮನಸ್ಸಿನ ಸಂಕಲ್ಪವಿಕಲ್ಪಗಳೆರಡನ್ನು ಮೀರಿ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲು ವುದು. (ಕಾಮನೆ ಮತ್ತು ಸಂಕಲ್ಪಗಳು ನಿರುದ್ದವಾಗುವುದೆಂದರೆ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿಜಿತಾವಸ್ಥೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕರ್ಮವೆಂದರೆ ಅದೆಂತಹುದೆಂದರೆ ಅದು ಈ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕಾಮನೆ, ಮತ್ತು ಸಂಕಲ್ಪ ವಿಕಲ್ಪ ಗಳಿಂದ ಅತಿಕ್ರಮಿಸುವುದು) ಆಗ **''ಜ್ಞಾನಾಗ್ನಿ ದಗ್ಧ ಕರ್ಮಾಣಂ''** ಕಡೆಯ ಸಂಕಲ್ಪವೂ ಶಮನವಾದ ಮೇಲೆ ಯಾವುದರ ಪರಿಚಯ ನಮಗಿಲ್ಲವೂ, ಯಾವುದನ್ನರಿಯಲು ನಾವು ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಿರುವೆವೋ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ವಾದ ಅರಿವು ನಮಗುಂಟಾಗುವುದು. ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದು. ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯೆ ಹೆಸರೇ 'ಜ್ಞಾನ', ಆ ಜ್ಞಾನದೊಂದಿಗೆ ''**ದಗ್ಧ ಕರ್ಮಾಣಂ**'' ಕರ್ಮವು ಸದಾ ಕಾಲದವರೆಗೆ ದಹಿಸಿ ಹೋಗುವುದು. ಪಡೆಯ ಬೇಕಾದುದು ಸಿಕ್ಕಿದೆ. ಮುಂದಾವ ''ಸತ್ತಾ'' ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮುಂದೇನೂ ಶೋಧಿಸಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿ ಹುಡುಕುವುದಾದರೂ ಯಾರನ್ನು ? ಆ ತಿಳಿವಿನೊಂದಿಗೆ ಕರ್ಮದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೂ ಮುಗಿದು ಹೋಗುವುದು. ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದವರನ್ನೇ ಮಹಾಪುರುಷರು ಬೋಧಾರ್ಥವಾಗಿ ''ಪಂಡಿತ''ರೆಂದು ಸಂಭೋಧಿಸಿರುವರು. ಅವರ ತಿಳಿವು ಪರಿಪೂರ್ಣ. ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿ ಮುಟ್ಟದ ಮಹಾ ಪುರುಷನು ಮಾಡುವುದೇನು ! ಇರುವುದು ಹೇಗೆ ? ಅವನ ಸ್ಥಿತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವನು.

ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಕರ್ಮ ಫಲಾಸಂಗಂ ನಿತ್ಯತೃಪ್ತೋ ನಿರಾಶ್ರಯಃ ।
ಕರ್ಮಣ್ಯಭಿ ಪ್ರವೃತ್ತೋಽಪಿ ನೈವ ಕಿಂಚಿತ್ಕರೋತಿ ಸಃ ॥ 20॥

ಅರ್ಜುನ ! ಆ ಪುರುಷನು ಸಾಂಸಾರಿಕ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡರೂ ಸಹ ನಿತ್ಯವಸ್ತುವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿಯೇ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಕರ್ಮದ ಫಲ, ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟು (ಏಕೆಂದರೆ ಈಗ ಪರಮಾತ್ಮನೂ ಬೇರೆಯವನಾಗಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ.) ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಆತನು ಏನೂ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ.

ನಿರಾಶೀರ್ಯತ ಚಿತ್ತಾತ್ಮಾ ತ್ಯಕ್ತ ಸರ್ವ ಪರಿಗ್ರಹಃ ।
ಶಾರೀರಂ ಕೇವಲಂ ಕರ್ಮ ಕುರ್ವನ್ನಾಪ್ನೋತಿ ಕಿಲ್ಬಿಷಮ್ ॥ 21॥

ಯಾವಾತನು ಅಂತಃ ಕರಣವನ್ನು, ಶರೀರವನ್ನು ಗೆದ್ದು ಕೊಂಡಿರುವನೋ, ಎಲ್ಲ ಭೋಗ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನೂ ಕೈಬಿಟ್ಟು ಬಿಸುಟಿರುವನೋ ಇಂತಹ ಆಶಾರಹಿತನಾದ ಪುರುಷನ ಶರೀರವು ಕೇವಲ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದಷ್ಟೆ- ಎಂದು ತೋರವುದು. ಆತನು

ವಸ್ತುತಃ ಮಾಡುವುದಾಗಲಿ ಮುಟ್ಟುವುದಾಗಲಿ ಏನಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪಾಪವಾವುದೂ ತಟ್ಟದು. ಅವನು ಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆವಾಗಮನಗಳು ಆತನಿಗಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಯದೃಚ್ಛಾಲಾಭಸಂತುಷ್ಟೋ ದ್ವಂದ್ವಾತೀತೋ ವಿಮತ್ಸರಃ ।
ಸಮಸ್ಸಿದ್ಧಾವಸಿದ್ಧೌ ಚ ಕೃತ್ವಾಪಿನ ನಿಬಧ್ಯತೇ॥ 22॥

ತಾನಾಗಿ ದೊರಕಿದುದಷ್ಟರಿಂದಲೇ ತೃಪ್ತಿ ಪಡೆದು. ಸುಖ ದುಃಖ, ರಾಗ ದ್ವೇಷ, ಹರ್ಷ ಶೋಕಾದಿ ದ್ವಂದ್ವಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ''ವಿಮತ್ಸರಃ'' ಅನಸೂಯನಾಗಿ ಸಿದ್ದ ಎಂದರೆ ಯಾವುದನ್ನೋ ಪಡೆಯುವುದಿತ್ತು, ಅದೀಗ ಬೇರೆಯಾಗಿಲ್ಲ, ಅಂದು ಎಂದೂ ಅಗಲಿ ಹೋಗುವುದೂ ಇಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಭಾವವುಳ್ಳ ಪುರುಷನು ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಬಂಧಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಯಾವ ಕರ್ಮ ಮಾಡುವನು ? ಅದೇ ನಿಯತ ಕರ್ಮ, ಯಜ್ಞದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೇ. ಅದನ್ನೇ ತಿರುಗಿ ಹೇಳುವನು-

ಗತ ಸಂಗಸ್ಯ ಮುಕ್ತಸ್ಯ ಜ್ಞಾನಾವಸ್ಥಿತ ಚೇತಸಃ।
ಯಜ್ಞಯಾಚರತಃ ಕರ್ಮ ಸಮಗ್ರಂ ಪ್ರವಿಲೀಯತೇ ॥ 23॥

ಅರ್ಜುನ ! ''ಯಜ್ಞಯಾಚರತಃ ಕರ್ಮ'' ಯಜ್ಞದ ಅಚರಣೆಯೇ ಕರ್ಮ. ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಹೆಸರೆಜ್ಞಾನ ಈ ಯಜ್ಞವನ್ನಾಚರಿಸಿ, ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ದೊಂದಿಗೆ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯೂರಿದ, ಸಂಗದ್ವೇಷ ಮತ್ತು ಆಸಕ್ತಿಗಳಿಂದ ದೂರನಾದ ಮುಕ್ತ ಯಾವ ಪರಿಣಾಮವನ್ನೂ ಬೀರಲಾರವು ಏಕೆಂದರೆ ಕರ್ಮಗಳ ಫಲಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಆತನಿಗೆ ಬೇರೆ ಯಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಈಗ ಫಲದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಫಲ ದೊರಕುವುದು? ಆದ್ದರಿಂದ ಅಂತಹ ಅವರು ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವರಾದರೂ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಅವರು ಅಂಟಿಕೊಂಡಿರರು. ಮಾಡಿದರು ಎಂದ ಮೇಲೆ ಅಂಟಿ ಕೊಳ್ಳದೇ ಹೇಗಾದೀತು? ಇದಕ್ಕೆ ಹೇಳುವನು.

ಬ್ರಹ್ಮಾರ್ಪಣಂ ಬ್ರಹ್ಮಹವಿರ್ಬ್ರಹ್ಮಾಗ್ನೌ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಹೃತಮ್।
ಬ್ನಹ್ಮೈವ ತೇನ ಗಂತವ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮಕರ್ಮ ಸಮಾಧಿನಾ ॥ 24॥

ಇಂತಹ ಮುಕ್ತನ ಸಮರ್ಪಣೆ ಬ್ರಹ್ಮ. ಹವಿಸ್ಸು ಬ್ರಹ್ಮ. ಅಗ್ನಿಯೂ ಬ್ರಹ್ಮ ಅಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮ ರೂಪವಾದ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪಿಯಾದ ಕರ್ತನಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟು ಹವನವೂ ಬ್ರಹ್ಮ. **''ಬಹ್ಮಕರ್ಮಸಮಾಧಿನಾ''** ಯಾವಾತನ ಕರ್ಮಗಳು ಬ್ರಹ್ಮಗಳು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಸೇರಿ ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿದೆಯೇ ಅದು ವಿಲಯವನ್ನೈದಿ ಬಿಟ್ಟವೆ. ಇಂತಹ ಮಹಾಪುರುಷನಿಗೆ ಪಡೆಯಲು ಉಳಿದಿರುವುದಾದರೂ ಬ್ರಹ್ಮವೇ ಆತನು ಮಾಡುವುದೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಲೋಕ ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ ಆತನು ತಿರುಗಾಡುತ್ತ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹರಿಸುವನು.

ಇದೇನೋ ಪ್ರಾಪ್ತ ಹೊಂದಿದ ಪುರುಷನು ಲಕ್ಷಣಗಳು. ಆದರೆ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿದ ಪ್ರಾರಂಭಿಕ ಸಾಧಕನ ಯಜ್ಞಗಳಾವುವು ?

ಹಿಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದ್ದನು- ''ಅರ್ಜುನ ! ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡು. ಯಾವಕರ್ಮ ? ಅವ ನೆಂದನು- ನಿಯತ ಕರ್ಮ. ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿರುವ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡು. ನಿರ್ದಿಷ್ಟಗೊಳಿಸಿದ ಕರ್ಮಗಳಾವುವು ? ಅಂದಾಗ 'ಯಜ್ಞರ್ಥಾತ್ಕರ್ಮಣೋಽನ್ಯತ್ರ ಲೋಕೇಽಯಂ ಕರ್ಮಬಂಧನಃ (3/9)- ಅರ್ಜುನ

ಯಜ್ಞದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೇ ಕರ್ಮ. ಈ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಅತಿರಿಕ್ತವಾಗಿ ಬೇರೆಡೆ ಮಾಡುವ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾರ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬಂಧನವೇ ಸರಿ. ಕರ್ಮಗಳೆ ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಕರ್ಮವೆಂಬುದು ಸಂಸಾರ ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ನೀಡುವಂತಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ **''ತತರ್ಥಂ ಕರ್ಮ ಕೌಂತೇಯ ಮುಕ್ತ ಸಂಗಸ್ಸಮಾಚರ'** ಆ ಯಜ್ಞದ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಲು ಸಂಗದೋಷಗಳಿಂದ ವಿರ್ಜಿತನಾಗಿ ಕರ್ಮಮನ್ನು ಮಾಡು. ಇಲ್ಲ ಒಂದು ನವೀನ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಯೋಗೇಶ್ವರು ಮುಂದಿಡುವನು. ಈ ಯಜ್ಞವೆಂಬುದಾವುದು ? ಅದನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಕರ್ಮವು ನಮ್ಮಿಂದ ಪಾರಾಗುವುದಲ್ಲವೇ ? ಆತನು ಕರ್ಮದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಒತ್ತೈಸಿದನು. ಆದರೆ ಈ ಯಜ್ಞವು ಬಂದುದೆಲ್ಲಿಂದ ? ಯಜ್ಞವು ಕೊಡುವು ದೇನು ? ಆದರವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಚಿತ್ರಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಯಜ್ಞವೆಂದರೇನೆಂದು ಈ ವರೆಗೂ ಹೇಳಿರಲಿಲ್ಲ.

ಇಲ್ಲಿ ಈಗ ಅದೇ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಕುರಿತು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಿರುವನು.

ದೈವ ಮೇವಾಪರೇ ಯಜ್ಞಂ ಯೋಗಿನಃ ಪರ್ಯುಪಾಸತೇ।
ಬ್ರಹ್ಮಾಗ್ನಾವಪೆರೇ ಯಜ್ಞಂ ಯಜ್ಞೇನೈವೋಪಜುಹ್ವತಿ ॥ 25॥

ಹಿಂದಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪಡೆದ ಮಹಾಪುರುಷರ ಯಜ್ಞವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಯೋಗಿಗಳು ಅಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸೇರದೆ ಇನ್ನು ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಈಗ ತಾನೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿರುವವರು ಎಲ್ಲಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕು? ಆದಕ್ಕೆ- 'ಇತರೇ ಯೋಗಿಗಳ' 'ದೈವಮ್ ಯಜ್ಞಮ್' ಅಂದರೆ ದೈವೀ ಸಂಪದವನ್ನು ತಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಬರಬೇಕು''. ಎಂದನು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮನು ಈ ಯಜ್ಞದ ಮೂಲಕ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸಮೃದ್ಧಶಾಲಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ. ಹೃದಯದೇಶದಲ್ಲಿ ದೈವೀ ಸಂಪದವು ಒಡಗೂಡಿದಷ್ಟೂ ನಿನ್ನ ಏಳಿಗೆಯಾಗುತ್ತ ಬರುವುದು. ಹೀಗೆ ಕ್ರಮಶಃ ಉನ್ನತಿ ಪಡೆಯುತ್ತ ಪರಮಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆಯಿರಿ. ದೈವೀ ಸಂಪದವನ್ನು ಹೃದಯದೇಶದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಸಿ ಕೊಳ್ಳುವುದು ಪ್ರವೇಶಿಕಾ ಶ್ರೇಣಿಯ ಸಾಧಕರ ಯಜ್ಞ.

ಆ ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತು ಹದಿನಾರನೇ ಅದ್ಯಾಯದ ಆರಂಭದ ಮೂರು ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಯಾವುದು ಇದೆಯೋ ಎಲ್ಲದರಲ್ಲೂ ಕೇವಲ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದರಿತು ಅವುಗಳನ್ನು ಜಾಗರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇದರೆಡೆ ಇಂಗಿತವನ್ನು ನೀಡುತ್ತ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಕೃಷ್ಣನು- ''ಅರ್ಜುನ ! ನೀನು ಶೋಕಿಸಬೇಡ. ಏಕೆಂದರೆ ನೀನು ದೈವೀ ಸಂಪದವನ್ನು ಪಡೆದವನು. ನೀನುನನ್ನಲ್ಲಿ ನಿವಾಸವನ್ನು ಹೊಂದುವೆ. ನನ್ನ ಶಾಶ್ವತ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೇ ಪಡೆಯುವೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತು ಪರಮ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು. ತದ್ವಿಪರೀತವಾಗಿ ಅಸುರೀ ಸಂಪದವು ನೀಚ ಹಾಗೂ ಅಧಮಯೋನಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದು. ಈ ಆಸುರೀ ಸಂಪತ್ತುಗಳನ್ನೇ ಹವನಮಾಡುವುದು- ಆದ್ದರಿಂದ ಇದು ಯಜ್ಞ. ಇಲ್ಲಿಂದಲೇ ಯಜ್ಞಾರಂಭ.

ಬೇರೆಯ ಯೋಗಿಗಳನ್ನು ''ಬ್ರಹ್ಮಾಗ್ನೌ'' ಪರಬ್ರಹ್ಮನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞದ ಮೂಲಕ ವಾಗಿಯೇ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುವರು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಮುಂದೆ ಹೇಳುವನು- ಈ ಶರೀರದಲ್ಲಿ 'ಅಧಿಯಜ್ಞ'ವು ನಾನೇ ಯಜ್ಞದ ಅದಿಷ್ಠಾತೃ ಅಂದರೆ ಯಜ್ಞವು ಏತರಲ್ಲಿ ವಿಲಯವಾಗುವುದೋ ಆ ಪುರುಷನು ನಾನು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಓರ್ವ

ಯೋಗೀ ಓರ್ವ ಸದ್ಗುರು. ಈ ರೀತಿ ಇತರೇ ಯೋಗೀ ಜನರು ಬ್ರಹ್ಮರೂಪವಾದ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಅಂದರೆ ಯಜ್ಞ ಸ್ವರೂಪನಾದ ಸದ್ಗುರುವನ್ನು ಉದ್ದೇಶವಾಗಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಯಜ್ಞದ ಅನುಷ್ಠಾನಮಾಡುವರು ಸಾರಾಂಶವಾಗಿ ಸದ್ಗುರುವಿನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುವರು-

ಶ್ರೋತ್ರಾದೀನೀಂದ್ರಿಯಾಣ್ಯನ್ಯೇ ಸಂಯಮಾಗ್ನಿಷು ಜುಹ್ವತಿ।
ಶಬ್ದಾದೀನ್ವಿಷಯಾನನ್ಯ ಇಂದ್ರಿಯಾಗ್ನಿಷು ಜುಹ್ವತಿ ॥26॥

ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಯೋಗಿಗಳು ಶ್ರೋತ್ರಾದಿಕ ಎಂದರೆ ಕಣ್ಣುಕಿವಿ ಮೂಗುಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ವಿಷಯದಿಂದ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸೆಳೆದು ಸಂಯಮ ರೂಪವಾದ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹವನ ಮಾಡುವರು ಎಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಎಡೆಗೊಡದಂತೆ ಸಂಯಮಿಸುವರು. ಇಲ್ಲಿಯಾವ ಅಗ್ನಿಯೂ ಉರಿಯದು. ಆದರೆ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ಉರಿದು ಬೂದಿಯಾಗುವಂತೆ ಸಂಯಮವೆಂಬದೂ ಒಂದು ಅಗ್ನಿ. ಅದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಬಹಿರ್ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ದಹಿಸಿ ಬಿಡುವುದು. ಇತರೇ ಕೆಲವು ಯೋಗಿಗಳು ಶಬ್ದಾಧಿಕವಾದ ಶಬ್ದಸ್ಪರ್ಶ ರೂಪ ರಸಗಂಧ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಇಂದ್ರಿಯ ರೂಪವಾದ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹವನ ಮಾಡುವರು. ಅಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯ ವ್ಯಾಪಾರಗಳ ದಿಸೆಯನ್ನು ಬದಲಿಸಿ ಸಾಧನೆಯ ಕಡೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವರು.

ಸಾಧಕನಾದವನು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡೇ ಭಜನೆ ಮಾಡಬೇಕಷ್ಟೆ ? ಸಾಂಸಾರಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಟ್ಟ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲ ಅವರ ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಲೇ ಇರುವುವು. ವಿಷಯೋತ್ತೇಜಕ ವಾದ ಇಂತಹ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಲೇ ಸಾಧಕನು ಅವುಗಳ ಆಶಯವನ್ನು ವೈರಾಗ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲಿಸುವಂತೆ ವೈರಾಗ್ಯ ಪೂರಕವಾದ ಭಾವಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಂಡು ಇಂದ್ರಿಯ ರೂಪಿಯಾದ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಆ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹವನ ಮಾಡುವನು. ಹೇಗೆಂದರೆ. ಅರ್ಜುನನು ಒಮ್ಮೆ ತನ್ನ ಚಿಂತನದಲ್ಲಿ ಲೀನನಾಗಿದ್ದನು. ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಆತನ ಕರ್ಣ ಕುಹರದಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ ಲಹರಿಯು ನಿನದಿಸತೊಡಗಿತು ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನೋಡಿದರೆ ಉರ್ವಶಿಯೆಂಬೋರ್ವ ವೇಶ್ಯೆ ಎದುರಿಗೆ ನಿಂದಿರುವಳು. ಎಲ್ಲರೂ ಅವಳ ರೂಪಕ್ಕೆ ಮಾರು ಹೋಗಿ ತಲೆದೂಗುತ್ತಿದ್ದರು- ಮರುಳಾಗಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅರ್ಜುನನು ಮಾತ್ರ ಅವಳನ್ನು ಸಸ್ನೇಹ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತಾಯಿಯಂತೆ ನೋಡಿದನು ಆ ಶಬ್ದರೂಪಗಳಿಂದ ಜನಿಸಿದ ವಿಕಾರಗಳು ಕರಗಿ ಹೋದವು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲೇ ಅವು ಅಡಗಿ ಹೋದವು.

ಇಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೇ ಅಗ್ನಿ. ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದ ವಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲ ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿಯಾಗು ವಂತೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಆಶಯವನ್ನು ಬದಲಿಸಿ ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಅದನ್ನು ಎರಕ ಹೊಯ್ಯುವುದರಿಂದ ವಿಪರೀತವಾಗಿ ಉತ್ತೇಜಿಸುವಂತಹ ಶಬ್ದ ಸ್ಪರ್ಶ ರೂಪರಸಗಂಧಗಳು ಸಹ ಉರಿದು ಬೂದಿಯಾಗುವುವು. ಸಾಧಕನ ಮೇಲೆ ಯಾವ ಕೆಟ್ಟ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರದು. ಸಾಧಕನು ಈ ಶಬ್ದಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ರುಚಿಯನ್ನೇ ತೋರದೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ಕೈಬಿಡುವನು. ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುವ 'ಅಪರೇ' ಅನ್ನೇ' ಮುಂತಾದ ಶಬ್ದಗಳು ಒಬ್ಬನೇ ಸಾಧಕನ ಉಚ್ಚ ನೀಚ ಸ್ತರಗಳು. ಓರ್ವನೇ ಯಜ್ಞಕರ್ತವಿನ ಮೇಲು ಕೆಳಗು ಸ್ಥಿತಿಗಳು. ಬೇರೊಂದು ಯಜ್ಞ, ಬೇರೊಬ್ಬ ಸಾಧಕ ಎಂದಲ್ಲ.

ಸರ್ವಾಣೀಂದ್ರಿಯಕರ್ಮಾಣಿ ಪ್ರಾಣಕರ್ಮಾಣಿ ಚಾಪರೇ ।
ಆತ್ಮ ಸಂಯಮಯೋಗಾಗ್ನೌ ಜುಹ್ವತಿ ಜ್ಞಾನ ದೀಪಿತೇ॥ 27॥

ಈ ವರೆಗೂ ಯೋಗೇಶ್ವರನು ಯಾವ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತಾಡಿದನೋ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ದೈವೀ ಸಂಪದವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲಾಗುವುದು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಎಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿಯಲಾಗುವುದು. ಬಲವಂತವಾಗಿ ವಿಷಯೋತ್ತೇಜಕವಾದ ಶಬ್ದಾದಿಗಳು ಬಂದು ಬಡಿದರೂ ಅವುಗಳ ಆಶಯವನ್ನು ಬೇರೆಡೆಗೆ ತಿರುವಿ ಅವುಗಳಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುವುದು. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಉನ್ನತ ಸ್ಥಿತಿಯುಂಟಾದ ಮೇಲೆ ಬೇರೆ ಬೇರೇ ಯೋಗಿಗಳು ಸಂಪೂರ್ಣ ಇಂದ್ರಿಯ ವ್ಯಾಪಾರಗಳು ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಣ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದೊಂದಿಗೆ. ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಪ್ರಾಕಾಶಿತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ಥಿತಿರೂಪವಾದ ಯೋಗಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹವನ ಮಾಡುವರು. ಸಂಯಮದ ಹಿಡಿತವು ಆತ್ಮದೊಂದಿಗೆ ತದ್ರೂಪವಾದಾಗ ಪ್ರಾಣ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವ್ಯಾಪಾರಗಳೂ ಶಾಂತವಾಗುವುವು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ವಿಷಯವನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸುವಂತಹ ಧಾರೆ ಮತ್ತು ಇಷ್ಟನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡುವಂತಹ ಧಾರೆ-ಎರಡೂ ಧಾರೆಗಳು ಆತ್ಮಸಾತ್ ಆಗುವುವು. ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಿಯುಂಟಾಗುವುದು. ಯಜ್ಞದ ಪರಿಣಾಮವು ಹೊರ ಬರುವುದು. ಇದು ಯಜ್ಞದ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆ. ಯಾವ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕಿತ್ತೋ ಅದೇ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಿಯುಂಟಾದ ಮೇಲೆ ಉಳಿದುದೇನು ? ಪುನಃ ಯೋಗೇಶ್ವರು ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಡುವನು-

ದ್ರವ್ಯಯಜ್ಞಾಸ್ತಪೋ ಯಜ್ಞಾ ಯೋಗಯಜ್ಞಾಸ್ತಥಾಪರೇ।
ಸ್ವಾಧ್ಯಯ ಜ್ಞಾನಯಜ್ಞಾಶ್ಚ ಯತಯಸ್ಸಂಶಿತ ವ್ರತಾಃ ॥ 28॥

ಅನೇಕ ಮಂದಿ ದ್ರವ್ಯ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡುವರು ಅಂದರೆ ಆತ್ಮ ಫಲದಲ್ಲಿ, ಮಹಾಪುರುಷರ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಪತ್ರಪುಷ್ಪಗಳನ್ನರ್ಪಿಸುವರು. ಅವರು ಸಮರ್ಪಣ ಭಾವದಿಂದ ಮಹಾಪುರುಷರ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಹಣವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವರು. ಭಕ್ತಿಭಾವದಿಂದ ಯಾವಾತನು ನನಗೆ ಒಂದು ಪತ್ರೆ, ಬಿಂದುಗಂಗೋದಕ, ಒಂದು ಹೂವನ್ನು ನೀಡುವನೇ ಅಂಥವನಿಗೆ ಪರಮಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಮಾಡುವೆನು ಇದೂ ಒಂದು ಯಜ್ಞ. ಪ್ರತಿ ಆತ್ಮನ ಸೇವೆ ಮಾಡುವುದು, ದಾರಿ ತಪ್ಪಿದವರನ್ನು ಆತ್ಮಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕರೆದೊಯ್ಯುವುದೂ ದ್ರವ್ಯಯಜ್ಞ. ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರಕೃತಿಜನ್ಯವಾದ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ದಹಿಸಲು ಅದುದಕ್ಷವಾದುದು.

ಇದೇ ರೀತಿ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು 'ತಪೋಯಜ್ಞಾ' ಸ್ವಧರ್ಮಪಾಲನೆಯಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ತಪಿಸುವರು ಅರ್ಥಾತ್ ಸ್ವಭಾವದಿಂದುದಿಸಿದ ಶಕ್ತಿಗನು ಗುಣವಾಗಿ ಯಜ್ಞದ ಉಚ್ಚ ನೀಚ ಶ್ರೇಣಿಗಳಲ್ಲಿ ತಪಿಸುವರು. ಇದೇ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತಿಳಿಯದಿರುವುದರಿಂದ ಮೊದಲ ಶ್ರೇಣಿಯ ಸಾಧಕನಾದ ಶೂದ್ರನು ಪರಿಚರ್ಯೆಯ ಮುಖಾಂತರ ವೈಶ್ಯ ಶ್ರೇಣಿಯ ದೈವಿಸಂಪದ ವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವುದರ ಮುಖಾಂತರ ಕ್ಷತ್ರಿಯನು ಕಾಮಕ್ರೋಧಾದಿಗಳನ್ನು ಬೇರು ಸಹಿತ ಕಿತ್ತೊಗೆಯುವ ಮೂಲಕ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಬೇಕಾದ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಮೂಲಕ ಇಂದಿಯಗಳನ್ನು ತಪಿಸುವರು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಒಂದೇ ರೀತಿಯಾದ ಶ್ರಮವೇ. ವಸ್ತುತಃ ಯಜ್ಞವೊಂದೇ. ಅವಸ್ಥಾಪ್ರಕಾರ ಮೇಲು ಕೆಳಗು ಎಂಬ ಮಟ್ಟವು ನಡೆಯುವುದು.

ಪೂಜ್ಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು- ಮನದೊಂದಿಗೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಮತ್ತು

ಶರೀರವನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಿ ಅದಕ್ಕನು ಗುಣವಾಗಿ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುವುದೇ ''ತಪಸ್ಸು'' ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವು ಲಕ್ಷ್ಯದಿಂದ ದೂರವಾಗಿ ಓಡುವುವು. ಅವನ್ನು ಹೊಡೆದಟ್ಟಿ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲೇ ಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು.

ಅನೇಕ ಮಂದಿ ಯಜ್ಞಾಚರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವರು. ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲೇ ಬಿದ್ದು ಒದ್ದಾಡುವ ಆತ್ಮನನ್ನು ಪ್ರಕೃತಿಯಾಚೆಗಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಮೇಳವಿಸುವುದೇ. ''ಯೋಗ'' ಯೋಗದ ಪರಿಬಾಷೆ 6ನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ 23ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎರಡು ವಸ್ತುಗಳ ಮಿಲನಯೋಗ. ಕಾಗದದೊಂದಿಗೆ ಲೆಕ್ಕಣಿಕೆ, ತಟ್ಟೆ ಮೇಜು ಹೀಗೆ ಎರಡು ಸೇರಿದರೆ ಯೋಗವೇ? ಅಲ್ಲ, ಅವು ಪಂಚ ಭೂತಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಪದಾರ್ಥ. ಎರಡು ಪ್ರಕೃತಿ ಪುರುಷ. ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಆತ್ಮ ತನ್ನದೇ ಶಾಶ್ವತರೂಪವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದು. ಅಂದಾಗ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಒಳಸೇರಿಹೋಗುವುದು. ಇದೇ ಯೋಗ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅನೇಕ ಮಂದಿ ಈ ಮಿಲನಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕವಾಗುವಂತಹ ಶಮ, ದಮ ಇತ್ಯಾದಿ ನಿಯಮುಗಳನ್ನು ಪರಿಪಾಲಿಸುತ್ತ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವರು. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವರಿಗೂ ಮತ್ತು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಅಹಿಂಸಾ ವ್ರತವನ್ನು ಪರಿಪಾಲಿಸುವವನು. ಈ ರೀತಿ ಯತ್ನ ಶೀಲರಾದವರು. ಸ್ವಾಧ್ಯಯ ''ಜ್ಞಾನಯಜ್ಞಾಶ್ಚ'' ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಅರಿಯುವುದು ತನ್ನರೂಪವನ್ನು ತಾನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲೆಳಸುವುದು (ಸ್ವರೂಪಚಿಂತನೆ) ಇವುಗಳು ಜ್ಞಾನಯಜ್ಞದ ರೀತಿ. ಇಲ್ಲಿ ಯೋಗದ ಅಂಗಳನ್ನು (ಯಮ ನಿಯಮ, ಆಸನ, ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ, ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರ, ಧಾರಣ, ಧ್ಯಾನ, ಸಮಾಧಿ) ಅಹಿಂಸಾದಿ ತೀಕ್ಷ್ಣವ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಗೊಳಿಸಲಾಗುವುದು. ಅನೇಕರು ಇದನ್ನು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ವೆಂದೇ ಹೇಳುವರು. ಪುಸ್ತಕವನ್ನೋದುವುದು. ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯದ ಪ್ರಾರಂಭಿಕ ಮೆಟ್ಟಲು. ವಿಶುದ್ಧವಾದ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ತನ್ನನ್ನು ಕುರಿತುತಾನು ಚಿಂತಿಸುವುದು, ತನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು ತಾನು ತಿಳಿಯುವುದು. ಆದರಿಂದ ಸ್ವರೂಪವೇನೆಂಬುದು ತಿಳಿದು ಬರುವುದು. ಅದರ ಪರಿಣಾಮವೇ ಜ್ಞಾನ, ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ.

ಯಜ್ಞದ ಮುಂದಿನ ಪಂಕ್ತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವನು-

ಅಪಾನೇ ಜುಹ್ವತಿ ಪ್ರಾಣಂ ಪ್ರಾಣೋಽಪಾನಂ ತಥಾಪರೇ ।

ಪ್ರಾಣಾಪಾನಗತೀ ರುದ್ಧ್ವಾ ಪಾಣಾಯಾಮ ಪರಾಯಣಾಃ ॥ 29॥

ಬಹಳ ಮಂದಿ ಯೋಗಿಗಳು ಅಪಾನವಾಯುವಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣವಾಯುವನ್ನು ಹವನ ಮಾಡುವರು ಅದೇರೀತಿ ಪ್ರಾಣವಾಯುವಿನಲ್ಲಿ ಅಪಾನವನು ಹವನ ಮಾಡುವರು. ಇದರಿಂದ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾವಸ್ಥೆ ಬರುತ್ತಲೇ ಮತ್ತೆ ಕೆಲಯೊಗಿಗಳು ಪ್ರಾಣ ಮತ್ತು ಅಪಾನ ಇವೆರಡರ ಗತಿಯನ್ನು ನಿರೋಧಿಸಿ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದಲ್ಲಿ ವಿಲೀನರಾಗುವರು.

ಯಾವುದನ್ನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಪ್ರಾಣಾಪಾನಗಳೆಂದು ಕರೆಯುವನೋ ಅವುಗಳನ್ನೇ ಬುದ್ಧನು 'ಅನಾಪಾನ ಎಂದೆನ್ನುವನು, ಅದನ್ನೇ ಅತನು ಶ್ವಾಸ ಪ್ರಶ್ವಾಸವೆಂದೂ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರಾಣವೆಂಬುದು ಒಳಗೆಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಶ್ವಾಸ, ಅಪಾನವೆಂಬುದು ಹೊರ ಬಿಡುವ ಉಸಿರು. ಯೋಗಿಗಳ ಅನುಭವವೇನೆಂದರೆ ನೀವು ಪ್ರಾಣದೊಂದಿಗೆ ಹೊರ ವಾಯುಮಂಡಲದ ಸಂಕಲ್ಪನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವಿರಿ. ಪ್ರಶ್ವಾಸದೊಂದಿಗೆ ಒಳಗಿರತಕ್ಕ ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಟ್ಟಯೋಚನೆಗಳನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆಸೆಯುತ್ತಲೂ ಇರುತ್ತೀರಿ. ಹೊರಗಿನ ಯಾವ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸದಿರುವುದು. ಪ್ರಾಣದ ಹವನ, ಒಳಗೆ ಯಾವ ಸ್ಫುರಣೆಯೂ ಬೇಕಿಲ್ಲ ಹೊರಗಿವ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ

ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಕಂಡು ಅದನ್ನು ನಿಮ್ಮೊಳಗೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬೇಡದ ಬೇಗೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಬೇಡ. ಈ ರೀತಿ ಪ್ರಾಣಾಪಾನಗಳ ಗತಿಗಳೆರಡೂ ಒಂದೇ ಸಮಾನಾದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಾಣಗಳ ಯಾಮ ಅಂದರೆ ನಿರೋಧವು ಉಂಟಾಗುವುದು. ಇದೇ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ. ಇದು ಮನಸ್ಸಿನ ವಿಜಿತಾವಸ್ಥೆ. ಪ್ರಾಣಗಳು ನಿಲ್ಲುವುದು, ಮನಸ್ಸು ನಿಲ್ಲುವುದು- ಇವೆರಡೂ ಒಂದೇ ಮಾತು.

ಪ್ರತಿಯೋರ್ವ ಮಹಾಪುರುಷರೂ ಈ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳದಿಲ್ಲ. ವೇದದಲ್ಲೂ ಇದರ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ- ''ಚತ್ವಾರಿ ವಾಕ್ಪರಿಮಿತ ಪದಾನಿ''- (1/164/45 ಅಥರ್ವವೇದಾ 9-10-27) ಪೂಜ್ಯಸ್ವಾಮಿಜೀ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ''ಒಂದೇ ಹೆಸರು ನಾಲ್ಕು ಶ್ರೇಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಜಪಿಸಲ್ಪಡುವುದು'' ವೈಖರೀ, ಮಧ್ಯಮಾ, ಪಶ್ಯಂತೀ, ಪರಾವ್ಯಕ್ತವಾಗುವಂತಹುದು ವೈಖರೀ. ನಾಮದ ಉಚ್ಚಾರಣೇ ಹೇಗಿರಬೇಕೆಂದರೆ- ಅದು ನೀವು ಕೇಳುವಂತಿರಬೇಕು, ಹೊರಗೆ ಯಾರಾದರೂ ಕುಳಿತಿದ್ದರೆ ಅವನಿಗೂ ಕೇಳುವಂತಿರಬೇಕು. ''ಮಧ್ಯಮಾ'' ಎಂದರೆ ಮಾಧ್ಯಮ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಜಪ. ಅದು ನಿಮಗೆ ಮಾತ್ರಕೇಳಬೇಕು. ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವಾತನಿಗೆ ಕೇಳಬಾರದು. ಈ ಉಚ್ಚಾರಣೆ ಕಂಠದಿಂದ ಬರುವುದು. ಮೆಲ್ಲ ಮೆಲ್ಲನೆ ನಾಮದ ಒಂದು ಮಟ್ಟು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದು. ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಎಳೆ, ತೆಕ್ಕೆಯಾಗುವುದು. ಸಾಧನೆಯು ಮತ್ತು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದಮೇಲೆ ''ಪಶ್ಯಂತಿ'' ಎಂದರೆ ಬರಿದೇ ನೋಡುತ್ತ ಕುಳ್ಳಿರುವ ಸ್ಥಿತಿಬರುವುದು ನಂತರ ನೀವು ನಾಮವನ್ನು ಜಪಿಸಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ. ಇದೇ ಹೆಸರು ಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿ ಎರಕ ಗೊಳ್ಳುವುದು. ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೋಟಕನಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸುವುದು. ಉಸಿರು ಏನು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಇರುವುದು. ಉಸಿರು ಯಾವಾಗ ಹೊರಗಿನಿಂದ ಒಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದು ? ಒಳಗಿನಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದು ಯಾವಾಗ ? ಹೇಳುವುದು ಯಾವಾಗ ಮಹಾಪುರುಷರು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ ಈ ಉಸಿರೆಂಬುದು ಹೆಸರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೇನೊ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಸಾಧಕನಾದವನು ನಾಮವನು ಜಪಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ನಾಮದಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮುವ ಸ್ವರಲಯದ ಮಟ್ಟನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ ಇರುವನು. ಉಸಿರನ್ನು ನೋಡುವುದಷ್ಟೆ, ಆದ್ದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಪಶ್ಯಂತೀ ಎಂದೆನ್ನುವರು

''ಪಶ್ಯಂತಿ''ಯಲ್ಲಿ ಮನವನ್ನು ನೋಟಕನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನಿಲಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ಆದರೆ ಸಾಧನೆಯು ಇನ್ನಷ್ಟು ಮೇಲೇರುತ್ತಲೇ ಕೇಳುವುದೂ ಬೇಡ. ಒಮ್ಮೆ ಸುರತಿಯಂಟಾದರೆ ಸಾಕು ನಂತರ ತನಗೆ ತಾನೆ ಕೇಳುವುದು. 'ಜಪೈನ ಜಪಾವೈ ಅಪನ್ಯೆ ಸೇ ಆವೈ'- ನೀವು ಜಪ ಮಾಡುವುದೂ ಬೇಡ- ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಕೇಳುವಂತೆ ಶಿಕ್ಷಿಸುವುದೂ ಬೇಡ. ಜಪವು ನಡೆಯುತ್ತ ಇರಲಿ. ಇದರ ಹೆಸರೇ ಅಜಪಾ. ಜಪವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡದೇ ಅಜಪಾ ಸಿದ್ಧಿಸಿ ಬಿಡುವು ದೆಂದಲ್ಲ. ಜಪವನ್ನು ಆರಂಭಿಸದೆ ಹೋದರೆ 'ಅಜಪಾ' ಎಂಬಾವ ವಸ್ತುವೂ ಅವನ ಬಳಿಸುಳಿಯದು. 'ಅಜಪಾ'ದ ಅರ್ಥವೇನೆಂದರೆ ನಾವು ಜಪವನ್ನು ಮಾಡದಿದ್ದರೂ ಜಪವು ನಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ಇರುವುದು. 'ಸುರತ' ಎಂಬ ಮುಳ್ಳು ಒಮ್ಮೆ ಚುಚ್ಚಿದರೆ ಸಾಕು ಜಪವೆಂಬ ಕಟ್ಟೆ ಒಡೆದು ನೀರು ಚಿಮ್ಮುತ್ತಲೇ ಇರುವುದು. ಅನವರತವೂ ಅದು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹಾಸು ಹೊಕ್ಕಾಗಿ ನೆಲಸುವುದು. ಈ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಜಪದ ಹೆಸರೇ ಅಜಪಾ- ''ಪರಾವಾಣಿ'' ಯ ಜಪ ಎಂದರೂ ಇದೇ ಇದು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಪರತತ್ವವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ನೀಡುವುದು. ಇದರ ನಂತರ ವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪರಿವರ್ಯನೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಪರಮವಾದುದನ್ನು ತೋರಿ ಕಡೆಗೆ ಅದು ಅದರಲ್ಲೇ ಲೀನವಾಗುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದನ್ನು ''ಪರಾ'' ಎಂದೆನ್ನುವರು.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಶ್ವಾಸದ ಮೇಲೆ ಏಕಾಗ್ರತೆಯಿಡುವಂತೆ ಹೇಳಿದನು. ಮುಂದೆ ಆತನೇ ಓಂಕಾರದ ಜಪದ ಮೇಲೆ ಒತ್ತಾಯ ಮಾಡುವನು. ಗೌತಮ ಬುದ್ಧನೂ ಅನಾಪಾನ ಸತಿಯ ಮೇಲೆ ಶ್ವಾಸ ಪ್ರಶ್ವಾಸಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರಿಕರಿಸಲು ಹೇಳುವನು. ಕಡೆಯದಾಗಿ ಆ ಮಹಾಪುರುಷರು ಹೇಳುವುದಾದರೂ ಏನು ! ವಸ್ತುತಃ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ವೈಖರೀ ಆದರಿಂದ ಮಧ್ಯಮಾ, ಮತ್ತೆ ಆದರಿಂದ ಮೇಲೆ ಜಪದ ''ಪಶ್ಯಂತೀ'' ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ವಾಸವು ನಮ್ಮ ವಶಕ್ಕೆ ಬರುವುದು. ಆಗ ಜಪವು ನಮ್ಮ ಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿ ಎರಕಗೊಂಡಿರುವುದು. ಮುಂದೆ ಜಪ ಮಾಡುವು ದಿನ್ನೇನಿದೆ ? ನಂತರ ಶ್ವಾಸವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಇದ್ದರಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಾಣ ಆಪಾನವೆಂದು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಿದರು. ನಾಮವನ್ನು ಜಪಿಸು ಎಂದು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಹೇಳಬೇಕಾದ ಆಗತ್ಯವೂ ಇಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಹೇಳಿದರೆ ದಾರಿ ತಪ್ಪಿ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ಅಲ್ಲೇ ಅಂಡಲೆಯುವುದಾದೀತು. ಮಹಾತ್ಮಾಬುದ್ಧ. ಗುರುದೇವ ಭಗವಾನರು. ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಯೋರ್ವ ಮಹಾಪುರುಷರೂ, ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಮಾಹಾತ್ಮರೆಲ್ಲರೂ ಇದನ್ನೇ ಹೇಳಿರುವರು. ವೈಖರೀ ಮಧ್ಯಮಾ, ಇವೆರಡೂ ನಾಮಜಪಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶ ದ್ವಾರ ಮಾತ್ರ ಪಶ್ಯಂತೀಯಿಂದಲೇ ನಾಮ ಜಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ದೊರೆಯುವುದು. ಪರಾದಲ್ಲಿ ನಾಮ ಜಪವು ಧಾರಾವಾಹಿಯಾಗುವುದು ಆದರಲ್ಲಿ ಜಪವು ಸದಾ ಜೊತೆ ಜೊತೆಗೇ ಇರುವುದು.

ಮನಸ್ಸು ಶ್ವಾಸ ದೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದೆ. ಶ್ವಾಸದ ಮೇಲೇ ದೃಷ್ಟಿಯಿದ್ದರೆ, ಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿ ನಾಮಜಪವು ಎರಕ ಗೊಂಡಿದ್ದರೆ, ಒಳಗಿ ನಿಂದ ಬೇರಾವ ಸಂಕಲ್ಪವೂ ಎದ್ದೇಳ ದಂತಿದ್ದರೆ- ಬಾಹ್ಯ ವಾಯುಮಂಡಲದಿಂದ ಯಾವ ಸಂಕಲ್ಪವೂ ಒಳಬಾರದಂತಿದ್ದರೆ. ಇದೇ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡ ಸ್ಥಿತಿ. ಇದರೊಂದಿಗೇ ಯಜ್ಞದ ಪರಿಣಾಮವು ಹೊರ ಬೀಳುವುದು.

ಅಪರೇ ನಿಯತಾಹಾರಾ ಪ್ರಾಣಾರ್ ಪ್ರಾಣೇಷು ಜುಹ್ವತಿ ।

ಸರ್ವೇऽಪ್ಯೇತೇ ಯಜ್ಞವಿದೋ ಯಜ್ಞಕ್ಷಪಿತ ಕಲ್ಮಷಾ : ॥ 30॥

ಮತ್ತೆ ಹಲವರು ಆಹಾರ ವಿಹಾರಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿಯಮವಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು ನಡೆಯುವವರು ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಪ್ರಾಣದಲ್ಲೇ ಹವನ ಮಾಡುವರು. ಪೂಜ್ಯಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ''ಯೋಗಿಯ ಆಹಾರ ಧೃಢವಾಗಿರಬೇಕು. ಆಸನ ದೃಢವಾಗಿರಬೇಕು- ನಿದ್ರೆ ದೃಢವಾಗಿರಬೇಕು. ಆಹಾರವಿಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮಾಡುವುದು. ಅತ್ಯಗತ್ಯ ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಯೋಗಿಗಳು ಪ್ರಾಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಹವನ ಮಾಡುವರು ಅಂದರೆ ತಮ್ಮ ಶ್ವಾಸಗಳ ಮೇಲೆ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕೇಂದ್ರಿಕರಿಸುವರು. ಪ್ರಶ್ವಾಸದ ಮೇಲಲ್ಲ. ಶ್ವಾಸವು ಮೇಲೇರುತ್ತಲೇ ಓಂಕಾರ ನಾಥವನ್ನು ಕೇಳುವರು ಮತ್ತೇ ಶ್ವಾಸವನ್ನು ತೆಗೆದು ಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಒಂಕಾರ ಸ್ವರವನ್ನು ಕೇಳುವರು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಯಜ್ಞದಿಂದ ನಷ್ಟಪಾಪರಾದ ಈ ಎಲ್ಲಪುರುಷರೂ ಯಜ್ಞವಿದರೆಂದೇ ತಿಳಿ. ಈ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ವಿಧಿಗಳಿಂದ ಅವರು ಹೇಗೆ ಬೇಕಾದರೂ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಿ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಯಜ್ಞವೇತ್ತರೇ ಈಗ ಯಜ್ಞದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಹೇಳುವನು-

ಯಜ್ಞ ಶಿಷ್ಟಾಮೃತ ಭುಜೋ ಯಾಂತಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಸನಾತನಮ್ ॥

ನಾಯಂ ಲೋಕೋऽಸ್ತ್ಯಯಜ್ಞಸ್ಯ ಕುತೋऽನ್ಯಃ ಕುರುಸತ್ತಮ॥ 31॥

ಕುರುಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಅರ್ಜುನ! **''ಯಜ್ಞ ಶಿಷ್ಟಾಮೃತ ಭುಜೋ''** ಯಜ್ಞವು ಯಾವುದನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಅದನ್ನು ಅವಶೇಷವಾಗಿ ಬಿಡುವುದೋ ಅದೇ ಅಮೃತ. ಅದರ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತಿಳಿವೇ ಜ್ಞಾನ. ಅ ಜ್ಞಾನಾಮೃತವನ್ನು ಭುಂಜಿಸಿದ ಅಂದರೆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದ ಯೋಗಿ ಜನಗಳು **ಯಾಂತಿ ಬ್ರಹ್ಮಸನಾತನಮ್** ಶಾಶ್ವತ, ಸನಾತನ ಬಹ್ಮಲೋಕವನ್ನು

ಪಡೆಯುವರು. ಯಜ್ಞವೆಂಬುದು ಎಂತಹುದೆಂದರೆ ಅದನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುತ್ತಲೇ ಸನಾತನ ಪರಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ನೀಡುವುದು. ಯಜ್ಞ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಅಡ್ಡಿಯೇನು ? ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು. ಯಜ್ಞರಹಿತನಾದ ಪುರುಷನಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಈ ಮನುಷ್ಯ ಲೋಕವು ಅಂದರೆ ಮಾನವ ಜನ್ಮವು ಸಿಕ್ಕುವುದೂ ದುರ್ಲಭ. ಮೇಲಿನ ಲೋಕಗಳ ಸುದ್ದಿಯೇಬೇಡ. ಆತನಿಗೆ ತಿರ್ಯತ್ ಯೋನಿಯು ಕಟ್ಟಿಟ್ಟುದು. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬೇರೇನಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡುವುದು. ಮನುಷ್ಯ ಮಾತ್ರನಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಅವಶ್ಯಕವಾದುದು.

ಏವಂ ಬಹು ವಿಧಾ ಯಜ್ಞಾ ವಿತತಾ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಮುಖೇ।
ಕರ್ಮ ಜಾನ್ವಿದ್ಧಿ ತಾನ್ ಸರ್ವಾ ಏವಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ವಿಮೋಕ್ಷ್ಯಸೇ॥ 32॥

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಬಹುವಿಧ ಯಜ್ಞಗಳು ವೇದವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಬ್ರಹ್ಮನ ಮುಖದಿಂದ ವಿಸ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ನಂತರ ಮಹಾಪುರುಷರ ಶರೀರವನ್ನು ಪರಬ್ರಹ್ಮನು ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಅಭಿನ್ನಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿರುವ ಆ ಮಹಾತ್ಮರ ಬುದ್ಧಿ ಯಂತ್ರದಂತಿರುವುದು. ಅವರ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಮಾತನಾಡುವನು. ಅವರ ವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞದ ವಿಚಾರವು ವಿಸ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಈ ಎಲ್ಲ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನೂ ನೀನು ''ಕರ್ಮಜಾನ್ ವಿದ್ಧಿ'' ಕರ್ಮದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿ. ಇದನ್ನೇ ಈ ಮೊದಲು ಹೇಳುತ್ತ ಬಂದಿರುವನು **''ಯಜ್ಞಃ ಕರ್ಮ ಸಮುದ್ಭವಃ** (4- 14) ಅವುಗಳನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕವಾಗಿ ತಿಳಿದನಂತರ (ಈಗ ತಾನೆ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಿರುವಾತನು ತನ್ನ ಪಾಪಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತೊಳೆದುಕೊಂಡು ಯಜ್ಞದ ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಹ ಪಡೆಯುವನು. ಅರ್ಜುನ ! ''ನೀನು ವಿಮೋಕ್ಷ್ಯಸೇ'' ಸಂಸಾರ ಬಂಧನದಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮುಕ್ತನಾಗುವೆ. ಇಲ್ಲ ಯೋಗೇಶ್ವರನು ಕರ್ಮವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಿರುವನು. ಇದು ನಿಯತವಾದ ಕರ್ಮ ಇದರಿಂದ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಯಜ್ಞವು ಪೂರ್ಣವಾಗುವುದು.

ಈಗ ದೈವೀ ಸಂಪದವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವುದು ಸದ್ಗುರುವಿನ ಧ್ಯಾನ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಂಯಮ ಶ್ವಾಸ ಪ್ರಶ್ವಾಸಗಳ ಹವನ, ಪ್ರಾಣಾಪಾನಗಳ ಗತಿಯನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿಯುವುದು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಬೇಸಾಯ ಮಾಡುವುದರಿಂದಾದೀತೇ, ವ್ಯಾಪಾರ, ನೌಕರಿ, ರಾಜಕೀಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಂದಾದೀತೇ- ನೀವೇ ಅದನ್ನು ತಿಳಿದುಮಾಡಿರಿ. ಯಜ್ಞವೆಂಬುದು ಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತಲೇ ಕೂಡಲೇ ಅದರಿಂದ ನಿಮಗೆ ಪರಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವುಂಟಾಗಬೇಕು. ಯಜ್ಞವೆಂಬುದು ಅಂತಹುದೊಂದುಕ್ರಿಯೆ. ಬಾಹ್ಯವಾದ ಬೇರಾವುದಾದರೂ ಕರ್ಮದಿಂದ ಕೂಡಲೇ ನಿಮಗೆ ಬ್ರಹ್ಮ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯುಂಟಾಗುವಂತಿದ್ದರೆ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಮಾಡಿ.

ವಸ್ತುತಃ ಈ ಎಲ್ಲ ಯಜ್ಞಗಳೂ ಚಿಂತನದ ಅಂತಃ ಕ್ರಿಯೆಗಳು. ಆರಾಧ್ಯದಚಿತ್ರಣ. ಇದರಿಂದ ಆರಾಧ್ಯ ದೇವನ ಪರಿಚಯವಾಗುವುದು. ಈ ಯಜ್ಞವೆಂಬುದು ನಿಮಗೂ ಆರಾಧ್ಯ ದೇವನಿಗೂ ಇರುವ ದೂರವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿರುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ವಿಶೇಷ. ಈ ಯಜ್ಞವು ಶ್ವಾಸ ಪ್ರಶ್ವಾಸ, ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಯಾವ ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗುವುದೋ ಅಂತಹ ಕಾರ್ಯಪ್ರಣಾಳಿಕೆಗೆ ಕರ್ಮ ಎಂದು ಹೆಸರು. ''ಕರ್ಮ'' ಎಂಬುದರ ಶುದ್ಧವಾದ ಅರ್ಥ ''ಆರಾಧನೆ'' 'ಚಿಂತನೆ'.

ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ತಾವು ಮಾಡುವುದೆಲ್ಲವೂ ಕರ್ಮವೇಎಂದು ಜನರು ಭಾವಿಸಿರುವರು. ಕಾಮನೆಯನ್ನು ತೊರೆದು ಮಾಡಿದು ಕರ್ಮವೆಲ್ಲವೂ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮ. ಒರ್ವನು

ಹೇಳುವನು- ಹೆಚ್ಚು ಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ ವಿದೇಶೀ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ತರಿಸಿ ಅದನ್ನು ಮಾರಿದರೆ ನೀವು ಸಕಾಮಿಗಳು . ದೇಶಸೇವೆಗೆಂದು ಸ್ವದೇಶೀ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಮಾರಿದರೆ ಆತನು ನಿಷ್ಕಾಮಿ. ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ನೌಕರಿ ಮಾಡಿದರೆ, ಲಾಭನಷ್ಟದ ಚಿಂತೆ ಮಾಡದೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಿದರೆ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡಿದಂತಾಯಿತೆಂದು ಭಾವಿಸುವರು. ಸೋಲು ಗೆಲುವಿನ ಪರಿವೆಗೆ ಹೋಗದೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿದರೆ, ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಿದರೆ ನಿಷ್ಕಾಮಿಗಳಾದೆವೆಂದು ತಿಳಿಯುವರು. ಸತ್ತರೆ ಮುಕ್ತಿಯಾಗುವುದೇ ? ವಸ್ತುತಃ ಅದರಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸ್ಪಷ್ಟಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವನು. ''ಈ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಕ್ರಿಯೇ ಕರ್ಮ ಒಂದೇ ಒಂದು. **'ವ್ಯವಸಾಯಾತ್ಮಿಕಾ ಬುದ್ಧಿರೇಕೇಹ ಕುರುನಂದ'** ಅರ್ಜುನ! ನೀನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡು ಯಜ್ಞದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೇ ಕರ್ಮ. ಯಜ್ಞವಾವುದು ? ಶ್ವಾಸ ಪ್ರಶ್ವಾಸಗಳ ಹವನ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಂಯಮಯಜ್ಞ ಸ್ವರೂಪವಾದ ಮಹಾ ಪುರುಷನ ಧ್ಯಾನ ಪ್ರಾಣಯಾಮ- ಪ್ರಾಣಗಳ ನಿರೋಧ. ಇದೇ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಗೆದ್ದ ಸ್ಥಿತಿ. ಮನಸ್ಸಿನ ಪ್ರಸಾರವೇ ಜಗತ್ತು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನದೇ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ. **ಇಹೈವ ತೈರ್ಜಿತ ಸ್ಸರ್ಗೋ ಯೇಷಾಂ ಸಾಮ್ಯೇ ಸ್ಥಿತಂ ಮನಃ (5-19)**-- ಯಾರ ಮನಸ್ಸು ಸಮ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವುದೋ ಅಂತಹ ಮಹಾಪುರುಷರು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಜಗತ್ತನ್ನು ಗೆದ್ದಂತೆ. ಒಳ್ಳೆಯದು, ಮನಸ್ಸಿನ ಸಮತ್ವಕ್ಕೂ ಜಗತ್ತನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧವೇನು ? ಜಗತ್ತನ್ನು ಗೆದ್ದನೆಂದೇ ತಿಳಿ ಅವನೆಲ್ಲಿ ನಿಂತಂತಾಯಿತು ? ಆಗ ಹೇಳುವನು- ಬ್ರಹ್ಮನು ನಿರ್ದೋಷನು- ಸಮನಾಗಿರುವವನು- ಮನಸ್ಸೂ ನಿರ್ದೋಷವಾಗಿ ಸಮಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದಿತೆಂದರೆ ಆತನು ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲೇ ನೆಲೆನಿಂತಂತೆ.

ಸಾರಾಂಶವಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿನ ಪ್ರಸಾರವೇ ಜಗತ್ತು. ಚರಾಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಹವನ ಸಾಮಗ್ರಿಯ ರೂಪದಲ್ಲೇ ಇದೆ. ಮನಸ್ಸು ಸರ್ವಥಾ ನಿರೋಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತೆಂದರೆ ಜಗತ್ತೂ ನಿರುದ್ಧವಾದಂತೆಯೇ ಮನಸ್ಸಿನ ನಿರೋಧದೊಂದಿಗೆ ಯಜ್ಞದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೇ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗುವುದು. ಯಜ್ಞದ ಪರಿಣಾಮವೂ ಹೊರಬರುವುದು. ಯಜ್ಞವು ಯಾವುದನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವುದೋ ಆಜ್ಞಾನಾಮೃತವನ್ನು ಸವಿಯುವವನು ಸನಾತನ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವಿಷ್ಟನಾಗುವನು. ಈ ಯಜ್ಞಗಳೆಲ್ಲವೂ ಬ್ರಹ್ಮೀಭೂತರಾಗಿರುವ ಮಹಾಪುರುಷರ ವಾಣಿಯಿಂದ ಬಂದುದು. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಸಾಧಕರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಹೇಳುವರೆಂದಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಯಜ್ಞಗಳೂ ಓರ್ವನೇ ಸಾಧಕನ ಉಚ್ಚ ನೀಚ ಸ್ಥಿತಿಗಳು ಈ ಯಜ್ಞವು ಯಾವುದರಿಂದ ನಡೆಯುವುದೋ ಆ ಕ್ರಿಯೆಯೇ ಕರ್ಮ. ಇಡಿಯ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಕರ್ಮವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವಂತಹ ಒಂದು ಶ್ಲೋಕವೂ ಇಲ್ಲ.

ಪ್ರಾಯಃ ಯಜ್ಞವೆಂದೊಡನೆ ಜನರು ಹೊರಗೆಲ್ಲೋ ಒಂದು ಯಜ್ಞವೇದಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ತಿಲ, ಕಾಷ್ಠ, ಗಳಿಂದ ಸ್ವಾಹಾಕಾರಾವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ ಹವನ ಮಾಡುವುದು- ಎಂದು ತಿಳಿ ದಿರುವರು. ಅದೊಂದು ಭ್ರಮೆ. ದ್ರವ್ಯಯಜ್ಞವು ಬೇರೆ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವ ಆ ಯಜ್ಞವೇ ಬೇರೆ. ಪಶುಬಲಿ, ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ದಹಿಸುವ ಈ ಯಜ್ಞಕ್ಕೂ ಅದಕ್ಕೂ ಯಾವ ಸಂಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲ.

ಶ್ರೇಯಾನ್ ದ್ರವ್ಯಮಯಾದ್ಯಜ್ಞಾತ್ ಜ್ಞಾನಯಜ್ಞಃ ಪರಂತಪ।
ಸರ್ವಂ ಕರ್ಮಾಖಿಲಂ ಪಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನೇ ಪರಿಸಮಾಪ್ಯತೇ ॥33॥

ಅರ್ಜುನ ! ಸಾಂಸಾರಿಕ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುವ ಯಜ್ಞಕ್ಕಿಂತ ಜ್ಞಾನಯಜ್ಞವು (ಅದರ ಪರಿಣಾಮವು ಜ್ಞಾನ, ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವು) (ಯಜ್ಞವು ಯಾವುದನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವುದೋ ಅಂತಹ ಅಮೃತ ತತ್ವದ ತಿಳಿವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವುದೇ ಜ್ಞಾನ.) ಶ್ರೇಯಸ್ಕರ ವಾದುದು. ಪರಮ ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಕವಾದುದು. ಹೇ ಪಾರ್ಥ ! ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳೂ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಶೇಷವಾಗುವುವು. 'ಪರಿಸಮಾಪ್ಯತೇ' ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗುವುದು ಜ್ಞಾನವು ಯಜ್ಞದ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆ. ತದನಂತರ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಯಾವ ಲಾಭವಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಮಾಡದೆ ಬಿಟ್ಟುದರಿಂದ ಯಾವ ನಷ್ಟವಾಗಲಿ ಇಲ್ಲ.

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಭೌತಿಕ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಆಗುವ ಯಜ್ಞವೂ ಯಜ್ಞವೇ. ಆದರೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವು ಯಾವುದರ ಪರಿಣಾಮವೋ ಆ ಜ್ಞಾನಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿದಾಗ ಇದು ತೀರ ಅಲ್ಪವಾದುದು. ನೀವು ಒಂದು ಕೋಟಿ ಹವನವನ್ನು ಮಾಡಿರಿ. ನೂರಾರು ಯಜ್ಞವೇದಿಕೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿರಿ. ಸನ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಚೆಲ್ಲಾಡಿರಿ. ಸಾಧು ಸತ್ಪುರುಷರ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಬೇಕಾದಂತೆ ವೆಚ್ಚಮಾಡಿ ಆದರೆ ಜ್ಞಾನಯಜ್ಞದ ಮುಂದೆ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅಲ್ಪ. ವಸ್ತುತಃ ಯಜ್ಞವು ಶ್ವಾಸ ಪ್ರಶ್ವಾಸಗಳದು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಂಯಮದ್ದು. ಮನವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಹಾಕಾಲು ಇರುವಂತಹುದು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಇನ್ನು ಇದೀಗ ತಾನೆ ಹೇಳಿರುವನು. ಈ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದೆಲ್ಲಿ ? ಆದರ ವಿಧಿಯನ್ನು ಕಲಿಯುವುದೆಲ್ಲಿ? ಮಂದಿರ, ಮಸೀದಿ, ಅಥವಾ ಚರ್ಚುಗಳಲ್ಲಿ ದೊರಕೀತೇ ಅಥವಾ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕೀತೇ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕೀತೇ ಅಥವಾ ನೂರಾರು ತೀರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಮೀಯುವುದರಿಂದ ದೊರಕೀತೇ? ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು ಇಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಿರುವುದು. ಒಂದೇ ಮಂತ್ರ. ಅದು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಮಹಾತ್ಮರಲ್ಲಿ ಹೇಗೆಂದರೆ-

ತದ್ವಿದ್ಧಿ ಪ್ರಣಿಪಾತೇನ ಪರಿಪ್ರಶ್ನೇನ ಸೇವಯಾ।
ಉಪದೇಕ್ಷ್ಯಂತಿ ತೇ ಜ್ಞಾನಂ ಜ್ಞಾನಿವಸ್ತತ್ವದರ್ಶಿನಃ ॥ 34॥

ಆದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಜುನ ! ನೀನು ತತ್ವ ದರ್ಶಿಯಾದ ಮಹಾತ್ಮನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅವರನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ವಂದಿಸಿ (ದಂಡವತ್ ಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡಿ- ಅಹಂಕಾರಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ಅವರಿಗೆ ಶರಣಾಗಿ) ಅವರನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸೇವಿಸಿ ನಿಷ್ಕಪಟ ಭಾವದಿಂದ ಅವರನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ ನೀನು ಆಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆ. ಆ ತತ್ವ ವನ್ನರಿತ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ನಿನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸುವರು. ಸಾಧನಾ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ಯುವರು. ಸಮರ್ಪಣ ಭಾವದಿಂದ ಸೇವೆ ಮಾಡಿದ ನಂತರವೇ ಈ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ನಿನಗೆ ಯೋಗ್ಯತೆ ಬರುವುದು. ತತ್ವದರ್ಶಿಗಳಾದ ಮಹಾತ್ಮರು ಪರಮತತ್ವನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಂಡವರು. ಅವರು ಯಜ್ಞದ ವಿಧಿ ವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಅರಿತವರು. ಅದನ್ನು ಅವರು ನಿನಗೂ ಕಲಿಸುವರು. ಬೇರೆ ಯಜ್ಞವಾಗಿದ್ದರೆ ತತ್ವ ದರ್ಶಿಯಾದ ಜ್ಞಾನಿಯ ಆಗತ್ಯವೇನಿತ್ತು?

ಸ್ವತಃ ಪರಮಾತ್ಮನ ಮುಂದೆಯೇ ಅರ್ಜುನನು ನಿಂತಿರುವನು. ಭಗವಂತನು ಆತನನ್ನು ತತ್ವದರ್ಶಿಯ ಬಳಿಗೇಕೆ ಕಳಿಸುವನು? ವಸ್ತುತಃ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಓರ್ವಯೋಗಿ. ಇಂದು ಅನುರಾಗಿಯಾದ ಅರ್ಜುನನು ನನ್ನ ಸಮಕ್ಷಮದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಮುಂದಿನ ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನುರಾಗಿಗಳಾದವರಿಗೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳದೆ ಕೇಳದೇ ಹೊರಟು ಹೋದನೆಂಬ ಭಯ ಹುಟ್ಟಬಾರದು- ಇದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಆಶಯ, ತಾವು ಬೇರಿನ್ನಾರಿಗೆ ಶರಣಾಗುವುದು?

ಎಂಬಭೀತಿ ಅನುರಾಗಿಗಳ ಮನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಬಾರದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನು ತತ್ವದರ್ಶಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದನು. ಆಜ್ಞಾನಿಗಳು ನಿನಗೆ ದಾರಿತೋರುವರು ಮತ್ತು ಉಪದೇಶಿಸುವರು.

ಯಜ್ಞಾತ್ವಾ ನ ಪುನರ್ಮೋಹಮೇವಂಯಾಸ್ಯಸಿ ಪಾಂಡವ ।
ಯೇನ ಭೂತಾನ್ಯಶೇಷೇಣ ಪ್ರಕ್ಷ್ಯಸ್ಯಾತ್ಮನ್ಯಥೋಮಯಿ ॥ 35॥

ಆಜ್ಞಾನವನ್ನು ನೀನು ಅವರಿಂದ ಪಡೆದು ನೀನು ಪುನಃ ಈ ರೀತಿ ಮೋಹಾ ವಿಷ್ಟ ನಾಗಲಾರೆ. ಅವರು ನೀಡಿದ ತಿಳಿವಿನ ಪ್ರಕಾರ ಅದೇ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆದು ನೀನು ನಿನ್ನ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಭೂತಗಳನ್ನು ಕಾಣುವೆ. ಅಂದರೆ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲೂ ಇದೇ ಆತ್ಮವು ಪಸರಿಸಿರುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯುವೆ. ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಲ್ಲೂ ಒಂದೇ ಆತ್ಮವು ಹರಡಿಕೊಂಡಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಯೋಗ್ಯತೆ ಬಂದೊಡನೆ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಬಲ್ಲವಾನಗುವೆ. ಆದ್ದರಿಂಧ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಸಾಧನ ಆ ಮಹಾಪುರುಷರಲ್ಲಿದೆ. ಆವರ ಮುಖಾಂತರ ಅದು ಸಾಧ್ಯ. ಜ್ಞಾನದ ಬಗ್ಗೆ, ಧರ್ಮ ಅಥವಾ ಶಾಶ್ವತ ಸತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರಕಾರ ಒಬ್ಬಾನೊಬ್ಬ ತತ್ವದರ್ಶಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯ ಬೇಕು.

ಅಪಿ ಚೇದಸಿ ಪಾಪೇಭ್ಯಃ ಸರ್ವೇಭ್ಯಃ ಪಾಪಕೃತ್ತಮಃ।
ಸರ್ವಂ ಜ್ಞಾನಪ್ಲವೇನೈವ ವೃಜಿನಂ ಸಂತರಿಷ್ಯಸಿ ॥ 36॥

ನೀನು ಎಲ್ಲ ಪಾಪಿಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಪಾಪಮಾಡಿದವನಾಗಿದ್ದರೂ ಜ್ಞಾನರೂಪಿಯಾದ ನೌಕೆಯ ಮೂಲಕ ಎಲ್ಲ ಪಾಪಗಳಿಂದಲೂ ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ದಾಟಿ ನಡೆಯುವೆ. ಅಂದರೆ ಇದರ ಆಶ್ರಯ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಪಾಪಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರೂ ನೀವು ಸುಲಭವಾಗಿ ಪಾರಾಗುವಿರೆಂದೆಣಿಸಬೇಡಿ. ಇದರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಆಶಯವಿಷ್ಟೆ, ನೀವು ಭ್ರಮೆ ಹಿಡಿದವರಾಗ ಬಾರದು. ''ನಾವು ಪಾಪಿಗಳು. ನಮ್ಮ ಪಾಪ ಏನುಮಾಡಿದರೂ ತೀರದು. ಎಂದು ತಲೆಯಮೇಲೆ ಕೈಹೊತ್ತು ಕುಳ್ಳಿರಬಾರದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ನಿಮ್ಮನು ಹುರಿದುಂಬಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಈ ಭರವಸೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿರುವನು ಎಲ್ಲ ಪಾಪಿಗಳ ಪಾಪ ಸಮೂಹಕ್ಕೂ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಪಾಪವೆಸಗಿದ್ದರೂ ತತ್ವದರ್ಶಿಗಳಾದವರಿಂದ ದೊರೆತ ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ನೌಕೆಯಿಂದ ನೀನು ನಿಸ್ಸಂಶಯವಾಗಿ ಸಂಪೂರ್ಣಪಾಪಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ಹೋಗುವೆ. ಹೇಗೆ.

ಯಥೈಧಾಂಸಿ ಸಮಿಧ್ಧೋಗ್ನಿ ರ್ಭಸ್ಮಸಾತ್ಕುರುತೇಽರ್ಜುನ।
ಜ್ಞಾನಾಗ್ನಿಸ್ಸರ್ವ ಕರ್ಮಾಣಿ ಭಸ್ಮಸಾತ್ಕುರುತೇ ತಥಾ ॥ 37॥

ಅರ್ಜುನ! ಅಗ್ನಿಯು ಹೇಗೆ ಸಮಿಧೆಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಹಾಕುವುದೋ ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಅಗ್ನಿಯು ಸಂಪೂರ್ಣ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಹಾಕುವುದು. ಇದು ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರವೇಶವಲ್ಲ. ಇದು ಜ್ಞಾನದ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಮೊದಮೊದಲು ವಿಜಾತೀಯವಾದ ಕರ್ಮಗಳು ಸುಟ್ಟು ಹೋಗುವುವು. ನಂತರ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಚಿಂತನ ಕರ್ಮವೂ ಅದರಲ್ಲೇ ವಿಲೀನವಾಗುವುದು. ಪಡೆಯ ಬೇಕಾದುದನ್ನು ಪಡೆದಾಯಿತು. ಮುಂದಿನ್ನು ಚಿಂತನೆ ಮಾಡಿ ಏನನ್ನುತಾನೆ ಹುಡುಕುವುದಿದೆ ! ಇಂತಹ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದಾತನು ಶುಭಾಶುಭ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸುಟ್ಟು ಹಾಕುವನು. ಈ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾಗುವುದೆಲ್ಲಿ? ಹೊರಗೇ ಅಥವಾ ಒಳಗೇ? ಇದಕ್ಕೆ ಹೇಳುವನು.

ನಹಿ ಜ್ಞಾನೇನ ಸದೃಶಂ ಪವಿತ್ರ ಮಿಹ ವಿದ್ಯತೇ।
ತತ್ಸ್ವಯಂ ಯೋಗ ಸಂಸಿದ್ಧಃ ಕಾಲೇನಾತ್ಮನಿ ವಿಂದತಿ ॥ 38॥

ಈ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸುವಂತಹ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸದೃಶವಾದ ವಸ್ತು ಮತ್ತೊಂದಿಲ್ಲ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ನೀನು (ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು) ಯೋಗದ ಪರಿಪಕ್ವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ (ಆರಭದಲ್ಲಲ್ಲ) ನಿನ್ನ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿ ಹೃದಯ ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅನುಭವಿಸಿ ತಿಳಿಯ ಬೇಕು- ಹೊರಗಲ್ಲ. ಈ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಅರ್ಹತೆಯೇನು ? ಯೋಗೇಶ್ವರನ ಮಾತುಗಳಲ್ಲೇ.

ಶ್ರದ್ಧಾವಾನ್ ಲಭತೇ ಜ್ಞಾನಂ ತತ್ಪರಃ ಸಂಯತೇಂದ್ರಿಯಃ ।
ಜ್ಞಾನಂ ಲಬ್ಧ್ವಾ ಪರಾಂ ಶಾಂತಿಮಚಿರೇಣಾಧಿಗಚ್ಛತಿ ॥ 39॥

ಶ್ರದ್ಧಾವಂತನೂ, ಅದರಲ್ಲೇ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೆಟ್ಟವನೂ, ಹಾಗೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಸಂಯಮದಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡವನೂ ಆದ ಪುರುಷನು ಮಾತ್ರ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಭಾವಪೂರ್ವಕ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯಲ್ಲ. ಹಾಗಾದರೆ ತತ್ವದರ್ಶಿಗೆ ಶರಣಾಗಿ ಹೋದರೂ ಜ್ಞಾನವು ಲಭಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಶ್ರದ್ಧೆಯೊಂದೇ ಸಾಲದು. ಶ್ರದ್ಧಾವಂತನು ಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನವು ಶಿಥಿಲವಾಗಿರಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಹಾಪುರುಷನಾದವನ ಮುಖಾಂತರ ನಿರ್ದೇಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ತತ್ಪರತೆಯಿಂದ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಅನಿವಾರ್ಯ. ಯಾವಾತನುವಾಸನೆ ಗಳಿಂದ ವಿರಕ್ತನಾಗಿಲ್ಲವೋ ಅಂಥವನಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವು ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಕಷ್ಟವೇ ಸರಿ. ಕೇವಲ ಶ್ರದ್ಧೆಯುಳ್ಳಾತನೂ. ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನೂ, ಆಚರಣಾರತನೂ ಅದವನು ಮಾತ್ರ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಲೇ ಆತನು ತಕ್ಷಣವೇ ಪರಮಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವನು ಆ ನಂತರ ಆತನಿಗೆ ಏನೊಂದೂ ಬೇಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದೇ ಅಂತಿಮ ಶಾಂತಿ ಪರಮಶಾಂತಿ ಮತ್ತೆ ಅವನೆಂದೂ ಅಶಾಂತ ವಾಗಲಾರ. ಶ್ರದ್ಧೆ ಎಲ್ಲಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೋ.

ಅಜ್ಞಶ್ಚಾಶ್ರದ್ದಧಾನಶ್ಚ ಸಂಶಯಾತ್ಮಾ ವಿನಶ್ಯತಿ ।
ನಾಯಂಲೋಕೋಽಸ್ತಿನ ಪರೋ ನ ಸುಖಂ ಸಂಶಯಾತ್ಮನ ॥ 40॥

ಅಜ್ಞಾನಿಯಾದವನು, ಯಜ್ಞದ ವಿಧಿ ವಿಶೇಷಗಳೊಂದನ್ನೂ ಅರಿಯದ ಶ್ರದ್ಧಾ ರಹಿತನಾದ ಸಂಶಯಾತ್ಮನಾದ ಪುರುಷನು ಈ ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟನಾಗುವನು. ಅದರಲ್ಲೂ ಸಂಶಯಿಯಾದ ಪುರುಷನಿಗೆ ಸುಖವೂ ಇಲ್ಲ, ಮತ್ತೆ ಮನುಷ್ಯ ಶರೀರವೂ ಇಲ್ಲ. ಪರಮಾತ್ಮನಂತೂ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ ಆದ್ದರಿಂದ ತತ್ವದರ್ಶಿಯಾದ ಮಹಾನುಭಾವನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಈ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿನ ಸಂಶಯಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ವಸ್ತುವಿನ ಪರಿಚಯವು ಆತನಿಗೆಂದೂ ಆಗದು. ಮತ್ತೆ ಪಡೆಯುವವನು ಯಾರು?

ಯೋಗ ಸನ್ನಸ್ತ ಕರ್ಮಾಣಂ ಜ್ಞಾನಂ ಸಂಛಿನ್ನ ಸಂಶಯಮ್।
ಆತ್ಮವಂತಂ ನ ಕರ್ಮಾಣಿ ನಿಬಂಧ್ನಂತಿ ಧನಂಜಯ ॥ 41॥

ಯಾವಾತನ ಕರ್ಮಗಳು ಯೋಗದ ಮೂಲಕ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿ ಹೋಗಿವೆಯೋ, ಯಾವಾತನ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಂಶಯಗಳು ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತಿಳಿವಿನ ಮೂಲಕ ನಶಿಸಿ ಹೋಗಿರುವುವೋ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲೇ ಬೆಸೆದುಕೊಂಡಿರುವ ಇಂಥ

ಪುರುಷನನ್ನು ಕರ್ಮಗಳು ಬಂಧಿಸಲಾರವು. ಯೋಗದ ಮೂಲಕವೇ ಕರ್ಮಗಳು ಶಮನವಾಗುವುವು. ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಸಂಶಯಗಳು ದೂರವಾಗುವುವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು.-

ತಸ್ಮಾದಜ್ಞಾನ ಸಂಭೂತಂ ಹೃತ್ಸ್ಥಂ ಜ್ಞಾನಾಸಿನಾತ್ಮನಃ।
ಛಿತ್ವೈನಂ ಸಂಶಯಂ ಯೋಗ ಮಾತಿಷ್ಠೋತ್ತಿಷ್ಠ ಭಾರತ॥ 42॥

ಆದ್ದರಿಂದ ಭರತ ವಂಶದವನಾದ ಎಲೆ ಅರ್ಜುನ! ನೀನು ಯೋಗದಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಲ್ಲು, ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಹೃದಯದ ಈ ಸಂಶಯಗಳನ್ನು ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಕತ್ತಿಯಿಂದ ಕಡಿದು ಹಾಕು. ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ಸಿದ್ಧವಾಗು. ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವ ಸಂಶಯವೆಂಬ ಶತ್ರು ಮನದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಹೊರಗೆ ಯಾರೂ ಯಾರೊಂದಿಗೇ ಆಗಲಿ ಏಕೆ ಕಾದಾಡುವರು? ವಸ್ತುತಃ ನೀವು ಚಿಂತನೆಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿದಾಗ ಸಂಶಯ ರೂಪದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಬಾಹ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು ಅಡಚಣೆಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವೇ. ಇವು ಶತ್ರುಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಮುತ್ತುವುದು. ಸಂಶಯದೊಂದಿಗೆ. ಯಜ್ಞದ ವಿಧಿ ವಿಶೇಷಗಳನ್ನಾಚರಿಸುತ್ತ ಈ ವಿಕಾರಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ಮುಂದೆ ಹೋಗುವುದೇ ಯುದ್ಧ. ಅದರ ಪರಿಣಾಮ ಪರಮಶಾಂತಿ. ಇದೇ. ಕೊನೆಯ ವಿಜಯ. ಇದಕ್ಕೆ ಬೇರಿನ್ನಾವ ಸೋಲು ಇಲ್ಲ.

ನಿಷ್ಕರ್ಷೆ :-

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಈ ಯೋಗವನ್ನು ತಾನೇ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಹೇಳಿದೆ. ಎಂದನು ಸೂರ್ಯನು ಮನುವಿಗೂ. ಮನುವು ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಿಗೂ ಹೇಳಿದರು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ರಾಜರ್ಷಿಗಳಾದವರು ಇದನ್ನು ತಿಳಿದರು. ನಾನು ಅಥವಾ ಅವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ಥಿತಿಯುಳ್ಳವನು ನಿವಾಸ ಸ್ಥಾನ. ಇಂತಹ ಮಹಾಪುರುಷನ ವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಪ್ರವಹಿಸುವನು. ಇಂತಹ ಯಾವ ಮಹಾಪುರುಷನಿಂದಾಗಲಿ ಯೋಗವು ಸೂರ್ಯನ ಮುಖಾಂತರವಾಗಿ ಸಂಚಾಲಿತವಾಗುವುದು. ಆಪರಮ ಪ್ರಕಾಶದ ರೂಪವು ಹಾಗೂ ಆದರ ಪ್ರಚುರತೆ 'ಸುರಾ'ದ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸೂರ್ಯನೊಂದಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ ಅವು ಸಂಸ್ಕಾರ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿದವು. 'ಸುರಾ'ದಲ್ಲಿ ಸಂಚಿತವಾಗಿರುವ ಈ ತತ್ವವು ಕಾಲ ಬಂದಾಗ ಸಂಕಲ್ಪವಾಗಿ ಬರುವುದು. ಅದರ ಮಹತ್ವವು ತಿಳಿಯ ಬರುತ್ತಲೇ ಆ ವಾಕ್ಯದ ಮೇಲೆ ಇಚ್ಛೆ ಮುಡುವುದು. ಯೋಗವು ಕಾರ್ಯ ರೂಪದಲ್ಲಿಳಿಯುವುದು. ಕ್ರಮವಾಗಿ ಇದು ಮೇಲೇರುತ್ತ ಋದ್ಧಿ ಸಿದ್ಧಿಗಳ ರಾಜರ್ಷಿತ್ವದ ಶ್ರೇಣಿಗೆ ತಲುಪುತ್ತಲೇ ನಾಶಹೊಂದುವ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಿಯ ಭಕ್ತರೂ, ಅನನ್ಯ ಮಿತ್ರರು- ಇಂಥವರನ್ನು ಮಹಾಪುರುಷರು ಸಂಭಾಳಿಸುವರು.

ಅರ್ಜುನನು- ''ನೀನು ಈಗ ತಾನೆ ಜನ್ಮತಾಳಿರುವೆ'' ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಸಲಾಗಿ ಅದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ''ನಾನು ಅವ್ಯಕ್ತ ಅಜನ್ಮ, ಅವಿನಾಶೀ ಸಂಪೂರ್ಣ ಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿರುವವನಾದರೂ ಆತ್ಮಮಾಯೆ ಮತ್ತು ಯೋಗಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳ ನನ್ನ ತ್ರಿಗುಣಮಯವಾದ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರಕಟನಾಗುವೆ ಪ್ರಕಟನಾಗಿ ಮಾಡುವುದೇನು ? ಸಾಧ್ಯವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕಾಪಿಟ್ಟು ದೂಷಿತವಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ ಪರಮಧರ್ಮನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ನಾನು ಆದಿಯಿಂದ

ಅತ್ಯಂತವರೆಗೆ ಪೂರ್ಣನಾಗಿ ಜನ್ಮ ತಾಳುವೆ. ಆ ನನ್ನ ಜನ್ಮ ಕರ್ಮಗಳು ದಿವ್ಯವಾದುವು. ಅವುಗಳನ್ನು ತತ್ವದರ್ಶಿಯಾದವನು ಮಾತ್ರ ಮನುಗಾಣುವನು ಭಗವಂತನ ಆವಿರ್ಭಾವವು ಕಲಿಯುಗದ ಸ್ಥಿತಿಯಿಂದಲೇ. ನಿಜವಾದ ಏಕಾಗ್ರತೆಯಿದ್ದಲ್ಲಿ- ಆದರೆ ಆರಂಭದೆಸೆಯಲ್ಲಿರುವಂತಹ ಸಾಧಕನಿಗೆ ಭಗವಂತನು ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವನೋ, ಅಥವಾ ಸಂಕೇತ ಮಾಡುತ್ತಿರುವನೋ ಎಂದ ಅರ್ಥಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೇ ಆಗದು. ಆಕಾಶದಿಂದ ಯಾರು ಮಾತಾಡುವರು ? ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು ಈಗ ಭಗವಂತನಂತೆ ತೋರುತ್ತಿರುವನು. ಆತ್ಮದಿಂದ ರಥಿಯಾದೊಡನೆ ಕಂಬಗಳಿಂದ, ಮರಗಳಿಂದ, ಎಲೆಗಳಿಂದ, ಶೂನ್ಯದಿಂದ- ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲೆಡೆಯಿಂದಲೂ ಮಾತಾಡುವನು- ಎಲ್ಲೆಡೆಯಿಂದಲೂ ನಮ್ಮನ್ನು ತುರುಬಿಹಿಡಿಯುವನು. ಏಳಿಗೆಯಾಗುತ್ತ ಆಗುತ್ತ ಪರಮತತ್ವನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಮನವರಿಕೆಯಾಗುತ್ತಲೇ ಕೂಡಲೇ ಒಂದು ಸ್ಪರ್ಶದಲ್ಲಿ ಆತನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನಮ್ಮ ತಿಳಿವಿಗೆ ಬರುವನು ಆದ್ದರಿಂದ ಆರ್ಜುನ ! ನನ್ನ ಆಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತತ್ವವೇತ್ತರಾದವರು ಕಂಡುಕೊಂಡರು ಕೂಡಲೇ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರವಿಷ್ಟರಾದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಅವರಿಗೆ ಆವಾಗಮನಗಳಿಲ್ಲಿ.

ಈ ರೀತಿ ಆತನು ಭಗವಂತನ ಅವಿರ್ಭಾವವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದನು ಆತನು ಓರ್ವ ಅನುರಾಗಿಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವನು ಹೊರಗೆಂದೂ ಅಲ್ಲ, ತನ್ನನ್ನು ಕರ್ಮಗಳು ಬಂಧಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು. ಹಾಗೂ ಆ ಮಟ್ಟದಿಂದ ಯಾವಾತನು ತಿಳಿದಿರುವನೋ ಅವನನ್ನು ಸಹಕರ್ಮವು ಬಂಧಿಸದು. ಹೀಗೆ ತಿಳಿದೇ ಮುಮುಕ್ಷುಗಳಾದವರು ಕರ್ಮವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಆ ಸ್ತರದಿಂದ ಅರಿತರೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಮತ್ತು ಆ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಅಂತ ಮುಮುಕ್ಷು ಪುರುಷನೂ ಒಂದೇ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವರು. ಯಜ್ಞದ ಪರಿಣಾಮ ಪರಮ ತತ್ವವಾದ ಪರಮಶಾಂತಿಯೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಈ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದೆಲ್ಲಿ? ಇದಕ್ಕೆ ಓರ್ವ ತತ್ವವಿದನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗುವಂತೆಯೂ ಹಾಗೂ ಅದೇ ವಿಧಿಗಳಿಂದ ವ್ಯವಹರಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಇದರಿಂದ ಆ ಮಹಾಪುರುಷರು ಅನುಕೂಲವಾಗುವರು.

ಈ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ತಾನು ಆಚರಣೆಯ ಮೂಲಕ ಮಾತ್ರ ಪಡೆಯ ಬಹುದೆಂದು ಯೋಗೇಶ್ವರನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದನು. ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಆಚರಣೆಯಿಂದ ತನಗೆ ಮುಕ್ತಿ ದೊರಕದು. ಅದು ಸಹ ಯೋಗದ ಸಿದ್ಧಿಕಾದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವುದು ಆರಂಭದೆಸೆಯಲ್ಲಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವನು. ಆ ಜ್ಞಾನವು (ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವು) ಹೃದಯ ದೇಶದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಘಟನೆ-ಹೊರಗಲ್ಲ. ಶ್ರದ್ಧಾವಂತನೂ, ತತ್ಪರನಾದವನೂ, ಜಿತೇಂದ್ರಿಯ ನಾದವನೂ ಹಾಗೂ ಸಂಶಯ ರಹಿತನೂ ಆದ ಪುರುಷನು ಮಾತ್ರ ಇದನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಹೆಪ್ಪು ಗಟ್ಟಿರುವ ಸಂಶಯಗಳನ್ನು ವೈರಾಗ್ಯವೆಂಬ ಕತ್ತಿಯಿಂದ ಕಡಿದು ಬಿಸುಡು. ಇದು ಹೃದಯ ದೇಶದ ಕಾದಾಟ. ಹೊರಗಿನ ಯುದ್ಧಕ್ಕೂ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಯುದ್ಧಕ್ಕೂ ಯಾವ ಸಂಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲ.

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಯಜ್ಞದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವನು. ಹಾಗೂ ಯಜ್ಞವು ಏತರಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣಗೊಳ್ಳುವುದೋ ಅದರ ಹೆಸರೇ ಕರ್ಮ (ಕಾರ್ಯ-ಪ್ರಣಾಲಿ) ಎಂದು ಹೇಳಿರುವನು ಕರ್ಮವನ್ನು ಬಹು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಇದೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಿರುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ.

ಓಂ ತತ್ಸದಿತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾಸೂಪನಿಷತ್ಸು ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಯಾಂ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರೇ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದೇ 'ಯಜ್ಞಕರ್ಮ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣ' ನಾಮ ಚತುರ್ಥೋऽಧ್ಯಾಯಃ ॥ 4॥

ಈ ರೀತಿ ಶ್ರೀ ಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾರೂಪೀ ಉಪನಿಷತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆ ಹಾಗೂ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದದಲ್ಲಿ 'ಯಜ್ಞಕರ್ಮಸ್ಪಷ್ಟಿ ಕರಣ' ವೆಂಬ ನಾಲ್ಕನೇ ಅಧ್ಯಾಯವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ.

ಇತಿ ಶ್ರೀಮತ್ಪರಮಹಂಸ ಪರಮಾನಂದಸ್ಯ ಶಿಷ್ಯ ಸ್ವಾಮೀ ಅಡಗಡಾನಂದಕೃತೇ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾಯಾಃ 'ಯಥಾರ್ಥ ಗೀತಾ' ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಯಜ್ಞಕರ್ಮ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣ' ನಾಮ ಚತುರ್ಥೋऽಧ್ಯಾಯಃ

॥ಹರಿ ಓಂ ತತ್ಸತ್॥

ಓಂ

ಶ್ರೀ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ನಮಃ

ಅಥ ಪಂಚಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ

ಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು- 'ಭಗವನ್ ! ನಿನಗೆ ಜ್ಞಾನಯೋಗವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದೆನಿಸುವುದಾದರೆ ನನ್ನನ್ನು ಈ ಭಯಂಕರವಾದ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲೇಕೆ ತೊಡಗಿಸುತ್ತಿರುವೆ ? ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೊಗಕ್ಕಿಂತಲೂ ಜ್ಞಾನಯೋಗವೇ ಹೆಚ್ಚು ಸರಳವಾದುದೆಂದೆನಿಸಿರಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಜ್ಞಾನಯೋಗದಲ್ಲಿ ಸೋತರೂ ದೇವತ್ವ, ಗೆದ್ದರಂತೂ 'ಮಹಾಮಹಿಮಸ್ಥಿತಿ'- ಈ ಎರಡೂ ದಿಶೆಗಳಲ್ಲೂ ಲಾಭವೇಲಾಭಎಂದು ಆತನಿಗೆನಿಸಿತು, ಆದರೆ ಈ ವರೆಗೂ ಅರ್ಜುನನು ಈ ಎರಡೂಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ಮವನ್ನಂತೂ ಮಾಡಲೇ ಬೇಕಾವುದೆಂದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. (ಯೋಗೇಶ್ವರನು ಆತನಿಗೆ ಸಂಶಯವನ್ನು ದೂರಮಾಡಿ ತತ್ವವಿದನಾದ ಒರ್ವ ಮಹಾಪುರುಷನಿಗೆ ಶರಣಾಗುವಂತೆ ಪ್ರೇರಪಿಸುವನು. ಏಕೆಂದರೆ ತಿಳಿಯಲು ಇರುವುದು ಅದೊಂದೇ ಸ್ಥಾನ.) ಆದ್ದರಿಂದ ಎರಡೂ ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನಾರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವ ಮುನ್ನ ಅರ್ಜುನನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಬಿನ್ನೈಸಿಕೊಳ್ಳುವನು-

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ -

ಸನ್ಯಾಸಂ ಕರ್ಮಣಾಂ ಕೃಷ್ಣ ಪುನರ್ಯೋಗಂ ಚ ಶಂಸಸಿ ।
ಯಚ್ಛ್ರೇಯ ಏಕಯೋರೇಕಂ ತನ್ಮೇ ಬ್ರೂಹಿ ಸುನಿಶ್ಚಿತಮ್ ॥ 1॥

ಹೇ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ? ನೀನು ಒಮ್ಮೆ ಸನ್ಯಾಸ ಮಾಧ್ಯಮದಿಂದ ಮಾಡುವ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ನಿಷ್ಕಾಮ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಾಡುವ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಿರುವೆ. ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ನೀನು ಅಳೆದು ತೂಗಿ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಿದಂತಹ ಪರಮ ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಕವಾದ ಮಾರ್ಗವು ಯಾವುದೋ ಅದನ್ನು ನನಗೆ ಹೇಳು. ಎಲ್ಲೋ ಒಂದೆಡೆ ಹೋಗಲು ನಿನಗೆ ಯಾರಾದರೂ ಎರಡು ದಾರಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸುಲಭವಾದ ದಾರಿಯಾವುದು ಎಂದು ಕೇಳುವುದು ಸಹಜವಲ್ಲವೇ? ಕೇಳದೆ ಹೋದರೆ ನೀವು ಹೋಗುವವರಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳ ಬಹುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು.

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ -

ಸನ್ಯಾಸಃ ಕರ್ಮಯೋಗಶ್ಚ ನಿಃ ಶ್ರೇಯಸಕರಾವುಭೌ ।
ತಯೋಸ್ತು ಕರ್ಮ ಸನ್ಯಾಸಾತ್ಕರ್ಮಯೋಗೋ ವಿಶಿಷ್ಯತೆ ॥ 2॥

ಅರ್ಜುನ ! ಸನ್ಯಾಸ ಮಾಧ್ಯಮದ ಮೂಲಕ ಆಚರಿಸಲ್ಪಡುವ ಕರ್ಮಗಳು ಅಂದರೆ ಜ್ಞಾನ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಆಚರಿಸಲ್ಪಡುವ ಕರ್ಮಗಳು ಹಾಗೂ ಕರ್ಮಯೋಗಃ ಅಂದರೆ ನಿಷ್ಕಾಮ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಡುವ ಕರ್ಮಗಳು ಈ ಎರಡೂ ಮಾರ್ಗಗಳು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವೇ ಆದರೂ ಅವೆರಡರಲ್ಲಿ ಸನ್ಯಾಸ ಮಾರ್ಗದಿಂದ (ಜ್ಞಾನದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಡುವ ಕರ್ಮಗಳಿಗಿಂತ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು ಏಕೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಏಳುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದುದೇ.

ಜ್ಞೇಯಃ ಸನಿತ್ಯ ಸನ್ಯಾಸೀ ಯೋ ನ ದ್ವೇಷ್ಟಿ ನ ಕಾಂಕ್ಷತಿ ।
ನಿರ್ದ್ವಂದ್ವೋ ಹಿ ಮಹಾಬಾಹೋ ಸುಖಂ ಬಂಧಾನ್ಪ್ರಮುಚ್ಯತೇ ॥ 3॥

ಯಾವಾತನು ಯಾರೊಂದಿಗೆ ದ್ವೇಷವನ್ನಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಮತ್ತಾರೊಂದಿಗೆ ಸ್ನೇಹವನ್ನಾಗಲಿ ಇರಿಸಿಕೊಂಡಿಲ್ಲವೋ ಅವನು ಯಾವಾಗಲೂ ಸನ್ಯಾಸಿಯೆಂದೇ ತಿಳಿಯಲು ಯೋಗ್ಯನು. ಆತನು ಜ್ಞಾನ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿರಲಿ ಅಥವಾ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿರಲಿ, ರಾಗ ದ್ವೇಷಾದಿ ದ್ವಂದ್ವರಹಿತನಾದ ಆ ಪುರುಷನು ಬಲು ಸರಳವಾಗಿ ಸಂಸಾರ ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗುವನು.

ಸಾಂಖ್ಯಯೋಗೌ ಪೃಥಾಗ್ಬಾಲಾಃ ಪ್ರವದಂತಿ ನ ಪಂಡಿತಾಃ।
ಏಕಮಪ್ಯಾಸ್ಥಿತಸ್ಸಮ್ಯ ಗುಭಯೋರ್ವಿಂದತೇ ಫಲಮ್ ॥ 4॥

ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಯೋಗವೆಂದು ಎರಡನ್ನೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಹೇಳುವವರನ್ನು ಈ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿನ್ನು ಅಪಟುಗಳೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಅವರು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರಿತ ಪಂಡಿತರಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಎರಡಲ್ಲಿ ಒಂದಲ್ಲಾದರೂ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರತಕ್ಕವನು. ಫಲರೂಪಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸೇರುವನು. ಎರಡರ ಫಲವೂ ಒಂದೇ, ಆದ್ದರಿಂದ ಎರಡೂ ಸರಿಸಮನಾದುವು.

ಯಾತ್ಸಾಂಖ್ಯೈಃ ಪ್ರಾಪ್ಯತೇ ಸ್ಥಾನಂ ತದ್ಯೋಗೈರಪಿ ಗಮ್ಯತೇ।
ಏಕಂ ಸಾಂಖ್ಯಂ ಚ ಯೋಗಂ ಚ ಯಃ ಪಶ್ಯತಿ ಸ ಪಶ್ಯತಿ ॥ 5॥

ಸಾಂಖ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಕರ್ಮಯೋಗಿಯಾದನು ಯಾವೆಡೆಯನ್ನು ಸೇರುವನೋ ಅದೇ ಸ್ಥಾನ ನಿಷ್ಕಾಮ ಮಾಧ್ಯಮದ ಮೂಲಕ ಕರ್ಮ ಮಾಡುವವನೂ ಸೇರುವನು ಆದ್ದರಿಂದ ಈರ್ವರನ್ನು ಫಲದೃಷ್ಟಿ ಯಾವಾತನು ಒಂದಾಗಿ ನೋಡುವನೋ ಆತನೇ ನಿಜವಾದ ತಿಳಿವುಳ್ಳವನು ಈರ್ವರೂ ಒಂದೇ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಸೇರುವರಾದರೆ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮದ ಹೆಚ್ಚುಗಾರಿಕೆಯೇನು? ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು-

ಸನ್ಯಾಸಸ್ತು ಮಹಾಬಾಹೋ ದುಃಖಮಾಪ್ತುಮಯೋಗತಃ ।
ಯೋಗಯುಕ್ತೋ ಮುನಿರ್ಬ್ರಹ್ಮ ನ ಚಿರೇಣಾಧಿಗಚ್ಛತಿ ॥ 6॥

ಅರ್ಜುನ ! ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮಯೋಗವನ್ನು ಆಚರಿಸಿದಲ್ಲದೆ ಸನ್ಯಾಸ- ಎಂದರೆ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ನ್ಯಾಸ ಮಾಡುವುದು ದುಃಖಕರವೇ ಸರಿ. ಯೋಗದ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭವೇ ಆಗಿಲ್ಲವೆನ್ನುವಾಗ ಇದು ಅನುಭವವೇ ಸರಿ, ಮನ ಸಹಿತವಾಗಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು

ತಟಸ್ಥವಾಗಿದ್ದು ಭಗವತ್ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲೇ ಮನನ ಗೊಂಡಿರುವ ಮುನಿಯು ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮ ಯೋಗವನ್ನಾಚರಿಸಿಯೇ ಪರಬ್ರಹ್ಮನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಸೇರುವನು.

ಜ್ಞಾನಯೋಗದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗವನ್ನಾಚರಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ. ಏಕೆಂದರೆ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಎರಡರಲ್ಲೂ ಒಂದೇ ಅದೇ ಯಜ್ಞದ ಕ್ರಿಯೆ, ಅದರ ಅರ್ಥವೇ ಆರಾಧನೆಃ ಎರಡೂ ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃವಿನ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದ ಅಂತರವೇ ಅಂತರ-ಬೇರಿನ್ನಾವ ಅಂತರವಿಲ್ಲ ಓರ್ವನು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಲಾಭಹಾನಿಗಳನ್ನು ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗುವನು ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮಯೋಗಿ ತನ್ನ ಇಷ್ಟವನ್ನು ನಚ್ಚಿ ಇದೇಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವನು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ- ಓರ್ವನು ಪ್ರೈವೇಟಾಗಿ ಓದುವನು ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ನಾಮಿನೇಟ್ ಆಗಿ ಈರ್ವರ ಪಾಠ್ಯಕ್ರಮವೂ ಒಂದೇ- ಪರೀಕ್ಷೆಯು ಒಂದೇ ಪರೀಕ್ಷಕ ನಿರೀಕ್ಷಕರು ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಒಂದೇ ಅದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಇವರಿಬ್ಬರ ಸದ್ಗುರುವೂ ಒರ್ವನೇ ತತ್ವದರ್ಶಿ, ಡಿಗ್ರಿಯೂ ಒಂದೆ. ಆದರೆ ಇಬ್ಬರ ಪಠನಕ್ರಮಗಳ ದೃಷ್ಟಿ ಕೋನವು ಮಾತ್ರ ಬೇರೆ. ಅಂದಹಾಗೆ ಸಂಸ್ಥಾಗತನಾದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗೆ ಸೌಕರ್ಯ ಹೆಚ್ಚು.

ನಂತರ ಕಾಮಕ್ರೋಧಗಳು ದುರ್ಜಯ ಶತ್ರುಗಳೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅರ್ಜುನ ! ನೀನು ಅವುಗಳನ್ನು ಕೊಂದು ಹಾಕು ಆರ್ಜುನನಿಗೆ ಇದು ಅತಿ ಕಷ್ಟಕರವೆಂದೆನಿಸಿತು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದನು. ಗಾಬರಿಯಾಗಬೇಕಾದುದೇನಿಲ್ಲ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಶರೀರದಿಂದ ಹೊರತಾದವು. ಮನಸ್ಸು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಹೊರತಾದುದು. ಬುದ್ಧಿಯು ಮನಸ್ಸಿಗಿಂತ ಹೊರತಾದುದು. ಬುದ್ದಿಗೂ ನಿಲುಕದೆ ಅದಕ್ಕೆ ಹೊರತಾಗಿರುವುದು ನಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪ. ನೀನು ಪ್ರೇರಿತನಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಅಲ್ಲಿಂದ, ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನರಿತು ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳನ್ನು ಮುಂದಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಸ್ವಾವಲಂಬಿಯಾಗಿ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗುವುದು. ಜ್ಞಾನಯೋಗ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿ, ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಿಸಿ, ಆಶೆ ಮಮಕಾರಗಳನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟು, ಶೋಕಮೋಹಾದಿಗಳಿಗೆಡೆಗೊಡದೆ ಯುದ್ಧಮಾಡು ಸಮರ್ಪಣಭಾವದಿಂದ ಇಷ್ಟನನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಂಬಿ ನಡೆಯುತ್ತ ಅದೇ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತ ನಾಗುವುದು ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗ. ಎರಡರ ಕ್ರಿಯೆಯೂ ಒಂದೇ- ಪರಿಣಾಮವೂ ಒಂದೇ.

ಅದನ್ನೇ ಒತ್ತಿಸುತ್ತ ಇಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾಥ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು- ಯೋಗದ ಆಚರಣೆಯನ್ನಿರಿಸಿಕೊಂಡಲ್ಲದೆ ಸನ್ಯಾಸವು ಅರ್ಥಾತ್ ಶುಭಾಶುಭಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಕೊನೆಗೊಳಿಸುವ ಸ್ಥಿತಿ ದೊರಕದು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮತಾನುಸಾರ ಕೈಕಟ್ಟಿ ಕುಳಿತು ''ನಾನು ಪರಮಾತ್ಮನು, ನಿತ್ಯನು, ಶುದ್ಧನು, ಪರಮಾನಂದನು- ನನಗಾವ ಕರ್ಮದ ಈತಿ ಬಾಧೆಗಳಿಲ್ಲ ನಾನು ಒಳಿತನ್ನೋ ಕೆಡುಕನ್ನೋ ಏನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಕಂಡರೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ನನ್ನ ಅರ್ಥದಲ್ಲೇ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಿವೆ. ಇಂತಹ ಪಾಷಂಡ ವಿಚಾರಗಳು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಕದಾಪಿ ಇಲ್ಲ. ತಾನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಯೋಗೇಶ್ವರನೇ ಆಗಿದ್ದರು ತನ್ನ ಅನನ್ಯ ಸ್ನೇಹಿತನಾದ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಕರ್ಮವಿಲ್ಲದಂತೆ ಈ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕೊಡಲಾರದೆ ಹೋದನು ಆತನು ಒಂದು ವೇಳೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲಿ ಗೀತೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೇ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಲೇ ಬೇಕು. ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿದ ನಂತರವೇ ಸನ್ಯಾಸದ ಸ್ಥಿತಿಯು ದೊರೆಯಲು ಸಾಧ್ಯ. ಯೋಗಯುಕ್ತನಾದವನು ಮಾಡಲೇ ಬೇಕು. ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿದ ನಂತರವೇ ಸನ್ಯಾಸದ ಸ್ಥಿತಿಯು ದೊರೆಯಲು ಸಾಧ್ಯ. ಯೋಗಯುಕ್ತನಾದವನು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ

ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಯೋಗಯುಕ್ತ ಪುರುಷನ ಲಕ್ಷಣಗಳೇನು ? ಅದಕ್ಕೆ ಹೇಳುವನು-

ಯೋಗಯುಕ್ತೋ ವಿಶುದ್ಧಾತ್ಮಾ ವಿಜಿತಾತ್ಮ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯಃ।
ಸರ್ವ ಭೂತಾತ್ಮಾ ಕರ್ವನ್ನಪಿ ನ ಲಿಪ್ಯತೇ॥ 7॥

''**ವಿಜಿತಾತ್ಮಾ**' ವಿಶೇಷ ರೂಪದಿಂದ ಗೆದ್ದುಕೊಂಡ ಶರೀರವುಳ್ಳಾತನು ಜಿತೇಂದ್ರಿಯ:- ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದವನ್ನು '**ವಿಶುದ್ಧಾತ್ಮಾ**' ಅಂತಃಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕಶ್ಮಲಗಳಿಲ್ಲದಂತೆ ಅದನ್ನು ತೊಳೆದಿಟ್ಟು ಕೊಂಡವನು. ಇಂತಹ ಪುರುಷನು '**ಸರ್ವಭೂತಾತ್ಮಭೂತಾತ್ಮ**' ಸಮಸ್ತ ಚರಾಚರಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಮೂಲ ಉದ್ದಮನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಏಕೀಭವಿಸಿ ಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡು ಯೋಗಯುಕ್ತನಾಗಿರುವವನು ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಅವನ್ನು ಅಂಟಿ ಕೊಂಡಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾದರೆ ಮಾಡುವುದೇಕೆ ? ಅನುಗಾಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಪರಮ ಕಲ್ಯಾಣದಾಯಕವಾದ ಬೀಜಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ. ಅವನು ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲವೇಕೆ ? ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಉದ್ಧಮಸ್ಥಾನವಾದ ಪರಮ ತತ್ವವೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಅತನು ಸೇರಿ ಒಂದಾಗಿರುವುದರಿಂದ. ಅವನಿಗೆ ಮುಂದಿನ್ನಾವ ವಸ್ತು ಶೋಧಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಹಿಂದುಳಿವ ವಸ್ತುಗಳು ಕ್ಷುಲ್ಲಕವೆನಿಸಿದ ನಂತರ ಅವನಿಗೆ ಆಸಕ್ತಿ ಏಕೆ ತಾನೆ ಇದ್ದೀತು ? ಆದ್ದರಿಂಧ ಕರ್ಮಗಳು ಅವರನ್ನು ಸುತ್ತುವರಿಯವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ಯೋಗ ಯುಕ್ತನ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯ ಚಿತ್ರಣ. ಮತ್ತೆ ಯೋಗ ಯುಕ್ತನ ಇರುವಿಕೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಠಗೊಳಿಸುತ್ತ ಅಂದರೆ ಆತನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದು ಯಾವುದೊಂದಕ್ಕೂ ಅವನುಲಿಪ್ತನಾಗದೆ ಇರುವನು ಎಂದು ಹೇಳುವನು.

ನೈವ ಕಿಂಚಿತ್ಕರೋಮಿತಿ ಯುಕ್ತೋ ಮನ್ಯೇತ ತತ್ವವಿತ್।
ಪಶ್ಯನ್, ಶೃಣ್ಣನ್ ಸ್ಪೃಶನ್ ಜಿಘ್ರನ್ ಆಶ್ನನ್‌ಗಚ್ಛನ್‌ಸ್ವಪನ್ ಶ್ವಸನ್॥ 8॥
ಪ್ರಲಪನ್ವಿಸೃಜಿನ್ ಗೃಹ್ಣನ್ನು ನ್ಮಿಷನ್ನಿಮಿಷನ್ನಪಿ ।
ಇಂದ್ರಿಯಾಣೀಂದ್ರಿಯಾರ್ಥೆಷು ವರ್ತಂತ ಇತಿ ಧಾರಯನ್ ॥ 9॥

ಪರಮ ತತ್ವನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದೊಂದಿಗೆ ಕಂಡುಕೊಂಡಿರುವ ಯೋಗಯುಕ್ತ ಪುರುಷನ ಮನಃ ಸ್ಥಿತಿ ಅರ್ಥಾತ್ ಅನುಭೂತಿ ಇಂತಿರುವದು- ನಾನು ಎಳ್ಳುಕಾಳು ಮುಳ್ಳುಮೊನೆಯಷ್ಟೂ ಏನೊಂದನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕವನಲ್ಲ. ಇದು ಆತನ ಕೇವಲ ಊಹಾಪೋಹವಲ್ಲ ಕರ್ಮವನ್ನಾಚರಿಸಿ ಅತನು ಈ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಸೇರಿರುವನು. 'ಯುಕ್ತೋ ಮನ್ಯೆತ' ಎಂಬಂತೆ ಆತನು ಪ್ರಾಪ್ತಿಯನಂತರ ಎಲ್ಲವನ್ನು- ಕೇಳುವುದು. ಹೇಳುವುದು ಮುಟ್ಟುವುದೂ ಕಟ್ಟುವುದೂ, ಮೂಸುವುದೂ, ತಿನ್ನುವುದೂ, ಕುಡಿಯುವುದೂ, ಹೋಗುವುದೂ ಬರುವುದೂ, ಮಲಗುವುದೂ ಏಳುವುದೂ, ಉಸಿರಾಡುವುದೂ, ಬಿಡುವೂದೂ ಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಕಣ್ಮುಚ್ಚುವುದೂ, ಕಣ್ತೆರೆಯುವುದೂ- ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಇವುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮಪಾಡಿಗೆ ತಾವು ಯಂತ್ರದಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವುವು ಈ ರೀತಿಯ ಭಾವನೆ ಉದಿಸ ಬೇಕಾಗಿದೆ. ಪರಮಾತ್ಮನಿಗಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದುದು ಇನ್ನೊಂದಿಲ್ಲ. ಅಂತಹ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಹೋಗಿರುವಾಗ ಇನ್ನು ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬೇರಿನ್ನಾವ ಸುಖವನ್ನು ಅರಸುತ್ತ- ಓರ್ವರನ್ನು ಮುಟ್ಟುವುದನ್ನಾಗಲಿ, ಒಂದನ್ನು ಮಾಡುವುದಾಗಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಪರಮಾತ್ಮನಿ-

ಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬೇರಾವುದೊಂದು ವಸ್ತುವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯಿರುತ್ತಿದ್ದುದೇನೋ ನಿಜ. ಮತ್ತೆ ಹಿಂದೆ ಆತನು ತ್ಯಜಿಸುವುದಾದರೂ ಏನು? ಆದ್ದರಿಂದ ಯೋಗ ಯುಕ್ತ ಪುರುಷನಿಗೆ ಯಾವ ಅವಲೇಪವೂ ಇರದು. ಇದೇ ಮಾತನ್ನು ಉದಾಹರಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಮುಂದಿಡುವನು.

ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಾಧಾಯ ಕರ್ಮಾಣಿ ಸಂಗಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಕರೋತಿ ಯಃ।
ಲಿಪ್ಯತೇ ನ ಸ ಪಾಪೇನ ಪದ್ಮ ಪತ್ರ ಮಿವಾಂಭಸಾ॥ 10॥

ಕಮಲವು ಕೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಜನಿಸುತ್ತದೆ. ಅದರ ಎಲೆ ನೀರಿನ ಮೇಲೆ ತೇಲುತ್ತದೆ. ಅಲೆಗಳು ದಿನವಿಡೀ ಅದರ ಮೇಲೆ ಹೊಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇರುವುವು- ಆದರೆ ಎಲೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಅದು ನೀರನ್ನು ಹೀರಿ ಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ನೀರಿನ ಒಂದು ಹನಿಯೂ ಅದರ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲಲಾರದು. ಕೆಸರು ನೀರುಗಳಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅದು ಅವುಗಳಿಗೆ ಲಿಪ್ತವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದೇ ರೀತಿ ಯಾವಾತನು ತನ್ನೆಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ವಿಲೀನ ಗೊಳಿಸಿ (ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದೊಂದಿಗೆ ಕರ್ಮಗಳು ಕರಗಿ ವಿಲೀನ ವಾಗುವುವು ಇದಕ್ಕೆ ಮುನ್ನ ಅಲ್ಲ. ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟ (ಮುಂದಾವ ವಸ್ತುವೂ ಪಡೆಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಸಕ್ತಿ ಇರುವುದೂ ಇಲ್ಲ.) ಕರ್ಮ ಮಾಡುವವನು ಸಹ ಇದೇರೀತಿ ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಲಿಪ್ತನಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾದರೆ ಮುಂದವನು ಮಾಡುವುದೇನು ? ನಿಮಗೆಲ್ಲರಿಗಾಗಿ, ಸಮಾಜದ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ, ಅನುಯಾಯಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ. ಅದರ ಮೇಲೆ ಒತ್ತು ಕೊಡುತ್ತ.

ಕಾಯೇನ ಮನಸಾ ಬುದ್ಧ್ಯಾ ಕೇವಲೈರಿಂದ್ರಿಯೈರಪಿ।
ಯೋಗಿನಃ ಕರ್ಮ ಕುರ್ವಂತಿ ಸಂಗಂ ತತ್ಯಾತ್ವತ್ಮ ಶುದ್ಧಯೆ॥ 11॥

ಕಾಯಾ, ವಾಚಾ, ಬುದ್ಧ್ಯಾ ಇಂದ್ರಿಯ, ಮನಸ್ಸು, ಶರೀರಗಳಿಂದಲೂ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ದೊರತಳ್ಳಿ ಆತ್ಮಶುದ್ಧಿಗಾಗಿ ಕರ್ಮಮಾಡುವವರು ಕರ್ಮವು ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಕರಗಿ ಸೇರಿರುವಾಗ ಇನ್ನು ಆತ್ಮವು ಅಶುದ್ಧವೇ ? ಇಲ್ಲ- ಅವರು ಸರ್ವ ಭೂತಾತ್ಮ ಆಗಿರುವರು. ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಆತ್ಮವೇ ಪಸರಿಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುವರು. ಆ ಸಮಸ್ತ ಆತ್ಮಗಳ ಉನ್ನತಿಗಾಗಿ, ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡಿರುವರು. ಕಾಯ, ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿ ಹಾಗೂ ಕೇವಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಅವರು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಅವರೇನೂ ಮಾಡವುದಿಲ್ಲ. ಅವರು ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವರು. ಹೊರಗಿನಂದ ಅವರು ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿರುವರೆಂದು ಕಂಡು ಬಂದರೂ ಅವರ ಅಂತರಂಗವು ವಿಸ್ತರಂಗ ವಾದ ಕಟಾಕದಂತಿರುವುದು ಹಗ್ಗವು ಸುಟ್ಟು ಹೋಗಿದೆ. ಉಳಿದಿರುವುದು ಏದುಸಿರು. (ಆಕಾರ) ಮಾತ್ರ ಉಳಿದಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಅವರು ಕಟ್ಟುವಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ.

ಯುಕ್ತಃ ಕರ್ಮಫಲಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಶಾಂತಿ ಮಾಪ್ನೋತಿ ನೈಷ್ಠಿಕಿಮ್।
ಅಯುಕ್ತಃ ಕಾಮಕಾರೇಣ ಫಲೇ ಸಕ್ತೋ ನಿಬಧ್ಯತೇ॥ 12॥

ಯೋಗಯುಕ್ತ ಅರ್ಥಾತ್ ಯೋಗದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಪಡೆದ ಮಹಾತ್ಮನು ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಮೂಲಸ್ವರೂಪನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿರುವನು. ಇಂತಹ ಯೋಗಿಯು ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ (ಕರ್ಮದ ಫಲನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಅತನಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನೀಗಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು) **'ನೈಷ್ಠಿಕೀಂ ಶಾಂತಿಮ್ ಆಪ್ನೋತಿ'** ಶಾಂತಿಯ ಅಂತಿಮಾವಸ್ಥೆ. (ಅಂದರೆ ನಿಶ್ಚಲವಾದ ಶಾಂತಿ) ಯನ್ನು ಪಡೆದಿರುವನು. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂದೆ ಅವನಿಗಾವ ಶಾಂತಿಯೂ ಬೇಡ. ಅನಂತರ ಅಶಾಂತಿಯೆಂಬುದು ಆತನ ಬಳಿಗೂ ಸುಳಿಯದು. ಆದರೆ ಅಯುಕ್ತ ಪುರುಷನು. ಯೋಗದ

ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಪಡೆಯದೆ ಇನ್ನು ದಾರಿಯಲ್ಲೇ ಇರುವವನು ಫಲದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಿ (ಫಲವೆಂಬುದು ಪರಮಾತ್ಮ- ಅವನಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗುವುದು ಆತನಿಗೆ ಆವಶ್ಯಕ ಆದ್ದರಿಂದ ಫಲದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಿದ್ದರೂ) **'ಕಾಮ ಕಾರೇಣ ನಿಬದ್ಧ್ಯತೇ'** ಕಾಮನೆಯಿರೋಣದರಿಂದ ಕರ್ಮಬಂಧಿತನಾಗುವನು ಅರ್ಥಾತ್ ಪೂರ್ತಿಯವರೆಗೆ ಕಾಮನೆಯೆಂಬುದು ಜಾಗೃತವಾಗಿರುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಾಧಕನಾದವನು ಪೂರ್ತಿಯವರೆಗೆ ಎಚ್ಚರದಿಂದಿರಬೇಕು. ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಯವರು ಬೇಕಾದರೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲಿ- ಹೋ, ನಾವು ತುಸವಾದರೂ ಬೇರೆಯಾದರೆ ಭಗವಂತನು ದೂರವಾಗಿಬಿಡುವನು. ಮಾಯೆಯು ಗೆದ್ದು ಬಿಡುವಳು. ನಾಳೆಯೇ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಒಂದುವೇಳೆ ಉಂಟಾಗುವುದಾದರೂ ಇಂದು ಅವನಿನ್ನು ಅಜ್ಞಾನಿಯೇ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಾಧಕನು ಪೂರ್ತಿಯವರೆಗೆ ಎಚ್ಚರ ತಪ್ಪುವಂತಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನೇ ಕುರಿತು ಮುಂದೆ ನೋಡೋಣ.

ಸರ್ವಕರ್ಮಾಣಿ ಮನಸಾ ಸನ್ಯಸ್ಯಾಸ್ತೇ ಸುಖಂ ವಶೀ।
ನವದ್ವಾರೇ ಪುರೇ ದೇಹೀ ನೈವ ಕುರ್ವನ್ನ ಕಾರಯನ್॥ 13॥

ಎಲ್ಲ ವಿಧದಲ್ಲೂ ಯಾವಾತನು ಸ್ವವಶನಾಗಿರುವನೋ, ಶರೀರ, ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿ, ಪ್ರಕೃತಿಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ತನ್ನ ಅಂಕೆಯಲ್ಲಿರುವನೋ ಇಂತಹ ಪುರುಷನು ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿಯೂ, ಏನೊಂದನ್ನೂ ಮಾಡುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಮಾಡಿಸುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಅನುಯಾಯಿಗಳಾದವರಿಂದ ಮಾಡಿಸಬೇಕೆಂಬುದೂ ಆತನ ಆಂತರಿಕ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಕಲಕಲಾರದು. ಇಂತಹ ಸ್ವರೂಪಸ್ಥನಾದ ಪುರುಷನು ಶಬ್ದಾದಿ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಡುವ ನವದ್ವಾರ (ಎರಡುಕಣ್ಣುಗಳು, ಎರಡು ಕಿವಿಗಳು, ಒಂದು ಬಾಯಿ, ಎರಡು ಮುಗಿನ ಹೊಳ್ಳೆಗಳು, ಮೂತ್ರದ್ವಾರ, ಮಲದ್ವಾರ)ಗಳುಳ್ಳ ಶರೀರರೂಪದ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮನದಿಂದ ತ್ಯಜಿಸಿ ಸ್ವರೂಪಾನಂದದಲ್ಲೇ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವನು. ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಅವನೇನೂ ಮಾಡುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಮಾಡಿಸುವುದೂ ಇಲ್ಲ.

ಇದನ್ನೇ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಪುನಃ ಬೇರೆಯ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳುವನು- ''ಆ ಪ್ರಭುವು ಮಾಡುವುದೂ ಇಲ್ಲ, ಮಾಡಿಸುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಸದ್ಗುರು ಭಗವಾನ್, ಪ್ರಭು ಸ್ವಸ್ವರೂಪಸ್ಥನಾದ ಮಹಾತ್ಮನು, ಯುಕ್ತನು ಮುಂತಾದ ಪರ್ಯಾಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನು. ಭಗವಂತನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಏನೊಂದನ್ನು ಮಾಡಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆತನು ಏನಾದರೂ ಮಾಡಿದರೂ ಸ್ವಸ್ವರೂಪನಾದ ಇಷ್ಟನ ಮಾಧ್ಯಮದಿಂದ ಮಾಡಿಸುವನು. ಮಹಾಪುರುಷನಾದವನಿಗೆ ಶರೀರವು ಮನೆಯಷ್ಟೆ ಹೊರತು ಬೇರೇನಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಮಾಡುವುದೂ, ಮಹಾಪುರುಷನು ಮಾಡುವುದೂ ಒಂದೇ ವಿಚಾರ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು ಮಹಾಪುರುಷರ ಮೂಲಕವಾಗಿರುವನು. ವಸ್ತುತಃ ಆ ಪುರುಷನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಏನನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರ ಬಗೆಗೇ ಮುಂದಿನ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ನೋಡಿರಿ.

ನಕರ್ತೃತ್ವಂ ನ ಕರ್ಮಾಣಿ ಲೋಕಸ್ಯ ಸೃಜತಿ ಪ್ರಭುಃ।
ನ ಕರ್ಮ ಫಲ ಸಂಯೋಗಂ ಸ್ವಭಾವಸ್ತು ಪ್ರವರ್ತತೇ॥ 14॥

ಆ ಪ್ರಭುವು ಭೂತಪ್ರಾಣಿಗಳ ಕರ್ತೃತ್ವವನ್ನಾಗಲಿ, ಕರ್ಮಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಕರ್ಮಫಲಗಳ ಸಂಯೋಗವನ್ನಾಗಲಿ ನಿಶ್ಚಿತ ಗೊಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ- ಆದರೆ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಒತ್ತಡಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ವ್ಯವಹರಿಸುವರು. ಯಾರದು

ಯಾವ ಪ್ರಕೃತಿಯೋ- ಸಾತ್ವಿಕವೋ, ರಾಜಸವೋ, ತಾಮಸವೋ ಅದೇ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಅವನು ನಡೆಯುವನು. ಪ್ರಕೃತಿಯೆಂಬುದಂತೂ ಬಲುದೀರ್ಘವಾದುದು. ಆದರೆ ಅದು ನಿಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಅದೆಷ್ಟು ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಲಾದೀತೆಂದರೆ ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಭಾವವು ಎಷ್ಟು ವಿಕೃತವಾದುದೊ, ಅದೆಷ್ಟು ವಿಕಸಿತವಾದುದೋ ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರ.

ಜನಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳುವರು- 'ಮಾಡುವವನೂ, ಮಾಡಿಸುವವನೂ ಪರಮಾತ್ಮ. ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಅವನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಕುಣಿವ ಗೊಂಬೆಗಳು. ನಮ್ಮಿಂದ ಆತನು ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನು ಮಾಡಿಸಬಹುದು- ಕೆಟ್ಟುದನ್ನು ಮಾಡಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು' ಆ ಪ್ರಭು ಸ್ವತಃ ಏನೊಂದನ್ನು ಮಾಡುವುದೂ ಇಲ್ಲ- ಮಾಡಿಸುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಅಂತಹ ಸಂಧಿಯನ್ನು ತಂದೊಡ್ಡುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಜನರು ತಮ್ಮ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಕೃತಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡುವರು. ತಾವೇ ಮಾಡುವರು. ತಮ್ಮ ಅಭ್ಯಾಸಗಳಿಗೆ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದು ಮಾಡುವರು ದೇವರಲ್ಲ. ಎಲ್ಲವನ್ನು ಭಗವಂತನು ಮಾಡುವನು. ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಜನ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು.

ನಾ ದತ್ತೇ ಕಸ್ಯಚಿತ್ಪಾಪಂ ನ ಚೈವ ಸುಕೃತಂ ವಿಭುಃ ।
ಅಜ್ಞಾನೇನಾವೃತಂ ಜ್ಞಾನಂ ತೇನ ಮುಹ್ಯಂತಿ ಜಂತವಃ॥ 15॥

ಪ್ರಭು ಎಂದು ಹೇಳಿದಾತನನ್ನೇ ಈಗ ವಿಭು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವರು. ಏಕೆಂದರೆ ಆತನು ಸಂಪೂರ್ಣ ವೈಭವ ಸಂಪನ್ನನು. ಪ್ರಭುತ್ವ ಮತ್ತು ವೈಭವಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಯಾರೊಬ್ಬರ ಪಾಪಕರ್ಮವನ್ನಾಗಲಿ, ಯಾರೊಬ್ಬರ ಪುಣ್ಯ ಕರ್ಮವನ್ನಾಗಲಿ ಹೊರಲಾರ. ಆದರೂ ಜನರೇಕೆ ಹೇಳುವರು ? ಏಕೆಂದರೆ ಅವರ ಜ್ಞಾನವು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದೆ. ಅವರಿಗಿನ್ನೂ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಸಹಿತವಾದ ಜ್ಞಾನವು ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಅವರಿನ್ನೂ ಜಂತುಗಳು, ಮೋಹ ವಶರಾಗಿ ಅವರು ಏನಾದರೂ ಹೇಳುವರು. ಜ್ಞಾನದಿಂದೇನಾಗುವುದು? ಅದನ್ನು ಸೃಷ್ಟೀಕರಿಸುವುದು.

ಜ್ಞಾನೇನತು ತದಜ್ಞಾನಂ ಯೇಷಾಂ ನಾಶಿತಮಾತ್ಮನಃ।
ತೇಷಾಮಾದಿತ್ಯವಜ್ಞಾನಂ ಪ್ರಕಾಶಂಯತಿ ತತ್ಪರಮ್॥ 16॥

ಅಂತಃ ಕರಣದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಮುಸುಕಿಕೊಂಡಿರುವ ಅಜ್ಞಾನವು ಯಾವಾತನಿಗೆ ಆತ್ಮ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದಿಂದ ನಶಿಸಿಹೋಗಿ ಈ ರೀತಿ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಿದೆಯೋ ಅದು ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲಿ ಪರಮತತ್ವನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಿಗೊಳಿಸುವುದು. ಹಾಗಾದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನೆಂಬುದು ಒಂದು ಅಂಧಕಾರದ ಹೆಸರೇ ? ಅಲ್ಲ- ಅದಾದರೋ ''ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಕಾಶರೂಪ ದಿನರಾತೀ'' ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಕಾಶ ರೂಪನು ಸರಿಯೇ, ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಉಪಭೋಗಕ್ಕಲ್ಲ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲವಲ್ಲ? ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಅಜ್ಞಾನದ ಕಪ್ಪು ಪರದೆ ಸರಿದಾಗ ಆ ಜ್ಞಾನವು ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ನಮ್ಮಲ್ಲೇ ಪ್ರವಾಹಿತನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದು. ನಂತರ ಆಪುರುಷನಿಗೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಅಂಧಕಾರವೇ ಇರದು. ಆ ಜ್ಞಾನದಸ್ವರೂಪವೇನು ?

ತುದ್ಬುದ್ಧಯಸ್ತದಾತ್ಮನ ಸ್ತನ್ನಿಷ್ಠಾಸ್ತತ್ಪರಾಯಣಾಃ।
ಗಚ್ಛನ್ತ್ಯಪುನರಾವೃತ್ತಿಂ ಜ್ಞಾನನಿರ್ಧೂತ ಕಲ್ಮಷಾಃ॥ 17॥

ಆ ಪರಮತತ್ವನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗನುರೂಪವಾಗಿ ಬುದ್ಧಿಯು ಸೇರಿದರೆ, ತತ್ವಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಮನಸ್ಸೂ ಪ್ರವಹಿಸಿದರೆ ಪರಮತತ್ವನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಏಕೀಭಾವವುಂಟಾಗಿ ಅದರಂತೆ ಆತನ ಇರುವಿಕೆ ಅದೇ ತತ್ವರತೆಯುಂಟಾದರೆ ಅದರ

ಹೆಸರೇ ಜ್ಞಾನ. ಜ್ಞಾನವೆಂಬುದು ಒಣಮಾತು ಅಥವಾ ಒಣ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲ. ಆಜ್ಞಾನದ ಮೂಲಕ ಪಾಪರಹಿತನಾಗಿ ಪುರುಷನು ಪುನರಾಗಮನವಿಲ್ಲದ ಪರಮ ಪದವಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವನು, ಪರಮ ಪದವಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಪೂರ್ಣಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದವನೇ ಪಂಡಿತ. ಮುಂದೆ ನೋಡೋಣ.

ವಿದ್ಯಾ ವಿನಯ ಸಂಪನ್ನೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ಗವಿ ಹಸ್ತಿನಿ ।
ಶುನಿ ಚೈವ ಶ್ವಪಾಕೇ ಚ ಪಂಡಿತಾ ಸ್ಸಮದರ್ಶಿನ ॥ 18॥

ಜ್ಞಾನದ ಮೂಲಕ ಯಾವಾತನ ಪಾಪಗಳು ಶಮನವಾಗಿವೆಯೋ, ಪುನರಾವರ್ತನೆಯಿಲ್ಲದ ಪರಮಗತಿಯನ್ನು ಯಾವಾತನು ಪಡೆದು ಕೊಂಡಿರುವನೋ ಇಂತಹ ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ವಿನಯಶೀಲರು ಬ್ರಾಹಣರಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಚಂಡಾಲರಲ್ಲಿ. ಹಸು ಅಥವಾ ನಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಆನೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಾನ ಭಾವವನ್ನಿರಿಸಿಕೊಂಡು ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವನು. ಆತನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾವಿನಯ ಸಂಪನ್ನನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೂ ಒಂದೇ, ದೀನಹೀನನಾದ ಚಂಡಾಲನೂ ಒಂದೇ. ಗೋವಿನಲ್ಲಿ ಆತನಿಗಾವ ಧರ್ಮವೂ ತೋರದು, ನಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅಧರ್ಮವೂ ಕಾಣದು, ಅನೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಶಾಲತೆಯೂ ಎನಿಸದು. ಇಂತಹ ಪಂಡಿತನಾದಜ್ಞಾನಿಯು ಸಮದರ್ಶಿಯಾಗಿರುವನು. ಸಮವರ್ತಿಯಾಗಿರುವನು. ಅವನ ದೃಷ್ಟಿಯು ಚರ್ಮದ ಮೇಲಲ್ಲ- ಒಳಗಿನ ಆತ್ಮನ ಮೇಲೆ. ಅಂತರವಿಷ್ಟೆ- ವಿದ್ಯಾವಿನಯ ಸಂಪನ್ನನಾದವನು ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಸಮೀಪವಾಗಿರುವನು ಉಳಿದವರು ದೂರದಲ್ಲಿರುವರು. ಓರ್ವನು ಒಂದು ಮಜಲು ಮುಂದಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ಹಿಂದಿನ ಪಡಾವಿನಲ್ಲಿರುವನು ಶರೀರವೆಂಬುದಂತೂ ವಸ್ತ್ರದಂತೆ. ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ವಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವವಿಲ್ಲ ಶರೀರದ ಒಳಗಿರುವ ಆತ್ಮ ಅವರಿಗೆ ಮಹತ್ವದ್ದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಯಾವ ಭೇದವನ್ನು ಎಣಿಸರು.

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸಾಕಷ್ಟು ಗೋಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದನು. ಆತನು ಗೋವಿನ ಬಗ್ಗೆ ಗೌರವಪೂರ್ಣವಾದ ಮಾತನಾಡಬೇಕಿತ್ತು. ಆದರೆ ಹಾಗೇನೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಗೋವಿಗೆ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ನೀಡಲಿಲ್ಲ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳಂತೆ ಅದರಲ್ಲೂ ಜೀವಾತ್ಮವಿದೆ ಎಂಬಿಷ್ಟನ್ನು ಮಾತ್ರ ಆತನು ಮಾನ್ಯ ಮಾಡಿದ್ದನು. ಹಸುವಿಗೆ ಅರ್ಥಿಕ ಮಹತ್ವ ಬೇಕಾದಷ್ಟಿರ ಬಹುದು. -ಧಾರ್ಮಿಕ ಮಹತ್ವನ್ನು ಮುಂದಿನ ಜನ ಸಮುದಾಯವು ನೀಡಿತು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ನಂತರ ಹೇಳಿದನು. ಅವಿವೇಕಿಗಳ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಕವಲು ಹೆಚ್ಚು ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಅನೇಕಾನೇಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿಟ್ಟಿರುವನು. ತೋರುಗಾಣಿಕೆಯ ಸುಂದರ ವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿ ಇರುವನು. ಆತನ ಮಾತುಗಳು ಯಾರ. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚೊತ್ತುವುವೋ ಅವರ ಬುದ್ಧಿಯೂ ನಶಿಸಿಹೋಗುವುದು. ಅವರು ಪಡೆಯುವುದೇನಿಲ್ಲ. ಕಳೆಯುತ್ತಲೇ ಹೋಗುವರು. ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗದಲ್ಲಿ- ''ಅರ್ಜುನ ! ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಕ್ರಿಯೆ ಒಂದೇ ಇರುವುದು- ಯಜ್ಞದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ- ಆರಾದನೆ. ಹಸು, ನಾಯಿ, ಆನೆ, ಅಶ್ವತ್ಥ ನದಿ- ಇವುಗಳ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮಹತ್ವ ಈ ಅನಂತ ಶಾಖೆಗಳುಳ್ಳವರದು. ಎಂದೆನ್ನುವನು. ಒಂದುವೇಳೆ ಅವುಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಮಹತ್ವವಿದ್ದುದಾದರೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅದನ್ನು ಹೇಳದಿರುತ್ತಿದ್ದನೇ ? ಹೌದು, ಮಂದಿರ ಮಸೀದಗಳೆಂಬುದು ಪೂಜಾಸ್ಥಳಗಳು ಆರಂಭಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯ. ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡುವಂತಹ ಸಾಮೂಹಿಕ ಉಪದೇಶಗಳಿರುವುವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವುಗಳ ಉಪಯೋಗವಿಲ್ಲದಿಲ್ಲ. ಅವೆಲ್ಲವೂ ಧರ್ಮೋಪದೇಶ ಕೇಂದ್ರಗಳು.

ಪ್ರಕೃತ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಈರ್ವರು ಪಂಡಿತರ ಪ್ರಸಾಪ ಬಂದಿದೆ. ಓರ್ವಪಂಡಿತ-

ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಲ್ಲವನು. ಮತ್ತೋರ್ವನು ವಿದ್ಯಾವಿನಯ ಸಂಪನ್ನ. ಅವರು ಇಬ್ಬರು ಹೇಗೆ ? ವಸ್ತುತಃ ಪ್ರತಿ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲೂ ಎರಡು ಸೀಮೆಗಳು. ಒಂದು ಅತಿ ತುಟ್ಟತುದಿ. ಪರಾಕಾಷ್ಠೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರವೇಶಿಕೆ. ತೀರ ಕೆಳಗಿನ ಮಟ್ಟ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಭಕ್ತಿಯ ಅತಿಕೆಳಗಿನ ಮಟ್ಟವಾವುದೆಂದರೆ ಭಕ್ತಿಗೆ ಆರಂಭವೇ ಆ ಕಾಲ. ವಿವೇಕ ವೈರಾಗ್ಯ ಏಕಾಗ್ರತೆಗಳು ಪಕ್ವವಾಗಿ ಆರಾಧನೆಯು ತನ್ನ ಅತಿಮೇಲು ಮಟ್ಟದ ಸ್ಥಿತಿ ಅಂದರೆ ಭಕ್ತಿಯು ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದು ಮುಟ್ಟವುದು ಇದೇ ರೀತಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಶ್ರೇಣಿಯೆಂಬುದು. ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ನೀಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲೇ ಆಗ ವಿದ್ಯೆಯೂ ಇರುವುದು. ವಿನಯವೂ ಇರುವುದು. ಮನಸ್ಸಿನ ಶಮನ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ದಮನ. ಅನುಭವೀ ಸೂತ್ರಪಾತದ ಸಂಚಾರ, ಧಾರಾವಾಹಿಯಾದ ಚಿಂತನ, ಧ್ಯಾನ ಮತ್ತು ಸಮಾಧಿ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಯೋಗ್ಯತೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಆತನಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರತವಾಗಿರುವುವು. ಅದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವದ ಕೆಳಮಟ್ಟವಾಗಿರುವುದು. ಮೇಲಿನ ಮಟ್ಟಯಾವಾಗ ಬರುವುದೆಂದರೆ ಕ್ರಮಶಃ ಆತನು ಮುನ್ನಡೆಯುತ್ತ ಮೇಲೇರುತ್ತ ಬ್ರಹ್ಮನ ದಿಗ್ಗರ್ಶನವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅದರಲ್ಲೇ ಎಂದು ವಿಲೀನನಾಗುವನೋ ಅಂದು. ಯಾವುದನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕಿತ್ತೋ ಅದನ್ನು ತಿಳಿದು ಬಿಟ್ಟನು. ಆತನು ಪೂರ್ಣಜ್ಞಾನಿ ಅಪ್ರನರಾವೃತ್ತಿಯಿಲ್ಲದ, ವಿದ್ಯಾವಿನಯಸಂಪನ್ನನಾದ ಆ ಮಹಾಪುರುಷನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಚಂಡಾಲ, ನಾಯಿ ಆನೆ ಮತ್ತು ಹಸು- ಎಲ್ಲದರ ಮೇಲೂ ಸಮಾನ ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವ ನಾಗಿರುವನು ಏಕೆಂದರೆ ಆತನ ದೃಷ್ಟಿಯು ಹೃದಯದಲ್ಲಿರುವ ಆತ್ಮದ ಕಡೆಗಿರುವುದು. ಇಂತಹ ಮಹಾಪುರುಷನಿಗೆ ಪರಮಗತಿಯಲ್ಲಿ ಏನು ದೊರೆಯುವುದು ? ಹೇಗೆ ದೊರೆಯುವುದು? ಇದರ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಬೀರತ್ತ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು-

ಇ ಹೈವ ತೈ ರ್ಜಿತಸ್ಸ ರ್ಗೋ ಯೇಷಾ, ಸಾಮ್ಯೆ ಸ್ಥಿತಂ ಮನಃ।
ನಿರ್ದೋಷಂ ಹಿ ಸಮಂ ಬ್ರಹ್ಮ ತಸ್ಮಾತ್ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ತೆ ಸ್ಥಿತಾಃ॥ 19॥

ಈ ಪುರುಷರು ಜೀವಂತವಿರುವಾಗಲೇ ಸಂಸಾರವನ್ನೆಲ್ಲ ಗೆದ್ದಿರುವನು. ಅವರು ಮನಸ್ಸು ಸಮತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದು. ಮನಸ್ಸು ಸಮತ್ವದಲ್ಲಿರವುದಕ್ಕೂ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದಕ್ಕೂ ಏನು ಸಂಬಂದ? ಸಂಸಾರವು ಅಳಿದು ಹೋಯಿತೆಂದ ಮೇಲೆ ಆ ಪುರುಷನು ಇರುವುದೆಲ್ಲಿ ? ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು- ''**ನಿರ್ದೋಷಂ ಹಿ ಸಮಂಬ್ರಹ್ಮ**'' ಅಬ್ರಹ್ಮನು ದೋಷವಿಲ್ಲ ದವನು ಮತ್ತು ಸಮನು. ಇತ್ತ ಈ ಪುರುಷನ ಮನಸ್ಸು ನಿರ್ದೋಷ ಹಾಗೂ ಸಮನಾಗಿದೆ '**ತಸ್ಮಾದ್ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ತೇ ಸ್ಥಿತಾಃ**'- ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಲೀನನಾಗಿರುವನು. ಇದರ ಹೆಸರೆ ಅ ಪುನರಾವೃರ್ತಿ ಪರಮಗತಿ, ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದೆಂದು ? ಈ ಅ ಪುನರಾವೃತ್ತಿ ದೊರೆಯುವುದು ಯಾವಾಗ ? ಈ ಸಂಸಾರ ವೆಂಬುದನ್ನು ಕಡಿದುರುಳಿಸಿದಾಗ ಅದು ಎಂದು ? ಮನಸ್ಸು ವಿರುದ್ಧವಾದಾಗ ಸಮತ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ದೊರಕಿದಾಗ, (ಏಕೆಂದರೆ ಮನಸ್ಸಿನ ಪ್ರಸಾರವೇ ಜಗತ್ತು) ಅದು ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಾಗ ಬ್ರಹ್ಮವೇತ್ತನ ಲಕ್ಷಣ ಗಳೇನು? ಆತನ ಇರುವಿಕೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸುವನು-

ನ ಪೃಹೃಷ್ಯೇತ್ರಿಯಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ನೋದ್ವಿ ಜೇತ್ಪ್ರಾಪ್ಯ ಚಾಪ್ರಿಯಮ್ ।
ಸ್ಥಿರ ಬುದ್ಧಿ ರಸಂ ಮೂಢೋ ಬ್ರಹ್ಮವಿತ್ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಸ್ಥಿತಃ ॥ 20॥

ಆತನಿಗೆ ಬೇಕಾದುದು ಬೇಡವಾದುದೆಂಬುದು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜನರಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾದುದು ಅವನಿಗೆ ಇಷ್ಟವೆನಿಸದು. ಜನರಿಗೆ ಯಾವುದು ಬೇಡವಾದುದೋ

(ಧರ್ಮಾವಲಂಬಿಗಳಾದವರು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ಒಂದೊಂದು ಚಿಹ್ನೆಯನ್ನು ಧರಿಸುವರಲ್ಲವೇ ?) ಅದನ್ನು ಪಡೆದುದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಯಾವ ಉದ್ವೇಗವೂ ಉಂಟಾಗದು. ಇಂತಹ ಸ್ಥಿರ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನೂ **''ಅಸಂಮೂಢ''** ಯಾವ ಸಂಶಯಗಳಿಲ್ಲದ **'ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್'** ಬ್ರಹ್ಮನೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಹೋದ ಬ್ರಹ್ಮವೇತ್ತನು **''ಬ್ರಹ್ಮಸ್ಥಿತಃ''** ಪರಾತ್ಪರ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಸದಾ ನೆಲೆ ಗೊಂಡಿರುವನು.

ಬಾಹ್ಯಸ್ಪರ್ಶೆಷ್ವಸಕ್ತಾತ್ಮಾ ವಿಂದಾತ್ಯಾತ್ಮನಿ ಯುತ್ಸುಖಿಮ್ ।
ಸ ಬ್ರಹ್ಮಯೋಗಯುಕ್ತಾತ್ಮಾ ಸುಖಮಕ್ಷಯ ಮಶ್ನುತೇ ॥ 21॥

ಬಾಹ್ಯ ಸಂಸಾರದ ಸುಖಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರದ ಅನಾಸಕ್ತ ಪುರುಷನು ಅಂತರಾತ್ಮದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯೂರಿರುವ ಸುಖವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವನು. ಆ ಪುರುಷನು **''ಬ್ರಹ್ಮಯೋಗ ಯುಕ್ತಾತ್ಮಾ''** ಪರಬ್ರಹ್ಮನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸಂಮಿಳಿತ ಆತ್ಮವುಳ್ಳವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಅಕ್ಷಯ ಆನಂದವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವನು. ಯಾವ ಆನಂದಕ್ಕೆ ಕ್ಷಯವಿಲ್ಲವೋ ಅಂತಹ ಆನಂದವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವರಾರು? ಯಾವಾತನು ಬಾಹ್ಯ ಸುಖಗಳ ಆಸೆಯನ್ನು ತೊರೆದಿರುವನೋ ಅವನು. ಹಾಗಾದರೆ ಭೋಗಗಳು ಬಾಧಕವಾದುದೇನು? ಭಗವಾನ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು.

ಯೇ ಹಿ ಸಂಸ್ಪರ್ಶಜಾ ಭೋಗಾಃ ದುಃಖಯೋನಯ ಏವತೇ।
ಆದ್ಯಂತವಂತಃ ಕೌಂತೇಯ ನ ತೇಷು ರಮತೇ ಬುದ ಃ ॥ 22॥

ಕೇವಲ ಚರ್ಮವಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ- ಎಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೂ ಸ್ಪರ್ಶವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತವೆ. ನೋಡುವುದು ಕಣ್ಣಿನ ಸ್ಪರ್ಶ. ಕೇಳುವುದು ಕಿವಿಗಳ ಸ್ಪರ್ಶ. ! ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು. ವಿಷಯಗಳ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಜನಿಸುವ ಎಲ್ಲ ಭೋಗಗಳೂ, ಭೋಗಿಸುವಾಗ ಆದರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೇ ರುಚಿ ಕಾಣಲಿ. ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ಅವೆಲ್ಲವೂ ''ದುಃಖಯೋನಿಗಳು'' ದುಃಖದ ಯೋನಿಗಳೊಳಗೆ ತಳ್ಳುವ ಮಹಾದ್ವಾರಗಳು. ಈ ಭೋಗಗಳಿಗೂ ಯೋನಿಯೇ ಕಾರಣ. ಅಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ ಈ ಭೋಗಗಳೆಂಬುವು ಈಗ ಹುಟ್ಟಿ ಮುಂದೆ ಅಳಿದು ಹೋಗವು ನಾಶವಂತ ಪ್ರಕೃತಿಯುಳ್ಳವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೌಂತೇಯ ! ವಿವೇಕಿಯಾದವನು ಆದರಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಈ ಸ್ಪರ್ಶದಲ್ಲಿ ಇರುವುದಾದರೂ ಏನು ? ಕ್ರಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ರಾಗ, ದ್ವೇಷಗಳು. ಇದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು.

ಶಕ್ನೋತೀ ಹೈವ ಯಃ ಸೋಢುಂ ಪ್ರಾಕ್ಶರೀರ ವಿಮೋಕ್ಷಣಾತ್ ।
ಕಾಮ ಕ್ರೋಧೋದ್ಭವಂ ವೇಗಂ ಸ ಯುಕ್ತಃ ಸ ಸುಖೀ ನರಃ ॥ 23॥

ಆದ್ದರಿಂದ ನಾಶವಂತ ಶರೀರವು ನಾಶವಾಗುವ ಮುನ್ನವೇ ಕಾಮು ಕ್ರೊಧಾದಿಗಳಿಂದುದ್ಭವವಾದ ವೇಗವನ್ನು ಸಹನ ಮಾಡಲು ಅಂದರೆ ಅಳಿಸಿ ಹಾಕಲು ಸಮರ್ಥನಾಗುವನೋ ಅವನೀಗ ನರ (ರಮಣವನ್ನು ಮಾಡದಿರುವವನು). ಆತನೇ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯೋಗಯುಕ್ತನು ಮತ್ತು ಸುಖಿಯೂ ಎನಿಸುವನು. ಯಾವ ಸುಖದ ಹಿಂದೆ ದುಃಖವೆಂಬುದಿಲ್ಲವೋ ಅ ಸುಖವೇ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ಥಿತಿಯುಳ್ಳದು. ಜೀವಂತವಾಗಿರುವಾಗಲೇ ಇದನ್ನು ಪಡೆಯಲು ವಿಧಾನವಿದೆ- ಸತ್ತ ನಂತರವಲ್ಲ. ಸಂತ ಕಬೀರನು ಇದೇ ಮಾತನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಿರುವನು- **'ಅವಧೂ ! ಜೀವತ ಮೇ ಕರ ಆಶಾ'** ಹಾಗಾದರೆ ಸತ್ತ ನಂತರ ಮುಕ್ತಿ ಇಲ್ಲವೇ ? ಅವನು ಹೇಳುವನು- **'ಮುವೇ ಮುಕ್ತಿ ಗುರು ಕಹೇ ಸ್ವಾರ್ಥಿ ಝೂಠಾ ದೇ ವಿಶ್ವಾಸಾ'** ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವುದೂ ಇದೇ ಮಾತನ್ನು. ಶರೀರವಿರುವಾಗಲೇ, ಸಾಯುವ

ಮೊದಲೇ ಕಾಮ ಕ್ರೋಧಗಳ ಉಬ್ಬರವನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಿ ಅದನ್ನು ಅಳಿಸಿ ಬಿಡು ವವನು. ಹಾಗೆ ಅಳಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದ ಪುರುಷನೇ ಯೋಗಿ- ಅತನೇ ಸುಖಿ. ಕಾಮ ಕ್ರೋಧ- ಬಾಹ್ಯ ಸ್ಪರ್ಶಗಳೇ ಶತ್ರು. ಇವುಗಳನ್ನು ನೀವು ಗೆಲ್ಲಿರಿ. ಇಂತಹ ಪುರುಷನ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನೇ ಪುನಃ ಹೇಳುವನು.

ಯೋಽಂತಸ್ಸುಖೋಽಂತರಾರಾಮಸ್ತಥಾನ್ತ ರ್ಜ್ಯೋತಿರೇವ ಯಃ।
ಸ ಯೋಗೀ ಬ್ರಹ್ಮ ನಿರ್ವಾಣಂ ಬ್ರಹ್ಮಭೂತೋಽದಿಗಚ್ಛತಿ ॥ 24॥

ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಅಂತರಾತ್ಮದಲ್ಲೇ ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವನೋ **'ಅಂತರಾರಾಮಃ'** ಆತ್ಮಾರಾಮನಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು, ಅಂತರಾತ್ಮದಲ್ಲೇ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು (ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು) ಕಾಣುತ್ತ ಸುಖಿಸುವನೋ ಆತನೇ ಯೋಗಿ. **'ಬ್ರಹ್ಮಭೂತಃ'** ಬ್ರಹ್ಮನೊಂದಿಗೆ ಒಂದಾಗಿ **'ಬ್ರಹ್ಮನಿರ್ವಾಣಮ್'** ವಾಣಿಯು ಆಚೆಗೆ ಅದಕ್ಕೂ ನಿಲುಕದಂತಿರುವ ಶಾಶ್ವತ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಅಂದರೆ ಮೊದಲು ವಿಕಾರಗಳು ಕಾಮಕ್ರೋಧಾದಿಗಳನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸಿ ನಂತರ ದರ್ಶನ- ಪ್ರವೇಶ. ಮುಂದೆ ನೋಡೋಣ-

ಲಭಂತೇ ಬ್ರಹ್ಮ ನಿರ್ವಾಣಮೃಷಯಃ ಕ್ಷೀಣ ಕಲ್ಮಷಾಃ।
ಛಿನ್ನದ್ವೈಧಾ ಯತಾತ್ಮಾನಃ ಸರ್ವ ಭೂತಹಿತೇ ರತಾಃ॥ 25॥

ಪರಮಾತ್ಮ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಯಾವಾತನು ತನ್ನ ಪಾಪಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿರುವನೋ, ಯಾವಾತನ ದ್ವಂದ್ವಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅಳಿದು ಹೋಗಿರುವುವೋ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹಿತದಲ್ಲೇ ಯಾವಾತನು ಸದಾ ತನ್ಮಯನಾಗಿರುವನೋ (ಇವೆಲ್ಲವೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾದವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ- ಅಲ್ಲದೆ ಯಾವಾತನು ತಾನೆ ಕೊಳಚೆಯ ಕಂದಕದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವನೋ ಅವನು ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು ಎತ್ತಲು ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಸಾಧ್ಯ?) ಆದ್ದರಿಂದ ಕರುಣೆ ಎಂಬುದು ಮಹಾಪುರುಷನ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಲಕ್ಷಣವಾಗುವುದು. ಹಾಗೂ **'ಯತಾತ್ಮಾನಃ'** ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾದ ಬ್ರಹ್ಮವೇತ್ತನು ಶಾಂತ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆವನು. ಅದೇ ಮಹಾತ್ಮನ ಬಗೆಗೇ ಮತ್ತೆ ಹೇಳುವನು-

ಕಾಮಕ್ರೋಧವಿಯುಕ್ತಾನಾಂ ಯತೀನಾಂ, ಯತ ಚೇತಸಾಮ್।
ಅಭಿತೋ ಬ್ರಹ್ಮನಿರ್ವಾಣಂ ವರ್ತತೇ ವಿಧಿತಾತ್ಮನಾಮ್॥ 26॥

ಕೋಪತಾಪಾದಿಗಳಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಇಂದ್ರಿಯವನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿದ ಪರಮಾತ್ಮ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊಂಡ ಜ್ಞಾನೀ ಪುರುಷರು ತಮ್ಮ ನಾಲ್ದೆಸೆಯಲ್ಲು ಪರಬ್ರಹ್ಮನನ್ನೇ ಕಂಡು ಉಂಡಿರುವರು. ಮತ್ತೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅಂತಹ ಪುರುಷರನ್ನೇ ಕುರಿತು ಆಡುವನು. ಏಕೆಂದರೆ ಅದರಿಂದ ಪ್ರೇರಣೆ ದೊರೆಯಲೆಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಪೂರ್ಣವಾದಂತೆ, ಈಗ ಆತನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಬೇಕಾಗುವ ಅಂಗ 'ಶ್ವಾಸಪ್ರಶ್ವಾಸಗಳ ಚಿಂತನೆ' ಎಂದು ಒತ್ತಿ ಹೇಳುವನು ಯಜ್ಞದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಅಪಾನದಲ್ಲಿ ಹವನಮಾಡುವುದು, ಅಪಾನವನ್ನು ಪ್ರಾಣದಲ್ಲಿ ಹವನಮಾಡುವುದು, ಪ್ರಾಣ ಅಪಾನ ಇವೆರಡರ ಗತಿಯನ್ನು ನಿರೋಧಿಸುವುದು- ಇವುಗಳ ಕುರಿತು ಹೇಳಿದನು. ಅದನ್ನೇ ಈಗ ಹೇಳುವನು-

ಸ್ಪರ್ಶಾಕೃತ್ವಾಬಹಿ ರ್ಬಾಹ್ಯಾಂಶ್ಚಕ್ಷುಶ್ಚೈವಾಂತರೇ ಭ್ರುವೋಃ।
ಪ್ರಾಣಾಪಾನೌ ಸಮೌಕೃತ್ವಾ ನಾಸಾಭ್ಯಂತರ ಚಾರಿಣೌ ॥ 27॥
ಯತೇಂದ್ರಿಯ ಮನೋಬುದ್ದಿರ್ಮುನಿ ರ್ಮೋಕ್ಷ ಪರಾಯಣಃ।
ವಿಗತೇಚ್ಛಾ ಭಯಕ್ರೋಧೋ ಯಸ್ಸದಾ ಮುಕ್ತ ಏವ ಸಃ॥28॥

ಅರ್ಜುನ ! ಹೊರ ಇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಗಳ ಗೋಜಿಗೆ ಹೋಗದೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟು ಕಣ್ಣಿನ ದೃಷ್ಟಿಗಳನ್ನು ಎರಡೂ ಹುಬ್ಬುಗಳ ನಡುವೆ ನೆಟ್ಟು ''ಭ್ರುವೋಃ'' ಅಂತರೇ' ಭ್ರೂಮಧ್ಯೆ ಎಂದರೆ ಕಣ್ಣುಗಳ ನಡುವೆ ಎರಡು ಹುಬ್ಬುಗಳನಡುವೆಯಿಂದ ಯಾವುದನ್ನೋ ನೋಡಬೇಕೆಂದಲ್ಲ. ಭೃಕುಟಿಯ ಮಧ್ಯೆ ಎಂಬುದರ ಶುದ್ದವಾದ ಅರ್ಥ- ನೇರವಾಗಿ ಆಕ್ಕ ಪಕ್ಕ, ಇತ್ತ ಅತ್ತ- ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಚಂಚಲವಾಗಿ ಓಡಾಡದೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರಬೇಕು. ಮೂಗಿನ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ನೇರವಾಗಿ ದೃಷ್ಟಿಯಿರಿಸಿ (ಮೂಗನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತ ಇರಬೇಡಿ) ಮೂಗಿನ ಒಳಗೆ ಓಡಾಡುವ ಪ್ರಾಣ ಅಪಾನ ವಾಯುಗಳ ಕಡೆಗೆ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನಿರಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಸಮಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಿ ಅಂದರೆ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮೂಗಿನ ಮೇಲಿನ ಕೇಬೆಯ ಕಡೆಗಿಟ್ಟು ಒಳಗಿನ ಶ್ವಾಸದ ಕಡೆಗೆ ನಿಮ್ಮ ಸುರತವನ್ನಿರಿಸಿ. ಶ್ವಾಸವು ಒಳಗೆ ಯಾವಾಗ ಹೋಯಿತು- ಹೇಗೆ ಹೋಯಿತು? ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ನಿಂತಿತು? ಹೆಚ್ಚೆಂದರೆ ಅರ್ಧ ಸೆಕೆಂಡು ನಿಲ್ಲ ಬಹುದು. ಅದ್ದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರಯಾಸ ಪಟ್ಟು ನಿಲ್ಲಿಸಲೂಬಾರದು. ಶ್ವಾಸ ಹೊರಕ್ಕೆ ಹೊರಟದ್ದು ಯಾವಾಗ ? ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ಹೊರಗಡೆ ಇತ್ತು ? ಆಗ ಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿ ಏಳುವ ನಾಮಧ್ವನಿಗಳು ಕೇಳಿ ಬರತೊಡಗುವುವು- ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಶ್ವಾಸ ಪ್ರಶ್ವಾಸಗಳ ಸುರತವು ನೆಲೆಗೊಂಡು ನಿಂತ ಮೇಲೆ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಶ್ವಾಸವು ಅಚಲವೂ ಸ್ಥಿರವೂ ಆಗುತ್ತ ನಿಲ್ಲುವುದು- ಸಮದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವುದು. ಒಳಗಿನಿಂದಲೂ ಯಾವ ಸಂಕಲ್ಪ ವೇಳದು ಅಥವಾ ಬಾಹ್ಯಸಂಕಲ್ಪಗಳು ಒಳಗೆ ತಿಕ್ಕಾಟ ಮಾಡದು. ಹೊರಗಿನ ಭೋಗಗಳ ಚಿಂತನೆಗಳು ಹೊರಗೇ ಉಳಿಯುವುವು. ಒಳಗಿನ ಸಂಕಲ್ಪಗಳೂ ಮೇಲೇಳಲಾರವು. ಸುರತವು ಒಮ್ಮೆಲೇ ಹರಿಯತೊಡಗುವುದು. ತೈಲಧಾರೆಯಂತೆ. ತೈಲಧಾರೆಯು ನೀರಿನಂತೆ ಹನಿ ಹನಿಯಾಗಿ ಬೀಳುವುದಿಲ್ಲ ಬೀಳುತ್ತಿರುವವರೆಗೂ ಏಕ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಬೀಳುತ್ತಲೇ ಇರುವುದು- ಧಾರಕದಲ್ಲೇ ಇರುವುದು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣ ಮತ್ತು ಅಪಾನದ ಗತಿಯನ್ನು ಒಮ್ಮೆಲೇ ಸಮನಾಗಿ ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಯಾವಾತನು ಗೆದ್ದಿರುವನೋ, ಇಚ್ಛಾ, ಭಯ ಮತ್ತು ಕ್ರೋಧಗಳಿಂದ ವರ್ಜಿತನಾಗಿರುವನೋ, ಮನನಶೀಲನೆಯ ಪರಮಾವಸ್ಥೆಯನ್ನು ತಲುಪಿರುವನೋ, ಅಂತಹ ಮೋಕ್ಷ ಪರಾಯಣನಾದ ಮುನಿ ಸದಾ ''ಮುಕ್ತ'' (ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ) ನಾಗಿಯೇ ಇರುವನು. ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಆತನು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವನು ? ಏನು ಪಡೆಯುವನು? ಅದಕ್ಕೆ ಹೇಳುವನು.

ಭೋಕ್ತಾರಂ ಯಜ್ಞತಪಸಾಂ ಸರ್ವಲೋಕ ಮಹೇಶ್ವರಮ್।
ಸ ಹೃದಂ ಸರ್ವ ಭೂತಾನಾಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಮಾಂ ಶಾಂತಿ ಮೃಚ್ಛತಿ ॥ 29॥

ಆ ಮುಕ್ತ ಪುರುಷನು ನನ್ನನ್ನು ಯಜ್ಞ ಮತ್ತು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಭೋಗಿಸುವಂತಹ, ಸಂಪೂರ್ಣ ಲೋಕಗಳ ಒಡೆಯನಿಗೂ ಒಡೆಯನಾಗಿ, ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಯಾವ ಸ್ವಾರ್ಥವೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಹಿತೈಷಿಯಾಗಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮೂಲಕ ಕಂಡು ಕೊಂಡ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು ಆ ಪುರುಷನ ಶ್ವಾಸ ಪ್ರಶ್ವಾಸಗಳ ಯಜ್ಞ ಮತ್ತು ತಪಸ್ಸುಗಳ ಭೊಕ್ತನಾನು- ಎಂದು' ಯಜ್ಞವು ಮತ್ತು ತಪಸ್ಸು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ವಿಲೀನವಾಗಿ ಹೋಗುವುದೋ ಅದು ತಾನು- ಅಂತಹ ಪುರುಷನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಹೋಗುವನು' ಎಂದು ಯಜ್ಞದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಹೆಸರು ಶಾಂತಿ ಎಂಬುದೋ ಅದು ತನ್ನದೇ ಸರೂಪ. ಆ ಪುರುಷನು ನನ್ನನ್ನು ತಿಳಿಯುವನು. ತಿಳಿಯುತ್ತಲೇ ನನ್ನನ್ನು

ಪಡೆದು ಕೊಳ್ಳುವನು ಇದರ ಹೆಸರೇ ಶಾಂತಿ. ತಾನು ಈಶ್ವರನಿಗೂ ಹೇಗೆ ಈಶ್ವರನೋ ಅದೂ ಹಾಗೆಯೇ.

ನಿರ್ಷರ್ಷೆ : ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ್ದನು ''ಒಮ್ಮೆನೀನು ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮ ಯೋಗವನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುವೆ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಸನ್ಯಾಸ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೊಗಳುವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದ ಮಿತ್ಥಮ್ ಎಂದು ನೀನು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ತೀರ್ಮಾನಿಸುವಂತಹ ಒಂದು ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಹೇಳು. ಎಂದು ಅದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು ಪರಮ ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಿಯಾದುವು ಎರಡೂ ಮಾರ್ಗಗಳು.ಎರಡರಲ್ಲೂ ಅದೇ ನಿರ್ದಿಷ್ಠವಾದ ಯಜ್ಞ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳೇ ನಡೆಯುವುವು. ಆದರೂ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗವೆಂಬುದು ವಿಶೇಷವಾದುದು. ಇದನ್ನು ತಿಳಿಯದೇ ಸನ್ಯಾಸವು (ಶುಭಾಶುಭಫಲಗಳ ಅಂತ್ಯ) ವುಂಟಾಗದು. ಸನ್ಯಾಸವೆಂಬುದು ಮಾರ್ಗವಲ್ಲ- ಅದೊಂದು ಘಟ್ಟ. ಯೋಗ ಯುಕ್ತನೇ ಸನ್ಯಾಸಿ. ಯೋಗಯುಕ್ತನ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದುದಾಗಿದೆ- 'ಆತನೇ ಪ್ರಭು' ಎಂದು ಆತನು ಮಾಡುವುದೂ ಇಲ್ಲ ಮಾಡಿಸುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕತಿಗನುಗುಣವಾಗಿ. ಅದರ ಒತ್ತಡವನ್ನನು ಸರಿಸಿ ಜನರು ಇರುವರು. ಯಾವಾತನು ನನ್ನನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡಿರುವನೋ ಆತನೇಜ್ಞಾನಿ. ಆತನೇ ಪಂಡಿತನು. ಯಜ್ಞದ ಪರಿಣಾಮವೆಂದು ಜನರು ನನ್ನನ್ನು ತಿಳಿದಿರುವರು ಶ್ವಾಸಪ್ರಶ್ವಾಸಗಳ ಜಪ ತಪ ಯಜ್ಞಗಳು ಯಾರಲ್ಲಿ ಕಡೆಗೆ ವಿಲೀನವಾಗುವುವೋ ಅವನೇ ನಾನು. ಯಜ್ಞದ ಪರಿಣಾಮ ರೂಪವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ತಿಳಿದು ಅವರು ಯಾವ ಶಾಂತಿಯನ್ನೈದುವರೋ ಆ ಶಾಂತಿಯೂ ನಾನೇ ಅರ್ಥಾತ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಂತಹ ಮಹಾಪುರುಷನೂ, ಆತನ ಸ್ವರೂಪದಂತಹ ಸ್ವರೂಪವೂ ಆ ಯೋಗಿಗೆ ದೊರಕುವುದು. ಅವನೂ ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಈಶ್ವರನು, ಆತ್ಮಕ್ಕೂ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪಪ್ರಾಯನೂ ಆಗುವನು ಆ ಅಂತರಾತ್ಮ ನೊಂದಿಗೆ ಏಕೀಭಾವವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. (ಏಕನಾಗಲು ಎಷ್ಟು ಜನ್ಮಗಳು ಬೇಕಾದರೂ ಕಳೆಯಲು) ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವುದೆನೆಂದರೆ- ಯಜ್ಞ ತಪಸ್ಸುಗಳ ಭೋಕ್ತೃ ಮಹಾಪುರುಷರಲ್ಲೂ ನೆಲಸಿರುವ ಶಕ್ತಿಃ ಮಹೇಶ್ವರನು. ಆದ್ದರಿಂದ

ಓಂ ತತ್ಸದಿತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾಸೂಪನಿಷತ್ಸು ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಯಾಂ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರೇ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದೇ 'ಯಜ್ಞಬೋಕ್ತಾ ಮಹಾಪುರುಷಸ್ಥ ಮಹೇಶ್ವರಃ' ನಾಮ ಪಂಚಮೋऽಧ್ಯಾಯಃ ॥ 5॥

ಈ ರೀತಿ ಶ್ರೀ ಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾರೂಪೀ ಉಪನಿಷತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆ ಹಾಗೂ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಷಯಕವಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದದಲ್ಲಿ 'ಯಜ್ಞಬೋಕ್ತ ಮಹಾಪುರುಷಸ್ಥ ಮಹೇಶ್ವರ' ಎಂದೆಂಬ ಐದನೇ ಅಧ್ಯಯವು ಮುಗಿದಿದೆ.

ಇತಿ ಶ್ರೀಮತ್ಪರಮಹಂಸ ಪರಮಾನಂದಸ್ಯ ಶಿಷ್ಯ ಸ್ವಾಮೀ ಅಡಗಡಾನಂದಕೃತೇ ಶ್ರೀಮದ್ಗಭಗವದ್ಗೀತಾಯಾಃ 'ಯಥಾರ್ಥ ಗೀತಾ' ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಯಜ್ಞಭೋಕ್ತ ಮಹಾಪುರುಸ್ಥ ಮಹೇಶ್ವರ' ಎಂಬ ಐದನೇ ಅಧ್ಯಾಯವು.

॥ಹರಿ ಓಂ ತತ್ಸತ್॥

ಓಂ

ಶ್ರೀ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ನಮಃ

ಅಥ ಷಷ್ಠೋಽಧ್ಯಾಯಃ

ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನ ಮೇಲೆ ನೂರಾರು ರೀತಿ ನೀತಿಗಳು ಪೂಜಾಪದ್ಧತಿಗಳು, ಸಂಪ್ರದಾಯ ವಾಡಿಕೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆಲ್ಲ ಕುರೀತಿಗಳನ್ನು ಕೊನೆಗೊಳಿಸಿ ಓರ್ವ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಆತನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಚುರಗೊಳಿಸಲೆಂದು ಓರ್ವ ಮಹಾಪುರುಷನು ಆವಿರ್ಭವಿಸುವನು ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಜ್ಞಾನಿ ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಪದ್ಧತಿ ಕೃಷ್ಣನ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಇತ್ತು. ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ನಾಲ್ಕನೇ ಬಾರಿ ಎತ್ತಿದನು. ಜ್ಞಾನಯೋಗಮತ್ತು ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗ ಇವೆರಡರ ಪ್ರಕಾರ ಕರ್ಮವನ್ನಂತೂ ಮಾಡಲೇ ಬೇಕು.

ಎರಡನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಆತನೆಂದನು- ''ಅರ್ಜುನ ! ಕ್ಷತ್ರಿಯನಾದವನಿಗೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕಿಂತ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾದ ಮಾರ್ಗ ಬೇರೊಂದಿಲ್ಲ. ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೋತರೂ ದೈವತ್ವವನ್ನು ಪಡೆಯುವೆ ಗೆದ್ದರಂತೂ ಸರಿಯೇ ಸರಿ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವೆ. ಈ ಭಾವನೆಯನ್ನು ತಳೆದು ಯುದ್ಧಮಾಡು. ಅರ್ಜುನ ? ನಿನಗೆ ಈ ಬುದ್ದಿಯನ್ನು ಜ್ಞಾನಯೋಗದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವೆ, ಯಾವ ಬುದ್ಧಿ ? ಯುದ್ದವಾಡು ಎಂಬ ಬುದ್ದಿ ಜ್ಞಾನಯೋಗವೆಂದರೆ ಕೈಕಟ್ಟಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುರುವುದಲ್ಲ ಜ್ಞಾನಯೋಗದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಲಾಭ ಹಾನಿಗಳನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸಿಕೊಂಡು, ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಹ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ. ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗಬೇಕು. ಪ್ರೇರಣೆಯು ಮಹಾಪುರುಷನದೇ. ಜ್ಞಾನಯೋಗದಲ್ಲಿ ಯುದ್ದವಾಡುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯ.

ಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸುವನು-' ಭಗವನ್! ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗಕ್ಕಿಂತ ನಿನಗೆ ಜ್ಞಾನಯೋಗದ ಕಡೆಗೇ ಒಲುಮೆಯಿರುವಾಗ ನನ್ನನ್ನು ಮಾತ್ರ ಘೋರವಾದ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಏಕೆ ಪ್ರೇರೆಪಿಸುವಿರಿ ? ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗವು ಕಷ್ಟಕರವೆನಿಸಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು- ಎರಡು ನಿಷ್ಠೆಗಳನ್ನು ನಾನು ಹೇಳಿರುವೆ. ಯಾವ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಹೋದರೂ ಕರ್ಮವನ್ನು

ಬಿಡಲು ಉಪಾಯವಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟೇ ಸರಿಯಲ್ಲ. ಕರ್ಮವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಯಾವನೊಬ್ಬನೂ ಪರಮ ನೈಷ್ಕರ್ಮ್ಯದ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಬಿಡುವನೆಂದೂ ಅಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಆರಂಭಿಸಿದ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವುದರಿಂದ ಪರಮಸಿದ್ಧಿಯು ಲಭಿಸುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಎರಡೂ ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ನಿಯತಕರ್ಮ ಯಜ್ಞ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಲೇ ಬೇಕು.

ಈಗ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗವು ಚೆನ್ನೆನಿಸಲಿ. ಅಥವಾ- ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗವು ಸೋಗಸೆನಿಸಲಿ- ಎರಡು ದೃಷ್ಟಿಗಳಲ್ಲೂ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಲೇಬೇಕೆಂಬುದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮನವರಿಕೆಯಾಯಿತು. ಆದರೂ ಐದನೇ ಆಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಆತನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವನು- ಫಲದ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು ? ಯಾವುದು ಅನುಕೂಲವಾದುದು ? ಎಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು' ಎರಡೂ ಪರಮಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡತಕ್ಕವೇ ಎರಡೂ ಒಂದೇ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಸುವುವು. ಆದರೂ ಸಾಂಖ್ಯಕ್ಕಿಂತ ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮಯೋಗವು ಶ್ರೇಷ್ಠ. ಏಕೆಂದರೆ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸದೇ ಯಾರೊಬ್ಬರೂ ಸನ್ಯಾಸಿಯಾಗಲಾರರು. ಎರಡರಲ್ಲೂ ಕರ್ಮ ಒಂದೇ ಆದ್ದರಿಂದ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿದಲ್ಲದೆ ಯಾವಾತನೂ ಸನ್ಯಾಸಿಯಾಗಲಾರ. ಯೋಗಿಯೂ ಆಗಲಾರ. ಈ ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಪಥಿಕರ ದೃಷ್ಟಿಭೇಧವಷ್ಟೆ ಇದರಲ್ಲಿರುವುದು. ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿದುದಾಗಿದೆ.

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ –

ಅನಾಶ್ರಿತಃ ಕರ್ಮಫಲಂ ಕಾರ್ಯಂ ಕರ್ಮಕರೋತಿಯಃ।
ಸ ಸನ್ಯಾಸೀ ಚ ಯೋಗಿಚ ನ ನಿರಗ್ನಿರ್ನ ಚಾಕ್ರಿಯಃ॥ 1॥

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು- ಅರ್ಜುನ! ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸದೇ ಅರ್ಥಾತ್ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಯಾವ ರೀತಿಯ ಕಾಮನೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದೆ ಯಾವಾತನು- **'ಕಾರ್ಯಂ ಕರ್ಮ'** ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮಾಡುವನೋ ಆತನೇ ಸನ್ಯಾಸಿ. ಆತನೇ ಯೋಗಿ. ಅಲ್ಲದೇ ಬರಿಯ 'ಅಗ್ನಿ'ಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವನು ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡುವವನು ಸನ್ಯಾಸಿಯಲ್ಲ- ಯೋಗಿಯೂ ಅಲ್ಲ. ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಬೇಕಾದಷ್ಟಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ **'ಕಾರ್ಯಂ ಕರ್ಮ'** ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಕ್ರಿಯೆ. 'ನಿಯತಕರ್ಮ' ನಿರ್ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಒಂದಾನೊಂದು ಕ್ರಿಯೆ ವಿಶೇಷ ಶುದ್ಧವಾದ ಯಾವ ಕರ್ಮವು ಆರಾಧನೆಯೋ ಅದೇ ಯಜ್ಞ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ಆರಾಧ್ಯ ದೇವನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿ ಕೊಡುವಂತಹ ವಿಧಿವಿಶೇಷ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರ್ಯರೂಪ ನೀಡುವುದೇ ಕರ್ಮ. ಅದನ್ನು ಮಾಡುವಾತನೇ ಸನ್ಯಾಸಿ. ಅವನೇ ಯೋಗಿ. ಕೇವಲ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿದವನು 'ನಾವು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಕರ್ಮವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿದವನು. ನನ್ನಪಾಲಿಗೆ ಇನ್ನು ಯಾವಕರ್ಮವೂ ಇಲ್ಲ- ನಾನು ಆತ್ಮ ಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿರುವೆ ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ. ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕರ್ಮವಿಶೇಷವೊಂದನ್ನೂ ಮಾಡದೆ ಕುಳಿತು ಬಿಡುವವನು- ಸನ್ಯಾಸಿಯೂ ಅಲ್ಲ ಯೋಗಿಯೂ ಅಲ್ಲ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಇನ್ನಷ್ಟು ಗಮನಿಸಿರಿ.

ಯಂ ಸನ್ಯಾಸಮಿತಿ ಪ್ರಾಹುರ್ಯೋಗಂ ತಂ ವಿದ್ಧಿ ಪಾಂಡವ ।
ನ ಹ್ಯಸನ್ಯಸ್ತ ಸಂಕಲ್ಪೋ ಯೋಗೀ ಭವತಿ ಕಶ್ಚನ ॥ 2॥

ಅರ್ಜುನ ? ಯಾವುದು ಸನ್ಯಾಸವೆಂದು ಹೀಗೆ ಹೇಳುವರೋ ಅದನ್ನೇ

ಯೋಗವೆಂದು ತಿಳಿ ಏಕೆಂದರೆ ಸಂಕಲ್ಪಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದಲ್ಲದೆ ಯಾರೊಬ್ಬರೂ ಯೋಗಿಯಾಗಲಾರರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಕಾಮನೆಗಳನ್ನು ಕೈಬಿಡುವುದು ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಅಗತ್ಯ ಹಾಗಾದರೆ ತುಂಬ ಸರಳ. ಸಂಕಲ್ಪಗಳನ್ನಾವುದನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿದರಾಯಿತು. ಮತ್ತೇನು ಯೋಗಿಗಳು. ಸನ್ಯಾಸಿಗಳಾದಂತೆಯೇ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೆನ್ನುವನು. ಹಾಗೆಂದೂ ಆಗದು.

ಆರುರು ಕ್ಷೋ ರ್ಮುನೇ ರ್ಯೋಗಂ ಕರ್ಮ ಕಾರಣ ಮುಚ್ಯತೇ।
ಯೋಗಾರೂಢ ಸ್ಯ ತಸ್ಯೈವ ಶಮಃ ಕಾರಣ ಮುಚ್ಯತೇ ॥ 3॥

ಯೋಗಾರೂಢನಾಗ ಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳ ಮನನಶೀಲ ವ್ಯಕ್ತಿ ಯೋಗ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಕರ್ಮ ಮಾಡುವುದೇ ಕಾರಣವಾಗುವುದು. ಯೋಗಾಷ್ಠಾನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಮಾಡುತ್ತ ಯೋಗವು ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುವ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಯೋಗಾರೂಢತ್ವಕ್ಕೆ **''ಶವಃ ಕಾರಣಮ್ ಉಚ್ಚತೇ.** ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಂಕಲ್ಪಗಳ ಆಭಾವವು ಕಾರಣವಾಗುವುದು. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಸಂಕಲ್ಪವು ಬೆನ್ನು ಬಿಡದು. ಮತ್ತು.

ಯದಾಹಿ ನೇಂದ್ರಿಯಾರ್ಥೇಷು ಕರ್ಮಸ್ವನುರುಜ್ಜತೇ।
ಸರ್ವ ಸಂಕಲ್ಪ ಸನ್ಯಾಸಿ ಯೋಗಾರೂಢಸ್ತದೋಚ್ಯತೇ॥ 4॥

ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪುರುಷನು ಇಂದ್ರಿಯ ಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲೇ (ಯೋಗದ ಪರಿಪಕ್ವಾವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿರುವಾಗ ಮುಂದಾವ ಕರ್ಮವನ್ನು ತಾನೆ ಅರಸಬೇಕು) ಆದ್ದರಿಂದ ನಿಯತಕರ್ಮ, ಆರಾಧನೆಗಳ ಅಗತ್ಯವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲೂ ಆಸಕ್ತನಲ್ಲ) ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ **'ಸರ್ವ ಸಂಕಲ್ಪ ಸನ್ಯಾಸಿ'** ಯಾವ ಸಂಕಲ್ಪಗಳೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದೇ ಸನ್ಯಾಸ. ಅದೇ ಯೋಗಾರೂಢತೆ, ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸನ್ಯಾಸವೆಂಬಾವುದೊಂದೋ ವಸ್ತು ಬಿದ್ದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಯೋಗಾರೂಢತೆಯಲ್ಲಿ ಲಾಭವೇನಿದೆ ?

ಉದ್ಧರೇದಾತ್ಮನಾऽತ್ಮಾನಂ ನಾತ್ಮಾನಮವಸಾದಯೆತ್।
ಆತ್ಮೈವ ಆತ್ಮನೋ ಬಂಧುರಾತ್ಮೈವ ರಿಪುರಾತ್ಮನಃ॥ 5॥

ಅರ್ಜುನ ! ಮನುಷ್ಯನಾದವನು ತನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ಉದ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು- ತನ್ನ ಆತ್ಮವನ್ನು ಅಧೋಗತಿಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಜೀವಾತ್ಮನು ತನಗೆ ತಾನೇ ಬಂಧು. ಅದೇ ತನಗೆ ತಾನೆ ಶತ್ರುವೂ ಹೌದು. ಅದು ಯಾವಾಗ ಬಂಧು ? ಅದಕ್ಕೆ ಹೇಳುವನು-

ಬಂಧುರಾತ್ಮನಸ್ತಸ್ಯ ಯೇನಾತ್ಮೈವಾತ್ಮನಾ ಜಿತಃ।
ಅನಾತ್ಮನಸ್ತು ಶತ್ರುತ್ವೇ ವರ್ತೆತಾತ್ಮೈವ ಶತ್ರುವತ್॥ 6॥

ಯಾವ ಜೀವಾತ್ಮನಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಹಿತ ಶರೀರವು ಗೆಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದೋ ಅವನಿಗೆ ಆತನ ಜೀವಾತ್ಮನೇ ಗೆಳೆಯ. ಹಾಗೂ ಯಾರಿಂದ ಮನ ಇಂದ್ರಿಯ ಸಹಿತ ಈ ದೇಹವು ಜಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೋ ಅವನಿಗೆ ಅವನ ಜೀವಾತ್ಮನೇ ವೈರಿಯಾಗಿ ವರ್ತಿಸುವನು.

ಈ ಎರಡೂ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಒಂದೇ ಮಾತನ್ನಾಡುವನು- ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಗೆಲ್ಲಬೇಕು- ತನ್ನ ಆತ್ಮವನ್ನು ಕೆಳಮುಟ್ಟಕ್ಕೊಯ್ಯಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಆತ್ಮನೇ ಮಿತ್ರ

ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಬೇರಾವ ಶತ್ರುವೂ ಇಲ್ಲ ಬೇರಾದ ಗೆಳೆಯನೂ ಇಲ್ಲ ಹೇಗೆ ? ಯಾರಿಂದ ಮನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಶರೀರವು ಜಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದೋ, ಅವನಿಗೆ ಅವನ ಆತ್ಮನೇ ಗೆಳೆಯನಂತೆ ವರ್ತಿಸುವನು. ಪರಮಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವವನಾಗುವನು. ಅದೇರೀತಿ ಯಾರಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಹಿತ ದೇಹವು ಗೆಲ್ಲಲ್ಪಡದೇ ಇರುವುದೋ, ಅಂಥವನಿಗೆ ಅವನ ಆತ್ಮವೇ ಶತ್ರುವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿ ವೈರವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು. ಅವನಿಗೆ ಕೆಡುಕುಂಟು ಮಾಡುವುದು. ನೀಚ ಜನ್ಮಗಳಿಗೂ, ಯಾತನಾಮಯವಾದ ಜೀವನಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾಗುವುದು. ಜನರು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳುವುದುಂಟು- ನಾನೇ ಆತ್ಮ ಗೀತೆಯಲ್ಲೇ ಹೇಳಿರುವುದಲ್ಲವೇ ? ಇದನ್ನು ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಕಡಿಯಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಸುಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಗಾಳಿಯಿಂದ ಬಾಡಿಸಿ ಬತ್ತಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ನಿತ್ಯವಾದುದು- ಎಂದು ಇದು ಅಮೃತವಾದುದು. ಎಂದು ಇದು ಬದಲಾಗದು. ಒಂದೇ ತರಹ ಒಂದೇರಿತಿ. ಶಾಶ್ವತ. ಅಂತಹ ಆತ್ಮ ನನ್ನಲ್ಲಿದೇ? ಎಂದೆನ್ನುವರು. ಇದೇ ಆತ್ಮವು ಕೆಳ ಮಟ್ಟಕ್ಕೂ ಹೋಗುವುದೆಂದು ಅದೇ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಪಂಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆತ್ಮದ ಉದ್ಧಾರವೂ ಆದೀತು. ಅದಕ್ಕೆ ''**ಕಾರ್ಯಂಕರ್ಮ**'' ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾದಂತಹ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಸಹ ಅದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಅನುಕೂಲನಾದ ಆತ್ಮನ ಲಕ್ಷಣಗಳ ಕಡೆಗೆ ದೃಷ್ಟಿಯಿರಿಸೋಣ.

ಜಿತಾತ್ಮಾನ : ಪ್ರಶಾಂತಸ್ಯ ಪರಮಾತ್ಮಾ ಸಮಾಹಿತಃ।
ಶೀತೋಷ್ಣ ಸುಖದುಃಖೇಷು ತಥಾ ಮಾನಾಪನಾಯೋಃ॥ 7॥

ಚಳಿ-ಬಿಸಿಲು, ಸುಖದುಃಖ ಹಾಗೂ ಮಾನಾಪಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವಾತನ ಚಿತ್ತವೃತಿಗಳು ಹಿಗ್ಗದೆ ಕುಗ್ಗದೆ ಬಗ್ಗದೆ-ಬಳುಕದೆ, ಏಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಶಾಂತವಾಗಿರುವುವೋ ಅಂತಹ ಸ್ವಾಧೀನ ಆತ್ಮವುಳ್ಳಾತನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ಸದಾ ನೆಲೆಸುವನು. ಎಂದೂ ಅಗಲಿ ಹೋಗನು. ಜಿತಾತ್ಮಾ' ಅಂದರೆ ಯಾವಾತನ ಮನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಹಿತ ಶರೀರವು ಗೆಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದೋ ಆತನ ಅಂತಃ ಕರಣಗಳೂ ಪರಮ ಶಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುವುದು (ಇದೇ ಆತ್ಮನ ಉದ್ಧಾರ ಸ್ಥಿತಿ) ಮುಂದೆ ಹೇಳುವನು.

ಜ್ಞಾನ ವಿಜ್ಞಾನ ತೃಪ್ತಾತ್ಮಾ ಕೂಟಸ್ಥೋ ವಿಜಿತೇಂದ್ರಿಯಃ।
ಯುಕ್ತ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ ಯೋಗೀ ಸಮಲೋಷ್ಟಾಶ್ಮಕಾಂಚನಃ॥ 8॥

ಯಾವಾತನ ಅಂತಃ ಕರಣಗಳು ಜ್ಞಾನ ವಿಜ್ಞಾನಗಳಿಂದಲೇ ತೃಪ್ತಿಪಡೆದಿರುವುದೋ, ಯಾವಾತನ ಸ್ಥಿತಿಯು, ಅಚಲವೂ, ವಿಕಾರರಹಿತವೂ, ಸ್ಥಿರವೂ ಆಗಿರುವುದೋ ಯಾವಾತನು ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದು ಕೊಂಡಿರುವನೋ, ಯಾವಾತನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲುಮಣ್ಣು ಚಿನ್ನ ಬೆಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಪರಿಯಾಗಿರುವುದೋ, ಇಂತಹ ಯೋಗಿಯು ''ಯುಕ್ತ'' ನೆನಿಸುವನು. ''ಯುಕ್ತ'' ಎಂಬುದರರ್ಥ ಯೋಗದಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಂಡವನು- ಎಂದು. ಇದು ಯೋಗದ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆ. ಇದನ್ನೇ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಗೀತೆಯ ಐದನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ಏಳರಿಂದ ಹನ್ನೆರಡನೇ ಶ್ಲೋಕಗಳ ವರೆಗೆ ವರ್ಣಿಸಿರುವನು ಪರಮತತ್ವ ಪರಮಾತ್ಮ ಮತ್ತು ಆತನೊಂದಿಗೆ ಉಂಟಾಗುವ ತಿಳಿವು ಜ್ಞಾನ. ಒಂದಂಗುಲ ದೂರವಿರಲಿ, ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆ ಇನ್ನು ಶೇಷವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಆತನು ಅಜ್ಞಾನಿ. ಅ ಪ್ರೇರಕನು ಹೇಗೆ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿ? ಹೇಗೆ ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡುವನು? ಅನೇಕಾನೇಕ ಆತ್ಮಗಳಿಗೆ ಆತನು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಒಂದೇ ಬಾರಿ ಹೇಗೆ ತಾನೆ ದಾರಿತೋರುವನು ? ಭೂತ ಭವಿಷ್ಯ ವರ್ತಮಾನಗಳೆಲ್ಲವೂ

ಅವನಿಗೆ ಹೇಗೆ ತಾನೆ ತಿಳಿದಿರುವುದು ? ಅಂತಹ ಪ್ರೇರಕನಾದ ಇಷ್ಟನ ಕಾರ್ಯ ಪ್ರಣಾಳಿಕೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದೇ 'ವಿಜ್ಞಾನ' ಎಂದು 'ಇಷ್ಟ' ನಾದವನು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಮೂಡುವನೋ ಅಂದಿನಿಂದಲೇ ಅವನು ನಿರ್ದೇಶಿಸತೊಡಗುವನು. ಆದರೆ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಸಾಧಕನಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗದು. ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಯೋಗಿಯಾದವನು ಪರಮಾತ್ಮ ಆಂತರಿಕ ಕಾರ್ಯ ಪ್ರಣಾಳಿಯನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಈ ಭೋಧನೇ 'ವಿಜ್ಞಾನಃ ಯೋಗಾರೂಢ ಅಥವಾ ಯುಕ್ತ ಪುರುಷನ ಅಂತಃಕರಣಗಳು ಜ್ಞಾನ ವಿಜ್ಞಾನ ದಿಂದಲೇ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತವೆ. ಇದೇ ರೀತಿ ಯೋಗ ಯುಕ್ತ ಪುರುಷನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಮತ್ತೆ ಹೇಳುವನು-

ಸುಹೃನ್ಮಿತ್ರಾನ್ಯುದಾಸೀನ ನಮಧ್ಯಸ್ಥ ದ್ವೇಷ್ಯ ಬಂಧುಷು।
ಸಾಧುಷ್ವಪಿ ಚ ಪಾಪೇಷು ಸಮ ಬುದ್ಧಿರ್ವಿಶಿಷ್ಯತೇ ॥ 9॥

ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ನಂತರ ಮಹಾಪುರುಷನು ಸಮದರ್ಶಿಯೂ, ಸಮವರ್ತಿಯೂ ಆಗುವನು ಹಿಂದಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಆತನೇ ಹೇಳಿದಂತೆ ಪೂರ್ಣ ಜ್ಞಾನಿಯು ಅಥವಾ ಪಂಡಿತನು ವಿದ್ಯಾವಿನಯ ಸಂಪನ್ನನಾದ ಓರ್ವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಲ್ಲೂ, ಓರ್ವ ಚಂಡಾಲನಲ್ಲೂ, ಹಸು ನಾಯಿಗಳಲ್ಲೂ, ಆನೆ ಇರುವೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾನ ಬುದ್ಧಿ ಯುಳ್ಳವನಾಗಿರುವನು. ಅದೇ ಶ್ಲೋಕಕ್ಕೆ ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಪೂರಕವಾಗಿದೆ, ಆತನು ಮನಬಿಚ್ಚಿ ನೆರವು ನೀಡುವ ಸ್ನೇಹಿತ ಮತ್ತು ವೈರಿ. ಉದಾಸೀನ ದ್ವೇಷಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಧುವರ್ಗದಲ್ಲಿ, ಧರ್ಮಾತ್ಮರಲ್ಲಿ ಪಾಪಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾನ ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳ ಯೋಗಿಯು ಅತಿಶ್ರೇಷ್ಠನು ಅವನು ಅವರ ಕೆಲಸಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ- ಆತನಿಗೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಏಕ ಸೂತ್ರವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಆತ್ಮನ ಮೇಲೆ ದೃಷ್ಟಿಯಿರುವುದು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ಕಂಡು ಬರುವ ಅಂತರವಿಷ್ಟೆ- ಓರ್ವನು ಕೆಳಮೆಟ್ಟಿಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವನು ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ಪವಿತ್ರತೆಗೆ ಅತಿ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವನು ಆದರೆ ಆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಇದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಯೋಗ ಯುಕ್ತನ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಯಾರೊಬ್ಬರೇ ಆಗಲಿ ಯೋಗಯುಕ್ತರಾಗುವುದು ಹೇಗೆ ? ಆತನು ಯಜ್ಞವನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡುವನು ? ಯಜ್ಞಸ್ಥಾಲಿ ಹೇಗಿರಬೇಕು ? ಆಸನ ಹೇಗಿರಬೇಕು ? ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಕೂರಬೇಕು ? ಕರ್ತನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ನಿಯಮಗಳು, ಆಹಾರ ವಿಹಾರ, ನಿದ್ದೆ ಜಾಗರಣೆಗಳು- ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಇರಬೇಕಾದ ಸಂಯಮಗಳು ಹಾಗೂ ಕರ್ಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕರ್ತನ ಪ್ರಯತ್ನ ಹೇಗಿರಬೇಕು ? ಇತ್ಯಾದಿ ಬಿಂದುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಮುಂದಿನ ಐದು ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶ ಬೀರುವನು ಅದನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ನೀವೂ ನಿಮ್ಮಯಜ್ಞವನ್ನು ಪೂರೈಸಬಹುದು.

ಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞವೆಂಬ ಹೆಸರೆತ್ತಿರುವನು ಮತ್ತು ಯಜ್ಞ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೇ ಆ ನಿಯತ ಕರ್ಮ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವನು ನಾಲ್ಕನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿರುವನು. ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಅಪಾನದಲ್ಲಿಹವನ ಮಾಡುವುದು. ಅಪಾನವನ್ನು ಪ್ರಾಣದಲ್ಲಿ ಹವನ ಮಾಡುವುದು, ಪ್ರಾಣಾಪಾನಗಳೆರಡ ರಗತಿಯನ್ನು ನಿರೋಧಿಸಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟುವುದು. ಮುಂತಾದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ವರ್ಣಿಸಿ ಹೇಳಿರುವನು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞವೆಂಬುದರ ಅರ್ಥ ಆರಾಧನೆ, ಆರಾಧ್ಯ ದೇವನವರೆಗೆ ಇರುವ ದೂರವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆತನಲ್ಲಿ ಸೇರ್ಪಡೆಯಾಗುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ಅದನ್ನೆ ಐದನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲೂ ಹೇಳಿರುವನು. ಅದರೆ ಅದರಸಲುವಾಗಿ

ಆಸನ ಸ್ಥಾನ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಉಳಿದಿತ್ತು. ಅದರ ಬಗ್ಗೆಯೇ ಯೇಗೇಶ್ವರನಾದ ಕೃಷ್ಣನು ಇಲ್ಲಿ ಬೆಳಕು ಬೀರುವನು.

ಯೋಗೀ ಯುಂಜೀತ ಸತತಮಾತ್ಮಾನಂ ರಹಸಿ ಸ್ಥಿತ ಃ।

ಏಕಾಕೀ ಯತ ಚಿತ್ತಾತ್ಮಾ ನಿರಾಶೀರ ಪರಿಗ್ರಹಃ॥ 10॥

ಚಿತ್ತವನ್ನು ಗೆಲ್ಲಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳ ಯೋಗಿಯು ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನೂ ಶರೀರವನ್ನು ತನ್ನ ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿರಿಸಿ ಕೊಂಡು. ವಾಸನಾ ಮತ್ತು ಸಂಗ್ರಹ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟು ಏಕಾಂತ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ತಾನೋರ್ವನೇ (ಆತ್ಮೋಪ ಲಬ್ಧಿಯುಂಟು ಮಾಡುವ) ಯೋಗಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನ ಹೋಗಿರಬೇಕು ? ಆಸನವನ್ನು ಹೇಗೆ ಹಾಕಬೇಕು ?-

ಶುಚೌ ದೇಶೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪ್ಯ ಸ್ಥಿರಮಾಸನ ಮಾತ್ಮನಃ।

ನಾತ್ಯುಚ್ಛಿತಂ ನಾತಿ ನೀಚಂ ಚೈಲಾಜಿನಕುಶೋತ್ತರಮ್ ॥ 11॥

ಶುದ್ಧವಾದ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ದರ್ಭೆ ಮೃಗಾಜಿನ, ವಸ್ತ್ರ ಅಥವಾ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ (ರೇಷ್ಮೆ, ಉಣ್ಣೆ, ಮಣೆ) ಆಸನಗಳನ್ನು ಹಾಸಿ ಆ ಆಸನವು ಅತಿ ಎತ್ತರವಾಗಿಯೂ ಇರಬಾರದು, ಅತಿ ತಗ್ಗಾಗಿಯೂ ಇರಬಾರದು. ಈ ರೀತಿ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಶುದ್ಧವಾದ ನೆಲ ಎಂದರೆ ಆ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗುಡಿಸಿ, ಸಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಏನಾದರೊಂದನ್ನು ಹಾಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಮೃಗಾಜಿನವೋ, ಚಾಪೆಯೋ ಅಥವಾ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ವಸ್ತ್ರ, ಮಣೆ, ಯಾವುದು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುವುದೋ ಆದನ್ನು ಹಾಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆಸನವು ಸರಿದಾಡುವಂತಹುದು. ಅಥವಾ ಅಲುಗಾಡು ವಂತಿರಬಾರದು. ಭೂಮಿಗಿಂತ ತುಂಬ ಎತ್ತರವಾಗಿಯೂ ಇರಬಾರದು, ತುಂಬ ತಗ್ಗಾಗಿಯೂ ಇರಬಾರದು. ಪೂಜ್ಯಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು ಐದು ಇಂಚು ಎತ್ತರದ ಆಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಮ್ಮೆ ಭಕ್ತ ಮಹಾಜನರು ಅವರಿಗೆ ಒಂದು ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಅಮೃತ ಶಿಲೆಯ ಅಸನವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ತಂದಿತ್ತರು. ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು ಒಂದುದಿನ ಅದರ ಮೇಲೆ ಹೇಗೋ ಕುಳಿತರು- ನಂತರ ಹೇಳಿದರು- ಆಗದು, ಬಹಳ ಎತ್ತರವಾಯಿತು. ಎತ್ತರವಾದ ಆಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಅಭ್ಯಾಸವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟರೆ ಸಾಧುವಿನಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನ ಹುಟ್ಟುವುದು ಖಂಡಿತ. ತಗ್ಗಾಗಿಯೂ ಕೂರಬಾರದು ಹೀನತೆಯ ಮನೋಭಾವ ಬೆಳೆದು ಬಿಡುವುದು. ತನ್ನೊಂದಿಗೇ ತನಗೆ ತಿರಸ್ಕಾರ ಭಾವನೆಯುಂಟಾಗುವುದು. ಹೀಗೆಂದು ಅವರು ಅದನ್ನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಎತ್ತಿಸಿ ಕಾಡಿನಲ್ಲೇ ಇದ್ದ ಒಂದು ತೋಪಿನಲ್ಲಿ ಇಡಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು ಎಂದೂ ಹೋಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಈಗಲೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಯಾರು ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ಮಹಾಪುರುಷರ ಕ್ರಿಯಾಪೂರಕವಾದ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಂತಹುದು. ಇದೇ ರೀತಿ ಸಾಧಕನಾದವನಿಗೂ ಬಹಳ ಎತ್ತರದ ಆಸನ ವಿರಬಾರದು. ಹಾಗಲ್ಲವಾದರೆ ಭಜನಪೂರ್ತಿ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಅಹಂಕಾರ ಮೊದಲು ಏರಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಆ ನಂತರ.

ತತ್ರೈಕಾಗ್ರಂ ಮನಃ ಕೃತ್ವಾಯತ ಚಿತ್ತೇಂದ್ರಿಯ ಕ್ರಿಯಃ।

ಉಪವಿಶ್ವಾಸನೇ ಯುಂಜ್ಯಾದ್ಯೋಗಮಾತ್ಮ ವಿಶುದ್ಧಯೇ॥ 12।

ಆ ಆಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು (ಕುಳಿತೇ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು) ಮನಸನ್ನು ಏಕಾಗ್ರ ಗೊಳಿಸಿ ಚಿತ್ತ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅಂತಃ ಕರಣ ಶುದ್ಧಿಯೋಗಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಈಗ ಕೂರುವ ವಿಧಾನವನ್ನು ಹೇಳುವನು.

ಸಮಂ ಕಾಯಶಿರೋಗ್ರೀವಂ ಧಾರಯನ್ನಚಲಂ ಸ್ಥಿರಃ।
ಸಂಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯ ನಾಸಿಕಾಗ್ರಂ ಸ್ವಂ ದಿಶಶ್ಚಾನವಲೋಕಯನ್॥ 13॥

ಮೈ, ಕುತ್ತಿಗೆ ಮತ್ತು ಶಿರಸ್ಸನ್ನು ನೇರವಾಗಿರಿಸಿಕೊಂಡು, ಅಚಲ ಸ್ಥಿರನಾಗಿ (ಕಬಿಣ್ಣದ ಕಂಚಿಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದಂತೆ) ಈ ರೀತಿ ನೇರವಾಗಿ ದೃಢವಾಗಿ ಕುಳಿತು ತನ್ನ ನಾಸಿಕಾಗ್ರವನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತ (ಮೂಗಿನ ಅಂಚನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ನಿರ್ದೇಶವಿಲ್ಲ. ನೆಟ್ಟಗೆ ಕುಳಿತಾಗ ಮೂಗಿನ ಯಾವ ಭಾಗವು ಕಾಣುವುದೋ ಅದನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿರಬೇಕು. ಎಡಬಲಗಳನ್ನು ನೋಡಬಾರದು. ಅತ್ತ ಇತ್ತ ಬೇರೆ ಬೇರೆಡೆ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹರಿಯಬಿಡದೆ ಸ್ಥಿರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕುಳ್ಳಿರಬೇಕು- ಮತ್ತು

ಪ್ರಶಾಂತಾತ್ಮ ವಿಗತಭೀರ್ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿವ್ರತೇ ಸ್ಥಿತಃ।
ಮನಸ್ಸಂಯಮ್ಯ ಮಚ್ಚಿತ್ತೋ ಯುಕ್ತ ಆಸೀತ ಮತ್ಪರಃ॥ 14॥

ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ವ್ರತದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರನಾಗಿದ್ದು (ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವ್ರತವೆಂದರೆ ಯಾವ ಹೆಂಗಸಿನ ಸಹವಾಸಕ್ಕೂ ಹೋಗದಿರುವುದು- ಎಂದು ಜನರು ತಿಳಿದಿರುವರು. ಆದರೆ ಮಹಾ ಪುರುಷರಾದವರ ಅನುಭವವೇನೆಂದರೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಷಯ ವಾಸನೆಗಳು ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದು ಅವುಗಳನ್ನು ನೆನಪು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಅಂತಹ ದೃಶ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದು, ಚರ್ಮಗಳಿಂದ ಮುಟ್ಟುವುದು, ಕಿವಿಗಳಿಂದ ವಿಷಯೋತ್ತೇಜಕ ಧ್ವನಿ ಕೇಳುವುದು- ಇದರಿಂದ ಜನನೇಂದ್ರಿಯ ಸಂಯಮ ಸಾಧ್ಯವಾಗದು. ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ಎಂಬುದರ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥ **'ಬ್ರಹ್ಮ ಆಚರತಿ ಸ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರೀ'** ಬ್ರಹ್ಮದ ಆಚರಣೆ ನಿಯತವಾದಕರ್ಮ- ಯಜ್ಞದಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ಅದನ್ನು ಮಾಡುವಾತನು 'ಯಾಂತಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಸನಾತನಮ್' ಸನಾತನ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುವನು. ಇದನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ **'ಸ್ಪರ್ಶಾನ್ಕೃತ್ವಾ ಬಹಿರ್ಬಾಹ್ಯಾನ್'** ಬಾಹ್ಯಸ್ಪರ್ಶಗಳು ಅಂದರೆ ಮನಸ್ಸು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸ್ಪರ್ಶವನ್ನು ಹೊರಗೇ ಬದಿಗೊತ್ತಿ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮದ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ, ಶ್ವಾಸಪ್ರಶ್ವಾಸಗಳನ್ನು ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಬೇಕು. ಮನಸ್ಸುಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ನಾಟಿದ್ದರೆ ಹೊರಗಿನ ನೆನಪು ಎಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುವುದು ? ಬಾಹ್ಯಸ್ಮರಣೆಯಿನ್ನು ಉಳಿದುಕೊಂಡಿರುವುದಾದರೆ ಮನಸ್ಸು ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ನಾಟುವುದೆಂತು? ವಿಕಾರಗಳು ಶರೀರದಲ್ಲಲ್ಲ. ಮನಸ್ಸಿನ ತರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ಮನಸ್ಸು ಬ್ರಹ್ಮ ನಿಷ್ಠವಾಗಿರುವಾಗ ಜನನೇಂದ್ರಿಯ ಸಂಯಮವಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ, ಸಕಲೇಂದ್ರಿಯಗಳೂ ಸಂಯಮದಲ್ಲೇ ಇರುವುವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮದ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಭಯರಹಿತನೂ, ಶಾಂತ ಚಿತ್ತನೂ ಆಗಿ ಕದಲದಂತಿರಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಏನಾದೀತು ?

ಯುಂಜನ್ನೇವಂ ಸಾದಾತ್ಮಾನಂ ಯೋಗೀ ನಿಯಮಾನಸಃ।
ಶಾಂತಿಂ ನಿರ್ವಾಣ ಪರಮಾಂ ಮತ್ಸಂ ಸ್ಥಾಮಧಿಗಚ್ಛತಿ॥ 15॥

ಈ ರೀತಿ ತಾನು ನಿರಂತವಾಗಿ ಬಹ್ಮದ ಚಿಂತೆಯಲ್ಲೇ ಲೀನನಾಗಿ ಮನವನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿದ ಯೋಗಿಯು, ನನ್ನಲ್ಲೇ ನೆಲೆಗೊಂಡು ಶಾಂತಿಯ ಪರಾಕಾಷ್ಠತೆಯನ್ನೈದುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಎಡೆಬಿಡದೆ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇಲ್ಲ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ಪೂರ್ಣವಾದಂತೆ. ಮುಂದಿನ ಎರಡು ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಪರಮಾನಂದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಶಾರೀರಿಕ ಸಂಯಮ ಯುಕ್ತವಾದ ಆಹಾರ ವಿಹಾರಗಳು ಅಗತ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಸುವನು.

ನತ್ಯಶ್ನತಸ್ತು ಯೋಗೋऽಸ್ತಿ ನ ಚೈಕಾಂತಮನಶ್ನತಃ।
ನ ಚಾತಿ ಸ್ವಪ್ನಶೀಲಸ್ಯ ಜಾಗ್ರತೋ ನೈವ ಚಾರ್ಜುನ ॥ 16॥

ಅರ್ಜುನ ! ಈ ಯೋಗವೆಂಬುದು ಅತಿಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತಿನ್ನುವವನಿಗೂ ಸಿದ್ಧಿಸದು. ಅಥವಾ ಏನೂತಿನ್ನದಿರುವನಿಗೂ ಸಿದ್ಧಿಸದು. ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನಿದ್ರಿಸುವವನಿಗೂ ಸಿಕ್ಕದು ಅತಿಯಾದ ಜಾಗರಣೆ ಮಾಡುವವನಿಗೂ ಸಿದ್ಧಿಸದು. ಹಾಗಾದರೆ ಯಾರಿಗೆ ಇದು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದು ?

ಯುಕ್ತಾಹಾರ ವಿಹಾರಸ್ಯ ಯುಕ್ತ ಚೇಷ್ಟಸ್ಯ ಕರ್ಮಸು।
ಯುಕ್ತ ಸ್ವಪ್ನಾವಬೊಧಸ್ಯ ಯೋಗೋ ಭವತಿ ದುಃಖಹಾ॥ 17॥

ದುಃಖಗಳನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸುವಂತಹ ಈ ಯೋಗವು ಉಚಿತ ಆಹಾರ ವಿಹಾರವುಳ್ಳವನಿಗೂ, ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಉಚಿತವಾದ ಪ್ರಯತ್ನವುಳ್ಳವನಿಗೂ ಮತ್ತು ಸಮತೋಲವಾದ ನಿದ್ದೆ ಜಾಗರಣೆಯುಳ್ಳವನಿಗೂ ಫಲಕಾರಿಯಾಗುವುದು. ಹೆಚ್ಚುಊಟ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅಲಸ್ಯ, ನಿದ್ದೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಮಾದಗಳು ಸುತ್ತವರಿಯುವುವು. ಅಂದಾಗ ಸಾಧನೆ ನಡೆಯದು. ಊಟವನ್ನು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟರೂ ನಡೆಯದು. ಅಂಗಾಗಗಳು ದುರ್ಬಲವಾಗಿ ಶಿಥಿಲವಾಗುವುವು. ಅಚಲನಾಗಿ ಕದಲದಂತೆ ಕೂರುವ ಶಕ್ತಿ ಬಾರದು. ಪೂಜ್ಯ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಹಾರವನ್ನು ಸೇವಿಸುವಾಗ ಒಂದೆರಡು ರೊಟ್ಟಿಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ತಿನ್ನುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದು. ವಿಹಾರ ಅರ್ಥಾತ್ ಸಾಧನೆಗೆ ಅನುಕೂಲಿಸುವಂತೆ ತಿರುಗಾಟ ಮತ್ತು ದೇಹಶ್ರಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು. ಏನಾದರೊಂದು ಕೆಲಸವನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡಾದರೂ ಮಾಡಬೇಕು- ಇಲ್ಲವಾದರೆ ರಕ್ತ ಸಂಚಾರವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಇಲ್ಲದ ಕಾಯಿಲೆಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶವಾಗುವುದು. ಹಿತಮಿತವಾದ ಆಹಾರವಿಹಾರ, ಹಿತಮಿತವಾದ ನಿದ್ದೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿಗಳಿಂದ ಆಯುಸ್ಸು ಹೆಚ್ಚುವುದು. ತದ್ವಿಪರೀತವಾದರೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗುವುದು ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು ''ಯೋಗಿಯಾದವನು ನಾಲ್ಕು ಗಂಟೆಗಳ ಕಾಲ ನಿದ್ರಿಸಬೇಕು. ಹಾಗೂ ಅನವರತ ಆತನು ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು. ಹಟಮಾಡಿ ನಿದ್ರಿಸದಿದ್ದವರು ಬೇಗನೇ ಹುಚ್ಚರಾಗುವರು. ''ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಯುಕ್ತವಾದ ಪ್ರಯತ್ನವೂ ಇರಬೇಕು ಅರ್ಥಾತ್ ನಿಯತಕರ್ಮ ಆರಾಧನೆಗಳಿಗನು ರೂಪವಾಗಿ ನಿರಂತರ ನಮ್ಮ ಪ್ರಯತ್ನ ವಿರಬೇಕು. ಬಾಹ್ಯವಿಷಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಮರೆತು ಸದಾಕಾಲ ಬ್ರಹ್ಮಚಿಂತನೆಯಲ್ಲೇ ಇರಬೇಕು ಃ ಅಂಥವನ ಯೋಗವು ಮಾತ್ರ ಸಿದ್ಧಿಸುವುದು.

ಯದಾ ವಿನಿಯತಂ ಚಿತ್ತ ಮಾತ್ಮನ್ಯೇವಾವ ತಿಷ್ಠತೇ।
ನಿಃ ಸ್ಪೃಹಃ ಸರ್ವಕಾಮೋಭ್ಯೋ ಯುಕ್ತ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ ತದಾ॥ 18॥

ಈ ರೀತಿ ಯೋಗಾಬ್ಯಾಸದಿಂದ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನಿಗ್ರ ಹಿತ ಚಿತ್ತನು ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನೊಂದಿಗೆ ಒಂದಾಗುವನೊ ಅದೇಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಕಾಮನೆಗಳಿಂದ ವಿಮುಕ್ತನಾಗಿ ಆ ಪುರುಷನು ಯೋಗಯುಕ್ತ ನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಈಗ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನಿಗೃಹಿತ ಮನಸ್ಸು ಎಂದರೆ ಅದರ ಲಕ್ಷಣವೇನು ?

ಯಥಾ ದೀಪೋ ನಿವಾತಸ್ಥೋ ನೇಂಗತೇ ಸೋಪಮಾ ಸ್ಮೃತಾ।
ಯೋಗಿನೋ ಯತಚಿತ್ತಸ್ಯ ಯುಂಜತೋ ಯೋಗಮಾತ್ಮನಃ॥ 19॥

ವಾಯು ವಿಲ್ಲದಕಡೆ ಹಚ್ಚಿಟ್ಟ ದೀಪದಕುಡಿಯು ಅಲುಗಾಡದೆ ಉರಿಯುವಂತೆ

ಅದರಲ್ಲಿ ಕಂಪನ ವಿರದು- ನೇರವಾಗಿ ಅದರ ಕುಡಿಯು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವುದು ಇದೇ ಉಪಮಾನವನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುವ ಯೋಗಿಯ ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ನೀಡಿರುವರು. ದೀಪವೆಂಬುದು ಉದಾಹರಣೆ ಮಾತ್ರ. ಇಂದು ದೀಪದ ವಾಡಿಕೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ. ಆಗರಬತ್ತಿಯನ್ನು ಹಚ್ಚಿಟ್ಟರೂ ಅದರಹೊಗೆ ಗಾಳಿಯು ಕಡಿಮೆಯಿದ್ದರೆ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದು. ಇದು ಯೋಗಿಯಾದವನು ಜೀವಂತ ಚಿತ್ತದಒಂದು ಉದಾಹರಣೆ ಮಾತ್ರ ಈಗ ಚಿತ್ತವು ಬೇಕಾದಂತೆ ಜಾಗೃತವಾಗಿದೆ- ನಿರೋಧವೂ ಆಗಿದೆ- ಅದರೆ ಚಿತ್ತವಿನ್ನೂ ಇದೆ: ನಿರುದ್ಧ ಚಿತ್ತವೂ ಲೀನವಾದ ನಂತರ ಅತನಿಗೆ ಮತ್ತನ್ನಾವ ವಿಭೂತಿ ಸಿಕ್ಕೀತು ? ನೋಡೋಣ.

ಯತ್ರೋಪರಮತೆ ಚಿತ್ತಂ ನಿರುದ್ಧಂ ಯೋಗ ಸೇವಯಾ ।
ಯತ್ರ ಚೈವಾತ್ಮನಾತ್ಮಾನಂ ಪಶ್ಯನ್ನಾತ್ಮನಿತುಷ್ಯತಿ ॥ 20॥

ಯಾವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ (ಅಭ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದೆ ನಿರೋಧವು ಉಂಟಾಗದು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಯೋಗವು ಅಭ್ಯಾಸ.) ನಿರುದ್ಧವಾದ ಚಿತ್ತವೂ ಉಪರತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದೋ ವಿಲಯ ಹೊಂದುವುದೋ ಅಳಿದು ಹೋಗುವುದೋ ಆಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ **'ಆತ್ಮಾನಂ'** ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ನೋಡುತ್ತ **'ಆತ್ಮನಿಏವ'** ತನ್ನ ಆತ್ಮದಲ್ಲೆ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗುವನು. ಆದೂ ತನ್ನ ಆತ್ಮದಲ್ಲೇ. ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರಾಪ್ತಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾಗುವುದು. ಆದರೆ ಮರುಕ್ಷಣದಲ್ಲೇ ಆತನು ತನ್ನ ಆತ್ಮನೇ ಆ ಶಾಶ್ವತ ಈಶ್ವರೀಯ ವಿಭೂತಿಗಳಿಂದ ಓತಪ್ರೋತವಾಗುವುದನ್ನು ಕಾಣುವನು, ಬ್ರಹ್ಮವು ಶಾಶ್ವತವಾದುದು ಅಮರವಾದುದು. ಅಜರವಾದುದು ಅವ್ಯಕ್ತವಾದುದು. ಅಮೃತಸ್ವರೂಪವಾದುದು. ಹಾಗೇಯೆ ಅತ್ಮವೂ ಅಜರ, ಅಮರ, ಶಾಶ್ವತ, ಅವ್ಯಕ್ತ ಹಾಗೂ ಅಮೃತಸ್ವರೂಪ ಸರಿಯೇ- ಆದರೆ ಅಚಿಂತ್ಯವೂ ಹೌದು-ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಚಿತ್ತ ಮತ್ತು ಅದರ ಲಹರಿಯಿರುವುದೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಅದು ನಿಮ್ಮ ಉಪಭೋಗಕ್ಕೆ ಬರುವಂತಹುದಲ್ಲ. ಚಿತ್ತ ನಿರೋಧ ಹಾಗೂ ನಿರುದ್ಧ ಚಿತ್ತದ ವಿಲಯವಾಗುವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾಗುವುದು. ಹಾಗೆ ದರ್ಶನವಾದ ಮರುಗಳಿಗೆ ಮರುಕ್ಷಣದಲ್ಲೇ ಅದೇ ಈಶ್ವರೀಯಗುಣಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ತನ್ನ ಆತ್ಮವನ್ನು ಕಾಣುವನು ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನು ತನ್ನ ಆತ್ಮದಲ್ಲೇ ಪರಿತೃಪ್ತನಾಗಿರುವನು ಇದೇ ಆತನ ಸ್ವರೂಪ ಇದೇ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆ ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕ ವಾಗಿರುವ ಮುಂದಿನ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ನೋಡೋಣ.

ಸುಖಮಾತ್ಯಂತಿಕಂ ಯುತ್ತದ್ಬುದ್ಧಿಗ್ರಾಹ್ಯಮತೀಂದ್ರಿಯಮ್।
ವೇತ್ತಿ ಯತ್ರ ನ ಚೈವಾಯಂ ಸ್ಥಿತ ಶ್ಚಲತಿ ತತ್ವತ ः॥ 21॥

ಹಾಗೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗತೀತನಾಗಿ, ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಅನಂತ ಆನಂದವನ್ನು ಯಾವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸುವನೋ- ಯಾವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಯೋಗಿಯಾದವನು ಭಗವತ್ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಾತ್ವಿಕವಾಗಿ ತಿಳಿದು ಮತ್ತೆ ಅದರಿಂದ ಚಂಚಲನಾಗದೆ ಇರುವನೋ ಸದಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದರಲ್ಲೇ ನೆಲೆಯೂರಿರುವನು ಹಾಗೂ.

ಯಂ ಲಬ್ಧ್ವಾ ಚಾಪರಂ ಲಾಭಂ ಮನ್ಯತೇ ನಾಧಿಕಂ ತತಃ।
ಯಸ್ಮಿನ್ ಸ್ಥಿತೋನದುಃ ಖೇನ ಗುರುಣಪಿ ವಿಚಾಲ್ಯತೇ॥ 22॥

ಪರಮೇಶ್ವರ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯೆಂಬ ಯಾವಲಾಭವನ್ನು ಪಡೆದು. ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವಾತನು ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ ಲಾಭವಿದೆ ಯೆಂದೊಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲವೋ ಭಗವತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿರೂಪವಾದ ಯಾವಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಯೋಗಿಯು ಗುರುತರವಾದ ದುಃಖದಿಂದಲೂ ಅಳುಕಲಾರನೋ (ಅಳುಕುವುದೇನು ಅವನಿಗೆ ದುಃಖವು ದುಃಖವೆಂದೇ ಎನಿಸದು) ಏಕೆಂದರೆ ಅನಿಸಿಕೆಯುಂಟಾಗುವ ಮನವೇ ಅಳಿದಿರುವಾಗ ಮತ್ತೇನಿದೆ ? ಈ ರೀತಿ-

ತಂ ವಿದ್ಯಾತ್ ದುಃಖ ಸಂಯೋಗ ವಿಯೋಗಂ ಯೋಗ ಸಂಜ್ಞಿತಮ್।
ಸ ನಿಶ್ಚಯೇನ ಯೋಕ್ತವ್ಯೋ ಯೋಗೋಽನಿರ್ವಿಣ್ಣಚೇತಸಾ॥ 23॥

ಯಾವಾತನು ಸಂಸಾರದ ಸಂಯೋಗವಿಯೋಗದಿಂದ ದೂರವಿರುವನೊ ಅತಿ ಆತನ ಹೆಸರೇಯೋಗಿ. ಯಾವುದು ಆತ್ಯಧಿಕ ಸುಖವೋ ಅದು ಯೋಗದಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಸುಖ. ಆದರ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಹೆಸರೇ ಯೋಗ. ಪರಮತತ್ವ ಪರಮಾತ್ಮನೆಂದು ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಹೇಳುವರೋ ಅದೇಯೋಗ. ಆಯೋಗವನ್ನು ದಣಿಯದ ಮನದಿಂದ ನಿಶ್ಚಯಪೂರ್ವಕ ಮಾಡಬೇಕಾದುದು ಕರ್ತವ್ಯ ಧೈರ್ಯಪೂರ್ವಕ ಅದರಲ್ಲಿ ಕದಲದೆ ನಿಲ್ಲುವನು ಮಾತ್ರ ಸಫಲನಾಗುವನು.

ಸಂಕಲ್ಪ ಪ್ರಭವಾನ್ ಕಮಾನ್‌ಸ್ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಸರ್ವಾನ ಶೇಷತಃ।
ಮನಸೈವೇಂದ್ರಿಯಗ್ರಾಮಂ ವಿನಿಯಮ್ಯ ಸಮಂತತಃ॥ 24॥

ಆದ್ದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನ್ನು ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಎಲ್ಲ ವಾಸನೆಗಳು, ಕಾಮನೆಗಳು, ಆಸಕ್ತಿಗಳನ್ನು ತೊರೆದು ಮನದ ಮೂಲಕ ಇಂದ್ರಿಯ ಸಮೂಹಗಳನ್ನು ನಾಲ್ದೆಸೆಯಿಂದಲೂ ತನ್ನ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು

ಶನೈಃ ಶನೈರಪರಮೇದ್ಬುದ್ಧ್ಯಾ ಧೃತಿ ಗೃಹಿತಯಾ।
ಆತ್ಮ ಸಂಸ್ಥಂ ಮನಃ ಕೃತ್ವಾನ ಕಿಂಚಿದಪಿ ಚಿಂತಯೇತ್॥ 25॥

ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಅಭ್ಯಸಿಸುತ್ತ ಉಪರತಿಯು ದೊರಕುವುದು. ಚಿತ್ತವು ನಿರುದ್ಧವಾಗ ಬೇಕು ಹಾಗೂ ವಿಲಯವನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕು. ಆನಂತರ ಅತನು ಧೈರ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಬುದ್ಧಿಯಮೂಲಕ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನೆಡೆಗೆ ಹರಿಯ ಬಿಡಬೇಕು. ಮತ್ತಾವ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ ನಿರಂತರ ಅದರಲ್ಲೇ ಮುಳುಗಿದ್ದು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ವಿಧಾನವಿದೆ. ಅದರೆ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ನಾಟಿಕೊಳ್ಳದು. ಈ ಬಗ್ಗೆಯೇ ಯೋಗೇಶ್ವರ ಹೇಳುವನು-

ಯತೋ ಯತೋ ನಿಶ್ಚರತಿ ಮನಶ್ಚಂಶಲಮಸ್ಥಿರಮ್।
ತತಸ್ತತೋ ನಿಯಮ್ಯೈತ ದಾತ್ಮನ್ಯೇವ ವರಂ ನಯೇತ್॥ 26॥

ಈ ಸ್ಥಿರವಿಲ್ಲದ ಚಂಚಲಮನ ಸಾಂಸಾರಿಕ ಜಂಜಡಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವಯಾವ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ವಿಚರಿಸುವುದೋ ಆಯಾ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ತಡೆಹಿಡಿದು ಅದನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಮನಸ್ಸು ಎತ್ತಲಾದರೂ ಹೋಗಲಿ. ಅದು ವಿಚರಿಸುವುದು ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲೇ ತಾನೆ- ಪ್ರಕೃತಿಯೂ ಆ ಬ್ರಹ್ಮನ ಅಂತರ್ಗತವಾದುದೇತಾನೇ ? ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಚರಿಸುವುದೇನೂ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಹೊರತಾಗಿ ಹೋದುದಲ್ಲ'' ಎಂದು ಜನ ಪ್ರಾಯಃ ಹೇಳುವರು. ಆದರೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರಕಾರ ಇದು ತಪ್ಪು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಮಾನ್ಯತೆಗಳಿಗೆ

ಯಾವ ಬೆಲೆಯಿಲ್ಲ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ- ಮನಸ್ಸು ಎತ್ತೆತ್ತ ಹೋಗಲಿ, ಯಾವ ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲೇ ಹೋಗಲಿ ಅವುಗಳಿಂದ ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ಅದನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನ ಕಡೆಗೇ ಹರಿಯ ಬಿಡಬೇಕು ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಲು ಸಾಧ್ಯ. ಈ ನಿರೋಧದ ಪರಿಣಾಮವೇನಾದೀತು?

ಪ್ರಶಾಂತ ಮನಸಂ ಹ್ಯೇನಂ ಯೋಗಿನಂ ಸುಖಮತ್ತಮಮ್।

ಉಪೈತಿ ಶಾಂತರಜಸಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಭೂತಮಕಲ್ಮಷಮ್॥ 27॥

ಯಾವಾತನ ಮನವು ಪೂರ್ಣ ಶಾಂತವಾಗಿರುವುದೋ, ಮನಸ್ಸು ಪಾಪ ಮುಕ್ತವಾಗಿರುವುದೋ, ರಜೋಗುಣವು ತಟಸ್ಥವಾಗಿರುವುದೋ ಇಂತಹ ಬ್ರಹ್ಮನೊಂದಿಗೆ ಏಕರಸನಾಗಿರುವ ಯೋಗಿಯು ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದ ಆನಂದವನ್ನು ಪಡೆವನು. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಉತ್ತಮವಾದುದು ಬೇರೊಂದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೆ ಒತ್ತು ಕೊಡುವನು.

ಯುಂಜನ್ನೇವಂ ಸದಾತ್ಮಾನಂ ಯೋಗೀ ವಿಗತ ಕಲ್ಮಷಃ।

ಸುಖೇನ ಬ್ರಹ್ಮ ಸಂಸ್ಪರ್ಶ ಮತ್ಯಂತಂ ಸುಖ ಮಶ್ನುತೇ॥ 28॥

ಪಾದರಹಿತನಾದ ಯೋಗಿಯು ಇದೇ ರೀತಿ ಆತ್ಮವನ್ನು ಆ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಬೆಸೆದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಸುಖವಾಗಿ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಪರಮಾತ್ಮ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಅಖಂಡ ಆನಂದವನ್ನು ಆನುಭವಿಸುವನು. ಅವನು ''ಬ್ರಹ್ಮ ಸಂಸ್ಪರ್ಶ'' ಎಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ಪರ್ಶ ಮತ್ತು ಪ್ರವೇಶದೊಂದಿಗೆ ಅನಂತ ಆನಂದಾಬ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಓಲಾಡುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಜನೆ ಅನಿವಾರ್ಯ. ಅದರ ಮೇಲೆ ಮುಂದೆ ಹೇಳುವನು.

ಸರ್ವ ಭೂತಸ್ಥ ಮಾತ್ಮಾನಾಂ ಸರ್ವ ಭೂತಾನಿ ಚಾತ್ಮನಿ ।

ಈಕ್ಷತೆ ಯೋಗ ಯುಕ್ತಾತ್ಮಾ ಸರ್ವತ್ರ ಸಮದರ್ಶನಃ॥ 29॥

ಯೋಗದ ಪರಿಣಾಮದಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಆತ್ಮವುಳ್ಳವನು ಸರ್ವರಲ್ಲೂ ಸಮಭಾವ ವುಳ್ಳವನು ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲೂ ಆತ್ಮವೇ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಕಾಣುವನು. ತನ್ನ ಆತ್ಮವೇ ಸರ್ವಭೂತಾತ್ಮಗಳಲ್ಲೂ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವನು. ಹೀಗೆ ನೋಡಿದುದರಿಂದ ಲಾಭವೇನು ?

ಯೋ ಮಾಂ ಪಶ್ಯತಿ ಸರ್ವತ್ರ, ಸರ್ವಂ ಚ ಮಯಿ ಪಶ್ಯತಿ ।

ತಸ್ಯಾಹಂ ನ ಪ್ರಣಶ್ಯಾಮಿ ಸ ಚ ಮೇ ನ ಪ್ರಣಶ್ಯತಿ ॥ 30॥

ಯಾವಾತನು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲೂ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡುವನೋ ನಾನೇ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವನೊ, ಎಲ್ಲ ಭೂತಗಳೂ ನನ್ನಲ್ಲೇ ಒಳಗೊಂಡಿವೆಯೆಂದು ಕಾಣುವನೋ ಅತನಿಗೆ ನಾನೆಂದೂ ಅದೃಶ್ಯನಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆತನು ನನಗೂ ಕಾಣದಂತಿರಲಾರನು. ಇದು ಪ್ರೇರಕನ ಎದುರು ಬದಿರು ನಡೆಯುವ ಮಿಲನ. ಸಖ್ಯಭಾವ, ಸಾಮೀಪ್ಯಮುಕ್ತಿ.

ಸರ್ವ ಭೂತಸ್ಥಿತಂ ಯೋ ಮಾಂ ಭಜತ್ಯೆಕತ್ವ ಮಾಸ್ಥಿತ ঃ।

ಸರ್ವಥಾ ವರ್ತಮಾನೊऽಪಿ ಸ ಯೋಗೀ ಮಯಿ ವರ್ತಯೇ ॥ 31॥

ಯಾವಾತನು ನೂರಾರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಏಕತ್ವ ಭಾವದಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನಾದ ನನ್ನಲ್ಲಿರುವನೋ ಆತನು ಅನೇಕಾ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿದ್ದರೂ ನನ್ನಲ್ಲೇ ವರ್ತಿಸುತ್ತ-ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತ ಇರುವನು. ಏಕೆಂದರೆ ಅತನು ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬೇರೇನನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ.

ಆತನದೆಂಬುದೆಲ್ಲವೂ ಅಳಿದು ಹೋಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಕೂರಲಿ, ಏಳಲಿ, ಮಲಗಲಿ ಎಲ್ಲವೂನನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ. ತನ್ನದಾಗಿ ಆತನೇನೂ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಆತ್ಮೌಪಮ್ಯೇನ ಸರ್ವತ್ರ ಸಮಂ ಪಶ್ಯತಿ ಯೋಽರ್ಜುನ ।
ಸುಖಂ ವಾ ಯದಿ ವಾ ದುಃಖಂ ಸ ಯೋಗೀ ಪರಮೊ ಮತ॥ 32॥

ಯಾವಯೋಗಿಯು ತನ್ನಂತೆಯೇ ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಸಮಭಾವದಿಂದ ನೋಡುವನೋ, ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ಸಮಾನವೆಂದೆಣಿಸುವನೋ (ಆತನ ಭೇಧಭಾವವು ಅಳಿದು ಹೋಗಿರುವುದು) ಆತನು ಪರಮಶ್ರೇಷ್ಠನೆನಿಸುವನು ಪ್ರಶ್ನೆ ಪೂರ್ತಿಯಾಯಿತು. ಈಗ ಅರ್ಜುನನು ಮರು ಪ್ರಶ್ನೆಕೇಳುವನು.

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ –

ಯೋಽಯಂ ಯೋಗಸ್ತ್ವಯಾ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಸಾಮ್ಯೇನ ಮಧುಸೂಧನ।
ಏತಸ್ಯಾಹಂ ನ ಪಶ್ಯಾಮಿ ಚಂಚಲತ್ವಾತ್ ಸ್ಥಿತಿಂ ಸ್ಥಿರಾಮ್॥ 33॥

ಎಲೈ ಮಧುಸೂಧನ ! ನೀನು ಹೇಳಿದ ಈ ಯೋಗವೆಂಬುದು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಸಮಭಾವವನ್ನು ನೀಡುವಂತಹುದು. ಆದರೆ ಮನಸ್ಸು ಚಂಚಲ ಸ್ವಭಾವದ್ದಾದುದರಿಂದ ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಲಾರದೆಂದು ನನಗೆನಿಸುತ್ತವೆ.

ಚಂಚಲ, ಹಿ ಮನಃ ಕೃಷ್ಣ ಪ್ರಮಾಧಿ ಬಲವದ್ಧೃಢಮ್।
ತಸ್ಯಾಹಂ ನಿಗ್ರಹಂ ಮನ್ಯೇ ವಾಯೋರಿವ ಸುದುಷ್ಕರಮ್ ॥ 34॥

ಹೇ ಕೃಷ್ಣ ! ಈ ಮನಸ್ಸೆಂಬುದು ಬಲು ಚಂಚಲ, ಪ್ರಮಥನ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳದು ಎಂದರೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು ಮಥಿಸಿ ಬಿಡುವಂತಹುದು. ಹಟಮಾರಿತನದ್ದು, ಬಲಿಷ್ಠವಾದುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಹಿಡಿದಿಡುವುದು ಗಾಳಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದಿಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದಂತೆ- ಎಂದು ನನಗೆನಿಸುವುದು. ಬಿರುಗಾಳಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದೂ, ಇದನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದೂ ಒಂದೇ ಸಮ. ಇದಕ್ಕೆ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು.

ಶ್ರೀಭಗವಾನು ಉವಾಚ –

ಅಸಂಶಯಂ ಮಹಾಬಾಹೋ ಮನೋದುರ್ನಿಗ್ರಹಂ ಚಲಮ್।
ಅಭ್ಯಾಸೇನ ತು ಕೌಂತೆಯ ವೈರಾಗ್ಯೇಣ ಚ ಗೃಹ್ಯತೇ ॥ 35।

ಮಹಾನ್ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಲು ಶಕ್ತನಾದ ಮಹಾಬಾಹು ಅರ್ಜುನ ! ಮನಸ್ಸು ಚಂಚಲವೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂದೇಹವೂ ಇಲ್ಲ. ಬಹಳ ಕಷ್ಟದಿಂದ ಅದನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯ. ಎಲೆ ಕೌಂತೇಯ ! ಅದು ಅಭ್ಯಾಸ ಬಲದಿಂದಲೂ ವೈರಾಗ್ಯದಿಂದಲೂ ಕೈವಶವಾಗವುದು. ಮನಸ್ಸನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ನೆಡಬೇಕೊ ಅಲ್ಲಿ ಅದು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನೆಲಸುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕಾದರೆ ಪುನಃ ಪುನಃ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು. ಅದೇ ಅಭ್ಯಾಸ. ಹಾಗೂ ಹೇಳಿ ಕೇಳಿದ ವಿಷಯ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಾತ್ ಸಂಸಾರ, ಸ್ವರ್ಗ ನರಕಾದಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ರಾಗ ಭಾವವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಬಿಡುವುದೇ ವೈರಾಗ್ಯ. ಮನಸ್ಸನ್ನು ವಶಕ್ಕೆ ತರುವುದು ಕಷ್ಟತರವೆಂದೂ ಅದು ವೈರಾಗ್ಯ ಭಾವವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ವಶವಾಗುವುದೆಂದೂ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು.

ಅಸಂಯತಾತ್ಮನಾ ಯೋಗೋ ದುಷ್ಪ್ರಾಪ ಇತಿ ಮೇ ಮತಿಃ।
ವಶ್ಯಾತ್ಮನಾತು ಯತಾತ ಶಕ್ಯೋಽಪವಾಪ್ತುಮುಪಾಯತಃ॥ 36॥

ಮನಸ್ಸನ್ನು ಗೆದ್ದು ಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ ಯೋಗವು ಲಭ್ಯವಾಗದೆಂದು ನನ್ನೆಣಿಕೆ. ಆದರೆ ಸ್ವಾಧೀನ ಚಿತ್ತನಾದವನಿಗೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಪಟ್ಟರೆ ಯೋಗವು ಸಹಜ. ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟವೆಂದು ನೀನೆಣೆ ಸಿದ್ಧೀಯೋ ಅಷ್ಟುಕಷ್ಟವೇನಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದು ಆಗದೆಂದು ಕೈಬಿಡಬೇಡ. ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕ ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸು. ಏಕೆಂದರೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ಮಾತ್ರ ಯೋಗವು ಸಾಧ್ಯ. ಅದಕ್ಕೆ ಅರ್ಜುನನ ಪ್ರಶ್ನೆ.

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ –

ಅಯತಿಃ ಶ್ರದ್ಧಯೋಪೇತೋ ಯೋಗಾಚ್ಚಲಿತ ಮಾನಸಃ।
ಅಪ್ರಾಪ್ಯ ಯೋಗ ಸಂಸಿದ್ಧಿಂ ಕಾಂ ಗತಿಂ ಕೃಷ್ಣ ಗಚ್ಛತಿ ॥ 37॥

ಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಮಾಡುತ್ತ ಯಾರಾದರೊಬ್ಬರ ಮನವು ಬೇಸತ್ತರೆ (ಆತನಿಗಿನ್ನು ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿದ್ದರೂ) ಆತನು ಯೋಗ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯದೆ ಮತ್ತಾವ ಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವನು ?

ಕಚ್ಚಿನ್ನೋಭಯ ವಿಭ್ರಷ್ಟಶ್ಚಿನ್ನಾಭ್ರಮಿವ ನಶ್ಯತಿ ।
ಅಪ್ರತಿಷ್ಠೋ ಮಹಾಬಾಹೋ ವಿಮೂಢೋ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಪಥಿ ॥ 38॥

ಮಹಾಬಾಹು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ! ಭಗವನ್ಮಾರ್ಗದಿಂದ ವಿಚಲಿತನಾದ ಆ ಮೋಹಿತವ್ಯಕ್ತಿಯು ಚೆಲ್ಲಾಉಲ್ಲಿಯಾಗಿ ಚದುರಿದ ಮೋಡದ ತುಂಡುಗಳಂತೆ ಎರಡೂ ಕಡೆಯಿಂದ ನಷ್ಟ ಭ್ರಷ್ಟನಾಗುವನು. ಅಲ್ಲವೇ ? ಸಣ್ಣ ಮೋಡವು. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹರಡಿಕೊಂಡಾಗ ಆದರಿಂದ ಮಳೆಯೂಬಾರದು- ಅಥವಾ ಅದು ಹಿಂದೆ ಹೋಗಿ ಬೇರೆಯ ಮೋಡಗಳೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆತು ಕೊಳ್ಳಲೂ ಆಗದು. ಆದರೆ ಗಾಳಿಯ ವೇಗಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿ ನುಚ್ಚು ನೂರಾಗಿ ನಷ್ಟಪ್ರಾಯವಾಗುವುದು. ಅದೇ ರೀತಿ ಶಿಥಿಲ ಯತ್ನ ಮಾಡುವವನು ಕೆಲವು ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿ ಬೇಸತ್ತು ಅದನ್ನು ಕೈಬಿಡುವನು. ಅಂಥವನು ಹಾಳಾಗುವುದೇ ನಿಶ್ಚಿತ ಅಲ್ಲವೇ ? ಅತನಿಗೆ ಯೋಗವೂ ಇಲ್ಲ ಭೋಗವೂ ಇಲ್ಲ. ಅವನ ಗತಿ ಏನಾದೀತು ?

ಏತನ್ಮೇ ಸಂಶಯಂ ಕೃಷ್ಣ ಛೇತ್ತು ಮರ್ಹಸ್ಯಶೇಷತಃ।
ತ್ವದನ್ಯಃ ಸಂಶಯಸ್ಯಾಸ್ಯ ಛೇತ್ತಾ ನ ಹ್ಯುಪಪದ್ಯತೇ॥ 39॥

ಎಲೈ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೇ ನನ್ನೀ ಸಂಶಯವು ಪೂರ್ತಿ ನೀಗುವುದು ನಿನ್ನೊಬ್ಬನಿಂದ ಮಾತ್ರ. ಇದನ್ನು ನೀಗಿಸಲು ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು.

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ –

ಪಾರ್ಥ ನೈವೇಹ ನಾಮುತ್ರ ವಿನಾಶಸ್ತಸ್ಯ ವಿದ್ಯತೇ।
ನ ಹಿ ಕಲ್ಯಾಣ ಕೃತ್ಕಶ್ಚಿದ್ದುರ್ಗತಿಂ ತಾತ ಗಚ್ಛತಿ ॥ 40॥

ಪಾರ್ಥಿವ ಶರೀರವನ್ನೆ ರಥವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಲಕ್ಷ್ಯದ ಕಡೆಗೆ ಮುಂದಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ಪಾರ್ಥ ? ಪುರುಷನಿಗೆ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಾಗಲಿ ಕೇಡಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಹೇ, ತಾತ! ಒಳ್ಳೆಯದಾಗಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದಂತಹ ಯಾವ ನಿಯತ ಕರ್ಮನಿಗೂ ದುರ್ಗತಿಯುಂಟಾಗದು. ಅವನಿಗಾಗುವುದೇನು ?

ಪ್ರಾಪ್ಯ ಪುಣ್ಯಕೃತಾಂ ಲೋಕಾನುಷಿತ್ವಾ ಶಾಶ್ವತೀಃ ಸಮಾಃ।
ಶುಚೀನಾಂ ಶ್ರೀಮತಾಂ ಗೇಹೇ ಯೋಗಭ್ರಷ್ಟೋऽಭಿಜಾಯತೇ॥ 41॥

ಚಿತ್ತ ಚಾಂಚಲ್ಯದಿಂದ ಯೋಗ ಭ್ರಷ್ಟನಾದವನು ಪುಣ್ಯವಂತರ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಾಸನೆ ಗಳನ್ನನು ಭವಿಸಿ (ಯಾವ ಕಾಮನೆಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದಾಗಿ ಆತನು ಯೋಗ ಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿದ್ದನೋ ಭಗವಂತನು ಅಂಥವರಿಗೆ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟು ಸವಿಯುಣಿಸಿ ತೋರಿಸಿಕೊಡುವನು) ಆತನು '**ಶುಚಿನಾಂ ಶ್ರೀಮತಾಂ**' ಶುದ್ಧವಾದ ಆಚಾರವುಳ್ಳ ಸಿರಿ ವಂತರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. (ಶುದ್ಧವಾದ ಆಚರಣೆಯುಳ್ಳವರೇ ಸಿರಿವಂತರು)

ಅಥವಾ ಯೋಗಿನಾಮೇವ ಕುಲೇ ಭವತಿ ಶ್ರೀಮತಾಮ್।
ಏ ತದ್ಧಿ ದುರ್ಲಭತರಂ ಲೋಕೇ ಜನ್ಮ ಯದೀದೃಶಮ್॥ 42॥

ಅಥವಾ ಅಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವುಂಟಾಗದಿದ್ದರೆ ಸ್ಥಿರಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಯೋಗಿಗಳ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆಯುವನು ಸಿರಿವಂತರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪವಿತ್ರ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೇ ದೊರೆಯುವುವು ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದುವೇಳೆ ಜನ್ಮವು ದೊರೆಯದಿದ್ದರೆ ಯೋಗಿಗಳ ಕುಲದಲ್ಲಿ (ಮನೆಯಲ್ಲಲ್ಲ) ಶಿಷ್ಯಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆಯುವನು. ಕಬೀರ್ ತುಲಸಿ, ರೈದಾಸ್, ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಗೆ ಶುದ್ಧವಾದ ಆಚರಣೆಯುಳ್ಳ ಶ್ರೀಮಂತರ ಮನೆಗಳಲ್ಲಲ್ಲ- ಯೋಗಿಗಳ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಆಸರೆ ಸಿಕ್ಕಿತು, ಸದ್ಗುರುಗಳ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗುವುದೂ ಒಂದು ಜನ್ಮದಂತೆಯೋ ಇಂತಹ ಜನ್ಮವು ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಅತಿ ವಿರಳ. ಯೋಗಿಗಳಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ ಎಂದರೆ ಅದರರ್ಥ ಅವರ ಶರೀರದಿಂದ ಪುತ್ರ ರೂಪದಲ್ಲೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡಿ. ಗೃಹತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡುವ ಮುನ್ನ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಕ್ಕಳು ಮೋಹವಶದಿಂದ ಮಹಾಪುರುಷನನ್ನು ಸಹ ತಂದೆಯೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದಾರು. ಆದರೆ ಮಹಾಪುರುಷನಿಗೆ ಮನೆಯವರೆಂಬುವರಾರೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಅವರ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನನು ಸರಿಸಿ ನಡೆಯುವ ಅವರ ವಿಧೇಯರಾದ ಶಿಷ್ಯರು ಮಕ್ಕಳಿಗಿಂತ ನೂರುಪಟ್ಟು ಮಿಗಿಲು. ಅವರೇ ನಿಜವಾದ ಮಕ್ಕಳು.

ಯೋಗ ಸಂಸ್ಕಾರವಿಲ್ಲದವರನ್ನು ಮಹಾಪುರುಷರು ತಮ್ಮವರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾರರು. ಪೂಜ್ಯಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು. ಸಾಧುಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದರೆ ಸಾವಿರಾರು ಮಂದಿ ವಿರಕ್ತರು ಅವರ ಶಿಷ್ಯರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅವರು ಆರೀತಿಯ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಟಿಕೇಟು ದಾರಿ ಖರ್ಚಿಗೆ ಹಣಕೊಟ್ಟು, ಕೆಲವರಿಗೆ ಅವರ ಮನೆಗೆ ಸೂಚನೆಯಿತ್ತು, ಪತ್ರ ಬರೆದು, ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯಹೇಳಿ ಎಲ್ಲರನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿದರು. ಬಹಳ ಮಂದಿ ಹಟ ಹಿಡಿದರು. ಆದರೆ ಅವಗೆ ಅಪಶಕುನವೆನಿಸಿತು. ಈತನಲ್ಲಿ ಸಾಧು ವಾಗುವಂತಹ ಯಾವ ಲಕ್ಷಣವೂ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿಲ್ಲ ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿಗೆನಿಸಿತು. ''ಈತನನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡುದರಿಂದ ಯಾವ ಹಿತವೂ ಆಗದು. ಇವನಿದ್ದರೆ ಗತಿ ಮುಟ್ಟಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟರು ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರು ನಿರಾಶರಾಗಿ ಗುಡ್ಡದಿಂದ ಹಾರಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ತೆತ್ತರು. ಆದರೆ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಎಡೆಗೊಡಲಿಲ್ಲ. ಕಡೆಗೆ ವಿಷಯತಿಳಿದ ನಂತರ ಅವರೆಂದರು. **''ಜಾನತ್ ರಹೆವು ಕಿ ಬಡಾ ವಿಕಲ್ ಹೈ ಲೇಕಿನ ಈ ಸೋಚತೈ ಕಿ ಸಚಹು ಕೆ ಮರಿ ಜಾಯಿ ತೊ ರಖಿ ಲೆತೆ ಏಕ್ ಕೊ ಪತಿತೈ ರಹತ್, ಅವುರ್ ಕಾ ಹೋತ್''** ಮಮತ್ವವೆಂಬುದು ಅವರಲ್ಲೂ ಹೇರಳವಾಗಿತ್ತು ಆದರೂ ಇಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಆರೇಮಂದಿಗೆ- ''ಇಂದು ಒಬ್ಬಯೋಗ ಭ್ರಷ್ಟನು ಬರುತ್ತಿರುವನು. ಜನ್ಮ ಜನ್ಮಗಳಿಂದ ಅಂಡಲೆಯುತ್ತ ಬರುತ್ತಿರುವನು. ಇಂತಹ

ಹೆಸರು. ಇಂತಹ ಚಹರೆ ರೂಪವುಳ್ಳವನೊಬ್ಬನು ಬರುತ್ತಿರುವನು. ಅವನನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಿ. ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಯ ಉಪದೇಶ ನೀಡಿ- ಆವನನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಿರಿ. ಅಂಥವರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ಇಂದುಸಹ ಒರ್ವ ಮಹಾಪುರುಷನು ಧಾರಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವನು. ಓರ್ವನು ಅನಸೂಯಿಯಾದಲ್ಲಿರುವನು. ಮತ್ತೊಂದಿಬ್ಬರು ಬೇರೆಬೇರೆಡೆಗಳಲ್ಲಿರುವರು ಅವರಿಗೆ ಸದ್ಗುರುವಿನ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ದೊರಕಿದೆ. ಇಂಥ ಮಹಾಪುರುಷರನ್ನು ಪಡೆಯುವುದೂ ಒಂದು ಸೌಭಾಗ್ಯ.

ತತ್ರ ತಂ ಬುದ್ಧಿ ಸಂಯೋಗಂ ಲಭತೇ ಪೌರ್ವದೇಹಿಕಮ್।
ಯತತೇ ಚ ತತೋ ಭೂಯಃ ಸಂಸಿದ್ಧೌ ಕುರುನಂದನ ॥ 43॥

ಅಲ್ಲ ಅತನು ಹಿಂದಿನ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿದ ಬುದ್ಧಿ ಸಂಯೋಗವನ್ನು ಅರ್ಥಾತ್ ಪೂರ್ವ ಜನ್ಮದ ಸಾಧನ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಪಡೆದ ಹೇ ಕುರುನಂದನ ! ಅದರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ನಂತರ 'ಸಂಸಿದ್ಧಿಂ' ಭಗವತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿಯೆಂಬ ಪರಮಸಿದ್ಧಿಯ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಶೀಲ ವಾಗುವನು.

ಪೂರ್ವಾಭ್ಯಾಸೇನ ತೇನೈವ ಹ್ರಿಯತೇ ಹ್ಯೊವಶೋಽಪಿ ಸಃ।
ಜಿಜ್ಞಾಸುರಪಿ ಯೋಗಸ್ಯ ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮಾತಿ ವರ್ತಂತೇ॥ 44॥

ಸಿರಿವಂತರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಿಷಯವಾಸನೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಆತನು ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಭಗವತ್ಪಥದ ಕಡೆಗೆ ಸೆಳೆಯಲ್ಪಟ್ಟು ಮುಂದೆ ಸಾಗುವನು. ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಶಿಥಿಲ ಪ್ರಯತ್ನವುಳ್ಳ ಜಿಜ್ಞಾಸುವುಸಹ ವಾಣಿಯ ವಿಷಯವನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿ ನಿರ್ವಾಣ ಪದವಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವನು. ಆತನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ರೀತಿ ಇದೇ. ಯಾರೇ ಆಗಲಿ ಒಂದೇ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಪಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಲಾರರು

ಪ್ರಯತ್ನಾದ್ಯತಮಾನಸ್ತು ಯೋಗೀ ಸಂಶುದ್ಧ ಕಿಲ್ಬಿಷಃ।
ಅನೇಕ ಜನ್ಮ ಸಂಸಿದ್ಧಿಸ್ತತೋ ಯಾತಿ ಪರಾಂ ಗತಿಮ್॥ 45॥

ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳಿಂದ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವ ಯೋಗಿಯು ಪರಮ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕ ಆಭ್ಯಾಸ ಶೀಲನಾದ ಯೋಗಿಯು ಎಲ್ಲ ಪಾಪಗಳಿಂದ ವಿಮುಕ್ತನಾಗಿ. ಪರಿಶುದ್ಧನಾಗಿ ಪರಮಪದವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಕ್ರಮವೇ ಹೀಗೆ. ಮೊದಲು ಶಿಥಿಲಯತ್ನದಿಂದ ಆತನು ಯೋಗವನ್ನಾರಂಭಿಸುವನು. ಮನಸ್ಸು ಚಂಚಲ ವಾಗುತ್ತಲೇ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಹುಟ್ಟುವನು. ಸದ್ಗುರುವಿನ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆಯುವನು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜನ್ಮದಲ್ಲೂ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸುತ್ತ ಕಡೆಗೆ ಪರಮಧಾಮ. ಪರಮಗತಿಯನ್ನೈದುವನು. ಈ ಯೋಗವೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಬೀಜವೆಂಬುದು ಎಂದೂ ನಾಶವಾಗದು. ಎಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೇ ಹೇಳಿರುವನು. ನೀವು ನಾಲ್ಕುಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದಿಟ್ಟರೆ ಸಾಕು ಅಷ್ಟು ಸಾಧನೆಯು ಸಹ ವ್ಯರ್ಥವಾಗದು. ಹಾಳಾಗದು. ಯಾವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಪುರುಷನು ಇದನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು. ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ. ಕೆಲವು ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಿಂದ ಸುತ್ತವರೆಯಲ್ಪಟ್ಟವನೇ ಮಾಡಬಲ್ಲನು. ಏಕೆಂದರೆ ಆತನ ಬಳಿ ಸಮಯ ವಿರದು. ನೀವು ಕಪ್ಪುಜನರಾಗಿರಲಿ, ಬಿಳಿಯರಾಗಿರಲಿ ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಯವರೇ ಆಗಿರಲಿ ಗೀತಾ ಇರುವುದು ಎಲ್ಲರ ಸಲುವಾಗಿ. ನಿಮಗೂ ಸಹ. ಮನುಷ್ಯರೇ ಆಗಿದ್ದಲ್ಲಿ. ಉತ್ಕಟ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡುವವನು. ಆತನಾರೇ ಇರಲಿ ಶಿಥಿಲ ಪ್ರಯತ್ನವುಳ್ಳವನು ಗೃಹಸ್ಥನೇ ಸರಿ.

ಗೀತೆಯು ಗೃಹಸ್ಥ ವಿರಕ್ತ, ಸನ್ಯಾಸಿ ಸಂಸಾರಿ. ಶಿಕ್ಷಿತ-ಅಶಿಕ್ಷಿತ-ಹಿಗೆ ಸರ್ವ ಸಾಧಾರಣ ಮನುಷ್ಯರ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಯಾವನೋ ಓರ್ವ 'ಸಾಧು' ವೆಂಬ ವಿಚಿತ್ರ ಪ್ರಾಣಿಗೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವನು.

ತಪಸ್ವಿಭ್ಯೋಽಧಿಕೋಽಯೋಗೀ ಜ್ಞಾನಿ ಭ್ಯೋಽಪಿ ಮತೋಽಧಿಕಃ।
ಕರ್ಮಿಭ್ಯೋಽಧಿಕೋ ಯೋಗೀ ತಸ್ಮಾದ್ಯೋಽಗಿ ಭವಾರ್ಜುನ॥ 46॥

ತಪಸ್ವಿಗಳಿಂತಲೂ ಯೋಗಿಯು ಮಿಗಿಲಾದವನು ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಂತಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠನೆಂದು ಹೆಸರಾಂತವನು ಕರ್ಮಿಗಳಿಗಿಂಲೂ ಅಧಿಕನಾದವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಜುನ ಯೋಗಿಯಾಗು.

ತಪಸ್ವಿ –

ಮನಸ್ಸಿನೊಂದಿಗೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನೂ ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಬೆಸೆಯಲು ತಪಿಸುವವನು ತಪಸ್ವಿ. ಯೋಗವಿನ್ನು ಅವನಲ್ಲಿ ಬೆಸೆದಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಕರ್ಮಿ–

ಈ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ನಿಯತ ಕರ್ಮವನ್ನರಿತು ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗುವವನು ಕರ್ಮಿ. ಆತನು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನರಿತು ತೊಡಗುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಸಮರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿಯೂ ತೊಡಗುವುದಿಲ್ಲ. ಬರಿದೇ ಮಾಡುವನು.

ಜ್ಞಾನಿ–

ಅದೇ ನಿಯತಕರ್ಮವನ್ನು ಅಂದರೆಯಜ್ಞ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿತು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಮುಂದಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗುವನು. ಅದರ ಲಾಭಹಾನಿಗಳ ಹೊಣೆ ಅವನದು. ಅದನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಜ್ಞಾನಿಯು ಮುನ್ನಡೆಯುವನು.

ಯೋಗಿ –

ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮಯೋಗಿ ಯಾದವನು ತನ್ನ ಇಷ್ಟದ ಮೇಲೇ ಪೂರ್ಣ ಭರವಸೆಯಿಟ್ಟು ಪೂರ್ತಿ ಸಮರ್ಪಣ ಭಾವದಿಂದ ನಿಯತಕರ್ಮವಾದ ಯೋಗಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವನು ಅತನ ಯೋಗಕ್ಷೇಮದ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯೆಲ್ಲವೂ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸೇರಿರುವುದು ಅಥವಾ ಯೋಗೇಶ್ವರನಿಗೆ ಸೇರಿರುವುದು ಪತನವಾಗುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಿದ್ದರೂ ಅತನಿಗೆ ಪತನದ ಭಯವಿರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಅತನು ಯಾವ ಪರಮತತ್ವವನ್ನು ನೆಟ್ಟನಂಬಿರುವನೋ ಅದೇ ಅವನನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುವ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿರುವುದು.

ತಪಸ್ವಿಯಿನ್ನು ಯೋಗವನ್ನು ಬೆಸೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಜ್ಜಾಗುತ್ತಿರುವವನು. ಕರ್ಮಿಯಾದವನು ಬರಿದೇ ಕರ್ಮವಷ್ಟನ್ನು ಅರಿತು ಮಾಡುವನು. ಇವರು ಬೀಳಲೂ ಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಇವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಣ ಭಾವವೂ ಇಲ್ಲ, ಅಥವಾ ತಮ್ಮ ಲಾಭಹಾನಿಗಳನ್ನು ಅಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ತಿಯೂ ಇಲ್ಲ.ಅದರೆ ಜ್ಞಾನಿಯಾದವನು ಯೋಗದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನರಿತಿರುವನು. ಅದರೆ ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮಯೊಗಿಯಾದವನು ತನ್ನ 'ಇಷ್ಟ' ನನ್ನು ನಂಬಿ ತನ್ನನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಕೊಂಡಿರುವನು. ಅವನನ್ನು 'ಇಷ್ಟನು' ನಡೆಸುವನು. ಪರಮಕಲ್ಯಾಣದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಸರಿಯಾಗಿನಡೆಯುವರು. ಆದರೆ ಯಾವಾತನ ಭಾರವನ್ನು 'ಇಷ್ಟ'ನು ಹೊತ್ತಿರುವನೊ ಅವನು ಇವರೆಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಏಕೆಂದರೆ ಸ್ವಯಂ

ಪ್ರಭುವೇ ಅವನನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುವನು. ಅತನ ಹಾನಿಲಾಭಗಳನ್ನು ಪ್ರಭುವೇ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವನು ಆದ್ದರಿಂದ ಯೋಗಿಯು ಶ್ರೇಷ್ಠನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಜುನ ! ನೀನು ಯೋಗಿಯಾಗು. ಸಮರ್ಪಣ ಭಾವದೊಂದಿಗೆ ನೀನು ಯೋಗವನ್ನಾಚರಿಸು.

ಯೋಗಿಯು ಶ್ರೇಷ್ಠನು. ಆದರೆ ಅಂತರಾತ್ಮದೊಂದಿಗೆ ಧನಿಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿರುವ ಯೋಗಿ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠನು. ಅದನ್ನೇ ಕುರಿತು ಹೇಳುವನು.

ಯೋಗಿನಾಮಪಿ ಸರ್ವೆಷಾಂ ಮದ್ಗತೇನಾಂತರಾತ್ಮನಾ ।
ಶ್ರದ್ಧಾವಾನ್ ಭಜತೇ ಯೋಮಾಂ ಸ ಮೇ ಯುಕ್ತ ತಮೊಮತಃ॥ 47॥

ಸಂಪೂರ್ಣ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗಿಗಳಲ್ಲೂ ಯಾವಾತನು. ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಅಭಿ ಭೂತನಾಗಿ ಅಂತರಾತ್ಮ ಪೂರ್ವಕ ನನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸುವನೋ ಆ ಯೋಗಿಯು ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಪರಮ ಶ್ರೇಷ್ಠನು. ಭಜನೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುವನು. ಯಾವ ಆಡಂಬರವಿಲ್ಲ- ಕಪಟವಿಲ್ಲ. ಪ್ರದರ್ಶನ ಅಥವಾ ತೋರುಗಾಣಿಕೆಯ ಭಜನೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಜವು ನಿಮಗೆ ಎಷ್ಟೇ ಅನುಕೂಲವಾಗಿರಲಿ. ಪ್ರಭು ಮಾತ್ರ ಪ್ರತಿಕೂಲನಾಗಿಯೇ ಇರುವನು ಭಜನೆಯೆಂಬುದು ಅತ್ಯಂತ ಗೋಪನೀಯವಾದುದು. ಅದು ಹೊರ ಹೊಮ್ಮುವುದು ಅಂತಃ ಕರಣದಿಂದ ಅದರ ಏರಿಳಿತಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅಂತಃ ಕರಣಕ್ಕೆ ಸೇರಿದುವಾಗಿವೆ.

ನಿಷ್ಕರ್ಷೆ –

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಅರಂಭದಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು- ಫಲಾಶ್ರಯವಿಲ್ಲದೆ ಯಾವಾತನು ''ಕಾರ್ಯಂ ಕರ್ಮ'' ಅಂದರೆ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸುವನೋ ಆತನೇ ಸನ್ಯಾಸೀ- ಹಾಗೂ ಅದೇ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವಾತನು ಯೋಗಿ. ಬರಿದೇ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡುವಾತನು, ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವಾತನು ಯೋಗಿ ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರನು. ಸಂಕಲ್ಪಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದಲ್ಲದೆ ಯಾರೂ ಸನ್ಯಾಸಿ ಅಥವಾ ಯೋಗಿ ಯಾಗಲಾರರು. ''ನಾವು ಸಂಕಲ್ಪ ವನ್ನೇ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ'' ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಕಲ್ಪವು ನಮ್ಮ ಬೆನ್ನು ಬಿಡದು. ಯೋಗಾ ರೂಢನಾಗಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ''ಕಾರ್ಯಂ'' - ಮಾಡಬೇಕು ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಮಾಡುತ್ತ ಯೋಗಾರೂಢನಾದ ಮೇಲೆ ಸರ್ವ ಸಂಕಲ್ಪಗಳೂ ತಮಗೆ ತಾವೇ ಅವಿಭಾವವಾಗುತ್ತ ಬರುವುವು. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮುನ್ನ ಸಾಧ್ಯವಾಗದು. ಸರ್ವ ಸಂಕಲ್ಪಗಳ ಅಭಾವವೇ ಸನ್ಯಾಸ.

ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಕೃಷ್ಣನು ಪುನಃ ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ ಆತ್ಮವು ಅಧೋಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದರೆ ಅದನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ಯಾವ ಪುರುಷನು ಮನಸ್ಸೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು ಕೊಂಡಿರುವನೋ ಅವನ ಆತ್ಮವು ಅವನೊಂದಿಗೆ ಗೆಳೆಯನಂತೆ ವರ್ತಿಸುವುದು ಪರಮಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದು. ಯಾವ ಪುರುಷನು ಮನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಜಯಿಸದೇ ಅವುಗಳಿಗೆ ವಶನಾಗುವನೋ ಆತನಿಗೆ ಆತನ ಆತ್ಮವೇ ಪರಮ ಶತ್ರುವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದು- ಶತ್ರುವಿನಂತೆ ವರ್ತಿಸುವುದು ಯಾತನೆಗಳಿಗೆ ಎಡೆಮಾಡಿ ಕೊಡುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನಾತ್ಮವನ್ನು ಕೆಳ ಮುಖಕ್ಕೊಯ್ಯಬಾರದು. ತನ್ನಿಂದಾದಷ್ಟೂ ಅದನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತುವುದಕ್ಕೆ ಯತ್ನಿಸಬೇಕು.

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಹೊಂದಿದ ಯೋಗಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿರುವನು. ''ಯಜ್ಞಸ್ಥಲೀ'' ಅಂದರೆ ಕುಳ್ಳಿರುವ ಆಸನ, ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವ ರೀತಿನೀತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತ, ಕೂರಬೇಕಾದ

ಸ್ಥಾನವು ಏಕಾಂತ ಹಾಗೂ ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿರಬೇಕು. ವಸ್ತ್ರ, ಮೃಗಚರ್ಮ ಅಥವಾ ಕುಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಸಾಕು. ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಅನುರೂಪವಾದ ಯತ್ನ- ಯುಕ್ತವಾದ ಆಹಾರ ವಿಹಾರಗಳು - ಮಲಗುವಾಗ ಏಳುವಾಗ ಎಚ್ಚರವಾದ ಸಂಯಮಗಳು- ಬೇಕು' ಎಂದು ಹೇಳಿರುವನು. ಯೋಗಿಯ ವಿರುದ್ಧ ಚಿತ್ತವು ಹೇಗಿರಬೇಕೆಂದರೆ. ಗಾಳಿಯಿಲ್ಲದ ಕಡೆ ಹಚ್ಚಿಟ್ಟ ಹಣತೆಯ ದೀಪದ ಕುಡಿಯಂತೆ ಅಕಂಪಿತ ವಾಗಿರಬೇಕು. ಈ ರೀತಿ ತಡೆ ಹಿಡಿದ ಚಿತ್ತದ ಗತಿಯೂ ವಿಲಯ ಪೈದಿದ ಮೇಲೆ ಆತನು ಯೋಗದ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯನ್ನು- ಅನಂತ ಆನಂದವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವನು. ಈ ಸಂಸಾರದ ಸಂಯೋಗ ವಿಯೋಗಗಳಿಂದ ವಿಮುಕ್ತನಾಗಿ ಅನಂತ ಸುಖವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದೇ ಮೋಕ್ಷ. ಯೋಗವೆಂದರೆ ಈ ಮೋಕ್ಷದೊಂದಿಗೆ ಮಿಲನ. ಯಾವ ಯೋಗಿಯ ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆಯುವನೋ ಆತನು ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳಲ್ಲೂ ಸಮದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವನಾಗುವನು. ತನ್ನ ಆತ್ಮದಂತೆ ಎಲ್ಲರ ಆತ್ಮವನ್ನು ಕಾಣುವನು. ಆತನು ಪರಮ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯ ಶಾಂತಿಯನ್ನೈದುವನು ಆದ್ದರಿಂದ ಯೋಗವು ಅಗತ್ಯವಾದುದು. ಮನಸ್ಸು ಎತ್ತೆತ್ತ ಹರಿದರೂ ಅದನ್ನು ಹಿಂದೆಳೆದು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಅದನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಬೇಕು. ಮನಸ್ಸು ನಮ್ಮ ಅಂಕೆಗೊಳಪಡುವುದು ಅತಿ ಕಷ್ಟ ಎಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುವನು. ಆದರೂ ಸಾಧ್ಯ. ಇದು ಅಭ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ವೈರಾಗ್ಯಗಳಿಂದ ವಶ ವಾಗುವುದು. ಶಿಥಿಲ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಸಹ ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳ ಅಭ್ಯಾಸ 'ಬಲದಿಂದ 'ಪರಮಧಾಮ' ಎನ್ನುವ ಪರಮಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವನು. ತಪಸ್ವಿಗಳು, ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗಿಗಳು ಹಾಗೂ ಕೇವಲ ಕರ್ಮಮಾರ್ಗಿಗಳಿಂತ ಯೋಗಿಯು ಶ್ರೇಷ್ಠ- ಅದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಜುನ ! ನೀನು ಯೋಗಿಯಾಗು. ಸಮರ್ಪಣಭಾವದಿಂದ, ಅಂತರ್ಮನದಿಂದ ಯೋಗದ ಆಚರಣೆ ಮಾಡು. ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಕೃಷ್ಣನು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಯೋಗಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಒತ್ತು ಕೊಟ್ಟಿರುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ.

ಓಂ ತತ್ಸದಿತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾಸೂಪನಿಷತ್ಸು ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಯಾಂ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರೇ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದೇ 'ಅಭ್ಯಾಸಯೋಗೋ' ನಾಮ ಷಷ್ಠೋಽಧ್ಯಾಯಃ ||6||

ಈ ರೀತಿ ಶ್ರೀ ಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಉಪನಿಷತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆ ಹಾಗೂ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದದಲ್ಲಿ 'ಅಭ್ಯಾಸಯೋಗ' ವೆಂಬ ಆರನೇ ಅಧ್ಯಾಯವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ.

ಇತಿ ಶ್ರೀಮತ್ಪರಮಹಂಸ ಪರಮಾನಂದಸ್ಯ ಶಿಷ್ಯ ಸ್ವಾಮೀ ಅಡಗಡಾನಂದಕೃತೇ ಶ್ರೀಮದ್ಗಭಗವದ್ಗೀತಾಯಾಃ 'ಯಥಾರ್ಥ ಗೀತಾ' ಭಾಷ್ಯೇ 'ಅಭ್ಯಾಸಯೋಗೋ' ನಾಮ ಷಷ್ಠೋಽಧ್ಯಾಯಃ

||ಹರಿ ಓಂ ತತ್ಸತ್||

ಓಂ

ಶ್ರೀ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ನಮಃ

ಅಥ ಸಪ್ತಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ

ಕಳೆದ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಗೀತೆಯ ಮುಖ್ಯಮುಖ್ಯವಾದ ಪ್ರಾಯ: ಎಲ್ಲ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿವೆ. ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗ, ಜ್ಞಾನಯೋಗ ಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಯಜ್ಞದ ಸ್ವರೂಪ ಹಾಗೂ ಅದರ ವಿಧಿ, ಯೋಗದ ನೈಜ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಅದರ ಪರಿಣಾಮ ಹಾಗೂ ಅವತಾರ, ವರ್ಣಸಂಕರ, ಸನಾತನ, ಆತ್ಮಸ್ಥಿತನಾದ ಮಹಾಪುರುಷನಿಗೂ ಲೋಕ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಕರ್ಮವಾಚರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಒತ್ತಾಯ, ಯುದ್ಧ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮುಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಈ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲೇ ಕುರಿತ ಅನೇಕ ಪೂರಕ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಕೊಂಡಿರುವನು. ಅವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಮಾಧಾನ, ಅನುಷ್ಠಾನಗಳು ಆರಾಧನೆಗೆ ಬೆಂಬಲವೀಯುವುವು.

ಆರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ಕಡೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನು ಸ್ವಯಂ **''ಮದ್ಗತೇನಾಂತರಾತ್ಮನಾ''** ಎಂದರೆ ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಂತ:ಕರಣಗಳನ್ನಿರಿಸಿರುವಾತನೇ ಅತಿ ಶ್ರೇಷ್ಠಯೋಗಿ ಎಂದು ನಾನೆಣಿಸುವೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಬೀಜಾರೋಪಣೆ ಮಾಡಿರುವನು. ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿಯೇ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನೆಲೆಸಬೇಕು ಎಂದರೇನು? ಬಹುಮಂದಿ ಯೋಗಿಗಳು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪಡೆಯುವರು. ಆದರೂ ಅವರಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಯೋ ಏನೋ ಒಂದು ಕೊರತೆ ಚುಚ್ಚುತ್ತಲೇ ಇರುವುದು. ಲೇಶ ಮಾತ್ರವೂ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲದಿರುವಂತಹ ಸ್ಥಿತಿ ಯಾವಾಗ ಲಭಿಸುವುದು? ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅರಿವು ಬರುವುದೆಂದು? ಯಾವಾಗ? ಇದಕ್ಕೆ ಯೋಗೇಶ್ವರನು ಹೇಳುವನು -

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ -

ಮಯ್ಯಾಸಕ್ತಮನಾ: ಪಾರ್ಥ ಯೋಗಂ ಯುಂಜನ್ಮದಾಶ್ರಯ: ।
ಅಸಂಶಯಂ ಸಮಗ್ರಂ ಮಾಂಯಥಾ ಜ್ಞಾಸ್ಯಸಿ ತಚ್ಛೃಣು ॥ 1॥

ಎಲೈ ಪಾರ್ಥ! ನೀನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಮನದಿಂದ ಮತ್ತೆಲ್ಲೂ ಹೊರಗೆ

ಹೋಗಕೂಡದು - **ಮದಾಶ್ರಯ:** - ನನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಪರಾಯಣವಾಗಿ ಯೋಗದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು (ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅಲ್ಲ) ನನ್ನನ್ನು ಅದೆಷ್ಟು ಸಂಶಯವಿಲ್ಲದಂತೆ ತಿಳಿಯುವೆಯೋ ಅದನ್ನು ಕೇಳು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಮೇಲೆ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಯಾವುದೊಂದು ಸಂಶಯವೂ ಉಳಿಯಾಲಾರದು. ವಿಭೂತಿಗಳ ಆ ಸಮಗ್ರ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಪುನ: ಒತ್ತಿ ಹೇಳುವನು.

ಜ್ಞಾನಂ ತೇಽಹಂ ಸವಿಜ್ಞಾನಮಿದಂ ವಕ್ಷ್ಯಾಮ್ಯಶೇಷತ:
ಯ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ನೇಹ ಭೂಯೋಽನ್ಯಜ್ಞಾತವ್ಯಮವ ಶಿಷ್ಯತೇ ॥ 2॥

ನಾನು ನಿನಗೋಸ್ಕರ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಹಿತವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೇಳುವೆ. ಪೂರ್ತಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞವು ಸೃಜಿಸುವಂತಹ ಅಮೃತತ್ವದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯೊಂದಿಗೆ ಲಭಿಸುವ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯೇ ಜ್ಞಾನ ಪರಮತತ್ವನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದೇ ಜ್ಞಾನ. ಮಹಾಪುರುಷನಾದವನಿಗೆ ಸರ್ವತ್ರವೂ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಕಾರ್ಯವನ್ನೆಸಗುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೇ ವಿಜ್ಞಾನ. ಆ ಪ್ರಭು ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲೂ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅದೆಂತು ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವನು? ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಎಬ್ಬಿಸುವನು, ಕೂಡಿಸುವನು, ಪ್ರಕೃತಿಯ ದ್ವಂದ್ವಗಳಿಂದ ಹೊರತಂದು ಸ್ವರೂಪದವರೆಗಿನ ದೂರವನ್ನು ಕ್ರಮಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವನು? ಆತನ ಕಾರ್ಯ ಪ್ರಣಾಳಿಕೆಯ ಹೆಸರೇ ವಿಜ್ಞಾನ. ಈ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಹಿತವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ನಾನು ನಿನಗೆ ನೀಡುವೆ. ಅದನ್ನು ಅರಿತು (ಬರಿದೇ ಕೇಳಿ ಅಲ್ಲ) ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಮತ್ತಿನ್ನಾವ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯೂ ಉಳಿಯದಂತೆ ಮಾಡುವೆ. ಅರಿತು ಕೊಳ್ಳು ಎಂದು ಹೇಳುವನು. ಅರಿಯುವವರ ಸಂಖ್ಯೆ ತುಂಬ ಕಡಿಮೆ.

ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಸಹಸ್ರೇಷು ಕಶ್ಚಿದ್ಯತತಿ ಸಿದ್ದಯೇ।
ಯತತಾಮಪಿ ಸಿದ್ಧಾನಾಂ ಕಶ್ಚಿನ್ಮಾಂ ವೇತ್ತಿ ತತ್ವತ: ॥ 3॥

ಸಾವಿರಾರು ಮಂದಿ ಜನರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೋ ಒರ್ವನು ನನ್ನನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಯತ್ನಿಸುವನು. ಹೀಗೆ ಯತ್ನ ಮಾಡುವ ಯೋಗಿಗಳಲ್ಲೂ ಯಾವಾತನೋ ಓರ್ವನು ನನ್ನನ್ನು ತತ್ವ (ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ)ದೊಂದಿಗೆ ತಿಳಿಯುವನು. ಈಗ ಸಮಗ್ರ ತತ್ವವಿರುವುದೆಲ್ಲಿ? ಅದು ಯಾವುದೋ ಒಂದೆಡೆ ಪಿಂಡರೂಪದಲ್ಲಿದೆಯೇ ಅಥವಾ ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಹರಡಿಕೊಂಡಿದೆಯೇ? ಇದಕ್ಕೆ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು.

ಭೂಮಿರಾಪೋಽನಲೋ ವಾಯು:ಖಂ ಮನೋ ಬುದ್ಧಿರೇವ ಚ ।
ಅಹಂಕಾರ ಇತೀಯಂ ಮೇ ಭಿನ್ನಾಪ್ರಕೃತಿರಷ್ಟಧಾ ॥ 4॥

ಅರ್ಜುನ ! ಭೂಮಿ, ಜಲ, ವಾಯು, ಅಗ್ನಿ, ಆಕಾಶ, ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿ ಅಹಂಕಾರ ಎಂಬೀ ಎಂಟು ವಿಧವಾದ ಭೇದವುಳ್ಳದ್ದು ನನ್ನ ಪ್ರಕೃತಿ. ಈ ಎಂಟುವಿಧವಾದುದು ಮೂಲಪ್ರಕೃತಿ.

ಅಪರೇಽಯಮಿತಸ್ತ್ವನ್ಯಾಂ ಪ್ರಕೃತಿಂ ವಿದ್ಧಿ ಮೇಽಪರಾಮ್ಂ ।
ಜೀವಭೂತಾಂ ಮಹಾಬಾಹೋ ಯಯೇದಂ ಧಾರ್ಯತೇ ಜಗತ್ ॥ 5॥

''ಇಯಂ'' ಅರ್ಥಾತ್ ಈ ಎಂಟುವಿಧವುಳ್ಳ ಪ್ರಕೃತಿಯು ನನ್ನ ''ಅಪರಾಪ್ರಕೃತಿ'' ಎಂದರೆ ಜಡ ಪ್ರಕೃತಿ. ಮಹಾಬಾಹುವಾದ ಅರ್ಜುನ! ಇದಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯದಾದುದನ್ನು

ಜೀವರೂಪ ''ಪರಾ'' ಅರ್ಥಾತ್ ಚೇತನ ಪ್ರಕೃತಿಯೆಂದು ತಿಳಿ. ಇದೇ ಸಂಪೂರ್ಣ ಜಗತ್ತನ್ನು ಧರಿಸಿದೆ. ಅದೇ ಜೀವಾತ್ಮ. ಜೀವಾತ್ಮವೂ ಪ್ರಕೃತಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಅದೂ ಪ್ರಕೃತಿಯೇ ಸರಿ.

ಏತದ್ಯೋನೀನಿ ಭೂತಾನಿ ಸರ್ವಾಣೀತ್ಯುಪಧಾರಯ ।
ಅಹಂ ಕೃತ್ಸ್ನಸ್ಯ ಜಗತಃ ಪ್ರಭವ ಪ್ರಲಯಸ್ತಥಾ ॥ 6॥

ಅರ್ಜುನ! ಈ ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳು ''**ಏತದ್ಯೋನೀನಿ**'' ಈ ಮಹಾಪ್ರಕೃತಿಗಳಿಂದ ಅಂದರೆ ಪರಾ ಮತ್ತು ಅಪರಾ ಪ್ರಕೃತಿಗಳಿಂದ ಸಂಜನಿಸಿರುವವೆಂದು ತಿಳಿ. ಈ ಎರಡೇ ಏಕೈಕ ಯೋನಿಗಳು. ನಾನು ಈ ಸಂಪೂರ್ಣ ಜಗತ್ತಿನ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಹಾಗೂ ಪ್ರಳಯ ರೂಪನು ಎಂದರೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಕಾರಣನಾದವನು. ಜಗತ್ತಿನ ಉತ್ಪತ್ತಿಯೂ ನನ್ನಲ್ಲಿದೆ ಅದರ ಪ್ರಳಯ (ವಿಲಯ)ವೂ ನನ್ನಲ್ಲೇ ಇದೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯು ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗಿರುವುದೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಾನೇ ಅದರ ಉತ್ಪತ್ತಿ. ಮಹಾಪುರುಷನೋರ್ವನು ಎಂದು ಈ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಮೀರಿ ಹೋಗುವನೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಾನೇ ಮಹಾಪ್ರಳಯ. ಇದು ಅನುಭವ ಸಿದ್ಧ.

ಸೃಷ್ಟಿಯ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಳಯಗಳನ್ನು ಮಾನವ ಸಮಾಜವು ತುಂಬ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ನೋಡಿ ಪ್ರಪಂಚದ ಅನೇಕ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂಬ ಪ್ರಯಾಸ ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇದೆ. ಓರ್ವನು ಪ್ರಳಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಭೂಮಿಯು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಹೋಗುವುದೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೊಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಸೂರ್ಯನು ಪ್ರಳಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯ ಅತಿ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅದರಿಂದ ಭೂಮಿಯೆಲ್ಲವೂ ಉರಿದು ಹೋಗುವುದೆಂದು ಮತ್ತೋರ್ವರು ಇದನ್ನೇ ''ಕಯಾಮತ್'' ಎಂದು ಕರೆದು ಆ ದಿನವೇ ಎಲ್ಲರ ಸರಿತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುವುದೆನ್ನುವರು. ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ನಿತ್ಯಪ್ರಳಯ ನೈಮಿತ್ತಿಕ ಪ್ರಳಯಗಳನ್ನೆಣಿಸುವರು. ಆದರೆ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನ ಮತಾನುಸಾರವಾಗಿ ಪ್ರಕೃತ್ತಿಯೆಂಬುದು ಅನಾದಿಯಾದುದು. ಪರಿವರ್ತನ ಶೀಲವಾದುದು ಎಂದು. ಇದು ಎಂದೂ ನಾಶವಾಗದು ಎಂದು.

ಭಾರತೀಯ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಮನು ಪ್ರಳಯವನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದನಂತೆ. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಹನ್ನೊಂದು ಮಂದಿ ಋಷಿಗಳು ಮೀನಿನ ಕೊಂಬಿನಲ್ಲಿ ದೋಣಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹಿಮಾಲಯದ ಒಂದು ಅತಿ ಎತ್ತರದ ಶಿಖರವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿದರು. ಲೀಲಾಲೋಲನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಉಪದೇಶಗಳು ಮತ್ತು ಜೀವನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಆತನ ಸಮಕಾಲೀನ ಶಾಸ್ತ್ರ ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಮೃಕಂಡು ಮುನಿಯ ಮಗ ಮಾರ್ಕಂಡೇಯನು ಬಣ್ಣಿಸಿರುವ ಪ್ರಳಯದ ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡ ದೃಶ್ಯಗಳು ನಮಗೆ ತಿಳಿದು ಬರುವುದು. ಆತನು ಹಿಮಾಲಯದ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಪ ಭದ್ರಾ ನದಿಯ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದನು.

ಭಾಗವತದ ಹನ್ನೆರಡನೇ ಸ್ಕಂದದ ಎಂಟನೇ ಒಂಬತ್ತನೇ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಶೌನಕಾದಿ ಮುನಿಗಳು ಸೂತ ಪುರಾಣಿಕನನ್ನು ಕೇಳಿದರು. ''ಮಹಾಪ್ರಳಯದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ ಮಹಾಮುನಿಗಳು ವಟಪತ್ರದ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿದ್ದ ಭಗವಾನ್ ಬಾಲ ಮುಕುಂದನ ದರ್ಶನವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರು - ಆದರೆ ಅವರು ನಮ್ಮ ವಂಶದವರೇ. ನಮಗಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಹಿಂದೆ ಅವರು ಹುಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅವರ ಜನ್ಮವಾದ ನಂತರ ಯಾವ ಪ್ರಳಯವೂ ಸಂಭವಿಸಲಿಲ್ಲ - ಯಾವ

ಸೃಷ್ಟಿಯೂ ಆಗಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲವೂ ಯಥಾವತ್ತಾಗಿಯೇ ಇದ್ದವು. ಅಂದ ಮೇಲೆ ಅವರು ಪ್ರಳಯವನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದರು - ಎಂದರೇನು?''

ಸೂತ ಪುರಾಣಿಕರು ಹೇಳಿದರು. ''ಮಾರ್ಕಂಡೇಯರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಿಂದ ಭಗವಂತನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ನರನಾರಾಯಣ ರೂಪದಲ್ಲಿ ದರ್ಶನವಿತ್ತನು. ಮಾರ್ಕಂಡೇಯರು ಹೇಳಿದರು. ''ಆತ್ಮವು ನಿನ್ನ ಅದಾವ ಮಾಯೆಯ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಒಂದು ಯೋನಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮತ್ತೊಂದು ಎಂದು ಅನಂತ ಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಡಲೆಯುವುದೋ ಆ ಮಾಯೆಯನ್ನು ನೋಡಲಿಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ: ಭಗವಂತನು ಅವರ ಮಾತಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡನು. ಒಂದು ದಿನ ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ ಮುನಿಗಳು ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಮದ ಮುಂದೆ ಭಗವಂತನ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯರಾಗಿ ಕುಳಿತಿರುವಾಗ ಅವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ನಾಲ್ಕು ನಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಸಮುದ್ರವು ಉಮ್ಮಳಿಸಿ ಅವರ ಮೇಲೆ ಹರಿದು ಬರುತ್ತಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಮೀನು ಮೊಸಳೆಗಳು ಹಾರಿಹಾರಿ ಬೀಳುತ್ತಿವೆ. ಅವುಗಳ ಮುಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಕಂಡೇಯರು ಸ್ವತ: ತಾವೂ ಸಿಲುಕಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವರು ಅದರಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅತ್ತಿತ್ತ ಧಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಕಾಶ, ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ, ಪೃಥ್ವಿ, ಸ್ವರ್ಗ ಸಮಸ್ತ ತಾರಾ ಮಂಡಲಗಳೆಲ್ಲವೂ ಆ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುವಂತೆ ಕಂಡುಬಂತು. ಇದೇ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಕಂಡೇಯರು ಒಂದು ಆಲದೆಲೆಯ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಮುದ್ದಾದ ಶಿಶು ಮಲಗಿದ್ದಂತೆ ಕಂಡು ಬಂದಿತು. ಶ್ವಾಸದೊಂದಿಗೆ ಮಾರ್ಕಂಡೇಯರೂ ಆ ಶಿಶುವಿನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕರು. ಅಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಮ, ಸೂರ್ಯಮಂಡಲ ಸಹಿತವಾದ ಪೃಥಿವಿ - ಎಲ್ಲವೂ ಜೀವಂತವಾಗಿ ರಾರಾಜಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಅವರು ಕಂಡರು. ಪುನ: ನಿಶ್ವಾಸದೊಂದಿಗೆ ಅವರು ಆ ಶಿಶುವಿನ ಉದರದೊಳಗಿನಿಂದ ಹೊರಬಂದರು. ಕಣ್ತೆರೆಯುವುದರೊಳಗೆ ಮಾರ್ಕಂಡೇಯರು ತಮ್ಮನ್ನು ಪುನ: ಅದೇ ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ತಾವು ಕುಳಿತಿದ್ದಂತೆ ಅದೇ ಆಸನದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಕೊಂಡರು.

ಕೋಟ್ಯಂತರ ವರ್ಷಗಳ ಮಹತ್ಸಾದನೆ ಭಜನೆಗಳ ನಂತರ ಮುನಿಗಳು ಈಶ್ವರೀಯ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ತಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಕೊಂಡರು - ತಮ್ಮ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಮನಗಂಡರು - ಎಂಬುದು ಸುಸ್ಪಷ್ಟ. ಹೊರಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ಇದ್ದಂತೆಯೇ ಇವೆ - ಯಾವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೂ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಳಯವೆಂಬುದು ಯೋಗಿಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರನಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಒಂದು ಅನುಭೂತಿ. ಭಜನದ ಪೂರ್ತಿಯಾಗುವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಯೋಗಿಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರದ ಪ್ರವಾಹವು ಅಳಿದು ಅವ್ಯಕ್ತ ಪರಮಾತ್ಮನೊಬ್ಬನೇ ಶೇಷವಾಗಿ ಉಳಿಯುವನು. ಇದೇ ಪ್ರಳಯ. ಹೊರಗಾವ ಪ್ರಳಯವೂ ಆಗದು. ಮಹಾಪ್ರಳಯವೆಂಬುದು ಶರೀರವಿರುವಾಗಲೇ ಅದ್ವೈತದ ಅನಿರ್ವಚನೀಯ ಸ್ಥಿತಿ. ಇದು ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕವಾದುದು. ಕೇವಲ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ನಿರ್ಣಯಿಸುವವರು ಬರಿಯ ಭ್ರಮೆಯನ್ನೇ ಹುಟ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. ನಾವೇ ಇರಬಹುದು, ನೀವೇ ಇರಬಹುದು. ಎಲ್ಲರೂ ಅಷ್ಟೆ.

ಈ ಬಗ್ಗೆಯೇ ಮುಂದೆ ಹೇಳುವನು -

ಮತ್ತ: ಪರತರಂ ನಾನ್ಯತ್ಕಿಂಚಿದಸ್ತಿ ಧನಂಜಯ ।

ಮಯಿ ಸರ್ವಮಿದಂ ಪ್ರೋತಂ ಸೂತ್ರೇ ಮಣಿಗಣಾ ಇವ ॥ 7॥

ಧನಂಜಯ! ನನ್ನನ್ನುಳಿದು ಬೇರಾವ ವಸ್ತು ಲೇಶವೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ಸಂಪೂರ್ಣ ಜಗತ್ತು ದಾರದಲ್ಲಿ ಪೋಣಿಸಿದ ಮಣಿಗಳಂತೆ ನನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಪೋಣಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ. ಹಾಗಿರುವುದೇನೋ

ನಿಜ - ಆದರೆ ತಿಳಿಯುವುದೆಂದು? ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಮೊದಲ ಶ್ಲೋಕಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಅನನ್ಯ ಆಸಕ್ತಿ (ಭಕ್ತಿ) ಯಿಂದ ನನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಪರಾಯಣನಾಗಿ ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಅದೇ ರೂಪದಿಂದ ತೊಡಗಿಕೊಂಡಾಗ ಅದು ತಿಳಿದುಬರುವುದು. ಇಲ್ಲದಾದರೆ ಇಲ್ಲ. ಯೋಗದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವುದು ಅತ್ಯವಶ್ಯ.

ರಸೋऽಹಮಪ್ಸು ಕೌಂತೇಯ ಪ್ರಭಾಸ್ಮಿ ಶಶಿ ಸೂರ್ಯಯೋಃ ।
ಪ್ರಣವಸ್ಸರ್ವವೇದೇಷು ಶಬ್ದಃಖೇ ಪೌರುಷಂ ನೃಷು ॥ 8॥

ಕೌಂತೇಯ! ಜಲದಲ್ಲಿ ನಾನು ರಸವಿದ್ದಂತೆ. ಚಂದ್ರ ಸೂರ್ಯರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶದಂತೆ - ಸರ್ವವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಓಂಕಾರದಂತೆ - (ಓ-ಅಹಂ-ಕಾರ-)ಸ್ವಯಂನ ಆಕಾರ. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದದಂತೆ - ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಪುರುಷತತ್ವದಂತೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ -

ಪುಣ್ಯೋ ಗಂಧಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂಚ ತೇಜಶ್ಚಾಸ್ಮಿ ವಿಭಾವಸೌ ।
ಜೀವನಂ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ತಪಶ್ಚಾಸ್ಮಿ ತಪಸ್ವಿಷು ॥ 9॥

ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಪವಿತ್ರವಾದ ಗಂಧದಂತೆ - ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ತೇಜಸ್ಸಿನಂತೆ - ಸರ್ವಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವನದಂತೆ - ತಪಸ್ವಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ತಪಸ್ಸಿನಂತೆ - ನಾನು ಹೆಣೆದುಕೊಂಡಿರುವೆ.

ಬೀಜಂ ಮಾಂ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ವಿದ್ಧಿ ಪಾರ್ಥ ಸನಾತನಮ್ ।
ಬುದ್ಧಿರ್ಬುದ್ಧಿಮತಾಮಸ್ಮಿ ತೇಜಸ್ತೇಜಸ್ವಿನಾಮಹಮ್ ॥10॥

ಪಾರ್ಥ! ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳಿಗೆ ಆದಿಕಾರಣವಾದ ಬೀಜವನ್ನು ನಾನೆಂದೇ ತಿಳಿ. ಬುದ್ಧಿವಂತರಲ್ಲಿ ನಾನೇ ಬುದ್ಧಿ. ತೇಜಸ್ವಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾನೇ ತೇಜಸ್ಸು ಆಗಿರುವೆ. ಇದೇ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು.

ಬಲಂ ಬಲವತಾಂ ಚಾಹಂ ಕಾಮರಾಗ ವಿವರ್ಜಿತಮ್ ।
ಧರ್ಮಾವಿರುದ್ಧೋ ಭೂತೇಷು ಕಾಮೋऽಸ್ಮಿ ಭರತರ್ಷಭ ॥ 11॥

ಹೇ ಭರತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಅರ್ಜುನ! ನಾನು ಬಲಿಷ್ಠರಾದವರ ಕಾಮನೆ ಮತ್ತು ಆಸಕ್ತಿರಹಿತವಾದ ಬಲವಾಗಿರುವೆ. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಬಲಿಷ್ಠರೇ ಆಗುವರು. ಓರ್ವನು ದಂಡ ನಮಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಬಲವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವರು, ಓರ್ವರು ಪರಮಾಣುಗಳನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸುವನು. ಅದಲ್ಲ - ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವುದು - ಕಾಮರಾಗಗಳ ರಹಿತವಾದ ಬೇರೆಯ ಬಲವಿದೆಯೋ ಆ ಬಲವು ನಾನೇ. ಅದೇ ನಿಜವಾದ ಬಲ. ಸರ್ವಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಯಾವ ಕಾಮನೆಗಳಿವೆಯೋ ಆ ಕಾಮನೆ ನಾನೇ. ಪರಬ್ರಹ್ಮನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನೊಬ್ಬನೇ ಧರ್ಮ. ಆತನೇ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಧರಿಸಿರುವನು. ಶಾಶ್ವತವಾದ ಆತ್ಮ ಯಾವುದುಂಟೋ ಅದೇ ಧರ್ಮ. ಆ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅವಿರೋಧಿಯಾಗಿರುವಂತಹುದೇ ಕಾಮನೆ. ಆ ಕಾಮನೆ ನಾನು. ಮುಂದೂ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು - ''ಅರ್ಜುನ! ನನ್ನನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೋ. ಎಲ್ಲ ಕಾಮನೆಗಳೂ ವರ್ಜಿತವಾದುವು. ಆದರೆ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಕಾಮನೆ ಅಗತ್ಯ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ನೀವು ಸಾಧನಾ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗಲು ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಕಾಮನೆಯೂ ನನ್ನ ದೇಣಿಗೆ.

ಯೇ ಚೈವ ಸಾತ್ವಿಕಾ ಭಾವಾ ರಾಜಸಾಸ್ತಾಮಸಾಶ್ಚ ಯೇ ।
ಮತ್ತ ಏವೇತಿ ತಾನ್ವಿದ್ಧಿ ನತ್ವಹಂ ತೇಷು ತೇ ಮಯಿ ॥ 12॥

ಇನ್ನೂ ಅನೇಕಾನೇಕ ಸಾತ್ವಿಕಭಾವನೆಗಳು, ರಜೋಗುಣ, ತಮೋಗುಣಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಎಲ್ಲ ಭಾವನೆಗಳೂ ನನ್ನಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟುವವೆಂದು ತಿಳಿ. ವಸ್ತುತ: ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ನಾನಿರುವೆ ಆದರೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅವುಗಳಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ನಾನು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಹಾಗೂ ಅವುಗಳಾದರೂ ನನ್ನನ್ನು ತೊಡಲಾರವು. ಏಕೆಂದರೆ ನನಗೆ ಕರ್ಮಗಳ ತೊಡಕಿಲ್ಲ. ನಾನು ನಿರ್ಲಿಪ್ತ. ನನಗೆ ಇವುಗಳಿಂದೇನೂ ಆಗಬೇಕಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವುಗಳು ನನ್ನನ್ನು ಮುಟ್ಟಲಾರವು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ -

ಯಾವ ರೀತಿ ಆತ್ಮದ ಉಪಸ್ಥಿತಿಯೇ ಶರೀರದ ಹಸಿವು ತೃಷೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದೋ, ಅನ್ನಜಲಗಳಿಂದ ಆತ್ಮಕ್ಕೇನೂ ಆಗಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ - ಅದೇ ರೀತಿ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಪರಮಾತ್ಮನ ಉಪಸ್ಥಿತಿಯಿಂದಲೇ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು. ಪರಮಾತ್ಮನು ಮಾತ್ರ ಅದರ ಗುಣ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ನಿರ್ಲಿಪ್ತನಾಗಿರುವನು.

ತ್ರಿಭಿರ್ಗುಣಮಯೈರ್ಭಾವೈರೇಭಿ: ಸರ್ವಮಿದಂ ಜಗತ್ ।
ಮೋಹಿತಂ ನಾಭಿಜಾನಾತಿ ಮಾಮೇಭ್ಯ: ಪರಮವ್ಯಯಮ್ ॥ 13॥

ಸಾತ್ವಿಕ, ರಾಜಸ, ತಾಮಸ - ಈ ತ್ರಿಗುಣಗಳ ಕಾರ್ಯರೂಪವಾದ ಭಾವಗಳಿಂದ ಈ ಜಗತ್ತು ಮರುಳುಗೊಂಡಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಈ ಜನರು ಈ ತ್ರಿಗುಣಗಳಿಗತೀತನಾದ ಹಾಗೂ ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ನನ್ನನ್ನು ತತ್ವತ: ಅರಿಯಲಾರದೆ ಹೋಗಿರುವರು. ನಾನು ಈ ತ್ರಿಗುಣಗಳಿಗೂ ಅತೀತನಾಗಿರುವೆ. ಅರ್ಥಾತ್ ಅಂಶಮಾತ್ರ ಗುಣದ ಆವರಣವಿದ್ದರೂ ನನ್ನನ್ನು ಯಾರೂ ಅರಿಯಲಾರರು. ಆತನಿನ್ನೂ ದಾರಿಹೋಕರು. ಅವನಿನ್ನೂ ನಡೆದು ಸಾಗಬೇಕು. ಹಾಗೂ

ದೈವೀ ಹ್ಯೇಷಾ ಗುಣಮಯೀ ಮಮ ಮಾಯಾ ದುರತ್ಯಯಾ ।
ಮಾಮೇವ ಯೇ ಪ್ರಪದ್ಯಂತೇ ಮಾಯಾಮೇತಾಂ ತರಂತಿ ತೇ ॥ 14॥

ತ್ರಿಗುಣಾತೀತವಾದ ನನ್ನೀ ಮಾಯೇ ಅದ್ಭುತ ಹಾಗೂ ದುಸ್ತರ. ಆದರೆ ಯಾವ ಪುರುಷನು ನಿರಂತರವೂ ನನ್ನನ್ನೇ ಭಜಿಸುವನೋ ಆತನು ಈ ಮಾಯೆಯನ್ನು ದಾಟಿ ಹೋಗುವನು ಇದು ದೈವೀ ಮಾಯೆಯೇನೊ ಅಹುದು. ಆದರೆ ಊದುಬತ್ತಿ ಹಚ್ಚಿ ಇದನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತ ಕೂರುವುದು ಬೇಕಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಪಾರುಗಾಣಬೇಕು.

ನ ಮಾಂ ದುಷ್ಕೃತಿನೋ ಮೂಢಾ : ಪ್ರಪದ್ಯಂತೇ ನರಾಧಮಾ: ।
ಮಾಯಯಾಪಹೃತ ಜ್ಞಾನಾ ಅಸುರಂ ಭಾವಮಾಶ್ರಿತಾ: ॥ 15॥

ನಿರಂತರವೂ ನನ್ನನ್ನೇ ಭಜಿಸುವವರು ತಿಳಿಯುವರು. ಆದರೂ ಜನರು ಭಜಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಮಾಯೆಯಿಂದ ಯಾರ ಜ್ಞಾನವು ಅಪಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದೋ, ಯಾರು ಆಸುರೀ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕುಳಿತಿರುವರೋ ಅಂತಹ ನರಾಧಮರು ಕಾಮಕ್ರೋಧಾದಿ ದುಷ್ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುವ ಮೂಢರು. ನನ್ನನ್ನು ತಿಳಿಯಲಾರರು. ಹಾಗಾದರೆ ಭಜಿಸುವವರಾರು?

ಚತುರ್ವಿಧಾ ಭಜಂತೇ ಮಾ ಜನಾ: ಸುಕೃತಿನೋಽರ್ಜುನ ।

ಆರ್ತೋ ಜಿಜ್ಞಾಸು ರರ್ಥಾರ್ಥೀ ಜ್ಞಾನೀ ಚ ಭರತರ್ಷಭ ॥ 16॥

ಹೇ ಭರತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಅರ್ಜುನ! **'ಸುಕೃತಿನ:'** -- ಉತ್ತಮವಾದ ನಿಯತ ಕರ್ಮ (ಅದರ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಒಳಿತು ತುಂಬಿರಬೇಕು. ಅಂತಹ) ಮಾಡುವವರು, **'ಅರ್ಥಾರ್ಥೀ'** - ಕಾಮನೆಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿದವನು, ಆರ್ತ: ದು:ಖದಿಂದ ಪರಿತಪಿಸುವವನು, **'ಜಿಜ್ಞಾಸು:'** - ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷರೂಪದಿಂದ ತಿಳಿಯ ಬಯಸುವವನು ಹಾಗೂ **'ಜ್ಞಾನೀ'** - ಅಂದರೆ ಪ್ರವೇಶದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರತಕ್ಕವನು. ಈ ನಾಲ್ಕು ವಿಧವಾದ ಭಕ್ತರು ನನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸುವರು.

''ಅರ್ಥ'' ಎಂದರೆ ನಮ್ಮ ಶರೀರ ಅಥವಾ ಸಂಬಂಧಗಳ ಪೂರ್ತಿ ಆಗುವಿಕೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಥ, ಕಾಮನೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮೊದಲು ಭಗವಂತನಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾಗುವುವು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವುದು - ''ನಾನೇ ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುತ್ತೇನೆ. ಆದರೆ ಇಷ್ಟೇ ವಾಸ್ತವಿಕವಾದ ಅರ್ಥವಲ್ಲ. ಆತ್ಮಿಕ ಸಂಪದವೇ ಸ್ಥಿರವಾದ ಸಂಪದ. ಇದೇ ''ಅರ್ಥ''.

ಸಾಂಸಾರಿಕ 'ಅರ್ಥ'ವನ್ನು ಈಡೇರಿಸುತ್ತ ಭಗವಂತನು ವಾಸ್ತವಿಕವಾದ ಅರ್ಥ - ಆತ್ಮಿಕ ಸಂಪತ್ತಿನ ಕಡೆಗೆ ಮುಂದೊಯ್ಯುವನು. ಏಕೆಂದರೆ ಇದಿಷ್ಟರಿಂದಲೇ ತನ್ನ ಭಕ್ತನು ತೃಪ್ತನಾಗಲಾರನೆಂದು ಆತನಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಆತ್ಮಿಕ ಸಂಪತ್ತನ್ನೂ ನೀಡತೊಡಗುವನು. **'ಲೋಕ ಲಾಹು ಪರಲೋಕ ನಿಬಾಹೂ'** -- ''ಈ ಲೋಕವನ್ನೂ ಲಭಿಸಿ ಪರಲೋಕದಲ್ಲೂ ನಿರ್ವಾಹವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು ಪರಮಾತ್ಮನ ಇಚ್ಛೆ. ತನ್ನ ಭಕ್ತರನ್ನು ಅವನು ಬರಿಗೈಯಲ್ಲಿ ಕಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

''ಆರ್ತ'' ಎಂದರೆ ದು:ಖದಲ್ಲಿ ತೊಳಲಾಡುವವನು. ''ಜಿಜ್ಞಾಸು'' ಎಂದರೆ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲಪೇಕ್ಷೆಯುಳ್ಳವನು. ಆತನು ನನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸುವವನು. ಸಾಧನೆಯು ಪರಿಪಕ್ವವಾಗುವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ದಿಗ್ದರ್ಶನ (ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದರ್ಶನ)ದ ಸ್ಥಿತಿ ಮುಟ್ಟಿದ ಜ್ಞಾನಿಯೂ ನನ್ನನ್ನೂ ಭಜಿಸುವನು. ಈ ರೀತಿ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ಭಕ್ತರು ನನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸುವವರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಿಯು ಶ್ರೇಷ್ಠನು. ಅಂದರೆ ಜ್ಞಾನಿಯೂ ಭಕ್ತನೇ. ಇವರೆಲ್ಲರಲ್ಲೂ.

ತೇಷಾಂ ಜ್ಞಾನೀ ನಿತ್ಯಯುಕ್ತ ಏಕ ಭಕ್ತಿರ್ವಿಷ್ಯತೇ ।

ಪ್ರಿಯೋ ಹಿ ಜ್ಞಾನಿನೋಽತ್ಯರ್ಥ ಮಹಂ ಸ ಚ ಮಮ ಪ್ರಿಯ: ॥ 17॥

ಅರ್ಜುನ! ಅವರಲ್ಲೂ ಅನವರತವೂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಭಾವವಿಟ್ಟಿರುವ ಅನನ್ಯಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಜ್ಞಾನಿಯು ವಿಶಿಷ್ಟ. ಏಕೆಂದರೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದೊಂದಿಗೆ ಅರಿಯುವ ಜ್ಞಾನಿಗೆ ನಾನು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯನೆನಿಸುವೆ. ಆ ಜ್ಞಾನಿಯೂ ನನಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯನಾಗುವನು. ಆ ಜ್ಞಾನಿಯು ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವೇ ಆಗಿರುವನು.

ಉದಾರಾ: ಸರ್ವ ಏವೈತೇ ಜ್ಞಾನೀ ತ್ವಾತ್ಮೈವ ಮೇ ಮತಮ್ ।

ಆ ಸ್ಥಿತ: ಸ ಹಿ ಯುಕ್ತಾತ್ಮಾ ಮಾಮೇವಾನುತ್ತಮಾಂ ಗತಿಮ್ ॥ 18॥

ಈ ನಾಲ್ಕೂ ವಿಧದ ಭಕ್ತರು ಉದಾರರೇ (ಆದರೂ ಯಾವ ಔದಾರ್ಯವನ್ನು ತೋರಿದಂತಾಯಿತು. ನೀವು ಭಕ್ತಿ ತೋರಿದ್ದರಿಂದ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಏನಾದರೂ ಮಹದುಪಕಾರ ಮಾಡಿದಂತಾಯಿತೇ? ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ಕೊರತೆಯಿದೆಯೇ? ಅದನ್ನು ನೀವು ತುಂಬಿಕೊಟ್ಟು ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದಿರೇ? ಇಲ್ಲ. ವಸ್ತುತ: ಆತನೇ ಉದಾರಿ. ತನ್ನ ಆತ್ಮವನ್ನು ಅಧೋಗತಿಗೆ ಹೋಗದಂತೆ ಅದನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಲು ಮುಂದಾಗಿರುವನು. ಹೀಗೆ ಇವರೆಲ್ಲರೂ

ಉದಾರಿಗಳು) ಆದರೆ ಜ್ಞಾನಿಯಂತೂ ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವೇ ಆಗಿರುವನು. ಹೀಗೆಂಬುದು ನನ್ನೆಣಿಕೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಸ್ಥಿರ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಆಜ್ಞಾನಿಯು ಭಕ್ತ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾಗಿ - ಗತಿ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ನನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವನು. ಏಕೆಂದರೆ ಆತನೇ ನಾನು - ಅವನು ನನ್ನಲ್ಲೇ ಇರುವನು. ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಆತನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅಂತರವೂ ಇಲ್ಲ. ಇದನ್ನೇ ಒತ್ತಿ ಹೇಳುತ್ತ -

ಬಹೂನಾಂ ಜನ್ಮನಾಮಂತೇ ಜ್ಞಾನವಾನ್ಮಾ ಪ್ರಪದ್ಯತೇ ।
ವಾಸುದೇವಸ್ಸರ್ವಮಿತಿ ಸ ಮಹಾತ್ಮಾ ಸುದರ್ಲಭಃ ॥ 19॥

ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಾ ಮಾಡುತ್ತಾ ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳನಂತರ ಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿ ಪ್ರಾಪ್ತಿಹೊಂದುವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು ಪಡೆವನು. 'ವಾಸುದೇವ ಸ್ವರ್ವ!' - ಎಲ್ಲವೂ ವಾಸುದೇವ ಎಂಬ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬರುವನು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸುವಂತಹ ಮಹಾತ್ಮನು ಅತಿ ವಿರಳ. ಅವನು ಅದಾವ ವಾಸುದೇವನ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸುದೇವನು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನೆಲೆಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುವನು. ಅಂತಹ ಜ್ಞಾನೀ ಮಹಾತ್ಮನನ್ನೂ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ತತ್ವದರ್ಶಿ ಎನ್ನುವನು. ಇಂತಹ ಮಹಾಪುರುಷರಿಂದಲೇ ಬಾಹ್ಯ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಒಳಿತಾಗಲು ಸಾಧ್ಯ. ಈ ರೀತಿಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದರ್ಶಿಗಳಾದ ಮಹಾತ್ಮರು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅತಿ ವಿರಳರು.

ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಮತ್ತು ಪ್ರೇಯಸ್ಸು (ಯೋಗ ಮತ್ತು ಭೋಗ) ಎರಡೂ ಭಗವಂತನಿಂದಲೇ ಲಭಿಸುವುವು. ಅಂದಮೇಲೆ ಎಲ್ಲರೂ ಏಕಮಾತ್ರ ಭಗವಂತನನ್ನು ಭಜಿಸಲೇ ಬೇಕು. ಆದರೂ ಜನರು ಭಜಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆ? ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ.

ಕಾಮೈ ಸ್ತೈ ಸ್ತೈರ್ಹೃತ ಜ್ಞಾನಾ: ಪ್ರಪದ್ಯಂತೇಽನ್ಯ ದೇವತಾ: ।
ತಂ ತಂ ನಿಯಮ ಮಾಸ್ಥಾಯ ಪ್ರಕೃತ್ಯಾ ನಿಯತಾ: ಸ್ವಯಾ ॥ 20॥

''ಅವರು ತತ್ವದರ್ಶಿಗಳಾದ ಮಹಾತ್ಮರು - ಅಥವಾ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಸರ್ವಸ್ವ'' - ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಲಾರರು. ಏಕೆಂದರೆ ಭೋಗಾಸಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಅವರ ವಿವೇಕವೆಲ್ಲವೂ ಹಾಳಾಗಿರುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಕೃತಿ ಅರ್ಥಾತ್ ಜನ್ಮಜನಾಂತರಗಳಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನಾದ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆಬೇರೆಯ ದೇವಿದೇವತೆಗಳನ್ನು - ಅವರಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವರು. ಇಲ್ಲಿ ಬೇರೆಯ ದೇವಿದೇವತೆಗಳ ವಿಷಯ ಮೊದಲಬಾರಿಗೆ ಬಂದಿದೆ.

ಯೋ ಯೋ ಯಾಂಯಾಂ ತನುಂ ಭಕ್ತ: ಶ್ರದ್ಧಯಾರ್ಚಿತುಮಿಚ್ಛತಿ ।
ತಸ್ಯ ತಸ್ಯಾಚಲಾಂ ಶ್ರದ್ಧಾಂ ತಾಮೇ ವಿದಧಾಮ್ಯವಮ್ ॥ 21॥

ಯಾವ ಯಾವ ಸಕಾಮಿಗಳಾದ ಭಕ್ತರು ಯಾವ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಪೂಜಿಸಲಿಚ್ಛಿಸುವರೋ ಅವರಿಗೆ ನಾನು ಅದೇ ದೇವತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸುವೆ. ನಾನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸುತ್ತೇನೆ. ಏಕೆಂದರೆ ದೇವತೆಯೆಂಬ ಒಂದು ವಸ್ತುವಿದ್ದಿದ್ದರೆ ಆ ದೇವತೆಯೇ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಬಹುದಿತ್ತು.

ಸ ತಯಾ ಶ್ರದ್ಧಯಾ ಯುಕ್ತಸ್ತಸ್ಯಾರಾಧನ ಮೀಸಹತೇ ।
ಲಭತೇ ಚ ತತ: ಕಾಮಾನ್ಮಯೈವ ವಿಹಿತಾನ್ ಹಿ ತಾನ್ ॥ 22॥

ಆ ಪುರುಷನು ಅದೇ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ ಆ ದೇವತೆಯ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು

ಪೂಜಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ತತ್ಪರನಾಗುವನು. ಆಗ ಆ ವಿಗ್ರಹವನ್ನೇ ಮಾಧ್ಯಮವನ್ನಾಗಿರಿಸಿಕೊಂಡು ನನ್ನಿಂದಲೇ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಆತನ ಇಚ್ಛಿಕ ಭೋಗಗಳನ್ನು ನಿಸ್ಸಂಶಯವಾಗಿ ಪಡೆಯುವನು. ಭೋಗವನ್ನು ಕೊಡುವವರಾರು? ನಾನೇ. ಅವನ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಪರಿಣಾಮ ಭೋಗ. ಯಾವ ದೇವತೆಯ ದೇಣಿಗೆಯೂ ಅಲ್ಲ. ಫಲವಂತೂ ಅವನಿಗೆ ದೊರಕಿಬಿಡುವುದು. ಹಾಗಾದರೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಕೆಟ್ಟದ್ದೇನು? ಇದಕ್ಕೆ ಹೇಳುವನು -

ಅಂತವತ್ತು ಫಲಂ ತೇಷಾಂ ತದ್ಭವತ್ಯಲ್ಪ ಮೇಧಸಾಮ್ ।
ದೇವಾನ್ದೇವಯಜೋ ಯಾಂತಿ ಮದ್ಭಕ್ತಾ ಯಾಂತಿ ಮಾಮಪಿ ॥ 23॥

ಆದರೆ ಅಂತಹ ಅಲ್ಪಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರ ಫಲವು ನಾಶವಂತವಾದುದು. ಇಂದು ಫಲವು ಕಂಡು ಬಂದರೂ ಭೋಗಿಸುತ್ತ ಅದು ಕ್ಷೀಣಿಸಿ ನಾಶವಾಗುವುದು. ದೇವಿದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವವರು ಆಯಾ ದೇವಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವರೇನೋ ನಿಜ. ಆದರೆ ಆ ದೇವತೆಗಳು ಸಹ ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿರುವುವು. ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ಈ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಪರಿವರ್ತನಶೀಲ ಹಾಗೂ ಮರಣಧರ್ಮವುಳ್ಳದು. ನನ್ನ ಭಕ್ತನಾದವನು ನನ್ನನ್ನೇ ಪಡೆಯುವನು. ಅವ್ಯಕ್ತವಾದ ''**ನೈಷ್ಠಿಕೀಂ ಪರಮಶಾಂತಿಂ**'' ಎಂದೆಂದೂ ಮಾಸದಿರುವಂತಹ ಪರಮಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವನು.

ಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು - ''ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಈ ಯಜ್ಞದ ಮೂಲಕ' ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಅಂದರೆ ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮಾಡಿರಿ. ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತು ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿದರೆ ಅದೇ ನಿಮ್ಮ ಉನ್ನತಿ. ಕ್ರಮವಾಗಿ ಉನ್ನತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತ ಪರಮಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆಯಿರಿ.'' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಇಲ್ಲಿ ದೇವತೆ ಎಂದರೆ ಪರಮದೇವನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ದೇವತ್ವವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲಾದೀತು. ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತು ಇರುವುದು ಮೋಕ್ಷಕ್ಕಾಗಿ. ಇದರ ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕು ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನೂ ಗೀತೆಯ ಹದಿನಾರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಲಾಗಿದೆ.

'ದೇವತೆ' ಎಂಬುದು ಹೃದಯಾಂತರಾಳದಲ್ಲಿ ಪರಮದೇವನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ದೇವತ್ವವನ್ನು ಅರ್ಜಿಸುವಂತಹ ಸದ್ಗುಣಗಳ ಹೆಸರು. ಅದು ಒಳಗಿನ ವಸ್ತುವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಜನರು ಒಳಗಿನ ವಸ್ತುವನ್ನು ಹೊರಗೆ ದೇವತೆಯೆಂದು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಮೂರ್ತಿಗಳು ನಿರ್ಮಿತವಾದವು. ಕರ್ಮಕಾಂಡಗಳು ರಚಿತವಾದವು. ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿಗಿಂತ ದೂರ ನಿಲ್ಲತೊಡಗಿದರು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಈ ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ನಾಲ್ಕು ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ನಿರಾಕರಿಸಿರುವನು. ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಬಾರಿ ''ಅನ್ಯದೇವತೆ''ಗಳೆಂದು ಹೇಳಿ ಕಡೆಗೆ ಅದಾವ ದೇವಿದೇವತೆಗಳೂ ಇಲ್ಲ. ಜನರ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಎಲ್ಲಿ ತಲೆಬಾಗುವುದೋ ಅಲ್ಲಿ ನಾನೇ ಇದ್ದು ಅವರ ಶ್ರದ್ಧೆಗೆ ಪುಷ್ಟಿ ಕೊಡುವೆ. ನಾನೇ ಅಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಫಲವೀಯುವೆ. ಆ ಫಲವೂ ನಶ್ವರ. ಫಲವು ನಾಶವಾಗುವುದು. ದೇವತೆಯೂ ನಾಶವೈದುವುದು. ದೇವತೆಯನ್ನು ಪೂಜಿಸುವವನೂ ನಾಶವಾಗುವನು. ವಿವೇಕವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಮೂಢಚಿತ್ತರು ಮಾತ್ರ ಬೇರೆಯ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವರು'' - ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಕಡೆಗೆ ಅದೆಷ್ಟು ಹೇಳಿರುವನೆಂದರೆ - ಅನ್ಯ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕೆಂಬ ವಿಧಾನವೇ ಅಯುಕ್ತಿಸಂಗತ. *(ಮುಂದೆ ನೋಡೋಣ 9/23).*

ಅವ್ಯಕ್ತಂ ವ್ಯಕ್ತಿಮಾಪನ್ನಂ ಮನ್ಯಂತೇ ಮಾಮಬುದ್ಧಯ: ।
ಪರಂ ಭಾವಮಜಾನಂತೋ ಮಮಾವ್ಯಯಮನುತ್ತಮಮ್ ॥ 24॥

ಬೇರೆಯೆ ದೇವಿ ದೇವತೆಗಳೆಂಬುದು ಇಲ್ಲ. ಫಲವು ಒಂದು ವೇಳೆ ಸಿಕ್ಕಿದರೂ ಅದು ನಶ್ವರವಾದುದು. ಆದರೂ ಜನರು ದೇವಿ ದೇವತೆಯೆಂದು ಹಲುಬುವರು. ನನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸುವುದಿಲ್ಲ - ಏಕೆಂದರೆ ಬುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದವರು (ಹಿಂದಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಆಸೆ, ಆಕಾಂಕ್ಷೆ ಬಯಕೆಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ಬುದ್ಧಿ ವಿವೇಕಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡವರು). ನನ್ನ ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದ, ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಪರಮ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಅರಿಯಲಾಗದೆ ಹೋಗುವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಅವ್ಯಕ್ತನಾದ ನನ್ನನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಿಭಾವದಿಂದ ಮನುಷ್ಯನೆಂದೆಣಿಸುವರು. ಅರ್ಥಾತ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೂ ಮನುಷ್ಯದೇಹವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಯೋಗಿ, ಯೋಗೇಶ್ವರ, ಸ್ವತ: ತಾನೂ ಯೋಗಿಯಾಗಿದ್ದು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೂ ಯೋಗವನ್ನು ನೀಡಬಲ್ಲವನು ಯೋಗೇಶ್ವರನೆನಿಸುವವನು. ಸಾಧನೆಯ ಸರಿಯಾದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಾಗಿ ಕ್ರಮಶ: ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತ ಮಹಾಪುರುಷನೂ ಅದೇ ಪರಮಭಾವದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳ್ಳುವನು. ದೇಹಧಾರಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಅದೇ ಅವ್ಯಕ್ತ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರನಾಗುವನು. ಆದರೂ ಆಸೆ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳು ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿದ ಅಲ್ಪಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರು ವಿವಶರಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವ್ಯಕ್ತಿಗಳೆಂದೇ ತಿಳಿಯುವರು. ''ನಮ್ಮಂತೆಯೇ ಈತನೂ ಹುಟ್ಟಿಬಂದವನು. ಈತನು ದೇವರಾಗಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ?'' ಎಂದು ಅವರು ಯೋಚಿಸುವರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಅವರ ದೋಷವೇನಿಲ್ಲ. ದೃಷ್ಟಿಯಿಟ್ಟರೆ ಅವರಿಗೆ ಕಂಡುಬರುವುದು ಶರೀರವೇ. ಅವರು ಮಹಾಪುರುಷನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಏಕೆ ಕಾಣಲಾರರು? ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಕೃಷ್ಣನಿಂದಲೇ ಕೇಳಿ.

ನಾಹಂ ಪ್ರಕಾಶಸ್ಸರ್ವಸ್ಯ ಯೋಗ ಮಾಯಾಸಮಾವೃತ: ।
ಮೂಢೋಽಯಂ ನಾಭಿಜಾನಾತಿ ಲೋಕೋ ಮಾಮ ಜಮವ್ಯಯಮ್ ॥ 25॥

ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಮಾಯೆಯೆಂಬುದು ಒಂದು ಪರದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ಸರ್ವಥಾ ಮರೆಯಾಗಿರುವನು ಯೋಗ ಸಾಧನೆಯೆಂದು ಅದರಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವನು. ಅನಂತರ ಯೋಗ ಮಾಯೆಯು ಆವರಿಸುವುದು. ಯೋಗ ಕ್ರಿಯೆಯೂ ಒಂದು ಆವರಣವೇ. ಯೋಗದ ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುತ್ತ ಮಾಡುತ್ತ ಅದರ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆ ಯೋಗಾರೂಢತೆ ಬಂದೊಡನೆ ಮರೆಯಾಗಿರುವ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನು ವಿದಿತವಾಗುವನು. ಯೋಗೇಶ್ವರನು ಹೇಳುವನು - 'ನಾನು ನನ್ನ ಯೋಗ ಮಾಯೆಯಿಂದಲೇ ಮರಿಯಾಗಿರುವೆ. ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಪರಿಪಕ್ವ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದವರು ಮಾತ್ರ ನನ್ನನ್ನು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ನೋಡಬಲ್ಲರು. ನಾನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಅಜ್ಞಾನೀ ಜನರು ನನ್ನನ್ನು ಜನ್ಮರಹಿತ (ಮತ್ತೆ ಜನ್ಮತಾಳದವನು) ಅವಿನಾಶಿ (ನಾಶವಿಲ್ಲದವನು) ಅವ್ಯಕ್ತ ಸ್ವರೂಪ) ಮತ್ತೆ ವ್ಯಕ್ತನಾಗಬೇಕಿಲ್ಲದವನು)ನೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾರದೆ ಹೋಗುವರು. ಅರ್ಜುನನು ಸಹ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ತನ್ನಂತೆಯೇ ಮನುಷ್ಯಮಾತ್ರನೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದನು. ಮುಂದೆ ದಿವ್ಯದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಪಡೆದಾಗ ಅಂಗಲಾಚತೊಡಗಿದನು - ಮೊರೆಯಿಡಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ವಸ್ತುತ: ಅವ್ಯಕ್ತಸ್ಥಿತ ಮಹಾಪುರುಷನನ್ನು ಗುರುತಿಸುವಾಗ ನಾವೆಲ್ಲ ಕುರುಡಾಗುವೆವು. ಮುಂದೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು -

ವೇದಾಹಂ ಸಮತೀತಾನಿ ವರ್ಯಮಾನಾನಿ ಚಾರ್ಜುನ ।
ಭವಿಷ್ಯಾಣಿ ಚ ಭೂತಾನಿ ಮಾಂತು ವೇದ ನ ಕಶ್ಚನ ॥ 26॥

ಅರ್ಜುನ ! ನಾನು ಭೂತ ಭವಿಷ್ಯದ್ವರ್ತಮಾನಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ ಬಲ್ಲೆ. ಆದರೆ ನನ್ನನ್ನು ಮಾತ್ರ ಯಾರೂ ಅರಿಯರು, ಏಕೆ ಅರಿಯಲಾರದಾಗುವರು?

ಇಚ್ಛಾದ್ವೇಷ ಸಮುತ್ಥೇನ ದ್ವಂದ್ವ ಮೋಹೇನ ಭಾರತ ।
ಸರ್ವಭೂತಾನಿ ಸಂಮೋಹಂ ಸರ್ಗೇ ಯಾಂತಿ ಪರಂತಪ ॥ 27॥

ಭರತವಂಶದ ಅರ್ಜುನನೇ! ಇಚ್ಛೆ ಮತ್ತು ದ್ವೇಷ ಅಂದರೆ ರಾಗ ದ್ವೇಷಾದಿ ದ್ವಂದ್ವಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸಂಸಾರದ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಅತ್ಯಂತ ಮರುಳುಗೊಂಡಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನನ್ನನ್ನರಿಯಲಾರವು. ಹಾಗಾದರೆ ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದೇ? ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು.

ಯೇಷಾಂ ತ್ವಂತಗತಂ ಪಾಪಂ ಜನಾನಾಂ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಣಾಮ್ ।
ತೇ ದ್ವಂದ್ವ ಮೋಹ ನಿರ್ಮುಕ್ತಾ ಭಜಂತೇ ಮಾಂ ದೃಢವ್ರತಾ: ॥ 28॥

ಆದರೆ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮ (ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವಂತಹುದು) ''ಕಾರ್ಯ ಕರ್ಮ'' ನಿಯತಕರ್ಮ ಯಜ್ಞಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಎಂದು ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ಹೇಳಿರುವ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವ ಭಕ್ತ ಜನರ ಪಾಪಗಳೆಲ್ಲವೂ ತೊಳೆದು ರಾಗ ದ್ವೇಷಾದಿ ದ್ವಂದ್ವಮೋಹಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ವ್ರತದಲ್ಲಿ ದೃಢವಾಗಿರುವವರು ಮಾತ್ರ ನನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸುವರು. ಅವರೇಕೆ ಭಜಿಸುವರು?

ಜರಾಮರಣ ಮೋಕ್ಷಾಯ ಮಾಮಶ್ರಿತ್ಯ ಯತಂತಿ ಯೇ ।
ತೇ ಬ್ರಹ್ಮ ತದ್ವಿದು: ಕೃತ್ಸ್ನಮಧ್ಯಾತ್ಮಂ ಕರ್ಮ ಚಾಖಿಲಮ್ ॥ 29॥

ಯಾರು ನನಗೆ ಶರಣಾಗಿ ಮುಪ್ಪು ಮರಣಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಲು ಯತ್ನಿಸುವರೋ ಅವರು ಆ ಬ್ರಹ್ಮವಸ್ತುವನ್ನು, ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಅಧ್ಯಾತ್ಮವನ್ನು, ಸಂಪೂರ್ಣ ಕರ್ಮವನ್ನು ಬಲ್ಲರು. ಹಾಗೂ ಇದೇ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ -

ಸಾಧಿಭೂತಾಧಿ ದೈವಂ ಮಾಂ ಸಾಧಿಯಜ್ಞಂ ಚ ಯೇ ವಿದು: ।
ಪ್ರಯಾಣಕಾಲೇಽಪಿ ಚ ಮಾಂ ತೇ ವಿದುರ್ಯುಕ್ತ ಚೇತಸ: ॥ 30॥

ಯಾರು ನನ್ನನ್ನು ಅಧಿಭೂತ, ಅಧಿದೈವ ಹಾಗೂ ಅಧಿಯಜ್ಞದೊಂದಿಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಬಲ್ಲರೋ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮನ ನೆಟ್ಟ ಆ ಪುರುಷರು ಅಂತ್ಯಕಾಲದಲ್ಲೂ ನನ್ನನ್ನೇ ಕಾಣುವರು - ನನ್ನನ್ನೇ ಅರಿಯುವರು - ನನ್ನಲ್ಲೇ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವರು. ಇಪ್ಪತ್ತಾರು ಇಪ್ಪತ್ತೇಳನೇ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ನನ್ನನ್ನು ಅರಿಯಾಲಾರರು - ಏಕೆಂದರೆ ಅವರು ಮೋಹಾವೃತರು - ಎಂದು ಹೇಳಿರುವನು. ಆದರೆ ಈ ಮೋಹದಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಶೀಲರಾದವರು (1) ಸಂಪೂರ್ಣ ಬ್ರಹ್ಮ (2) ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ (3) ಸಂಪೂರ್ಣ ಕರ್ಮ (4) ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧಿಭೂತ (5) ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧಿದೈವ (6) ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧಿಯಜ್ಞ ಸಹಿತವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಬಲ್ಲವರು. ಅಂದರೆ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಪರಿಣಾಮ ನಾನು (ಸದ್ಗುರು) ಎಂದು ಅವರು ಮಾತ್ರ ಬಲ್ಲರು. ಯಾರೂ ತಿಳಿಯಲಾರರು ಎಂದಲ್ಲ.

ನಿಷ್ಕರ್ಷೆ:

ಈ ಏಳನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ - ಅನನ್ಯ ಭಾವದಿಂದ ನನಗೆ ಶರಣಾಗಿ. ನನ್ನನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತರಾದವರು. ಸಮಗ್ರರೂಪದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಪಡೆಯಬಲ್ಲವರಾಗುವರು. ನನ್ನನ್ನರಿಯಲು ಸಾವಿರಕ್ಕೊಬ್ಬ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದೂ ವಿರಳ. ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವರಲ್ಲೂ ವಿರಳವಾಗಿ ಎಲ್ಲೋ ಓರ್ವರು ನನ್ನನ್ನು ತಿಳಿಯುವರು. ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ಪಿಂಡರೂಪದಲ್ಲಿ ಏಕದೇಶೀಯವಾಗಿ ಕಾಣದೆ. ಸಮಗ್ರ ಸರ್ವತ್ರವೂ ನಾನು ವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿರುವದನ್ನು ಕಾಣುವರು. ನನ್ನ ಪ್ರಕೃತಿ ಎಂಟು ಭೇದಗಳುಳ್ಳದು. ಇದರ ನಡುವೆ ಜೀವರೂಪನು ನನ್ನ ಚೇತನ ಪ್ರಕೃತಿ. ಇವೆರಡರ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಪೂರ್ಣಜಗತ್ತು ನಿಂತಿದೆ. ತೇಜಸ್ಸು ಮತ್ತು ಬಲವು ನನ್ನ ಮುಖಾಂತರವೇ ರಾಗ ದ್ವೇಷಗಳಿಂದ ರಹಿತವಾಗಿ ಬಲ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಾನುಕೂಲವಾದ ಕಾಮನೆಯೂ ನಾನೇ ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಕಾಮನೆಗಳೂ ವರ್ಜಿತ - ನನ್ನನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಕಾಮನೆ ಮಾತ್ರ ಇರಬೇಕು. ಅಂತಹ ಇಚ್ಛೆಯ ಅಭ್ಯುದಯವು ಸಹ ನನ್ನ ಪ್ರಸಾದದಿಂದಲೇ ಲಭಿಸುವುದು. ಕೇವಲ ಪರಮಾತ್ಮಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಕಾಮನೆಯೊಂದೇ ಧರ್ಮಾನುಕೂಲವಾದ ಕಾಮನೆ.

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಮತ್ತೂ ಹೇಳುವುದೆಂದರೆ - ‘‘ನಾನು ತ್ರಿಗುಣಗಳಿಗೂ ಅತೀತ. ಪರಮವನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸಿ ಪರಮ ಭಾವದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತನಾಗಿರುವವನು. ಆದರೆ ಭೋಗದ ಭ್ರಮೆ ಹಿಡಿದ ಮಂದಬುದ್ಧಿಯಾದ ಪುರುಷನು ನನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸದೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯ ದೇವಿ ದೇವತೆಗಳ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವರು. ಬೇರೆಯ ದೇವತೆಗಳಾರೂ ಇಲ್ಲ - ಕಲ್ಲು, ನೀರು, ಮರ ಮುಂತಾಗಿ ಏನನ್ನೇ ಪೂಜಿಸಲಿ ಅವರಿಗೆ ಶ್ರದ್ಧಾ ಭಾವವನ್ನು ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸುವವನು ನಾನು. ಅವುಗಳ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಫಲವನ್ನು ನೀಡುವವನು ನಾನು. ಏಕೆಂದರೆ ಎಲ್ಲೂ ಬೇರಾವ ದೇವತೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ದೇವತೆಯಿದ್ದರೂ. ಅವರ ಬಳಿ ಯಾವ ಫಲವೂ ಇಲ್ಲ. ಜನರು ನನ್ನನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಪೂಜಿಸದೆ ಹೋಗುವರು. ಏಕೆಂದರೆ ನಾನು ಯೋಗ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳ ಮೂಲಕ ಮರೆಯಾಗಿರುವೆ. ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುತ್ತ ಮಾಡುತ್ತ ಯೋಗ ಮಾಯೆಯ ಆವರಣವನ್ನು ದಾಟಿ ಮುನ್ನಡೆದವರು ಮಾತ್ರ ನಾನು ಶರೀರಧಾರಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ನನ್ನ ಅವ್ಯಕ್ತ ರೂಪವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವರು. ಬೇರಾವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲೂ ಆಗದು.

ನನ್ನ ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಬಗೆ. ಅರ್ಥಾರ್ಥಿ, ಆರ್ತ, ಜಿಜ್ಞಾಸು ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಿ ಎಂದು. ಚಿಂತನ ಮಾಡುತ್ತ ಮಾಡುತ್ತ ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ಕಡೆಗೊಂದು ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ‘ಪ್ರಾಪ್ತಿ’ ಹೊಂದಿದ ಜ್ಞಾನಿಯು ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪನೇ ಅಂದರೆ ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳು ಚಿಂತನೆ ಮಾಡಿ ಮಾಡಿ ಆ ಭಗವತ್ಸರೂಪವನ್ನು ಪಡೆಯಲಾದೀತು. ರಾಗ ದ್ವೇಷಗಳಿಂದ ಮೋಹಿತನಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ನನ್ನನ್ನೆಂದೂ ಪಡೆಯಲಾರನು. ಆದರೆ ರಾಗದ್ವೇಷಗಳಿಂದ ರಹಿತನಾದ ಯಾವಾತನು ನಿಯತ ಕರ್ಮ (ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಆರಾಧನೆ)ವನ್ನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ಜರಾಮರಣಗಳಿಂದ ದೂರವಾಗಲು ಪ್ರಯತ್ನಶೀಲನಾಗಿರುವನೋ ಅಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ನನ್ನನ್ನು ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವನು. ಆತನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು, ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧ್ಯಾತ್ಮವನ್ನು, ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧಿದೈವವನ್ನು,

ಸಂಪೂರ್ಣ ಕರ್ಮವನ್ನು, ಸಂಪೂರ್ಣ ಯಜ್ಞ ಸಹಿತವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಬಲ್ಲವನಾಗುವನು. ಆತನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವನು. ಅಂತ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನೇ ತಿಳಿಯುವನು. ಅಂದರೆ ಎಂದೆಂದೂ ಆತನು ವಿಸ್ಮೃತಿ ಗೊಳಗಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಮಗ್ರ ಜ್ಞಾನದ ಬಗ್ಗೆ ವಿವೇಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ -

ಓಂ ತತ್ಸದಿತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾಸೂಪನಿಷತ್ಸುಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಯಾಂ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರೇ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದೇ 'ಸಮಗ್ರ ಭೋಧ:' ನಾಮ ಸಪ್ತಮೋಽಧ್ಯಾಯ ॥7॥

ಈ ರೀತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾರೂಪೀ ಉಪನಿಷತ್ತು ಹಾಗೂ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದದಲ್ಲಿ ''ಸಮಗ್ರ ಬೋಧ:'' ಎಂಬ ಏಳನೇ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದಿದೆ.

ಇತಿ ಶ್ರಿಮತ್ಪರಮಹಂಸ ಪರಮಾನಂದ ಶಿಷ್ಯ ಸ್ವಾಮೀ ಅಡಗಡಾನಂದಕೃತೇ ಶ್ರಿಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾಯಾ: ''ಯಥಾರ್ಥಗೀತಾ'' ಭಾಷ್ಯೇ ಸಮಗ್ರ ಭೋಧ: ನಾಮ ಸಪ್ತಮೋಽಧ್ಯಾಯ:

॥ ಹರಿ: ಓಂ ತತ್ಸತ್ ॥

ಓಂ

ಶ್ರೀ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ನಮಃ

ಅಥಾಷ್ಟಮೋಽಧ್ಯಾಯ:

ಏಳನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಪುಣ್ಯಕರ್ಮ (ನಿಯತ ಕರ್ಮ - ಆರಾಧಾನೆ)ವನ್ನು ಮಾಡಿದವನು ಸಮಸ್ತ ಪಾಪಗಳಿಂದ ವಿಮುಕ್ತನಾಗಿ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಯುವನು ಅಂದರೆ ಕರ್ಮವೆಂಬುದೇ ವ್ಯಾಪ್ತನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡುವ ವಸ್ತು - ''ಅಂತಹ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿದವನು ವ್ಯಾಪ್ತವಾದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು, ಸಂಪೂರ್ಣ ಕರ್ಮವನ್ನು, ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ, ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧಿದೈವ, ಅಧಿಭೂತ, ಅಧಿಯಜ್ಞಗಳೊಂದಿಗೆ ನನ್ನನ್ನು ತಿಳಿಯುವನು. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿ ಕೊಡುವುದೇ ಕರ್ಮ, ಅಂತ್ಯಕಾಲದಲ್ಲೂ ಅವರು ನನ್ನನ್ನೇ ತಿಳಿಯುವರು. ಅವರೆಂದೂ ವಿಸ್ಮೃತಿಗೊಳಗಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಅದಕ್ಕೆ ಅರ್ಜುನನು ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಅದೇ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಪುನರುಚ್ಚರಿಸುತ್ತ ಪ್ರಶ್ನೆಯಿಡುವನು.

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ -

ಕಿಂ ತದ್ಬ್ರಹ್ಮ ಕಿಮಾಧ್ಯಾತ್ಮಂ ಕಿಂ ಕರ್ಮ ಪುರುಷೋತ್ತಮ ।
ಅಧಿ ಭೂತಂ ಚಕಿಂ ಪ್ರೋಕ್ತಮಧಿ ದೈವಂ ಕಿಮುಚ್ಯತೇ ॥ 1॥

ಹೇ ಪುರುಷೋತ್ತಮ! ಈ ಬ್ರಹ್ಮವೆಂಬುದೇನು? ಅಧ್ಯಾತ್ಮವೆಂದರೇನು? ಕರ್ಮ ಎಂಬುದೇನು? ಅಧಿಭೂತ, ಅಧಿದೈವ - ಎಂದು ಯಾವುದನ್ನು ಕರೆಯುವರು?

ಅಧಿಯಜ್ಞಂ ಕಥಂ ಕೋಽತ್ರ ದೇಹೇಽಸ್ಮಿನ್ಮಧುಸೂದನ ।
ಪ್ರಯಾಣ ಕಾಲೇ ಚ ಕಥಂ ಜ್ಞೇಯೋಽಸಿ ನಿಯತಾತ್ಮಭಿ: ॥ 2॥

ಹೇ ಮಧುಸೂದನ! ಇಲ್ಲಿ ಅಧಿಯಜ್ಞ ಎಂದರೇನು? ಅದು ಈ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಹೇಗಿರುವುದು? ಅಧಿಯಜ್ಞ ಅಂದರೆ ಯಜ್ಞದ ಅಧಿಷ್ಠಾತೃ ಮನುಷ್ಯ ಶರೀರವನ್ನು

ಆಧಾರವಾಗಿರಿಸಿಕೊಂಡ ವ್ಯಕ್ತಿಯೇ ಎಂದು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಸಮಾಹಿತ ಚಿತ್ತ ಪುರುಷರಿಂದ ನೀನು ಅಂತ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ತಿಳಿವಿಗೆ ಬರುವೆ ? ಈ ಏಳು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೂ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು.

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ –

ಅಕ್ಷರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಪರಮಂ ಸ್ವಭಾವೋಽಧ್ಯಾತ್ಮಮುಚ್ಯತೇ ।
ಭೂತ ಭಾವೋದ್ಭವಕರೋ ವಿಸರ್ಗ: ಕರ್ಮ ಸಂಜ್ಞಿತ: ॥ 3॥

'ಅಕ್ಷರಂ ಬ್ರಹ್ಮಪರಮಂ' ಯಾವಾತನು ಅಕ್ಷಯನೋ, ಕ್ಷಯವಿಲ್ಲದವನೋ ಅವನೇ ಪರಬ್ರಹ್ಮ. **'ಸ್ವಭಾವ: ಅಧ್ಯಾತ್ಮಂ ಉಚ್ಯತೇ'** ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು ಸ್ಥಿರನಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವುದೇ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಅಂದರೆ ಆತ್ಮದ ಅಧಿಪತ್ಯ. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಮುನ್ನ ಎಲ್ಲರೂ ಮಾಯೆಯ ಅಧೀನರಾಗಿರುವರು, 'ಸ್ವ'-ಭಾವ ಅಂದರೆ (ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರನಾಗುವಿಕೆ) ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು ನೆಲೆಯೂರಿದರೆ ಆಗ ಅತ್ಮದ ಆಧಿಪತ್ಯವು ಆರಂಭವಾಗುವುದು. ಇದೇ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ. ಅಧ್ಯಾತ್ಮದ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆ. **'ಭೂತಭಾವೋದ್ಭವಕರ'** - ಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ಏನೊಂದನ್ನೇ ಹುಟ್ಟಿಸಲಿ ಅರ್ಥಾತ್ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟು ಸಂಕಲ್ಪ ವಿಕಲ್ಪಗಳಿಂದ ಒಳ್ಳೆಯ ಅಥವಾ ಕೆಟ್ಟ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವುದು. ಅವುಗಳ ವಿಸರ್ಗ ಎಂದರೆ ವಿಸರ್ಜನೆ - ಅವುಗಳು ಪೂರ್ತಿ ಅಳಿದು ಹೋಗುವುದೇ ಕರ್ಮದ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆ. ಇದೇ ಸಂಪೂರ್ಣ ಕರ್ಮ. ಇದನ್ನೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು - ''ಸಂಪೂರ್ಣ ಕರ್ಮವನ್ನು ಬಲ್ಲವನು'' - ಎನ್ನುವನು. ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ಮವು ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಮುಂದೆ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಆತನು ಸಮಸ್ತಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿರುವ ಎಲ್ಲ ಒಳಿತು ಕೆಟ್ಟ ಭಾವನೆಗಳೂ ಸಂಗ್ರಹಿತವಾಗಿ, ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿರುವವೋ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಸರ್ವಥಾ ಶಾಂತವಾಗುವುವು. ಇದೇ ಕರ್ಮದ ಸಂಪೂರ್ಣತೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಕರ್ಮದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇನ್ನು ಬಾರದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಕರ್ಮವೆಂಬುದು ಒಳ್ಳೆಯ ಅಥವಾ ಕೆಟ್ಟ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಶಮನಗೊಳಿಸುವಂತಹುದು. ಕರ್ಮದ ಅರ್ಥ - (ಆರಾಧನೆ) ಚಿಂತನ. ಅದು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿದೆ.

ಅಧಿ ಭೂತಂಕ್ಷರೋ ಭಾವ: ಪುರುಷಶ್ಚಾಧಿದೈವತಮ್ ।
ಅಧಿಯಜ್ಞೋಽಹಮೇವಾತ್ರ ದೇ ಹೇ ದೇಹ ಭೃತಾಂ ವರ ॥ 4॥

ಅಕ್ಷರ ಭಾವವು ಎಲ್ಲಿಯತನಕ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿಯತನಕ ನಾಶವಾಗುವಂತಹ ಸಂಪೂರ್ಣ ಕ್ಷರಭಾವವು 'ಅಧಿಭೂತ' - ಎಂದರೆ ಭೂತಗಳ ಅಧಿಷ್ಠಾನ. ಅದೇ ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದುದು. 'ಪುರುಷ : ಚ ಅಧಿದೈವತವತಿ' - ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಹೊರತಾಗಿ ಯಾವ ಪುರುಷನಿರುವನೋ ಅವನೇ 'ಅಧಿದೈವ' ಅಂದರೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ದೇವತೆಗಳ (ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತಿನ) ಅಧಿಷ್ಠಾತೃ. ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತು ಅದೇ ಪರಮ ದೇವನಲ್ಲಿ ವಿಲೀನವಾಗುವುದು. ದೇಹಧಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿರುವ ಅರ್ಜುನ! ಈ ಮನುಷ್ಯ ತನುವಿನಲ್ಲೇ ಅಧಿಯಜ್ಞ ಅಂದರೆ ಯಜ್ಞದ ಅಧಿಷ್ಠಾನವಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಅವ್ಯಕ್ತ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ಕುಳಿತಿರುವ ಮಹಾಪುರುಷನೇ ಅಧಿಯಜ್ಞ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಓರ್ವಯೋಗಿ. ಆತನು ಸಂಪೂರ್ಣಯಜ್ಞಗಳ ಭೋಕ್ತಾಪುರುಷನು. ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞವು ಅವನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಬಿಡುವುದು. ಅದೇ ಪರಮಪುರುಷನ ಭಾವ. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ

ಅರ್ಜುನನ ಆರು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ದೊರಕಿದಂತಾಯಿತು. ಉಳಿದುದು ಕಡೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆ: ಅಂತ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ಮೃಕನೇ ಆಗದಿರುವಂತಹ ನೀನು ತಿಳಿವಳಿಕೆಗೆ ಬರುವೆ ಎಂದರೇನು?

ಅಂತಕಾಲೇ ಚ ಮಾಮೇವ ಸ್ಮರನ್ಮುಕ್ತ್ವಾ ಕಲೇವರಮ್ ।
ಯ: ಪ್ರಯಾತಿ ಸಮದ್ಭಾವಂ ಯಾತಿ ನಾಸ್ತ್ಯತ್ರ ಸಂಶಯ: ॥ 5॥

ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು - ಯಾವಾತನು ನನ್ನನ್ನು ಅಂತ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಮನಸ್ಸಿನ ನಿರೋಧ ಮತ್ತು ವಿಲಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನೇ ಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡುತ್ತ ದೇಹದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಡಿದುಕೊಂಡು ಆತ್ಮ ಸಾಗುವನೋ ಅವನು **'ಮದ್ಭಾವಂ'** ಅಂದರೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೇ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವನು. ಇದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ.

ಶರೀರ ನಿಧನವು ಶುದ್ಧವಾದ ಅಂತಕಾಲವಲ್ಲ. ಸತ್ತ ನಂತರವೂ ಶರೀರಕ್ರಮವು ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿಯೇ ಇರುವುದು. ಸಂಚಿತ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳ ಬೇರು ಪೂರ್ತಿ ಹೋಗುವವರೆಗೆ ಅದು ಇದ್ದದ್ದೇ. ಆ ತಾಯಿ ಬೇರು ಸಹ ಹೋದ ನಂತರ ಅದರೊಂದಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿನ ನಿರೋಧವಾಗುವುದು. ಈಗಿನ್ನು ಮನವೂ ವಿಲಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದೊಡನೆ ಅದೀಗ ಅಂತಕಾಲ. ನಂತರ ಮತ್ತೆ ಶರೀರ ಧಾರಣೆ ಬೇಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕವಾದುದು. ಬರಿದೇ ಮಾತಿನಿಂದ, ವಾರ್ತಾಕ್ರಮದಿಂದ ಅರ್ಥವಾಗುವಂತಹುದಲ್ಲ. ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವಂತೆ ಶರೀರವನ್ನೂ ಬದಲಾಯಿಸುವ ಕ್ರಿಯೆ ಎಲ್ಲಿಯ ತನಕ ನಡೆಯುವುದೋ ಅಲ್ಲಿಯ ತನಕ ಶರೀರದ ಅಂತ್ಯವಾಗುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ? ಮನಸ್ಸಿನ ನಿರೋಧ ಹಾಗೂ ನಿರುದ್ಧ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿಲಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜೀವಂತವಿರುವ ಶರೀರ ಸಂಬಂಧಗಳೂ ಕಡಿದು ಹೋಗುವುವು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಸತ್ತೊಡನೆ ಈ ಸ್ಥಿತಿ ದೊರೆಯುವಂತಿದ್ದರೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸಹ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಹೇಳಿರುವುದು. ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳ ಅಭ್ಯಾಸದ ನಂತರ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಜ್ಞಾನಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪನು. ನಾನೇ ಜೀವಂತ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಅಥವಾ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಿ. ಮತ್ತಿನ್ನಾವ ಶರೀರವೂ ಸಿಗದಿರುವಂತಾದ ಮೇಲೆ ಅದೀಗ ಶರೀರದ ಅಂತ್ಯ.

ಇದು ವಾಸ್ತವಿಕವಾದ ಶರೀರಾಂತ. ಇನ್ನು ಮತ್ತಿನ್ನಾವ ಜನ್ಮದ ಪಿಡುಗೂ ಇರದು. ಮತ್ತೊಂದು ಶರೀರದ ಅಂತವಿದೆ - ಮೃತ್ಯು. ಅದು ಲೌಕಿಕ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರುವ ಮೃತ್ಯು. ಈ ಲೌಕಿಕ ಮೃತ್ಯು ಎಂಬುದರಿಂದ ಶರೀರದ ಬಾಧೆ ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ. ಪುನ: ಪುನ: ಜನ್ಮವನ್ನು ತಾಳಲೇ ಬೇಕು. ಪುನರಪಿ ಜನನಂ, ಪುನರಪಿ ಮರಣಂ.

ಯಂ ಯಂ ವಾಪಿ ಸ್ಮರನ್ಭಾವಂ ತ್ಯಜತ್ಯಂತೇ ಕಲೇವರಮ್ ।
ತಂ ತಮೇವೈತಿ ಕೌಂತೇಯ ಸದಾ ತದ್ಭಾವ ಭಾವಿತ: ॥ 6॥

ಎಲೆ ಕೌಂತೇಯ! ಮರಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನು ಯಾವ ಯಾವ ಭಾವಗಳನ್ನು ನೆನಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಡುವನೊ ಅದೇ ಭಾವಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಮತ್ತೆ ಶರೀರವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವನು. ಹಾಗಾದರೆ ಬಹಳ ಸುಲಭವಾದ ವ್ಯಾಪಾರವಾದಂತಾಯಿತು. ಜೀವಮಾನವೆಲ್ಲವೂ ಮೋಜ ವಿಲಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಕಳೆದು ಸಾಯುವಾಗ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು

ಸ್ಮರಿಸಿದರೆ ಸಾಕು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು - ಅಷ್ಟು ಅಗ್ಗವಲ್ಲ. **'ಸದಾ ತದ್ಭಾವ ಭಾವಿತ:'** ಜೀವಮಾನವೆಲ್ಲ ಹೇಗಿರುವನೋ ಅಂತಹ ಭಾವನೆಗಳನ್ನೇ ಅವನು ಚಿಂತಿಸುವನು. ಜೀವಿಸಿದ್ದಾಗ ಯಾವ ಭಾವಗಳು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಕಾಡುವವೋ ಅವೇ ಪುನ: ಪುನ: ನಮ್ಮನ್ನು ಆವರಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಬೇರೆಯ ಭಾವನೆಗಳು ಹುಟ್ಟಲು ಅವಕಾಶವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ -

ತಸ್ಮಾತ್ಸರ್ವೇಷು ಕಾಲೇಷು ಮಾಮನುಸ್ಮರ ಯುದ್ಧ್ಯ ಚ ।
ಮಯ್ಯರ್ಪಿತ ಮನೋಬುದ್ಧಿರ್ಮಾಮೇವೈಷ್ಯಸ್ಯಸಂಶಯಮ್॥ 7॥

ಆದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಜುನ ! ನೀನು ಯಾವಾಗಲೂ ನನ್ನನ್ನೇ ಸ್ಮರಿಸು. ಹಾಗೂ ಯುದ್ಧ ಮಾಡು. ಮನೋ ಬುದ್ಧಿಗಳನ್ನು ನನಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿ ನಂತರ ನೀನಾವುದೇ ಮಾಡಿದರೂ ಕಡೆಗೆ ನನ್ನನ್ನೇ ಸೇರುವೆ. ನಿರಂತರ ಚಿಂತನೆ ಮತ್ತು ಯುದ್ಧ ಇವು ಒಮ್ಮೆಲೇ ಹೇಗಾದೀತು? ಸಾಧ್ಯ, ನಿರಂತರ ಚಿಂತನೆ ಮತ್ತು ಯುದ್ಧ - ಅದೇ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿರಬೇಕು. ''ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ, ಗೋಪಾಲನಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ'' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಬಾಣವನ್ನು ಬಿಡು. ಆದರೆ ಭಜನೆಯ ಸ್ವರೂಪವೇನೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸುತ್ತ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಮುಂದಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವನು.

ಅಭ್ಯಾಸಯೋಗ ಯುಕ್ತೇನ ಚೇತನಾ ನಾನ್ಯಗಾಮಿನಾ ।
ಪರಮಂ ಪುರುಷಂ ದಿವ್ಯಂ ಯಾತಿ ಪಾರ್ಥಾನು ಚಿಂತಯನ್ ॥ 8॥

ಎಲೇ ಪಾರ್ಥ! ಅಂತಹ ಸ್ಮರಣೆ ಬೇಕಾದರೆ ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಕೂಡಿದ (ನನ್ನ ಚಿಂತನೆ ಮತ್ತು ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸಗಳೆಂಬುದು ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳು ಅಂದರೆ ಎರಡೂ ಒಂದೇ.) ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರಾವ ಕಡೆಗೂ ಹೋಗದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ನಿರಂತರ ಚಿಂತನೆ ಮಾಡುತ್ತ ಪರಮ ಪ್ರಕಾಶ ಸ್ವರೂಪನೂ, ದಿವ್ಯ ಪುರುಷನೂ ಅಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪಡೆದಿರುವನಾಗಬೇಕು. ಈ ಪೆನ್ಸಿಲ್ಲೇ ದೇವರು ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ. ಇದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರಾವುದೇ ನಿಮಗೆ ನೆನಪಿಗೆ ಬರಬಾರದು. ಇದರ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕ ಮತ್ತಾವುದೋ ಬಂದು ಕಂಡು ಬಂದರೆ ನಿಮ್ಮ 'ಸ್ಮರಣೆ' ತುಂಡಾದಂತೆ - ಸ್ಮರಣೆ ಎಂಬುದು ಇಷ್ಟೊಂದು ಸೂಕ್ಷ್ಮವೆಂದಾಗ, ಅಂದರೆ ನಿಮ್ಮಿಷ್ಟವಾದುದೊಂದು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರಾವುದೂ ನಿಮಗೆ ಕಾಣಲೇ ಕೂಡದು - ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅಲೆಯೂ ಏಳಬಾರದು, ಎಂದಾಗ ಸ್ಮರಣೆ ಮತ್ತು ಯುದ್ಧ ಒಂದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಸಾಧ್ಯ? ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಚಿತ್ತ ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲದೆಸೆಗಳಿಂದಲೂ ಸೆಳೆದು ನಿಮ್ಮ ಆರಾಧ್ಯಾವನ್ನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರಿಕರಿಸಿದರೆ - ಅದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಮಾಯಾ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು - ಕಾಮಕ್ರೋಧಾದಿಗಳು ನಿಮ್ಮ ಮುಂದೆ ನಿಂತು ಬಾಧೆಗಳನ್ನು ನೀಡುವುವು. ನೀವು ಸ್ಮರಣೆಯಲ್ಲಿರುವಿರಿ ಆದರೆ ಅವು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಉದ್ವೇಗವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕಲಕುವುದು - ಸ್ಮರಣೆಯಿಂದ ದೂರ ಮಾಡಲು ಯತ್ನಿಸುವುದು. ಈ ಬಾಹ್ಯಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಿಂದ ಪಾರಾಗಾಣುವುದೇ, ಪಾರಾಗಬೇಕೆಂಬ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯೇ ಯುದ್ಧ. ನಿರಂತರ ಜೀವನದೊಂದಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಯುದ್ಧ ಸಾಧ್ಯ. ಗೀತೆಯ ಒಂದೇ ಒಂದು ಶ್ಲೋಕ ಸಹ ಹೊರಗಿನ ಕೊಲೆ, ಸುಲಿಗೆ, ರಕ್ತಪಾತವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಚಿಂತನೆ ಮಾಡಬೇಕಾದುದು ಯಾವುದನ್ನು? ಅದಕ್ಕೆ ಹೇಳುವನು.

ಕವಿಂ ಪುರಾಣಮನಶಾಸಿತಾರಮಣೋರಣೀಯಾಂಸಮನುಸ್ಮರೇದ್ಯ: ।
ಸರ್ವಸ್ಯ ಧಾತಾರಮಚಿಂತ್ಯರೂಪಮಾದಿತ್ಯವರ್ಣಂ ತಮಸಃ ಪರಸ್ತಾತ್ ॥ 9॥

ಈ ಯುದ್ಧದೊಂದಿಗೆ ಆ ಪುರುಷನು ಸರ್ವಜ್ಞನು, ಅನಾದಿ, ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ನಿಯಂತ್ರಿಸುವವನು, ಸೂಕ್ಷ್ಮಾತಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮನು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಧರಿಸಿದವನು, ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಸಾಕಿ ಸಲಹುವವನು ಆದರೆ ಅಚಿಂತ್ಯನು (ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಚಿತ್ತ ಮತ್ತು ಅದರ ತರಂಗಗಳು ಶಾಂತವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಅವನು ಕಾಣಲಾಗದವನು ಚಿತ್ತ ನಿರೋಧ ಮತ್ತು ಅದರ ವಿಲಯವಾದ ಮೇಲೇ ಅವನು ವಿದಿತನಾಗುವಂತಹವನು) ನಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾಶ ಸ್ವರೂಪನು, ಅವಿದ್ಯೆಗೆ ಹೊರತಾಗಿರುವವನು - ಆದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವನು. ಹಿಂದೆ - ''ನನ್ನನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವನು'' ಎಂದನು. ಈಗ ಇಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವನು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಚಿಂತನೆಗೆ ಮಾಧ್ಯಮ ತತ್ವಸ್ಥಿತನಾದ ಮಹಾಪುರುಷ ಎಂಬುದು ಇದರ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಅದೇ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ -

ಪ್ರಯಾಣ ಕಾಲೇ ಮನಸಾಚಲೇನ, ಭಕ್ತ್ಯಾಯುಕ್ತೋ ಯೋಗಬಲೇನ ಚೈವ ।
ಭ್ರುವೋರ್ಮಧ್ಯೇ ಪ್ರಾಣ ಮಾವೇಶ್ಯ ಸಮ್ಯಕ್ ಸತಂ ಪರಂ ಪುರುಷಮು ಪೈತಿ ದಿವ್ಯಮ್ ॥ 10॥

ಯಾವಾತನು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವನೋ ಅಂತಹ ಭಕ್ತಿಯುಕ್ತನಾದ ಪುರುಷನು ''ಪ್ರಯಾಣಕಾಲೇ'' ಮನಸ್ಸು ವಿಲೀನವಾಗುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಯೋಗ ಬಲದಿಂದ ಅರ್ಥಾತ್ ಅದೇ ನಿಯತ ಕರ್ಮದ ಆಚರಣೆಯ ಮೂಲಕ ಭೃಕುಟಿಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣವಾಯುವನ್ನು ಧರಿಸಿ (ಪ್ರಾಣಾಪಾನಗಳನ್ನು ವಿಶುದ್ಧವಾಗಿ ಸಮಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡು ಒಳಗಿನಿಂದ ಯಾವ ಉದ್ವೇಗವೂ ಏಳಬಾರದು. ಹೊರಗಿನಿಂದ ಯಾವ ಸಂಕಲ್ಪವೂ ಏಳಬಾರದು. ಸತ್ವ, ರಜ, ತಮಗಳು ಸಂಪೂರ್ಣ ಶಾಂತಾಸ್ಥ ಬರಬೇಕು - ಸುರತವು ಇಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ವಿಲೀನವಾಗಬೇಕು. ಅಂತಹ ವೇಳೆ) ಅಚಲವಾದ ಆ ಮನವು ಅಂದರೆ ಸ್ಥಿರ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಪುರುಷನು ದಿವ್ಯ ಪುರುಷನಾದ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸೇರುವನು. ಎಂದೆಂದೂ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳ ಬೇಕಾದುದೇನೆಂದರೆ - ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಆ ವಿಧಾನ ಒಂದೇ ಯೋಗ. ಅದರ ಸಲುವಾಗಿ ನಿಯತ ಕರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸುವುದೇ ಯೋಗ ಕ್ರಿಯೆ. ಅದನ್ನು ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಗೀತೆಯ ನಾಲ್ಕನೇ ಮತ್ತು ಆರನೇ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವನು. ಈಗ ಆತನು ಹೇಳಿದನು -''ನಿರಂತರವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನೇ ಸ್ಮರಿಸು'' ಎಂದು. (ಹೇಗೆ ಮಾಡುವುದು?) ಹೇಗೆಂದರೆ - ಇದೇ ಯೋಗಧಾರಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ಮಾಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವವನು ಯೋಗ ಪುರುಷನನ್ನೇ ಪಡೆಯುವನು. ಅವನು ಎಂದೆಂದೂ ವಿಸ್ಮೃತಿಗೆ ವಶನಾಗನು. ಅಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ಪ್ರಯಾಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಪೀಡಿತನಾಗುವನು? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಸಮಾಧಾನ ದೊರಕಿದಂತಾಯಿತು. ಈಗ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುವಂತಹ ಪಡೆಯಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಪದ ಏನು ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡೋಣ.

ಯದಕ್ಷರಂ ವೇದವಿದೋ ವದಂತಿ ವಿಶಂತಿ ಯದ್ಯತಯೋ ವೀತರಾಗಾ: ।
ಯದಿಚ್ಛಂತೋ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಂ ಚರಂತಿ ತತ್ತೇ ಪದಂ ಸಂಗ್ರಹೇಣ ಪ್ರವಕ್ಷೇ ॥ 11॥

''ವೇದವಿದ್'' ಎಂದರೆ ಅವಿದಿತವಾದ ತತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ನೋಡಿ ತಿಳಿದವರು ಯಾವ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು **'ಅಕ್ಷರ'** ಎಂದರೆ ಕ್ಷಯವಿಲ್ಲದವನು ಎಂದು ಹೇಳುವರೋ ರಾಗ

ದ್ವೇಷಾದಿಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿರುವ ಯಾವ ಮಹಾತ್ಮರು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವರೋ, ಯಾವ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಸಲುವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವ್ರತವನ್ನು ಪರಿಪಾಲಿಸುವರೋ, (ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದ ಅರ್ಥ ಬರಿದೇ ಜನನೇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವುದಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ **'ಬ್ರಹ್ಮ ಆಚರತಿ ಸ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರೀ'** ಬಾಹ್ಯ ಸ್ಪರ್ಶಗಳನ್ನು ಮನಸಾ ತ್ಯಜಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಚಿಂತನೆ, ಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡುವುದು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ) ಯಾವಾತನು ಬ್ರಹ್ಮನ ದರ್ಶನವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಅದರಲ್ಲೇ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನೆಲಸುವಂತೆ ಮಾಡುವನೋ ಆತನು ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ. ಇದರಲ್ಲಿ ಬರಿಯ ಬಾಹ್ಯ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಂಯಮವಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ - ಸಕಲೇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಂಯಮವೂ ತಾನಾಗಿ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವನ್ನು ಪಾಲಿಸುವವನು - ಎಂದು ಇದರ ಅರ್ಥ. ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ - ಅಥವಾ ಚಿಂತನ ಮಾಡಲು ಅರ್ಹವಾದ ಆ ಪದವಿಯನ್ನು ನಾನು ನಿನಗೆ ಹೇಳುವೆ. ಆ ಪದವಾವುದು? ಅದನ್ನು ಹೇಗೆ ಪಡೆಯಬೇಕು ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಕೃಷ್ಣನು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುವನು.

ಸರ್ವದ್ವಾರಾಣಿ ಸಂಯಮ್ಯ ಮನೋ ಹೃದಿ ನಿರುಧ್ಯ ಚ ।
ಮೂರ್ಧ್ನ್ಯಾಧಾಯಾತ್ಮನ: ಪ್ರಾಣಮಾಸ್ಥಿತೋ ಯೋಗಧಾರಣಾಮ್ ॥ 12॥

ಎಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಕವಾಟವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ಅಂದರೆ ವಾಸನೆಗಳಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿ, ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನೆಲಸುವಂತೆ ಮಾಡಿ (ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಹೃದಯದಲ್ಲೇ ಇರಗೊಟ್ಟು – ಹೊರಗಲ್ಲ ಪೂಜೆ ಹೊರಗೆ ನಡೆಯುವುದಲ್ಲ.) ಪ್ರಾಣ ಎಂದರೆ ಅಂತ:ಕರಣ ಎಂದರೆ ಅಂತ:ಕರಣಗಳ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಮಸ್ತಿಷ್ಕದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ತಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಯೋಗಧಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಸ್ಥಿತನಾಗಿ (ಯೋಗವನ್ನು ಧಾರಣೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು. ಬೇರೆಯ ವಿಧಾನವಿಲ್ಲ) ಈ ರೀತಿ ಸ್ಥಿತನಾಗಿ.

ಓಮಿತ್ಯೇಕಾಕ್ಷರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ವ್ಯಾಹರನ್ಮಾಮನುಸ್ಮರನ್ ।
ಯ: ಪ್ರಯಾತಿ ತ್ಯಜನ್ದೇಹಂ ಸ ಯಾತಿ ಪರಮಾಂ ಗತಿಮ್ ॥ 13॥

ಯಾವಾತನು 'ಓಂ' ಎನ್ನುತ್ತ – ಓಂ ಎಂಬುದಷ್ಟೇ ಅಕ್ಷಯವಾದ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವುದು. ಅದರ ಜಪ ಮತ್ತು ನನ್ನ ಸ್ಮರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಶರೀರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವನೋ ಆತನು ಪರಮಗತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಓರ್ವ ಯೋಗೇಶ್ವರ, ಪರಮತತ್ವದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರನಾಗಿದ್ದ ಮಹಾಪುರುಷ ಸದ್ಗುರು. ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು — ಓಂ ಕಾರವು ಅಕ್ಷಯ ಬ್ರಹ್ಮದ ಪರಿಚಾಯಕ. ನೀನು ಅದರ ಜಪ ಮಾಡು ಮತ್ತು ನನ್ನನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸು. ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಹೊಂದಿದ ಪ್ರತಿಯೋರ್ವ ಮಹಾಪುರುಷನ ನಾಮವೂ ಅದೇ. ತಾನು ಪಡೆದಿರುವುದು – ತಾನು ವಿಲಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದು – ಅದೇ ಆತನ ಹೆಸರು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾಮವು ಓಂಕಾರದ್ದು - ರೂಪವು ತನ್ನದು. ಯೋಗೇಶ್ವರನು 'ಕೃಷ್ಣ ಕೃಷ್ಣ' ಎಂದು ಜಪಿಸಲು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಕಾಲಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಭಾವುಕರಾದವರು ಆತನ ನಾಮವನ್ನು ಜಪಿಸತೊಡಗಿದರು. ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಶ್ರದ್ಧೆಗನುಗುಣವಾಗಿ ಫಲವನ್ನು ಪಡೆಯುವರು. ಮನುಷ್ಯನ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಹೋಗಿ ನಿಂತು ಬಿಡುವುದೋ ಅಲ್ಲಿಯೇ ನಾನು ಆತನ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಪುಷ್ಟಿಗೊಳಿಸುವೆ ಹಾಗೂ ಫಲವನ್ನೂ ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ಕೊಡುವೆ.

ಭಗವಾನ್ ಶಿವನು ರಾಮ ಜಪವನ್ನು ಮಾಡುವಂತೆ ಒತ್ತಾಯಿಸಿರುವನು. 'ರಮಂತೇ ಯೋಗಿ ನಃ ಯಸ್ಮಿನ್ ಸ ರಾಮಃ. ರಾ ಮತ್ತು ಮ ಇವೆರಡರ ನಡುವೆ ಕಬಿರಾ ರಹಾ ಲುಕಾಯ್ – ಎಂದರೆ ರಾ ಮತ್ತು ಮ ಈ ಎರಡಕ್ಷರಗಳ ನಡುವೆ ಕಬೀರನು ತನ್ನ ಮನವನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿದು ನಿಲ್ಲಿಸಬಲ್ಲವನಾದನು.

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಓಂ ಕಾರಕ್ಕೆ ಒತ್ತು ಕೊಟ್ಟಿರುವನು. ಓऽಹಂ ಸ ಓಂ – ಆ ಸತ್ತೆಯು ನನ್ನೊಳಗಿದೆ. ಹೊರಗೆಲ್ಲೂ ಹುಡುಕುತ್ತ ತಿರುಗಬೇಕಿಲ್ಲ. ಈ ಓಂ ಕಾರವೂ ಪರಮಸತ್ತೆಯನ್ನು ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು ಸುಮ್ಮನಾಗುವುದು. ವಸ್ತುತ: ಆ ಪ್ರಭುವಿಗೆ ಅನಂತ ನಾಮಗಳಿವೆ. ಆದರೆ ಜಪದ ಸಲುವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಚಿಕ್ಕದಾಗಿರಬೇಕು. ಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿ ಎರಕವಾಗುವಂತಿರಬೇಕು. ಮತ್ತೊಂದು ಏನೆಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಬೋಧೆಯನ್ನೇ ನೀಡುವುದು. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಬೇರಾವ ದೇವಿ ದೇವತೆಗಳ ಅವಿವೇಕಪೂರ್ಣ ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಳಲಾಡುತ್ತ ನಮ್ಮ ಲಕ್ಷ್ಯದಿಂದ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಅತ್ತಿತ್ತ ಹೊರಳದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಪೂಜ್ಯ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು – ''ನನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿ, ನಂತರ ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಶ್ರದ್ಧೆಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಎರಡು ಅಥವಾ ಮೂರು ಅಕ್ಷರದ ನಾಮ – ಓಂ ಕಾರವೋ, ರಾಮ ನಾಮವೋ ಅಥವಾ ಶಿವ ನಾವವೋ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ನಾಮವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಿ. ಅದನ್ನೇ ಚಿಂತನೆ ಮಾಡಿರಿ ಹಾಗೂ ಅದರ ಅರ್ಥಸ್ವರೂಪದ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಿರಿ. ಧ್ಯಾನವು ಯಾವಾಗಲೂ ಸದ್ಗುರುವಿನದೇ ಆಗಿರಬೇಕು. ನೀವು ರಾಮ, ಕೃಷ್ಣ ಅಥವಾ 'ವೀತ ರಾಗ ವಿಷಯಂ ವಾ ಚಿತ್ತಮ್ - ವೀತರಾಗನಾದ ಮಹಾತ್ಮನ' ಅಥವಾ 'ಯಥಾಭಿಮತಧ್ಯಾನಾದ್ವಾ' (ಪಾತಂ ಜಲಯೋಗ 1-37-39) ಯಾವ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಬೇಕಾದರೂ ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳಿ; ಅವರು ನಿಮ್ಮ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುವರು, ನಿಮಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತರಾಗುವರು, ನಿಮ್ಮನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಸಮಕಾಲೀನ ಸದ್ಗುರುವಿನ ಕಡೆಗೆ ಒಯ್ಯುವರು. ಆ ಸದ್ಗುರುವಿನ ಸಹವಾಸದಿಂದ ನೀವು ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ಪಾರಾಗುತ್ತ ಹೋಗುವಿರಿ. ನಾನು ಸಹ ಮೊದಮೊದಲು ಓರ್ವದೇವತೆ (ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ವಿರಾಟ್ ರೂಪ) ಯ ಚಿತ್ರವನ್ನೇ ಯಾವಾಗಲೂ ನೆನೆಯುತ್ತಿದ್ದೆ. ಪೂಜ್ಯ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳ ಅನುಭವದ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಪಡೆದೊಡನೆ ಅದು ಶಾಂತವಾಯಿತು.

ಪ್ರಾರಂಭ ಸಾಧಕರು ನಾಮಜಪವನ್ನೇನೋ ಮಾಡುವರು, ಆದರೆ ಮಹಾಪುರುಷರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸಲು ಹಿಂಜರೆಯುವರು. ಅವರು ತಾವು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಮಾನ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಪೂರ್ವಾಗ್ರಹದಂತೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವರು - ಅದನ್ನು ಕೈಬಿಡಲಾರರು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ನಿಷೇಧಿಸುವಂತಹ ಬೇರಾವುದೋ ದೇವತೆಯನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪೂರ್ಣ ಸಮರ್ಪಣ ಭಾವದಿಂದ ಯಾರಾದರೊಬ್ಬ ಮಹಾಪುರುಷನ ಶರಣುಹೋಗಿರಿ. ಪುಣ್ಯ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳು ಪ್ರಬಲವಾದೊಡನೆ ಕಂಟಕಗಳು ಶಮನವಾಗಿ ಯಥಾರ್ಥವಾದ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ನೀವು ತೊಡಗುವಿರಿ. ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮತಾನುಸಾರವಾಗಿ ಈ ರೀತಿ ಓಂಕಾರ ಜಪ ಮತ್ತು ಪರಮಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪದ ನಿರಂತರ ಸಂಬಂಧವೂ ಕೈಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವುದು. ಬರಿಯ ಸಾವಿನಿಂದ ಶರೀರವು ಕೈಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಲಾರದು.

ಅನನ್ಯ ಚೇತಾ: ಸತತಂ ಯೋ ಮಾಂ ಸ್ಮರತಿ ನಿತ್ಯಶ: ।
ತಸ್ಯಾಹಂ ಸುಲಭ: ಪಾರ್ಥ ನಿತ್ಯಯುಕ್ತಸ್ಯ ಯೋಗಿನ: ॥ 14॥

''ನನ್ನ ವಿನಹ ಬೇರಾರೂ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ' - ಎಂಬ ಅನನ್ಯಭಾವದಿಂದ ಯಾವಾತನು ನನ್ನನ್ನು ನಿತ್ಯವೂ ಸ್ಮರಿಸುವನೋ ಅಂತಹ ನಿತ್ಯಯುಕ್ತನಾಗಿ ಚಿಂತಿಸುವ ಯೋಗಿಗೆ ನಾನು ಅತಿ ಸುಲಭನಾಗುವೆ. ನೀವು ಸುಲಭ ವಾದುದರಿಂದ ಏನು ಸಿಕ್ಕಿದಂತಾಯಿತು?

ಮಾಮುಪೇತ್ಯ ಪುನರ್ಜನ್ಮ ದು:ಖಾಲಯಮಶಾಶ್ವತಮ್ ।
ನಾಪ್ನುವಂತಿ ಮಹಾತ್ಮನ: ಸಂಸಿದ್ಧಿಂ ಪರಮಾಂ ಗತಾ: ॥ 15॥

ನನ್ನನ್ನು ಪಡೆಯುವುದರಿಂದ ದು:ಖದ ಮಡುವೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಪುನರ್ಜನ್ಮಗಳ ಕೋಟಲೆಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಪರಮಸಿದ್ಧಿಯನ್ನೈದುವನು. ಅಂದರೆ ನನ್ನನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು, ಪರಮಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವುದು ಎರಡೂ ಒಂದೇ. ಪುನರ್ಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆಯದಿರುವಿಕೆ ಎಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸೇರುವಿಕೆ – ಎಂಬುದೊಂದೇ ಅರ್ಥ. ಹಾಗಾದರೆ ಪುನರ್ಜನ್ಮವೆಂಬುದರ ಗಡಿ ಎಲ್ಲಿಯತನಕ?

ಆ ಬ್ರಹ್ಮಭುವನಾಲ್ಲೋಕಾ: ಪುನರಾವರ್ತಿನೋಽರ್ಜುನ ।
ಮಾಮುಪೇತ್ಯ ತು ಕೌಂತೇಯ ಪುನರ್ಜನ್ಮ ನ ವಿದ್ಯತೇ ॥ 16॥

ಅರ್ಜುನ! ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಹಿಡಿದು ಕ್ರಿಮಿ ಕೀಟಗಳವರೆಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ಪುನರಾವರ್ತಿಯಾದುದು. ಹುಟ್ಟುವುದು, ಸಾಯುವುದು - ಇದೇ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವುದು. ಅಂದರೆ ಕೌಂತೇಯ! ನನ್ನನ್ನು ಪಡೆದ ನಂತರ ಆ ಪುರುಷನಿಗೆ ಪುನರ್ಜನ್ಮವೆಂಬುದೇ ಇಲ್ಲ.

ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಲೋಕ ಲೋಕಾಂತರಗಳ ಕಲ್ಪನೆ, ಈಶ್ವರ ಪಥವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಮುನ್ನಡೆಯುವ ವಿಭೂತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವಂತಹ ಆಂತರಿಕ ಅನುಭವ ಅಥವಾ ಅದರ ರೂಪಕಗಳು ಮಾತ್ರ ಇದೆ. ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಮಿಕೀಟಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಚ್ಚಿ ತಿನ್ನುವಂತಹ ಅಥವಾ ಕಬ್ಬಿಣದ ಕಾಗೆಗಳು ಕುಕ್ಕಿ ಕುಕ್ಕಿ ಯಾತನೆಯನ್ನೀಯುವಂತಹ ಯಾವ ಸ್ಥಾನವೂ ಇಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಸುಂದರವಾದ ಉಪ್ಪರಿಗೆ ಮನೆಗಳಿರುವಂತಹ ಸ್ಥಾನವೂ ಇಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಸ್ವರ್ಗ ನರಕಗಳಾವುದೂ ಇಲ್ಲ. ದೈವೀ ಸಂಪದ ದಿಂದ ಕೂಡಿದವನು ದೇವತೆಯೂ, ಆಸುರೀ ಗುಣಗಳುಳ್ಳವನು ಅಸುರನೂ ಎನಿಸುವನು. ಸ್ವತ: ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮಾವ ಕಂಸನು ರಾಕ್ಷಸನೂ, ಬಾಣಾಸುರನು ದೈತ್ಯನೂ ಆಗಿದ್ದರು. ದೇವ ಮಾನವ ತಿರ್ಯಕ್ ಯೋನಿಗಳು ಈ ವಿಭಿನ್ನ ಲೋಕಗಳು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮತಾನುಸಾರ ಈ ಜೀವಾತ್ಮನು ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಜನ್ಮ ಜನ್ಮಾಂತರಗಳ ಸಂಸ್ಕಾರಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಹೊಸ ಹೊಸ ಶರೀರಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತ ಹೋಗುವುದು.

ಅಮರರೆಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುವ ದೇವತೆಗಳು ಸಹ ಮರಣಧರ್ಮರೇ. **'ಕ್ಷೀಣೇ ಪುಣ್ಯೇ ಮರ್ತ್ಯಲೋಕಂ ವಿಶಂತಿ'** – ಇದಕ್ಕಿಂತ ದೊಡ್ಡ ಹಾನಿ ಬೇರೇನು ತಾನೆ ಇದೆ? ಸಂಚಯಿಸಿದ ಪುಣ್ಯ ಕರ್ಮಗಳು ಸಹ ಕ್ಷೀಣಿಸಿ ಹೋಗುವುದಾದರೆ ಆ ದೇವತ್ವದಿಂದ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ? ದೇವಲೋಕ, ಪಶುಲೋಕ, ಕ್ರಿಮಿಕೀಟಾದಿ ಲೋಕಗಳು - ಇವೆಲ್ಲವೂ ಭೋಗಲೋಕ

ಮಾತ್ರ. ಮನುಷ್ಯನೋರ್ವನೇ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವವನು. ಆ ಕರ್ಮಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಅವನು ಪುನರಾವರ್ತನೆಯೇ ಇಲ್ಲದಂತಹ ಪರಮಧಾಮವನ್ನು ಪಡೆಯಬಲ್ಲನು. ಯಥಾರ್ಥವಾದ ಕರ್ಮದಾಚರಣೆಯಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ದೇವತೆಯಾಗಬಹುದು. ಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಬಹುದು. ಆದರೆ ಆತನು ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿರುದ್ಧಗೊಳಿಸಿ ವಿಲೀನಗೊಳಿಸದಿದ್ದರೆ ಪುನರ್ಜನ್ಮದ ಬವಣೆ ಆತನಿಗೆ ತಪ್ಪಲಾರದು. ಹಾಗೆ ನಿರುದ್ಧಗೊಳಿಸಿ ವಿಲೀನ ಮಾಡಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಆತನು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಂಡು ಪರಮಭಾವದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲಬಹುದು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು ಸಹ ಈ ಸತ್ಯವನ್ನು ಉದ್ಘಾಟಿಸುತ್ತವೆ.

ಯದಾ ಸರ್ವೇ ಪ್ರಮುಚ್ಯಂತೇ ಕಾಮಾ ಯೇಽಸ್ಯ ಹೃದಿ ಸ್ಥಿತಾ: ।
ಅಥ ಮರ್ತ್ಯೋಽಮೃತೋ ಭವತ್ಯತ್ರ ಬ್ರಹ್ಮ ಸಮಶ್ನುತೇ ॥

ಕಠೊ (2/3/14)

ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡ ಸಮಸ್ತ ಕಾಮನೆಗಳು ಸಮೂಲವಾಗಿ ನಾಶಹೊಂದಿದಾಗ ಮರಣ ಧರ್ಮನಾದ ಈ ಮನುಷ್ಯನು ಅಮರನಾಗುವನು. ಹಾಗೂ ಈತನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಈಗಲೇ ಈ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ, ಇದೇ ಮನಷ್ಯ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಪರಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಂಡು ಆ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಬಲ್ಲನು.

ಹಾಗಾದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನೂ ಮರಣಧರ್ಮಿಯೇ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮೂಡುವುದು. ಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಕೃಷ್ಣನು ಪ್ರಜಾಪತಿಯಾದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಬಗ್ಗೆ ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳುವನು – ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ನಂತರ ಬುದ್ಧಿಯೊಂದೇ ಯಂತ್ರ. ಇದರ ಮೂಲಕ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಪ್ರಕಟವಾಗುವನು. ಇಂತಹ ಮಹಾಪುರುಷರಿಂದಲೇ ಯಜ್ಞವು ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದವನು ಸಹ ಪುನರಾವೃತ್ತಿಯ ಸುಳಿಯಲ್ಲೇ ಇರುವನು ಎಂದು! ಹಾಗಾದರೆ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಲುದ್ದೇಶಿಸುವುದಾದರೂ ಏನು?

ವಸ್ತುತ: ಯಾವ ಮಹಾಪುರುಷರ ಮುಖಾಂತರ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವನೋ, ಅಂಥ ಮಹಾಪುರುಷರ ಬುದ್ಧಿಯೂ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲ. ಆದರೆ ಜನರಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸುವುದರಿಂದಾಗಿ, ಮನುಷ್ಯನ ಮಂಗಳಕ್ಕೆ ನಾಂದಿ ಹಾಕುವುದರಿಂದಾಗಿ 'ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ವತ: ಅವರು ಬ್ರಹ್ಮರಲ್ಲ. ಅವರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಬುದ್ಧಿ ಸಹ ಉಳಿಯಲಾರದು. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಮುನ್ನ ಸಾಧನಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಯೇ ಬ್ರಹ್ಮ. **ಅಹಂಕಾರ ಶಿವ, ಅಜ ಬುದ್ಧಿ, ಮನ ಶಶಿ, ಚಿತ್ತ ಮಹಾನ್.**

ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನ ಬುದ್ಧಿ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲ. ಬುದ್ಧಿಯು ಇಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದೊಡನೆ ಬ್ರಹ್ಮನ ರಚನೆಯಾಗತೊಡಗುವುದು. ಅದಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ಸೋಪಾನಗಳನ್ನು ಪಂಡಿತರಾದವರು ತಿಳಿಸಿರುವರು. ಹಿಂದಿನ ಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ತಿಳಿಸಿದುದಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಹೇಳಿದೆ – **ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್, ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ವರ, ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ವರೀಯಾನ್, ಬ್ರಹ್ಮ ವಿದ್ವರಿಷ್ಠ** ಎಂದು. ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ ಎಂಬುದು ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಯೊಂದಿಗೆ ಸಂಯುಕ್ತವಾದ ಬುದ್ಧಿ. ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ವರ ಎಂಬುದು ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಪಡೆದ

ಬುದ್ಧಿ. ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ವರೀಯಾನ್ ಎಂಬುದು ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ದಕ್ಷವಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ, ಅದನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವುದೂ ಇದೇ ಬುದ್ಧಿ. ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ವರಿಷ್ಟವೆಂಬುದು ಬುದ್ಧಿಯ ಮತ್ತೊಂದು ಅಂಚು. ಅದ್ದರಿಂದಲೇ ಬುದ್ಧಿಯು ಪ್ರವಹಿಸುವುದು. ಅಂದರೆ ಬುದ್ಧಿಯ ಆಸ್ತಿತ್ವವಿದೆ ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರವಹಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಇಷ್ಟವು ಇನ್ನೂ ದೂರದಲ್ಲಿ ಹೊರಗಿದೆ. ಗ್ರಹಿಸುವ ಬುದ್ಧಿಯೂ ಬೇರೆಯಾಗಿದೆ. ಅದಿನ್ನೂ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಎಲ್ಲೆಕಟ್ಟಿನೊಳಗೇ ಕುಳಿತಿದೆ. ಈಗ ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ಬುದ್ಧಿಯಿ (ಬ್ರಹ್ಮ)ರುವುದೋ ಆಗ ಅದು ಜಾಗೃತ, ಸಂಪೂರ್ಣ ಭೂತ(ಚಿಂತನೆಯ ಪ್ರವಾಹ)ಗಳು ಜಾಗೃತ ವಾಗುವುವು. ಅವಿದ್ಯೆಯಿರುವವರೆಗೆ ಪ್ರಕಾಶ, ಅಂಧಕಾರ, ಹಗಲು-ರಾತ್ರಿಯೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುವುದು. ನೋಡೋಣ.

ಬ್ರಹ್ಮ ಅಥವಾ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ವೇತ್ತೃವಿನ ಶ್ರೇಣಿ. ಅದರಲ್ಲಿ 'ಇಷ್ಟ'ವೂ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಆತನಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲೂ ವಿದ್ಯೆ (ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಕಾಶಕವಾದುದು ಯಾವುದೋ ಅದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸುವುದು)ಯ ಹಗಲು ಮತ್ತು ಅವಿದ್ಯೆಯ ರಾತ್ರಿ, ಪ್ರಕಾಶ ಮತ್ತು ಅಂಧಕಾರಗಳ ಕ್ರಮಗಳು ಸೇರಿಕೊಂಡೇ ಇರುವುವು. ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಮಾಯೆ ಸಾಧಕನಲ್ಲಿ ಸಫಲವಾಗಿರುವುದು, ಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ ಅಚೇತನವಾಗಿದ್ದ ಮನವು ಸಚೇತನವಾಗುವುದು. ಆತನಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಕಾಣತೊಡಗುವುದು. ಆದರೆ ಬುದ್ಧಿಯ ಅಂತರಾಳದಿಂದ ಅವಿದ್ಯೆಯ ರಾತ್ರಿ ಪ್ರವೇಶವಾಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಎಲ್ಲ ಭೂತಗಳೂ ಅಚೇತನವಾಗುವುವು. ಬುದ್ಧಿಗೆ ನಿಶ್ಚಯಿಸಲಾಗದು. ಸ್ವರೂಪದ ಕಡೆಗೆ ಮುಂದುವರಿಯುವುದು ನಿಂತುಹೋಗುವುದು. ಇಲ್ಲಿಯೇ ಬ್ರಹ್ಮನ ಹಗಲು ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮನ ರಾತ್ರಿ. ಹಗಲಿನ ಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಯ ಸಾವಿರಾರು ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರೀಯ ಪ್ರಕಾಶವು ಚೆಲ್ಲುವುದು - ಅವಿದ್ಯೆಯ ರಾತ್ರಿ ಇದೇ ಸಾವಿರಾರು ಪದರುಗಳಲ್ಲಿ ಅಚೇತವಾವಸ್ಥೆಯ ಕತ್ತಲು ಆವರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು.

ಶುಭ, ಅಶುಭಗಳು, ವಿದ್ಯೆ ಅವಿದ್ಯೆಗಳು ಹೀಗೆ ಎರಡೂ ವಿರೋಧಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು ಶಾಂತವಾದಾಗ, ಅಚೇತ ಸಚೇತಗಳು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಕರಗಿ ಹೋಗುವುದು ಮತ್ತು ಹಗಲಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವುದು – ಈ ಎರಡೂ ಪ್ರಕಾರದ ಭೂತಗಳು (ಸಂಕಲ್ಪ:ವಿಕಲ್ಪ) ಅಳಿದು ಹೋದಾಗ ಆ ಅವ್ಯಕ್ತ ಬುದ್ಧಿಗಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ ಶಾಶ್ವತ ಅವ್ಯಕ್ತಭಾವವು ದೊರೆಯುವುದು. ಅದು ಮತ್ತೆಂದಿಗೂ ನಷ್ಟವಾಗದು, ಭೂತಗಳ ಅಚೇತ ಮತ್ತು ಸಚೇತಾವಸ್ಥೆಗಳೆಂಬ ದ್ವಂದ್ವ ಸ್ಥಿತಿ ಅಳಿದಾಗಲೇ ಸನಾತನವೂ ನಿತ್ಯನೂತನವೂ ಆದ ಅಭಾವವು ನೆಲೆಗೊಳ್ಳುವುದು.

ಬುದ್ಧಿಯ ಈ ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿದ ನಾಲ್ಕು ಅವಸ್ಥೆಗಳ ನಂತರದ ಪುರುಷನೇ ಮಹಾಪುರುಷ. ಆತನ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿ-ಬುದ್ಧಿಯಾಗಿರದು ಅದು ಪರಮಾತ್ಮನ ಯಂತ್ರದಂತಿರುವುದು. ಆದರೆ ಆತನು ಜನರಿಗೆ ಉಪದೇಶವೀಯುವನು, ದಿಟ-ನಿಶ್ಚಯ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಪ್ರೇರಣೆ ಕೊಡುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಆದರೆ ಅದು ಬುದ್ಧಿಯ ಮಟ್ಟಕ್ಕಿಂತ ಹೊರತಾದುದು. ಅದು ಪರಮ ಅವ್ಯಕ್ತಭಾವದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯೂರಿರುವುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಪುನರ್ಜನ್ಮಬೇಕಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಅವ್ಯಕ್ತ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಮುನ್ನ ಅದರ ಬಳಿ ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿ ಇರುವತನಕ. ತಾನು ಬ್ರಹ್ಮವಾಗಿರುವತನಕ ಅದು ಪುನರ್ಜನ್ಮದ ಸುಳಿಯಲ್ಲೇ ಸುತ್ತಾಡುವುದು. ಈ ತಥ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಬೀರುತ್ತ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು.

ಸಹಸ್ರಯುಗಪರ್ಯಂತ ಮಹರ್ಯದ್ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ವಿದು: ।
ರಾತ್ರಿಂ ಯುಗ ಸಹಸ್ರಾಂತಾಂ ತೇಽ ಹೋರಾತ್ರವಿದೋ ಜನಾ: ॥ 17॥

ಯಾವಾತನು ನಾಲ್ಕುಯುಗಗಳ ಬ್ರಹ್ಮನ ಹಗಲನ್ನೂ, ನಾಲ್ಕು ಯುಗಗಳ ಬ್ರಹ್ಮನ ರಾತ್ರಿಯನ್ನೂ ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ಬಲ್ಲರೋ ಅವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಗಳೆಂಬ ಸಮಯದ ತತ್ವವನ್ನು ನಿಜವಾಗಿ ಬಲ್ಲವರು. ಪ್ರಕೃತ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಗಳೆಂಬುದು ವಿದ್ಯೆ ಮತ್ತು ಅವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವುದು. ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಬುದ್ಧಿ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವನ್ನೂ, ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ವರಿಷ್ಠ ಬುದ್ಧಿ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಪರಾಕಾಷ್ಠತೆಯನ್ನೂ ತೋರುವುದು. ವಿದ್ಯೆಯಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಬುದ್ಧಿಯೇ ಬ್ರಹ್ಮನ ಹಗಲು. ಏಕೆಂದರೆ ಆಗ ಆವಿದ್ಯೆಯು ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಯಲ್ಲಿರುವುದು. ಆ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯೋಗಿಯಾದವನು ಬ್ರಹ್ಮನ ಕಡೆಗೆ ಮುಖಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅತ್ತ ಮುಂದುವರಿಯುವನು. ಅಂತ:ಕರಣದ ಸಾವಿರಾರು ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರೀಯ ಪ್ರಕಾಶವು ಚೆಲ್ಲತೊಡಗುವುದು. ಇದೇ ಪರಿಯಲ್ಲಿ ಅವಿದ್ಯೆಯ ನಿಶೆ ಕಾಲಿಟ್ಟತೆಂದರೆ ಅಂತ:ಕರಣದ ಸಾವಿರಾರು ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಯೆಯ ದ್ವಂದ್ವ ಓಡಾಡುವುದು. ಬೆಳಕು ಕತ್ತಲೆಗಳ ಎಲ್ಲೆಕಟ್ಟು ಇಷ್ಟೆ. ಆ ನಂತರ ಅವಿದ್ಯೆಯೂ ಇಲ್ಲ, ವಿದ್ಯೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಅದು ಪರತತ್ವವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಾಗಿ ಪರ್ಯವಸಿಸುವುದು. ಯಾವಾತನು ಈ ಮಾತನ್ನು ತಾತ್ವಿಕವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವನೋ ಅಂತಹ ಯೋಗಿಯು ನಿಜವಾಗಿ ಕಾಲದ ತತ್ವವನ್ನು ಬಲ್ಲವನೆನಿಸುವನು. ಆತನಿಗೆ ಎಂದು ಅವಿದ್ಯೆಯ ರಾತ್ರಿ ಕವಿಯುವುದು, ಮತ್ತು ಎಂದು ವಿದ್ಯೆಯ ಹಗಲು ಸಂಚರಿಸತೊಡಗುವುದು ಎಂಬುದು ಆತನಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಕಾಲದ ಪ್ರಭಾವ ಎಂದಿನವರೆಗೆ ಎಂದರೆ ಕಾಲವು ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಅಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬರುವುದು ಎಂಬುದು ಆತನಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತು.

ಪ್ರಾರಂಭಿಕ ವಿದ್ವಜ್ಜನರು ಅಂತ:ಕರಣವನ್ನು ಚಿತ್ತವೆಂದು ಅಥವಾ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅದನ್ನೇ 'ಕೇವಲ ಬುದ್ಧಿ'ಯೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಾಲಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಅಂತ:ಕರಣದ ವಿಭಜನೆ ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿ, ಅಹಂಕಾರ, ಚಿತ್ತ ಎಂದು ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಅಂತ:ಕರಣದ ಪ್ರವತ್ತಿಗಳು ಅನಂತವಾಗಿವೆ. ಬುದ್ಧಿ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲೇ ರಾತ್ರಿಯುಂಟಾಗುವುದು. ಅದೇ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ವಿದ್ಯೆಯ ಹಗಲೂ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಇದೇ ಬ್ರಹ್ಮನ ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಗಳು. ಜಗತ್ತೆಂಬ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳೂ ಅಚೇತವಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರುವುದು. ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ತೇಲಾಡುತ್ತಿರುವ ಅವರ ಬುದ್ಧಿಯು ಪ್ರಕಾಶ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಡಲಾಗದು. ಆದರೆ ಯೋಗದಲ್ಲಿ ವಿಚರಿಸುವ ಯೋಗಿ ಜನರು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮೋಹಕ್ಕೆ ಬೀಳದೆ ಜಾಗೃತರಾಗಿದ್ದು ತಮ್ಮ ಸ್ವರೂಪದೆಡೆಗೆ ಧಾವಿಸುವರು. ರಾಮಚರಿತ ಮಾನಸದಲ್ಲಿ ಗೋಸ್ವಾಮಿ ತುಳಸಿದಾಸರು ಹೇಳುವಂತೆ.

ಕಬ್‌ಹುಂ ದಿವಸ ಮಹ್ ನಿಬಿಡತಮ್ ಕಬ್‌ಹುಂಕ ಪ್ರಗಟ ಪತಂಗ್ ।
ಬಿನಸಇ ಉಪಜಇ ಗ್ಯಾನ್ ಜಿಮಿ, ಪಾಯಿ ಕುಸಂಗ್ ಸುಸಂಗ್

(ರಾ. 4- 15ಖ)

ವಿದ್ಯೆಯಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಬುದ್ಧಿ ಕುಸಂಗದಿಂದ ಅವಿದ್ಯೆಯಾಗಿ ಪರಿಣತವಾಗುವುದು. ಮತ್ತೆ ಸುಸಂಗದಿಂದ ಅದೇ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯೆಯು ಸಂಚರಿಸುವುದು. ಈ ಏರಿಳಿತಗಳು ತುದಿಯವರೆಗೂ ಇದ್ದುದೇ. ಪೂರ್ತಿಯ ನಂತರ ಬುದ್ಧಿಯೂ ಇಲ್ಲ,

ಬ್ರಹ್ಮನೂ ಇಲ್ಲ, ಹಗಲೂ ಇಲ್ಲ, ರಾತ್ರಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಇವೇ ಬ್ರಹ್ಮನ ಹಗಲಿರುಳುಗಳ ರೂಪಕ. ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳ ದೀರ್ಘವಾದ ರಾತ್ರಿಯೂ ಇಲ್ಲ, ಸಾವಿರಾರು ಯುಗ ಕಲ್ಪಗಳ ಹಗಲೂ ಇಲ್ಲ, ನಾಲ್ಕು ಮೊಗಗಳುಳ್ಳ ಬ್ರಹ್ಮನೂ ಇಲ್ಲ. ವಿದ್ಯೆಯ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಕ್ರಮವಾದ ಅವಸ್ಥೆಗಳೇ ಬ್ರಹ್ಮನ ನಾಲ್ಕು ಮೊಗಗಳೇ. ಅಂತ:ಕರಣದ ಪ್ರಮುಖ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳೇ ಬ್ರಹ್ಮನ ನಾಲ್ಕು ಯುಗಗಳು. ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಗಳು ಇದೇ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲೇ ಉಂಟಾಗುವುವು. ಈ ಭೇದಗಳನ್ನು ತಾತ್ವಿಕವಾಗಿ ಅರಿತಿರುವಂತಹ ಮಹಾಪುರುಷರೇ ಕಾಲವು ನಮ್ಮನ್ನು ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿಬರುವುದೆಂಬ ಕಾಲ ಭೇದವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಅರಿತವರು. ಕಾಲಕ್ಕೂ ಯಾವಾತನು ಅತೀತನಾಗಿ ನಿಲ್ಲಬಲ್ಲನೋ ಅದನ್ನು ಸಹ ಅವರು ಬಲ್ಲರು. ರಾತ್ರಿ ಹಗಲು, ಅವಿದ್ಯೆ ಮತ್ತು ವಿದ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸುತ್ತ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು.

ಅವ್ಯಕ್ತಾದ್ವ್ಯಕ್ತಯಃ ಸರ್ವಾಃ ಪ್ರಭವಂತ್ಯಹರಾಗಮೇ ।
ರಾತ್ರ್ಯಾಗಮೇ ಪ್ರಲೀಯಂತೇ ತತ್ರೈವಾವ್ಯಕ್ತಸಂಜ್ಞಕೇ ॥ 18॥

ಬ್ರಹ್ಮನು ಹಗಲನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಾತ್ ವಿದ್ಯೆ (ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತು) ಪ್ರವೇಶಿಸುವಾಗ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಅವ್ಯಕ್ತ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತವಾಗುವುವು. ಹಾಗೂ ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವಾಗ ಮತ್ತೆ ಅದೇ ಅವ್ಯಕ್ತ, ಅದೃಶ್ಯಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತಿಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮತತ್ವಗಳು ಅಚೇತವಾಗುವುವು. ಆ ಜೀವಿ ಅವಿದ್ಯೆಯ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನೋಡಲಾಗದೇ ಮರುಳಾಗುವುದು. ಆದರೆ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಜಾಗೃತಿ, ಮೂರ್ಛೆ ಇವೆರಡೂ ಬುದ್ಧಿಯ ಮಾಧ್ಯಮಗಳು. ಇದು ಎಲ್ಲರಲ್ಲೂ ಅವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಹಬ್ಬಿ ಹರಡಿರುವುದು. ದೃಷ್ಟಿಗೋಚರವಾಗದು.

ಭೂತಗ್ರಾಮಃ ಸ ಏವಾಯಂ ಭೂತ್ವಾಭೂತ್ವಾ ಪ್ರಲೀಯತೇ ।
ರಾತ್ರ್ಯಾಗಮೇಽವಶಃ ಪಾರ್ಥ ಪ್ರಭವತ್ಯಹರಾಗಮೇ ॥ 19॥

ಎಲೇ ಪಾರ್ಥ! ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಜಾಗೃತವಾಗಿದ್ದು ಪ್ರಕೃತಿಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ವಿವಶರಾಗಿ ಅವಿದ್ಯಾರೂಪವಾದ ರಾತ್ರಿ ಬರುತ್ತಲೇ ಮೂರ್ಛಾವಸ್ಥೆಯನ್ನು ತಾಳುತ್ತವೆ. ತಮ್ಮ ಲಕ್ಷ್ಯವೇನು ಎಂಬುದನ್ನು ಅದು ಕಾಣಲಾಗದು. ದಿನವು ಪ್ರವೇಶಿಸುವಾಗ ಅವು ಪುನಃ ಎಚ್ಚತ್ತುಕೊಳ್ಳುವುವು. ಹೀಗೆ ಬುದ್ಧಿಯಿರುವವರೆಗೂ ಅದರ ಅಂತರಾಲದಿಂದ ವಿದ್ಯೆ ಮತ್ತು ಅವಿದ್ಯೆಯ ಕ್ರಮ ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇರುವುದು. ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಆತನು ಸಾಧಕನೇ, ಮಹಾಪುರುಷನಲ್ಲ.

ಪರಸ್ತಸ್ಮಾತ್ತು ಭಾವೋಽನ್ಯೋಽವ್ಯಕ್ತೋಽವ್ಯಕ್ತಾತ್ಸನಾತನಃ ।
ಯಃ ಸ ಸರ್ವೇಷು ಭೂತೇಷು ನಶ್ಯತ್ಸು ನ ವಿನಶ್ಯತಿ ॥ 20॥

ಒಂದು ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದರೆ ಬುದ್ಧಿ ಅದು ಅವ್ಯಕ್ತ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಕಾಣ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೂ ಇದಕ್ಕೂ ಅತೀತವಾದ ಒಂದು ಅವ್ಯಕ್ತ ಸನಾತನ ಭಾವವಿದೆ. ಅದು ಸಕಲ ಭೂತಗಳೂ ನಶಿಸಿ ಹೋದರೂ ಅದು ನಾಶವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸಚೇತವೂ ಅವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅಚೇತವೂ. ಹಗಲು ಹೊತ್ತು ಮೂಡಿ ರಾತ್ರಿಯಾದೊಡನೆ ಕರಗಿ ಹೋಗುವ ಅವ್ಯಕ್ತ ಬ್ರಹ್ಮನು ನಶಿಸಿದರೂ ಆ ಅವ್ಯಕ್ತ ಸನಾತನ ಭಾವವು ನಶಿಸದೆ ಇದ್ದಂತಿರುವುದು.

ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲುಂಟಾಗುವ ಈ ಎರಡೂ ಏರಿಳಿತಗಳು ಅಳಿದು ಹೋದಾಗ ಸನಾತನವಾದ ಅವ್ಯಕ್ತ ಭಾವವು ದೊರೆಯುವುದು – ಅದೇ ನನ್ನ 'ಪರಮಪದ'. ಸನಾತನವಾದ ಅವ್ಯಕ್ತ ಭಾವವು ದೊರಕಿದೊಡನೆ ಬುದ್ಧಿಯೂ ಅದೇ ಭಾವದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿತವಾಗುವುದು. ಅದೇ ಭಾವವನ್ನು ತಾಳುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಬುದ್ಧಿಯು ಸ್ವತ: ಅಳಿದರೂ ಅದರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅವ್ಯಕ್ತ ಸನಾತನ ಭಾವವೊಂದೇ ಶೇಷವಾಗುಳಿಯುವುದು.

ಅವ್ಯಕ್ತೋಽಕ್ಷರ ಇತ್ಯುಕ್ತಸ್ತಮಾಹುಃ ಪರಮಾಂ ಗತಿಂ ।
ಯಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ನ ನಿವರ್ತಂತೇ ತದ್ಧಾಮ ಪರಮಂ ಮಮ ॥ 21॥

ಆ ಸನಾತನವಾದ ಅವ್ಯಕ್ತಭಾವವನ್ನು ಅಕ್ಷರವೆಂದು ಅಂದರೆ ಅವಿನಾಶಿಯೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಅದನ್ನೇ ಪರಮಗತಿಯೆಂದೂ ಹೇಳುವರು. ಅದೇ ನನ್ನ ಪರಮಧಾಮ. ಅದನ್ನು ಪಡೆದು ಮನುಷ್ಯನು ಮತ್ತೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬಾರನು. ಆತನಿಗಿನ್ನು ಪುನರ್ಜನ್ಮವಿರದು. ಈ ಸನಾತನ ಅವ್ಯಕ್ತ ಭಾವವನ್ನು ಪಡೆವುದು ಹೇಗೆ ಎಂಬ ವಿಧಾನವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತ ಶ್ರೀ ಯೋಗೇಶ್ವರನು ಹೇಳುವನು.

ಪುರುಷಃ ಸ ಪರಃ ಪಾರ್ಥ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಲಭ್ಯಸ್ತ್ವನನ್ಯಯಾ ।
ಯಸ್ಯಾಂತಸ್ಥಾನಿ ಭೂತಾನಿ ಯೇನ ಸರ್ವಮಿದಂ ತತಮ್ ॥ 22॥

ಪಾರ್ಥ! ಯಾವ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸಕಲ ಭೂತಗಳೂ ಒಳಪಟ್ಟಿವೆಯೋ - ಯಾವಾತನು ಜಗತ್ತನ್ನೆಲ್ಲ ಆವರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವನೋ, ಸನಾತನವಾದ ಅವ್ಯಕ್ತ ಭಾವವುಳ್ಳ ಆ ಪರಮಪುರುಷನು ಅನಂತ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗಲು ಅರ್ಹನು. ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತಿಯ ತಾತ್ಪರ್ಯವೇನೆಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲದೇ ಉಳಿದವರಾರನ್ನೂ ನೆನೆಯದೇ ಆತನಲ್ಲೇ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವುದು. ಅನನ್ಯಭಾವದಿಂದಿರುವ ಪುರುಷನೂ ಎಂದಿನವರೆಗೆ ಪುನರ್ಜನ್ಮದ ಸುಳಿಯಲ್ಲಿರುವನು ಮತ್ತೆಂದೂ ಅವನು ಆ ಸುಳಿಯನ್ನೂ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗುವನು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು.

ಯತ್ರ ಕಾಲೇ ತ್ವನಾವೃತ್ತಿಮಾವೃತ್ತಿಂ ಚೈವ ಯೋಗಿನಃ ।
ಪ್ರಯಾತಾ ಯಾಂತಿ ತಂ ಕಾಲಂ ವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಭರತರ್ಷಭ ॥ 23॥

ಎಲೆ ಅರ್ಜುನ! ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶರೀರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಯೋಗಿಗಳಾದವರು ಆವೃತ್ತಿ ಅನಾವೃತ್ತಿಗಳಿಂದ (ಪುನರ್ಜನ್ಮ) ಪಾರಾಗುವರೋ ಅಂತಹ ಕಾಲವನ್ನು ನಿನಗೆ ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳುವೆ ಕೇಳು.

ಅಗ್ನಿರ್ಜ್ಯೋತಿರಹಃ ಶುಕ್ಲಃ ಷಣ್ಮಾಸಾ ಉತ್ತರಾಯಣಮ್ ।
ತತ್ರ ಪ್ರಯಾತಾ ಗಚ್ಛಂತಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಬ್ರಹ್ಮವಿದೋ ಜನಾಃ ॥ 24॥

ಶರೀರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವಾತನ ಎದುರಿಗೆ ಅಗ್ನಿ, ಜಲ, ಮುಂತಾದ ಜ್ಯೋತಿರ್ಮಯ ವಸ್ತುಗಳಿರುವುವೋ, ಹಗಲಿನ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲಾಡುತ್ತಿರುವುದೋ, ಸೂರ್ಯನು ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವನೋ, ಶುಕ್ಲ ಪಕ್ಷದ ಚಂದ್ರನು ವೃದ್ಧಿಸುತ್ತಿರುವುನೋ, ಉತ್ತರಾಯಣದ ಮೋಡವಿಲ್ಲದ ಸುಂದರವಾದ ಬಾನು ಹರವಿಕೊಂಡಿರುವುದೋ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡುವ ಬ್ರಹ್ಮವಿದನಾದ ಯೋಗಿ ಪುನರ್ಜನ್ಮವನ್ನು ಹೊಂದಲಾರನು.

ಅಗ್ನಿಯು ಬ್ರಹ್ಮತೇಜದ ದ್ಯೋತಕ. ಹಗಲು ವಿದ್ಯೆಯ ಬೆಳಗು. ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷವು ನಿರ್ಮಲತೆಯ ಪ್ರತೀಕ. ವಿವೇಕ ವೈರಾಗ್ಯ, ಶಮ, ದಮ, ತೇಜಸ್ಸು ಮತ್ತು ಪ್ರಜ್ಞೆ ಈ ಷಡೈಶ್ವರ್ಯಗಳೇ ಷಣ್ಮಾಸಗಳು. ಊರ್ಧ್ವರೇತ (ಮೇಲ್ಮುಖವಾದ ವೀರ್ಯ -ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದಿಂದ ಈ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸ ಬೇಕು) ಸ್ಥಿತಿಯೇ ಉತ್ತರಾಯಣ. ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಸರ್ವಥಾ ಹೊರತಾದ ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರತಕ್ಕ ಯೋಗಿಯು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಪಡೆಯಬಲ್ಲನು. ಈತನಿಗೆ ಪುನರ್ಜನ್ಮವಿರದು. ಒಂದು ಮೇಲೆ ಅನನ್ಯ ಚಿತ್ತದಿಂದಿದ್ದೂ ಯೋಗಿಯು ಈ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಪಡೆಯದಿದ್ದರೆ ಅವನ ಸಾಧನೆಯಿನ್ನೂ ಪಕ್ವವಾಗಿಲ್ಲ. ಪೂರ್ಣವಾಗಿಲ್ಲ ಎಂದೇ ಅರ್ಥ. ಹಾಗಾದರೆ ಅಂಥವನ ಗತಿಯೇನು? ಅದಕ್ಕೆ ಹೇಳುವನು.

ಧೂಮೋ ರಾತ್ರಿಸ್ತಥಾ ಕೃಷ್ಣಃ ಷಣ್ಮಾಸಾ ದಕ್ಷಿಣಾಯನಮ್ ।
ತತ್ರ ಚಾಂದ್ರಮಸಂ ಜ್ಯೋತಿಃಯೋಗೀ ಪ್ರಾಪ್ಯ ನಿವರ್ತ್ಯತೇ ॥ 25॥

ಹೊಗೆ ತುಂಬಿದ ಅಂದರೆ ಮಬ್ಬುಮಬ್ಬಾದ ವಾತಾವರಣ- ಯೋಗಾಗ್ನಿ (ಯಜ್ಞಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಅಥವಾ ಪಡೆಯುವ ಅಗ್ನಿ ಅದು ಹೊಗೆ ಗೂಡಿ ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದರೆ) ಅವಿದ್ಯೆಯ ರಾತ್ರಿ. ಕತ್ತಲು ಅವರಿಸಿದ ವಾತಾವರಣ. ಕೃಷ್ಣ ಪಕ್ಷದ ಚಂದ್ರನು ಕ್ಷೀಣಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಕಪ್ಪು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹರವಿ ಕೊಂಡಿರುವುದು. ಷಡ್ವಿಕಾರಗಳು – ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭ, ಮೋಹ, ಮದ, ಮತ್ಸರಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ದಕ್ಷಿಣಾಯನ ಅರ್ಥಾತ್ ಬಹಿರ್ಮುಖವಾದ ಪ್ರವೃತ್ತಿ (ಅಂದರೆ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲೂ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವಿಲ್ಲದಂತಹ ಅಪರಿಪಕ್ವ ಸ್ಥಿತಿ) ಹೀಗಿರುವಾಗ ಶರೀರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವ ಯೋಗಿಯು ಪುನರ್ಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕಾಗುವುದು. ಹಾಗಾದರೆ ಶರೀರದೊಂದಿಗೆ ಆ ಯೋಗಿಯ ಸಾಧನೆಗಳೆಲ್ಲ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುವುದೇ? ಅದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು –

ಶುಕ್ಲ ಕೃಷ್ಣೆ ಗತೀ ಹ್ಯೇತೇ ಜಗತಃ ಶಾಶ್ವತೇ ಮತೇ ।
ಏಕಯಾ ಯಾತ್ಯನಾವೃತ್ತಿಮನ್ಯಯಾ ವರ್ತತೇ ಪುನಃ ॥ 26॥

ಶುಕ್ಲ ಕೃಷ್ಣಗಳೆಂಬ ಕಾಲದ ನಡುವೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಇದ್ದುದೇ ಅಂದರೆ ಸಾಧನೆಗಳು ವ್ಯರ್ಥವಾಗದು. ಒಂದು ನಡಿಗೆ (ಶುಕ್ಲ) ಯಲ್ಲಿ ಪಯಣಿಸುವವನು ಮತ್ತೆ ಹಿಂದೆ ಬಾರದ ಪರಮಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವನು. ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ಥಿತಿ (ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷ)ಯಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಪ್ರಕಾಶವು ಕ್ಷೀಣವಾಗಿರುವಾಗ. ಮಬ್ಬುಗತ್ತಲೆ ಹರಡಿರುವಾಗ ಪಯಣಿಸುವವನು ಮತ್ತೆ ಹಿಂದೆ ಬರುವನು. ಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಕಾಶವು ದೊರೆಯುವವರೆಗೆ ಆತನು ಭಜನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಮೇಲಾಗಿ ಆತನ ಸಾಧನೆಯೇನೂ ನಾಶವಾಗದು. ಈ ಎರಡು ಗತಿಗಳು ಶಾಶ್ವತ. ಅದು ನಿಜ ಆದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಜುನ! ನೀನು ಸದಾ ಸರ್ವದಾ ಯೋಗ ಯುಕ್ತನಾಗಿರುವ ಅಂದರೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಸಾಧನೆ ಮಾಡು.

ನೈತೇ ಸೃತಿ ಪಾರ್ಥ ಜಾನನ್ಯೋಗೀ ಮುಹ್ಯತಿ ಕಶ್ಚನ ।
ತಸ್ಮಾತ್ಸರ್ವೇಷು ಕಾಲೇಷು ಯೋಗಯುಕ್ತೋ ಭವಾರ್ಜುನ ॥ 27॥

ಈ ರೀತಿ ಈ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನರಿತು ಯಾವ ಯೋಗಿಯೂ ಮರುಳಾಗಿರಲಾರನು. ಪೂರ್ಣಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಪಡೆದ ನಂತರ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು ಅವನು

ಬಲ್ಲನು. ಕ್ಷೀಣ ಪ್ರಕಾಶವಿದ್ದರೂ ಪುನರ್ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಸಾಧನೆಗೆ ನಾಶವಿಲ್ಲ ಎಂಬುದೂ ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಎರಡು ಗತಿಗಳೂ ಶಾಶ್ವತವಾದುವು ಆದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಜುನ! ನೀನು ಸದಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯೋಗಯುಕ್ತನಾಗಿರಬೇಕು. ಅಂದರೆ ನಿರಂತರವೂ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಬೇಕು.

ವೇದೇಷು ಯಜ್ಞೇಷು ತಪಃಸು ಚೈವ
ದಾನೇಷು ಯತ್ಪುಣ್ಯ ಫಲಂ ಪ್ರದಿಷ್ಟಮ್ ।
ಅತ್ಯೇತಿ ತತ್ಸರ್ವಂ ಮಿದಂ ವಿದಿತ್ವಾ
ಯೋಗೀ ಪರಂ ಸ್ಥಾನಮುಪೈತಿ ಚಾದ್ಯಮ್ ॥ 28॥

ಇದನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಸಹಿತ ಕಂಡುಕೊಂಡು (ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಲ್ಲ) ಯೋಗಿಯು ವೇದಗಳು, ಯಜ್ಞ ತಪಸ್ಸು ದಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರ ಪುಣ್ಯಫಲಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಮುಂದೋಡುವನು. ಸನಾತನವಾದ ಪರಮಪದವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಅವಿದಿತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದರ ಹೆಸರೇ ವೇದ ಈ ಅವಿದಿತ ತತ್ವವು ತಿಳಿದ ಮೇಲೆ ಇನ್ನು ಯಾರು ಯಾರನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಿದೆ? ಆದ್ದರಿಂದ ವಿದಿತವಾಯಿತು ಎಂದ ಮೇಲೆ ತಿಳಿಯುವಾತನು ಭಿನ್ನನಾಗಿ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಯಜ್ಞವೆಂಬುದು ಅರ್ಥಾತ್ ಆರಾಧನೆಯೆಂಬುದು ಅವಶ್ಯಕವಿತ್ತು. ತತ್ವವೇ ತಿಳಿದ ಮೇಲೆ ಯಾರಿಗಾಗಿ ಆರಾಧನೆ? ಯಾರದು ಭಜನೆ? ಮನದೊಂದಿಗೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷಕ್ಕೆ ಅನುರೂಪವಾಗಿ, ಎರಕ ಹುಯ್ಯುವುದೇ ತಪಸ್ಸು ಲಕ್ಷ್ಯವೇ ದೊರೆತ ಮೇಲೆ ಯಾರ ಸಲುವಾಗಿ ತಪಸ್ಸು? ಮನೋವಾಕ್ಕಾಯಗಳಿಂದ ಸರ್ವತೋ ಭಾವವಾಗಿ ಸಮರ್ಪಣೆ ದಾನ. ಈ ಎಲ್ಲ ಪುಣ್ಯಫಲಗಳೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ. ಫಲವೂ ಈಗ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದಾವುದೂ ಈಗ ಬೇಕಾಗದು. ಯೋಗಿಯಾದವನು, ಯಜ್ಞ ತಪಸ್ಸು, ದಾನ ಇವುಗಳನ್ನು ಮಿಕ್ಕು ಮುಂದೆ ನಡೆವನು. ಅವನು ಪರಮಪದವನ್ನು ಬಲುಬೇಗ ಹೊಂದುವನು.

ನಿಷ್ಕರ್ಷೆ –

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಐದು ಪ್ರಮುಖವಾದ ಬಿಂದುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲು ಏಳನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಯೇಗೇಶ್ವರನಾದ ಕೃಷ್ಣನಮುಖಾಂತರ ಬೀಜಾರೋಪಣೆ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು ಏಳು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟ ಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡುವನು. ಭಗವನ್! ನೀನು ಹೇಳಿದ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂಬುದಾವುದು? ಆ ಅಧ್ಯಾತ್ಮವೇನು? ಸಂಪೂರ್ಣಕರ್ಮ ಎಂಬುದೇನು? ಅಧಿದೈವ, ಅಧಿಭೂತ, ಅಧಿಯಜ್ಞಗಳಾವುವು? ಅಂತ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೀನು ಅರಿವಿಗೆ ಹೇಗೆ ಗೋಚರನಾಗುವೆ? ಮತ್ತೆಂದೂ ವಿಸ್ಮೃತಿಯಾಗದಂತೆ ಹೇಗಿರುವೆ? ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು ''ಯಾವುದಕ್ಕೆ ವಿನಾಶವಿಲ್ಲವೋ ಅದೇ ಬ್ರಹ್ಮ, 'ಸ್ವಯಂ' ಅನ್ನು ಉಪಲಬ್ಧಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಪರಮ ಭಾವವೇ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ. ಅದರಿಂದ ಜೀವವು ಮಾಯೆಯ ಆಧಿಪತ್ಯದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿ ಆತ್ಮನ ಆಧೀನಕ್ಕೆ ಒಳಪಡುವುದು. ಇದೇ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ. ಶುಭಾ-ಶುಭಗಳೆಂದು ಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಡುವ ಮತ್ತು ಸುಸಂಸ್ಕಾರ ಕುಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಭಾವಗಳು ನಿಂತು ಹೋಗಿ 'ವಿಸರ್ಗ' ಪೂರ್ತಿ ಅಳಿಯುವುದೇ ಕರ್ಮಗಳ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆ. ನಂತರ ಕರ್ಮವಾಚರಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಕರ್ಮವೆಂಬುದು ಎಂತಹುದೆಂದರೆ ಅದು ಸಂಸ್ಕಾರಗಳ ಉದ್ಗಮಸ್ಥಾನವನ್ನೇ ಬತ್ತಿಸಿ ಬಿಡುವುದು.

ಇದೇ ರೀತಿ ಕ್ಷರಭಾವವೆಂಬುದು ಅಧಿಭೂತವಾದುದು. ಅಂದರೆ ನಾಶವಾಗ ತಕ್ಕವುಗಳೇ ಭೂತಗಳ ಹುಟ್ಟಿಗೆ ಮಾಧ್ಯಮ. ಅವೇ ಭೂತಗಳ ಅಧಿಷ್ಠಾತೃಗಳು. ಪರಮಪುರುಷನೇ ಅಧಿದೈವ. ಅದರಲ್ಲಿ ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತು ವಿಲೀನವಾಗುವುದು. ಈ ಶರೀರದಲ್ಲಿ 'ಅಧಿಯಜ್ಞ' ನಾನೇ ಆಗಿರುವೆ. ಅಂದರೆ ಯಜ್ಞಗಳೆಲ್ಲವೂ ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ವಿಲಯವಾಗುವುದೋ ಅದೇ ನಾನು. ಯಜ್ಞದ ಅಧಿಷ್ಠಾತೃ ನಾನು. ಅವನು ನನ್ನನ್ನೇ ಪಡೆಯುವವನು ಅರ್ಥಾತ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಓರ್ವ ಯೋಗಿ. ಅಧಿಯಜ್ಞವೆಂಬುದು ಈ ಶರೀರದಲ್ಲೇ ಇರುವ ಒಬ್ಬಾನೊಬ್ಬ ಪುರುಷ. ಹೊರಗೆ ಇರತಕ್ಕವನಲ್ಲ. ಕಡೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆ – ಅಂತ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೀನು ಹೇಗೆ ಅರಿವಿಗೆ ಬರುವೆ? ಆತನೆಂದನು – ''ಯಾವಾತನು ನನ್ನನ್ನು ನಿರಂತರವೂ ಭಜಿಸುವನೊ, ಅರೆಗಳಿಗೆಯಾಗಲಿ ವಿಷಯ ವಸ್ತುಗಳ ಕಡೆಗೆ ಯಾವಾತನು ಗಮನವೀಯುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಅವುಗಳ ಯೋಚನೆಯನ್ನೇ ಕೈ ಬಿಟ್ಟು ತನ್ನ ಶರೀರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವನೋ ಅವನು ನನ್ನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೇ ಪಡೆಯುವನು. ಅಂತ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಹ ಅವನು ಪಡೆಯುವುದು ಅದನ್ನೇ. ಶರೀರದ ಮೃತ್ಯುವಿನನಂತರ ಈ ಉಪಲಬ್ದಿ ಉಂಟಾಗುವುದೆಂದಲ್ಲ. ಮರಣಾನಂತರವೇ ಸಿಕ್ಕುವಂತಿದ್ದರೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಪೂರ್ಣನಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅನೇಕಾನೇಕ ಜನ್ಮಗಳಿಂದ ಶ್ರಮಿಸುತ್ತ ಮುನ್ನಡೆದು ಪಡೆಯುವ ಜ್ಞಾನಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವಾಗಲು ಶಕ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ವಿರೋಧಿಸುವುದು ಅಥವಾ ನಿರುದ್ಧ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿಲಯವೇ ಅಂತಕಾಲ. ಅಲ್ಲಿ ಶರೀರವನ್ನು ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮಾಡುವ ಮಾಧ್ಯಮವು ಶಾಂತವಾಗುವುದು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆತನು ಪರಮಭಾವವನ್ನು ಪ್ರವಿಷ್ಟನಾಗುವನು ಅವನಿಗೆ ಪುನರ್ಜನ್ಮವಿರದು.

ಈ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಆತನು ಸ್ಮರಣೆಯ ವಿಧಾನವನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದನು. ''ಅರ್ಜುನ! ನಿರಂತರವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸು – ಯುದ್ಧಮಾಡು.'' ಎರಡೂ ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ? ಬಾಯಲ್ಲಿ ''ಜಯ್ ಗೋಪಾಲ್'' ಅಥವಾ ''ಹರೇಕೃಷ್ಣ'' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರಿ. ನಿಮ್ಮ ಲಾಠಿಯನ್ನು ತಿರುವುತ್ತಿರಿ. ಯೋಗಧಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿದ್ದು ನನ್ನ ವಿನಹ ಬೇರಾವುದನ್ನೂ ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು ಎಂದು ಸ್ಮರಣದ ವಿಷಯವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸುವನು. ಸ್ಮರಣೆಯು ಇಷ್ಟು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದುದಾದರೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡುವವರಾರು? ಈ ಪುಸ್ತಕವೇ ದೇವರು ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ. ಇದರ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ, ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ಕುಳಿತಿರುವ ಜನ ಅಥವಾ ವಸ್ತುಗಳು ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಬರಬಾರದು, ಕಣ್ಣಿಗೂ ಕಾಣಕೂಡದು. ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಸ್ಮರಣೆ ಅಲ್ಲವೆಂದರೆ ಅದು ಸ್ಮರಣೆಯಲ್ಲ ಎಂದರೆ ಇಂತಹ ಸ್ಮರಣೆಯಲ್ಲಿ ಯುದ್ದ ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ? ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಈ ರೀತಿ ನಿರಂತರ ಸ್ಮರಣೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗಿದ್ದಾಗಲೇ ಯುದ್ಧದ ಸ್ಪಷ್ಟ ಸ್ವರೂಪವು ನಿಮ್ಮೆದುರಿಗೆ ಬರುವುದು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಾಯಾ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು ಅಡ್ಡ ಬಂದು ನಿಲ್ಲುವುವು. ರಾಗ, ದ್ವೇಷ. ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧಾದಿಗಳು ದುರ್ಜಯವಾದ ಶತ್ರುಗಳು. ಈ ಶತ್ರುಗಳು ಸ್ಮರಣೆಗೆ ಎಡೆಗೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳಿಂದ ಪಾರುಗಾಣಲು. ಯುದ್ದವನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಶತ್ರುಗಳೆಲ್ಲ ಮಡಿದ ನಂತರವೇ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಪರಮಗತಿ ಪಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯ.

ಈ ಪರಮಗತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಅರ್ಜುನ ! ನೀನು ಓಂಕಾರದ ಜಪವನ್ನು, ನನ್ನ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರು. ಅರ್ಥಾತ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಓರ್ವಯೋಗಿ. ನಾಮ ಮತ್ತು ರೂಪಗಳು ಆರಾಧನೆಯ ಕೈ ಗೊಂಚಲಿನಂತೆ.

ಪುನರ್ಜನ್ಮವೇನೆಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಬಿಡಿಸಿರುವನು. ಪುನರ್ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಯಾರು ಯಾರು ಬರುವರು, ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಹಿಡಿದು ಯಾವನ್ಮಾತ್ರ ಜಗತ್ತು ಪುನರಾವೃತ್ತಿಯಾಗುತ್ತ ಬರುವುದೊ. ಇದೆಲ್ಲವೂ ಮುಗಿದ ನಂತರ ನನ್ನ ಪರಮ ಅವ್ಯಕ್ತಭಾವವು ಹಾಗೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಿ (ನೆಲೆ) ಇದು ಮಾತ್ರ ಸಮಾಪ್ತವಾಗದು.

ಹೀಗೆ ಯೋಗ ಪ್ರವೃತ್ತನಾದ ಪುರುಷನಿಗೆ ಎರಡು ಗತಿಗಳು. ಯಾವಾತನು ಪೂರ್ಣಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಪಡೆದು ಷಡೈಶ್ವರ್ಯ ಸಂಪನ್ನವಾಗಿ ಊರ್ಧ್ವಮುಖವಾದ ತೇಜವನ್ನು ಪಡೆದು, ಯಾವುದೊಂದು ಕುಂದುಕೊರತೆಗಳಿಲ್ಲದಂತೆ ನಿಶ್ಚಿಂತವಾಗಿ ಪರಮಗತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಆದರೆ ಈ ಯೋಗಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಂಚವಾದರೂ ಕಡಿಮೆಯಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅವನ ಗತಿಯು ಕೃಷ್ಣ ಪಕ್ಷದ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಕ್ಷೀಣತೆಯ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವುದು. ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲೇ ಶರೀರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವ ಯೋಗಿಯು ಪುನರ್ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುವನು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜೀವಿಯಂತೇನೂ ಅವನು ಜನ್ಮಮರಣಗಳ ಸುಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಬೀಳುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೆ ಜನ್ಮ ಪಡೆದು ಮುಂದಿನ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವನು.

ಈ ರೀತಿ ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಅದೇ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ 'ಪರಮಧಾಮ' ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಸೇರುವನು. ಮೊದಲೇ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಇದನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರ ಸಾಧಿಸಿದರೂ ಅದು ಜನ್ಮ ಮರಣಗಳ ಮಹಾಭಯದಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುವುದು. ''ಈ ಎರಡು ಮಾರ್ಗಗಳೂ ಶಾಶ್ವತವಾದವುಗಳು ಹಾಗೂ ಅಳಿಸಲಾರದಂಥವು.'' ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಯಾರೊಬ್ಬರೂ ಯೋಗದಿಂದ ವಿಚಲಿತರಾಗರು. ಅರ್ಜುನ! ನೀನು ಯೋಗಿಯಾಗು. ಯೋಗಿಯಾದವನು ವೇದ, ಯಜ್ಞ, ಜಪ, ತಪ, ದಾನಗಳಿಗಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ ಪುಣ್ಯಫಲವನ್ನು ಪಡೆದು ಪರಮಗತಿಯನ್ನು ಸೇರುವನು.

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ 'ಪರಮಗತಿ, ಎಂಬ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ. ಯಾವುದನ್ನು ಅಕ್ಷಯ, ಅಮೃತ, ಅಕ್ಷರ. ಹೀಗೆಂದೆಲ್ಲ ಸಂಬೋಧಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕ್ಷಯವಿಲ್ಲ, ನಾಶವಿಲ್ಲ, ಅತಃ-

ಓಂ ತತ್ಸದಿತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾ ಸೂಪನಿಷತ್ಸು ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಯಾಂ, ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರೇ, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದೇ 'ಅಕ್ಷರ ಬ್ರಹ್ಮಯೋಗೊ' ನಾಮ ಅಷ್ಟಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ ॥8॥

ಈ ರೀತಿ ಶ್ರೀ ಭಗವದ್ಗೀತಾ ರೂಪವಾದ ಉಪನಿಷತ್ತು ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆ, ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಷಯದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದದಲ್ಲಿ 'ಅಕ್ಷರ ಬ್ರಹ್ಮಯೋಗ' ಎಂಬ ಎಂಟನೇ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದಿದೆ.

ಇತಿ ಶ್ರೀಮತ್ಪರಮಹಂಸ ಪರಮಾನಂದಸ್ಯ ಶಿಷ್ಯ ಸ್ವಾಮೀ ಅಡಗಡಾನಂದಕೃತೇ ಶ್ರೀ ಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾಯಾಃ 'ಯಥಾರ್ಥ ಗೀತಾ' ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರ ಬ್ರಹ್ಮಯೋಗೋ ನಾಮ ಅಷ್ಟಮೋಧ್ಯಾಯಃ ॥8॥

॥ ಹರಿಃ ಓಂ ತತ್ಸತ್ ॥

ಓಂ

ಶ್ರೀ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ನಮಃ

ಅಥ ನವಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ

ಆರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದವರೆಗೆ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಯೋಗದ ಬಗ್ಗೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಿದನು. ಅದರ ಒಟ್ಟು ಶುದ್ಧಾರ್ಥ ಯಜ್ಞಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ಚರಾಚರ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಹವನ ಸಾಮಗ್ರಿಯ ರೂಪವಾಗಿದೆಯೋ ಪರಮೇಶ್ವರನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುವ ಆರಾಧನೆಯ ವಿಧಿ ವಿಶೇಷವೇ ಯಜ್ಞ. ಅದರಲ್ಲೆ ಇದೇ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿದೆ. ಮನೋ ನಿರೋಧ ಅಥವಾ ನಿರುದ್ಧ ಮನದ ವಿಲಯದ ವೇಳೆ ಆ ಅಮೃತ ತತ್ವವು ವಿದಿತವಾಗಿದೆ. ಪೂರ್ತಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞವು ಸೃಷ್ಟಿಸುವಂತಹುದನ್ನು ಪಾನ ಮಾಡುವಾತನೇ ಜ್ಞಾನಿ. ಆತನು ಸನಾತನ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಹೊಂದುವನು. ಆ ಮಿಲನದ ಹೆಸರೇ ಯೋಗ. ಆ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಕಾರ್ಯರೂಪ ನೀಡುವುದೇ ಕರ್ಮವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಏಳನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಇಂತಹ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವವರು ವ್ಯಾಪ್ತ ಬ್ರಹ್ಮ, ಸಂಪೂರ್ಣಕರ್ಮ, ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ, ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧಿದೈವ, ಅಧಿಭೂತ, ಅಧಿಯಜ್ಞಗಳ ಸಹಿತ ನನ್ನನ್ನು ತಿಳಿಯುವರು. ಎಂಟನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಇದೇ ಪರಮಗತಿ, ಪರಮಧಾಮ, ಎಂದು ಆತನು ಹೇಳಿರುವನು.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಯೋಗಯುಕ್ತ ಪುರುಷನ ಐಶ್ವರ್ಯ ಎಂತಹುದು, ಎಂಬುದನ್ನು ತಾನೇ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿ ಚರ್ಚಿಸಿರುವನು. ಸರ್ವದಲ್ಲೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಆತನು ಹೇಗೆ ತಾನೆ ನಿರ್ಲಿಪ್ತನಾಗಿರುವನು? ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಅಕರ್ತ? ಆ ಪುರುಷನ ಸ್ವಭಾವ ಮತ್ತು ಪ್ರಭಾವಗಳ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಬೀರಿರುವನು. ಯೋಗವನ್ನು ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಾಗ ದೇವತಾದಿಗಳಿಂದ ಬರುವ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸತರ್ಕವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದನು ಹಾಗೂ ಆ ಪುರುಷನಿಗೆ ಶರಣು ಹೋಗುವಂತೆ ಹೇಳಿದನು.

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ –

ಇದಂ ತು ತೇ ಗುಹ್ಯತಮಂ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮ್ಯನಸೂಯವೇ ।
ಜ್ಞಾನಂ ವಿಜ್ಞಾನಸಹಿತಂ ಯದ್‌ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಮೋಕ್ಷ್ಯಸೇಽಶುಭಾತ್ ॥ 1 ॥

ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದನು – ಅರ್ಜುನ! ಈರ್ಷ್ಯೆ ಅಸೂಯೆಗಳೊಂದೂ ಇಲ್ಲದ ನಿನಗೆ ಈ ಪರಮಗೋಪ್ಯವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ಹೇಳುವೆ. ಅರ್ಥಾತ್ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ನಂತರ ಮಹಾಪುರುಷನಾದವನ ಇರುವಿಕೆ ಅಂದರೆ ಆ ಮಹಾಪುರುಷನು ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆಗೇ ಹೇಗೆ ಕೆಲಸಮಾಡುವನು, ಆತನು ಜಾಗೃತಿಯನ್ನು ಹೇಗೆ ನೀಡುವನು, ರಥಿಯಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ಆತ್ಮದೊಂದಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಅದೆಂತಿರುವನು? **'ಯತ್ ಜ್ಞಾತ್ವ'** ಯಾವುದನ್ನು ನೀನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ತಿಳಿದು ಈ ದು:ಖರೂಪಿಯಾದ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುವೆಯೋ ಆ ಜ್ಞಾನವು ಅದೆಂತಹುದು? ಅದಕ್ಕೆ ಹೇಳುವನು –

ರಾಜವಿದ್ಯಾ ರಾಜಗುಹ್ಯಂ ಪವಿತ್ರಮಿದ ಮುತ್ತಮಮ್ ।
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾವಗಮಂ ಧರ್ಮ್ಯಂ ಸು ಸುಖಂ ಕರ್ತುಮವ್ಯಯಮ್ ॥ 2 ॥

ವಿಜ್ಞಾನದಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಈ ಜ್ಞಾನವು ಎಲ್ಲ ವಿದ್ಯೆಗಳ ರಾಜ. ವಿದ್ಯೆ ಎಂಬುದರರ್ಥ ಬರಿಯ ಭಾಷಾ ಜ್ಞಾನ ಅಥವಾ ಶಿಕ್ಷಣವಲ್ಲ. **'ವಿದ್ಯಾ ಹಿ ಕಾ ಬ್ರಹ್ಮಗತಿಪ್ರದಾಯಾ', 'ಸಾ ವಿದ್ಯಾ ಯಾ ವಿಮುಕ್ತಯೇ'** ವಿದ್ಯೆಯೆಂದರೆ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಆತನ ಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮಪಥದಲ್ಲಿ ನಡೆಸುತ್ತ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪ್ರದಾನ ಮಾಡುವುದೇ ವಿದ್ಯೆ. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಋದ್ಧಿ ಸಿದ್ಧಿಗಳು ಅಥವಾ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸೆರಗು ಗಾಳಿ ಬೀಸಿ ಮನುಷ್ಯನು ಅದರಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿಕೊಂಡರೆ ಅವಿದ್ಯೆ ಫಲಿಸಿತೆಂದೇ ಅರ್ಥ. ಅದು ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲ. ಈ ರಾಜವಿದ್ಯೆಯೆಂಬುದು ಹಾಗಲ್ಲ; ಅದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಮಾಡುವಂತಹುದು. ಇದು ಎಲ್ಲ ಗೋಪ್ಯವಿದ್ಯೆಗಳಿಗೆ ರಾಜನಿದ್ದಂತೆ. ಅವಿದ್ಯೆ ವಿದ್ಯೆಗಳೆಂಬ ಪರದೆ ಸರಿದು ಯೋಗಯುಕ್ತನಾದನಂತರ ಇದರೊಂದಿಗೆ ಮಿಲನವಾಗುವುದು. ಇದು ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದುದು, ಪವಿತ್ರವಾದುದು, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಫಲವನ್ನು ನೀಡುವುದೂ ಆಗಿದೆ. 'ಮಾಡಿರಿ, ಒಡನೆ ಪಡೆಯಿರಿ' ಹೀಗೆ ಸದ್ಯಃ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವುದು. ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿ ಮತ್ತಾವುದೋ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಇದರ ಫಲವನ್ನು ಕಾಣಿರಿ' ಎಂಬ ಕುರುಡು ನಂಬಿಕೆಗೆ ಇದರಲ್ಲೆಡೆಯಿಲ್ಲ. ಇದು ಪರಮಧರ್ಮನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನೊಂದಿಗೆ ಹೆಣೆದು ಕೊಂಡಿರುವುದು. ವಿಜ್ಞಾನದೊಂದಿಗೆ ಈ ಜ್ಞಾನ ಸರಳವೂ ಅವಿನಾಶಿಯೂ ಆದುದು.

ಎರಡನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ''ಎಲೆ ಅರ್ಜುನ! ಈ ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಬೀಜವೆಂದೂ ನಾಶವಾಗದು. ಇದರ ಅತ್ಯಲ್ಪ ಸಾಧನೆಯೂ ಸಹ ಜನ್ಮ ಮರಣಗಳ ಮಹಾಭಯದಿಂದ ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡುವುದು'' ಎಂದು ಹೇಳಿರುವನು. ಆರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು ''ಭಗವನ್! ಶಿಥಿಲ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವ ಸಾಧಕನು ನಷ್ಟ ಭ್ರಷ್ಟನಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೇ?' ಎಂದು ಕೇಳುವನು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು, 'ಅರ್ಜುನ! ಮೊದಲು ಕರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದವಶ್ಯ. ತಿಳಿದ ನಂತರ ಮಾಡುವ ಅತ್ಯಲ್ಪ ಸಾಧನೆಯೂ ಪೂರ್ಣವಾದರೆ ಅದಷ್ಟು ಯಾವ ಜನ್ಮದಲ್ಲೂ, ಎಂದಿಗೂ ನಾಶವಾಗತಕ್ಕುದಲ್ಲ. ಅಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ

ಆ ಅತ್ಯಲ್ಪ ಸಾಧನೆಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಪ್ರತಿ ಜನ್ಮದಲ್ಲೂ ಅವನು ಅದನ್ನೇ ಮಾಡುವನು. ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಅವನು ಸಹ ಅದೇ ಪರಮ ಗತಿಯನ್ನೇ ಮುಟ್ಟುವನು. ಅದನ್ನೇ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಇಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳುವನು. ''ಈ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಲು ಅತಿ ಸರಳ ಮತ್ತು ಇದು ಅವಿನಾಶಿಯೂ ಹೌದು. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯೆಂಬುದು ಪರಮಾವಶ್ಯ.

ಅಶ್ರದ್ಧಧಾನಾಃ ಪುರುಷಾಃ ಧರ್ಮಸ್ಯಾಸ್ಯ ಪರಂತಪ ।
ಅಪ್ರಾಪ್ಯ ಮಾಂ ನಿವರ್ತಂತೇ ಮೃತ್ಯುಸಂಸಾರವರ್ತ್ಮನಿ ॥ 3 ॥

ಪರಂತಪನಾದ ಅರ್ಜುನನೇ! ಈ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ (ಅತ್ಯಲ್ಪ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿದರೂ ಸಾಕು; ಅದು ನಾಶಹೊಂದದು) ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ (ಒಂದು 'ಇಷ್ಟ'ದಲ್ಲಿ ಮನವನ್ನು ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಲಾಗದ ಪುರುಷನು) ನನ್ನನ್ನು ಪಡೆಯಲಾಗದೆ ಸಾವು ನೋವುಗಳ ಸಂಸಾರದ ಮುಳ್ಳುದಾರಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಅಂಡಲೆಯುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಶ್ರದ್ಧೆಯೆಂಬುದು ಅನಿವಾರ್ಯ. ಹಾಗಾದರೆ ನೀನು ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಹೊರತಾಗಿರುವೆಯೇನು? ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವನು.

ಮಯಾ ತತಮಿದಂ ಸರ್ವಂ ಜಗದವ್ಯಕ್ತಮೂರ್ತಿನಾ ।
ಮತ್ಸ್ಥಾನಿ ಸರ್ವಭೂತಾನಿ ನ ಚಾಹಂ ತೇಷ್ವವಸ್ಥಿತಃ ॥ 4 ॥

ಅವ್ಯಕ್ತನಾದ ನನ್ನೀ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ನಾನಾವ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿರುವನೋ ಅದು ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಸಮಪ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ನಾನು ಮಾತ್ರ ಅವುಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ನಾನು ಅವ್ಯಕ್ತ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತವಾಗಿರುವೆ. ಮಹಾ ಪುರುಷರು ಯಾವ ಅವ್ಯಕ್ತ ಸ್ಥಿತರಾಗಿರುವರೋ ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ (ಶರೀರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅದೇ ಅವ್ಯಕ್ತ ಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ) ಮಾತನಾಡುವರು. ಇದೇ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಹೇಳುವನು.

ನ ಚ ಮತ್ಸ್ಥಾನಿ ಭೂತಾನಿ ಪಶ್ಯ ಮೇ ಯೋಗಮೈಶ್ವರಮ್ ।
ಭೂತಭೃನ್ನ ಚ ಭೂತಸ್ಥೋ ಮಮಾತ್ಮಾ ಭೂತ ಭಾವನಃ ॥ 5 ॥

ವಸ್ತುತಃ ಸರ್ವಭೂತಗಳೂ ನನ್ನಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಮರಣ ಧರ್ಮಿಗಳು. ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಅಶ್ರಿತರಾಗಿರುವರು. ಆದರೆ ನನ್ನ ಯೋಗ ಮಾಯೆಯ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ನೋಡು. ಜೀವಧಾರಿಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಹುಟ್ಟನ್ನು ನೀಡುವ - ಪೋಷಣೆ ಮಾಡುವ ನನ್ನ ಆತ್ಮವು ಭೂತಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪ ಆದುದರಿಂದ ನಾನು ಆ ಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತನಾಗಿಲ್ಲ. ಇದೇ ಯೋಗದ ಪ್ರಭಾವ. ಇದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಲು ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ದೃಷ್ಟಾಂತ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೇಳುವನು.

ಯಥಾಕಾಶಸ್ಥಿತೋ ನಿತ್ಯಂ ವಾಯು ಸ್ಸರ್ವತ್ರಗೋ ಮಹಾನ್ ।
ತಥಾ ಸರ್ವಾಣಿ ಭೂತಾನಿ ಮತ್ಸ್ಥಾನೀತ್ಯುಪಧಾರಯ ॥ 6 ॥

ಆಕಾಶದಲ್ಲೇ ಹುಟ್ಟಿ ಆಕಾಶದಲ್ಲೆ ಓಡಾಡುವ ವಾಯು ಸದಾ ಆಕಾಶದಲ್ಲೇ ಇದ್ದೂ

ಅದನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಲಿನಗೊಲಿಸಲಾರದೋ, ಅದೇ ರೀತಿ ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳೂ ನನ್ನಲ್ಲಿವೆಯೆಂದು ತಿಳಿ ಮತ್ತು ಅದೇ ರೀತಿ ನಿರ್ಲಿಪ್ತ ಹಾಗೂ ನಿರ್ಮಲನಾಗಿರುವೆ. ಇನ್ನು ಯೋಗಿ ಏನು ಮಾಡುವನು, ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವನು.

ಸರ್ವಭೂತಾನಿ ಕೌಂತೇಯ ಪ್ರಕೃತಿಂ ಯಾಂತಿ ಮಾಮಿಕಾಮ್ ।
ಕಲ್ಪಕ್ಷಯೇ ಪುನಸ್ತಾನಿ ಕಲ್ಪಾದೌ ವಿಸೃಜಾಮ್ಯಹಮ್ ॥ 7 ॥

ಕಲ್ಪವು ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವಾಗ ಸಮಸ್ತಭೂತಗಳೂ ನನ್ನ ಪ್ರಕೃತಿ ಅಂದರೆ ನನ್ನ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಪಡೆಯುವುವು ಮತ್ತು ಕಲ್ಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಅವುಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ 'ವಿಸೃಜಾಮಿ' ಎಂದರೆ ವಿಶೇಷ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಸುವೆನು. ಅವು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಇದ್ದವು. ಆದರೆ ವಿಕೃತಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು ಅವುಗಳನ್ನೇ ರಚಿಸುವೆ. ಸೊಗಸುಗೊಳಿಸುವೆ. ಮೂರ್ಚ್ಛಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿರುವವರನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸುವೆ. ಕಲ್ಪಕ್ಕಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸುವೆ. ಕಲ್ಪದ ತಾತ್ಪರ್ಯವೇನೆಂದರೆ ಮೇಲ್ಮುಖವಾದ ಪರಿವರ್ತನೆ. ಆಸುರೀ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ಹೊರಬಂದು ಮನುಷ್ಯನು ದೈವೀ ಸಂಪದದ ಕಡೆಗೆ ಸರಿಯುತ್ತ ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದೇ ಕಲ್ಪದ ಆರಂಭ. ತನ್ನ ಕರ್ಮವನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಿ ಕಲ್ಪವೂ ವಿಲಯವೈದುವುದು. ಭಜನೆಯ ಆರಂಭ ಕಲ್ಪದ ಆದಿ. ಭಜನದ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆ ಅಂದರೆ ಲಕ್ಷ್ಯದ ಅರಿವು ಮೂಡುವುದೇ ಕಲ್ಪದ ಕೊನೆ. ಈ ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮನು ಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ಕಾರಣಭೂತವಾಗಿ ರಾಗ ದ್ವೇಷಾದಿಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿ ತನ್ನ ಶಾಶ್ವತ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನೆಲೆಯೂರುವುದನ್ನೇ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು. ''ನನ್ನ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವನು'' ಎಂದೆನ್ನುವನು.

ಯಾವ ಮಹಾನ್ ಪುರುಷನು ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ವಿಲೀನಗೊಳಿಸಿ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಪಡೆಯುವನೋ ಅತನ ಪ್ರಕೃತಿ ಹೇಗಿರುವುದು? ಅವನಲ್ಲಿನ್ನೂ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಉಳಿದುಕೊಂಡಿರುವುದೇ? ಇಲ್ಲ, ಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ಮೂವತ್ಮೂರನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು – ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ತಮ್ಮ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊಳ್ಳುವುವು. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಗುಣಗಳು ಅವರನ್ನು ಹೇಗೆ ಒತ್ತುವುವೋ ಅದರಂತೆ ಮಾಡುವುವು ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನವಾನಪಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದರ್ಶನ ಪಡೆದು ತಿಳಿದಂತಹ ಜ್ಞಾನಿಯು ಸಹ ತನ್ನ ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಸದೃಶವಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡುವನು. ಆತನು ತನ್ನ ಹಿಂದಾಳುಗಳ ಒಳಿತಿಗಾಗಿ ಮಾಡುವನು. ಪೂರ್ಣ ಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿ ತತ್ವದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯೂರಿದ ಮಹಾಪುರುಷನ ಇರವೇ ಆತನ ಪ್ರಕೃತಿ. ಆತನು ತನ್ನೀ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲೇ ವರ್ತಿಸುವನು. ಕಲ್ಪಕ್ಷಯದಲ್ಲಿ ಜನರು ಮಹಾಪುರುಷನ ಇರವೇ ಆತನ ಪ್ರಕೃತಿ. ಆತನು ತನ್ನೀ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲೇ ವರ್ತಿಸುವನು. ಕಲ್ಪಕ್ಷಯದಲ್ಲಿ ಜನರು ಮಹಾಪುರುಷನ ಈ ಇರವನ್ನೇ ಪಡೆಯುವರು. ಮಹಾಪುರುಷನ ಇದೇ ಕೃತಿತ್ವದ ಮೇಲೆ ಪುನಃ ಬೆಳಕ ಚೆಲ್ಲುತ್ತ ಹೇಳುವನು.

ಪ್ರಕೃತಿಂ ಸ್ವಾಮವಷ್ಟಭ್ಯ ವಿಸೃಜಾಮಿ ಪುನಃ ಪುನಃ ।
ಭೂತಗ್ರಾಮಮಿಮಂ ಕೃತ್ಸ್ನಮವಶಂ ಪ್ರಕೃತೇರ್ವಶಾತ್ ॥ 8 ॥

ತನ್ನ ಪ್ರಕೃತಿ ಅರ್ಥಾತ್ ಮಹಾಪುರುಷನ ಇರುವಿಕೆಯನ್ನೊಪ್ಪಿ **'ಪ್ರಕೃತೇರ್ವಶಾತ್'** – ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕಂಟಿದ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಗುಣಗಳಿಂದ ಪರವಶನಾಗಿ ಈ ಸಮಸ್ತ ಸಚರಾಚರ ಭೂತ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ನಾನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ 'ವಿಸೃಜಾಮಿ' ವಿಶೇಷವಾದ ಸೃಜನೆ -

ಅಂದರೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸುವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪದ ಕಡೆಗೆ ಸಂದುಮುಂದು ವರಿಯುವಂತೆ ಪ್ರೇರೇಪಿಸುವೆ. ಹಾಗಾದರೆ ನೀನು ಈ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಬಂಧಿತನಾಗಿರುವೆ?

ನ ಚ ಮಾಂ ತಾನಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ನಿಬಧ್ನಂತಿ ಧನಂಜಯ ।
ಉದಾಸೀನವದಾಸೀನ ಮಸಕ್ತಂ ತೇಷು ಕರ್ಮಸು ॥ 9 ॥

ನಾಲ್ಕನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ಒಂಭತ್ತನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಮಹಾಪುರುಷನ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಅಲೌಕಿಕವಾದುವು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವನು. ಅಧ್ಯಾಯ 9/4ರಲ್ಲಿ – ''ನಾನು ಅವಶ್ಯರೂಪವಾಗಿ ಮಾಡುವೆ'' ಎಂದಿರುವನು. ಇಲ್ಲಿಯೂ ''ಅರ್ಜುನ ! ಯಾವ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಾನು ಅದೃಶ್ಯರೂಪವಾಗಿ ಮಾಡುವೆನೋ ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ನನಗೆ ಆಸಕ್ತಿಯೇನಿಲ್ಲ. ಉದಾಸೀನನಂತೆ ಸ್ಥಿತನಾಗಿದ್ದಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನಾದ ನನ್ನ ಆ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಆ ಕರ್ಮಗಳು ಬಂಧಿಸಲಾರವು. ಏಕೆಂದರೆ ಕರ್ಮದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ದೊರೆಯುವ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲೂ ಇರುವವನು ನಾನೇ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ನನಗಾದ ವಿವಶತೆಯೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಇದೇನೋ, ಸ್ವಭಾವಕ್ಕಂಟಿದ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಯಿತು. ಮಹಾಪುರುಷನ ಇರುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಅವರ ರಚನೆ ಈಗ ನನ್ನ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಮಾಯೆಯು ರಚಿಸುವುದೆಲ್ಲ ಏನು? ಅದೂ ಒಂದು ಕಲ್ಪ.

ಮಯಾಧ್ಯಕ್ಷೇಣ ಪ್ರಕೃತಿಃ ಸೂಯತೇ ಸಚರಾಚರಮ್ ।
ಹೇತುನಾನೇನ ಕೌಂತೇಯ ಜಗದ್ವಿಪರಿವರ್ತತೇ ॥ 10 ॥

ನನ್ನ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ನನ್ನ ಸಮಕ್ಷಮದಲ್ಲಿ ಸರ್ವತ್ರವೂ ವ್ಯಾಪ್ತವಾದ ನನ್ನ ಅಧ್ಯಾಸದಿಂದ ಈ ಮಾಯೆಯು (ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮಕವಾದ ಈ ಪ್ರಕೃತಿ, ಅಷ್ಟಧಾ ಮೂಲ ಪ್ರಕೃತಿ ಮತ್ತು ಚೇತನ ಇವೆರಡೂ) ಚರಾಚರ ಸಹಿತವಾದ ಈ ಜಗತ್ತನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತವೆ. ಕ್ಷುದ್ರವಾದ ಕಲ್ಪವಾದುದರಿಂದ ಈ ಸಂಸಾರವು ಆವಾಗಮನದ ಸುಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಗಿರ್ರನೆ ತಿರುಗುತ್ತಿರುವುದು. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಈ ಕ್ಷುದ್ರಕಲ್ಪವು ಇದರಲ್ಲಿ ಕಾಲದ ಪರಿವರ್ತನೆಯಿರುವುದರಿಂದ ನನ್ನ ಅಧ್ಯಾಸದಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿಯೇ ಮಾಡುವುದು. ನಾನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಏಳನೇ ಶ್ಲೋಕದ ಕಲ್ಪ. ಆರಾಧನೆಯ ಸಂಚಾರ ಹಾಗೂ ಪೂರ್ತಿಪರ್ಯಂತ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡುವ ಕಲ್ಪ ಇವುಗಳನ್ನು ಮಹಾಪುರುಷನು ಸ್ವಯಂ ಮಾಡುವನು. ಒಂದು ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ತಾವು ವಿಶೇಷರೂಪವಾಗಿ ಸೃಜಿಸುವಡೆ ಅವರೇ ಸ್ವಯಂ ಕರ್ತೃಗಳು. ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃ ಪ್ರಕೃತಿ. ಅದು ಕೇವಲ ನನ್ನ ಅಭಾಸದಿಂದ ಈ ಕ್ಷಣಿಕ ಪರಿವರ್ತನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಶರೀರ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳು, ಕಾಲ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳು, ಯುಗ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳು ಮುಂತಾದುವು ಬರುವುವು. ಇಷ್ಟೊಂದು ವ್ಯಾಪ್ತ ಪ್ರಭಾವವು ನನ್ನಲ್ಲಿದ್ದೂ ಮೂಢರಾದವರು ನನ್ನನ್ನು ಅರಿಯದೇ ಹೋಗುವರು. ಹೇಗೆಂದರೆ –

ಅವಜಾನಂತಿ ಮಾಂ ಮೂಢಾಃ ಮಾನುಷೀಂ ತನುಮಾಶ್ರಿತಮ್ ।
ಪರಂ ಭಾವಮಜಾನಂತೋ ಮಮ ಭೂತಮಹೇಶ್ವರಮ್ ॥ 11 ॥

ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳಿಗೆ ಮಹೇಶ್ವರ ಸ್ವರೂಪನಾದ ನನ್ನ ಪರಮ ಭಾವವನ್ನು ಅರಿಯದಿರುವ ಮೂಢಜನರು ನನ್ನನ್ನು ಮನುಷ್ಯ ಶರೀರವನ್ನು ಧರಿಸಿದವನೆಂದು

ಭಾವಿಸಿರುವರು. ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಿಗೂ ಒಡೆಯನಾಗಿ ಆ ಪರಮಭಾವದಲ್ಲಿ ನಾನಿರುವೆ. ಆದರೆ ಇರುವುದೇನೋ ಮನುಷ್ಯ ದೇಹ ಧಾರಿಯಾಗಿ. ಮಂದಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರು ಈ ಮಾತನ್ನು ಅರಿಯಲಾರರು. ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ಮನುಷ್ಯನೆಂದೇ ಎಣಿಸಿರುವರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಅವರ ತಪ್ಪೇನಿಲ್ಲ. ದೃಷ್ಟಿಯಿಟ್ಟು ನೋಡಿದಾಗ ಮಹಾಪುರುಷನ ಶರೀರವು ಅವರಿಗೆ ಕಂಡು ಬಂದೀತು. ತಾವು ಪರಮೇಶ್ವರ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿರತಕ್ಕವರು ಎಂಬ ಭಾವ ಅವರಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ? ಅವರೇಕೆ ನೋಡಲಾರರು ಅಥವಾ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲಾರರು? ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವನು.

ಮೋಘಾಶಾ ಮೋಘಕರ್ಮಾಣೋ ಮೋಘಜ್ಞಾನಾ ವಿಚೇತಸಃ ।
ರಾಕ್ಷಸೀ ಮಾಸುರೀಂ ಚೈವ ಪ್ರಕೃತಿಂ ಮೋಹಿನೀಂ ಶ್ರಿತಾಃ ॥ 12 ॥

ಬಯಾಲಾಸೆ (ಎಂದೆಂದೂ ಪೂರ್ಣವಾಗದ ವ್ಯರ್ಥವಾದ ಆಸೆ) ವ್ಯರ್ಥವಾದ ಕೆಲಸ (ಅರ್ಥವಿಲ್ಲದ ಬರಿದೇ ಬಂಧನವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ) ಅರ್ಥವಿಲ್ಲದ ತಿಳಿವಳಿಕೆಗಳಿಂದ 'ವಿಚೇತಸ' ವಿಶೇಷರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಚೇತಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅಸುರರು ರಾಕ್ಷಸರ ಸ್ವಭಾವದವರಾದುದರಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಮನುಷ್ಯನೆಂದೇ ಎಣಿಸುವರು. ಆಸುರ ರಾಕ್ಷಸ ಎಂಬುದು ಒಂದು ಮನೋವಿಕಾರದ ಸ್ವಭಾವ. ಅದು ಯಾವುದೊಂದು ಜಾತಿ ಅಥವಾ ಯೋನಿಯಲ್ಲ. ಆಸುರೀ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವರು ನನ್ನನ್ನು ತಿಳಿಯಲಾರರು. ಮಹಾತ್ಮರಾದವರು ಮಾತ್ರ ನನ್ನನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು ಮತ್ತು ಭಜಿಸುವರು.

ಮಹಾತ್ಮಾನಸ್ತು ಮಾಂ ಪಾರ್ಥ ದೈವೀಂ ಪ್ರಕೃತಿ ಮಾಶ್ರಿತಾಃ ।
ಭಜನ್ತ್ಯನನ್ಯಮನಸೋ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಭೂತಾದಿಮವ್ಯಯಮ್ ॥ 13 ॥

ಎಲೆ ಪಾರ್ಥ! ಆದರೆ ದೈವೀ ಪ್ರಕೃತಿ ಎಂದರೆ ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತನ್ನೂ ಆಶ್ರಯಿಸಿರುವ ಸುಜನರು ನನ್ನನ್ನು ಎಲ್ಲ ಭೂತಗಳಿಗೆ ಆದಿಕಾರಣನೆಂದೂ, ಅವ್ಯಕ್ತನೆಂದೂ, ಅಕ್ಷರನೆಂದೂ ಭಾವಿಸಿ ಅನನ್ಯ ಮನದಿಂದ ಅರ್ಥಾತ್ ಮನದಂತರಾಳದಲ್ಲಿ ಮತ್ತಾರಿಗೂ ಸ್ಥಾನವೀಯದೆ ಕೇವಲ ನನ್ನಲ್ಲೇ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಟ್ಟು ನಿರಂತರವೂ ನನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸುವರು. ಯಾವರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಭಜಿಸುವರು? ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅದಕ್ಕೆ ಹೇಳುವನು.

ಸತತಂ ಕೀರ್ತಯಂತೋ ಮಾಂ ಯತಂತಶ್ಚ ದೃಢವ್ರತಾಃ ।
ನಮಸ್ಯಂತಶ್ಚ ಮಾಂ ಭಕ್ತ್ಯಾ ನಿತ್ಯಯುಕ್ತಾ ಉಪಾಸತೇ ॥ 14 ॥

ಅವರು ನಿರಂತರವೂ ಚಿಂತನೆಯ ವ್ರತದಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನರಾಗಿ ನನ್ನ ಗುಣಗಳನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವರು. ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಯಾವಾಗಲೂ ನನ್ನೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಅನನ್ಯಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನನ್ನ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವರು. ಅನವರತವೂ ನನ್ನಲ್ಲೇ ಮುಳುಗಿರುವರು. ಯಾವ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವರು. ಈ ಕೀರ್ತಿವಂತನು ಎಂಥವನು? ಮತ್ತಾವ ಬೇರೆಯ ಉಪಾಸನೆಯಲ್ಲಿ, ಅದೇ ಯಜ್ಞ ಹಿಂದೆ ಆ ಬಗ್ಗೆ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿದುದಾಗಿದೆ. ಅದೇ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಪುನರಾವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವನು.

ಜ್ಞಾನಯಜ್ಞೇನ ಚಾಪ್ಯನ್ಯೇ ಯಜಂತೋ ಮಾಮುಪಾಸತೇ ।
ಏಕತ್ವೇನ ಪೃ ಥಕ್ತ್ವೇನ ಬಹುಧಾ ವಿಶ್ವತೋ ಮುಖಮ್ ॥ 15 ॥

ಅವರಲ್ಲಿ ಹಲವರು ಸರ್ವವ್ಯಾಪ್ತನೂ, ವಿರಾಟ್ ಸ್ವರೂಪನೂ, ಪರಮಾತ್ಮನೂ ಆದ

ನನ್ನನ್ನು ಜ್ಞಾನ-ಯಜ್ಞದ ಮೂಲಕ ಯಜಿಸುವರು. ಅರ್ಥಾತ್ ತಮ್ಮ ಲಾಭ ಹಾನಿ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಇದೇ ನಿಯತವಾದ ಕರ್ಮಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗುವರು. ಹಲವು ಮಂದಿ ನನ್ನನ್ನು ಏಕತ್ವಭಾವದಿಂದ ಅಂದರೆ ತಾನು ಇದೊಂದರಲ್ಲೇ ಒಂದಾಗಬೇಕು ಎಂಬ ಭಾವದಿಂದ ಉಪಾಸಿಸುವರು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿಟ್ಟು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನನಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿ ನಿಷ್ಕಾಮ ಸೇವಾ ಭಾವದಿಂದ ನನ್ನ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವರು. ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಉಪಾಸಿಸುವರು. ಏಕೆಂದರೆ ಇದು ಒಂದೇ ಯಜ್ಞದ ಮೇಲು ಕೆಳಗಿನ ಹಂತ. ಯಜ್ಞದ ಪ್ರಾರಂಭ ಸೇವೆಯಿಂದಲೇ. ಆದರೆ ಅದರ ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುವ ಬಗೆ ಎಂತು? ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು ''ಯಜ್ಞವನ್ನು ನಾನು ಮಾಡುವೆ. ಮಹಾಪುರುಷನು ರಥಿಯಾಗದಿದ್ದರೆ ಯಜ್ಞವು ಪಾರುಗಾಣುವಂತೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಅವರ ನಿರ್ದೇಶದಿಂದಲೇ ಸಾಧಕನಾದವನು ತಾನೀಗ ಯಾವ ಹಂತದಲ್ಲಿರುವೆನೆಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವನು. ತಾನೀಗ ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಮುಟ್ಟಿರುವೆನೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗುವುದು. ವಸ್ತುತಃ ಯಜ್ಞಕರ್ತೃ ಯಾರು? ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು.

ಅಹಂ ಕ್ರತುರಹಂ ಯಜ್ಞೋ ಸ್ವಧಾಹಮಹಮೌಷಧಮ್ ।
ಮಂತ್ರೋऽಹಮಹಮೇವಾಜ್ಯಮಹರಗ್ನಿರಹಂ ಹುತಮ್ ॥ 16 ॥

ಕರ್ತೃವು ನಾನು. ವಸ್ತುತಃ ಕರ್ತೃವಿನ ಹಿಂದೆ ಪ್ರೇರಕನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಸಂಚಲನೆಯನ್ನು ಕೊಡುವವನು 'ಇಷ್ಟ'ನೇ. ಕರ್ತೃವಿನ ಮುಖಾಂತರ ಪಾರಾಗುವವನು ನನ್ನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ದಾಟುವನು. ಯಜ್ಞವು ನಾನು. ಯಜ್ಞವೆಂಬುದು ಆರಾಧನೆಯ ಒಂದು ವಿಧಿ ವಿಶೇಷ. ಪೂರ್ತಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞವು ಯಾವುದನ್ನು ಸೃಜಿಸುವುದೋ ಆ ಅಮೃತವನ್ನು ಪಾನಮಾಡುವ ಪುರುಷನು ಸನಾತನ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಸ್ವಧಾ ನಾನು. ಅಂದರೆ ಅತೀತದ ಅನಂತ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ವಿಲೀನಗೊಳಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಅವುಗಳಿಗೆ ತೃಪ್ತಿ ನೀಡುವುದು ನನ್ನ ದೇಣಿಗೆಯಿಂದ. ಭವರೋಗವನ್ನಳಿಸುವ ಔಷಧಿ ನಾನು. ನನ್ನನ್ನು ಪಡೆಯೋಣದರಿಂದ ಜನರು ಈ ರೋಗದಿಂದ ನಿವೃತ್ತಿ ಪಡೆಯುವರು. ನಾನೇ ಮಂತ್ರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಶ್ವಾಸದ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲಿ ನಿರೋಧಿಸುವುದು ನನ್ನ ದೇಣಿಗೆಯಿಂದಲೇ. ಈ ನಿರೋಧ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ತೀವ್ರತೆಯನ್ನೀಯುವುದು 'ಅಜ್ಯ' (ಹವಿ), ಅದೂ ನಾನೇ. ನನ್ನ ಪ್ರವೇಶದಿಂದಲೇ ಮನಸ್ಸಿನ ಎಲ್ಲ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳೂ ವಿಲಯವೈದುವುವು. ಹವನ ಅಂದರೆ ಸಮರ್ಪಣೆ – ಅದೂ ನಾನೇ.

ಇಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ 'ನಾನು' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವನು. ಅದರ ಆಶಯವಿಷ್ಟೆ – ನಾನೇ ಪ್ರೇರಕನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಕ್ಕಿಂತ ಸರ್ವಥಾ ಅಭಿನ್ನನಾಗಿ ನಿಂತು ನಿತ್ಯ ನಿರಂತರವೂ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ನೀಡುತ್ತ ಯೋಗಕ್ರಿಯೆಯು ಪೂರ್ಣವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವೆ. ಇದರ ಹೆಸರೇ ವಿಜ್ಞಾನ. ಪೂಜ್ಯರಾದ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು ''ಇಷ್ಟದೇವನು ರಥಿಯಾಗಿ ನಿಂತು ಶ್ವಾಸ ಪ್ರಶ್ವಾಸಗಳ ಮೇಲೆ ಅಡೆತಡೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಭಜನೆ ಪಾರಂಭವಾಗುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಎಷ್ಟೇ ಕಣ್ಮುಚ್ಚಿ ಕುಳಿತರೂ, ಭಜನೆ ಮಾಡಿದರೂ, ಶರೀರವನ್ನು ಎಷ್ಟೇ ತಪಿಸಿದರೂ ನಾವಿರುವ ಹಂತಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಹಂಬಲಿಕೆಯ ಇಷ್ಟದೇವನನು ಇಳಿದು ಬಂದು ನಮ್ಮ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಅಭಿನ್ನನಾಗಿ ಜಾಗೃತನಾಗದವರೆಗೆ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಭಜನೆಯ

ಸ್ವರೂಪವು ನಮಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗದು' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು ''ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳಿರಿ. ನಾನು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನೀಡುವೆ.'' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವುದೇನು? ''ಎಲ್ಲವೂ ನನ್ನಿಂದಲೇ ಆಗುವುದು'' ಎಂದು.

ಪಿತಾಹಮಸ್ಯ ಜಗತೋ ಮಾತಾ ಧಾತಾ ಪಿತಾಮಹಃ ।
ವೇದ್ಯಂ ಪವಿತ್ರಮೋಂಕಾರ ಋಕ್ಸಾಮ ಯಜುರೇವ ಚ ॥ 17 ॥

ಅರ್ಜುನ! ನಾನೇ ಈ ಸಂಪೂರ್ಣ ಜಗತ್ತಿನ **ಧಾತೃ** ಎಂದರೆ ಧಾರಕ. **'ಪಿತಾ'** ಎಂದರೆ ಪರಿಪಾಲನೆ ಮಾಡುವವನು. **'ಮಾತೃ'** ಎಂದರೆ ಹುಟ್ಟನ್ನು ನೀಡುವವನು. **'ಪಿತಾಮಹಃ'** ಅಂದರೆ ಮೂಲ ಪುರುಷ – ಉದ್ಗಮ ಸ್ಥಾನ – ಅದನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಎಲ್ಲರೂ ಅರ್ಹರು. ಅರಿಯಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಪವಿತ್ರ ಪ್ರಣವ 'ಓಂ' ಅಂದರೆ ನಾನು 'ಆಕಾರ !' 'ಊಂ ಕಾರಃ' ಎಂದರೆ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನು ನನ್ನಲ್ಲೇ ಇರುವನು, ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವೇ ಆಗಿರುವನು. 'ಸೋಽಹಂ' 'ತತ್ವಮಸಿ' ಮೊದಲಾದವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಒಂದು ಮತ್ತೊಂದರ ಪರ್ಯಾಯ. ಹೀಗೆ ತಿಳಿಯಲರ್ಹವಾದ ಸ್ವರೂಪ ನಾನೇ **'ಋಕ್'** ಎಂದರೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ. **'ಸಾಮ'** ಎಂದರೆ ಸಮತ್ವವನ್ನು ಕೊಡಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. 'ಯಜು:' ಎಂದರೆ ಯಜನ ಮಾಡುವ ವಿಧಿ ವಿಶೇಷವೂ ನಾನೇ ಆಗಿರುವೆ. ಯೋಗದ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಮೂರು ಅವಶ್ಯ ಅಂಗಗಳು ನನ್ನಿಂದಲೇ ನಡೆಯುತ್ತವೆ.

ಗತಿರ್ಭರ್ತಾ ಪ್ರಭುಃ ಸಾಕ್ಷೀ ನಿವಾಸಃ ಶರಣಂ ಸುಹೃತ್ ।
ಪ್ರಭವಃ ಪ್ರಲಯಃ ಸ್ಥಾನಂ ನಿಧಾನಂ ಬೀಜಮವ್ಯಯಮ್ ॥ 18 ॥

ಹೇ ಅರ್ಜುನ ! 'ಗತಿ' ಎಂದರೆ ಪಡೆಯಲರ್ಹವಾದ ಪರಮಗತಿ 'ಭರ್ತಾ' ಲಾಲನೆ ಪಾಲನೆ ಮಾಡುವವನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಒಡೆಯನಾದವನು. 'ಸಾಕ್ಷಿ' ಅರ್ಥಾತ್ ದ್ರಷ್ಟೃವಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿಯುವವನು, ಎಲ್ಲರ ವಾಸಸ್ಥಾನ, ಶರಣಾಗಲು ತಕ್ಕದಾದ ಪುರುಷ, ಅಕಾರಣವಾಗಿ ಪ್ರೇಮಿಸುತ್ತ, ಗೆಳೆಯನಂತಿರುವವನು. ಹುಟ್ಟು-ನಾಶ ಎಂದರೆ ಶುಭಾಶುಭ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸುವ, ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಕಾರಣ ನಾನೇ. ಅರ್ಥಾತ್ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ದೊರೆಯುವುದೋ ಆ ವಿಭೂತಿಗಳು ಸಹ ನಾನೇ.

ತಪಾಮ್ಯಹಮಹಂ ವರ್ಷಂ ನಿಗೃಹ್ಣಾಮ್ಯುತ್ಸಜಾಮಿ ಚ ।
ಅಮೃತಂ ಚೈವ ಮೃತ್ಯುಶ್ಚ ಸದಸಚ್ಚಾಹಮರ್ಜುನ ॥ 19 ॥

ನಾನು ಸೂರ್ಯನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಉರಿಯುವೆ. ಮಳೆಯನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುವೆ. ಮೃತ್ಯುವಿಗೂ ಮಿಕ್ಕ ಅಮೃತತತ್ವ ಹಾಗೂ ಸದಸತ್ತುಗಳು ಎಲ್ಲವೂ ನಾನೇ. ಅಂದರೆ ಪರಮಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ನೀಡುವ ಸೂರ್ಯ ನಾನು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಭಜಕರು ನನ್ನನ್ನು ಅಸತ್ತಾಗಿಯೂ ಭಾವಿಸುವುದುಂಟು. ಅವರು ಸಾವನ್ನು ಸೇರುವರು. ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುತ್ತ

ತ್ರೈವಿದ್ಯಾ ಮಾಂ ಸೋಮಪಾಃ ಪೂತಪಾಪಾ
ಯಜ್ಞೈರಿಷ್ಟ್ವಾ ಸ್ವರ್ಗತಿಂ ಪ್ರಾರ್ಥಯಂತೇ ।
ತೇ ಪುಣ್ಯಮಾಸಾದ್ಯ ಸುರೇಂದ್ರಲೋಕಮಶ್ನಂತಿ
ದಿವ್ಯಾನ್ದಿವಿ ದೇವಭೋಗಾನ್ ॥ 20 ॥

ಆರಾಧನಾ ವಿದ್ಯೆಯ ಮೂರು ಅಂಗಗಳು – ಋಕ್, ಸಾಮ, ಯಜು ಅರ್ಥಾತ್

ಪ್ರಾರ್ಥನೆ, ಸಮತ್ವದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಮತ್ತು ಯಜನದ ಆಚರಣೆ ಮಾಡುವವರು ಸೋಮ ಅರ್ಥಾತ್ ಚಂದ್ರನ ಕ್ಷೀಣ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಪಡೆಯುವ, ಪಾಪದಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗಿ ಪವಿತ್ರರಾದ ಪುರುಷರು ಅದೇ ಯಜ್ಞದಿಂದ ನಿರ್ಣೀತವಾದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಮೂಲಕ ನನ್ನನ್ನು ಇಷ್ಟದೇವನಲ್ಲಿ ಪೂಜಿಸಿ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವರು. ಇದೇ ಅಸತ್ತಿನ ಕಾಮನೆ. ಇದರಿಂದ ಅವರು ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಸೇರುವರು. ಪುನರ್ಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆಯುವರು. ಹಿಂದಿನ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಯೋಗೇಶ್ವರನು ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರ ಅವರು ಪೂಜಿಸುವುದು ನನ್ನನ್ನೇ. ಅದೇ ನಿರ್ಧಾರಿತ ವಿಧಿ ಪೂರ್ವಕ ಪೂಜಿಸುವರು ಆದರೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಆಶಿಸುವರು. ಆ ಪುರುಷರು ತಮ್ಮ ಪುಣ್ಯಗಳ ಫಲಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ಇಂದ್ರಲೋಕವನ್ನು ಪಡೆಯುವರು ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳ ದಿವ್ಯಭೋಗವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವರು. ಅಂದರೆ ಈ ಭೋಗಗಳನ್ನೂ ನಾನೇ ನೀಡುವವನು.

ತೇ ತಂ ಭುಕ್ತ್ವಾ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕಂ ವಿಶಾಲಂ
ಕ್ಷೀಣೇ ಪುಣ್ಯೇ ಮರ್ತ್ಯಲೋಕಂ ವಿಶಂತಿ ।
ಏವಂ ತ್ರಯೀಧರ್ಮಮನುಪ್ರಪನ್ನಾ
ಗತಾಗತಂ ಕಾಮಕಾಮಾ ಲಭಂತೇ ॥ 21 ॥

ಅವರು ವಿಶಾಲವಾದ ಸ್ವರ್ಗಸುಖಗಳನ್ನನುಭವಿಸಿ ಪುಣ್ಯವೆಲ್ಲ ಕ್ಷೀಣಿಸಿದೊಡನೆ ಮತ್ತೆ ಮರ್ತ್ಯಲೋಕವನ್ನು ಎಂದರೆ ಹುಟ್ಟು ಸಾವಿನ ವಿಲಗದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಬೀಳುವರು. ಈ ರೀತಿ 'ತ್ರಯೀಧರ್ಮಂ' ಎಂದರೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಸಮತ್ವ ಮತ್ತು ಯಜನದ ಮೂರು ವಿಧಾನಗಳಿಂದ ಒಂದೇ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡುವವರಾಗಿ, ನನಗೆ ಶರಣಾದರೂ ಕಾಮನೆಗಳ ಕೈಗೊಂಬೆಯಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಬರುವುದು ಹೋಗುವುದು ಅರ್ಥಾತ್ ಹುಟ್ಟು ಸಾವಿನ ಸುಳಿಯಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತ ಅದರಲ್ಲೇ ಭ್ರಮಿಸುವರು. ಆದರೆ ಅವರ ಮೂಲವು ಮಾತ್ರ ಎಂದೂ ನಾಶವಾಗದು. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಪಥದಲ್ಲಿ ಬೀಜಕ್ಕೆ ನಾಶವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಯಾವ ಕಾಮನೆಯನ್ನೂ ಮಾಡದವರು ಏನು ಪಡೆಯುವರು?

ಅನನ್ಯಾಶ್ಚಿಂತಯಂತೋ ಮಾಂ ಯೇ ಜನಾಃ ಪರ್ಯುಪಾಸತೇ ।
ತೇಷಾಂ ನಿತ್ಯಾಭಿಯುಕ್ತಾನಾಂ ಯೋಗಕ್ಷೇಮಂ ವಹಾಮ್ಯಹಮ್ ॥ 22 ॥

ಅನನ್ಯಭಾವದಿಂದ ನನ್ನಲ್ಲೇ ನೆಟ್ಟ ಮನವುಳ್ಳವರಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನಾದ ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೇ ಚಿಂತಿಸುತ್ತ 'ಪರ್ಯುಪಾಸತೇ' ಕಣಮಾತ್ರವೂ ಕುಂದಾಗದಂತೆ ನನ್ನ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವ ಭಕ್ತಜನರು ನಿತ್ಯವೂ ಏಕೀಭಾವದಿಂದ ಯುಕ್ತರಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಂತಹ ಭಕ್ತರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ನಾನೇ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅರ್ಥಾತ್ ಅಂಥವರ ಯೋಗದ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ನಾನು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಜನರು ಅನ್ಯದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವರು.

ಯೇಽಪ್ಯನ್ಯದೇವತಾ ಭಕ್ತಾ ಯಜಂತೇ ಶ್ರದ್ಧಯಾನ್ವಿತಾಃ ।
ತೇಽಪಿ ಮಾಮೇವ ಕೌಂತೇಯ ಯಜನ್ತ್ಯವಿಧಿಪೂರ್ವಕಮ್ ॥ 23 ॥

ಕೌಂತೇಯ! ಶ್ರದ್ಧಾನ್ವಿತರಾಗಿ ಜನರು ಇತರ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದರೂ ಅವರು ನನ್ನನ್ನೇ ಪೂಜಿಸಿದಂತೆಯೇ. ಏಕೆಂದರೆ ಬೇರೆಯ ದೇವತೆಯೆಂಬ ವಸ್ತು ಅಲ್ಲಾವುದೂ

ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವರ ಪೂಜೆ ಅವಿಧಿಪೂರ್ವಕವಾದುದು. ನನ್ನನ್ನು ಪಡೆಯುವ ವಿಧಿಗೆ ಹೊರತಾದುದು.

ಇಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ದೇವತೆಗಳ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿರುವನು ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲು 7ನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ 20ರಿಂದ 23ನೇ ಶ್ಲೋಕದವರೆಗೆ - 'ಅರ್ಜುನ' ಕಾಮನೆಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದಾಗಿ ಯಾರ ಜ್ಞಾನವು ಅಪಹೃತವಾಗಿದೆಯೋ ಅಂತಹ ಮರುಳು ಜನರು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸ ತೊಡಗುವರು. ಮತ್ತು ದೇವತೆಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಪೂಜಿಸುವೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥವಾದ ಯಾವ ದೇವತೆಯ ಸತ್ತೆಯೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅರಳಿಮರ ಬೇವಿನ ಮರ, ಕಲ್ಲು, ಚೌಡಿ, ಭೂತ, ದುರ್ಗ ದೇವಿ ಎಂದು ಇವರ ಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತಿಗಳು ತಲೆಬಾಗುವುವೋ ಅಲ್ಲಿ ಯಾವ ದೇವತೆಯ ಇರವೂ ಇಲ್ಲ. ಎಲ್ಲೆಡೆ ನಾನೇ ಇರುವೆ. ಆ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲೂ ನಾನೇ ಇದ್ದು ಅವರ ದೇವ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸುವೆ. ತಕ್ಕ ತಕ್ಕ ಫಲಗಳನ್ನು ಸಹ ನಾನೇ ನಿರ್ಣಯಿಸಿಕೊಡುವೆ. ಫಲ ದೊರೆಯುವುದಂತೂ ನಿಜ. ಆದರೆ ಅಂತಹ ಫಲಗಳು ನಾಶವಂತವಾದುವು. ಇಂದು ಇರುವಾಗ ನಾಳೆ ಅದು ಭೋಗಿಸಲು ಬರುವುದು. ಭೋಗಿಸಿ ನಶಿಸಿ ಹೋಗುವುದು. ಆದರೆ ನನ್ನ ಭಕ್ತನು ಮಾತ್ರ ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿರುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಜ್ಞಾನವು ಅಪಹೃತವಾದ ಅಂತಹ ಮಂದ ಬುದ್ಧಿಯ ಜನರು ಅದೇ ಮರುಳು ಹಿಡಿದು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತಿರುವರು'' ಎಂದು ಹೇಳಿರುವನು.

ಪ್ರಸ್ತುತ 9ನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ 23ರಿಂದ 25ನೇ ಶ್ಲೋಕದವರೆಗೆ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಪುನಃ ಅದೇ ಮಾತನ್ನು ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಹೇಳುತ್ತಿರುವನು – 'ಅರ್ಜುನ! ಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಅನ್ಯಾನ್ಯ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವವರು ಸಹ ನನ್ನನ್ನೇ ಪೂಜಿಸುವರು. ಆದರೆ ಅದು ವಿಧಿಪೂರ್ವಕವಾದುದಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ದೇವತೆಯೆಂಬ ಸಮರ್ಥವಾದ ವಸ್ತು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಅವುಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವ ವಿಧಾನವೂ ಸರಿಯಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಈಗ ಪ್ರಶ್ನೆ ಏಳುವುದೇನೆಂದರೆ ''ಅಂಥವರು ಸಹ ಪ್ರಕಾರಾಂತರವಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನೇ ಪೂಜಿಸುವರೆಂದ ಮೇಲೆ ಫಲವೂ ದೊರೆಯುವುದೆಂದ ಮೇಲೆ ಇದರಲ್ಲಿ ತಪ್ಪೇನಿದೆ ?''

ಅಹಂ ಹಿ ಸರ್ವ ಯಜ್ಞಾನಂ ಭೋಕ್ತಾ ಚ ಪ್ರಭುರೇವ ಚ ।
ನ ತು ಮಾಮಭಿಜಾನಂತಿ ತತ್ತ್ವೇನಾತಶ್ಚ್ಯವಂತಿ ತೇ ॥ 24 ॥

ಸಂಪೂರ್ಣ ಯಜ್ಞದ ಭೋಗಿ ಅರ್ಥಾತ್ ಯಜ್ಞವೆಲ್ಲವೂ ಯಾರಲ್ಲಿ ವಿಲೀನವಾಗುವುದೋ, ಯಜ್ಞದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಏನು ದೊರೆಯುವದೋ ಅದೆಲ್ಲವೂ ನಾನೇ ಆಗಿರುವಾಗ ಅವರು ತಾತ್ವಿಕವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿಯದೆ **'ಚ್ಯವಂತಿ'** ಚ್ಯುತರಾಗುವರು, ಜಾರಿಬೀಳುವರು. ಅರ್ಥಾತ್ ಅನ್ಯಾನ್ಯ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿಕೊಂಡು ತಾತ್ತ್ವಿಕವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಅರಿಯಲಾಗದೆ ಕಾಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಳಲಾಡುತ್ತ ಇರುವರು. ಅವರ ಗತಿ ಏನು?

ಯಾಂತಿ ದೇವವ್ರತಾ ದೇವಾನ್ ಪಿತೃನ್ಯಾಂತಿ ಪಿತೃವ್ರತಾಃ ।
ಭೂತಾನ್ಯಾಂತಿ ಭೂತೇಜ್ಯಾ ಯಾಂತಿ ಮದ್ಯಾಜಿನೋಽಪಿ ಮಾಮ್ ॥ 25 ॥

ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವವರು ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ, ಪಿತೃಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವವರು

ಪಿತೃಗಳನ್ನೂ, ಭೂತಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವವರು ಭೂತಗಳೂ ಇವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪರಿವರ್ತಿತವಾದ ಸತ್ತೆ. ಈ ಪರಿವರ್ತಿಕ ಸತ್ತೆಗಳನ್ನೇ ಆಯಾ ಕರ್ಮಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಪಡೆಯುವರು. ಅರ್ಥಾತ್ ಅತೀತದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡವರು ಅಲ್ಲಿಯೇ ತೊಳಲಾಡುವರು. ಅದೇ ರೀತಿ ನನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವವರು ನನ್ನನ್ನು ಪಡೆಯುವರು. ಅವರು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪಿಗಳೇ ಆಗುವರು. ಅವರಿಗೆ ಪತನವಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೇ ನನ್ನ ಪೂಜಾವಿಧಾನವೂ ಅತಿ ಸರಳವಾದುದು.

ಪತ್ರಂ ಪುಷ್ಪಂ ಫಲಂ ತೋಯಂ ಯೋ ಮೇ ಭಕ್ತ್ಯಾಪ್ರಯಚ್ಛತಿ ।
ತದಹಂ ಭಕ್ತ್ಯುಪಹೃತಂ ಅಶ್ನಾಮಿ ಪ್ರಯತಾತ್ಮನಃ ॥ 26 ॥

ಭಕ್ತಿಯ ಪ್ರಾರಂಭ ಇಲ್ಲಿಂದಲೇ. ಅರ್ಥಾತ್ ಹಣ್ಣು, ಹೂವು ಪತ್ರೆ ಇಲ್ಲವೇ ಒಂದು ಹನಿ ನೀರು. ಇವುಗಳನ್ನು ಯಾವಾತನು ಭಕ್ತಿ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನನಗೀಯುವನೋ ಹಾಗೆ ಭಕ್ತಿ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಭಕ್ತನು ನೀಡುವ ಯತ್ಕಿಂಚಿತ್ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ನಾನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ತಿನ್ನುವೆ ಅಂದರೆ ಪ್ರೀತಿಪೂರ್ವಕ ಸ್ವೀಕರಿಸುವೆನು. ಆದ್ದರಿಂದ –

ಯತ್ಕರೋಷಿ ಯದಶ್ನಾಸಿ ಯಜ್ಜುಹೋಷಿ ದದಾಸಿ ಯತ್ ।
ಯತ್ತಪಸ್ಯಸಿ ಕೌಂತೇಯ ತತ್ಕುರುಷ್ವ ಮದರ್ಪಣಮ್ ॥ 27 ॥

ಅರ್ಜುನ! ನೀನು ಯಾವ ಕರ್ಮವನ್ನು (ಯಥಾರ್ಥ) ಮಾಡಿದರೂ, ಏನು ಸೇವಿಸಿದರೂ, ಯಾವುದನ್ನು ಹವನ ಮಾಡಿದರೂ ಸಮರ್ಪಣ ಮಾಡಿದರೂ, ದಾನವಿತ್ತರೂ, ಮನದೊಂದಿಗೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ನನಗನುರೂಪವಾಗಿ ಎರಕ ಹೊಯ್ದರೂ ಅದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನನಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸು. ಸಮರ್ಪಣ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಯೋಗ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಹೊಣೆಯನ್ನು ಹೊರುವೆ.

ಶುಭಾಶುಭಫಲೈರೇವಂ ಮೋಕ್ಷ್ಯಸೆ ಕರ್ಮಬಂಧನೈಃ ।
ಸನ್ಯಾಸಯೋಗಯುಕ್ತಾತ್ಮಾ ವಿಮುಕ್ತೋ ಮಾಮುಪೈಷ್ಯಸಿ ॥ 28 ॥

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸರ್ವಸ್ವದ ನ್ಯಾಸ ಸನ್ಯಾಸದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾದ ನೀನು ಶುಭಾಶುಭ ಫಲವೀಯುವ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ನನ್ನನ್ನು ಸೇರುವೆ.

ಮೆಲೆ ಹೇಳಿದ ಮೂರು ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಕ್ರಮಬದ್ಧ ಸಾಧನೆ ಹಾಗೂ ಅದರ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿರುವನು. ಮೊದಲು ಒಂದು ಹೂ ಒಂದು ದಳ ತುಳಸಿ, ಬಿಂದು ಜಲವನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಅರ್ಪಣೆ ಮಾಡುವುದು. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ತನ್ನನ್ನೇ ಸಮರ್ಪಿಸಿ ಕೊಂಡು ಕರ್ಮವನ್ನಾಚರಿಸುವುದು, ಮೂರನೆಯದಾಗಿ ಪೂರ್ಣ ಸಮರ್ಪಣೆ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸುವುದು. ಈ ರೀತಿ ಕರ್ಮಚಾಲದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿ ವಿಮುಕ್ತ (ವಿಶೇಷ ರೂಪವಾಗಿ ಮುಕ್ತಿ)ನಾಗುವನು. ಮುಕ್ತಿಯಿಂದ ದೊರೆಯುವುದೇನು? ತನ್ನನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಮುಕ್ತಿ. ಹಾಗಾದರೆ ಅದರಿಂದ ಲಾಭ? ಅದಕ್ಕೆ ಹೇಳುವನು.

ಸಮೋಽಹಂ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ನ ಮೇ ದ್ವೇಷ್ಯೋಽಸ್ತಿ ನ ಪ್ರಿಯಃ ।
ಯೇ ಭಜಂತಿ ತು ಮಾಂ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಮಯಿ ತೇ ತೇಷು ಚಾಪ್ಯಹಮ್ ॥ 29 ॥

ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಪ್ರಿಯರಾದವರೂ ಯಾರಿಲ್ಲ, ಅಪ್ರಿಯರೂ ಯಾರಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅನನ್ಯಭಕ್ತನಾದವನು ನನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವನು. ನಾನು ಅವನಲ್ಲಿರುವೆ. ಇದೊಂದೇ ನನ್ನ

ನಂಟು. ಅವನಲ್ಲಿ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾಗುವೆ. ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಆತನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅಂತರವೂ ಇರದು. ಹಾಗಾದರೆ ಬಹಳ ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಭಜನೆ ಮಾಡುವರೇನೋ? ಭಜನೆ ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವಿರುವುದು ಯಾರಿಗೆ? ಅದಕ್ಕೆ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು –

ಅಪಿ ಚೇತ್ಸುದುರಾಚಾರೋ ಭಜತೇ ಮಾಮನನ್ಯಭಾಕ್ ।
ಸಾಧುರೇವ ಸ ಮಂತವ್ಯಃ ಸಮ್ಯಗ್ವ್ಯವಸಿತೋ ಹಿ ಸಃ ॥ 30॥

ಒಂದು ವೇಳೆ ಅತ್ಯಂತ ದುರಾಚಾರಿಯಾದವನೂ ಅನನ್ಯಭಾವದಿಂದ (ಅರ್ಥಾತ್ ಅನ್ಯ+ನ) ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರಾವ ದೇವತೆ ಅಥವಾ ಬೇರಾವ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಭಜಿಸದೆ ಕೇವಲ ನನ್ನನ್ನೇ ಭಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಆತನನ್ನು ಸಾಧುವೆಂದೇ ಭಾವಿಸಬೇಕು. ಆತನಿನ್ನೂ ಸಾಧುವಾಗಿಲ್ಲವಾದರೂ, ಮುಂದೆ ಆಗುವನೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಆತನು ಯಥಾರ್ಥ ನಿಶ್ಚಯದಲ್ಲಿ ದೃಢನಾಗಿರುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಜನೆಯನ್ನು ತಾವೂ ಮಾಡಬಹುದು. ತಾವು ಮನುಷ್ಯರಾಗಿರಬೇಕಾದುದು ಅಗತ್ಯ. ಏಕೆಂದರೆ ಮನುಷ್ಯನೇ ಯಥಾರ್ಥ ನಿರ್ಣಯವುಳ್ಳವನು. ಗೀತೆಯು ಪಾಪಿಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುವುದು. ಮತ್ತೂ ಆ ಪಥಿಕನು –

ಕ್ಷಿಪ್ರಂ ಭವತಿ ಧರ್ಮಾತ್ಮ ಶಶ್ವಚ್ಛಾಂತಿಂ ನಿಗಚ್ಛತಿ ।
ಕೌಂತೇಯ ಪ್ರತಿಜಾನೀಹಿ ನ ಮೇ ಭಕ್ತಃ ಪ್ರಣಶ್ಯತಿ ॥ 31॥

ಈ ಭಜನೆಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ದುರ್ಜನನಾದವನೂ ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾಗುವನು. ಪರಮಧರ್ಮನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸೇರುವನು. ಸದಾ ವಿರಾಜಿಸುವ ಪರಮ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಕೌಂತೆಯ ! ನೀನು ಈ ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸದಾ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡು. ಹಾಗೂ ನಿಶ್ಚಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಇದನ್ನು ಸತ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿ. ನನ್ನ ಭಕ್ತನಾದವನು ಎಂದಿಗೂ ಹಾಳಾಗನು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಒಂದು ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಆತನು ಪಾರಾಗದಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೊಂದು ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಅದೇ ಸಾಧನೆಯ ಬಲದಿಂದ ಬೇಗನೆ ಪರಮಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸದಾಚಾರಿಯಾಗಲಿ, ದುರಾಚಾರಿಯಾಗಲಿ ಭಜನೆ ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಇದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ –

ಮಾಂ ಸಿ ಪಾರ್ಥ ವ್ಯಪಾಶ್ರಿತ್ಯ ಯೇಽಪಿ ಸ್ಯುಃ ಪಾಪಯೋನಯಃ ।
ಸ್ತ್ರಿಯೋ ವೈಶ್ಯಾಸ್ತಥಾ ಶೂದ್ರಾಸ್ತೇಽಪಿ ಯಾಂತಿ ಪರಾಂ ಗತಿಮ್ ॥ 32 ॥

ಪಾರ್ಥ! ಸ್ತ್ರೀ ವೈಶ್ಯ ಶೂದ್ರಾದಿಗಳು. ಪಾಪಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕಾನೇಕ ಮಂದಿ ನನ್ನನ್ನು ಶರಣು ಹೊಕ್ಕು ಪರಮಗತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಗೀತೆಯೆಂಬುದು ಮನುಷ್ಯ ಮಾತ್ರಕ್ಕೂ ಇರುವ ಗ್ರಂಥ. ಮನುಷ್ಯನು ಏನಾದರೂ ಮಾಡಲಿ, ಎಲ್ಲಾದರೂ ಹುಟ್ಟಿರಲಿ, ಇದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಒಂದೇ ಸಮನಾಗಿ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆಯುವಂತೆ ಉಪದೇಶಿಸುವುದು.

ಪಾಪಯೋನಿ:– 16ನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ 7ರಿಂದ 21 ಶ್ಲೋಕಗಳವರೆಗೆ ಆಸುರೀ ವೃತ್ತಿಯ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತ, ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಗಳನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟು ಹೆಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಯಜ್ಞ ಎಂದು

ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಗರ್ವದಿಂದ ಯಜನ ಮಾಡುವವರು ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಅಧಮರು. ಯಜ್ಞವಂತೂ ಅಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹೆಸರು ಮಾತ್ರ 'ಯಜ್ಞ' ಎಂದು. ದಂಭದಿಂದ ಯಜನ ಮಾಡುವವರು ಕ್ರೂರಕರ್ಮರು. ಪಾಪಿಷ್ಠರು (ಪಾಪಯೋನಿ) ವೈಶ್ಯ ಶೂದ್ರ ಎಂಬುದು ಭಗವತ್ಪಥದ ಸೋಪಾನಗಳು. ಸ್ತ್ರೀಯರ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದುಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಮ್ಮಾನ, ಹೀನ ಭಾವಗಳಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಯೋಗ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರೀರ್ವರಿಗೂ ಸಮಾನ ಪ್ರವೇಶವಿದೆ.

ಕಿಂ ಪುನರ್ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಃ ಪುಣ್ಯಾ ಭಕ್ತಾ ರಾಜರ್ಷಯಸ್ತಥಾ ।
ಅನಿತ್ಯಮಸುಖಂ ಲೋಕಮಿಮಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಭಜಸ್ವಮಾಮ್ ॥ 33 ॥

ಅಂದ ಮೇಲೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ರಾಜರ್ಷಿಗಳಾದ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಶ್ರೇಣಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವುದೇನಿದೆ ? ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಎಂದು ವಿಶೇಷ ಸ್ಥಿತಿ. ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಬಲ್ಲ ಎಲ್ಲ ಯೋಗ್ಯತೆಗಳೂ ಆತನಲ್ಲಿರುವುವು. ಶಾಂತಿ, ಆರ್ಜವ (ಋಜು) ಅನುಭವದಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಉಪಲಬ್ಧಿ, ಧ್ಯಾನ, ಇಷ್ಟನ ನಿರ್ದೇಶದಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಸತ್ವ – ಇವೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಅವಸ್ಥೆ. ರಾಜರ್ಷಿಯಾದ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಲ್ಲಿ ಋದ್ಧಿ-ಸಿದ್ಧಿಗಳ ಸಮೃದ್ಧಿ, ಶೌರ್ಯ, ಸ್ವಾಮೀಭಾವ, ಹಿಂದೆಗೆಯದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು ಇರಬೇಕು. ಈ ಯೋಗದ ಹಂತವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದ ಯೋಗಿಯು ಪಾರಾಗುವನು. ಅಂಥವರಿಗೆ ಹೇಳುವುದೇನು? ಆದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಜುನ ! ಸುಖವಿಲ್ಲದ ಈ ಮನುಷ್ಯ ಶರೀರವನ್ನು ಪಡೆದು ನನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸು. ಈ ನಶ್ವರ ಶರೀರದ ಮೇಲೆ ಮಮಕಾರ ಬೇಡ. ಇದನ್ನು ಪೋಷಿಸಲು ಹೆಚ್ಚು ಸಮಯವನ್ನು ಹಾಳು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಬೇಡ.

ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯ, ಶೂದ್ರ ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ಈಗ ನಾಲ್ಕನೇ ಬಾರಿ ಚರ್ಚಿಸಿರುವನು. ಎರಡನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯನಾದವನಿಗೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕಿಂತ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾದುದು ಬೇರಾವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವನು. ಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿಧನವಾದರೂ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ. ನಾಲ್ಕನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯಗಳನ್ನು ತಾನೇ ರಚಿಸಿರುವುದಾಗಿ ಕೇಳಿರುವನು. ಹಾಗಾದರೆ ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಚಿದನೆಂದೇ? ಇಲ್ಲ, **'ಗುಣ ಕರ್ಮ ವಿಭಾಗಶಃ'** ಗುಣಾವಗುಣಗಳು, ಮತ್ತು ಕರ್ಮಗಳ ಮಾತ್ರಾ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಶ್ರೇಣಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರುವನು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರಕಾರ ಕರ್ಮವೊಂದೇ ಯಜ್ಞಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕವರು ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರ ಇರುವರು. ಪ್ರವೇಶ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಯಜ್ಞಕರ್ತೃಗಳು ಶೂದ್ರರು, ಅಲ್ಪಜ್ಞರು. ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಗಿಂತ ಮೇಲೆ ಏರುತ್ತಿರುವಂತೆ ಪ್ರಕೃತಿಯ ತ್ರಿಗುಣಗಳನ್ನೂ ಕಡಿದೊಗೆಯುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಬರುವುದು. ಆಗ ಅದೇ ಸಾಧಕರು ಕ್ಷತ್ರಿಯರಾಗುವರು. ಮುಂದೇ ಇದೇ ಸಾಧಕ ಸ್ವಭಾವ ಬೆಳೆದು ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶನೀಡುವ ಸಮರ್ಥತೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಬಲವಾಗಿ ಬೇರೂರುವುದು. ಆಗ ಅವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಶ್ರೇಣಿಯವರಾಗುವರು. ವೈಶ್ಯ, ಶೂದ್ರರಿಗಿಂತ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಾಧಕರು ಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಅತಿ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವರು. ವೈಶ್ಯ, ಶೂದ್ರರು ಸಹ ಅದೇ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆದು ಶಾಂತರಾಗುವರು. ಇನ್ನೂ ಮೇಲಿನ ಹಂತದಲ್ಲಿರುವವರ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವುದೇನಿದೆ ? ಅವರಿಗಂತೂ ಇದು ಕಟ್ಟಿಟ್ಟ ಬುತ್ತಿ. ಗೀತೆಯು ಯಾವ

ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಸಾರಸಂಗ್ರಹವಾಗದೆಯೋ ಆ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವಿದುಷಿಯರ ಆಖ್ಯಾನಗಳು ತುಂಬಿವೆ. ಹೇಳಿಕೇಳಿದ ಧರ್ಮಭೀರುಗಳೂ, ರೂಢಿವಾದಿಗಳೂ, ವೇದಾಧ್ಯಯನದ ಅಧಿಕಾರ ಅನಧಿಕಾರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಲೆಕೆಡಿಸಿಕೊಂಡು ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಿರುವವನು. ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಉದ್ಘೋಷಿಸಿರುವುದೇನೆಂದರೆ – ಯಜ್ಞಾರ್ಥ ಕರ್ಮಗಳ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರೀರ್ವರಿಗೂ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಸಮಾನಾವಕಾಶವುಂಟು.

ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಭಜನೆಯ ಭಾವನೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಇಂಬು ಕೊಡುವನು –

ಮನ್ಮನಾ ಭವ ಮದ್ಭಕ್ತೋ ಮದ್ಯಾಜೀ ಮಾಂ ನಮಸ್ಕುರು ।
ಮಾಮೇವೈಷ್ಯಸಿ ಯುಕ್ತ್ವೈವಮಾತ್ಮಾನಂ ಮತ್ಪರಾಯಣಃ ॥ 34 ॥

ನನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೆಡು. ನಾನಲ್ಲದೇ ಬೇರೆ ಯಾವ ಭಾವವೂ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರಬಾರದು. ನನ್ನ ಅನನ್ಯಭಕ್ತನಾಗು. ಅನವರತವೂ ನನ್ನನ್ನು ಚಿಂತಿಸು. ಶ್ರದ್ಧಾಯುಕ್ತನಾಗಿ ನಿರಂತರವೂ ನನ್ನನ್ನೇ ಪೂಜಿಸು. ನನಗೇ ನಮಸ್ಕರಿಸು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ನನಗೆ ಶರಣಾದ, ಆತ್ಮವನ್ನು ನನ್ನಲ್ಲೇ ಏಕೀಭಾವದಿಂದ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿದಾಗ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಪಡೆಯುವೆ. ಅರ್ಥಾತ್ ನನ್ನೊಂದಿಗೆ ಐಕ್ಯತೆಯುಂಟಾಗುವುದು.

ನಿಷ್ಕರ್ಷೆ:

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದನು – ''ಅರ್ಜುನ! ದೋಷರಹಿತನಾದ ನಿನ್ನಂತಹ ಭಕ್ತನ ಸಲುವಾಗಿ ನಾನೀ ಜ್ಞಾನವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತಿರುವೆ. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದ ನಂತರ ಬೇರಾವುದನ್ನೂ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದುದು ಉಳಿಯಲಾರದು. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು ನೀನು ಸಂಸಾರ ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದುವೆ. ಈ ಜ್ಞಾನವು ವಿಜ್ಞಾನಗಳಿಗೆ ರಾಜ. ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಅನುವು ಮಾಡಿ ಕೊಡುವುದೇ ವಿದ್ಯೆ. ಅದಕ್ಕೂ ಸಹ ಈ ಜ್ಞಾನವು ರಾಜನಿದ್ದಂತೆ. ಅಂದರೆ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ನಿಃಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ತಂದುಕೊಡುವಂತಹುದು. ಇದು ಸಂಪೂರ್ಣ ಗೋಪನೀಯ ವಿದ್ಯೆಗಳಿಗೂ ರಾಜ. ಗೋಪನಿಯ ವಸ್ತುವನ್ನುಸಹ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಮಾಡುವಂತಹುದು. ಇದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಫಲ ನೀಡುವಂತಹುದು, ಸಾಧನೆಗೆ ಸುಲಭ. ಮತ್ತು ಅವಿನಾಶೀ. ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಈ ಸಾಧನೆ ಮೈಗೂಡಿದರೆ ಮತ್ತೆ ಇದಕ್ಕೆ ನಾಶವೇ ಇರದು. ಅಲ್ಲದೆ ಇದರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಆ ಪರಮಶ್ರೇಯನವರೆಗೆ ಮನುಷ್ಯನು ತಲುಪುವನು. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಒಂದು ನಿಬಂಧನೆಯಿದೆ. ಶ್ರದ್ಧಾಹೀನನಾದವನು ಪರಮಗತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯದೇ ಮರಳಿ ಸಂಸಾರ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಅಂಡಲೆಯುವನು.

ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಯೋಗದ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಚರ್ಚಿಸಿ ಅದರ ಐಶ್ವರ್ಯದ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲಿರುವನು. ದುಃಖವು ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳದೆ ವಿಯೋಗವಾಗುವುದೇ ಯೋಗ. ಅಂದರೆ ಸಂಸಾರದ ಸಂಯೋಗ-ವಿಯೋಗಗಳೊಂದಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗದೆ ಹೊರತಾಗುಳಿಯುವವನು ಯೋಗಿ. ಪರಮತತ್ವನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಿಲನವಾಗುವುದೇ ಯೋಗ. ಪರಮಾತ್ಮ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯೇ ಯೋಗದ ಪರಾಕಷ್ಠೆ. ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಪಡೆದಾಗಿರುವ ಯೋಗಿಯ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ನೋಡು - ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳಲ್ಲಿರುವುದಲ್ಲಿ. ನಾನು ಆತ್ಮ

ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲೇ ನೆಲೆ ನಿಂತಿರುವೆ. ಅಲ್ಲೆ ಇರುವೆ. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲೂ ವಿಚರಿಸುವ ವಾಯು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವುದೋ, ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿದರೂ ಅದು ಹೇಗೆ ಮಲೀನವಾಗದೆ ಇರುವುದೋ ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಭೂತಗಳು ನನ್ನಲ್ಲಿರುವದಾದರೂ ನಾನು ಅವುಗಳಲಿಲ್ಲ.

ಅರ್ಜುನ ! ನಾನು ಕಲ್ಪದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಭೂತಗಳನ್ನು ಕೆಲವು ವಿಶೇಷ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸುವೆನಾದರೂ ಕಲ್ಪದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳು ನನ್ನ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಅರ್ಥಾತ್ ಯೋಗಾರೂಢ ಮಹಾಪುರುಷನ ಇರುವಿಕೆಯನ್ನು ಆತನ ಅವ್ಯಕ್ತ ಭಾವವನ್ನು ಪಡೆಯುವುವು. ಮಹಾಪುರುಷನು ಪ್ರಕೃತಿಗಿಂತ ತೀರ ಭಿನ್ನನಾಗಿರುವನಾದರೂ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ನಂತರ ತನ್ನ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಾತ್ ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲೆಯೂರಿ ನಿಂತಿದ್ದರೂ, ಲೋಕಸಂಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ (ಲೋಕೋಪಕಾರಕ್ಕಾಗಿ) ಯಾವ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವನೋ ಅದು ಅವನು ಒಂದು ರೀತಿಯ ಇರುವಿಕೆ. ಇದೇ ಇರುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಕಾರ್ಯ ಕಲಾಪಗಳನ್ನು ಆ ಮಹಾಪುರುಷನ ಇರುವಿಕೆ ಅಥವಾ ಪ್ರಕೃತಿ ಎಂದೂ ಸಂಬೋಧಿಸಲಾಗುವುದು.

ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳನ್ನೂ ಕಲ್ಪಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರೇರಿಸುವ ರಚನಾಕಾರ ಓರ್ವ ನಾನು. ಇನ್ನೊಂದು ತ್ರಿಗುಣಮಯವಾದ ಪ್ರಕೃತಿ. ಅದು ನನ್ನ ಅಧ್ಯಾಸದಿಂದ ಚರಾಚರ ಸಹಿತವಾಗಿ ಭೂತಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವುದು. ಇದೂ ಒಂದು ಕಲ್ಪ. ಇದರಲ್ಲಿ ಶರೀರ ಪರಿವರ್ತನೆ ಸ್ವಭಾವ ಪರಿವರ್ತನೆ ಮತ್ತು ಕಾಲಪ್ರವರ್ತನೆಗಳು ಅಡಕವಾಗಿವೆ. ಗೋಸ್ವಾಮಿ ತುಳಸೀ ದಾಸರೂ ಇದನ್ನೇ ಹೇಳುವರು.

ಏಕ್ ದುಷ್ಟ್ ಅತಿಶಯ ದುಃಖ್ ರೂಪಾ ।
ಜಾ ಬಸ್ ಜೀವ್ ಪರಾ ಭಯಕೂಪಾ ॥

(ರಾ. 3/ 14/ 5)

ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಭೇದ – ವಿದ್ಯೆ ಅವಿದ್ಯೆಗಳೆಂದು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅವಿದ್ಯೆಯು ದುಷ್ಟವಾದುದು. ದು:ಖ ರೂಪವಾದುದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಜೀವಿಯು ವಿವಶನಾಗಿ ಭವಕೂಪದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗೇಳುವನು. ಅದರ ಪ್ರೇರಣೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನು ಕಾಲ, ಕರ್ಮ, ಸ್ವಭಾವಗಳ ಸುತ್ತಿನೊಳಗೆ ಬಂದು ಬೀಳುವನು ಮತ್ತೊಂದು ವಿದ್ಯಾಮಾಯೆ. ಅದನ್ನೇ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತಾನು ರಚಿಸುವೆನೆಂದು ಹೇಳುವನು. ಗೋಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹೇಳುವಂತೆ ಪ್ರಭು ರಚಿಸುವನು.

ಏಕ್ ರಚಇ ಜಗ ಗುನ್ ಸಮ ಜಾಕೆ ।
ಪ್ರಭು ಪ್ರೇರಿತ ನಹಿ ನಿಜ ಬಲ ತಾಕೇ ॥

(3/ 14/ 6)

ಅದು ಜಗತ್ತನ್ನು ರಚಿಸುವುದು. ತ್ರಿಗುಣಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಿತವಾಗಿ, ಮಂಗಳವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಗುಣ ಈಶ್ವರನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇದೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಗುಣವೇ ಇಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ನಶ್ವರ. ಆದರೆ ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಭುವೇ ಪ್ರೇರಕನಾಗಿ ಮಾಡುವನು.

ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪವು ಎರಡು ವಿಧ. ಒಂದು ವಸ್ತು, ಶರೀರ ಮತ್ತು ಕಾಲದ

ಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗುವ ಕಲ್ಪ. ಈ ಪರಿವರ್ತನೆಯನ್ನು ಪ್ರಕೃತಿಯೇ ನನ್ನ ಅಭಾಸದಿಂದ ಮಾಡುವುದು. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮಹತ್ತಾದ ಕಲ್ಪ – ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ನಿರ್ಮಲ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪ್ರದಾನ ಮಾಡುವುದು. ಅದರ ಶೃಂಗಾರವನ್ನು ಮಹಾಪುರುಷರಾದವರು ಮಾಡುವರು. ಅಚೇತ ಜೀವಿಗಳನ್ನು ಅವರು ಸಚೇತಗೊಳಿಸುವರು. ಭಜನದ ಆದಿಯೇ ಈ ಕಲ್ಪದ ಆರಂಭ. ಭಜನದ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯೇ ಕಲ್ಪಾಂತ್ಯ. ಈ ಕಲ್ಪವು ಭವರೋಗದಿಂದ ಪೂರ್ತಿ ನಿರೋಗಗೊಳಿಸಿ ಶಾಶ್ವತ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿದಾಗ ಆ ಪ್ರವೇಶ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯೋಗಿಯು ನನ್ನ ಇರವು ಮತ್ತು ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ನಂತರ ಮಹಾಪುರುಷನ ಇರವೇ ಅವನ ಪ್ರಕೃತಿಯಾಗುವುದು.

ನಾಲ್ಕು ಯುಗಗಳೂ ತೀರಿದ ಮೇಲೆಯೇ ಕಲ್ಪವು ಪೂರ್ಣವಾಗುವುದು ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಕಥಾನಕಗಳು ಕಾಣಬರುತ್ತವೆ. ಕಲ್ಪವು ಕಳೆದೊಡನೆ ಮಹಾಪ್ರಳಯ ಸಂಭವಿಸುವುದು ಎಂದು ಆ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತವೆ. ಜನರು ಬಹುಶಃ ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಯುಗಕ್ಕೆ ಅರ್ಥ 'ಎರಡು' ಎಂದು. ನೀವೇ ಬೇರೆ ಆರಾಧ್ಯ ವಸ್ತುವೇ ಬೇರೆಯಾಗಿರುವವರೆಗೆ ಯುಗಧರ್ಮವು ಇರುವುದು. ಗೋಸ್ವಾಮಿ ತುಳಸಿದಾಸರು ಶ್ರೀರಾಮಚರಿತ ಮಾನಸದ ಉತ್ತರಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿರುವರು. ತಾಮಸೀ ಗುಣವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅದರ ಕಾರ್ಯನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆ, ರಜೋಗುಣದ ಪ್ರಮಾಣ ಕಡಿಮೆಯಾದರೆ ನಾಲ್ದೆಸೆಗಳಲ್ಲೂ ವೈರವಿರೋಧಗಳೇ ಹೆಚ್ಚುವುವು, ಇಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿ ಕಲಿಯುಗದವನು. ಆತನು ಭಜನೆ ಮಾಡಲಾರ. ಆದರೆ ಸಾಧನೆಯು ಪಾರಂಭವಾದರೆ ಸಾಕು ಯುಗ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗುವುದು ರಜೋಗುಣವು ಹೆಚ್ಚತೊಡಗುವುದು. ಹರ್ಷ ಮತ್ತು ಭಯಗಳ ದ್ವಂದ್ವ ಕಾಡುವುದು. ಆಗ ಅದೇ ಸಾಧಕನು ದ್ವಾಪರದ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬರುವನು. ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸತ್ವಗುಣವು ಬೆಳೆದಂತೆಲ್ಲ ರಜೋಗುಣವು ಕಮ್ಮಿಯಾಗುವುದು. ಆರಾಧನಾ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ ಹೆಚ್ಚುವುದು. ಹೀಗೆ ತ್ರೇತಾಯುಗದಲ್ಲಿ ತ್ಯಾಗದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿರುವ ಸಾಧಕನು ಅನೇಕಾನೇಕ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಮಾಡುವನು. **'ಯಜ್ಞಾನಾಂ ಜಪಯಜ್ಞೋಽಸ್ಮಿ'.** ಯಜ್ಞದ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿರುವ ಜಪವು, ಶ್ವಾಸ ಪ್ರಶ್ವಾಸಗಳ ಪರಿಳಿತವಿರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿರುವುದು. ಸತ್ವಗುಣ ಮಾತ್ರ ಶೇಷವಾಗುಳಿದಾಗ ವಿಷಮತೆಯೆಲ್ಲವೂ ಅಳಿದು ಸಮತ್ವಭಾವವು ಸ್ಥಿರವಾದಾಗ ಕೃತಯುಗ ಅರ್ಥಾತ್ ಕೃತಾರ್ಥಯುಗ ಅಥವಾ ಸತ್ಯಯುಗದ ಪ್ರಭಾವ ತಲೆಯೆತ್ತುವುದು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಯೋಗಿಗಳೂ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳಾಗಿರುವರು. ಈಶ್ವರನೊಂದಿಗೆ ಸಮ್ಮಿಳಿತರಾಗುವಂಥವರು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಹಿಡಿವ ಶಕ್ತಿ ಅವರಲ್ಲಿರುವುದು.

ವಿವೇಕಿಗಳಾದವರು ಯುಗಧರ್ಮಗಳ ಪರಿಳಿತಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿರೋಧಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಅಧರ್ಮವನ್ನು ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗುವರು. ನಿರುದ್ಧ ಮನವೂ ವಿಲಯವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಲೇ ಯುಗಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಕಲ್ಪವೂ ಅಂತ್ಯಗೊಳ್ಳುವುದು. ಪೂರ್ಣತ್ವವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿ ಕೊಟ್ಟು ಕಲ್ಪವೂ ಶಾಂತವಾಗುವುದು. ಇದೇ ಪ್ರಳಯ. ಪ್ರಕೃತಿಯು ಪುರುಷನಲ್ಲಿ ವಿಲೀನವಾಗುವುದೇ ಪ್ರಳಯ. ಅನಂತರ ಮಹಾಪುರುಷನ ಇರವು ಹೇಗಿರುವುದೋ ಅದೇ ಅವನ ಪ್ರಕೃತಿ. ಅದೇ ಅವನ ಸ್ವಭಾವ.

ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು – ಮೂಢಜನರು ನನ್ನನ್ನು ಅರಿಯಲಾರದೆ ಹೋಗುವರು. ಈಶ್ವರನಿಗೂ ಈಶ್ವರನಾದ ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷುಲ್ಲಕನೆಂದು ಬಗೆವರು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನ ಒಪ್ಪುವರು. ಪ್ರತಿಯೋರ್ವನು ಮಹಾಪುರುಷನೊಂದಿಗೂ ಆಯಾಕಾಲದ ಸಮಾಜ ಉಪೇಕ್ಷಾಭಾವವನ್ನೇ ತಾಳಿರುವುದು ವಿಡಂಬನೆ. ಆ ಮಹಾಪುರುಷರನ್ನು ಪ್ರಬಲರಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸಿರುವರು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೂ ಇದಕ್ಕೆ ಹೊರತಲ್ಲ. ಆತನು ಹೇಳುವನು – ನಾನು ಪರಮ ಭಾವದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿರುವೆ. ಆದರೆ ನನ್ನ ಶರೀರವೂ ಮನುಷ್ಯ ಶರೀರವೇ. ಆದರಿಂದ ಮೂಢಜನರು ನನ್ನನ್ನು ತುಚ್ಛನೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ನಾನೂ ಓರ್ವ ಮನುಷ್ಯನೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವರು. ಇಂತಹ ಜನರ ಆಸೆ ವ್ಯರ್ಥವಾದುದು. ಇಂಥವರ ಕರ್ಮ ವ್ಯರ್ಥವಾದುದು. ನಾವು ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗಿಗಳು ಎಂದು ಬಡಾಯಿ ಕೊಚ್ಚಲಿ, ಅವರು ಅಸುರೀ ಸ್ವಭಾವದವರೇ. ನನ್ನನ್ನು ಅವರು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲಾರರು. ಆದರೆ ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಪಡೆದವರು ಮಾತ್ರ ಖಂಡಿತ ನನ್ನನ್ನು ಅನನ್ಯಭಾವದಿಂದ ಧ್ಯಾನಿಸುವರು. ನನ್ನ ಗುಣಗಳನ್ನು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಚಿಂತಿಸುವರು.

ಅನನ್ಯೋಪಾಸನೆ ಅರ್ಥಾತ್ ಯಜ್ಞಾರ್ಥ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬಗೆ. ಮೊದಲನೆಯದು ಜ್ಞಾನಯಜ್ಞ ಅಂದರೆ ತನ್ನ ಭರವಸೆಯ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದು ಅದೇ ನಿಯತ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವುದು. ಮತ್ತೊಂದು ವಿಧಿ ಸ್ವಾಮಿ ಸೇವಕ ಭಾವನೆಯದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಸದ್ಗುರುವಿಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಆತನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಕಣ್ಮುಚ್ಚಿ ನಡೆಯುವುದು. ಈ ಎರಡು ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ಜನರು ನನ್ನನ್ನು ಉಪಾಸಿಸುವರು. ಆದರೆ ಅವರ ಮುಖಾಂತರ ಪಾರಾಗುವವರು ಯಜ್ಞ, ಹವನ, ಕರ್ತೃ, ಶ್ರದ್ಧೆ, ಔಷಧಿ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಮೂಲಕ ಭವರೋಗಕ್ಕೆ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯೇನು ದೊರೆಯುವುದೋ ಅದೆಲ್ಲವೂ ನಾನೇ. ಕಡೆಗೆ ಅವರು ಯಾವ ಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವರೋ ಆ ಗತಿಯೂ ನಾನೇ.

ಈ ಯಜ್ಞವನ್ನೇ ಜನರು **'ತ್ರೈವಿದ್ಯಾ'** – ಪ್ರಾರ್ಥನೆ, ಯಜನೆ, ಸಮತ್ವಗಳನ್ನು ತಂದುಕೊಡುವ ವಿಧಿಯಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸುವರು. ಆದರೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನಾಶಿಸುವರು. ನಾನವರಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಪ್ರದಾನ ಮಾಡುವೆ. ಅದರ ಬಲದಿಂದ ಅವರು ಇಂದ್ರ ಪದವಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವರು. ಅತಿ ದೀರ್ಘ ಕಾಲದವರೆಗೆ ಅದನ್ನು ಭೋಗಿಸುವರು. ಆದರೆ ಪುಣ್ಯವೆಲ್ಲ ಕ್ಷೀಣಿಸುತ್ತಲೇ ಮರಳಿ ಪುನರ್ಜನ್ಮವನ್ನು ಹೊಂದುವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಕಾಂಕ್ಷಿಸಬಾರದು. ಯಾವಾತನು ಅನನ್ಯಭಾವದಿಂದ 'ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ' ಎಂಬ ಭಾವದಿಂದ ನಿರಂತರವೂ ನನ್ನನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವನೋ, ಯಾವುದೊಂದು ಕುಂದು ಕೊರತೆಗಳಿರದಂತೆ ನನ್ನನ್ನೇ ಭಜಿಸುವನೋ ಆತನ ಯೋಗದ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಭಾರವನ್ನು ನಾನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಇಷ್ಟಾದರೂ ಕೆಲವು ಮಂದಿ ಇತರ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವರು. ನನ್ನ ಪೂಜೆಯನ್ನೇ ಅವರು ಮಾಡುವವರಾದರೂ ಇದು ನನ್ನನ್ನು ಪಡೆಯುವ ವಿಧಿಯಲ್ಲ. ನಾನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಯಜ್ಞದ ಭೋಕ್ತೃ ಎಂಬ ಭಾವದಿಂದ ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ತಿಳಿಯರು. ಅರ್ಥಾತ್ ಅವರ

ಪೂಜಾ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ನಾನು ಸಿಕ್ಕಲಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಪತನವಾಗುವುದು. ಅವರು ದೇವತೆಗಳು, ಭೂತಗಳು, ಪಿತೃಗಳು ಮೊದಲಾದ ಕಲ್ಪಿತ ರೂಪಗಳನ್ನೇ ಇರುವರು. ನನ್ನ ನಿಜವಾದ ಭಕ್ತನಾದರೋ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ನನ್ನಲ್ಲೇ ವಾಸಮಾಡುವನು. ನನ್ನ ಸಾರೂಪ್ಯವನ್ನೇ ಪಡೆಯುವನು.

ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಈ ಯಜ್ಞಾರ್ಥ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸುಗಮವಾದುವೆಂದು ಹೇಳುವನು. ಓರ್ವನು ಭಕ್ತಿಶ್ರದ್ಧೆಗಳಿಂದ ಒಂದು ಪತ್ರೆ, ಒಂದು ಹೂ, ಒಂದು ಬಿಂದು ನೀರನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೂ ನಾನದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಜುನ ನೀನು ಯಾವ ಆರಾಧನೆ ಮಾಡಿದರೂ ಅದನ್ನು ನನಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸು. ಹೀಗೆ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ನನಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದಾಗ ಯೋಗ ಯುಕ್ತನಾದ ನೀನು ಕರ್ಮಬಂಧನಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುವೆ. ಆ ಮುಕ್ತಿಯು ನನ್ನದೇ ಸ್ವರೂಪ.

ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ನನಗೇ ಸೇರಿರುವುವು. ಆದರೆ ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಯೊಂದಿಗೂ ನನಗೆ ಪ್ರೇಮವೂ ಇಲ್ಲ. ದ್ವೇಷವೂ ಇಲ್ಲ. ನಾನು ತಟಸ್ಥ. ಆದರೆ ಯಾವಾತನೂ ನನಗೆ ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತನಾಗಿರುವೆನೋ ನಾನು ಆತನಲ್ಲಿರುವೆ. ಓರ್ವನು ಅತ್ಯಂತ ದುರಾಚಾರಿಯೇ ಆಗಿರಬಹುದು, ಅತಿ ಜಘನ್ಯನೂ, ಪಾಪಿಯೂ ಆಗಿರಬಹುದು. ನನ್ನನ್ನು ಅನನ್ಯ ಶ್ರದ್ಧಾ ಭಕ್ತಿಗಳಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಆತನನ್ನು ಸಾಧುವೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಆತನ ನಿಶ್ಚಯ ಸ್ಥಿರವಾದುದು. ಅವನು ಅತಿ ಶೀಘ್ರದಲ್ಲೇ ಪರಮಗತಿಯನ್ನು ಸೇರುವನು. ಶಾಶ್ವತವಾದ ಪರಮ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಇಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಧಾರ್ಮಿಕನಾರು, ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಿರುವನು. ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ ಪಡೆದ ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಯೇ ಆಗಲಿ ಅನನ್ಯ ಭಾವದಿಂದ ಓರ್ವ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡುವವನೇ ಧಾರ್ಮಿಕ. ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಭರವಸೆ ನೀಡುವನು. 'ಅರ್ಜುನ!' ನನ್ನ ಭಕ್ತನಿಗೆಂದೂ ಕೇಡಿಲ್ಲ. ಅವನು ಶೂದ್ರನಾಗಿರಲಿ, ನೀಚನಾಗಿರಲಿ, ಆದಿವಾಸಿಯಾಗಿರಲಿ, ನಾಗರಿಕನಾಗಿರಲಿ ಯಾವ ಹೆಸರುಳ್ಳವನಾಗಿರಲಿ, ಸ್ತ್ರೀಯಾಗಿರಲಿ, ಪುರುಷನಾಗಿರಲಿ, ಪಾಪಯೋನಿಯಲ್ಲಿ, ತಿರ್ಯಕ ಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿರಲಿ ನನಗೆ ಶರಣಾಗಿ ಪರಮಶ್ರೇಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಕ್ಷಣಭಂಗುರವೂ, ಸುಖರಹಿತವೂ ಆದರೆ ದುರ್ಲಭವೂ ಆದ ಮನುಷ್ಯ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಡುವಂತಹ ಅರ್ಹತೆಗಳುಳ್ಳ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ರಾಜರ್ಷಿಯಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಭಜಿಸುವ ಕ್ಷತ್ರಿಯ – ಇಂಥ ಯೋಗಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವುದೇನಿದೆ? ಆದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಜುನ ! ಆತನು ಎಂದೋ ಪಾರಾಗಿಯೇ ಇರುವನು. ನೀನು ಸಹ ನಿರಂತರವೂ ನನ್ನಲ್ಲೇ ಮನವಿಟ್ಟವನಾಗು. ನಿರಂತರವೂ ನನ್ನನ್ನೇ ನಮಸ್ಕರಿಸು. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲ ವಿಧದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಶರಣಾಗತನಾಗಿ ನನ್ನನ್ನೇ ಪಡೆಯುವೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ನೀನು ಮರಳಿ ಬರಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ.

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೇ ಹೇಳುವಂತೆ 'ಜಾಗೃತಿ' ಎಂಬ ವಿದ್ಯೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಕಾಶ ಬೀರಲಾಗಿದೆ. ಇದು ರಾಜ ವಿದ್ಯೆ. ಇದು ಒಮ್ಮೆ ಜಾಗೃತವಾಯಿತೆಂದರೆ ಮತ್ತೆ ಇದು ಮಂಗಳವನ್ನೇ ಉಂಟು ಮಾಡುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ

ಓಂ ತತ್ಸದಿತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾಸೂಪನಿಷತ್ಸು ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಯಾಂ, ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರೇ, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದೇ 'ರಾಜವಿದ್ಯಾ ಜಾಗೃತಿ' ನಾಮ ನವಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ ॥9॥

ಈ ರೀತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾ ರೂಪವಾದ ಉಪನಿಷತ್ತು ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆ, ಹಾಗೂ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಚಾರವಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದದಲ್ಲಿ 'ರಾಜವಿದ್ಯಾ ಜಾಗೃತಿ' ಎಂಬ ಒಂಭತ್ತನೇ ಅಧ್ಯಾಯವು ಕೊನೆಗೊಂಡಿದೆ.

ಇತಿ ಶ್ರೀಮತ್ಪರಮಹಂಸ ಪರಮಾನಂದಸ್ಯ ಶಿಷ್ಯ ಸ್ವಾಮೀ ಅಡಗಡಾನಂದಕೃತೇ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾಯಾಃ 'ಯಥಾರ್ಥ ಗೀತಾ' ಭಾಷ್ಯೇ ರಾಜವಿದ್ಯಾ ಜಾಗೃತಿ ನಾಮ ನವಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ ॥9॥

॥ ಹರಿಃ ಓಂ ತತ್ಸತ್ ॥

ಓಂ

ಶ್ರೀ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ನಮಃ

ಅಥ ದಶಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ

ಕಳೆದ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಗುಪ್ತವಾದ ರಾಜವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ವರ್ಣಿಸಿರುವನು. ವಸ್ತುತ: ಈ ವಿದ್ಯೆಯು ಪರಮ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾದುದು. ಹತ್ತನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಆತನು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ – ಮಹಾಬಾಹು ಅರ್ಜುನ! ನನ್ನೀ ಪರಮರಹಸ್ಯವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಕೇಳು. ಇಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಈಗ ಅದೇ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುವ ಅಗತ್ಯವೇನು? ವಸ್ತುತಃ ಸಾಧಕನಾದವನಿಗೆ ಪೂರ್ತಿಯಾಗುವವರೆಗೆ (ಕೊನೆಯವರೆಗೆ) ಆಪತ್ತು ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ, ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಎರಕ ಹೊಯ್ದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಂತೆ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಆವರಣವು ಅಷ್ಟೇ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗುತ್ತ ಹೋಗುವುದು. ಹೊಸ ಹೊಸ ದೃಶ್ಯಗಳು ಎದುರಿಗೆ ಬರತೊಡಗುವುವು. ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯನ್ನು, ಮಹಾಪುರುಷರಾದವರೇ ನೀಡುತ್ತ ಬರುವರು. ಆತನಿಗೆ ತಿಳಿಯದು. ಅವರು ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟರೆ ಸಾಧಕನು ಸ್ವರೂಪ ಉಪಲಬ್ಧಿಯಿಲ್ಲ ದಿಕ್ಕು ತೋಚದಂತಾಗುವನು. ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಈತನು ದೂರವಾಗಿರುವವರೆಗೆ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಅಡಚಣೆ ಇದ್ದುದೇ. ಜಾರುವ ಪ್ರಸಂಗ, ತತ್ತರಿಸಿ ಬೀಳುವ ಪ್ರಸಂಗಗಳೇ ಹೆಚ್ಚು. ಅರ್ಜುನನು ಶರಣಾಗತನಾಗಿ ಬಂದ ಶಿಷ್ಯ. **'ಶಿಷ್ಯಸ್ತೇಽಹಂ ಶಾಧಿ ಮಾಂ ತ್ವಾಂ ಪ್ರಸನ್ನಮ್'** – ಭಗವಾನ್! ನಾನು ನಿನ್ನ ಶಿಷ್ಯನು – ನಿನಗೆ ಶರಣಾಗತನಾಗಿ ಬಂದವನು. ನನ್ನ ಕೈ ಹಿಡಿದು ದಾರಿ ತೋರು ಎಂದು ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿರುವನು. ಆದುದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಹಿತವಾಗಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು –

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ –

ಭೂಯ ಏವ ಮಹಾಬಾಹೋ ಶೃಣು ಮೇ ಪರಮಂ ವಚಃ ।
ಯತ್ತೇಽಹಂ ಪ್ರೀಯಮಾಣಾಯ ವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಹಿತಕಾಮ್ಯಯಾ ॥ 1 ॥

ಮಹಾಬಾಹು ಅರ್ಜುನ ! ನನ್ನೀ ಪರಮಪ್ರಭಾವಯುಕ್ತವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಲಿಸು. ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಪ್ರೇಮವಿಟ್ಟಿರುವ ನಿನ್ನ ಹಿತದ ಸಲುವಾಗಿ ಇದನ್ನು ನಿನಗೆ ಮತ್ತೆ ಹೇಳುತ್ತಿರುವೆ.

ನ ಮೇ ವಿದುಸ್ಸುರಗಣಾಃ ಪ್ರಭವಂ ನ ಮಹರ್ಷಯಃ ।
ಅಹಮಾದಿರ್ಹಿ ದೇವಾನಂ ಮಹರ್ಷೀಣಾಂ ಚ ಸರ್ವಶಃ ॥ 2 ॥

ಅರ್ಜುನ! ನಾನು ಹುಟ್ಟಿದುದನ್ನು ದೇವತೆಗಳೂ ಅರಿಯರು, ಮಹರ್ಷಿಗಳೂ ಅರಿಯರು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದ್ದನು **'ಜನ್ಮ ಕರ್ಮ ಚ ಮೇ ದಿವ್ಯಮ್'** – ನನ್ನ ಆ ಜನ್ಮ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಗಳು ಅಲೌಕಿಕವಾದುವುವು. ಈ ಚರ್ಮಚಕ್ಷುಗಳಿಂದ ಅದನ್ನು ಕಾಣಲಾಗದು. ಆದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ಪ್ರಕಟವಾಗುವಿಕೆಯನ್ನು ದೇವ ಋಷಿಗಳೂ ಸಹ ನೋಡಲಾರರು. ಅಂದರೆ ಆ ಮಟ್ಟದವರೆಗೆ ಮುಟ್ಟಿದವರು ಸಹ ನೋಡಲಾರರು. ಎಲ್ಲ ವಿಧಗಳಲ್ಲೂ ನಾನು ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಮಹರ್ಷಿಗಳಿಗೂ ಮೂಲ ಕಾರಣನು.

ಯೋ ಮಾಮಜಮನಾದಿಂ ಚ ವೇತ್ತಿ ಲೋಕಮಹೇಶ್ವರಮ್ ।
ಅಸಂಮೂಢಃ ಸ ಮರ್ತ್ಯೇಷು ಸರ್ವಪಾಪೈಃ ಪ್ರಮುಚ್ಯತೇ ॥ 3 ॥

ಜನ್ಮ ಮೃತ್ಯುರಹಿತನೂ, ಆದ್ಯಂತಗಳಿಲ್ಲದವನೂ, ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಮಹೇಶ್ವರನೂ ಆದ ನನ್ನನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಸಹಿತವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವನೋ ಅವನು ಮರಣಧರ್ಮಿಗಳಾದ ಮನುಜರಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಿ ಅರ್ಥಾತ್ ಅಜನೂ (ಹುಟ್ಟಿದಲ್ಲದವನೂ) ಅನಾದಿಯೂ, ಅನಂತನೂ, ಆದ ಸರ್ವಜಗದೀಶನನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಜ್ಞಾನ. ಮತ್ತು ಈ ಪ್ರಕಾರ ತಿಳಿದವನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಪಾಪಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುವನು. ಆತನಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಜನ್ಮವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ – ಈ ಉಪಲಬ್ಧಿ (ಪಡೆಯುವಿಕೆ) ಯೂ ಸಹ ನನ್ನದೇ ದೇಣಿಗೆ.

ಬುದ್ಧಿರ್ಜ್ಞಾನ ಮಸಮ್ಮೋಹಃ ಕ್ಷಮಾ ಸತ್ಯಂ ದಮಃ ಶಮಃ ।
ಸುಖಂ ದುಃಖಂ ಭವೋऽಭಾವೋ ಭಯಂ ಚಾ ಭಯ ಮೇವ ಚ ॥ 4 ॥

ಅರ್ಜುನ! ನಿಶ್ಚಯಾತ್ಮಕವಾದ (ಸಂದಿಗ್ಧವಿಲ್ಲದ) ಬುದ್ಧಿ, ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಸಹಿತವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡು ವಿವೇಕ ಪೂರ್ಣವಾದ ಪ್ರವೃತ್ತಿ, ಕ್ಷಮೆ, ಶಾಶ್ವತ ಸತ್ಯ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ದಮನ, ಮನಸ್ಸಿನ ಶಮನ, ಅಂತಃಕರಣದ ಪ್ರಸನ್ನತೆ, ಚಿಂತನೆಯಾ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಎದುರಾಗುವ ಕಷ್ಟಗಳು, ಪರಮಾತ್ಮನ ಜಾಗೃತಿ, ಸ್ವರೂಪ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವಸ್ವವೂ ವಿಲಯವಾಗುವಿಕೆ, ಇಷ್ಟದ ಕಡೆಗೆ ಅನುಶಾಸನೆಯುಳ್ಳ ಭಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿಯ ನಿರ್ಭಯತೆ ಹಾಗೂ

ಅಹಿಂಸಾ ಸಮತಾ ತುಷ್ಟಿಸ್ತಪೋ ದಾನಂ ಯಶೋऽಯಶಃ ।
ಭವಂತಿ ಭಾವಾ ಭೂತಾನಂ ಮತ್ತ ಏವ ಪೃಥಗ್ವಿಧಾಃ ॥ 5 ॥

ಅಹಿಂಸಾ – ಎಂದರೆ ತನ್ನ ಆತ್ಮವನ್ನು ಅಧೋಗತಿಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವಂತಹ ಆಚರಣೆಯನ್ನಿರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳದಿರುವಿಕೆ, ಸಮತಾ – ವಿಷಮತೆಗೆ ಅವಕಾಶ ನೀಡದಿರುವುದು, ಸಂತೋಷ, ಮನವೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದ ಕಡೆ ಅದಕ್ಕನುರೂಪವಾಗಿ ಕಾಯಿಸುವುದು, ದಾನ – ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ಸಮರ್ಪಿಸುವುದು. ಭಗವತ್ಪಥದಲ್ಲಿ ಮಾನಾಪಮಾನಗಳನ್ನು ನುಂಗಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ

ಹೇಳಿದ ಭಾವಗಳು ನನ್ನ ದೆಸೆಯಿಂದಲೇ ಉಂಟಾಗುವುವು. ಈ ಎಲ್ಲ ಭಾವಗಳೂ ದೈವೀ ಚಿಂತನ ಪದ್ದತಿಯ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಿಲ್ಲವಾದರೆ ಅದೇ ಆಸುರೀಸಂಪತ್ತು –

ಮಹರ್ಷಯಃ ಸಪ್ತ ಪೂರ್ವೇ ಚತ್ವಾರೋ ಮನವಸ್ತಥಾ ।
ಮದ್ಭಾವಾ ಮಾನಸಾ ಜಾತಾ ಯೇಷಾಂ ಲೋಕ ಇಮಾಃ ಪ್ರಜಾಃ ॥ 6 ॥

ಸಪ್ತರ್ಷಿ ಅಂದರೆ ಯೋಗದ ಕ್ರಮವಾದ ಏಳು ಭೂಮಿಕೆಗಳು (ಶುಭೇ ಚ್ಛೆ, ಸುವಿಚಾರಣೆ, ತನು ಮಾನಸಾ, ಸತ್ವಾಪತ್ತಿ, ಅಸಂಸಕ್ತಿ, ಪದಾರ್ಥಾ ಭಾವನೆ ಮತ್ತು ತುರ್ಯಗಾ) ಹಾಗೂ ಇದರನುರೂಪವಾಗಿ ಅಂತಃಕರಣ ಚತುಷ್ಟಯಗಳು (ಮನ, ಬುದ್ಧಿ, ಚಿತ್ತ, ಅಹಂಕಾರ) ಇವುಗಳಿಗನುರೂಪವಾಗಿ ಮನವು ಒಂದುವೇಳೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಭಾವವುಳ್ಳವಾದರೆ – ಅದೆಲ್ಲವೂ ನನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದಲೇ (ನನ್ನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ. ಅದು ಸಹ ನನ್ನ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದಲೇ ಸಂಜನಿಸುವುದು. ಎರಡೂ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಪೂರಕವಾದುದು). ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಈ ಭಾವಗಳು (ಸಂಪೂರ್ಣ ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತು) ಇಂತಹ ಮಹಾನುಭಾವರ ಸಂತತಿ. ಏಕೆಂದರೆ ಏಳು ಭೂಮಿಕೆಗಳ ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ 'ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತೇ' ತುಂಬಿದೆ ಬೇರೇನಲ್ಲ.

ಏತಾಂ ವಿಭೂತಿಂ ಯೋಗಂ ಚ ಮಮ ಯೋ ವೇತ್ತಿ ತತ್ವತಃ ।
ಸೋಽವಿಕಂಪೇನ ಯೋಗೇನ ಯುಜ್ಯತೇ ನಾತ್ರ ಸಂಶಯಃ ॥ 7 ॥

ಯಾವ ಪುರುಷನು ಯೋಗವನ್ನು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ನನ್ನೀ ವಿಭೂತಿಗಳನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದೊಂದಿಗೆ ತಿಳಿಯುವನೋ ಆತನು ಸ್ಥಿರವಾದ ಧ್ಯಾನಯೋಗದ ಮುಖಾಂತರ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಏಕೀ ಭಾವದಿಂದ ನಿಲ್ಲುವನು. ಇದರಲ್ಲಾವ ಸಂಶಯವೂ ಇಲ್ಲ. ಗಾಳಿಯಿಲ್ಲದ ಕಡೆ ಹಚ್ಚಿಟ್ಟ ದೀಪದ ಕುಡಿಯಂತೆ ಯಾವ ಕಂಪನವಿಲ್ಲದೆ ನೇರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವನು. ಯೋಗದ ಜೀವಂತಮನಕ್ಕೆ ಇದೇ ಪರಿಭಾಷೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ 'ಅವಿಕಂಪೇನ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುವುದೂ ಅತ್ತ ಕಡೆಗೆ ಬೆರಳು ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಅಹಂ ಸರ್ವಸ್ಯ ಪ್ರಭವೋ ಮತ್ತಃ ಸರ್ವಂ ಪ್ರವರ್ತತೇ ।
ಇತಿ ಮತ್ವಾ ಭಜಂತೇ ಮಾಂ ಬುಧಾ ಭಾವಸಮನ್ವಿತಾಃ ॥ 8 ॥

ನಾನು ಸಕಲ ಜಗತ್ತಿನ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣನು. ನನ್ನ ದೆಸೆಯಿಂದಲೇ ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಗಳು ಚಟುವಟಿಕೆಯಿಂದ ಓಡಾಡುತ್ತವೆ. ಈ ರೀತಿ ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡು ಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ವಿವೇಕೀ ಜನರು ನನ್ನನ್ನು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಭಜಿಸುವರು. ತಾತ್ಪರ್ಯವೇನೆಂದರೆ ಯೋಗಿಯ ಮುಖಾಂತರ ಯಾವ ಯಾವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು ನನಗನುರೂಪವಾಗಿ ನಡೆಯುವುವೋ ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನಾನೇ ಮಾಡುವವನು. ಅದು ನನ್ನದೇ ಪ್ರಸಾದ (ಹೇಗದು? – ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಈ ಹಿಂದೆಯೇ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ). ಅವರು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಭಜನೆಯನ್ನು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಮಾಡುವರು? ಅದಕ್ಕೆ ಹೇಳುವನು –

ಮಚ್ಚಿತ್ತಾ ಮದ್ಗತಪ್ರಾಣಾ ಬೋಧಯಂತಃ ಪರಸ್ಪರಮ್ ।
ಕಥಯಂತಶ್ಚ ಮಾಂ ನಿತ್ಯಂ ತುಷ್ಯಂತಿ ಚ ರಮಂತಿ ಚ ॥ 9 ॥

ಬೇರಾರಿಗೂ ಎಡೆಗೊಡದೆ ನನ್ನಲ್ಲೇ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಮನವಿಟ್ಟವನು, ನನ್ನಲ್ಲೇ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಬೇರೂರಿದವನು ಸದಾ ಪರಸ್ಪರರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನೇ ಕುರಿತು ಬೋಧಿಸುವರು. ನನ್ನ ಗುಣಗಾನ ಮಾಡುತ್ತ ಅದರಿಂದಲೇ ಸಂತೃಪ್ತರಾಗುವರು. ನನ್ನಲ್ಲೇ ಸದಾಕಾಲ ರಮಿಸುತ್ತಿರುವರು.

ತೇಷಾಂ ಸತತಯುಕ್ತಾನಾಂ ಭಜತಾಂ ಪ್ರೀತಿಪೂರ್ವಕಮ್ ।
ದದಾಮಿ ಬುದ್ಧಿಯೋಗಂ ತಂ ಯೇನ ಮಾಮುಪಯಾಂತಿ ತೇ ॥ 10 ॥

ನಿರಂತರವೂ ಈ ಪರಿಯಾಗಿ ನನ್ನ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲೇ ಮುಳುಗಿ, ಪ್ರೇಮಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನೇ ಭಜಿಸುವ ಆ ಭಕ್ತ ಜನರಿಗೆ ಬುದ್ಧಿಯೋಗವನ್ನು ಎಂದರೆ ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ನೀಡುವೆನು. ಅದರ ದೆಸೆಯಿಂದ ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ಸೇರುವರು ಅರ್ಥಾತ್ ಯೋಗದ ಜಾಗೃತಿ ಈಶ್ವರದತ್ತವಾದುದು. ಆ ಅವ್ಯಕ್ತ ಪುರುಷನು 'ಮಹಾಪುರುಷ'ನು ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೇಗೆ ನೀಡುವನು?

ತೇಷಾಮೇವಾನುಕಂಪಾರ್ಥಮಹಮಜ್ಞಾನಜಂ ತಮಃ ।
ನಾಶಯಾಮ್ಯಾತ್ಮಭಾವಸ್ಥೋ ಜ್ಞಾನದೀಪೇನ ಭಾಸ್ವತಾ ॥ 11 ॥

ಅವರ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಪೂರ್ಣಾನುಗ್ರಹವನ್ನು ಸುರಿಸಲೆಂದೇ ನಾನು ಅವರ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಅಭಿನ್ನನಾಗಿ ರಥಿಕನಾಗಿ ನಿಂತು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಜನಿಸಿದ ಅಂಧಕಾರವನ್ನು ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ದೀಪದ ಮುಖೇನ ನಿವಾರಿಸಿ ಬೆಳಗುತ್ತೇನೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞನಾದ ಓರ್ವ ಯೋಗಿಯು ಆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಆತ್ಮದಲ್ಲೇ ಜಾಗೃತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಪ್ರತಿಗಳಿಗೆಯಲ್ಲೂ ಅವನಿಗೆ ಸಂಚಾಲನೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತ ಅಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೋಗದಂತೆ ಅಡೆತಡೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಈ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಇಬ್ಬದಿ ಇರುಕು ಸಂದುಗಳಿಂದ ಮೇಲೆತ್ತಿ ತಾನೇ ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಭಜನೆಯೇ ಆರಂಭವಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ. ಭಗವಂತನೇನೋ ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಿಂದಲೂ ಘೋಷಿಸುವುದು ದಿಟ. ಆದರೆ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಸ್ವರೂಪಸ್ಥನಾದ ಮಹಾಪುರುಷನ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೇ ಮಾತಾಡುವನು. ಅಂತಹ ಮಹಾಪುರುಷರು ಒಂದು ವೇಳೆ ನಿಮಗೆ ದೊರೆಯದಿದ್ದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ನಿಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುವುದೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯಿರಿ.

ಇಷ್ಟ, ಸದ್ಗುರು, ಪರಮಾತ್ಮ ಇವರು ರಥಿಕರಾಗಬೇಕೆಂದರೆ ಆ ಮೂವರೂ ಒಂದೇ. ಸಾಧಕನಾದವನು ಆತ್ಮಪೂರ್ವಕ ಜಾಗೃತವಾದ ಮೇಲೆ ಆತನ ನಿರ್ದೇಶವು ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮೊದಲು ಸ್ಥೂಲ. ಸುರಾ ಸಂಬಂಧವಾದ ಅನುಭವ. ತಾವು ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿರುವಿರಿ. ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಯಾವಾಗ ತೊಡಗಿಕೊಳ್ಳುವುದು? ಎಷ್ಟರವರೆಗೆ ತೊಡಗಿಕೊಂಡಿದೆ? ಯಾವಾಗ ಅದು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡೋಡ ಬಯಸುವುದು? ಯಾವಾಗ ಓಡುವುದು? ಇದನ್ನು ಪ್ರತಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿ ನಿಮಿಷವೂ ಇಷ್ಟವು ಅಂಗ ಸ್ಪಂದನದ ಮೂಲಕ ಸಂಕೇತ ನೀಡುವುದು. ಅಂಗಾಂಗಗಳು ಅದುರುವುದು ಸ್ಥೂಲ ಸುರಾಸಂಬಂಧದ ಅನುಭವ.

ಅದು ಒಂದೇ ಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕಾರೆಡೆ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಉಂಟಾಗಿ ನೀವು ಅದರಿಂದ ವಿಕೃತರಾದೊಡನೆ ಪ್ರತಿ ನಿಮಿಷವೂ ಉಂಟಾಗ ತೊಡಗುವುದು. ಈ ಸಂಕೇತವು ನಿಮ್ಮ ತಿಳಿವಿಗೆ ಬರುವುದು ಇಷ್ಟದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನೀವು ಅನನ್ಯಭಾವದಿಂದ ಭದ್ರವಾಗಿ ಹಿಡಿದಾಗಲೇ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ತಾಕಲಾಟಗಳಿಂದಾಗಿ ಅಂಗ ಸ್ಪಂದನವು ಆಗುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತವೆ.

ಮತ್ತೊಂದು ಅನುಭವ ಸ್ವಪ್ನಸುರಾ ಸಂಬಂಧಿತವಾದುದು. ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರು ತಮ್ಮ ವಾಸನೆಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಕನಸು ಕಾಣುತ್ತಲೇ ಇರುವರು. ಆದರೆ ನೀವು ಇಷ್ಟವನ್ನು ಬಿಗಿದಪ್ಪಿದಾಗ ಆ ಕನಸುಗಳು ಸಹ ಒಂದೊಂದು ನಿರ್ದೇಶವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡುವುದು. ಯೋಗಿಯು ಕನಸನ್ನು ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಮುಂದಾಗುವುದನ್ನು ನೋಡುವನು.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಎರಡೂ ಅನುಭವಗಳು ಪ್ರಾರಂಭದ್ದು. ತತ್ವನಿಷ್ಠವಾದ ಓರ್ವ ಮಹಾಪುರುಷನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮನದಲ್ಲಿ ಆತನ ಬಗ್ಗೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಟ್ಟರೂ ಸಾಕು, ಆ ಮಹಾಪುರುಷನಿಗೆ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟು ಹರಕುಮುರುಕು ಸೇವೆ ಮಾಡಿದರೂ ಸಾಕು, ಜಾಗೃತಿಯುಂಟಾಗುವುದು. ಆದರೆ ಇವೆರಡಕ್ಕೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ, ಶೇಷ. ಎರಡು ಅನುಭವಗಳೂ ಕ್ರಿಯಪರವಾದುವು. ಅವುಗಳನ್ನು 'ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ'ಗಳೆಂದೇ ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಮೂರನೇ ಅನುಭವ ಸುಷುಪ್ತಿ ಸುರಾ ಸಂಬಂಧವಾದುದು. ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿರುವವರೆ. ಮೋಹ ನಿಶೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಅಚೇತನರಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರುವರು. ಹಗಲಿರುಳೂ ಇವರು ಮಾಡುವುದೆಲ್ಲವೂ ಬರಿಯ ಕನಸುಗಳೇ ತಾನೆ? ಇಲ್ಲಿ ಸುಷುಪ್ತಿ ಎಂಬುದರ್ಥ ಪರಮಾತ್ಮನ ಚಿಂತನೆ ಎಡೆಬಿಡದೇ ಒಂದೇ ಎಳೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡೊಡನೆ ಸುರತ (ಭಾವನೆ) ಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲೇ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಶರೀರವು ಮಾತ್ರ ಜಾಗೃತವಾಗಿದ್ದು ಮನಸ್ಸು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸುಪ್ತವಾಗಬೇಕು. ಇದೇ ಸುಷುಪ್ತಿಯ ಶುದ್ಧವಾದ ಅರ್ಥ. ಅಂತಹ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟ ದೇವನು ಮತ್ತೆ ತನ್ನದೊಂದು ಸಂಕೇತವನ್ನೀಯುವನು. ಯೋಗದ ಸ್ಥಿತಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಒಂದು ರೂಪಕವು (ದೃಶ್ಯವು) ಮುಂದೆ ಬರುವುದು. ಅದು ಸರಿಯಾದ ದಿಶೆಯನ್ನು ತೋರುವುದು. ಭೂತ ಭವಿಷ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು. ಪೂಜ್ಯ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದುದೇನೆಂದರೆ – ಡಾಕ್ಟರನು ಮೂರ್ಛೆ ಬರುವಂತಹ ಔಷಧವಿತ್ತು ಉಚಿತವಾದ ಉಪಚಾರ (ಚಿಕಿತ್ಸೆ) ಮಾಡಿ ಮತ್ತೆ ಎಚ್ಚರವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವನೋ ಅದೇ ರೀತಿ ಭಗವಂತನು ನಮಗೆ ಸರಿಯಾದ ದಿಶೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವನು.

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಮತ್ತು ಕಡೆಯದಾದ ಅನುಭವ ಸಮಸುರಾ ಸಂಬಂಧಿಯಾದುದು ಆದರಲ್ಲಿ ನೀವು ಸುರತದಲ್ಲಿರುವಾಗಲೂ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನೊಂದಿಗೆ ಸಮತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ನಂತರ ಎದ್ದಾಗ ಕುಳಿತಾಗಲೆಲ್ಲ ಆತನಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನುಭವಗಳು ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗತೊಡಗುವುದು. ಈ ಯೋಗಿಯು ತ್ರಿಕಾಲಜ್ಞನಾಗುವನು. ಈ ಅನುಭವಗಳು ತ್ರಿಕಾಲಗಳನ್ನೂ ಮೀರಿ ಅವ್ಯಕ್ತಸ್ಥಿತಿಯುಳ್ಳ ಮಹಾಪುರುಷನ ಆತ್ಮದಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿ ಅಜ್ಞಾನದ ಅಂಧಕಾರವನ್ನು ಜ್ಞಾನ ಜ್ಯೋತಿಯಿಂದ ನೀಗಿ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವುವು. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಅರ್ಜುನನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವನು. –

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ –

ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಪರಂ ಧಾಮ ಪವಿತ್ರಂ ಪರಮಂ ಭವಾನ್ ।
ಪುರುಷಂ ಶಾಶ್ವತಂ ದಿವ್ಯಮಾದಿದೇವಮಜಂ ವಿಭುಮ್ ॥12॥
ಆಹುಸ್ತ್ವಾಮೃಷಯಸ್ಸರ್ವೇ ದೇವರ್ಷಿರ್ನಾರದಸ್ತಥಾ ।
ಅಸಿತೋ ದೇವಲೋ ವ್ಯಾಸಃ ಸ್ವಯಂ ಚೈವ ಬ್ರವೀಷಿ ಮೇ ॥13॥

ಭಗವನ್ ! ನೀನು ಪರಬ್ರಹ್ಮನು, ಪರಮಧಾಮನು ಹಾಗೂ ಪರಮ ಪವಿತ್ರನು. ಏಕೆಂದರೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಋಷಿ ಗಣಗಳು ಸನಾತನನೆಂದು, ದಿವ್ಯ ಪುರುಷನೆಂದು, ದೇವಾಧಿದೇವನೆಂದು, ಅಜನೆಂದೂ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿ (ಸರ್ವಾತ್ಮ)ಯೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಪರಮಪುರುಷ, ಪರಮಧಾಮ ಎಂಬುದರ ಪರ್ಯಾಯಾರ್ಥವೇ ದಿವ್ಯ ಪುರುಷ, ಅಜನ್ಮ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳು. ದೇವರ್ಷಿ ನಾರದರು, ಅಸಿತ, ದೇವಲ, ವ್ಯಾಸ ಕಡೆಗೆ ಸ್ವತಃ ನೀನು ಕೂಡ ಹೇಳುವೆ. ಅರ್ಥಾತ್ ಮೊದಲು ಭೂತಕಾಲದ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಹೇಳುವರು. ಈಗ ವರ್ತಮಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಆ ಮಾತಿಗೆ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯಿದೆ. ನಾರದ, ದೇವಲ. ಅಸಿತ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಸ ಮೊದಲಾದವರೆಲ್ಲ ಅರ್ಜುನನ ಸಮಕಾಲೀನರು. (ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಸತ್ಪುರುಷರ ಸಹವಾಸವಿದ್ದೇ ಇತ್ತು.) ನೀನೂ ಅದನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತಿರುವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ –

ಸರ್ವಮೇತದೃತಂ ಮನ್ಯೇ ಯನ್ಮಾಂ ವದಸಿ ಕೇಶವ ।
ನ ಹಿ ತೇ ಭಗವನ್ವ್ಯಕ್ತಿಂ ವಿದುರ್ದೇವಾ ನ ದಾನವಾಃ ॥14॥

ಎಲೆ ಕೇಶವ! ನೀನು ನನ್ನೊಂದಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದೆಲ್ಲವೂ ಸತ್ಯವೆಂದು ನಾನು ಒಪ್ಪುತ್ತೇನೆ. ನಿನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ ಆಗದು ದಾನವರಿಂದಲೂ ಆಗದು.

ಸ್ವಯಮೇವಾತ್ಮನಾತ್ಮನಂ ವೇತ್ಥ ತ್ವಂ ಪುರುಷೋತ್ತಮ ।
ಭೂತ ಭಾವನ ಭೂತೇಶ ದೇವದೇವ ಜಗತ್ಪತೇ ॥15॥

ಸಕಲ ಭೂತಗಳಿಗೂ ಹುಟ್ಟನ್ನಿತ್ತು ಪರಿಪಾಲಿಸುವ ಹೇ ಭೂತಗಳೊಡೆಯನೇ ! ಹೇ ದೇವ ದೇವ ! ಹೇ ಜಗತ್ಪ್ರಭು ! ಹೇ ಪುರುಷೋತ್ತಮ ! ನೀನೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಬಲ್ಲವನಾಗಿರುವೆ ಅಥವಾ ಓರ್ವನ ಆತ್ಮವನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಆತನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವೆ, ಆತನು ತಿಳಿಯುವನು. ಅದು ಸಹ ನಿನ್ನ ಮೂಲಕ ನಿನ್ನನ್ನೇ ತಿಳಿಯುವುದಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ –

ವಕ್ತುಮರ್ಹಸ್ಯಶೇಷೇಣ ದಿವ್ಯಾ ಹ್ಯಾತ್ಮವಿಭೂತಯಃ ।
ಯಾಭಿರ್ವಿಭೂತಿಭಿರ್ಲೋಕಾನಿಮಾಂಸ್ತ್ವಂ ವ್ಯಾಪ್ಯ ತಿಷ್ಠಸಿ ॥16॥

ನಿನ್ನ ಅಂತಹ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿಭೂತಿಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಲೇಶ ಮಾತ್ರವೂ ಉಳಿದಂತೆಯೆ ಹೇಳಲು ನೀನೇ ಸಮರ್ಥನು. ಈ ವಿಭೂತಿಗಳ ಮುಖಾಂತರವಾಗಿಯೇ ನೀನು ಈ ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವೆ.

ಕಥಂ ವಿದ್ಯಾಮಹಂ ಯೋಗಿಸ್ತ್ವಾಂ ಸದಾ ಪರಿಚಿಂತಯನ್ ।
ಕೇಷು ಕೇಷು ಚ ಭಾವೇಷು ಚಿಂತ್ಯೋಽಸಿ ಭಗವನ್ಮಯಾ ॥17॥

ಎಲೈ ಯೋಗಿಯೇ ! (ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಓರ್ವ ಯೋಗಿ) ನಾನು ಅದಾವ ಪರಿಯಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ನಿರಂತರವೂ ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಿ? ಹೇ ಭಗವನ್! ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಯಾವ ಯಾವ ಭಾವಗಳಿಂದ ಸ್ಮರಿಸಲಿ ?

ವಿಸ್ತರೇಣಾತ್ಮನೋ ಯೋಗಂ ವಿಭೂತಿಂ ಚ ಜನಾರ್ಧನ ।
ಭೂಯಃ ಕಥಯ ತೃಪ್ತಿರ್ಹಿ ಶೃಣ್ವತೋ ನಾಸ್ತಿ ಮೇಽಮೃತಮ್ ॥18॥

ಹೇ ಜನಾರ್ದನ! ನಿನ್ನ ಯೋಗ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಯೋಗದ ವಿಭೂತಿಯನ್ನೂ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ವಿವರವಾಗಿ ಹೇಳು. ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಯೆ ಇರುವೆ. ಮತ್ತೆ ಹೇಳು, ಏಕೆಂದರೆ ಅಮೃತ ತತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವ ಈ ವಚನಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದಷ್ಟೂ ತೃಪ್ತಿಯಿಲ್ಲವಾಗಿದೆ.

ರಾಮ ಚರಿತ ಜೇ ಸುನತ ಅಘಾಹೀ ।
ರಸ ವಿಶೇಷ ಜಾನಾ ತಿನ್ಹ ನಾಹೀಂ

(ಶ್ರೀರಾಮ, 7/52/1)

ಪ್ರವೇಶವು ದೊರೆಯದ ತನಕ ಆ ಅಮೃತ ತತ್ವದ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಯುವ ನೀರಡಿಕೆ ಹಿಂಗದು. ಪ್ರವೇಶವಾಗುವ ಮೊದಲೇ ತನಗೆಲ್ಲ ತಿಳಿದು ಹೋಯಿತೆಂದು ಯಾವಾತನು ಬಗೆಯುವನೋ ಆತನು ಏನೊಂದನ್ನೂ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಅರ್ಥ. ಆತನ ದಾರಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ತುಂಡಾಯಿತೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಾಧಕನಾದವನು ಕೊನೆಯವರೆಗೂ 'ಇಷ್ಟ'ದ ನಿರ್ದೇಶದಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಲೇ ಬೇಕು. ಅದನ್ನು ಆಚರಣೆಗೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳ ಬೇಕು. ಅರ್ಜುನನು ಈ ಮೇಲೆ ತೋರಿದ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗೆ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು –

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ –

ಹಂತ ತೇ ಕಥಯಿಷ್ಯಾಮಿ ದಿವ್ಯಾ ಹ್ಯಾತ್ಮ ವಿಭೂತಯಃ ।
ಪ್ರಾಧಾನ್ಯತ: ಕುರು ಶ್ರೇಷ್ಠ ನಾಸ್ತ್ಯಂತೋ ವಿಸ್ತರಸ್ಯ ಮೇ ॥19॥

ಕುರುಶ್ರೇಷ್ಠ ಅರ್ಜುನ ! ಈಗ ನಾನು ನನ್ನ ದಿವ್ಯವಾದ ವಿಭೂತಿಗಳನ್ನು, ಅವುಗಳಲ್ಲೂ ಪ್ರಮುಖವಾದ ವಿಭೂತಿಗಳನ್ನು ನಿನಗೆ ಹೇಳುವೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಎಲ್ಲ ವಿಭೂತಿಗಳನ್ನೂ ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಹೇಳುವುದೆಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಕೊನೆಯಿಲ್ಲ.

ಅಹಮಾತ್ಮಾ ಗುಡಾಕೇಶ ಸರ್ವಭೂತಾಶಯಸ್ಥಿತಃ ।
ಅಹಮಾದಿಶ್ಚ ಮಧ್ಯಂ ಚ ಭೂತಾನಾಮಂತ ಏವ ಚ ॥20॥

ಅರ್ಜುನ ! ನಾನು ಸಕಲ ಭೂತಗಳ ಹೃದಯದಲ್ಲೂ ನೆಲೆಗೊಂಡಿರುವ ಎಲ್ಲರ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳಿಗೂ ಆದಿ, ಮಧ್ಯ, ಅಂತ್ಯ ಎಲ್ಲವೂ ನಾನೇ ಅರ್ಥಾತ್ ಜನ್ಮ ಮೃತ್ಯು ಮತ್ತು ಜೀವನವೂ ನಾನೇ.

ಆದಿತ್ಯಾನಾಮಹಂ ವಿಷ್ಣುರ್ಜ್ಯೋತಿಷಾಂ ರವಿರಂಶುಮಾನ್ ।
ಮರೀಚಿರ್ಮರುತಾಮಸ್ಮಿ ನಕ್ಷತ್ರಾಣಾಮಹಂ ಶಶೀ ॥21॥

ಅದಿತಿಯ ಹನ್ನೆರಡು ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ನಾನು ವಿಷ್ಣು. ಜ್ಯೋತಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ಸೂರ್ಯ. ವಾಯುವಿನ ಭೇದಗಳಲ್ಲಿ ನಾನೇ ಮರೀಚಿ ಎಂಬ ವಾಯು ಹಾಗೂ ತಾರೆಗಳಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನು ನಾನು.

ವೇದಾನಾಂ ಸಾಮವೇದೋಽಸ್ಮಿ ದೇವಾನಾಮಸ್ಮಿ ವಾಸವಃ ।
ಇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ಮನಶ್ಚಾಸ್ಮಿ ಭೂತಾನಾಮಸ್ಮಿ ಚೇತನಾ ॥22॥

ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಸಾಮವೇದ ಅರ್ಥಾತ್ ಪೂರ್ಣ ಸಮತ್ವವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಡುವ ಗಾಯನನಾಗಿರುವೆ. ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಇಂದ್ರನು ಅಂದರೆ ಆ ದೇವತೆಗಳ ಅಧಿಪತಿ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ ಮನವು ಏಕೆಂದರೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವುದರಿಂದ ಮಾತ್ರ ನನ್ನನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು. ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಅವುಗಳ ಚೈತನ್ಯನಾಗಿರುವೆ.

ರುದ್ರಾಣಾಂ ಶಂಕರಶ್ಚಾಸ್ಮಿ ವಿತ್ತೇಶೋ ಯಕ್ಷರಾಕ್ಷಸಾಮ್ ।
ವಸೂನಾಂ ಪಾವಕಶ್ಚಾಸ್ಮಿ ಮೇರುಃ ಶಿಖರಿಣಾಮಹಮ್ ॥23॥

ಏಕಾದಶರುದ್ರರಲ್ಲಿ ನಾನು ಶಂಕರನು. ಶಂಕ್+ಅರ್ ಸ ಶಂಕರ ಅರ್ಥಾತ್ ಶಂಕೆ ಸಂದೇಹಗಳಿಗೆ ಹೊರತಾಗಿ ಉಪರಾಮ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವವನು. ಯಕ್ಷ ರಾಕ್ಷಸರಲ್ಲಿ ನಾನು ಧನೇಶನಾದ ಕುಬೇರನು. ಅಷ್ಟವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಅಗ್ನಿಯು. ಶಿಖರಗಳುಳ್ಳ ಪರ್ವತಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಮೇರುಪರ್ವತದಂತೆ. ಸುಮೇರು ಎಂದರೆ ಶುಭಗಳ ಮೇಳ. ಅದೇ ಸರ್ವೋನ್ನತವಾದ ಶಿಖರ. ಬೇರಾವ ಬೆಟ್ಟವೂ ಇಲ್ಲ. ವಸ್ತುತಃ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಯೋಗಸಾಧನೆಗಳ ಪ್ರತೀಕಗಳು. ಯೌಗಿಕ ಶಬ್ದಗಳು.

ಪುರೋಧಸಾಂ ಚ ಮುಖ್ಯಂ ಮಾಂ ವಿದ್ಧಿ ಪಾರ್ಥ ಬೃಹಸ್ಪತಿಮ್ ।
ಸೇನಾನೀ ನಾಮಹಂ ಸ್ಕಂದಃ ಸರಸಾಮಸ್ಮಿ ಸಾಗರಃ ॥24॥

ಪುರವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವವರು ಎಂದರೆ ಪುರೋಹಿತರುಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಬೃಹಸ್ಪತಿ. ಆತನಿಂದಲೇ ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತಿನ ಸಂಚಾಲನೆ ದೊರೆಯುವುದು. ಹೇ ಪಾರ್ಥ! ಸೇನಾಪತಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾನೇ ಕಾರ್ತಿಕೇಯನು. ಕರ್ಮದ ತ್ಯಾಗವೇ ಕಾರ್ತಿಕ. ಅದರಿಂದಲೇ ಚರಾಚರ ವಸ್ತುಗಳ ಸಂಹಾರ, ಪ್ರಳಯ ಮತ್ತು ಇಷ್ಟದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯುಂಟಾಗುವುದು. ಜಲಾಶಯಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಸಾಗರದಂತೆ.

ಮಹರ್ಷೀಣಾಂ ಭೃಗುರಹಂ ಗಿರಾಮಸ್ಮ್ಯೇಕಮಕ್ಷರಮ್ ।
ಯಜ್ಞಾನಾಂ ಜಪಯಜ್ಞೋಽಸ್ಮಿ ಸ್ಥಾವರಾಣಾಂ ಹಿಮಾಲಯಃ ॥25॥

ಮಹರ್ಷಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾನೇ ಭೃಗು ಮಹರ್ಷಿಯಂತೆ. ವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಷರ 'ಓಂ'ಕಾರವೇ ನಾನು. ಅದೇ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವಂತಹುದು. ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದ ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಜಪಯಜ್ಞವಿದ್ದಂತೆ. ಯಜ್ಞವೆಂಬುದು ಪರಮದಲ್ಲಿ ಮೇಳವಿಸುವಂತಹ

ಆರಾಧನೆಯ ಒಂದು ವಿಧಿ ವಿಶೇಷ. ಅದರ ಸಾರಾಂಶ-ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಮತ್ತು ನಾಮವನ್ನು ಜಪಿಸುವುದು. ಎರಡೂ ವಾಣಿಗಳಿಂದಲೂ ಪಾರಾದ ನಂತರ ನಾಮವು ಯಜ್ಞದ ಪಂಕ್ತಿಗೆ ಬರುವುದು. ಅಂದ ಮೇಲೆ ವಾಣಿಯ ಮೂಲಕ ಜಪಿಸಲಾಗದು, ಚಿಂತನದಿಂದಲೂ ಆಗದು, ಕಂಠದಿಂದಲೂ ಆಗದು. ಅದು ಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತವಾಗುವುದು. ಕೇವಲ ಸುರತವನ್ನು ಶ್ವಾಸದ ಸನಿಹಕ್ಕೆ ತಂದು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಅವಿರಳವಾಗಿ ನಡೆಯುವುದೊಂದೇ ಅಗತ್ಯವಾಗುವುದು. ಯಜ್ಞದ ಶ್ರೇಣಿಯನ್ನು ಸೇರಿರುವ ನಾಮದ ಏರಿಳಿತಗಳು ಶ್ವಾಸವನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸುವುವು. ಇದು ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕವಾದುದು. ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವುದರಲ್ಲಿ ನಾನು ಹಿಮಾಲಯದಂತೆ. ಶೀತಲ, ಸಮ ಮತ್ತು ಅಚಲ ವಸ್ತು ಪರಮಾತ್ಮವೊಂದೇ. ಪ್ರಳಯವುಂಟಾದಾಗ ಮನುವು ಅದೇ ಶಿಖರವನ್ನು ತಬ್ಬಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದನು. ಅಚಲ, ಸಮ ಮತ್ತು ಶಾಂತ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ವಿಲಯವೆಂದೂ ಇಲ್ಲ. ಆ ಬ್ರಹ್ಮನು ನನ್ನ ಮುಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವನು.

ಅಶ್ವತ್ಥಃ ಸರ್ವವೃಕ್ಷಾಣಾಂ ದೇವರ್ಷೀಣಾಂ ಚ ನಾರದಃ ।
ಗಂಧರ್ವಾಣಾಂ ಚಿತ್ರರಥಃ ಸಿದ್ಧಾನಾಂ ಕಪಿಲೋ ಮುನಿಃ ॥26॥

ಎಲ್ಲ ವೃಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಅಶ್ವತ್ಥ. ಅಶ್ವ: ನಾಳೆಯವರೆಗೆ ಅದು ಇರುವುದೆಂಬ ಗ್ಯಾರಂಟಿಯನ್ನು ಸಹ ಕೊಡಲಾಗದು. ಅಂಥ **'ಊರ್ಧ್ವಮೂಲಮಧಃ ಶಾಖಮ್ ಅಶ್ವತ್ಥಂ'** – ಮೇಲೆ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಮೂಲವಾಗಿರುವನೋ, ಕೆಳಗೆ ಪ್ರಕೃತಿಯೇ ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಶಾಖೆಗಳಾಗಿದೆಯೋ ಅಂತಹ ಸಂಸಾರವೆಂಬುದೇ ಒಂದು ವೃಕ್ಷ. ಅದಕ್ಕೆ 'ಅಶ್ವತ್ಥ' ಎಂಬ ಸಂಜ್ಞೆ. ಅಶ್ವತ್ಥ ಎಂಬುದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದುದಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ ಅದನ್ನು ಪೂಜಿಸತೊಡಗಿದರು. ಅದರ ಮೇಲೆ ಹೇಳುವನು ಆ ವೃಕ್ಷ ನಾನು. ದೇವರ್ಷಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ನಾರದ. ನಾದ ರಂಧ್ರಃ ಸ ನಾರದಃ – ದೈವೀ ಸಂಪದವು ಅದೆಷ್ಟು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಯಿತೆಂದರೆ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಮೇಲೇಳುವ ಧ್ವನಿ (ನಾದ) ಹತೋಟಿಗೆ ಸಿಗಬೇಕು. ಅಂತಹ ಜಾಗೃತಿ ನಾನು. ಗಂಧರ್ವರಲ್ಲಿ ನಾನು ಚಿತ್ರರಥ ಅರ್ಥಾತ್ ಗಾಯನ (ಚಿಂತನ) ಮಾಡುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವರೂಪವು ಚಿತ್ರತವಾಗತೊಡಗಿದರೆ ಆ ಸ್ಥಿತಿ ವಿಶೇಷವೇ ನಾನು. ಸಿದ್ಧರುಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಕಪಿಲ ಮುನಿ. 'ಕಾಯ'ವೇ ಕಪಿಲ, ಇದರಲ್ಲಿ ಲವವು ಉಂಟಾಗುತ್ತಲೇ ಈಶ್ವರೀಯ ಸಂಚಾರವುಂಟಾಗುವುದು. ಆ ಅವಸ್ಥಾವಿಶೇಷ ನಾನು.

ಉಚ್ಚೈಃಶ್ರವಸಮಶ್ವಾನಾಂ ವಿದ್ಧಿ ಮಾಮಮೃತೋದ್ಭವಮ್ ।
ಐರಾವತಂ ಗಜೇಂದ್ರಾಣಾಂ ನರಾಣಾಂ ಚ ನರಾಧಿಪಮ್ ॥27॥

ಕುದುರೆಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಅಮೃತದಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವಿಸಿದ ಉಚ್ಚೈಃಶ್ರವಸ ಕುದುರೆ. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳೂ ನಾಶವಂತವಾದುವು. ಆತ್ಮವೊಂದೇ ಅಜರ, ಅಮರ ಅಮೃತಸ್ವರೂಪ. ಈ ಅಮೃತ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವಂತಹ ಕುದುರೆ ನಾನು. ಕುದುರೆಯು ಗತಿ (ಗಮನ, ವೇಗ)ಗೆ ಪ್ರತೀಕ. ಆತ್ಮ ತತ್ವವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಮನವು ಅತ್ತಕಡೆ ಗತಿಶೀಲವಾದರೆ ಆಗ ಕುದುರೆ. ಅಂತಹ ಗತಿ (ಗಮನ) ನಾನು. ಆನೆಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಐರಾವತ ವೆಂಬ ಹೆಸರಾಂತ ಆನೆ. ನರರಲ್ಲಿ ನಾನೇ ನರೇಂದ್ರ (ರಾಜ). ವಸ್ತುತಃ ಮಹಾಪುರುಷನೇ ರಾಜ. ಆತನ ಬಳಿ ಅಭಾವವೆಂಬುದಿಲ್ಲ.

ಆಯುಧಾನಾಮಹಂ ವಜ್ರಂ ಧೇನೂನಾಮಸ್ಮಿ ಕಾಮಧುಕ್ ।
ಪ್ರಜನಶ್ಚಾಸ್ಮಿ ಕಂದರ್ಪಃ ಸರ್ಪಾಣಾಮಸ್ಮಿ ವಾಸುಕಿಃ ॥28॥

ಶಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ವಜ್ರಾಯುಧ. ಗೋವುಗಳಲ್ಲಿ ನಾನೇ ಕಾಮಧೇನು. ಬರಿಯ ಹಾಲಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಬೇಕಾದ ಭಕ್ಷ್ಯ ಭೋಜ್ಯ, ತಿಂಡಿ ತಿನಸುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಾಡಬಲ್ಲವಂತಹ ಗೋವಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ. ಋಷಿಗಳಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠರೆಂಬ ಋಷಿಯ ಬಳಿ ಈ ಗೋವು ಇತ್ತು. ವಸ್ತುತಃ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ 'ಗೋ' ಎಂದು ಹೇಳುವರು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಅಂಕಿಯಲ್ಲಿಡಬೇಕಾದರೆ 'ಇಷ್ಟ'ವನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡವನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ. ಯಾವಾತನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಈಶ್ವರನಿಗನು ರೂಪವಾಗಿ ನೆಲೆಯೂರುವುದೋ ಅವನಿಗೆ ಆತನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೇ ಕಾಮಧೇನುವಾಗುವುದು. ಮುಂದೇನು ಮನದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಇಚ್ಛೆ ಮೂಡುವುದೋ ಅದು ಹರಿ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಸುಲಭವಾಗುವುದು. **'ಜೋ ಇಚ್ಛಾ ಕರಿಹವು ಮನ ಮಾಹೀಂ । ಹರಿ ಪ್ರಸಾದ ಕಛು ದುರ್ಲಭ ನಾಹಿಂ' ।** (ರಾಮಚರಿತ ಮಾನಸ 7/113/4).

ಅವನಿಗೆ ದುರ್ಲಭವಾದುದೊಂದು ಇರದು. ಪ್ರಜನನ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ನವೀನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವವನು ನಾನು. 'ಪ್ರಜನನ' – ಒಂದು ಮಗು ಬಾಹ್ಯದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿತು. ಚರಾಚರದಲ್ಲಿ ಹಗಲಿರುಳೂ ಪ್ರಜನನ ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇರುವುದು. ಇಲಿ, ಇರುವೆಗಳು ಹಗಲಿರುಳೂ ಅದನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇರುವುವು ಎಂದಲ್ಲ. ಮೇಲಾಗಿ ಒಂದು ಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಹೀಗೆ ವೃತ್ತಿಗಳ ಪರಿವರ್ತನೆ ನಡೆದೇ ಇರುವುದು. ಆ ಪರಿವರ್ತನ ಸ್ವರೂಪ ನಾನು. ಸರ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ವಾಸುಕಿಃ.

ಅನಂತಶ್ಚಾಸ್ಮಿ ನಾಗಾನಂ ವರುಣೋ ಯಾದಸಾಮಹಮ್ ।
ಪಿತೄಣಾಮರ್ಯಮಾ ಚಾಸ್ಮಿ ಯಮಃ ಸಂಯಮತಾಮಹಮ್ ॥29॥

ನಾಗಗಳಲ್ಲಿ ನಾನೇ ಅನಂತ ಅಂದರೆ ಶೇಷನಾಗ. ಇದೇನೂ ಒಂದು ಸರ್ಪವಲ್ಲ. ಗೀತೆಯ ಸಮಕಾಲೀನ ಪುಸ್ತಕವಾದ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಇದರ ರೂಪದ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಪೃಥ್ವಿಯಿಂದ ಮೂವತ್ತು ಸಾವಿರ ಯೊಜನ ದೂರದಲ್ಲಿ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನ ವೈಷ್ಣವೀ ಶಕ್ತಿ ಇದೆ. ಅದರ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಸಾಸಿವೆ ಕಾಳಿನಂತೆ ಈ ಪೃಥ್ವಿಯಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಭಾರವೇ ಇಲ್ಲ. ಆ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಯೋಜನದ ಉದ್ದಗಲಗಳು ಹೇಗಾದರಿರಲಿ, ಆದರೂ ಅದು ಸಾಕಷ್ಟು ದೂರದಲ್ಲಿದೆ. ವಸ್ತುತಃ ಆಕರ್ಷಣ ಶಕ್ತಿಯ ಚಿತ್ರಣ. ವೈಜ್ಞಾನಿಕರು ಇದನ್ನು ಈಶ್ವರನೆಂದು ಭಾವಿಸಿರುವರು. ಈ ಉಪಗ್ರಹಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅದೇ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿಕೊಂಡು ನಿಂತಿವೆ. ಆ ಮಹಾಶೂನ್ಯದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಗಳಿಗೆ ಭಾರವೆಂಬುದೇ ಇಲ್ಲ. ಆ ಶಕ್ತಿಯು ಹಾವಿನ ಸುತ್ತಿನಂತೆ ಗ್ರಹಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು. ಇದೇ ಆ ಅನಂತನೆಂಬುದು. ಇದೇ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಅಂತಹ ಈಶ್ವರೀಯ ಶಕ್ತಿ ನಾನು. ಎಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು. ಚಲಚರಗಳಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಅಧಿಪತಿಯಾದ ವರುಣ ನಾನು. ಪಿತೃಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಯಮಾ, ಅಹಿಂಸಾ, ಸತ್ಯ, ಅಸ್ತೇಯ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ, ಅಪರಿಗ್ರಹ – ಈ ಐದು ಯಮಗಳು. ಇವುಗಳ ಪಾಲನೆಯಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡ ಬರುವ ವಿಕಾರಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವುದು 'ಅರಃ'. ವಿಕಾರಗಳ ಶಮನದಿಂದ ಪಿತೃ ಅರ್ಥಾತ್ ಭೂತ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ತೃಪ್ತವಾಗುವುವು. ನಿವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡುವುವು. ಶಾಸನ ಮಾಡುವವರಲ್ಲಿ ನಾನು ಯಮರಾಜನು. ಅರ್ಥಾತ್ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಯಮಗಳನ್ನು ನಿಯಮಿಸುವವನು.

ಪ್ರಹ್ಲಾದಶ್ಚಾಸ್ಮಿ ದೈತ್ಯಾನಾಂ ಕಾಲಃ ಕಲಯತಾ ಮಹಮ್ ।
ಮೃಗಾಣಾಂ ಚ ಮೃಗೇಂದ್ರೋಽಹಂ ವೈನತೇಯಶ್ಚ ಪಕ್ಷಿಣಾಮ್ ॥ 30 ॥

ನಾನು ದೈತ್ಯರಲ್ಲಿ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು. (ಪರ ಆಹ್ಲಾದ – ಪರರಿಗೆ ಆಹ್ಲಾದ) (ಪ್ರೇಮವೇ ಪ್ರಹ್ಲಾದ) ಆಸುರೀ ಸಂಪತ್ತಿನ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಬಗ್ಗೆ ಆಕರ್ಷಣೆ, ಹಂಬಲು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ದಿಗ್ದರ್ಶನವು ದೊರೆಯುವುದು. ಅಂತಹ ಪ್ರೇಮೋಲ್ಲಾಸ ನಾನು. ಎಣಿಕೆ ಮಾಡುವವರಲ್ಲಿ ನಾನು 'ಸಮಯ'. ಒಂದು, ಎರಡು, ಮೂರು, ನಾಲ್ಕು ಎಂಬ ಎಣಿಕೆ ಅಥವಾ ಕ್ಷಣ, ಗಳಿಗೆ, ದಿನ, ಪಕ್ಷ, ಮಾಸ ಇತ್ಯಾದಿ ಗಣನೆ ಇದೆಲ್ಲ ಅಲ್ಲ. ಮೇಲಾಗಿ ಈಶ್ವರನ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡ ಸಮಯ ನಾನು. ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಎಂದರೆ ಜಾಗೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಣೆ, ಮಲಗಿದಾಗ ಧ್ಯಾನ ಹೀಗೆ ಅನವರತ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು. ಪಶುಗಳಲ್ಲಿ ಮೃಗರಾಜ (ಯೋಗಯು ಸಹ ಮೃ+ಗ ಎಂದರೆ ಯೋಗವೆಂಬ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಗಮನ ಮಾಡುವವನು) ಹಾಗೂ ಪಕ್ಷಿಗಳಲ್ಲಿ ಗರುಡನು ನಾನಾಗಿರುವೆ. ಜ್ಞಾನವೇ ಗರುಡ. ಈಶ್ವರಾನುಭಾವವುಂಟಾಗತೊಡಗಿದೊಡನೆ ಆಗ ಇದೇ ಮನವು ತನ್ನ ಆರಾಧ್ಯನಿಗೆ ವಾಹನ (ಸವಾರಿ) ವಾಗುವುದು. ಮತ್ತು ಇದೇ ಮನವು ಸಂಶಯ ಸಂದಿಗ್ಧಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದರೆ ಆಗ ಸರ್ಪವಾಗುವುದು. ಕುಟುಕುತ್ತಲೇ ಇರುವುದು. ಒಂದು ಯೋನಿಯಿಂದ ಮತ್ತೊಂದಕ್ಕೆ ಚೆಂಡಾಟವಾಡುವಂತೆ ಎಸೆಯುತ್ತಲೇ ಇರುವುದು. ಗರುಡನು ವಿಷ್ಣುವಿನ ವಾಹನ. ಯಾವ ಸತ್ತೆಯು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅಣುರೂಪವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುವುದೋ ಜ್ಞಾನದಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಮನವು ಅದನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಅದರ ವಾಹಕನಾಗುವುದು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು – 'ಇಷ್ಟ'ವನ್ನು ಧರಿಸಿರುವ ಮನವೇ ನಾನು.

ಪವನಃ ಪವತಾಮಸ್ಮಿ ರಾಮಃ ಶಸ್ತ್ರಭೃತಾಮಹಮ್ ।
ಝಷಾಣಾಂ ಮಕರಶ್ಚಾಸ್ಮಿ ಸ್ರೋತಸಾಮಸ್ಮಿ ಜಾಹ್ನವೀ ॥ 31 ॥

ಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸುವವರಲ್ಲಿ ನಾನು ವಾಯುವಿನಂತೆ. ಶಸ್ತ್ರಪಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ರಾಮನಂತೆ. **'ರಮಂತಿ ಯೋಗಿನಃ ಯಸ್ಮಿನ್ ಸ ರಾಮಃ'** – ಯೋಗಿಗಳು ವಿಹರಿಸುವುದು ಏತರಲ್ಲಿ? ಅನುಭವಗಳಲ್ಲಿ. ಈಶ್ವರನು ಇಷ್ಟರೂಪದಲ್ಲಿ ಯಾವ ನಿರ್ದೇಶವೀಯುವನೋ ಯೋಗಿಯು ಅದರಲ್ಲಿ ರಮಿಸುವನು. ಆ ಜಾಗೃತಿಯ ಹೆಸರೇ ರಾಮ ಮತ್ತು ಆ ಜಾಗೃತಿ ನಾನು. ಮೀನುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊಸಳೆ. ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಗಂಗಾ ನದಿಯಂತೆ.

ಸರ್ಗಾಣಾಮಾದಿರಂತಶ್ಚ ಮಧ್ಯಂ ಚೈವಾಹಮರ್ಜುನ ।
ಅಧ್ಯಾತ್ಮವಿದ್ಯಾ ವಿದ್ಯಾನಾಂ ವಾದಃ ಪ್ರವದತಾಮಹಮ್ ॥ 32 ॥

ಅರ್ಜುನ ! ಸೃಷ್ಟಿಯ ಆದಿ, ಅಂತ್ಯ, ಮಧ್ಯ, ಎಲ್ಲವೂ ನಾನು. ವಿದ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ವಿದ್ಯೆ ನಾನು. ಆತ್ಮದ ಆಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿ ಕೊಡುವ ವಿದ್ಯೆ ನಾನು. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಮಂದಿ ಮಾಯೆಯ ಆಧಿಪತ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿರುವರು. ರಾಗ, ದ್ವೇಷ, ಕಾಲ, ಕರ್ಮ, ಸ್ವಭಾವ ಮತ್ತು ಗುಣಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿರುವರು. ಇವುಗಳಿಂದ ಹೊರತಂದು ಇವರನ್ನು ಆತ್ಮನ ಅಧಿಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸುವಂತಹ ವಿದ್ಯೆ ನಾನಾಗಿರುವೆ. ಈ ವಿದ್ಯೆಯೇ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ವಿದ್ಯೆ.

ಪರಸ್ಪರ ನಡೆಯುವ ವಿವಾದದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಾಯಕವಾದ ಮಾತು ಯಾವುದೋ ಅದು ನಾನು. ಉಳಿದ ನಿರ್ಣಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅನಿರ್ಣೀತವಾಗಿ ಉಳಿಯುವುವು.

ಅಕ್ಷರಾಣಾಮಕಾರೋಽಸ್ಮಿ ದ್ವಂದ್ವಃ ಸಾಮಾಸಿಕಸ್ಯ ಚ ।
ಅಹಮೇವಾಕ್ಷಯಃ ಕಾಲೋ ಧಾತಾಹಂ ವಿಶ್ವತೋಮುಖಃ ॥ 33 ॥

ಅಕ್ಷರಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು 'ಅ'ಕಾರನೂ, ಓಂಕಾರನೂ, ಸಮಾಸಗಳಲ್ಲಿ 'ದ್ವಂದ್ವ'ವೆಂಬ ಸಮಾಸನೂ ಆಗಿರುವೆ. ಅಕ್ಷಯವಾದ ಕಾಲವೂ ನಾನು. ಕಾಲವೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಪರಿವರ್ತನಶೀಲವಾದುದು. ಆದರೆ ಅಕ್ಷಯವೂ, ಅಜರಾಮರನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸುವಂತಹುದೂ ಆದ ಆ ಸಮಯ. ಅದು ನಾನು. ವಿರಾಟ್ ಸ್ವರೂಪನೂ, ಅಂದರೆ ಸರ್ವತ್ರವ್ಯಾಪ್ತವಾದ ಸ್ವರೂಪ, ಸರ್ವವನ್ನೂ ಧರಿಸಿ ಪಾಲಿಸಿ ಪೋಷಿಸುವಂತಹ ಸ್ವರೂಪನೂ ನಾನೇ ಆಗಿರುವೆ.

ಮೃತ್ಯುಃ ಸರ್ವಹರಶ್ಚಾಹಮುದ್ಭವಶ್ಚ ಭವಿಷ್ಯತಾಮ್ ।
ಕೀರ್ತಿಃ ಶ್ರೀರ್ವಾಕ್ಚ ನಾರೀಣಾಂ ಸ್ಮೃತಿರ್ಮೇಧಾ ಧೃತಿಃ ಕ್ಷಮಾ ॥ 34 ॥

ನಾನು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ನಾಶಗೊಳಿಸುವವನು, ಮೃತ್ಯು. ಅವರಿಗೆ ಮುಂದೆ ಉಂಟಾಗಬೇಕಾದ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣನೂ ನಾನು ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ನಾನೇ ಯಶಸ್ಸು, ಸಿರಿ, ಶಕ್ತಿ, ವಾಕ್ಪಟುತ್ವ ಸ್ಮೃತಿ, ಮೇಧಾ ಅಂದರೆ ಬುದ್ಧಿ ಧೈರ್ಯ ಕ್ಷಮೆ ಇವೆಲ್ಲವೂ ನಾನು.

ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರಕಾರ – **'ದ್ವಾವಿಮೌ ಪುರುಷೌ ಲೋಕೇ ಕ್ಷರಶ್ಚಾಕ್ಷರಏವಚ'** (ಅ. 15 - ಶ್ಲೋ. 16). ಪುರುಷರಿಂದ ಎರಡೇ ಬಗೆ – ಕ್ಷರ ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರ. ಸಮಸ್ತ ಭೂತಾದಿಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮತ್ತು ವಿನಾಶಕ್ಕೆ ಹೇತುಬೂತವಾದ ಈ ಶರೀರ 'ಕ್ಷರ ಶರೀರ', ಅಂತಹ ಶರೀರಗಳು ಗಂಡಸಿಂದಾಗಲಿ, ಹೆಂಗಸಿಂದಾಗಲಿ – ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷ ಎಂದು ಹೇಗೆ ಬೇಕಾದರೂ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಎಂದೇ. ಮತ್ತೊಂದು ಅಕ್ಷರ ಪುರುಷಕೂಟಸ್ಥ ಚಿತ್ತದ ಸ್ಥಿರಕಾರದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವಂತಹುದು. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಬುದ್ಧಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಸ್ತ್ರೀಯರ ಗುಣಗಳೆಂದೇ ಹೇಳಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಸದ್ಗುಣಗಳು ಪುರುಷನಿಗೆ ಬೇಕಿಲ್ಲವೇ? ಶ್ರೀಮಂತನಾಗುವುದು, ಕೀರ್ತಿವಂತನಾಗುವುದು, ವಕ್ತ, ಮೇಧಾವೀ, ಧೈರ್ಯವಂತ, ಕ್ಷಮಾಶೀಲ ನಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಯಾವ ಪುರುಷನು ತಾನೆ ಬಯಸಬೇಕಿಲ್ಲ? ಬೌದ್ಧಿಕ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ದುರ್ಬಲರಾದ ಹುಡುಗರಲ್ಲಿ ಇವೇ ಗುಣಗಳು ವಿಕಾಸಹೊಂದುವಂತೆ ಮಾಡಲು ತಂದೆತಾಯಿಗಳಾದವರು ಆ ಹುಡುಗರಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಶಿಕ್ಷಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡುವರು. ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕೇವಲ ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವುದು ಎಂದು. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀವು ಸ್ತ್ರೀಯರೆಂದರೆ ಯಾರೆಂದು ವಿಚಾರ ಮಾಡಿರಿ. ವಸ್ತುತಃ ನಿಮ್ಮ ಹೃದಯದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳೇ 'ನಾರಿ'. ಅವಳಲ್ಲಿ ಈ ಗುಣಗಳು ಸಂಚರಿಸಬೇಕು. ಈ ಗುಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವುದು – ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗವಾಗಿರಲಿ, ಪುಲ್ಲಿಂಗವಾಗಿರಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಉಪಯುಕ್ತವಾದುದು.

ಬೃಹತ್ಸಾಮ ತಥಾ ಸಾಮ್ನಾಂ ಗಾಯತ್ರಿ ಛಂದಸಾಮಹಮ್ ।
ಮಾಸಾನಾಂ ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷೋಽಹಮೃತೂನಾಂ ಕುಸುಮಾಕರಃ ॥ 35 ॥

ಗಾಯನ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಬೃಹತ್ಸಾಮ ಅರ್ಥಾತ್

ಬೃಹತ್ತಿನಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಸಮತ್ವವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಡುವಂತಹ ಗಾಯನ. ಅಂದರೆ ಅಂತಹ ಜಾಗೃತಿ ನಾನು. ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಗಾಯತ್ರೀ ಛಂದಸ್ಸು ನಾನು. ಗಾಯತ್ರಿಯು ಯಾವ ಮಂತ್ರವಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಜಪಿಸಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಮುಕ್ತಿ ದೊರೆಯುವುದೆಂದಲ್ಲ. ಇದೊಂದು ಸಮರ್ಪಣಾತ್ಮಕವಾದ ಛಂದಸ್ಸು. ಮೂರು ಬಾರಿ ಮನಸ್ಸು ವಿಚಲಿತವಾದೊಡನೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಋಷಿಯು ತನ್ನನ್ನು ಇಷ್ಟದೇವನಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಹೇಳಿದನು – **'ಓಂ ಭೂರ್ಭುವಃ ಸ್ವಃ ತತ್ಸವಿತುರ್ವರೇಣ್ಯಂ ಭರ್ಗೋದೇವಸ್ಯ ಧೀಮಹಿ ಧಿಯೋ ಯೋ ನಃ ಪ್ರಚೋದಯಾತ್ ।'** ಅರ್ಥಾತ್ ಭೂಃ ಭುವ, ಸ್ವಃ ಈ ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ತತ್ವರೂಪದಿಂದ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ದೇವನೇ ! ನೀನೇ ವರೇಣ್ಯನು, ನಾವು ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಮುಟ್ಟುವಂತಹ, ಪಡೆಯುವಂತಹ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ನಮಗೆ ನೀಡು. ಇದೊಂದು ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಷ್ಟೆ. ಸಾಧಕನು ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ತಾನು ಯಾವಾಗ ಸರಿಯಾಗಿರುವೆ, ಯಾವಾಗ ತಪ್ಪುದಾರಿ ತುಳಿಯುವೆ ಎಂದು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರನು. ಆತನ ಸಮರ್ಪಿತವಾದ ಈ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ನಾನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಆತನು ನನಗೆ ಆಶ್ರಿತನಾಗಿರುವನು. ಮಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಶೀರ್ಷಸ್ಥ ಮಾರ್ಗ ನಾನು. ಯಾವಾಗಲೂ ಸೊಬಗನ್ನು ಸೂಸುವ ವಸಂತ ಋತು ನಾನು. ಹೃದಯದ ಅಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯೂ ನಾನು.

ದ್ಯೂತಂ ಛಲಯತಾಮಸ್ಮಿ ತೇಜಸ್ತೇಜಸ್ವಿನಾಮಹಮ್ ।
ಜಯೋಽಸ್ಮಿ ವ್ಯವಸಾಯೋಽಸ್ಮಿ ಸತ್ವಂ ಸತ್ವವತಾಮಹಮ್ ॥ 36 ॥

ತೇಜಸ್ವಿಗಳಾದ ಪುರುಷರ ತೇಜಸ್ಸು ನಾನು. ಜೂಜಿನಲ್ಲಿ ಮೋಸಮಾಡುವವರ ಮೋಸ ನಾನು. ಹಾಗಾದರೆ ಒಳ್ಳೆಯದಾಯಿತು – ನಾವೂ ಜೂಜಾಡೋಣ. ಅದರಲ್ಲಿ ಮೋಸ ಕಪಟ ವಂಚನೆ ಮಾಡೋಣ. ಅದೆಲ್ಲವೂ ದೇವರೇ ತಾನೆ? ಹಾಗಲ್ಲ, ಈ ಪ್ರಕೃತಿಯೇ ಒಂದು ಜೂಜು. ಇದು ಪಕ್ಕಾ ಮೋಸಗಾರ್ತಿ. ಈ ಪ್ರಕೃತಿಯ ದ್ವಂದ್ವದಿಂದ ಹೊರಬರಲು ತೋರುಗಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟು ಗುಟ್ಟುಗುಟ್ಟಾಗಿ ಗುಪ್ತರೂಪದಲ್ಲಿ ಭಜನೆ ಮಾಡುವುದೇ ಮೋಸ. ಮೋಸವೇನಲ್ಲ, ಆದರೆ ತನ್ನನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಇದು ಅಗತ್ಯ, ಜಡಭರತನಂತೆ ಉನ್ಮತ್ತರಾಗಿ, ಕುರುಡ, ಮೂಗು, ಕಿವುಡರಂತೆ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ತಿಳಿದಿದ್ದೂ ಏನೂ ತಿಳಿಯದವರಂತೆ ಹೊರಗೆ ತೋರಬೇಕು. ಕೇಳಿದರೂ ಕೇಳದಂತಿರಬೇಕು. ಕಂಡೂ ಕಾಣದಂತಿರಬೇಕು. ಗುಟ್ಟಾಗಿಯೇ ಭಜನೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ವಿಧಿ. ಆಗಲೇ ಸಾಧಕನಾದವನು ಪ್ರಕೃತಿ ಪುರುಷರ ಜೂಜಾಟದಲ್ಲಿ ಪಾರುಗಾಣುವನು. ಗೆದ್ದವನ ಗೆಲುವು ನಾನು. ಮತ್ತು ವ್ಯವಸಾಯ ಮಾಡುವವನ ನಿಶ್ಚಯ (ಎರಡನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ 41ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ಯೋಗದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಾತ್ಮಕ ಕ್ರಿಯೆ ಒಂದಿದೆ. ಬುದ್ಧಿ ಒಂದಿದೆ. ದಿಶೆಯೊಂದೇ ಇರುವುದು.) ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಬುದ್ಧಿ ನಾನು. ಸಾತ್ವಿಕ ಪುರುಷರ ತೇಜಸ್ಸು ಓಜಸ್ಸು ನಾನು.

ವೃಷ್ಣೀನಾಂ ವಾಸುದೇವೋಽಸ್ಮಿ ಪಾಂಡವಾನಾಂ ಧನಂಜಯಃ ।
ಮುನೀನಾಮಪ್ಯಹಂ ವ್ಯಾಸಃ ಕವೀನಾಮುಶನಾ ಕವಿಃ ॥ 37 ॥

ವೃಷ್ಣಿವಂಶದಲ್ಲಿ ನಾನು ವಾಸುದೇವನೂ ಅಂದರೆ ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲೂ ವಾಸಮಾಡುವಂತಹ ದೇವನು. ಪಾಂಡವರಲ್ಲಿ ನಾನು ಧನಂಜಯನು । ಪುಣ್ಯವೇ ಪಾಂಡು,

ಆತ್ಮಿಕ ಸಂಪತ್ತೇ ಸ್ಥಿರವಾದ ಸಂಪತ್ತು. ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಪ್ರೇರೇಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಆತ್ಮಿಕ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವಾತನೇ ಧನಂಜಯನು. ಅವನು ನಾನು. ಮುನಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾನೇ ವ್ಯಾಸಮುನಿ. ಪರಮತತ್ವವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವಂತಹ ಯೋಗ್ಯತೆಯಿರುವಾತನೇ ಮುನಿ. ಆ ಮುನಿ ನಾನು. ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ 'ಉಶನಾ' ಅಂದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ನೀಡುವಂತಹ ಕಾವ್ಯಕಾರನು ನಾನು.

ದಂಡೋ ದಮಯಿತಾಮಸ್ಮಿ ನೀತಿರಸ್ಮಿ ಜಿಗೀಷತಾಮ್ ।

ಮೌನಂ ಚೈವಾಸ್ಮಿ ಗುಹ್ಯಾನಾಂ ಜ್ಞಾನಂ ಜ್ಞಾನವತಾಮಹಮ್ ॥ 38 ॥

ದಮನ ಮಾಡುವವರಲ್ಲಿ (ಹತ್ತಿಕ್ಕುವವರಲ್ಲಿ) ದಮನ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ ನಾನು. ವಿಜಯದ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯುಳ್ಳವರ ನೀತಿ ನಾನು. ಗುಪ್ತವಿಡಬೇಕಾದ ಭಾವಗಳಲ್ಲಿ ಮೌನವೇ ನಾನು. ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದವರಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಜ್ಞಾನ, ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ನಿಖರವಾದ ಜ್ಞಾನ ನಾನು.

ಯಚ್ಚಾಪಿ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಬೀಜಂ ತದಹಮರ್ಜುನ ।

ನ ತದಸ್ತಿ ವಿನಾ ಯತ್ಸ್ಯಾನ್ಮಯಾ ಭೂತಂ ಚರಾಚರಮ್ ॥ 39 ॥

ಅರ್ಜುನ! ಎಲ್ಲ ಭೂತಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ನಾನೇ ಕಾರಣನು. ನನಗೆ ಹೊರತಾಗಿ ಯಾವ ಚರಾಚರ ವಸ್ತುಗಳೂ ಇಲ್ಲ. ನಾನು ಎಲ್ಲೆಡೆ ವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿರುವೆ. ಎಲ್ಲವೂ ನನ್ನ ಪ್ರಕಾಶದಿಂದಲೇ-ಸಕಾಶದಿಂದಲೇ ಇದೆ.

ನಾಂತೋಽಸ್ತಿ ಮಮ ದಿವ್ಯಾನಾಂ ವಿಭೂತೀನಾಂ ಪರಂತಪ ।

ಏಷ ತೂದ್ದೇಶತಃ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ವಿಭೂತೇರ್ವಿಸ್ತರೋ ಮಯಾ ॥ 40 ॥

ಪರಂತಪನಾದ ಅರ್ಜುನನೇ! ನನ್ನೀ ದಿವ್ಯವಾದ ವಿಭೂತಿಗಳಿಗೆ ಕೊನೆಯಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಭೂತಿಗಳನ್ನು ನಾನು ನಿನಗೆ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವೆ. ವಸ್ತುತಃ ಅವು ಅನಂತವಾಗಿವೆ.

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಕೆಲವೇ ವಿಭೂತಿಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಮುಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲೇ ಅರ್ಜುನನು ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕಾಣಲು ಕಾತರಿಸುವನು. ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ದರ್ಶಿಸಿದ ವಿನಹ ಈ ವಿಭೂತಿಗಳು ಅರ್ಥವಾಗದು. ವಿಚಾರಧಾರೆಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸ್ವಲ್ಪ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಯದ್ಯದ್ವಿಭೂತಿಮತ್ಸತ್ವಂ ಶ್ರೀಮದೂರ್ಜಿತಮೇವ ವಾ ।

ತತ್ತದೇವಾವಗಚ್ಛ ತ್ವಂ ಮಮ ತೇಜೋಽಶಸಂಭವಮ್ ॥ 41 ॥

ಐಶ್ವರ್ಯ ಭರಿತ, ಕಾಂತಿಭರಿತ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಭರಿತ ವಸ್ತುಗಳು ಯಾವುಯಾವುದೋ ಅವೆಲ್ಲವೂ ನನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನ ಅಂಶದಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟಿದುವೆಂದು ತಿಳಿ.

ಅಥವಾ ಬಹುನೈತೇನ ಜ್ಞಾತೇನ ತವಾರ್ಜುನ ।

ವಿಷ್ಟಭ್ಯಾಹಮಿದಂ ಕೃತ್ಸ್ನಮೇಕಾಂಶೇನ ಸ್ಥಿತೋ ಜಗತ್ ॥ 42 ॥

ಅಥವಾ ಎಲೆ ಅರ್ಜುನ! ಹೀಗೆ ಬಹಳಷ್ಟು ತಿಳಿದುದರಿಂದ ನಿನಗಾವ ಪ್ರಯೋಜನವಿದೆ? ನಾನು ಈ ಸಂಪೂರ್ಣ ಜಗತ್ತನ್ನು ಒಂದೇ ಒಂದು ಅಂಶದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಧರಿಸಿರುವೆ.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಐಶ್ವರ್ಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತಿಳಿದು ನೀವಾಗಲಿ ಅರ್ಜುನನೇ ಆಗಲಿ ಈ ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತ ಕೂರಬೇಕೆಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ತಾತ್ಪರ್ಯವಲ್ಲ. ಈ ಎಲ್ಲ ವಿಭೂತಿಗಳ ಕಡೆಯಿಂದ ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಶ್ರದ್ಧೆಗಳನ್ನು ಹಿಂದೆಳೆದುಕೊಂಡು ಕೇವಲ

ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿರಿ. ಇದಿಷ್ಟರಿಂದಲೇ ಆತನ ಕರ್ತವ್ಯವು ಮುಗಿದಂತಾಗುವುದು.

ನಿಷ್ಕರ್ಷೆ :

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೆಂದನು – ಅರ್ಜುನ ! ನಾನು ನಿನಗೆ ಮತ್ತೆ ಉಪದೇಶಿಸುವೆ ಏಕೆಂದರೆ ನೀನು ನನಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರನು. ಮೊದಲು ಹೇಳಿರುವೆನು ಈಗ ಮತ್ತೆ ಹೇಳ ಹೊರಟಿರುವೆನು. ಏಕೆಂದರೆ ಕೊನೆಯತನಕ ಸದ್ಗುರುವಿನಿಂದ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಗತ್ಯವಿರುವುದು. ನನ್ನ ಉತ್ಪತ್ತಿಯು ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ತಿಳಿಯದು, ಋಷಿಗಳಿಗೂ ತಿಳಿಯದು. ಏಕೆಂದರೆ ನಾನು ಅವರಿಗೂ ಮೂಲಕಾರಣನು. ಏಕೆಂದರೆ ಅವ್ಯಕ್ತ ಸ್ಥಿತಿಯ ನಂತರದ ಸಾರ್ವಭೌಮ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಯಾವಾತನು ಈಗಾಗಲೇ ಆಗಿ ಹೋಗಿರುವನೋ ಆತನು ಮಾತ್ರ ಬಲ್ಲನು. ಅಜನೂ, ಅನಾದಿಯೂ, ಸಂಪೂರ್ಣ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಈಶ್ವರನೂ ಆದ ನನ್ನನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಸಹಿತವಾಗಿ ಯಾವಾತನು ಬಲ್ಲನೋ ಅವನೇ ಜ್ಞಾನಿ.

ಬುದ್ಧಿ, ಜ್ಞಾನ, ಅಸಮ್ಮೂಢತೆ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ದಮನ, ಮನಸ್ಸಿನ ಶಮನ, ಸಂತೋಷ, ದಾನ, ತಪ, ಕೀರ್ತಿ ಇತ್ಯಾದಿ ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತಿನ ಭಾವಗಳು ನನ್ನ ಕೊಡುಗೆ. ಸಪ್ತ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಎಂದರೆ ಯೋಗದ ಏಳು ಭೂಮಿಕೆಗಳು, ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮುನ್ನ ಉಂಟಾಗುವ ತದನುರೂಪವಾದ ಅಂತಃಕರಣ ಚತುಷ್ಟಯಗಳು ಮತ್ತು ಇದಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡ ಮನಸ್ಸು ಇವೆಲ್ಲವೂ ತಾನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದುವು (ಸ್ವಯಂಭೂ) ತಾನಾಗಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು, ಇವೆಲ್ಲವೂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಭಾವವಿಟ್ಟವುಗಳು, ಆಕರ್ಷಣೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯುಳ್ಳವು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾರ ಸಂತಾನವಾಗಿರುವುದೋ ಅದೆಲ್ಲ ನನ್ನಿಂದಲೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾದುವು. ಅಂದರೆ ಸಾಧನಾಮಯವಾದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ನನ್ನದೇ ಸಂತತಿ. ಇವುಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿ ನನ್ನಿಂದಲ್ಲ ಗುರುವಿನಿಂದುಂಟಾಗುವುದು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ನನ್ನೀ ವಿಭೂತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿದಾತನು ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಏಕೀ ಭಾವದಿಂದ ಪ್ರವಿಷ್ಟನಾಗಲು ಅರ್ಹನೆನಿಸುವನು.

ಅರ್ಜುನ ! 'ನಾನೇ ಎಲ್ಲದರ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೂ ಕಾರಣ' ಎಂದು ಯಾರು ಶ್ರದ್ಧಾಭಾವದಿಂದ ತಿಳಿಯುವರೋ ಅವರು ಅನನ್ಯಭಾವದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವವರು. ನಿರಂತರವೂ ನನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಮನ, ಬುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ನೆಟ್ಟಿರುವರು. ಅವರು ಪರಸ್ಪರರಲ್ಲೂ ನನ್ನ ಗುಣಗಾನವನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತ ಏಕಾಂತದಲ್ಲೂ ನನ್ನೊಂದಿಗೇ ರಮಿಸುವಂಥವರು. ಹಾಗೆ ನಿರಂತರವೂ ನನ್ನ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲೇ ಮುಳುಗಿರುವ ಪುರುಷರಿಗೆ ನಾನು ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ನೀಡುವೆ. ಅದೂ ನನ್ನದೇ ಕೊಡುಗೆ. ಹೇಗೆ ಬುದ್ಧಿಯೋಗವನ್ನು ನೀಡುವೆ? ಎಂದರೆ ಅರ್ಜುನ ! 'ಆತ್ಮಭಾವಸ್ಥ' ಅವರ ಆತ್ಮದಲ್ಲೇ ಜಾಗೃತನಾಗಿ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುವೆ. ಅವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನ ರೂಪದಿಂದ ಜನಿಸಿದ ಅಂಧಕಾರವನ್ನು ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ದೀಪ ಹಿಡಿದು ಹೊಡೆದಟ್ಟುವೆ.

ಅರ್ಜುನನ ಪ್ರಶ್ನೆ – ಭಗವನ್ ! ನೀನು ಪರಮ ಪವಿತ್ರ, ಸನಾತನ, ದಿವ್ಯ, ಅನಾದಿ ಮತ್ತು ಸರ್ವವ್ಯಾಪ್ತ ಎಂದು ಮಹರ್ಷಿಗಣಗಳೆಲ್ಲ ಹೇಳುತ್ತವೆ. ವರ್ತಮಾನದಲ್ಲೂ ದೇವರ್ಷಿ ನಾರದರು, ದೇವಲ, ವ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ಸ್ವತಃ ನೀನೂ ಅದನ್ನೇ ಹೇಳುವೆ. ನಿನ್ನನ್ನು ದೇವತೆಗಳೂ ತಿಳಿಯಲಾರರು, ದಾನವರೂ ತಿಳಿಯಲಾರರು, ಸ್ವತಃ ನೀನೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾರಿಗೆ ತೋರಿ ಕೊಡುವೆಯೋ ಅವನು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಯಬಲ್ಲನು, ನೋಡಬಲ್ಲನು. ನಿನ್ನ ಸತ್ವ ಮತ್ತು

ವಿಭೂತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲೇ ಜನಾರ್ಧನ ! ನೀನು ನಿನ್ನ ವಿಭೂತಿಗಳೇನೆಂಬುದನ್ನು ವಿಸ್ತರವಾಗಿ ತಿಳಿಸು. ಕೊನೆಯವರೆಗೆ ಕೇಳಬಲ್ಲಂತಹ ಕುತೂಹಲ ಮತ್ತು ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳು ಶಿಷ್ಯನಿಗಿರಬೇಕು. ಇಷ್ಟದ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲಿ ಏನಿದೆಯೆಂದು ಸಾಧಕನಿಗೇನು ಗೊತ್ತು?

ಅದಕ್ಕೆ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ತನ್ನ ಎಂಭತ್ತೊಂದು ವಿಭೂತಿಗಳನ್ನೂ ಅವುಗಳ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನೂ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಹೇಳಿದನು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಯೋಗಸಾಧನೆಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಲೇ ದೊರೆಯುವ ಅಂತರಂಗ ವಿಭೂತಿಗಳ ಚಿತ್ರಣ ಉಳಿದವು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಋದ್ಧಿಸಿದ್ಧಿಗಳೊಂದಿಗೆ ದೊರೆಯುವ ವಿಭೂತಿಗಳು. ಇವುಗಳ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುತ್ತ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಆತನು ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳುವನು – 'ಅರ್ಜುನ ! ನೂರೆಂಟು ತಿಳಿದುಕೊಂಡುದರಿಂದ ನಿನಗಾವ ಪ್ರಯೋಜನವಿದೆ? ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿರುವ ತೇಜಃಪೂರ್ಣವಾದ ಹಾಗೂ ಐಶ್ವರ್ಯದಿಂದ ತುಂಬಿತುಳುಕುವ ವಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲವೂ ನನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನ ಅಂಶಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದೆ. ವಸ್ತುತಃ ನನ್ನ ವಿಭೂತಿಗಳು ಅಪಾರವಾದುವು. ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಈ ಅಧ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಪಟಾಕ್ಷೇಪ ಮಾಡಿದನು.

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ವಿಭೂತಿಗಳ ಬೌದ್ಧಿಕ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ನೀಡಿರುವನು. ಏಕೆಂದರೆ ಅರ್ಜುನ ! ಚದುರಿಹೋದ ಶ್ರದ್ಧಾ ಗೌರವಗಳನ್ನು ಒಂದೆಡೆ 'ಇಷ್ಟ'ದಲ್ಲಿ ನೆಡಬೇಕೆಂಬುದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಆಶಯ. ಆದರೆ ಬಂಧುಗಳೇ! ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೇಳಿದ ಮೇಲೂ, ಎಳೆ ಎಳೆಯಾಗಿ ಒಂದೊಂದರ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದ ಮೇಲೂ ಆತನ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಿನ್ನೂ ಶೇಷವಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯುವುದು. ಇದು ಕ್ರಿಯಾಪರವಾದ ಮಾರ್ಗ.

ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ವಿಭೂತಿಗಳೇ ತುಂಬಿರುವುದರಿಂದ –

ಓಂ ತತ್ಸದಿತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾಸೂಪನಿಷತ್ಸು ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಯಾಂ, ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರೇ, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದೇ 'ವಿಭೂತಿ ವರ್ಣನಂ' ನಾಮ ದಶಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ ॥10॥

ಈ ರೀತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾ ರೂಪವಾದ ಉಪನಿಷತ್ತು ಹಾಗೂ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆ, ಮತ್ತು ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಚಾರವಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದದಲ್ಲಿ 'ವಿಭೂತಿ ವರ್ಣನಂ' ಎಂಬ ಹತ್ತನೇ ಅಧ್ಯಾಯವು ಕೊನೆಗೊಂಡಿದೆ.

ಇತಿ ಶ್ರೀಮತ್ಪರಮಹಂಸ ಪರಮಾನಂದಸ್ಯ ಶಿಷ್ಯ ಸ್ವಾಮೀ ಅಡಗಡಾನಂದಕೃತೇ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾಯಾಃ 'ಯಥಾರ್ಥ ಗೀತಾ' ಭಾಷ್ಯೇ 'ವಿಭೂತಿ ವರ್ಣನಂ' ನಾಮ ದಶಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ ॥10॥

॥ ಹರಿಃ ಓಂ ತತ್ಸತ್ ॥

ಓಂ

ಶ್ರೀ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ನಮಃ

ಅಥೈಕಾದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ

ಕಳೆದ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ಮುಖ್ಯವಾದ ವಿಭೂತಿಗಳನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿ ತಿಳಿಸಿರುವನು. ಆದರೆ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಕೇಳಿದಂತೆನಿಸಿತು. ಅವನೆಂದನು – ನಿನ್ನ ವಾಣಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ನನ್ನ ಮೋಹವೆಲ್ಲವೂ ದೂರಾಯಿತು. ಆದರೆ ನೀವು ಹೇಳಿದುದನ್ನೆಲ್ಲ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ನನ್ನಾಸೆ. ಕೇಳುವುದು ಮತ್ತು ನೋಡುವುದರಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಪಶ್ಚಿಮದಷ್ಟು ಅಂತರವಿದೆ. ನಡೆದು ಹೋಗಿ ನೋಡಿದಾಗ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿಯೇ ಬೇರೆಯಾಗಿರುವುದು. ಅರ್ಜುನನು ಆ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿದುದೇ ತಡ ನಡನಡುಗಿ ಹೋದನು. ಕ್ಷಮೆ ಬೇಡ ತೊಡಗಿದನು. ಜ್ಞಾನಿಯಾದವನು ಹೆದರುವನೇ? ಅವನಲ್ಲಿ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯೇನಾದರೂ ಉಳಿದಿರುವುದೇ? ಹಾಗಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಬೌದ್ಧಿಕ ಮಟ್ಟದ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಮಬ್ಬುಮಬ್ಬು. ಯಥಾರ್ಥ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಅದು ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡುವುದೇನೋ ನಿಜ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಜುನನು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ –

ಮದನುಗ್ರಹಾಯ ಪರಮಂ ಗುಹ್ಯಮಧ್ಯಾತ್ಮಸಂಜ್ಞಿತಮ್ ।
ಯತ್ತ್ವಯೋಕ್ತಂ ವಚಸ್ತೇನ ಮೋಹೋಽಯಂ ವಿಗತೋ ಮಮ ॥ 1 ॥

ಭಗವನ್ ! ನನ್ನನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಲೆಂದು ನೀನು ಗೋಪ್ಯವಾದ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವಿಷ್ಟನಾಗಲು ನೀಡಿದಂತಹ ಉಪದೇಶಗಳಿಂದ ನನ್ನ ಅಜ್ಞಾನವು ಮರೆಯಾಯಿತು. ನಾನು ಜ್ಞಾನಿಯಾದೆ.

ಭವಾಪ್ಯಯೌ ಹಿ ಭೂತಾನಾಂ ಶ್ರುತೌ ವಿಸ್ತರಶೋ ಮಮ ।
ತ್ವತ್ತಃ ಕಮಲಪತ್ರಾಕ್ಷ ಮಹಾತ್ಮ್ಯಮಪಿ ಚಾವ್ಯಯಮ್ ॥ 2 ॥

ಏಕೆಂದರೆ ಎಲೈ ಕಮಲನೇತ್ರನೇ ! ಭೂತಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಳಯಗಳನ್ನು ನಾನು

ನಿನ್ನಿಂದ ಕೇಳಿದೆ. ವಿವರವಾಗಿಯೇ ನೀನು ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳಿರುವೆ. ಹಾಗೂ ನಿನ್ನ ಕುಂದಿಲ್ಲದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಕೇಳಿರುವೆ.

ಏವಮೇತದ್ಯಥಾತ್ಥ ತ್ವಮಾತ್ಮಾನಂ ಪರಮೇಶ್ವರ ।
ದ್ರಷ್ಟುಮಿಚ್ಛಾಮಿ ತೇ ರೂಪಮೈಶ್ವರಂ ಪುರುಷೋತ್ತಮ ॥ 3 ॥

ಹೇ ಪರಮೇಶ್ವರ ! ನೀನು ನಿನ್ನನ್ನು ಅದೆಂತು ಬಣ್ಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವೆಯೋ ಅದರಲ್ಲಿ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಹೆಚ್ಚುಗಾರಿಕೆಯಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಾನದನ್ನು ಕೇಳಿರುವೆ ಮಾತ್ರ. ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲೈ ಪುರುಷೋತ್ತಮನೇ ! ಐಶ್ವರ್ಯ ಭರಿತನಾದ ನಿನ್ನಾ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಾಣಬೇಕೆಂಬ ಬಯಕೆ.

ಮನ್ಯಸೇ ಯದಿ ತಚ್ಛಕ್ಯಂ ಮಯಾ ದ್ರಷ್ಟುಮಿತಿ ಪ್ರಭೋ ।
ಯೋಗೇಶ್ವರ ತತೋ ಮೇ ತ್ವಂ ದರ್ಶಯಾತ್ಮಾನಮವ್ಯಯಮ್ ॥ 4 ॥

ಹೇ ಪ್ರಭೋ ! ನನ್ನಿಂದ ಆ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಲು ಸಾಧ್ಯ ಎಂದು ನಿನಗನಿಸಿದರೆ ಎಲೈ ಯೋಗೇಶ್ವರನೇ! ನೀನು ನಿನ್ನ ಅವಿನಾಶೀ ಸ್ವರೂಪದ ದರ್ಶನವನ್ನು ನೀಡು. ಇದಕ್ಕೆ ಯೋಗೇಶ್ವರನು ಯಾವ ಎದುರುಮಾತನ್ನೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಹಿಂದೆಯೂ ಆತನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ 'ನೀನು ನನ್ನ ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚಿನ ಭಕ್ತ ಹಾಗೂ ಪ್ರೀತಿಯ ಗೆಳೆಯ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಬಂದಿರುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನು ತುಂಬ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪದ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸಿದನು.

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ –

ಪಶ್ಯ ಮೇ ಪಾರ್ಥ ರೂಪಾಣಿ ಶತಶೋಽಥ ಸಹಸ್ರಶಃ ।
ನಾನಾವಿಧಾನಿ ದಿವ್ಯಾನಿ ನಾನಾವರ್ಣಾಕೃತೀನಿ ಚ ॥ 5 ॥

ಪಾರ್ಥ! ನನ್ನ ನೂರಾರು, ಸಾವಿರಾರು, ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರದ, ನಾನಾ ಬಣ್ಣದ, ನಾನಾ ಆಕೃತಿಗಳುಳ್ಳ ದಿವ್ಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಡು.

ಪಶ್ಯಾದಿತ್ಯಾನ್ವಸೂನ್ರುದ್ರಾನಶ್ವಿನೌ ಮರುತಸ್ತಥಾ ।
ಬಹೂನ್ಯದೃಷ್ಟಪೂರ್ವಾಣಿ ಪಶ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯಾಣಿ ಭಾರತ ॥ 6 ॥

ಎಲೈ ಭಾರತನೇ! ಅದಿತಿಯ ಹನ್ನೆರಡು ಮಂದಿ ಮಕ್ಕಳಾದ ಆದಿತ್ಯರನ್ನೂ, ಅಷ್ಟವಸುಗಳನ್ನೂ, ಏಕಾದಶ ರುದ್ರರನ್ನೂ ಈರ್ವರು ಅಶ್ವಿನೀ ಕುಮಾರರನ್ನೂ, ನಲ್ವತ್ತೊಂಭತ್ತು ಮಂದಿ ಮರುದ್ಗಣಗಳನ್ನೂ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕಾನೇಕ ಹಿಂದೆಂದೂ ನೋಡದಂತಹ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ ರೂಪಗಳನ್ನು ನೋಡು.

ಇಹೈಕಸ್ಥಂ ಜಗತ್ಕೃತ್ಸ್ನಂ ಪಶ್ಯಾದ್ಯ ಸಚರಾಚರಮ್ ।
ಮಮ ದೇಹೇ ಗುಡಾಕೇಶ ಯಚ್ಚಾನ್ಯದ್ದ್ರಷ್ಟು ಮಿಚ್ಛಸಿ ॥ 7 ॥

ಅರ್ಜುನ ! ಈಗ ನನ್ನೀ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಎಡೆ ನೆಲೆಸಿರುವ ಸಕಲ ಚರಾಚರ

ಜಗತ್ತನ್ನೂ ನೋಡು. ಇನ್ನೂ ನಿನಗೆ ಏನೇನೂ ನೋಡಬೇಕೆಂದಿದೆಯೋ ಅದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡು.

ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ಶ್ಲೋಕಗಳವರೆಗೂ ಭಗವಂತನು ತನ್ನ ವಿಭೂತಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತೋರುತ್ತ ಬಂದನು. ಆದರೆ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಯಾವುದೊಂದು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. (ಆತನು ತನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಇದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಹೀಗೆ ತೋರುತ್ತ ಭಗವಂತನು ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು. ಆತನೆಂದನು –

ನ ತು ಮಾಂ ಶಕ್ಯಸೇ ದ್ರಷ್ಟುಮನೇನೈವ ಸ್ವಚಕ್ಷುಷಾ ।
ದಿವ್ಯಂ ದದಾಮಿ ತೇ ಚಕ್ಷುಃ ಪಶ್ಯ ಮೇ ಯೋಗಮೈಶ್ವರಮ್ ॥ 8 ॥

ಅರ್ಜುನ! ನೀನು ನಿನ್ನೀ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಲಾರೆ. ಅಂದರೆ ಬರಿಯ ಬೌದ್ಧಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ನಿನಗೆ ದಿವ್ಯ ಚಕ್ಷು (ಅಂದರೆ ಅಲೌಕಿಕ ದೃಷ್ಟಿ)ವನ್ನು ನೀಡುವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ನನ್ನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಯೋಗಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನೋಡು.

ಇತ್ತ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಕೃಪಾಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ದಿವ್ಯ ದೃಷ್ಟಿ ದೊರಕಿತು. ಅವನು ಕಂಡನು – ಅತ್ತ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸರ ಕೃಪಾಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಅದೇ ದೃಷ್ಟಿ ಸಂಜಯನಿಗೆ ದೊರಕಿತ್ತು. ಅರ್ಜುನನು ಏನೇನು ಕಂಡನೋ ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ಅಕ್ಷರಶಃ ಸಂಜಯನೂ ಕಂಡನು. ಮತ್ತು ಅದರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ತುಂಬ ಅದೃಷ್ಟಶಾಲಿ ಎಂದು ತಿಳಿದನು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸಹ ಓರ್ವಯೋಗಿಯ ಸಮಕಕ್ಷನೆಂಬುದು ಸುಸ್ಪಷ್ಟ.

ಸಂಜಯ ಉವಾಚ –

ಏವಮುಕ್ತ್ವಾ ತತೋ ರಾಜನ್ಮಹಾಯೋಗೇಶ್ವರೋ ಹರಿಃ ।
ದರ್ಶಯಾಮಾಸ ಪಾರ್ಥಾಯ ಪರಮಂ ರೂಪಮೈಶ್ವರಮ್ ॥ 9 ॥

ಸಂಜಯನು ಹೇಳಿದನು – ಹೇ ರಾಜನ್! ಮಹಾಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಹರಿಯು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ತನ್ನ ಪರಮೇಶ್ವರ್ಯಭರಿತವಾದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸಿದನು. ಸ್ವತಃ ತಾನು ಯೋಗಿಯಾಗಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೂ ಯೋಗವನ್ನು ಪ್ರದಾನ ಮಾಡುವಂತಹ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ ತಾನು ಯೋಗಕ್ಕೆ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿರುವವನು ಯೋಗೇಶ್ವರನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಇದೇ ರೀತಿ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ಅಪಹರಿಸುವವನು ಹರಿ. ಬರಿಯ ದುಃಖವೊಂದೇ ಅಲ್ಲ. ದುಃಖವೊಂದನ್ನೇ ಅಪಹರಿಸಿ ಸುಖವನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟರೆ ದುಃಖವು ಮತ್ತೆ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಪಾಪಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ ಅದರೊಂದಿಗೆ ಸರ್ವಸ್ವನನ್ನೂ ಅಪಹರಿಸಿ ತನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ನೀಡಲು ಯಾವಾತನು ಸಮರ್ಥನೋ ಆತನೇ ಹರಿ. ಅವನು ಪಾರ್ಥನಿಗೆ ತನ್ನ ದಿವ್ಯರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸಿದನು. ಎದುರಿಗೇ ನಿಂತಿದ್ದನಲ್ಲವೇ?

ಅನೇಕವಕ್ತ್ರನಯನಮನೇಕಾದ್ಭುತ ದರ್ಶನಮ್ ।
ಅನೇಕ ದಿವ್ಯಾಭರಣಂ ದಿವ್ಯಾನೇಕೋದ್ಯತಾಯುಧಮ್ ॥ 10 ॥

ಅನೇಕ ಮುಖಗಳು, ಅನೇಕ ಕಣ್ಣುಗಳು, ಅನೇಕಾನೇಕ ಅದ್ಭುತ ದರ್ಶನಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ, ಅನೇಕ ದಿವ್ಯಾಭರಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಅನೇಕಾನೇಕ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿರುವ ಹಾಗೂ –

ದಿವ್ಯಮಾಲ್ಯಾಂಬರಧರಂ ದಿವ್ಯಗಂಧಾನು ಲೇಪನಂ ।
ಸರ್ವಾಶ್ಚರ್ಯಮಯಂ ದೇವಮನಂತಂ ವಿಶ್ವತೋಮುಖಂ ॥ 11 ॥

ದಿವ್ಯ ಮಾಲೆಗಳು ದಿವ್ಯ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ, ದಿವ್ಯ ಗಂಧವನ್ನು ಲೇಪಿಸಿಕೊಂಡು ಎಲ್ಲ ವಿಧವಾದ ಆಶ್ಚರ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ಅಸೀಮವಾದ ವಿರಾಟ್ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು ಆ ಪರಮದೇವರನ್ನು ನೋಡಿದನು.

ದಿವಿ ಸೂರ್ಯಸಹಸ್ರಸ್ಯ ಭವೇದ್ಯುಗಪದುತ್ಥಿತಾ ।
ಯದಿ ಭಾಃ ಸದೃಶೀ ಸಾ ಸ್ಯಾದ್ಭಾಸಸ್ತಸ್ಯ ಮಹಾತ್ಮನಃ ॥ 12 ॥

(ಅಜ್ಞಾನ ರೂಪಿಯಾದ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಸಂಯಮ ರೂಪಿಯಾದ ಸಂಜಯ – ಹಿಂದೆಯೇ ಇದು ಹೇಳಿದೆ) ಸಂಜಯನು ಹೇಳಿದನು – ಹೇ ರಾಜನ್! ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾವಿರ ಸೂರ್ಯರು ಹುಟ್ಟಿದರೆ ಅದೆಷ್ಟು ಪ್ರಕಾಶವುಂಟಾಗುವುದೋ ಅದೂ ಸಹ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಆ ಮಹಾತ್ಮನ ಪ್ರಕಾಶದೆದುರಿಗೆ ಏನೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಮಹಾತ್ಮನೇ... ಯೋಗೇಶ್ವರನಲ್ಲವೇ?

ತತ್ರೈಕ ಸ್ಥಂ ಜಗತ್ಕೃತ್ಸ್ನಂ ಪ್ರವಿಭಕ್ತ ಮನೇಕ ಧಾ ।
ಅಪಶ್ಯದ್ದೇವ ದೇವಸ್ಯ ಶರೀರೇ ಪಾಂಡವಸ್ತದಾ ॥ 13 ॥

ಪಾಂಡುಪುತ್ರನಾದ ಅರ್ಜುನನು (ಪುಣ್ಯವೇ ಪಾಂಡು. ಪುಣ್ಯವೇ ಅನುರಾಗಕ್ಕೆ ಹುಟ್ಟನ್ನೀಯುವುದು.) ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ವಿಂಗಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸಮಸ್ತ ವಿಶ್ವವು ಆ ಪರಮದೇವನ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಒಂದೆಡೆ ಇರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದನು.

ತತಃ ಸ ವಿಸ್ಮಯಾವಿಷ್ಟೋ ಹೃಷ್ಟರೋಮಾ ಧನಂಜಯಃ ।
ಪ್ರಣಮ್ಯ ಶಿರಸಾ ದೇವಂ ಕೃತಾಂಜಲಿರಭಾಷತ ॥ 14 ॥

ಅನಂತರ ವಿಸ್ಮಯಾನ್ವಿತನಾಗಿ ರೋಮಾಂಚನಗೊಂಡ ಅರ್ಜುನನು ಪರಮಾತ್ಮನಾದ ದೇವನನ್ನು ಶಿರಸಾ ವಂದಿಸುತ್ತ (ಮೊದಲೂ ವಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಈಗ ಆತನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಕಂಡು ಸಾದರ ವಂದನೆ ಮಾಡುತ್ತ) ಕೈ ಜೋಡಿಸಿ ಹೇಳಿದನು. ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು ಅಂತಃಕರಣದಿಂದ ನಮಿಸಿ ಹೇಳಿದನು.

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ –

ಪಶ್ಯಾಮಿ ದೇವಾಂಸ್ತವ ದೇವ ದೇಹೇ
ಸರ್ವಾಂಸ್ತಥಾ ಭೂತ ವಿಶೇಷಸಂಘಾನ್ ।
ಬ್ರಹ್ಮಾಣಮೀಶಂ ಕಮಲಾಸನಸ್ಥಂ
ಋಷೀಂಶ್ಚಸರ್ವಾನುರುಗಾಂಶ್ಚ ದಿವ್ಯಾನ್ ॥ 15 ॥

ಹೇ ದೇವ ! ನಿನ್ನ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ನಾನೀಗ ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ಅನೇಕ ಭೂತಗಳ ಸಮುದಾಯವನ್ನೂ, ಕಮಲಾಸನದ ಮೇಲೆ ವಿರಾಜಿಸುವ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನೂ, ಮಹಾದೇವನನ್ನೂ, ಸಮಸ್ತ ಋಷಿಗಳನ್ನೂ, ದಿವ್ಯವಾದ ಸಮಸ್ತ ಉರಗಗಳನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತಿರುವೆನು. ಇದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಂಡುದು – ಕರುಡು ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು ಯೋಗೇಶ್ವರನು ಪೂರ್ಣತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದ ಮಹಾಪುರುಷ ಹೃದಯದಿಂದ ದೃಷ್ಟಿ ಪ್ರದಾನ ಮಾಡಿದಾಗ. ಇದು ಸಾಧನಾಗಮ್ಯವಾದುದು.

ಅನೇಕ ಬಾಹೂದರವಕ್ತ್ರನೇತ್ರಂ ಪಶ್ಯಾಮಿ ತ್ವಾಂ ಸರ್ವತೋಽನಂತರೂಪಮ್ ।
ನಾಂತಂ ನ ಮಧ್ಯಂ ನ ಪುನಸ್ತವಾದಿಂ ಪಶ್ಯಾಮಿ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರ ವಿಶ್ವರೂಪ ॥ 16 ॥

ವಿಶ್ವದ ಒಡೆಯನೇ! ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಅನೇಕ ಬಾಹುಗಳುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಅನೇಕೋದರವುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಅನೇಕ ನಯನ ಮುಖಗಳುಳ್ಳವನಾಗಿ ಹಾಗೂ ನಾಲ್ದೆಸೆಗಳಿಂದಲೂ ಅನಂತ ರೂಪಗಳುಳ್ಳವನಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿರುವೆ. ಹೇ ವಿಶ್ವರೂಪ ! ನನಗೆ ನಿನ್ನ ಆದಿಯಾಗಲಿ, ಮಧ್ಯವಾಗಲಿ, ತುದಿಯಾಗಲಿ – ಒಂದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ನಿನ್ನ ಆದಿಮಧ್ಯಾಂತಗಳನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಲಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ.

ಕಿರೀಟಿನಂ ಗದಿನಂ ಚಕ್ರಿಣಂ ಚ ತೇಜೋರಾಶಿಂ ಸರ್ವತೋ ದೀಪ್ತಿಮಂತಂ ।
ಪಶ್ಯಾಮಿ ತ್ವಾ ದುರ್ನಿರೀಕ್ಷ್ಯಂ ಸಮಂತಾದ್ದೀಪ್ತಾನಲಾರ್ಕದ್ಯುತಿಮಪ್ರಮೇಯಮ್ ॥ 17 ॥

ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಗದಾ ಚಕ್ರಮುಕುಟಗಳಿಂದ ಪರಿಶೋಭಿಸುತ್ತ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ತೇಜಃಪುಂಜದೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡುತ್ತಿರುವೆ. ನಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪವು ಪ್ರಜ್ವಲಿತವಾದ ಅಗ್ನಿ, ಚಿಟಗುಟ್ಟುವ ಸೂರ್ಯಪ್ರಕಾಶಕ್ಕೆ ಸದೃಶವಾಗಿ, ನೋಡಹೋದರೆ ಕಣ್ಣೆವೆಗಳು ಸೀದು ಹೋಗುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ಮನ ಬುದ್ಧಿಗಳಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಲಾಗದಂತಹ ಅಪ್ರಮೇಯ ಸ್ವರೂಪ. ಈ ರೀತಿ ಸಮಸ್ತ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದಲೂ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸಮರ್ಪಿತನಾಗಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಈ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಅರ್ಜುನನು ಅವನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸತೊಡಗಿದನು –

ತ್ವಮಕ್ಷರಂ ಪರಮಂ ವೇದಿತವ್ಯಂ ತ್ವಮಸ್ಯ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಪರಂ ನಿಧಾನಮ್ ।
ತ್ವಮವ್ಯಯಃ ಶಾಶ್ವತಧರ್ಮಗೋಪ್ತಾ ಸನಾತನಸ್ತ್ವಂ ಪುರುಷೋ ಮತೋ ಮೇ ॥ 18 ॥

ಭಗವನ್ ! ನೀನು ತಿಳಿಯಲರ್ಹವಾದ ಪರಮಾಕ್ಷರ ಅರ್ಥಾತ್ ಅಕ್ಷಯನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಾಗಿರುವೆ. ನೀನು ಈ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಪರಮ ಕಾರಣನು. ಶಾಶ್ವತ ಧರ್ಮ ರಕ್ಷಿಸುವನು. ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಸನಾತನ ಪುರುಷನು ಎಂಬುದೇ ನನ್ನ ಮತ. ಆತ್ಮದ ಸ್ವರೂಪವೇನು? ಶಾಶ್ವತ ಧರ್ಮವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವವನು. ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಸನಾತನ ಪುರುಷನು. ಎಂಬುದೇ ನನ್ನ ಮತ. ಆತ್ಮದ ಸ್ವರೂಪವೇನು? ಶಾಶ್ವತ, ಸನಾತನ, ಅವ್ಯಕ್ತ, ಅವಿನಾಶೀ. ಇಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಸ್ವರೂಪ ಏನಾಗಿರುವುದು ! ಶಾಶ್ವತ, ಸ್ಥಿರ, ಅವಿನಾಶೀ, ಅರ್ಥಾತ್ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯನಂತರ ಮಹಾಪುರುಷನು ಸಹ ಅದೇ ಆತ್ಮಭಾವದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗುವನು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಭಗವಂತ ಮತ್ತು ಆತ್ಮ ಒಂದೇ ಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳದ್ದು.

ಅನಾದಿಮಧ್ಯಾಂತಮನಂತವೀರ್ಯ
ಮನಂತಬಾಹುಂ ಶಶಿಸೂರ್ಯನೇತ್ರಮ್ ।
ಪಶ್ಯಾಮಿ ತ್ವಾಂ ದೀಪ್ತಹುತಾಶವಕ್ತ್ರಂ
ಸ್ವತೇಜಸಾ ವಿಶ್ವಮಿದಂ ತಪಂತಮ್ ॥ 19 ॥

ಎಲೆ ಪರಮಾತ್ಮ! ನಿನ್ನ ಆದಿ ಮಧ್ಯಾಂತಗಳೊಂದೂ ನನ್ನಿಂದ ತಿಳಿಯಲಾಗದು. ಅನಂತ ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳುಳ್ಳ ಅನಂತ ಹಸ್ತಗಳುಳ್ಳ (ಮೊದಲು ಸಾವಿರಾರು ಇದ್ದವು ಈಗ ಅನಂತವಾದವು) ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರೂಪ ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳ (ಹಾಗಾದರೆ ಭಗವಂತನು ಒಕ್ಕಣ್ಣನಾದಂತಾಯಿತು. ಒಂದು ಕಣ್ಣು ಚಂದ್ರನಂತೆ ಕ್ಷೀಣಪ್ರಕಾಶ ಮತ್ತೊಂದು ಸೂರ್ಯನಂತೆ ತೇಜೋಯುಕ್ತವಾದುದು – ಹಾಗೇನಲ್ಲ. ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನೂ. ಚಂದ್ರನಂತೆ ತಣ್ಪನ್ನೂ ಎರೆಯುವಂತಹ ಗುಣ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿದೆ. ಚಂದ್ರ ಸೂರ್ಯರೆಂಬುದು ಪ್ರತೀಕ ಮಾತ್ರ. ಅರ್ಥಾತ್ ಚಂದ್ರ, ಸೂರ್ಯ, ನೇತ್ರ ಹಾಗೂ ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳ) ಹಾಗೂ ಪ್ರಜ್ವಲಿತ ವೈಶ್ವಾನರನಂತೆ ಮುಖವುಳ್ಳ ಹಾಗೂ ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಜಗತ್ತನ್ನೆಲ್ಲ ತಪಿಸುತ್ತಿರುವ ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವೆ.

ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೋರಿದಮಂತರಂ ಹಿ ವ್ಯಾಪ್ತಂ ತ್ವಯೈಕೇನ ದಿಶಶ್ಚ ಸರ್ವಾಃ ।
ದೃಷ್ಟ್ವಾದ್ಭುತಂ ರೂಪಮುಗ್ರಂ ತವೇದಂ ಲೋಕತ್ರಯಂ ಪ್ರವ್ಯಥಿತಂ ಮಹಾತ್ಮನ್ ॥ 20 ॥

ಹೇ ಭಗವಂತ! ಭೂಮ್ಯಾಕಾಶಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಸಂಪೂರ್ಣ ಆಕಾಶ ಮತ್ತು ಸಮಸ್ತ ದಿಶೆಗಳು ನಿನ್ನೋರ್ವನಿಂದಲೇ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತುಂಬಿದೆ. ನಿನ್ನ ಈ ಅಲೌಕಿಕವಾದ ಹಾಗೂ ಭಯಂಕರವಾದ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿ ಮೂರು ಲೋಕಗಳೂ ಅತ್ಯಂತ ವ್ಯಥಿತವಾಗಿವೆ.

ಅ ಮೀ ಹಿ ತ್ವಾಂ ಸುರಸಂಘಾ ವಿಶಂತಿ ।
ಕೇಚಿದ್ಭೀತಾಃ ಪ್ರಾಂಜಲಯೋ ಗೃಣಂತಿ ।
ಸ್ವಸ್ತೀತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಮಹರ್ಷಿಸಿದ್ಧಸಂಘಾಃ
ಸ್ತುವಂತಿ ತ್ವಾಂ ಸ್ತುತಿಭಿಃ ಪುಷ್ಕಲಾಭಿಃ ॥21॥

ಆ ದೇವತೆಗಳ ಸಮೂಹವು ನಿನ್ನನ್ನೇ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿದೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಮಂದಿ ಭಯದಿಂದ ನಡುಗುತ್ತ ಕೈಜೋಡಿಸಿ ನಿನ್ನ ಗುಣಗಾನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವವರು. ಮಹರ್ಷಿಗಳೂ ಸಿದ್ಧರೂ ಸ್ವಸ್ತಿವಾಚನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನೇ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಿರುವರು.

ರುದ್ರಾದಿತ್ಯಾ ವಸವೋ ಯೇ ಚ ಸಾಧ್ಯಾ
ವಿಶ್ವೇಽಶ್ವಿನೌ ಮರುತಶ್ಚೋಷ್ಮಪಾಶ್ಚ ।
ಗಂಧರ್ವಯಕ್ಷಾಸುರ ಸಿದ್ಧಸಂಘಾ
ವೀಕ್ಷ್ಯಂತೇ ತ್ವಾಂ ವಿಸ್ಮಿತಾಶ್ಚೈವ ಸರ್ವೇ ॥ 22 ॥

ರುದ್ರ, ಆದಿತ್ಯ, ವಸು, ಸಿದ್ಧ ಸಾಧ್ಯ, ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳು, ಅಶ್ವಿನೀ ಕುಮಾರರು, ವಾಯುದೇವ, ಪಿತೃದೇವತೆಗಳು, ಯಕ್ಷ ರಾಕ್ಷಸಗಂಧರ್ವರು ಹಾಗೂ ಸಿದ್ಧ ಸಮುದಾಯ

– ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ನಿನ್ನ ಕಡೆಗೆ ವಿಸ್ಮಯಭರಿತವಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಿರುವರು. ಅರ್ಥಾತ್ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅಸುರಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಆ ದೃಷ್ಟಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಈ ಹಿಂದೆಯೇ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಆಸುರೀ ಪ್ರವೃತಿಯ ಜನರು ತನ್ನನ್ನು ತುಚ್ಛನನ್ನಾಗಿ ಸಂಬೋಧಿಸುವರೆಂದೂ, ಜನಸಾಮಾನ್ಯನಂತೆ ಭಾವಿಸುವರೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದನು. ಆದರೆ ವಸ್ತುತಃ ನಾನು ಪರಮ ಭಾವದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯೂರಿರುವ ಪರಮೇಶ್ವರ ಎಂದವರು ಅರಿಯರು. ನಾನು ಮನುಷ್ಯ ಶರೀರವನ್ನೇ ಆಧರಿಸಿಕೊಂಡಿರಬಹುದು ಅದೇ ಶರೀರವೇ ಇಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿದೆ. ಇದು ಅವರಿಗೆಲ್ಲ ಅಚ್ಚರಿಯುಂಟುಮಾಡಿದೆ. ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಇದನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ.

ರೂಪಂ ಮಹತ್ತೇ ಬಹುವಕ್ತ್ರನೇತ್ರಂ ಮಹಾಬಾಹೋ ಬಹುಬಾಹೂರುಪಾದಮ್ ।
ಬಹೂದರಂ ಬಹುದಂಷ್ಟ್ರಾಕರಾಲಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಲೋಕಾಃ ಪ್ರವ್ಯಥಿತಾಸ್ತಥಾಹಮ್ ॥ 23॥

ಮಹಾಬಾಹುವಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೇ! (ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೂ ಮಹಾಬಾಹು ಅರ್ಜುನನೂ ಮಹಾಬಾಹು) ಪ್ರಕೃತಿಯಾಚೆಗೆ ಮಹತ್ತರವಾದ ಸತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವಿರುವಾತನು ಮಹಾಬಾಹುಃ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಮಹತ್ತಾದ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣನು. ದೊಡ್ಡ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವನು. ಅರ್ಜುನನು ಅದೇ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಆರಂಭದಲ್ಲಿರುವನು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿರುವನು. ಘಟ್ಟವು ಮಾರ್ಗದ ಮೊತ್ತೊಂದು ಅಂಚಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲವೇ? ಮಹಾಬಾಹುವಾದ ಯೋಗೇಶ್ವರನೇ! ನಿಮ್ಮೀ ಬಹುಮುಖ, ಬಹುಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳ, ಅನೇಕ ಹಸ್ತಪಾದ ಜಂಘೆಗಳುಳ್ಳ ಬಹೂದರ, ವಿಕರಾಲವಾದ ಬಹು ದವಡೆಗಳುಳ್ಳ ಬೃಹದ್ರೂಪವನ್ನು ಕಂಡು ಲೋಕಗಳೆಲ್ಲ ಭಯದಿಂದ ತತ್ತರಿಸಿ ಬೀಳುತ್ತಿದೆ – ನಾನು ಸಹ ವ್ಯಾಕುಲನಾಗಿರುವೆ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಇಂತಹ ಮಹಾನಾಕೃತಿಯುಳ್ಳವನೇ ಎಂದು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಈಗೀಗ ಭಯವೆನಿಸಿದೆ.

ನಭಸ್ಪೃಶಂ ದೀಪ್ತಮನೇಕವರ್ಣಂ
ವ್ಯಾತ್ತಾನನಂ ದೀಪ್ತ ವಿಶಾಲನೇತ್ರಮ್ ।
ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಹಿ ತ್ವಾಂ ಪ್ರವ್ಯಥಿತಾಂತರಾತ್ಮಾ
ಧೃತಿಂ ನ ವಿಂದಾಮಿ ಶಮಂ ಚ ವಿಷ್ಣೋ ॥ 24॥

ವಿಶ್ವದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಅಣುರೂಪದಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬಿರುವ ಹೇ ವಿಷ್ಣು! ಗಗನ ಮಂಡಲವನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ಅನೇಕ ರೂಪಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ, ಹರಡಿದ ಮೊಗ ಮತ್ತು ದೀಪ್ತಿವಂತವಾದ ವಿಶಾಲ ನೇತ್ರಗಳುಳ್ಳ ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ಗದಗುಟ್ಟಿ ನಡುಗಿದ ನಾನು ಧೈರ್ಯ ಮತ್ತು ಮನಶ್ಶಾಂತಿಯನ್ನು ತಾಳಲಾರದೆ ಒದ್ದಾಡುತ್ತಿರುವೆ.

ದಂಷ್ಟ್ರಾಕರಾಲಾನಿ ಚ ತೇ ಮುಖಾನಿ
ದೃಷ್ಟ್ವೈವ ಕಾಲಾನಲಸನ್ನಿಭಾನಿ ।
ದಿಶೋ ನ ಜಾನೇ ನ ಲಭೇ ಚ ಶರ್ಮ
ಪ್ರಸೀದ ದೇವೇಶ ಜಗನ್ನಿವಾಸ ॥ 25॥

ನಿನ್ನೀ ವಿಕಾರ ದವಡೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ, ಕಾಲಾಗ್ನಿ (ಪರಮಾತ್ಮನು ಕಾಲಕ್ಕೂ ಸಹ ಅಗ್ನಿಯಂತಿರುವವನು) ಯಂತಹ ಧಗಧಗಿಸುವ ಮುಖಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ದಿಕ್ಕೇ

ತೋಚದಾಗಿದೆ. ಮನಸ್ಸಿನ ಶಾಂತಿ ಸಮಾಧಾನಗಳೆಲ್ಲ ತೂರಾಡಿ ಹೋಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲೆ ದೇವೇಶ್ವರ! ಜಗದ್ವ್ಯಾಪಕ! ಪ್ರಸನ್ನನಾಗು.

ಅಮೀ ಚ ತ್ವಾಂ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರಸ್ಯ ಪುತ್ರಾಃ ಸರ್ವೇ ಸಹೈವಾವನಿಪಾಲಸಂಘೈಃ ।
ಭೀಷ್ಮೋ ದ್ರೋಣ; ಸೂತಪುತ್ರಸ್ತಥಾಸೌ ಸಹಾಸ್ಮದೀಯೈರಪಿ ಯೋಧಮುಖ್ಯೈಃ ॥26॥

ಈ ಎಲ್ಲ ದೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಸಂತತಿಯು ಅನೇಕಾನೇಕ ರಾಜ ಮಹಾರಾಜ ಸಮುದಾಯದೊಂದಿಗೂ, ಭೀಷ್ಮ, ದ್ರೋಣ ಹಾಗೂ ಸೂತಪುತ್ರ ಕರ್ಣ ಮುಂತಾದವರು ನಮ್ಮ ಪಕ್ಷದ ಪ್ರಧಾನ ಯೋಧರುಗಳೊಂದಿಗೆ

ವಕ್ತ್ರಾಣಿ ತೇ ತ್ವರಮಾಣಾ ವಿಶಂತಿ ದಂಷ್ಟ್ರಾಕರಾಲಾನಿ ಭಯಾನಕಾನಿ ।
ಕೇಚಿದ್ವಿಲಗ್ನಾ ದಶನಾಂತರೇಷು ಸಂದೃಶ್ಯಂತೇ ಚೂರ್ಣಿತೈರುತ್ತಮಾಂಗೈಃ ॥27॥

ಭಾಯಾನಕವಾದ ನಿನ್ನ ಕರಾಲ ದವಡೆಯಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ತ್ವರೆಯಿಂದ ಹೋಗುತ್ತಿರುವರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಮಂದಿ ಜಗಿದು ಪುಡಿಪುಡಿಯಾದ ತಲೆಗಳೊಂದಿಗೆ ನಿನ್ನ ದವಡೆಗಳ ನಡುವೆ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡಿರುವರು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಅದೆಷ್ಟು ವೇಗವಾಗಿ ನಿನ್ನ ಬಾಯಿಯೊಳಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವರೆಂದರೆ –

ಯಥಾ ನದೀನಾಂ ಬಹವೋಽಂಬು ವೇಗಾಃ ಸಮುದ್ರಮೇವಾಭಿಮುಖಾ ದ್ರವಂತಿ ।
ತಥಾ ತವಾಮೀ ನರಲೋಕವೀರಾ ವಿಶಂತಿ ವಕ್ತ್ರಾಣ್ಯಭಿವಿಜ್ವಲಂತಿ ॥28॥

ಅನೇಕಾನೇಕ ನದಿಗಳ ನೀರು ವೇಗವಾಗಿ ಸಮುದ್ರದ ಕಡೆಗೆ ಧಾವಿಸುತ್ತ ಹರಿಯುವುದೋ ಅದೇ ರೀತಿ ಶೂರವೀರರಾದ ಭಟರು, ನರವೀರರು, ನಿನ್ನ ಪ್ರಜಲ್ವಿಸುವ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಅಂದರೆ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಸ್ವತಃ ವೀರಾರಾದರೂ ನೀನು ಸಾಗರದಂತೆ. ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ ಅವರ ಬಲವೆಲ್ಲವೂ ತೀರ ಅಲ್ಪ. ಅವರು ಏತಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿರುವರು? ಅದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆ ಇಲ್ಲಿದೆ.

ಯಥಾ ಪ್ರದೀಪ್ತಂ ಜ್ವಲನಂ ಪತಂಗಾಃ ವಿಶಂತಿ ನಾಶಾಯ ಸಮೃದ್ಧ ವೇಗಾಃ ।
ತಥೈವ ನಾಶಾಯ ವಿಶಂತಿ ಲೋಕಾಸ್ತವಾಪಿ ವಕ್ತ್ರಾಣಿ, ಸಮೃದ್ಧ ವೇಗಾಃ ॥29॥

ಪತಂಗಗಳು ನಾಶವಾಗಲೆಂದೇ ಧಗಧಗಿಸುವ ಬೆಂಕಿಯುರಿಯನ್ನು ವೇಗವಾಗಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವವೋ ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ತಮ್ಮ ನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ನಿನ್ನ ಬಾಯಿಗೆ ಧಾವಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತಿವೆ.

ಲೇಲಿಹ್ಯಸೇ ಗ್ರಸಮಾನಃ ಸಮಂತಾಲ್ಲೋಕಾನ್ಸಮಗ್ರಾನ್ವದನೈರ್ಜ್ವಲದ್ಭಿಃ ।
ತೇಜೋಭಿರಾಪೂರ್ಯ ಜಗತ್ಸಮಗ್ರಂ ಭಾಸಸ್ತವೋಗ್ರಾಃ ಪ್ರತಪಂತಿ ವಿಷ್ಣೋ ॥30॥

ನೀನು ಈ ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ತುತ್ತು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ನೆಕ್ಕಿನೆಕ್ಕಿ ನುಂಗುತ್ತಿರುವೆ. ರುಚಿ ನೋಡುತ್ತ ಚಪ್ಪರಿಸುತ್ತಿರುವೆ. ಹೇ ವ್ಯಾಪಕನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನೇ! ನಿನ್ನ ಉಗ್ರ ಪ್ರಕಾಶವು ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತನ್ನೂ ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಸುತ್ತುವರಿದು ಸುಡುತ್ತಿದೆ. ತಾತ್ಪರ್ಯವೇನೆಂದರೆ ಆಸುರೀ ಸಂಪತ್ತು ಮೊದಲು ಪರಮತತ್ವದಲ್ಲಿ ವಿಲೀನವಾಗುವುದು. ಅನಂತರ ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಇರದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದೂ ಸಹ ಅದೇ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ

ವಿಲೀನವಾಗುವುದು. ಅರ್ಜುನನು ನೋಡುತ್ತಿರುವನು – ಮೊದಲು ಕೌರವ ಪಕ್ಷ ನಂತರ ತನ್ನ ಪಕ್ಷದ ಯೋಧರೆಲ್ಲರೂ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಬಾಯಲ್ಲಿ ವಿಲೀನರಾಗುತ್ತಿರುವರು. ಅವನು ಕೇಳಿದನು –

ಆಖ್ಯಾಹಿ ಮೇ ಕೋ ಭವಾನುಗ್ರರೂಪೋ ನಮೋಽಸ್ತುತೇ ದೇವವರ ಪ್ರಸೀದ ।
ವಿಜ್ಞಾತುಮಿಚ್ಛಾಮಿ ಭವಂತಮಾದ್ಯಂ ನ ಹಿ ಪ್ರಜಾನಾಮಿ ತವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಮ್ ॥ 31 ॥

ಈ ಭಯಂಕರ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿದ ನೀನಾರು? ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳು. ಎಲೆ ದೇವ ವರ್ಯ! ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ನೀನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗು. ಆದಿ ಸ್ವರೂಪನೇ! ನಿನ್ನನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ನನ್ನಾಸೆ. (ನೀನಾರು? ನಿನ್ನುದ್ದೇಶವೇನು? ಏಕೆಂದರೆ ನಿನ್ನ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಪ್ರಯತ್ನಗಳೊಂದೂ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದನು –

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ –

ಕಾಲೋಽಸ್ಮಿ ಲೋಕಕ್ಷಯಕೃತ್ಪ್ರವೃದ್ಧೋ
ಲೋಕಾನ್ಸಮಾಹರ್ತುಮಿಹ ಪ್ರವೃತ್ತಃ ।
ಋತೇಽಪಿ ತ್ವಾಂ ನ ಭವಿಷ್ಯಂತಿ ಸರ್ವೇ
ಯೇಽವಸ್ಥಿತಾಃ ಪ್ರತ್ಯನೀಕೇಷು ಯೋಧಾಃ ॥ 32 ॥

ಅರ್ಜುನ ! ನಾನು ಲೋಕವನ್ನೆಲ್ಲ ನಾಶಗೊಳಿಸಲು ಮುನ್ನುಗ್ಗುತ್ತಿರುವ ಕಾಲನು. ಈಗ ಈ ಲೋಕಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಲು ಉದ್ಯತನಾಗಿರುವೆ. ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಿಗಳ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ತಕ್ಕ ಎಲ್ಲ ಯೋಧರೂ ಒಂದು ವೇಳೆ ನೀನಿಲ್ಲವಾದರೂ ಇರುವವರಲ್ಲ. ಅವರು ಜೀವಂತವಾಗಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ತೊಡಗಿದ್ದೇನೆ.

ತಸ್ಮಾತ್ತ್ವಮುತ್ತಿಷ್ಠಯಶೋ ಲಭಸ್ವ ಜಿತ್ವಾ ಶತ್ರೂನ್ ಭುಂಕ್ಷ್ವ ರಾಜ್ಯಂ ಸಮೃದ್ಧಮ್ ।
ಮಯೈವೇತೇ ನಿಹತಾಃ ಪೂರ್ವಮೇವ ನಿಮಿತ್ತಮಾತ್ರಂ ಭವ ಸವ್ಯಸಾಚಿನ್ ॥ 33 ॥

ಆದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಜುನ ! ನೀನೀಗ ಎದ್ದೇಳು. ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆ. ಶತ್ರುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಗೆದ್ದು ಸಮೃದ್ಧ ಸಂಪನ್ನವಾದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಅನುಭವಿಸು. ಈ ವೀರರು, ಈ ಭಟರು ಈಗಾಗಲೇ ನನ್ನಿಂದ ಎಂದೋ ಹತರಾಗಿ ಹೋಗಿರುವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವರನ್ನೆಲ್ಲ ಕೊಲ್ಲುವುದು ಹೇಗೆಂದು ನೀನು ಯೋಚಿಸಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ. ಸವ್ಯಸಾಚಿನ್! ನೀನು ಕೇವಲ ನೆಪಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲೂ ಹೇಳಿರುವನು – ಪರಮಾತ್ಮನು ತಾನು ಏನೂ ಮಾಡುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಮಾಡಿಸುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಸಮಯ ಸಂಯೋಗಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿಸುವುದು ಇಲ್ಲ, ಮೋಹಕವಾದ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಜನರು ಹಾಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಎಲ್ಲವನ್ನು ಮಾಡಿಸುವವನು ಎಂದೆನ್ನುವರು. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಆತನು ಸ್ವತಃ ಸಡ್ಡು ಹೊಡೆಯುತ್ತ ಅರ್ಜುನ ! ಮಾಡುವುದನ್ನೆಲ್ಲ ನನಗೆ ಬಿಡು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ನನ್ನಿಂದ ಎಂದೋ ಹತರಾಗಿರುವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ನೆಪಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ನೀನು ಇದ್ದರಾಯಿತು. ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲು, ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದು. **'ಸೋ ಕೇವಲ ಭಗತನ್ಹ ಹಿತ ಲಾಗೀ'** – ಭಕ್ತರ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಹೀಗೆ

ಮಾಡುವನು. ಅರ್ಜುನನೂ ಅದೇ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನು ತಾನೇ ತೊಡೆ ತಟ್ಟುತ್ತ ಎದ್ದು ನಿಂತನು. ಅನುರಾಗವೇ ಅರ್ಜುನ! ಅನುರಾಗಿಗಾಗಿ ಭಗವಂತನು ಸದಾ ಸನ್ನದ್ಧವಾಗಿ ನಿಂತಿರುವನು. ಆತನ ಕೆಲಸವನ್ನೇ ಮಾಡುವನು – ತಾನೇ ರಥಿಕನಾಗುವನು.

ಗೀತೆಯಲ್ಲೀಗ ಮೂರು ಬಾರಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸುದ್ದಿ ಬಂದಿದೆ. ಮೊದಲು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಕಾದಾಡಲು ಇಚ್ಛೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಅವನು ಹೇಳಿದ್ದನು – ಇಡಿಯ ಭೂಮಂಡಲದ ಧನವೈಭವಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಅಥವಾ ದೇವತೆಗಳ ಸ್ವಾಮಿಯಾಗುವ ಮಟ್ಟ ಅಥವಾ ಮೂರುಲೋಕಗಳ ಆಧಿಪತ್ಯವು ದೊರೆತರೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಶುಷ್ಕಗೊಳಿಸುವ ಸನ್ನಿಶೋಕಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನ ದೊರೆಯದು. ವೇದನೆ ಮಾತ್ರ ಹಾಗೆಯೇ ಇರುವುದೆಂದ ಮೇಲೆ ನನಗೆ ರಾಜ್ಯಕೋಶಗಳೊಂದೂ ಬೇಡ. ಯೋಗೇಶ್ವರನು ಹೇಳುವನು – ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೋತರೂ ದೇವತ್ವವಿದೆ, ಗೆದ್ದರಂತೂ ಮಹಾಮಹಿಮ ಸ್ಥಿತಿ ದೊರಕುವುದು. ಈಗ ಇಲ್ಲಿ ಈ ಹನ್ನೊಂದನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವನು – ಈ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಈ ಹಿಂದೆಯೆ ನನ್ನಿಂದ ಹತರಾಗಿರುವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರ ಇದ್ದರೆ ಸಾಕು, ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವೆ, ಸಮೃದ್ಧ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಭೋಗಿಸುವೆ. ಮತ್ತದೇ ಮಾತು. ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಅರ್ಜುನನು ಹೆದರಿ ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಿದ್ದನೋ, ಯಾವುದನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಶೋಕವು ಅಳಿಯದೆ ಮತ್ತೆ ಒಂದಕ್ಕೆರಡಾಗುವುದೋ ಅದೇ ರಾಜ್ಯ ಸುಖದ ಆಸೆಯನ್ನು ಬಡಿದೆಬ್ಬಿಸುತ್ತಿರುವನೇ? ಅಲ್ಲ, ವಿಕಾರಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕೊನೆಗೊಂಡಾದ ಮೇಲೆ ಪರಮಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪದ ಸ್ಥಿತಿಯೇ ಉಳಿಯುವುದು. ಅದೇ ವಾಸ್ತವಿಕ ಸಮೃದ್ಧಿ. ಸ್ಥಿರ ಸಂಪತ್ತು. ಅದೆಂದೂ ನಾಶವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ರಾಜಯೋಗದ ಪರಿಣಾಮ.

ದ್ರೋಣಂ ಚ ಭೀಷ್ಮಂ ಚ ಜಯದ್ರಥಂ ಚ
ಕರ್ಣಂ ತಥಾನ್ಯಾನಪಿ ಯೋಧವೀರಾನ್ ।
ಮಯಾ ಹತಾಂಸ್ತ್ವಂ ಜಹಿ ಮಾ ವ್ಯಥಿಷ್ಠಾ
ಯುಧ್ಯಸ್ವ ಜೇತಾಸಿ ರಣೇ ಸಪತ್ನಾನ್ ॥ 34 ॥

ಈ ಭೀಷ್ಮ, ದ್ರೋಣ, ಜಯದ್ರಥ, ಕರ್ಣಾಧಿ ಎಲ್ಲ ಯುದ್ಧವೀರರೂ ಈ ಮೊದಲೇ ನನ್ನಿಂದ ಹತರಾಗಿರುವವರು. ಅವರನ್ನು ನೀನು ಕೊಲ್ಲುವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನೇನೂ ಹೆದರುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನೀನು ವೈರಿಗಳೊಂದಿಗೆ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಗೆಲ್ಲುವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯುದ್ಧ ಮಾಡು. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಕೃಷ್ಣನು 'ನನ್ನಿಂದ ಹತರಾಗಿರುವರು' ಎಂದಿರುವನು. ಮೃತರಾಗಿರುವವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ನಿನಗೇನು ಅಂಜಿಕೆ? ನಾನೇ ಕರ್ತೃ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಿರುವನು. ಐದನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ 13, 14 ಮತ್ತು 15ನೇ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ 'ಭಗವಂತನು ಅಕರ್ತಾ' ಎಂದಿರುವನು. ಹದಿನೆಂಟನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವನು – ಶುಭಾಶುಭವಾದ ಯಾವುದೊಂದು ಕಾರ್ಯದಲ್ಲೂ ಐದು ಮಾಧ್ಯಮಗಳು – ಅಧಿಷ್ಠಾನ, ಕರ್ತಾ, ಕರಣ, ಯತ್ನ ಮತ್ತು ದೈವ. ಕೇವಲ ಸ್ವರೂಪನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಮಾಡುವವನು ಎಂದು ಹೇಳುವವರು ಅವಿವೇಕಿಗಳು. ಅವರಿಗೆ ಯಥಾರ್ಥ ತಿಳಿಯದು. ಅಂದರೆ ಭಗವಂತನಲ್ಲ ಮಾಡುವುದು – ಎಂದು ಹೇಳಿರುವನು. ಹೀಗೆ ವಿರೋಧಾಭಾಸವೇಕೆ?

ವಸ್ತುತಃ ಪ್ರಕೃತಿ ಮತ್ತು ಆ ಪರಮಾತ್ಮನ ನಡುವೆ ಒಂದು ಗಡಿರೇಖೆ ಇರಬಹುದು.

ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಪರಮಾಣುಗಳ ಒತ್ತಡ ಹೆಚ್ಚಾದಷ್ಟೂ ಮಾಯೆಯ ಲೀಲೆ ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದು. ಸಾಧಕನು ಅದನ್ನು ದಾಟಿ ಮೇಲೇರಿದರೆ ಈಶ್ವರ, ಇಷ್ಟ ಅಥವಾ ಸದ್ಗುರುವಿನ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವನು. ಅಥವಾ ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು. ಆ ನಂತರ ಸದ್ಗುರು, ಇಷ್ಟರು (ಪ್ರೇರಕ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸದ್ಗುರು, ಆತ್ಮ ಪರಮಾತ್ಮ, ಇಷ್ಟ, ಈಶ್ವರ – ಇವೆಲ್ಲವೂ ಪರ್ಯಾಯ ವಾಚೀ ಶಬ್ದಗಳು, ಎಂಬುದು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿರಲಿ) ಹೃದಯದಿಂದ ರಥಿಕರಾಗುವರು. ಆತ್ಮನ ಮೂಲಕ ಜಾಗೃತಿ ಪಡೆದು ಆ ಅನುರಾಗಿಯಾದ ಸಾಧಕನಿಗೆ ದಾರಿತೋರತೊಡಗುವರು.

ಪೂಜ್ಯ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು – ''ಹೋ! ನಾವು ಯಾವ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಅರಸುತ್ತಿರುವೆವೋ, ಯಾವ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನಾವು ನಿಂದಿರುವೆವೋ ಆ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟನು ತಾನೇ ಇಳಿದು ಬಂದು ಆತ್ಮದ ಮೂಲಕ ಜಾಗೃತನಾಗುವವರೆಗೆ ಸಾಧನೆಯ ಯಥಾರ್ಥ ಆರಂಭ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಾಗದು. ಆ ನಂತರ ಸಾಧಕನಿಂದ ಏನೆಲ್ಲವೂ ಪಾರುಗೊಳಿಸಲ್ಪಡುವುದೋ ಅದೆಲ್ಲವೂ ಇಷ್ಟನದೇ ಕೊಡುಗೆ. ಸಾಧಕನಾದವನು ನಿಮಿತ್ತಮಾತ್ರವಿದ್ದು ಇಷ್ಟದ ಸಂಕೇತ ಮತ್ತು ಆದೇಶಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸುತ್ತ ಅದರಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವನು. ಸಾಧಕನ ವಿಜಯವು ಆ ಇಷ್ಟನ ಕೊಡುಗೆ. ಇಂತಹ ಅನುರಾಗಿಯಾದವನಿಗಾಗಿ, ಈಶ್ವರನು ತನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುವನು-ತೋರಿಸುವನು. ಹಾಗೂ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪದ ವರೆಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸುವನು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಇದನ್ನೇ ಹೇಳುವನು – ನನ್ನಿಂದಾಗಲೇ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಈ ವೈರಿಗಳನ್ನು ನೀನು ಕೊಲ್ಲು. ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ನೀನು ಗೆಲ್ಲುವೆ. ನಾನಿರುವಾಗ ನಿನಗೇನು?

ಸಂಜಯ ಉವಾಚ –

ಏತಚ್ಛ್ರುತ್ವಾ ವಚನಂ ಕೇಶವಸ್ಯ
ಕೃತಾಂಜಲಿರ್ವೇಪಮಾನಃ ಕಿರೀಟೀ।
ನಮಸ್ಕೃತ್ವಾ ಭೂಯ ಏವಾಹ ಕೃಷ್ಣಂ
ಸಗದ್ಗದಂ ಭೀತ ಭೀತಃ ಪ್ರಣಮ್ಯ ॥ 35॥

ಸಂಜಯನೆಂದನು – (ಅರ್ಜುನನು ಏನೆಲ್ಲ ನೋಡಿದನೋ ಸಂಜಯನೂ ಹಾಗೆಯೋ ನೋಡಿರುವನು. ಅಜ್ಞಾನ ತುಂಬಿದ ಮನವೇ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ, ಆದರೆ ಇಂತಹ ಮನಸ್ಸು ಕೂಡ ಸಂಯಮವೆಂಬ ಮಾಧ್ಯಮದ ಮೂಲಕ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಲು, ಕೇಳಲು, ತಿಳಿಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವುದು.) ಕೇಶವನು ಈ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಕಿರೀಟಧಾರಿ ಅರ್ಜುನನು ಭಯದಿಂದ ನಡುಗುತ್ತ ಕೈಜೋಡಿಸಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ನಂತರ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೊಂದಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಗದ್ಗದವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಅರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು.

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ –

ಸ್ಥಾನೇ ಹೃಷಿಕೇಶ ತವ ಪ್ರಕೀರ್ತ್ಯಾ
ಜಗತ್ಪ್ರಹೃಷ್ಯತ್ಯನುರಜ್ಯತೇ ಚ ।
ರಕ್ಷಾಂಸಿ ಭೀತಾನಿ ದಿಶೋದ್ರವಂತಿ
ಸರ್ವೇ ನಮಸ್ಯಂತಿ ಚ ಸಿದ್ಧ ಸಂಘಾಃ ॥ 36॥

ಹೇ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾದ ಹೃಷೀಕೇಶನೇ ! ನಿನ್ನ ಕೀರ್ತಿಯಿಂದ ಈ ಸಂಸಾರವು ಸಂತೋಷಗೊಳ್ಳುವುದು ಉಚಿತವೇ ಆಗಿದೆ. ಸಂತೋಷಿಸುವುದಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ, ಅನುರಾಗವನ್ನೂ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ನಿನ್ನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಕಂಡೇ ರಾಕ್ಷಸರು ದಿಕ್ಕುಗೆಟ್ಟು ಓಡುವರು ಹಾಗೂ ಎಲ್ಲ ಸಿದ್ಧ ಗಣಗಳೂ ನಿನ್ನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಕಂಡು ನಿನಗೆ ವಂದಿಸುತ್ತವೆ.

ಕಸ್ಮಾಚ್ಚತೇ ನ ನಮೇರನ್ಮಹಾತ್ಮನ್
ಗರಿಯಸೇ ಬ್ರಹ್ಮಣೋಽಪ್ಯಾದಿ ಕರ್ತ್ರೇ।
ಅನಂತ ದೇವೇಶ ಜಗನ್ನಿವಾಸ
ತ್ವಮಕ್ಷರಂ ಸದಸತ್ತತ್ಪರಂ ಯತ್ ॥ 37 ॥

ಹೇ ಮಹಾತ್ಮ ! ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೂ ಆದಿಕರ್ತೃವಾದ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಹಿರಿಯನಾದ ನಿನಗೆ ಅವರು ಹೇಗೆ ತಾನೇ ನಮಸ್ಕರಿಸದೇ ಇದ್ದಾರು. ಏಕೆಂದರೆ ಎಲೈ ಅನಂತನೇ ಎಲೈ ದೇವೇಶನೇ ? ಹೇ ಜಗನ್ನಿವಾಸನೇ ! ಸತ್ ಅಸತ್ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳಿಗೂ ಮಿಕ್ಕಿದ ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥಾತ್ ಅಕ್ಷಯ ಸ್ವರೂಪನು ನೀನೇ ಅಗಿರುವೆ. ಅರ್ಜುನನು ಅಕ್ಷಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಂಡಿದ್ದನು. ಬರಿಯ ಬೌದ್ಧಿಕ ಮಟ್ಟದಿಂದ ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡುದರಿಂದ ಅಥವಾ ಮಾನ್ಯಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಅಕ್ಷಯ ಎಂಬ ಈ ಸ್ಥಿತಿಯೆಂದೂ ದೊರಕದು. ಅರ್ಜುನನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ದರ್ಶನ ಆತನ ಅಂತರಿಕ ಅನುಭವ. ಆತನು ವಿನಯದಿಂದ ಹೇಳಿದ –

ತ್ವಮಾದಿ ದೇವಃ ಪುರುಷಃ ಪುರಾಣಃ
ತ್ವಮಸ್ಯ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಪರಂ ನಿಧಾನಮ್ ।
ವೇತ್ತಾಸಿ ವೇದ್ಯಂ ಚ ಪರಂ ಚ ಧಾಮ
ತ್ವಯಾತತಂ ವಿಶ್ವಮನಂತರೂಪ ॥ 38 ॥

ನೀನು ಆದಿ ದೇವನು, ಪುರಾಣ ಪುರುಷನು, ನೀನು ಈ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಪರಮ ಕಾರಣನು. ನೀನೇ ಜ್ಞಾನಿ ನೀನೇ ಜ್ಞೇಯ, ನೀನೇ ಪರಮಧಾಮ. ಹೇ ಅನಂತ ರೂಪನೇ, ನಿನ್ನಿಂದ ಈ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಆವೃತವಾಗಿದೆ. ನೀನೇ ಸರ್ವತ್ರವೂ ಇರುವೆ.

ವಾಯುರ್ಯಮೋಽಗ್ನಿರ್ವವರುಣಶ್ಯಶಾಂಕಃ
ಪ್ರಜಾಪತಿಸ್ತ್ವಂ ಪ್ರಪಿತಾಮಹಶ್ಚ ।
ನಮೋ ನಮಸ್ತೇಽಸ್ತು ಸಹಸ್ರಕೃತ್ವಃ
ಪುನಶ್ಚ ಭೂಯೋಽಪಿ ನಮೋ ನಮಸ್ತೆ ॥ 39 ॥

ನೀನೇ ವಾಯು, ನೀನೇ ಯಮರಾಜನು, ಅಗ್ನಿ, ವರುಣ, ಚಂದ್ರಮಾ ಹಾಗೂ ಪ್ರಜಾಪತಿ – ನೀನೇ. ನೀನೇ ಪ್ರಪಿತಾಮಹ (ಮುತ್ತಜ್ಜ) ಸಾವಿರ ಬಾರಿ ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ. ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ವಂದಿಸುವೆ – ಪುನಃ ವಂದಿಸುವೆ, ನಿನ್ನನ್ನು ಅದೆಷ್ಟು ವಂದಿಸಿದರೂ ಸಾಲದು. ಅತಿಶಯವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆ ಭಕ್ತಿಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದಾಗಿ ಅದೆಷ್ಟು ನಮಸ್ಕರಿಸಿದರೂ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅವನು ಹೇಳುವನು –

ನಮಃ ಪುರಸ್ತಾದಥ ಪೃಷ್ಠತಸ್ತೇ
ನಮೋಽಸ್ತುತೇ ಸರ್ವತ ಏವ ಸರ್ವ ।
ಅನಂತ ವೀರ್ಯಾಮಿತ ವಿಕ್ರಮಸ್ತ್ವಂ
ಸರ್ವಂ ಸಮಾಪ್ನೋಷಿ ತತೋಽಸಿ ಸರ್ವಃ ॥ 40॥

ಹೇ ಅತ್ಯಂತ ಸಮರ್ಥನೇ! ನಿನ್ನನ್ನು ಮುಂದುಗಡೆಯಿಂದ ನಮಿಸುವೆ – ಹಿಂದಿನಿಂದ ನಮಿಸುವೆ. ಹೇ ಸರ್ವಾತ್ಮನೇ ! ನಿನಗೆ ಎಲ್ಲೆಡೆಯಿಂದಲೂ ನಮಸ್ಕಾರ. ನೀನು ಅನಂತ ವೀರ್ಯನು, ಅನಂತ ಪರಾಕ್ರಮಿ. ನೀನು ಈ ಜಗತ್ತನ್ನು ಎಲ್ಲೆಡೆಯಿಂದಲೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನೇ ಸರ್ವರೂಪನು – ಸರ್ವತ್ರನೂ ಆಗಿರುವೆ. ಈ ರೀತಿ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ನಮಿಸುತ್ತ ಭಯಭೀತನಾದ ಅರ್ಜುನನು ತನ್ನ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವಂತೆ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವನು –

ಸಖೇತಿ ಮತ್ವಾ ಪ್ರಸಭಂ ಯದುಕ್ತಂ
ಹೇ ಕೃಷ್ಣ ಹೇ ಯಾದವ ಹೇ ಸಖೇತಿ ।
ಅಜಾನತಾ ಮಹಿಮಾನಂ ತವೇದಂ
ಮಯಾ ಪ್ರಮಾದಾತ್ಪ್ರಣಯೇನ ವಾಪಿ ॥ 41॥

ನಿನ್ನನ್ನು ಗೆಳೆಯನೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ನಾನು ಪ್ರೇಮದಿಂದಲೋ, ಪ್ರಮಾದದಿಂದಲೋ ಎಲೈ ಕೃಷ್ಣ, ಹೇ ಯಾದವ, ಎಲೆ ಗೆಳೆಯ ! ಎಂದು ನಿನ್ನ ಪ್ರಭಾವವರಿಯದೆ ಏನೇನೋ ಹೇಳಿರುವೆ. ಒರಟೊರಟಾಗಿ ಮಾತನಾಡಿರುವೆ.

ಯಚ್ಚಾವ ಹಾಸಾರ್ಥ ಮಸತ್ಕೃತೋಽಸಿ
ವಿಹಾರ ಶಯ್ಯಾಸನ ಭೋಜನೇಷು ।
ಏಕೋಽಥವಾಪ್ಯಚ್ಯುತ ತತ್ಸಮಕ್ಷಂ
ತತ್ಕ್ಷಾಮಯೇ ತ್ವಾಮಹ ಮ ಪ್ರಮೇಯಮ್ ॥ 42॥

ಹೇ ಅಚ್ಯುತನೇ! ಊಟ ಉಪಚಾರ ನಿದ್ದೆ ಮಾತುಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನೇ ಇರುವಾಗಲೋ ಅಥವಾ ನಾಲ್ಕಾರು ಜನರ ಮುಂದೋ ನಾನು ನಿನಗೆ ಅಪಚಾರ ಮಾಡಿರುವೆ. ಆ ಎಲ್ಲ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನೂ ಅಪ್ರಮೇಯನಾದ ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ ಕ್ಷಮಿಸುವಂತೆ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವೆ. ಯಾವ ರೀತಿ ಕ್ಷಮಿಸುವುದು ?

ಪಿತಾಸಿ ಲೋಕಸ್ಯ ಚರಾಚರಸ್ಯ
ತ್ವಮಸ್ಯ ಪೂಜ್ಯಶ್ಚ ಗುರುರ್ಗರೀಯಾನ್ ।
ನ ತ್ವತ್ಸಮೋಽಸ್ತ್ಯಭ್ಯಧಿಕಃ ಕುತೋಽನ್ಯೋ
ಲೋಕತ್ರಯೇಽಪ್ಯ ಪ್ರತಿಮ ಪ್ರಭಾವಃ ॥ 43॥

ನೀನು ಈ ಚರಾಚರ ಜಗತ್ತಿಗೆ ತಂದೆಯ ಸಮಾನನು, ಪೂಜ್ಯನು, ಗುರುವಿಗೂ ಗುರುವಾಗಿರುವವನು. ನಿನಗೆ ಸದೃಶರಾದವರಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಅಂಥ ಅಪ್ರತಿಮ ಪ್ರಭಾವವುಳ್ಳಂತರು ನಿನಗೆ ಸಮಾನರಾದವರು ಬೇರಾರಿರುವರು ? ನಿನಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನವರೂ ಯಾರಿಲ್ಲ – ಏಕೆಂದರೆ ನೀನು ಗೆಳೆಯನೂ ಅಲ್ಲ. ಗೆಳೆಯನು ಸಮಕಕ್ಷಿಯಾಗಿರಬೇಕು.

ತಸ್ಮಾತ್ಪ್ರಣಮ್ಯ ಪ್ರಣಿಧಾಯ ಕಾಯಂ
ಪ್ರಸಾದಯೇ ತ್ವಾಮಹಮೀಶ ಮೀಡ್ಯಮ್ ।
ಪಿತೇವ ಪುತ್ರಸ್ಯ ಸಖೇವ ಸಖ್ಯುಃ
ಪ್ರಿಯಃ ಪ್ರಿಯಾಯಾರ್ಹಸಿ ದೇವ ಸೋಢುಮ್ ॥ 44॥

ನೀನು ಸಕಲ ಚರಾಚರಗಳಿಗೆ ತಂದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ನನ್ನೀ ಶರೀರವನ್ನು, ನಿನ್ನೀ ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ಈಡಾಡಿ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತ ಹಾಡಿ ಹೊಗಳಲು ಯೋಗ್ಯನೂ ಪರಮೇಶ್ವರನೂ ಆದ ನಿನ್ನನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸಲು ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡುವೆ. ಎಲೆ ದೇವನೇ! ತಂದೆಯಾದವನು ಮಗನನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವಂತೆ, ಗೆಳೆಯನು ಗೆಳೆಯನ ತಪ್ಪನ್ನು ಮರೆಯುವಂತೆ, ಪ್ರಿಯಕರನಾದವನು ತನ್ನ ಪ್ರಿಯತಮೆಯ ತಪ್ಪನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸುವಂತೆ ನೀನು ಸಹ ನನ್ನ ತಪ್ಪನ್ನು ಹಿಂದಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳಲು ಅರ್ಹನಾಗಿರುವೆ. ಏನು ತಪ್ಪು? ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಎಲೆ ಕೃಷ್ಣ, ಹೇ ಯಾದವ, ಗೆಳೆಯ ಎಂದು ಹಗುರವಾಗಿ ಸಂಭೋದಿಸಿರುವೆ. ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಏಕಾಂತದಲ್ಲೂ, ನಾಲ್ಕು ಜನರ ಮುಂದೂ ಹೇಳಿರುವೆ. ಊಟ ಮಾಡುತ್ತ ಅಥವಾ ಮಲಗುತ್ತ ಏನೇನೋ ಹೇಳಿರುವೆ. ಅಂದರೆ ಹೇ ಕೃಷ್ಣ ಎಂದರೆ ತಪ್ಪೇ? ಹೇಗೂ ನೀನು ಕಪ್ಪಾಗಿಯೇ ಇದ್ದೆ. ಕರಿಯ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ – ನೀನೇನೂ ಬಿಳಿಯನಲ್ಲ. ಯಾದವ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದೂ ಅಂಥ ತಪ್ಪೇನಲ್ಲ. ನೀನು ಯದುವಂಶದಲ್ಲೇ ಹುಟ್ಟಿದವನಲ್ಲವೆ ? ಗೆಳೆಯ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದೂ ತಪ್ಪಲ್ಲ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೇ ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಗೆಳೆಯನೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದನು. ಕೃಷ್ಣ ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ತಪ್ಪಾದಲ್ಲಿ, ಒಂದು ಬಾರಿ ಕೃಷ್ಣ ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ನೂರೆಂಟುಬಾರಿ ಅಂಗಲಾಚಿ ಕ್ಷಮೆ ಕೇಳುತ್ತಿರುವನು. ಹಾಗಾದರೆ ಯಾರ ಜಪ ಮಾಡುವುದು ? ಯಾವ ನಾಮವನ್ನು ಹೇಳುವುದು ?

ವಸ್ತುತಃ ಚಿಂತನದ ವಿಧಾನವನ್ನು ಶ್ರೀಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿರುವನೋ ಅದೇ ರೀತಿಯನ್ನು ನೀವೂ ಅನುಸರಿಸಿರಿ. ಹಿಂದೆಯೇ ''**ಓಮಿತ್ಯೇಕಾಕ್ಷರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ವ್ಯಾಹರನ್ಮಾಮನುಸ್ಮರನ್**''- ಹೇಳಿರುವನು. ಅರ್ಜುನ ! 'ಓಂ'' ಎಂಬುದಿಷ್ಟೆ ಅಕ್ಷಯ ಬ್ರಹ್ಮದ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡಲು ಸಾಕು. ಇಷ್ಟೇ ಜಪಿಸಿದರೆ ಸಾಕು – ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನನ್ನನ್ನು ಧರಿಸಿರಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಅಪರಮಭಾವದಲ್ಲಿ ಒಳಹೊಕ್ಕನಂತರ ಅವ್ಯಕ್ತವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿಕೊಡುವ ಓಂಕಾರವೇ ಆ ಮಹಾಪುರುಷನ ನಾಮವಾಗುವುದು ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ನೋಡಿ ಅರ್ಜುನನಿಗೂ ಮನಗಂಡಿತು 'ಈತನು ಕಪ್ಪೂ ಅಲ್ಲ, ಬಿಳುಪೂ ಅಲ್ಲ, ಗೆಳೆಯನೂ ಅಲ್ಲ, ಯಾದವನೂ ಅಲ್ಲ. ಈತನು ಅಕ್ಷಯ ಬ್ರಹ್ಮದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಮಹಾಮಹಿಮನು' ಎಂದು.

ಸಂಪೂರ್ಣ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಓಂಕಾರದ ಉಚ್ಚಾರಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಐದುಬಾರಿ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿರುವನು. ಈಗ ನೀವು ಜಪಮಾಡುವಿರಾದರೆ ಕೃಷ್ಣ, ಕೃಷ್ಣ ಎಂದು ಹೇಳದೆ ಓಂಕಾರದ ಜಪವನ್ನೇ ಮಾಡಿರಿ. ಪ್ರಾಯಶಃ ಭಾವುಕರಾದವರು ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ದಾರಿಯನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಕೆಲವು ಮಂದಿ ಓಂಕಾರವನ್ನು ಜಪಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಅನಧಿಕಾರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೆದರಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಕೆಲವರು ಮಹಾತ್ಮರ ಹೆಸರು ಹೇಳುವರು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಕೃಷ್ಣನಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಹಿಂದೆ ರಾಧೆ ಮತ್ತು ಗೋಪಿಯರ ಹೆಸರನ್ನು ಸೇರಿಸುವರು, ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಕೃಷ್ಣನು ಮೆಚ್ಚಲೆಂದು. ಪುರುಷನು ಶ್ರದ್ಧಾಮಯನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಹಾಗೆ ಜಪಿಸುವುದು ಬರಿಯ ಭಾವುಕತೆ ಮಾತ್ರ. ನೀವು ಸಹ ಭಾವುಕರಾಗಿದ್ದರೆ ಆತನ ಆದೇಶವನ್ನೇ

ಪಾಲಿಸಿರಿ. ಆತನು ಅವ್ಯಕ್ತದಲ್ಲಿರುವನಾದರೂ, ನಿಮ್ಮೆದುರಿಗೆ ಬಂದು ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲವಾದರೂ, ಆತನ ವಾಣಿಯು ನಿಮ್ಮೆದುರಿಗಿದೆ. ಆತನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸಿರಿ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ನಿಮಗೆ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸ್ಥಾನವಿದ್ದಂತಾಯಿತು ? ಇಷ್ಟಂತೂ ಅವಶ್ಯ ಇದೆ – **ಅಧ್ಯೇಷ್ಯತೇ ಚ ಯ ಇಮಂ ಶ್ರದ್ಧಾವಾನನು ಸೂಯಶ್ಚ ಶೃಣುಯಾದಪಿ ಯೋ ನರಃ** – ಯಾವಾತನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವನೋ, ಕೇಳುವನೋ, ಆತನು ಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ಯಜ್ಞವನ್ನೂ ಅರಿಯುವನು. ಶುಭಲೋಕಗಳನ್ನು ಸೇರುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಧ್ಯಯನ ಅವಶ್ಯವಾದುದು.

ಪ್ರಾಣ ಅಪಾನದ ಚಿಂತನದಲ್ಲಿ 'ಕೃಷ್ಣ' ಎಂಬ ಕ್ರಮವು ಹಿಡಿತಕ್ಕೆಬಾರದು. ಬಹಳ ಮಂದಿ ಬರಿಯ ಭಾವುಕತೆಗೆ ವಶರಾಗಿ ಕೇವಲ ''ರಾಧೆ ರಾಧೆ'' ಎಂದು ಹೇಳತೊಡಗಿರುವರು. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದ ಕೆಲಸಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದಿದ್ದಾಗ ಅವರನೆಂಟರಿಷ್ಟರ ಮೂಲಕ, ಪ್ರೇಮಿಕೆಯರು ಅಥವಾ ಪತ್ನಿಯರ ಮೂಲಕ 'ಸೋರ್ಸ್' ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಒಂದು ಪರಂಪರೆ ಬೆಳೆದಿದೆ. ಜನರು ದೇವರ ಮನೆಯಲ್ಲೂ ಹೀಗೆಯೇ ನಡೆದೀತೆಂದು ಯೋಚಿಸಿರಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರು 'ಕೃಷ್ಣ' ಎಂದು ಹೇಳುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ''ರಾಧೆ ರಾಧೆ'' ಎಂದು ಹೇಳಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅವರೆನ್ನುವರು – 'ರಾಧೆ ರಾಧೆ' 'ಶ್ಯಾಮ್ ಮಿಲಾ ದೇ.' ರಾಧೆ ಒಮ್ಮೆ ಅಗಲಿದರೆ ಮತ್ತೆ ಅವಳು ಶ್ಯಾಮನನ್ನು ಸೇರುವುದು ಕಷ್ಟ, ಅವಳು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಸೇರಿಸಿಯಾಳು? ಆದ್ದರಿಂದ ಬೇರಾರ ಆದೇಶಕ್ಕೂ ಕಿವಿಗೊಡದೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಆದೇಶವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮನ್ನಿಸಿರಿ. ಅಕ್ಷರಶಃ ಅದನ್ನು ಪಾಲಿಸಿರಿ, ಓಂಕಾರವನ್ನು ಜಪಿಸಿರಿ. ಹೌದು, ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ರಾಧ ನಮ್ಮ ಆದರ್ಶವಾಗಿರುವುದು ಸರಿ. ಅಷ್ಟೇ ಏಕಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ನಾವು ಅದರಲ್ಲಿ ತೊಡಗಬೇಕು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಪಡೆಯುವುದಾದರೆ ನಾವು ರಾಧೆಯಂತೆ ವಿರಹದ ವ್ಯಥೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕು.

ಮುಂದೆಯೂ ಅರ್ಜುನನು 'ಕೃಷ್ಣ' ಎಂದು ಕರೆದಿರುವನು. 'ಕೃಷ್ಣ' ಎಂಬುದು ಆತನ ಪ್ರಚಲಿತವಾದ ಹೆಸರು. ಇಂತಹುದೇ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಹೆಸರುಗಳು 'ಗೋಪಾಲ'. ಆದರೆ ಬಹಳ ಮಂದಿ ಸಾಧಕರು, ಗುರುಗಳು, ತಮ್ಮ ಗುರುಗಳು ಅಥವಾ ಅವರ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಭಾವುಕತಾವಶರಾಗಿ ಜಪಿಸಬಯಸುವರು. ಆದರೆ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ನಂತರ ಪ್ರತಿಯೋರ್ವ ಮಹಾಪುರುಷನೂ ಅದೇ ಅವ್ಯಕ್ತದ ನಾಮವನ್ನು ಜಪಿಸಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಆ ಅವ್ಯಕ್ತದಲ್ಲಿಯೇ ಆತನ ಇರುವಿಕೆ. ಬಹಳ ಮಂದಿ ಶಿಷ್ಯರು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವರು – ಗುರುದೇವ ! ಧ್ಯಾನ ನಿಮ್ಮದನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಯಾವುದೋ ಪುರಾತನ ಹೆಸರು ಓಂಕಾರ ವೇಕೆ? 'ಗುರು ಗುರು' ಅಥವಾ 'ಕೃಷ್ಣ ಕೃಷ್ಣ' ಎಂದು ಜಪಿಸಿದರಾಗದೇ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದೇನೆಂದರೆ ಅವ್ಯಕ್ತ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ವಿಲಯವಾದ ಮೇಲೆ ಮಹಾಪುರುಷನಿಗೂ ಅದೇ ಹೆಸರು. ಅದರಲ್ಲೇ ಆತನಿರುವನು. 'ಕೃಷ್ಣ' ಎಂಬುದು ಸಂಬೋಧನೆ ಮಾತ್ರ; ಅದು ಜಪಿಸುವ ಹೆಸರಲ್ಲ.

ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೊಂದಿಗೆ ಅರ್ಜುನನು ತಾನು ಮಾಡಿರುವ ಅಪರಾಧ ಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕ್ಷಮಿಸುವಂತೆ ಬೇಡಿಕೊಂಡನು. ಆತನಿಗೆ ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ರೂಪಕ್ಕೆ ಮರಳಿ ಬರುವಂತೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಅದೃಷ್ಟಪೂರ್ವಂ ಹೃಷಿತೋಽಸ್ಮಿ ದೃಷ್ಟ್ವಾ
ಭಯೇನ ಚ ಪ್ರವ್ಯಥಿತಂ ಮನೋ ಮೇ ।
ತದೇವ ಮೇ ದರ್ಶಯ ದೇವ ರೂಪಂ
ಪ್ರಸೀದ ದೇವೇಶ ಜಗನ್ನಿವಾಸ ॥ 45॥

ಈಗಲೂ ಅರ್ಜುನನ ಮುಂದೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ವಿಶ್ವರೂಪದಲ್ಲೇ ಇರುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನೆನ್ನುವನು – ಹಿಂದೆಂದೂ ಕಾಣದ ಈ ನಿನ್ನ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಭರಿತವಾದ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿ ನಾನು ಹರ್ಷಿತನಾಗಿರುವೆ. ಹಾಗೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಅತೀವ ಆಕುಲವಾಗಿದೆ. ಮೊದಲೇನೋ ಗೆಳೆಯ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದೆ. ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ನಿನಗಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂದಾಗಿರುವೆನೆಂದೇ ತಿಳಿದಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ಈಗ ನಿನ್ನೀ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಕಂಡು ತುಂಬ ಭಯವಾಗಿದೆ. ಹಿಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಇದೇ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಕೇಳಿ ತನ್ನನ್ನು ಜ್ಞಾನಿ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದನು. ಜ್ಞಾನಿಗೆ ಭಯವಾಗುವುದುಂಟೇ, ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ದರ್ಶನದ ಪ್ರಭಾವ ಬಲು ವಿಚಕ್ಷಣವಾಗುದು. ಎಲ್ಲ ಕೇಳಿ ನೋಡಿ ತಿಳಿದ ಮೇಲೂ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿಯುವುದು ಮತ್ತೆ ಶೇಷವಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯುವುದು. ಅವನು ಹೇಳುವನು – ಹಿಂದೆಂದೂ ನೋಡದ ನಿನ್ನೀರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿ ನಾನು ಮರುಳಾಗಿರುವೆ. ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ವ್ಯಾಕುಲತೆಯಿಂದ ನಡುಗಿ ಹೋಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲೆ ದೇವ ! ನೀನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗು ! ಎಲೆ ದೇವೇಶ ! ಹೇ ಜಗನ್ನಿವಾಸ ! ನೀನು ಮುನ್ನಿನ ಆ ರೂಪವನ್ನೇ ನನಗೆ ತೋರಿಸು. ಯಾವ ರೂಪ ?

ಕಿರೀಟಿನಂ ಗದಿನಂ ಚಕ್ರಹಸ್ತಂ
ಇಚ್ಛಾಮಿತ್ವಾಂ ದ್ರಷ್ಟುಮಹಂ ತಥೈವ ।
ತೇನೈವ ರೂಪೇಣ ಚತುರ್ಭುಜೇನ
ಸಹಸ್ರಬಾಹೋ ಭವ ವಿಶ್ವಮೂರ್ತೇ ॥ 46॥

ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಮುನ್ನಿನಂತೆ ಎಂದರೆ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕಿರೀಟ, ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಗದಾ ಚಕ್ರಗಳು, ಶಂಖಪದ್ಮಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಬಯಸುತ್ತೇನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲೈ ವಿಶ್ವಮೂರ್ತಿಯೇ ! ಹೇ ಸಹಸ್ರಬಾಹೋ ! ನೀನು ನಿನ್ನ ಅದೇ ಹಿಂದಿನ ಚತುರ್ಭುಜ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಮರಳಿಬಾ. ಯಾವ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಬಯಸಿದ್ದ ? ಅದೇ ಚತುರ್ಭುಜ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು, ಈಗ ಆ ಚತುರ್ಭುಜ ರೂಪವೆಂತಹುದು ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡಬೇಕು.

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ –

ಮಯಾ ಪ್ರಸನ್ನೇನ ತವಾರ್ಜುನೇದಂ
ರೂಪಂ ಪರಂ ದರ್ಶಿತಮಾತ್ಮಯೋಗಾತ್ ।
ತೇಜೋಮಯಂ ವಿಶ್ವಮನಂತ ಮಾದ್ಯಂ
ಯನ್ಮೆ ತ್ವದನ್ಯೇನ ನ ದೃಷ್ಟಪೂರ್ವಮ್ ॥ 47॥

ಅರ್ಜುನನು ಇಂತು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದನು – ಅರ್ಜುನ ! ನಿನಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಲೆಂದು ನನ್ನ ಯೋಗಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ನನ್ನ ಪರಮ ತೇಜೋಮಯವಾದ, ಸಕಲಕ್ಕೂ ಆದಿಯೂ ಮತ್ತು ಕೊನೆಯೇ ಇಲ್ಲದಂತಹ

ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ನಿನಗೆ ತೋರಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಈ ರೂಪವನ್ನು ನಿನ್ನ ವಿನಹ ಬೇರಾರೂ ಹಿಂದೆ ನೋಡಲಿಲ್ಲ.

ನ ವೇದಯಜ್ಞಾಧ್ಯಯನೈರ್ನ ದಾನೈ
ನ ಚ ಕ್ರಿಯಾಭಿರ್ನ ತಪೋಭಿರುಗ್ರೈಃ ।
ಏವಂ ರೂಪಃ ಶಕ್ಯ ಅಹಂ ನೃಲೋಕೇ
ದ್ರಷ್ಟುಂ ತ್ವದನ್ಯೇನ ಕರುಪ್ರವೀರ ॥ 48 ॥

ಅರ್ಜುನ ! ಈ ಮನುಷ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ವಿಶ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ನಾನು ವೇದಗಳಿಂದಾಗಲಿ ಯಜ್ಞಾಧ್ಯಯನಗಳಿಂದಾಗಲಿ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ ಅಥವಾ ಉಗ್ರವಾದ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದಾಗಲಿ ನಿನ್ನ ಬಿಟ್ಟು ಬೇರಾರಿಗೂ ಕಾಣಲು ಅಶ್ಯಕನಾಗಿರುವವನು. ಅಂದರೆ ಗೀತೆ ನಿಮಗೆಲ್ಲ ವ್ಯರ್ಥವೆಂದಾಯಿತು. ಭಗವದ್ದರ್ಶನಕ್ಕೂ ಯೋಗ್ಯತೆ ಅರ್ಜುನನ ವರೆಗೆ ಸೀಮಿತವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಈ ಹಿಂದೆಯೇ ಆತನು ಹೇಳುತ್ತ ಬಂದಿರುವುದೇನೆಂದರೆ – ಅರ್ಜುನ ! ರಾಗ ದ್ವೇಷಾದಿಗಳಿಂದ ರಹಿತನಾಗಿ ಅನನ್ಯ ಮನಸ್ಕನಾಗಿ ನನಗೆ ಶರಣಾಗುವ ಅನೇಕ ಮಂದಿ ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ತಪದಿಂದ ಪರಿಪೂತರಾಗಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೇ ಪಡೆಯುವರು. ಈ ಹಿಂದೆ ಪಡೆದಿರುವರು ಎಂದು. ಇಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ವಿನಹ ಬೇರಾರಿಗೂ ನೋಡಲಾಗಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ ನೋಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಜುನನೆಂದರೆ ಯಾರು? ಬರಿಯ ಎಲುವು ಮಾಂಸಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಶರೀರವುಳ್ಳವನೇ ಅಲ್ಲ, ವಸ್ತುತಃ ಅನುರಾಗವೇ ಅರ್ಜುನ. ಅನುರಾಗ ಹೀನನಾದವನು ಹಿಂದಾಗಲಿ, ಮುಂದಾಗಲಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು ಪಡೆಯಲಾರನು. ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಿಂದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹಿಂದೆಳೆದುಕೊಂಡು ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಅನುರೂಪವಾಗಿ ರಾಗವನ್ನು ಎರಕಹುಯ್ಯುವುದೇ ಅನುರಾಗ. ಅನುರಾಗಿಯಾದವನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ವಿಧಾನವಿದೆ.

ಮಾ ತೇ ವ್ಯಥಾ ಮಾ ಚ ವಿಮೂಢಭಾವೋ
ದೃಷ್ಟ್ವಾರೂಪಂ ಘೋರಮೀದೃಙ್ಮಮೇದಮ್ ।
ವ್ಯಪೇತಭೀಃ ಪ್ರೀತಮನಾಃ ಪುನಸ್ತ್ವಂ
ತದೇವ ಮೇ ರೂಪಮಿದಂ ಪ್ರಪಶ್ಯ ॥ 49 ॥

ಈ ವಿಧವಾದ ನನ್ನೀ ಘೋರತರವಾದ ರೂಪವನ್ನು ಕಂಡು ನಿನಗೆ ಭಯವಾಗ ಬಾರದು, ವ್ಯಥೆಯಾಗಬಾರದು, ಮರುಳು ಹಿಡಿಯಬಾರದು. ಕಡೆಗೆ ನೀನು ಹೆದರಿ ಕಂಗಾಲಾಗಿ ಇದರಿಂದ ದೂರ ಓಡುವೆ, ಹಾಗಾಗಬಾರದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈಗ ನೀನು ನಿರ್ಭಯನಾಗಿ ಯಾವ ಅಳುಕಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಹಿಂದಿನ ನನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ಅರ್ಥಾತ್ ಚತುರ್ಭುಜ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡು.

ಸಂಜಯ ಉವಾಚ –

ಇತ್ಯರ್ಜುನಂ ವಾಸುದೇವಸ್ತಥೋಕ್ತ್ವಾ
ಸ್ವಕಂ ರೂಪಂ ದರ್ಶಯಾಮಾಸ ಭೂಯಃ ।
ಆಶ್ವಾಸಯಾಮಾಸ ಚ ಭೀತಮೇನಂ
ಭೂತ್ವಾ ಪುನಃ ಸೌಮ್ಯವಪುರ್ಮಹಾತ್ಮಾ ॥ 50 ॥

ಸಂಜಯನೆಂದನು – ''ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲೂ ವಾಸ ಮಾಡುವಂತಹ ಆ ವಾಸುದೇವನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ತೋರಿದನು. ಸೌಮ್ಯರೂಪ, ಅರ್ಥಾತ್ ಪ್ರಸನ್ನ ಮುದ್ರೆಯಿಂದ ಮುಗುಳುನಗುತ್ತ ಭಯಭೀತನಾದ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಧೈರ್ಯವಿತ್ತನು. ಅರ್ಜುನನೆಂದನು –

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ –

ದೃಷ್ಟ್ವೇದಂ ಮಾನುಷಂ ರೂಪಂ ತವ ಸೌಮ್ಯಂ ಜನಾರ್ಧನ ।
ಇದಾನೀಮಸ್ಮಿ ಸಂವೃತ್ತಃ ಸಚೇತಾಃ ಪ್ರಕೃತಿಂ ಗತಃ ॥ 51 ॥

ಜನಾರ್ಧನನೇ! ನಿನ್ನೀ ಅತ್ಯಂತ ಶಾಂತವೂ ಸೌಮ್ಯವೂ ಆದ ಮನುಷ್ಯರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿ ನಾನೀಗ ಹರ್ಷಿತನಾದೆ. ಈಗ ನಾನು ನನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆ ಮರಳಿ ಬಂದಿರುವೆ. ಅರ್ಜುನನು ಹೇಳಿದ್ದನು – ಭಗವನ್ ! ಈಗ ನೀನು ನಿನ್ನ ಚತುರ್ಭುಜ ರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸು. ಯೋಗೇಶ್ವರನು ತೋರಿಸಿದನು ಸಹ. ಆದರೆ ಅರ್ಜುನನು ನೋಡಿದಾಗ ಅದರಿಂದ ಅವನು ಪಡೆದುದೇನು? 'ಮಾನುಷಂ ರೂಪಂ' ಮನುಷ್ಯರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿದನು. ವಸ್ತುತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ನಂತರವೇ ಮಹಾಪುರುಷನು ಚತುರ್ಭುಜನೂ ಅನಂತಭುಜನೂ ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಎರಡು ಭುಜವುಳ್ಳ ಮಹಾಪುರುಷನಾದರೋ ಅನುರಾಗಿಯ ಸಮಕ್ಷಮದಲ್ಲೇ ಕುಳಿತಿರುವನು. ಆದರೆ ಬೇರೆಡೆ ಯಾರಾದರೂ ಸ್ಮರಿಸಿದರೆ ಆಗ ಅದೇ ಮಹಾಪುರುಷನು ಆ ಸ್ಮರಿಸುವವನ ದೆಸೆಯಿಂದ ಜಾಗೃತನಾಗಿ ಆತನಿಗೂ ದಾರಿತೋರುವನು. 'ಭುಜ'ವು ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತೀಕ, ಆತನು ಒಳಗೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವನು, ಹೊರಗೂ ಮಾಡುವನು. ಇದೇ ಚತುರ್ಭುಜಸ್ವರೂಪ. ಆತನ ಹಸ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಶಂಖ ಚಕ್ರಗಧಾಪದ್ಮಗಳು ಕ್ರಮವಾಗಿ ವಾಸ್ತವಿಕ ಲಕ್ಷ್ಯಘೋಷಣೆ, ಸಾಧನಚಕ್ರದ ಪ್ರವರ್ತನೆ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ನಿಗ್ರಹ ಹಾಗೂ ನಿರ್ಮಲವಾದ, ನಿರ್ಲೇಪವಾದ ಕಾರ್ಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಪ್ರತೀಕ ಮಾತ್ರ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಅರ್ಜುನನು ಚತುರ್ಭುಜರೂಪದಲ್ಲಿ ಆತನನ್ನು ನೋಡಿದರೂ ಪಡೆದುದು ಮನುಷ್ಯರೂಪವನ್ನೇ. ಚತುರ್ಭುಜವೆಂಬುದು ಮಹಾಪುರುಷರ ಶರೀರ ಮತ್ತು ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ವಿಧಿವಿಶೇಷದ ಹೆಸರೇ. ಅಂದರೆ ನಾಲ್ಕು ಕೈಗಳುಳ್ಳ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೋರ್ವನಿದ್ದ ಎಂದಲ್ಲ.

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ –

ಸುದುರ್ದರ್ಶಮಿದಂ ರೂಪಂ ದೃಷ್ಟವಾನಸಿ ಯನ್ಮಮ ।
ದೇವಾ ಅಪ್ಯಸ್ಯ ರೂಪಸ್ಯ ನಿತ್ಯಂ ದರ್ಶನಕಾಂಕ್ಷಿಣಃ ॥ 52 ॥

ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದನು – ನೀನೀಗ ನೋಡಿದಂತಹ ನನ್ನೀ ರೂಪವು ಅತಿ ದುರ್ಲಭವಾದುದು. ಇದನ್ನು ದೇವತೆಗಳೂ ನೋಡಿರಲಾರರು, ಅವರಿಗೂ ಇದನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆ. ವಸ್ತುತಃ ಬಹುಮಂದಿಗೆ ಸಜ್ಜನರಾರೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗಲಾರದು. ಪೂಜ್ಯರಾದ ಸತ್ಸಂಗೀ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅಂತಃಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಂತಹ ಪೂರ್ಣ ಮಹಾಪುರುಷರು. ಆದರೆ ಜನರು ಅವರನ್ನು ಹುಚ್ಚರೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದರು. ಹಲಕೆಲವು ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರಿಗೆ ಇವರು ಸದ್ಗುರುಗಳೆಂದು ಆಕಾಶವಾಣಿ ಉಂಟಾಯಿತು. ಅಂಥವರು ಮಾತ್ರ ಅವರನ್ನು ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡರು. ಅವರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದು ಸದ್ಗತಿ

ಹೊಂದಿದರು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೂ ಇದನ್ನೆ ಹೇಳುವನು. ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತು ಯಾರಿಗೆ ಜಾಗೃತವಾಗಿದೆಯೋ ಪಡೆದು ಸದ್ಗತಿ ಹೊಂದಿದರು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೂ ಇದನ್ನೇ ಹೇಳುವನು. ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತು ಯಾರಿಗೆ ಜಾಗೃತವಾಗಿದೆಯೋ ಅವರನ್ನು ದರ್ಶಿಸಲು ದೇವತೆಗಳು ಸಹ ಹಾತೊರೆಯುವರು. ಹಾಗಾದರೆ ನೀನು ಯಜ್ಞದಾನ, ವೇದ ಅಧ್ಯಯನಗಳಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗುವೆಯಾ? ಆ ಮಹಾತ್ಮನು ಹೇಳುವನು.

ನಾಹಂ ವೇದೈರ್ನ ತಪಸಾ ನ ದಾನೇನ ನ ಚೇಜ್ಯಯಾ ।
ಶಕ್ಯ ಏವಂವಿಧೋ ದ್ರಷ್ಟುಂ ದೃಷ್ಟವಾನಸಿ ಮಾಂ ಯಥಾ ॥ 53 ॥

ವೇದಗಳಿಂದಾಗಲಿ, ತಪಸ್ಸಿನಿಂದಾಗಲಿ, ದಾನಗಳಿಂದಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಯಜ್ಞದಿಂದಾಗಲಿ ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ನೀನೀಗ ನನ್ನನ್ನು ಕಂಡಂತೆ ಕಾಣುವುದು ಸುಲಭವಲ್ಲ. ಹಾಗಾದರೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾದಂತಹ ಉಪಾಯವೇ ಇಲ್ಲವೇ? ಆತನು ಹೇಳುವನು – 'ಒಂದುಪಾಯವಿದೆ'

ಭಕ್ತ್ಯಾ ತ್ವನನ್ಯಯಾ ಶಕ್ಯ ಅಹಮೇವಂವಿಧೋಽರ್ಜುನ ।
ಜ್ಞಾತುಂ ದ್ರಷ್ಟುಂ ಚ ತತ್ತ್ವೇನ ಪ್ರವೇಷ್ಟುಂ ಚ ಪರಂತಪ ॥ 54 ॥

ಹೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ ತಪವುಳ್ಳ ಅರ್ಜುನನೇ ! ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತಿಯ ಮೂಲಕ ಅಂದರೆ ಮತ್ತಾವ ದೇವತೆಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸದೇ ಅನನ್ಯ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸುವವರು ಮಾತ್ರ ಈ ರೀತಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ನೋಡಲು, ತತ್ತ್ವದ ಮೂಲಕ ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ತಿಳಿಯಲು ಹಾಗೂ ನನ್ನನ್ನು ಸೇರಲು ಸಮರ್ಥರಾಗುವರು. ಅಂದರೆ ಆತನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವ ಸುಗಮವಾದ ಮಾಧ್ಯಮ ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತಿಯೊಂದೇ. ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವು ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲೇ ಸೇರಿಹೋಗುವುದು. ಹಿಂದಿನ ಏಳನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಹಿಂದೆ ಆತನು ಹೇಳಿದುದು – ನಿನ್ನ ವಿನಹ ಬೇರಾರೂ ನೋಡಿಲ್ಲ – ನೋಡಲಾಗಿಲ್ಲ, ನೋಡಲಾಗುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಈಗ ಇಲ್ಲಿ ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತಿಯೊಂದಿದ್ದರೆ ನೋಡುವುದಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ, ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ತಿಳಿದು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಲೂಬಹುದು. ಅಂದರೆ ಅರ್ಜುನ ಎನ್ನುವುದು ಓರ್ವ ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತನ ಹೆಸರು, ಒಂದು ಸ್ಥಿತಿಯ ಹೆಸರು. ಅನುರಾಗವೇ ಅರ್ಜುನ. ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು –

ಮತ್ಕರ್ಮಕೃನ್ಮತ್ಪರಮೋ ಮದ್ಭಕ್ತ ಃ ಸಂಗವರ್ಜಿತಃ ।
ನಿರ್ವೈರಃ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಯಃ ಸ್ಸಮಾಮೇತಿ ಪಾಂಡವ ॥ 55 ॥

ಎಲೆ ಅರ್ಜುನ ! ಯಾವ ಪುರುಷನು ನಾನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿರುವ ಕರ್ಮ ಅರ್ಥಾತ್ ನಿಯತ ಕರ್ಮ, ಯಜ್ಞಾರ್ಥ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವನೋ – ಯಾವಾಗಲೂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪರಾಯಣನಾಗಿರುವನೋ, ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅನನ್ಯಭಕ್ತಿಯನ್ನು ತಾಳಿರುವನೋ 'ಸಂಗವರ್ಜಿತಃ' ಸಂಗದೋಷದಲ್ಲಿದ್ದು ಈ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಾಗದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಂಗರಹಿತನಾಗಿ, ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಭಾವವುಳ್ಳವನಾಗಿರುವನೋ ಆತನು ನನ್ನನ್ನು ಸೇರುವನು. ಹಾಗಾದರೆ ಅರ್ಜುನನು ಯುದ್ಧಮಾಡಿದನೇ? ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ ಆತನು ಜಯದ್ರಥಾದಿಗಳನ್ನು ಕೊಂದನೇ? **'ನಿರ್ವೈರಃ ಸರ್ವಭೂತೇಷು'** – ಒಂದು ವೇಳೆ ಅವನೇ ಕೊಂದುದಾದರೆ ಭಗವಂತನನ್ನು ಪಡೆಯಲಾರನು. ಆದರೆ ಆತನು ಪಡೆದಿರುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿಶ್ಚಿತ

ವೇನೆಂದರೆ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹೊರಗಿನ ಕೊಲೆ ಹೊಡೆದಾಟಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಥನೆ ಮಾಡುವಂತಹ ಒಂದು ಶ್ಲೋಕವೂ ಇಲ್ಲ. ಯಾವಾತನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕರ್ಮದ ಎಂದರೆ ಯಜ್ಞ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಆಚರಣೆ ಮಾಡುವನೋ ಯಾವಾತನು ಅನನ್ಯ ಭಾವದಿಂದ ಬೇರಾರನ್ನು ಭಜಿಸದೇ ಆತನನ್ನೇ ಭಜಿಸುವನೋ, ಬೇರೊಬ್ಬರ ಸ್ಮರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಸಂಗ ದೋಷದಿಂದ ಯಾವಾತನು ದೂರವಿರುವನೋ ಅವನು ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವುದೆಂದರೇನು? ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ಬೇರೆಯವರೊಬ್ಬರೂ ಇಲ್ಲವೆಂದ ಮೇಲೆ ಯಾರೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧ? ಸಮಸ್ತ ಭೂತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಯಾರಲ್ಲಿ ವೈರ ಭಾವವೇ ಇಲ್ಲವೋ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಹ ಒಬ್ಬರಿಗೆ ಹಿಂಸೆ ನೀಡಬೇಕೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯಿಲ್ಲವೋ ಅವನು ಮಾತ್ರ ನನ್ನನ್ನು ಸೇರುವನು – ಎಂದಮೇಲೆ ಅರ್ಜುನನು ಯುದ್ಧವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡನೇ ? ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ.

ವಸ್ತುತಃ ಸಂಗದೋಷದಿಂದ ದೂರವಾಗಿ ನೀವು ಅನನ್ಯ ಚಿಂತನಕ್ಕೆ ತೊಡಗುವಿರೋ, ನಿರ್ಧಾರಿತವಾದ ಯಜ್ಞಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗುವಿರೋ ಆಗ ಜೊತೆಯಲ್ಲೇ ಇರುವ ರಾಗದ್ವೇಷ, ಕಾಮಕ್ರೋಧಾದಿ ದುರ್ಜಯಶತ್ರುಗಳು ಅಡ್ಡಿಯಾಗಿ ಎದುರಿಗೆ ನಿಲ್ಲುವುವು. ಅವುಗಳಿಂದ ಪಾರುಗಾಣುವುದೇ ಯುದ್ಧ.

ನಿಷ್ಕರ್ಷೆ :-

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು ಹೇಳಿದನು – ಭಗವನ್ ! ನಿನ್ನ ವಿಭೂತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಕೇಳಿದೆ. ಅದರಿಂದ ನನ್ನ ಮೋಹವು ಭಂಗವಾಯಿತು, ಅಜ್ಞಾನವೂ ದೂರವಾಯಿತು. ಆದರೆ ನೀವೇ ತಿಳಿಸಿರುವಿರಿ – ನಾನು ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲೂ ಇರುವೆನೆಂದು. ನೀವೇ ಘೋಷಿಸಿರುವಂತೆ ಅದನ್ನು ನಾನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ನೋಡ ಬಯಸುತ್ತೇನೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ನನಗೆ ನೋಡಲು ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿರುವುದಾದರೆ ದಯವಿಟ್ಟು ಅದೇ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸು. ಅರ್ಜುನನು ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರನು, ಅನನ್ಯ ಸೇವಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಮತ್ತಾವ ಮಾತನ್ನು ಆಡದೆ ತನ್ನ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ತೋರಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ನೋಡು, ನನ್ನೊಳಗೇ ಇರುವ ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳನ್ನು, ಅವರಿಗಿಂತಲೂ ಹಿಂದಿದ್ದ ಋಷಿಗಳನ್ನು ನೋಡು. ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ಇವರನ್ನು ನೋಡು. ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ನನ್ನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ನೋಡು. ನನ್ನ ಶರೀರದ ಒಂದು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಈ ಚರಾಚರ ಜಗತ್ತನ್ನು ನೋಡು. ಅರ್ಜುನನು ಕಣ್ಣುತಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು ನೋಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದನ್ನು ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಕೃಷ್ಣನು ಎರಡು ಮೂರು ಶ್ಲೋಕಗಳ ವರೆಗೆ ಎಡೆಬಿಡದೆ ತೋರುತ್ತ ಹೋದನು. ಆದರೆ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಯಾವುದೊಂದೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ವಿಭೂತಿಗಳೂ ಆಗಲೂ ಶ್ರೀಯೋಗೇಶ್ವರನಲ್ಲಿ ಇದ್ದವು. ಆದರೆ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅತನು ಓರ್ವ ಸಾಮಾನ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯಂತೆಯೇ ಕಂಡನು. ಅದನ್ನು ಇದೇ ರೀತಿ ತೋರುತ್ತ ತೋರುತ್ತ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತಟ್ಟನೆ ಸುಮ್ಮನಾಗುವನು. ಆ ಮೇಲೆ ಹೇಳುವನು – ಅರ್ಜುನ ! ನೀನು ಈ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಲಾರೆ. ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ಸಹ ಆಗದು. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ನನ್ನೀ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡುವಂತಹ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ನಿನಗೆ ನೀಡುವೆ. ಭಗವಂತನು ಎದುರಿಗೇ ನಿಂತಿದ್ದನು. ಅರ್ಜುನನು ನೋಡಿದನು. ಈಗ ನಿಜವಾಗಿ ನೋಡಿದನು. ನೋಡಿದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಕ್ಷುಲ್ಲಕ ತಪ್ಪುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕ್ಷಮಾಯಾಚನೆ ಮಾಡಿದನು. ಆ ತಪ್ಪುಗಳು ನಿಜವಾಗಿ ತಪ್ಪುಗಳಲ್ಲ – ಭಗವನ್ ! ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ಕೃಷ್ಣನೆಂದೂ, ಯಾದವನೆಂದೂ, ಗೆಳೆಯನೆಂದೂ ಸಂಬೋಧಿಸಿರುವೆ.

ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಿನ್ನ ಕ್ಷಮೆ ಕೇಳುತ್ತೇನೆ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಕ್ಷಮಿಸಿಯೂ ಬಿಟ್ಟನು. ಏಕೆಂದರೆ ಅರ್ಜುನನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ಆತನು ಸೌಮ್ಯರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಮಾಧಾನಗೊಂಡು ಅರ್ಜುನನಿಗೂ ಸಾಂತ್ವನೆಯಿತ್ತನು.

ವಸ್ತುತಃ ಕೃಷ್ಣ ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದರೆ ಅದು ತಪ್ಪೇನಲ್ಲ. ಆತನು ಕಪ್ಪಗೆ ಇದ್ದನು – ಬೆಳ್ಳಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಸಹ ಯದುವಂಶವೇ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾದವ ಎಂದುದರಲ್ಲೂ ತಪ್ಪಿಲ್ಲ. ಅರ್ಜುನನನ್ನು ತಾನೇ ಗೆಳೆಯನೆಂದು ಭಾವಿಸಿರುವಾಗ ಅರ್ಜುನನು ಗೆಳೆಯ ಎಂದು ಕರೆದುದರಲ್ಲಿ ತಪ್ಪೇನಿದೆ ? ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೋರ್ವ ಸಾಧಕನೂ ಮಹಾಪುರುಷನನ್ನು ಇದೇ ರೀತಿ ತಿಳಿಯುವನು. ಕೆಲವು ಮಂದಿ ಅವರ ರೂಪ ಆಕಾರಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸಂಬೋಧಿಸುವರು, ಕೆಲವರು ಅವರ ಕಸಬಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸಂಬೋಧಿಸುವರು, ಕೆಲವು ಮಂದಿ ಅವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಸಮವಯಸ್ಕರೆಂದು ತಿಳಿಯುವರು. ಅವರ ಯಥಾರ್ಥರೂಪ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯದು. ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಚಿಂತ್ಯ ಸ್ವರೂಪವೇನೆಂಬುದನ್ನು ಅರ್ಜುನನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಈತನು ಕರಿಯನೂ ಅಲ್ಲ, ಬಿಳಿಯನೂ ಅಲ್ಲ, ಈತನಿಗೆ ಯಾವ ಕುಲವೂ ಇಲ್ಲ, ವಂಶವೂ ಇಲ್ಲ. ಇವನಾರಿಗೂ ಗೆಳೆಯನೂ ಅಲ್ಲ, ವೈರಿಯೂ ಅಲ್ಲ. ಈತನಿಗೆ ಸಮಾನರಾದವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲವೆಂದ ಮೇಲೆ ಇವನಿಗೆ ಗೆಳೆಯನಾರು ? ಸಮಾನತೆಯೆಲ್ಲಿ ? ಇವನು ಅಚಿಂತ್ಯಸ್ವರೂಪ. ಯಾರಿಗೆ ಈತನು ತಾನೇ ತೋರುವನೋ ಅವನು ಮಾತ್ರ ಇವನನ್ನು ನೋಡಬಲ್ಲನು. ಅದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಜುನನು ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ತಪ್ಪುಗಳಿಗೆ ಕ್ಷಮೆ ಕೇಳಿದನು.

ಈಗ ಕೃಷ್ಣ ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ತಪ್ಪೆಂದ ಮೇಲೆ ಈತನ ನಾಮವನ್ನು ಜಪಿಸುವುದು ಹೇಗೆ ? ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಯಾವುದನ್ನು ಜಪಿಸಲು ತಾನೇ ಒತ್ತಾಯ ಮಾಡಿದನೋ, ಅದನ್ನು ಹೀಗೆಯೇ ಜಪಿಸಬೇಕೆಂದು ವಿಧಿಯನ್ನು ಸಹ ಹೇಳಿದನೋ ಆ ಜಪವನ್ನು ಅದೇವಿಧಿಯಿಂದ ಚಿಂತನ-ಮನನ ಮಾಡಬೇಕು – **'ಓಮಿತ್ಯೇಕಾಕ್ಷರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ವ್ಯಾಹರನ್ ಮಾಮನು ಸ್ಮರನ್'** – ಓಂ ಎಂಬುದು ಅಕ್ಷಯ ಬ್ರಹ್ಮದ ಪರ್ಯಾಯ. **'ಓ ಅಹಂ ಸ ಓಮ್'** – ಯಾವುದು ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿರುವುದೋ ಅದೇ ಸತ್ತೆಯು ನನ್ನಲ್ಲಿರುವುದು. ಇದೇ ಓಂ ಕಾರದ ಆಶಯ. ನೀವು ಇದನ್ನು ಜಪಿಸಿರಿ. ಆದರೆ ಧ್ಯಾನವು ಮಾತ್ರ ನನ್ನ ಮೇಲಿರಲಿ. ರೂಪ ತನ್ನದು, ನಾಮ ಓಂ ಕಾರ.

ಚತುರ್ಭುಜ ರೂಪವನ್ನು ತೋರುವಂತೆ ಅರ್ಜುನನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡ ಪ್ರಕಾರ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಮತ್ತೆ ತನ್ನ ಸೌಮ್ಯ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿದನು. ಅರ್ಜುನನೆಂದನು – ಭಗವನ್ ! ನಿನ್ನೀ ಸೌಮ್ಯ ಮಾನವ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿ ನಾನು ಪುನಃ ಸಹಜ ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಬಂದಿರುವೆ. ಮನುಷ್ಯ ರೂಪವನ್ನು ತೋರುವಂತೆ ಕೇಳಿದೆ. ಅದೇ ರೀತಿ 'ಮಾನುಷಂ ರೂಪಂ' ತೋರಿದೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಶಾಶ್ವತದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿರುವ ಯೋಗಿಯು ಶರೀರದಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವನು. ಹೊರಗೆ ನೋಡಲು ಎರಡು ಕೈಗಳಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವನು. ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಅಂತರಾತ್ಮದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿ ಎಲ್ಲಿಂದಲಾಗಲಿ, ಯಾವ ಭಾವುಕನು ಸ್ಮರಿಸಿದರೂ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಸರ್ವತ್ರವೂ ಆತನ ಹೃದಯದಿಂದ ಜಾಗೃತನಾಗಿ ಪ್ರೇರಕನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುವನು. ಹಸ್ತಗಳು ಕಾರ್ಯಪ್ರತೀಕ. ಚತುರ್ಭುಜ ಎಂದರೆ ಇದೇ.

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದನು – ಅರ್ಜುನ ? ನೀನಲ್ಲದೆ ನನ್ನೀ ರೂಪವನ್ನು ಬೇರಾರೂ

ನೋಡಲಾಗಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆಯೂ ಯಾರಿಗೂ ನೋಡಲಾಗದು. ಹಾಗಾದರೆ ಗೀತೆಯಿಂದ ನಮಗೇನೂ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ಹಾಗಲ್ಲ, ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು – ಒಂದುಪಾಯವುಂಟು. ನನ್ನ ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತನಾದವನು ನನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರಾರನ್ನೂ ಸ್ಮರಿಸದೆ ನಿರಂತರವೂ ನನ್ನ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲೇ ಇರುವಾತನು. ತನ್ನ ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಲು (ನೀನೀಗ ನೋಡಿದಂತೆ) ತಾತ್ವಿಕವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲು ಹಾಗೂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಸುಲಭವಾಗಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಅರ್ಹನಾಗುವನು. ಅಂದರೆ ಅರ್ಜುನನು ಅನನ್ಯಭಕ್ತನು ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಹ ತಿಕ್ಕಿ ತೊಳೆದ ನಂತರ ಅದು ಅನುರಾಗವಾಗುವುದು. ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಅನುರೂಪವಾಗಿ ಸೆಳೆತ. **'ಮಿಲಹಿವ ರಘುಪತಿ ಬಿನು ಅನುರಾಗಾ'** – ಅನುರಾಗವಿಲ್ಲದವನು ಎಂದೂ ಪಡೆಯಲಿಲ್ಲ, ಮುಂದೆ ಪಡೆಯುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಅನುರಾಗವಿಲ್ಲದೆ ಎಷ್ಟು ಯೋಗ ಮಾಡಿದರೇನು, ತಪವಾಚರಿಸಿದರೇನು, ಅವನೆಂದೂ ಗೋಚರಿಸನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಅನುರೂಪವಾದ ಪ್ರೇಮ ಅಥವಾ ಅನನ್ಯಭಕ್ತಿ ಇರಲೇ ಬೇಕಾದುದು ಅವಶ್ಯ.

ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೆಂದನು – ನಾನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿರುವ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡು. ಅನನ್ಯಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಮಾಡು, ನನಗೆ ಪೂರ್ತಿ ಶರಣಾಗಿ ಮಾಡು. ಅದರೆ ಸಂಗ ದೋಷಕ್ಕೆ ದೂರವಿದ್ದು ಮಾಡಬೇಕು. ಸಂಗ ದೋಷವಿದ್ದರೆ ಈ ಕರ್ಮಗಳು ನಡೆಯಲಾರವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಂಗದೋಷವು ಈ ಕರ್ಮವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲು ಬಾಧಕವಾದುದು. ಯಾವಾತನು ವೈರಭಾವನ್ನಿಟ್ಟು ಕೊಂಡಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅವನೇ ನನ್ನನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಸಂಗದೋಷವಿಲ್ಲದೆ, ನಮ್ಮ ವಿನಹ ಅಲ್ಲಿ ಬೇರಾರೂ ಇಲ್ಲವಾಗಿ ಯಾರ ಮೇಲೂ ಯಾವುದೊಂದು ವೈರಭಾವವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೂ ಯೋಚಿಸದೆ ಇರುವ ಕಡೆ ಯುದ್ಧವೆಲ್ಲಿಂದ ಬಂತು ? ಅದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲ. ಹೊರಗೆ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ನೂರೆಂಟು ಜಗಳಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇರುವುವು. ಅದರೆ ವಿಜಯವೆಂಬುದು ಗೆದ್ದವರಿಗೂ ದೊರೆಯದು. ದುರ್ಜಯವಾದ ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಶತ್ರುವನ್ನು ಅಸಂಗತಿ ಎಂಬ ಶಸ್ತ್ರದಿಂದ ತುಂಡು ಮಾಡಿ ಪರಮವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದೇ ವಿಜಯ. ಅದು ಸೋಲೆಂಬುದನ್ನೇ ಕಾಣದು.

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ದೃಷ್ಟಿ (ದಿವ್ಯ) ಯಿತ್ತನು. ನಂತರ ತನ್ನ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ತೋರಿದನು. ಆದ್ದರಿಂದ –

ಓಂ ತತ್ಸದಿತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾಸೂಪನಿಷತ್ಸು ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಯಾಂ, ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರೇ, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದೇ 'ವಿಶ್ವರೂಪದರ್ಶನ ಯೋಗೋ' ನಾಮ ಏಕಾದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ ॥11॥

ಈ ರೀತಿ ಭಗವದ್ಗೀತೆ ಎಂತೆಂಬ ಉಪನಿಷತ್ತು, ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆ ಮತ್ತು ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಚಾರದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದದಲ್ಲಿ 'ವಿಶ್ವರೂಪ ದರ್ಶನ ಯೋಗ' ಎಂಬ ಹನ್ನೊಂದನೇ ಅಧ್ಯಾಯವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ.

ಇತಿ ಶ್ರೀಮತ್ಪರಮಹಂಸ ಪರಮಾನಂದಸ್ಯ ಶಿಷ್ಯ ಸ್ವಾಮೀ ಅಡಗಡಾನಂದಕೃತೇ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾಯಾಃ 'ಯಥಾರ್ಥ ಗೀತಾ' ಭಾಷ್ಯೇ 'ವಿಶ್ವರೂಪದರ್ಶನಯೋಗೋ' ನಾಮ ಏಕಾದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ ॥11॥

॥ ಹರಿಃ ಓಂ ತತ್ಸತ್ ॥

ಓಂ

ಶ್ರೀ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ನಮಃ

ಅಥ ದ್ವಾದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ

ಹನ್ನೊಂದನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಮತ್ತೆಮತ್ತೆ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿರುವನು. ಅರ್ಜುನ ! ನೀನು ನೋಡಿದ ನನ್ನೀ ರೂಪವನ್ನು ನಿನ್ನ ಹೊರತು ಬೇರಾರೂ ನೋಡಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ನೋಡಲು ಸಾಧ್ಯವೂ ಇಲ್ಲ. ನಾನು ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ, ದಾನದಿಂದ, ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳಿಂದ, ಜಪದಿಂದ ಯಾವುದರಿಂದಲೂ ಕಾಣಲು ಸುಲಭವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅನನ್ಯಭಕ್ತಿಯಿಂದ, ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅನ್ಯತ್ರ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಹರಿಯಗೊಡದೆ ತೈಲಧಾರೆಯಂತೆ ನನ್ನ ಚಿಂತನೆಯ ಮೂಲಕ, ನೀನೀಗ ನೋಡಿದಂತೆಯೇ ನಾನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಾಣಲು, ತತ್ವದ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಯಲು ಅಥವಾ ಪ್ರವೇಶಪಡೆಯಲು ಅಂದರೆ ನನ್ನನ್ನು ಸೇರಲು ಸುಲಭ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಜುನ! ನಿರಂತರವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನೇ ಚಿಂತಿಸು. ನನ್ನ ಭಕ್ತನಾಗು. ಅಧ್ಯಾಯದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಅವನೆಂದನು – ಅರ್ಜುನ ನಾನು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡು. **'ಮತ್ಪರಮಃ'** ನನ್ನಲ್ಲೇ ಪರಾಯಣವಾಗಿ ಮಾಡು. ಅನನ್ಯಭಕ್ತಿಯೊಂದೇ ಅವನನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಮಾಧ್ಯಮ. ಅದಕ್ಕೆ ಅರ್ಜುನ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಕೆಲವು ಮಂದಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಅವ್ಯಕ್ತ, ಅಕ್ಷರ ಎಂದು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವರು ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ನಿನ್ನನ್ನು ಸುಗುಣೋಪಾಸನೆಯಿಂದ ಆರಾಧಿಸುವರು. ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಶ್ರೇಷ್ಠ?

ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು ಈಗಾಗಲೇ ಮೂರನೇ ಬಾರಿ ಎತ್ತಿರುವನು. ಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಆತನು ಹೇಳಿದ್ದನು – ಭಗವನ್ ! ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗಕ್ಕಿಂತ ಸಾಂಖ್ಯಯೋಗವು ನನಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಮಾನ್ಯವೆನಿಸಿದರೆ ನನ್ನನ್ನು ಭಯಂಕರವಾದ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಏಕೆ ತಳ್ಳುತ್ತಿರುವಿರಿ? ಅದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದನು. ಅರ್ಜುನ ! ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗವು ಸರಿಯೆನಿಸಲಿ ಅಥವಾ ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಾಣಲಿ – ಎರಡೂ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಕರ್ಮವನ್ನಂತೂ ಮಾಡಲೇಬೇಕು. ಇಷ್ಟಾಗಿಯೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಹಟಪೂರ್ವಕ ತಡೆದು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವನೋ ಆತನು ಡಾಂಭಿಕ, ಜ್ಞಾನಿಯಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಜುನ ! ನೀನು ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡು. ಯಾವ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವುದು? **'ನಿಯತಂ ಕುರು ಕರ್ಮತ್ವಂ'** – ನಿರ್ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡು.

ನಿರ್ಧಾರಿತ ಕರ್ಮ ಯಾವುದು? ಯಜ್ಞದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೇ ಏಕಮಾತ್ರ ಕರ್ಮ, ಯಜ್ಞದ ವಿಧಿ, ಆರಾಧನೆ, ಚಿಂತನೆಗಳ ವಿಧಿ ವಿಶೇಷದಿಂದ ಪರಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ದೊರೆಯುವಂತಾಗುವುದು. ಇದೇ ಯಜ್ಞದ ವಿಧಿ, ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗದಿಂದಾಗಲಿ, ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗದಿಂದಲೇ ಆಗಲಿ ಎರಡರಲ್ಲೂ ಯಾಜ್ಞಾರ್ಥ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಲೇ ಬೇಕೆಂದ ಮೇಲೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೇನಿದೆ? ಭಕ್ತನಾದವನು ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿ ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಿತರಾಗಿ ಯಜ್ಞಾರ್ಥ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗುವನು – ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಸಾಂಖ್ಯಯೋಗಿಯು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯ ಅಳವಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ (ತನ್ನ ಭರವಸೆಯಿಂದ) ಅದೇ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗುವನು. ತುಂಬ ಶ್ರಮ ಪಡುವನು.

ಐದನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು ಪುನಃ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡುವನು – ಭಗವನ್ ! ಒಮ್ಮೆ ನೀನು ಸಾಂಖ್ಯ ಮಾಧ್ಯಮದಿಂದ ಕರ್ಮಮಾಡುವಂತೆ ತಿಳಿಸುವೆ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಸಮರ್ಪಣ ಮಾಧ್ಯಮದಿಂದ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗವನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯದೆನ್ನುವೆ. ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠತರವಾವುದು? ಈ ವರೆಗೆ ಅರ್ಜುನನಾಗಲೇ ಎರಡು ವಿಧಿಯಿಂದಲೂ ಕರ್ಮವು ಅನಿವಾರ್ಯ ಎಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆದರೂ ಎರಡರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠತರವಾದುದನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಆತನ ಆಶಯ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೆಂದನು – ಅರ್ಜುನ! ಎರಡು ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದಲೂ ಕರ್ಮ ಮಾರ್ಗ ಪ್ರವೃತ್ತರಾದವರು ನನ್ನನ್ನೇ ಪಡೆಯುವರು. ಆದರೆ ಸಾಂಖ್ಯಮಾರ್ಗಕ್ಕಿಂತ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಮಾರ್ಗವು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು. ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗವು ಅಭ್ಯಸಿಸಿದ ಹೊರತು ಯಾರೊಬ್ಬರೂ ಯೋಗಿಯೂ ಆಗಲಾರರು. ಸಾಂಖ್ಯಯೋಗವು ಕಠಿಣವಾದುದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಕ್ಲಿಷ್ಟತೆಗಳು ಹೆಚ್ಚು.

ಇಲ್ಲೀಗ ಮೂರನೇ ಬಾರಿ ಅರ್ಜುನನು ಮತ್ತದೇ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟನು – ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಅನನ್ಯಭಕ್ತಿಯಿಟ್ಟ ನಿನ್ನನ್ನು ಪಡೆಯಲಿಚ್ಛಿಸುವರು. ಅವ್ಯಕ್ತ ಅಕ್ಷರದ ಉಪಾಸನೆ (ಸಾಂಖ್ಯಮಾರ್ಗ)ಯಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಪಡೆಯಲಿಚ್ಛಿಸುವರು – ಈ ಇಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠರಾರು?

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ –

ಏವಂ ಸತತಯುಕ್ತಾ ಯೇ ಭಕ್ತಾಸ್ತ್ವಾಂ ಪರ್ಯುಪಾಸತೇ ।
ಯೇ ಚಾಪ್ಯಕ್ಷರಮವ್ಯಕ್ತಂ ತೇಷಾಂ ಕೇ ಯೋಗವಿತ್ತಮಾಃ ॥ 1 ॥

'ಏವಂ' ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದರೆ ನೀನು ಈಗತಾನೆ ಯಾವ ಯಾವ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವೆಯೋ ಆಯಾ ವಿಧಿಗಳಿಗನುರೂಪವಾಗಿ ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತಿಯೊಂದಿಗೆ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗಿ, ನಿರಂತರವೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಸಮಾಯುಕ್ತನಾಗಿ, ನಿನ್ನನ್ನು ವಿಹಿತವಾಗಿ ಉಪಾಸಿಸುವನೋ ಮತ್ತು ಇನ್ನೋರ್ವನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗದೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ತನ್ನ ಬಲದಿಂದ, ತನ್ನ ಭರವಸೆಯಿಂದ ಅಕ್ಷಯ ಹಾಗೂ ಅವ್ಯಕ್ತ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವನೋ ಈ ಎರಡೂ ಪ್ರಕಾರವಾದ ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಅಧಿಕನೂ, ಉತ್ತಮನೂ, ಯೋಗವೇತ್ತನೂ ಯಾರು? ಅದಕ್ಕೆ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು –

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ –

ಮಯ್ಯಾವೇಶ್ಯ ಮನೋ ಯೇ ಮಾಂ ನಿತ್ಯಯುಕ್ತಾ ಉಪಾಸತೇ ।
ಶ್ರದ್ಧಯಾ ಪರಯೋಪೇತಾಸ್ತೇ ಮೇ ಯುಕ್ತತಮಾ ಮತಾಃ ॥ 2 ॥

ಅರ್ಜುನ ! ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಏಕಾಗ್ರಗೊಳಿಸಿ ನಿರಂತರವೂ ನನ್ನಲ್ಲೇ ಸಂಯುಕ್ತರಾಗಿರುವ ಯಾವ ಭಕ್ತನು 'ಪರಮ'ದೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧವಿರಿಸಿಕೊಂಡ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವರೋ ಅಂತಹ ಯೋಗಿಗಳಿಗಿಂದಲೂ ಮೇಲಾದ ಯೋಗಿಗಳು ನನಗೆ ಮಾನ್ಯರು, (ಮಾನ್ಯತೆಯನ್ನು ನೀಡಲು ಅರ್ಹರಾದವರು).

ಯೇ ತ್ವಕ್ಷರಮನಿರ್ದೇಶ್ಯಮವ್ಯಕ್ತಂ ಪರ್ಯುಪಾಸತೇ ।
ಸರ್ವತ್ರಗಮಚಿಂತ್ಯಂ ಚ ಕೂಟಸ್ಥಮಚಲಂ ಧ್ರುವಮ್ ॥ 3 ॥
ಸನ್ನಿಯಮ್ಯೇಂದ್ರಿಯಗ್ರಾಮಂ ಸರ್ವತ್ರ ಸಮಬುದ್ಧಯಃ ।
ತೇ ಪ್ರಾಪ್ನುವಂತಿ ಮಾಮೇವ ಸರ್ವಭೂತಹಿತೇ ರತಾಃ ॥ 4 ॥

ಯಾವ ಪುರುಷರು ಇಂದ್ರಿಯ ಸಮೂಹವನ್ನು ದೃಢವಾಗಿ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು, ಮನ ಬುದ್ಧಿಗಳಿಂದ ಚಿಂತನೆಮಾಡುವುದನ್ನು ಮೀರಿ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮೇಲಾಗಿ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯೂ, ಅವರ್ಣನೀಯ ಸ್ವರೂಪನೂ, ಸದಾ ಏಕರಸದಲ್ಲಿರುವವನೂ, ನಿತ್ಯನೂ, ಅಚಲನೂ, ಅವ್ಯಕ್ತನೂ, ಆಕಾರ ಹಿತನೂ ಮತ್ತು ಅವಿನಾಶಿಯೂ ಆದ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ನೆಟ್ಟು ಸಕಲ ಭೂತಗಳಿಗೆ ಒಳಿತಾಗಲೆಂಬ ಅಕಾಂಕ್ಷೆಯಿಂದ – ಸಕಲರಲ್ಲೂ ಸಮತಾ ಭಾವವನ್ನುತಾಳಿರುವ ಆಯೋಗಿಗಳು ಸಹ ನನ್ನನ್ನೇ ಸೇರುವರು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಬ್ರಹ್ಮನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳು ನನಗೆ ಹೊರತಾದುದಲ್ಲ. ಆದರೆ –

ಕ್ಲೇಶೋಽಧಿಕರಸ್ತೇಷಾಮವ್ಯಕ್ತಾಸಕ್ತಚೇತಸಾಮ್ ।
ಅವ್ಯಕ್ತಾ ಹಿ ಗತಿರ್ದುಃಖಂ ದೇಹವದ್ಭಿರವಾಪ್ಯತೇ ॥ 5 ॥

ಅವ್ಯಕ್ತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾದ ಚಿತ್ತವುಳ್ಳ ಪುರುಷರ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ಲೇಶಗಳು ಹೆಚ್ಚು. ಏಕೆಂದರೆ ದೇಶಾಭಿಮಾನವುಳ್ಳವರು ಅವ್ಯಕ್ತದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ದುಃಖದಿಂದ ತೆರಳಬೇಕಾಗುವುದು. ದೇಹದ ಭಾವವಿದೆಯೆನ್ನುವವರಿಗೆ ಅವ್ಯಕ್ತದ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಬಹು ದುಷ್ಕರವಾದುದು.

ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸದ್ಗುರು. ಅವ್ಯಕ್ತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಆತನಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತ. ಆತನು ಹೇಳುವನು – ಮಹಾಪುರುಷರಿಗೆ ಶರಣಾಗದೆ ಯಾವ ಸಾಧಕನು ಕೇವಲ ತನ್ನ ಬಲದ ಮೇಲೆಯೇ ಮುನ್ನಡೆಯುವನೋ, ತಾನೀಗ ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವೆ, ಮುಂದೆ ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಇರಬಹುದು, ತಾನು ತನ್ನ ಅವ್ಯಕ್ತ ಶರೀರವನ್ನೇ ಪಡೆಯುವೆ, ಅದು ನನ್ನ ರೂಪವೇ ಆಗುವುದು, ನಾನು ಅಲ್ಲೇ ಇರುವೆ ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತ, ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ದಾರಿಕಾಯದೆ ತನ್ನ ಶರೀರವನ್ನೇ **'ಸೋಽಹಮ್'** ಎಂದು ಹೇಳುವನು. ಅದೇ ಈ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ದೊಡ್ಡ ತೊಡಕು. ಆತನು **'ದುಃಖಾಲಯಮ್ ಅಶಾಶ್ವತಮ್'** ಅದರಲ್ಲೇ ತೊಳಲುತ್ತ ಭ್ರಮಿಸುವನು. ಆದರೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಶರಣಾದವನು –

ಯೇ ತು ಸರ್ವಾಣಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಮಯಿ ಸನ್ನ್ಯಸ್ಯ ಮತ್ಪರಾಃ ।
ಅನನ್ಯೇನೈವ ಯೋಗೇನ ಮಾಂ ಧ್ಯಾಯಂತ ಉಪಾಸತೇ ॥ 6 ॥

ನನ್ನಲ್ಲೇ ಪೂರ್ಣ ಪರಾಯಣರಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ, ಉಪಾಸನೆಗಳನ್ನೂ ನನಗೇ ಸಮರ್ಪಿಸಿ ಅನನ್ಯ ಭಾವದ ಯೋಗದಿಂದ ಎಂದರೆ ಉಪಾಸನೆ, ಆರಾಧನೆ, ಪೂಜನೆ, ಭಜನೆ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ ನಿರಂತರ ಚಿಂತನೆ ಮಾಡುವವರು.

ತೇಷಾಮಹಂ ಸಮುದ್ಧರ್ತಾ ಮೃತ್ಯುಸಂಸಾರಬಂಧನಾತ್ ।
ಭವಾಮಿ ನ ಚಿರಾತ್ಪಾರ್ಥ ಮಯ್ಯಾವೇಶಿತ ಚೇತಸಾಮ್ ॥ 7 ॥

ನನ್ನಲ್ಲೇ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೆಟ್ಟವರಾಗುವರು. ಅಂತಹ ಭಕ್ತರನ್ನು ನಾನು ಮೃತ್ಯುರೂಪವಾದ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಮೇಲೆತ್ತುವೆನು. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾದ ಪ್ರೇರಣೆ ಮತ್ತು ವಿಧಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು –

ಮಯ್ಯೇವ ಮನ ಅಧತ್ಸ್ವ ಮಯಿ ಬುದ್ಧಿಂ ನಿವೇಶಯ ।
ನಿವಸಿಷ್ಯಸಿ ಮಯ್ಯೇವ ಅತ ಊರ್ಧ್ವಂ ನ ಸಂಶಯಃ ॥ 8 ॥

ಆದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಜುನ ! ನನ್ನಲ್ಲೇ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೆಡು. ನನ್ನಲ್ಲಿಯೂ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಬೇರೂರು. ಅನಂತರ ನೀನು ನನ್ನಲ್ಲೇ ನಿವಾಸ ಮಾಡುವೆ, ಇದರಲ್ಲಾವ ಸಂಶಯವೂ ಇಲ್ಲ. ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೂ ನೆಡಲಾಗಿದ್ದರೆ ? (ಈ ಹಿಂದೆಯೇ ಅರ್ಜುನನು ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಡೆಯುವುದು ಗಾಳಿಯನ್ನು ತಡೆಯ ಹೋದಂತೆ – ಅತಿ ದುಷ್ಕರ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವನು) ಅದಕ್ಕೆ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು.

ಅಥ ಚಿತ್ತಂ ಸಮಾಧಾತುಂ ನ ಶಕ್ನೋಸಿ ಮಯಿ ಸ್ಥಿರಮ್ ।
ಅಭ್ಯಾಸಯೋಗೇನ ತತೋ ಮಾಮಿಚ್ಛಾಪ್ತುಂ ಧನಂಜಯ ॥ 9 ॥

ಒಂದು ವೇಳೆ ನಿನಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಅಚಲವಾಗಿ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಲಾಗದಿದ್ದರೆ ಎಲೆ ಅರ್ಜುನ ! ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸದ ಮೂಲಕ ನನ್ನನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ತಾಳು (ಮನಸ್ಸು ಎತ್ತ ಹರಿದರೂ ಮತ್ತೆ ಅದನ್ನು ಎಳತಂದು ಆರಾಧನೆ, ಉಪಾಸನಗಳಿಗೆ ಪ್ರವೃತ್ತಗೊಳಿಸುವ ಕ್ರಿಯೆಯೇ ಅಭ್ಯಾಸ) ಒಂದು ವೇಳೆ ಇದೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿದ್ದರೆ –

ಅಭ್ಯಾಸೇಽಪ್ಯಸಮರ್ಥೋಽಸಿ ಮತ್ಕರ್ಮಪರಮೋ ಭವ ।
ಮದರ್ಥಮಪಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಕುರ್ವನ್ಸಿದ್ಧಿಮವಾಪ್ಸ್ಯಸಿ ॥ 10 ॥

ಅಭ್ಯಾಸದಲ್ಲೂ ಒಂದು ವೇಳೆ ಅಸಮರ್ಥನಾದೆಯಾದರೆ ಕೇವಲ ನನ್ನನ್ನು ಕುರಿತೇ ಕರ್ಮಮಾಡು. ಅಂದರೆ ಆರಾಧನೆ ಮುಂತಾದುವುಗಳಲ್ಲಿ ತತ್ಪರನಾಗು. ಈ ರೀತಿ ನನ್ನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ನೀನು ನನ್ನ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ರೂಪವಾದ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನೇ ಹೊಂದುವೆ. ಅರ್ಥಾತ್ ಅಭ್ಯಾಸವೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಪಾರುಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಸಾಧನಾ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲು.

ಅಥೈತದಪ್ಯಶಕ್ತೋಽಸಿ ಕರ್ತುಂ ಮದ್ಯೋಗಮಾಶ್ರಿತಃ ।
ಸರ್ವಕರ್ಮಫಲತ್ಯಾಗಂ ತತಃ ಕುರು ಯಾತಾತ್ಮವಾನ್ ॥ 11 ॥

ಇದನ್ನೂ ಮಾಡಲಾಗದಿದ್ದರೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಕರ್ಮಫಲಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡು. ಅರ್ಥಾತ್ ಲಾಭಹಾನಿಗಳ ಚಿಂತೆಗೊಳಗಾಗಿ ಅದನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟು 'ಮದ್ಯೋಗ'ಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಿತನಾಗಿ ಅಂದರೆ ಸಮರ್ಪಣ ಮನೋಭಾವದಿಂದ ಓರ್ವ ಆತ್ಮವಂಶ ಪುರುಷನಿಗೆ ಶರಣಾಗು. ಅವನಿಂದ ಪ್ರೇರಣೆ ಹೊಂದಿ ಕರ್ಮವು ಸ್ವತಃ ಆಗ ತೊಡಗುವುದು. ಸಮರ್ಪಣಾ ಪೂರ್ವಕ ಕರ್ಮಫಲವನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸುವ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಕುರಿತು ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು –

ಶ್ರೇಯೋ ಹಿ ಜ್ಞಾನಮಭ್ಯಾಸಾಜ್ಞಾನಾದ್ಧ್ಯಾನಂ ವಿಶಿಷ್ಯತೇ ।
ಧ್ಯಾನಾತ್ಕರ್ಮಫಲತ್ಯಾಗಸ್ತ್ಯಾಗಾಚ್ಛಾಂತಿರನಂತರಮ್ ॥ 12 ॥

ಕೇವಲ ಚಿತ್ತ ನಿರೋಧ ಮಾಡುವ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕಿಂತ ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗುವುದು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು. ಜ್ಞಾನಮಾಧ್ಯಮದಿಂದ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಕಾರ್ಯರೂಪ ನೀಡುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಧ್ಯಾನವು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ 'ಇಷ್ಟ'ವು ಬೆರೆತೇ ಇರುವುದು. ಧ್ಯಾನಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸಮಸ್ತಕರ್ಮಗಳ ಫಲವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದು ಶ್ರೇಷ್ಠ. ಏಕೆಂದರೆ ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ಸಮರ್ಪಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ ಯೋಗದ ಮೇಲೆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಟ್ಟು ಕರ್ಮವನ್ನು ಅದರ ಫಲವನ್ನೂ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅಂಥವರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮದ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ 'ಇಷ್ಟ'ದ ಮೇಲೆ ಬರುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ತ್ಯಾಗದಿಂದ ಆತನು ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಪರಮಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವನು.

ಈಗಿನವರೆಗೂ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದುದು - ಅವ್ಯಕ್ತದ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವ ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗಿಗಿಂತಲೂ ಸಮರ್ಪಣ ಮನೋಭಾವದಿಂದ ಕರ್ಮಮಾಡುವ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗಿಯು ಅಧಿಕನಾದವನು ಎಂದು. ಇಬ್ಬರೂ ಮಾಡುವುದು ಒಂದೇ. ಕರ್ಮವಾದರೂ ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗಿಯ ಪಥದಲ್ಲಿ ತೊಡಕುಗಳು ಹೆಚ್ಚು. ಆತನ ಲಾಭಹಾನಿಗಳ ಹೊಣೆ ಸ್ವಯಂ ಆತನದೇ ಆಗಿರುವುವು. ಅದೇ ಸಮರ್ಪಣ ಮನೋಭಾವದ ಭಕ್ತನ ಹೊಣೆ ಮಹಾಪುರುಷನದಾಗಿರುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈತನು ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಈಗ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ಪುರುಷನ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವನು.

ಅದ್ವೇಷ್ಟಾ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಮೈತ್ರ: ಕರುಣ ಏವ ಚ ।
ನಿರ್ಮನೋ ನಿರಂಹಕಾರ: ಸಮದು:ಖ ಸುಖ: ಕ್ಷಮೀ ॥ 13 ॥

ಈ ರೀತಿ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ಪುರುಷನು ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷಭಾವವಿಲ್ಲದವನೂ, ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಪ್ರೇಮಿಸುವವನೂ, ಅಕಾರಣವಾಗಿಯೇ ಕರುಣಾಳುವೂ, ಅಹಂಕಾರಮಮಕಾರಗಳಿಲ್ಲದವನೂ, ಸುಖದು:ಖಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ ಏಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿರುವವನೂ, ಕ್ಷಮಾಶೀಲನೂ ಆಗಿರುವನು.

ಸಂತುಷ್ಟ: ಸತತಂ ಯೋಗೀ ಯತಾತ್ಮ ದೃಢನಿಶ್ಚಯ: ।
ಮಯ್ಯರ್ಪಿತಮನೋಬುದ್ಧಿರ್ಯೋ ಮದ್ಭಕ್ತ: ಸ ಮೇ ಪ್ರಿಯ: ॥ 14 ॥

ಸದಾ ಸಂತುಷ್ಟನೂ, ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಸರ್ವದಾ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯನ್ನು ತಾಳಿದವನೂ, ಲಾಭಹಾನಿಗಳೇನೇ ಬಂದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷಿಸುವವನೂ, ಮನಸ್ಸು ಇಂದ್ರಿಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಶರೀರವನ್ನು ತನ್ನ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡವನೂ, ದೃಢನಿಶ್ಚಯವುಳ್ಳವನೂ, ನನ್ನಲ್ಲೇ ಸಮರ್ಪಿಸಿದ ಮನೋ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಆ ನನ್ನ ಭಕ್ತನು ಎಂದೆಂದೂ ನನಗೆ ಪ್ರಿಯನು.

ಯಸ್ಮಾನ್ನೋದ್ವಿಜತೇ ಲೋಕೋ ಲೋಕಾನ್ನೋದ್ವಿಜತೇ ಚ ಯ: ।
ಹರ್ಷಾಮರ್ಷಭಯೋದ್ವೇಗೈರ್ಮುಕ್ತೋ ಯ: ಸ ಚ ಮೇ ಪ್ರಿಯಃ ॥ 15 ॥

ಯಾರಿಂದ ಯಾವ ಜೀವಿಯೂ ಉದ್ವೇಗಕ್ಕೊಳಗಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಯಾವಾತನು ಯಾವುದೊಂದರಿಂದಲೂ ಉದ್ವಿಗ್ನನಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಂತಹ ಹರ್ಷ ಸಂತಾಪ ಭಯ ವಿಕ್ಷೋಭಣೆಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾದ ಭಕ್ತನೂ ನನ್ನ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರನು.

ಸಾಧಕರಿಗೆ ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಅತ್ಯಂತ ಉಪಯುಕ್ತವಾದುದು. ಅವರು ಹೇಗಿರಬೇಕೆಂದರೆ ಅವರಿಂದ ಯಾರೊಬ್ಬರಿಗೂ ನೋವಾಗಬಾರದು. ಇದನ್ನೇನೋ ಸಾಧಕನು ಮಾಡಬಹುದು. ಆದರೆ ಇತರರು ಈ ಆಚರಣೆಯಿಂದ ನಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರು ಎಷ್ಟೆಂದರೂ ಸಂಸಾರಿಗಳು. ಅವರು ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಕಾರುವರು. ಏನಾದರೂ ವಟಗುಟ್ಟುವರು. ಆ ವರ್ತನೆ ಮಾತುಕತೆಗಳಿಂದ ಪಥಕನು ತನ್ನ ಮನದಲ್ಲಿ ತೊಳಲಾಡಬಾರದು - ಬೇಸರಿಸಬಾರದು. ಚಿಂತನದಲ್ಲಿ ಸುರತವು ಒಂದೇ ಪರಿಯಾಗಿರಬೇಕು, ಕ್ರಮವು ತುಂಡಾಗಬಾರದು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ – ನೀವು ರಸ್ತೆಯ ಮೇಲೆ ಎಡಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನಿಯಮಾನುಕೂಲವಾಗಿ ನಡೆದು ಹೋಗುತ್ತಿರುವಿರಿ. ಓರ್ವನು ಮದ್ಯಪಾನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿರುವನು ಅವನಿಗೆ ತಾಕದಂತೆ, ತೊಂದರೆಯಾಗದಂತೆ ಮುಂದೆ ಹೋಗುವುದು ನಿಮ್ಮ ಹೊಣೆ.

ಅನಪೇಕ್ಷ: ಶುಚಿರ್ದಕ್ಷ ಉದಾಸೀನೋ ಗತವ್ಯಥಃ ।
ಸರ್ವಾರಂಭಪರಿತ್ಯಾಗೀ ಯೋ ಮದ್ಭಕ್ತ: ಸ ಮೇ ಪ್ರಿಯ: ॥ 16 ॥

ಯಾವ ಆಸೆ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳನ್ನೂ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದವನೂ, ಪವಿತ್ರನಾದವನೂ, 'ದಕ್ಷ' (ಎಂದರೆ ಆರಾಧನೆಯ ವಿಶೇಷತೆಗಳನ್ನರಿತವನೂ)ನೂ (ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡಿದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ದಕ್ಷನಾದವನು ಎಂದು ಭಾವಿಸಬೇಡಿ) ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವಂತೆ – ಕರ್ಮವೆಲ್ಲ ಒಂದೇ. ನಿಯತವಾದ ಕರ್ಮ, ನಿಯತವಾದ ಆರಾಧನೆ, ಚಿಂತನೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ದಕ್ಷನಾಗಿರುವವನು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಪಕ್ಷ ವಿಪಕ್ಷಗಳಿಗೆ ಹೊರತಾದವನೂ, ದು:ಖಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾದವನು, ಎಲ್ಲ ಆರಂಭಗಳನ್ನೂ ತೊರೆದವನೂ, ಆದ ನನ್ನ ಭಕ್ತನು ನನಗೆ ತುಂಬ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರನು. ಮಾಡಲರ್ಹವಾದ ಯಾವುದೊಂದು ಕಾರ್ಯವು ಅವನ ಮೂಲಕ ಆರಂಭವಾಗಲು ಶೇಷವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಯೋ ನ ಹೃಷ್ಯತಿ ನ ದ್ವೇಷ್ಟಿ ನ ಶೋಚತಿ ನ ಕಾಂಕ್ಷತಿ ।
ಶುಭಾಶುಭಪರಿತ್ಯಾಗಿ ಭಕ್ತಿಮಾನ್ಯ: ಸ ಮೇ ಪ್ರಿಯ: ॥ 17 ॥

ಎಂದೇ ಆದರೂ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಉಬ್ಬುವವನೂ, ದ್ವೇಷಮಾಡದವನೂ, ಶೋಕಿಸದವನೂ, ಆಸೆ ಮಾಡದವನೂ, ಶುಭಾಶುಭವೆಂಬ ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಫಲವನ್ನೂ ತೊರೆದವನೂ, ಶುಭವೆಂಬುದು ಬೇರಿಲ್ಲ, ಅಶುಭವೆಂಬುದು ಯಾವುದು ಇಲ್ಲ. ಭಕ್ತಿಯ ಪಾರಮ್ಯವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದ ನನ್ನ ಭಕ್ತನು ನನಗೆ ಪ್ರಿಯನಾದವನು.

ಸಮ: ಶತ್ರೌ ಚ ಮಿತ್ರೇ ಚ ತಥಾ ಮಾನಾಪಮಾನಯೋ: ।
ಶೀತೋಷ್ಣಸುಖದು:ಖೇಷು ಸಮ: ಸಂಗ ವಿವರ್ಜಿತ: ॥ 18 ॥

ಇವನು ಶತ್ರು, ಇವನು ಮಿತ್ರ ಎಂದಾಗಲಿ, ಮಾನವಿದು, ಅಪಮಾನವಿದು ಎಂದಾಗಲಿ ಕುಂದುಕೊರತೆಯೆಣಿಸದೆ ಸಮನಾಗಿರುವವನು, ಅಂತ:ಕರಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ನೆಮ್ಮದಿಯಿಂದಿರುವವನು, ಬಿಸಿಲು, ಚಳಿ, ಸುಖ, ದು:ಖ ಮುಂತಾದ ದ್ವಂದ್ವಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾದವನು, ಆಸಕ್ತಿರಹಿತನೂ ಹಾಗೂ –

ತುಲ್ಯನಿಂದಾಸ್ತುತಿರ್ಮೌನೀ ಸಂತುಷ್ಟೋ ಯೇನ ಕೇನಚಿತ್ ।
ಅನಿಕೇತ: ಸ್ಥಿರಮತಿರ್ಭಕ್ತಿಮಾನ್ಮೇ ಪ್ರಿಯೋ ನರ: ॥ 19 ॥

ನಿಂದೆ ಸ್ತುತಿ ಎರಡನ್ನೂ ಒಂದೇ ಸಮನೆಂದು ತಿಳಿಯುವವನು, ಮನನ ಶೀಲತೆಯ ತುಟ್ಟತುದಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿ ಮನಸಹಿತವಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಶಾಂತಿಯಿಂದಿರುವಾತನು, ಶರೀರವು ಯೇನಕೇನ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ನಿರ್ವಾಹವಾದರೂ ಅದರಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವವನು, ತನ್ನ ನಿವಾಸವು ಜೋಪಡಿಯಾಗಿರಲಿ, ಹುಲ್ಲುಮನೆಯಾಗಿರಲಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಮಮತ್ವವನ್ನೂ ಕಾಣದವನು, ಭಕ್ತಿಯ ಪರಮಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ ಮುಟ್ಟಿರುವ ಸ್ಥಿರಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಪುರುಷನನ್ನು ನಾನು ಮೆಚ್ಚುವೆನು.

ಯೇತು ಧರ್ಮ್ಯಾಮೃತಮಿದಂ ಯಥೋಕ್ತಂ ಪರ್ಯುಪಾಸತೇ ।
ಶ್ರದ್ದಧಾನಾ ಮತ್ಪರಮಾ ಭಕ್ತಾಸ್ತೇಽತೀವ ಮೇ ಪ್ರಿಯಾ: ॥ 20 ॥

ನನ್ನಲ್ಲೇ ಪರಾಯಣರಾಗಿ ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಪುರುಷರು ಈ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಧರ್ಮಮಯವಾದ ಅಮೃತವನ್ನು ಸವಿದು ಸೇವಿಸಿದರೆ ಅಂತಹ ಭಕ್ತರು ನನ್ನ ಅತಿಶಯವಾದ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗುವರು.

ನಿಷ್ಕರ್ಷೆ :-

ಕಳೆದ ಅಧ್ಯಾಯದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದುದೇನೆಂದರೆ – 'ಅರ್ಜುನ! ನಿನ್ನ ವಿನಹ ಬೇರಾರೂ ಪಡೆಯಲಿಲ್ಲ – ಮುಂದಾದರೂ ಪಡೆಯಲಾರರು, ನೀನು ಕಂಡಂತೆ ಬೇರಾರೂ ಕಾಣಲಾರರು. ಆದರೆ ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತಿ ಅನುರಾಗಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸುವವರು ನನ್ನನ್ನು ಇದೇ ರೀತಿ ನೋಡಬಹುದು, ತತ್ವದಿಂದರಿಯಬಹುದು, ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವನ್ನೂ ಪಡೆಯಬಹುದು. ಅರ್ಥಾತ್ ಪರಮಾತ್ಮ ಎಂಬುದು ಎಲ್ಲರೂ ಪಡೆಯಬಹುದಾದ ಒಂದು ಸತ್ತಾ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಜುನ ! ಭಕ್ತನಾಗು.'

ಅರ್ಜುನನು ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡುವನು – ಭಗವನ್! ಅನನ್ಯ ಭಾವದಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನೇ ಕಣ್ಮುಚ್ಚಿ ಪೂಜಿಸುವವರು, ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರ, ಅವ್ಯಕ್ತದ ಚಿಂತನೆ ಮಾಡುವ ಉಪಾಸಕರು – ಇವರಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮಯೋಗವಿದರು ಯಾರು? ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದನು – ಇಬ್ಬರೂ ನನ್ನನ್ನೇ ಪಡೆಯುವರು. ಏಕೆಂದರೆ ನಾನು ಅವ್ಯಕ್ತ ಸ್ವರೂಪ. ಆದರೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ವಶದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಿಂದಲೂ ಹಿಂದೆಳೆದು ಅವ್ಯಕ್ತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಿರುವವನ ಪಥದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ತೊಂದರೆಗಳಿರುವುವು. ದೇಹದ ಅಧ್ಯಾಸ ವಿರುವವರೆಗೆ ಅವ್ಯಕ್ತ ಸ್ವರೂಪದ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ದು:ಖಪೂರ್ಣವಾದುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಅವ್ಯಕ್ತ ಸ್ವರೂಪವು ಚಿತ್ತದ ನಿರೋಧ ಮತ್ತು ವಿಲಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೊರಕುವಂತಹುದು. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಆತನ ಶರೀರವೇ ಅವನಿಗೆ ಬಾಧಕವಾಗಿ ಅಡ್ಡ ನಿಲ್ಲುವುದು. 'ನಾನಿದ್ದೇನೆ' 'ನನ್ನನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಹೇಳುತ್ತಲೇ ಅವನು ತನ್ನ ಶರೀರದ ಕಡೆಗೇ ತಿರುಗಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಆತನು ತತ್ತರಿಸುವುದೇ ಹೆಚ್ಚು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಜುನ ! ನೀನು ನಿನ್ನ ಸಮಸ್ತ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ನನಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿ ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನನ್ನ ಚಿಂತನೆ ಮಾಡು. ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅನನ್ಯಪರಾಯಣವಾಗಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನನ್ನಲ್ಲಿ

ಸಮರ್ಪಣೆಮಾಡಿ ಮಾನವ ಶರೀರಧಾರಿಯಾದ ನನ್ನನ್ನು ಸುಗುಣಯೋಗಿಯ ರೂಪದ ಧ್ಯಾನಮುಖೇನ ತೈಲಧಾರೆಯಂತೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಚಿಂತನೆ ಮಾಡುವವರನ್ನು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಸಂಸಾರಸಾಗರದಿಂದ ಮೇಲೆತ್ತುವೆನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗವು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು.

ಅರ್ಜುನ ! ಮನಸ್ಸನ್ನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಬೇರೂರು. ಮನಸ್ಸು ಅತ್ತಿತ್ತ ಓಡಿದರೂ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಅದನ್ನು ಹಿಂದೆಳೆದು ನನ್ನಲ್ಲಿ ನೆಡಲು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡು. ಬೇರೆಡೆ ಹೋಗುವುದನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸು. ಅದೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನ ಪಾಡಿಗೆ ನೀನು ನಿನ್ನ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡು. ಕರ್ಮವೊಂದೇ – ಯಜ್ಞಾರ್ಥವಾದ ಕರ್ಮ. ನೀನು 'ಕಾರ್ಯಂ ಕರ್ಮ' ವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರು. ಬೇರೇನೂ ಬೇಡ. ಅಷ್ಟನ್ನೇ ಮಾಡು. ಅದರಿಂದ ಪಾರಾದರೆ ಸರಿ, ಪಾರಾಗದಿದ್ದರೂ ಸರಿ. ಅದೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿದ್ದಾಗ ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞನೂ, ಆತ್ಮವಂತನೂ ಆದ ಮಹಾಪುರುಷನಿಗೆ ಶರಣಾಗಿ ನಿನ್ನೆಲ್ಲ ಕರ್ಮಫಲಗಳನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸು. ಹೀಗೆ ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದರಿಂದ ನೀನು ಪರಮ ಶಾಂತಿಯನ್ನೈದುವೆ.

ನಂತರ ಪರಮಶಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಭಕ್ತನ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವನು. – ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷ ಭಾವವಿಲ್ಲದವನೂ, ಕರುಣಾಯುಕ್ತನೂ, ದಯಾಳುವೂ, ಅಹಂಕಾರ ಮಮಕಾರಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟವನೂ ಆದ ಭಕ್ತನು ನನ್ನ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಪಾತ್ರನು. ಧ್ಯಾನಯೋಗದಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವೂ ತನ್ಮಯನಾಗಿರುವವನೂ, ಆತ್ಮವಂತನೂ, ಆತ್ಮಸ್ಥಿತನೂ ಆದ ಭಕ್ತನು ನನಗೆ ಅತೀವ ಪ್ರಿಯನು. ತನ್ನಿಂದ ಯಾರೂ ಉದ್ವೇಗ ಗೊಳ್ಳಬಾರದೂ, ತಾನೂ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಂದ ಉದ್ವೇಗಕ್ಕೊಳಗಾಗದವನು – ಅಂತಹ ಭಕ್ತನು ನನಗೆ ತುಂಬ ಮೆಚ್ಚುಗೆ. ಶುದ್ಧನೂ, ದಕ್ಷನೂ, ದುಗುಡ ದುಮ್ಮಾನಗಳಿಂದ ಉಪರತನಾದವನೂ, ಸರ್ವಾರಂಭಗಳನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಪಾರಾದವನು ಅಂಥ ಭಕ್ತನು ನನಗೆ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರನು. ಎಲ್ಲ ಆಸೆ ಅಕಾಂಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದವನು, ಶುಭಾಶುಭಗಳೆಂಬುದನ್ನು ಒದರಿ ಪಾರಮ್ಯವನ್ನು ಕಂಡವನೂ ಆದ ಭಕ್ತನು ನನಗೆ ಪ್ರಿಯನು. ನಿಂದೆ, ಸ್ತುತಿಗಳೆರಡಲ್ಲೂ ಸಮಾನಭಾವವನ್ನು ತಾಳಿದವನು, ಮೌನಿಯೂ, ಎಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಶಾಂತಗೊಳಿಸಿ ಯಾವ ಗಲಿಬಿಲಿಗೂ ಒಳಗಾಗದೆ ಮೌನವಾಗಿರುವವನು, ಹೇಗೋ ಪ್ರಾಣಧಾರಣೆಯೊಂದಿದ್ದರೆ ಸಾಕು ಎಂಬ ಧೋರಣೆಯುಳ್ಳವನೂ, ಮನೆಯೋ, ಗುಡಿಸಿಲೋ, ನಿಲ್ಲಲು ಒಂದು ನೆಲೆಯಾದರಾಯಿತು ಎಂಬ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ತಾಳಿದವನೂ, ಶರೀರರಕ್ಷಣೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಗಮನವೀಯದವನೂ ಆದ ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞವಾದ ಭಕ್ತನು ನನ್ನ ಪ್ರೀತಿ ಪಾತ್ರನು.

ಈ ರೀತಿ ಹನ್ನೊಂದನೇ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಹತ್ತೊಂಭತ್ತರವರೆಗೆ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ಭಕ್ತನ ಲಕ್ಷಣಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಕಾಶಬೀರಿದನು. ಇದು ಸಾಧಕರಾದವರಿಗೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾದುದು. ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ನೀಡುತ್ತ ಅವನೆಂದನು 'ಅರ್ಜುನ' ನನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಪರಾಯಣವಾಗಿ, ಅನನ್ಯ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪುರುಷನು ಈ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಧರ್ಮಮಯವಾದ ಅಮೃತವನ್ನು ನಿಷ್ಕಾಮಭಾವದಿಂದ ವಿಹಿತವಾದ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ತರುವುದಾದರೆ ಅಂತಹ ಭಕ್ತರು ನನಗೆ ಅತೀವ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರರಾಗುವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಮರ್ಪಣಾಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಈ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗುವುದು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರ. ಏಕೆಂದರೆ ಅದರ ಲಾಭಹಾನಿಗಳ ಹೊಣೆಯನ್ನು ಇಷ್ಟವಾದ ಸದ್ಗುರು ತಾನು ಹೊರುವನು. ಇಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸ್ವರೂಪಸ್ಥನಾದ ಮಹಾಪುರುಷನ

ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವನು. ಅವನಿಗೆ ಶರಣಾಗಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸಿರುವನು. ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮೊರೆಹೋಗುವಂತೆ ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿ ಆ ಮಹಾಪುರುಷರಿಗೆ ಸರಿಸಮಾನನೆಂದು ತನ್ನನ್ನು ಘೋಷಿಸಿಕೊಂಡಿರುವನು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಓರ್ವಯೋಗಿ – ಮಹಾತ್ಮ.

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಶ್ರೇಷ್ಠವೆನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಅಧ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ನಾಮಕರಣ 'ಭಕ್ತಿಯೋಗ' ಎಂಬುದು ಯುಕ್ತಿ ಸಂಗತವಾಗಿಯೇ ಇದೆ.

ಓಂ ತತ್ಸದಿತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾಸೂಪನಿಷತ್ಸು ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಯಾಂ, ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರೇ, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದೇ 'ಭಕ್ತಿಯೋಗೋ ನಾಮ ದ್ವಾದಶೋऽಧ್ಯಾಯ' ॥12॥

ಈ ಶ್ರೀಮದ್ಭವದ್ಗೀತೆಯ ರೂಪವಾದ ಉಪನಿಷತ್ತು ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆ, ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿಷಯವಾದ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದದಲ್ಲಿ 'ಭಕ್ತಿಯೋಗ' ಎಂಬ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ.

ಇತಿ ಶ್ರೀಮತ್ಪರಮಹಂಸಸ್ಯ ಪರಮಾನಂದಸ್ಯ ಶಿಷ್ಯ ಸ್ವಾಮೀ ಅಡಗಡಾನಂದಕೃತೇ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾಯಾಃ 'ಯಥಾರ್ಥ ಗೀತಾ' ಭಾಷ್ಯೇ 'ಭಕ್ತಿಯೋಗೋ' ನಾಮ ದ್ವಾದಶೋऽಧ್ಯಾಯಃ ॥12॥

॥ ಹರಿಃ ಓಂ ತತ್ಸತ್ ॥

ಓಂ

ಶ್ರೀ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ನಮಃ

ಅಥ ತ್ರಯೋದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ

ಗೀತೆಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲೇ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಪ್ರಶ್ನೆ ಏನೆಂದರೆ – ಸಂಜಯ! ಧರ್ಮಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲೂ ಹಾಗೂ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲೂ ಯುದ್ಧವಾಡಬೇಕೆಂದು ಒಂದೆಡೆ ಸೇರಿದ ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳು ಮತ್ತು ಪಾಂಡುವಿನ ಮಕ್ಕಳೂ ಏನು ಮಾಡಿದರು? ಈವರೆಗೂ ಆ ಕ್ಷೇತ್ರವಿನ್ನೂ ಎಲ್ಲಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಯಾವ ಮಹಾಪುರುಷರು ಅದಾವ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧವಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿಸಿದರೋ ಅವರೇ ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಆ ಕ್ಷೇತ್ರದ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಹೇಳುವರು. ಆ ಕ್ಷೇತ್ರವು ವಸ್ತುತ: ಇರುವುದೆಲ್ಲಿ?

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ –

ಇದಂ ಶರೀರಂ ಕೌಂತೇಯ ಕ್ಷೇತ್ರಮಿತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ ।
ಏತದ್ಯೋ ವೇತ್ತಿ ತಂ ಪ್ರಾಹು: ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ ಇತಿ ತದ್ವಿದ: ॥ 1 ॥

ಎಲೈ ಕೌಂತೆಯ ! ಈ ಶರೀರವೇ ಒಂದು ಕ್ಷೇತ್ರ. ಇದನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಬಲ್ಲವನು ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಅವನು ಅದರಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಮೇಲಾಗಿ ಆತನೇ ಸಂಚಾಲಕ. ಈ ರೀತಿ ಆ ತತ್ವವನ್ನು ಬಲ್ಲವರು ಹೇಳುವರು.

ಶರೀರವು ಒಂದೇ. ಅದರಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಕ್ಷೇತ್ರ ಮತ್ತು ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಎಂಬೀ ಎರಡು ಕ್ಷೇತ್ರವೇಕೆ? ವಸ್ತುತ: ಈ ಒಂದೇ ಶರೀರದ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲಿ ಅಂತ:ಕರಣದ ಎರಡು ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು ತುಂಬ ಪುರಾತನವಾದುವು. ಒಂದು ಪರಮಧರ್ಮನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ದೊರಕಿಸುವ ಪುಣ್ಯಮಯವಾದ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತು. ಮತ್ತೊಂದು ಆಸುರೀ ಸಂಪತ್ತು – ದೂಷಿತವಾದ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳೊಂದಿಗೆ ಅದರ ಘನಿಷ್ಠತೆ. ಅದು ನಶ್ವರವಾದ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯುಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು. ಆಸುರೀ ಸಂಪತ್ತೇ ಹೆಚ್ಚಾದಾಗ ಈ ಶರೀರವು ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರವಾಗುವುದು. ಹಾಗೂ ಇದೇ ಶರೀರದ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲಿ ದೈವೀ ಸಂಪದವು ತುಂಬಿದಾಗ ಇದೇ ಶರೀರವು ಧರ್ಮಕ್ಷೇತ್ರವಾಗುವುದು. ಈ ಏರಿಳಿತಗಳು ಒಂದೇ ಸಮನಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುವು. ಆದರೆ ತತ್ವದರ್ಶಿಯಾದ ಮಹಾಪುರುಷನ

ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಿಂದ ಓರ್ವನು ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತಿಯ ಮೂಲಕ ಆರಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವಾಗ ಎರಡೂ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಾಯಕವಾದ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸೂತ್ರಪಾತವಾಗುವುದು. ಕ್ರಮಶ: ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತಿನ ಏಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಆಸುರೀ ಸಂಪತ್ತಿನ ಪತನವಾಗುತ್ತ ಆಸುರೀ ಸಂಪತ್ತು ಶಾಂತವಾಗುವುದು. ಆಸುರೀ ಸಂಪತ್ತು ಸರ್ವಥಾ ಕುಗ್ಗಿ ಹೋದ ನಂತರ ಪರಮದ ದಿಗ್ದರ್ಶನ ಸ್ಥಿತಿಯು ಬರುವುದು. ದರ್ಶನದೊಂದಿಗೆ ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತಿನ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಮುಗಿದುಹೋಗುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದು ಕೂಡ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ವಿಲೀನವಾಗಿ ಹೋಗುವುದು. ಭಜಿಸುವ ಪುರುಷನು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಹನ್ನೊಂದನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು ಕಂಡುದೇನೆಂದರೆ – ಕೌರವರ ಪಕ್ಷದ ನಂತರ ಪಾಂಡವರ ಪಕ್ಷದ ಯೋಧರೂ ಯೋಗೇಶ್ವರನಲ್ಲಿ ವಿಲೀನವಾಗುತ್ತಿರುವರು. ಈ ವಿಲಯದನಂತರ ಪುರುಷನಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಶಾಶ್ವತವಾದುದೋ ಅದೇ (ಅವನೇ) ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ. ಮುಂದೆ ನೋಡೋಣ –

ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಂ ಚಾಪಿ ಮಾಂ ವಿದ್ಧಿ ಸರ್ವಕ್ಷೇತ್ರೇಷು ಭಾರತ ।
ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಯೋರ್ಜ್ಞಾನಂ ಯತ್ತಜ್ಜ್ಞಾನಂ ಮತಂ ಮಮ ॥ 2 ॥

ಹೇ ಅರ್ಜುನ ! ಎಲ್ಲ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲೂ ನಾನೇ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿ. ಅರ್ಥಾತ್ ನಾನೂ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ. ಈ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ತಿಳಿದವನಾರೋ ಆತನೇ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ – ಎಂದು ಅದನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ತಿಳಿದವರು ಬಲ್ಲರು. ಅರ್ಥಾತ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೂ ಓರ್ವಯೋಗೇಶ್ವರನಷ್ಟೆ. ಕ್ಷೇತ್ರ ಮತ್ತು ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ ಅರ್ಥಾತ್ ವಿಕಾರಸಹಿತ ಪ್ರಕೃತಿ ಮತ್ತು ಪುರುಷನನ್ನು ತತ್ವದಿಂದ ತಿಳಿಯುವುದೇ ಜ್ಞಾನ. ಹಾಗೆಂಬುದು ನನ್ನ ಮತ – ಅರ್ಥಾತ್ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಸಹಿತವಾಗಿ ಇವುಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದರ ಹೆಸರೇ ಜ್ಞಾನ ಎಂದು. ಒಣ ಚರ್ಚೆಯ ಹೆಸರು ಜ್ಞಾನವೆನಿಸದು.

ತತ್ಕ್ಷೇತ್ರಂ ಯಚ್ಚ ಯಾದೃಕ್ಚ ಯದ್ವಿಕಾರಿ ಯತ ।
ಸ ಚ ಯೋ ಯತ್ಪ್ರಭಾವಶ್ಚ ತತ್ಸಮಾಸೇವ ಮೇ ಶೃಣು ॥ 3 ॥

ಆಕ್ಷೇತ್ರವೆಂಬುದು ಎಂತಹುದು, ಯಾವ ವಿಕಾರವುಳ್ಳದು, ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ಆದುದು ಹಾಗೂ ಆ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನು ಹೇಗಿರುವನೋ, ಯಾವ ಪ್ರಭಾವವುಳ್ಳವನೋ – ಅದೆಲ್ಲವನ್ನು ನನ್ನಿಂದ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಕೇಳು. ಅರ್ಥಾತ್ ಕ್ಷೇತ್ರವು ವಿಕಾರವುಳ್ಳದು, ಯಾವುದೋ ಕಾರಣದಿಂದ ಹಾಗಾಗಿದೆ. ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನು ಕೇವಲ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿರುವುದಾದರೂ

ಋಷಿಭಿರ್ಬಹುಧಾ ಗೀತಂ ಛಂದೋಭಿರ್ವಿವಿಧೈ: ಪೃಥಕ್ ।
ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ ಪದೈಶ್ಚೈವ ಹೇತುಮದ್ಭಿರ್ವಿನಿಶ್ಚಿತೈ: ॥ 4 ॥

ಈ ಕ್ಷೇತ್ರ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞರ ತತ್ವವು ಋಷಿಗಳ ಮೂಲಕ ತುಂಬ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ. ಹಾಗೂ ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರದ ವೇದಮಂತ್ರಗಳ ಮುಖೇನ ವಿಭಾಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಸಹ ಕಥಿತವಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ವಿಶೇಷರೂಪವಾಗಿ ನಿಶ್ಚಿತಗೊಳಿಸಿ ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳ ವಾಕ್ಕುಗಳಿಂದ (ವಚನಗಳಿಂದ)ಲೂ ಅದೇ ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅರ್ಥಾತ್ ವೇದವೇದಾಂತಗಳು, ಮಹರ್ಷಿಗಳು, ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ ಮತ್ತು ನಾವು ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವೆವು.

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸಹ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಹೇಳಿದುದನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತಿರುವನು. ಹಾಗಾದರೆ ಶರೀರ(ಕ್ಷೇತ್ರ)ವಷ್ಟೆ ಏನು? ನಮಗೆ ಹೊರಗಡೆ ತೊರುತ್ತಿರುವಷ್ಟೇ ಏನು ಶರೀರ (ಕ್ಷೇತ್ರ) ಎಂದರೆ? ಅದಕ್ಕೆ ಹೇಳುವನು.

ಮಹಾಭೂತಾನ್ಯಹಂಕಾರೋ ಬುದ್ಧಿರವ್ಯಕ್ತಮೇವ ಚ ।
ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ದಶೈಕಂ ಚ ಪಂಚ ಚೇಂದ್ರಿಯಗೋಚರಾ: ॥ 5 ॥

ಅರ್ಜುನ ! ಪಂಚಭೂತಗಳು (ಪೃಥಿವಿ ಅಪ್ ತೇಜ, ವಾಯು, ಆಕಾಶ) ಅಹಂಕಾರ, ಬುದ್ಧಿ, ಚಿತ್ತ (ಚಿತ್ತದ ಹೆಸರು ಹೇಳದೆ ಅದನ್ನು ಅವ್ಯಕ್ತ ಪರಾಪ್ರಕೃತಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ ಅರ್ಥಾತ್ ಮೂಲಪ್ರಕೃತಿಯ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲಲಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಪರಾಪ್ರಕೃತಿಯೂ ಸೇರಿದೆ. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಎಂಟು ಅಷ್ಟಧಾಮೂಲಪ್ರಕೃತಿಗಳು ಹಾಗೂ ದಶೇಂದ್ರಿಯಗಳು – (ಕಣ್ಣು, ಮೂಗು, ಕಿವಿ, ಬಾಯಿ, ಚರ್ಮ, ಕೈಗಳು, ಕಾಲುಗಳು, ಉಪಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಗುದ) ಮನಸ್ಸು ಒಂದು, ಐದು ಇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಗಳು (ಶಬ್ದ, ಸ್ಪರ್ಶ, ರೂಪ, ರಸ, ಗಂಧ) ಹಾಗೂ –

ಇಚ್ಛಾ ದ್ವೇಷ: ಸುಖಂ ದು:ಖಂ ಸಂಘಾತಶ್ಚೇತನಾ ಧೃತಿ: ।
ಏತತ್ಕ್ಷೇತ್ರಂ ಸಮಾಸೇನ ಸವಿಕಾರಮುದಾಹೃತಮ್ ॥ 6 ॥

ಇಚ್ಛಾ, ದ್ವೇಷ, ಸುಖ, ದು:ಖಗಳು ಮತ್ತು ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಸಮೂಹ, ಸ್ಥೂಲದೇಹದ ಈ ಮುದ್ದೆ, ಚೈತನ್ಯ ಮತ್ತು ಧೈರ್ಯ ಈ ರೀತಿ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರವೆಂಬುದು, ವಿಕಾರ ಸಹಿತವಾಗಿ ಸಂಕ್ಷೇಪದಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಇದೇ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಸ್ವರೂಪವೂ ಅಹುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತಿದ ಒಳಿತುಕೆಡುಕುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಂಸ್ಕಾರದ ರೂಪವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆಯುವುದು. ಶರೀರವೇ ಕ್ಷೇತ್ರ. ಶರೀರದಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲ ಮಸಾಲೆ ಸಾಮಾನುಗಳು ಯಾವ ವಸ್ತುವಿನದು? ಅದೇ ಪಂಚತತ್ವ, ದಶೇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಮನಸ್ಸೊಂದು ಇತ್ಯಾದಿ ಮೇಲೆ ಎಣಿಸಿರುವ ಲಕ್ಷಣಗಳು. ಈ ಎಲ್ಲ ತತ್ವಗಳ ಸಾಮೂಹಿಕ ಸಂಘಾತವೇ ಪಿಂಡ ಶರೀರ. ವಿಕಾರಗಳಿರುವವರೆಗೆ ಈ ಪಿಂಡವೂ ಇರುವಂಥದೇ. ಏಕೆಂದರೆ ಇದು ವಿಕಾರಗಳಿಂದಲೇ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿದೆ. ಈಗ ಆ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನ ಸ್ವರೂಪವೇನೆಂಬುದನ್ನು ನೋಡೋಣ. ಅದು ಈ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಮೇಲಾಗಿ ಇದರಿಂದ ನಿವೃತ್ತವಾಗಿದೆ.

ಅಮಾನಿತ್ವಮದಾಂಭಿತ್ವಮಹಿಂಸಾ ಕ್ಷಾಂತಿರಾರ್ಜವಮ್ ।
ಆಚಾರ್ಯೋಪಾಸನಂ ಶೌಚಂ ಸ್ಥೈರ್ಯಮಾತ್ಮವಿನಿಗ್ರಹ: ॥ 7 ॥

ಹೇ ಅರ್ಜುನ ! ಮಾನಾಪಮಾನಗಳಿಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ, ಡಾಂಭಿಕತೆಯ ಅಭಾವ, ಅಹಿಂಸೆ (ಎಂದರೆ ತನಗಾಗಲಿ ಬೇರೊಬ್ಬರಿಗಾಗಲಿ ನೋವಾಗದಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು) ಒಂದು ಇರುವೆಯನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲಬಾರದು ಎಂಬಂದಿಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ ಅಹಿಂಸೆಯೆಂದರೆ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವುದು ತನ್ನ ಆತ್ಮವನ್ನು ಅಧೋಗತಿಗಿಳಿಸಬಾರದು. ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಅದು ಹಿಂಸೆ. ಆತ್ಮವನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತುವುದೇ ಅಹಿಂಸೆ. ಇಂತಹ ಪುರುಷನು ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಆತ್ಮವನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಲು ಯತ್ನಿಸುವನು. ಇದರ ಪ್ರಾರಂಭ ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ನೋವುಂಟು ಮಾಡದಿರುವುದರಿಂದ ಆಗುವುದು. ಇದು ಅದರದೇ ಒಂದು ಅಂಗ ಪ್ರತ್ಯಂಗ. ಆದ್ದರಿಂದ

ಅಹಿಂಸೆ, ಕ್ಷಮಾಭಾವ, ಮನಸ್ಸು, ವಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಸರಳತೆ, ಅಚಾರ್ಯೋಪಾಸನೆ ಅರ್ಥಾತ್ ಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಸದ್ಗುರುವಿನ ಸೇವೆ ಮಾಡುವುದು ಹಾಗೂ ಆತನನ್ನು ಉಪಾಸಿಸುವುದು. ಪಾವಿತ್ರ್ಯತೆ, ಅಂತ:ಕರಣದ ಸ್ಥಿರತೆ, ಮನಸಹಿತ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವುದು ಮತ್ತು

ಇಂದ್ರಿಯಾರ್ಥೇಷು ವೈರಾಗ್ಯಮನಹಂಕಾರ ಏವ ಚ ।
ಜನ್ಮಮೃತ್ಯುಜರಾವ್ಯಾಧಿ-ದು:ಖದೋಷಾನುದರ್ಶನಮ್ ॥ 8 ॥

ಈ ಲೋಕ ಪರಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಕೇಳಿದ ಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಆನಾಸಕ್ತಿ, ಅಹಂಕಾರದ ಅಭಾವ, ಜನ್ಮಮೃತ್ಯುಜರಾ ವ್ಯಾಧಿ- ಭೋಗ ಭಾಗ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬರಿಯ ದು:ಖವನ್ನೇ ಕಾಣುವುದು.

ಆಸಕ್ತಿರನಭಿಷ್ವಂಗ: ಪುತ್ರದಾರ ಗೃಹಾದಿಷು ।
ನಿತ್ಯಂ ಚ ಸಮಚಿತ್ತತ್ವಮಿಷ್ಟಾನಿಷ್ಟೋಪಪತ್ತಿಷು ॥ 9 ॥

ಸುತ, ಧನ, ಯುವತಿ, ಮನೆ ಮಾರುಗಳಲ್ಲಿ ಅನಾಸಕ್ತಿ, ಇಷ್ಟಾನಿಷ್ಟ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಏರುಪೇರು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದಿರುವುದು. ಏಕ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿರುವುದು.

ಮಯಿ ಚಾನನ್ಯಯೋಗೇನ ಭಕ್ತಿರವ್ಯಭಿಚಾರಿಣೀ ।
ವಿವಿಕ್ತ ದೇಶಸೇವಿತ್ವಮರತಿರ್ಜನ ಸಂಸದಿ ॥ 10 ॥

ನನ್ನಲ್ಲಿ (ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಓರ್ವಯೋಗಿ – ಅರ್ಥಾತ್ ಇಂತಹ ಓರ್ವ ಮಹಾಪುರುಷನಲ್ಲಿ) ಅನನ್ಯಯೋಗದಿಂದ ಅರ್ಥಾತ್ ಯೋಗವೊಂದಲ್ಲದೆ ಬೇರೇನನ್ನೂ ಸ್ಮರಿಸದೆ, ಅವ್ಯಭಿಚಾರಿಣೀಭಕ್ತಿ (ಇಷ್ಟವೊಂದಲ್ಲದೆ ಬೇರಾರನ್ನೂ ಚಿಂತಿಸದಿರುವುದು). ಏಕಾಂತ ಸೇವನೆ, ಜನ ಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ಬೆರೆಯುವ ಹವ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಹಾಗೂ

ಅಧ್ಯಾತ್ಮಜ್ಞಾನ ನಿತ್ಯತ್ವಂ ತತ್ವಜ್ಞಾನಾರ್ಥದರ್ಶನಮ್ ।
ಏತಜ್ಞಾನಮಿತಿ ಪ್ರೊಕ್ತಮಜ್ಞಾನಂ ಯದತೋಽನ್ಯಥಾ ॥ 11 ॥

ಆತ್ಮಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಏಕರಸ ಸ್ಥಿತಿ, ತತ್ವಜ್ಞಾನದ ಅರ್ಥಸ್ವರೂಪವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ– ಇವೆಲ್ಲವೂ ಜ್ಞಾನ. ಇದಕ್ಕೆ ಹೊರತಾದುದು ಅಜ್ಞಾನ ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದೊಂದಿಗೆ ದೊರೆಯುವ ತಿಳಿವೇ ಜ್ಞಾನ. (ನಾಲ್ಕನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಆತನು ಹೇಳಿರುವನು – ಯಜ್ಞದ ಪೂರ್ತಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞವು ಯಾವುದನ್ನು ಶೇಷವಾಗಿಡುವುದೋ, ಆಜ್ಞಾನಮೃತವನ್ನು ಪಾನಮಾಡುವವನು ಸನಾತನ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಸೇರುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದೊಂದಿಗೆ ದೊರಕುವ ತಿಳಿವೇ ಜ್ಞಾನ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಈಗ ತತ್ವಸ್ವರೂಪ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಹೆಸರೇ ಜ್ಞಾನ.) ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದುದೆಲ್ಲವೂ ಅಜ್ಞಾನ. ಅಮಾನಿತ್ವ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಆ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾದುದು. ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ಪೂರ್ತಿ ಆಯಿತು.

ಜ್ಞೇಯಂ ಯತ್ತತ್ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಯಜ್ಞಾತ್ವಾಮೃತಮಶ್ನುತೇ ।
ಅನಾದಿ ಮತ್ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ನ ಸತ್ತನ್ನಾಸದುಚ್ಯತೇ ॥ 12 ॥

ಅರ್ಜುನ ! ತಿಳಿಯಲು ಯಾವುದು ಯೋಗ್ಯವಾದುದೋ, ಯಾವುದನ್ನು ತಿಳಿದು

ಮರಣಧರ್ಮಿಯಾದ ಮಾನವನು ಅಮೃತತ್ವವನ್ನು ಪಡೆಯುವನೋ ಅದನ್ನು ಹೇಳುವೆನು. ಅನಾದಿಯಾದ ಆ ಪರಮ ಬ್ರಹ್ಮವು ಸತ್ ಅಲ್ಲ, ಅಸತ್ ಅಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಬೇರೆಯಾಗಿರುವವರೆಗೆ ಸತ್-ಮನುಷ್ಯನು ಅದರಲ್ಲಿ ಸಮೂಹಿತನಾಗಿರುವವರೆಗೆ ಅಸತ್ ಎನಿಸುವುದು. ಸಮಾಹಿತನಾದ ಮೇಲೆ ಯಾರು ಯಾರೊಂದಿಗೆ ಹೇಳುವುದು? ಒಂದೇ ಇರುವುದು, ಮತ್ತೊಂದರ ಭಾಸತೆಯಿಲ್ಲ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಿಂದಾಗಿ ಆ ಬ್ರಹ್ಮವು ಸತ್ ಅಲ್ಲ ಅಸತ್ ಅಲ್ಲ. ಸ್ವಯಂ ಸಹಜವಾಗಿರುವಂತಹುದು ಯಾವುದೋ ಅದೇ ಅದು.

ಸರ್ವತ: ಪಾಣಿಪಾದಂ ತತ್ಸರ್ವತೋಽಕ್ಷಿ ಶಿರೋ ಮುಖಮ್ ।
ಸರ್ವತ: ಶ್ರುತಿಮಾಲ್ಲೋಕೇ ಸರ್ವಮಾವೃತ್ಯ ತಿಷ್ಠತಿ ॥ 13 ॥

ಆ ಬ್ರಹ್ಮವು ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಿಂದ ಕೈಕಾಲುಗಳುಳ್ಳದು, ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಿಂದಲೂ ಕಣ್ಣು, ಮುಖ, ಶಿರಸ್ಸುಗಳುಳ್ಳದು, ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಿಂದಲೂ ಕಿವಿಗಳುಳ್ಳದು. ಅದು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಆವರಿಸಿಕೊಂಡು ನಿಂತಿರುವುದು.

ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಗುಣಾಭಾಸಂ ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯವಿವರ್ಜಿತಮ್ ।
ಅಸಕ್ತಂ ಸರ್ವಭೃಚ್ಚೈವ ನಿರ್ಗುಣಂ ಗುಣಭೋಕ್ತೃ ಚ ॥ 14 ॥

ಇದು ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿದಿರುವಂತಹುದು. ಆದರೂ ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಗಳ ರಹಿತವಾದುದು. ಅದು ಆಸಕ್ತಿ ರಹಿತ, ಗುಣಗಳಿಗೆ ಅತೀತ ಆಗಿದ್ದರೂ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಧರಿಸಿ ಪೋಷಿಸುವಂತಹುದು. ಮತ್ತು ಸರ್ವಗುಣಗಳನ್ನೂ ಭೋಗಿಸುವಂತಹುದು ಅರ್ಥಾತ್ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಗುಣಗಳನ್ನೂ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಲಯಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತಹುದು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಯಜ್ಞ ತಪಸ್ಸುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಭೋಗಿಸುವಂಥವನು. ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವಗುಣಗಳೂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ವಿಲೀನವಾಗುವುವು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವನಷ್ಟೇ? ಹಾಗೆ.

ಬಹಿರಂತಶ್ಚ ಭೂತಾನಾಮಚರಂ ಚರಮೇವ ಚ ।
ಸೂಕ್ಷ್ಮತ್ವಾತ್ತದವಿಜ್ಞೇಯಂ ದೂರಸ್ಥಂ ಚಾಂತಿಕೇ ಚ ತತ್ ॥ 15 ॥

ಆ ಬ್ರಹ್ಮವು ಸಮಸ್ತ ಜೀವಧಾರಿಗಳ ಒಳ ಹೊರಗೆ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿರುವುದು. ಚರ ಮತ್ತು ಅಚರ ರೂಪವು ಅದೇ. ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದುದರಿಂದ ಅದು ಕಾಣಲೊಲ್ಲದು. ತಿಳಿಯಲು ಬಾರದುದು. ಮನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಅತೀತವಾದುದು ಹಾಗೂ ಅತಿ ಸಮೀಪ ಮತ್ತು ಅತಿ ದೂರದಲ್ಲಿರುವಂತಹುದೂ ಅದೇ.

ಅವಿಭಕ್ತಂ ಚ ಭೂತೇಷು ವಿಭಕ್ತಮಿವ ಚ ಸ್ಥಿತಮ್ ।
ಭೂತಭರ್ತೃ ಚ ತಜ್ಜ್ಞೇಯಂ ಗ್ರಸಿಷ್ಣು ಪ್ರಭವಿಷ್ಣು ಚ ॥ 16 ॥

ಅವಿಭಕ್ತನಾಗಿದ್ದರೂ ಸಮಸ್ತ ಚರಾಚರ ಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿರುವಂತೆ ಕಾಣುವನು. ಅಂತಹ ತಿಳಿಯಲರ್ಹನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಸಕಲಭೂತಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವವನೂ, ಭರಣ ಪೋಷಣಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವನೂ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಹಾರಕಾರಕನೂ ಆಗಿರುವನು. ಇಲ್ಲಿ ಬಾಹ್ಯ ಮತ್ತು ಆಂತರಿಕ ಎರಡೂ ಭಾವಗಳ ಕಡೆ ಸಂಕೇತಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ – ಹೊರಗೆ ಜನ್ಮ-ಒಳಗೆ ಜಾಗೃತಿ, ಹೊರಗೆ ಪಾಲನೆ-ಪೋಷಣೆ - ಒಳಗೆ ಯೋಗಕ್ಷೇಮದ

ನಿರ್ವಾಹ, ಹೊರಗೆ ಶರೀರ ಪರಿವರ್ತನೆ - ಒಳಗೆ ಸರ್ವಸ್ವದ ವಿಲಯ ಅರ್ಥಾತ್ ಭೂತಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ಕಾರಣಗಳ ಲಯ ಹಾಗೂ ಆಲಯದೊಂದಿಗೆ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸೇರುವಿಕೆ - ಇದೆಲ್ಲವೂ ಆ ಬ್ರಹ್ಮನ ಲಕ್ಷಣಗಳು.

ಜ್ಯೋತಿಷಾಮಪಿ ತಜ್ಜ್ಯೋತಿಸ್ತಮಸ : ಪರಮುಚ್ಯತೇ ।
ಜ್ಞಾನಂ ಜ್ಞೇಯಂ ಜ್ಞಾನಗಮ್ಯಂ ಹೃದಿ ಸರ್ವಸ್ಯ ವಿಷ್ಠಿತಮ್ ॥ 17॥

ಆಜ್ಞೇಯ ಬ್ರಹ್ಮವು ಜ್ಯೋತಿಗಳಿಗೂ ಮಿಕ್ಕಿದ ಜ್ಯೋತಿ, ತಮಸ್ಸಿನ ಆಚೆಗೆ ಇರುವವನು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆತನು ಪೂರ್ಣ ಜ್ಞಾನ ಸ್ವರೂಪಿ. ಪೂರ್ಣ ಜ್ಞಾತ – ತಿಳಿಯಲರ್ಹನಾದವನು. ಜ್ಞಾನದ ಮೂಲಕವೇ ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗತಕ್ಕವನು. ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದೊಂದಿಗೆ ದೊರೆಯುವ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯ ಹೆಸರೇ ಜ್ಞಾನ. ಇಂತಹ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಆ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು. ಆತನು ಎಲ್ಲರ ಹೃದಯದಲ್ಲೂ ನೆಲೆಸಿರತಕ್ಕವನು. ಅವನ ನಿವಾಸಸ್ಥಾನ ಹೃದಯ. ಬೇರೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿದರೆ ಆತನು ದೊರೆಯಲಾರನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನ ಮತ್ತು ಯೋಗಧಾರಣೆಯ ಮೂಲಕ ಆ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ವಿಧಾನವಿರುವುದು.

ಇತಿ ಕ್ಷೇತ್ರಂ ತಥಾ ಜ್ಞಾನಂ ಜ್ಞೇಯಂ ಚೋಕ್ತಂ ಸಮಾಸತ: ।
ಮದ್ಭಕ್ತ ಏತದ್ವಿಜ್ಞಾಯ ಮದ್ಭಾವಾಯೋಪಪದ್ಯತೇ ॥ 18॥

ಎಲೆ ಅರ್ಜುನ ! ಇದಿಷ್ಟು ಕ್ಷೇತ್ರ, ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಗಮ್ಯ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು ನನ್ನ ಭಕ್ತನಾದವನು ನನ್ನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸೇರುವನು.

ಈವರೆಗೂ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಕ್ಷೇತ್ರವೆಂದು ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಪ್ರಕೃತಿ ಎಂದೂ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನೆಂದು ಹೇಳಿದುದು ಪುರುಷನೆಂದೂ ಇಂಗಿತ ಮಾಡಿರುವನು.

ಪ್ರಕೃತಿಂ ಪುರುಷಂ ಚೈವ ವಿದ್ಧ್ಯನಾದೀ ಉಭಾವಪಿ ।
ವಿಕಾರಾಂಶ್ಚ ಗುಣಾಂಶ್ಚೈವ ವಿದ್ಧಿ ಪ್ರಕೃತಿ ಸಂಭವಾನ್ ॥ 19॥

ಈ ಪ್ರಕೃತಿ ಪುರುಷ ಎರಡೂ ಅನಾದಿಯಾದುದು, ಈ ರೀತಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿಚಾರ ಮತ್ತು ತ್ರಿಗುಣಗಳು ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದಲೇ ಉತ್ಪನ್ನಾವಾದುವೆಂದು ತಿಳಿ.

ಕಾರ್ಯಕರಣಕರ್ತೃತ್ವೇ ಹೇತು: ಪ್ರಕತಿರುಚ್ಯತೇ ।
ಪುರುಷ: ಸುಖದು:ಖಾನಾಂ ಭೋಕ್ತೃತ್ವೇ ಹೇತುರುಚ್ಯತೇ ॥ 20॥

ಕಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಕರಣ (ಯಾವುದರಿಂದ ಕಾರ್ಯವು ಮಾಡಲ್ಪಡುವುದೋ ಅದು) ವಿವೇಕ, ವೈರಾಗ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಮತ್ತು ಅಶುಭ ಕಾರ್ಯಗಳುಗಲು ಕಾಮಕ್ರೋಧಾದಿಗಳು ಕರಣಗಳು)ಗಳನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡಲು ಪ್ರಕೃತಿಯೇ ಹೇತು. ಮತ್ತು ಈ ಪುರುಷನು ಸುಖ ದು:ಖಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸಲು ಕಾರಣ. ಪ್ರಶ್ನೆ ಏನೆಂದರೆ ಆತನು ಭೋಗಿಸುತ್ತಲೇ ಇರುವನೇ ಅಥವಾ ಅದರಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯೂ ದೊರಕಿತೇ? ಪ್ರಕೃತಿ ಪುರುಷ ಎರಡೂ ಅನಾದಿ ಎಂದ ಮೇಲೆ ಅದರಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೇಗೆ ತಾನೆ ದೊರಕಿತು? ಅದಕ್ಕೆ ಹೇಳುವನು –

ಪುರುಷ: ಪ್ರಕೃತಿಸ್ಥೋ ಹಿ ಭುಂಕ್ತೇ ಪ್ರಕೃತಿಜಾನ್ಗುಣಾನ್ ।
ಕಾರಣಂ ಗುಣಸಂಗೋऽಸ್ಯ ಸದಸದ್ಯೋನಿಜನ್ಮಸು ॥21॥

ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮಧ್ಯೆ ಇರುವ ಪುರುಷನೇ ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಜನಿಸಿದ ಗುಣಗಳ ಕಾರ್ಯರೂಪ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸಿದವನು ಹಾಗೂ ಈ ಗುಣಗಳ ಸಂಗತಿಯೇ ಈ ಜೀವಾತ್ಮನಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಮತ್ತು ಕೆಟ್ಟ ಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಪಡೆಯಲು ಕಾರಣ. ಈ ಕಾರಣವು ಅರ್ಥಾತ್ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಗುಣಗಳ ಸಂಗತಿಯು ಮುಗಿದ ನಂತರವೇ ಜನ್ಮ ಮೃತ್ಯುಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ದೊರೆಯುವುದು. ಈಗ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವ ಪುರುಷನು ಹೇಗೆ ನಿಂತಿರುವನು? ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವನು.

ಉಪದ್ರಾಷ್ಟಾನುಮಂತಾ ಚ ಭರ್ತಾ ಭೋಕ್ತಾ ಮಹೇಶ್ವರ: ।
ಪರಮಾತ್ಮೇತಿ ಚಾಪ್ಯುಕ್ತೋ ದೇಹೇऽಸ್ಮಿನ್ಪುರುಷ: ಪರ: ॥22॥

ಈ ಪುರುಷನು 'ಉಪದ್ರಷ್ಟಾ' – ಹೃದಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಸಮೀಪವಾಗಿ, ಕೈಕಾಲು, ಮನಸ್ಸು ಎಷ್ಟು ಸನಿಹದಲ್ಲಿದೆಯೋ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ನೋಟಕನಾಗಿ ನಿಂದಿರುವನು. ಆತನ ಅವಲೋಕನದಲ್ಲಿ ನೀವು ಒಳಿತೇ ಮಾಡಿರಿ ಅಥವಾ ಕೆಟ್ಟುದೇ ಮಾಡಿರಿ. ಅದನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಅವನಿಗಾಗಬೇಕಾದುದೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಸಾಕ್ಷಿರೂಪದಲ್ಲಿ ಆತನಿರುವನು. ಸಾಧನೆಯ ಸರಿಯಾದ ಕ್ರಮ ನಮ್ಮ ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ಬಂದ ನಂತರ ಪಥಿಕನು ಸ್ವಲ್ಪ ಮೇಲೇಳುವನು. ಆತನ ಕಡೆಗೆ ಮುಂದುವರಿಯುವನು. ಆಗ ಆ ದ್ರಷ್ಟಾಪುರುಷನ (ಸಾಕ್ಷಿಪುರುಷನ) ಕ್ರಮವು ಬದಲಾಗುವುದು. ಆತನು **'ಅನುಮಂತಾ'** ಅನುಮತಿ ನೀಡುವವನಾಗುವನು. ಅನುಭವಗಳನ್ನು ನೀಡತೊಡಗುವನು. ಸಾಧನೆಯ ಮುಖಾಂತರ ಮತ್ತೂ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಲೇ ಅದೇ ಪುರುಷನು **'ಭರ್ತಾ'** ಭರಣ ಪೋಷಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗುವನು. ಅದರಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಯೋಗಕ್ಷೇಮಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೂ ಮಾಡುವನು. ಸಾಧನೆಯು ಮತ್ತೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದಾಗ ಆತನೇ **'ಭೋಕ್ತಾ'** ಭೋಗಿಸುವವನಾಗುವನು. **'ಭೋಕ್ತಾರಂ ಯಜ್ಞತಪಸಾಂ'** ಯಜ್ಞ, ತಪಸ್ಸು ಮುಂತಾಗಿ ನಿಮ್ಮಿಂದಾಗುವುದನ್ನೆಲ್ಲ ಆ ಪುರುಷನುಗ್ರಹಿಸುವನು. ಗ್ರಹಿಸಿದ ನಂತರ ಅದರ ಮುಂದಿನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ **'ಮಹೇಶ್ವರ:'** ಮಹಾನ್ ಈಶ್ವರನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪರಿಣತನಾಗುವನು. ಆತನು ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಒಡೆಯನಾಗುವನು. ಇನ್ನೂ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಉಳಿದಿದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಮಾಲೀಕನಾಗುವನು. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಉನ್ನತಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅದೇ ಪುರುಷನು **'ಪರಮಾತ್ಮೇತಿ ಚಾಪ್ಯುಕ್ತೋ'** ಪರಮದೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಪರಮಾತ್ಮನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಈ ರೀತಿ ಶರೀರದಲ್ಲಿದ್ದೂ ಆ ಪುರುಷ ಆತ್ಮನು 'ಪರ' ನೇ, ಸರ್ವಥಾ ಈ ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಬೇರೆಯಾದವನು. ಅಂತರವೇನೆಂದರೆ ಮೊದಲು ಆತನು ದ್ರಷ್ಟನ ರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದನು. ಕ್ರಮಶ: ಮೇಲೇರುತ್ತ ಏರುತ್ತ ಪರಮಾತ್ಮನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪರಿಣತನಾಗುವನು.

ಯ ಏವಂ ವೇತ್ತಿ ಪುರುಷಂ ಪ್ರಕೃತಿಂ ಚ ಗುಣೈಸ್ಸಹ ।
ಸರ್ವಥಾ ವರ್ತಮಾನೋऽಪಿ ನ ಸ ಭೂಯೋऽಭಿಜಾಯತೇ ॥23॥

ಈ ರೀತಿ ಪುರುಷನನ್ನು ಮತ್ತು ಗುಣ (ತ್ರಿಗುಣ) ಸಹಿತ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನೂ ಯಾವಾತನು

ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದೊಂದಿಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವನೋ ಆತನು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಮತ್ತೆ ಜನ್ಮ ತಾಳುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದರೆ ಆತನಿಗೆ ಪುನರ್ಜನ್ಮವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದೇ ಮುಕ್ತಿ. ಈವರೆಗೂ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಬ್ರಹ್ಮ ಮತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತಿಳಿವಿನೊಂದಿಗೆ ದೊರೆಯುವ ಪರಮಗತಿ ಅರ್ಥಾತ್ ಪುನರ್ಜನ್ಮದಿಂದ ಆತನ ನಿವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಬೆಳಕು ಬೀರಿದನು. ಈಗ ಆತನು ಆರಾಧನೆಯೆಂಬ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯುಳ್ಳ ಆ ಯೋಗದ ಬಗ್ಗೆ ಒತ್ತು ಕೊಡುವನು. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಕಾರ್ಯರೂಪವನ್ನಿತ್ತ ಹೊರತು ಯಾರೂ ಏನೂ ಪಡೆಯಲಾರರು.

ಧ್ಯಾನೇನಾತ್ಮನಿ ಪಶ್ಯಂತಿ ಕೇಚಿದಾತ್ಮಾನಮಾತ್ಮನಾ ।
ಅನ್ಯೇ ಸಾಂಖ್ಯೇನ ಯೋಗೇನ ಕರ್ಮಯೋಗೇನ ಚಾಪರೇ ॥ 24 ॥

ಹೇ ಅರ್ಜುನ! ಆ **'ಆತ್ಮಾನಂ'** ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಎಷ್ಟೋ ಮಂದಿ **'ಆತ್ಮನಾ'** – ತಮ್ಮ ಅಂತಶ್ಚಿಂತನದಿಂದ, ಧ್ಯಾನದಿಂದ **'ಆತ್ಮನಿ'** ತಮ್ಮ ಹೃದ್ದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವರು. ಎಷ್ಟೋ ಮಂದಿ ಸಾಂಖ್ಯಯೋಗದ ಮೂಲಕ (ಅರ್ಥಾತ್ ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅದೇ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗುವರು) ಹಾಗೂ ಇತರ ಅನೇಕಮಂದಿ ಅವನನ್ನು ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗದ ಮೂಲಕ ಕಾಣುವರು. ಸಮರ್ಪಣಭಾವದಿಂದ ಅದೇ ನಿಯತ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗುವರು. ಪ್ರಸ್ತುತ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಸಾಧನೆ 'ಧ್ಯಾನ'. ಆ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಲು ಸಾಂಖ್ಯಯೋಗ ಮತ್ತು ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮಯೋಗ – ಎರಡು ಧಾರೆಗಳು.

ಅನ್ಯೇ ತ್ವೇವಮಜಾನಂತ: ಶ್ರುತ್ವಾನ್ಯೇಭ್ಯ ಉಪಾಸತೇ ।
ತೇಽಪಿ ಚಾತಿತರನ್ತ್ಯೇವ ಮೃತ್ಯುಂ ಶ್ರುತಿ ಪರಾಯಣಾ: ॥ 25 ॥

ಇತರೇತರ ಸಾಧನಾ ಜ್ಞಾನವೇನೂ ಇಲ್ಲದವನು **'ಅನ್ಯೇಭ್ಯ:'** ತತ್ವವನ್ನರಿತ ಮಹಾಪುರುಷರಾದವರಿಂದ ಕೇಳಿ ತಿಳಿದು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವರು. ಹೀಗೆ ಕೇಳಲು ತತ್ಪರರಾದ ಪುರುಷರು ಸಹ ಮೃತ್ಯುರೂಪವಾದ ಸಂಸಾರ ಸಾಗರದಿಂದ ಪಾರಾಗುವರೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ 'ಪಾರಾಗಲಿಲ್ಲ' ಎಂಬ ವ್ಯಥೆ ಬೇಡ. ಅಂಥವರು ಸತ್ಸಂಗ ಮಾಡಬೇಕು.

ಯಾವತ್ಸಂಜಾಯತೇ ಕಿಂಚಿತ್ಸತ್ವಂ ಸ್ಥಾವರಜಂಗಮಮ್ ।
ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಸಂಯೋಗಾತ್ತದ್ವಿದ್ಧಿ ಭರತವರ್ಷಭ ॥ 26 ॥

ಅರ್ಜುನ ! ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಸ್ಥಾವರಜಂಗಮ ವಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಸಂಗಮ ಸಂಯೋಗದಿಂದಲೇ ಸಂಜನಿತವಾಗಿರುವುವೆಂದು ತಿಳಿ. ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಎಂದಾಗುವುದು? ಅದಕ್ಕೆ ಹೇಳುವನು.

ಸಮಂ ಸರ್ವೇಷು ಭೂತೇಷು ತಿಷ್ಠಂತಂ ಪರಮೇಶ್ವರಮ್ ।
ವಿನಶ್ಯತ್ಸ್ವವಿನಶ್ಯಂತಂ ಯ: ಪಶ್ಯತಿ ಸ ಪಶ್ಯತಿ ॥ 27 ॥

ಯಾವಾತನು ವಿಶೇಷರೂಪದಿಂದ ನಶಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ಚರಾಚರ ಸಕಲಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾನಭಾವದಿಂದ ಸ್ಥಿತನಾಗಿರುವ ಪರಮೇಶ್ವರನನ್ನು ಕಾಣುವನೋ

ಅವನೀಗ ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಕಾಣುವವನು. ಅರ್ಥಾತ್ ಆ ಪ್ರಕೃತಿಯು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನಶಿಸಿ ಹೋದನಂತರವೇ ಪರಮಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪವಿರುವುದು. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಇಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಕುರಿತೇ ಹಿಂದೆ ಎಂಟನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವನು – **'ಭೂತ ಭಾವೋದ್ಭವಕರೋ ವಿಸರ್ಗ: ಕರ್ಮ ಸಂಜ್ಞಿತ:'** ಭೂತಗಳ ಆಭಾವಗಳು (ಅದು ಒಳಿತೋ ಕೆಟ್ಟುದೋ) ಏನಾದರೂ (ಸಂಸ್ಕಾರ) ಸಂರಚಿಸುವುವೋ ಅವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಶಿಸಿ ಹೋಗುವುದೇ ಕರ್ಮಗಳ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆ. ಆಗಲೇ ಕರ್ಮವು ಪೂರ್ಣ. ಅದೇ ಮಾತನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳುವನು – ಚರಾಚರ ಭೂತಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಶಿಸಿಹೋದರೂ ಪರಮೇಶ್ವರನು ಮಾತ್ರ ಸಮಭಾವದಿಂದಿರುವನು ಎಂಬುದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವವನು ನಿಜವಾಗಿ ಜಾಣ.

ಸಮಂ ಪಶ್ಯನ್ಹಿ ಸರ್ವತ್ರ ಸಮವಸ್ಥಿತಮೀಶ್ವರಮ್ ।
ನ ಹಿನಸ್ತ್ಯಾತ್ಮನಾತ್ಮನಂ ತತೋ ಯಾತಿ ಪರಾಂ ಗತಿಮ್ ॥ 28 ॥

ಆ ಪುರುಷನು ಸರ್ವತ್ರವೂ ಸಮಭಾವದಿಂದ ಸ್ಥಿತನಾಗಿರುವ ಪರಮೇಶ್ವರನನ್ನು (ಆತನು ಹೇಗಿರುವನೋ ಹಾಗೇ) ಕಾಣುತ್ತ ತನ್ನಿಂದಲೇ ತನ್ನನ್ನು ಅಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಹೇಗಿರುವನೋ ಹಾಗೆ ಅವನನ್ನು ಕಂಡಿರುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಪರಮಗತಿಯನ್ನು ಸೇರುವನು. ಪರಮಗತಿಯನ್ನು ಸೇರುವವನ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೇಳುವನು.

ಪ್ರಕೃತ್ಯೈವ ಚ ಕರ್ಮಾಣಿ ಕ್ರಿಯಮಾಣಾನಿ ಸರ್ವಶ: ।
ಯ: ಪಶ್ಯತಿ ತಥಾತ್ಮಾನಮಕರ್ತಾರಂ ಸ ಪಶ್ಯತಿ ॥ 29 ॥

ಯಾವ ಪುರುಷನು ಪ್ರಕೃತಿಯೇ ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಎಲ್ಲ ವಿಧದಿಂದ ಮಾಡುತ್ತಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವನೋ ಅರ್ಥಾತ್ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗಿರುವುದೋ ಕರ್ಮಗಳು ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಕರ್ಮಗಳು ಆಗುತ್ತಿರುವುವು ಆತ್ಮನು ಆಕರ್ತನಾಗಿರುವನು ಎಂಬುದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವನೋ ಆತನೀಗ ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ನೋಡುವವನು.

ಯದಾ ಭೂತಪೃಥಗ್ಭಾವಮೇಕಸ್ಥ ಮನುಪಶ್ಯತಿ ।
ತತಏವ ಚ ವಿಸ್ತಾರಂ ಬ್ರಹ್ಮಸಂಪದ್ಯತೇ ತದಾ ॥ 30 ॥

ಎಂದು ಪುರುಷನು ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರವಾದ ಭೂತರಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರ ಭಾವಗಳಿಂದ ಓರ್ವ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಹರಿದಾಡುವುದನ್ನು ಕಾಣುವನೋ ಹಾಗೂ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದಲೇ ಭೂತಗಳು ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ ಎಂದು ಸಹ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವನೋ ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆತನು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಯಾವ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಆತನಲ್ಲಿ ಆ ಸ್ಥಿತಿಯುಂಟಾಗುವುದೋ ಅದೇ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅವನು ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಸೇರಿರುವನು. ಈ ಲಕ್ಷಣವೂ ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞವಾದ ಮಹಾಪುರುಷನದು.

ಅನಾದಿತ್ವಾನ್ನಿರ್ಗುಣತ್ವಾತ್ಪರಮಾತ್ಮಾಯಮವ್ಯಯ: ।
ಶರೀರಸ್ಥೋಽಪಿ ಕೌಂತೇಯ ನ ಕರೋತಿ ನ ಲಿಪ್ಯತೇ ॥ 31 ॥

ಕೌಂತೇಯನೇ! ಅನಾದಿಯೂ, ನಿರ್ಗುಣನೂ ಆದ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಈ

ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ನೋಡಲು ಶರೀರದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಕಂಡುಬಂದರೂ ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಆತನೇನೂ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಹೇಗೆ ?

ಯಥಾ ಸರ್ವಗತಂ ಸೌಕ್ಷ್ಮ್ಯಾದಾಕಾಶಂ ನೋಪಲಿಪ್ಯತೇ ।
ಸರ್ವತ್ರಾವಸ್ಥಿತೋ ದೇಹೇ ತಥಾತ್ಮಾ ನೋಪಲಿಪ್ಯತೇ ॥ 32 ॥

ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲೂ ಹರಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಆಕಾಶವು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳದಿರುವುದೋ ಅದೇ ರೀತಿ ದೇಹದಲ್ಲೆಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದರೂ ಆತ್ಮವು ಗುಣಾತೀತವಾಗಿರುವ ದೆಸೆಯಿಂದ ದೇಹದ ಯಾವ ಗುಣಕ್ಕೂ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಹೇಳುವನು –

ಯಥಾ ಪ್ರಕಾಶಯತ್ಯೇಕ: ಕೃತ್ಸ್ನಂ ಲೋಕಮಿಮಂ ರವಿ: ।
ಕ್ಷೇತ್ರಂ ಕ್ಷೇತ್ರೀ ತಥಾ ಕೃತ್ಸ್ನಂ ಪ್ರಕಾಶಯತಿ ಭಾರತ ॥ 33 ॥

ಅರ್ಜುನ ! ಓರ್ವನೇ ಸೂರ್ಯನು ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಪ್ರಕಾಶವೀಯುವಂತೆ ಓರ್ವನೇ ಆತ್ಮನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಪ್ರಕಾಶವೀಯುವನು, ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಯವೀಯುವನು.

ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಯೋರೇವಮಂತರಂ ಜ್ಞಾನ ಚಕ್ಷುಷಾ ।
ಭೂತ ಪ್ರಕೃತಿಮೋಕ್ಷಂಚ ಯೇ ಮಿದುರ್ಯಾಂತಿ ತೇ ಪರಮ್ ॥ 34 ॥

ಈ ರೀತಿ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ ಭೇದವನ್ನು ಹಾಗೂ ವಿಕಾರದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಉಪಾಯವನ್ನೂ ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ನೇತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಮಹಾತ್ಮರು ಪರಬ್ರಹ್ಮನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸೇರುವರು. ಅರ್ಥಾತ್ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ ಭೇದವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಕಣ್ಣು, ಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ಜ್ಞಾನವೆಂಬುದು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಪರ್ಯಾಯ.

ನಿಷ್ಕರ್ಷೆ :-

ಗೀತೆಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಕ್ಷೇತ್ರ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳೇನೋ ಬಂದವು. ಆದರೆ ಆ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ವಸ್ತುತ: ಇರುವುದೆಲ್ಲಿ? ಆ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಉಳಿದುಕೊಂಡಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಸ್ವತ: ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರನೇ ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಿರುವನು – ಹೇ ಅರ್ಜುನ ! ಈ ಶರೀರವೇ ಒಂದು ಕ್ಷೇತ್ರ. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದವನು ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನು. ಆತನು ಇದರಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳದೆ ನಿರ್ಲಿಪ್ತನಾಗಿರುವನು. ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಚಾಲನೆಯನ್ನು ಕೊಡುವನು. ಅರ್ಜುನ ! **ಸಂಪೂರ್ಣಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಾನೂ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ.** ಅಂದರೆ ಇತರ ಮಹಾಪುರುಷರಿಗೆ ತನ್ನನ್ನೂ ಹೋಲಿಸಿಕೊಂಡನು. ಇದರಿಂದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೂ ಓರ್ವಯೋಗಿ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ. ಏಕೆಂದರೆ ಇದನ್ನು ತಿಳಿದಿರುವಾತನು ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನೆಂದು ಮಹಾಪುರುಷರೇ ಹೇಳಿರುವರು. ನಾನೂ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ ಅರ್ಥಾತ್ ಉಳಿದ ಮಹಾಪುರುಷರಂತೆ ನಾನು ಸಹ.

ಆತನು ಕ್ಷೇತ್ರವೆಂತಹುದು? ಯಾವ ವಿಕಾರಗಳುಳ್ಳದು? ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನು ಯಾವ ಯಾವ ಪ್ರಭಾವಗಳುಳ್ಳವನು? ಇವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಬೆಳಕು ಬೀರಿದನು. ನಾನೋರ್ವನೇ

ಹೇಳುತ್ತೇನೆಂದಲ್ಲ. ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಸಹ ಇದನ್ನೇ ಹೇಳಿರುವರು. ವೇದ ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲೂ ಇದನ್ನೇ ವಿಭಾಜಿಸಿ (ಬಿಡಿಸಿ) ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರದಲ್ಲೂ ಇದನ್ನೇ ಹೇಳಿದೆ.

ಶರೀರ (ಕ್ಷೇತ್ರವೆಂಬುದು) ಮೇಲೆ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಇದು ಹೀಗಾಗಲು ಹಿಂದೆ ಬಹಳ ದೀರ್ಘವಾದ ಕೈಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಎಣಿಸುತ್ತ ಹೇಳುವನು. – ಅಷ್ಟಧಾ ಮೂಲ ಪ್ರಕೃತಿಗಳು, ಅವ್ಯಕ್ತ ಪ್ರಕೃತಿ, ದಶ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಹಾಗೂ ಮನಸ್ಸು, ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಐದು ವಿಷಯಗಳು. ಆಶಾ, ತೃಷ್ಣಾ, ವಾಸನಾ – ಈ ರೀತಿ ಈ ವಿಕಾರಗಳ ಸಾಮೂಹಿಕ ಮಿಶ್ರಣ ಈ ಶರೀರ. ಇವುಗಳು ಇರುವವರೆಗೆ ಈ ಶರೀರವು ಯಾವುದಾದರೊಂದು ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇದ್ದೇ ಇರುವುದು. ಇದೇ ಕ್ಷೇತ್ರ. ಇದರಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತಿದ ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಟ್ಟ ಬೀಜಗಳು ಆಯಾ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಮೊಳೆಯುತ್ತವೆ. ಇದರಿಂದ ಪಾರು ಗಾಣುವವನು ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ. ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಈಶ್ವರೀಯ ಗುಣಧರ್ಮಗಳ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲಿದನು. ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನು ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಪ್ರಕಾಶಕ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವನು.

ಸಾಧನೆಯ ಪೂರ್ತಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪರಮತತ್ವನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ದರ್ಶನವೇ ಜ್ಞಾನ ಎಂದಾತನು ಹೇಳುವನು. ಜ್ಞಾನದ ಅರ್ಥ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವೆಂದು. ಅದರ ಹೊರತು ಉಳಿದುದೆಲ್ಲವೂ ಅಜ್ಞಾನ. ತಿಳಿಯಲರ್ಹವಾದ ವಸ್ತು ಪರಮಾತ್ಮ ಬ್ರಹ್ಮ. ಅದು ಸತ್ ಅಲ್ಲ. ಅಸತ್ ಅಲ್ಲ. ಈ ಎರಡರ ಆಚೆಗಿರುವಂತಹುದು. ಅದನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಜನರು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುವರು. ಹೊರಗೆ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಲ್ಲ. ಬಹಳ ಮಂದಿ ಸಾಂಖ್ಯ ಮಾಧ್ಯಮದಿಂದ ಧ್ಯಾನಿಸುವರು. ಉಳಿದವರು ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗಿಗಳು. ಸಮರ್ಪಣ ಭಾವದಿಂದ ಆತನನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಸಲುವಾಗಿ ನಿಯತಕರ್ಮ – ಆರಾಧನೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುವರು. ಆದರ ವಿಧಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯದವರು ತಿಳಿದಂತಹ ತತ್ವಜ್ಞ ಮಹಾಪುರುಷರಿಂದ ಕೇಳಿತಿಳಿದು ಆಚರಿಸುವರು. ಅವರೂ ಪರಮಗತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವರು. ಏನೊಂದೂ ಅರಿಯದ ಮೂಢರು. ಅದನ್ನರಿತ ಮಹಾಪುರುಷರೊಂದಿಗೆ ಸತ್ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞನಾದ ಮಹಾಪುರುಷನ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು – ಆಕಾಶವು ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ನಿರ್ಲಿಪ್ತವಾಗಿರುವುದು. ಸೂರ್ಯನು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೆ ಬೆಳಕು ಬೀರುತ್ತಿದ್ದರೂ ನಿರ್ಲಿಪ್ತನು ಅದೇ ರೀತಿ ಸ್ಥಿತ ಪ್ರಜ್ಞನಾದ ಪುರುಷನು ಸರ್ವತ್ರ ಸಮನಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಈಶ್ವರನನ್ನು – ಆತನು ಹೇಗಿರುವನೋ ಹಾಗೆಯೇ – ನೋಡಬಲ್ಲ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನು. ಕ್ಷೇತ್ರ ಅಥವಾ ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ನಿರ್ಲಿಪ್ತನು. ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ಹೇಳಿದುದೇನೆಂದರೆ ಕ್ಷೇತ್ರ ಮತ್ತು ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞರ ಪರಿಚಯ ಜ್ಞಾನರೂಪವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ. ಜ್ಞಾನ – ಎಂಬುದು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದರ್ಶನದೊಂದಿಗೆ ದೊರೆಯುವ ತಿಳಿವು. ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಬಾಯಿಪಾಠ ಮಾಡಿ ಅದನ್ನೇ ಪುನರಾವೃತ್ತಿಮಾಡುವುದು ಜ್ಞಾನವಲ್ಲ. ಅಧ್ಯಯನ, ಮಹಾಪುರುಷರಿಂದ ಆ ಕರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿದು, ಅದರಂತೆ ನಡೆದು ಮನ ಸಹಿತವಾಗಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿ. ಆ ನಿಗ್ರಹವೂ ವಿಲಯವಾಗುವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಪರಮ ತತ್ವವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದರೊಂದಿಗೆ ದೊರೆಯುವ ಅನುಭೂತಿಯ ಹೆಸರು ಜ್ಞಾನವೆಂದು. ಕ್ರಿಯೆ ಅವಶ್ಯಕ. ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಸ್ತರವಾಗಿ

ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ವಸ್ತುತ: ಕ್ಷೇತ್ರದ ಸ್ವರೂಪವು ವ್ಯಾಪಕವಾದುದು. ಶರೀರ ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಸುಲಭ. ಆದರೆ ಶರೀರದ ಸಂಬಂಧ ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗಿದೆ? ಈ ಸಮಗ್ರ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವು ಪ್ರಕೃತಿಯದೇ ವಿಸ್ತಾರ. ಅನಂತ ಅಂತರಿಕ್ಷಗಳವರೆಗೆ ನಿಮ್ಮ ಶರೀರದ ವಿಸ್ತಾರವಿದೆ. ಅವುಗಳಿಂದೆಲ್ಲ ನಿಮ್ಮ ಜೀವನವು ಊರ್ಜಸ್ವಿತವಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳಿಲ್ಲದೆ ನಿಮಗೆ ಬದುಕಲಾಗದು. ಈ ಭೂಮಂಡಲ, ಗ್ರಹ, ತಾರೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ವಿಶ್ವ ಜಗತ್ತು – ಈ ದೇಶ ಪ್ರದೇಶಗಳು – ನಿಮಗೀಗ ಕಾಣಬರುವ ಶರೀರವು ಬೃಹತ್ಪ್ರಕೃತಿಯ ಒಂದು ಅಣುವಿನ ಕೋಟಿಕೋಟಿಗಳ ಅಂಶ ಮಾತ್ರವೂ ಅಲ್ಲ. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಕ್ಷೇತ್ರದ ವಿಸ್ತೃತ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ

ಓಂ ತತ್ಸದಿತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾಸೂಪನಿಷತ್ಸು ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಯಾಂ, ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರೇ, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದೇ 'ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ ಯೋಗೋ ನಾಮ ತ್ರಯೋದಶೋऽಧ್ಯಾಯ' ॥13॥

ಈ ರೀತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭವದ್ಗೀತೆಯ ರೂಪವಾದ ಉಪನಿಷತ್ತು, ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆ ಹಾಗೂ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿಷಯವಾದ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದದಲ್ಲಿ 'ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಯೋಗ' ಎಂಬ ಹದಿಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ.

ಇತಿ ಶ್ರೀಮತ್ಪರಮಹಂಸ ಪರಮಾನಂದಸ್ಯ ಶಿಷ್ಯ ಸ್ವಾಮೀ ಅಡಗಡಾನಂದಕೃತೇ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾಯಾಃ 'ಯಥಾರ್ಥ ಗೀತಾ' ಭಾಷ್ಯೇ 'ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಯೋಗೋ' ನಾಮ ತ್ರಯೋದಶೋऽಧ್ಯಾಯಃ ॥13॥

॥ ಹರಿಃ ಓಂ ತತ್ಸತ್ ॥

ಓಂ

ಶ್ರೀ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ನಮಃ

ಅಥ ಚತುರ್ದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ

ಕಳೆದ ಅನೇಕ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಜ್ಞಾನದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟ ಪಡಿಸಿರುವನು. ಅಧ್ಯಾಯ 4/19ರಲ್ಲಿ ಅವನು ಹೇಳಿರುವುದೇನೆಂದರೆ – ಯಾವ ಪುರುಷನ ಮುಖಾಂತರ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆರಂಭಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ನಿಯತ ಕರ್ಮಗಳ ಆಚರಣೆ ಕ್ರಮಶ: ಏಳಿಗೆ ಪಡೆಯುತ್ತ ಕಾಮನೆ ಮತ್ತು ಸಂಕಲ್ಪಗಳು ಶಮನವಾಯಿತೆಂಬಷ್ಟು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಮುಟ್ಟುವುದೋ ಆಗ ಆತನಿಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದಿರುವುದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅನುಭೂತಿಗೆ ಬರುವುದು. ಆ ಅನುಭೂತಿಯ ಹೆಸರೇ ಜ್ಞಾನ. ಹದಿಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವೆಂದರೇನೆಂದು ಪರಿಭಾಷೆಯಿತ್ತಿರುವನು. **ಅಧ್ಯಾತ್ಮಜ್ಞಾನ ನಿತ್ಯತ್ವಂ ತತ್ವಜ್ಞಾನಾರ್ಥ ದರ್ಶನಮ್** – ಆತ್ಮಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಏಕರಸ ಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ತತ್ವದ ಅರ್ಥಸ್ವರೂಪವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ದರ್ಶನವೇ ಜ್ಞಾನ. ಕ್ಷೇತ್ರ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞರ ಭೇದ ವಿದಿತವಾಗುವುದರೊಂದಿಗೆ ಜ್ಞಾನ, ಜ್ಞಾನದ ಅರ್ಥ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದೆಂದಲ್ಲ. ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಗಟ್ಟಿ ಮಾಡುವುದೇ ಜ್ಞಾನವಲ್ಲ. ತತ್ವವು ವಿದಿತವಾಗುವ ಅಭ್ಯಾಸದ ಆ ಮಟ್ಟ ಜ್ಞಾನ. ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದೊಂದಿಗೆ ದೊರಕುವ ಅನುಭೂತಿ ಜ್ಞಾನ. ಇ ತದ್ವಿಪರೀತವಾದುದೆಲ್ಲವೂ ಅಜ್ಞಾನ.

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಿಡಿಸಿ ಹೇಳಿದ ನಂತರವೂ ಪ್ರಸ್ತುತ ಈ ಹದಿನಾಲ್ಕನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು. ಅರ್ಜುನ ! ಈ ಜ್ಞಾನಗಳಲ್ಲೂ ಪರಮೋತ್ತಮವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ನಾನೀಗ ಮತ್ತೂ ಹೇಳುವೆ. ಯೋಗೇಶ್ವರನು ಅದನ್ನೇ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಹೇಳ ಹೊರಟಿರುವನು. ಏಕೆಂದರೆ **'ಶಾಸ್ತ್ರ ಸುಚಿಂತಿತ ಪುನಿ ಪುನಿ ದೇಖಿಯ'** – ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಚಿಂತನೆ ಮಾಡಿದ್ದರೂ ಮತ್ತೆಮತ್ತೆ ಅದನ್ನು ನೋಡಬೇಕು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ನೀವು ಸಾಧನಾಪಥದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಹೋದಂತೆಲ್ಲ, 'ಇಷ್ಟ'ದಲ್ಲಿ ನೀವು ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವಂತೆಲ್ಲ ಬ್ರಹ್ಮದಿಂದ ಹೊಸಹೊಸ ಅನುಭವಗಳು ದೊರೆಯುವುವು. ಈ ತಿಳಿವನ್ನು ಮಹಾಪುರುಷರಾದವರೇ ನೀಡುವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತಾನು ಮತ್ತು ಹೇಳುವೆ ಎನ್ನುವುದು.

ಸುರತಿ (ಸ್ಮೃತಿ) ಎಂಬುದು ಒಂದು ಪಟಲ (ಪರದೆ) ಅದರ ಮೇಲೆ ಸಂಸ್ಕಾರದ ಗುರುತುಗಳು ಬೀಳುತ್ತಲೇ ಇರುವುವು. ಇಷ್ಟದ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಪಥಿಕನಿಗೆ ದಾರಿಯು ಮಬ್ಬುಮಬ್ಬು ಎಂದೆನಿಸಿದರೆ ಸ್ಮೃತಿ ಪಟಲದ ಮೇಲೆ ವಿನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಅಂಕಿತವಾಗತೊಡಗುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪೂರ್ತಿಯವರೆಗೆ 'ಇಷ್ಟ' ಸಂಬಂಧವಾದ ತಿಳಿವನ್ನು ಸಾಧಕನಾದವನಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಹೇಳುತ್ತಿರಲೇ ಬೇಕಾಗುವುದು. ಇಂದು ಸ್ಮೃತಿಯು ಜೀವಂತವಿರಬಹುದು ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಸ್ಥಿತಿ ಬದಲಾಗದಂತೆ ಪ್ರವೇಶವು ದೊರಕಿದ ನಂತರ ಇದೇ ಮಟ್ಟ ಇರಲಾರದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪೂಜ್ಯ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು – ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಯ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ದಿನಂಪ್ರತಿ ಮಾಡು. ಒಂದು ಮಾಲೆಯನ್ನು ದಿನವೂ ತಿರುಗಿಸು. ಚಿಂತನದಲ್ಲಿಯೇ ಅದು ಸುತ್ತಾಡಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಚಿಂತನೆಯ ಮಾಲೆ ಹೊರಗಿರುವ ಮಾಲೆಯಲ್ಲ.

ಈ ಮಾತಾದರೋ ಸಾಧಕನಿಗೆ ಹೇಳಿರುವುದು. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವಿಕ ಸದ್ಗುರುವಾದವನು ಸತತವೂ ಆ ಪಥಿಕನ ಬೆನ್ನ ಹಿಂದೆಯೇ ಇರುವನು. ಒಳಗೆ ಆತನ ಆತ್ಮದಿಂದ ಜಾಗೃತನಾಗಿ ಹೊರಗೆ ತನ್ನ ಕ್ರಿಯಾಕಲಾಪಗಳಿಂದ ಆತನು ಹೊಸಹೊಸ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳು ಗೊತ್ತಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತ ಹೋಗುವನು. ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೂ ಮಹಾಪುರುಷನೇ, ಅರ್ಜುನನು ಶಿಷ್ಯನ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವನು. ಆತನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೊಂದಿಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಸಂಬಾಳಿಸುವಂತೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ ಜ್ಞಾನಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ನಾನು ನಿನಗೆ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಹೇಳುವೆ.

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ –

ಪರಂ ಭೂಯ: ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಜ್ಞಾನಾನಾಂ ಜ್ಞಾನಮುತ್ತಮಮ್ ।
ಯಜ್ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಮುನಯ: ಸರ್ವೇ ಪರಾಂ ಸಿದ್ಧಿಮಿತೋ ಗತಾ: ॥ 1 ॥

ಅರ್ಜುನ ! ಜ್ಞಾನಗಳಲ್ಲೂ ಅತಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಜ್ಞಾನ ಪರಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ನಾನು ಮತ್ತೂ ಹೇಳುವೆ. (ಇದನ್ನು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿರುವನು) ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು ಎಲ್ಲ ಮುನಿಜನಗಳೂ ಈ ಸಂಸಾರದಿಂದ ವಿಮುಕ್ತರಾಗಿ ಪರಮಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿರುವನು. ಈ ಸಿದ್ಧಿಯ ನಂತರ ಪಡೆಯುವುದೆಂಬುದೊಂದೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಇದಂ ಜ್ಞಾನಮುಪಾಶ್ರಿತ್ಯ ಮಮ ಸಾಧರ್ಮ್ಯಮಾಗತಾ: ।
ಸರ್ಗೇಽಪಿ ನೋಪಜಾಯಂತೇ ಪ್ರಲಯೇ ನ ವ್ಯಥಂತಿ ಚ ॥ 2 ॥

ಈ ಜ್ಞಾನವನ್ನು **'ಉಪಾಶ್ರಿತ್ಯ'** ಈ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ತುಂಬ ನಿಕಟವಾಗಿ ಆಶ್ರಯಿಸಿ. ಅದರಂತೆ ನಡವಳಿಕೆಯಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಡೆದುಕೊಂಡ ಭಕ್ತರು ಸೃಷ್ಟಿಯ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಜನ್ಮಿಸಲಾರರು. ಮತ್ತು ಪ್ರಳಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಶರೀರಾಂತ್ಯದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಕುಲರಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಮಹಾಪುರುಷನ ಶರೀರದ ಕೊನೆ ಅವನು ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದಾಗಲೇ ಆಗಿರುವುದು. ಆನಂತರ ಆ ಶರೀರವಿದ್ದರೂ ಅದು ಒಂದು ಮನೆಯಂತಿರುವುದು. ಪುನರ್ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಎಡೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಜನರು ಜನ್ಮತಾಳುವ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕುರಿತು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು –

ಮಮ ಯೋನಿರ್ಮಹದ್ಬ್ರಹ್ಮ ತಸ್ಮಿನ್ಗರ್ಭಂ ದಧಾಮ್ಯಹಮ್ ।
ಸಂಭವ: ಸರ್ವ ಭೂತಾನಾಂ ತತೋ ಭವತಿ ಭಾರತ ॥ 3 ॥

ಎಲೆ ಅರ್ಜುನ ! ನನ್ನ **'ಮಹದ್ಬ್ರಹ್ಮ'** ಅರ್ಥಾತ್ ಅಷ್ಟಧಾ ಮೂಲಪ್ರಕೃತಿ ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳಿಗೆ ಯೋನಿಯಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ನಾನು ಚೈತನ್ಯರೂಪದ ಬೀಜವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವೆ. ಆ ಜಡಚೇತನಗಳ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಎಲ್ಲ ಭೂತಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವುದು.

ಸರ್ವಯೋನಿಷು ಕೌಂತೇಯ ಮೂರ್ತಯ: ಸಂಭವಂತಿ ಯಾ: ।
ತಾಸಾಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಮಹದ್ಯೋನಿರಹಂ ಬೀಜಪ್ರದ: ಪಿತಾ ॥ 4 ॥

ಕೌಂತೆಯ? ಎಲ್ಲ ಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಶರೀರಗಳು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವುವೋ ಅವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ 'ಯೋನಿ:' ಗರ್ಭಧರಿಸುವ ಮಾತೆ ಅಷ್ಟ ಭೇದಗಳುಳ್ಳ ಮೂಲ ಪ್ರಕೃತಿ, ಮತ್ತು ಬೀಜಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡುವ ನಾನೇ ತಂದೆ. ಬೇರೆಯಾವ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳೂ ಇಲ್ಲ. ಜಡ ಚೇತನಗಳ ಸಂಯೋಗ ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದೋ ಜನ್ಮಗಳು ಉಂಟಾಗುತ್ತಲೇ ಇರುವುವು. ಯಾವುದಾದರೊಂದು ನಿಮಿತ್ತ ಆಗುತ್ತಲೇ ಇರುವುದು. ಚೇತನವುಳ್ಳ ಆತ್ಮವು ಜಡಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಬಂಧಿತವಾಗುವುದು – ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಹೇಳುವನು.

ಸತ್ವಂ ರಜಸ್ತಮ ಇತಿ ಗುಣಾ: ಪ್ರಕೃತಿಸಂಭವಾ: ।
ನಿಬಧ್ನಂತಿ ಮಹಾಬಾಹೋ ದೇಹೇ ದೇಹಿನಮವ್ಯಯಮ್ ॥ 5 ॥

ಮಹಾಬಾಹು ಅರ್ಜುನ ! ಸತ್ವಗುಣ, ರಜೋಗುಣ, ತಮೋಗುಣ – ಎಂಬೀ ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಜನಿಸುವ ಮೂರು ಗುಣಗಳೇ ಈ ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಜೀವಾತ್ಮನನ್ನು ಶರೀರದೊಂದಿಗೆ ಬಂಧಿಸುವುವು. ಯಾವ ರೀತಿ –

ತತ್ರ ಸತ್ವಂ ನಿರ್ಮಲತ್ವಾ ತ್ಪ್ರಕಾಶಕ ಮನಾಮಯಮ್ ।
ಸುಖಸಂಗೇನ ಬಧ್ನಾತಿ ಜ್ಞಾನ ಸಂಗೇನ ಚಾನಘ ॥ 6 ॥

ನಿಷ್ಪಾಪನಾದ ಅರ್ಜುನ! ಈ ಮೂರುಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುವ ನಿರ್ವಿಕಾರವಾದ ಸತ್ವ ಗುಣವು **'ನಿರ್ಮಲತ್ವಾತ್'** – ನಿರ್ಮಲವಾದುದರಿಂದ ಸುಖ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದ ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಆತ್ಮವನ್ನು ಶರೀರದೊಂದಿಗೆ ಬಂಧಿಸುವುದು. ಸತ್ವಗುಣವೂ ಬಂಧನವೇ. ಅಂತರವಿಷ್ಟೆ – ಸುಖವಿರುವುದು ಏಕಮಾತ್ರ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ. ಜ್ಞಾನವು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದಲ್ಲಿ. ಸತ್ವಗುಣವುಳ್ಳವನಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾಗುವವರೆಗೆ ಬಂಧನವಿರುವುದು.

ರಜೋ ರಾಗಾತ್ಮಕಂ ವಿದ್ಧಿ ತೃಷ್ಣಾಸಂಗ ಸಮುದ್ಭವಮ್ ।
ತನ್ನಿಬಧ್ನಾತಿ ಕೌಂತೇಯ ಕರ್ಮಸಂಗೇನ ದೇಹಿನಮ್ ॥ 7 ॥

ಹೇ ಅರ್ಜುನ ! ರಾಗದ ಜೀವಂತಪ್ರತೀಕ ರಜೋಗುಣ. ಇದನ್ನು ನೀನು **'ಕರ್ಮಸಂಗೇನ'** ಕಾಮನೆ ಮತ್ತು ಆಸಕ್ತಿಗಳ ಕೂಡಾಟದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದುವೆಂದು ತಿಳಿ.

ಅದು ಜೀವಾತ್ಮನನ್ನು ಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಅದರ ಫಲದೊಂದಿಗೆ ಬಂಧಿಸುವುದು. ಅದು ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡುವುದು.

ತಮಸ್ತ್ವಜ್ಞಾನಜಂ ವಿದ್ಧಿ ಮೋಹನಂ ಸರ್ವದೇಹಿನಾಮ್ ।
ಪ್ರಮಾದಾಲಸ್ಯನಿದ್ರಾಭಿಸ್ತನ್ನಿಬಧ್ನಾತಿ ಭಾರತ ॥ 8 ॥

ಅರ್ಜುನ! ಸಮಸ್ತ ದೇಹಧಾರಿಗಳಿಗೂ ಮೋಹಕವಾಗಿರುವ ತಮೋ ಗುಣವು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಹುಟ್ಟುವುದೆಂದು ತಿಳಿ. ಅದು ಈ ಆತ್ಮನನ್ನು ಪ್ರಮಾದಕ್ಕೆ ಅಂದರೆ ವ್ಯರ್ಥವಾದ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ, ಆಲಸ್ಯ (ನಾಳೆ ಮಾಡಿದರಾಯಿತು ಎಂಬ ಧೋರಣೆ) ನಿದ್ರೆ ಇವುಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಬಂಧಿಸುವುದು. ನಿದ್ದೆಯೆಂದರೆ ತಮೋ ಗುಣವುಳ್ಳವನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನಿದ್ರಿಸುವನೆಂದಲ್ಲ. ಶರೀರವು ನಿದ್ರಿಸುವುದು; ಹಾಗೆಂದಲ್ಲ. **'ಯಾ ನಿಶಾ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ತಸ್ಯಾಂ ಜಾಗರ್ತಿ ಸಂಯಮೀ'** – ಈ ಜಗತ್ತೆಂ ಬುದೇ ರಾತ್ರಿ ತಮೋಗುಣವುಳ್ಳ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಈ ಜಗತ್ತೆಂಬ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಅಹರ್ನಿಶಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡಿರುವನು. ಪ್ರಕಾಶ ಸ್ವರೂಪದ ಕಡೆಗೆ ಆತನು ಅಚೇತನನಾಗಿರುವನು. ಇದೇ ತಮೋಗುಣಿಯನಿದ್ದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡವನು ಯಾವಾಗಲೂ ಮಲಗುವನು. ಈಗ ಮೂರು ಗುಣಗಳ ಬಂಧನದ ಸಾಮೂಹಿಕ ಸ್ವರೂಪವೇನೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುವನು.

ಸತ್ವಂ ಸುಖೇ ಸಂಜಯತಿ ರಜ: ಕರ್ಮಣಿ ಭಾರತ ।
ಜ್ಞಾನ ಮಾವೃತ್ಯ ತು ತಮ: ಪ್ರಮಾದೇ ಸಂಜಯತ್ಯುತ ॥ 9 ॥

ಸತ್ವಗುಣವು ಸುಖದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸುವುದು. ಶಾಶ್ವತ ಪರಮಸುಖದ ಧಾರೆಯಲ್ಲಿ ತೇಲಿಸುವುದು. ರಜೋಗುಣವು ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸುವುದು. ತಮೋಗುಣವು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಆವರಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರಮಾದದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಅಂತ:ಕರಣಗಳ ವ್ಯರ್ಥಚೇಷ್ಟೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸುವುದು. ಗುಣಗಳು ಒಂದೇ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಹೃದಯದಲ್ಲಿದ್ದೂ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ಹೇಗೆ ತಾನೆ ವಿಭಕ್ತವಾಗುವುದು? ಇದಕ್ಕೆ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು.

ರಜಸ್ತಮಶ್ಚಾಭಿಭೂಯ ಸತ್ವಂ ಭವತಿ ಭಾರತ ।
ರಜ: ಸತ್ವಂ ತಮಶ್ಚೈವ ತಮ: ಸತ್ವಂ ರಜಸ್ತಥಾ ॥ 10 ॥

ರಜೋಗುಣ ತಮೋಗುಣಗಳನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿ ಸತ್ವಗುಣವು ಮೇಲೇರುವುದು – ಸತ್ವಗುಣ, ತಮೋಗುಣಗಳನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿ ರಜೋಗುಣವು ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುವುದು. ಇದೇ ರೀತಿ ರಜೋಗುಣ, ಸತ್ವಗುಣಗಳನ್ನು ತುಳಿದು ತಮೋಗುಣವು ಮೇಲಾಗುವುದು. ಈಗ ಪ್ರಶ್ನೆಯೇನೆಂದರೆ – ಯಾವಾಗ ಯಾವ ಯಾವ ಗುಣಗಳು ಮೇಲಾಗುವುವು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಹೇಗೆ?

ಸರ್ವದ್ವಾರೇಷು ದೇಹೇಽಸ್ಮಿನ್ಪ್ರಕಾಶ ಉಪಜಾಯತೇ ।
ಜ್ಞಾನಂ ಯದಾ ತದಾ ವಿದ್ಯಾದ್ವಿವೃದ್ಧಂ ಸತ್ವಮಿತ್ಯುತ ॥ 11 ॥

ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಶರೀರ ಮತ್ತು ಅಂತ:ಕರಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಸಂಪೂರ್ಣ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪರಮಾತ್ಮ ಪ್ರಕಾಶ ಮತ್ತು ಬೋಧಶಕ್ತಿ ಹುಟ್ಟುವುದೋ ಆಗ ಸತ್ವಗುಣವು ಮೇಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಹಾಗೆ –

ಲೋಭ: ಪ್ರವೃತ್ತಿರಾರಂಭ: ಕರ್ಮಣಾಮಶಮ: ಸ್ಪೃಹಾ ।
ರಜಸ್ಯೇತಾನಿ ಜಾಯಂತೇ ವಿವೃದ್ಧೇ ಭರತವರ್ಷಭ ॥ 12 ॥

ಹೇ ಅರ್ಜುನ ! ರಜೋಗುಣವು ಮೇಲಾಗಿರುವಾಗ ಲೋಭ, ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃಕ್ತನಾಗುವ ಯತ್ನ, ಕರ್ಮಗಳ ಆರಂಭ, ಅಶಾಂತಿ ಅರ್ಥಾತ್ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಂಚಲತೆ. ವಿಷಯ ಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಆಸೆ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಉಂಟಾಗುವುವು. ತಮೋಗುಣವು ಹೆಚ್ಚಿದಾಗ ಏನಾಗುವುದು?

ಅಪ್ರಕಾಶೋಽಪ್ರವೃತ್ತಿಶ್ಚ ಪ್ರಮಾದೋ ಮೋಹ ಏವ ಚ ।
ತಮಸ್ಯೇತಾನಿ ಜಾಯಂತೇ ವಿವೃದ್ಧೇ ಕುರುನಂದನ ॥ 13 ॥

ಅರ್ಜುನ ! ತಮೋಗುಣವು ಹೆಚ್ಚಾದಾಗ **'ಅಪ್ರಕಾಶ:'** (ಪ್ರಕಾಶ ಎಂಬುದು ಪರಮಾತ್ಮನ ದ್ಯೋತಕ) ಈಶ್ವರೀಯ ಪ್ರಕಾಶದ ಕಡೆಗೆ ಮುನ್ನಡೆಯುವ ಸ್ವಭಾವವು ಕುಗ್ಗಿ ಹೋಗುವಿಕೆ, **'ಕಾರ್ಯಂ ಕರ್ಮ'** ಯಾವುದು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕರ್ಮವೋ ಅದರಲ್ಲಿ ಅಪ್ರವೃತ್ತಿ, ಅಂತ:ಕರಣದಲ್ಲಿ ವ್ಯರ್ಥಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವ ಪ್ರವಾಹ, ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಮರುಳಾಗುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದು ಈ ಗುಣಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುದರಿಂದ ಲಾಭವೇನು?

ಯದಾ ಸತ್ವೇ ಪ್ರವೃದ್ಧೇ ತು ಪ್ರಲಯಂ ಯಾತಿ ದೇಹಭೃತ್ ।
ತದೋತ್ತಮ ವಿದಾಂ ಲೋಕಾನಮಲಾನ್ಪ್ರತಿಪದ್ಯತೇ ॥ 14 ॥

ಸತ್ವಗುಣದ ವೃದ್ಧಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದುವ, ಶರೀರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವ ಜೀವಾತ್ಮನು ಉತ್ತಮಕರ್ಮ ಮಾಡಿದವರ ದಿವ್ಯಲೋಕವನ್ನು ಸೇರುವನು. ಹಾಗೆಯೇ –

ರಜಸಿ ಪ್ರಲಯಂ ಗತ್ವಾ ಕರ್ಮಸಂಗಿಷು ಜಾಯತೇ ।
ತಥಾ ಪ್ರಲೀನಸ್ತಮಸಿ ಮೂಢಯೋನಿಷು ಜಾಯತೇ ॥ 15 ॥

ರಜೋಗುಣವು ಹೆಚ್ಚಿದಾಗ ಸಾವನ್ನಪ್ಪಿದವನು ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಜನರಲ್ಲಿ ಜನ್ಮತಾಳುವನು. ಹಾಗೂ ತಮೋಗುಣದ ವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಾವಿಗೀಡಾದವನು ಮೂಢಜನರ ನಡುವೆ ಜನ್ಮವೆತ್ತುವನು. ಇದರಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಮಿ, ಕೀಟ, ಹುಳು, ಹುಪ್ಪಟೆಗಳವರೆಗೆ ಯಾವ ಯೋನಿಯಲ್ಲಾದರೂ ಹುಟ್ಟಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಗುಣಗಳಲ್ಲೂ ಸಾತ್ವಿಕಗುಣವುಳ್ಳವನಾದರೆ ಉತ್ತಮ. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಈ ಬ್ಯಾಂಕು ನೀವು ಸಂಪಾದಿಸಿರುವ ಗುಣಗಳನ್ನು ಮರಣಾನಂತರ ನಿಮಗೆ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಹಿಂತಿರುಗಿಸುವುದು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವೇನು, ನೋಡೋಣ.

ಕರ್ಮಣ: ಸಂಕೃತಸ್ಯಾಹು: ಸಾತ್ವಿಕಂ ನಿರ್ಮಲಂ ಫಲಮ್ ।
ರಜಸಸ್ತು ಫಲಂ ದು:ಖಮಜ್ಞಾನಂ ತಮಸ: ಫಲಮ್ ॥ 16 ॥

ಸಾತ್ವಿಕ ಕರ್ಮಗಳ ಫಲ ಸಾತ್ವಿಕ, ನಿರ್ಮಲವಾದ ಸುಖ, ಜ್ಞಾನ ವೈರಾಗ್ಯಾದಿಗಳು ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ರಜೋಗುಣದ ಕರ್ಮಫಲ ದು:ಖ ಮತ್ತು ತಮೋಗುಣದ ಕರ್ಮಫಲ ಅಜ್ಞಾನ, ಹಾಗೂ –

ಸತ್ವಾತ್ಸಂಜಾಯತೇ ಜ್ಞಾನಂ ರಜಸೋ ಲೋಭ ಏವ ಚ ।
ಪ್ರಮಾದಮೋಹೌ ತಮಸೋ ಭವತೋಽಜ್ಞಾನಮೇವ ಚ ॥ 17 ॥

ಸತ್ವಗುಣದಿಂದ ಜ್ಞಾನವು ಜನಿಸುವುದು (ಈಶ್ವರೀಯ ಅನುಭೂತಿಯ ಹೆಸರು ಜ್ಞಾನ). ಈಶ್ವರೀಯ ಅನುಭೂತಿಯು ಪ್ರವಹಿಸುವುದು. ರಜೋಗುಣದಿಂದ ನಿಸ್ಸಂಶಯವಾಗಿ ಲೋಭವು ಹುಟ್ಟುವುದು. ತಮೋಗುಣದಿಂದ ಅನರ್ಥ, ಮೋಹ, ಆಲಸ್ಯಗಳು ಹುಟ್ಟುವುವು. ಹೀಗೆ ಹುಟ್ಟಿ ಅವು ನಮಗೆ ಯಾವ ಗತಿಯನ್ನು ಕೊಡುವುದು?

ಊರ್ಧ್ವಂ ಗಚ್ಛಂತಿ ಸತ್ವಸ್ಥಾ: ಮಧ್ಯೇತಿಷ್ಠಂತಿ ರಾಜಸಾ: ।
ಜಘನ್ಯಗುಣವೃತ್ತಿಸ್ಥಾ ಅಧೋಗಚ್ಛಂತಿ ತಾಮಸಾ: ॥ 18 ॥

ಸತ್ವಗುಣದಲ್ಲಿರುವವನು ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಹೋಗುವನು. **'ಊರ್ಧ್ವಮೂಲಂ'** ಆ ಮೂಲ ಪರಮಾತ್ಮನ ಕಡೆಗೆ ಪ್ರವಾಹಿತವಾಗುವನು. ನಿರ್ಮಲ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಸೇರುವನು. ರಜೋಗುಣದಲ್ಲಿರುವ ರಾಜಸರು ಮಧ್ಯಮಶ್ರೇಣಿಯವರಾಗುವರು. ಅವರ ಬಳಿ ಸಾತ್ವಿಕವಾದ ವಿವೇಕ ವಿಚಾರಗಳೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ, ಹೀನ ಬುದ್ಧಿಯೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಕ್ರಿಮಿಕೀಟಗಳ ಯೋನಿಯನ್ನು ಸೇರಲಾರರು. ಆದರೆ ಪುನರ್ಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ದಿಟ. ಹಾಗೂ ನಿಂದನೀಯವಾದ ತಮೋಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃಕ್ತರಾದವರು 'ಅಧೋಗತಿ' ತೀರಾ ಕೀಳು ಗತಿ ಪಶುಪಕ್ಷಿ ಕ್ರಿಮಿಕೀಟಾದಿ ಯೋನಿಗಳನ್ನು ಸೇರುವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮೂರು ಗುಣಗಳು ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ರೀತಿ ಯೋನಿಗೇ (ಮತ್ತೆ ಜನ್ಮಕ್ಕೆ) ಕಾರಣವಾದುವು. ಯಾರು ಈ ತ್ರಿಗುಣಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ಮಿಕ್ಕಿ ಹೋಗುವರೋ ಅವರು ಜನನ-ಮರಣಗಳ ಸುಳಿಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು ಹಾಗೂ ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದುವರು – ಅದನ್ನೇ ಹೇಳುವನು.

ನಾನ್ಯಂ ಗುಣೇಭ್ಯ: ಕರ್ತಾರಂ ಯದಾ ದ್ರಷ್ಟಾನುಪಶ್ಯತಿ ।
ಗುಣೇಭ್ಯಶ್ಚ ಪರಂ ವೇತ್ತಿ ಮದ್ಭಾವಂ ಸೋಽಧಿಗಚ್ಛತಿ ॥ 19 ॥

ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದ್ರಷ್ಟನಾದ ಆತ್ಮನು ತ್ರಿಗುಣಗಳಿಗತಿರಿಕ್ತನಾಗಿ ಬೇರಾರನ್ನು ಕರ್ತೃವಾಗಿ ನೋಡುವುದಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೂ ತ್ರಿಗುಣಗಳಿಗೂ ಅತ್ಯಂತ ಆಚೆಗೆ ಇರುವಾತನು ಪರಮತತ್ವ ಎಂದು 'ವೇತ್ತಿ' ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವನೋ ಆಗ ಆ ಪುರುಷನು ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದುವನು. ಗುಣಗಳು ಗುಣಗಳಲ್ಲಿಯೇ ವರ್ತಿಸುವುದು ಬೌದ್ಧಿಕವಾದ ಮಾನ್ಯತೆಯಲ್ಲ. ಸಾಧನೆ ಮಾಡುತ್ತ ಮಾಡುತ್ತ ಆ ಪರಮದೊಂದಿಗೆ ಅನುಭೂತಿಯುಂಟಾಗುವ ಒಂದು ಅವಸ್ಥೆ ವಿಶೇಷ. ಅದರಲ್ಲಿ ಗುಣಗಳಲ್ಲದೆ ಬೇರಾವ ಕರ್ತನೂ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪುರುಷನು ತ್ರಿಗುಣಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ಹೋಗುವನು. ಇದೊಂದು ಕಲ್ಪಿತವಾದ ಧಾರಣೆಯಲ್ಲ. ಇದರ ಬಗ್ಗೆಯೇ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಮುಂದೆ ಹೇಳುವನು.

ಗುಣಾನೇತಾನತೀತ್ಯ ತ್ರೀನ್ದೇಹೀ ದೇಹಸಮುದ್ಭವಾನ್ ।
ಜನ್ಮಮೃತ್ಯುಜರಾದು:ಖೈರ್ವಿಮುಕ್ತೋಽಮೃತಮಶ್ನುತೇ ॥ 20 ॥

ಪುರುಷನು ಈ ಸ್ಥೂಲ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಉತ್ಪತ್ತಿನೀಡುವ ಕಾರಣರೂಪವಾದ ಮೂರುಗುಣಗಳಿಂದ ಅತೀತನಾಗಿ ಜನ್ಮಮೃತ್ಯುಜರಾವಸ್ಥೆಗಳೆಂಬ ನಾನಾ ದು:ಖಗಳಿಂದ ವಿಮುಕ್ತನಾಗಿ ಅಮೃತ ತತ್ವವನ್ನು ಸೇವಿಸುವನು. ಇದಕ್ಕೆ ಅರ್ಜುನನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವನು –

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ –

ಕೈರ್ಲಿಂಗೈಸ್ತ್ರೀನ್ಗುಣಾನೇತಾನತೀತೋ ಭವತಿ ಪ್ರಭೋ ।
ಕಿಮಾಚಾರ: ಕಥಂ ಚೈತಾಂಸ್ತ್ರೀನ್ಗುಣಾನತಿವರ್ತತೇ ॥ 21॥

ಪ್ರಭು ! ಈ ಮೂರು ಗುಣಗಳಿಂದ ಅತೀತನಾದ ಪುರುಷನ ಲಕ್ಷಣಗಳಾವುವು? ಇವನ ಆಚರಣೆಗಳು ಹೇಗಿರುವುವು? ಹಾಗೂ ಮನುಷ್ಯನು ಯಾವ ಉಪಾಯದಿಂದ ಮೂರುಗುಣಗಳಿಗೆ ಅತೀತನಾಗಿ ಹೋಗುವನು?

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ –

ಪ್ರಕಾಶಂ ಚ ಪ್ರವೃತ್ತಿಂ ಚ ಮೋಹಮೇವ ಚ ಪಾಂಡವ ।
ನ ದ್ವೇಷ್ಟಿ ಸಂಪ್ರವೃತ್ತಾನಿ ನ ನಿವೃತ್ತಾನಿ ಕಾಂಕ್ಷತಿ ॥ 22॥

ಅರ್ಜುನನು ಮೇಲೆ ಕೇಳಿದ ಮೂರು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೂ ಉತ್ತರ ನೀಡುತ್ತ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು – ಅರ್ಜುನ ! ಯಾವ ಪುರುಷನು ಸತ್ವ ಗುಣದ ಕಾರ್ಯರೂಪವಾದ ಈಶ್ವರೀಯ ಪ್ರಕಾಶ, ರಜೋಗುಣದ ಕಾರ್ಯರೂಪವಾದ ಪ್ರಕೃತಿ ಮತ್ತು ತಮೋಗುಣದ ಕಾರ್ಯರೂಪವಾದ ಮೋಹ – ಇವುಗಳು ಒದಗಿಬಂದಾಗ ಕೆಟ್ಟದೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಅವು ಬಿಟ್ಟು ಹೋದ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಅಳಿಸುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಹಾಗೂ –

ಉದಾಸೀನವದಾಸೀನೋ ಗುಣೈರ್ಯೋ ನ ವಿಚಾಲ್ಯತೇ ।
ಗುಣಾ ವರ್ತಂತ ಇತ್ಯೇವ ಯೋಽವತಿಷ್ಠತಿ ನೇಙ್ಗತೇ ॥ 23॥

ಯಾವಾತನು ಈ ರೀತಿ ಉದಾಸೀನನಂತೆ ಇದ್ದು ಗುಣಗಳ ಮೂಲಕ ವಿಚಲಿತನಾಗದೆ ಗುಣಗಳು ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವುವು – ಎಂದು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ತಿಳಿದು ಆ ಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ತಾನೇನೂ ವಿಚಲಿತನಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ ಆಗ ಆತನು ಆ ಗುಣಗಳಿಗೆ ಅತೀತನಾಗುವನು.

ಸಮದು:ಖಸುಖ: ಸ್ವಸ್ಥ: ಸಮಲೋಷ್ಟಾಶ್ಮಕಾಂಚನ:।
ತುಲ್ಯಪ್ರಿಯಾಪ್ರಿಯೋ ಧೀರಸ್ತುಲ್ಯನಿಂದಾತ್ಮ ಸಂಸ್ತುತಿ: ॥ 24॥

ಯಾವಾತನು ನಿರಂತರವೂ ಸ್ವಯಂನಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಆತ್ಮಭಾವದಲ್ಲಿದ್ದು ಸುಖದು:ಖಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಪ್ರವೃತ್ತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಕಲ್ಲು, ಮಣ್ಣು, ಕಾಂಚನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಾನಭಾವದಿಂದಿದ್ದು, ಧೈರ್ಯಶಾಲಿಯೂ, ಪ್ರಿಯಾಪ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಸಮನಾಗಿದ್ದು ತನ್ನ ನಿಂದೆ ಸ್ತುತಿಗಳಲ್ಲೂ ಹಿಗ್ಗದೆ ಕುಗ್ಗದೇ ಮತ್ತು.

ಮಾನಾಪಮಾನಯೋಸ್ತುಲ್ಯಸ್ತುಲ್ಯೋ ಮಿತ್ರಾರಿಪಕ್ಷಯೋ: ।
ಸರ್ವಾರಂಭಪರಿತ್ಯಾಗಿ ಗುಣಾತೀತ ಸ್ಸ ಉಚ್ಯತೇ ॥ 25॥

ಮಾನಾಪಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸಮನಾಗಿದ್ದು, ಶತ್ರು ಮಿತ್ರರೆಂಬ ಭೇದ ಕಾಣದೆ ಎಲ್ಲ ಆರಂಭಗಳನ್ನು ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿದವನಾಗಿರುವ ಪುರುಷನು ಗುಣಾತೀತನೆನಿಸುವನು.

22ನೇ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ 25ರವರೆಗೆ ಗುಣಾತೀತನ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಮತ್ತು ಆತನ ಆಚರಣೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ – ಆತನೆಂದು ಚಂಚಲನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಗುಣಗಳ ಮೂಲಕ ಆತನನ್ನು ತಬ್ಬಿಬ್ಬು ಮಾಡಲಾಗದು – ಅವನೆಂದೂ ಸ್ಥಿರನಾಗಿರುವನು – ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಬಂದು ಈಗ ಆ ಗುಣಗಳಿಂದ ಅತೀತನಾಗುವ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಗೆಂದು ಹೇಳುವನು.

ಮಾಂ ಚ ಯೋಽವ್ಯಭಿಚಾರೇಣ ಭಕ್ತಿಯೋಗೇನ ಸೇವತೇ ।
ಸ ಗುಣಾನ್ಸಮತೀತ್ಯೈತಾನ್ಬ್ರಹ್ಮಭೂಯಾಯ ಕಲ್ಪತೇ ॥ 26॥

ಯಾವ ಪುರುಷನು ಅವ್ಯಭಿಚಾರಿಣೀ ಭಕ್ತಿಯ ಮೂಲಕ ಅಂದರೆ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇತರ ಯಾವ ಸಾಂಸಾರಿಕ ಸ್ಮರಣೆಗಳ ಗೋಜಿಗೂ ಹೋಗದೆ ಯೋಗದಿಂದ ಅಂದರೆ ನಿಯತ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತ ನನ್ನನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವನೋ ಆತನು ಈ ತ್ರಿಗುಣಗಳನ್ನೂ ಸರ್ವಥಾ ದಾಟಿ – ಪರಬ್ರಹ್ಮದೊಂದಿಗೆ ಐಕ್ಯನಾಗಲು ಯೋಗ್ಯನಾಗುವನು – ಅದರ ಹೆಸರೇ ಕಲ್ಪ. ಬ್ರಹ್ಮದೊಂದಿಗೆ ಏಕೀಭವಿಸುವುದೇ ವಾಸ್ತವಿಕ ಕಲ್ಪ. ಅನನ್ಯಭಾವದಿಂದ ನಿಯತಕರ್ಮಾಚರಣೆ ಮಾಡಿದ ಹೊರತು ಯಾರೂ ಗುಣದಿಂದ ಅತೀತನಾಗಿ ಹೋಗಲಾರನು. ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ನಿರ್ಣೈಸಿ ಹೇಳುವನು –

ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಹಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಹಮಮೃತಸ್ಯಾವ್ಯಯಸ್ಯ ಚ ।
ಶಾಶ್ವತಸ್ಯ ಚ ಧರ್ಮಸ್ಯ ಸುಖಸ್ಯೈಕಾಂತಿಕಸ್ಯ ಚ ॥ 27॥

ಎಲೆ ಅರ್ಜುನ! ಆ ಅವಿನಾಶಿ ಬ್ರಹ್ಮನ (ಭಕ್ತನು ಕಲ್ಪವನ್ನು ಮಾಡುವ, ಗುಣಾತೀತನಾಗಿ ಏಕೀಭಾವದಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸುವ) ಅಮೃತದ, ಶಾಶ್ವತ ಧರ್ಮದ ಆ ಅಖಂಡ ಏಕರಸ ಆನಂದದ ಆಶ್ರಯ ನಾನೇ. ಅರ್ಥಾತ್ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ಸದ್ಗುರುವೇ ಈ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಆಶ್ರಯನು. ಕೃಷ್ಣನು ಓರ್ವಯೋಗೇಶ್ವರನು. ಈಗ ನಿಮಗೆ ಅವ್ಯಕ್ತನೂ ಅವಿನಾಶಿಯೂ, ಬ್ರಹ್ಮನೂ ಶಾಶ್ವತಧರ್ಮನೂ ಅಖಂಡನೂ, ಏಕರಸ ಆನಂದನೂ ಆದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ಥಿತಿಯುಂಟಾಗಬೇಕೆಂಬ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದ್ದಲ್ಲಿ ತತ್ವದಲ್ಲಿ ಸುಸ್ಥಿತನಾದ, ಅವ್ಯಕ್ತಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ಮಹಾಪುರುಷನಿಗೆ ಶರಣಾಗಬೇಕು. ಇವರ ಮುಖಾಂತರ ಮಾತ್ರ ಇದು ಸಾಧ್ಯ.

ನಿಷ್ಕರ್ಷೆ :-

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದುದು – ಎಲೆ ಅರ್ಜುನ ! ಜ್ಞಾನದಲ್ಲೂ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಪರಮ ಜ್ಞಾನ – ಯಾವ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅರಿತು ಮುನಿಜನರು ಉಪಾಸನೆಯ ಮೂಲಕ ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸೇರುವರೋ – ಸೃಷ್ಟಿಯ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಅವರು ಜನ್ಮ ತಾಳುವುದಿಲ್ಲವೋ – ಆ ಪರಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ನಿನಗೆ ಒರೆಯುವೆ. ಶರೀರದ ಬಿದ್ದು ಹೋಗುವಿಕೆಯೆಂಬುದು ಇದ್ದುದೇ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಥೆಯೇನೂ ಆಗದು. ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸೇರಿದಾಗಲೇ ಅವರು ತಮ್ಮ ಈ ಭೌತಿಕ ಶರೀರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿರುವರು. ಪ್ರಾಪ್ತಿಯೆಂಬುದು ಜೀವಂತವಾಗಿರುವಾಗಲೇ ನಡೆಯುವಂತಹುದು. ಆದರೆ ಶರೀರವು ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವ ವೇಳೆಯಲ್ಲೂ ಅವರಿಗಾವ ವ್ಯಥೆಯಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಸತ್ವ ರಜ ತಮೋಗುಣಗಳೇ ಈ ಜೀವಾತ್ಮನನ್ನು ಶರೀರದೊಂದಿಗೆ ಬಂಧಿಸಿಡುವುದು. ಎರಡು ಗುಣಗಳನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿ ಮೂರನೆಯದು ಮೇಲೇಳುವುದು. ಗುಣಗಳೆಂಬುದು ಪರಿವರ್ತನಶೀಲವಾದುದು. ಈ ಅನಾದಿಯಾದ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಎಂದೂ ನಶಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಗುಣಗಳ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೇಕಾದರೆ ಮೀರಬಹುದು. ಗುಣಗಳು ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುವಂತಹುದು. ಸತ್ವಗುಣದ ಹೆಚ್ಚಳವಾದಾಗ ಈಶ್ವರೀಯ ಪ್ರಕಾಶ ಮತ್ತು ಬೋಧಶಕ್ತಿ ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದು. ರಜೋಗುಣವು ರಾಗಾತ್ಮಕವಾದುದು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮದ ಲೋಭವು ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದು. ಆಸಕ್ತಿಯು ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದು. ಅಂತ:ಕರಣದಲ್ಲಿ ತಮೋಗುಣವು ಕೆಲಸಮಾಡತೊಡಗಿದಾಗ ಆಲಸ್ಯ ಪ್ರಮಾದಗಳು ಮುತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವುವು. ಸತ್ವಗುಣದ ವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ದೇಹತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದ ಪುರುಷನು ಮೇಲು ಮೇಲಿನ ದಿವ್ಯಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ರಜೋಗುಣದ ವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದಾತನು ತಿರುಗಿ ಮಾನವಯೋನಿಯಲ್ಲೇ ಹುಟ್ಟುವನು. ತಮೋಗುಣದಲ್ಲಿ ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದವನು ಪಶುಪಕ್ಷಿ ಕ್ರಿಮಿಕೀಟಾದಿ ಅಧಮ ಯೋನಿಗಳನ್ನು ಸೇರುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಾನವರು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಉನ್ನತ ಗುಣ, ಸಾತ್ವಿಕ ಗುಣಗಳ ಕಡೆಗೆ ಮುನ್ನಡೆಯುತ್ತ ಹೋಗಬೇಕು. ವಸ್ತುತ: ಮೂರು ಗುಣಗಳೂ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವುವು. ಗುಣವೇ ಆತ್ಮನನ್ನು ಶರೀರದೊಂದಿಗೆ ಬಂಧಿಸುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಗುಣಾತೀತರಾಗಬೇಕು.

ಅವರು ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಏತರಿಂದಲೋ, ಅದರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು. ಅಷ್ಟಥಾ ಮೂಲಪ್ರಕೃತಿಯು ಗರ್ಭವನ್ನು ಧಾರಣೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಮಾತೆ – ನಾನೇ ಬೀಜರೂಪನಾದ ತಂದೆ. ಬೇರಾವ ತಾಯಿಯೂ ಇಲ್ಲ, ತಂದೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ಕ್ರಮವು ಎಂದಿನವರೆಗೆ ನಡೆಯುವುದೋ ಅಂದಿನವರೆಗೂ ಚರಾಚರ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಿಮಿತ್ತರೂಪವಾಗಿ ಯಾರು ಯಾರೋ ತಂದೆ ತಾಯಿ ಆಗುತ್ತ ಇರುವರು. ಆದರೆ ವಸ್ತುತ: ಪ್ರಕೃತಿಯೇ ಮಾತೆ - ನಾನೇ ತಂದೆ.

ಇದರ ಮೇಲೇ ಅರ್ಜುನನು ಮೂರು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು – ಗುಣಾತೀತ ಪುರುಷನ ಲಕ್ಷಣಗಳೇನು? ಆತನ ಆಚರಣಗಳೇನು? ಯಾವ ಉಪಾಯದಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಈ ಮೂರು ಗುಣಗಳನ್ನು ಮಿಕ್ಕು ಹೋಗುವನು? ಇದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಗುಣಾತೀತ ಪುರುಷನ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು, ಆಚರಣೆಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿದನು. ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಗುಣಾತೀತನಾಗುವ ಉಪಾಯವನ್ನು ಹೇಳಿದನು – ಯಾವ ಪುರುಷನು ಅವ್ಯಭಿಚಾರಿಣಿಯಾದ ಭಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಯೋಗದ ಮೂಲಕ ನಿರಂತರವೂ ನನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸುವನೋ ಆತನು ಮೂರು ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಮಿಕ್ಕಿ ಹೋಗುವನು. ಬೇರಾವ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಮಾಡದೆ ಬರಿಯ 'ಇಷ್ಟ'ವೊಂದನ್ನೇ ಚಿಂತನೆಮಾಡುವುದು ಅವ್ಯಭಿಚಾರಿಣಿಯಾದ ಭಕ್ತಿ. ಯಾವಾತನು ಜಗತ್ತಿನ ಸಂಯೋಗ ವಿಯೋಗಗಳಿಗೆ ಹೊರತಾಗಿರುವನೋ ಆತನೇ ಯೋಗಿ. ಆ ಯೋಗಕ್ಕೆ ಕಾರ್ಯರೂಪ ನೀಡುವ ಒಂದು ಪ್ರಣಾಳಿಕೆ ಕರ್ಮ. ಯಜ್ಞರೂಪವಾದ ಕರ್ಮವು ಏತರಿಂದ ಸಂಪನ್ನಗೊಳ್ಳುವುದೋ ಅದು ಬೇರೆಯ ಕರ್ಮ. ಅವ್ಯಭಿಚಾರಿಣಿಯಾದ ಭಕ್ತಿಯ ಮೂಲಕ ಆ ನಿಯತ ಕರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸುವುದರಿಂದಲೇ ಪುರುಷನು ತ್ರಿಗುಣಗಳಿಗೂ ಅತೀತನಾಗುವನು. ಅತೀತನಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮದೊಂದಿಗೆ ಏಕೀಭಾವವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಪೂರ್ಣಕಲ್ಪವನ್ನು ಹೊಂದಲರ್ಹನಾಗುವನು. ಗುಣಗಳು ಯಾವ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುವುದೋ ಆತನು ವಿಲಯವಾಗುತ್ತಲೇ

ಬ್ರಹ್ಮದೊಂದಿಗೆ ಏಕೀಭಾವವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಜನೆ ಮಾಡದೆ ಯಾರಿಗೂ ಗುಣಗಳಿಂದ ಅತೀತನಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದು.

ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಕೃಷ್ಣನು ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಕೊಡುವನು – ಆ ಗುಣಾತೀತ ಪುರುಷನು ಯಾವ ಬ್ರಹ್ಮದೊಂದಿಗೆ ಏಕೀಭವಿಸುವನೋ, ಆ ಬ್ರಹ್ಮಕ್ಕೆ, ಅಮೃತ ತತ್ವಕ್ಕೆ, ಶಾಶ್ವತ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಅಖಂಡ ಏಕರಸ ಆನಂದಕ್ಕೆ ಆಸರೆ ನಾನೇ. ಅಂದರೆ ಪ್ರಧಾನ ಕರ್ತೃ ನಾನು. ಈಗ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೂ ಹೊರಟು ಹೋಗಿರುವನು – ಆ ಆಶ್ರಯವೂ ಇಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ತುಂಬ ಪೇಚಿಗೆ ಸಿಲುಕಿದಂತಾಯಿತಲ್ಲ. ಆ ಆಶ್ರಯವು ಈಗ ಎಲ್ಲಿ ತಾನೆ ದೊರೆಯುವುದು? ಆದರೆ ಹಾಗಲ್ಲ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ಪರಿಚಯವನ್ನಿತ್ತಿರುವನು. ಆತನು ಓರ್ವ ಯೋಗಿ, ಸ್ವಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯೂರಿರುವ ಮಹಾಪುರುಷನು. **'ಶಿಷ್ಯಸ್ತೇಽಹಂ ಶಾಧಿ ಮಾಂ ತ್ವಾಂ ಪ್ರಪನ್ನಮ್'** ನಾನು ನಿನ್ನ ಶಿಷ್ಯನು. ನಿನಗೆ ಶರಣು ಬಂದಿರುವೆ. ನನ್ನನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗು – ಎಂದು ಅರ್ಜುನನು ಹೇಳಿದ್ದನು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ಪರಿಚಯವಿತ್ತಿರುವನು. ಸ್ಥಿತ ಪ್ರಜ್ಞನಾದ ಮಹಾಪುರುಷನ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವನು. ಅವರೊಂದಿಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಹೋಲಿಸಿಕೊಂಡಿರುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವೇನೆಂದರೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಓರ್ವ ಮಹಾಯೋಗಿ. ಈಗ ನಿಮಗೆ ಅಖಂಡ, ಏಕರಸ, ಆನಂದ, ಶಾಶ್ವತ ಧರ್ಮ, ಅಮೃತತ್ವ ಬೇಕಿದ್ದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಪಡೆಯಲು ಒಂದು ಸ್ರೋತ – ಸದ್ಗುರು ಮಾತ್ರ. ನೇರವಾಗಿ ಪುಸ್ತಕವನ್ನೋದಿ ಇದನ್ನು ಯಾರೂ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾರರು. ಇದನ್ನು ಪಡೆಯಲಾರರು. ಅದೇ ಮಹಾಪುರುಷನು ಆತ್ಮನಿಗೆ ವಿಭಿನ್ನವಾಗಿ ರಥಿಕನಾದಾಗ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಅನುರಾಗಿಗೆ ಚಾಲನೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತ ತಾನೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತನಾಗಿರುವ ಆತನ ಸ್ವರೂಪದವರೆಗೂ ಅವನನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಸುವನು. ಅವನೊಬ್ಬನೇ ಮಾಧ್ಯಮ. ಈ ರೀತಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಾನೇ ಆಶ್ರಯವೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತ ಈ ಹದಿನಾಲ್ಕನೇ ಅಧ್ಯಾಯವನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಿದನು. ಇದರಲ್ಲಿ ಗುಣಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ –

ಓಂ ತತ್ಸದಿತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾಸೂಪನಿಷತ್ಸು ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಯಾಂ, ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರೇ, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದೇ 'ಗುಣತ್ರಯ ವಿಭಾಗ ಯೋಗೋ ನಾಮ ಚತುರ್ದಶೋಽಧ್ಯಾಯ' ॥14॥

ಈ ರೀತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭವದ್ಗೀತೆಯ ರೂಪವಾದ ಉಪನಿಷತ್ತು, ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆ ಹಾಗೂ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರ ಪರವಾದ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದದಲ್ಲಿ 'ಗುಣತ್ರಯ ವಿಭಾಗ ಯೋಗ' ಎಂಬ ಹದಿನಾಲ್ಕನೇ ಅಧ್ಯಾಯವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ.

ಇತಿ ಶ್ರೀಮತ್ಪರಮಹಂಸ ಪರಮಾನಂದಸ್ಯ ಶಿಷ್ಯ ಸ್ವಾಮೀ ಅಡಗಡಾನಂದಕೃತೇ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾಯಾಃ 'ಯಥಾರ್ಥ ಗೀತಾ' ಭಾಷ್ಯೇ 'ಗುಣತ್ರಯ ವಿಭಾಗ ಯೋಗೋ' ನಾಮ ಚತುರ್ದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ ॥14॥

॥ ಹರಿಃ ಓಂ ತತ್ಸತ್ ॥

ಓಂ

ಶ್ರೀ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ನಮಃ

ಅಥ ಪಂಚದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ

ಮಹಾಪುರುಷರಾದವರು ಈ ಸಂಸಾರವನ್ನು ವಿಭಿನ್ನ ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಲೆತ್ನಿಸುವರು. ಓರ್ವರು ಇದನ್ನೇ ಭವಾಟವಿ ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಇದನ್ನು ಸಂಸಾರಸಾಗರ ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಅವಸ್ಥಾ ಭೇದದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಭವನದಿಯೆಂದೂ, ಭವಕೂಪವೆಂದೂ ಹೇಳಿರುವರು. ಹಾಗೂ ಇದರ ಹೋಲಿಕೆಯನ್ನು ಗೋಷ್ಪಾದದೊಂದಿಗೆ (ಹಸುವಿನ ಹೆಜ್ಜೆ ಗುರುತಿಗೆ) ಸಮವೆಂದು ಅಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಆಯತನವೆಷ್ಟೋ ಅಷ್ಟೇ ಸಂಸಾರ ಎಂದರು. ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಇದರ ಸ್ಥಿತಿ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಬಂತೆಂದರೆ **'ನಾಮ ಲೇತ್ ಭವಬಂಧು ಸುಖಾಹೀ'** ನಾಮ ಜಪ ಮಾಡಿದರೆ ಸಾಕು ಭವಾಬ್ಧಿಯೂ ಬತ್ತಿ ಹೋಗುವುದು. ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಸಮುದ್ರವಿದೆಯೇ? ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೂ ಇದಕ್ಕೆ ಸಮುದ್ರದ ಸಂಜ್ಞೆಯನ್ನೂ, ಹೆಮ್ಮರದ ಸಂಜ್ಞೆಯನ್ನೂ ಇತ್ತಿರುವನು. ಹನ್ನೆರಡನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಅವನು ಹೇಳಿರುವನು – ನನ್ನ ಅನನ್ಯಭಕ್ತನಾದವನನ್ನು ಸಂಸಾರ ಸಾಗರದಿಂದ ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡಿ ಮೇಲೆತ್ತುವೆನು. ಈಗ ಈ ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಕೃಷ್ಣನು – ಈ ಸಂಸಾರವೆಂಬುದು ಒಂದು ಮಹಾವೃಕ್ಷ. ಇದನ್ನು ಬುಡಸಹಿತ ಕಿತ್ತು ಹಾಕಿದಾಗಲೇ ಯೋಗಿಗಳಾದವರು ಪರಮಪದವನ್ನು ಪಡೆಯುವರು – ಎಂದು ಹೇಳುವನು. ನೋಡೋಣ.

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ –

ಊರ್ಧ್ವಮೂಲಮಧಃ ಶಾಖಂ ಅಶ್ವತ್ಥಂ ಪ್ರಾಹುರವ್ಯಯಮ್ ।
ಛಂದಾಂಸಿ ಯಸ್ಯ ಪರ್ಣಾನಿ ಯಸ್ತಂ ವೇದ ಸ ವೇದವಿತ್ ॥ 1॥

ಅರ್ಜುನ ! **'ಊರ್ಧ್ವಮೂಲಂ'** ಮೇಲಕ್ಕೆ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಯಾವ ವೃಕ್ಷದ ಮೂಲನೋ, **'ಅಧಃ ಶಾಖಂ'** ಕೆಳಗೆ ಪ್ರಕೃತಿಯೇ ಯಾವುದರ ಕೊಂಬೆಗಳೋ ಅಂತಹ ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಅರಳಿಮರವು ಶಾಶ್ವತವಾದುದು. (ವೃಕ್ಷವಾದರೋ ಅ-ಶ್ವಃ ನಾಳೆಯವರೆಗೆ ಸಹ ಇರುವುದಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಎಂದು ಬೇಕಾದರೂ ಕಡಿದು ಹಾಕಬಹುದಲ್ಲವೇ? ಆದರೆ

ಅವಿನಾಶಿ) ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರಕಾರ ಅವಿನಾಶಿಗಳು ಎರಡಿವೆ – ಒಂದು ಸಂಸಾರ ರೂಪವಾದ ವೃಕ್ಷ ಅವಿನಾಶಿ, ಮತ್ತೊಂದು ಅದಕ್ಕಿಂತ ಪರಮವಾದುದು – ಪರಮ ಅವಿನಾಶೀ. ವೇದಗಳು ಈ ಸಂಸಾರ ವೃಕ್ಷಕ್ಕೆ ಎಲೆಗಳಿದ್ದಂತೆ – ಎಂದಿರುವವನು. ಯಾವ ಪುರುಷನು ಈ ಸಂಸಾರ ರೂಪವಾದ ವೃಕ್ಷವನ್ನು (ನೋಡುತ್ತ) ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವನೋ ಆತನೇ ವೇದವಿದ.

ಈ ಸಂಸಾರ ವೃಕ್ಷವನ್ನು ತಿಳಿದವನು ವೇದವನ್ನು ತಿಳಿದವನು – ಹೌದು. ವೇದ ಎಂದರೆ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಓದುವುದಲ್ಲ. ಪುಸ್ತಕವನ್ನೋದಿದುದರಿಂದ ಅತ್ತ ಹೋಗುವ ಪ್ರೇರಣೆ ಮಾತ್ರ ದೊರಕುವುದು. ಎಲೆಗಳ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವೇದಗಳ ಅಗತ್ಯವೇನಿತ್ತು? ವಸ್ತುತ: ಪುರುಷನು ಭ್ರಮಿಸುತ್ತ ಅಂಡಲೆಯುತ್ತ ಯಾವ ಅಂತಿಮ ಘಟ್ಟ ಅರ್ಥಾತ್ ಅಂತಿಮ ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಬರುವನೋ ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ವೇದದ ಆ ಛಂದಗಳು (ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ) ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನು ನೀಡುವುವು. ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ಅವುಗಳ ಪ್ರಯೋಜನ. ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ಅಂಡಲೆತಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವುವು. ಅವನು ಸ್ವರೂಪದ ಕಡೆಗೆ ಮುಖ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಹಾಗೂ –

ಅಧಶ್ಚೋರ್ಧ್ವಂ ಪ್ರಸೃತಾಸ್ತಸ್ಯಶಾಖಾ: ಗುಣಪ್ರವೃದ್ಧಾ ವಿಷಯಪ್ರವಾಳಾ: ।
ಅಧಶ್ಚ ಮೂಲಾನ್ಯನುಸಂತತಾನಿ ಕರ್ಮಾನುಬಂಧೀನಿ ಮನುಷ್ಯಲೋಕೇ ॥ 2 ॥

ಈ ಸಂಸಾರ ವೃಕ್ಷದಲ್ಲಿ ತ್ರಿಗುಣಗಳಿಂದಲೂ ಬೆಳೆದ ವಿಷಯರೂಪವಾದ ಮತ್ತು ಭೋಗರೂಪವಾದ ಚಿಗುರುಗಳುಳ್ಳ ಕೊಂಬೆಗಳು ಕೆಳಗೆ ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲೂ ಹರಡಿಕೊಂಡಿದೆ. ಕೆಳಗಡೆ ಕ್ರಿಮಿಕೀಟಾದಿಗಳವರೆಗೂ ಮೇಲೆ ಬ್ರಹ್ಮಪರ್ಯಂತವಾಗಿ (ದೇವಭಾವ ಸಹಿತ) ಎಲ್ಲೆಡೆಗೂ ಹರಡಿದೆ. ಹಾಗೂ ಕೇವಲ ಮನುಷ್ಯಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಗಳೊಂದಿಗೆ ಬಂಧಿಸುವುದು. ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಯೋನಿಗಳೂ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುವುವು. ಮನುಷ್ಯಯೋನಿ ಮಾತ್ರ ಕರ್ಮಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಬಂಧನವನ್ನು ತಯಾರಿಸುವುದು.

ನ ರೂಪಮಸ್ಯೇಹ ತಥೋಪಲಭ್ಯತೇ ನಾಂತೋ ನಚಾದಿರ್ನ ಚ ಸಂಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ।
ಅಶ್ವತ್ಥಮೇನಂ ಸುವಿರೂಢಮೂಲಮಸಂಗ ಶಸ್ತ್ರೇಣ ದೃಢೇನ ಛಿತ್ವಾ ॥ 3 ॥

ಆದರೆ ಈ ಸಂಸಾರವೃಕ್ಷದ ರೂಪವು ಕಥಿತವಾಗಿರುವಂತೆ ವಸ್ತುತ: ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಆದಿಯೂ ಇಲ್ಲ ಅಂತ್ಯವೂ ಇಲ್ಲ. ನಡುವಣ ಸ್ಥಿತಿಯೂ ಚೆನ್ನಾಗಿಲ್ಲ. (ಏಕೆಂದರೆ ಇದು ಪರಿವರ್ತನಶೀಲವಾದುದು) ಈ ಭದ್ರವಾದ ಸಂಸಾರವೃಕ್ಷವನ್ನು ದೃಢವಾದ 'ಅಸಂಗಶಸ್ತ್ರೇಣ' ಅಸಂಗ ಎಂದರೆ ವೈರಾಗ್ಯ ರೂಪಿಯಾದ ಶಸ್ತ್ರದ ಮೂಲಕ ಕತ್ತರಿಸಿ (ಸಂಸಾರ ರೂಪವಾದ ವೃಕ್ಷವನ್ನು ಕಡಿಯಬೇಕು) ಅರಳೀ ಮರದ ಕೆಳಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನಿರುವನು ಎಂದಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಅರಳಿಯ ಎಲೆಗಳು ವೇದವೆಂದೂ ಅಲ್ಲ. ಜನರು ಅದಕ್ಕೆ ಪೂಜೆ ಮಾಡತೊಡಗಿದರು.)

ಈ ಸಂಸಾರದ ವೃಕ್ಷದ ಮೂಲವಾದರೋ ಪರಮಾತ್ಮನೆಂಬ ಬೀಜರೂಪದಿಂದಲೇ ಪಸರಿಸಿರುವಂತಹುದು. ಹಾಗಾದರೆ ಇದೂ ಕಡಿದುಬೀಳುವುದೇ? ದೃಢವಾದ ವೈರಾಗ್ಯದಿಂದ ಈ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಡಿದು ಹಾಕಬಹುದು. ಕಡಿದು ಮಾಡುವುದೇನು?

ತತ: ಪದಂ ತತ್ಪರಿಮಾರ್ಜಿತವ್ಯಂ ಯಸ್ಮಿನ್ಗತಾ ನ ನಿವರ್ತಂತಿ ಭೂಯ: ।
ತಮೇವ ಚಾದ್ಯಂ ಪುರುಷಂ ಪ್ರಪದ್ಯೇ ಯತ: ಪ್ರವೃತ್ತಿ: ಪ್ರಸೃತಾ ಪುರಾಣೀ ॥ 4 ॥

ದೃಢವೈರಾಗ್ಯದಿಂದ ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಹೆಮ್ಮರವನ್ನು ಕಡಿದು ಆನಂತರ ಪರಮಪದನಾದ ಪರಮೇಶ್ವರನನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಶೋಧಿಸಬೇಕು. ಅದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿಹೋದ ಪುರುಷನು ಮತ್ತೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅರ್ಥಾತ್ ಪೂರ್ಣ ನಿವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವನು. ಆದರೆ ಆತನನ್ನು ಹುಡುಕುವುದು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ? ಯೋಗೇಶ್ವರನು ಹೇಳುವನು – ಇದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಪಣ ಭಾವ ಬೇಕು. ಯಾವ ಪರಮೇಶ್ವರನಿಂದ ಪುರಾತನವಾದ ಸಂಸಾರ ವೃಕ್ಷದ ಪ್ರವೃತ್ತಿ, ವಿಸ್ತಾರಗಳು ಉಂಟಾಗಿವೆಯೋ ಅದೇ ಆದಿಪುರುಷನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ನಾನು ಶರಣಾಗಿರುವೆ (ಆತನ ಶರಣು ಹೊಕ್ಕ ವಿನಹ ವೃಕ್ಷವು ಅಳಿದು ಹೋಗದು. ಈಗ ಶರಣಾಗತನಾದ ವೈರಾಗೀ ಪುರುಷನು ಈ ವೃಕ್ಷವು ಅಳಿದು ಹೋಯಿತೇ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲವೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು? ಅದಕ್ಕೆ ಗುರುತೇನು? ಅದಕ್ಕೆ ಹೇಳುವನು –

ನಿರ್ಮಾನಮೋಹಾ ಜಿತಸಂಗದೋಷಾ ಅಧ್ಯಾತ್ಮನಿತ್ಯಾವಿನಿವೃತ್ತ ಕಾಮಾ: ।
ದ್ವಂದ್ವೈರ್ವಿಮುಕ್ತಾ: ಸುಖದು:ಖಸಂಜ್ಞೈರ್ಗಚ್ಛಂತ್ಯಮೂಢಾ: ಪದಮವ್ಯಯಂ ತತ್ ॥ 5 ॥

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಸಮರ್ಪಣಾ ಭಾವದಿಂದ ಯಾವಾತನ ಮಾನಮೋಹಾದಿಗಳು ಅಳಿದು ಹೋಗಿವೆಯೋ ಆಸಕ್ತಿ ರೂಪವಾದ ಸಂಗದೋಷವನ್ನು ಯಾರು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡಿರುವರೋ **'ಅಧ್ಯಾತ್ಮನಿತ್ಯಾ'** ಪರಮಾತ್ಮನ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಮುಳುಗಿರುವರೋ, ಯಾರ ಆಸೆಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಿವೃತ್ತಿಹೊಂದಿವೆಯೋ, ಸುಖದು:ಖಗಳ ದ್ವಂದ್ವದಿಂದ ವಿಮುಕ್ತರಾದ ಅಂತಹ ಜ್ಞಾನೀಜನಗಳು ಆ ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಪರಮಪದವನ್ನು ಪಡೆಯುವರು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯು ಬರುವವರೆಗೂ ಸಂಸಾರವೃಕ್ಷವು ಕಡಿದು ಬೀಳುವುದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ವೈರಾಗ್ಯದ ಅಗತ್ಯವಿರುವುದು. ಆ ಪರಮಪದದ ಸ್ವರೂಪವೇನು? ಅದಕ್ಕೆ ಹೇಳುವನು.

ನ ತದ್ಭಾಸಯತೇ ಸೂರ್ಯೋ ನ ಶಶಾಂಕೋ ನ ಪಾವಕ: ।
ಯದ್ಗತ್ವಾ ನ ನಿವರ್ತಂತೆ ತದ್ಧಾಮಪರಮಂ ಮಮ ॥ 6 ॥

ಆ ಪರಮಪದದಲ್ಲಿರುವವನಿಗೆ ಸೂರ್ಯನು ತಾಪವನ್ನು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಚಂದ್ರನು ಚಳಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಬೆಂಕಿಯು ಸುಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ಪದಕ್ಕೆ ಹೋದವನು ಮತ್ತೆ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಬಾರನು. ಅದೇ ನನ್ನ ಪದ. ಅರ್ಥಾತ್ ಆತನಿಗೆ ಪುನರ್ಜನ್ಮವಿಲ್ಲ. ಈ ಪದವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಒಂದೇ ಸಮಾನಾದ ಅಧಿಕಾರವಿರುವುದು.

ಮಮೈವಾಂಶೋ ಜೀವಲೋಕೇ ಜೀವಭೂತ: ಸನಾತನ: ।
ಮನ:ಷಷ್ಠಾನೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಪ್ರಕೃತಿಸ್ಥಾನಿ ಕರ್ಷತಿ ॥ 7 ॥

'ಜೀವಲೋಕೇ' ಅರ್ಥಾತ್ ಈ ದೇಹದಲ್ಲಿ (ಶರೀರವೇ ಲೋಕ) ಈ ಜೀವಾತ್ಮನು ಸನಾತನವಾದ ನನ್ನ ಅಂಶನು. ಅವನೇ ಈ ತ್ರಿಗುಣಮಯವಾದ ಮಾಯೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತವಾಗಿರುವ ಮನ ಸಹಿತ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಆಕರ್ಷಣೆ ಮಾಡುವನು. ಹೇಗೆ?

ಶರೀರಂ ಯದವಾಪ್ನೋತಿ ಯಚ್ಚಾಪ್ಯುತ್ಕ್ರಾಮತೀಶ್ವರ: ।
ಗೃಹೀತ್ವೈತಾನಿ ಸಂಯಾತಿ ವಾಯುರ್ಗಂಧಮಿವಾಶಯಾತ್ ॥ 8 ॥

ಗಾಳಿಯು ಹೇಗೆ ಸುಗಂಧವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದೋ ಅದೇ ರೀತಿ ದೇಹದ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಜೀವಾತ್ಮನು ಯಾವ ಹಿಂದಿನ ಶರೀರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವುದೋ ಅದರಿಂದ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯ ಕಲಾಪಗಳನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು (ಆಕರ್ಷಣೆ ಮಾಡಿ ತನ್ನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ) ಪುನ: ಯಾವ ಶರೀರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದೋ ಅದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವುದು. (ಮುಂದಿನ ಶರೀರವು ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲೇ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿದ್ದರೆ ಹಿಟ್ಟಿನ ಪಿಂಡವನ್ನು ಮಾಡಿ ಹೇಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸುವಿರಿ? ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವವರಾರು? ಆದ್ದರಿಂದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನೊಂದಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದನು – ಪಿಂಡೋದಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಲುಪ್ತವಾಗಿ ಬಿಡುವುವೆಂಬ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ನಿನಗೆ ಬೀರಿದವರಾರು?) ಹೊಸ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅವನು ಮಾಡುವುದೇನು? ಇಂದ್ರಿಯಗಳಾವುವು?

ಶ್ರೋತ್ರಂ ಚಕ್ಷು: ಸ್ಪರ್ಶನಂಚ ರಸನಂ ಘ್ರಾಣಮೇವ ಚ ।
ಅಧಿಷ್ಠಾಯ ಮನಶ್ಚಾಯಂ ವಿಷಯಾನುಪಸೇವತೇ ॥ 9 ॥

ಈ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಜೀವಾತ್ಮನು ಕಣ್ಣು, ಕಿವಿ, ಚರ್ಮ, ರಸನಾ, ಮೂಗು ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸು ಇವುಗಳ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆದು ಅರ್ಥಾತ್ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಆಸರೆಯಿಂದಲೇ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸುವನು. ಆದರೆ ಹಾಗೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ ಅದನ್ನು ನೋಡಲಾರರು. ಮುಂದೆ ಮತ್ತೆ ಹೇಳುವನು –

ಉತ್ಕ್ರಾಮಂತಂ ಸ್ಥಿತಂ ವಾಪಿ ಭುಂಜಾನಂ ವಾ ಗುಣಾನ್ವಿತಮ್ ।
ವಿಮೂಢಾ ನಾನುಪಶ್ಯಂತಿ ಪಶ್ಯಂತಿ ಜ್ಞಾನಚಕ್ಷುಷ: ॥ 10 ॥

ಶರೀರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತ, ಶರೀರದಲ್ಲೇ ಇರುತ್ತ, ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತ ಅಥವಾ ತ್ರಿಗುಣಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತ ನಾಗಿರುವಾಗಲೂ ವಿಶೇಷ ಮೂಢರು. ಅಜ್ಞಾನಿಗಳು ತಿಳಿಯಲಾರರು. ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವರು ಮಾತ್ರ ಅದನ್ನು ಕಾಣಬಲ್ಲರು ತಿಳಿಯಬಲ್ಲರು. ಅದೃಷ್ಟಿ ದೊರೆಯುವುದು ಹೇಗೆ? ಮುಂದೆ ನೋಡೋಣ.

ಯತಂತೋ ಯೋಗಿನಶ್ಚೈನಂ ಪಶ್ಯಂತ್ಯಾತ್ಮನ್ಯವಸ್ಥಿತಮ್ ।
ಯತಂತೋಽಪ್ಯಕೃತಾತ್ಮಾನೋ ನೈನಂ ಪಶ್ಯಂತ್ಯಚೇತಸ: ॥ 11 ॥

ಯೋಗಿ ಜನರು ತಮ್ಮ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಬೇರೆಲ್ಲೆಡೆಗಳಿಂದಲೂ ಹಿಂದೆಳೆದು ಈ ಆತ್ಮವನ್ನು ಯತ್ನಮಾಡುತ್ತಲೇ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವರು. ಆದರೆ ಅಕೃತಾರ್ಥ ಆತ್ಮರು ಅಂದರೆ ಮಲೀನವಾದ ಅಂತ:ಕರಣವುಳ್ಳ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳು ಎಷ್ಟೇ ಯತ್ನಮಾಡಿದರೂ ಈ ಆತ್ಮನನ್ನು ಅರಿಯಲಾರರು. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರ ಅಂತ:ಕರಣವೆಲ್ಲ ಬಾಹ್ಯಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲೇ ಹರಡಿಹೋಗಿದೆ. ಚಿತ್ತವನ್ನು ಎಲ್ಲ ವಿಧದಿಂದಲೂ ಹಿಂದೆಳೆದು ಅಂತರಾತ್ಮದಲ್ಲೇ ಯತ್ನಮಾಡುವ ಭಾವುಕ ಜನರು ಮಾತ್ರ ಅದನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲು ಸಮರ್ಥರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಂತ:ಕರಣದಿಂದ ಸ್ಮರಣೆ ಸತತವಾಗಿರಬೇಕು. ಈಗ ಆ ಮಹಾಪುರುಷರ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುವ ವಿಭೂತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ (ಇದನ್ನು ಈ ಹಿಂದೆಯೂ ಹೇಳಿದೆ) ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವನು.

ಯದಾದಿತ್ಯಗತಂ ತೇಜೋ ಜಗದ್ಭಾಸಯತೇಽಖಿಲಮ್ ।
ಯಚ್ಚಂದ್ರಮಸಿ ಯಚ್ಚಾಗ್ನೌ ತತ್ತೇಜೋ ವಿದ್ಧಿ ಮಾಮಕಮ್ ॥ 12 ॥

ಯಾವ ತೇಜಸ್ಸು ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿದ್ದು ಜಗತ್ತನ್ನೆಲ್ಲ ಬೆಳಗುವುದೋ, ಚಂದ್ರನಲ್ಲಿ ಯಾವ ತೇಜಸ್ಸು ಬೆಳಗುವುದೋ, ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ತೇಜಸ್ಸು ಜ್ವಲಿಸುವುದೋ ಆ ತೇಜಸ್ಸು ನನ್ನದೇ ಎಂದು ತಿಳಿ. ಆ ಮಹಾಪುರುಷನಿಂದಾಗುವ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಈಗ ಹೇಳುವನು.

ಗಾಮಾವಿಶ್ಯ ಚ ಭೂತಾನಿ ಧಾರಯಾಮ್ಯಹಮೋಜಸಾ ।
ಪುಷ್ಣಾಮಿ ಚೌಷಧೀಃ ಸರ್ವಾಃ ಸೋಮೋ ಭೂತ್ವಾ ರಸಾತ್ಮಕಃ ॥ 13 ॥

ನಾನೇ ಈ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ನನ್ನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಚಂದ್ರನಲ್ಲಿ ರಸ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿ ಎಲ್ಲ ವನೌಷಧಿಗಳನ್ನು ಪುಷ್ಟಿಗೊಳಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಅಹಂ ವೈಶ್ವಾನರೋ ಭೂತ್ವಾಂ ಪ್ರಾಣಿನಾಂ ದೇಹಮಾಶ್ರಿತಃ ।
ಪ್ರಾಣಾಪಾನಸಮಾಯುಕ್ತಃ ಪಚಾಮ್ಯನ್ನಂ ಚತುರ್ವಿಧಮ್ ॥ 14 ॥

ನಾನೇ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿರೂಪದಿಂದಿದ್ದು ಪ್ರಾಣಾಪಾನಗಳೊಂದಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ಅನ್ನವನ್ನು ಜೀರ್ಣವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವೆ.

ನಾಲ್ಕನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಇಂದ್ರಿಯಾಗ್ನಿ, ಸಂಯಮಾಗ್ನಿ, ಯೋಗಾಗ್ನಿ ಪ್ರಾಣ-ಅಪನಾಗ್ನಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಗ್ನಿ ಮುಂತಾಗಿ ಹದಿಮೂರು ಹದಿನಾಲ್ಕು ಅಗ್ನಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲದರ ಪರಿಣಾಮವೂ ಜ್ಞಾನ ಜ್ಞಾನವೇ ಅಗ್ನಿ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು – ಇಂತಹ ಅಗ್ನಿಸ್ವರೂಪನಾಗಿದ್ದು ಪ್ರಾಣಾಪಾನಗಳೊಂದಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ವಿಧವಾದ (ಜಪವು ಶ್ವಾಸಪ್ರಶ್ವಾಸಗಳಿಂದ ನಡೆಯುವುದು. ಅದಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ವಿಧಿ – ವೈಖರೀ, ಮಧ್ಯಮಾ, ಪರಾ, ಪಶ್ಯಂತೀ ಎಂಬುದಾಗಿ. ಈ ನಾಲ್ಕು ವಿಧಿಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುವ ಅನ್ನವನ್ನು ಪಾಚನ ಮಾಡುವವನು ನಾನು ಎಂದು.

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರಕಾರ ಬ್ರಹ್ಮವೊಂದೇ ಅನ್ನ. ಅದರಿಂದ ಆತ್ಮವು ಪೂರ್ಣತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೆ ಅದಕ್ಕೆ ಅತೃಪ್ತಿಯೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಶರೀರವನ್ನು ಪೋಷಿಸುವಂತಹ ನಮ್ಮ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಅನ್ನವನ್ನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಆಹಾರವೆಂದು ಹೇಳುವನು. (ಯುಕ್ತಾಹಾರ....) ವಾಸ್ತವಿಕವಾದ ಅನ್ನ ಪರಮಾತ್ಮ. ಮಧ್ಯಮಾ, ವೈಖರೀ, ಪರಾ, ಪಶ್ಯಂತೀ ಈ ನಾಲ್ಕು ವಿಧಿಗಳಿಂದಲೇ ಆ ಅನ್ನವು ಪರಿಪಕ್ವವಾಗುವುದು. ಇದನ್ನೇ ಅನೇಕ ಮಹಾತ್ಮರು ನಾಮ, ರೂಪ, ಲೀಲಾ ಮತ್ತು ಧಾಮ ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಮೊದಲು ನಾಮಜಪ. ಕ್ರಮಶಃ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅದರ ಸ್ವರೂಪವು ಕಾಣ ತೊಡಗುವುದು. ತದನಂತರ ಅದರ ಲೀಲೆಗಳು ತಿಳಿದು ಬರುವುವು. ಈಶ್ವರನು ಕಣಕಣದಲ್ಲೂ ಹೇಗೆ ವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿರುವನೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು. ಅವನು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವನು. ಈ ರೀತಿ ನಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಆತನ ಕ್ರಿಯಾ ಕಲಾಪಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಲೀಲೆ. (ಹೊರಗೆ ನಡೆಯುವ ರಾಮ ಲೀಲೆ. (ಹೊರಗೆ ನಡೆಯುವ ರಾಮ ಲೀಲೆ, ರಾಸಲೀಲೆಗಳಲ್ಲ) ಈ ಈಶ್ವರೀಯ ಲೀಲೆಯನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅನುಭವಿಸುತ್ತ ಮೂಲದ ಲೀಲಾಧಾರಿಯು ಸ್ಪರ್ಶವುಂಟಾದೊಡನೆ ಆಗ ಧಾಮದ ಸ್ಥಿತಿ ಬರುವುದು. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು ಸಾಧಕನು ಅದರಲ್ಲೇ ರಮಿಸತೊಡಗುವನು. ಅದರಲ್ಲಿ ರಮಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಪರಾವಾಣಿಯ ಪರಿಪಕ್ವಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ಪರ್ಶ ಮಾಡುತ್ತ ಅದರಲ್ಲೇ ಇರುವುದು ಇವೆರಡೂ ಒಮ್ಮೆಲೇ ನಡೆಯುವುದು.

ಈ ರೀತಿ ಪ್ರಾಣ ಅಪಾನ ಎಂದರೆ ಶ್ವಾಸ ಪ್ರಶ್ವಾಸದಿಂದ ಕೂಡಿ ಮಧ್ಯಮಾ ವೈಖರೀ ಪರಾ ಪಶ್ಯಂತೀ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಉನ್ನತಿ ಪಡೆದು ಕಡೆಯದಾದ ಪರಾದ ಪೂರ್ತಿಕಾಲದಲ್ಲಿ 'ಅನ್ನ' ಬ್ರಹ್ಮವು ಪರಿಪಕ್ವವಾಗುವುದು, ಕೈಗೂ ಸಿಗುವುದು, ಪರಿಪಕ್ವವೂ ಆಗಿರುವುದು. ಪಾತ್ರಿಯೂ ಪರಿಪಕ್ವವಾದುದ್ದೇ

ಸರ್ವಸ್ಯ ಚಾಹಂ ಹೃದಿಸನ್ನಿವಿಷ್ಟೋ ಮತ್ತ: ಸ್ಮೃತಿರ್ಜ್ಞಾನಮಪೋಹನಂ ಚ ।
ವೇದೈಶ್ಚ ಸರ್ವೈರಹಮೇವ ವೇದ್ಯೋ ವೇದಾಂತಕೃತ್ವೇದವಿದೇವ ಚಾಹಮ್ ॥ 15 ॥

ನಾನೇ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿ ನಿಂದಿರುವೆ. ನನ್ನಿಂದಲೇ ಸ್ವರೂಪದ ಸ್ಮೃತಿ (ಅಂದರೆ ಸುರತಿ. ಇದೊಂದು ತತ್ವ. ಇದರಲ್ಲಿ ವಿಸ್ಮೃತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಮತ್ತೆ ನೆನಪಿಗೆ ಬರುವನು) ಯುಂಟಾಗುವುದು. (ಪ್ರಾಪ್ತಿಕಾಲದ ಚಿತ್ರಣ) ಸ್ಮೃತಿಯೊಂದಿಗೆ ಜ್ಞಾನ (ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ) ಮತ್ತು 'ಅಪೋಹನಂ' ಅಂದರೆ ಅಡ್ಡಿ ಅಡಚಣೆಗಳ ನಿವಾರಣೆ ಇದೆಲ್ಲವೂ ಇಷ್ಟನಾದ ನನ್ನಿಂದಲೇ ನಡೆಯುವುದು. ಎಲ್ಲ ವೇದಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಲು ನಾನೇ ಯೋಗ್ಯನು. ವೇದಾಂತ ಎಂದರೆ ವೇದಸ್ಯ ಅಂತ: ಸ: ವೇದಾಂತ: (ಬೇರೆಯಾಗಿರುವಾಗ ತಿಳಿವು. ತಿಳಿದೊಡನೆ ಅವನಲ್ಲೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತನಾಗುವುದು –ಒಂದೇ ಆದ ಮೇಲೆ ಯಾರು ಯಾರನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು) ವೇದದ ಅಂತಿಮಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವವನು ನಾನೇ. ವೇದವಿದನೂ ನಾನೇ. ಅಂದರೆ ವೇದಗಳ ಜ್ಞಾತೃ. ಅಧ್ಯಾಯದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರವೆಂಬುದೊಂದು ವೃಕ್ಷ – ಮೇಲೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಮೂಲ. ಕೆಳಗೆ ಪ್ರಕೃತಿ ಪರ್ಯಂತ ಶಾಖೆಗಳು. ಯಾವಾತನು ಆ ಮೂಲದಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸಿ ನೋಡುವನೋ ಆತನೇ ಜ್ಞಾತೃ. ಆತನೇ ವೇದವಿದನು. ಇಲ್ಲಿ ತಾನು ವೇದವಿದನೆಂದು ಹೇಳುವನು. 'ನಾನು ವೇದವಿದನು' – ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೂ ಓರ್ವತತ್ವಜ್ಞ ಮಹಾ ಪುರುಷ. ಯೋಗಿಗಳಲ್ಲೂ ಪರಮಯೋಗಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ವೇದವಿದರಿಗೆ ತುಲನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತಾನೂ ವೇದವಿದನೆಂದು ಹೇಳುವನು. ಈಗ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಪುರುಷರು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿರುವರು ಎಂದು ಹೇಳುವನು.

ದ್ವಾವಿಮೌ ಪುರುಷೌ ಲೋಕೇ ಕ್ಷರಶ್ಚಾಕ್ಷರ ಏವ ಚ ।
ಕ್ಷರ: ಸರ್ವಾಣಿ ಭೂತಾನಿ ಕೂಟಸ್ಥೋಽಕ್ಷರ ಉಚ್ಯತೇ ॥ 16 ॥

ಅರ್ಜುನ! ಈ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ 'ಕ್ಷರ' ಕ್ಷಯ ಹೊಂದುವವನು. ಪರಿವರ್ತನಶೀಲನು ಮತ್ತು 'ಅಕ್ಷರ' ಅಕ್ಷಯ, ಅಪರಿವರ್ತನಶೀಲನು. ಹೀಗೆ ಎರಡು ವಿಧವಾದ ಪುರುಷರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಭೂತಪ್ರಾಣಿಗಳ ಶರೀರವು ಕ್ಷಯಧರ್ಮಿಯಾದುದು. ಆದರೆ ಕೂಟಸ್ಥ ಪುರುಷರು ಅವಿನಾಶಿಗಳು. ಸಾಧನೆಯ ಮುಖಾಂತರ ಮನಸ್ಸಹಿತ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿದವರು. ಅರ್ಥಾತ್ ಅಂಥವರ ಇಂದ್ರಿಯ ಸಮೂಹಗಳು ಕೂಟಸ್ಥವಾಗಿರುವುವು. ಅದೇ ಅಕ್ಷರವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಈ ಈರ್ವರಿಗೆ ಹೊರತಾಗಿ ಮೂರನೆಯವರೂ ಇರುವರು.

ಉತ್ತಮ: ಪುರುಷಸ್ತ್ವನ್ಯ: ಪರಮಾತ್ಮೇತ್ಯುದಾಹೃತ: ।
ಯೋ ಲೋಕತ್ರಯಮಾವಿಶ್ಯ ಬಿಭರ್ತ್ಯವ್ಯಯ ಈಶ್ವರ: ॥ 17 ॥

ಈ ಈರ್ವರಿಗಿಂತ ಅತಿ ಉತ್ತಮ ಪುರುಷನು ಮೂರುಲೋಕಗಳನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ

ಅದನ್ನು ಸಾಕಲಿರುವನು. ಈತನೇ ಅನ್ಯ ಪುರುಷನು. ಈತನನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನೆಂದೂ, ಈಶ್ವರನೆಂದೂ, ಅವಿನಾಶಿಯೆಂದೂ ಹೇಳುವನು. ಪರಮಾತ್ಮ, ಅವ್ಯಕ್ತ, ಅವಿನಾಶಿ ಪುರುಷೋತ್ತಮ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಆತನ ಪರಿಚಾಯಕ ಶಬ್ದಗಳು. ವಸ್ತುತ: ಈತನು ಅನ್ಯನೇ. ಅಂದರೆ ಆತನು ಅನಿರ್ವಚನೀಯನು. ಇದು ಕ್ಷರ ಅಕ್ಷರಗಳಿಂದಾಚೆಗೆ ಹೋಗಿರುವ ಮಹಾಪುರುಷನ ಅಂತಿಮ ಅವಸ್ಥೆ. ಪರಮಾತ್ಮ ಇತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಇಂಗಿತಮಾಡಿರುವ ಈತನು ವಸ್ತುತ: ಅನ್ಯನೇ. ಆದರೆ ಅನ್ಯ ಎಂದರೆ ಅನಿರ್ವಚನೀಯನು. ಅದೇ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ಪರಿಚಯವನ್ನು ನೀಡುವನು.

ಯಸ್ಮಾತ್ಕ್ಷರಮತೀತೋಽಹಂ ಅಕ್ಷರಾದಪಿಚೋತ್ತಮ: ।
ಅತೋಽಸ್ಮಿ ಲೋಕೇ ವೇದೇ ಚ ಪ್ರಥಿತ: ಪುರುಷೋತ್ತಮ: ॥ 18 ॥

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ನಾಶವಂತನಾದ ಪರಿವರ್ತನಶೀಲ ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ಹೊರತಾದವನು. ಅಕ್ಷರ, ಅವಿನಾಶೀ ಕೂಟಸ್ಥ ಪುರುಷನಿಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮವಾದವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಲೋಕದಲ್ಲೂ ವೇದದಲ್ಲೂ ಪುರುಷೋತ್ತಮನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವೆ.

ಯೋ ಮಾಮೇವಮಸಂಮೂಢೋ ಜಾನಾತಿ ಪುರುಷೋತ್ತಮಮ್ ।
ಸ ಸರ್ವವಿದ್ಭಜತಿ ಮಾಂ ಸರ್ವಭಾವೇನ ಭಾರತ ॥ 19 ॥

ಹೇ ಭಾರತ! ಮೇಲೆ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಈ ರೀತಿ ಯಾವ ಜ್ಞಾನೀ ಪುರುಷನು ಪುರುಷೋತ್ತಮನಾದ ನನ್ನನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ತಿಳಿಯುವನೋ, ಆ ಸರ್ವಜ್ಞ ಪುರುಷನು ಎಲ್ಲ ವಿಧದಿಂದಲೂ ಪರಮಾತ್ಮನಾದ ನನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸುವನು. ಆತನು ನನಗೆ ಬೇರೆಯಲ್ಲ.

ಇತಿ ಗುಹ್ಯತಮಂ ಶಾಸ್ತ್ರಮಿದಮುಕ್ತಂ ಮಯಾನಘ ।
ಏತತ್ಬುದ್ಧ್ವಾ ಬುದ್ಧಿಮಂಸ್ಯಾತ್ಕೃತಕೃತ್ಯಶ್ಚ ಭಾರತ ॥ 20 ॥

ಹೇ ನಿಷ್ಪಾಪನಾದ ಅರ್ಜುನನೇ! ಈ ರೀತಿ ಈ ಅತ್ಯಂತ ಗೋಪ್ಯವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರವು ನನ್ನಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದನ್ನು ತತ್ವಶ: ತಿಳಿದು ಮನುಷ್ಯನು ಪೂರ್ಣಜ್ಞಾತೃ ಮತ್ತು ಕೃತಾರ್ಥನಾಗುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿರುವ ಈ ವಾಣಿ ಸ್ವಯಂ ಶಾಸ್ತ್ರವಾಗಿದೆ.

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಈ ರಹಸ್ಯ ಅತಿಗೋಪ್ಯವಾದುದು. ಇದು ಕೇವಲ ಅನುರಾಗಿಗಳಿಗೆ ಹೇಳಿರುವುದು. ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಇದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಅನಧಿಕಾರಿಗಳಿಗಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇದೇ ರಹಸ್ಯವು (ಶಾಸ್ತ್ರವು) ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಾಗ ಎಲ್ಲರ ಮುಂದೆಯೂ ಪುಸ್ತಕವಿರುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಹೇಳಿರುವನು ಎಂದೆನಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಇದು ವಸ್ತುತ: ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಈ ಸ್ವರೂಪವು ಎಲ್ಲರಿಗಾಗಿ ಅಲ್ಲವೂ ಅಲ್ಲ. ಕೆಲವರು ಆತನನ್ನು ರಾಜನೆಂದು ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ದೂತನೆಂದು ಮತ್ತೂ ಕೆಲವರು ಯಾದವನೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅಧಿಕಾರಿಯಾದ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಆತನು ಸಂದಿಗ್ಧತೆಯನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ಪರಮಾತ್ಮ, ಪುರುಷೋತ್ತಮ ಎಂದು ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಅರ್ಜುನನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಹಾಗೆ ಅರ್ಜುನನಿಗೂ ಸಂಶಯವಾಗುವಂತಿದ್ದರೆ ಅವನಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಈ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೇ ಪ್ರತಿಯೋರ್ವ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಪಡೆದ ಮಹಾಪುರುಷನಲ್ಲಿ ಇರುವುದು. ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರು ಒಮ್ಮೆ ತುಂಬ ಹರ್ಷಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಭಕ್ತರು ಕೇಳಿದರು – ಇಂದು ತಾವು ತುಂಬ ಸಂತಸದಲ್ಲಿರುವಿರೆಂದು ಎನಿಸುತ್ತಿದೆ ಎಂದರು. ಅವರೆಂದರು – ಇಂದು ನಾನು ಆ ಪರಮಹಂಸನಾದೆ. ಅಂದರೆ ಅವರ ಸಮಕಾಲೀನರಾಗಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಪರಮಹಂಸರಿದ್ದರೆಂದು ತೋರುವುದು. ಅವರ ಕಡೆಗೆ ಸನ್ನೆ ಮಾಡಿದರು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ನಂತರ ಅವರು ಮನೋವಾಕ್ಕಾಯಗಳಿಂದ ವಿರಕ್ತಿಯ ಆಸೆ ತಮ್ಮ ಹಿಂದಿದ್ದ ಸಾಧಕರೊಂದಿಗೆ ಹೇಳಿದರು – ಈಗ ನೀವು ಶಂಕಿಸಬೇಡಿರಿ. ತ್ರೇತಾಯುಗದಲ್ಲಿ ರಾಮನೇ ನಾನು. ದ್ವಾಪರಯುಗದಲ್ಲಿದ್ದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ನಾನೇ. ನಾನು ಅವರ ಪವಿತ್ರ ಆತ್ಮನೇ. ಅದೇ ಸ್ವರೂಪ. ಪಡೆಯುವ ಆಸೆಯಿದ್ದರೆ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿರಿ.

ಅದೇ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಪೂಜ್ಯಗುರುಪಾದರೂ ಎಲ್ಲರ ಮುಂದೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು – ನಾನು ದೇವರ ದೂತ. ಯಾವಾತನು ನಿಜವಾದ ಸಂತನೋ ಆತನು ಭಗವಂತನ ದೂತನೇ ಸರಿ. ನನ್ನ ಮೂಲಕವೇ ಭಗವಂತನ ಸಂದೇಶ ನಿಮಗೆ ದೊರೆಯುವುದು. ಈಸಾ (ಯೇಸು) ಹೇಳಿದ್ದನು – ನಾನು ದೇವರ ಮಗ. ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬನ್ನಿರಿ. ಬಂದರೆ ನೀವೂ ಪ್ರಭುವಿನ ಮಕ್ಕಳಾಗುವಿರಿ. ಎಲ್ಲರೂ ದೇವರ ಮಕ್ಕಳೇ ಇರಬಹುದು. ಈ ಮಾತು ಪ್ರತ್ಯೇಕ. ಬಳಿಗೆ ಬರಬೇಕೆಂಬುದರ ಅರ್ಥ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗಿನ ಸಾಧನೆ. ಸಾಧನಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಬಹುದು. ಮಹಮ್ಮದ್ ಪೈಗಂಬರ್ ಹೇಳುವನು – ನಾನು ಅಲ್ಲಾಹನ ರಸೂಲ್ (ಸಂದೇಹವಾಹಕ). ಪೂಜ್ಯಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು ಎಲ್ಲರೊಂದಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು – ಯಾವ ವಿಚಾರದ ಖಂಡನೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಮಂಡನೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ವಿರಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಇರುವವರನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವರು – ಕೇವಲ ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿರಿ. ಒಂದು ವೇಳೆ ನಿಮಗೆ ಪರಮತತ್ವದ ಬಯಕೆಯಿದ್ದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿರಿ. ಸಂದೇಹ ಪಡದಿರಿ. ಬಹಳ ಜನ ಸಂಶಯ ತಳೆದರು. ಅವರಿಗೆ ಅನುಭವದಿಂದ ತೋರಿಸಿ, ಗದರಿ ಬೈದು, ಬಾಹ್ಯ ವರ್ತನೆಗಳಿಂದ ಅವರನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ, ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರಕಾರ (ಅಧ್ಯಾಯ 2-40/43) ಅಸಂತ ಪೂಜಾಪದ್ಧತಿಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳಿಂದ ಬಿಡಿಸಿ. ತಮ್ಮ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸಿದರು. ಈಗಲೂ ಸಹ ಅವರು ಮಹಾಪುರುಷರ ರೂಪದಲ್ಲೇ ಇರುವರು. ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಸ್ವಂತ ಸ್ಥಿತಿ ಗೋಪ್ಯವಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. ಆದರೆ ತನ್ನ ಅನನ್ಯಭಕ್ತ, ಪೂರ್ಣ ಅಧಿಕಾರಿ, ಅನುರಾಗಿ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಬಹಿರಂಗಪಡಿಸಿ ಹೇಳಿದನು. ಪ್ರತಿಯೋರ್ವ ಭಕ್ತನಿಗೂ ಸಾಧ್ಯ. ಮಹಾಪುರುಷರು ಲಕ್ಷಾಂತರ ಜನರನ್ನು ಆ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವರು.

ನಿಷ್ಕರ್ಷೆ :–

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದನು: ಸಂಸಾರವು ಒಂದು ವೃಕ್ಷ. ಬೇರು ಮೇಲೆ ಎಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮ, ಶಾಖೋಪಶಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸುದುವು ಕೆಳಗೆ. ಈ ವೃಕ್ಷವನ್ನು ಮೂಲಸಹಿತ ತಿಳಿದುಕೊಂಡವನು – ವೇದವಿದನು. ಈ ಸಂಸಾರವೃಕ್ಷದ ಶಾಖೆಗಳು ಮೇಲೆ-ಕೆಳಗೆ ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲೂ ಹಬ್ಬಿದೆ. ''ಮೂಲಾನಿ'' ಬೇರುಗಳು ಸಹ ಕೆಳಗೆ ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಲ್ಲೂ ಹರಡಿದೆ. ಮೂಲನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಬೀಜರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜೀವಿಯ ಹೃದಯದಲ್ಲೂ ವಾಸಮಾಡುವನು.

ಪೌರಾಣಿಕ ಕತೆಯೊಂದಿದೆ. ಕಮಲಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ಬ್ರಹ್ಮನು ತನ್ನ ಮೂಲವಾವುದು ಎಂದು ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದನು. ತಾನು ಹುಟ್ಟಿದ್ದ ಕಮಲದ ನಾಳದೊಂದಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಶೋಧಿಸುತ್ತ ಹೋದನು. ಅನವರತವಾಗಿ ಎಲ್ಲೂ ನಿಲ್ಲದೆ ಒಂದೇ ಸಮನಾಗಿ ನಡೆದನು. ಆದರೆ ತನ್ನ ಮೂಲವನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿಯಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಅವನು ನಿರಾಸೆಹೊಂದಿ ಅದೇ ಕಮಲದ ಮೇಲೆಯೇ ಕುಳಿತು ಬಿಟ್ಟನು. ತನ್ನ ಚಿತ್ತವನ್ನು ನಿರೋಧಿಸತೊಡಗಿದನು. ಧ್ಯಾನದ ಮೂಲಕ ಆತನಿಗೆ ತನ್ನ ಮೂಲ ಉದ್ಗಮವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದನು. ಪರಮತತ್ವವನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಿದನು. ಪರಮತತ್ವದಿಂದಲೇ ಆದೇಶ ಪಡೆದನು. ನಾನು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಇರುವೆ. ಆದರೆ ನನ್ನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಸ್ಥಾನ ಕೇವಲ ಹೃದಯ. ಹೃದಯದೇಶದಲ್ಲಿ ಯಾವಾತನು ಮನವನ್ನು ಏಕಾಗ್ರಗೊಳಿಸಿ ಧ್ಯಾನಿಸುವನೋ ಆತನು ನನ್ನನ್ನು ಪಡೆಯುವನು.

ಬ್ರಹ್ಮಾ ಎಂಬುದೊಂದು ಪ್ರತೀಕ. ಯೋಗ ಸಾಧನೆಯ ಒಂದಾನೊಂದು ಪರಿಪಕ್ವಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಸ್ಥಿತಿ ಜಾಗೃತವಾಗುವುದು. ಈಶ್ವರನ ಕಡೆ ಉನ್ಮುಖವಾದ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಯಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಬುದ್ಧಿಯೇ ಬ್ರಹ್ಮ. ಕಮಲವು ನೀರಿನಲ್ಲೇ ಇರುವುದಾದರೂ ಅದು ನಿರ್ಮಲವೂ, ನಿರ್ಲಿಪ್ತವೂ ಆಗಿರುವುದು. ಬುದ್ಧಿಯು ಒಂದೇ ಅತ್ತಿತ್ತ ಹುಡುಕಾಡುವುದು. ಅದಕ್ಕೇನೂ ಸಿಕ್ಕದು. ಅದೇ ಬುದ್ಧಿಯು ನಿರ್ಮಲತೆಯೆಂಬ ಆಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು, ಮನಸಹಿತವಾಗಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಹಿಂದೆ ಸೆಳೆದು ಹೃದಯ ದೇಶದಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟಾಗ ಆ ನಿರೋಧವೂ ಅಡಗಿ ಹೋಗುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ಹೃದಯದಲ್ಲೇ ದೊರೆಯುವನು.

ಇಲ್ಲಿಯೂ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರಕಾರ ಸಂಸಾರ ಎಂಬುದೊಂದು ವೃಕ್ಷವೇ. ಅದರ ಬೇರುಗಳು ಎಲ್ಲೆಡೆಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. **'ಕರ್ಮಾನು ಬಂಧೀನಿ ಮನುಷ್ಯಲೋಕೇ'** ಕರ್ಮಗಳಿಗನುಗುಣಸಾರವಾಗಿ ಕೇವಲ ಮಾನವ ಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಬಂಧನಗಳನ್ನು ಅದು ತಯಾರುಗೊಳಿಸುವುದು. ಬಂಧಿಸುವುದು. ಅನ್ಯಯೋನಿಗಳೂ ಇವೇ ಕರ್ಮಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಭೋಗವನ್ನು ಭೋಗಿಸುವುವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ವೈರಾಗ್ಯವೆಂಬ ಶಸ್ತ್ರದಿಂದ ಈ ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಅರಳಿಮರವನ್ನು ನೀನು ಕಡಿದು ಹಾಕು. ಆ ಪರಮಪದವನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೋ. ಅದರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಜನ್ಮವಿರದು. ಮಹಾಋಷಿಗಳು ಸಹ ಅದನ್ನು ಪಡೆದು ತಮ್ಮ ಪುನರ್ಜನ್ಮವನ್ನು ನೀಗಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಸಂಸಾರವೃಕ್ಷವು ಕಡಿದು ಬಿದ್ದಿತೆಂದು ಹೇಗೆ ತಿಳಿದೀತು? ಯೋಗೇಶ್ವರನು ಹೇಳುವನು – ಮಾನ, ಮೋಹಗಳನ್ನು ತೊರೆದು, ಸಂಗದೋಷಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದವನು, ಕಾಮನೆಗಳೆಲ್ಲ ನೀಗಿ ಹೋದವನು, ದ್ವಂದ್ವದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾದವನು ಪರಮತತ್ವವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಆ ಪರಮತತ್ವವನ್ನು ಸೂರ್ಯನಾಗಲಿ, ಚಂದ್ರನಾಗಲಿ, ಅಗ್ನಿಯಾಗಲಿ ಭಂಗಿಸಲಾರದು, ಬಾಧಿಸಲಾರರು. ಅದು ಸ್ವಪ್ರಕಾಶವಾದುದು. ಅದನ್ನು ಹೊಕ್ಕವರು ಮತ್ತೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಾರರು. ಅದೇ ನನ್ನ ಪರಮಧಾಮ. ಅದನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಅಧಿಕಾರ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಉಂಟು. ಏಕೆಂದರೆ ಆ ಜೀವಾತ್ಮನು ನನ್ನ ಶುದ್ಧರೂಪನೇ.

ಶರೀರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವಾಗ ಜೀವಾತ್ಮನು ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಗಳ ಕಲಾಪವನ್ನು ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳು ಮಾಡಿದ ಒಳಿತುಕೆಡುಕುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೊಸ

ಶರೀರವನ್ನು ಧರಿಸುವನು. ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಸಾತ್ವಿಕ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಸಾತ್ವಿಕ ಮಟ್ಟವನ್ನು, ರಾಜಸವಿದ್ದರೆ ರಾಜಸೀ ಶ್ರೇಣಿಯನ್ನೂ, ತಾಮಸಗುಣಗಳಿದ್ದರೆ ತಾಮಸ ಜನ್ಮವನ್ನೂ ಅಂದರೆ ಜಘನ್ಯಯೋನಿಗಳನ್ನೂ ಸೇರುವರು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಅಧಿಷ್ಠಾತೃ ಮನಸ್ಸಿನ ಮಾಧ್ಯಮದಿಂದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ನೋಡುವನು, ಮತ್ತು ಅನುಭವಿಸುವನು. ಇದು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುವಂತಹುದಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ನೋಡುವ ದೃಷ್ಟಿಯೇ ಜ್ಞಾನ. ಯಾವುದೋ ಒಂದನ್ನು ಬಾಯಿಪಾಠ ಮಾಡುವುದು ಜ್ಞಾನವಲ್ಲ. ಯೋಗಿಗಳಾದವರು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಬೇರೂರಿ ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟು ಮಾತ್ರ ಅದನ್ನು ನೋಡಬಲ್ಲನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಜ್ಞಾನವು ಸಾಧನಾಗಮ್ಯ. ಅಂದಹಾಗೆ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಅದರ ಕಡೆಗೆ ಆಸಕ್ತಿ ತಲೆದೋರುವುದು. ಸಂಶಯಯುಕ್ತನೂ, ಅಕೃತಾತ್ಮನೂ ಆದವನು ಎಷ್ಟೇ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಪಡೆಯಲಾರನು.

ಇಲ್ಲಿ ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಸ್ಥಾನದ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಸ್ಥಿತಿಯ ವಿಭೂತಿಗಳ ಪ್ರವಾಹ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಬೀರುತ್ತ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು – ಸೂರ್ಯ-ಚಂದ್ರರಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಕಾಶವೂ ನಾನು. ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿರುವ ತೇಜಸ್ಸು ನಾನು. ನಾನೇ ಪ್ರಚಂಡ ಅಗ್ನಿರೂಪದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ವಿಧವಾಗಿ ಪರಿಪಕ್ವವಾದ ಅನ್ನವನ್ನು ಪಚನ ಮಾಡುವೆನು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವಂತೆ ಅನ್ನವು ಏಕಮಾತ್ರ ಬ್ರಹ್ಮ. **'ಅನ್ನಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತಿವ್ಯಜಾನಾತ್'** ಯಾವ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಿಂದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಇದನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿರುವನೋ ಅದರ ನಿರ್ಣಯ ಇದೇ. ಅದನ್ನು ಪಡೆದು ಆತ್ಮವು ತೃಪ್ತಿ ಪಡೆವುದು. ವೈಖರಿಯಿಂದ ಪರಾದವರೆಗೆ ಅನ್ನವು ಪೂರ್ಣಪರಿಪಕ್ವವಾಗಿ ಪಚನವಾಗುವುದು. ಆ ಪಾತ್ರವೂ ಕಳೆದುಹೋಗುವುದು. ಈ ಅನ್ನವನ್ನು ನಾನೇ ಪಚನ ಮಾಡುವೆ. ಅರ್ಥಾತ್ ಸದ್ಗುರು ರಥಿಕನಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವವರೆಗೆ ಆ ಉಪಲಬ್ಧಿ ದೊರಕದು.

ಅದಕ್ಕೇ ಒತ್ತು ಕೊಡುತ್ತ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಕೃಷ್ಣನು ಮತ್ತೆ ಹೇಳುವನು. ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ನಾನು ನೆಲೆಸಿ ನಾನೇ ಸ್ಮೃತಿಯನ್ನು ನೀಡುವೆ. ಯಾವ ಸ್ವರೂಪವು ವಿಸ್ಮೃತವಾಗಿತ್ತೊ ಅದನ್ನು ಸ್ಮೃತಿಗೆ ತರುವೆನು. ಸ್ಮೃತಿಯೊಂದಿಗೆ ಲಭಿಸುವ ಜ್ಞಾನವೂ ನಾನೇ. ಅದಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡ ಬರುವ ಅಡೆತಡೆಗಳ ಪರಿಹಾರವೂ ನನ್ನಿಂದಲೇ ಆಗುವುದು. ತಿಳಿಯಲರ್ಹನಾದವನೂ ನಾನೇ. ತಿಳಿದ ನಂತರ ತಿಳಿವಿನ ಕೊನೆಗಾಣಿಸುವವನೂ ನಾನು. ಯಾರು ಯಾರನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು? ನಾನೇ ವೇದವಿದನು. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಕಡಿಯಬಲ್ಲವನು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿದವನು. ಇಲ್ಲಿ ತಾನು ವೇದವಿದನೆಂದು ಹೇಳುವನು. ವೇದವಿದರುಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೂ ಇಲ್ಲಿ ವೇದವಿದನು. ಪುರುಷೋತ್ತಮನು. ಅವನನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಅಧಿಕಾರ ಮಾನವ ಮಾತ್ರನಿಗೂ ಉಂಟು.

ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಆತನು ಹೇಳುವನು – ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮೂರು ವಿಧವಾದ ಪುರುಷರಿರುವರು. ಭೂತಾನಿಗಳ ಸಮಸ್ತ ಶರೀರಗಳೂ ಕ್ಷರ ಅಂದರೆ ಕರಗಿಹೋಗುವಂಥವು. ಮನಸ್ಸಿನ ಕೂಟಸ್ಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಪುರುಷನೇ ಅಕ್ಷರನು. ಆದರೆ ದ್ವಂದ್ವಾತ್ಮಕನು. ಈತನಿಗಿಂತಲೂ ಪರನಾಗಿ ಯಾವ ಪರಮಾತ್ಮ ಪರಮೇಶ್ವರನು ಅವ್ಯಕ್ತನೂ ಅವಿನಾಶಿಯೂ ಆಗಿರುವನೋ ಅವನು. ವಸ್ತುತ: ಸುತರಾಂ ಬೇರೆಯಾದವನು. ಅದು ಕ್ಷರ ಅಕ್ಷರಗಳಿಗೆ ಅತೀತವಾದ ಸ್ಥಿತಿ. ಇದೇ ಪರಮಸ್ಥಿತಿ. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಸಂಗತನಾಗಿ ನಾನೂ ಕ್ಷರ ಅಕ್ಷರಗಳಿಗೆ

ಹೊರತಾದವನು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಜನರು ನನ್ನನ್ನು ಪುರುಷೋತ್ತಮನೆನ್ನುವರು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಪುರುಷನನ್ನು ಯಾವಾತನು ಬಲ್ಲನೋ ಆ ಜ್ಞಾನೀ ಪುರುಷನು ಪರಮ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲೂ ನನ್ನನ್ನೇ ಭಜಿಸುವನು. ಅವನ ತಿಳಿವಿನಲ್ಲಿ ಅಂತರವಿಲ್ಲ. ಅರ್ಜುನ! ಈ ಅತ್ಯಂತ ಗೋಪ್ಯ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ನಾನು ನಿನಗೆ ಹೇಳಿರುವೆನು. ಪಡೆದವನು ಎಲ್ಲರ ಮುಂದೆಯೂ ಬಂದು ಡಂಗುರ ಹೊಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಿಜವಾದ ಅಧಿಕಾರಿಯ ಮುಂದೆ ಮುಚ್ಚಿಡುವುದೂ ಇಲ್ಲ.

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನ ಮೂರು ಸ್ಥಿತಿಗಳ ಚಿತ್ರಣ, ಕ್ಷರ ಅಕ್ಷರ, ಇನ್ನೂ ಅತಿ ಉತ್ತಮ ಪುರುಷನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟ ಪಡಿಸಿದೆ. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೀಗಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ

ಓಂ ತತ್ಸದಿತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾಸೂಪನಿಷತ್ಸು ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಯಾಂ, ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರೇ, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದೇ 'ಪುರುಷೋತ್ತಮಯೋಗೋ' ನಾಮ ಪಂಚದಶೋಽಧ್ಯಾಯ: ॥15॥

ಈ ರೀತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭವದ್ಗೀತೆಯೆಂಬ ಉಪನಿಷತ್ತು, ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆ ಹಾಗೂ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಷಯಕವಾದ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದದಲ್ಲಿ 'ಪುರುಷೋತ್ತಮ ಯೋಗ' ವೆಂಬ ಹದಿನೈದನೇ ಅಧ್ಯಾಯ ಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ.

ಇತಿ ಶ್ರೀಮತ್ಪರಮಹಂಸ ಪರಮಾನಂದಸ್ಯ ಶಿಷ್ಯ ಸ್ವಾಮೀ ಅಡಗಡಾನಂದಕೃತೇ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾಯಾಃ 'ಯಥಾರ್ಥ ಗೀತಾ' ಭಾಷ್ಯೇ 'ಪುರುಷೋತ್ತಮ ಯೋಗೋ' ನಾಮ ಪಂಚದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ ॥15॥

॥ ಹರಿಃ ಓಂ ತತ್ಸತ್ ॥

ಓಂ

ಶ್ರೀ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ನಮಃ

ಅಥ ಷೋಡಷೋಽಧ್ಯಾಯಃ

ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಪರಮಾತ್ಮನು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡುವ ಬಗೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ಶೈಲಿ. ಮೊದಲು ಆತನು ಪ್ರಕರಣಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಆಕರ್ಷಿತರಾಗುವಂತೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ ನಂತರ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಹೇಳುವನು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ 'ಕರ್ಮ' ಎಂಬುದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳೋಣ. ಆತನು ಎರಡನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿಯೇ ''ಅರ್ಜುನ! ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡು'' ಎಂದು ಪ್ರೇರಿಸುವನು. ಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ನಿಯತ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಇಂಗಿತ ಮಾಡುವನು. ನಿಯತ ಕರ್ಮ ಯಾವುದು? ಅದಕ್ಕೆ ಹೇಳುವನು – ಯಜ್ಞದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೇ ನಿಯತವಾದ ಕರ್ಮ. ನಂತರ ಆತನು ಯಜ್ಞದ ಸ್ವರೂಪನ್ನು ಹೇಳದೆ 'ಯಜ್ಞವು ಬಂದುದೆಲ್ಲಿಂದ? ಅದು ನಮಗೆ ಕೊಡುವುದೇನು?' – ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುವನು. ನಾಲ್ಕನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಹದಿಮೂರು, ಹದಿನಾಲ್ಕು ವಿಧಿಗಳಿಂದ ಯಜ್ಞದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುವನು. ಅದೇ ಕರ್ಮ. ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ಮವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದು. ಅದರ ಶುದ್ಧವಾದ ಅರ್ಥ – ಯೋಗ, ಚಿಂತನ, ಆರಾಧನ ಇವು ಮನಸ್ಸು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ನಡೆಯ ತಕ್ಕವು.

ಇದೇ ರೀತಿ ಐದನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ದೈವೀ, ಆಸುರೀ ಸಂಪತ್ತುಗಳ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳಿರುವನು. ಅದರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಒತ್ತು ಕೊಟ್ಟಿರುವನು. 'ಅರ್ಜುನ! ಆಸುರೀ ಗುಣವುಳ್ಳವರು ನನ್ನನ್ನು ತುಚ್ಛನೆಂದೆಣಿಸುವರು. ನಾನು ಮನುಷ್ಯ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಆಧಾರಭೂತನಾದವನೇನೋ ನಿಜ. ಏಕೆಂದರೆ ಮನುಷ್ಯ ಶರೀರದಲ್ಲೇ ನನ್ನೀ ಸ್ಥಿತಿ ದೊರಕಿದೆ. ಆದರೆ ಆಸುರೀ ಸಂಪದವುಳ್ಳ ಮೂಢಚಿತ್ತರು ನನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅದೇ ದೈವೀ ಸಂಪದವುಳ್ಳ ಸುಜನರು ಅನನ್ಯ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಉಪಾಸಿಸುವರು. ಆದರೆ ಈ ಸಂಪತ್ತು ಇದರ ಸ್ವರೂಪಗಳೇನು ಎಂಬುದನ್ನು ಈವರೆಗೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ಈ ಹದಿನಾರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಅದರ ಸ್ವರೂಪವೇನೆಂಬುದನ್ನು ಬಿಡಿಸುತ್ತ ಹೋಗುವನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತು ಅದರ ಲಕ್ಷಣಗಳು –

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ –

ಅಭಯಂ ಸತ್ವಸಂಶುದ್ಧಿರ್ಜ್ಞಾನಯೋಗ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಃ ।
ದಾನಂ ದಮಶ್ಚಯಜ್ಞಶ್ಚ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಸ್ತಪ ಆರ್ಜವಂ ॥ 1 ॥

ಸರ್ವಥಾಭಯವಿಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ, ಅಂತಃಕರಣದ ನೈರ್ಮಲ್ಯ, ತತ್ವಜ್ಞಾನದ ಸಲುವಾಗಿ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ದೃಢವಾದ ನಿಲುವು, ಸರ್ವಸ್ವದ ಸಮರ್ಪಣೆ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸರ್ವಥಾ ನಿಗ್ರಹ, ಯಜ್ಞದ ಆಚರಣೆ (ನಾಲ್ಕನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಃ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೇ ಹೇಳಿರುವಂತೆ) ಸಂಯಮಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹವನ, ಇಂದ್ರಿಯಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹವನ, ಪ್ರಾಣಾಪಾನಗಳಲ್ಲಿ ಹವನ, ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹವನ, ಅರ್ಥಾತ್ ಆರಾಧನಾ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅಂತಃಕರಣದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ. ಎಳ್ಳು, ಗೋಧಿ, ವೇದಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಸಾಮಾಗ್ರಿಗಳಿಂದ ನಡೆಯುವ ಯಜ್ಞಕ್ಕೂ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಈ ಯಜ್ಞಕ್ಕೂ ಯಾವ ಸಂಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅಂತಹ ಕರ್ಮಕಾಂಡಗಳೊಂದನ್ನು ಯಜ್ಞವೆಂದು ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಅರ್ಥಾತ್ ಸ್ವಸ್ವರೂಪದ ಕಡೆಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವ ಅಧ್ಯಯನ, ತಪಸ್ಸು ಅರ್ಥಾತ್ ಮನಸಹಿತ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಇಷ್ಟಕ್ಕನುರೂಪವಾಗಿ ಎರಕ ಹುಯ್ಯುವುದು ಹಾಗೂ **'ಆರ್ಜವಂ'** ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಹಿತ ಅಂತಃಕರಣದ ಸರಳತೆ.

ಅಹಿಂಸಾ ಸತ್ಯಮಕ್ರೋಧಸ್ತ್ಯಾಗಃ ಶಾಂತಿರಪೈಶುನಮ್ ।
ದಯಾ ಭೂತೇಷ್ವಲೋಲುಪ್ತ್ವಂ ಮಾರ್ದವಂ ಹ್ರೀರಚಾಪಲಮ್ ॥ 2 ॥

ಅಹಿಂಸಾ ಅರ್ಥಾತ್ ಆತ್ಮೋದ್ಧಾರ (ಆತ್ಮನನ್ನು ಕೆಳಮುಖ ಮಾಡಹೋಗುವುದೇ ಹಿಂಸೆ). ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವುದು – ನಾನು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸದಿದ್ದರೆ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಜೆಗಳ ಹನನ ಮಾಡುವವನು, ವರ್ಣ ಸಂಕರ ಮಾಡುವವನಾಗಬೇಕಾದೀತು. ಆತ್ಮದ ಶುದ್ಧ ವರ್ಣ – ಪರಮಾತ್ಮ – ಆತ್ಮನು ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅಂಡಲೆಯುವುದು ವರ್ಣಸಂಕರ. ಇದು ಆತ್ಮದ ಹಿಂಸೆ. ಆತ್ಮದ ಉದ್ಧಾರವೇ ಅಹಿಂಸೆ. ಸತ್ಯ (ಸತ್ಯದ ಅರ್ಥ ಯಥಾರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವುದು. ಪ್ರಿಯಭಾಷಣ ಮಾಡುವುದಲ್ಲ. ನೀವು ಈ ಬಟ್ಟೆ ನನ್ನದು ಎಂದು ಹೇಳುವಿರಿ. ಅಂದರೆ ನೀವು ಸತ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ? ಇದಕ್ಕಿಂತ ದೊಡ್ಡ ಸುಳ್ಳೇ ಬೇರೊಂದಿಲ್ಲ. ಈ ಶರೀರವೇ ನಿಮ್ಮದಲ್ಲ. ನಶ್ವರ. ಹಾಗಿರುವಾಗ ಇದನ್ನು ಮುಚ್ಚುವ ವಸ್ತ್ರ ನಿಮ್ಮದು ಹೇಗಾದೀತು? ವಸ್ತುತಃ ಸತ್ಯದ ಸ್ವರೂಪ ಸ್ವತಃ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೇ ಹೇಳುವ ಪ್ರಕಾರ – 'ಅರ್ಜುನ! ಸತ್ಯವಸ್ತುವಿನ ಅಭಾವ ತ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ಇರದು. ಈ ಆತ್ಮವೇ ಸತ್ಯ. ಇದೇ ಪರಮ ಸತ್ಯ. ಈ ಸತ್ಯದ ಮೇಲೆ ದೃಷ್ಟಿಯಿರಬೇಕು.) ಕ್ರೋಧವನ್ನು ಕೈಬಿಡುವುದು. ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ಸಮರ್ಪಿಸುವುದು. ಶುಭಾಶುಭ ಕರ್ಮಫಲಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವಿಕೆ. ಚಿತ್ತದ ಚಾಂಚಲ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ. ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನಿಂದನೀಯ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡದಿರುವುದು. ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೇಲೆ ದಯಾ ಭಾವನೆ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ವಿಷಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅನಾಸಕ್ತಿ ಕೋಮಲತೆ. ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ವಿಮುಖನಾದರೆ ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಲಜ್ಜಾಭಾವ. ವ್ಯರ್ಥ ಚೇಷ್ಟೆಗಳನ್ನು ಮಾಡದಿರುವುದು.

ತೇಜಃ ಕ್ಷಮಾ ಧೃತಿಃ ಶೌಚಮದ್ರೋಹೋ ನಾತಿ ಮಾನಿತಾ ।
ಭವಂತಿ ಸಂಪದಂ ದೈವೀ ಮಭಿಜಾತಸ್ಯ ಭಾರತ ॥ 3 ॥

ತೇಜ (ಇದು ಇರುವುದು ಕೇವಲ ಈಶ್ವರನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ). ಆ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೆಲಸಮಾಡುವುದು. ಮಹಾತ್ಮ ಬುದ್ಧನ ದೃಷ್ಟಿಯು ಬಿದ್ದೊಡನೆ ಅಂಗುಲಿ ಮಾಲನ ವಿಚಾರವೇ ಬದಲಾಯಿತು. ಇದು ಆ ತೇಜಸ್ಸಿನ ಪ್ರಭಾವ. ಆ ಪ್ರಭಾವವು ಬುದ್ಧನಲ್ಲಿತ್ತು. ಅದು ಮಂಗಳವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ ಪ್ರಭಾವ. ಕ್ಷಮಾ, ಧೈರ್ಯ, ಶುದ್ಧತೆ, ಯಾರಲ್ಲೂ ವೈರಭಾವವನ್ನು ಇಡದಿರುವುದು. ತನ್ನಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯತೆಯ ಭಾವ ಸರ್ವಥಾ ಇಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಹೇ ಅರ್ಜುನ! ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಪಡೆದ ಪುರುಷನ ಲಕ್ಷಣಗಳು. ಈ ರೀತಿ ಒಟ್ಟು ಇಪ್ಪತ್ತಾರು ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದನು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಪಕ್ವವಾದ ಪುರುಷನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಇರಲು ಸಾಧ್ಯ. ಅಷ್ಟಿಷ್ಟು ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮಲ್ಲೂ ಇದೆ. ಹಾಗೂ ಆಸುರೀ ಸಂಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತೇಲಾಡುವ ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲೂ ಇರುವುದು. ಆದರೆ ಪ್ರಸುಪ್ತವಾಗಿರುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಘೋರ ಪಾಪಿಗಳೂ ಒಳ್ಳೆಯವರಾಗುವ ಅಧಿಕಾರವಿರುವುದು. ಈಗ ಆಸುರೀ ಸಂಪತ್ತಿನ ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೇಳುವನು.

ದಂಭೋ ದರ್ಪೋಽಭಿಮಾನಶ್ಚ ಕ್ರೋಧಃ ಪಾರುಷ್ಯಮೇವ ಚ ।
ಅಜ್ಞಾನಂ ಚಾಭಿಜಾತಸ್ಯ ಪಾರ್ಥ ಸಂಪದಮಾಸುರೀಮ್ ॥ 4 ॥

ಎಲೆ ಪಾರ್ಥ! ಪಾಷಂಡತನ, ಗರ್ವ, ಅಭಿಮಾನ, ಕ್ರೋಧ, ಕಠೋರ ವಾಣಿ ಮತ್ತು ಅಜ್ಞಾನ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಆಸುರೀ ಸಂಪತನ್ನು ಪಡೆದವನ ಲಕ್ಷಣಗಳು. ಎರಡೂ ಸಂಪತ್ತುಗಳ ಕೆಲಸವೇನು?

ದೈವೀ ಸಂಪದ್ವಿಮೋಕ್ಷಾಯ ನಿಬಂಧಾಯಾಸುರೀ ಮತಾ ।
ಮಾ ಶುಚಃ ಸಂಪದಂ ದೈವೀಮಭಿಜಾತೋಽಸಿ ಪಾಂಡವ ॥ 5 ॥

ಈ ಎರಡೂ ಪ್ರಕಾರದ ಸಂಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತು ಮುಕ್ತಿಗೂ (ವಿಮೋಕ್ಷಾಯ) ಆಸುರೀ ಸಂಪತ್ತು ಬಂಧನಕ್ಕೂ ಕಾರಣ. ಅರ್ಜುನ! ನೀನು ಶೋಕಿಸಬೇಡ. ಏಕೆಂದರೆ ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಪಡೆದಿರುವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವೆ. ಅರ್ಥಾತ್ ನನ್ನನ್ನು ಪಡೆಯುವೆ. ಆ ಸಂಪತ್ತುಗಳು ಇರುವುದೆಲ್ಲಿ?

ದ್ವೌ ಭೂತಸರ್ಗೌ ಲೋಕೇಽಸ್ಮಿನ್ ದೈವ ಆಸುರ ಏವ ಚ ।
ದೈವೋ ವಿಸ್ತರಶಃ ಪ್ರೋಕ್ತ ಆಸುರಂ ಪಾರ್ಥ ಮೇ ಶೃಣು ॥ 6 ॥

ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಗಳ ಸ್ವಭಾವ ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ದೇವತೆಗಳಂತೆ, ರಾಕ್ಷಸರಂತೆ. ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತು ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕಿಳಿದಾಗ ಮನುಷ್ಯನು ದೇವತೆಯಾಗುವನು. ಆಸುರೀ ಸಂಪತ್ತು ಹೆಚ್ಚಿದಾಗ ಅಸುರರಂತಾಗುವನು. ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಇವೆರಡೇ ಜಾತಿಗಳು. ಆತನು ಅರಬ್ಬೀಯನಾಗಿರಬಹುದು, ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯನ್ನನಾಗಿರಬಹುದು. ಎಲ್ಲಾದರೂ ಹುಟ್ಟಿರಲಿ. ಇವೆರಡು ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನಾಗಿರುವನು. ಈವರೆಗೂ ದೈವೀ ಸ್ವಭಾವವನ್ನೇ ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಹೇಳಲಾಯಿತು. ಈಗ ಅಸುರ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಹೇಳುವೆ – ಕೇಳು.

ಪ್ರವೃತ್ತಿಂ ಚ ನಿವೃತ್ತಿಂ ಚ ಜನಾ ನ ವಿದುರಾಸುರಾಃ ।
ನ ಶೌಚಂ ನಾಪಿ ಚಾಚಾರೋ ನ ಸತ್ಯಂ ತೇಷು ವಿದ್ಯತೇ ॥ 7 ॥

ಅರ್ಜುನ ! ಅಸುರರಾದವರು 'ಕಾರ್ಯ ಕರ್ಮ'ದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಅಕರ್ತವ್ಯ ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ನಿವೃತ್ತರಾಗುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಇವೆರಡೂ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧಿಯೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆಚರಣೆಯೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಸತ್ಯವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂಥವರ ವಿಚಾರ ಹೇಗಿರುವುದು?

ಅಸತ್ಯಮಪ್ರತಿಷ್ಠಂ ತೇ ಜಗದಾಹುರನೀಶ್ವರಮ್ ।
ಅಪರಸ್ಪರ ಸಂಭೂತಂ ಕಿಮನ್ಯತ್ಕಾಹೈತುಕಮ್ ॥ 8 ॥

ಆಸುರೀ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಆ ಜನ ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ – ಜಗತ್ತಿಗೆ ಯಾವ ಆಶ್ರಯವೂ ಇಲ್ಲ. ಇದು ಶುದ್ಧ ಸುಳ್ಳು. ಈಶ್ವರನಿಲ್ಲದೆ ತಂತಾನೇ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಈ ಜಗತ್ತು ಜನಿಸಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದು ಭೋಗಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸಲೋಸುಗವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೊರತಾಗಿ ಬೇರೇನೂ ಇಲ್ಲ.

ಏತಾಂ ದೃಷ್ಟಿಮವಷ್ಟಭ್ಯ ನಷ್ಟಾತ್ಮಾನೋಽಲ್ಪಬುದ್ಧಯ: ।
ಪ್ರಭವಂತ್ಯುಗ್ರ ಕರ್ಮಾಣ: ಕ್ಷಯಾಯ ಜಗತೋಽಹಿತಾ: ॥ 9 ॥

ಈ ಸುಳ್ಳು ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಆಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಮಂದಬುದ್ಧಿಗಳೂ, ಅಪಕಾರಿಗಳೂ, ಕ್ರೂರಕರ್ಮಿಗಳೂ ಆದ ಮನುಷ್ಯರು ಜಗತ್ತಿನ ನಾಶಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಹುಟ್ಟುವರು.

ಕಾಮಮಶ್ರಿತ್ಯ ದುಷ್ಪೂರಂ ದಂಭಮಾನಮದಾನ್ವಿತಾ: ।
ಮೋಹಾದ್ಗೃಹೀತ್ವಾಸದ್ಗ್ರಾಹಾನ್ಪ್ರವರ್ತಂತೇಽಶುಚಿವ್ರತಾ: ॥ 10 ॥

ಅಂಥವರು ದಂಭ, ಮಾನ, ಮದ, ಮೋಹಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ಯಾವ ವಿಧದಿಂದಲೂ ಪೂರ್ಣವಾಗದಂತಹ ಕಾಮನೆಗಳ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಸುಳ್ಳು ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು, ಅಮಂಗಲವೂ ಭ್ರಷ್ಟವೂ ಆದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವರು. ಅವರು ವ್ರತವನ್ನೂ ಮಾಡುವರು – ಆದರೆ ಭ್ರಷ್ಟವಾದುದು.

ಚಿಂತಾಮಪರಿಮೇಯಾಂ ಚ ಪ್ರಲಯಾಂತಾಮುಪಾಶ್ರಿತಾ: ।
ಕಾಮೋಪಭೋಗಪರಮಾ ಏತಾವದಿತಿ ನಿಶ್ಚಿತಾ: ॥ 11 ॥

ಕೊನೆಗಾಣದ ಚಿಂತೆಗೊಳಗಾಗಿ, ವಿಷಯ ಭೋಗಗಳಲ್ಲೇ ತತ್ಪರವಾಗಿ. 'ಇಷ್ಟೇ, ಇದಿಷ್ಟೇ ಆನಂದ' ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡು ಬಿಡುವರು. ಆದಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಭೋಗವಿಲಾಸಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂಬುದೇ ಅವರ ಭಾವನೆ. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಮೇಲಾಗಿ ಬೇರೇನಿಲ್ಲ ಎಂದು ತಿಳಿಯುವರು.

ಆಶಾಪಾಶಶತೈರ್ಬದ್ಧಾ: ಕಾಮಕ್ರೋಧಪರಾಯಣಾ: ।
ಈ ಹಂತೇ ಕಾಮಭೋಗಾರ್ಥಮನ್ಯಾಯೇನಾರ್ಥಸಂಚಯಾನ್ ॥ 12 ॥

ಆಶಾರೂಪವಾದ ನೂರಾರು ಪಾಶಗಳಿಂದ (ಒಂದು ಪಾಶವೇ ಸಾಕು ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಹಾಳುಗೆಡವಲು, ಇನ್ನೂ ನೂರಾರು ಎಂದರೆ) ಬದ್ಧರಾಗಿ, ಕಾಮಕ್ರೋಧಾದಿಗಳಲ್ಲೇ

ಮುಳುಗಿ, ವಿಷಯ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಅನ್ಯಾಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹಣ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ದೋಚಿಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಹಗಲಿರುಳೂ ಹಣ ಹಣ ಎಂದು ಅಸಾಮಾಜಿಕ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುವರು. ಮತ್ತೂ –

ಇದಮದ್ಯ ಮಯಾ ಲಬ್ಧಮಿಮಂ ಪ್ರಾಪ್ಸ್ಯೇ ಮನೋರಥಮ್ ।
ಇದಮಸ್ತೀದಮಪಿ ಮೇ ಭವಿಷ್ಯತಿ ಪುನರ್ಧನಮ್ ॥ 13 ॥

ಈಗ ಇದೇನೋ ನನ್ನ ಬಳಿ ಇದೆ. ಈಗ ಬೇಕು – ಈ ಬಯಕೆಯನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆ. ಈಗ ನನ್ನ ಬಳಿ ಇಷ್ಟು ಹಣವಿದೆ. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಇನ್ನಷ್ಟು ಸೇರಿದರೆ ಅಷ್ಟಾಗುವುದು ಎಂದು ಗುಣಿಸುತ್ತಲೇ ಇರುವರು.

ಅಸೌ ಮಯಾ ಹತ: ಶತ್ರುರ್ಹನಿಷ್ಯೇ ಚಾಪರಾನಪಿ ।
ಈಶ್ವರೋಽಹಮಹಂ ಭೋಗೀ ಸಿದ್ಧೋಽಹಂ ಬಲವಾನ್‌ಸುಖೀ ॥ 14 ॥

ಆ ಶತ್ರುವನ್ನೇನೋ ಕೊಂದು ಹಾಕಿದೆ. ಉಳಿದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೂ, ಈಗ ಹತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ನಾನೇ ಆ ಶತ್ರುವನ್ನೇನೋ ಕೊಂದು ಹಾಕಿದೆ. ಉಳಿದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೂ, ಈಗ ಹತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ನಾನೇ ಈಶ್ವರ-ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಭೋಗಿಸುವವನು. ಎಲ್ಲ ಸಿದ್ಧಿಗಳೂ ನನ್ನದಾಗಿದೆ. ನಾನೇ ಬಲಿಷ್ಠ, ನಾನೇ ಸುಖಿ.

ಆಢ್ಯೋಽಭಿಜನವಾನಸ್ಮಿ ಕೋಽನ್ಯೋಽಸ್ತಿ ಸದೃಶೋ ಮಯಾ ।
ಯಕ್ಷ್ಯೇ ದಾಸ್ಯಾಮಿ ಮೋದಿಷ್ಯ ಇತ್ಯಜ್ಞಾನ ವಿಮೋಹಿತಾ: ॥ 15 ॥

ನಾನು ದೊಡ್ಡ ಧನಿಕ, ನನ್ನ ಕುಟುಂಬ ಬಲು ದೊಡ್ಡದಾದುದು, ನನಗೆ ಸದೃಶ್ಯರು ಯಾರಿದ್ದಾರೆ? ನಾನು ಯಜ್ಞ ಮಾಡುವೆ, ದಾನ ಮಾಡುವೆ, ಸಂತೋಷಗೊಳ್ಳುವೆ. ಈ ರೀತಿಯ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮೋಹಕ್ಕೊಳಗಾಗಿರುವರು. ಯಜ್ಞ ದಾನಗಳೂ ಅಜ್ಞಾನವೇ? ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಹದಿನೇಳನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವರು. ಇಷ್ಟಕ್ಕೂ ಸುಮ್ಮನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೂ ಅನೇಕಾನೇಕ ಭ್ರಾಂತಿಗಳಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗುವರು. ಹೇಳುವನು.

ಅನೇಕ ಚಿತ್ತವಿಭ್ರಾಂತಾ ಮೋಹಜಾಲ ಸಮಾವೃತಾ: ।
ಪ್ರಸಕ್ತಾ: ಕಾಮಭೋಗೇಷು ಪತಂತಿ ನರಕೇಽಶುಚೌ ॥ 16 ॥

ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಚಿತ್ತ ವಿಭ್ರಾಂತಿಗಳಿಗೆ ಮನವೊಪ್ಪಿಸಿ, ಮೋಹಜಾಲದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ, ವಿಷಯ ಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಮುಳುಗೇಳುತ್ತ ಅಸುರೀ ಭಾವನೆಗಳಿಗೊಳಗಾದ ಮನುಷ್ಯರು ಅಪವಿತ್ರವಾದ ನರಕದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಒದ್ದಾಡುವರು. ಮುಂದೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೇ ಸ್ವತ: ನರಕ ಎಂಬುದೇನೆಂದು ಹೇಳುವನು.

ಆತ್ಮ ಸಂಭಾವಿತಾ: ಸ್ತಬ್ಧಾ: ಧನಮಾನ ಮದಾನ್ವಿತಾ: ।
ಯಜಂತೇ ನಾಮಯಜ್ಞೈಸ್ತೇ ದಂಭೇನಾವಿಧಿ ಪೂರ್ವಕಮ್ ॥ 17 ॥

ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವೇ ಬಲು ದೊಡ್ಡವನೆಂದು ಬೆನ್ನು ಚಪ್ಪರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಧನಮದಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವರಾಗಿ ಆ ಗರ್ವಿಗಳಾದ ಮನುಷ್ಯರು ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಗಳಿಗೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಹೆಸರಿಗೆ

ಮಾತ್ರ ಯಜ್ಞವೆಂದು ಪಾಷಂಡತನದ ಯಜನ ಮಾಡುವರು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರ ಯಜ್ಞಮಾಡುವರೇ? ಇಲ್ಲ – ಆ ವಿಧಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕೈಬಿಟ್ಟು ತಮ್ಮ ಮನ ಬಂದಂತೆ ಮಾಡುವರು.

ನಿಜವಾದ ವಿಧಿಯೇನೆಂಬುದನ್ನು ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಈ ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿರುವನಷ್ಟೆ. (ಅ. 4/24-33ರವರೆಗೂ ಅ. 6-10ರಿಂದ 17ರವರೆಗೆ)

ಅಹಂಕಾರಂ ಬಲಂ ದರ್ಪಂ ಕಾಮಂ ಕ್ರೋಧಂ ಚ ಸಂಶ್ರಿತಾ: ।
ಮಮಾತ್ಮಪರದೇಹೇಷು ಪ್ರದ್ವಿಷಂತೋಽಭ್ಯಸೂಯಕಾ: ॥ 18 ॥

ಅವರು ಅನ್ಯರನ್ನು ದೂಷಿಸುವರು. ಅಹಂಕಾರ, ಬಲ, ದರ್ಪ, ಆಸೆ, ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳುಳ್ಳವರೂ ಮತ್ತು ಸಿಡುಕರೂ ಆದ ಪುರುಷರು. ತಮ್ಮಲ್ಲೂ ಮತ್ತು ಇತರರ ದೇಹದಲ್ಲೂ ನೆಲಸಿರುವ ಅಂತರ್ಯಾಮಿ ಪರಮಾತ್ಮನಾದ ನನ್ನನ್ನೂ ದ್ವೇಷಿಸುವರಾಗಿರುವರು. ಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಧಿಯಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವುದು ಒಂದು ಯಜ್ಞ. ಈ ವಿಧಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೆಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಯಜ್ಞದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಮತ್ತೇನೋ ಮಾಡುತ್ತ ಇರುವವರು ತಮ್ಮ ಮತ್ತು ಇತರರ ಶರೀರದಲ್ಲಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿದಂತೆ ಹೀಗೆ ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಲೂ ಇರುವರು ಮತ್ತು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡೂ ತಿರುಗುವರು. ಹೀಗೆ ಅವರು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವೇ? ಅದಕ್ಕೆ ಹೇಳುವನು.

ತಾನಹಂ ದ್ವಿಷತ: ಕ್ರೂರಾನ್ ಸಂಸಾರೇಷು ನರಾಧಮಾನ್ ।
ಕ್ಷಿಪಾಮ್ಯಜಸ್ರಮಶುಭಾನಾಸುರೀಷ್ವೇವ ಯೋನಿಷು ॥ 19 ॥

ನನ್ನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವಂತಹ ಆ ಪಾಪಾಚಾರಿಗಳೂ, ಕ್ರೂರ ಕರ್ಮಿಗಳೂ ಆದ ನರಾಧಮರನ್ನು ನಾನು ಈ ಸಂಸಾರದ ಆಸುರೀ ಯೋನಿಯಲ್ಲೇ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಮುಳುಗಿರುವಂತೆ ಮಾಡುವೆ. ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ಯಜನ ಮಾಡುವವರು. ಎಂದಿಗೂ ಪಾಪಕರ್ಮಿಗಳು. ಅವರೇ ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಅಧಮರು. ಅವರನ್ನೇ ಕ್ರೂರಕರ್ಮಿಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಬೇರಾವ ಅಧಮರೂ ಇಲ್ಲ. ಇಂಥವರನ್ನು ನರಕಕ್ಕೆ ತಳ್ಳುವೆನೆಂದು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ್ದನು. ಈಗ ಇಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಅಜಸ್ರವಾಗಿ ಆಸುರೀ ಯೋನಿಯಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಮಾಡುವೆ ಎಂದಿರುವನು. ಇದೇ ನರಕ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಜೈಲಿನ ಯಾತನೆಯೇ ಭಯಂಕರವಾಗಿರುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಆಸುರೀ ಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಕೊಳೆಯುವಂತಾಗುವುದು ಎಂಥ ದು:ಖಪ್ರದವಾದುದು? ಆದ್ದರಿಂದ ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕು.

ಆಸುರೀಂ ಯೋನಿಮಾಪನ್ನಾ ಮೂಢಾ ಜನ್ಮನಿ ಜನ್ಮನಿ ।
ಮಾಮಪ್ರಾಪ್ಯೈವ ಕೌಂತೇಯತತೋ ಯಾಂತ್ಯಧಮಾಂ ಗತಿಮ್ ॥ 20 ॥

ಕೌಂತೇಯ ! ಮೂರ್ಖ ಜನರು ಜನ್ಮಜನ್ಮಾಂತರಗಳವರೆಗೆ ಆಸುರೀ ಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಕೊಳೆಯುತ್ತ ನನ್ನನ್ನು ಪಡೆಯಲಾಗದೆ ಮೊದಲಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ದುರ್ಗತಿಗೀಡಾಗುವರು. ಅದರ ಹೆಸರು ನರಕ ಎಂದು. ಈಗ ನರಕದ ಉದ್ಗಮ ಯಾವುದೆಂಬುದನ್ನು ನೋಡೋಣ.

ತ್ರಿವಿಧಂ ನರಕಸ್ಯೇದಂ ದ್ವಾರಂ ನಾಶನಮಾತ್ಮನಃ ।
ಕಾಮ ಕ್ರೋಧಸ್ತಥಾಲೋಭಸ್ತಸ್ಮಾದೇತತ್ತ್ರಯಂ ತ್ಯಜೇತ್ ॥ 21॥

ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭ ವೆಂಬೀ – ಮೂರು ಬಗೆಯ ನರಕದ ಮೂಲ ದ್ವಾರಗಳು. ಇವು ಆತ್ಮನಾಶ ಮಾಡುವಂಥವು. ಅದನ್ನು ಅಧೋ ಗತಿಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವಂಥವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಮೂರನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು. ಈ ಮೂರರ ಮೇಲೆಯೇ ಆಸುರೀ ಸಂಪತ್ತು ನಿಂತಿರುವುದು. ಇವುಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದುದರಿಂದ ಲಾಭ?

ಏತೈರ್ವಿಮುಕ್ತಃ ಕೌಂತೇಯ ತಮೋದ್ವಾರೈಸ್ತ್ರಿಭಿರ್ನರಃ ।
ಆಚರತ್ಯಾತ್ಮನಃ ಶ್ರೇಯಸ್ತತೋ ಯಾತಿ ಪರಾಂ ಗತಿಮ್ ॥ 22॥

ಕೌಂತೇಯನೇ! ನರಕದ ಈ ಮೂರು ಬಾಗಿಲುಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾದ ಪುರುಷನು ತನ್ನ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಒಳಿತಾಗುವಂಥಹುದನ್ನು ಮಾಡಬಲ್ಲವನಾಗುವನು. ಅದರಿಂದ ಆತನು ಪರಮಗತಿಯನ್ನು ಅರ್ಥಾತ್ ನನ್ನನ್ನು ಸೇರುವನು. ಈ ಮೂರು ವಿಕಾರಗಳನ್ನು ತೊರೆದಾಗಲೇ ಮನುಷ್ಯನು ನಿಯತಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಲಾದೀತು. ಅದರ ಪರಿಣಾಮ ಪರಮ ಮಂಗಳವಾದುದು.

ಯಃ ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಮುತ್ಸೃಜ್ಯ ವರ್ತತೇ ಕಾಮಕಾರತಃ ।
ನ ಸ ಸಿದ್ಧಿ ಮವಾಪ್ನೋತಿ ನ ಸುಖಂ ನ ಪರಾಂ ಗತಿಮ್ ॥ 23॥

ಯಾವ ಪುರುಷನು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಯನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟು (ಆ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಬೇರಿನ್ನಾವ ಶಾಸ್ತ್ರವೂ ಅಲ್ಲ – 'ಇತಿಗುಹ್ಯ ತಮಂ ಶಾಸ್ತ್ರಮ್' (15-20) ಗೀತೆಯು ಸ್ವತಃ ಪೂರ್ಣವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರ. ಅದನ್ನು ಹೇಳಿದವನು ಸ್ವಯಂ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು. ಅಂತಹ ವಿಧಿಯನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟು) ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಮಾಡುವವನು ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಪಡೆಯಲಾರನು. ಪರಮಗತಿಯೂ ಆತನಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗದು. ಆತನಿಗೆ ಎಂದೂ ಸುಖವಿಲ್ಲ.

ತಸ್ಮಾಚ್ಛಾಸ್ತ್ರಂ ಪ್ರಮಾಣಂ ತೇ ಕಾರ್ಯಾಕಾರ್ಯವ್ಯವಸ್ಥಿತೌ ।
ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಧಾನೋಕ್ತಂ ಕರ್ಮ ಕರ್ತುಮಿಹಾರ್ಹಸಿ ॥ 24॥

ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲೆ ಅರ್ಜುನ ! ಯಾವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಮತ್ತಾವುದನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರವೇ ನಿನಗೆ ಪ್ರಮಾಣ. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಯಿಂದ ನಿಯತವಾದ ಕರ್ಮವನ್ನೇ ಆಚರಿಸಬೇಕು.

ಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲೂ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು **'ನಿಯತಂ ಕುರು ಕರ್ಮ ತ್ವಂ'** ಎಂದು ನಿಯತವಾದ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಒತ್ತು ಕೊಟ್ಟನು. ಆ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳೇ ನಿಯತಕರ್ಮ. ಅದು ಯಜ್ಞ, ಆರಾಧನೆಯ ವಿಧಿ ವಿಶೇಷದ ಚಿತ್ರಣ. ಯಾವಾತನು ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿರೋಧಿಸಿ ಶಾಶ್ವತ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ನೀಡುವನೋ ಆತನೇ ನಿಯತ ಕರ್ಮ. ಇಲ್ಲಿ ಆತನು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭಗಳು ನರಕದ ಮೂರು ಮುಖ್ಯ ಬಾಗಿಲುಗಳು. ಈ ಮೂರನ್ನು ತೊರೆದಾಗಲೇ ಆ ನಿಯತ ಕರ್ಮದ ಆರಂಭ ಎಂದು ನಾನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಹೇಳಿರುವೆ. ಆಗಲೇ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಪರಮ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು. ಅದೇ ಪರಮ

ಮಂಗಳವಾದ ಆಚರಣೆ. ಹೊರ ಸಂಸಾರದ ಜಂಜಡಗಳಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದಷ್ಟೂ ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧಾದಿಗಳು ಆತನಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಸೊಗಯಿಸುತ್ತವೆ. ಕರ್ಮವೆಂಬುದು ಎಂತಹುದೆಂದರೆ ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭಗಳನ್ನು ತೊರೆದ ನಂತರವೇ ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಸಾಧ್ಯ. ಕರ್ಮವು ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಎರಕಗೊಳ್ಳುವುದು. ಈ ವಿಧಿಯನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟು ಮನಬಂದಂತೆ ಆಚರಣೆ ಮಾಡುವವನಿಗೆ ಸುಖವೂ ಸಿಕ್ಕದು, ಪರಮಗತಿಯೂ ದೊರಕದು. ಈಗ ಕರ್ತವ್ಯ, ಅಕರ್ತವ್ಯಗಳೆಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರವೇ ಪ್ರಮಾಣ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಯಂತೆ ಕರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸುವುದು ಉಚಿತ ಹಾಗೂ ಆ ಶಾಸ್ತ್ರವೇ 'ಗೀತಾ'.

ನಿಷ್ಕರ್ಷೆ :-

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತಿನ ಬಗ್ಗೆ ವಿಸ್ತರವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವನು. ಅದರಲ್ಲಿ – ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನತೆ, ಸರ್ವಸ್ವದ ಸಮರ್ಪಣೆ, ಅಂತ:ಕರಣದ ಶುದ್ಧಿ, ಇಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹ, ಮನಸ್ಸಿನ ಶಮನ, ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡುವಂತಹ ಅಧ್ಯಯನ, ಯಜ್ಞದ ಸಲುವಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನ, ಮನಸ್ಸಿನ ಸಮೇತ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ತಪಿಸುವುದು, ಅಕ್ರೋಧ, ಚಿತ್ತವನ್ನು ಶಾಂತವಾಗಿಯೂ, ಪ್ರವಾಹಶೀಲವಾಗಿಯೂ ಇಡುವುದು, ಮುಂತಾಗಿ ಇಪ್ಪತ್ತಾರು ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವನು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಇಷ್ಟದ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದ ಯೋಗ ಸಾಧನಾ ಪ್ರವೃತ್ತನಾದ ಸಾಧಕನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇರಲು ಸಾಧ್ಯ. ಆಂಶಿಕವಾಗಿ ಎಲ್ಲರಲ್ಲೂ ಇರಬಹುದು.

ಅನಂತರ ಆಸುರೀ ಸಂಪತ್ತಿನ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತ ನಾಲ್ಕಾರು ವಿಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ವರ್ಣಿಸಿರುವನು. ಅಭಿಮಾನ, ದರ್ಪ, ಕಠೋರತೆ, ಅಜ್ಞಾನ ಇತ್ಯಾದಿ ಹಾಗೂ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು – ಅರ್ಜುನ ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತು ಮುಕ್ತಿಗಾಗಿ **'ವಿಮೋಕ್ಷಾಯ'** ಪೂರ್ಣ ನಿವೃತ್ತಿಗಾಗಿ, ಪರಮಪದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ, ಆಸುರೀ ಸಂಪತ್ತು ಬಂಧನಕ್ಕೂ, ಅವನತಿಗೂ ಕಾರಣವಾಗುವುದು. ಅರ್ಜುನ ! ನೀನು ಶೋಕಿಸಬೇಡ. ನೀನು ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಪಡೆದವನು.

ಈ ಸಂಪತ್ತುಗಳು ಇರುವುದೆಲ್ಲಿ? ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದನು – ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವರು – ದೇವತೆಗಳಂತೆ, ರಾಕ್ಷಸರಂತೆ. ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತು ಹೆಚ್ಚಿದಾಗ ಮನುಷ್ಯನು ದೇವತೆಯಂತಿರುವನು. ಆಸುರೀ ಸ್ವಭಾವವು ಹೆಚ್ಚಿದಾಗ ಅಸುರರಂತಾಡುವನು. ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನದು ಇವೆರಡೇ ಜಾತಿ. ಆತನು ಎಲ್ಲಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿರಲಿ ಹೇಗಾದರೂ ಇರಲಿ.

ತದನಂತರ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅಸುರ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಮನುಷ್ಯರ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವನು. ಆಸುರೀ ಸಂಪತ್ತುಳ್ಳವನು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಮಾಡಲಾರದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೇ ಮಾಡಲು ಉದ್ಯುಕ್ತನಾಗುವನು. ಆತನಿಗೆ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗುವುದೇ ತಿಳಿಯದೆಂದ ಮೇಲೆ ಅವನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸತ್ವವೂ ಇರಲಾರದು, ಶುದ್ಧಿಯೂ ಇರಲಾರದು, ಆಚರಣೆಯೂ ಇರಲಾರದು. ಆತನ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಜಗತ್ತು ಆಶ್ರಯರಹಿತವಾದುದು. ಈಶ್ವರನಿಲ್ಲದೆ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರ ಸಂಯೋಗ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಈ ಜಗತ್ತು ಉಂಟಾಗಿದೆಯೆಂದು ಅವನ ಅನಿಸಿಕೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜಗತ್ತು ಇರುವುದು ಕೇವಲ

ಭೋಗಪಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಎಂದು ಭಾವಿಸುವನು. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂದೇನು? ಈ ವಿಚಾರವು ಕೃಷ್ಣನ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಇತ್ತು. ಯಾವಾಗಲೂ ಇದ್ದುದೇ. ಚಾರ್ವಾಕನೊಬ್ಬನೇ ಅಲ್ಲ. ಜನಮಾನಸದಲ್ಲಿ ದೈವೀ ಅಸುರೀ ಸಂಪತ್ತುಗಳ ಏರಿಳಿತಗಳಿರುವುವೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಇದು ಇದ್ದುದೇ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ – ಅಂತಹ ಮಂದ ಬುದ್ಧಿಯ ಜನಗಳು ಕ್ರೂರ ಕರ್ಮಿಗಳೂ, ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅಹಿತ (ಒಳಿತನ್ನೆಲ್ಲ ಹಾಳುಮಾಡುವವರೂ)ವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿರುವರು. ಅವರು ಹೇಳುವುದು – ನಾನು ಈ ಶತ್ರುವನ್ನು ಕೊಂದೆ. ಅವನನ್ನು ಸಹ ಕೊಲ್ಲುವೆ – ಈ ರೀತಿ ಅರ್ಜುನ ! ಕಾಮಕ್ರೋಧಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾದ ಅವರು ಶತ್ರುಗಳನ್ನಲ್ಲ ಕೊಲ್ಲುವುದು. ತಮ್ಮ ಮತ್ತು ಇತರರ ಶರೀರದಲ್ಲಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನಾದ ನನ್ನೊಂದಿಗೆ ದ್ವೇಷ ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುವರು ಹಾಗಾದರೆ ಅರ್ಜುನನು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ ಜಯದ್ರಥಾದಿಗಳನ್ನು ಕೊಂದನೇ? ಹಾಗೆ ಕೊಲ್ಲುವುದಾದರೆ ಆತನೂ ಆಸುರೀ ಸಂಪತ್ತುಳ್ಳವನಾಗಿರುವನು. ಆ ಪರಮಾತ್ಮನೊಂದಿಗೆ ದ್ವೇಷ ತಾಳಿದವನು. ಆದರೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನೊಂದಿಗೆ ನೀನು ದೈವೀ ಸಂಪದವನ್ನು ಪಡೆದವನು ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದವನಲ್ಲವೇ? ಶೋಕಿಸಬೇಡ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಈಶ್ವರನ ನಿವಾಸ ಎಲ್ಲರ ಹೃದಯದಲ್ಲೂ ಒಂದೇ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಈ ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡಬೇಕು – ಒಬ್ಬಾನೊಬ್ಬನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಚಾಚೂ ತಪ್ಪದೇ ಅವಲೋಕಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಶಾಸ್ತ್ರವಿಹಿತವಾದ ಕರ್ಮವನ್ನೇ ಮನುಷ್ಯನು ಮಾಡಬೇಕು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಆತನಿಗೆ ದಂಡನೆ ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ.

ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಪುನ: ಹೇಳುವನು – ಆಸುರೀ ಸಂಪದವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಕ್ರೂರ ಸ್ವಭಾವದ ಜನರಿಗೆ ನಾನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಶಿಕ್ಷೆ ನೀಡುತ್ತಲೇ ಇರುವೆ. ಅವರನ್ನು ನರಕಕ್ಕೆ ತಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಇರುವೆ. ನರಕದ ಸ್ವರೂಪವೇನು? ಪುನ: ಪುನ: ಅಧಮ, ಕುತ್ಸಿತ ಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ಜನಿಸುವುದೇ ನರಕ. ಇದೇ ನರಕದ ಸ್ವರೂಪ. ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭ ಇವು ನರಕದ ಮೂರು ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲುಗಳು. ಈ ಮೂರರ ಮೇಲೆಯೇ ಆಸುರೀ ಸಂಪತ್ತು ನಿಂತಿದೆ. ಈ ಮೂರನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದಾಗಲೇ ನಿಯತವಾದ ಆ ಕರ್ಮಾರಂಭ. ಅದನ್ನು ಸಹ ನಾನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಹೇಳುತ್ತಲೇ ಇದ್ದೇನೆ. ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟಾಗ ಆರಂಭವಾಗುವುದೇ ಕರ್ಮ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ.

ಸಾಂಸಾರಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಲೂ ಯಾವಾತನು ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ವ್ಯಸ್ತನಾಗಿರುವನೋ ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭಗಳು ಆತನಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಷ್ಟೇ ಸಜ್ಜಾಗಿರುವುದು ನೋಡಬಹುದು. ವಸ್ತುತ: ಈ ಮೂರನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟಾಗಲೇ ಪರಮುವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವಂತಹ ನಿರ್ಧಾರಿತ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವಾಗುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಏನು ಮಾಡಬೇಕು, ಮತ್ತೇನು ಬಿಡಬೇಕು ಎಂಬ ಕಿಂಕರ್ತವ್ಯಗಳಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರವೇ ಪ್ರಮಾಣ. ಯಾವ ಶಾಸ್ತ್ರ? ಇದೇ ಗೀತಾಶಾಸ್ತ್ರ. **'ಕಿಮನ್ಯೈ: ಶಾಸ್ತ್ರವಿಸ್ತರೈ:'**. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಮುಖಾಂತರ ನಿರ್ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕರ್ಮವಿಶೇಷವನ್ನೇ (ಯಥಾರ್ಥ ಕರ್ಮವನ್ನೇ) ನೀನು ಮಾಡು.

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ದೈವೀ ಆಸುರೀ ಸಂಪತ್ತುಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿರುವನು. ಅವುಗಳ ನೆಲೆವೀಡು ಮಾನವ ಹೃದಯವೆಂದು ಹೇಳಿರುವನು. ಅವುಗಳ ಫಲವನ್ನೂ ಹೇಳಿರುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ –

ಓಂ ತತ್ಸದಿತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾಸೂಪನಿಷತ್ಸು ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಯಾಂ, ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರೇ, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದೇ 'ದೈವಾಸುರ ಸಂಪದ್ವಿಭಾಗ ಯೋಗೋ' ನಾಮ ಷೋಡಷೋಽಧ್ಯಾಯ: ॥16॥

ಹೀಗೆಂದು ಶ್ರೀಮದ್ಭವದ್ಗೀತೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಉಪನಿಷತ್ತು, ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಯ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರಕರಣದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದದಲ್ಲಿ 'ದೈವಾಸುರ ಸಂಪದ್ವಿಭಾಗ ಯೋಗ' ವೆಂಬ ಹದಿನಾರನೇ ಅಧ್ಯಾಯವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ.

ಇತಿ ಶ್ರೀಮತ್ಪರಮಹಂಸ ಪರಮಾನಂದಸ್ಯ ಶಿಷ್ಯ ಸ್ವಾಮೀ ಅಡಗಡಾನಂದಕೃತೇ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾಯಾಃ 'ಯಥಾರ್ಥ ಗೀತಾ' ಭಾಷ್ಯೇ 'ದೈವಾಸುರಸಂಪದ್ವಿಭಾಗ ಯೋಗೋ' ನಾಮ ಷೋಡಷೋಽಧ್ಯಾಯಃ ॥16॥

॥ ಹರಿಃ ಓಂ ತತ್ಸತ್ ॥

ಓಂ

ಶ್ರೀ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ನಮಃ

ಅಥ ಸಪ್ತದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ

ಹದಿನಾರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭಗಳನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟಾಗಲೇ ಕರ್ಮವು ಆರಂಭವಾದೀತೆಂದು ನಾನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಹೇಳಿದುದಾಗಿದೆ ಎಂದು ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅಪ್ಪಣೆಕೊಡಿಸಿರುವನು. ಆ ನಿಯತ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿದಲ್ಲದೆ ಯಾವ ಸಿದ್ಧಿಯೂ ದೊರಕದು, ಯಾವ ಪರಮಗತಿಯೂ ಉಂಟಾಗದು – ಯಾವ ಸುಖವೂ ದೊರೆಯದು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿನಗೀಗ ಕಿಂಕರ್ತವ್ಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರವೇ ಪ್ರಮಾಣ. ಬೇರಿನ್ನಾವ ಶಾಸ್ತ್ರವೂ ಇಲ್ಲ. **''ಇತಿ ಗುಹ್ಯತಮಂ ಶಾಸ್ತ್ರಮಿದಂ''** ಗೀತೆಯೇ ಸ್ವತ: ಶಾಸ್ತ್ರ. ಬೇರೆ ಶಾಸ್ತ್ರವಿಲ್ಲ. ಬೇರೆ ಬೇರೆಯ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಲ್ಲದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಗೀತಾ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನೇ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಡೆಯಬೇಕು. ಬೇರೆಡೆ ಹುಡುಕ ಹೊರಟರೆ ಕ್ರಮಬದ್ಧತೆ ಹೊರಟುಹೋಗುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ದಾರಿ ತಪ್ಪುವಿರಿ.

ಅದಕ್ಕೆ ಅರ್ಜುನನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು – ಭಗವನ್ ! ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಗಳನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟು ಪೂರ್ಣ ಶ್ರದ್ಧಾನ್ವಿತರಾಗಿ **'ಯಜಂತೇ'** ಯಜನಮಾಡುವವರ ಗತಿ ಏನಾದೀತು? ಸಾತ್ವಿಕವೇ? ರಾಜಸವೇ? ತಾಮಸವೇ? ಗುಣಗಳು ಇರುವವರೆಗೂ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಯೋನಿಗೇ ಅದು ಕಾರಣವಾದೀತು ಎಂದು ಅರ್ಜುನನು ಕೇಳಿದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಆರಂಭದಲ್ಲೇ ಆತನು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದನು.

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ –

ಯೇ ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಮುತ್ಸೃಜ್ಯ ಯಜಂತೇ ಶ್ರದ್ಧಯಾನ್ವಿತಾ: ।
ತ್ವೇಷಾಂ ನಿಷ್ಠಾತು ಕಾ ಕೃಷ್ಣ ಸತ್ವಮಾಹೋ ರಜಸ್ತಮ: ॥ 1 ॥

ಎಲೈ ಕೃಷ್ಣನೇ ! ಯಾವಾತನು ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಗಳನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟು ಕೇವಲ ಶ್ರದ್ಧಾನ್ವಿತವಾಗಿ ಯಜನ ಮಾಡುವನೋ ಅಂಥವನ ಗತಿ ಏನಾದಿತು? ಸಾತ್ವಿಕವೇ, ರಾಜಸವೇ, ತಾಮಸವೇ? ಯಜನದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳು, ಯಕ್ಷರು, ಭೂತಗಣಗಳು – ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಬರುವರಲ್ಲವೇ?

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ –

ತ್ರಿವಿಧಾ ಭವತಿ ಶ್ರದ್ಧಾ ದೇಹಿನಾಂ ಸಾ ಸ್ವಭಾವಜಾ ।
ಸಾತ್ವಿಕೀ ರಾಜಸೀ ಚೈವ ತಾಮಸೀ ಚೇತಿ ತಾಂ ಶೃಣು ॥ 2 ॥

ಎರಡನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನು ತಿಳಿಸಿದನು – ಅರ್ಜುನ ! ಈ ಯೋಗದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಧಾರಿತವಾದ ಕ್ರಿಯೆಯೊಂದೇ. ಅವಿವೇಕಿಗಳ ಬುದ್ಧಿ ಅನೇಕ ಕವಲುಗಳುಳ್ಳದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಅನಂತ ಕ್ರಿಯೆಗಳ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು. ತೋರುಗಾಣಿಕೆಯ ಸೊಗಸಾದ ವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುವರು. ಅವರ ವಾಣಿಯು ಕೇಳುವವರ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಹಿತವಾಗಿ ಅರ್ಜುನ ! ಅವರ ಬುದ್ಧಿಯೂ ಹಾಳಾಗುವುದು. ಅವರಿಗೆ ಮತ್ತಿನ್ನೇನೂ ದೊರೆಯದು. ಅದರದೇ ಪುನರಾವೃತ್ತಿ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ – **'ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಮುತ್ಸೃಜ್ಯ'** ಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಧಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಭಜಿಸುವವರು – ಅವರ ಶ್ರದ್ಧೆಯೂ ಮೂರು ವಿಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಮತ್ತೆ ಹೇಳುವನು – ಮನುಷ್ಯನ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಈ ಶ್ರದ್ಧೆಯೂ ಸಾತ್ವಿಕ, ರಾಜಸ ಮತ್ತು ತಾಮಸ ಎಂದು ಮೂರು ವಿಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನೇ ಹೇಳುವೆ ಕೇಳು. ಮನುಷ್ಯನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಆ ಶ್ರದ್ಧೆ ಅವಿರಳ.

ಸತ್ವಾನುರೂಪಾ ಸರ್ವಸ್ಯ ಶ್ರದ್ಧಾ ಭವತಿ ಭಾರತ ।
ಶ್ರದ್ಧಾಮಯೋಽಯಂ ಪುರುಷೋ ಯೋ ಯಚ್ಛ್ರದ್ಧಃ ಸ ಏವ ಸಃ ॥ 3 ॥

ಎಲೈ ಭಾರತ ! ಎಲ್ಲ ಮನುಷ್ಯರ ಶ್ರದ್ಧೆಯೂ ಅವರವರ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಗನುಗುಣವಾಗಿರುವುದು. ಈ ಪುರುಷನು ಶ್ರದ್ಧಾಮಯ. ಯಾವ ಪುರುಷನಲ್ಲಿ ಎಂತಹ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿದೆಯೋ ಅವನು ಅಂಥವನೇ ಆಗುವನು. ಪ್ರಾಯಃ ಜನರು ಕೇಳುವರು – ''ನಾನು ಯಾರು?'' ಎಂದು. ಓರ್ವನು ಹೇಳುವನು. ''ನಾನು ಆತ್ಮ'' ಎಂದು, ಆದರೆ ಅದಲ್ಲ. ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು – ಶ್ರದ್ಧೆ ಎಂತಹುದೋ ಅಂತಹುದೇ ವೃತ್ತಿ , ಅಂಥವನೇ ಪುರುಷ.

ಗೀತಾ ಎಂಬುದು ಯೋಗದರ್ಶಿ. ಮಹರ್ಷಿ ಪತಂಜಲಿಯೂ ಯೋಗಿ. ಅವರ ಯೋಗದರ್ಶನವಿದೆ. ಯೋಗವೆಂದರೇನು? ಅವರು ಹೇಳುವರು – **''ಯೋಗಶ್ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿನಿರೋಧಃ''** ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ನಿರೋಧಿಸಿ ಅದು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಡಗಿ ಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು. ಓರ್ವನು ಅದನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿಕೊಂಡು ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತಡೆದರೆ ತಾನೆ ಏನಾದಂತಾಯಿತು? **''ತದಾದ್ರಷ್ಟುಃಸ್ವರೂಪೇಽವಸ್ಥಾನಂ''** ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಈ ಜೀವಾತ್ಮನು ದ್ರಷ್ಟನಾಗಿದ್ದು ತನ್ನ ಶಾಶ್ವತ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯೂರುವನು. ನೆಲೆಯೂರುವ ಮುನ್ನ ಅವನು ಹಾಗಾದರೆ ಮಲೀನನಾಗಿದ್ದನೇ? ಪತಂಜಲಿ ಹೇಳುವರು – **''ವೃತ್ತಿಸಾರೂಪ್ಯಮಿತರತ್ರ''** ಬೇರೆ ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಿಯು ಯಾವರೂಪದಲ್ಲಿರುವುದೋ ಹಾಗೆಯೇ ಆ ದ್ರಷ್ಟ. ಇಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವುದು – ಈ ಪುರುಷರು ಶ್ರದ್ಧಾಮಯನು. ಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಓತಪ್ರೋತನಾಗಿರುವವನು. ಎಲ್ಲೋ ಒಂದೆಡೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯೆಂಬುದು ಇದ್ದೇ ಇರುವುದು. ಆ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಹೇಗಿರುವುದೋ ಆ ಪುರುಷನು ಹಾಗೆಯೇ ಇರುವನು. ಸ್ವಭಾವವಿದ್ದಂತೆ ಪುರುಷನೂ. ಈಗ ಮೂರು ಶ್ರದ್ಧೆಗಳನ್ನೂ ವಿಭಾಗಿಸುವನು.

ಯಜಂತೇ ಸಾತ್ವಿಕಾ ದೇವಾನ್ಯಕ್ಷರಕ್ಷಾಂಸಿ ರಾಜಸಾ: ।
ಪ್ರೇತಾನ್ ಭೂತಗಣಾಂಶ್ಚಾನ್ಯೇ ಯಜಂತೇ ತಾಮಸಾ ಜನಾ: ॥ 4 ॥

ಇವರಲ್ಲಿ ಸಾತ್ವಿಕರಾದವರು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ರಾಜಸ ಗುಣವುಳ್ಳ ಯಕ್ಷರು ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೂ, ಉಳಿದ ತಾಮಸ ವೃತ್ತಿಯುಳ್ಳವರು ಭೂತ ಪ್ರೇತಗಳನ್ನೂ ಆರಾಧಿಸುವರು. ಹಾಗೂ ಆ ಆರಾಧನೆಗಾಗಿ ಅಪಾರ ಪರಿಶ್ರಮವನ್ನು ಮಾಡುವರು.

ಅಶಾಸ್ತ್ರವಿಹಿತಂ ಘೋರಂ ತಪ್ಯಂತೇ ಯೇ ತಪೋ ಜನಾ: ।
ದಂಭಾಹಂಕಾರಸಂಯುಕ್ತಾ: ಕಾಮರಾಗಬಲಾನ್ವಿತಾ: ॥ 5 ॥

ಆ ಮನುಷ್ಯರು ಶಾಸ್ತ್ರವಿಹಿತವಾದುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಲ್ಪಿತವಾದ ಘೋರವಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಂಡು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುವರು. ದಂಭ ಅಹಂಕಾರ ಯುಕ್ತರಾಗಿ, ಕಾಮನೆ ಆಸಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ

ಕರ್ಶಯಂತ: ಶರೀರಸ್ಥಂ ಭೂತಗ್ರಾಮಮಚೇತಸ: ।
ಮಾಂ ಚೈವಾಂತ: ಶರೀರಸ್ಥಂ ತಾನ್ವಿದ್ಧ್ಯಾಸುರನಿಶ್ಚಯಾನ್ ॥ 6 ॥

ಅವರು ತಮ್ಮ ಶರೀರದಲ್ಲಿರುವ ಭೂತ ಸಮುದಾಯಗಳನ್ನೂ ಕಡೆಗೆ ಅಂತಸ್ಥನಾಗಿರುವ ನನ್ನನ್ನು ಕೂಡ ಕೃಶಗೊಳಿಸುವರು. ಅರ್ಥಾತ್ ದುರ್ಬಲಗೊಳಿಸುವರು. ಆತ್ಮವು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಬಿರುಕುಗಳಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ವಿಕಾರಗಳಿಂದ ದುರ್ಬಲವೂ ಯಜ್ಞ ಸಾಧನೆಗಳಿಂದ ಸಬಲವೂ ಆಗುವುದು. ಆ ಅಜ್ಞಾನಿ (ಅಚೇತನ)ಗಳನ್ನು ನೀನು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಅಸುರರೆಂದು ತಿಳಿ. ಅರ್ಥಾತ್ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಅಸುರರೇ. ಪ್ರಶ್ನೆಯಿಲ್ಲಿಗೆ ಮುಗಿಯಿತು.

ಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಧಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಭಜಿಸುವ ಸಾತ್ವಿಕ ಪುರುಷರು ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ, ರಾಜಸ ಪುರುಷರು ಯಕ್ಷ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೂ, ತಾಮಸ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಭೂತಪ್ರೇತಗಳನ್ನೂ ಆರಾಧಿಸುವರು. ಆರಾಧಿಸುವುದಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ ಘೋರ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡುವರು. ಆದರೆ ಶರೀರ ರೂಪದಿಂದ ಭೂತಗಳನ್ನೂ, ಅಂತರ್ಯಾಮಿ ರೂಪದಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನಾದ ನನ್ನನ್ನು ಅವರು ಹಾಗೆ ಮಾಡಿ ದುರ್ಬಲಗೊಳಿಸುವರು. ನನ್ನಿಂದ ದೂರವಾಗುತ್ತ ಹೋಗುವರೇ ಹೊರತು ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರನ್ನು ನೀನು ಅಸುರರೆಂದು (ಒಂದು ವೇಳೆ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ) ತಿಳಿ. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮತ್ತೇನು ತಾನೆ ಹೇಳಲಾದೀತು? ಯಾವಾತನಿಗೆ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಅಂಶಮಾತ್ರರಾಗಿರುವರೋ ಆ ಮೂಲ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಭಜಿಸು. ಇದರ ಮೇಲೆ ಪರಮ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಒತ್ತು ಕೊಟ್ಟಿರುವನು.

ಆಹಾರಸ್ತ್ವಪಿ ಸರ್ವಸ್ಯ ತ್ರಿವಿಧೋ ಭವತಿ ಪ್ರಿಯ: ।
ಯಜ್ಞಸ್ತಪಸ್ತಥಾ ದಾನಂ ತೇಷಾಂ ಭೇದಮಿಮಂ ಶೃಣು ॥ 7 ॥

ಅರ್ಜುನ ! ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಮೂರು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿರುವಂತೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅವರವರ ಪ್ರಕೃತಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಮೂರು ವಿಧವಾದ ಆಹಾರವು ಪ್ರಿಯವಾಗುವುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಯಜ್ಞ, ತಪಸ್ಸು, ಜ್ಞಾನಗಳೂ ಮೂರು ವಿಧವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳ ಭೇದವನ್ನು ನನ್ನಿಂದ ತಿಳಿ. ಮೊದಲು ಆಹಾರ –

ಆಯುಃ ಸತ್ವಬಲಾರೋಗ್ಯ ಸುಖ ಪ್ರೀತಿ ವಿವರ್ಧನಾಃ ।
ರಸ್ಯಾಃ ಸ್ನಿಗ್ಧಾ ಸ್ಥಿರಾ ಹೃದ್ಯಾ ಆಹಾರಾಃ ಸಾತ್ವಿಕ ಪ್ರಿಯಾಃ ॥ 8॥

ಆಯಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿ, ಬಲ, ಆರೋಗ್ಯ, ಸುಖ ಪ್ರೀತಿಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವಂತಹ ರಸಯುಕ್ತವಾದ, ನುಣುಪಾದ, ಸ್ಥಿರವಾದ ಹಾಗೂ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಹೃದಯಂಗಮವಾದ ಭೋಜ್ಯ ವಸ್ತುಗಳು ಸಾತ್ವಿಕರಿಗೆ ಇಷ್ಟವೆನಿಸುವುದು.

ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮತಾನುಸಾರ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಹೃದಯಾಗಮವಾದ, ಬಲ, ಆರೋಗ್ಯ, ಆಯಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ವಿವರ್ಧಿಸುವಂತಹ ಆಹಾರವು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಿಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಆಹಾರ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಸಾತ್ವಿಕವಾಗಿರುವುದೋ ಅವು ಸಾತ್ವಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಇಷ್ಟವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದೇನೆಂದರೆ ಯಾವ ಆಹಾರ ಪದಾರ್ಥವೂ ಸಾತ್ವಿಕ, ರಾಜಸ, ತಾಮಸ ಎಂದಿರದು. ಅದರ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾತ್ರ ಸಾತ್ವಿಕ, ರಾಜಸ, ತಾಮಸ ಆಗಿರುವುದು. ಅಂದರೆ ಹಾಲು ಸಾತ್ವಿಕವೂ ಅಲ್ಲ, ನೀರುಳ್ಳಿ ರಾಜಸವೂ ಅಲ್ಲ. ಬೆಳ್ಳುಳ್ಳಿ ತಾಮಸವೂ ಅಲ್ಲ.

ಬಲ, ಬುದ್ಧಿ, ಆಯುರಾರೋಗ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಿಯವೆನಿಸಬಹುದಾದ, ಅಂತಹ ರಸ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿಗೆಯಾಗುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಅವರವರ ಪ್ರಕೃತಿ ವಾತಾರ್ವಣ ಮತ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯ ಆಹಾರ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಇಷ್ಟವಾಗುವುವು. ದೃಷ್ಟಾಂತಕ್ಕೆ – ಬಂಗಾಲೀ, ಮದರಾಸಿಗಳಿಗೆ ಅನ್ನ ಇಷ್ಟವಾದುದು. ಪಂಜಾಬಿಗಳಿಗೆ ರೊಟ್ಟಿ ಇಷ್ಟ. ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ಅರಬೀಯರಿಗೆ ಒಂಟೆ ಮಾಂಸ, ಚೀನೀಯರಿಗೆ ಕಪ್ಪೆ. ದೂರದ ಧ್ರುವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವವರಿಗೆ ಮಾಂಸವಿಲ್ಲದೆ ನಡೆಯುವಂತೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ರಷ್ಯ ಮತ್ತು ಮಂಗೋಲಿಯಾವಾಸಿಗಳು ತಮ್ಮ ಆಹಾರದಲ್ಲಿ ಕುದುರೆ ಮಾಂಸವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವರು. ಯುರೋಪ್, ಅಮೇರಿಕಾ ನಿವಾಸಿಗಳು ಗೋಮಾಂಸ ಮತ್ತು ಹಂದಿ ಮಾಂಸವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವರು. ಆದರೂ ವಿದ್ಯೆ, ಬುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಉನ್ನತಿಯಲ್ಲಿ ಅಮೇರಿಕಾ ಮತ್ತು ಯುರೋಪಿಯನ್ನರು ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲೇ ಮೊದಲ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವರು.

ಗೀತೆಯ ಪ್ರಕಾರ ರಸಯುಕ್ತವಾದ ಹಾಗೂ ನುಣುಪಾದ ಮತ್ತು ಸ್ಥಿರವಾದ ಆಹಾರ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಸಾತ್ವಿಕವಾದುವು. ದೀರ್ಘಾಯು, ಬಲ, ಬುದ್ಧಿ, ವಿದ್ಯಾ ಮುಂತಾದುದನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು, ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾದುದು, ಸಾತ್ವಿಕ ವಾದದ್ದು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಆಹಾರ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕುಗ್ಗಿಸುವುದೂ ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದೂ ಬೇಡ. ಪರಿಸ್ಥಿತಿ, ಪರಿವೇಶ ಹಾಗೂ ದೇಶಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಯಾವ ವಸ್ತು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಇಷ್ಟವೋ ಮತ್ತು ಜೀವನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡುವುದೋ ಅದೇ ಸಾತ್ವಿಕ. ಪದಾರ್ಥಗಳು ಸಾತ್ವಿಕ, ರಾಜಸ ಮತ್ತು ತಾಮಸ ಎಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರ ಪ್ರಯೋಗ ಸಾತ್ವಿಕ, ರಾಜಸ, ತಾಮಸ ಆಗಿರಬಹುದು.

ಈ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿ ತನ್ನ ಮನೆ ಪರಿವಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಈಶ್ವರ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿರುವರೋ, ಸನ್ಯಾಸಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿರುವರೋ ಅವರಿಗೆ ಮಾಂಸ ಮದಿರೆಗಳು ತ್ಯಾಜ್ಯ. ಏಕೆಂದರೆ ಅನುಭವದಿಂದ ಈ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಮನೋಭಾವಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವುವು. ಇವುಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸಾಧನಾ ಮಾರ್ಗದಿಂದ

ಭ್ರಷ್ಟರಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯುಂಟು. ಯಾವಾತನು ಏಕಾಂತ ಸೇವಿಯಾಗಿರಬಯಸುವನೋ ಅಂಥ ವಿರಕ್ತ ಪುರುಷನಿಗೆ ಶ್ರೀ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಕೃಷ್ಣನು ಆರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಆಹಾರದ ಸಲುವಾಗಿ ಒಂದು ನಿಯಮವನ್ನು ಹೇಳಿರುವನು – **'ಯುಕ್ತಾಹಾರ ವಿಹಾರಸ್ಯ'** ಇದನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಆಚರಣೆಗೆ ತರಬೇಕು. ಭಜನೆಗೆ ಯಾವುದು ಸಹಾಯಕವಾದುದೋ ಆ ಆಹಾರವನ್ನು ಅಷ್ಟಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.

ಕಟ್ವಮ್ಲಲವಣಾತ್ಯುಷ್ಣ ತೀಕ್ಷ್ಣರೂಕ್ಷವಿದಾಹಿನ: ।
ಆಹಾರ ರಾಜಸಸ್ಯೇಷ್ಟಾ ದು:ಖ ಶೋಕಾಮಯ ಪ್ರದಾ: ॥ 9 ॥

ಕಟು, ಹುಳಿ, ಹೆಚ್ಚು ಉಪ್ಪುಳ್ಳದ್ದು, ಅತಿ ಬಿಸಿಯಾಗಿರುವುದು, ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದುದು, ಶುಷ್ಕವಾದುದು ಮತ್ತು ದಹಿಸುವಂತಹ – ಈ ರೀತಿ ದು:ಖ, ಚಿಂತೆ, ರೋಗಗಳಿಗೀಡು ಮಾಡುವ ಆಹಾರ ವಸ್ತು ರಾಜಸ ಪುರುಷರಿಗೆ ರುಚಿಸುತ್ತವೆ.

ಯಾತಯಾಮಂ ಗತರಸಂ ಪೂತಿ ಪರ್ಯುಷಿತಂ ಚ ಯತ್ ।
ಉಚ್ಛಿಷ್ಟಮಪಿ ಚಾಮೇಧ್ಯಂ ಭೋಜನಂ ತಾಮಸೀ ಪ್ರಿಯಮ್ ॥ 10 ॥

ಮೂರು ಗಂಟೆಗಳಿಂದ ಹಿಂದೆ ಬೇಯಿಸಿದ, ನೀರಸವಾದ ''ಗತರಸಂ'', ದುರ್ಗಂಧ (ಹಳಸಲು) ಸೂಸುವ, ತಂಗಳಾದ, ತಿಂದು ಬಿಟ್ಟಿರುವ, ಅಪವಿತ್ರವಾದ ಆಹಾರ ತಾಮಸ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾಗಿರುವುದು. ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮುಗಿಯಿತು – ಇನ್ನು ಯಜ್ಞ.

ಅಫಲಾಕಾಂಕ್ಷಿಭಿರ್ಯಜ್ಞೋ ವಿಧಿ ದೃಷ್ಟೋ ಯ ಇಜ್ಯತೇ ।
ಯಷ್ಟವ್ಯಮೇವೇತಿ ಮನ: ಸಮಾಧಾಯ ಸ ಸಾತ್ವಿಕ: ॥ 11 ॥

ಯಾವ ಯಜ್ಞವು ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಗನುಸಾರವಾಗಿರುವುದೋ, (ವಿಧಿದೃಷ್ಟ:) (ಹಿಂದೆ ೩ನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞದ ಹೆಸರೆತ್ತಿರುವನು. ೪ನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಅದರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳಿರುವನು – ''ಬಹಳ ಮಂದಿ ಯೋಗಿಗಳು ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಅಪಾನದಲ್ಲೂ ಅಪಾನವನ್ನು ಪ್ರಾಣದಲ್ಲೂ ಹವನ ಮಾಡುವರು. ಪ್ರಾಣಾಪಾನಗಳ ಗತಿಯನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ಪ್ರಾಣದ ಗತಿಯನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸುವರು. ಸಂಯಮಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹವನ ಮಾಡುವರು'' ಹೀಗೆಂದು ಹದಿನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ಯಜ್ಞದ ಸೋಪಾನಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವನು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಬ್ರಹ್ಮನ ವರೆಗಿನ ದೂರವನ್ನು ಕ್ರಮಿಸುವಂತಹ ಒಂದೇ ಕ್ರಿಯೆಯ ಮೇಲು ಕೆಳಗಿನ ಮಟ್ಟ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞವೆಂಬುದು ಚಿಂತನ ವಿಶೇಷದ ಒಂದು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ಅದರ ಪರಿಣಾಮ ಸನಾತನ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದು. ಅದರ ವಿಧಾನವನ್ನು ಈ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಅದೇ ಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಧಾನವನ್ನೇ ಮತ್ತೆ ಒತ್ತಿ ಹೇಳುವನು – ಅರ್ಜುನ! ಶಾಸ್ತ್ರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿಹಿತವಾದ ಅದರಿಂದ ನಿರ್ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದೆನಿಸಿರುವ, ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿರೋಧಿಸಿ ಹದುಗೊಳಿಸುವಂತಹ ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದ ಈ ಯಜ್ಞವು ಸಾತ್ವಿಕವಾದುದು.

ಅಭಿಸಂಧಾಯ ತು ಫಲಂ ದಂಭಾರ್ಥಮಪಿ ಚೈವ ಯತ್ ।
ಇಜ್ಯತೇ ಭರತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ತಂ ಯಜ್ಞಂ ವಿದ್ಧಿ ರಾಜಸಮ್ ॥ 12 ॥

ಎಲೆ ಅರ್ಜುನ ! ಕೇವಲ ದಂಭಾಚರಣೆಗಾಗಿಯೇ ಮಾಡುವ, ಫಲವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೇ ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಯಜ್ಞ ರಾಜಸವೆಂದು ತಿಳಿ. ಇದರ ಕರ್ತನಿಗೆ ಯಜ್ಞ ಮಾಡುವ ವಿಧಾನ ಗೊತ್ತು. ಆದರೆ ದಂಭಾಚರಣೆ ಹಾಗೂ ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಗಳಿಂದ ಮಾಡುವನು. ಈ ಯಜ್ಞದಿಂದ ಇಂಥ ವಸ್ತು ತನಗೆ ದೊರೆಯುವುದು ಹಾಗೂ ಜನರು ತಾನೂ ಮಾಡುವ ಯಜ್ಞವನ್ನು ನೋಡಿ ಹೊಗಳುವರು. ಹೀಗೆಂದು ಮಾಡುವ ಯಜ್ಞಕರ್ತೃ ರಾಜಸ ಸ್ವಭಾವದವನು. ಮುಂದೆ ತಾಮಸಯಜ್ಞದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸುವನು.

ವಿಧಿಹೀನ ಮಸೃಷ್ಟಾನ್ನಂ ಮಂತ್ರಹೀನ ಮದಕ್ಷಿಣಮ್ ।
ಶ್ರದ್ಧಾವಿರಹಿತಂ ಯಜ್ಞಂ ತಾಮಸಂ ಪರಿಚಕ್ಷತೇ ॥ 13॥

ಯಾವ ಯಜ್ಞವು ಶಾಸ್ತ್ರವಿರಹಿತವೋ, ಯಾವುದು ಅನ್ನ (ಪರಮಾತ್ಮ)ವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಲು ಅಸಮರ್ಥವಾದುದೋ, ಮನಸ್ಸನ್ನು ಅಂತರತಮದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಅಶಕ್ತವೋ, ದಕ್ಷಿಣೆ ಎಂದರೆ ಸರ್ವಸ್ವ ಸಮರ್ಪಣೆಯಿಲ್ಲವಾಗಿರುವುದೋ, ಶ್ರದ್ಧಾಹೀನವಾದುದೋ ಆ ಯಜ್ಞವು ತಾಮಸವೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವುದು. ಇದನ್ನು ಮಾಡುವವನಿಗೆ ನಿಜವಾದ ಯಜ್ಞವೇನೆಂಬುದು ತಿಳಿಯದು. ಇನ್ನು ತಪಸ್ಸಿನ ವಿಚಾರ.

ದೇವದ್ವಿಜಗುರುಪ್ರಾಜ್ಞ ಪೂಜನಂ ಶೌಚಮಾರ್ಜವಮ್ ।
ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಮಹಿಂಸಾ ಚ ಶಾರೀರಂ ತಪ ಉಚ್ಯತೇ ॥ 14॥

ಪರಮದೇವ ಪರಮಾತ್ಮ, ದ್ವೈತ್ಯವನ್ನು ಗೆದ್ದಿರುವ ದ್ವಿಜ, ಸದ್ಗುರು ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಿಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದು, ಪಾವಿತ್ರ್ಯ, ಸರಳತೆ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ಮತ್ತು ಅಹಿಂಸೆಗಳ ಪರಿಪಾಲನೆ. ಇವುಗಳು ಶಾರೀರಿಕ ತಪವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುವು. ಶರೀರವು ಯಾವಾಗಲೂ ವಾಸನೆಯ ಕಡೆಗೆ ಧಾವಿಸುವುದು. ಅದನ್ನು ಅಂತ:ಕರಣದ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ವೃತ್ತಿಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ತಪಿಸುವುದೇ ಶಾರೀರಿಕ ತಪಸ್ಸು.

ಅನುದ್ವೇಗಕರಂ ವಾಕ್ಯಂ ಸತ್ಯಂ ಪ್ರಿಯಹಿತಂ ಚ ಯತ್ ।
ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಾಭ್ಯಾಸನಂ ಚೈವ ವಾಙ್ಮಯಂ ತಪ ಉಚ್ಯತೇ ॥ 15॥

ಉದ್ವೇಗವನ್ನುಂಟುಮಾಡದಿರುವಂತಹ, ಪ್ರಿಯವೂ, ಹಿತಕರವೂ ಹಾಗೂ ಸತ್ಯವೂ ಆದ ಮಾತನಾಡುವುದು, ಪರಮಾತ್ಮ ವಿಷಯಕವಾದ ಸಂಭಾಷಣೆ, ಅಭ್ಯಾಸ, ನಾಮ ಜಪ ಇವುಗಳು ವಾಙ್ಮಯವಾದ ತಪಸ್ಸು. ವಾಣಿಯು ವಿಷಯವಾಸನೆಗಳನ್ನು ಕೆರಳಿಸಲು ಸಹ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ನಾವು ಅದನ್ನು ಆ ದಿಶೆಯಿಂದ ಹಿಂದೆಳೆದು ಪರಮಾತ್ಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ವಾಙ್ಮಯ ತಪ ಎಂದು ಹೇಳುವರು. ಈಗ ಮನಸ್ಸಿನ ತಪ.

ಮನ: ಪ್ರಸಾದ: ಸೌಮ್ಯತ್ವಂ ಮೌನ ಮಾತ್ಮವಿನಿಗ್ರಹ: ।
ಭಾವಸಂಶುದ್ಧಿರಿತ್ಯೇತತ್ತಪೋ ಮಾನಸ ಮುಚ್ಯತೇ ॥ 16॥

ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹರ್ಷಿತವಾಗಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಸೌಮ್ಯ ಸ್ವಭಾವ, ಮೌನ ಅರ್ಥಾತ್ ಇಷ್ಟವೊಂದುಳಿದು ಮತ್ತಾವುದರ ಸ್ಮರಣೆಯೂ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು, ಮನೋ ನಿರೋಧ,

ಅಂತ:ಕರಣದ ಸರ್ವಥಾ ಪಾವಿತ್ರ್ಯ – ಇವು ಮನಸಂಬಂಧ ತಪವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು (ಮನ, ವಾಣಿ, ಶರೀರ) ಇವುಗಳ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಸಾತ್ವಿಕ ತಪಸ್ಸೆನ್ನುವರು.

ಶ್ರದ್ಧಯಾ ಪರಯಾತಪ್ತಂ ತಪಸ್ತತ್ರಿವಿಧಂ ನರೈ: ।
ಅಫಲಾಕಾಂಕ್ಷಿಭಿರ್ಯುಕ್ತೈ: ಸಾತ್ವಿಕಂ ಪರಿಚಕ್ಷತೇ ॥ 17॥

ಫಲಾಕಾಂಕ್ಷೆಗಳಿಲ್ಲದೆ ಅಂದರೆ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮದೊಂದಿಗೆ, ಪರಮ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಡುವ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ತಪಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಸಾತ್ವಿಕ ತಪಸ್ಸೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಈಗ ರಾಜಸ ತಪಸ್ಸು.

ಸತ್ಕಾರಮಾನಪೂಜಾರ್ಥಂ ತಪೋ ದಂಭೇನ ಚೈವ ಯತ್ ।
ಕ್ರಿಯತೇ ತದಿಹ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ರಾಜಸಂ ಬಲ ಮಧ್ರುವಮ್ ॥ 18॥

ಕೇವಲ ಹೊಗಳಿಕೆ, ಪುರಸ್ಕಾರ, ಮರ್ಯಾದೆಗಾಗಿ ಯಾವ ತಪಸ್ಸು ದಂಭದಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟುವುದೋ ಅದು ಅನಿಶ್ಚಿತವೂ, ಅಚರವೂ ಆದ ತಪವೆಂದೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಅದೇ ರಾಜಸವಾದುದು.

ಮೂಢಗ್ರಾಹೇಣಾತ್ಮನೋ ಯತ್ಪೀಡಯಾ ಕ್ರಿಯತೇ ತಪ: ।
ಪರಸ್ಯೋತ್ಸಾದನಾರ್ಥಂವಾ ತತ್ತಾಮಸಮುದಾಹೃತಮ್ ॥ 19॥

ಮೂಢತೆಯಿಂದ, ಹಟದಿಂದ ಮನಸ್ಸು ವಾಣಿಯನ್ನು ಬಲವಂತವಾಗಿ ನಿಗ್ರಹಿಸಲೆತ್ನಿಸುತ್ತ ಅಥವಾ ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ಕೆಡುಕುಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಅಥವಾ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಮನೋಭಾವದಿಂದ ಮಾಡುವ ತಪಸ್ಸು ತಾಮಸವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಈ ರೀತಿ ಸಾತ್ವಿಕ ತಪದಲ್ಲಿ ಶರೀರ, ಮನಸ್ಸು ವಾಣಿಯನ್ನು ಕೇವಲ 'ಇಷ್ಟ'ನ ಸಲುವಾಗಿ ಅವನಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಲಾಗುವುದು. ರಾಜಸ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲೂ ಕ್ರಿಯೆ ಅದೇ. ಆದರೆ ಢಾಂಬಿಕತೆ ಮತ್ತು ತೋರುಗಾಣಿಕೆಯ ಭಾವನೆಯಿಂದೊಡಗೂಡಿರುವುದು. ಪ್ರಾಯ: ಮಹಾತ್ಮರಾದವರು ತಮ್ಮ ಮನೆ, ಮಠಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಂದರೂ ಈ ವಿಕಾರಕ್ಕೊಳಗಾಗಿರುವರು. ಮೂರನೇಯ ತಾಮಸ ತಪಸ್ಸು ವಿಧಿರಹಿತವಾದುದು. ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ಕೆಡುಕು ಮಾಡಲೆಂದು ಮಾಡುವಂತಹುದು. ಈಗ ದಾನದ ವಿಷಯ –

ದಾತವ್ಯಮಿತಿ ಯದ್ದಾನಂ ದೀಯತೇಽನುಪಕಾರಿಣೇ ।
ದೇಶೇ ಕಾಲೇ ಚ ಪಾತ್ರೇ ಚ ತದ್ದಾನಂ ಸಾತ್ವಿಕಂ ಸ್ಮೃತಂ ॥ 20॥

ದಾನ ಮಾಡುವುದು ಕರ್ತವ್ಯ. ಈ ಭಾವದಿಂದ ಯಾವ ದಾನವು ದೇಶ, ಕಾಲ, ಪಾತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಯಾವ ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರದ ಭಾವನೆಯಿಲ್ಲದೆ ನೀಡಲ್ಪಡುವುದೋ ಅದು ಸಾತ್ವಿಕ ದಾನವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು.

ಯತ್ತು ಪತ್ಯುಪಕಾರಾರ್ಥ ಫಲ ಮುದ್ದಿಶ್ಯ ವಾ ಪುನ: ।
ದೀಯತೇ ಚ ಪರಿಕ್ಲಿಷ್ಟಂ ತದ್ದಾನಂ ರಾಜಸಂ ಸ್ಮೃತಮ್ ॥ 21॥

ಯಾವ ದಾನವು ಬಲು ಕಷ್ಟದಿಂದ (ಕೊಡಲು ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕೊಡಲೇ ಬೇಕಾಗಿದೆ) ಅಥವಾ ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರವಾಗುವುದೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ (ಇದನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ನನಗೆ ಅದು ದೊರೆಯುವುದು) ಅಥವಾ ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ನೀಡಲಾಗುವುದೋ ಅದು ರಾಜಸ ದಾನ ವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು.

ಅ ದೇಶ ಕಾಲೇ ಯದ್ದಾನಂ ಅಪಾತ್ರೇಭ್ಯಶ್ಚ ದೀಯತೇ ।
ಅಸತ್ಕೃತದುವಜ್ಞಾತಂ ತತ್ತಾಮಸಮುದಾಹೃತಮ್ ॥ 22 ॥

ಯಾವ ಸತ್ಕಾರವಿಲ್ಲದೆ, ತಿರಸ್ಕಾರ ಅವಹೇಳನಾಪೂರ್ವಕ ಗದರಿಸಿ ಅಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದೇಶದಲ್ಲೂ, ಅನಧಿಕಾರಿಗೆ ಕೊಡುವ ದಾನವು ತಾಮಸವೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವುದು. ಪೂಜ್ಯ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು – ''ಕೇಳಿರಿ, ಕುಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ದಾನವು ವ್ಯರ್ಥವಾಗುವುದು.'' ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೂ ಹೇಳುವುದು – ದಾನ ಮಾಡುವುದು ಕರ್ತವ್ಯ. ದೇಶ, ಕಾಲ ಮತ್ತು ಸುಪಾತ್ರನು ದೊರಕಿದಾಗ ಯಾವ ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರದ ಆಶಯವಿಲ್ಲದೆ ಉದಾರಭಾವದಿಂದ ಮಾಡುವ ದಾನವು ಸಾತ್ವಿಕವಾದುದು. ಬಹಳ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು, ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲದೆ, ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಏನೋ ದೊರಕೀತೆಂಬ ಆಶಯವಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮಾಡುವ ದಾನ ರಾಜಸವಾದುದು. ಸತ್ಕಾರವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಥೂಛೀ ಎಂದುಕೊಂಡು ಪ್ರತಿಕೂಲವಾದ ದೇಶ, ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಅಪಾತ್ರನಿಗೆ ಮಾಡುವ ದಾನ ತಾಮಸಪೂರ್ಣವಾದುದು. ಆದರೂ ದಾನವೇ ತಾನೆ? ಆದರೆ ದೇಹಗೇಹಗಳೆಂಬ ಮಮಕಾರವನ್ನು ತೊರೆದು 'ಇಷ್ಟವೊಂದರ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಟ್ಟು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡುವ ದಾನವು ಶ್ರೇಷ್ಠತರವಾದುದು. ಅದು ಸರ್ವಸ್ವದ ಸಮರ್ಪಣೆ – ಸಂಪೂರ್ಣ ವಾಸನೆಗಳಿಂದ ದೂರ ಹೋಗಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸುವಿಕೆ, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿರುವಂತೆ – **'ಮಯ್ಯೇವ ಮನ ಆಧತ್ಸ್ವ'** ದಾನವು ನಿತಾಂತ ಅವಶ್ಯಕ.

ಈಗ ಓಂ, ತತ್, ಸತ್ – ಇದರ ಸ್ವರೂಪದ ವಿವರ.

ಓಂ ತತ್ಸದಿತಿ ನಿರ್ದೇಶೋ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್: ತ್ರಿವಿಧ: ಸ್ಮೃತ: ।
ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಸ್ತೇನ ವೇದಾಶ್ಚ ಯಜ್ಞಾಶ್ಚ ವಿಹಿತಾ: ಪುರಾ ॥ 23 ॥

ಅರ್ಜುನ ! ಓಂ, ತತ್ ಮತ್ತು ಸತ್ ಈ ರೀತಿ ಮೂರು ವಿಧವಾದ ನಾಮಗಳು. **'ಬ್ರಹ್ಮಣ: ನಿರ್ದೇಶ: ಸ್ಮೃತ:'** ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸುವಂಥವು, ಅವನನ್ನು ನೆನಪು ಮಾಡುವಂಥವು. ಸಂಕೇತ – ಬ್ರಹ್ಮನ ಪರಿಚಾಯಕ. ಅದರಿಂದಲೇ ಹಿಂದೆ (ಆರಂಭದಲ್ಲಿ) ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ವೇದ, ಯಜ್ಞಾದಿಗಳು ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು. ಅಂದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೂ, ವೇದವೂ ಮತ್ತು ಯಜ್ಞವೂ ಓಂಕಾರದಿಂದ ಹುಟ್ಟುವವರು. ಇವರು ಯೋಗಜನ್ಯರು. ಓಂಕಾರದ ಸತತ ಸ್ಮೃತಿಯಲ್ಲೇ ಇವರ ಉತ್ಪತ್ತಿ. ಮತ್ತಾವ ವಿಧಾನವಿಲ್ಲ.

ತಸ್ಮಾದೋಮಿತ್ಯುದಾಹೃತ್ಯ ಯಜ್ಞದಾನ ತಪ: ಕ್ರಿಯಾ: ।
ಪ್ರವರ್ತಂತೇ ವಿಧಾನೋಕ್ತಾ: ಸತತಂ ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿನಾಮ್ ॥ 24 ॥

ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಹೇಳುವ ಪುರುಷರ ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಯಿಂದ ನಿಯಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಯಜ್ಞ ದಾನ ತಪ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಓಂಕಾರದ

ಉಚ್ಚಾರಣೆಯೊಂದಿಗೇ ನಡೆಯುವುದು. ಅದರ ಉದ್ದೇಶ ಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ಮರಣೆಯಿರಲಿ ಎಂದು. ಈಗ 'ತತ್' ಶಬ್ದದ ವಿಚಾರ –

ತದಿತ್ಯನಭಿಸಂಧಾಯ ಫಲಂ ಯಜ್ಞ ತಪ: ಕ್ರಿಯಾ: ।
ದಾನ ಕ್ರಿಯಾಶ್ಚ ವಿವಿಧಾ: ಕ್ರಿಯಂತೇ ಮೋಕ್ಷಕಾಂಕ್ಷಿಂಭಿ: ॥ 25 ॥

'ತತ್' ಎಂದರೆ ಅದು (ಪರಮಾತ್ಮ) ಸರ್ವತ್ರ ಇರುವಂಥಹುದು. ಈ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಫಲದಾಸೆಯನ್ನು ಬಯಸಿ ಶಾಸ್ತ್ರ ಮುಖೇನ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರದ ಯಜ್ಞ, ತಪ, ದಾನದ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಪರಮ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಬಯಸುವ ಪುರುಷನ ಮುಖಾಂತರ ನಡೆಯುವುದು. 'ತತ್' ಶಬ್ದವು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿ ಸೂಚಿಸುವ ಶಬ್ದ. ಅರ್ಥಾತ್ ಜಪವೇನೋ ಓಂಕಾರದಿಂದ ನಡೆಯುವುದು. ಆದರೆ ಯಜ್ಞದಾನ ತಪ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಅವನನ್ನವಲಂಬಿಸಿ ನಡೆಯಬೇಕು. ಈಗ 'ಸತ್' ಶಬ್ದದ ವಿಚಾರವಾಗಿ –

ಸದ್ ಭಾವೇ ಸಾಧುಭಾವೇ ಚ ಸದ್ ಇತ್ಯೇ ತತ್ಪ್ರಯುಜ್ಯತೇ ।
ಪ್ರಶಸ್ತೇ ಕರ್ಮಣಿ ತಥಾ ಸಚ್ಛಬ್ದ: ಪಾರ್ಥ ಯುಜ್ಯತೇ ॥ 26 ॥

'ಸತ್' ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು 'ಸತ್' ಎಂಬುದೇನೆಂದು ಹೇಳುವನು. ಗೀತೆಯ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು ಹೇಳಿದನು – ಕುಲಧರ್ಮವು ಶಾಶ್ವತವಾದುದು, ಸತ್ಯವಾದುದು ಎಂದು. ಅದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದನು – ಅರ್ಜುನ! ನಿನಗೀ ಅಜ್ಞಾನವು ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂತು? 'ಸತ್' ವಸ್ತುವಿನ ಅಭಾವವು ತ್ರಿಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ಆಗದು. ಅದನ್ನು ಅಳಿಸಲಾಗದು. 'ಅಸತ್' ವಸ್ತುವು ತ್ರಿಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೂ ಇರಲಾರದು. ಅದನ್ನು ತಡೆಯಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಮತ್ತಾ 'ಅಸತ್' ವಸ್ತುವೆಂಬುದೇನು? 'ಸತ್' ಎಂಬುದೇನು? ತ್ರಿಕಾಲಗಳಲ್ಲೂ ಅಬಾಧಿತವಾಗಿ ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ, ತ್ರಿಕಾಲಗಳಲ್ಲೂ ಎಂದೂ ಉಳಿಯಲಾಗದ ಈ 'ಸತ್' 'ಅಸತ್' ವಸ್ತುಗಳೇನು? ಅದಕ್ಕೆ ಹೇಳುವನು. ಆತ್ಮವೇ ಸತ್ಯ. ಸಕಲ ಭೂತಾದಿಗಳ ಶರೀರಗಳೂ ನಾಶವಂತವಾದುವು. ಆತ್ಮ ಸನಾತನ. ಅವ್ಯಕ್ತ, ಶಾಶ್ವತ ಮತ್ತು ಅಮೃತ ಸ್ವರೂಪ. ಅದೊಂದೇ ಪರಮಸತ್ಯ.

ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ – 'ಸತ್' ಎಂಬ ಪರಮಾತ್ಮನ ಹೆಸರು 'ಸದ್ಭಾವೇ' ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಸಾಧುಭಾವದಿಂದ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವಂಥಹುದು. ಹೇ ಪಾರ್ಥ! ಕರ್ಮವು ಸಾಂಗೋಪಾಂಗವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಲೇ 'ಸತ್' ಶಬ್ದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲಾಗುವುದು. 'ಸತ್' ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥ ಈ ವಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲ ನನ್ನದೆಂಬುದಲ್ಲ. ಈ ಶರೀರವೇ ನಮ್ಮದಲ್ಲವೆಂದ ಮೇಲೆ ಇದರ ಉಪಭೋಗಕ್ಕೆ ಬಳಸುವ ವಸ್ತುಗಳು ಹೇಗೆ ತಾನೆ ನಮ್ಮದಾದುವು? ಇವು 'ಸತ್' ಅಲ್ಲ. 'ಸತ್' ಶಬ್ದವು ಕೇವಲ ಒಂದು ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವುದು. ಸದ್ ಭಾವದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮವೊಂದೇ ಪರಮ ಸತ್ಯ. ಈ ಸತ್ಯದ ಕಡೆಗೆ ಭಾವವಿರಬೇಕು. ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಸಾಧುಭಾವ ಬೇಕು. ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಪಡೆಯುವಂತಹ ಕರ್ಮ ಪ್ರಶಸ್ತವಾಗಿ ನಡೆಯಬೇಕು. ಆಗ 'ಸತ್' ಶಬ್ದವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗುವುದು. ಇದರ ಮೇಲೆಯೇ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಮುಂದೆ ಹೇಳುವನು.

ಯಜ್ಞೇ ತಪಸಿ ದಾನೇ ಚ ಸ್ಥಿತಿ: ಸದಿತಿ ಚೋಚ್ಯತೇ ।
ಕರ್ಮ ಚೈವ ತದರ್ಥೀಯಂ ಸದಿತ್ಯೇವಾಭಿಧೀಯತೇ ॥ 27 ॥

ಯಜ್ಞ, ತಪಸ್ಸು, ದಾನವನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಯಾವ ಸ್ಥಿತಿಯುಂಟಾಗುವುದೋ ಅದೂ 'ಸತ್' ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದು. **'ತದರ್ಥೀಯಂ'** ಆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಮಾಡುವ ಕರ್ಮಗಳೂ 'ಸತ್'. ಅಂದರೆ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವ ಕರ್ಮವೂ 'ಸತ್'. ಯಜ್ಞ, ದಾನ, ತಪ ಮುಂತಾದ ಕರ್ಮಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾದುದು. ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಶ್ರದ್ಧೆಯೆಂಬುದು ಅತ್ಯಗತ್ಯವಾದುದು ಎಂದು ಹೇಳುವನು.

ಅಶ್ರದ್ಧಯಾ ಹುತಂ ದತ್ತಂ ತಪಸ್ತಪ್ತಂ ಕೃತಂ ಚ ಯತ್ ।
ಅಸದಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ ಪಾರ್ಥ ನ ಚ ತತ್ಪ್ರೇತ್ಯ ನೋ ಇಹ ॥ 28 ॥

ಹೇ ಪಾರ್ಥ ! ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲದೆ ಮಾಡಿದ ಹವನ, ನೀಡಿದ ದಾನ, ಮಾಡಿದ ತಪಸ್ಸು. ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದುದೆಲ್ಲವೂ 'ಅಸತ್' ಎಂದೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಅದು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಪರಲೋಕದಲ್ಲಾಗಲಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬರತಕ್ಕದಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಮರ್ಪಣದೊಂದಿಗೆ ಶ್ರದ್ಧಾಭಾವವು ಸರ್ವಥಾ ಅವಶ್ಯವಾದುದು.

ನಿಷ್ಕರ್ಷೆ :

ಅಧ್ಯಾಯದ ಆರಂಭದಲ್ಲೇ ಅರ್ಜುನನು – ಎಲೆ ಪರಮಾತ್ಮ ! ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಯಾವಾತನು ಯಜನ ಮಾಡುವನೋ (ಜನರು ಭೂತ-ಭವಾನಿಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಲೇ ಇರುವರು. ಅವರ ಶ್ರದ್ಧೆ ಎಂತಹುದು? ಸಾತ್ವಿಕವೇ, ರಾಜಸವೇ? ಅಥವಾ ತಾಮಸವೇ? ಇದಕ್ಕೆ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು – ಅರ್ಜುನ! ಈ ಪುರುಷನು ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಸ್ವರೂಪ (ಗೊಂಬೆ) ಎಲ್ಲಾದರೊಂದೆಡೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ ಇದ್ದೇ ಇರುವುದು. ಶ್ರದ್ಧೆಯಿದ್ದಂತೆ ಪುರುಷನು. ವೃತ್ತಿಯಿದ್ದಂತೆ ಪುರುಷನು. ಆತನ ಆ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಸಾತ್ವಿಕ, ರಾಜಸ, ತಾಮಸ ಎಂದು ಮೂರು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿರುವುದು. ಸಾತ್ವಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯುಳ್ಳವರು ದೇವತೆಗಳನ್ನು, ರಾಜಸ ಶ್ರದ್ಧೆಯುಳ್ಳವರು ಯಕ್ಷ (ಯಶಸ್ಸು, ಶೌರ್ಯಗಳನ್ನು ನೀಡತಕ್ಕ) ರಾಕ್ಷಸ (ಕ್ರೂರ ಕರ್ಮಿಗಳು ಮತ್ತು ಆಢ್ಯರು) ರನ್ನೂ ತಾಮಸೀ ಶ್ರದ್ಧೆಯುಳ್ಳವರು, ಭೂತ ಪ್ರೇತಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವರು. ಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಧಿಗೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಈ ಮೂರು ಜಾತಿಯ ಪುರುಷರು ಅಶಾಸ್ತ್ರವಿಹಿತ ಪೂಜಾದಿಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ಸಂಕಲ್ಪ ಹಾಗೂ ಹೃದಯದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ನನ್ನನ್ನು ಸಹ ಕೃಶಗೊಳಿಸುವರು. ಇವರು ಪೂಜೆಯನ್ನಲ್ಲ ಮಾಡುವುದು. ಅವರನ್ನೆಲ್ಲ ನೀನು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಅಸುರರೆಂದು ತಿಳಿ. ಅರ್ಥಾತ್ ಭೂತ, ಪ್ರೇತ, ಯಕ್ಷ, ರಾಕ್ಷಸ ಮತ್ತು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವವರೂ ಅಸುರರು.

ದೇವತೆ ಯೆಂಬುದನ್ನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಇಲ್ಲಿ ಮೂರನೇ ಬಾರಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿರುವನು. ಮೊದಲು ಏಳನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಆತನು ಇದೇ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿದ್ದನು – ಅರ್ಜುನ ! ಆಸೆ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳು ಯಾರ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿರುವುದೋ ಅವರು ಅನ್ಯಾನ್ಯ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವರು. ಎರಡನೇ ಬಾರಿ ಒಂಭತ್ತನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಇದೇ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಆವರ್ತಿಸುತ್ತ – ಅನ್ಯಾನ್ಯ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವವರು ಸಹ ನನ್ನನ್ನೇ ಪೂಜಿಸುವುದು. ಆದರೆ ಅವರ ಪೂಜೆ ಅವಿಧಿಪೂರ್ವಕ ಅಂದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಧರಿಸಿದ

ವಿಧಿಗೆ ಹೊರತಾದುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಪೂಜೆ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುವುದು ಇಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಹದಿನೇಳನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲೀಗ ಆ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಆಸುರೀ ಸ್ವಭಾವದಿಂದೊಡಗೂಡಿರುವುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿರುವನು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮತಾನುಸಾರ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದೊಂದೇ ಪೂಜೆಯ ವಿಧಾನ.

ಅನಂತರ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಕೃಷ್ಣನು ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡನು – ಆಹಾರ, ಯಜ್ಞ, ತಪ, ದಾನ, ಆಹಾರ ಮೂರು ಪ್ರಕಾರ, ಸಾತ್ವಿಕ ಪುರುಷನಿಗೆ ಆರೋಗ್ಯ ನೀಡುವ, ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಇಷ್ಟವಾಗುವ ಆಹಾರ ಪ್ರಿಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ರಾಜಸೀ ಪುರುಷನಿಗೆ ಕಹಿ, ಖಾರ, ಬಿಸಿ ಬಿಸಿಯಾದ ಆಹಾರ ಇಷ್ಟವಾಗುವುದು. ಒಗ್ಗರಣೆಯಿಂದ ಊರುವ, ರೋಗವರ್ಧಕ ಆಹಾರ ಆತನಿಗಿಷ್ಟ. ತಾಮಸ ಪುರುಷನಿಗೆ – ಎಂಜಲು, ಹಳಸಲು ತಂಗಳು ಹಾಗೂ ಕೊಳಕು ಆಹಾರವುಪ್ರಿಯವಾಗುವುದು.

ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಯಿಂದ ಹೇಳಿರುವ ಯಜ್ಞ (ಇದು ಆರಾಧನೆಯ ಅಂತ:ಕ್ರಿಯೆ) ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವಂತಹುದು, ಫಲಾಕಾಂಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದಿರುವುದು – ಇಂತಹ ಯಜ್ಞ ಸಾತ್ವಿಕ. ಡಂಭಾಚಾರ, ತೋರುಗಾಣಿಕೆಗೂ, ಫಲೋದ್ದೇಶದಿಂದಲೂ ಮಾಡಲ್ಪಡುವ ಯಜ್ಞದ ರಾಜಸ. ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಯೇ ಇಲ್ಲದೆ ಮಂತ್ರ, ದಾನ, ಹಾಗೂ ಶ್ರದ್ಧಾರಹಿತವಾಗಿ ಮಾಡುವ ಯಜ್ಞ ತಾಮಸವಾದುದು.

ಪರಮದೇವನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ದೊರಕಿಸುವಂತಹ ಎಲ್ಲ ಯೋಗ್ಯತೆಗಳುಳ್ಳ ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ಸದ್ಗುರುವಿನ ದಾಸ್ಯ - ಸೇವೆ, ಅಂತ:ಕರಣದಲ್ಲಿ ಅಹಿಂಸೆ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ಮತ್ತು ಪಾವಿತ್ರ್ಯಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಶರೀರವನ್ನು ತಪಿಸುವುದು ಶಾರೀರಿಕ ತಪಸ್ಸು. ಸತ್ಯವೂ, ಪ್ರಿಯವೂ, ಮಧುರವೂ ಆದ ಮಾತು ವಾಣಿಯ ತಪಸ್ಸು. ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಸುವುದು, ಇಷ್ಟವೊಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಮೌನವಾಗಿಡುವುದು ಮಾನಸಿಕ ತಪ. ಮನಸ್ಸು, ವಾಣಿ, ಶರೀರ ಈ ಮೂರನ್ನು ಬೆರೆಸಿ ತಪಿಸುವುದು, ಸಾತ್ವಿಕ ತಪ. ರಾಜಸ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅದನ್ನೇ ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಮಾಡಲಾಗುವುದು. ತಾಮಸವಾದ ತಪಸ್ಸು ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಗೆ ವಿರೋಧವಾದ ಸ್ವೇಚ್ಛಾಚಾರ.

ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದೆಣಿಸಿ, ದೇಶಕಾಲ ಪಾತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ದಾನ ಸಾತ್ವಿಕ. ಯಾವುದೋ ಲಾಭದ ಲೋಭದಿಂದ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲದೆ ನೀಡಿದ ದಾನ ರಾಜಸ. ಥೂಛೀ ಎಂದು ಅವಹೇಳನಾ ಪೂರ್ವಕ ಸುಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ನೀಡಿದ ದಾನವು ತಾಮಸ.

ಓಂ, ತತ್, ಸತ್ ಇವುಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು. ಈ ನಾಮವು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸ್ಮರಣೆಗೆ ತರುವುವು. ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಯಿಂದ ನಿರ್ಧರಿಸಿದ ತಪಸ್ಸು, ದಾನ, ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತ ಓಂಕಾರವು ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗುವುದು. ಪೂರ್ತಿಯಾದ ನಂತರವೇ ಓಂಕಾರವು ಬಿಡುವುದು. 'ತತ್' – ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥ ಪರಮಾತ್ಮ ಎಂದು. ಅವನಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿತವಾಗಿಯೇ ಕರ್ಮದ ಪೂರ್ತಿ ಕರ್ಮವು ಎಡೆಬಿಡದೆ ನಡೆಯುವಾಗ 'ಸತ್' ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗ. ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವ ಕರ್ಮ, ಯಜ್ಞ, ದಾನ, ತಪಗಳ ಪರಿಮಾಣದಲ್ಲಿ 'ಸತ್' ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ. ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ನೀಡುವಂತಹ ಕರ್ಮ ನಿಜವಾಗಿ 'ಸತ್' ಆದುದು. ಆದರೆ

ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಶ್ರದ್ಧೆ ಬೇಕು. ಶ್ರದ್ಧಾರಹಿತವಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಕ್ರಿಯೆ ನೀಡಿದ ದಾನ, ಗೈದ ತಪಸ್ಸು – ಎಲ್ಲವೂ ವ್ಯರ್ಥ. ಅದು ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲೂ ಲಾಭಕಾರಿಯಾಗದು ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲೂ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಾರದು. ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಅಪರಿಹಾರ್ಯ. ಅದು ಬರಲೇ ಬೇಕು.

ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಬಿತ್ತರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕಡೆಯಲ್ಲಿ 'ಓಂ ತತ್ ಸತ್' ಇದರ ವಿವರವಾದ ವಿವೇಚನೆಯಿದೆ. ಇದು ಗೀತೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ –

ಓಂ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾಸೂಪನಿಷತ್ಸು ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಯಾಂ, ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರೇ, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದೇ 'ಓಂ ತತ್ಸತ್ ಶ್ರದ್ಧಾತ್ರಯವಿಭಾಗ ಯೋಗೋ' ನಾಮ ಸಪ್ತದಶೋಽಧ್ಯಾಯ: ॥17॥

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಶ್ರೀಮದ್ಭವದ್ಗೀತೆಯೆಂಬ ಉಪನಿಷತ್ತು, ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರಪರಕವಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದದಲ್ಲಿ 'ಓಂ ತತ್ಸತ್ ಹಾಗೂ ಶ್ರದ್ಧಾತ್ರಯವಿಭಾಗ ಯೋಗ' ವೆಂಬ ಹದಿನೇಳನೇ ಅಧ್ಯಾಯ ಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ.

ಇತಿ ಶ್ರೀಮತ್ಪರಮಹಂಸ ಪರಿವ್ರಾಜಕಸ್ಯ ಪರಮಾನಂದಸ್ಯ ಶಿಷ್ಯ ಸ್ವಾಮೀ ಅಡಗಡಾನಂದಕೃತೇ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾ 'ಯಥಾರ್ಥ ಗೀತಾ' ಭಾಷ್ಯೇ 'ಓಂ ತತ್ಸತ್ ಶ್ರದ್ಧಾತ್ರಯವಿಭಾಗ ಯೋಗೋ' ನಾಮ ಸಪ್ತದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ ॥17॥

॥ ಹರಿಃ ಓಂ ತತ್ಸತ್ ॥

ಓಂ

ಶ್ರೀ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ನಮಃ

ಅಥ ಅಷ್ಟಾದಶೋऽಧ್ಯಾಯಃ

ಇದು ಗೀತೆಯ ಕಡೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ. ಇದರ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅನೇಕ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿರುವನು. ಉತ್ತರಾರ್ಧವು ಗೀತೆಯ ಉಪಸಂಹಾರ. ಗೀತೆಯಿಂದ ಏನು ಲಾಭ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವೇಚಿಸಿರುವನು. ಹದಿನೇಳನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞ, ದಾನ, ತಪಸ್ಸು ಇವುಗಳನ್ನು ವಿಭಾಗಶ: ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಹೇಳಿದೆ. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತ್ಯಾಗ ಮತ್ತು ಅದರ ಪ್ರಕಾರಗಳು ಉಳಿದು ಹೋದವು. ಮನುಷ್ಯನು ಏನೇನು ಮಾಡುವನೋ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾರು? ಯಾರು ಮಾಡಿಸುವವರು? ಭಗವಂತನು ಮಾಡಿಸುವನೇ? ಅಥವಾ ಪ್ರಕೃತಿಯೇ? ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೇ ಆರಂಭವಾದುದು. ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ವಿವೇಚಿಸಿದೆ. ಇದೇ ರೀತಿ ವರ್ಣವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಚರ್ಚೆಯೂ ಮುಗಿದು ಹೋದುದು. ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅದರ ಸ್ವರೂಪದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿದೆ. ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಗೀತೆಯಿಂದ ದೊರೆಯುವ ವಿಭೂತಿಗಳೇನೆಂದು ವಿವೇಚಿಸಿದೆ.

ಕಳೆದ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಕರಣಗಳ ವಿಭಾಜನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಅರ್ಜುನನು ಸ್ವತ: ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟನು. ತ್ಯಾಗ ಮತ್ತು ಸನ್ಯಾಸದ ಬಗ್ಗೆಯೂ ವಿಭಾಗಶ: ವಿಸ್ತರಿಸೋಣವಾಗಲಿ ಎಂದು.

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ –

ಸನ್ಯಾಸಸ್ಯ ಮಹಾಬಾಹೋ ತತ್ವಮಿಚ್ಛಾಮಿ ವೇದಿತುಮ್ ।
ತ್ಯಾಗಸ್ಯ ಚ ಹೃಷೀಕೇಶ ಪೃಥಕ್ಕೇಶಿ ನಿಷೂದನ ॥ 1॥

ಅರ್ಜುನನೆಂದನು – ''ಹೇ ಮಹಾಬಾಹೋ ! ಹೃದಯದ ಸರ್ವಸ್ವನೇ ! ಹೇ ಕೇಶಿ ನಿಷೂದನ ! ನಾನು ಸನ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ತ್ಯಾಗಗಳ ಯಥಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ತಿಳಿಯಬಯಸುತ್ತೇನೆ. ಪೂರ್ಣತ್ಯಾಗವೇ ಸನ್ಯಾಸ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಸಂಕಲ್ಪ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಮಾಪನಗೊಳ್ಳುವುದು. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಸಾಧನೆಯು ಪೂರ್ಣವಾಗಲು

ಉತ್ತರೋತ್ತರವಾಗಿ ಆಸಕ್ತಿಯ ತ್ಯಾಗವೇ – ತ್ಯಾಗ. ಇಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿವೆ. ಸನ್ಯಾಸದ ತತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಯಬಯಸುವುದು, ಮತ್ತೊಂದು ತ್ಯಾಗದ ತತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಯ ಬಯಸುವುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು –

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ –

ಕಾಮ್ಯಾನಾಂ ಕರ್ಮಣಾಂನ್ಯಾಸಂ ಸನ್ಯಾಸಂ ಕವಯೋ ವಿದು: ।
ಸರ್ವಕರ್ಮಫಲತ್ಯಾಗಂ ಪ್ರಾಹುಸ್ತ್ಯಾಗಂ ವಿಚಕ್ಷಣಾ: ॥ 2 ॥

ಅರ್ಜುನ ! ಎಷ್ಟೋ ಮಂದಿ ಪಂಡಿತರು ಕಾಮ್ಯಕರ್ಮಗಳ ತ್ಯಾಗವನ್ನೇ ಸನ್ಯಾಸವೆಂದಿರುವರು. ಮತ್ತೆ ಹಲವು ವಿಚಾರಶೀಲರಾದ ಜಾಣರು ಸಂಪೂರ್ಣ ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವುದೇ ತ್ಯಾಗ ಎಂದಿರುವರು.

ತ್ಯಾಜ್ಯಂ ದೋಷವದಿತ್ಯೇಕೇ ಕರ್ಮ ಪ್ರಾಹುರ್ಮನೀಷಿಣ: ।
ಯಜ್ಞದಾನತಪ:ಕರ್ಮ ನ ತ್ಯಾಜ್ಯಮಿತಿ ಚಾಪರೇ ॥ 3 ॥

ಎಷ್ಟೋ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಹೇಳುವುದು ''ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳೂ ದೋಷಯುಕ್ತವಾದುವು. ಆದ್ದರಿಂದ ತ್ಯಜಿಸಲರ್ಹವಾದುವು'' ಎಂದು. ಮತ್ತೆ ಹಲವರು ''ಯಜ್ಞ, ದಾನ, ತಪಸ್ಸುಗಳ ತ್ಯಜಿಸಲರ್ಹವಾದುದಲ್ಲ'' ಎನ್ನುವರು. ಈ ರೀತಿ ಅನೇಕ ಮತಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ನಿಶ್ಚಿತ ಮತವನ್ನು ಹೇಳುವನು.

ನಿಶ್ಚಯಂ ಶೃಣು ಮೇ ತತ್ರ ತ್ಯಾಗೇ ಭರತಸತ್ತಮ ।
ತ್ಯಾಗೋ ಹಿ ಪುರುಷ ವ್ಯಾಘ್ರ ತ್ರಿವಿಧ: ಸಂಪ್ರಕೀರ್ತಿತ: ॥ 4 ॥

ಈ ತ್ಯಾಗವೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ನಿಶ್ಚಿತ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಕೇಳು. ಹೇ ಪುರುಷ ಶ್ರೇಷ್ಠ. ತ್ಯಾಗವು ಮೂರು ವಿಧ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಯಜ್ಞ ದಾನ ತಪ: ಕರ್ಮ ನ ತ್ಯಾಜ್ಯಂ ಕಾರ್ಯಮೇವ ತತ್ ।
ಯಜ್ಞೋ ದಾನಂ ತಪಶ್ಚೈವ ಪಾವನಾನಿ ಮನೀಷಿಣಾಮ್ ॥ 5 ॥

ಯಜ್ಞ, ದಾನ, ತಪಸ್ಸು ಈ ಮೂರು ವಿಧವಾದ ಕರ್ಮಗಳು ತ್ಯಜಿಸಲರ್ಹವಾದುದಲ್ಲ. ಇವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಲೇ ಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಯಜ್ಞ , ದಾನ, ತಪಸ್ಸು ಈ ಮೂರೂ ಪುರುಷನನ್ನು ಪವಿತ್ರ ಗೊಳಿಸುವಂಥವು.

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಚಲಿತ ಮತಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವನು. ಮೊದಲನೆಯದು – ಕಾಮ್ಯ ಕರ್ಮಗಳ ತ್ಯಾಗ, ಎರಡನೆಯದು – ಸಂಪೂರ್ಣ ಕರ್ಮಫಲಗಳ ತ್ಯಾಗ, ಮೂರನೇಯದು – ದೋಷಯುಕ್ತವಾದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸುವುದು. ನಾಲ್ಕನೆಯದು – ಯಜ್ಞ ದಾನ, ತಪಸ್ಸುಗಳು ತ್ಯಜಿಸಲರ್ಹವಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಇದು ಪಾವನಗೊಳಿಸುವಂತಹದು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ತನಗೆ ವಿಹಿತವೆಂದು ಕಂಡುಬಂದುದರಿಂದ ತನ್ನ ಸಹಮತಿಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತ ಹೇಳುವನು – ಅರ್ಜುನ ! ಯಜ್ಞ, ದಾನ, ತಪಸ್ಸುಗಳು ತ್ಯಜಿಸುವಂತಹುದಲ್ಲ ಎಂಬುದು ನನ್ನ ಮತವೂ ಹೌದು. ಇದರಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದೇನೆಂದರೆ

ಕೃಷ್ಣನ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಹಲವಾರು ಮತಗಳಿದ್ದವು. ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಯಥಾರ್ಥ. ಇಂದೂ ಅನೇಕ ಮತಗಳುಂಟು. ಮಹಾಪುರುಷರು ಈ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗಲೆಲ್ಲ ಹಲವಾರು ಮತ, ಮತಾಂತರಗಳಲ್ಲಿ ಹಿತಕರವಾದುದೊಂದನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುವನು. ಪ್ರತಿಯೋರ್ವ ಮಹಾಪುರುಷನೂ ಇದನ್ನೇ ಮಾಡಿರುವನು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೂ ಅದನ್ನೇ ಮಾಡಿರುವರು. ಅವನು ಯಾವ ಹೊಸ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಮತ ಮತಾಂತರಗಳಲ್ಲಿ ಸತ್ಯವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿ ಅದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟ ಪಡಿಸಿರುವನು.

ಏತಾನ್ಯಪಿ ತು ಕರ್ಮಾಣಿ ಸಂಗಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಫಲಾನಿ ಚ ।
ಕರ್ತವ್ಯಾನೀತಿ ಮೇ ಪಾರ್ಥ ನಿಶ್ಚಿತಂ ಮತಮುತ್ತಮಮ್ ॥ 6 ॥

ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳುವನು – ಪಾರ್ಥ ! ಯಜ್ಞ, ದಾನ, ತಪ:, ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಆಸಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಫಲದಾಸೆಯಿಲ್ಲದೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಇದು ನಾನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರುವ ಉತ್ತಮವಾದ ಮತ. ಈಗ ಅರ್ಜುನನ ಪ್ರಶ್ನೆಯಂತೆ ತ್ಯಾಗದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವನು.

ನಿಯತಸ್ಯ ತು ಸನ್ಯಾಸ: ಕರ್ಮಣೋ ನೋಪಪದ್ಯತೇ ।
ಮೋಹಾತ್ತಸ್ಯ ಪರಿತ್ಯಾಗಸ್ತಾಮಸ: ಪರಿಕೀರ್ತಿತ: ॥ 7 ॥

ಅರ್ಜುನ ! ನಿಯತ ಕರ್ಮ (ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ನಿಯತ ಕರ್ಮವೆಂಬುದೊಂದೇ – ಯಜ್ಞದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ಈ ನಿಯತ ಶಬ್ದವನ್ನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಎಂಟು ಹತ್ತು ಬಾರಿ ಹೇಳಿರುವನು. ಅದನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಊರಿ ಹೇಳಿರುವನು – ಏಕೆಂದರೆ ಸಾಧಕನು ಭ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡು ಬೇರೇನಾದರೂ ಮಾಡತೊಡಗಿದ್ದಾನೆಂದು). ಈ ಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಧಿಯಿಂದ ನಿರ್ಧಾರಿತವಾದ ಕರ್ಮದ ತ್ಯಾಗ ಉಚಿತವಲ್ಲ. ಮೋಹದಿಂದ ಅದನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದು ತಾಮಸ ತ್ಯಾಗವಾಗುವುದು. ಸಾಂಸಾರಿಕ ವಿಷಯಸಾಮಾಗ್ರಿಗಳ ಆಸಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ 'ಕಾರ್ಯಂ ಕರ್ಮ' (ನಿಯತ ಕರ್ಮ)ದ ತ್ಯಾಗವು ತಾಮಸಿಕವಾದುದು. ಅಂತಹ ಪುರುಷನು ''ಅಧ: ಗಚ್ಛತಿ'' ಕ್ರಿಮಿಕೀಟಾದಿ ಅಧಮಯೋನಿಗಳಿಗೆ ಬೀಳುವನು. ಏಕೆಂದರೆ ಆತನು ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದಂತಾಗುವುದು. ಈಗ ರಾಜಸ ತ್ಯಾಗದ ಬಗೆಗೆ ಹೇಳುವನು –

ದು:ಖಮಿತ್ಯೇವ ಯತ್ಕರ್ಮ ಕಾಯಕ್ಲೇಶ ಭಯಾತ್ತ್ಯಜೇತ್ ।
ಸ ಕೃತ್ವಾ ರಾಜಸ ತ್ಯಾಗಂ ನೈವ ತ್ಯಾಗಫಲಂ ಲಭೇತ್ ॥ 8 ॥

ಕರ್ಮವನ್ನು ದು:ಖಕ್ಲೇಶಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದೆಂದುಕೊಂಡು ಶಾರೀರಿಕ ತೊಂದರೆಗಾಗಿ ಅದನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ರಾಜಸ ತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರೂ ಫಲವನ್ನು ಪಡೆಯಲಾರನು. ಯಾವಾತನಿಗೆ ಭಜನೆಯು ಪಾರುಗಾಣದೋ ಮತ್ತು 'ಕಾಯಕ್ಲೇಶ ಭಯಾತ್' – ಶರೀರಕ್ಕೆ ಕಷ್ಟವಾಗುವುದೆಂಬ ಭಯದಿಂದ ಕರ್ಮವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದರೆ ಆತನ ತ್ಯಾಗ ರಾಜಸವಾದುದು. ಅವನಿಗೆ ತ್ಯಾಗದ ಫಲವಾದ ಪರಮ ಶಾಂತಿಯು ದೊರಕಲಾರದು. ಹಾಗೂ –

ಕಾರ್ಯಮಿತ್ಯೇವ ಯತ್ಕರ್ಮ ನಿಯತಂ ಕ್ರಿಯತೇಽರ್ಜುನ ।
ಸಂಗಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಫಲಂ ಚೈವ ಸ ತ್ಯಾಗ: ಸಾತ್ವಿಕೋ ಮತ: ॥ 9 ॥

ಅರ್ಜುನ ! ಇದು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಎಂದು ತಿಳಿದು 'ನಿಯತಂ' ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಯಿಂದ ನಿರ್ಧಾರವಾದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಸಂಗದೋಷ ಮತ್ತು ಫಲತ್ಯಾಗದಿಂದ ಮಾಡುವಾತನು ತ್ಯಾಗ ಸಾತ್ವಿಕವಾದುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿಯತಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿ– ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದುದನ್ನೆಲ್ಲ ತ್ಯಜಿಸಿರಿ. ಆ ನಿಯತ ಕರ್ಮವನ್ನೇ ಆಗಲಿ ಸುಮ್ಮನೇ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇರುವುದೇ? ಅಥವಾ ಅದನ್ನು ಒಂದು ದಿನ ತ್ಯಜಿಸುವುದೇ? ಅದಕ್ಕೆ ಹೇಳುವನು. ಈಗ ಅಂತಿಮ ತ್ಯಾಗದ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿ.

ನ ದ್ವೇಷ್ಟ್ಯಕುಶಲಂ ಕರ್ಮ ಕುಶಲೇ ನಾನುಷಜ್ಜತೇ ।
ತ್ಯಾಗಿ ಸತ್ವಸಾಮಾವಿಷ್ಟೋ ಮೇಧಾವೀ ಛಿನ್ನ ಸಂಶಯ: ॥ 10 ॥

ಎಲೆ ಅರ್ಜುನ! ಯಾವ ಪುರುಷನು **'ಅಕುಶಲಂ ಕರ್ಮ'** ಅಶುಭಕರವಾದ ಕರ್ಮದಿಂದ (ಶಾಸ್ತ್ರ ನಿಯತವಾದ ಕರ್ಮವೇ ಶುಭಕರ. ಇದಕ್ಕೆ ಹೊರತಾಗಿರುವುದೆಲ್ಲ ಈ ಲೋಕದ ಬಂಧನಗಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಶುಭವಾದುವು – ಇಂತಹ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ) ಮೊಗ ತಿರುವುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಅಂತಹ ಅಶುಭಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಮಾಡುವುದನ್ನೆಲ್ಲ ಮಾಡಿದುದಾಗಿದೆ ಇಂತಹ ಸತ್ವ ಸಂಯುಕ್ತ ಪುರುಷನು ಸಂಶಯರಹಿತನೂ, ಜಾನವಂತನೂ, ತ್ಯಾಗಿಯೂ ಆಗಿರುವನು. ಆತನು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸಿದುದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯೊಂದಿಗೆ ಪೂರ್ಣ ತ್ಯಾಗವೇ ಸನ್ಯಾಸ. ಮತ್ತಾವುದಾದರೂ ಸರಳೋಪಾಯವಿರಬಹುದು? ಅದಕ್ಕೆ ಹೇಳುವನು – ಇಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ನೋಡೋಣ.

ನ ಹಿ ದೇಹಭೃತಾ ಶಕ್ಯಂ ತ್ಯಕ್ತುಂ ಕರ್ಮಾಣ್ಯಶೇಷತ: ।
ಯಸ್ತು ಕರ್ಮಫಲತ್ಯಾಗೀ ಸ ತ್ಯಾಗೀತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ ॥ 11 ॥

ಶರೀರಧಾರಿಗಳಾದ ಪುರುಷರು (ನೀವು ಕಾಣುವ ಸ್ಥೂಲ ಶರೀರವೊಂದೇ ಅಲ್ಲ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವಂತೆ ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಸತ್ವ ರಜಸ್ತ ಗುಣಗಳೂ ಈ ಜೀವಾತ್ಮನನ್ನು ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸುವುದು. ಗುಣಗಳಿರುವವರೆಗೂ ಜೀವಧಾರಿಯೂ ಇರುವನು. ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ರೂಪದಲ್ಲಿ ಶರೀರವು ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾ ಇದ್ದೇ ಇರುವುದು. ಈ ದೇಹದ ದೆಸೆಯಿಂದಾಗಿ ಇದು ಜೀವಿಸಿರುವವರೆಗೆ) ಶರೀರಧಾರಿಗಳಾದ ಪುರುಷರಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಬಿಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾದುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಕರ್ಮದ ಫಲವನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವ ಪುರುಷನು ನಿಜವಾದ ತ್ಯಾಗಿ. ಶರೀರದ ದೆಸೆಯಿಂದಾಗಿ ಇರಲೇ ಬೇಕಾದ ಮೇಲೆ ಇರುವವರೆಗೆ ನಿಯತ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಲೇ ಬೇಕು. ಮಾಡಿ ಅವುಗಳ ಫಲವನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬೇಕು. ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಯಾವ ಫಲವನ್ನೂ ಅಪೇಕ್ಷಿಸಬಾರದು. ಅಂತಹ ಕಾಮವುಳ್ಳವನಿಗೆ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಫಲವೂ ಇರುವುದು.

ಅನಿಷ್ಟಮಿಷ್ಟಂ ಮಿಶ್ರಂ ಚ ತ್ರಿವಿಧಂ ಕರ್ಮಣ: ಫಲಮ್ ।
ಭವತ್ಯತ್ಯಾಗಿ ನಾಂ ಪ್ರೇತ್ಯ ನ ತು ಸನ್ಯಾಸಿನಾಂ ಕ್ವಚಿತ್ ॥ 12 ॥

ಸಕಾಮಿಯಾದ ಪುರುಷನಿಗೆ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಫಲ – ಒಳ್ಳೆಯದು, ಕೆಟ್ಟುದು, ಸಮ್ಮಿಶ್ರ ಹೀಗೆ ಮೂರು ವಿಧವಾದ ಫಲವು ಸತ್ತ ನಂತರವೂ ಇರುವುದು. ಜನ್ಮ ಜನ್ಮಾಂತರಗಳವರೆಗೂ ಇರುವುದು. ಆದರೆ **'ಸನ್ಯಾಸಿನಾಮ್'** ಅಂದರೆ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ಕೊನೆಗೊಳಿಸಿರುವ ತ್ಯಾಗೀ

ಪುರುಷನ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಫಲವು ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಇಲ್ಲ. ಇದೇ ಶುದ್ಧ ಸನ್ಯಾಸ. ಸನ್ಯಾಸವೆಂಬುದು ಚರಮೋತ್ಕೃಷ್ಟ ಸ್ಥಿತಿ. ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಟ್ಟ ಕರ್ಮಗಳ ಫಲ ಮತ್ತು ಪೂರ್ಣನ್ಯಾಸ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವುವು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಪೂರ್ಣವಾಯಿತು. ಈಗ ಪುರುಷನಿಂದ ಶುಭಾಶುಭ ಕರ್ಮಗಳು ಜರುಗಲು ಏನು ಕಾರಣ?

ಅದನ್ನು ನೋಡೋಣ –

ಪಂಚೈತಾನಿ ಮಹಾಬಾಹೋ ಕಾರಣಾನಿ ನಿಬೋಧ ಮೇ ।
ಸಾಂಖ್ಯೇ ಕೃತಾಂತೇ ಪ್ರೋಕ್ತಾನಿ ಸಿದ್ಧಯೇ ಸರ್ವಕರ್ಮಣಾಮ್ ॥ 13 ॥

ಎಲೆ ಮಹಾಬಾಹು ! ಸಂಪೂರ್ಣ ಕರ್ಮದ ಸಿದ್ಧಿಗೆ ಐದು ಕಾರಣಗಳು ಸಾಂಖ್ಯ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಅದನ್ನು ನನ್ನಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕೇಳಿಕೋ.

ಅಧಿಷ್ಠಾನಂ ತಥಾ ಕರ್ತಾ ಕಾರಣಂ ಚ ಪೃಥಗ್ವಿಧಮ್ ।
ವಿವಿಧಾಶ್ಚ ಪೃಥಕ್ಚೇಷ್ಟಾ ದೈವಂ ಚೈವಾತ್ರ ಪಂಚಮಮ್ ॥ 14 ॥

ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃ (ಈ ಮನಸ್ಸು) ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು (ಅಂದರೆ ಶುಭವಾದ ಕರಣಗಳಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೆ ವಿವೇಕ, ವೈರಾಗ್ಯ, ಶಮ, ದಮ, ತ್ಯಾಗ, ಅನವರತ ಚಿಂತನದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು ಕರಣವಾಗುವುವು. ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಅಶುಭವುಂಟಾದರೆ ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭ, ದ್ವೇಷಾದಿಗಳು, ದುರಾಸೆ, ದರ್ಮದ ಮುಂತಾದುವು ಕರಣವಾಗುವುವು.) ಹೀಗೆ ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರದ ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರ ಚೇಷ್ಟೆ (ಅನಂತ ಇಚ್ಛೆಗಳು) ಆಧಾರ (ಅರ್ಥಾತ್ ಸಾಧನ. ಯಾವ ಇಚ್ಛೆಯೊಂದಿಗೆ ಸಾಧನವು ಸೇರಿದೆಯೋ. ಅದೇ ಇಚ್ಛೆಯು ಪೂರ್ತಿಯಾಗತೊಡಗುವುದು). ಮತ್ತು ಐದನೇ ಕಾರಣ – ದೈವ ಅಥವಾ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಇದನ್ನು ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸುವುದು.

ಶರೀರ ವಾಙ್ಮನೋಭಿರ್ಯತ್ಕರ್ಮ ಪ್ರಾರಭತೇ ನರಃ ।
ನ್ಯಾಯ್ಯಂ ವಾ ವಿಪರೀತಂ ವಾ ಪಂಚೈತೇ ತಸ್ಯ ಹೇತವಃ ॥ 15 ॥

ಮನುಷ್ಯರು ಮನೋವಾಕ್ಕಾಯಗಳಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರವಿಹಿತವಾಗಿಯೋ, ಶಾಸ್ತ್ರ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿಯೋ ಏನೆಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವನೋ ಅವುಗಳಿಗೆ ಈ ಐದು ಕಾರಣಗಳು. ಹೀಗಾದರೂ –

ತತ್ರೈವಂ ಸತಿ ಕರ್ತಾರಮಾತ್ಮಾನಂ ಕೇವಲಂ ತು ಯಃ ।
ಪಶ್ಯತ್ಯಕೃತ ಬುದ್ಧಿತ್ವಾನ್ನ ಸ ಪಶ್ಯತಿ ದುರ್ಮತಿಃ ॥ 16 ॥

ಯಾವಾತನು ಅಶುದ್ಧ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ಕೈವಲ್ಯಸ್ವರೂಪನಾದ ಆತ್ಮನನ್ನು ಕರ್ತೃ ಎಂದು ಕೊಳ್ಳುವನೋ ಆ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ನೋಡುವವನಲ್ಲ. ಅರ್ಥಾತ್ ಭಗವಂತನಲ್ಲ ಮಾಡುವವನು.

ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಎರಡನೇ ಬಾರಿ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿರುವನು. ಐದನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಆತನು ಹೇಳಿರುವನು – ಆ ಪ್ರಭುವು

ಮಾಡುವವನೂ ಅಲ್ಲ, ಮಾಡಿಸುವವನೂ ಅಲ್ಲ ಅಥವಾ ಕ್ರಿಯಾಸಂಯೋಗವನ್ನು ಜೋಡಿಸುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಹಾಗಾದರೆ ಜನರೇಕೆ ಹೇಳುವರು? ಜನರ ಬುದ್ಧಿಯು ಮೋಹದಿಂದ ಮರುಳಾಗಿರುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಏನು ಬೇಕಾದರೂ ಹೇಳುವರು. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಅದನ್ನೇ ಹೇಳುವನು – ಒಂದು ಕರ್ಮವಾಗಲು ಐದು ಕಾರಣಗಳು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಯಾವಾತನು ಕೈವಲ್ಯ ಸ್ವರೂಪನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಕರ್ತೃವೆಂದು ಕಾಣುವನೋ ಆ ಮಂದಬುದ್ಧಿಯು ಯಥಾರ್ಥ ದರ್ಶಕನಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಭಗವಂತನಲ್ಲ ಮಾಡುವವನು. ಅರ್ಜುನನಿಗಾಗಿ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ತಾನು ತೊಡೆತಟ್ಟಿ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುವನು. **''ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರಂ ಭವ ಸವ್ಯಸಾಚಿನ್''** ಮಾಡುವವನೂ ಮುಟ್ಟುವವನೂ ನಾನು. ನೀನು ನೆಪ ಮಾತ್ರವಾಗಿರು. ಹಾಗಾದರೆ ಆ ಮಹಾಪುರುಷನು ಕಡೆಗೆ ಹೇಳುವುದಾದರೂ ಏನು?

ವಸ್ತುತ: ಭಗವಂತ ಮತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿಯ ನಡುವೆ ಒಂದು ಆಕರ್ಷಣೆ ರೇಖೆಯಿದೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಎಲ್ಲೆ ಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿರುವ ತನಕ ಭಗವಂತನೂ ಏನೂ ಮಾಡಲಾರನು. ಬಹಳ ಸಮೀಪದಲ್ಲೇ ಇದ್ದರೂ ನೋಟಕನಾಗಿಯೇ ಇರುವನು. ಅನನ್ಯ ಭಾವದಿಂದ ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಾಗ ಅವನು ಹೃದಯದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚಾಲಕನಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡತೊಡಗುವನು. ಸಾಧಕನು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸೀಮೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಆತನ ಆಕರ್ಷಣ ಸೀಮೆಯೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವನು. ಇಂತಹ ಅನುರಾಗಿಗೋಸ್ಕರ ಅವನು ತೊಡೆತಟ್ಟಿ ತಾನೇ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲುವನು. ಕೇವಲ ಆತನ ಸಲುವಾಗಿ ಮಾಡುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಚಿಂತನ ಮಾಡಿರಿ. ಪ್ರಶ್ನೆ ಪೂರ್ತಿಯಾಯಿತು. ಈಗ ಮುಂದೆ ನೋಡೋಣ.

ಯಸ್ಯ ನಾಹಂಕೃತೋ ಭಾವೋ ಬುದ್ಧಿರ್ಯಸ್ಯ ನ ಲಿಪ್ಯತೇ ।
ಹೃತ್ವಾಪಿ ಸ ಇಮಾಲ್ಲೋಕಾನ್ನ ಹಸ್ತಿ ನ ನಿಬಧ್ಯತೇ ॥ 17 ॥

ಯಾವ ಪುರುಷನು ಅಂತ:ಕರಣದಲ್ಲಿ 'ನಾನು ಮಾಡುವಾತನು' ಎಂಬ ಭಾವವಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಬುದ್ಧಿಯು ಲಿಪ್ಯಮಾನವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಆ ಪುರುಷನು ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಕೊಂದುಹಾಕಿದರೂ ವಸ್ತುತ: ಅವನು ಹಂತಕನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗಾವ ಲೇಪವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಲೋಕಸಂಬಂಧವಾದ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳ ವಿಲಯವೇ ಲೋಕ ಸಂಹಾರ. ಈಗ ಆ ನಿಯತಕರ್ಮದ ಪ್ರೇರಣೆ ಹೇಗಿರುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ನೋಡೋಣ.

ಜ್ಞಾನಂ ಜ್ಞೇಯಂ ಪರಿಜ್ಞಾತಾ ತ್ರಿವಿಧಾ ಕರ್ಮ ಚೋದನಾ ।
ಕರಣಂ ಕರ್ಮ ಕರ್ತೇತಿ ತ್ರಿವಿಧ: ಕರ್ಮ ಸಂಗ್ರಹ: ॥ 18 ॥

ಅರ್ಜುನ ! ಪರಿಜ್ಞಾತಾ ಪೂರ್ಣಜ್ಞಾತೃವಾಗಿರುವ ಮಹಾಪುರುಷನಿಂದ **'ಜ್ಞಾನಂ'** ಅವನನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ವಿಧಿಯಿಂದ ಮತ್ತು **'ಜ್ಞೇಯ'** ತಿಳಿಯಲರ್ಹವಾದ ವಸ್ತು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿರುವನು. ನಾನೇ ತಿಳಿಯಲರ್ಹನಾದ ಜ್ಞೇಯ ವಸ್ತು) ಇವಿನಿಂದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವ ಪ್ರೇರಣೆ ದೊರೆಯುವುದು. ಮೊದಲು ಪೂರ್ಣಜ್ಞಾತವಾದ ಮಹಾಪುರುಷನೊಬ್ಬನು ಬೇಕು. ಅವನ ಮುಖಾಂತರ ಆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ವಿಧಿ ದೊರೆಯಬೇಕು. ಲಕ್ಷ್ಯ. ಜ್ಞೇಯದ ಮೇಲೇ ದೃಷ್ಟಿ – ಆಗ ಮಾತ್ರ ಕರ್ಮದ ಪ್ರೇರಣೆ ದೊರೆಯುವುದು. ಮತ್ತು ಕರ್ತ (ಮನಸ್ಸಿನ ಹಂಬಲು) ಕರಣ (ವಿವೇಕ, ವೈರಾಗ್ಯ, ಶಮ,

ದಮ ಮುಂತಾಗಿ) ಹಾಗೂ ಕರ್ಮದ ತಿಳಿವಿನಿಂದ ಕರ್ಮದ ಸಂಗ್ರಹವಾಗುವುದು. ಕರ್ಮವು ಒಂದುಗೂಡತೊಡಗುವುದು. ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ನಂತರ ಆ ಪುರುಷನು ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಹೋಗುವುದರಿಂದ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಆಗದು. ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟುದರಿಂದ ಯಾವ ಹಾನಿಯು ಸಹ ಇಲ್ಲ – ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದನು. ಆದರೂ ಲೋಕ ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ ಬೆನ್ನ ಹಿಂದೆ ಬರುವ ಹಿಂಬಾಲಕರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಶುಭಂಕರವಾದ ಸಾಧನಗಳು ಸಂಗ್ರಹವಾಗುವ ಸಲುವಾಗಿ ಆತನು ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಕರ್ತಾ, ಕರ್ಮ, ಕರಣ ಇವುಗಳಿಂದ ಆ ಸಂಗ್ರಹವಾಗುವುದು. ಜ್ಞಾನ, ಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಕರ್ತೃ ಇದರಲ್ಲೂ ಮೂರು ಭೇದ.

ಜ್ಞಾನಂ ಕರ್ಮ ಚ ಕರ್ತಾ ಚ ತ್ರಿಧೈವ ಗುಣಭೇದತಃ ।
ಪ್ರೋಚ್ಯತೇ ಗುಣಸಂಖ್ಯಾನೇ ಯಥಾವಚ್ಛೃಣು ತಾನ್ಯಪಿ ॥ 19 ॥

ಜ್ಞಾನ, ಕರ್ಮ, ಕರ್ತೃ ಸಹ ಗುಣಭೇದಗಳಿಂದ ಸಾಂಖ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಮೂರು, ಮೂರು ವಿಧವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅದನ್ನೂ ಸಹ ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ಕೇಳು. ಹೇಳುವೆ. ಮೊದಲು ಜ್ಞಾನದ ಭೇದ –

ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಯೇನೈಕಂ ಭಾವಮವ್ಯಯಮೀಕ್ಷ್ಯತೇ ।
ಅವಿಭಕ್ತಂ ವಿಭಕ್ತೇಷು ತಜ್ಞಾನಂ ವಿದ್ಧಿ ಸಾತ್ವಿಕಮ್ ॥ 20 ॥

ಅರ್ಜುನ ! ಯಾವ ಜ್ಞಾನದ ಮೂಲಕ ಮನುಷ್ಯನು ಎಲ್ಲ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ಓರ್ವ ಅವಿನಾಶೀ ಪರಮಾತ್ಮ ಭಾವವನ್ನು ವಿಭಾಗರಹಿತವಾಗಿ ಏಕರಸವಾಗಿ ನೋಡುವನೋ ಆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಾತ್ವಿಕವೆಂದು ತಿಳಿ. ಜ್ಞಾನವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅನುಭೂತಿ. ಅದರೊಂದಿಗೆ ಗುಣಗಳು ಲಯವನ್ನು ಹೊಂದುವುವು. ಹೊಂದಬೇಕು. ಇದೇ ಜ್ಞಾನದ ಪಕ್ವಾವಸ್ಥೆ. ಈಗ ರಾಜಸ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ನೋಡೋಣ –

ಪಥಕ್ತ್ವೇನ ತು ಯ ಜ್ಞಾನಂ ನಾನಾ ಭಾವಾನ್ ಪೃಥಗ್ವಿಧಾನ್ ।
ವೇತ್ತಿ ಸರ್ವೇಷು ಭೂತೇಷು ತಜ್ಞಾನಂ ವಿದ್ಧಿ ರಾಜಸಮ್ ॥ 21 ॥

ಯಾವ ಜ್ಞಾನವು ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುವ ಭಾವಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿಯೇ ತಿಳಿದು 'ಇದು ಒಳ್ಳೆಯದು, ಇದು ಕೆಟ್ಟದು' – ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸುವ ಜ್ಞಾನ ರಾಜಸ. ಅಂದರೆ ರಾಜಸೀ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯಿದೆ. ಈಗ ತಾಮಸ ಜ್ಞಾನವೇನೆಂಬುದನ್ನು ನೋಡೋಣ.

ಯತ್ತು ಕೃತ್ಸ್ನವದೇಕಸ್ಮಿನ್ಕಾರ್ಯೇ ಸಕ್ತಮಹೈತುಕಮ್ ।
ಅತತ್ವಾರ್ಥವದಲ್ಪಂ ಚ ತತ್ತಾಮಸ ಮುದಾ ಹೃತಮ್ ॥ 22 ॥

ಯಾವ ಜ್ಞಾನವು ಶರೀರವೊಂದರಲ್ಲೇ ಆಸಕ್ತವಾಗಿರುವುದೋ – ಅದೇ ಸಮಸ್ತವೆಂದು ಭಾವಿಸಿರುವುದೋ – ಯುಕ್ತಿರಹಿತ ಅರ್ಥಾತ್ ಯಾವ ಕ್ರಿಯೆಯೂ ಜೊತೆಗಿಲ್ಲದಿರುವುದೋ – ತತ್ವದ ಅರ್ಥಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನದಿಂದ

ಬೇರ್ಪಡಿಸುವ ತುಚ್ಛವಾದ ಆ ಜ್ಞಾನವು ತಾಮಸವೆಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಈಗ ಕರ್ಮದ ಮೂರು ಭೇದಗಳು –

ನಿಯತಂ ಸಂಗರಹಿತಮರಾಗದ್ವೇಷತಃ ಕೃತಮ್ ।
ಅಫಲಪ್ರೇಪ್ಸುನಾ ಕರ್ಮ ಯತ್ತತ್ಸಾತ್ತ್ವಿಕಮುಚ್ಯತೇ ॥ 23॥

ಯಾವ ಕರ್ಮವು **'ನಿಯತಂ'** ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿ ವಿಹಿತವಾದುದ್ದೋ ಅದು ಬೇರೆ ಅಲ್ಲ. ಸಂಗದೋಷವಿಲ್ಲದುದು, ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ರಹಿತವಾದುದು. ಯಾವ ರಾಗ, ದ್ವೇಷಗಳಿಂದಲೂ ಮಾಡಲ್ಪಡದಿರುವುದು. ಇಂತಹ ಕರ್ಮವು ಸಾತ್ವಿಕವಾದುದು. (ನಿಯತ ಕರ್ಮ (ಆರಾಧನೆ) ಚಿಂತನೆ – ಪರಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿಸುವಂತಹ ಚಿಂತನೆ).

ಯತ್ತು ಕಾಮೇಪ್ಸುನಾ ಕರ್ಮ ಸಾಹಂಕಾರೇಣ ವಾ ಪುನಃ ।
ಕ್ರಿಯತೇ ಬಹುಲಾಯಾಸಂ ತದ್ರಾಜಸಮುದಾಹೃತಮ್ ॥ 24॥

ಯಾವ ಕರ್ಮವು ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರಮವಹಿಸಿ ಮಾಡಲ್ಪಡುವುದೋ, ಫಲವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಅಹಂಕಾರಯುಕ್ತನಾದ ಪುರುಷನಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಡುವುದೋ ಆ ಕರ್ಮವು ರಾಜಸಕರ್ಮವೆಂದು ಹೆಸರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಪುರುಷನು ಮಾಡುವುದೂ ಅಂತಹುದೇ ಕರ್ಮ – ನಿಯತ ಕರ್ಮ. ಆದರೆ ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆ, ಅಹಂಕಾರ ಇವೆರಡೇ ವ್ಯತ್ಯಾಸ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಮಾಡುವ ಕರ್ಮ ರಾಜಸವಾದುದು. ಇನ್ನು ತಾಮಸವನ್ನು ನೋಡೋಣ –

ಅನುಬಂಧಂ ಕ್ಷಯಂ ಹಿಂಸಾಮನವೇಕ್ಷ್ಯ ಚ ಪೌರುಷಮ್ ।
ಮೋಹಾದಾರಭ್ಯತೇ ಕರ್ಮ ಯತ್ತತ್ತಾಮಸಮುಚ್ಯತೇ ॥ 25॥

ಯಾವ ಕರ್ಮವು ಕಡೆಗೆ ನಾಶವಾಗುವಂಥಹುದೋ, ಹಿಂಸೆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳೊಂದನ್ನೂ ವಿವೇಚಿಸದೇ ಬರಿಯ ಮೋಹದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲ್ಪಡುವುದೋ ಅದು ತಾಮಸ ಕರ್ಮವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಕರ್ಮವು ಶಾಸ್ತ್ರವು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ ಕರ್ಮವಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ. ಅದರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವುದು ಬರಿಯ ಭ್ರಮೆ. ಈಗ ಕರ್ತೃವಿನ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ನೋಡೋಣ.

ಮುಕ್ತಸಂಗೋಽನಹಂ ವಾದೀ ಧೃತ್ಯುತ್ಸಾಹ ಸಮನ್ವಿತಃ ।
ಸಿದ್ಧ್ಯಸಿದ್ಧ್ಯೋರ್ನಿರ್ವಿಕಾರಃ ಕರ್ತಾ ಸಾತ್ತ್ವಿಕ ಉಚ್ಯತೇ ॥ 26॥

ಸಂಗದೋಷದಿಂದ ಮುಕ್ತನೂ, ನಿರಹಂಕಾರಿಯೂ ಧೈರ್ಯೋತ್ಸಾಹಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದವನೂ, ಕಾರ್ಯವು ಸಿದ್ಧಿಯಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಬಿಡಲಿ. ಅದರಿಂದ ಹರ್ಷಶೋಕ ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಈಡಾಗದೆ ನಿರ್ವಿಕಾರನಾಗಿರುವವನೂ ಆದ ಕರ್ತೃ ಸಾತ್ವಿಕನೆಂದೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಇದೇ ಉತ್ತಮ ಸಾಧಕನ ಲಕ್ಷಣ. ಕರ್ಮವದೇ – ನಿಯತ ಕರ್ಮ.

ರಾಗೀ ಕರ್ಮಫಲಪ್ರೇಪ್ಸುರ್ಲುಬ್ಧೋ ಹಿಂಸಾತ್ಮಕೋಽಶುಚಿಃ ।
ಹರ್ಷಶೋಕಾನ್ವಿತಃ ಕರ್ತಾ ರಾಜಸಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ ॥ 27॥

ಆಸಕ್ತಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡವನೂ, ಕರ್ಮದ ಫಲವನ್ನು ಬಯಸುವವನೂ, ಹಂಬಲ

ತುಂಬಿ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ನೋವುಂಟು ಮಾಡುವವನೂ, ಕಲುಷಿತನೂ, ಹರ್ಷಲೋಕಗಳನ್ನು ಬಳಿದುಕೊಂಡಿರುವವನೂ ಆದ ಕರ್ತೃ ರಾಜಸನೆಂದೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು.

ಅಯುಕ್ತ: ಪ್ರಾಕೃತ: ಸ್ತಬ್ಧ: ಶಠೋಽ ನೈಷ್ಕೃತಿಕೋಽಲಸ: ।
ವಿಷಾದೀ ದೀರ್ಘಸೂತ್ರೀ ಚ ಕರ್ತಾ ತಾಮಸ ಉಚ್ಯತೇ ॥ 28 ॥

ಚಂಚಲಮನವುಳ್ಳವನೂ, ಅಯೋಗ್ಯನೂ, ಅಸಭ್ಯನೂ, ಅತಿಗರ್ವಿಯೂ, ಧೂರ್ತನೂ, ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಅಡಚಣೆ ತಂದೊಡ್ಡುವವನೂ, ಶೋಕಿಸುವ ಸ್ವಭಾವದವನೂ, ಆಲಸಿಯೂ ಮತ್ತು ಬಹಳಕಾಲ ಎಳೆದಾಡುವವನೂ ಆದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ತಾಮುಸನು. ದೀರ್ಘ ಸೂತ್ರಿ ಎಂದರೆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮುಂದೆಳೆಯುವವನು. ಮಾಡಬೇಕೆಂಬಾಸೆ ತನಗೂ ಇದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ನಾಳೆಗೆ ದೂಡುವವನು. ಹೀಗೆ ಕರ್ತೃಗಳ ಲಕ್ಷಣ ಪೂರ್ಣವಾಯಿತು. ಈಗ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ನವೀನ ಪ್ರಶ್ನೆಯೊಂದನ್ನು ಮುಂದಿಡುವನು. ಬುದ್ಧಿ, ಧಾರಣೆ ಮತ್ತು ಸುಖದ ಲಕ್ಷಣಗಳು.

ಬುದ್ಧೇರ್ಭೇದಂ ಧೃತೇಶ್ಚೈವ ಗುಣತಸ್ತ್ರಿವಿಧಂ ಶೃಣು ।
ಪ್ರೋಚ್ಯಮಾನಮಶೇಷೇಣ ಪೃಥಕ್ತ್ವೇನ ಧನಂಜಯ ॥ 29 ॥

ಬುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಧಾರಣಾ ಶಕ್ತಿಗಳೂ ಸಹ ಗುಣಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ಮೂರು ಭಾಗವಾಗುವುವು. ಈ ಭೇದವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಿತ್ತರಿಸಿ ಹೇಳುವೆ. ಅದನ್ನು ಕೇಳು.

ಪ್ರವೃತ್ತಿಂ ಚ ನಿವೃತ್ತಿಂ ಚ ಕಾರ್ಯಾಕಾರ್ಯೇ ಭಯಾಭಯೇ ।
ಬಂಧಂ ಮೋಕ್ಷಂ ಚ ಯಾ ವೇತ್ತಿ ಬುದ್ಧಿಸ್ಸಾ ಪಾರ್ಥ ಸಾತ್ವಿಕೀ ॥ 30 ॥

ಪಾರ್ಥ ! ಪ್ರವೃತ್ತಿ ನಿವೃತ್ತಿಗಳನ್ನೂ, ಕರ್ತವ್ಯ ಅಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನೂ, ಭಯ ಅಭಯಗಳನ್ನೂ, ಬಂಧನ ಮೋಕ್ಷಗಳನ್ನೂ ಯಾವ ಬುದ್ಧಿಯು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸುವುದೋ ಅದು ಸಾತ್ವಿಕ ಬುದ್ಧಿಯೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಅರ್ಥಾತ್ ಪರಮಾತ್ಮ ಪಥ, ಆವಾಗಮನ (ಜನ್ಮಮೃತ್ಯುಗಳೆಂಬ) ಪಥ ಎರಡನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿವೇಚಿಸಿ ತಿಳಿಯುವ ಬುದ್ಧಿಯು ಸಾತ್ವಿಕ ಬುದ್ಧಿ.

ಯಯಾ ಧರ್ಮಮಧರ್ಮಂ ಚ ಕಾರ್ಯಂ ಚಾಕಾರ್ಯಮೇವ ಚ ।
ಅಯಥಾವತ್ಪ್ರಜಾನಾತಿ ಬುದ್ಧಿಸ್ಸಾ ಪಾರ್ಥ ರಾಜಸೀ ॥ 31 ॥

ಮನುಷ್ಯನು ಧರ್ಮವನ್ನಾಗಲಿ ಅಧರ್ಮವನ್ನಾಗಲಿ, ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನಾಗಲಿ, ಅಕರ್ತವ್ಯವನ್ನಾಗಲಿ ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ತಿಳಿಯಲಾರನೋ, ಅಪೂರ್ಣವಾಗಿ, ಅರಬೆರಕೆಯಾಗಿ ತಿಳಿಯುವನೋ ಅಂಥವನ ಬುದ್ಧಿಯು ರಾಜಸವಾದುದು. ಈಗ ತಾಮಸೀ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ನೋಡೋಣ –

ಅಧರ್ಮಂ ಧರ್ಮಮಿತಿ ಯಾ ಮನ್ಯತೇ ತಮಸಾವೃತಾ ।
ಸರ್ವಾರ್ಥಾನ್ವಿಪರೀತಾಂಶ್ಚ ಬುದ್ಧಿಸ್ಸಾ ಪಾರ್ಥ ತಾಮಸೀ ॥ 32 ॥

ಪಾರ್ಥ ! ತಮೋಗುಣವು ಆವರಿಸಿಕೊಂಡ ಬುದ್ಧಿಯು ಅಧರ್ಮವನ್ನು ಧರ್ಮವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು, ಎಲ್ಲ ಹಿತಗಳನ್ನೂ ವಿಪರೀತವಾಗಿಯೇ ಕಾಣುವುದು. ಆ ಬುದ್ಧಿಯು ತಾಮಸೀ ಬುದ್ಧಿ.

ಇಲ್ಲಿ 30ನೇ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ 32ನೇ ಶ್ಲೋಕಗಳವರೆಗೆ ಬುದ್ಧಿಯ ಮೂರು ಭೇದಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿದೆ. ಮೊದಲನೇ ಬುದ್ಧಿಯು ಯಾವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಉದ್ಯುಕ್ತನಾಗಿರಬೇಕು, ಮತ್ತಾವ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ನಿವೃತ್ತನಾಗಿರಬೇಕು, ಕರ್ತವ್ಯವಾವುದು, ಅಕರ್ತವ್ಯವಾವುದು – ಎಂಬುದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿ ತಿಳಿಯುವುದು. ಇದು ಸಾತ್ವಿಕ ಬುದ್ಧಿ. ಕರ್ತವ್ಯ ಅಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಮಬ್ಬುಮಬ್ಬಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸುವಂತಹುದು, ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲಾರದುದು ಅದು ರಾಜಸೀ ಬುದ್ಧಿ. ಮೂರನೇಯದು ಅಧರ್ಮವನ್ನೇ ಧರ್ಮವೆಂದು ಕೊಳ್ಳುವುದು, ನಶ್ವರವಾದುದನ್ನೇ ಶಾಶ್ವತವೆಂದು ಬಗೆಯುವುದು, ಹಿತವನ್ನೇ ಅಹಿತವೆಂದೆಣಿಸುವುದು – ಹೀಗೆ ಅನರ್ಥಕಾರಕವಾದ ಈ ಬುದ್ಧಿ ತಾಮಸ ಬುದ್ಧಿಯೆಂದೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಬುದ್ಧಿಯ ಭೇದ ಪೂರ್ಣವಾಯಿತು. ಈಗ ಎರಡನೇಯದು '**ಧೃತಿ**' ಧಾರಣೆ, ಇದರಲ್ಲಿ ಮೂರು ಬಗೆ –

ಧೃತ್ಯಾ ಯಯಾ ಧಾರಯತೇ ಮನ: ಪ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯ ಕ್ರಿಯಾ: ।
ಯೋಗೇನಾವ್ಯಭಿಚಾರಿಣ್ಯಾ ಧೃತಿ: ಸಾ ಪಾರ್ಥ ಸಾತ್ವಿಕೀ ॥ 33 ॥

'**ಯೋಗೇನ**' ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳ ಮೂಲಕ '**ಅವ್ಯಭಿಚಾರಿಣೀ**' ಯೋಗ ಚಿಂತನೆಯೊಂದಲ್ಲದೇ ಮತ್ತಾವ ಚಿಂತನೆಯನ್ನೂ ಮಾಡದಿರುವಂಥಹುದು. ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಅದುವ್ಯಭಿಚಾರ. ಚಿತ್ತವು ದಾರಿ ತಪ್ಪಿ ಅತ್ತಿತ್ತ ಓಡುವುದು ವ್ಯಭಿಚಾರ. ಆದ್ದರಿಂದ '**ಅವ್ಯಭಿಚಾರಿಣಿಯಾದ**' – ಏಕೈಕ ನಿಷ್ಠೆ ತಾಳಿದ ಮನಸ್ಸು, ಪ್ರಾಣ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಧಾರಣಾಶಕ್ತಿಯೇ ಸಾತ್ವಿಕವಾದುದು. ಅರ್ಥಾತ್ ಮನಸ್ಸು ಇಂದ್ರಿಯ ಪ್ರಾಣಗಳು – ಒಂದೇ ಇಷ್ಟದ ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ ಓಡುವಂತೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಅತ್ತ ಕಡೆಗೆ ಮುಖ ಮಾಡುವುದೇ ಸಾತ್ವಿಕ ಧಾರಣೆ. ಹಾಗೂ.

ಯಯಾ ತು ಧರ್ಮಕಾಮಾರ್ಥಾನ್ ಧೃತ್ಯಾಧಾರಯತೇಽರ್ಜುನ ।
ಪ್ರಸಂಗೇನ ಫಲಾಕಾಂಕ್ಷೀ ಧೃತಿಸ್ಸಾ ಪಾರ್ಥ ರಾಜಸೀ ॥ 34 ॥

ಎಲೈ ಪಾರ್ಥ ! ಫಲಾಕಾಂಕ್ಷಿಯಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಅತಿ ಆಸಕ್ತಿಯಿಟ್ಟು ಯಾವ ಧಾರಣೆಯ ಮೂಲಕ ಕೇವಲ ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವನೋ (ಮೋಕ್ಷವಲ್ಲ) ಅದು ರಾಜಸ ಧಾರಣೆ. ಈ ಧಾರಣೆಯಲ್ಲೂ ಲಕ್ಷ್ಯವದೇ. ಆದರೆ ಫಲಾಕಾಂಕ್ಷೆಯಿದೆ. ಮಾಡಿದುದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಏನೋ ದೊರೆಯಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆ. ಈಗ ತಾಮಸೀ ಧಾರಣೆಯನ್ನು ನೋಡೋಣ.

ಯಯಾ ಸ್ವಪ್ನಂ ಭಯಂ ಶೋಕಂ ವಿಷಾದಂ ಮದಮೇವ ಚ ।
ನ ವಿಮುಂಚತಿ ದುರ್ಮೇಧಾ ಧೃತಿ: ಸಾ ಪಾರ್ಥ ತಾಮಸೀ ॥ 35 ॥

ಎಲೈ ಪಾರ್ಥ ! ದುಷ್ಟ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಮನುಷ್ಯನು ಯಾವ ಧಾರಣೆಯ ಮೂಲಕ ನಿದ್ರಾ, ಭಯ, ಚಿಂತೆ, ದು:ಖ, ಅಭಿಮಾನಗಳನ್ನು ಸಹ (ಇವೊಂದನ್ನು ಬಿಡದೆ) ಎಡೆಬಿಡದೆ ಧರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವನೋ ಆ ಧಾರಣೆಯು ತಾಮಸ. ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ಪೂರ್ತಿಯಾಯಿತು. ಮುಂದಿನ ಪ್ರಶ್ನೆ – ಸುಖ.

ಸುಖಂ ತ್ವಿದಾನೀಂ ತ್ರಿವಿಧಂ ಶೃಣು ಮೇ ಭರತರ್ಷಭ ।
ಅಭ್ಯಾಸಾದ್ರಮತೇ ಯತ್ರ ದು:ಖಾಂತಂ ಚ ನಿಗಚ್ಛತಿ ॥ 36 ॥

ಅರ್ಜುನ ! ಈಗ ಮೂರು ವಿಧವಾಗಿರುವ ಸುಖವನ್ನು ಹೇಳುವೆ. ಕೇಳು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದರಿಂದ ಸಾಧಕನು ಅಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ರಮಿಸುವನೋ ಅರ್ಥಾತ್ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಬದಿಗೊತ್ತಿ ಇಷ್ಟದಲ್ಲಿ ರಮಿಸುವನೋ, ಯಾವುದು ದು:ಖಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕೊನೆಗೊಳಿಸುವಂತಹುದೋ ಹಾಗೂ –

ಯತ್ತದಗ್ರೇ ವಿಷಮಿವ ಪರಿಣಾಮೇಽಮೃತೋಪಮಮ್ ।
ತತ್ಸುಖಂ ಸಾತ್ವಿಕಂ ಪ್ರೋಕ್ತಮಾತ್ಮಬುದ್ಧಿಪ್ರಸಾದಜಮ್ ॥ 37 ॥

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಸುಖವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ವಿಷದಂತೆ ಕಂಡರೂ ಸಹ (ಪ್ರಹ್ಲಾದನಿಗೆ ಶಿಲುಬೆಗೇರಿಸಲಾಯಿತು, ಮೀರಾಬಾಯಿಗೆ ವಿಷವುಣಿಸಲಾಯಿತು) ಕಬೀರನು ಹೇಳುವನು – **'ಸುಖಿಯಾ ಸಬ ಸಂಸಾರ್ ಹೈ, ಖಾಯೇ ಔರ್ ಸೋವೇ । ದುಖಿಯಾ ದಾಸ್ ಕಬೀರ ಹೈ ಜಾಗೇ ಔರ್ ರೋವೇ'** ಪ್ರಪಂಚವೆಲ್ಲವೂ ಸುಖಿ ಏಕೆಂದರೆ ಬೇಕಾದಂತೆ ತಿನ್ನುತ್ತದೆ, ಹಾಯಾಗಿ ಮಲಗುತ್ತದೆ. ಈ ದಾಸ ಕಬೀರನು ಮಾತ್ರ ಯಾವಾಗಲೂ ದು:ಖಿ. ಏಕೆಂದರೆ ಈತನು ಯಾವಾಗಲೂ ಎಚ್ಚರವಾಗಿಯೇ ಇರುವನು, ಅಳುತ್ತಲೇ ಇರುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮೊದಮೊದಲು ಇದು ವಿಷದಂತೆ ಕಂಡು ಬಂದರೂ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಅಮೃತಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾಗುವುದು. ಅಮೃತ ತತ್ವವನ್ನು ನೀಡುವಂಥಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತ್ಮವಿಚಾರದ ಬುದ್ಧಿಯ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಈ ಸುಖವು ಸಾತ್ವಿಕ ಸುಖ. ಮತ್ತು –

ವಿಷಯೇಂದ್ರಿಯಸಂಯೋಗಾದ್ಯತ್ತದಗ್ರೇಽಮೃತೋಪಮಮ್ ।
ಪರಿಣಾಮೇ ವಿಷಮಿದ ತತ್ಸುಖಂ ರಾಜಸಂ ಸ್ಮೃತಮ್ ॥ 38 ॥

ಯಾವ ಸುಖವು ವಿಷಯೇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಸುಖಕರವಾಗಿ, ಅಮೃತೋಪಮವಾಗಿ ಕಂಡು ಬಂದು ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ವಿಷದಂತೆ ಹಾನಿಕಾರಕವೋ ಅದು ರಾಜಸ ಸುಖವೆನಿಸುವುದು. ಇದು ಜನನ ಮರಣಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾದುದು.

ಯದಗ್ರೇ ಚಾನುಬಂಧೇ ಚ ಸುಖಂ ಮೋಹನಮಾತ್ಮನ: ।
ನಿದ್ರಾಲಸ್ಯ ಪ್ರಮಾದೋತ್ಥಂ ತತ್ತಾಮಸಮುದಾಹೃತಮ್ ॥ 39 ॥

ಯಾವ ಸುಖವು ಭೋಗ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲೂ ಆತ್ಮನನ್ನು ಮೋಹವಶವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದೋ ನಿದ್ರಾ **'ಯಾ ನಿಶಾ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ'** ಜಗತ್ತಿನ ತಮಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸಿ ಎಚ್ಚರವಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವುದೋ, ಆಲಸ್ಯ ಮತ್ತು ವ್ಯರ್ಥ ಚೇಷ್ಟೆಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಆ ಸುಖವು ತಾಮಸವಾದುದು. ಈಗ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಗುಣಗಳ ಗುರಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವನು.

ನ ತದಸ್ತಿ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ವಾ ದಿವಿ ದೇವೇಷು ವಾ ಪುನ: ।
ಸತ್ವಂ ಪ್ರಕೃತಿಜೈರ್ಮುಕ್ತಂ ಯದೇಭಿ ಸ್ಯಾತ್ತ್ರಿಭಿರ್ಗುಣೈ: ॥ 40 ॥

ಅರ್ಜುನ ! ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಾಗಲಿ, ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಾಗಲಿ ಅಥವಾ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಜನ್ಯವಾದ ಈ ತ್ರಿಗುಣಗಳಿಗೆ ಹೊರತಾದವರು ಯಾರು ಇಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಆ ಬ್ರಹ್ಮಕೀಟ

ಪರ್ಯಂತವಾದ ಈ ಎಲ್ಲ ಜಗತ್ತೂ ಅಸ್ಥಾಯಿಯಾದುವು. ಕ್ಷಣಭಂಗುರವಾದುವು. ಜನನ ಮರಣಗಳ ಸಂಕೋಲೆಗೆ ಸಿಲುಕಿಕೊಂಡುವು. ಈ ತ್ರಿಗುಣಗಳ ಅಂತರ್ಗತವಾದುವು. ಅಂದರೆ ದೇವತೆಗಳೂ ತ್ರಿಗುಣಗಳಿಗೆ ಹೊರತಲ್ಲ. ವಿಕೃತಿಗಳು ನಶ್ವರವಾದುವು.

ಇಲ್ಲಿ ಬಾಹ್ಯದೇವತೆಗಳನ್ನು ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಕೃಷ್ಣನು ನಾಲ್ಕನೇ ಬಾರಿ ಹೇಳಿರುವನು. ಅಧ್ಯಾಯ ಏಳು, ಒಂಭತ್ತು, ಹದಿನೇಳು ಮತ್ತು ಹದಿನೆಂಟನೇ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಅರ್ಥವಿಷ್ಟೇ – ದೇವತೆಗಳೂ ಈ ತ್ರಿಗುಣಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟವರೇ. ಇವರನ್ನು ಪೂಜಿಸುವಾತನು ನಶ್ವರವಾದುದನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದಂತೆಯೇ.

ಭಾಗವತದ ಮೂರನೇ ಸ್ಕಂದದಲ್ಲಿ ಮಹರ್ಷಿ ಶುಕ ಮತ್ತು ಒಂಭತ್ತು ಮಂದಿ ಯೋಗೇಶ್ವರರ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಆಖ್ಯಾನವಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಉಪದೇಶವೀಯುತ್ತ ಅವರು ಹೇಳುವರು. ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮವುಂಟಾಗುವ ಸಲುವಾಗಿ ಗಿರಿಜಾ ಶಂಕರರನ್ನು, ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕೆ ಅಶ್ವಿನೀ ಕುಮಾರರನ್ನೂ, ವಿಜಯಕ್ಕೆ ದೇವೇಂದ್ರನನ್ನೂ, ಹಣಕ್ಕೆ ಕುಬೇರನನ್ನೂ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಈ ರೀತಿ ವಿಧವಿಧವಾದ ಕಾಮನೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಕಾಮನೆಗಳ ಪೂರ್ತಿ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಏಕಮಾತ್ರ ನಾರಾಯಣನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿರಬೇಕು ಎಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ಹೇಳಿರುವರು. **'ತುಳಸೀ ಮೂಲಹಿಂ ಸೀಂಚಿಏ ಫೂಲಯಿ, ಫಲಹಿ, ಅಘಾಯಿ'** ಆದ್ದರಿಂದ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾದ ಪ್ರಭುವನ್ನೇ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಅದು ಈಡೇರಬೇಕಾದರೆ ಸದ್ಗುರುವಿನ ಆಶ್ರಯ, ನಿಷ್ಕಪಟ ಭಾವದಿಂದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮತ್ತು ಸೇವೆ ಇವುಗಳ ಉಪಾಯ.

ಆಸುರೀ ಮತ್ತು ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತುಗಳು ಅಂತ:ಕರಣದ ಎರಡು ವೃತ್ತಿಗಳು. ಅದರಲ್ಲಿ ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತು ಪರಮದೇವನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸರ್ವವ್ಯಾಪ್ತಿಯಾದ ಪ್ರಭುವನ್ನೇ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಅದು ಈಡೇರಬೇಕಾದರೆ ಸದ್ಗುರುವಿನ ಆಶ್ರಯ, ನಿಷ್ಕಪಟ ಭಾವದಿಂದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮತ್ತು ಸೇವೆ – ಇವುಗಳೇ ಉಪಾಯ.

ಆಸುರೀ ಮತ್ತು ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತುಗಳು ಅಂತ:ಕರಣದ ಎರಡು ವೃತ್ತಿಗಳು. ಅದರಲ್ಲಿ ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತು ಪರಮದೇವನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ 'ದೈವೀ' ಎಂದೆನಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಆದರೆ ಅದು ಸಹ ತಿಗುಣಾತ್ಮಕವಾದುದೇ. ಗುಣಗಳೆಲ್ಲ ಶಾಂತವಾದ ಮೇಲೆ ಆ ಆತ್ಮತೃಪ್ತನಾ ಯೋಗಿಗೆ ಯಾವುದೊಂದು ಕರ್ತವ್ಯವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಈಗ ಈ ಹಿಂದೆಯೇ ಆರಂಭವಾದ ವರ್ಣವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆ.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವಿಶಾಂ ಶೂದ್ರಾಣಾಂ ಚ ಪರಂತಪ ।
ಕರ್ಮಾಣಿಪ್ರವಿಭಕ್ತಾನಿ ಸ್ವಭಾವ ಪ್ರಭವೈರ್ಗುಣೈ: ॥41॥

ಹೇ ಪರಂತಪ ! ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವೈಶ್ಯ ಮತ್ತು ಶೂದ್ರರ ಕರ್ಮಗಳು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಇರುವ ಗುಣಗಳ ಮೂಲಕ ವಿಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಸಾತ್ವಿಕ ಗುಣವಿದ್ದರೆ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಲತೆಯಿರುವುದು. ಧ್ಯಾನ ಸಮಾಧಿಗಳ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿರುವುದು. ತಾಮಸ ಗುಣವಿದ್ದರೆ ಆಲಸ್ಯ ನಿದ್ದೆ ಇರುವುದು, ಪ್ರಮಾದವಿರುವುದು. ಅದೇ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮವೂ ಇರುವುದು. ಯಾವ ಗುಣಗಳು ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುವೋ ಅದೇ ನಿಮ್ಮ ವರ್ಣ.

ಸ್ವರೂಪ. ಇದೇ ರೀತಿ ಅರ್ಧ ಸಾತ್ವಿಕ. ಅರ್ಧರಾಜಸದಿಂದ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವರ್ಗವಾಗುವುದು. ಅರ್ಧಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ತಾಮಸ ಅಥವಾ ವಿಶೇಷ ರಾಜಸದಿಂದ ದ್ವಿತೀಯವರ್ಗ.

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಇಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ನಾಲ್ಕನೇ ಬಾರಿ ಎತ್ತಿಕೊಂಡಿರುವನು. ಎರಡನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಈ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಹೆಸರೆತ್ತಿರುವನು. ಕ್ಷತ್ರಿಯನಿಗೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕಿಂತ ಉತ್ತಮವಾದ ಮಾರ್ಗ ಬೇರೊಂದಿಲ್ಲ. ಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಅವನು ಹೇಳಿರುವನು – ದುರ್ಬಲಗುಣವುಳ್ಳವರಿಗೂ ಅವರ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಯೋಗ್ಯತೆಗನುಗುಣವಾಗಿ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗುವುದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಸಾವು ಬಂದರೂ ಅವರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದೇ. ಆದರೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರನ್ನು ಅನುಕರಣೆ ಮಾಡಬಾರದು. ಅದು ತುಂಬ ಭಯಂಕರವಾದುದು. ನಾಲ್ಕನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವನು – ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಿದವನು ನಾನೇ. ಅಂದರೆ ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಜಾತಿಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿದನೆಂದೇ? ಅಲ್ಲ, **'ಗುಣ ಕರ್ಮ ವಿಭಾಗಶಃ'** ಗುಣಗಳ ಯೋಗ್ಯತೆಯಂತೆ ನಾಲ್ಕು ಸೋಪಾನಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ಮವನ್ನು ಹಂಚಿರುವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಗುಣವು ಒಂದು ಪ್ರಮಾಣ, ಒಂದು ಮಾನದಂಡ. ಅದರ ಮೂಲಕ ಅಳೆದು ಕರ್ಮಮಾಡುವ ಸಮರ್ಥತೆಯನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಚಿರುವೆ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮಾತಿನಂತೆ – ಕರ್ಮವಿರುವುದು ಏಕಮಾತ್ರ ಅವ್ಯಕ್ತ ಪುರುಷನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ. ಈಶ್ವರ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಆಚರಣೆ ಆರಾಧನೆ. ಅದರ ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾತ್ರವು ಓರ್ವ 'ಇಷ್ಟ'ನಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಡುವುದರಿಂದ ಆಗುವುದು. ಚಿಂತನೆಗೆ ವಿಧಿ ವಿರೋಧಗಳಿವೆ. ಅದನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಯಜ್ಞಾರ್ಥ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಈಗ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಯಾವ ಗುಣವಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ? ನಾವು ಯಾವ ಶ್ರೇಣಿಗೆ ಸೇರಿರುವೆವು? ಅದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುವನು –

ಶಮೋ ದಮಸ್ತಪಃ ಶೌಚಂ ಕ್ಷಾಂತಿರಾರ್ಜವಮೇವ ಚ ।
ಜ್ಞಾನಂ ವಿಜ್ಞಾನಮಾಸ್ತಿಕ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮಕರ್ಮ ಸ್ವಭಾವಜಮ್ ॥ 42 ॥

ಮನಸ್ಸಿನ ಶಮನ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ದಮನ, ಪೂರ್ಣಪವಿತ್ರತೆ, ಮನೋವಾಕ್ಕಾಯಗಳನ್ನು 'ಇಷ್ಟ'ನಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ತಪಿಸುವುದು, ಕ್ಷಮಾ ಭಾವ, ಮನಸ್ಸು ಇಂದ್ರಿಯ ಶರೀರಗಳ ಸರಳತೆ, ಆಸ್ತಿಕ ಬುದ್ಧಿ ಎಂದರೆ ಒಂದು 'ಇಷ್ಟ'ದಲ್ಲಿ ಸೇರವಾದ ನಿಷ್ಠೆ, ಜ್ಞಾನ ಅರ್ಥಾತ್ ಪರಮಾತ್ಮನ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿವಿನ ಸಂಚಾರ, ವಿಜ್ಞಾನ ಎಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ದೊರೆಯುವ ನಿರ್ದೇಶಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಎಚ್ಚರ ಹಾಗೂ ಅದಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಮರ್ಥತೆ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಕರ್ಮಗಳು. ಅರ್ಥಾತ್ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಈ ಯೋಗ್ಯತೆಗಳೆಲ್ಲ ಕಂಡು ಬರುವುದಾದರೆ, ಕರ್ಮವು ಧಾರಾವಾಹಿಯಾಗಿ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಎರಕ ಗೊಂಡುದಾದರೆ ಆತನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಶ್ರೇಣಿಗೆ ಸೇರಬಲ್ಲ ಸ್ವಭಾವದವನು ಎಂದರ್ಥ.

ಶೌರ್ಯಂ ತೇಜೋ ಧೃತಿರ್ದಾಕ್ಷ್ಯಂ ಯುದ್ಧೇ ಚಾಪ್ಯಪಲಾಯನಮ್ ।
ದಾನಮೀಶ್ವರಭಾವಶ್ಚ ಕ್ಷಾತ್ರಂ ಕರ್ಮ ಸ್ವಭಾವಜಮ್ ॥ 43 ॥

ಶೌರ್ಯವೀರ್ಯಗಳು, ಈಶ್ವರೀಯ ತೇಜಸ್ಸಿನ ಉಕ್ಕುವಿಕೆ, ಧೈರ್ಯ, ಚಿಂತನದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷತೆ ಅರ್ಥಾತ್ **'ಕರ್ಮಸು ಕೌಶಲಮ್'** ಕರ್ಮ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ದಕ್ಷತೆ, ಪ್ರಕೃತಿಯ

ಆಘಾತಗಳಿಗೆ ಮಣಿಯದಿರುವ ಸ್ವಭಾವ, ದಾನ ಅರ್ಥಾತ್ ಸರ್ವಸ್ವ ಸಮರ್ಪಣಭಾವ, ಎಲ್ಲ ಭಾವಗಳ ಮೇಲೂ ಒಡೆತನ, ಅಂದರೆ ಪ್ರಭುತ್ವ ಇದೆಲ್ಲವೂ ಕ್ಷತ್ರಿಯನಿಗೆ ಸ್ವಭಾವಜನ್ಯ. ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಕರ್ಮಗಳು. ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಈ ಯೋಗ್ಯತೆಗಳೆಲ್ಲ ಕಂಡುಬಂದರೆ ಆತನು ಕ್ಷತ್ರಿಯನು. ಈಗ ವೈಶ್ಯ, ಶೂದ್ರರ ಲಕ್ಷಣಗಳು –

ಕೃಷಿಗೌರಕ್ಷ್ಯವಾಣಿಜ್ಯಂ ವೈಶ್ಯಕರ್ಮ ಸ್ವಭಾವಜಮ್ ।
ಪರಿಚರ್ಯಾತ್ಮಕಂ ಕರ್ಮ ಶೂದ್ರಸ್ಯಾಪಿ ಸ್ವಭಾವಜಮ್ ॥ 44 ॥

ಕೃಷಿ, ಗೋರಕ್ಷಣೆ, ವಾಣಿಜ್ಯ ಇವು ವೈಶ್ಯನಿಗೆ ಸ್ವಭಾವಜನ್ಯವಾದ ಕರ್ಮಗಳು. ಗೋರಕ್ಷಣೆಯೊಂದೆಯೇ, ಎಮ್ಮೆಯನ್ನು ಹಾಗಾದರೆ ಕೊಂದು ಬಿಡುವುದೇ? ಆಡು ಕುರಿಗಳನ್ನು ಸಾಕಬಾರದೇ? ಹಾಗೇನಲ್ಲ. ಸುಂದರವಾದ ವೈದಿಕ ವಾಙ್ಮಯದಲ್ಲಿ 'ಗೋ' ಶಬ್ದವು ಅಂತ:ಕರಣ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ರಕ್ಷಣೆ, ವಿವೇಕ, ವೈರಾಗ್ಯಗಳಿಂದ ಶಮ ದಮಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿರುವುವು. ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧಾದಿಗಳಿಂದ ಅವು ಚದುರಿ ಹೋಗುವುವು. ಕ್ಷೀಣವಾಗುವುವು. ಆತ್ಮ ಸಂಪತ್ತೇ ಸ್ಥಿರವಾದುದು. ಇದು ನಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಧನ. ಒಂದು ಬಾರಿ ಅದು ನಮ್ಮೊಂದಿಗಿದ್ದರೆ ಎಂದೆಂದೂ ನಮ್ಮೊಂದಿಗೇ ಇರುವುದು. ಪ್ರಕೃತಿಯ ದ್ವಂದ್ವಗಳಿಂದ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಅದನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದು ವ್ಯವಸಾಯ. (**'ವಿದ್ಯಾಧನಂ ಸರ್ವಧನ ಪ್ರಧಾನಮ್'** ಇದನ್ನು ಅರ್ಜನೆ ಮಾಡುವುದು ವಾಣಿಜ್ಯ. ವ್ಯವಸಾಯ?) ಶರೀರವೇ ಒಂದು ಕ್ಷೇತ್ರ. ಇದರ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತಿದ ಬೀಜವು ಸಂಸ್ಕಾರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯದು ಕೆಟ್ಟದ್ದಾಗುವುದು. ಅರ್ಜುನ ! ಈ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಬೀಜವು ಅಂದರೆ ಪ್ರಾರಂಭವು ಎಂದೂ ನಾಶವಾಗದು. (ಕರ್ಮದ ಈ ಮೂರನೇ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ಮ ಅರ್ಥಾತ್ ಇಷ್ಟ ಚಿಂತನ ನಿಯತ ಕರ್ಮ) ಪರಮ ತತ್ವದ ಚಿಂತನೆಯ ಯಾವ ಬೀಜವು ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದೋ ಅದನ್ನು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿರಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವ ವಿಜಾತೀಯ ವಿಕಾರಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುತ್ತ ಹೋಗುವುದೇ ವ್ಯವಸಾಯ.

ಕೃಷಿ ನಿರಾವಹಿ ಚತುರ ಕಿಸಾನಾ ।
ಜಿಮಿ ಬುಧ ತಜಹಿ ಮೋಹ ಮದ ನಾನಾ ॥ (ಮಾನಸ 4-14-8)

ಚತುರನಾದ ಕೃಷಿಕನು ಕೃಷಿಯನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವಂತೆ ತಿಳಿದವನು ಮೋಹ, ಮದ ಮುಂತಾದ ಕೊಳೆ ಕಸಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು. ಈ ರೀತಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸುರಕ್ಷತೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯ ದ್ವಂದ್ವಗಳಿಂದ ಆತ್ಮಿಕ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದು. ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪರಮತತ್ವದ ಸಂವರ್ಧನೆ. ಇವು ವೈಶ್ಯ ಶ್ರೇಣಿಯ ಕರ್ಮಗಳು.

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು – **'ಯಜ್ಞಶಿಷ್ಟಾಶಿನ:'** ಪೂರ್ತಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞವು ಯಾವುದನ್ನು ಕೊಡುವುದೋ ಅದೇ ಪರಾತ್ಪರ ಬ್ರಹ್ಮ. ಅದನ್ನು ಪಾನ ಮಾಡುವ ಸಂತರು ಸಂಪೂರ್ಣ ಪಾಪಗಳಿಂದ ಒಮ್ಮೆಲೇ ವಿಮುಕ್ತರಾಗುವರು. ಹಾಗೂ ಅದೇ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಚಿಂತನ ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಬೀಜಾರೋಪಣೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರ ರಕ್ಷಣೆಯೇ ಕೃಷಿ. ವೈದಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ನವು ಬ್ರಹ್ಮವೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವುದು. ಆ ಪರಮಾತ್ಮನೋರ್ವನೇ ಆಶನ. ಆಹಾರ. ಚಿಂತನೆಯ ಪೂರ್ಣಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಆತ್ಮವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತೃಪ್ತಿಗೊಳ್ಳುವುದು. ನಂತರ

ಅದಕ್ಕೆ ಅತೃಪ್ತಿಯೆಂಬುದೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಆವಾಗಮನವಿರದು. ಈ ಅನ್ನದ ಬೀಜವನ್ನು ಕೂಡಿಡುತ್ತ ಮುಂದುವರಿಯುವುದೇ ಕೃಷಿ.

ತನಗಿಂತ ಮೇಲುಮಟ್ಟದವರ, ಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ಗುರುಜನರ ಸೇವೆ ಮಾಡುವುದೇ ಶೂದ್ರತೆ. ಸ್ವಭಾವಜನ್ಯವಾದ ಕರ್ಮ. ಶೂದ್ರನೆಂಬುದರ ಅರ್ಥ ನೀಚನೆಂಬುದಲ್ಲ. ಅಲ್ಪಜ್ಞನೆಂದು. ಕೆಳಮಟ್ಟದಲ್ಲಿರುವ ಸಾಧಕನೇ ಶೂದ್ರ. ಪ್ರವೇಶಿಕಾ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿರುವ ಆ ಸಾಧಕನು ಪರಿಚರ್ಯದಿಂದಲೇ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕು. ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಸೇವಾಧರ್ಮದಿಂದ ಆತನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಬಲಿಯುವುವು. ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ವೈಶ್ಯ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪರ್ಯಂತವಾದ ದೂರವನ್ನು ಕ್ರಮಿಸಿ ವರ್ಣಾಶ್ರಮಗಳನ್ನೇ ಮೀರಿ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆಯುವನು. ಸ್ವಭಾವವು ಪರಿವರ್ತನ ಶೀಲವಾದುದು. ಸ್ವಭಾವದ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗುತ್ತಲೇ ವರ್ಣವೂ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗುವುದು. ವಸ್ತುತ: ವರ್ಣವು ಅತಿ ಉತ್ತಮ, ಉತ್ತಮ, ಮಧ್ಯಮ, ನಿಕೃಷ್ಟ – ಹೀಗೆ ನಾಲ್ಕು ಮಟ್ಟ ಕರ್ಮಪಥದಲ್ಲಿ ಸಾಗುವ ಸಾಧಕರದೂ ಮೇಲು ಕೆಳಗು ಎಂದು ನಾಲ್ಕು ಮೆಟ್ಟಲು. ಏಕೆಂದರೆ ಕರ್ಮವೊಂದೇ. ನಿಯತ ಕರ್ಮ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ ಪರಮ ಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲೂ ಪಡೆಯಲಿರುವುದು ಇದೊಂದೇ ದಾರಿ. ಏನೆಂದರೆ – ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಯೋಗ್ಯತೆ ಹೇಗಿದೆಯೋ – ಅದರಂತೆಯೇ ನಡೆಯಬೇಕು.

ಸ್ವೇ ಸ್ವೇ ಕರ್ಮಣ್ಯಭಿರತ: ಸಂಸಿದ್ಧಿಂ ಲಭತೇ ನರ: ।
ಸ್ವಕರ್ಮ ನಿರತ: ಸಿದ್ಧಿಂ ಯಥಾ ವಿಂದತಿ ತಚ್ಛೃಣು ॥ 45 ॥

ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಯೋಗ್ಯತೆಗನುಗುಣವಾಗಿ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವ ಮನುಷ್ಯನು **'ಸಂಸಿದ್ಧಿಂ'** ಭಗವತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿಯೆಂಬ ಪರಮಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಮೊದಲು ಸಹ ಹೇಳುತ್ತ ಬಂದಿರುವನು – ಈ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿ ನೀನು ಪರಮಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವೆ ಎಂದು. ಯಾವ ಕರ್ಮ? ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಯಿಂದ ನಿರ್ಧಾರಿತವಾದ ಯಜ್ಞಾರ್ಥ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡು. ಈಗ ಸತ್ಕರ್ಮ ಮಾಡುವ ಯೋಗ್ಯತೆಗನುಸಾರವಾಗಿ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾದ ಮನುಷ್ಯನು ಪರಮಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಪಡೆಯುವನೆಂಬ ವಿಧಿಯನ್ನು ನಿನಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸುವೆ – ಕೇಳು. ಗಮನಿಸಿರಿ.

ಯತ: ಪ್ರವೃತ್ತಿರ್ಭೂತಾನಾಂ ಯೇನ ಸರ್ವಮಿದಂ ತತಮ್ ।
ಸ್ವಕರ್ಮಣಾ ತಮಭ್ಯರ್ಚ್ಯ ಸಿದ್ಧಿಂ ವಿಂದತಿ ಮಾನವ: ॥ 46 ॥

ಯಾವ ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳೂ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾದವೋ, ಈ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಯಾರಿಂದ ವ್ಯಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದೋ ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನನ್ನು **'ಸ್ವಕರ್ಮಣಾ'** ತನ್ನ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಕರ್ಮದನುಸಾರವಾಗಿ ಅಭ್ಯರ್ಚಿಸಿ ಪರಮಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಭಾವನೆ, ಪರಮಾತ್ಮನ ಸರ್ವಾಂಗೀಣ ಅರ್ಚನೆ ಹೀಗೆ ಕ್ರಮಶ: ಮುಂದೆ ಹೋಗಬೇಕು. ದೊಡ್ಡ ಕಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತವನು ಚಿಕ್ಕದನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವನು. ದೊಡ್ಡದಂತೂ ಸಿಗುವಂತೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಕರ್ಮಪಥದಲ್ಲಿ ಹಂತ ಹಂತವಾಗಿ ಏರುತ್ತ ಹೋಗಬೇಕು. 18ನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ಆರನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನೇ ಒತ್ತಿ ಒತ್ತಿ ಹೇಳುವನು. ನೀವು ಅಲ್ಪಜ್ಞರಾದರೂ ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿರಿ. ಅದು ವಿಧಿ. ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸಮರ್ಪಣೆ.

ಶ್ರೇಯಾನ್‌ಸ್ವಧರ್ಮೋ ವಿಗುಣ: ಪರಧರ್ಮಾತ್ಸ್ವನುಷ್ಠಿತಾತ್ ।
ಸ್ವಭಾವ ನಿಯತಂ ಕರ್ಮಕುರ್ವನ್ನಾಪ್ನೋತಿ ಕಿಲ್ಬಿಷಮ್ ॥47॥

ಒಳ್ಳೆಯ ರೀತಿ ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡಿದ ಪರಧರ್ಮಕ್ಕಿಂತ ಗುಣರಹಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ಸ್ವಧರ್ಮವೇ ಲೇಸು. ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ನಿಯತವಾದ ಕರ್ಮ **'ಸ್ವಭಾವ ನಿಯತಂ ಕರ್ಮ'** ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ನಿರ್ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಮನುಷ್ಯನು ಪಾಪದಿಂದ (ಆವಾಗಮನಗಳಿಂದ) ವಿಮುಕ್ತನಾಗುವನು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಾಧಕರಿಗೆ ''ನಾವು ಯಾವಾಗಲೂ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರಲೇ ಬೇಕು'' ಎಂಬ ಕಿರಿಕಿರಿಯುಂಟಾಗುವುದು. ಅವರೋ ಧ್ಯಾನಸ್ಥರು. ಒಳ್ಳೆಯ ಗುಣಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಮಾನ್ಯತೆಯಿದೆ. ಕೂಡಲೇ ಅವರು ನಕಲು ಮಾಡತೊಡಗುವರು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವುದು – ಅನುಕರಣೆ ಅಥವಾ ಈರ್ಷ್ಯೆಯಿಂದ ಏನೂ ಆಗದು. ತನ್ನ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಕರ್ಮ ಮಾಡುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಂತೆ ಆತನು ಪರಮಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಕಾಣುವನು.' ಅದನ್ನು ಬಿಡುವುದರಿಂದಲ್ಲ.

ಸಹಜಂ ಕರ್ಮಕೌಂತೇಯ ಸದೋಷಮಪಿ ನ ತ್ಯಜೇತ್ ।
ಸರ್ವಾರಂಭಾ ಹಿ ದೋಷೇಣ ಧೂಮೇನಾಗ್ನಿರಿವಾವೃತಾ: ॥48॥

ಕೌಂತೆಯನೇ ! ದೋಷಯುಕ್ತವಾಗಿದ್ದರೂ (ಅಲ್ಪಜ್ಞ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವನೆಂದ ಮೇಲೆ ದೋಷವಿರುವುದು ಸಹಜವೇ.) ಸಹಜವಾದ ಕರ್ಮವನ್ನು **'ಸಹಜಂ ಕರ್ಮ'** ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಸಹಜವಾದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಕೈಬಿಡಬಾರದು. ಅಗ್ನಿಯು ಹೇಗೆ ಹೊಗೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದೋ ಹಾಗೆಯೇ ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳೂ ದೋಷಾವೃತವಾದುವು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಶ್ರೇಣಿಯೇ ಇರಲಿ. ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಲೇ ಬೇಕು. ಒಂದು ಮಟ್ಟವನ್ನು ತಲುಪುವವರೆಗೆ ದೋಷವಿದ್ದೇ ಇರುವುದು. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಆವರಣವಿದ್ದೇ ಇರುವುದು. ದೋಷಗಳು ಕೊನೆಗಾಣಲಾರವು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಶ್ರೇಣಿಯ ಕರ್ಮಗಳು ಬ್ರಹ್ಮದೊಂದಿಗೆ ವಿಲಯವಾಗುವವರೆಗೂ ದೋಷವು ತಪ್ಪದು. ಕರ್ಮಗಳ ಅಗತ್ಯವೇ ಇಲ್ಲದಿರುವಂತಹ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಪಡೆದವನ ಲಕ್ಷಣಗಳಾವುವು?

ಅಸಕ್ತಬುದ್ಧಿ ಸ್ಸರ್ವತ್ರ ಜಿತಾತ್ಮಾ ವಿಗತಸ್ಪೃಹ: ।
ನೈಷ್ಕರ್ಮ್ಯಸಿದ್ಧಿಂ ಪರಮಾಂ ಸನ್ಯಾಸೇನಾಧಿಗಚ್ಛತಿ ॥49॥

ಎಲ್ಲಿಯೂ ಏತರಲ್ಲೂ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ತಾಳದವನು, ಆಸೆ ಬಯಕೆಗಳನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ನೀಗಿಕೊಂಡವನೂ, ಆಗಿ ಅಂತ:ಕರಣಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಗೆದ್ದುಕೊಂಡ ಪುರುಷನು **'ಸನ್ಯಾಸಿನಾಂ'** ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ನ್ಯಾಸಮಾಡುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಪರಮ ನೈಷ್ಕರ್ಮ್ಯದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಇಲ್ಲಿ ಸನ್ಯಾಸವೂ ಪರಮ ನೈಷ್ಕರ್ಮ್ಯಸಿದ್ಧಿಯೂ ಪರ್ಯಾಯಗಳು. ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗಿಯು ಸೇರುವೆಡೆಯನ್ನೇ ಸಾಂಖ್ಯಯೋಗಿಯೂ ಸೇರುವನು. ಈ ಉಪಲಬ್ಧಿಯು ಎರಡೂ ಮಾರ್ಗಗಳವರೆಗೆ ಸಮಾನವಾದುದು. ಈಗ ಪರಮ ನೈಷ್ಕರ್ಮ್ಯದ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವನು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಹೇಗೆ ಪಡೆಯುವನೆಂಬುದನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವನು –

ಸಿದ್ಧಿಂ ಪ್ರಾಪ್ತೋ ಯಥಾ ಬ್ರಹ್ಮ ತಥಾಪ್ನೋತಿ ನಿಬೋಧ ಮೇ ।
ಸಮಾಸೇನೈವ ಕೌಂತೇಯ ನಿಷ್ಠಾ ಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಯಾ ಪರಾ ॥50॥

ಕೌಂತೇಯನೇ? ಯಾವುದು ಜ್ಞಾನದ ಪರಾನಿಷ್ಠೆಯೋ ಆ ಪರಮಸಿದ್ಧಿಯ ನೈದಿದ ಪುರುಷನು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಯಾವ ವಿಧವಾಗಿ ಪಡೆಯುವನೆಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸುವೆ, ಕೇಳು. ಮುಂದಿನ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಅದೇ ಬಗೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಗಮನಿಸಿರಿ.

ಬುದ್ಧ್ಯಾ ವಿಶುದ್ಧಯಾ ಯುಕ್ತೋ ಧೃತ್ಯಾತ್ಮಾನಂ ನಿಯಮ್ಯ ಚ ।
ಶಬ್ದಾದೀನ್ವಿಷಯಾನ್ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ರಾಗ ದ್ವೇಷೌ ವ್ಯುದಸ್ಯ ಚ ॥51॥

ವಿವಿಕ್ತ ಸೇವೀ ಲಘ್ವಾಶೀ ಯತ ವಾಕ್ಕಾಯ ಮಾನಸಃ ।
ಧ್ಯಾನ ಯೋಗ ಪರೋ ನಿತ್ಯಂ ವೈರಾಗ್ಯಂ ಸಮುಪಾಶ್ರಿತಃ ॥52॥

ಅರ್ಜುನ ! ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಶುದ್ಧ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದೊಡಗೂಡಿ ಏಕಾಂತ ಹಾಗೂ ಶುಭ ದೇಶಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತ ಸಾಧನೆಗೆ ಎಷ್ಟುಬೇಕೋ ಅಷ್ಟೇ ಆಹಾರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ತನು, ಮನ, ವಾಣಿಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಗೆದ್ದು, ದೃಢವೈರಾಗ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಪುರುಷನು ನಿರಂತರ ಧ್ಯಾನಯೋಗ ಪರಾಯಣನಾಗಿ, ಇಂತಹ ಧಾರಣೆಗಳನ್ನೇ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಅಂತಃಕರಣವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಶಬ್ದಾದಿಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ರಾಗ ದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ನೀಗಿ ಹಾಗೂ –

ಅಹಂಕಾರಂ ಬಲಂ ದರ್ಪಂ ಕಾಮಂ ಕ್ರೋಧಂ ಪರಿಗ್ರಹಮ್ ।
ವಿಮುಚ್ಯ ನಿರ್ಮಮಃ ಶಾಂತೋ ಬ್ರಹ್ಮಭೂಯಾಯ ಕಲ್ಪತೇ ॥53॥

ಅಹಂಕಾರ, ಬಲ, ದರ್ಪ, ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ – ಬಾಹ್ಯ ವಿಷಯಗಳು ಆಂತರಿಕ ಚಿಂತನಗಳು – ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತೊರೆದು ಮಮತಾರಹಿತನಾಗಿ, ಶಾಂತಹೃದಯನಾದ ಪುರುಷನು ಪರಬ್ರಹ್ಮದೊಂದಿಗೆ ಏಕೀಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದಲು ಅರ್ಹನಾಗಿರುವನು. ಮುಂದೆ ನೋಡೋಣ.

ಬ್ರಹ್ಮ ಭೂತಃ ಪ್ರಸನ್ನಾತ್ಮಾನ ಶೋಚತಿ ನ ಕಾಂಕ್ಷತಿ ।
ಸಮಃ ಸರ್ವೇಷು ಭೂತೇಷು ಮದ್ಭಕ್ತಿಂ ಲಭತೇ ಪರಾಮ್ ॥54॥

ಬ್ರಹ್ಮದೊಂದಿಗೆ ಏಕೀಭಾವವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯುಳ್ಳ ಪುರುಷನು ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರಸನ್ನ ಚಿತ್ತನಾಗಿರುವನು. ಆತನು ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಹಲುಬುವುದಿಲ್ಲ. ಏತಕ್ಕೂ ಹಂಬಲಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಸರ್ವಭೂತಗಳಲ್ಲಿಅವನು ಸಮಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಭಕ್ತಿಯ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿರುವನು. ಭಕ್ತಿಯು ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮುವನ್ನು ಬೀರುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವುದು. ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವನು.

ಭಕ್ತ್ಯಾಮಾಮಭಿಜಾನಾತಿ ಯಾವಾನ್ಯಶ್ಚಾಸ್ಮಿ ತತ್ವತಃ ।
ತತೋ ಮಾಂ ತತ್ವತೋ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ವಿಶತೇ ತದನಂತರಮ್ ॥55॥

ಆ ಪರಾಭಕ್ತಿಯ ಮೂಲಕ ಆತನು ನನ್ನದು ತತ್ವತಃ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯುವನು. ಆ ತತ್ವವಾವುದು? ನಾನು ಎಂತಹ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿ, ಅಜರ, ಅಮರ, ಶಾಶ್ವತ – ಯಾವ ಅಲೌಕಿಕ ಗುಣಧರ್ಮವುಳ್ಳವನು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದೇ ತತ್ವತಃ ತಿಳಿಯುವುದು. ಹಾಗೆ ತಿಳಿದು ಅವನು ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲೇ ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವನು. ಪ್ರಾಪ್ತಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನು

ಕಾಣುವನು. ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾದೊಡನೆ ತಕ್ಷಣದಲ್ಲೇ ತನ್ನ ಆತ್ಮ ಸ್ವರೂಪವು ಆ ಈಶ್ವರೀಯ ಗುಣಧರ್ಮಗಳೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುವನು. ಆತ್ಮವೇ ಅಜರ, ಅಮರ, ಶಾಶ್ವತ, ಅವ್ಯಕ್ತ ಹಾಗೂ ಸನಾತನ ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡುವನು.

ಎರಡನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿರುವನು. ಆತ್ಮವೇ ಸತ್ಯ ಆತ್ಮವೇ ಸನಾತನ ! ಅವ್ಯಕ್ತ, ಅಮೃತ ಸ್ವರೂಪ. ಆದರೆ ಈ ವಿಭೂತಿಗಳುಳ್ಳ ಆತ್ಮವನ್ನು ತತ್ವದರ್ಶಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಕಾಣುವರು. ಈಗ ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ. ಹಾಗಾದರೆ ತತ್ವದರ್ಶಿತ್ವ ಎಂದರೇನು? ಬಹಳ ಮಂದಿ ಪಂಚತತ್ವ, ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ತತ್ವಗಳನ್ನು ಎಣಿಸತೊಡಗುವರು. ಆದರೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಇಲ್ಲಿ ಹದಿನೆಂಟನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವನು. ಪರಮ ತತ್ವ, ಪರಮಾತ್ಮ, ಅವನನ್ನು ತಿಳಿದವನೇ ತತ್ವದರ್ಶಿ. ಈಗ ನಿಮಗೆ ತತ್ವದ ಬಯಕೆಯಿರುವುದಾದರೆ, ಪರಮಾತ್ಮ ತತ್ವದ ಹಂಬಲವಿರುವುದಾದರೆ ಭಜನೆ, ಚಿಂತನೆಗಳು ಅಗತ್ಯ.

ಇಲ್ಲಿ 49ನೇ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಐವತ್ತೈದನೇ ಶ್ಲೋಕದವರೆಗೆ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿ ಹೇಳಿದನು – ಸನ್ಯಾಸ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲೂ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. **'ಸನ್ಯಾಸೇನ'** ಸನ್ಯಾಸದ ಮುಖೇನ (ಅರ್ಥಾತ್ ಜ್ಞಾನಯೋಗದ ಮೂಲಕ) ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಮಾಡುತ್ತ ಇಚ್ಛಾರಹಿತ, ಆಸಕ್ತಿ ರಹಿತ ಹಾಗೂ ಜಿತಾಂತ:ಕರಣವಾದ ಪುರುಷನು ನೈಷ್ಕರ್ಮ್ಯದ ಪರಮಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೇಗೆ ನಡೆಯುವನು ಎಂಬುದನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಹೇಳುವೆ. ಅಹಂಕಾರ, ಬಲ, ದರ್ಪ, ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಮದ, ಮೋಹ ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸುವ ವಿಕಾರಗಳು ಸರ್ವಥಾ ಶಾಂತವಾದೊಡನೆ, ವಿವೇಕ, ವೈರಾಗ್ಯ, ಶಮ, ಧಮ, ಏಕಾಂತ ಸೇವನ, ಧ್ಯಾನ ಇತ್ಯಾದಿ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ದೊರಕಿಸುವಂತಹ ಯೋಗ್ಯತೆಗಳು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪರಿಪಕ್ವಾವಸ್ಥೆಗೆ ಬರುವುವು. ಆಗ ಅವನು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಯಲರ್ಹನಾಗುವನು. ಆ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಹೆಸರೇ ಪರಾಭಕ್ತಿ. ಈ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಮೂಲಕ ವಾಗಿಯೇ ಅವನು ತತ್ವವನ್ನರಿಯುವನು. ತತ್ವವೆಂಬುದೇನು? ನನ್ನನ್ನು ತಿಳಿಯುವನು. ಭಗವಂತನಾರೋ, ಯಾವ ವಿಭೂತಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನೋ. ಅವನನ್ನು ತಿಳಿಯುವನು. ಹಾಗೆ ನನ್ನನ್ನು ತಿಳಿದೊಡನೆ ನನ್ನಲ್ಲೇ ನೆಲೆಯಾಗುವನು. ಅರ್ಥಾತ್ – ಬ್ರಹ್ಮ, ತತ್ವ, ಈಶ್ವರ, ಪರಮಾತ್ಮ ಮತ್ತು ಆತ್ಮ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಪರ್ಯಾಯ. ಒಂದರ ತಿಳಿವು ಮೂಡಿದೊಡನೆ ಅವೆಲ್ಲವುಗಳ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯುಂಟಾಗಿ ಬಿಡುವುದು. ಇದೇ ಪರಮಸ್ಥಿತಿ, ಪರಮಗತಿ, ಪರಮಧಾಮವೂ ಸಹ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಗೀತೆಯ ದೃಢವಿಶ್ವಾಸವೇನೆಂದರೆ – ಸನ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗ ಇವೆರಡೂ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪರಮ ನೈಷ್ಕರ್ಮ್ಯ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ನಿಯತ ಕರ್ಮ (ಚಿಂತನ) ಅನಿವಾರ್ಯ.

ಈವರೆಗೂ ಸನ್ಯಾಸಿಗೆ ಭಜನ ಚಿಂತನಗಳನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದನು. ಈಗ ಸಮರ್ಪಣವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಅದೇ ಮಾತನ್ನು ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗಿಗೆ ಸಹ ಹೇಳುವನು.

ಸರ್ವಕರ್ಮಾಣ್ಯಪಿ ಸದಾ ಕುರ್ವಾಣೋ ಮದ್ವ್ಯಪಾಶ್ರಯಃ ।
ಮತ್ಪ್ರಸಾದಾದವಾಪ್ನೋತಿ ಶಾಶ್ವತಂ ಪದಮವ್ಯಯಮ್ ॥ 56 ॥

ಸರ್ವ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಯಾವುದೊಂದು ಕುಂದು ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುತ್ತ ನನ್ನನ್ನೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಪುರುಷನು ನನ್ನ ಕೃಪಾಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಶಾಶ್ವತವೂ, ಅವಿನಾಶಿಯೂ ಆದ ಪರಮಪದವನ್ನು ಹೊಂದುವನು. ಕರ್ಮವು ಅದೇ. ನಿಯತ ಕರ್ಮ. ಯಜ್ಞ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ಪೂರ್ಣಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಸದ್ಗುರುವಿನ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಆತನ ಕೃಪಾ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಅನತಿ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಪರಮಪದವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಸಮರ್ಪಣ ಭಾವ ಬೇಕು.

ಚೇತಸಾ ಸರ್ವಕರ್ಮಾಣಿ ಮಯಿ ಸನ್ನ್ಯಸ್ಯ ಮತ್ಪರಃ ।
ಬುದ್ಧಿಯೋಗ ಮುಪಾಶ್ರಿತ್ಯ ಮಚ್ಚಿತ್ತಃ ಸತತಂ ಭವ ॥ 57 ॥

ಆದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಜುನ ! ಸಂಪೂರ್ಣ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು (ನಿನ್ನಿಂದ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತಹ) ಮನಃಪೂರ್ವಕ ನನಗೆ ಅರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿ, ನಿನ್ನ ಭರವಸೆಯಿಂದಲ್ಲ , ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಭರವಸೆಯಿಟ್ಟು ಸಮರ್ಪಿಸಿ, ನನ್ನಲ್ಲೇ ನೆಟ್ಟ ಮನವುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಬುದ್ಧಿಯೋಗ ಅಂದರೆ ಯೋಗದ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮನವಿಡು. ದುಃಖಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕಡೆಗಾಣಿಸಲು ಪರಮತತ್ವನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸೇರಲು ಇರುವ ಒಂದೇ ಉಪಾಯ ಯೋಗ. ಅದರ ಕ್ರಿಯೆಯೂ ಒಂದೇ. ಯಜ್ಞದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ, ಮನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಂಯಮ, ಶ್ವಾಸಪ್ರಶ್ವಾಸ ಧ್ಯಾನ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದೆ. ಅದರ ಪರಿಣಾಮವೂ ಒಂದೇ. '**ಯಾಂತಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಸನಾತನಮ್**' ಇದರ ಬಗೆಗೇ ಮುಂದೆ ಹೇಳುವನು.

ಮಚ್ಚಿತ್ತಃ ಸರ್ವದುರ್ಗಾಣಿ ಮತ್ಪ್ರಸಾಪಾತ್ತರಿಷ್ಯಸಿ ।
ಅಥ ಚೇತ್ತ್ವಮಹಂಕಾರಾನ್ನ ಶ್ರೋಷ್ಯಸಿ ವಿನಙ್ಕ್ಷ್ಯಸಿ ॥ 58 ॥

ಈ ರೀತಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮನವನ್ನು ಕೀಲಿಸಿದವನಾಗಿ ನೀನು ನನ್ನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಮನಸ್ಸು, ಇಂದ್ರಿಯಗಳೆಂಬ ಮಹಾದುರ್ಗಗಳನ್ನು ಅನಾಯಾಸವಾಗಿಯೇ ದಾಟಿ ಹೋಗುವೆ. ''ಇಂದ್ರಿಯ ದ್ವಾರ ಝುರೋಖಾ ನಾನಾ ತಹ ತಹ ಸುರ ಬೈಠೇ ಥಾನಾ ।। ಆವತ ದೇಖಹಿ ವಿಷಯ ಬಯಾರೀ । ತೇ ಹಠಿ ದೇಹಿ ಕಪಾಟ ಉಘಾರೀ ॥'' ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ದ್ವಾರ ಕಿಟಕಿಗಳು ಬಹಳ. ಅಲ್ಲೆಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳು ದಾರಿ ತಪ್ಪಿಸಲು ಬಿಡಾರವನ್ನು ಹೂಡಿಕೊಂಡಿರುವರು. ವಿಷಯಗಳೆಂಬ ತಂಗಾಳಿ ಬೀಸತೊಡಗಿದೊಡನೆ ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತೆರೆದುಕೊಂಡು ಆಚೆಗೆ ಸರಿಯುವರು. ಈ ದುರತಿಕ್ರಮವಾದ ದುರ್ಗವನ್ನು ನನ್ನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲ ಅಡ್ಡಿ ಅಡಚಣೆಗಳನ್ನು ಹೊಡೆದಟ್ಟಿ ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿ ಹೋಗುವೆ. ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ಒಂದು ವೇಳೆ ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳದಿದ್ದರೆ ಪರಮಾರ್ಥದಿಂದ ಜಾರಿ ಬಿದ್ದು ಹಾಳಾಗುವೆ. ಮತ್ತೆ ಅದನ್ನೇ ಒತ್ತಿ ಹೇಳುವನು –

ಯದಹಂಕಾರಮಾಶ್ರಿತ್ಯ ನ ಯೋತ್ಸ್ಯ ಇತಿ ಮನ್ಯಸೇ ।
ಮಿಥ್ಯೈಷ ವ್ಯವಸಾಯಸ್ತೇ ಪ್ರಕೃತಿಸ್ತ್ವಾಂ ನಿಯೋಕ್ಷ್ಯತಿ ॥ 59 ॥

ಅಹಂಕಾರಕ್ಕೆಡೆ ಕೊಟ್ಟು ಮತ್ತು ''ನಾನು ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ'' ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದರೆ ನಿನ್ನೀ ನಿಶ್ಚಯ ಸುಳ್ಳೆಂದಾಯಿತು. ಏಕೆಂದರೆ ನಿನ್ನ ಸ್ವಭಾವವು ನಿನ್ನನ್ನು ಬಲವಂತವಾಗಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲು ಹಚ್ಚುವುದು.

ಸ್ವಭಾವ ಜೇನ ಕೌಂತೇಯ ನಿಬದ್ಧ: ಸ್ವೇನ ಕರ್ಮಣಾ ।
ಕರ್ತುಂ ನೇಚ್ಛಸಿ ಯನ್ಮೋಹಾತ್ಕರಿಷ್ಯಸ್ಯವಶೋಽಪಿ ತತ್ ॥ 60 ॥

ಕೌಂತೇಯ! ಮೋಹವಶನಾಗಿ ನೀನು ಯಾವ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಬಯಸುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅದನ್ನು ಸಹ ನಿನ್ನ ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟಿದ ಕರ್ಮದಿಂದ ಕಟ್ಟುವಡೆದು ಪರವಶನಾಗಿ ಮಾಡುವೆ, ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸಂಘರ್ಷಕ್ಕೆ ಬೆನ್ನು ತೋರದ ನಿನ್ನ ಕ್ಷಾತ್ರ ಸ್ವಭಾವವು ನಿನ್ನನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರವಾಗಿ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಿಸುವುದು. ಪ್ರಶ್ನೆ ಪೂರ್ತಿಯಾಯಿತು. ಈಗ ಆ ಈಶ್ವರನೆಂಬುವನು ಇರುವುದೆಲ್ಲಿ? ಇದನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವನು. –

ಈಶ್ವರ: ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಹೃದ್ದೇಶೇಽರ್ಜುನ ತಿಷ್ಠತಿ ।
ಭ್ರಾಮಯನ್ಸರ್ವ ಭೂತಾನಿ ಯಂತ್ರಾರೂಢಾನಿ ಮಾಯಾಯಾ ॥ 61 ॥

ಅರ್ಜುನ ! ಈಶ್ವರನು ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳ ಹೃದಯ ದೇಶದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವನು. ಇಷ್ಟು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಜನರೇಕೆ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ? ಮಾಯಾ ರೂಪದ ಯಂತ್ರಾರೂಢವಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಭ್ರಮೆಗೊಂಡು ಅಂಡಲೆಯುತ್ತಲೇ ಇರುವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ತಿಳಿಯಲಾರರು. ಈ ಯಂತ್ರವು ಬಲುದೊಡ್ಡ ಬಂಧನ. ಅದು ನಮ್ಮನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ನಶ್ವರನಾದ ಕಲೇಬರ (ಶರೀರ)ಗಳಲ್ಲೇ ಸುತ್ತಾಡಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಹಾಗಾದರೆ ಯಾರಿಗೆ ಶರಣಾಗಬೇಕು?

ತಮೇವ ಶರಣಂ ಗಚ್ಛ ಸರ್ವಭಾವೇನ ಭಾರತ ।
ತತ್ಪ್ರಸಾದಾತ್ಪರಾಂ ಶಾಂತಿಂ ಸ್ಥಾನಂ ಪ್ರಾಪ್ಸ್ಯಸಿ ಶಾಶ್ವತಮ್ ॥ 62 ॥

ಎಲೈ ಭಾರತ ! ಸಂಪೂರ್ಣ ಭಾವದಿಂದ ಆ ಈಶ್ವರನನ್ನೇ (ಯಾವಾತನು ಹೃದಯದೇಶದಲ್ಲೇ ನೆಲೆಸಿರುವನೋ) ಮರೆ ಹೋಗು. ಆತನ ಕೃಪಾಪ್ರಸಾದದಿಂದ ನೀನು ಪರಮ ಶಾಂತಿಯನ್ನು, ಶಾಶ್ವತವಾದ ಪರಮ ಧಾಮವನ್ನು ಸೇರುವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಬೇಕು. ಎಲ್ಲಿ? ಹೃದಯಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು. ಇದು ತಿಳಿದಿದ್ದು ಮಂದಿರ, ಮಸೀದಿ, ಚರ್ಚುಗಳೆಂದು ಹುಡುಕುತ್ತ ಅಂಡಲೆಯುವುದರಿಂದ ವೃಥಾಕಾಲಹರಣ ಮಾಡಿದಂತಾಗುವುದು. ಒಂದು ವೇಳೆ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದು. ಹೋಗಬಹುದು. ಅದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ. ಈಶ್ವರನ ನೆಲೆವೀಡು ನಮ್ಮ ಹೃದಯ. ಭಗವಂತನ ಚತು:ಶ್ಲೋಕೀ ಗೀತೆಯ ಸಾರಾಂಶವೂ ಇದೇ. ನಾನು ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲೂ ಇರುವೆ. ಆದರೆ ಹೃದಯ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ನಾನು ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗುವೆ.

ಇತಿ ತೇ ಜ್ಞಾನ ಮುಖ್ಯಾತಂ ಗುಹ್ಯಾತ್ ಗುಹ್ಯತರಂ ಮಯಾ ।
ವಿಮೃಶ್ಯೈತದಶೇಷೇಣ ಯಥೇಚ್ಛಸಿ ತಥಾ ಕುರು ॥ 63 ॥

ಈ ರೀತಿ ನಾನು ಅತಿ ರಹಸ್ಯಮಯವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ನಿನಗೆ ಬೋಧಿಸಿರುವೆ. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ನಂತರ ನಿನಗೆ ತಿಳಿದಂತೆ ಮಾಡು. ಸತ್ಯವಿದೇ. ಶೋಧನೆಯ ಸ್ಥಳವೂ ಇದೇ. ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಸ್ಥಾನವು ಇದೇ. ಆದರೆ ಹೃದಯದಲ್ಲೇ ನೆಲೆಸಿದ್ದರೂ ಈಶ್ವರನು ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಉಪಾಯ ಹೇಳುವನು.

ಸರ್ವಗುಹ್ಯತಮಂ ಭೂಯೇ ಶೃಣು ಮೇ ಪರಮಂ ವಚ: ।
ಇಷ್ಟೋऽಸಿ ಮೇ ದೃಢಮಿತಿ ತತೋ ವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ತೇ ಹಿತಮ್ ॥64॥

ಅರ್ಜುನ ! ರಹಸ್ಯಗಳಲ್ಲೂ ಅತಿ ರಹಸ್ಯಪೂರ್ಣವಾದ ನನ್ನೀ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಲಿಸು. (ಹೇಳಿದ್ದಾಗಿದೆ, ಆದರೂ ಕೇಳು. ಸಾಧಕನಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನು ಮಾಡಲು ಇಷ್ಟನು ಸದಾ ಕಟ್ಟಿಬದ್ಧನಾಗಿರುವನು) ಏಕೆಂದರೆ ನೀನು ನನಗೆ ಅತೀವ ಪ್ರಿಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಪರಮ ಹಿತಕರವಾದ ವಚನಗಳನ್ನು ನಿನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ಮತ್ತೂ ಹೇಳುವೆ. ಅದೇನು?

ಮನ್ಮನಾಭವ ಮದ್ಭಕ್ತೋ ಮದ್ಯಾಜೀ ಮಾಂ ನಮಸ್ಕುರು ।
ಮಾಮೇವೈಷ್ಯಸಿ ಸತ್ಯಂ ತೇ ಪ್ರತಿಜಾನೇ ಪ್ರಿಯೋऽಸಿ ಮೇ ॥65॥

ಅರ್ಜುನ ! ನೀನು ನನ್ನಲ್ಲೇ ಅನನ್ಯ ಮನವಿಡು. ನನ್ನ ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತನಾಗು, ನನ್ನಲ್ಲೇ ಶ್ರದ್ಧಾಪರಿಪೂರ್ಣನಾಗು. (ನನಗೆ ಸಮರ್ಪಣೆ ಮಾಡುತ್ತ ಕಂಬನಿ ತುಂಬಲಿ) ನನ್ನನ್ನೇ ನಮಿಸು, ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ನೀನು ನನ್ನನ್ನೇ ಹೊಂದುವೆ. ಹೀಗೆಂದು ನಾನು ನಿನಗೆ ಸತ್ಯ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ ಹೇಳುವೆ. ಏಕೆಂದರೆ ನೀನು ನನಗೆ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರನು. ಹಿಂದೆ ಈಶ್ವರನು ಹೃದಯ ದೇಶದಲ್ಲಿರುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಈಗ ನನಗೆ ಶರಣು ಬಾ ಎನ್ನುವನು. ನನ್ನೀ ಅತಿ ಗೋಪ್ಯವಾದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳು. ನನಗೆ ಶರಣಾಗು. ವಸ್ತುತ: ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಬಯಸುವುದೇನು? ಸಾಧಕನಾದವನು ಸದ್ಗುರುವಿಗೆ ಶರಣಾಗುವುದು ಅತ್ಯವಶ್ಯ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ಓರ್ವಯೋಗೇಶ್ವರನು. ಈಗ ಸಮರ್ಪಣೆಯ ವಿಧಿಯನ್ನು ತಿಳಿದವನು.

ಸರ್ವಧರ್ಮಾನ್ಪರಿತ್ಯಜ್ಯ ಮಾಮೇಕಂ ಶರಣಂ ವ್ರಜ ।
ಅಹಂ ತ್ವಾ ಸರ್ವ ಪಾಪೇಭ್ಯೋ ಮೋಕ್ಷಯಿಷ್ಯಾಮಿ ಮಾ ಶುಚ: ॥66॥

ಸಮಸ್ತ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ (ಅಂದರೆ ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವರ್ಗದ ಕರ್ತೃ, ನಾನು ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯ, ಶೂದ್ರ) ಈ ಎಲ್ಲ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತೊರೆದು ನನಗೆ ಅನನ್ಯ ಶರಣಾಗು. ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಪಾಪಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡುವೆ. ಚಿಂತಿಸಬೇಡ.

ಈ ಎಲ್ಲ – ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಇತ್ಯಾದಿ ವರ್ಣಗಳ ಗೋಜಿಗೆ ಹೋಗದೆ (ಈ ಕರ್ಮಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಾನು ಯಾವ ರೀತಿ ಇದ್ದೇನೆ) ಅನನ್ಯ ಭಾವದಿಂದ ಶರಣಾಗತನಾಗುವವನು, ಇಷ್ಟನೋರ್ವನನ್ನುಳಿದು ಬೇರೆಡೆ ಕಣ್ಣೆತ್ತಿಯೂ ನೋಡದವನು, ಅಂಥವನ ಕ್ರಮವಾದ ವರ್ಣಪರಿವರ್ತನೆ, ಆತನ ಏಳಿಗೆ, ಆತನ ಪೂರ್ಣ ಪಾಪಗಳ ನಿವೃತ್ತಿ (ಮೋಕ್ಷ) ಇವೆಲ್ಲ ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳನ್ನೂ ಇಷ್ಟವಾದ ಸದ್ಗುರು ಸ್ವತ: ತನ್ನ ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವನು.

ಪ್ರತಿಯೋರ್ವ ಮಹಾಪುರುಷನೂ ಇದನ್ನೇ ಹೇಳಿರುವನು. ಶಾಸ್ತ್ರವು ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದೊಡನೆ ಇದು ಎಲ್ಲರಿಗಾಗಿ ಎಂದೆನಿಸುವುದು. ಆದರೆ ಅದಿರುವುದು ಕೇವಲ ಶ್ರದ್ಧಾಳುವಿಗಾಗಿ. ಅರ್ಜುನನು ಅಧಿಕಾರಿ, ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದನು. ಈಗ ಯೋಗೇಶ್ವರನು ಸ್ವತ: ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ನೀಡುವನು. ಇದಕ್ಕೆ ಯಾರು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು?

ಇದಂ ತೇ ನಾತಪಸ್ಕಾಯ ನಾಭಕ್ತಾಯ ಕದಾಚನ ।
ನ ಚಾಶುಶ್ರೂಷವೇ ವಾಚ್ಯಂ ನ ಚ ಮಾಂ ಯೋಽಭ್ಯಸೂಯತಿ ॥ 67 ॥

ಅರ್ಜುನ ! ಈ ಪ್ರಕಾರ ನಿನ್ನ ಹಿತದ ಸಲುವಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಈ ಗೀತೆಯ ಉಪದೇಶಗಳನ್ನು ಎಂದೂ, ಮರೆತು ಕೂಡ ಅತಪಸ್ವಿಯಾದ ಮನುಷ್ಯನಿಗಾಗಲಿ, ಅಭಕ್ತ (ಭಕ್ತಿ ರಹಿತ) ನಾದವನಿಗಾಗಲಿ, ಶುಶ್ರೂಷೆ ಮಾಡದವನಿಗಾಗಲಿ, ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಅಸೂಯೆ ತಾಳಿದವನಿಗಾಗಲಿ (ಎಂದರೆ – ಇದು ಹೀಗಲ್ಲ , ಇದು ತಪ್ಪು, ಎಂದು ಸುಳ್ಳೂ ಅಲೋಚನೆ ಮಾಡುವವನಿಗಾಗಲಿ ಹೇಳಕೂಡದು. ಮಹಾಪುರುಷನೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಆತನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುವವರೊಂದಿಗೆ ಹಲವಾರು ದೂಷಕರೂ ಇದ್ಧಿರಬಹುದು. ಅಂಥವರ ಮುಂದೆ ಹೇಳಬಾರದು. ಹಾಗಾದರೆ ಯಾರಿಗೆ ಹೇಳಬೇಕೆಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಸಹಜವೇ.

ಯ ಇಮಂ ಪರಮಂ ಗುಹ್ಯಂ ಮದ್ಭಕ್ತೇಷ್ವಭಿಧಾಸ್ಯತಿ ।
ಭಕ್ತಿಂ ಮಯಿ ಪರಾಂ ಕೃತ್ವಾಮಾಮೇವೈಷ್ಯತ್ಯ ಸಂಶಯ: ॥ 68 ॥

ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪರಮ ಪ್ರೀತಿಯಿಟ್ಟು, ಈ ಪರಮ ರಹಸ್ಯಮಯವಾದ ಗೀತೆಯ ಉಪದೇಶಗಳನ್ನು ನನ್ನ ಭಕ್ತರಿಗೆ ನೀಡುವನೋ ಆತನು ನಿಸ್ಸಂಶಯವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನೇ ಪಡೆಯುವನು. ಅಂದರೆ ಆಲಿಸುವ ಭಕ್ತನು ಸಹ ನನ್ನನ್ನೇ ಸೇರುವನು. ಏಕೆಂದರೆ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಮನವಿಟ್ಟು ಕೇಳಿ ಅದನ್ನು ಹೃದಯಂಗಮ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅದರಂತೆ ನಡೆಯುವನು ಹಾಗೂ ಪಾರುಗಾಣುವನು. ಈಗ ಉಪದೇಶ ನೀಡುವವನಿಗೆ ಹೇಳುವನು.

ನ ಚ ತಸ್ಮಾನ್ಮನುಷ್ಯೇಷು ಕಶ್ಚಿನ್ಮೇ ಪ್ರಿಯಕೃತ್ತಮ: ।
ಭವಿತಾ ನ ಚ ಮೇ ತಸ್ಮಾದನ್ಯ: ಪ್ರಿಯಕರೋ ಭುವಿ ॥ 69 ॥

ಆತನಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರ ನನಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆತನಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾದವನು ನನಗೆ ಈ ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಬೇರಾರೂ ಇರಲಾರರು. ಯಾರಿಗಿಂತ? ನನ್ನ ಭಕ್ತರ ನಡುವೆ ನನ್ನೀ ಉಪದೇಶಗಳನ್ನು ನೀಡುವವನಿಗಿಂತ, ಅವರನ್ನು ಆ ಪಥದಲ್ಲಿ ಇಳಿಸುವನು. ಮುನ್ನಡೆಸುವನು. ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ ಇದೊಂದೇ ಸ್ತೋತ್ರ. ರಾಜಮಾರ್ಗ. ಈಗ ಅಧ್ಯಯನವೇನೆಂದು ನೋಡೋಣ.

ಅಧ್ಯೇಷ್ಯತೇ ಚ ಯ ಇಮಂ ಧರ್ಮ್ಯಂ ಸಂವಾದಮಾವಯೋ: ।
ಜ್ಞಾನಯಜ್ಞೇನ ತೇನಾಹಮಿಷ್ಟ: ಸ್ಯಾಮಿತಿ ಮೇ ಮತಿ: ॥ 70 ॥

ಯಾವ ಪುರುಷನು ಧರ್ಮಮಯವಾದ ನಮ್ಮೀ ಸಂವಾದವನ್ನು **'ಅಧ್ಯೇಷ್ಯತೇ'** ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಭ್ಯಸಿಸುವನೋ, ಆತನ ಮೂಲಕ ನಾನು ಜ್ಞಾನಯಜ್ಞದಿಂದ ಪೂಜಿತನಾಗುವೆ. ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಪರಿಣತವಾಗುವ ಯಜ್ಞ ಎಂದರ್ಥ. ಇದರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹಿಂದೆ ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅದರ ತಾತ್ಪರ್ಯ-ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದೊಂದಿಗೆ ದೊರೆಯುವ ಅನುಭೂತಿ-ತಿಳಿವು. ಇದು ನನ್ನ ಎಣಿಕೆ.

ಶ್ರದ್ಧಾವಾನನುಸೂಯಶ್ಚ ಶೃಣುಯಾದಪಿ ಯೋ ನರ: ।
ಸೋऽಪಿ ಮುಕ್ತ: ಶುಭಾನ್ ಲೋಕಾನ್ಪ್ರಾಪ್ನುಯಾ ತ್ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಣಾಮ್ ॥71॥

ಯಾವಾತನು ಶ್ರದ್ಧಾಯುಕ್ತವಾಗಿ, ಅಸೂಯಾ ರಹಿತವಾಗಿ ಇದನ್ನು ಕೇವಲ ಆಲಿಸುವನೋ ಆತನು ಸಹ ಪಾಪದಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಉತ್ತಮ ಕರ್ಮಮಾಡಿದವರ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಅರ್ಥಾತ್ ಮಾಡಿದರೂ ಪಾರುಗಾಣದಿದ್ದರೆ ಬಂದೇ ಕೇಳಿರಿ. ಆಗಲೂ ಉತ್ತಮ ಲೋಕವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಚಿತ್ತವು ಉಪದೇಶಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಲೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಇಲ್ಲಿ 66ರಿಂದ 71ರವರೆಗೆ ಐದು ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು –ಅನಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಗೀತೆಯ ಉಪದೇಶವನ್ನು ನೀಡಬಾರದೆಂದೂ, ಶ್ರದ್ಧಾಳುವಿಗೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ನೀಡಬೇಕೆಂದೂ, ಕೇಳುವವನು ಸಹ ತನ್ನನ್ನು ಸೇರುವನೆಂದು ಹೇಳಿರುವನು. ಏಕೆಂದರೆ ಅತಿ ಗೋಪನೀಯವಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಅದರಂತೆ ನಡೆಯಲೆತ್ನಿಸುವನು. ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಈ ಉಪದೇಶಗಳನ್ನು ಹಂಚುವಾತನು ನನಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯನಾಗುವನು. ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವವನಿಂದ ನಾನು ಜ್ಞಾನ-ಯಜ್ಞದಿಂದ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟಂತಾಗುವುದು ಯಜ್ಞದ ಪರಿಣಾಮವೇ ಜ್ಞಾನ. ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವಂತೆ ಕರ್ಮಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿಲ್ಲದವನು ಅದನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಟ್ಟು ಆಲಿಸಿಕೇಳಿದರೂ ಸಾಕು. ಪುಣ್ಯಲೋಕಗಳನ್ನು ಆತನು ಸೇರುವನು. ಈ ರೀತಿ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಈ ಗೀತಾಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹೇಳುವ, ಕೇಳುವ, ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವ ಫಲವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿರುವನು. ಪ್ರಶ್ನೆ ಪೂರ್ತಿಯಾಯಿತು. ಈಗ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಆತನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಕೇಳುವನು ''ಎಲ್ಲ ಅರ್ಥವಾಯಿತೇ?'' ಎಂದು.

ಕಚ್ಚಿದೇತಚ್ಛ್ರುತಂ ಪಾರ್ಥ ತ್ವಯ್ಯೆಕಾಗ್ರೇಣ ಚೇತಸಾ ।
ಕಚ್ಚಿದಜ್ಞಾನ ಸಮ್ಮೋಹ: ಪ್ರಣಷ್ಟಸ್ತೇ ಧನಂಜಯ ॥72॥

ಎಲೆ ಪಾರ್ಥ ! ನೀನು ನನ್ನೀ ವಚನಗಳನ್ನು ಏಕಾಗ್ರ ಚಿತ್ತನಾಗಿ ಕೇಳಿದೆ ತಾನೇ? ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಜನಿಸಿದ ನಿನ್ನ ಮೋಹಗಳೆಲ್ಲವೂ ದೂರವಾದವಷ್ಟೆ? ಅದಕ್ಕೆ ಅರ್ಜುನನು ಹೇಳುವನು.

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ –

ನಷ್ಟೋ ಮೋಹ: ಸ್ಮೃತಿರ್ಲಬ್ಧಾ ತ್ವತ್ಪ್ರಸಾದಾನ್ಮಯಾಚ್ಯುತ ।
ಸ್ಥಿತೋऽಸ್ಮಿಗತ ಸಂದೇಹಃ ಕರಿಷ್ಯೇ ವಚನಂ ತವ ॥73॥

ಎಲೇ ಅಚ್ಯುತನೇ! ನಿನ್ನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಮೋಹವೆಲ್ಲವೂ ನಾಶವಾಯಿತು. ನನಗೀಗ ಸ್ಮೃತಿಯುಂಟಾಗಿದೆ. ಈಗ ನಾನು ಸಂಶಯರಹಿತನಾಗಿ ದೃಢವಾಗಿ ನಿಂತಿರುವೆ. ನಿನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪರಿಪಾಲಿಸುವೆ. ಹಿಂದೆ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಎರಡೂ ಬದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಜನರೇ ತುಂಬಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಅರ್ಜುನನು ಚಿಂತಾಕುಲನಾಗಿದ್ದನು. ಆತನು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿ ಕೊಂಡನು – ''ಗೋವಿಂದ ! ಈ ಸ್ವಜನರನ್ನೆಲ್ಲ ಕೊಂದು ನಾವು ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಸುಖಿಯಾದೇವು? ಇಂತಹ ಯುದ್ಧದಿಂದ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಕುಲಧರ್ಮಗಳೇ ನಾಶವಾಗುವುವು. ನಮ್ಮ ಪಿತೃಗಳು, ಪಿಂಡೋದಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳೂ ಇಲ್ಲದಿರುವಂತಾಗುವರು. ವರ್ಣಸಂಕರವಾಗುವುದು. ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಿದ್ದೂ ನಾವು ಪಾಪಕೃತ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದಂತಾಗುವುದು.

ಹೀಗಾಗದಂತೆ ಉಪಾಯ ಮಾಡಬಾರದೇಕೆ? ಶಸ್ತ್ರಧಾರಿಗಳಾದ ಈ ಕೌರವರು ನಿಶಸ್ತ್ರನಾದ ನನ್ನನ್ನು ಬೇಕಾದರೆ ಕೊಂದು ಬಿಡಲಿ. ಆ ಸಾವೇ ಲೇಸು. ನಾನು ಕಾದುವುದಿಲ್ಲ. ಗೋವಿಂದ! ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಅವನು ರಥದ ಹಿಂಭಾಗಕ್ಕೆ ಸರಿದುಬಿಟ್ಟನು.

ಈ ರೀತಿ ಅರ್ಜುನನು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮುಂದೆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಪರಿಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ಸುರಿಮಳೆಯನ್ನು ಸುರಿಸಿದನು. ಎರಡನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ಏಳನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ತಾನು ಪರಮ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಸಾಧನವಾವುದು? ಎಂದು. ಎರಡನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ 54ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞ ಮಹಾಪುರುಷನ ಲಕ್ಷಣಗಳೇನು? ಎಂದು. ಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ 1ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ''ನಿನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಯೋಗವು ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದಾದರೆ ನನ್ನನ್ನೇಕೆ ಈ ಭಯಂಕರವಾದ ಕರ್ಮಕಾಂಡಕ್ಕೆ ತಳ್ಳುತ್ತಿರುವೇ?'' ಎಂದು, ಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ 37ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ''ಮನುಷ್ಯನು ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅದಾರ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಪಾಪಾಚರಣೆಗಿಳಿಯುದವನು?'' ಎಂದು, ನಾಲ್ಕನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ 4ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ''ನನ್ನ ಜನ್ಮವು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ, ಸೂರ್ಯನ ಜನ್ಮ ಬಲು ಹಿಂದೆ'' ಅಂದ ಮೇಲೆ ಕಲ್ಪದಾದಿಯಲ್ಲಿ ನೀನು ಈ ಯೋಗವನ್ನು ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ನೀಡಿರುವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಗೆ ನಂಬುವುದು?'' ಎಂದು, ಐದನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ಒಂದನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ''ನೀನು ಒಮ್ಮೆ ಸನ್ಯಾಸವನ್ನೂ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದು ಹೊಗಳುವೆ. ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿ ಯಾವುದಾದರೊಂದನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಅದರಂತೆ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಪರಮಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆಯಲಾದೀತು'' ಎಂದು, ಆರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ 35ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ''ಮನಸ್ಸು ಚಂಚಲವಾದುದು ಅಂದ ಮೇಲೆ ಶಿಥಿಲ ಪ್ರಯತ್ನವುಳ್ಳ ಶ್ರದ್ಧಾಳು ಪುರುಷನು ನಿನ್ನನ್ನು ಪಡೆಯದೆ ಬೇರಾವ ದುರ್ಗತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವನು?'' ಎಂದು, ಎಂಟನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ 1ನೇ 2ನೇ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ – ''ಗೋವಿಂದ ! ನೀನು ವರ್ಣನೆ ಮಾಡಿದ ಬ್ರಹ್ಮವೆಂಬುದಾವುದು ? ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಎನ್ನುವುದಾವುದು ? ಅಧಿದೈವ, ಅಧಿಭೂತ ಎಂಬುವೇನು ? ಈ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಅಧಿಯಜ್ಞ ಎಂಬುದೇನು? ಆ ಕರ್ಮವಾವುದು? ಕಡೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ನೀವು ಯಾವ ರೀತಿ ಸ್ಮರಣೆಗೆ ಬರುವೆ ?'' ಹೀಗೆ ಏಳು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನೂ, ಹತ್ತನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ 17ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ''ನಿರಂತರವಾಗಿ ಚಿಂತನೆ ಮಾಡುತ್ತ ನಾನು ಯಾವಯಾವ ಭಾವಗಳ ಮೂಲಕ ನಿನ್ನ ಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡಲಿ?'' ಎಂದು, ಹನ್ನೊಂದನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ 4ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ''ನೀನು ವರ್ಣಿಸಿರುವ ವಿಭೂತಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತಾನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ನೋಡಬಯಸುವೆ'' ಎಂದು, ಹನ್ನೆರಡನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ 1ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ''ಅನನ್ಯ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ನಿರಂತರ ಉಪಾಸಿಸುವ ಭಕ್ತ ಜನರು, ನೀನು ಅಕ್ಷರನು, ಅನಾದಿ, ಅನಂತ, ಅವ್ಯಕ್ತ ಎಂದು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವವರು. ಇವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠಯೋಗ ಉತ್ತಮರು ಯಾರು?'' ಎಂದು, ಹದಿನಾಲ್ಕನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ 21ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ''ತ್ರಿಗುಣಾತೀತನಾದ ಪುರುಷನು ಯಾವ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವನು? ಹಾಗೂ ಯಾವ ಉಪಾಯದಿಂದ ತ್ರಿಗುಣಗಳನ್ನೂ ಮೀರಿ ಹೋಗುವುದು?'' ಎಂದೂ, ಹದಿನೇಳನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ 1ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ''ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಗಳೊಂದೂ ಇಲ್ಲದೆ ಬರಿಯ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಟ್ಟು, ಯಜನ ಮಾಡುವವನ ಗತಿ ಏನಾದೀತು?'' ಎಂದೂ, ಹದಿನೆಂಟನೇ

ಅಧ್ಯಾಯದ 1ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ''ಹೇ ಮಹಾಬಾಹು ! ನಾನು ತ್ಯಾಗ ಮತ್ತು ಸನ್ಯಾಸಗಳ ಯಥಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ವರ್ಣಿಸು'' ಎಂದು. ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವನು.

ಇದೇ ರೀತಿ ಅರ್ಜುನನು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಹೋಗುವನು. (ಅವನಿಗೆ ಮಾಡಲಾಗದ ಅನೇಕ ಗೋಪನೀಯ ರಹಸ್ಯಗಳನ್ನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟನು.

ಅವುಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡ ನಂತರ ಅರ್ಜುನನು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಂದ ವಿರತನಾದನು. ಅವನೆಂದನು ''ಹೇ ಗೋವಿಂದ ! ಇನ್ನು ನಾನು ನಿನ್ನ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುವೆ. ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ವಸ್ತುತ: ಮಾನವ ಮಾತ್ರನಿಗೆ ಇರುವಂತಹುದು. ಈ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ದೊರೆತ ವಿನಹ ಯಾವ ಸಾಧಕನೂ ಶ್ರೇಯೋಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮುನ್ನಡಿಯಿಡಲಾರನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸದ್ಗುರುವಿನ ಆದೇಶವನ್ನು ಪಾಲಿಸಲು, ಶ್ರೇಯೋ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮುನ್ನಡೆಯಲು ಸಂಪೂರ್ಣ ಗೀತೆಯ ಶ್ರವಣ ಅತ್ಯವಶ್ಯ. ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು. ಒಡನೆಯೇ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಶ್ರೀಮುಖದಿಂದ ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದ ವಾಣಿಯೂ ನಿಂತಿತು. ಈಗ ಸಂಜಯನು ಹೇಳುವನು.

(ಹನ್ನೊಂದನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ವಿರಾಡ್ರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸಿದ ನಂತರ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು ''ಅರ್ಜುನ ! ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತಿಯ ಮುಖಾಂತರ ನನ್ನನ್ನು ಈ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನೋಡಲು ಸಾಧ್ಯ. (ಅರ್ಜುನನು ಕಂಡಂತಹ ವಿಶ್ವರೂಪ) ತತ್ವದಿಂದರಿಯಲು ಮತ್ತು ಹೊಂದಲು ನಾನು ಅತಿ ಸುಲಭನು. (11-54) ಈ ರೀತಿ ದರ್ಶನ ಮಾಡುವವನು ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಆದರೆ ಈಗ ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಕೇಳುವನು.

''ಅರ್ಜುನ ! ಈಗ ನಿನ್ನ ಮೋಹವೆಲ್ಲ ತೊಲಗಿತೇ?'' ಅರ್ಜುನನೆಂದನು ''ಈಗ ನನ್ನ ಮೋಹ ದೂರವಾಯಿತು. ಸ್ಮೃತಿಯು ಈಗ ಲಬ್ಧವಾಗಿದೆ. ನೀನೀಗ ಹೇಳುವಂತೆ ಮಾಡುವೆ.'' ದರ್ಶನವಾದೊಡನೆ ಅರ್ಜುನನು ಮುಕ್ತನಾಗಬೇಕಿತ್ತು. ವಸ್ತುತ: ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಏನಾಗಬೇಕಿತ್ತೋ ಅದು ಆಯಿತು. ಆದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಮುಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆಗೋಸ್ಕರ ನಿರ್ಮಿತವಾಗುವುದು. ಅದರ ಪ್ರಯೋಜನವು ನಿಮಗೆಲ್ಲರಿಗೆ.

ಸಂಜಯ ಉವಾಚ –

ಇತ್ಯಹಂ ವಾಸುದೇವಸ್ಯ ಪಾರ್ಥಸ್ಯ ಮಹಾತ್ಮನ: ।
ಸಂವಾದಮಿಮ ಮಶ್ರೌಷ ಮದ್ಭುತಂ ರೋಮ ಹರ್ಷಣಮ್ ॥ 74 ॥

ಸಂಜಯನು ಹೇಳುವನು ''ಈ ರೀತಿ ನಾನು ವಾಸುದೇವ ಮತ್ತು ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಅರ್ಜುನ (ಅರ್ಜುನನು ಮಹಾತ್ಮನು, ಯೋಗಿ, ಸಾಧಕನು ಕೊಲ್ಲಲು ನಿಂತ ಬಿಲ್ಲುಗಾರನಲ್ಲ) ಈ ವಿಲಕ್ಷಣವೂ, ರೋಮಾಂಚಕವೂ ಆದ ಸಂವಾದವನ್ನು ಕೇಳಿದೆ.'' ನಿನಗೆ ಕೇಳುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಹೇಗೆ ಬಂತು'' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಮುಂದೆ ಹೇಳುವನು.

ವ್ಯಾಸ ಪ್ರಸಾದಾಚ್ಛ್ರುತವಾನೇತದ್ಗುಹ್ಯತಮಂ ಪರಮ್ ।
ಯೋಗಂ ಯೋಗೇಶ್ವರಾತ್ಕೃಷ್ಣಾತ್ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಥಯತ: ಸ್ವಯಮ್ ॥ 75 ॥

ಶ್ರೀವ್ಯಾಸರ ಕೃಪೆಯಿಂದಲೂ, ಅವರಿತ್ತ ದಿವ್ಯದೃಷ್ಟಿಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೂ ನಾನು ಈ ಪರಮ ಗೋಪ್ಯವಾದ ಯೋಗವನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ಸ್ವಯಂ ಶ್ರೀ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಕೃಷ್ಣನ ಮುಖದಿಂದ ಕೇಳಿದೆ. ಸಂಜಯನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಯೋಗೇಶ್ವರನೆಂದು ಮಾನ್ಯ ಮಾಡಿರುವನು. ಸ್ವತ: ಯೋಗಿಯಾಗಿದ್ದು ಅನ್ಯರಿಗೂ ಯೋಗವನ್ನು ನೀಡುವಾತನು ಯೋಗೇಶ್ವರನು.

ರಾಜನ್ಸಂಸ್ಮೃತ್ಯ ಸಂಸ್ಮೃತ್ಯ ಸಂವಾದಮಿಮ ಮದ್ಭುತಮ್ ।
ಕೇಶವಾರ್ಜುನಯೋ: ಪುಣ್ಯಂ ಹೃಷ್ಯಾಮಿ ಚ ಮುಹುರ್ಮುಹು: ॥76॥

ಹೇ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಮಹಾರಾಜ ! ಕೇಶವಾರ್ಜುನರ ಈ ಪರಮ ಮಂಗಳಕರವಾದ ಹಾಗೂ ಅದ್ಭುತವಾದ ಸಂವಾದವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ನನಗೆ ಹರ್ಷವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಸಂವಾದವನ್ನು ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಇರಬೇಕು. ಈ ನೆನಪಿನಿಂದ ಹರ್ಷಿತನಾಗಬೇಕು. ಈಗ ಆತನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನೆನೆದು ಸಂಜಯನು ಹೇಳುವನು –

ತಚ್ಚ ಸಂಸ್ಮೃತ್ಯ ಸಂಸ್ಮೃತ್ಯ ರೂಪಮತ್ಯದ್ಭುತಂ ಹರೇ: ।
ವಿಸ್ಮಯೋ ಮೇ ಮಹಾನ್ ರಾಜನ್ ಹೃಷ್ಯಾಮಿ ಚ ಪುನ: ಪುನ: ॥77॥

ಹೇ ರಾಜನ್ ! ಹರಿಯ (ಯಾವಾತನು ಶುಭಾಶುಭಗಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿ ತಾನು ಶೇಷನಾಗುವನೋ ಆ) ಅದ್ಭುತ ರೂಪವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ನೆನೆದು ನನ್ನ ಮನದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚರಿಯುಂಟಾಗಿದೆ. ಪುನ: ಪುನ: ಹರ್ಷವುಂಟಾಗುತ್ತಿದೆ. 'ಇಷ್ಟ'ದ ಸ್ವರೂಪವು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತಹುದು. ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಜಯನು ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಹೇಳುವನು.

ಯತ್ರ ಯೋಗೇಶ್ವರ: ಕೃಷ್ಣೋ ಯತ್ರ ಪಾರ್ಥೋ ಧನುರ್ಧರ: ।
ತತ್ರ ಶ್ರೀರ್ವಿಜಯೋ ಭೂತಿರ್ಧ್ರುವಾ ನೀತಿ ರ್ಮತಿರ್ಮಮ ॥78॥

ರಾಜನ್ ! ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೂ ಧನುರ್ಧರನಾದ ಪಾರ್ಥನೂ (ಧ್ಯಾನವೇ ಧನುಸ್ಸು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ದೃಢತೆಯೇ ಗಾಂಡೀವ. ಅರ್ಥಾತ್ ಸ್ಥಿರಭಾವದಿಂದ ಧ್ಯಾನ ಮಗ್ನನಾಗಿರುವ ಅರ್ಜುನ) ಇರುವರೋ ಅಲ್ಲಿ ಗೆಲುವು, ಅಲ್ಲಿ ಸಿರಿ, ಅಲ್ಲಿಯೇ ಐಶ್ವರ್ಯ. ಈಶ್ವರ ವಿಭೂತಿಯ ಚಲಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಅಚಲವಾದ ನೀತಿ. ಇದು ನನ್ನ ಮತ.

ಇಂದು ಧನುರ್ಧಾರಿಯಾದ ಅರ್ಜುನನಿಲ್ಲ. ಆ ನೀತಿ, ಆ ಐಶ್ವರ್ಯ, ಆ ಸಿರಿ ಸಂಪದಗಳು ಅರ್ಜುನನಿಗೇ ಸೀಮಿತವಾಯಿತೇ? ಅದು ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವೇ? ದ್ವಾಪರಕ್ಕೇ ಅದು ಮುಗಿಯಿತೇ? ಹಾಗೇನಿಲ್ಲ. ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತಾನು ಎಲ್ಲರ ಹೃದಯ ದೇಶದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿರುವನು. ನಿಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲೂ ಇರುವನು. ಅರ್ಜುನ ಎಂದರೆ ಅನುರಾಗ. ಅನುರಾಗವೆಂಬುದು ನಿಮ್ಮ ಅಂತ:ಕರಣದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟೋನ್ಮುಖವಾಗಿ ಉಕ್ಕುವ ಹಂಬಲು. ಅಂತಹ ಅನುರಾಗ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿದ್ದುದಾದರೆ ವಿಜಯವೆಂಬುದು ಎಂದಿಗೂ ಇದ್ದುದೇ. ಹಿಂದೆಂದೂ ಇತ್ತು ಎಂದಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ. ಪ್ರಾಣಿಯು ಇರುವವರೆಗೆ ಅದರ ಹೃದಯ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಇರವು ಸ್ಥಿರ. ವಿಕಲ ಆತ್ಮವು ಅವನನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಹಾತೊರೆದಾಗ ಆ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರ ಹೃದಯದಲ್ಲೇ ಆಗಲಿ ಅವನನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆ

ಉಮ್ಮಳಿಸಿದಾಗ ಆತನೇ ಅರ್ಜುನನ ಪಾಲಿನ ಅನುರಾಗಿಯಾಗುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯ ಮಾತ್ರನಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಬಯಕೆ. ಅವನನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಹಂಬಲು ಇರಲು ಸಾಧ್ಯ.

ನಿಷ್ಕರ್ಷೆ:

ಇದು ಗೀತೆಯ ಸಮಾಪ್ತಿಯಾಗುವ ಅಧ್ಯಾಯ. ಆರಂಭದಲ್ಲೇ ಅರ್ಜುನನ ಪ್ರಶ್ನೆ ''ಪ್ರಭು ! ನಾನು ತ್ಯಾಗ ಮತ್ತು ಸನ್ಯಾಸಗಳ ಭೇದವನ್ನೂ, ಅವುಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ತಿಳಿಯಬಯಸುತ್ತೇನೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿದ್ದ ನಾಲ್ಕು ಮತಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವನು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸರಿಯಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ಹೊಂದುವಂತಹ ಒಂದು ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದನು. ''ಯಜ್ಞ, ದಾನ, ತಪಸ್ಸು ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಆಗಲಿ ಬಿಡುವಂತಹುದಲ್ಲ. ಇದು ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನೂ, ಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸುವಂತಹುದು. ಈ ಮೂರರನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಇವಕ್ಕೆ ವಿರೋಧಿಯಾದ ವಿಕಾರಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವುದೇ ವಾಸ್ತವಿಕ ತ್ಯಾಗ. ಇದು ಸಾತ್ವಿಕ ತ್ಯಾಗ. ಫಲೇಚ್ಛೆಯೊಂದಿಗೆ ಮಾಡುವ ತ್ಯಾಗ ರಾಜಸವಾದುದು. ಮೋಹದಿಂದ ನಿಯತಕರ್ಮವನ್ನೇ ತ್ಯಜಿಸುವುದು ತಾಮಸ. ಸನ್ಯಾಸವು ತ್ಯಾಗದ ಪರಮೋತ್ಕೃಷ್ಟ ಸ್ಥಿತಿ. ನಿಯತ ಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಧ್ಯಾನ ಜನಿತ ಸುಖವು ಶಾಶ್ವತವಾದುದು. ಇಂದ್ರಿಯ ಮತ್ತು ವಿಷಯಗಳ ಭೋಗ ರಾಜಸವಾದುದು. ಮತ್ತು ತೃಪ್ತಿ ನೀಡುವ ಅನ್ನದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಿಂದ ರಹಿತವಾದ ದು:ಖಕರ ಸುಖವು ತಾಮಸವಾದುದು.

ಮನುಷ್ಯ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಕೂಲ ಕಾರ್ಯಗಳು ನಡೆಯುವುವು. ಇವುಗಳಿಗೂ ಐದು ಕಾರಣಗಳು – ಕರ್ತೃ (ಮನ) ಬೇರೆ ಬೇರೆಯ ಕರಣಗಳು (ಯಾವುದರಿಂದ ನಡೆಯುವವೋ ಅವು) ಶುಭವಾದುದು ಕೈ ಹತ್ತಿದರೆ – ವಿವೇಕ, ವೈರಾಗ್ಯ, ಶಮ, ದಮ ಇವು ಕರಣಗಳಾಗುವುವು. ಅಶುಭವು ಕೈಹತ್ತಿದರೆ ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ರಾಗ, ದ್ವೇಷ, ಮೊದಲಾದುವು ಕರಣಗಳು. ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರವಾದ ಆಸೆ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳು. ಅವು ಅನಂತವಾದುವು. ಅವೆಲ್ಲವೂ ಈಡೇರದು. ಆಧಾರವುಳ್ಳಂತಹ ಇಚ್ಛೆ ಮಾತ್ರ ಪೂರ್ಣಕವಾಗುವುದು. ನಾಲ್ಕನೇ ಕಾರಣ ಆಧಾರ (ಸಾಧನ). ಐದನೆಯದು ಹೇತು (ದೈವ ಪ್ರಾರಬ್ಧ ಅಥವಾ ಸಂಸ್ಕಾರ) ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಾರ್ಯವು ನಡೆಯಲು ಈ ಐದು ಕಾರಣಗಳು. ಆದರೂ ಕೈವಲ್ಯ ಸ್ವರೂಪನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಕರ್ತೃವೆಂದೆಣಿಸುವನೋ ಆ ಮಂದಬುದ್ಧಿಯು ಏನೂ ಅರಿಯದವನು. ಅಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಮಾಡುವವನಲ್ಲ. ಹಿಂದೆಯೇ ಅವನು ಹೇಳಿರುವನು ''ಅರ್ಜುನ ! ನೀನು ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನಿಂತಿದ್ದರೆ ಸಾಕು. ಎಲ್ಲ ಮಾಡುವವನೂ ಮುಟ್ಟುವವನೂ ನಾನಿರುವೆ. ಅಂದರೆ ಆತನ ಆಶಯವಾದರೂ ಏನು?

ವಸ್ತುತ: ಪ್ರಕೃತಿ ಪುರುಷರ ನಡುವೆ ಒಂದು ಆಕರ್ಷಣೆಯಿದೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಎಲ್ಲೆ ಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹರಿಸುವವರೆಗೆ ಅವನಿಗೆ ಮಾಯೆ ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡುವುದು. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸೀಮೆಯನ್ನತಿಕ್ರಮಿಸಿ ತನ್ನ ಇಷ್ಟದ ಕೈಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸುತ್ತಲೇ ಇಷ್ಟನು ಆತನ ಹೃದಯ ದೇಶದಲ್ಲಿ ರಥಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವನು. ಆಗ ಆತನೇ ಮಾಡುವನು. ಅರ್ಜುನನು ಆ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿದ್ದನು. ಸಂಜಯನೂ ಇದ್ದನು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಈ ಕಕ್ಷೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ವಿಧಾನವುಂಟು. ಆದರಂತೆ ಭಗವಂತನು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರೇರಣೆ ಮಾಡುವವನು. ಪೂರ್ಣಜ್ಞಾತೃವಾದ ಮಹಾಪುರುಷ, ತಿಳಿಯುವ

ವಿದಿ, ಜ್ಞೇಯನಾದ ಪರಮಾತ್ಮ. ಈ ಮೂರರ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಕರ್ಮದ ಪ್ರೇರಣೆಯುಂಟಾಗುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅನುಭವಿಯಾದ ಮಹಾಪುರುಷನೊಬ್ಬನ (ಸದ್ಗುರುವಿನ) ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಬೇಕು.

ವರ್ಣವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ನಾಲ್ಕನೇ ಬಾರಿ ಎತ್ತಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ದಮನ, ಮನಸ್ಸಿನ ಶಮನ, ಏಕಾಗ್ರತೆ, ಮನೋವಾಕ್ಕಾಯಗಳನ್ನು ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಅನುರೂಪವಾಗಿ ತಪಿಸುವುದು, ಈಶ್ವರೀಯ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಈಶ್ವರೀಯ ನಿರ್ದೇಶದಂತೆ ನಡೆಯುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವುದು – ಇತ್ಯಾದಿ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಹೊಂದುವ ಯೋಗ್ಯತೆ. ಇವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಶ್ರೇಣಿಯ ಕರ್ಮಗಳು, ಶೌರ್ಯ, ಹಿಂದೆಗೆಯದ ಕೆಚ್ಚು, ಎಲ್ಲದರ ಮೇಲೆ ಒಡೆತನ ಮಾಡುವ ಯೋಗ್ಯತೆ. ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಮುನ್ನುಗ್ಗಿ ಹೋಗುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ. ಇವು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಶ್ರೇಣಿಯ ಕರ್ಮ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆ, ಆತ್ಮಿಕ ಸಂಪತ್ತಿನ ಸಂವರ್ಧನೆ. ವೈಶ್ಯಕರ್ಮ. ಪಂಚರ್ಯೆ ಶೂದ್ರಕರ್ಮ. ಶೂದ್ರನ ಅರ್ಥ ಅಲ್ಪಜ್ಞನೆಂದು. ಅಲ್ಪಜ್ಞನಾದ ಸಾಧಕನು. ನಿಯತ ಕರ್ಮದ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಗಂಟೆಗಳ ಕಾಲ ಕುಳಿತಿದ್ದರೂ ಹತ್ತು ನಿಮಿಷವೂ ಸಹ ಅವನು ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿ ಕಳೆದಿರಲಾರನು. ಶರೀರವೇನೋ ಹೆಸರಿಗೆ ಅಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಮನಸ್ಸು ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೆಲ್ಲ ಸುತ್ತುತ್ತಿದೆ. ಗಾಳಿಯೊಂದಿಗೂ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದೆ. ಇಂತಹ ಸಾಧಕನಿಗೆ ಒಳಿತಾಗುವುದು ಹೇಗೆ? ಅವನು ತನಗಿಂತ ಉನ್ನತ ಮಾನಸಿಕ ಸ್ಥಿತಿ ಮುಟ್ಟಿದವರನ್ನು ಸೇವಿಸಬೇಕು. ಅಥವಾ ಸದ್ಗುರುವಿನ ಸೇವೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಅವನಲ್ಲೂ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಮೊಳೆಯುವುವು. ಒಳ್ಳೆಯ ದಾರಿಯನ್ನೂ ಹಿಡಿಯುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಅಲ್ಪಜ್ಞನ ಕರ್ಮವು ಸೇವೆಯಿಂದಲೇ ಆರಂಭವಾಗುವುದು. ಕರ್ಮ ಒಂದೇ, ನಿಯತ ಕರ್ಮ, ಚಿಂತನ. ಅದನ್ನು ಮಾಡುವವನ ವಿಧ ನಾಲ್ಕು. ಅತ್ಯುತ್ತಮ, ಉತ್ತಮ, ಮಾಧ್ಯಮ, ಅಧಮ ಎಂದು. ಇದೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯ, ಶೂದ್ರ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಮಟ್ಟ. ಮನುಷ್ಯನನ್ನಲ್ಲ – ಗುಣಗಳ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಅಳೆದು ಕರ್ಮವನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಯಿತು.

ತತ್ವವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು. ''ಅರ್ಜುನ ! ಆ ಪರಮಸ್ಥಿತಿಯ ವಿಧಿಯನ್ನು ಹೇಳುವೆ. ಅದು ಜ್ಞಾನದ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆ. ವಿವೇಕ, ವೈರಾಗ್ಯ, ಶಮ, ದಮ, ಎಡೆಬಿಡದ ಚಿಂತನ, ಮತ್ತು ಧ್ಯಾನ ಪ್ರವೃತ್ತಿ, ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುವ ಎಲ್ಲ ಯೋಗ್ಯತೆಗಳೂ ಪರಿಪಕ್ವವಾದೊಡನೆ, ಕಾಮ, ಕ್ರೋದ, ರಾಗ, ದ್ವೇಷಾದಿ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಕಡೆಗೆ ಸೆಳೆಯುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪೂರ್ಣಶಾಂತವಾದೊಡನೆ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಯೋಗ್ಯನಾಗುವನು. ಆ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಹೆಸರೇ ಪರಾಭಕ್ತಿ. ಪರಾಭಕ್ತಿಯ ಮುಖಾಂತರವೇ ಆತನು ಆ ತತ್ವವನ್ನರಿಯುವನು. ತತ್ವವೇನು? ''ನಾನು ಯಾರು? (ಪರಮಾತ್ಮ) ನನ್ನ ವಿಭೂತಿಗಳೇನು?'' ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯುವನು. ಅರ್ಥಾತ್ ಪರಮಾತ್ಮನು ಅಂದೆಂತಿರುವನೋ, ಅವ್ಯಕ್ತವೂ, ಶಾಶ್ವತವೂ, ಅಪರಿವರ್ತನಶೀಲವೂ ಆದ ಅದಾವ ಗುಣಧರ್ಮಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವನೋ ಅದನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವನು. ತಿಳಿದು ಒಡನೆಯೇ ಅವನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ತತ್ವವೆಂದರೆ ಪರಮತತ್ವ. ಈ ಪಂಚತತ್ವಗಳಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಪಂಚವಿಂಶತಿ ತತ್ವಗಳಲ್ಲಿ. ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ನಂತರ ಆತ್ಮವು ಅದೇ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯೂರುವುದು. ಅದೇ ಗುಣಧರ್ಮಗಳೊಂದಿಗೆ ಕಂಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು.

ಈಶ್ವರನ ನಿವಾಸದ ಬಗ್ಗೆ ವರ್ಣಿಸುತ್ತ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು ''ಅರ್ಜುನ ! ಈಶ್ವರನು ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳ ಹೃದಯ ದೇಶದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವನು. ಆದರೆ ಜನರು ಅದನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ಮಾಯೆಯ ಯಂತ್ರವೇರಿ ಅಂಡಲೆಯುವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅರಿಯಲಾರದೆ ಹೋಗುವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಜುನ ! ನೀನು ಹೃದಯ ದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಆ ಈಶ್ವರನ ಮೊರೆ ಹೋಗು. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಗೋಪ್ಯವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ರಹಸ್ಯವಿದೆ. ಎಲ್ಲ ಮತ, ಧರ್ಮಗಳ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟು, ನೀನು ನನಗೆ ಶರಣಾಗಿ ಬಾ. ಆಗ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಸೇರುವೆ. ಈ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಅನಧಿಕಾರಿಯಾದವನಿಗೆ ಹೇಳದಿರು. ಭಕ್ತನಲ್ಲದವನಿಗೆ ಹೇಳಬೇಡ. ಭಕ್ತನಾದವನಿಗೆ ಹೇಳದೆಯೂ ಇರಬೇಡ. ಅವನೊಂದಿಗೆ ಮುಚ್ಚಿದರೆ ಆತನಿಗೆ ಒಳಿತಾಗುವುದು ಹೇಗೆ? ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು ''ನಾನು ಹೇಳಿದುದೆಲ್ಲವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದೆಯಾ? ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡೆಯಾ? ನಿನ್ನ ಮೋಹವು ಈಗಲಾದರೂ ಹರಿದು ಹೋಯಿತಷ್ಟೇ? ಅರ್ಜುನನೆಂದನು – ''ನನ್ನ ಮೋಹವೆಲ್ಲವೂ ಈಗ ಅಳಿದು ಹೋಯಿತು. ನನ್ನ ಸ್ಮೃತಿನನಗುಂಟಾಗಿದೆ. ನೀವು ಏನೆಲ್ಲ ಹೇಳಿದಿರಿ. ಅದೇ ಸತ್ಯ. ಈಗ ನಾನು ಅದನ್ನೇ ಮಾಡುವೆನು.

ಇವರೀರ್ವರ ಸಂವಾದವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಆಲಿಸಿ ಕೇಳಿದಂತಹ ಸಂಜಯನು ತನ್ನ ನಿರ್ಣಯವಿತ್ತನು – ''ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಓರ್ವ ಮಹಾಯೋಗೇಶ್ವರನು. ಅರ್ಜುನನೋರ್ವ ಮಹಾತ್ಮನು. ಅವರ ಸಂವಾದವನ್ನು ಪದೇ ಪದೇ ನೆನೆದು ಆತನು ಪುಳಕಿತನಾಗುತ್ತಿರುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಸಂವಾದವನ್ನು ಸ್ಮರಣೆಯಲ್ಲಿಡಬೇಕು. ಆ ಹರಿಯ ರೂಪವನ್ನು ನೆನೆದು ಸಹ ಅವನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಮುದಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು. ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು. ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೂ, ಧನುರ್ಧಾರಿಯಾದ ಪಾರ್ಥನೂ ಎಲ್ಲಿರುವರೋ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಸಿರಿ ಸಂಪದಗಳು. ಅಲ್ಲಿಯೇ ವಿಶಿಷ್ಟ ವಿಭೂತಿಗಳು, ಅಲ್ಲಿಯೇ ಜಯ. ಹೀಗೆನ್ನುವುದು ಸಂಜಯನ ನಿಶ್ಚಿತ ಮತ. ಈ ಸೃಷ್ಟಿಯ ನೀತಿ ಇಂದಿರುವುದು, ನಾಳೆ ಬದಲಾಗುವುದು. ಪರಮಾತ್ಮನೋರ್ವನೇ ಸ್ಥಿರ-ಧ್ರುವ. ಆತನಲ್ಲಿ ಸೇರುವಂತೆ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವ ನೀತಿಯೂ ಧ್ರುವನೀತಿಯೇ ಸರಿ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನರನ್ನು ದ್ವಾಪರಯುಗದವರೆಂದು ಭಾವಿಸುವಿರಾದರೆ ಈಗ ನಿಮಗೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೂ ಇಲ್ಲ, ಅರ್ಜುನನೂ ಇಲ್ಲ. ಅವರಾವ ವಿಭೂತಿಗಳೂ ನಿಮಗೆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಾರವು. ಅಂದಾಗ ಗೀತೆಯು ನಿಮಗೆಲ್ಲರಿಗೂ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲದ್ದು ಹಾಗಲ್ಲ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಓರ್ವ ಯೋಗಿ – ಅನುರಾಗ ತುಂಬಿದ ಹೃದಯವುಳ್ಳ ಅರ್ಜುನ ತಾನೇ ಅನುರಾಗ ಮೈತಾಳಿದಂತೆ. ಇವರು ಚಿರವಾಗಿರುವರು. ಹಿಂದೆಯೂ ಇದ್ದರು, ಮುಂದೆಯೂ ಇರುವರು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ – ''ನಾನೇನೋ ಅವ್ಯಕ್ತನು. ಆದರೆ ಯಾವ ಭಾವವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವೆನೋ ಆ ಈಶ್ವರನು ಎಲ್ಲರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನಿವಾಸಿಸುವನು. ಆತನು ಸದಾಕಾಲದಿಂದಿದ್ದನು. ಮುಂದೂ ಇರುವನು. ಎಲ್ಲರೂ ಅವನಿಗೆ ಶರಣುಹೋಗಬೇಕು. ಶರಣಾಗತನಾಗುವನೇ ಮಹಾತ್ಮ. ಅನುರಾಗಿ. ಅನುರಾಗವೇ ಅರ್ಜುನ. ಇದಕ್ಕೆ ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞನಾದ ಓರ್ವ ಮಹಾಪುರುಷನ ಶರಣುಹೋಗುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಅವಶ್ಯಕ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಣೆಯಿರುವುದು.

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಸನ್ಯಾಸದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಿದೆ. ಸರ್ವಸ್ವದ ನ್ಯಾಸವೇ ಸನ್ಯಾಸ ಎಂದು. ಕೇವಲ ಕಾವೀ ತೊಡುವುದು ಸನ್ಯಾಸವಲ್ಲ. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಏಕಾಂತದ

ಸೇವನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ, ನಿಯತ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಥವಾ ಸಮರ್ಪಣ ಭಾವದೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯ. ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ನಂತರ ಸಂಪೂರ್ಣ ಕರ್ಮಗಳ ತ್ಯಾಗವೇ ಸನ್ಯಾಸ. ಅದೇ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೂ ಪರ್ಯಾಯ. ಇದು ಸನ್ಯಾಸದ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆ. ಆದ್ದರಿಂದ –

ಓಂ ತತ್ಸದಿತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭವದ್ಗೀತಾಸೂಪನಿಷತ್ಸು 'ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಯಾಂ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರೇ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದೇ ಸನ್ಯಾಸ ಯೋಗೋ' ನಾಮ ಅಷ್ಟಾದಶೋಽಧ್ಯಾಯ: ॥18॥

ಈ ರೀತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತೆಯೆಂಬ ಉಪನಿಷತ್ತು, ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆ, ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಷಯಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂವಾದದಲ್ಲಿ 'ಸನ್ಯಾಸಯೋಗ'ವೆಂಬ ಹದಿನೆಂಟನೇ ಅಧ್ಯಾಯವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ.

ಇತಿ ಶ್ರೀಮತ್ಪರಮಹಂಸಪರಮಾನಂದ ಶಿಷ್ಯ ಸ್ವಾಮೀ ಅಡಗಡಾನಂದ ಕೃತೇ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾಯಾ: ಯಥಾರ್ಥಗೀತಾ 'ಸನ್ಯಾಸಯೋಗೋ' ನಾಮ ಅಷ್ಟಾದಶೋಽಧ್ಯಾಯ: ॥18॥

॥ ಹರಿ: ಓಂ ತತ್ಸತ್ ॥

ಉಪಸಂಹಾರ

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಜನರು ಟೀಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸ ವಿಷಯವೇನಿದೆ – ಎಂದು ಹುಡುಕುವರು. ಆದರೆ ವಸ್ತುತಃ ಸತ್ಯವು ಸತ್ಯವೇ. ಅದು ಹೊಸತಾಗುವುದೂ ಇಲ್ಲ-ಹಳತಾಗುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಹೊಸ ಮಾತುಗಳು, ಸುದ್ದಿ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿತವಾಗುತ್ತ ಇರುವುದು. ಇಂದು ಹೊಸತಾಗಿ ಕಾಣುವುವು, ನಾಳೆಗೆ ತಂಗಳಾಗುವುವು. ಸತ್ಯವೆಂಬುದು ಅಪರಿವರ್ತನಶೀಲವಾದುದು. ಅಂದರೆ ಇದ್ದಂತಿರುವುದು. ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ಬೇರೆ ಹೇಳಿದರೇನು? ಹೇಳಿದರೆ ಅವನೇನೂ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಅರ್ಥ. ಪ್ರತಿಯೋರ್ವ ಮಹಾಪುರುಷನು ನಡೆಯುತ್ತ ಆ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ತಲುಪಿದನೆಂದರೆ ಅವನು ಒಂದೇ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುವನು. ಆತನು ಸಮಾಜದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಿರುಕು ಮಾಡನು. ಬಿರುಕುಂಟು ಮಾಡಿದ್ದೇ ಆದರೆ ಆತನು ಏನನ್ನೂ ಪಡೆಯಲಿಲ್ಲವೆಂದೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸಹ ಅದೇ ಸತ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುವನು. ಪೂರ್ವದ (ಹಿಂದಿನ) ಮನೀಷಿಗಳು ಕಂಡುದನ್ನೇ-ಪಡೆದುದನ್ನೇ ಮತ್ತು ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ಮಹಾಪುರುಷರಾದರೂ ಪಡೆದುದೇ ಆದರೆ ಅದನ್ನೇ ಹೇಳುವರು.

ಮಹಾಪುರುಷರು ಮತ್ತು ಅವರ ಕಾರ್ಯಪ್ರಣಾಲಿ – ಮಹಾಪುರುಷರು ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಹರಡಿದ ಸತ್ಯವೇನೋ ಎಂದೆನಿಸುವಂತಹ ಕುರೀತಿಗಳನ್ನು ಶಮನಗೊಳಿಸಿ ಒಳಿತಿನ ಹಾದಿಯನ್ನು ಪ್ರಶಸ್ತಗೊಳಿಸುವರು. ಈ ಹಾದಿಯೂ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನಿಂದ ಇದ್ದುದೇ. ಆದರೆ ಸಮಾನಂತರವಾಗಿ – ಅದೇ ಎಂದೆನಿಸುವಂತಹ ಅನೇಕ ಪಥಗಳು ಪ್ರಚಲಿತವಾಗುವುವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಸ್ಥಿತರಾವುದೆಂಬುದನ್ನು ಹುಡುಕಿ ತೆಗೆಯುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗುವುದು. ಮಹಾಪುರುಷರಾದವರು ಸತ್ಯಸ್ಥಿತರಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಪಥಗಳಲ್ಲಿ ಸತ್ಯವಾದುದನ್ನು ಗುರುತು ಹಿಡಿಯುವರು. ಅದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸುವರು ಮತ್ತು ಆ ಸತ್ಯದ

ಕಡೆಗೆ ಎದುರಾಗಿ ನಿಲ್ಲಲು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡುವರು. ಇದನ್ನೇ ಶ್ರೀರಾಮನು ಮಾಡಿದನು, ಮಹಾವೀರನು ಮಾಡಿದನು, ಗೌತಮ ಬುದ್ಧನು ಮಾಡಿದನು, ಇದನ್ನೇ ಯೇಸು ಮಾಡಿದನು, ಮಹಮ್ಮದ್ ಪೈಗಂಬರ್ ಮಾಡಿದನು, ಕಬೀರ ನಾನಕ್ ಇತ್ಯಾದಿ ಸಂತರು ಸಹ ಇದನ್ನೇ ಮಾಡಿದರು. ಮಹಾಪುರುಷರು ಈ ಲೋಕವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತೆರಳಿದೊಡನೆ ಹಿಂದಿರುವ ಜನರು ಅವರು ಹೇಳಿದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯದೇ, ಅವರ ಜನ್ಮ ಸ್ಥಳ, ಮರಣ ಸ್ಥಳ ಹೀಗೆ ಆ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸ ತೊಡಗುವರು. ಅವರು ಎಲೆಲ್ಲಿ ಓಡಾಡಿದ್ದರೋ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಪೂಜಿಸುವರು. ಕ್ರಮವಾಗಿ ಅವರು ಮಹಾಪುರುಷ ಮೂರ್ತಿ(ವಿಗ್ರಹ)ಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪೂಜಿಸತೊಡಗುವರು. ಮೊದಮೊದಲು ಅವರ ಸ್ಮರಣೆಯನ್ನೇ ಜೋಡಿಸಿದರೂ ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಭ್ರಮೆಗೀಡಾದರು. ಮತ್ತು ಅದೇ ಭ್ರಮೆಯು ರೂಢಿಯ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿ ಬಿಡುವುದು.

ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೂ ಆ ಕಾಲದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯದ ಹೆಸರಿನ ಮೇಲೆ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ರೀತಿ ನೀತಿಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ ಸಮಾಜವನ್ನು ರಾಜಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಕರೆತಂದನು. ಅಧ್ಯಾಯ ಎರಡರ ೧೬ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅವನೆಂದನು – ಅರ್ಜುನ ! ಅಸತ್ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಅಸ್ತಿತ್ವವೇ ಇಲ್ಲ. ಸದ್ವಸ್ತುವಿಗೆ ತ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲೂ ಅಳಿವಿಲ್ಲ. ಭಗವಂತ ಎಂಬುದಾಗಿ ನಾನು ಈ ಮಾತನ್ನು ನನ್ನ ಕಡೆಯಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇವುಗಳ ಅಂತರವೇನು ಎಂಬುದನ್ನು ತತ್ವದರ್ಶಿಗಳಾದವರು ಕಂಡುಕೊಂಡರು. ಅದನ್ನೇ ನಾನೂ ಹೇಳುತ್ತಿರುವೆ. ಹದಿಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಆತನು ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞರ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ''**ಋಷಿಭಿರ್ಬಹುಗೀತಾನಿ**'' ಋಷಿಗಳೆಲ್ಲ ಹೇಗೆ ಬಣ್ಣಿಸಿರುವರೋ ಹಾಗೆಯೇ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ಎಂದೆನ್ನುವನು. ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ತ್ಯಾಗ ಸನ್ಯಾಸಗಳ ತತ್ವವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಲೂ ಆತನು ನಾಲ್ಕು ಮತಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡು ಅದಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಸಮರ್ಥನೆ ನೀಡಿರುವನು.

ಸನ್ಯಾಸ – ಕೃಷ್ಣನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟದೆ, ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಸಹ ಕೈಬಿಟ್ಟು, ತಮ್ಮನ್ನು ಯೋಗಿ, ಸನ್ಯಾಸಿ ಎಂದು ಕರೆದುಕೊಳ್ಳುವವರ ಸಂಪ್ರದಾಯವೂ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತ ಆತನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದನು ''ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗ, ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಮಾರ್ಗದಂತೆ ಕರ್ಮವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವ ವಿಧಾನವಿಲ್ಲ. ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಲೇ ಬೇಕು. ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಮಾಡುತ್ತ, ಸಾಧನೆಯು ಅದೆಷ್ಟು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗುವುದೆಂದರೆ ಸರ್ವ ಸಂಕಲ್ಪಗಳೂ ತಂತಾವೇ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವುವು. ಅದು ಪೂರ್ಣ ಸನ್ಯಾಸ. ಮಧ್ಯ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಸನ್ಯಾಸವೆಂಬ ಯಾವ ವಸ್ತುವೂ ಇಲ್ಲ. ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಅಥವಾ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟದಿರುವುದರಿಂದ ಯಾರೊಬ್ಬರು ಸನ್ಯಾಸಿಯೆಂದಾಗಲಿ, ಯೋಗಿಯೆಂದಾಗಲಿ ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರರು. ಇದನ್ನು ಅಧ್ಯಾಯ 2, 3, 5, 6 ವಿಶೇಷವಾಗಿ 18ರಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಕರ್ಮ – ಇಂತಹುದೇ ಭ್ರಾಂತಿ ಕರ್ಮ ಸಂಬಂಧವಾಗಿಯೂ ಜನಿಸುವುದು. ಎರಡನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ 39ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅವನು – ''ಅರ್ಜುನ ! ಈವರೆಗೂ ಈ ಬುದ್ಧಿಯು ನಿನಗೆ ಸಾಂಖ್ಯಯೋಗಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈಗ ಇದನ್ನೇ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕೇಳು. ಇದರಿಂದೊಡಗೂಡಿ ನೀನು ಕರ್ಮದ ಬಂಧನವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಳಿಸಿಹಾಕಬಹುದು. ಇದರ ಲೇಶ ಮಾತ್ರ ಆಚರಣೆಯೂ ಮಹತ್ತಾದ ಜನನ ಮರಣಗಳ ಭೀತಿಯಿಂದ ಪಾರುಗೊಳಿಸುವುದು. ಈ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಾತ್ಮಕ ಕ್ರಿಯೆ ಒಂದೇ.

ಬುದ್ಧಿಯೊಂದೇ. ದಿಶೆಯೂ ಒಂದೇ. ಆದರೆ ಅವಿವೇಕಿಗಳ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಅನೇಕ ಕವಲುಗಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಕರ್ಮದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವರು. ಅದನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಅರ್ಜುನ! ನೀನು ನಿಯತ ಕರ್ಮ ಮಾಡು. ಅರ್ಥಾತ್ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಅನೇಕವಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳೆಲ್ಲ ಕರ್ಮವಲ್ಲ. ಕರ್ಮವೆಂಬುದು ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ದಿಶೆ. ಜನ್ಮಜನ್ಮಾಂತರಗಳಿಂದ ಎಡೆಬಿಡದೆ ನಡೆದು ಬರುತ್ತಿರುವ ಶರೀರಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಕೊನೆಗೊಳಿಸುವಂತಹ ಏಕೈಕ ಉಪಾಯ – ಕರ್ಮ. ಪುನಃ ಜನ್ಮವೆತ್ತುವುದಾದರೆ ಯಾತ್ರೆ ಮುಗಿದಂತೆ ಹೇಗಾದೀತು? ಎಂದು ತಿಳಿಸುವನು.

ಯಜ್ಞ – ಆ ನಿಯತ ಕರ್ಮ ಯಾವುದು? ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದನು ''**ಯಜ್ಞಾರ್ಥಾತ್ಕರ್ಮಣೋಽನ್ಯತ್ರ ಲೋಕೋಽಯಂ ಕರ್ಮಬಂಧನಃ**'' ಅರ್ಜುನ! ಯಜ್ಞದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೇ ಕರ್ಮ. ಇದಕ್ಕೆ ಹೊರತಾಗಿ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಲ್ಪಡುವುದೆಲ್ಲವೂ ಈ ಲೋಕದ ಬಂಧನಗಳು. ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲ. ಕರ್ಮವಾದರೋ ಈ ಸಂಸಾರ ಬಂಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡುವಂತಹುದು. ಈಗ ಆ ಯಜ್ಞವೆಂಬುದು ಯಾವುದು? ಕ್ರಿಯೆಯ ರೂಪವಿತ್ತು ಕರ್ಮವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬಹುದೆನ್ನುವ ಆ ಯಜ್ಞ ಯಾವುದು? ನಾಲ್ಕನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹದಿಮೂರು-ಹದಿನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯಿಂದ ಯಜ್ಞದ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡಿರುವನು. ಎಲ್ಲವೂ ಸಾರಾಂಶವಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿ ಕೊಡಬಲ್ಲ ವಿಧಿವಿಶೇಷಗಳು. ಇವು ಶ್ವಾಸದಿಂದ, ಧ್ಯಾನದಿಂದ, ಚಿಂತನದಿಂದ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಹತೋಟಿಯಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವಂಥವು. ಭೌತಿಕ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಗೂ ಈ ಯಜ್ಞಕ್ಕೂ ಯಾವ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ – ಎಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಿರುವನು. ಭೌತಿಕ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುವ ಯಜ್ಞಗಳು ಅತ್ಯಲ್ಪ. ನೀವು ಕೋಟಿಗಟ್ಟಲೆ ಹವನ ಮಾಡಬಹುದು. ಸಂಪೂರ್ಣ ಯಜ್ಞವು ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಅಂತಃಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುವಂಥವು. ಪೂರ್ಣವಾದ ಮೇಲೆ ಯಜ್ಞವು ಯಾವುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಿಸುವುದೋ ಆ ಅಮೃತ ತತ್ವದ ತಿಳಿವಿನ ಹೆಸರು ಜ್ಞಾನ. ಆ ಜ್ಞಾನಾಮೃತವನ್ನು ಪಾನ ಮಾಡುವ ಯೋಗಿಗಳು ಸನಾತನ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಪಡೆಯುವರು. ಯಾವುದನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸ ಬೇಕಿತ್ತೋ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದಾಯಿತು, ಪಡೆಯಬೇಕಾದುದನ್ನು ಪಡೆದಾಯಿತು ಎಂದ ಮೇಲೆ ಪುರುಷನು ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಹೋಗುವುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನ? ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾವನ್ಮಾತ್ರ ಕರ್ಮವು ಆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಸಹಿತವಾದ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಶೇಷವಾಗಿ ಬಿಡುವುದು. ಕರ್ಮ ಮಾಡುವ ಬಂಧನ ಆತ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವುದು. ಈ ರೀತಿ ನಿರ್ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಕಾರ್ಯರೂಪ ನೀಡುವುದೇ ಕರ್ಮ. ಕರ್ಮದ ಶುದ್ಧವಾದ ಅರ್ಥ – ಆರಾಧನೆ.

ಈ ನಿಯತ ಕರ್ಮ, ಯಜ್ಞಾರ್ಥ ಕರ್ಮ ಅಥವಾ ತದರ್ಥ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಹೊರತಾಗಿ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಬೇರಾವ ಕರ್ಮವನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಇದರ ಮೇಲೇ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಒತ್ತುಕೊಟ್ಟಿರುವನು. ಅಧ್ಯಾಯ 6ರಲ್ಲಿ ಇದನ್ನೇ ಆತನು '**ಕಾರ್ಯಂ ಕರ್ಮ**' ಎಂದಿರುವನು. ಅಧ್ಯಾಯ 16ರಲ್ಲಿ ''ಕಾಮ ಕ್ರೋಧ ರಾಗ ದ್ವೇಷಾಧಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟಾಗಲೇ ಈ ಕರ್ಮವು ಆರಂಭವಾಗುವುದು'' ಎಂದಿರುವನು. ಇದೇ ಪರಮಜ್ಞೇಯವನ್ನು ತೋರಿಕೊಡುವುದು. ಸಾಂಸಾರಿಕ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರು ಯಾರು ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ಮುಳುಗಿರುವರೋ ಅವರ ಬಳಿ ಕಾಮಕ್ರೋಧಾದಿಗಳು ಅಷ್ಟಷ್ಟೇ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುವು, ಅಷ್ಟಷ್ಟೇ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿರುವುವು. ಇದೇ ನಿಯತ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಅವನು ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಾನೋಕ್ತ ಸಂಜ್ಞೆಯಿತ್ತನು.

ಗೀತೆಯು ತಾನೇ ಒಂದು ಪೂರ್ಣಶಾಸ್ತ್ರ. ಸರ್ವೋಪರಿಯಾದ ಶಾಸ್ತ್ರ, ವೇದ, ವೇದಗಳ ಸಾರ ಉಪನಿಷತ್ತು. ಹಾಗೂ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಸಾರ ಸರ್ವಸ್ವ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ವಾಣಿ – ಗೀತೆ. 17 ಮತ್ತು 18ನೇ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲೂ ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಯಿಂದ ನಿರ್ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕರ್ಮ, ನಿಯತ ಕರ್ಮ, ಕರ್ತವ್ಯ ಕರ್ಮ, ಮತ್ತು ಪುಣ್ಯ ಕರ್ಮ – ಎಂಬ ಇಂಗಿತಗಳಿಂದಲೂ ಆತನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ದೃಢೀಕರಿಸಿರುವುದೇನೆಂದರೆ ನಿಯತ ಕರ್ಮವೇ ಪರಮ ಶುಭಂಕರವಾದುದು ಎಂದು.

ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅಷ್ಟು ಒತ್ತಿ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದ್ದರ, ನೀವು ಆ ನಿಯತಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡದೆ, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮಾತನ್ನು ಮನ್ನಿಸದೆ, ತಲೆಬುಡವಿಲ್ಲದ ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವುದೆಲ್ಲವೂ ಕರ್ಮವೆಂದೆಣಿಸುವಿರಿ. ಏನನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸಬೇಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಫಲದಾಸೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಿಡಿ. ಅದೇ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮ. ಕರ್ತವ್ಯ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಮಾಡಿರಿ. ಅದೇ ಕರ್ತವ್ಯಯೋಗ. ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ಅದು ನಾರಾಯಣನಿಗೆ ಅರ್ಪಣೆಯ ಭಾವದಿಂದ ಮಾಡಿರಿ – ಅದೇ ಸಮರ್ಪಣಯೋಗ. ಇದೇ ರೀತಿ ಯಜ್ಞದ ಹೆಸರೆತ್ತುತ್ತಲೇ ಭೂತಯಜ್ಞ, ಪಿತೃಯಜ್ಞ, ಪಂಚಯಜ್ಞ ವಿಷ್ಣುವಿನ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಮಾಡುವ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವೆವು. ಅದರ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ''ಸ್ವಾಹಾ'' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುವೆವು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿರದಿದ್ದರೆ ನಾವು ಏನು ಬೇಕಾದರೂ ಮಾಡೋಣ ಹೇಳಿರುವನು. ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವನು ಎಂದ ಮೇಲೆ ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿರುವನೋ ಅಷ್ಟನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಾಡಿದರಾಯಿತು. ಆದರೆ ನಮಗೆ ಸಾಕೆನಿಸಿದ ಅನುವಂಶಿಕವಾಗಿ ಎಷ್ಟೋ ರೀತಿ ನೀತಿಗಳು, ಪೂಜಾ ಪದ್ಧತಿಗಳು ನಮ್ಮ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಬೇರೂರಿ ಬಿಟ್ಟಿವೆ. ಹೊರವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಮಾಡದೆ ಎಲ್ಲಾದರೂ ಓಡಿಹೋಗಬಹುದು. ಆದರೆ ತಲೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕ ಈ ಪೂರ್ವಾಗ್ರಹಗಳು ಮಾತ್ರ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿದ ಬೇತಾಳದಂತೆ ಹಿಂಬಾಲಿಸುವುವು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಸಹ ಅವುಗಳೊಂದಿಗೇ ಎರಕಹೊಯ್ದು ಅದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವೆವು. ಗೀತೆಯಾದರೋ ಅತಿ ಸುಲಭವಾಗಿ ಅರ್ಥವಾಗುವ ಸರಳ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿದೆ. ಅನ್ವಯಾರ್ಥವನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ನಿಮಗಾದ ಸಂದೇಹವುಂಟಾಗದು. ಅದೇ ಪ್ರಯಾಸವನ್ನು ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಯುದ್ಧ – ಒಂದು ವೇಳೆ ಯಜ್ಞ ಮತ್ತು ಕರ್ಮ ಎಂಬಿಷ್ಟನ್ನು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ತಿಳಿದರೂ ಸಾಕು; ಯುದ್ಧ; ವರ್ಣವ್ಯವಸ್ಥೆ, ವರ್ಣಸಂಕರ, ಜ್ಞಾನಯೋಗ, ಕರ್ಮಯೋಗ, ಅಥವಾ ಸಾರಾಂಶವಾಗಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಗೀತೆಯೇ ನಿಮಗೆ ಮನದಟ್ಟಾದಂತೆ. ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲ. ಧನುರ್ಬಾಣಗಳನ್ನೆಸೆದು ಅವನು ರಥದ ಹಿಂಭಾಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತು ಬಿಟ್ಟನು. ಆದರೆ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಏಕಮಾತ್ರ ಕರ್ಮದ ಶಿಕ್ಷಣವಿತ್ತು ಕರ್ಮವನ್ನು ದೃಢಗೊಳಿಸಿದ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಆ ಕರ್ಮಪಥಕ್ಕೆ ತಂದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ. ಯುದ್ಧವಾಯಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹದಿನೈದು-ಇಪ್ಪತ್ತು ಶ್ಲೋಕಗಳು ಹೇಗಿವೆಯೆಂದರೆ – ''ಅರ್ಜುನ ! ನೀನು ಯುದ್ಧ ಮಾಡು, ಯುದ್ಧ ಮಾಡು'' ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ''ಯುದ್ಧ ಮಾಡು'' ಎಂದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಆದರೆ ಒಂದು ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಾಗಲಿ ಹೊರಗಣ ಕೊಲೆ, ರಕ್ತಪಾತಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲ. (ನೋಡಿರಿ – ಅಧ್ಯಾಯ 2, 3, 11, 15 ಮತ್ತು 18) ಯಾವ ಕರ್ಮದ ಬಗ್ಗೆ ಒತ್ತಿ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದೆಯೋ ಅದು ''ನಿಯತ ಕರ್ಮ''. ಅದು ಏಕಾಂತ ಸೇವನೆಯಿಂದ, ಚಿತ್ತವನ್ನು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಿಂದಲೂ ಮುದುಡಿಕೊಂಡು ಧ್ಯಾನ

ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಇದೇ ಅರ್ಥ ಎಂದಾದರೆ – ಮನದ ಏಕಾಂತ, ಏಕಾಗ್ರಧ್ಯಾನ ಎಂದಾದರೆ ಇನ್ನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಎಡೆಯೆಲ್ಲಿದೆ ? ಒಂದು ವೇಳೆ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಹಿತೋಕ್ತಿಗಳು ಯುದ್ಧಮಾಡುವವರಿಗಾಗಿ ಎನ್ನುವುದಾದರೆ ಈ ಗೀತೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಡುವುದೇ ಲೇಸು. ನಿಮ್ಮೆದುರಿಗೆ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಒದಗಿ ಬಂದ ಯುದ್ಧದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯೇನೂ ಇಲ್ಲ. ವಸ್ತುತಃ ಆಗಲೂ ಆ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಿತ್ತು, ಈಗಲೂ ಅದು ಇದ್ದಂತೆಯೇ ಇದೆ. ನೀವು ಚಿತ್ತವನ್ನು ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಿಂದಲೂ ಮುದುರಿ ಹೃದಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಾಸಕ್ತವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದರೆ – ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ರಾಗ, ದ್ವೇಷಾದಿ ವಿಕಾರಗಳು ನಿಮ್ಮ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಸುಮ್ಮನಿರಗೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ವಿಕಾರಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಘರ್ಷಣೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು. ಅವುಗಳನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸಬೇಕಾಗುವುದು – ಇದೇ ಯುದ್ಧ. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇರುವುವು. ಆದರೆ ಅವುಗಳಿಂದ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಒಳಿತಿಲ್ಲ, ವಿನಾಶವುಂಟಾಗುವುದು. ಅದನ್ನು ಶಾಂತಿಯೆಂದಾದರೂ ಹೇಳಿ, ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯೆಂದಾದರೂ ಹೇಳಿ. ಬೇರಾವ ಶಾಂತಿಯೂ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕದು. ಆತ್ಮವು ತನ್ನ ಶಾಶ್ವತ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದಾಗಲೇ ಶಾಂತಿ. ಇದೇ ಶಾಂತಿ. ಇದರ ಹಿಂದೆ ಅಶಾಂತಿಯಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಶಾಂತಿ ಸಾಧನಾಗಮ್ಯವಾದುದು. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಿಯತ ಕರ್ಮವನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದು.

ವರ್ಣ – ಆ ಕರ್ಮವನ್ನೇ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಚಲಾಗಿದೆ. ಚಿಂತನ ಮಾಡಲು ಎಲ್ಲರೂ ಕೂರುವರು. ಆದರೆ ಶ್ವಾಸ ಪ್ರಶ್ವಾಸಗಳ ಗತಿಯನ್ನು ತಡೆಯುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಯಾರೋ ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರಿಗೆ ಮೊದಮೊದಲು ಚಿಂತನದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಗಂಟೆಗಳ ಕಾಲ ಕೂರುವವನು. ಹತ್ತು ನಿಮಿಷವೂ ಚಿಂತನದಲ್ಲಿರಲಾರನು. ಮನಸ್ಸು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೋ ಓಡುವುದು. ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯುಳ್ಳ ಅಲ್ಪಜ್ಞನೇ ಶೂದ್ರನು. ಆತನು ತನ್ನ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಪರಿಚಯದಿಂದ ಕರ್ಮವನ್ನಾರಂಭಿಸಬೇಕು. ಕ್ರಮವಾಗಿ ವೈಶ್ಯ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ಬ್ರಹ್ಮ ಶ್ರೇಣಿಯ ಯೋಗ್ಯತೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಬಲಿಯುತ್ತ ಬರುವುದು. ಆತನು ಮೇಲೇರುತ್ತ ಹೋಗುವನು. ಆದರೆ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಶ್ರೇಣಿಯೂ ದೋಷಯುಕ್ತ. ಏಕೆಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮವಿನ್ನೂ ಬೇರೆಯಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಮೇಲೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಎಂಬುದಿಲ್ಲ. ವರ್ಣದ ಅರ್ಥ ಆಕೃತಿ. ಈ ಶರೀರವು ನಿಮ್ಮ ಆಕೃತಿಯಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಆಕೃತಿ – ನಿಮ್ಮ ಕೃತಿಯಂತೆ. ನಿಮ್ಮ ವೃತ್ತಿಯಂತೆ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು – ''ಅರ್ಜುನ! ಪುರುಷನು ಶ್ರದ್ಧಾಮಯನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಎಲ್ಲಾದರೊಂದೆಡೆ ನೆಟ್ಟಿರುವುದು. ಪುರುಷನು ಎಂತಹ ಶ್ರದ್ಧೆಯುಳ್ಳವನೋ ಹಾಗೆಯೇ ಇರುವನು. ವೃತ್ತಿಯಂತೆ ಪುರುಷ. ವರ್ಣ, ಕರ್ಮಗಳ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಇವು ಒಳಗಿನ ಅಳತೆಗೋಲು. ಆದರೆ ಜನರು ನಿಯತಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಜಾತಿಗಳನ್ನು ವರ್ಣವೆಂದು ಎಣಿಸಿ ಅವರ ಹೊಟ್ಟೆಪಾಡನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿದರು. ಅದೊಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾತ್ರ. ಅವರು ಕರ್ಮದ ಯಥಾರ್ಥ ರೂಪವನ್ನು ತಿರುಚಿ, ಮುದುಡಿ ತಮ್ಮ ಒಣ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮರ್ಯಾದೆಗೆ ಮತ್ತು ಜೀವನೋಪಾಯಕ್ಕೆ ಕುಂದಾಗದಂತೆ ವಿಕೃತಗೊಳಿಸಿರುವರು. ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ವರ್ಣದ ನಿರ್ಧಾರ ಹುಟ್ಟಿನ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಆಗ ತೊಡಗಿತು. ಇದೊಂದು ಅಲ್ಲ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು – ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣಗಳನ್ನು ನಾನು ಸ್ಪಷ್ಟಮಾಡಿದೆ. ಹಾಗಾದರೆ ಭಾರತದ ಹೊರಗೆ ಸೃಷ್ಟಿಯಿಲ್ಲವೇ? ಬೇರೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಜಾತಿಗಳಿಗೆ ಅಸ್ತಿತ್ವವೇ ಇಲ್ಲ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ

ಇವುಗಳ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿ ಜಾತಿಗಳು, ಉಪಜಾತಿಗಳು ಲಕ್ಷಾಂತರ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸಿದನೇ? ಇಲ್ಲ – 'ಗುಣ ಕರ್ಮ ವಿಭಾಗಶಃ' ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಹಂಚಿದನು. ಕರ್ಮವು ಅರ್ಥವಾದರೆ ವರ್ಣವು ಅರ್ಥವಾದೀತು. ವರ್ಣವು ಅರ್ಥವಾದರೆ ವರ್ಣ ಸಂಕರವೆಂಬುದೂ ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ತಿಳಿದೀತು.

ವರ್ಣ ಸಂಕರ – ಈ ಕರ್ಮದ ಪಥದಿಂದ ಜಾರಿ ಬೀಳುವುದೇ ವರ್ಣಸಂಕರ. ಆತ್ಮದ ಶುದ್ಧವರ್ಣ – ಪರಮಾತ್ಮ. ಆ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ನೀಡುವಂತಹ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬೆರೆಯುವುದೇ ವರ್ಣ ಸಂಕರ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಹೇಳಿರುವನು ''ಈ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿದಲ್ಲದೆ ಆ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದುವುದು ಯಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗದು. ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾದ ಪುರುಷನು ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡದ್ದರಿಂದ ಲಾಭವಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟುದರಿಂದ ನಷ್ಟವಾಗಲಿ ಇಲ್ಲ. ಆದರೂ ಲೋಕ ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಆ ಮಹಾಪುರುಷರಂತೆ ನನಗೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬೇಕಾದುದೇನೂ ಇಲ್ಲ. ನನಗೆ ಅಪ್ರಾಪ್ತವಾದುದಾವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೂ ನಾನು ನನ್ನ ಅನುವರ್ತಿಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ಅವರ ಹಿತದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗುವೆ. ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಎಲ್ಲವೂ ವರ್ಣಸಂಕರವಾದೀತು. ಸ್ತ್ರೀಯರು ದೂಷಿತರಾಗುವುದರಿಂದ ವರ್ಣಸಂಕರವಾಗುವುದು ಎಂದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳುವರು.'' ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವುದು – ಸ್ವರೂಪಸ್ಥನಾದ ಮಹಾಪುರುಷನು ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಜನರಲ್ಲಿ ಆಗ ವರ್ಣಸಂಕರವಾಗುವುದು. ಆಗ ಆ ಮಹಾಪುರುಷನ ಅನುಕರಣೆ ಮಾಡಿ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರೆ ಜನರು ದಿಕ್ಕು ತಪ್ಪುವರು. ದಾರಿತಪ್ಪಿ ಅಂಡಲೆಯುವರು. ವರ್ಣಸಂಕರವಾಗುವುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿ ಮಾತ್ರ ಆ ಪರಮ ನೈಷ್ಕರ್ಮ್ಯದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಶುದ್ಧವರ್ಣ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪಡೆಯಲಾದೀತು.

ಜ್ಞಾನಯೋಗ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಯೋಗ – ಕರ್ಮವು ಒಂದೇ. ನಿಯತ ಕರ್ಮ, ಆರಾಧನೆ. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಮಾಡುವ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳು ಎರಡು. ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯ ಆಳವನ್ನರಿತು, ಹಾನಿಲಾಭವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಿಕೊಂಡು ಈ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವುದು 'ಜ್ಞಾನಯೋಗ'. ಈ ಮಾರ್ಗದ ಸಾಧಕನಿಗೆ ''ಇಂದು ನನ್ನೀ ಸ್ಥಿತಿ ಹೀಗಿದೆ. ಮುಂದೆ ಇದೇ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣತನಾಗುವೆ. ನಂತರ ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆಯುವೆ'' ಎಂದು ಗೊತ್ತಿರುವುದು. ಈ ಭಾವನೆಯೊಂದಿಗೆ ಅವನು ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗುವನು. ತನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಡೆಯುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಜ್ಞಾನಮೂರ್ತಿ ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಸಮರ್ಪಣ ಭಾವದೊಂದಿಗೆ ಆ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗುವುದು, ತನ್ನ ಲಾಭಾಲಾಭಗಳನ್ನು 'ಇಷ್ಟ'ನಿಗೇ ಒಪ್ಪಿಸಿ ನಡೆಯುವುದು ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗ. ಇದೇ ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗ. ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಪ್ರೇರಕನು ಸದ್ಗುರು. ಓರ್ವ ಮಹಾಪುರುಷನಲ್ಲೇ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದು ಓರ್ವನು ಸ್ವಾವಲಂಬಿಯಾಗಿ ಆ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗುವನು, ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಅವನನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗುವನು. ಇಷ್ಟೇ ಅಂತರ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು ''ಅರ್ಜುನ ! ಸಾಂಖ್ಯದಿಂದ ಯಾವ ಪರಮ ಸತ್ಯವು ದೊರೆಯುವುದೋ ಅದೇ ಸತ್ಯವು ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗದಿಂದಲೂ ದೊರೆಯುವುದು. ಎರಡನ್ನೂ ಸಮಾನವಾಗಿ ನೋಡುವವನೇ ನಿಜವಾದ ದರ್ಶಿ. ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವವನು ತತ್ವದರ್ಶಿ. ಅವನೂ ಓರ್ವನೇ. ಕ್ರಿಯೆಯೂ ಒಂದೇ – ಆರಾಧನೆ. ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಮಾತ್ರ ಬೇರೆ.

ಓರ್ವ ಪರಮಾತ್ಮ – ನಿಯತ ಕರ್ಮವು ಮನಸ್ಸು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ ಒಂದು ಅಂತಃಕ್ರಿಯೆ. ಕರ್ಮದ ಸ್ವರೂಪ ಇದೇ ಎಂದುದಾದರೆ ಹೊರಗೆ ದೇವಾಲಯ, ಮಸೀದಿ, ಚರ್ಚುಗಳಲ್ಲಿ ದೇವಿ ದೇವತೆಗಳ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಥವಾ ಅವುಗಳ ಪ್ರತೀಕವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಪೂಜಿಸುವುದು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಂಗತವಾದುದು? ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ ಎಂದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಮಾಜ, (ವಸ್ತುತಃ ಅವರು ಸನಾತನ ಧರ್ಮಿಗಳು. ಅವರ ಪೂರ್ವಜರು ಪರಮ ಸತ್ಯವನ್ನು ಶೋಧಿಸಿ ಅದನ್ನು ದೇಶ ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿದರು. ಆ ಪಥದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವಾತನು ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾದರೂ ಇರಲಿ. ಅವನೂ ಸನಾತನ ಧರ್ಮಿಯೇ. ಅಷ್ಟು ಗೌರವಶಾಲಿಯಾದ ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜವು) ಆಸೆ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳಿಂದ ವಿವಶವಾಗಿ ನೂರಾರು ಬಗೆಯ ಭ್ರಾಂತಿಗೊಳಗಾಯಿತು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು ''ದೇವತೆಗಳೆಂಬ ಯಾವ ಶಕ್ತಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯನ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಯಾವೆಡೆಯಲ್ಲಿ ತಲೆಬಾಗುವುದೋ ಅದರ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ನಾನೇ ಇದ್ದು ಫಲವನ್ನು ನೀಡುವೆ. ಅವನ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಪುಷ್ಟಿಗೊಳಿಸುವೆ. ಏಕೆಂದರೆ ನಾನೇ ಸರ್ವತ್ರವೂ ಇರುವವನು. ಆದರೆ ಆತನ ಪೂಜೆ ಅಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾದುದು, ಅವಿಧಿಪೂರ್ವಕವಾದುದು. ಅವುಗಳ ಫಲವು ನಾಶವಂತವಾದುದು. ಕಾಮನೆಗಳಿಂದ ಯಾರ ಮನವು ವಿವಶವಾಗಿದೆಯೋ, ಯಾರ ಜ್ಞಾನವು ಅಪಹೃತವಾಗಿದೆಯೋ ಅಂತಹ ಮಂದಬುದ್ಧಿಯವರೇ ಅನ್ಯದೇವಿದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸ ಹೋಗುವರು. ಸಾತ್ವಿಕರು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವರು. ರಾಜಸರು ಯಕ್ಷರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಪೂಜಿಸುವರು.

ತಾಮಸಿಗಳು ಭೂತಪ್ರೇತಗಳನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವರು. ಘೋರ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡುವರು. ಆದರೆ ಅರ್ಜುನ ! ಅವರು ಶರೀರದಲ್ಲೇ ಇರುವ ಭೂತ ಸಮುದಾಯವನ್ನು, ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನಾದ ನನ್ನನ್ನು ಕೃಶಗೊಳಿಸುವರು. ಅವರು ಪೂಜಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರನ್ನು ನೀನು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಆಸುರೀ ಸ್ವಭಾವದವರೆಂದು ತಿಳಿ. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಮತ್ತೇನು ತಾನೆ ಹೇಳಲಾದೀತು? ಆತನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುವನು. ಅರ್ಜುನ ! ಈಶ್ವರನು ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನಿವಾಸ ಮಾಡುವನು – ಹೊರಗಲ್ಲ. ಆದರೂ ಜನ ಕಲ್ಲು, ಮಣ್ಣು, ಮರ, ನೀರು, ಮಂದಿರ, ಮಸೀದಿ, ದೇವಿ ದೇವತೆಗಳು ಎಂದು ಅಂಡಲೆಯುವರು. ಅವರೊಂದಿಗೇ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಒಂದು ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಸಾಧನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಒತ್ತಿ ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡುವವರು ಹಾಗೂ ಜೀವನವೆಲ್ಲ ಮೂರ್ತಿ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಖಂಡಿಸುವವರೂ ಆದ ಬೌದ್ಧರು ಬುದ್ಧನ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅದಕ್ಕೆ ಪೂಜಿಸುವರು (ಆರತಿ ಮಾಡುವುದು) ಸ್ವತಃ ಬುದ್ಧವೇ ಹೇಳಿರುವನು – ಆನಂದ ! ತಥಾಗತನ ಶರೀರ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಯವನ್ನು ಹಾಳು ಮಾಡಬೇಡ ಎಂದು.

ಮಂದಿರ, ಮಸೀದಿ, ಚರ್ಚು, ತೀರ್ಥಸ್ಥಳ, ಮೂರ್ತಿಗಳು ಮುಂತಾದ ಸ್ಮಾರಕಗಳಿಂದ ಹಿಂದಿನ ಮಹಾಪುರುಷ ಸ್ಮೃತಿಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ ಇಟ್ಟಿರುವರು. ಅದರಿಂದ ಅವರು ತಮ್ಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗಳಿಸಿದ್ದೇನು ಎಂಬುದರ ನೆನಪು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಮಹಾಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು, ಪುರುಷರೂ ಎಲ್ಲರೂ ಇರುವರು. ಜನಕನ ಮಗಳಾದ 'ಸೀತಾ' ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಓರ್ವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕನ್ಯೆಯಾಗಿದ್ದಳು. ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಪರಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದಳು. ಆದರೆ ಸಫಲಳಾಗದೆ ಹೋದಳು.

ಮರುಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಅವಳು ರಾಮನನ್ನು ಪಡೆದಳು ಮತ್ತು ಚಿನ್ಮಯಳೂ, ಅವಿನಾಶಿಯೂ, ಆದಿ ಶಕ್ತಿಯೂ ಆಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಳಾದಳು. ಇದೇ ರೀತಿ ರಾಜಕುಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನಳಾದ ಮೀರಾಳಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮ ಭಕ್ತಿಯು ಪ್ರಸ್ಫುಟಿಸಿತು. ಸಮಸ್ತವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಅವಳು ಪರಮಾತ್ಮನ ಚಿತನದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದಳು. ಎಷ್ಟೋ ಅಡ್ಡಿ ಅಡಚಣೆಗಳು ಬಂದವು. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನುಂಗಿಕೊಂಡಳು. ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಫಲ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದಳು. ಇಂಥವರ ನೆನಪನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ದೇವಾಲಯಗಳಾದವು, ಸ್ಮಾರಕಗಳಾದವು, ಏಕೆಂದರೆ ಭಾವೀ ಸಮಾಜವು ಅವಳ ಉಪದೇಶಗಳಿಂದ ಮತ್ತೆ ಜೀವಂತರಾಗಲಿ ಎಂದು. ಮೀರಾ ಅಥವಾ ಸೀತಾ ಈ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಮುನ್ನಡೆದ ಮಹಾನ್ ಅನುಭಾವಿಗಳು ನಮಗೆ ಆದರ್ಶವ್ಯಕ್ತಿಗಳು. ನಾವು ಅವರ ಚರಣ ಚಿಹ್ನೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕು. ಆದರೆ ನವು ಮಾಡುವುದೇನು? ಅವರ ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ಪುಷ್ಪಗಳನ್ನರ್ಪಿಸಿ. ಅವರಿಗೆ ನಮಿಸಿ, ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯ ಮುಗಿದು ಹೋಯಿತೆಂದು ಕೊಳ್ಳುವೆವು. ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮಿಗಿಲಾದ ಭ್ರಾಂತಿಯುಂಟೇ?

ಪ್ರಾಯಶಃ ಯಾರಿಗೆ ಯಾರೊಬ್ಬರೇ ಆದರ್ಶವೆಂದರೆ ಆತನ ಮೂರ್ತಿ, ಚಿತ್ರ, ಪಾದುಕೆಗಳು, ಅವನ ಸ್ಥಾನ ಅಥವಾ ತತ್ಕಾಲಿಕ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ವಸ್ತುವನ್ನು ನೋಡುವುದರಿಂದ, ಅದನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸುವುದರಿಂದ ಅವನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಶ್ರದ್ಧೆಗಳು ಉಕ್ಕಬಹುದು. ಇದು ಉಚಿತವೂ ಹೌದು. ನಾವೂ ನಮ್ಮ ಗುರುದೇವ ಅಥವಾ ಪರಮಾತ್ಮನ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕಸದ ಬುಟ್ಟಿಗೆ ಎಸೆಯಲಾರೆವು. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರು ನಮಗೆ ಆದರ್ಶ ಪುರುಷರು. ಅವರ ಪ್ರೇರಣೆಯಂತೆ ಅಥವಾ ಅವರ ಉಪದೇಶಿಸಿರುವಂತೆ ನಾವು ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅವರ ಸ್ವರೂಪವು ಹೇಗಿರುವುದೋ ಅದರ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಅಭೀಷ್ಟವೂ ಆಗುವುದು. ಇದೇ ಅವರ ಯಥಾರ್ಥಪೂಜೆ. ವಸ್ತುತಃ ಆದರ್ಶವಾಗಿರುವಂಥವರನ್ನು ನಾವು ನಿರಾದರಿಸಬಾರದು. ಅವರನ್ನು ಭಕ್ತಿ, ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಆರಾಧಿಸಬೇಕು. ಇದೆಲ್ಲವೂ ಸರಿ. ಆದರೆ ಅವರಿಗೆ ಪತ್ರ, ಪುಷ್ಪಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸುವುದೇ ಭಕ್ತಿಯೆಂಬ ಮೌಢ್ಯವನ್ನು ತಾಳಿದರೆ ಅದರಿಂದ ಯಾವ ಶ್ರೇಯಸ್ಸೂ ಸಾಧಿತವಾಗದು. ನಾವು ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ತುಂಬ ದೂರದಲ್ಲೇ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಿಡುವೆವು.

ನಮ್ಮ ಆದರ್ಶಗಳು, ಉಪದೇಶಗಳನ್ನು ಹೃದಯಂಗಮಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು, ಅದರಂತೆ ನಡೆಯಲು ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಲಿಕ್ಕಾಗಿಯೆ ಈ ಸ್ಮಾರಕಗಳ ಉಪಯೋಗವಿರುವುದು. ನೀವು ಬೇಕಾದರೆ ಅದನ್ನು ಆಶ್ರಮವೆಂದೋ, ಮಂದಿರವೆಂದೋ, ಮಸೀದಿಯೆಂದೋ, ಚರ್ಚು, ಗುರುದ್ವಾರಾ ಮತ್ತೇನೇ ಹೆಸರು ಕೊಟ್ಟರೂ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಸ್ಮಾರಕಗಳು. ಆ ಕೇಂದ್ರಗಳ ಸಂಬಂಧ ಧರ್ಮದೊಂದಿಗಿರುವುದು. ಪ್ರತಿಮೆ ಯಾರದೋ ಅವನು ಮಾಡಿದ್ದೇನು? ಮುಟ್ಟಿದ್ದೇನು? ಹೇಗೆ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದ? ಹೇಗೆ ಪಡೆದ? – ಇಷ್ಟನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಾವು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವೆವು. ಹೋಗಲೂ ಬೇಕು. ಆದರೆ ಆ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಾಮಹಾಪುರುಷರ ಪದಚಿಹ್ನೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸಿಹೇಳದಿದ್ದರೆ, ಅವರು ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ವಿವರಿಸದಿದ್ದರೆ, ನಮ್ಮ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನ ಹಾದಿಯನ್ನು ತೋರದಿದ್ದರೆ ಆ ಸ್ಥಾನವು ವ್ಯರ್ಥ. ಅಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆ ಬರಿಯ ರೂಢಿ ದೊರೆಯುವುದು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದರಿಂದ ನಿಮಗೆ ನಷ್ಟ. ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಮನೆಮನೆಗೂ ಹೋಗಿ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಇಂತಹ ಸಾಮೂಹಿಕ ಉಪದೇಶ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಉಪದೇಶ ನೀಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಈ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಈ ಪ್ರೇರಣಾ ಸ್ಥಾನಗಳಿಂದಲೇ ಮೂರ್ತಿ

ಪೂಜೆ, ರೂಢಿ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಧರ್ಮದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡವು. ಇಲ್ಲಿಂದಲೇ ಭ್ರಮೆಯು ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಬಂತು.

ಗ್ರಂಥ – ಇದೇ ರೀತಿ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಅಧ್ಯಯನವೂ ಅವಶ್ಯಕವಾದುದು. ಅದರಿಂದ ನೀವು ಆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕ್ರಿಯೆ ಯಾವುದೆಂದು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು **'ನಿಯತ ಕರ್ಮ'** ಎಂದು ಒತ್ತಿ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅದರಂತೆ ನಡೆಯಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವುದು. ಮರೆತು ಹೋದರೆ ಮತ್ತೆ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದು. ಪುಸ್ತಕಕ್ಕೆ ಕೈಮುಗಿದು ಅದಕ್ಕೆ ಅರಿಸಿನ, ಕುಂಕುಮ, ಚಂದನಗಳನ್ನು ಬಳಿದು ಬಿಟ್ಟರಾಗದು. ಪುಸ್ತಕವು ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡುವ ಒಂದು ಸಾಧನ. ಅದು ಪೂರ್ತಿಯವರೆಗೆ ನಿಮಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವುದು. ನೋಡ ನೋಡುತ್ತಿರುವಂತೆಯೇ ನೀವು ಮುಂದುವರಿಯುವಿರಿ. ನಿಮ್ಮ ಲಕ್ಷ್ಯದ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗುವಿರಿ. ಇಷ್ಟವು ದೊರಕಿದೊಡನೆ ಅದನ್ನು ಹೃದಯದಿಂದ ತಬ್ಬಿಹಿಡಿಯುವಿರಿ. ಆಗ ಆ ಇಷ್ಟವೇ ಪುಸ್ತಕವಾಗುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಹಿಂದಿನ ಸ್ಮೃತಿಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ಕೆಟ್ಟುದಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಸ್ಮೃತಿ ಚಿಹ್ನೆಗಳನ್ನು ಬರಿದೇ ಪೂಜಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತರೆ ಅದು ಹಾನಿಕಾರಕ.

ಧರ್ಮ – (ಅಧ್ಯಾಯ 2/16=29) ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ಅಸದ್ವಸ್ತುವಿಗೆ ಅಸ್ತಿತ್ವವಿಲ್ಲ. ಸತ್‌ಗೆ ಅಳಿವಿಲ್ಲ. ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಸತ್ಯ, ಶಾಶ್ವತ, ಅಜರ, ಅಮರ, ಅಪರಿವರ್ತನಶೀಲ ಹಾಗೂ ಸನಾತನ. ಆದರೆ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಅಚಿಂತ್ಯನೂ, ಅಗೋಚರನೂ ಸಹ. ಚಿತ್ತದ ತರಂಗಗಳ ಆಚೆಗಿರುವನು. ಈಗ ಚಿತ್ತ ನಿರೋಧ ಹೇಗೆ ? ಚಿತ್ತವನ್ನು ನಿರೋಧಿಸಿ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪಡೆಯುವ ವಿಧಿವಿಶೇಷವೆ ಕರ್ಮ. ಆ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಕಾರ್ಯರೂಪ ನೀಡುವುದೇ ಧರ್ಮದಾಯಿತ್ವ.

ಗೀತಾ (ಅ. 2/40)ರಲ್ಲಿ – 'ಅರ್ಜುನ ! ಈ ಕರ್ಮಯೋಗದಲ್ಲಿ ಆರಂಭಕ್ಕೆಂದೂ ನಾಶವಿಲ್ಲ. ಈ ಕರ್ಮರೂಪವಾದ ಧರ್ಮದ ಕಿಂಚಿತ್ಪರಿಪಾಲನೆಯೂ ಜನನ ಮರಣಗಳೆಂಬ ಮಹಾಭಯದಿಂದ ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡುವಂತಹುದು. ಅರ್ಥಾತ್ ಈ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಕಾರ್ಯರೂಪ ನೀಡುವುದು ಧರ್ಮ.

ಈ ನಿಯತ ಕರ್ಮ(ಸಾಧನಾ ಪಥ)ವನ್ನು ಸಾಧಕನ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಶಕ್ತಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ನಾಲ್ಕು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಕರ್ಮದ ಆರಂಭವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಆರಂಭದ ಆ ಸ್ಥಿತಿಯೇ ಶೂದ್ರಸ್ಥಿತಿ. ಕ್ರಮವಾಗಿ ವಿಧಿಗಳು ತಿಳಿದಂತೆ ಆತನು ವೈಶ್ಯನಾಗುವನು. ಪ್ರಕೃತಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಂಘರ್ಷ ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕೆಚ್ಚು ಇರುವಾತ ಕ್ಷತ್ರಿಯ. ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮದ ತದ್ರೂಪವಾಗುವ ಜ್ಞಾನ (ವಾಸ್ತವಿಕ ತಿಳಿವು) ವಿಜ್ಞಾನ (ಈಶ್ವರನ ವಾಣಿಯನ್ನು ಆಲಿಸುವ ಯೋಗ್ಯತೆ) ಅಂತಹ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಭರನಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ – ಈ ಯೋಗ್ಯತೆಗಳು ಬಂದಾಗ ಆತನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು (ಗೀತಾ ಅ. 18/46/47ರಲ್ಲಿ) ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ – ''ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುವ ಶಕ್ತಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವುದು ಸ್ವಧರ್ಮ. ಅದು ಕೀಳಾಗಿ ಕಂಡು ಬಂದರೂ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಬರುವ ಸ್ವಧರ್ಮ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾದುದು. ಯೋಗ್ಯತೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಉನ್ನತ ಕರ್ಮವನ್ನು ತಾನೂ ಮಾಡುವೆನೆಂದು ಹೋದರೆ ಅದರಿಂದ ಹಾನಿಯೇ ಸರಿ.

ಸ್ವಧರ್ಮದಲ್ಲಿದ್ದು ಸಾಯುವುದೂ ಲೇಸು – ಏಕೆಂದರೆ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬದಲಿಸಿದ್ದರಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಯೇನೂ ಬದಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆತನ ಸಾಧನೆಯ ಕ್ರಮ ಮತ್ತೆ ಬಿಟ್ಟಲ್ಲಿಂದಲೇ ಆರಂಭವಾಗಬೇಕು. ಮೆಟ್ಟಿಲು ಮೆಟ್ಟಿಲಾಗಿ ಏರಿಯೇ ಆತನು ಪರಮಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವನು.

ಈ ಮಾತನ್ನೇ ಒತ್ತಿ ಹೇಳುತ್ತ ಮತ್ತೆ ಅವನು ಹೇಳುವನು ''ಯಾವ ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆಯೋ – ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲೂ ಯಾವಾತನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವನೋ ಅವನನ್ನು ತನ್ನ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಶಕ್ತಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಪೂಜಿಸಿ ಅದರಿಂದ ಪರಮಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ನಿಶ್ಚಿತವಾದೊಂದು ವಿಧಿಯಿಂದ ಏಕೈಕ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವುದೇ ಧರ್ಮ.

ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಯಾರಗುಂಟು? ಅದನು ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರ ಯಾರಿಗಿದೆ? ಇದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತ ಯೋಗೇಶ್ವರನು ಹೇಳುವನು ''ಅರ್ಜುನ ! ಅತ್ಯಂತ ದುರಾಚಾರಿಯಾದವನು ಸಹ ನನ್ನನ್ನು ಅನನ್ಯಭಾವದಿಂದ ಪೂಜಿಸಿದರೆ (ಅನನ್ಯ ಎಂದರೆ ಅನ್ಯನ) ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರಾರನ್ನೂ ಪೂಜಿಸದೇ ಕೇವಲ ನನ್ನನ್ನೇ ಪೂಜಿಸದರೆ **'ಕ್ಷಿಪ್ರಂ ಭವತಿ ಧರ್ಮಾತ್ಮ'** ಆತನು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾಗುವನು. ಅವನ ಆತ್ಮವು ಧರ್ಮದಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವಂತೆ ಧರ್ಮಾತ್ಮನೆಂದರೆ ಅನನ್ಯಭಾವದಿಂದ ಓರ್ವನೇ ದೇವನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವಾತನು. ಧರ್ಮಾತ್ಮನೆಂದರೆ ಓರ್ವ ದೇವನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ನಿಯತಕರ್ಮವನ್ನು ಏಕನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಮಾಡುವವನು. ಧರ್ಮಾತ್ಮನೆಂದರೆ ತನ್ನ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿರುವ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟು ಶಕ್ತಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವಾತನು.

ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವನು – **''ಸರ್ವಧರ್ಮಾನ್ ಪರಿತ್ಯಜ್ಯಮಾಮೇಕಂ ಶರಣಂ ವ್ರಜ''** – ಅರ್ಜುನ ! ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟು ನನಗೆ ಶರಣಾಗಿ ಬಾ. ಆದ್ದರಿಂದ ಓರ್ವದೇವನಿಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿಕೊಂಡ ವ್ಯಕ್ತಿಯೇ ಧರ್ಮಾತ್ಮ. ಓರ್ವ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸುವುದೇ ಧರ್ಮ. ಆ ಏಕೈಕ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ನಿಶ್ಚಿತವಾದ ಕ್ರಿಯೆ ಮಾಡುವುದೇ ಧರ್ಮ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ಪುರುಷನು ಮಹಾಪುರುಷನು. ಮಹಾಪುರುಷನು – ಆತ್ಮತೃಪ್ತ ಮಹಾಪುರುಷರು ಮಾಡಿಟ್ಟ ಸಿದ್ಧಾಂತವೇ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಏಕೈಕ ಧರ್ಮ. ಆ ಮಹಾಪುರುಷನು ಎಂತು ಪರಮಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದನೆಂದು ಆತನಿಗೇ ಶರಣಾಗಬೇಕು. ಯಾವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೋಗುವುದೊ? ಆ ಮಾರ್ಗವು ಒಂದೇ. ಅದೇ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೋಗಬೇಕು.

ಧರ್ಮವೆಂಬುದು ಮನುಷ್ಯನು ಆಚರಿಸಬೇಕಾದ ವಸ್ತು. ಆ ಆಚರಣೆ ಕೇವಲ ಒಂದೇ. **'ವ್ಯವಸಾಯಾತ್ಮಿಕಾ ಬುದ್ಧಿರೇ ಕೇಹ ಕುರುನಂದನ'** (2/41) ಈ ಕರ್ಮಯೋಗದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಾತ್ಮಕ ಕ್ರಿಯೆಯೊಂದೇ ಇರುವುದು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಚೇಷ್ಟೆ ಮತ್ತು ಮನೋವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ಸಂಯಮಿಸಿ ಆತ್ಮದಲ್ಲಿ (ಪರಾತ್ಪರ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ) ಹರಿಯ ಬಿಡುವುದು. (4/27)

ಧರ್ಮಾಂತರಣ. ಸನಾತನ ಧರ್ಮದ ಆದಿ ದೇಶವಾದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕುರೀತಿಗಳು ಅದೆಷ್ಟು ಬೆಳೆದುವೆಂದರೆ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಈ ದೇಶವನ್ನು ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡಿದಾಗ

ಆಕ್ರಮಣಕಾರರ ಕೈಯಿಂದ ಒಂದು ತುತ್ತು ಅನ್ನ, ಒಂದು ಗುಟುಕು ನೀರು ತೆಗುದುಕೊಂಡರೂ ಧರ್ಮವು ಭ್ರಷ್ಟವಾಯಿತೆಂದೆನಿಸತೊಡಗಿತು. ಧರ್ಮಭ್ರಷ್ಟರೆಂದು ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಿದ ಸಾವಿರಾರು ಹಿಂದೂಗಳು ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಧರ್ಮಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಸಾಯಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಧರ್ಮವೆಂದರೇನೆಂದು ಗೊತ್ತಿದ್ದರೆ ತಾನೆ? ಧರ್ಮವು ಮುಟ್ಟಿದರೆ ಮುನಿಯ ಎಂಬ ಗಿಡದಂತಾಯಿತು. ಆ ಗಿಡವು ಯಾರಾದರೂ ಮುಟ್ಟಿದರೆ ಸಾಕು ಮುದುಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಬಿಟ್ಟೊಡನೆ ಮತ್ತೆ ಹರವಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಅವರ ಸನಾತನ ಧರ್ಮವು ಅದೆಷ್ಟು ಮುದುಡಿತೆಂದರೆ ಮತ್ತೆ ಪಸರಿಸಲೇ ಇಲ್ಲ. ಯಾವ ಸನಾತನ ಆತ್ಮವನ್ನು ಭೌತಿಕ ವಸ್ತುಗಳು ಮುಟ್ಟಲು ಸಹ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೋ ಅದು ಯಾರೋ ಮುಟ್ಟಿದರೆ ಮೈಲಿಗೆ ಯಾದೀತೇ? ಯಾರೋ ಕೊಟ್ಟ ಒಂದು ತುತ್ತು ಅನ್ನವನ್ನು ತಿಂದುದರಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟವಾದೀತೇ? ನೀವು ಕತ್ತಿಯೇಟಿನಿಂದ ಸಾಯುವಿರಿ, ಧರ್ಮವು ಮುಟ್ಟಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಸಾಯುವುದೇ? ನಿಜವಾಗಿ ಧರ್ಮವು ನಷ್ಟವಾಯಿತೇ? ಖಂಡಿತ ಇಲ್ಲ. ಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನ ಮೇಲೆ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಕೆಟ್ಟ ನಡವಳಿಕೆ ನಡೆದು ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಅದು ನಷ್ಟವಾಯಿತು. ಫಿರೋಜ್ ತೊಗಲಖ್‌ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಯಾನಾದ ಕಾಜೀ ಮುಗೀ ಸುದ್ದೀನನು ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದುದೇನೆಂದರೆ – ''ಹಿಂದೂಗಳ ಬಾಯಿ ತೆರೆಯಬೇಕು. ಓರ್ವ ಮುಸಲ್ಮಾನನು ಉಗಿಯಬೇಕೆಂದು ಕೊಂಡರೆ ಆ ಹಿಂದೂ ಮುಸಲ್ಮಾನನಾದಂತೆಯೇ. ಏಕೆಂದರೆ ಆತನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಧರ್ಮವೂ ಇಲ್ಲ. ಅವನು ಹೇಳಿದುದರಲ್ಲಿ ಕೆಟ್ಟದೇನಿದೆ? ಬಾಯಿಗೆ ಉಗಿದರೆ ಒಬ್ಬ ಮಾತ್ರ ಮುಸಲ್ಮಾನನಾಗುವನು. ಅದೇ ಒಂದು ಬಾವಿಗೆ ಉಗಿದು ಬಿಟ್ಟರೆ ಸಾವಿರಾರು ಮಂದಿ ಮುಸಲ್ಮಾನರಾಗುವರಷ್ಟೆ ? ವಸ್ತುತಃ ಆತನು ಆತತಾಯಿಯೋ ಆ ಕಾಲದ ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜವೇ ಆತತಾಯಿಯೋ?

ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಾಂತರ ಮಾಡಿಕೊಂಡವರು ಧರ್ಮವನ್ನೇನಾದರೂ ಪಡೆದರೇ? ಹಿಂದುವಾಗಿದ್ದವನು ಮುಸಲ್ಮಾನನಾದರೆ ಅಥವಾ ಒಂದು ರೀತಿಯ ವೇಷಭೂಷಣಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ರೀತಿಯ ವೇಷಭೂಷಣಗಳನ್ನು ತೊಟ್ಟುಬಿಟ್ಟರೆ ಅದೇ ಒಂದು ಧರ್ಮವಾಗಿ ಹೋಯಿತೇ? ಈ ರೀತಿಯ ಯೋಜನಾಬದ್ಧವಾದ ಕುತಂತ್ರಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗಿ ಒಡ್ಡಿ ಅವರನ್ನು ಧರ್ಮಾಂತರ ಮಾಡಿದವರು ಧರ್ಮಾತ್ಮರೇ? ಅವರು ಇನ್ನೂ ಅನೇಕಾನೇಕ ಕುರೀತಿಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದರು. ಹಿಂದೂಗಳು ಅವರಲ್ಲೇ ಹೋಗಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡರು. ಅವಿಕಸಿತ ಮತ್ತು ದಾರಿತಪ್ಪಿದ ಅನೇಕ ಗುಂಪನ್ನು ಸಭ್ಯರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಮುಹಮ್ಮದನು ವಿವಾಹ, ವಿವಾಹಭೇದ, ಮರಣಶಾಸನ, ಲೇವಾದೇವಿ, ಬಡ್ಡಿ, ಸಾಕ್ಷಿ, ಆಣೆ, ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ, ಜೀವನ ನಿರ್ವಾಹ, ಆಹಾರ ವಿಹಾರ, ಉಡುಗೆತೊಡುಗೆ, ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು ಹಾಗೂ ವಿಗ್ರಹಾರಾಧನೆ, ವ್ಯಭಿಚಾರ, ಕಳ್ಳತನ, ಮದ್ಯಪಾನ, ಜೂಜು, ಅಮ್ಮ ಅಜ್ಜಿ ಇವರೊಂದಿಗೆ ಮದುವೆ, ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಪ್ರತಿಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಸ್ವಲಿಂಗ, ರಜಸ್ವಲಾ ಮೈಥುನಗಳನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಿದ. ಉಪವಾಸ ವ್ರತಗಳಲ್ಲೂ ಉಳಿದಂತೆ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಸಡಿಲಗೊಟ್ಟು, ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅನೇಕಮಂದಿ ಒಂದೇ ವಯಸ್ಸಿನ, ಯರೊಬ್ಬರೂ ಮುಟ್ಟಿರದಂತಹ ಸುರಸುಂದರಿಯರು, ಎಳೆವಯಸ್ಸಿನ ಯುವಕರು, ಈ ಎಲ್ಲ ಆಸೆ ಆಮಿಷಗಳೊಡ್ಡಿದನು. ಇದೇನು ಒಂದು ಧರ್ಮವಲ್ಲ. ಇದೊಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ. ಹೀಗೆಲ್ಲ ಹೇಳಿ ವಿಷಯ ವಾಸನೆ ತುಂಬಿದ ಅದರಲ್ಲೇ ಮುಳುಗಿದ್ದ ಸಮಾಜವನ್ನು ಆ ಕಡೆಯಿಂದ ತಿರುಗಿಸಿ ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಉನ್ಮುಖವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಮಂದಿ ಪುರುಷರು ಸಿಗುವರೆಂಬುದನ್ನು

ಆತನು ಯೋಚಿಸಲೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಇದು ಆತನ ದೋಷವಲ್ಲ. ಸ್ತ್ರೀಯರ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳ ಮೇಲೆ ಅಸಡ್ಡೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದ ಆ ದೇಶಕಾಲ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳ ದೋಷ. ಪಾಪ, ಮಹಮ್ಮದ ಏನು ಮಾಡಿಯಾನು?

ಮಹಮ್ಮದ್ ಸಾಹೇಬನು ಧರ್ಮವೆಂದು ಹೇಳಿದುದರ ಬಗ್ಗೆ ಯಾರಿಗೂ ಗಮನವೇ ಇಲ್ಲ. ಅವನು ಹೇಳಿದ್ದೇನೆಂದರೆ– ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಒಂದೇ ಒಂದು ಶ್ವಾಸವಾಗಲಿ ಖುದಾನ ಹೆಸರು ಹೇಳದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಹೋದರೆ ಆತನನ್ನು ಖುದಾ ಕಯಾಮತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಓರ್ವ ಪಾಪಿಯಾದವನ ಪಾಪದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಿಸುವಂತೆ ಕೇಳುವನು. ಅವನಿಗೆ ಸಜಾ ಏನೆಂದರೆ 'ದೋಜಖ್' (ಮಹಾನರಕ) ಎಂದೆಂದಿಗೂ. ಹೀಗೆ ಒಂದು ಉಸಿರೂ ಖುದಾನ ನಾಮೋಚ್ಚಾರಣೆಯಿಲ್ಲದೆ ಹೊರಬಾರದಂತಹ ನಿಜವಾದ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಎಷ್ಟು ಮಂದಿತಾನೆ ಇರುವರು? ಕೋಟಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಅಂಥವನಿರಬಹುದು. ಉಳಿದವರೆಲ್ಲರ ಉಸಿರೂ ಖಾಲಿಯಾಗಿಯೇ ಬರುವುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಶಿಕ್ಷೆಯೇನೆಂದರೆ – ಪಾಪಿಗಳಾದವರಿಗೆ ನೀಡುವ ಶಿಕ್ಷೆಯೇ. 'ದೋಜಖ್' ಎಂದು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಯಾವಾತನು ಯಾರೊಬ್ಬರನ್ನೂ ಪೀಡಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಪಶುಗಳಿಗೆ ಹಾನಿಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೋ ಆತನು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮೊರೆಯುವ ಖುದಾನ ವಾಣಿಯನ್ನು ಕೇಳುವನು – ಎಂದು ಮಹಮ್ಮದ್ ಸಾಹೇಬನು ಹೇಳಿದ್ದನು. ಈ ಮಾತು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುವಂತಹುದು. ಆದರೆ ನಂತರ ಬಂದ ಆತನ ಅನುಯಾಯಿಗಳು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೇನೆಂದರೆ – ಮಕ್ಕಾದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಮಸೀದಿಯ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹುಲ್ಲು ಕಡ್ಡಿ ಕುಯ್ಯುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ಮಸೀದಿಯಲ್ಲಿ ಪಶುಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ಕೊಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ಏನೊಂದು ಪೀಡೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಸುತ್ತಿ ಬಳಸಿ ಮತ್ತೆ ಅದೇ ಸನ್ನಿವೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ದೇವರ ವಾಣಿಯನ್ನು ಕೇಳುವ ಮೊದಲೇ ಮೊಹಮ್ಮದನು ಒಂದು ಮಸೀದಿಯನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದನೇ? ಮಸೀದಿಯಲ್ಲಿ ಖುದಾನ ವಾಣಿಯ ಪಂಕ್ತಿಗಳು (ಆಯತ್) ಉದುರಿದವೇ? ಈ ಮಸೀದಿಗಳು ಅವರ ಸ್ಮಾರಕ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಅವರ ಸ್ಮೃತಿಗಳೇನೂ ಸಂಗ್ರಹೀತವಾಗಿಲ್ಲ. ಮಹಮ್ಮದನ ಆಶಯವನ್ನು ತಬರೇಜ್ ತಿಳಿದಿದ್ದನು, ಮನ್‌ಸೂರನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು, ಇಕ್‌ಬಾಲ್‌ಗೆ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಸ್ವಮತದವರ ಬೇಟೆಗೆ ಬಲಿಯಾದರು. ಅವರಿಗೆ ಅಪಾರವಾದ ನೋವನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು. ಸುಕರಾತ್ (ಸಾಕ್ರಟೀಸ್)ಗೆ ವಿಷವುಣಿಸಲಾಯಿತು. ಏಕೆಂದರೆ ಆತನು ಜನರನ್ನು ನಾಸ್ತಿಕರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಇಂತಹುದೇ ಆರೋಪವನ್ನು ಏಸುಕ್ರಿಸ್ತನಿಗೂ ಹೊರಿಸಿ ಅವನನ್ನು ಶಿಲುಬೆಗೇರಿಸಿದರು. ಏಕೆಂದರೆ ಆತನು **''ವಿಶ್ರಾಮ ಸವ್ವಾಥ್''** ದಲ್ಲೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಂಧರಿಗೆ ದೃಷ್ಟಿ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಇದೇ ರೀತಿ ಭಾರತದಲ್ಲೂ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದರ್ಶಿಯಾದ ಮಹಾಪುರುಷನು ತಾನು ಕಂಡು ಕೇಳಿದ ಸತ್ಯಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಜನರಲ್ಲಿ ಬೀರಿದಾಗಲೆಲ್ಲ ಈ ಮಂದಿರ, ಮಸೀದಿ, ಮಠಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಜನರನ್ನು ಲೂಟಿಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ಸ್ವಾರ್ಥವನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವವರೆಲ್ಲರೂ ಅಯ್ಯೋ ಅಯ್ಯೋ ಎಂದು ಅಪಲಾಪಗಳನ್ನು ತೆಗೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದು ಧರ್ಮಬಾಹಿರ, ಇದು ಅನ್ಯಾಯ ಎಂದು ಅರಚತೊಡಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರಿಗೆ ಕೋಟಿಗಟ್ಟಲೆ ಹಣ ಬರುತ್ತಿತ್ತು, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರಿಗೆ ಹೊಟ್ಟೆಪಾಡು ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟರೆ ಇವರ ಮೋಸದ ಜಾಲವೆಲ್ಲ ಹರಿದು ಇವರ ಜೀವಿಕೆಗೂ ಕೊಡಲಿ ಪೆಟ್ಟು ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಸತ್ಯವನ್ನು ಮೇಲೇಳ ಗೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವರು ವಿರೋಧಿಸುವ ಕಾರಣವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಸುದೂರದ

ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವರ ವಾಣಿಯು ಹೇಗೆ ಸಂಗ್ರಹೀತವಾಗುತ್ತಿತ್ತೋ ಅದು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯದು.

ಗೃಹಸ್ಥರ ಅಧಿಕಾರ – ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಜನರು ಕೇಳಬಹುದು 'ಏಕಾಂತ ಸೇವನೆ, ಇಂದ್ರಿಯ ಸಂಯಮ, ನಿರಂತರ ಚಿಂತನೆ ಧ್ಯಾನಗಳೇ ಕರ್ಮದ ಸ್ವರೂಪವೆನ್ನುವುದಾದರೆ ಗೀತೆಯು ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೆ ಉಪಯೋಗಿಯಾದುದಲ್ಲ' ಎಂದು. ಗೀತೆಯಿರುವುದು ಯಾರೋ ಕೆಲಮಂದಿ ಸಾಧುಸನ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಎಂದು ಅವರ ಶಂಕೆ. ಹಾಗಲ್ಲ. ಆದರೆ ಗೀತೆಯಿರುವುದು ಮೂಲವಾಗಿ ಗಾರ್ಹಸ್ಯ ಪಥದಲ್ಲಿ ಹೋಗುವ ಪಥಿಕನಿಗಾಗಿಯೇ. ಸಾಧು ಸಂತರಾದವರಿಗೂ ಇದೆ. ಈ ಪಥದಲ್ಲಿ ಹೋಗಬೇಕೆಂಬ ಬಯಕೆಯುಳ್ಳವನಿಗೂ ಇದೆ. ಗೀತೆಯು ಮಾನವ ಮಾತ್ರನಿಗಿದೆ. ಸಮಾನ ಆಶಯವುಳ್ಳದಾಗಿದೆ. ಸದ್ಗೃಹಸ್ಥರಿಗಂತೂ ಇದರ ಉಪಯೋಗ ವಿಶೇಷವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಕರ್ಮವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದು ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ.

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಹೇಳುವನು ''ಎಲೇ ಅರ್ಜುನ ! ಈ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗದಲ್ಲಿ ಆರಂಭಕ್ಕೆ ಸಹ ನಾಶವಿಲ್ಲ. ಈ ಕರ್ಮದ ಅತ್ಯಲ್ಪ ಸಾಧನೆಯು ಸಹ ಘೋರ ಸಂಸಾರದ ಮಹಾನ್ ಭಯದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುವುದು.'' ಅತ್ಯಲ್ಪ ಸಾಧನೆ ಎಂದರೆ ಹೇಗೆ – ನೀವೇ ಹೇಳಿರಿ. ಗೃಹಸ್ಥನೇ ಅಥವಾ ವಿರಕ್ತನೇ? ಗೃಹಸ್ಥನೇ ಇದಕ್ಕಾಗಿ, ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲವನ್ನು ಮೀಸಲಿಡುವನು. ಇದು ಆತನಿಗಾಗಿಯೇ ಹೇಳಿದ ಮಾತು. ನಾಲ್ಕನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ೩೬ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವನು – 'ಅರ್ಜುನ ! ನೀನು ಪಾಪಿಗಳಲ್ಲೂ ಅತಿಪಾಪಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಜ್ಞಾನರೂಪವಾದ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಈ ಸಂಸಾರ ಸಮುದ್ರದ ಮಹಾಭಯವನ್ನು ಹೋಗುವೆ. ಅಧಿಕ ಪಾಪಿಯಾದರೆ ಅವನರತವೂ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡಿರುವನೇ? ಅಥವಾ ಈಗ ತಾನೇ ಆರಂಭಮಾಡುವವನೇ? ಆದ್ದರಿಂದ ಸದ್ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮದಿಂದಲೇ ಕರ್ಮದ ಪ್ರಾರಂಭ.'' ಅಧ್ಯಾಯ 6-37/45ರಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು ಕೇಳುವನು ''ಭಗವನ್ ! ಶಿಥಿಲ ಪ್ರಯತ್ನಶೀಲನಾದ ಶ್ರದ್ಧಾಳು ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಪರಮಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದದೇ ಮುಕ್ತವಾದ ದುರ್ಗತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವನು?'' ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು ''ಯೋಗದಿಂದ ಚಲಾಯಮಾನನಾದ ಶಿಥಿಲ ಪ್ರಯತ್ನವುಳ್ಳ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಸಹ ಎಂದೂ ಅಳಿವನ್ನು ಪಡೆಯನು. ಆತನು ಯೋಗ ಭ್ರಷ್ಟ ಶ್ರೀಮಾನರುಗಳು (ಶುಚೀನಾಂ – ಶುದ್ಧ (ಸತ್ಯ) ಆಚರಣೆಯುಳ್ಳವರೇ ಶ್ರೀಮಾನರು. ಇಲ್ಲಿ ಈಗ ಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದು ಮುಂದೆ ಯೋಗಿಯ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆವನ ಕಡೆ ಆಕರ್ಷಿತನಾಗಿ ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳ ಸಾಧನೆಯ ನಂತರ ಅದೇ ಪರಮಗತಿ, ಪರಮಧಾಮವನ್ನು ಸೇರುವನು. ಈ ಶಿಥಿಲ ಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡುವವರಾರು? ಯೋಗ ಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿ ಆತನು ಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದೆಲ್ಲಿ? ಆತನು ಗೃಹಸ್ಥನೇ ಆಗಬೇಕಷ್ಟೆ? ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ಆತನು ಸಾಧನೋನ್ಮುಖನಾಗುವನು. ಅಧ್ಯಾಯ ಒಂಭತ್ತು 30ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು. ''ಪರಮ ದುರಾಚಾರಿಯಾದವನು ಸಹ ಅನನ್ಯ ಭಾವದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸಿದರೆ ಆತನು ಸಾಧುವೇ. ಏಕೆಂದರೆ ಆತನು ಒಂದು ನಿಶ್ಚಯ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಸರಿಯಾದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವನು. ಅತ್ಯಂತ ದುರಾಚಾರಿ ಎಂದರೆ ಯಾರಿರಬಹುದು? ಭಜನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾದವನು ಅಥವಾ ಇನ್ನೂ ಆರಂಭವನ್ನೇ ಮಾಡದಿರುವಾತನು. 9ನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ 32ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವನು. ''ಸ್ತ್ರೀ, ವೈಶ್ಯ, ಶೂದ್ರ ಮೊದಲಾದ ಪಾಪಯೋಗಿಗಳೇ ಏಕಿರಬಾರದು. ನನ್ನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿದರೆ ಪರಮಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವನು. ಹಿಂದೂವಾಗಿರಲಿ, ಮುಸಲ್ಮಾನನಾಗಿರಲಿ

ಅಥವಾ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ನನಾಗಿರಲಿ – ಎಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಎಂದೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಅತ್ಯಂತ ದುರಾಚಾರಿ, ಪಾತಕಿಯಾದವನು ಕೂಡ ನನ್ನನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಪರಮಗತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಗೀತೆಯಿರುವುದು ಮಾನವ ಮಾತ್ರದ ಒಳಿತಿಗಾಗಿ. ಸದ್ಗೃಹಸ್ಥನ ಆಶ್ರಮದಿಂದಲೇ ಕರ್ಮವು ಪ್ರಾರಂನಭಗುವುದು. ಕ್ರಮವಾಗಿ ಆ ಸದ್ಗೃಹಸ್ಥನೇ ಯೋಗಿಯಾಗುವನು. ಪೂರ್ಣತ್ಯಾಗಿಯಾಗುವನು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಜ್ಞಾನಿಯ ಸ್ವರೂಪ ನನ್ನದೇ ಸ್ವರೂಪ.

ಸ್ತ್ರೀ – ಗೀತೆಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಶರೀರವು ಒಂದು ಬಟ್ಟೆ. ಹಳೆಯ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಮನುಷ್ಯನು ಹೊಸ ಬಟ್ಟೆ ತೊಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳುವಂತೆ, ಭೂತಾಧಿಕಗಳು ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಆತ್ಮವು ಶರೀರ ರೂಪದ ಈ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ಇನ್ನೊಂದು ಶರೀರವನ್ನು (ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವುದು. ಪಿಂಡರೂಪದಲ್ಲಿ ನೀವು ಸ್ತ್ರೀ ಅಥವಾ ಪುರುಷನಾಗಿರ ಬಹುದು ಅದು ವಸ್ತ್ರದ ಆಕಾರ ಅಷ್ಟೆ.

ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿರುವ ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಎರಡು ವಿಧ- ಕ್ಷರ ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರ. ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಶರೀರವು ಕ್ಷರಪುರುಷ ಅಥವಾ ಪರಿವರ್ತನಶೀಲ ಪುರುಷ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಮನಸಹಿತ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲವೂ ಕೂಟಸ್ಥವಾದಾಗ, ಆದು ಅಕ್ಷರ ಪುರುಷ ಆಗುವುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಏಂದೂ ವಿನಾಶ ಎಂಬುದಿಲ್ಲ. ಇದು ಭಜನೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯಾಗಿರುವುದು.

ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಸನ್ಮಾನ ಮತ್ತು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅಪಮಾನದ ಭಾವ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ; ಆದರೆ ಗೀತೆಯ ಅಪೌರುಷೇಯ ವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು ಅದು ಶೂದ್ರ (ಅಲ್ಪಜ್ಞ), ವೈಶ್ಯ (ವಿಧಿಪ್ರಾಪ್ತ) ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷ ಅಥವಾ ಇನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಅಗಿದ್ದರೂ, ಅವರು ನನಗೆ ಶರಣು ಬಂದು ಪರಮಗತಿ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಮಡಿಕೊಳ್ಳ ಬಲ್ಲರು ಎಂದು, ಅದಕಾರಣ, ಈ ಕಲ್ಯಾಣ ಪಥದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರಿಬ್ಬರ ಸ್ಥಾನವೂ ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ.

ಭೌತಿಕ ಸಮೃದ್ಧಿ – ಗೀತೆಯು ಪರಮ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ನೀಡುವುದಲ್ಲದೆ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಭೌತಿಕ ಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಸಹ ಉಂಟುಮಾಡಿಕೊಡುವುದು. ೯ನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ 20-22ದ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ – ಬಹಳ ಮಂದಿ ನಿಯತವಾದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಚಿನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿ, ಹಣಕಾಸುಗಳ ಆಸೆ ಪಡುವರು. ಅವರಿಗೆ ವಿಶಾಲವಾದ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕವು ದೊರೆಯುವುದು – ನಾನೇ ಅದನ್ನು ಕೊಡುವೆನು. ಯಾವುದನ್ನೂ ಕೇಳಿದರೂ ಅದು ನನ್ನಿಂದ ದೊರೆಯುವುದು. ಆದರೆ ಉಪಭೋಗಿಸಿದ ನಂತರ ಅದು ಸಮಾಪ್ತವಾಗುವುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಸ್ವರ್ಗದ ಸುಖಗಳೂ ನಶ್ವರವಾದುವು. ಅಂಥವರು ಮತ್ತೆ ಜನ್ಮವೆತ್ತಬೇಕಾಗುವುದು. ಆದರೆ ನನಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವರಾದ್ದರಿಂದ ಅವರು ನಶಿಸಿಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ನಾನು ಕಲ್ಯಾಣ ಸ್ವರೂಪನು. ನಾನವರಿಗೆ ಭೋಗವನ್ನು ಕೊಡುವೆ. ಹಾಗೂ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಅವರನ್ನು ಅದರಿಂದ ನಿವೃತ್ತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಅವರಿಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವೆ.

ಕ್ಷೇತ್ರ – ಟೀಕಾಕಾರರು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ – ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರವೆಂಬುದು ಹೊರಗಿರುವ ವಸ್ತು ಮತ್ತೊಂದು ಇರುವುದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ. ಗೀತೆಯ ಒಂದರ್ಥ ಬಾಹ್ಯವಾದುದು ಮತ್ತೊಂದು ಆಂತರಿಕವಾದುದು ಎಂದು. ಆದರೆ ಹಾಗೇನೂ ಇಲ್ಲ. ವಕ್ತ್ರು ಒಂದು ಮಾತನ್ನಾಡಿದರೆ ಶ್ರೋತೃ ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಗ್ರಹಿಸುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅನೇಕಾರ್ಥಗಳು ಕಂಡುಬರುವುವು. ಸಾಧನಾ ಪಥದಲ್ಲಿ ಮುನ್ನಡೆದು ಯಾವ ಪುರುಷನು

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮಟ್ಟವನ್ನೇರುವನೋ ಆತನಿಗೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮುಂದಿರುವ ದೃಶ್ಯವೇ ಕಂಡುಬರುವುದು. ಅಂತಹ ಮಹಾಪುರುಷನು ಮಾತ್ರ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮನೋಗತವಾದ ಭಾವಗಳನ್ನು, ಗೀತೆಯ ಸಂಕೇತಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಬಲ್ಲನು, ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ತಿಳಿಸಬಲ್ಲನು.

ಗೀತೆಯ ಒಂದು ಶ್ಲೋಕವೂ ಬಾಹ್ಯವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಉಡುವುದು, ಕೊಡುವುದು, ವಾಸ ಮಾಡುವುದು – ಇವೆಲ್ಲ ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತಿರುವ ಸಂಗತಿ. ಉಡುಗೆ-ತೊಡುಗೆ ಮಾನ್ಯತೆಗಳು ದೇಶಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಆಯಾ ದೇಶಕಾಲ, ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಕೊಡುಗೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ನಿಮಗೆ ಯಾವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೀಡಲಾದೀತು? ಹುಡುಗಿಯರು ಹೆಚ್ಚು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿರುವ ಕಡೆ ಬಹುಪತ್ನಿತ್ವವು ಇರುವುದು. ಅವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಹಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆಯಿರುವುದು. ಆಗ ಬಹು ಪತಿತ್ವ ಬಳಕೆಗೆ ಬರಬಹುದು. ಐದಾರು ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರು ಒಬ್ಬಳೇ ಪತ್ನಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಂಸಾರವನ್ನು ಮಾಡುವರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಯಾವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ತಾನೇ ನೀಡಲಾದೀತು? ಎರಡನೇ ಮಹಾಯುದ್ಧದ ನಂತರ ಜಪಾನಿನ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಕೊರತೆ ದೊಡ್ಡ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಆಗ ಮೂವತ್ತು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹೆತ್ತುಕೊಟ್ಟ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು (ಮದರ್‌ಲ್ಯಾಂಡ್) ದೇಶದ ಮಾತೆ ಎಂದು ಗೌರವಿಸಿ ಸನ್ಮಾನಿಸಲಾಯಿತು. ವೈದಿಕ ಕಾಲದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹೆತ್ತು ಕೊಡುವಂತೆ ಹಾರೈಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈಗ ಆರತಿಗೊಂದು, ಕೀರ್ತಿಗೊಂದು ಎರಡು ಮಕ್ಕಳು ಸಾಕು ಎಂಬ ಘೋಷಣೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಮಕ್ಕಳೇ ಆಗದಿದ್ದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ. ದೇಶಕ್ಕೆ ಒಂದು ತಲೆ ಭಾರ ತೊಲಗಿದಂತಾಗುವುದು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೀಡಬೇಕು.

ಶ್ರೇಯ – ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭ, ಮೋಹಗಳನ್ನು ಕಲಿಸಲು ಯಾವ ಶಾಲೆಯೂ ತೆರೆದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹುಡುಗರು ಈ ವಿಕಾರದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡವರಿಗಿಂತ ಮೇಲಾಗುವರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಯಾವ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ನೀಡಬೇಕಾಗಿದೆ? ಇವೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮೂಲಕ ಸ್ವಯಂಚಾಲಿತವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೇದ, ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಕಲಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಧನುರ್ವೇದ, ಗದಾಯುದ್ಧಗಳು ಕಲಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಇಂದು ಅದನ್ನು ಯಾರು ತಾನೆ ಕಲಿಯುವರು? ಇಂದು ಪಿಸ್ತೂಲುಗಳು ನಡೆಸುತ್ತಿವೆ. ಸ್ವಚಾಲಿತ ಯಂತ್ರಗಳ ಯುಗ ಇದು. ಹಿಂದೆ ರಥ ನಡೆಸುವುದನ್ನು ಕಲಿಯಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕುದುರೆ ಲಗಾಮನ್ನು ಎಳೆಯುವುದು, ಸಡಿಲಬಿಡುವುದು ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಕಲಿಯಬೇಕಿತ್ತು. ಇಂದು ಮೋಟಾರುಗಳನ್ನು ಎಣ್ಣೆ ನಡೆಸುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಏನು ಹೇಳಬೇಕು? ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಮಾಲಿಷ್ ಮಾಡಬೇಡಿ ಎಂದು ಹೇಳಲೇ? ಹೊರಗೆ ಆತನು ನಿಮಗೆ ಯಾವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ತಾನೆ ಮಾಡಿಕೊಡಲಾದೀತು? ಹಿಂದೆ ಸ್ವಾಹಾಕಾರ ಮಾಡಿದರೆ ಮಳೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಈಗ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದ ಬೆಳೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಯುವರು. ಯೋಗೇಶ್ವರನು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಜನಿಸಿದ ಗುಣಗಳ ಮೂಲಕ ಪರವಶನಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿತವಾಗುತ್ತಲೇ ಇರುವನು. ಗುಣಗಳು ಅವನನ್ನು ಎರಕ ಹುಯ್ಯುವುದರಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥವಾಗಿವೆ. ಭೌತಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರ, ರಸಾಯನ ಶಾಸ್ತ್ರ, ಶಿಕ್ಷಾ ಶಾಸ್ತ್ರ, ಅರ್ಥ ಶಾಸ್ತ್ರ, ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಆತನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತ ಹೋಗುವನು. ಒಂದೇ ಒಂದು ವಸ್ತು ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ತಿಳಿಯದಿರುವುದು, ಗುರುತಿಸಲಾಗದುದು, ಅದು ಆತನಲ್ಲೇ ಇದೆ. ಆದರೆ ಮರೆತಿದೆ. ಗೀತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ಮೇಲೆ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಅದೇ ಸ್ಮೃತಿಯೇ ಮರಳಿ ಬಂತು. ಆ ಸ್ಮೃತಿಯೇ

ಪರಮಾತ್ಮನದು – ಹೃದಯ ದೇಶದಲ್ಲೇ ಇದ್ದು ಸಹ ಅವನಿಗೆ ದೂರವಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನೇ ಮನುಷ್ಯನು ಪಡೆಯ ಬಯಸುವುದು. ಆದರೆ ದಾರಿ ತೋರುತ್ತಿಲ್ಲ, ತಿಳಿಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ಕಲ್ಯಾಣದ ಮಾರ್ಗ ಮಾತ್ರ ಆತನಿಗಿನ್ನೂ ಅನಭಿಜ್ಞವಾಗಿದೆ. ಮೋಹದ ಆವರಣ ಅದೆಷ್ಟು ದಟ್ಟವಾಗಿದೆಯೆಂದರೆ ಅತ್ತ ಆತನ ಯೋಚನೆಯೇ ಹೋಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಆ ಮಹಾಪುರುಷನು ನಿಮಗೆ ಸಮಯವಿತ್ತಿರುವನು. ಆ ಕರ್ಮವನ್ನು ನಿಮಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅದನ್ನೇ ಮಾಡುವಂತೆ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಗೀತೆಯು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕೊಡುವುದು ಇದನ್ನು. ಭೌತಿಕ ವಸ್ತುಗಳೂ ಅದರಿಂದ ದೊರೆಯುವುವು. ಆದರೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದಾಗ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ತೀರ ನಗಣ್ಯ.

ಯೋಗಾ ಪ್ರದಾತಾ – ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರಕಾರ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಾರ್ಗದ ತಿಳಿವು, ಅದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಸಾಧನೆ. ಅದರ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಸದ್ಗುರುವಿನಿಂದ. ಅತ್ತಿತ್ತ ತೀರ್ಥಗಳು, ಯಾತ್ರೆಗಳು, ವ್ರತೋಪವಾಸಗಳು ಎಂದು ಅಂಡಲೆಯುತ್ತ ಏದುಸಿರು ಬಿಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಓರ್ವ ಸಂತನನ್ನಾಶ್ರಯಿಸುವುದು ಮೇಲು. ಆಗ ಮಾತ್ರ ಅದು ದೊರಕುವುದು. ಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ೩೪ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಹೇಳುವನು – ಅರ್ಜುನ ! ನೀನು ಯಾರದರೋರ್ವ ತತ್ವದರ್ಶಿಯಾದ ಮಹಾಪುರುಷನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಆತನಿಗೆ ದಂಡವತ್ ಪ್ರಣಾಮ್ ಮಾಡಿ, ಆತನನ್ನು ನಿಷ್ಕಪಟ ಭಾವದಿಂದ ಸೇವಿಸಿ ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಿ ಆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೋ. ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಿರುವ ಒಂದೇ ಒಂದುಪಾಯ – ಮಹಾಪುರುಷನ ಸೇವೆ, ಆತನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯ. ಆತನು ಹೇಳುವಂತೆ ನಡೆದುಕೊಂಡರೆ ಯೋಗದ ಸಂಸಿದ್ಧಿಯು ಬೇಗನೆ ದೊರೆಯುವುದು. ಅಧ್ಯಾಯ 18/ 18ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಆತನು ಹೇಳಿರುವುದು – ಪರಿಜ್ಞಾತ ಅರ್ಥಾತ್ ತತ್ವವಿಧನಾದ ಮಹಾಪುರುಷ. ಜ್ಞಾನ ಎಂದರೆ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದ ವಿಧಿ ಮತ್ತು ಜ್ಞೇಯ ಎಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮ – ಮೂರು ಕರ್ಮದ ಪ್ರೇರಕಗಳು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವಂತೆ ಮಹಾಪುರುಷನೇ ಮಾಧ್ಯಮ. ಕೇವಲ ಪುಸ್ತಕವಲ್ಲ. ಪುಸ್ತಕ ಎಂಬುದು ಒಂದುಪಾಯ – ಆ ಉಪಾಯವನ್ನು ಗಟ್ಟಿ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ರೋಗವು ವಾಸಿಯಾಗದು. ಅದನ್ನು ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕಿಳಿಸಬೇಕು.

ನರಕ – ಅ. 16/ 16ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಆಸುರೀ ಸಂಪತ್ತಿನ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡುತ್ತ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು ''ನಾನಾ ಬಗೆಯಿಂದ ಭ್ರಮಣೆಗೊಂಡ ಮನವುಳ್ಳವರು, ಮೋಹದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿರುವವರು, ಅಸುರೀ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವರೂ ಆದ ಜನರು ಅಪವಿತ್ರವಾದ ನರಕದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಒದ್ದಾಡುವರು.'' ಹಾಗಾದರೆ ನರಕವೆಂಬುದೆಂತಹುದು, ಅದು ಹೇಗಿರುವುದು? – ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಹುಟ್ಟುವುದು ಸಹಜವೇ ಇದೇ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯ ಹೇಳುತ್ತ ಯೋಗೇಶ್ವರನು ಹೇಳುವನು ''ನನ್ನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವಂತಹ ನರಾಧಮರಿಗೆ ನಾನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ನೀಚ ಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ – ಅಜಸ್ರವಾಗಿ, ಅಸುರೀ ಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಡಹುವೆನು. ಇದೇ ನರಕ. ಈ ನರಕದ ದ್ವಾರವಾವುದು? ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭಗಳೆಂಬ ಮೂರು ವಿಕಾರಗಳೇ ಆ ನರಕದ ಮೂರು ಬಾಗಿಲುಗಳು. ಅದರಲ್ಲಿ ಅಸುರೀ ಸಂಪತ್ತು ಬಲಿಯುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಕ್ರಿಮಿ, ಕೀಟ, ಹುಳು-ಹುಪ್ಪಟೆಗಳಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಜನಿಸವುದೇ ನರಕ.

ಪಿಂಡದಾನ – ಮೊದಲ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ವಿಷಾದಗ್ರಸ್ತನಾದ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಯುದ್ಧದಿಂದುಂಟಾಗುವ ನರಸಂಹಾರಗಳಿಂದ ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ಪಿಂಡದಾನ, ತರ್ಪಣಾದಿಗಳು

ಇಲ್ಲದಂತಾಗುವುದೆಂಬ ಆಶಂಕೆಯಿತ್ತು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಬಿದ್ದು ಹೋಗುವರೆಂಬ ಭೀತಿಯಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದನು – ''ಅರ್ಜುನ ! ನಿನಗೀ ಅಜ್ಞಾನ ಅದೆಲ್ಲಿಂದ ಬಂತು? ಪಿಂಡೋದಕಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಯೋಗೇಶ್ವರನು ಅಜ್ಞಾನವೆಂದು ಕರೆದನು. ಹಳೆಯ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಬಿಸುಟು ಹೊಸ ಬಟ್ಟೆಯುಡುವಂತೆ ಈ ಆತ್ಮನೆಂಬುದು ಸಹ ಜೀರ್ಣಶೀರ್ಣವಾದ ಈ ಶರೀರವನ್ನೊಗೆದು ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಮತ್ತೊಂದು ಶರೀರರೂಪವಾದ ವಸ್ತ್ರವನ್ನುಡುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ಶರೀರ ಮಾತ್ರವೇ ವಸ್ತ್ರ. ಆತ್ಮವು ಶರೀರವನ್ನು ಬದಲಿಸಿದಾಗ ಅದು ಸಾಯಲಿಲ್ಲ – ನಶ್ವರವದ ಶರೀರವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬದಲಿಸಿದೆ. ಅದರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳೆಲ್ಲ ಹಿಂದಿನಂತೆಯೇ ಅಂದ ಮೇಲೆ ಈ ಪಿಂಡದಾನ, ಭೋಜನ, ತರ್ಪಣ, ಹಾಸಿಗೆ, ಚತ್ರಿ, ಸವಾರಿ, ಆವಾಸ ಅಥವಾ ಜಲ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಗೊಳಿಸುವುದು ಯಾರನ್ನು? ಇದೇ ಕಾರಣದಿಂದ ಯೋಗೇಶ್ವರನು ಇದನ್ನು ಅಜ್ಞಾನವೆಂದನು. ಅ. 15-7ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನೇ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಒತ್ತಿ ಹೇಳುವನು – ಈ ಆತ್ಮವು ನನ್ನ ಸನಾತನವಾದ ಅಂಶ-ಸ್ವರೂಪ. ಮನ ಸಹಿತ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಗಳ ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳೊಂದಿಗೆ ಮನುಷ್ಯನು ಮತ್ತೊಂದು ಶರೀರವನ್ನು ಧರಿಸುವನು ಮತ್ತು ಮನಸಹಿತ ಷಡಿಂದ್ರಿಯಗಳ ಮೂಲಕ ಮುಂದಿನ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ವಿಷಯ ಭೋಗಗಳನ್ನನುಭವಿಸುವನು. ಆತ್ಮನು ಧಾರಣೆ ಮಾಡಿದ ಮತ್ತೊಂದು ಶರೀರದಲ್ಲೂ ಸಹ ಭೋಗ ಸಾಮಾಗ್ರಿಗಳಿಷ್ಟೇ ಇರುವುವು. ಮತ್ತೆ ಪಿಂಡವಾದ ಏತಕ್ಕಾಗಿ?

ಇತ್ತ ಒಂದು ಶರೀರವನ್ನು ಬಿಡುವುದು. ಅತ್ತ ಮತ್ತೊಂದು ಶರೀರವನ್ನು ಧರಿಸುವುದು. ನಡುವೆ ವಿರಾಮವೇ ಇಲ್ಲ. ಯಾವ ತಾಣವೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದಾಗ ಸಾವಿರಾರು ತಲೆಮಾರಿನ ಪಿತೃಗಳು ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದಲೂ ಇರುವುದು. ಅವರ ಹೊಟ್ಟೆಪಾಡು ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯದ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದು ಅವರು ಕೊಟ್ಟರುಂಟು, ಇಲ್ಲವಾದಲ್ಲಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದು. ಹಾಗೂ ಪಂಜರದ ಹಕ್ಕಿಯಂತೆ ಅವರು ರೋಧಿಸುವುದು, ಪರಿತಪಿಸುವುದು – ಇದೆಲ್ಲ ಅಜ್ಞಾನವಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನು? ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಇದನ್ನು ಅಜ್ಞಾನವೆಂದನು.

ಪಾಪ ಮತ್ತು ಪುಣ್ಯ – ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಭ್ರಾಂತಿಗಳಿವೆ. ಆದರೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರಕಾರ ರಜೋಗುಣದಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭಗಳು, ಭೋಗಗಳಿಂದ ಅದೆಂದೂ ತೃಪ್ತಿ ಪಡೆಯದಿರುವಂತಹ ಮಹಾಪಾಪಿಗಳು ಅರ್ಥಾತ್ ಕಾಮವೊಂದೇ ಏಕ ಮಾತ್ರ ಪಾಪಿ. ಪಾಪದ ಉದ್ಗಮ ಸ್ಥಾನವೇ ಕಾಮ. ಕಾಮನೆಗಳು, ಆಸೆ ಬಯಕೆಗಳು, ಈ ಆಸೆಗಳೆಲ್ಲ ಅದೆಲ್ಲಿರುವುವು? ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವುದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿ ಇವು ಆಸೆಗಳ ವಾಸಸ್ಥಾನ. ವಿಕಾರವೆಂಬುದು ಮನದಲ್ಲಿರುವಂತಹುದು – ತನುವಿನಲ್ಲಲ್ಲ. ಅಂದ ಮೇಲೆ ಶರೀರವನ್ನು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಮುಳುಗಿದರೇನು?

ಈ ಮನಸ್ಸು ಶುದ್ಧವಾಗುವುದು ನಾಮಜಪದಿಂದ, ಧ್ಯಾನದಿಂದ, ಸಮಕಾಲೀನನಾದ ತತ್ವದರ್ಶಿ ಮಹಾಪುರುಷನ ಸೇವೆಯಿಂದ, ಆತನಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಣ ಭಾವದಿಂದ. ಇದನ್ನೇ ಅ. 4/34ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ **''ತದ್ವಿದ್ಧಿ ಪ್ರಣಿಪಾತೇನ''** ಎಂದು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುತ್ತ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು. ಸೇವೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಂದ ಎಲ್ಲ ಪಾಪಗಳೂ ಹರಿದು ಹೋಗುವಂತಹ ಆ ಜ್ಞಾನವೆಂಬುದನ್ನು ಪಡೆ.

ಅ. 3/12ರಲ್ಲಿ ಆತನು ಹೇಳುವನು – ಯಜ್ಞಶೇಷವಾದ ಅನ್ನವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ ಸಂತಜನರು ಸಮಸ್ತಪಾಪಗಳಿಂದಲೂ ವಿಮುಕ್ತರಾಗುವರು ಹಾಗೂ ಶರೀರವನ್ನು ಪುಷ್ಟಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂಬ ಕಾಮನೆಯಿಂದ ತಿನ್ನುವ ಪಾಪಿಗಳು ಪಾಪವನ್ನೇ ತಿನ್ನುವರು. ಇಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞವೆಂಬುದು ಚಿಂತನೆಯ ಕ್ರಿಯೆ. ಇದರಿಂದ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಡಗಿರುವ ಚರಾಚರ ಜಗತ್ತಿನ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳೆಲ್ಲವೂ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುವುವು. ಕೇವಲ ಬ್ರಹ್ಮ ವಸ್ತುವೊಂದೇ ಉಳಿಯುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಶರೀರದ ಹುಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವುದು ಪಾಪ. ಅಮೃತ ತತ್ವವನ್ನು ಕರುಣಿಸುವ ಹಾಗೂ ಮತ್ತೊಂದೂ ಶರೀರವು ಹುಟ್ಟದಂತೆ ಮಾಡುವುದೇ ಪುಣ್ಯ.

ಅ. 7/29ರಲ್ಲಿ ಹೇಳುವನು – ನನಗೆ ಮರೆ ಹೊಕ್ಕು ಜರಾಮರಣ ಮತ್ತು ದೋಷಗಳಿಂದ ದೂರವಾಗಲು ಯತ್ನಿಸುವ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಿಗಳಾದ ಮಹಾಪುರುಷರ ಪಾಪಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಶಿಸಿ ಹೋಗಿರುವುವು. ಅಂತಹ ಮಹಾತ್ಮರು ಪರಿಪೂರ್ಣ ಬ್ರಹ್ಮ, ಸಂಪೂರ್ಣ ಕರ್ಮ, ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಹಾಗೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಅರಿತವರು. ನನ್ನಲ್ಲೇ ನೆಲೆಯಾಗುವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪುಣ್ಯ ಕರ್ಮವೆಂದರೆ ಜರಾ, ಮರಣ ದೋಷಗಳಿಂದ ಮೇಲೆತ್ತಿ ಶಾಶ್ವತವಾದ ತಿಳಿವು ಮತ್ತು ಅದರಲ್ಲೇ ಸ್ಥಾಯಿತ್ವವನ್ನು ನೀಡುವಂತಹುದು ಮತ್ತು ಜನ್ಮ ಮೃತ್ಯು ಜರಾ ದುಃಖ ದೋಷಗಳ ಸುಳಿಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಸುತ್ತುವಂತೆ ಮಾಡುವುದೇ ಪಾಪಕರ್ಮ.

ಅಧ್ಯಾಯ ಹತ್ತರ 3ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನು ಹೇಳುವನು – ''ಜನ್ಮ ಮೃತ್ಯುಗಳಿಲ್ಲದ, ಆದ್ಯಂತ ರಹಿತವಾದ ಹಾಗೂ ಸಮಸ್ತಲೋಕಗಳಿಗೆ ಮಹೇಶ್ವರನಾದ ನನ್ನನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಪೂರ್ವಕ ತಿಳಿದು ಕೊಂಡ ಪುರುಷನು ಮರಣಧರ್ಮಿಗಳಾದ ಮಾನವರಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವಂತನು. ಹೀಗೆ ತಿಳಿದವನಾಗಿ ಆತನು ಎಲ್ಲ ಪಾಪಗಳಿಂದ ದೂರವಾಗುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದೊಂದಿಗೇ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪಾಪಗಳಿಂದ ನಿವೃತ್ತಿ ದೊರೆಯುವುದು.

ಸಾರಾಂಶವಾಗಿ ಜನನ ಮರಣಗಳಿಗೆ ಮೂಲ ಕಾರಣವೇ ಪಾಪ ಹಾಗೂ ಅದರಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿ ಶಾಶ್ವತ ಬ್ರಹ್ಮ ವಸ್ತು ಪರಮಾತ್ಮನ ಕಡೆಗೆ ಪರಮ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಕೊಡಿಸುವಂತಹುದೇ ಪುಣ್ಯ, ಕರ್ಮ. ಸತ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುವುದು, ಕೇವಲ ತನ್ನ ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದ ತಿನ್ನುವುದು, ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಮಾತೃ ಭಾವನೆ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಕೂಡ ಆ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗುವ ಅಂಗಗಳು. ಆದರೆ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟ ಪುಣ್ಯ – ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರಾಪ್ತಿ. ಏಕಪರಮಾತ್ಮನೆಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಕಡಿದುಹಾಕುವಂತಹುದೇ ಪಾಪ.

ಸಂತರೆಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ – ಅ.4.1 ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು ''ಈ ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಯೋಗವನ್ನು ನಾನು ಕಲ್ಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಪೂರ್ವಕಾಲದ ಇತಿಹಾಸ, ಅಥವಾ ಮತ್ತಾವ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲೂ ಕೃಷ್ಣನೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಉಲ್ಲೇಖವೇ ಪಾಪ.

ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಓರ್ವಯೋಗೇಶ್ವರ. ಒಂದಾನೊಂದು ಅವಿನಾಶೀ ಭಾವದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವವನಾತ. ಪರಮಾತ್ಮನೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಸುವಂತಹ ಕ್ರಿಯೆ ಅರ್ಥಾತ್ ಯೋಗಕ್ಕೆ ಸೂತ್ರಪಾತ್ರವಾದಾಗ ಇದೇ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವಂತಹ ಮಹಾಪುರುಷನು ಈ ಸೂತ್ರಪಾತವನ್ನು ಮಾಡಿರುವನು. ರಾಮನಿರಲಿ ಅಥವಾ ಋಷಿಯಾದ ಜರಥುಸ್ತ್ರನಿರಲಿ. ಮುಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಉಪದೇಶಗಳೇ ಕ್ರಿಸ್ತನಿಂದ, ಮಹಮ್ಮದನಿಂದ, ಗುರುನಾನಕನಿಂದ ನೀಡಲ್ಪಟ್ಟವು. ಇದನ್ನು ಹೇಳಿದವನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೇ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಮಹಾಪುರುಷರೂ ಒಂದೇ. ಎಲ್ಲರೂ ಮುಟ್ಟುವುದು ಒಂದೇ ಬಿಂದುವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಒಂದೇಶ್ವ ರೂಪವನ್ನು. ಈ ಪದವು ಏಕೈಕವಾದುದು. ಅನೇಕ ಪುರುಷರು ಈ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಗುವರು. ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಪಡೆಯುವುದು ಇದೊಂದೇ ಪದವನ್ನು. ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಮಹಾಪುರುಷನ ಶರೀರವು ಬರಿದೊಂದು ಮನೆ. ಅವರು ಶುದ್ಧ ಆತ್ಮ ಸ್ವರೂಪ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟದವರಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಏನನ್ನಾದರೂ ಹೇಳಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಹೇಳಿದಾತ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೇ ಸರಿ.

ಸಂತನು ಎಲ್ಲಾದರೊಂದೆಡೆ ಜನ್ಮವೆತ್ತುತ್ತಲೇ ಇರುವನು. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ, ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ, ಬಿಳಿಯರಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಕಪ್ಪು ಜನರಲ್ಲಿ. ಪೌರ್ವಾತ್ಯಧರ್ಮಾವಲಂಬಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅಸಭ್ಯ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಜೀವನ ಮಾಡುವ ಅಥವಾ ಧನಿಕರ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದರೂ ಸಂತನು ಅವರ ಪರಂಪರೆ ಯವನಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆತನು ತನ್ನ ಲಕ್ಷ್ಯದ ಕಡೆಗೆ ಎಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಗುರಿಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪದ ಕಡೆಗೆ ಮುಂದುವರೆಯುವನು. ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಸೇರಿಬಿಡುವನು. ಆತನ ಉಪದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಜಾತಿ ಪಂಗಡಗಳು, ಮತ್ತಾವ ವರ್ಗಭೇದ, ಬಡವ ಬಲ್ಲಿದ ಎಂಬ ಯಾವ ಅಡ್ಡಗೋಡೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಆತನಿಗೆ ಗಂಡಸು, ಹೆಂಗಸೆಂಬ ಭೇದವೂ ಇಲ್ಲ. (ಗೀತಾ 15/16) ದ್ವಾವಿ ಮೌಪುರುಷೌ ಲೋಕೆ.

ಮಹಾಪುರುಷನ ಹಿಂದೆ ಆತನ ಅನುಯಾಯಿಗಳು ತಮ್ಮದೇ ಒಂದು ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಂಕುಚಿತರಾಗಿಬಿಡುವರು. ಒಬ್ಬಾನೊಬ್ಬ ಮಹಾ ಪುರುಷನ ಹಿಂದೆ ಆತ ಯಹೂದಿಯಾಗುವನು. ಮತ್ತೊಬ್ಬನ ಅನುಯಾಯಿ ಮುಸಲ್ಮಾನನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ಈಸಾಯಿಯಾಗುವನು. ಸನಾತನಿಯಾಗುವನು. ಹೀಗೆಯೇ ಏನೇನೋ ಆಗುವರು. ಆದರೆ ಈ ಅಡ್ಡಗೋಡೆಗಳ ಹಿಂದೆ ಮಹಾಪುರುಷನ ಕೈವಾಡವೇನೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆತನಿಗೂ ಇದಕ್ಕೂ ಯಾವ ಸಂಬಂಧವೂ ಕದಾಪಿ ಇಲ್ಲ. ಸಂತನು ಯಾವ ಸಂಪ್ರದಾಯದವನೂ ಅಲ್ಲ, ಯಾವ ಜಾತಿಯವನೂ ಅಲ್ಲ. ಸಂತನು ಸಂತ ಅಷ್ಟೆ. ಆತನನ್ನು ಯಾವ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಗಠನೆಗೂ ಸೇರಿಸಬೇಡಿ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿರುವ ಯಾವ ಸಂತನನ್ನೇ ಆಗಲಿ. ಆತನು ಯಾವುದೇ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದರೂ, ಯಾವುದೇ ಮತಾವಲಂಬಿಗಳು ಆತನನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಯಾವ ಸಾಂಪ್ರಾದಾಯಿಕ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೂ ಒಳಗಾಗದೆ ಅವನನ್ನು ಗೌರವಿಸಬೇಕು. ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲೂ ಆತನ ಅವಹೇಳನ ಮಾಡಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರು ನಿರಪೇಕ್ಷರು. ಜಗತ್ತಿನ ಯಾವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಸಂತನಾಗಲಿ ಅವನನ್ನು ನಿಂದಿಸಬಾರದು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಯಾರಾದರೂ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಅವರು ತಮ್ಮಲ್ಲೇ ಇರುವ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ದುರ್ಬಲಗೊಳಿಸುವರು. ತನ್ನ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ತಾನೆ ದೂರವಾಗುವನು. ತನಗೇ ಹಾನಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವೆತ್ತಿದವರಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ನಿಜವಾದ ಬಂಧು ಸಂತ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಸಹೃದಯದಾಗಿರಬೇಕಾದುದು. ಜನರ ಮೂಲಕರ್ತವ್ಯ.

ವೇದ – ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ವೇದದ ವರ್ಣನೆ ಬಹಳವಿದೆ. ಆದರೆ ಒಟ್ಟಾರೆ ವೇದಮಾರ್ಗಗಳು ಒಂದು ಕೈಮರದಂತೆ. (Milestone) ಮಜಲನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದ ನಂತರ

ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಅದರ ಉಪಯೋಗವು ಮುಗಿದಂತೆ. ಅ.2/45ರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವನು – ಅರ್ಜುನ ! ವೇದಗಳು ತ್ರಿಗುಣಗಳವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಬೆಳಕು ಬೀರಬಲ್ಲವು. ನೀನು ವೇದಗಳ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ಮೇಲೇರಬೇಕು. ಅ. 2/46ರಲ್ಲಿ ಹೇಳುವನು – ''ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಿಂದಲೂ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುವ ಜಲಾಶಯವೇ ಸಿಕ್ಕಿದ ಮೇಲೆ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಹಳ್ಳಕೊಳ್ಳಗಳನ್ನು ಮನುಷ್ಯನು ನೆಚ್ಚಿಕೂರುವುದಿಲ್ಲ. ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿದ ಮಹಾಪುರುಷ ಅರ್ಥಾತ್ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ವೇದಗಳಿಂದ ಇಷ್ಟೇ ಪ್ರಯೋಜನ. ಆದರೆ ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಅದರ ಉಪಯೋಗವಿದ್ದೇ ಇದೆ. ಅ. 8/28ರಲ್ಲಿ ಹೇಳುವನು – ತತ್ವಸಹಿತವಾಗಿ ನನ್ನನರಿತ ನಂತರ ಯೋಗಿಯಾದವನು ವೇದ, ಯಜ್ಞ, ದಾನ, ತಪಸ್ಸು ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮೀರಿ ಸನಾತನ ಪದವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಅರ್ಥಾತ್ ವೇದವು ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಜೀವಂತವಿರುವುದೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಯಜ್ಞಮಾಡುವುದು ಉಳಿದೇ ಇರುವುದು. ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಸನಾತನ ಪದದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಲ್ಲ. ಅ. 15/1 ರಲ್ಲಿ ಅವನೆನ್ನುವನು. ಮೇಲೆ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಮೂಲನಾಗಿರುವನೋ, ಕೆಳಗೆ ಕ್ರಿಮಿ ಕೀಟಾದಿಗಳವರೆಗೆ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಶಾಖೋಪಶಾಖೆಯಾಗಿರುವುದೋ – ಈ ಜಗತ್ತೆಂಬುದು ಅಂತಹುದೊಂದು ಮಹಾನ್ ಅಶ್ವತ್ಥ ವೃಕ್ಷ. ಇದು ಅವಿನಾಶಿ. ಇದನ್ನು ಮೂಲಸಹಿತ ಬಲ್ಲವನೇ ವೇದಗಳ ಜ್ಞಾನ. ಈ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯ ಸ್ರೋತ ಮಹಾಪುರುಷ. ಆತನ ಮುಖಾಂತರ ನಿರ್ದೇಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಭಜನೆ, ಪುಸ್ತಕವಾಗಲಿ, ಪರಮಾತ್ಮನಾಗಲಿ ಅತ್ತ ಕಡೆಗೇ ಪ್ರೇರಣೆ ಮಾಡುವುದು.

ಓಮ್ – ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ನಿರ್ದೇಶನದಲ್ಲಿ ಓಂಕಾರದ ಜಪ ತುಂಬ ಕಾಣಬರುವುದು. ಅ. 7/8 ಓಂಕಾರವು ನಾನೇ. 8/13 ಓಂಕಾರವನ್ನು ಜಪಿಸು. ನನ್ನ ಚಿಂತನೆ ಮಾಡು. ಅ. 9/16 ತಿಳಿಯಲರ್ಹವಾದ ಓಂಕಾರನು ನಾನೇ. ಅ. 10/33ರಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರಗಳಲ್ಲಿ ಅಕಾರನು ನಾನು. ಅ. 10/25ರಲ್ಲಿ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಕ್ಷರ ನಾನು. ಅ. 17/23ರಲ್ಲಿ ಓಂ ತತ್ ಸತ್ – ಇವು ಬ್ರಹ್ಮನ ಪರಿಚಾಯಕಗಳು. 17/24ರಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞ ದಾನ, ತಪ ಮುಂತಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಓಂಕಾರದಿಂದಲೇ ಪಾರಂಭವಾಗುವುವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವಂತೆ ಓಂಕಾರದ, ಜಪವು ನಿತಾಂತ ಆವಶ್ಯಕ. ಅದರ ವಿಧಿಯನ್ನು ಓರ್ವ ಮಹಾಪುರುಷನೊಂದಿಗೆ ಕೇಳಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಮಹಾಪುರುಷನಾದವನು ಆಂತರಿಕ-ಬಾಹ್ಯ, ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ-ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ, ಲೋಕರೀತಿ ಮತ್ತು ಯಥಾರ್ಥ ವೇದ ರೀತಿ – ಈ ಎರಡನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುವನು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಎಲ್ಲ ಸಮಾಜಗಳಿಗೂ ಮಹಾಪುರುಷನಾದವನು ರೀತಿ-ನೀತಿಗಳನ್ನು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸುವನು. ಹಾಗೂ ಒಂದು ಗೌರವಾನ್ವಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುವನು. ವಸಿಷ್ಠ, ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯ, ಸ್ವಯಂಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ, ಮಹಾತ್ಮ ಬುದ್ಧ, ಮೂಸಾ, ಈಸಾ, ಮಹಮ್ಮದ್, ರಾಮದಾಸ, ದಯಾನಂದ, ಗುರುಗೋವಿಂದಸಿಂಗ ಇತ್ಯಾದಿ ಸಾವಿರಾರು ಮಹಾಪುರುಷರು ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳು ಸಾಮಯಿಕ (ತಾತ್ಕಾಲಿಕ)ವಾದುವು. ಪೀಡಿತ ಸಮಾಜಗಳಿಗೆ ಭೌತಿಕ ಭೋಗವಸ್ತುಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದು ಯಥಾರ್ಥವಲ್ಲ. ಈ ಭೌತಿಕ ವಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲ ಕ್ಷಣಿಕವಾದುವು – ಶಾಶ್ವತವಾದುದಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಸಮಾಧಾನಗಳು ಆ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ. ಅದನ್ನು ಚಿರಂತನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗದು.

ವ್ಯವಸ್ಥಾಕಾರ – ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಕೃತಿಗಳನ್ನು ಮಹಾಪುರುಷರಾದವನು ಪರಿಹರಿಸುವರು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸದಿದ್ದರೆ ಜ್ಞಾನ, ವೈರಾಗ್ಯಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಪರಮದ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವರಾರು? ಅದನ್ನು ಕೇಳುವವರಾರು? ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಯಾವ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿಕೊಂಡು ಬೇಯುತ್ತಿರುವನೋ ಅವನನ್ನು ಆ ವಾತಾವರಣದಿಂದ ಹಿಡಿದೆತ್ತಿ ದೂರಮಾಡಲು, ಯಥಾರ್ಥದ ಸ್ಥಿತಿಯು ಅರ್ಥವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಆತನಿಗೆ ಅನೇಕಾನೇಕ ಆಸೆ-ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ತೋರಬೇಕಾಗುವುದು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಮಹಾಪುರುಷರು ಯಾವ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವರೋ ಅಂದರೆ ಯಾವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡುವರೋ ಅದು ಧರ್ಮವೆಂಬುದಲ್ಲ. ಆದರಿಂದ ನೂರು, ಇನ್ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ದೊರೆಯುವುದು, ನಾಲ್ಕಾರು ನೂರು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗುವುದು. ಸಾವಿರ ಎರಡು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಆವಿಷ್ಕಾರಗಳು ನವೀನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳ ಮುಂದೆ ಮಂಕಾಗಿ ನಿಷ್ಪ್ರಾಣವಾಗುವುದು. ಗುರು ಗೋವಿಂದ ಸಿಂಹನು ಮಾಡಿದ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಶಸ್ತ್ರ (ಕೃಪಾಣ) ವಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈಗ ಆ ಕತ್ತಿಯು ಶಸ್ತ್ರದ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಉಚಿತವಾದೀತೇ? ಯೇಸು ಕ್ರಿಸ್ತನು ಕತ್ತೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂರುತ್ತಿದ್ದನು. (ಮತ್ತಿ 21) ಕತ್ತೆಯ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಮಾಡಿರುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಇಂದಾದ ಪ್ರಯೋಜನ ತಾನೆ ಇದೇ? ಆತನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ''ಯಾರ ಕತ್ತೆಯನ್ನೂ ಕದಿಯಬೇಡಿ''. ಇಂದು ಯಾರು ತಾನೆ ಕತ್ತೆಯನ್ನು ಸಾಕುವರು? ಅದೇ ರೀತಿ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಆ ಸಮಯದ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಒಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿತ್ತನು. ಅದರ ಉಲ್ಲೇಖ ಮಹಾಭಾರತ, ಭಾಗವತ ಮುಂತಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿವೆ. ಆದರೊಂದಿಗೆ ಈ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಯಥಾರ್ಥವಾದುದನ್ನೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿ ಹೇಳಿರುವನು. ಪರಮ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ನೀಡುವ ಸಾಧನೆ ಮತ್ತು ಭೌತಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳ ನಿರ್ದೇಶವನ್ನು ಒಂದೇ ಉಂಡೆ ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಸಮಾಜವು ತತ್ವನಿರ್ಣಾಯಕ ಕ್ರಮವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡಂತಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಭೌತಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಇದ್ದಂತೆ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ ಅದನ್ನು ಹಿಗ್ಗಿಸಿ ಅತಿಅತಿಯಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸುವುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಭೌತಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲೇ ಮುಳುಗಿರುವುದು. ''ದೊಡ್ಡವರೇ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ'' ಎಂದು ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಮಹಾಪುರುಷರನ್ನು ಗುರಿಮಾಡುವುದು. ಅದು ಮಹಾಪುರುಷನ ವಾಸ್ತವಿಕ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಬೇಕೋ ಹಾಗೆ ಹಿಗ್ಗಿಸಿ ಕುಗ್ಗಿಸಿ ಸಲ್ಲದ ಭ್ರಾಂತಿಗಳಿಗೆ ಎಡೆ ಮಾಡಿಕೊಡುವುದು. ವೇದಗಳು ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತ, ಬೈಬಲ್, ಕುರಾನ್ ಎಲ್ಲದರಲ್ಲೂ ಈ ರೀತಿಯ ಭ್ರಾಂತ ಭಾವನೆಗಳು ಉಳಿದುಕೊಂಡಿವೆ.

ಗೀತೆಯು ಮನುಷ್ಯ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ, ಪತಂಜಲಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಅನೇಕ ಮಹಾಪುರುಷರು ಪರಮಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನ ಯಥಾರ್ಥ ವಿಧಿಯನ್ನು ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ ಇಟ್ಟಿರುವರು. ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸಹ ಬೇರ್ಪಡಿಸುವುದು ಒಳಿತೆಂದುಕೊಂಡನು. ಅದನ್ನು ಉತ್ತಮವಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಬೋಧಿಸಿದನು. ಆತನು ಪುನಃ ಪುನಃ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದನು. ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರನೂ, ಭಕ್ತನೂ ಆದ ನಿನ್ನ ಹಿತದ ಸಲುವಾಗಿ ಹೇಳುವೆ. ಇದು ಅತಿ ಗೋಪ್ಯವಾದುದು. ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಅವನೆಂದನು – ''ಯಾರು ಇನ್ನೂ ಭಕ್ತರಲ್ಲವೋ – ಪ್ರತೀಕ್ಷೆಮಾಡು ಅವನನ್ನು ಆ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಕರೆತಂದು ನಂತರ ಅವನಿಗೆ ಹೇಳು. ಇದೇ ಮನುಷ್ಯಮಾತ್ರನ ಒಳಿತಿಗೆ ಏಕೈಕ ಸಾಧನ.

ಒಳಿತಾಗುವಂತೆ ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿ ವಿವರಿಸುವುದೀ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣೋಕ್ತ ಗೀತೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತಾ ಟೀಕಾ – ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಆಶಯವನ್ನು ಇದ್ದುದಕ್ಕಿಂತ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿರುವದರಿಂದ ಪ್ರಸ್ತುತ ಟೀಕೆಯು 'ಯಥಾರ್ಥ ಗೀತೆ' ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಿಗೊಂಡಿದೆ. ಗೀತೆಯು ಸ್ವತಃ ಪೂರ್ಣಸಾಧನಾಗ್ರಂಥ. ಇಡಿಯ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಒಂದೆಡೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಾದರೂ ಸಂದೇಹ ಕಂಡು ಬಂದರೆ ಅದನ್ನು ಬುದ್ಧಿಯ ಮಟ್ಟದಿಂದ ತಿಳಿಯಲಾಗದು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಸಂದೇಹ ಎಂದೆನಿಸುವುದು. ಅಂತಹುವನ್ನು ತತ್ವದರ್ಶಿಯಾದ ಓರ್ವ ಮಹಾಪುರುಷನ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯುವ ಯತ್ನಮಾಡಬೇಕು.

ತದ್ವಿದ್ಧಿ ಪ್ರಣಿಪಾತೇನ ಪರಿಪ್ರಶ್ನೇನ ಸೇವಯಾ ।
ಉಪದೇಶ್ಯಂತಿ ತೇ ಜ್ಞಾನಂ ಜ್ಞಾನಿನಸ್ತತ್ವದರ್ಶಿನಃ ॥
ಓಂ ಶಾಂತಿಃ ಶಾಂತಿಃ ಶಾಂತಿಃ

ನಿವೇದನೆ

‘ಯಥಾರ್ಥಗೀತೆ’ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಪರಮಪುನೀತವಾಣಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಅರ್ಥವೇ ಆಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ವಿಧಾನ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ನಂತರದ ಕ್ರಿಯೆಯ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ. ಅವಹೇಳನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇದರ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗದು. ಅನ್ಯಥಾ ನಾವು ನಮ್ಮ ಲಕ್ಷ್ಯದ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಿಂದ ವಂಚಿತರಾಗಿರುತ್ತೇವೆ. ಇದರ ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಮಾನವನು ತನ್ನ ಕಲ್ಯಾಣದ ಸಾಧನದಿಂದ ಸಮೃದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೂ ಸ್ವಲ್ಪವನ್ನಾದರೂ ಗ್ರಹಿಸುವುದರಿಂದ ಪರಮಶ್ರೇಯವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಈಶ್ವರ ಪಥದಲ್ಲಿ ಆರಂಭದ ನಾಶವು ಯಾವಾಗಲೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ.

– ಸ್ವಾಮೀ ಅಡಗಡಾನಂದ್

ಕ್ಯಾಸೆಟ್ ಪ್ರಸಾರಣದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾಯಗಳ ಪೂರ್ವದ ಭೂಮಿಕೆ

(1) ಕೇವಲ ಒಬ್ಬನೇ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ ಹಾಗೂ ಸಮರ್ಪಣದ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಕೊಡಲು ಗೀತೆಯು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸುವ ತೆರೆದ ಆಮಂತ್ರಣವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಇರುವ ಶ್ರೀಮಂತ ಅಥವಾ ದರಿದ್ರ, ಕುಲೀನ ಹಾಗೂ ಆದಿವಾಸಿ. ಪುಣ್ಯಾತ್ಮ ಹಾಗೂ ಪಾಪಿ, ಸ್ತ್ರೀ ಹಾಗೂ ಪುರುಷ, ಸದಾಚಾರಿ ಮತ್ತು ಅತ್ಯಂತ ದುರಾಚಾರಿ – ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವಿದೆ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗೀತೆಯು ಪಾಪಿಗಳ ಉದ್ಧಾರದ ಸುಗಮ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರನ್ನು ಹೊಗಳುತ್ತದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತವಿದೆ ಅದೇ ಗೀತೆಯ ಅದ್ವಿತೀಯ ವ್ಯಾಖ್ಯೆ 'ಯಥಾರ್ಥ ಗೀತೆ' ಯ ಪ್ರಸಾರಣ.

(2) ಶಾಸ್ತ್ರದ ರಚನೆಯು ಎರಡು ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಸ್ಥಿರವಾಗಿರಿಸುವುದು. ಅದರಿಂದ ಜನರು ಪೂರ್ವಜರ ಪದಚಿಹ್ನೆಗಳ ಅನುಕರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಮರ್ಥರಾಗುತ್ತಾರೆ ಹಾಗೂ ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಅವರು ಶಾಶ್ವತವಾದ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವಂತಾಗುವುದು. ರಾಮಚರಿತ ಮಾನಸ, ಬೈಬಲ್, ಕುರಾನ್ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ಪಕ್ಷಗಳ ಸಮಾವೇಶವಿರುವುದು. ಆದರೆ ಭೌತಿಕ, ದೃಷ್ಟಿ ಪ್ರಧಾನತೆಯ ಕಾರಣದಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಸಮಾಜೋಪಯೋಗಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೇ ಹಿಡಿಯಲು ಸಮರ್ಥನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸೂಕ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಅವನು ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ನೋಡತೊಡಗುತ್ತಾನೆ ಹಾಗೂ ಇದೇ ರೀತಿ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ವೇದವ್ಯಾಸರು ಎರಡೂ ಪಕ್ಷಗಳಿಗೂ ಒಂದೇ ಗ್ರಂಥವಾದ ಮಹಾಭಾರತವನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಕ್ರಿಯೆಯ ಸಂಕಲನವನ್ನು ಗೀತೆಯ ಮೂಲಕ ಬೇರೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಜನರು ಮೂಲ ಕಲ್ಯಾಣಪಥದಲ್ಲಿ ಭ್ರಾಂತಿಯ ಮಿಶ್ರಣ ಮಾಡದಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವೇ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಮೂಲ್ಯಗಳ ಜೊತೆ ಪ್ರಸ್ತುತವಿದೆ ಗೀತೆಯ ದಿವ್ಯ ಸಂದೇಶ

(3) ಗೀತೆಯು ಯಾವುದೇ ವಿಶೇಷ ವ್ಯಕ್ತಿ, ಯಾವುದೇ ಜಾತಿ, ವರ್ಗ, ಪಂಥ, ದೇಶ-ಕಾಲ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ರೂಢಿಗ್ರಸ್ತ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಗ್ರಂಥವಾಗಿರದೆ ಇದು ಸಾರ್ವಲೌಕಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರವಾಗಿದೆ. ಇದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಜಾತಿ, ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವಯಸ್ಸಿನ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರಿಗಾಗಿ ಎಲ್ಲರಿಗಾಗಿ ಇದೆ. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಗೀತೆಯು ಸಂಪೂರ್ಣ ಮಾನವ ಜಾತಿ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರವಾಗಿದೆ. ಹಾಗೂ ಗೌರವದ ಮಾತು ಏನೆಂದರೆ ಗೀತೆಯು ನಿಮ್ಮ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರವಾಗಿದೆ.

(4) ಪೂಜ್ಯ ಭಗವಾನ್ ಮಹಾವೀರ, ತಥಾಗತ ಭಗವಾನ್ ಬುದ್ಧ ಇವರೂ ಲೋಕಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಗೀತೆಯ ಸಂದೇಶವಾಹಕರೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಆತ್ಮವು ಸತ್ಯ ಮತ್ತು ಪೂರ್ಣಸಂಯಮದಿಂದ ಆತ್ಮಸ್ಥಿತಿಯ ವಿಧಾನವಿದೆ. ಇದು ಗೀತೆಯದೇ ವಿಚಾರವಾಗಿದೆ. ಬುದ್ಧನು ಅದೇ ತತ್ವವನ್ನು ಸರ್ವಜ್ಞ ಹಾಗೂ ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಪದವೆಂದು ಹೇಳಿ ಗೀತೆಯದೇ ವಿಚಾರವನ್ನು ಬಲಗೊಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ವಿಶ್ವ ವಾಙ್ಮಯದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಾರ-ಸರ್ವಸ್ವವಿದೆಯೋ – ಅಷ್ಟೂ ಒಬ್ಬ ಈಶ್ವರ, ಪ್ರಾರ್ಥನೆ, ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ, ತಪ ಇತ್ಯಾದಿ – ಗೀತೆಯದೇ ಉಪದೇಶವಾಗಿದೆ. ಅದೇ ಉಪದೇಶವೂ ಸ್ವಾಮೀ ಅಡಗಡಾನಂದಜೀ ಅವರ ಮುಖಾಬ್ಜದಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದ ಯಥಾರ್ಥಗೀತೆಯ ಕ್ಯಾಸೆಟ್ ರೂಪದಿಂದ ಮಾನವ ಮಾತ್ರನಿಗೆ ಮುಕ್ತಿಯ ದಿವ್ಯ ಸಂದೇಶವಾಗಿ ಉಪಸ್ಥಿತವಾಗಿದೆ.

(5) ಭಾರತದ ಲೋಕ ಗಾಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೀಗಿದೆ – ಸಾಕ್ರಟೀಸನ ಶಿಷ್ಯಪರಂಪರೆಯ ಮನೀಷಿಯಾದ ಅರಸ್ತೂವು ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಸಿಕಂದರನಿಗೆ ಭಾರತದಿಂದ ಗೀತಾಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಗುರುವೊಬ್ಬನನ್ನು ಕರೆತರುವಂತೆ ನಿರ್ದೇಶವನ್ನು ನೀಡಿದ್ದನು. ಗೀತೆಯದೇ ಆದ ಏಕೇಶ್ವರ ವಾದವನ್ನು ವಿಶ್ವದ ವಿವಿಧಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಸಾ, ಈಸಾ ಹಾಗೆಯೇ ಅನೇಕ ಸೂಫೀ ಮಹಾತ್ಮರು ಹರಡಿದರು. ಭಾಷಾಂತರವಾಗಿರುವ ಕಾರಣದಿಂದ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ತೋರಿದರೂ ಸಿದ್ಧಾಂತವು ಗೀತೆಯದೇ ಆಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಗೀತೆಯು ಮಾನವ ಮಾತ್ರರ ಅತರ್ಕ್ಯವಾದ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರವಾಗಿದೆ. ಗೀತೆಯ ಆಶಯವನ್ನು 'ಯಥಾರ್ಥ ಗೀತೆ' ಯ ಮೂಲಕ ಪ್ರಸ್ತುತಪಡಿಸಿ ಸ್ವಾಮೀ ಅಡಗಡಾನಂದಜೀ ಮಹಾರಾಜರು ಮಾನಸ ಕುಲಕ್ಕೇ ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ನಿಧಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅದರ ಕ್ಯಾಸೆಟ್ ರೂಪಾಂತರವು ಶ್ರೀ ಜಿತೇನ್ ಭಾಯಿಯವರ ಸೌಜನ್ಯದಿಂದ ಆಗಿದೆ. ಗೀತೆಯ ಹತ್ತಾರುಸಾವಿರ ಅನುವಾದಗಳ ನಡುವೆ ದೇದೀಪ್ಯಮಾನವಾದ ಈ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯ ಅವಲೋಕನದಿಂದ ನೀವು ಪರಮಶ್ರೇಯದ ಸಾಧಕರಾಗುತ್ತೀರಿ.

(6) ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳೂ ಗೀತೆಯ ದೂರಸ್ಥ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿ ಮಾತ್ರವಾಗಿದೆ. ಸ್ವಾಮೀ ಅಡಗಡಾನಂದ್ ಮಹಾರಾಜರ ಮೂಲಕ ಇದರ ವ್ಯಾಖ್ಯೆ ಯಥಾರ್ಥಗೀತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಜೈನ ಕುಲೋತ್ಪನ್ನರಾದ ಶ್ರೀ ಜಿತೇಂದ್ರಭಾಯಿಯವರು ಕ್ಯಾಸೆಟ್‌ಗಳ ಮಾಧ್ಯಮದಿಂದ ಇದರ ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಭಗವಾನ್ ಮಹಾವೀರ, ಭಗವಾನ್ ಗೌತಮಬುದ್ಧ, ಗುರುನಾನಕ, ಕಬೀರ ಮುಂತಾದವರ ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರಿತ ತಪ-ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ಉಚ್ಚತಮ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಗೀತೆಯಾಗಿದೆ– ಎಂದು ವ್ರತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು. ಗೀತೆಯ ಆ ಕ್ಯಾಸೆಟ್‌ಗಳೇ ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಮುಂದೆ ಆತ್ಮದರ್ಶನಾರ್ಥವಾಗಿ ಪ್ರಸ್ತುತವಿದೆ.

(7) ಗೀತೆಯ ಎರಡುಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ನಂತರವೂ ಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಮಾಡಲ್ಪಡಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಗೀತೆಯು ಪಂಥ ಅಥವಾ ಸಂಪ್ರದಾಯಮುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವ ಮನೀಕ್ಷಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಸಾರ ಗೀತೆ! ಮೋಕ್ಷ ಹಾಗೂ ಸಮೃದ್ಧಿಯ ಸ್ರೋತ ಗೀತೆ! ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಓದುವುದಕ್ಕಿಂತ ಅದರ ಶ್ರವಣವು ಹೆಚ್ಚು ಲಾಭದಾಯಕ, ಏಕೆಂದರೆ ಉಚ್ಚಾರಣೆಯ ಶುದ್ಧತೆ ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಏಕಾಗ್ರತೆಯು ಹಂಚಿಹೋಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸರಳಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ರೂಪಾಂತರಗೊಂಡ 'ಯಥಾರ್ಥಗೀತೆ' ಯ ಕ್ಯಾಸೆಟ್‌ಗಳ ನಿಮ್ಮ ಸೇವೆಗೆ ಪ್ರಸ್ತುತವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳ ಶ್ರವಣದಿಂದ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನವರಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಶುಭ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳ ಸಂಚಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯಂಗಳದ ವಾಯುಮಂಡಲವೂ ತಪೋಭೂಮಿಯಂತೆ ಸುರಭಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

(8) ಯಾವ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಭು-ಚರ್ಚೆಯಿಲ್ಲವೋ ಆ ಮನೆ ಸ್ಮಶಾನದಂತೆ. ಇಂದಿನ ಮಾನವನು ಬಯಸಿದರೂ ಭಜನೆಗೂ ಸಮಯ ಒದಗದಷ್ಟು ವ್ಯಾಕುಲನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಇಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಗೀತೆಯ ಸಂದೇಶ ಕರ್ಣವಿವರಗಳನ್ನು ತಲುಪಿ ತುಂಬಿದರೆ ಪರಮಶ್ರೇಣಿಯ ಹಾಗೂ ಸಮೃದ್ಧಿಯ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳ ಬೀಜಾರೋಪಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಭಗವಂತನ ವಾಣಿಯ ಈ ಕ್ಯಾಸೆಟ್‌ಗಳು ದಿನಪೂರ್ತಿ ಪ್ರಭು ಸ್ಮರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಇದೇ ಭಜನೆಗೆ ಆಧಾರಶೀಲವೂ ಆಗಿದೆ.

(9) ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳು ಒಳ್ಳೆಯ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳ ಆರ್ಜನೆಮಾಡುವಂತೆ ನಾವು ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕೊಡಿಸುತ್ತೇವೆ. ಅವರು ತಮ್ಮ ದಿನ ನಿತ್ಯದ ಆಹಾರ, ವಸತಿ, ವಿಕಾಸಗಳ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಹಗುರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಒಳ್ಳೆಯ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳ ಆಶಯ. ಈಶ್ವರನ ಕಡೆಗೆ ಯಾರ ಗಮನವೂ ಇಲ್ಲ. ಕೆಲವರ ಬಳಿ ಪ್ರಭುವನ್ನು ಕರೆಯುವ ಆವಶ್ಯಕತೆಯೂ ಅವರಿಗೆ ಬಾರದಷ್ಟು ಇರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ಎಲ್ಲವೂ ಪಾರ್ಥಿವವೇ ಆಗಿದೆ. ಇಚ್ಛೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಎಲ್ಲ ವೈಭವವನ್ನೂ ಇಲ್ಲೇ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಅರಿಯುವುದೇ ಏಕಮಾತ್ರ ಆಧಾರ. ಇದನ್ನು ಪ್ರದಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ ಯಥಾರ್ಥಗೀತೆಯ ಈ ಕ್ಯಾಸೆಟ್ ಪ್ರಸಾರಣ

(10) ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ-ಮತಾಂತರಗಳು ಇವೆಯೋ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಯಾವನೋ ಮಹಾಪುರುಷನ ಹಿಂದೆ ಶ್ರದ್ಧಾಳುಗಳ ಸಂಘಟಿತ ಸಮಾಜವಾಗಿದೆ. ಮಹಾಪುರುಷನ ಏಕಾಂತ ಭಜನ ಸ್ಥಳವೇ ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ತೀರ್ಥ, ಆಶ್ರಮ, ಮಠ ಹಾಗೂ ಮಂದಿರಗಳ ರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಮಹಾಪುರುಷರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಜೀವಿಕೆಯ ಆರ್ಜನೆಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ವಿಲಾಸೀ ವ್ಯವಹಾರದವರೆಗೆ ಸಾಧನೆಯು ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ವೇದಿಕೆಗಳು ಮಹಾಪುರುಷರ ನಂತರ ಮಾಡಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಿಂದ ಯಾರೂ ಮಹಾಪುರುಷರಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಧರ್ಮಕೇವಲ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದರ್ಶಿಯಾದ ಮಹಾಪುರುಷರ ಕ್ಷೇತ್ರದ ವಸ್ತುವಾಗಿದೆ. ಗೀತೆಯು ಇಂತಹವನೇ ಆದ ಮಹಾಪುರುಷ ಯೋಗೇಶ್ವರ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನ ವಾಣಿಯಾಗಿದೆ. ಅದರ ಚಿರಂತನ ಸತ್ಯಗಳನ್ನು ನಿಮಗೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದೆ, ಈ ಯಥಾರ್ಥಗೀತೆಯ ಕ್ಯಾಸೆಟ್ ಪ್ರಸಾರಣ

ಗೀತೆಯು ನಿಮ್ಮ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರವಾಗಿದೆ

ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ಸಂಪೂರ್ಣ ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಚಾರಗಳ ಆದಿ ಉಗಮ ಸ್ಥಳ ಭಾರತದ ಸಮಸ್ತ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೀಡುವ ಸಂಪೂರ್ಣ ಶೋಧದ ಸಾಧನ ಕ್ರಮದ ಸ್ಪಷ್ಟ ವರ್ಣನೆಯು ಈ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರನು ಒಬ್ಬನು ಪಡೆಯುವ ಕ್ರೀಯೆ ಒಂದು, ಈ ಪಥದಲ್ಲಿರುವ ಅನುಕಂಪ ಒಂದು ಹಾಗೂ ಪರಿಣಾಮ ಕೂಡ ಒಂದೇ... ಅದುವೇ ಪ್ರಭುವಿನ ದರ್ಶನ, ಭಗವತ್ ಸ್ವರೂಪದ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು ಕಾಲಕ್ಕಿಂತ ಅತೀತವಾದ ಅನಂತ ಜೀವನ ನೋಡೋಣ

—"ಯಥಾರ್ಥ ಗೀತಾ."